VLYSSIS ALDROUANDI ... DE QUADRUPEDIBUS SOLIDIPEDIBUS VOLUMEN...

Ulisse Aldrovandi, Giovanni Battista Coriolano, ...

Digitized by Google

n.s.

Aldrouan
de
Quadrup.
Solidiped

K
79

Digitized by Google

B

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRICII BONONIENSIS.
DE QVADRVPEDIBVS SOLIDIPEDIBVS
VOLVMEN INTEGRVM
IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS
in Gymnasio Bononiensi Simplicium medicamentorum
professor collegit, & recensuit.
MARCVS ANTONIVS BERNIA
in lucem restituit.
EMINENTISS.^MO ET REV.^MO PRINCIPI
D. IVLIO SACCHETTI
S.R.E. PRESBYTERO CARDINALI
TIT. S. SVSANNAE.
FERRARIAE ANTEA NVNC VERO
BONONIAE
PONTIFICIO DE LATERE
LEGATO.
Cum Indice copiosissimo.
SVPERIORVM PERMISSV.
Cum Priuilegio S. Cæs. MAIESTATIS.

BIBLIOTECA HRZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

HÆREDITIS PIROVANÆ

Io: Bapt.^a Coriolanus inu. incid.

BONONIAE Apud Nicolaum Tebaldinum M.D.C.XXXX.IX.

31.4.H.6

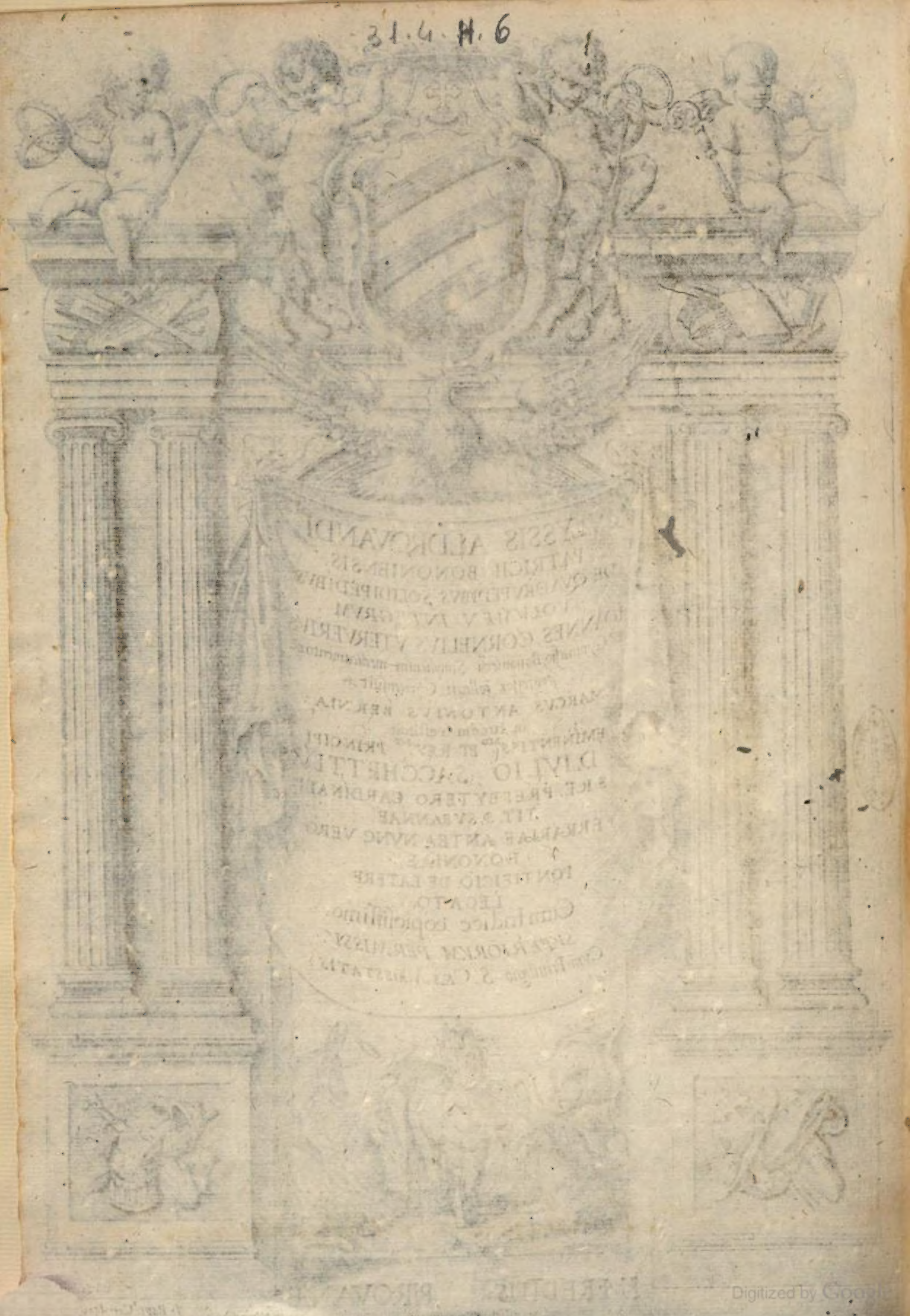

Digitized by Google

EMINENTISSIMO D.

IVLIO SACCHETTO

S.R.E. CARDINALI AMPLISS.

S.MI D.N. IN BONONIENSI DITIONE

LEGATO A LATERE,

AC PRINCIPI IVSTISSIMO, CLEMENTISSIMO,

OPTIMO.

PRODIT *iterum quidem, sed sine pristinis maculis, Quadrupedum solidipedum agmen; quos in vnius voluminis, velut amphitheatrum Vlyssis Aldrouandi liberalissima eruditio spectandos inclusit. Sed nisi tu Eminentissime IVLI, tamquam Cæsar huic Circo lubens præsideas, ne totus quidem Orbis illis sufficit ad spectaculum. Immo in vna tuæ vocis approbantis syllaba, theatralium quorumuis plausuum gloriam agnoscent; in vno benignæ Maiestatis tuæ supercilio, theatrum ingens. Intuere precor adducta coram te, vt quondam coram Adamo terræ animalia, nouum vt illis nomen impertias, idest Famam. Quid si à terrestris Paradisi amænitate per te nouæ animantes, vel animantium imagines migrent in Cœlum? Habet nimirum vim tantam IVLIVM sydus, vt feras ipsas sydereo rationis lumine infuso, velut in astra conuertat. Fuerit sanè aliquorum Principum aula planè Circensis; tua certè cœlestis est, in qua nulli animanti viuere licet, quæ in hominem Cœlo dignum, metamorphosi tibi debita repente non transeat. Nemini puto mortalium tam belluina mens, quam ad humanitatem tuorum concentus morùm non alliciat; nulli tam durum, aut tam agreste ingenium, quod Genij tui temperies non ad se trahat, arcanane? an manifesta potius virtutum, ac regiminis harmonia? Ad suum*

Hic Liber est Conu.ᵗᵃˢ S. Nicolai Tolentinᵉ Urbe Ord. Erem. Excalceat. S. Augustini

igitur Orpheum belluæ noſtræ accurrunt, transformatricis tuæ ſapientiæ qualecumq. tandem symbolum factæ. Illarum porrò agmen Elephas claudit; ſiue quia ſanguine, & purpura incitari ad prælium ſolitus, tuæ purpuræ conſpectu multò nobilius ad gloriam accendi poteſt; ſiue quia turres ipſas machinis, & armatis refertas viris, qui ſuſtinere poſsit ex belluis ſolus eſt Elephas. Neque enim dorſo tam valido vnus, aut alter ſeſſor ſatis dignum eſt onus, non magis, quam te regimen vnius, aut alterius Ciuitatis. Bononienſis Legatio Ferrarienſi ſuccedens, & ſingulari licet exemplo, vbi vni ſuper impoſita, detinere te interim poteſt non continere. Rhenus quippe, & Eridanus, niſi in tributi conſortium Tyberis confluat, tam vaſti ſinus capacitatem nunquam implebunt. Denique quantacumque imperij moles tuæ mentis inuicto robore eſt minor, ſi Vaticano pondere minor eſt. Vtinam mihi hoc loco, meis indulgere votis tantiſper liceret; & de te illud vſurpare quòd de Traiano electo Panegyriſtes ipſius (NON ENIM QVAERENDVS DIV QVI ELIGERETVR, SED ELIGENDVS STATIM QVI EMINEBAT.) Verùm enim vero, purpuratiſsimæ tuæ modeſtiæ, potius quam Eminentiæ tuorum meritorum, obtemperandum eſt. Proinde qui pro animalibus brutis locutus ſum hactenus, cum mutis ammantibus obmutesco. Tantùm precor, Orbi per te fortaſse victuro viue longum, & vale. Bononiæ die 10. Maij Anno ſalutis M DC XXXIX.

E. T.

Addictiſsimus Cliens

Marcus Antonius Bernia.

Digitized by Google

MAFFÆI CARD. BARBERINI

NVNC

VRBANI VIII. PONT. MAX.

Epigramma

In laudem Auctoris.

Οὐκ Ἀλδοβράνδος ποιέι ξένε γνώριμον εἰκὼν
Σοὶ μόνον, ἀλλὰ βίβλον καὶ δομοῦσιν ὁρᾷν
Ποικίλας ποθιέις ἴδμεν βλαστήματα γαίης,
Χερσαίων, πτηνῶν, νηχομένων τὸ γένος.
Βίβλον ἄνοιγε, βλέποις κόσμου κειμήλια, λάμψει
Ἀνδρὸς ἐκεῖ σοφίη, μίτριος ὧδε βίος.
Ζηλωτὸς βίος, ἐν φαεινοχρῷ γὰρ πλούσιος εἴκῳ
Παγγενετείρας ἴν τῆς φύσεως ταμίας.

Eiúſdem in eumdem.

MVltiplices rerum formas, quas pontus, & æther
Exibet, & quicquid promit, & abdit humus,
Mens haurit, ſpectant oculi, dum cuncta ſagaci
Aldobrande tuus digerit arte liber:
Miratur proprios ſolers induſtria fœtus
Quamq; tulit moli ſe negat eſſe parem:
Obſtupet ipſa ſimul rerum fœcunda creatrix,
Et cupit eſſe ſuum, quod videt artis opus.

Digitized by Google

Hoc opus Excellentissimi, & Celeberrimi Vlyssis Aldrouandi Patritij Bononiēsis de Quadrupedibus solidipedibus volumen integrum perlegi diligēter Ego Don Marcellus Baldassinus Clericus Reg. Congreg. S. Pauli, pro Archiepiscop. Curia Bononiensi reuisor deputatus, & quod nihil contra sanctæ fidei dogmata, vel probatos mores, aut sacri Indicis regulas contineret, vt typis mandaretur probaui.

Idem qui supra Don Marcellus Baldassinus.

EGo Fr. Hieronymus Onuphrius Romanus, ex Conuentu S. Mariæ Gratiarum Doctor Collegiatus, & Lector publicus, ac sanctissimæ Inquisit. Consultor, mira quadam animi oblectatione, atq. attentione totum hoc aureum opus, ac satis copiosum, inscriptum de Quadrupedibus solidipedibus, & conscriptum ab Illustriss. atq. Excellentiss. Viro Vlysse Aldrouando Patritio Bonon. perlegiscumque in eo nihil repererim, quod aut pias piorum hominum aures offendat, aut sit contra Ecclesiasticas regulas, ac sanctiones, quin potius multum vtilitatis inde toti hominiemergere cognouerim, ideo in Dei gloriam, ac communem omnium vtilitatem typis excußum in lucem prodire censui.

Imprimatur igitur

Idem qui, & supra Fr. Hieronymus, &c. nomine Reuerendiss. P. M. Pauli de Garex. Inquisit. Bonon.

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI
PATRITII BONONIEN
DE ANIMALIBVS
INSECTIS
LIBRI SEPTEM

Digitized by Google

Digitized by Google

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIEN. DE QVADRVPEDIBVS LIB. I. CAP. I.

ORDINIS RATIO.

PEDES brutorum animantium, quibus Natura sanguinem largita est; vel bini sunt, vt auibus, vel quatuor, vt quæ quadrupeda Latini, Græci τετράποδα, Aristoteles etiam πεζα, nuncuparunt. Si quod enim vel plures, vel pauciores acceperit, id in monstris haberi, naturæque erratum appellari debet. De auibus alias dictum à nobis est abundè: nunc quadrupedum tractationem præ manibus assumpsimus. Horum tria sunt summa genera, vnum ἀχηδὶς, id est, non scissum, integris nempè pedib. ideo μονώνυχον, siue μόνυχον, aut μονώνυξ, siue μόνυξ dictum, Euripidi etiam μονόχηλον, quasi vna tantùm præditum vngula, seu simplices aut indiuiduas vngulas habens, Plinius solidipedem, Theodorus Gaza solipedē vocat: alterum quorum pedes binis fissuris vtrimque, hoc est à parte priore, & posteriore deducuntur, vnde bisulca Latini, δίχηλα Græci voeauerunt, qualia chelas Aristoteles siue forcipes pro vngulis habere dixit: tertium πολυχηδὶς, & πολυδάκτυλον, quasi multifidum, & multipliciter digitatum: quandoquidem pedes manuum nostrarum instar multifidos habent: digitata non incongruè dicentur, nam & Plinius auium alias digitatas esse dixit, alias palmides. Omnibus quidem pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuū officia vti nituntur, quod solipedes posteriorib. facere Aristoteles annotauit; sed & bisulca id facere quotidie obseruamus. Quæ anterioribus cibum ori admouent, Galenus ferè carniuora esse putat, & ex rapto viuere; cætera herbiuora: Cuniculus tamē, & lepus herbis victitant. Carniuora omnia digitata sunt. Mouentur in omnibus posteriora (inquit Aristoteles) ad priora per diametrum. Post enim dextrum prius, sinistrum mouetur posterius, causa est, quoniam si priora simul & prius, distraheretur sanè aut procidua esset ambulatio, & quasi tractis extensione posterioribus: præterea etiam nō progressus huiusmodi esset, sed saltus: difficile autem est mutationem continuam facere salientem, huius autem rei signum, quòd citò lassescunt equi illi, qui hoc mouentur modo, vt ij qui in pompis agitantur, seorsum quidem prioribus ob hoc non mouentur. Si autem vtrisq. dextris primis, extra sanè fulcrorum fierent sustentacula, ruerentque. Pariunt alia viuum animal, alia ouum. Hæc ὠοτόκα, id est ouipara, illa ζωοτόκα, id est viuipata nominantur. Ouipara cortice teguntur, viuipara pilis, quanquam erinaceus & histrix aculeos pro pilis habeant, nam aculei, vt Philosophus ait, in his, quoddam pilorum genus putandum est, propterea quod pilorum non pedum vicem, vt fit in echinis marinis, præstent. Ouipara, etsi totidem habeant, quod viuipara sensus, ingenio tamen constat esse hebetiore: quare pleraq. eorum in terræ hiatibus degere Natura voluit, vt lacertos, vel aqua abdi, vt crocodilum, vel alijs locis, longè ab humano cōsortio remotis, vt terrestrē testudinem:

Quadrupedum diuisio

Pedum vsus

Lib. 3. de vs. part. c. 8.

Partus.

Tegumentū

Sensus.

Iumẽta quæ

ideòq.in vltimum hiſtoriæ noſtræ locum iſthæc reijciemus;à viuiparis ceù multò præſtantiorib. exorſuri,vilioribuſq.inter quæ præcipuam nobis vtilitatem præbent,quæ à iuuãdo noſtras operas iumenta Latinis appellari meruere;Græci quod equidem ſciam,ſimile vocabulum non habẽt; nam κτῆνος latiorem habet ſignificationem,cum ſit omne ipſis illud pecus,quod mactari, atq.immolari ſolet,aut in quo præcipuæ priſcorum ſitę erant diuitiæ.Aeſchylus tria quadrupedum genera enumerabat,quæ noſtris quàm maximè laboribus ſubeunt,fœtus equorum,aſinorumque,& boum genus.Aſino autem quantum præſtet equus,ſciunt omnes. Priſci autem præſente equo, tam vile,tam bardum ſtupidumq.brutum ne nomine quidem dignabantur. Et Simonidem poetam teſtatur Ariſtoteles,in mulorum certamine,cùm is qui vicerat,dixiſſet exile pretiũ pro carmine, recuſaſſe,indignantem nimirum aſinorum ſobolem ſuo celebrari carmine;verũ vbi victor dediſſet ſatis magnum pretium,carmẽ tale feciſſe: χαίρετ' ἀελλοπόδων θυγατρὶς ἵππων,id eſt,*Salvete volucripedum ſoboles equarum*: ſiluiſſe enim,quod ex aſinis etiam eſſent nati, & quod honeſtius erat,expreſſiſſe,equarum filios appellando.Bos verò ſuas etiam laudes habet, atque nonnullas etiam quibus equum fortaſſis ſuperat.nam quod boue pluribus modis victum iuuet humanum,animal equidem nullum eſt:vnde apud Homerum negat Achilles ſeſe Troianis moleſtũ iniuriũq. fore,quoniam nunquam ei vel boues,vel equos,id eſt,bina omnium animantium vtiliſſima,ſubduxiſſent.Iuxta enim antiqui ſeculi ritum,cum vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli mouendi cauſa fuere abacta pecora.

Aſinus. Lib.3.Rhet.

Bos,& equꝰ præcipua in menia.

Οὐ γὰρ πώποτ' ἐμοὶς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους

Non enim equos vnquam mihi ſubduxere boueſque.

Cæterùm ſi conferantur inter ſe vſus omnes,quos nobis equus,& bos præbent,equum,licet vno & altero vincatur,pluribus ſemper vincere fatendũ erit,animal nẽpe,quod à Deo ipſo in oraculo laudatũ Plato teſtatur,in Hippia maiore.Bos domi tantùm vtilis:equus domi,foriſq.vtiliſſimus. Si arandum,boui minimè cedit,ſaltem in planitie:currui iunctus,boui præſtat, tardus enim huius greſſus eſt,equi celerrimus:ſi dorſo ferendum,ſolis cedit elephanto,& camelo:vbi bos planè inutilis:atque hinc puto eſt,quòd pleriq. vterum equum peculiariter,& quadam prærogatiua iumentum vocauerint,& diuinus poeta quadrupedem,quaſi non aliud ſit πολυχρήσιον, & præſtãtius: & Propertius equum ſumpſit pro re quapiam præ omnibus ex alijs exoptanda, ac deſideranda, inquiens:

Lib.2. Eleg. ad Cynthiã.

Quod ſi vera mea comitarem caſtra puella,
Non mihi ſat magnus Caſtoris iret equus.

Generoſum verò etiam quiddam, magnificumq., & ferocitate exultans in hoc in primis animali conſpicitur, fides item atq; amor erga dominum ſuum,facilitasq. ad multiplices vſus,& obſequia.

Bello aptum eſſe.

In bello nullum animal aptius,ideoq.virilem, non fœminilem ſexum decens,quin fœminis legimus, non item viris naturæ quodam inſtinctu, equos timori eſſe: imbelle autem muliebre genus eſt.Apud Theocritũ Gorgo,Eunoe,& Praxinoe feſtum ſpectaturæ Adonidis,cùm prodirent equi regis, totæ pauidæ,animo conſternuntur, & vbi mox ſeſe nonnihil recepere,vna earum ait:

In Syracuſis.

Ἵππον μὰ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμαλίσα διδοίκω,
Ἐκ παίδος. ideſt:
Equum enim, & frigidum anguem ſemper timui,
Inde vſque à puero.

Fuiſſe tamen etiam nobilioris animi mulieres certum eſt,quæ non ſolùm non timuere equos,ſed vti etiam potuere viriliter,vt Camilla,& Penthefilea à Virgilio celebratæ,&,vt Amaſones taceã, Cyniſca Archidamire gis filia,cuius ad Platanciũ,vt Pauſanias ſcribit,heroicum fuit monumentum,quòd prima fœminarũ omnium equos alere inſtituiſſet,primaq. ludis Olympicis de quadrigis palmam meruiſſet. In equo verò teſte Ariſtotele in libris Ethicorum ea præcipuè virtus laudatur,quod ſit ad currendum,portandumq.hominem apprimè idoneus,& ad inuadendum, expectandumq.hoſtem minimè formidoloſus:ita & Galenus præualidum animal dixit & generoſum, cùm ἰσχυρὸν dicit,neq.ἄθυμον eſſe Aegyprijq animoſi atis typum equum fecere. Et in ſacris literis legimus:*Equo virtutem dedit Deus,& ſolnit de ceruice eius formidinem, vt exultet in campo, & occurrens regibus irrideat,odoretur bellum,eminus excitetur ſono tubæ.* Inſuper Plutarches tradit equum ſolum omnium animalium in partem certaminum,& coronarum venire ; quandoquidem ſolus in prælio homini adſit. Quid mirum ergò ſi militare animal Plinius ſi duellicam equorum prolem Lucretius appellarit.Gloriatur Demoſthenes ſe non lapidibus,non latere cocto vrbẽ muniuiſſe, ſed ſi meas (inquit) munitiones cõtiderare velis,arma inuenies,equos atq.ſocios, quaſi ſine equis vrbs tuta ſecuraq.eſſe nõ queat:id quod & alios credidiſſe,nobis perſuadet Hippocrates in epiſtola ad Damagetum,inquiens: *Aly canes emunt aly equos,aly multam regionem circumſcribentes, propriam ſibi inſcribunt, & multis imperare volentes,ne ſibi ipſis imperare poſſunt.* Equidem Ammonius perfe-

Cur bella apta.

Mulieres animoſæ. In Laconicis.

Equus inter vrbis munitiones recẽſitus.

ctionem

A ctionem esse asserit,velocem esse,acrem,& bello idoneũ. Atqui hinc etiã est', quòd in multis regionibus lege cautum sit,ne quis equum,militiæ tantoperè idoneum extra prouinciam emittat:sed & vrbium curatoribus,quorum est omnia recensere,quæ domi forisq.necessariam functionem habent,equos quoque recensere præcipitur:hinc in Codice,equorũ productio, siue vt Græci dicunt, hipparchia. Apud Romanos in primis huius animantis semper fuit suma cura,adeo vt in emptione eius dena æris milia è publico persoluta fuisse legamus : publicum enim equum miles habebat,habebant,& equestris ordinis viri,aureo à militibus,quibus ferreus erat,annulo distincti,quẽ cum patricijs,& Senatoribus cõmunem habebant,quòd ex ipsis senatorius ordo supeleretur,quã quam ex plebeis etiam Senatores,quandoq. fierent:sed hi annulum quidem retinebant Senatores facti,equum verò publicum minimè; vnde equum possidere pro ex equestri ordine esse poetæ aiunt. Horatius.

Lex de equis vendendis.

Equestris ordo.

In arte poetica.

. *Offenduntur enim quibus est equus,& pater,& res,*
Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis. ideſt,

B diuites,& qui ex ordine sunt patritio,& equestri,offenduntur(si quid obscœnè dicatur) etsi popellus,qui fracto cicere,& nucibus viuit,probet. Publicus ille equus à censore assignabatur,vt notũ est ex hoc Liuij. *Senatusconsultum factum est,vt consul cum tribunis plebis ageret,vt ad plebem primo quoque tempore ferrent,vt P.Ebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret, neue censor ei equum publicum assignaret.* Quod si verò vel malè curarent,macilentumq.& strigosum habere deprehenderẽtur,siq. ipsi nimiũ pingues, atque adeo bello inutiles essent,vel si minus strenuè se in bello gessissent, vel aliud quicquam commisissent,equus eis censoria seueritate adimebatur : testis est idem Liuius: *Illis*(inquit)*equi adempti,qui publicum equum habebant.* Imò verò, & censoribus ipsis equos per ignominiã adeptos inuenio. In Arniensi enim siue Narniensi tribu cum Liuius censor nomen ferret,à Claudio Nerone, cum quo censurã frequentẽ iurgijs egit, quòd non syncera fide secum redijsset in gratiam,equum vendere iussus est,atq.ita illatæ sibi prius ignominiæ talionem reddidit;quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob veterem simultatem equum vendere coegerat. Meminit quidem huius quoque rei Liuius,sed aliter narrat. *Equitum*(inquit)*deinde census agi cœptus, & ambo fortè censores equum publicum habebant : & Nero M. Liuium collegam censorem,quia populi iudicio esset condemnatus, equum publicum vendere iussit.* Equus idem publicus

Equus publicus.

Equus quibus adẽptus.

Lib.24.

Lib.29.

C honoris causa ob rem bene gestam donabatur;quin,& eorum parentibus,qui equo stipendia iusta meruissent,prætextam concessam fuisse discimus ex Macrobio, etsi minus ex patritijs essent, cũ alijs ea esset interdicta. Amissa verò mox repub. cũ omnia ab vno Imperatore,& darẽtur,& expectarentur quoniã magni æstimabatur,quidquid beneficij muneris suè loco ab illo acciperetur, vt opinor,accepus equus publicus inter primos honores cõnumerari cœpit;quasi Cæsaris de equite Romano accipiente iudiciũ quoddam præclarũ benèuolentia plenum fieret,aut certè census ipsius testimonium.Extant equo publico donatorum sexcentæ lapidum inscriptiones,nõ solùm magnorum hominum,verùm interdum eorum quoque,quos existimes ex ijs verbis ab Imperatore in ordinem equestrem lectos;cùm aut equites antea non fuissent,aut censi non essent,credasq.equũ publicum videri,quod reipub.temporibus annulus fuit, quo donabantur, quicunque in equitum numerum recipiebantur.Moris verò etiam fuit florente repub.vt equites, cùm constitutũ legibus tempus militassent, equos in forũ ad censores adducerent,redderentq. & quoties,& quibus sub ducibus meruissent,enarrarẽt,quocũque tandẽ ex ordine essent,seu patritio,seu equestri,seu ple

Li.1.Satur. cap.6.

Equus publicus redditus

D beio; nam, & Cn. Pompeium, qui fuit ex primarijs, legimus,cùm aliquando consulatum gereret equum ad censores,Gellium,ac Lentulum deduxisse interrogatumq.pro more; Omnes nè obijsset militias,respondisse,omnes;& quidem sub me ipso imperatore.Catonem verò refert Plutarchus, equum quo in expeditionibus vsus fuerat,ne reip.inputaret naulum,reliquisse in Hispania. Cõsulis verò etiã aut cuiusuis imperatoris præcipuum erat ornamentũ equus phaleris pulcherrimè exornatus,vt Dionysius Halicarnassæus asserit, qua parte de Quinctio agit dictatore electo. *Vt paulo propior*(inquit)*erat, equos ei phaleris decorè ornatos adduxerunt, & fecures cũ fascibus, vestesq; purpureas,& alia insigna,quibus olim regium imperium decoratum erat,obtulerunt.* Similiter cum eodem ornatu,consulari nempè per exercitum cuiusq. ducis, dummodo eum aliquando magistratũ gessisset,transducebantur,ad dignitatis splendorem;vt habemus apud Plutarchũ de Crassi infelicis cum Parthis certaminis omine;ait enim, *Equus ex imperatorys insigniter ornatus,tractu per vim rectore,in flumẽ submersus disparuit.* Tacitus de Cæsonio Pæto in eodẽ Parthos ducente: *Turbatus equus qui insigna consularia gestabat,retrocessit.* Hosce quoque phaleratos equos ex publico fuisse, Lipsio facilè crediderim. Dictatori verò,cuius alioqui apud Romanos dignitas tam sacrosancta erat,vetusta quadã lege,nefas fuit,nisi cùm ad bellum proficisceretur,equo vehi,siue quòd maiores vires pedestribus copijs inesse arbitrarentur,ideòq. oportere imperatorẽ in phalange permanere,

Equus phaleris ornatus.

Lib. 10. de antiq. Rom.

Lib.15.

Dictator cur equo nõ vteretur.

Plutarchus in Fabio.

nere,neque locum deſerere,ſiue quòd eius principatus authoritas & magna eſſet,& quodãmodo E
tyrannica in reliquarum omnium rerum adminiſtratione,voluerint tamen in hoc dictatorẽ popu-
lo inferiorem videri. Fabio tamen Maximo dictatori deſignato poſt cladem ad Thraſymenũ ac-
Fabio Max. dictatori equo cõceſſus Lib. 3. dec. 3
ceptam,primùm èquus conceſſus in tanto rerum diſcrimine,quo principatus magnitudo,ac mo-
les oſtenderetur,maioriſq.apud omnes authoritatis haberetur. Aliàs lege Curiata, qua dictator crea-
batur,vt aſcenderet equum liceret,ad populum nominatim ferendum erat, id quod Liuius etiam
oſtendit,de M Iunio dictatore agens,*Dictator M. Iunius*(inquit) *rebus diuinis perfectis,latoque (vt*
fieri ſolet)ad populum,vt equum aſcendere liceret; Eſt enim equus animal ſuperbum,& equitare, ma-
equitãdi ars Romanorũ.
gnificum iudicabant;quamobrtm etiam in equis triumphabant à ſuperatis hoſtibus. Cùm verò
omnium militarium artium peritiſſimi haberi vellent;equitandi quoque peritia alios quoſq.vince
re ſtuduerunt,à pueris huic arti ſero,ſeduloq.omnem nauantes operam, quòd equitandi ſtudium
tetigit Horatius, dum canit;

Lib. 1. car. Od. 8.

Lidia dic per omnes
Te Deos oro,Sybarim cur properas amando
Perdere cur apricum
Oderit campum patiens pulueris,atq; ſolis
Cur neque militares
Inter aquales equitet Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.

F
Quin Vegetius author eſt iuniores apud Romanos in equis ligneis,ſeſe,quoque exercuiſſe,atque
adeò vt non ſolùm à dextris,ſed etiam à ſiniſtris partibus,& inſilire,& deſilire ſcirent,euaginatos
tñ gladios,aut contos interim manibus tenerent. Cæterùm ſicuti in alijs omnibus equitandi pe-
Nero equitãdi peritus.
ritia laudi vertebatur,ita maior adhuc inde gloria accedebat reipub.regnorumq.rectoribus. Ne-
roni plurimum quidẽ ſemper ſermonem fuiſſe ſcribit Suetonius,de Circenſib.quanquam veta-
retur,ſed & equorũ ſtudio vel ab incũte ætate præcipuè exaſiſſe,laudandũ innuẽns,quòd equi-
tandi peritus eſſet,damnandũ,quòd cum de hominibus regẽdis,quod imperãtis eſt, meditari de-
Iulius Cæſ.
buiſſet,de quadrigarijs tegendis,quod eſt aurigæ,cogitaret continuè. Iulius Cæſar,teſtãte eodẽ,
huius artis fuit peritiſſimus;Plutarchus verò equitandi vſum ita ei facilem fuiſſe affirmat,vt refle-
xis in tergum manibus,equũ velociſſimis concitare curſibus poſſet. Ne verò quis apud Romanos
tantùm militaris huius animantis,equitationiſq. ſtudium excultum fuiſſe exiſtimet, de aljs etiam
populis aliquid proferendum. De Græcia canebat Horatius:

Lib. 1. Epiſ.

Vt primùm poſitis nugari Gracia bellis
Cæpit & in vitium fortuna labier aqua,
Nunc in athletarum ſtudio,nunc arſit equorum.

G
In Menone. Themiſtocl.
*Audiſtin,*inquit Plato, *Themiſtoclem filium ſuum Cleophantum in equeſtri faculate ſtrenuũ effeciſſe,*
adeò vt equis rectus inſiſteret,rectuſq.ex equo iacularetur,cateraq; permulta perficeret ſtupenda,in qui-
bus ille diligeater eruditi curauit,ſapientemq; in ſingulis,qua præceptores eruditi callebant,effecit. Ale-
Alex. Mag.
xander Magnus,adoleſcens adhuc,Bucephalũ equum inſignem,à patre nuperrimè emptum,cùm
à nullo ſubigi poſſet vt equitem pateretur,primus indomitæ peruicaciæ domandæ rationẽ oſten-
dit,mox præter omnium opinionem quadrupedem aſcendit,& citrò vltroq; effuſis aperto campo
Alcibiades.
habenis ad laſſitudinem agitauit,vt ſuo poſt loco ex Plutarcho oſtendemus. Hoc etiam nomine
illuſtris fuit Alcibiades,vt eſt apud Thucydidem & eundem etiã Plutarchum:nec enim alium me-
liores equos aluiſſe aiunt,aut ſepties Olympijs cucuriſſe,viciſseq. *Aluit*(inquit Plutarchus)*equos*
cum ſplendore,& nomine,etiam ob multitudinem curruum. Huius ſtudij admiratione plurimum ei, vel
Gelo tyrãnus
hoſtes detulerunt. Gelo tyrannus;cum aliquando lyra in conuiuio circumferretur,eamq.cõuiuæ or-
dine componerent,atq.canerent,ipſe equum uſſit adduci,& in eum facilè inſiluit, vt idem Plu-
In apoph. Neſtor.
tarchus prodidit. Neſtor verò ἱππηλάτης cognominari meruit,quòd equorum moderationem ap-
primè calleret. Mithridates rex Ponti,vt apud Iuſtinum,alioſque legimus, ſexiuges equos rege-H
Mitridates, Perſæ. Parthi. Indi. Lib. de reb. Ind. Maſſyl. Numidæ, Lib. 4.
re poterat. Perſæ referente Xenophonte filios ſuos tria potiſſimum docebant,equitare, ſagittare
& vera dicere Parthos verò etiam Iuſtinus tradit adeo equorum ſtudio teneri,vt equis omni tem
pore vectentur,illis bella,illis conuiuia,ac priuata peragere officia,ſuper equos ire,cõſiſtere, mer
cari,colloqui cõſueuiſſe. Apud Indos,vt Arrianus ait,regiũ erat elephãto vehi, proximus honor
quaternis equis,tertiut camelis:vno equo vile habebatur. Maſſyli,& Numidiæ populi Libyæ,tan
tã habuere equitãdi ſcientiã,vt equos nõ freno,ſed virga gubernarent, vt meminit Lucanus in-
quiens:

Et genus quę nudo reſidens Maſſylia dorſo
Ora leui flectit,frenorum neſcia, virga.

Vnde Virgilius infrenos vocat Numidas. Meminit eorundem etiam Silius.

Hic paſſim exultant Numidæ,gens inſcia freni,
Queis inter geminas per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Procopius de agilitate Totilæ Gothorũ regis,eo ipſo die,quo cum Gtæcis acie dimicaturus erat,

ſic

A sic ait: Armis indutus processerat auro abundè cælatis, & ex equo, vt ornatissimis phaleris, ita & pilo, & lancea noscitabatur, purpureaq. & regia veste, & ex prædicto equo præcipuè, quo miræ magnitudinis vehebatur. In medio autem campo, vt bellicæ (equestris, Sigonius) artis peritus, ac ludibundus processerat, equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiliter agere, obequitandoque telum in auras sursum versus aptè diuerberare, & ipsum id rursum ad terram delatum impigrè per manus translatum gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoque se desuper equum, inclinandoque vtrimque ad terram, & vicissim in latera, vt qui à puero fuisset desultandi, ac trepudiandi artem edoctus, & ludicra peragendi. Gothis autem istiusmodi exercitationes iam indè à prima iuuentute familiares tradit Olaus Magnus. Temporibus Romani III. Imp. quendam fuisse scribit Cedrenus nomine Philoræum, qui iniecta veste equo celerrimo, ei insistebat rectus, gladium manibus gestans, quem equo concitatissimè currente rotans, euripum Circi percurrebat gladium sursum, deorsumq versans, & ne minimũ quidẽ vestigio suo elabens. Admirandam quoq. equitandi scientiam in Galeacio Bardassimo equite quodam Siculo sub Alphonso seniore Neapol. rege celebrat Fulgosus, cum nempè armis tectum, ephippio inter coxas accepto, ingentem equum crinibus appræhẽsum saltu cõscendisse, statimq. nullis firmato vinculis ephippio, equum ad cursum adegisse, coxarũ, ac crurum firmitate pro cingulis vsum. Carolo Vo Cæsari tanta fuit, teste Iouio, cum dignitate equitandi peritia, vt nullus eo armato, atque equum incitante, & in gyrum reflectente, vel pulchrior, vel viuidior, vel in ferendo armotũ pondere patientior eques reperiri posset. Quemadmodum itaque laudi vertitur equitandi ars, ita contra ignominiæ est viro nobili nescire equitare. Refert Collenutius Ramirirum, nothum Sanctij maioris, è Monacho Hispanorum regem factum, contra Saracenos suscepta expeditione, cùm sinistro brachio scutũ, dextro lanceam adaptasset, mox frena equi appræhensare iussum, respondisse: qui possim, vtraque manu occupata, nisi dentibus hæc retinenda quis porrigat? ideoq. irrisum à proceribus propter rerum imperitiam, regni & filiæ tutelam Alphonso VII. Castulonensi commisisse, & ad monachos redijsse. Sed vt ignominiam taceamus, non semel ex imperitia equitandi vitæ periculum subsequitur, maximè si feroculus fuerit equus, vt magnorum virorum esse ferè solet, quare pulchrè dicebat Carneades, referente Plutarcho, diuitum & regum filios nihil rectiùs discere quàm equitare, cùm præceptor inter literarum exercitationes ijs palpari possit, & antogonistæ in palæstra se cõ
C mittere, & vinci sinere: equus verò sitne princeps an priuatus, diues an pauper sessor, ignoret, indoctumq. moderatorem dorso excutiat. Etsi enim equus sua natura hominis amans sit, tamen nisi probè tueretur, atq. tractetur, infensus sit, & alienus, vt idem ille clarissimus author asserit, in libro de fraterno amore. Minus ergò mirum videri debet, si cùm regia planè sit equitandi scientia, equus fuerit in summo semper honore, & pretio. Verùm, vt fit in omni alia re, cùm alij pluris, alij minoris æstimentur pro bonitate singulorũ, sic ignominiæ dabatur viro ingenuo, ac nobili, si equos viliores, paruique pretij aleret. Hinc Isæus: *nunquam equum habuisti pluris, quàm trium minarum.* Rome talẽto generosos equos emptos habemus apud Varronẽ Sesquiuliste his verbis: *nunc emũt Trossuli nardo nitidi, vulgò Attico talento equum.* Alicubi etiam equum publicum mille assariorum esse ait. Theognis verò equos inter præcipuas opes recenset, inquiens.

Εἰ σοι τι πλυτεῖσιν, ὅτῳ πολὺς ἀργυρὸς ἔῃσι
Καὶ χρύσου καὶ γῆς πυροφόρου πιδία,
Ἵππους θ' ἡμιόνους τε id est.
Atque liter diuites sunt, is cui multum argentum est.
D *Et auram, & terre farrifera arua,*
Et equi, & muli.

Quamobrem etiam tùm ob pretium, tùm ob maximas quæ equis alendis insumuntur, impensas, vt olim, sic & hodie, qui eos alunt, diuites censentur, ac illustres. Cassiodorus quendã tanta patrimonij vbertate gloriatũ esse scribit, vt iter reliqua bona equinis gregibus principes vinceret, eosq. cùm in Græcia, tùm in Italia nobilissimos habitos, quorũ maiores alendis equis famã quæsissent. Dolet Iulitta (inquit D. Basilius) quia non est patricia, neque septem è maioribus numerare potest, qui fortunas omnes alendis equis, aut gladiatoribus exhauserint. Nec defuere certè quos equorum studium, & in eos impensæ ad extremam vsq. compulere miseriam: idq. in primis fabula docet Glauci Potniæi, quem, cùm magnis sumptibus equos aluisset, atq. in extremam tandem egestatem esset redactus, fingunt ab equis suis laceratum; Virgilius.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra adfumpsere quadrige.

Nec alio sensit equos Diomedis Thraciæ regis, quòd in eos omnes suas opes prodegisset, amici ἀνθρωποφάγους appellarunt: indeq. ẽt fabulis datum, quòd equos suos hospitũ sanguine saginaret,

Alere equos, quorum sit. Lib.1. Epist.

Glauci fabula, & Diomedis.

Li.3. Georg.

cũ videlicet ſubditorũ etiã opes exhauriret. Apud Spartanos igitur, inter ſæuiſſimas execrationes E
fuiſſe ἱπποτροφίαν, quam caballationem recentiones vocant, id eſt equorum enutritionem, ſcribit
Li.23.c.22. Alexander ab Alex. eò quòd magno ſtaret impendio, & homines ſuaui captu ad pernitiẽ duceret.
Li.6.Polit.7 Nam modus alendi equos (inquit ille) non pauperes, vt aiũt, ſed arua frumẽtifera ſectatur. Certè
rectè dixit etiam Ariſtoteles equos alere proprium eſſe eorum, qui ampla patrimonia habent,
quamobrẽ, & iuxta Græcã legẽ opulentioribus præcepi ſolere legimus, vt equos alerent, nõ tam
Athenienſiũ populorum diuiſio. ad ornamentum ciuitatis, quam ad reip. commodum: ad quem ritum alludens Pindarus, Xenocratem, equitatum Græcorum more, curare cecinit. Solon, vt annotauit Suidas, populũ Athenienſem in quatuor claſſes deſcripſit, pro ratione cẽſus, & rei familiaris, quarũ prima nomẽ habebat à D. medimnis, quòd nimirum tantum frugis è rure ſuo excolerent: hiq. diuites erant: altera erat equitum, qui de CCCC. medimnorũ reditu, ſi eſſet neceſſe, ſingulos equos poſſent alere. Horum ſacrificia θυσίαι ἱππάδες inde dicebantur, id eſt equeſtria, hisq. licuit, & honores petere, & coman alere. Tertia Zeugitarum, quorum bini vnum equum præbebant; Quarta mercenariorum, ſeu proletariorum, & capite cenſorum, quibus nullus magiſtratus conceſsus erat. Apud Plutarchum quoque in Chalcidenſium repub. ἱππόβοται dicuntur, qui opibus & gloria inter alios excellerent; quales ἱπποτροφοῦντες dicebant Athenienſes: ex quib. cùm eſſet pater Polemonis, Antigo F
Lib.1.ſat.6. nus Cariſtius apud Laẽrtiũ, eũ ex primarijs ciuitatis eſſe colligit. Ita, & Horatius ſe neque diuitem eſse, neque nobilem ſignificare cupiens, ait:

Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rure caballo,
Sed quod eram, narro.

Et Ariſtippus apud eundem, vt Diogenis vilitatem damnet, inquit eſſe

Splendidius multò, equus vt me portet, alat rex.

Huc ſpectat illud Strepſiadę de prodigo ſuo, & hippicę dedito filio, ἱππαζόμενόν τε καὶ ξυνωρικεύοντα, celete vehitur, & iam in animo ſuo perpendit, quomodo in Olympijs victoriã acquirat: vel equos educat, ceu heroes, & inſignores equites quorum animi ad Olympicam palmam aſpirant: non animaduertens ſe Strepſiadæ filium eſſe. Antiſthenes hpiloſophus referente Laertio, ſicubi ornatam vidiſſet mulierem, ad domum illius proficiſcens, iubebat virum equũ proferre, & arma, vt ſiquidẽ hæc illi eſſent, delicijs eam vacare ſineret, ſin aliàs, cultũ amoueret: quaſi diuitis, ac nobilis viri potius ſit equum alere, quàm bene ornatam habere vxorem. Xenophontis æuo apud Perſas moris erat, vt nullus ex claris pedes incedere cõſpiceretur: atque ita nobiles à vulgo diſtingui. Et Iuſti G
nus tradit inter ſeruos, & liberos hoc diſcriminis eſſe apud Parthos, quòd illi pedibus, hi niſi equis incederent. Circaſſos quoque equos plebeis permittere hodieq. negant: & Cairi, teſte Bellonio peregrino equiti ingredi non licet, niſi illuſtris ſit aut ſatrapas. Sub regibus primũ Romanorũ,
Lib.9.Roma triumph. pòſt libera ciuitate, demum principibus, præſertim florentiſſimis, quandoq. nullum equorum vsũ fuiſſe in vrbibus, & in itinere, præterquã apud nobiles, & patritios, ſcribit Blondus, maximè ſi aliquando magiſtratum aliquem geſſiſſent: vt minus miremur, ſi in Menam Pompeij libertum qui prius ſectus flagellis triumuiralibus prætoris ad faſtidium, mox ab Auguſto eques factus,

Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.

inuectus ſit Horatius. Pœna itidem abactorũ ex legibus Valentiniani, & Valentis affectos eſſe
Li.37 cap.5 annotauit Pet. Gregorius Toloſanus in ſuo Syntagmate iuris, qui equum, equamue præter ſenato
Leges de equis. res, honoratos, adminiſtratores prouinciarum, & decuriones conſcederent. Claudius etiã Cæſar edicto vetuit, teſtãte Suetonio, viatores, ne per Italiæ oppida, niſi pedibus, & ſella, aut lectica trãſirent: denique Iulius Capitolinus affirmat, M. Antonium Pium in ciuitatibus ſedere in equis, aut H
In Pompeio. Tigranes. vehiculis prohibuiſſe. In caſtris verò etiam equo vehi non licebat, authoremq. habeo Plutarchum, neminem vnquam viſum qui in caſtris equitauerit, ideoq. Tigranem Armeniæ regem, cùm eques ad Pompei caſtra veniſſet, duos Pompeianos lictores equo deſcẽdere, peditemq. ire ad Pompeiũ
Equo deſcẽdere, qui, & quando cogebantur. iuſſiſſe. Notum item à lictoribus dictatori, aut conſuli, aut prætori præeũtibs pro imperij maieſtate, obuium quemq. ſemita cedere, denudare caput, & maioris obſequij honorisq. cauſa equo deſcendere iuſſos: Hinc enim illud Senecæ: *Si conſulem videro, aut prætorem, omnia quibus honor haberi ſolet faciam, equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam.* Apuleius quoque ritum hunc graphicè depinxit, inquiens: *Si quem conſpicantur ex principalibus viris, benè conſultum, benè cognitum quã*
Epiſt. 65. *quam optimè feſtinant, tamen honoris eius gratia cohibent curſum, relenant curſum, retardant equum, & ſticòin pedes deſiliunt: fruticem, quem verberando equo geſtant, eam virgam in lauam manum transferunt: tunq. expedita manu adeunt, ac ſaluiant.* Tanti autem deſcenſum ex equo fecere, vt Dio teſtetur Seruilio Iſaurico, cùm fortè obuius quidam equo non deſcendiſſet, re delata ad iudices, capſam ſatis idoneam viſum hominis eius damnandi. Dignores tamen, conſpicuis virtute, & amicis

eundem

A eundem nonnunquam honorem reddidisse discimus ex hoc fragmenti Salustiani loco: *Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, equo descendere sibi vni, assurgere de sella, caput aperire solitum.* Loquitur autem ipse Pompeius: nisi dicamus id adulationis præcipuæ causa factum a Sylla; nam alias nec patris ratio habebatur, vt constat Q. Fabij exemplo, qui Fabium Maximũ patrem ad se venientem descendere ex equo per lictores iussit. Simile quid legimus de Iudæis: Erat enim Hierosolymis, vt notauit Christianus Adrichomius, porta equorum nominata, quod ad illum vsq. locum equitare homines possent, sed inde dimissi equis, in templum pedites procederẽt. Perseus Macedoniæ rex, magno prælio ad Pidnam victus à L. Aemilio, cum equitibus fugiẽs, vt cum amicis colloqueretur, ex equo descendẽs, equum manibus traxit, quod officium nunquam antè sibi ipsi præstiterat. Author Plutarchus. Quare cùm magnificum haberetur, & magnorum tantum virorum, in equo conspicuum esse, non pauci ab equitatione sibi omnino temperarũt. Seneca id ostendit de Catone Seniore: *O quantum erat* (inquit) *seculi decus, imperatorium, triumphalem censorium, quod supra omnia est, Catonem vno caballo contentum & ne toto quidem: partem enim sarcina ab vtroq. latere dependentes occupabant.* Iuniorem verò Catonem tradunt peditem legationem per Asiam obiuisse, & in Demetrium Pompeij libertum turma equitum sociatum incidisse. Platonem etiam,

B cùm equum aliquando conscendisset, dixisse ferunt, vereri se ne ὑπερηφανίαν, id est, equino fastu cõtaminaretur: & Masinissam testatur Cicero, cùm equo descẽdisset, vt iterum ascẽderet, adduci nõ potuisse: quin & ipsum Ciceronem Tyroni scripsisse legimus. *Equum & mulum Brundusij tibi reliqui.* Superbum enim animal equus est, & maximo fastu tumidum, ideoq. humilibus, submissisq. & qui exemplari vitæ sanctimonia cõspicui fuere, abhominabile, imo & Deo ipsi, quia non pauci in equis maiorem spem, fiduciamq. collocasse arguuntur: vnde in sacris litteris legimus. *Hi in curribus & in equis, nos in nomine Domini inuocabimus:* ideo Israelitarũ regibus multitudo equorum fuit interdicta, vt habetur in Deuteronomio, ne propter illorum studium populus reduceretur in Ægyptum equorum feracissimam, & cum Ægyptijs cõuersaretur, qui nimirum in his animantibus, & in armis potius quàm in Deo fidebant. Equidem D. Basilius in hęc Psalmistæ verba: *Fallax equus ad salutem: in multitudine autem virtutis suæ non seruabitur*: electus (inquit)

C est, & exclusus ab vsu sanctorum equus: sed ne Israel in obeundis bellis quamuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri potẽtatu. nec sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrũ existimauit. Pharao, equestri vsus exercitu, & Sennacherib superbus, equorum multitudine narrantur. Quamobrem Pharaonis equum, & ascensorem Deus deiecit in mare, & Sennacherib militer dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Et lex per Mosem promulguta de regibus sanxit. *Nõ multiplicabit sibi equum.* Idem Basilius in hoc Esaiæ: *Et repleta est terra, & non erat numerus curruum eorum.* Nullo non loco (inquit) scripturæ obseruauimus Sanctos deuitasse vsum equorum, quin etiam de his, qui in procinctu instruuntur ad bellum, neque reliquis istius vitæ indigentijs accensetur numerositas equorum. Quia enim volebat Deus, vt toti penderent à suo præsidio, & succursu, non item illi in medio conflictu consistentes, spem suam reponerent in suo militari apparatu, & ob hoc vetuerat fieri, dum dicit lex: *ne quando multiplicauerit tibi equum*; quin tandem reprehensi sunt, quòd sibi tantam comparassent equorum multitudinem, adeò vt numerũ supergrederentur. Vnde etiam est, quod in Salomone rege luxuriæ ascribitur, quòd citra omnẽ bellicũ vsum tot millia equorum aleret, præsertim iugatorum. Qui verò à luxu, pompisq. alijsq. huius sæculi delicijs, honoribusq. sibi temperare, veteresq. Sanctos æmulari studeant, hodie equos quoque conscendere respuunt, etiãsi duriora, asperioraq. facienda sint itinera. Bonifacius Misniæ inferioris Archiepiscopus, vt testatur Marulus, cùm ad illas gentes euãgelizaturus proficisceretur: equitãtibus qui cum illo erant, ipse medio brumæ tẽpore sine equo nudis pedibus incessit. Cũ verò ad asperiora montium itinera peruenissent, equum quidem conscendit, sed tamẽ calceamenta minimè in-

D duit, ita vt sequente hyeme, & niue quæ pedibus insederat, gelascente, plãtas de stapede amouere non potuerit, donec aqua feruente superfusa, glacies solueretur. Cauisse verò etiã Ecclesiæ antistites, ne equi vsu diuino à cultu abstraherẽtur, nemo nescit. Britannos ascribit Beda, & prælatos Anglos circa annum sexcentesimum trigesimum primum cæpisse equis ire, cùm prius (inquit) pedites, & in necessitate non nisi super equas veherentur. Et Pierius Valerianus perseueransse ait in nostra vsq. tempora, vt primores antistites equo per vrbem vehi solemnibus præsertim diebus, contra morem, & decorem haberetur, præterquàm vno maximè omnium festo die, quo nouus Põtifex Max. ad Lateranum (inquit) deducitur. Tunc enim in albis equis omnes præsules cõuehi moris esse. Volaterranus tñ, & Polydorus testantur Innocentium Quartum circa annũ M.CCLIV. publico decreto sãxisse, vt Cardinales equis deinceps insidẽtes rubro vterẽtur galero, quo maior huic ordini accresceret maiestas, q̃ nunc eousq. efferbuit, vt ducentis quandoque antecedentibus equis egrediãtur, ipsi verò vehuntur mannis & Asturconibus: sed & abbates numerosis equis vti ostendit D. Bernardus, inquiens: *Mentior si non vidi abbatem sexaginta equos, & eò amplius in suo ducere*

Equorũ porta.
In Theatro terræ sanctæ
Equitare magnificũ esse.
Cato senior.
Cato iunior.
Plato.
Masanissa.
Lib. de senect.
Cap. 17.
Homil. 33.
Sãctis equus prohibitus.
Sãctis equitatio exosa.
Equi contẽpti.
Lib. 3. c. 10.
Cardinaliũ pompa.

cere comitatu. Dicas ſi videas eos tranſeuntes, non patres monaſteriorum, ſed dominos caſtellorum, non E
rectores animarum, ſed principes prouinciarum. Sublimes autem huius ſæculi honores per equũ ſi-
Honores ſæculares per equum indicati. gnificari etiam D. Auguſtinus teſtatur, hoc Dauidicum explicans: *Hi in curribus, & hi in equis:* Hi
Pſal. 19. (ait) volubili ſucceſſione temporalium bonorum trahuntur, & in ſuperbis præferuntur honoribus,
Equi magnifica epitheta. atque in his exultant. Nec aliam ob cauſam equus ipſe apud poetas nobilis, cæſareus, μεγαλοπρε-
In Ranis. πὴς, ſiue magnificus, ſeu potiùs magnos decens, & potentes viros, & φιρίβλεπτος, conſpicuus, illu
Lib. de fortuna. ſtris, & qui admirationi eſt, vocatur, & ἱπποβάμονα ῥήματα apud Ariſtophanem dicuntur grandia
verba, & quæ quaſi equo inuehuntur ſublimi, & magnifico. Quemadmodum ergò regium quid &
ſublimioris animi viri habitum ſemper fuit equitare, eodem pariter modo equorum curã gloriæ,
Equos curare non ignobile. honoriq. vertebant non valgares homines, adeo, vt Plutarchus teſtetur, cũ qui equi gubernandi
In Apophtegm. ignarus eſt, equitare dedecere, non aliter, ac muſicæ ignarum, canere fiſtula. Ipſi enim viri princi-
Atheas rex. pes equilia ſedulò, ſerioq. curabant, vt generoſę notæ equos ad Circum, & bellũ haberẽt. Atheas
Alcibiades. Scytharum rex, ipſe equum ſuum ſtrigili purgabat, vt idem Plutarchus meminit, & cùm Philippi
Macedoniæ regis legati ad eum veniſſent, rogauit, an hoc quoque rex eorũ faceret. Idem rex
Ameiniam tibicinem præſtantiſſimum cùm aliquando cepiſſet, canere iuſſit quidem, ſed admirãti- F
bus qui aderant, dicebat ſe maiori cum voluptate equos audire hinnientes. Alcibiades, referẽte
eodẽ Plutarcho, equos, quibus in Olympia vteretur, tãta, cura, & ſtudio ipſe enutriuit, vt ad quin-
quennalem ludorum celebritatẽ ſeptem quadrigas perduxerit, quod antea nemo (inquit) vel re-
gum, vel priuatorum hominum adhuc fecerat. Vnde equorum (quos eò duxerat) alacritate quar
tùm victor euaſit, vti indicant verſus Euripidis, quos ibidem Donatus Acciaolus latinos fecit. Pin
darus Hieronem Syracuſanorum regem ἱπποχάρμαν vocat, quaſi equis gaudentem, idq. duplici
Hiero. ſenſu, gaudentẽ ſcilicet equis, quod celete in Olympijs viciſſet, & quòd sũma equos cura aleret,
curaretq. Andromachen Hectoris coniugem tradit Homerus, ſuis ipſam manibus, fœnum, & aue-
Andromache. nam, mariti ſui equis præbuiſſe, quòd delectari ijs eũ ſciret, & in bellorum vſum accuratiſſimè, &
In quæſt. Græcis. indulgenter alere. Oenomanus Eleorum rex, narrante Plutarcho, omnium regum ſtudioſiſſimus
equorum, hæc animantia, ita dilexit, vt multa, & dira execraretur in capite equorũ, qui ineunt Eli-
Oenomaus rex. de equas. Iuba verò author eſt equum à Semiramide tam ardenter adamatũ, vt ſe ei ſubmittere
Semiramis. poſſe exoptaret, quaſi animal eſſe, quod humanis non indignum eſſet amplexibus, indicatura. Nõ
Caligula. minor erga hoc animantis genus amor, ſeu potius inſania fuit Caij Caligulæ, qui equum ſuum no G
mine Incitatum ad cœnam adhibebat, eiq. in aureo vaſe hordeum apponebat, in poculis aureis vi
num propinabat, ſalutem eiuſdem, & fortunam curabat, cõſulem eum facturum ſe pollicitus, quod
ſi vixiſſet, præſtitiſſet etiam, ſi Dioni credimus: & Suetonio, qui tamẽ paulò aliter iſthæc enarrat:
Incitato (inquit) *equo* (cuius cauſa pridie Circenſes ne inquietaretur, viciniæ ſilentium indicere ſo-
lebat) *præter equile marmoreum, & præſepe burneum, præterq; purpurea ornamenta, ac monile ẽ gemmis,*
domum etiam & familiam & ſupellectilem dedit, quo lautius nomine eius inuitati acciperentur: conſu-
latum quoque traditur deſtinaſſe. Addit inſuper idem Dio, eundem Caligulam cùm aliquando Deũ
ageret, ipſeq. ſuijpſius ſacerdos eſſet, equũ collegam aſſumpſiſſe. Cuſpinianus dicit Theophila
Theophilactus Patriarrha. ctum Lacapeni Imp. filium, Patriarcham Conſtantinopolitanũ habuiſſe vltra duo millia equorũ;
& in alendis fuiſſe perpetuò intentum, ſed neque fœnum propoſuiſſe edendum, neque hordeum,
ſed inter alios fructus, piſtachia, pineas, palmulas, & vuas paſſas, & caricas, eaq. omnia lectiſſima, vi
no fragrantiſſimo temperata, admixtis etiam croco, cinnamomo, alijsq. pretioſiſſimis aromatibus,
in hoc luxu Verum Imp. ſuperans, qui, vt ait Capitolinus, equo ſuo nomine Volucri vuas paſſas, &
Verus Imp. nucleos in vicem hordei in præſepe ponebat. Fuit autem in Theophylacto minus id damnandũ, H
ſed quòd allato nuncio, quòd nobiliſſima equarũ peperiſſet, ſacrificans, & iam preces recitãs my-
ſteriorum præ nimio gaudio re ſacra necdum abſoluta ad ſtabulũ accurreret, vt Cedrenus teſta-
tur, viſoq. pullo recens nato ſatiatus ſpectaculo, mox in templum rediret, vt rem ſacram ad finẽ per
duceret, ferri æquo animo à pio homine non poteſt. Impium verò etiam, atque planè execrandũ
Gẽſnericus rex. in Gẽſerico Vandalorum principe, quòd cùm Carthaginem cepiſſet, omnesq. opes interfectis ſiſ
colis in ſuum ius vertiſſet, adiecto ad Eccleſiarum ſpoliationem animo, equorũ ſuorum eas ſtabu
la fecerit, cuius rei teſtis Victor, & ex eo Rauiſius Textor. Iam, & hoc quoque impiũ eſſe videtur,
Equi ſepulti Cimon. quod equos multis in locis, honore ſepulchri, non apud barbaros tantùm, ſed apud Græcos etiã,
atque Romanos affecere. Cimõ Miltiadis F. Athenienſis equabus ſuis, quibus tertiũ vicerat in
certamine Olympiaco, ſepulchrum propè ſuum monumẽtum, ſtatuendum curauit, vt ex Plutarchi
Catone refert Pontanus, meminitq. etiã Herodotus. Agrigentini tanti ſuos faciebant equos, vt
Agrigẽtini. Partheniæ, & Eripha equæ. poſt mortẽ non ſolùm ſepelirent, ſed tumulis etiam eorũ pyramides erigerent, vt Plinius ait. So-
linus verò eorum populorum regionem, equorum ſepulchris frequentẽ eſſe tradit, idq. ſupremo-
rum meritis datum credi. Partheniam, & Eripham equas fuiſſe Marmacis ferunt vnius ex procis,
Hippodamiæ, easq. ab Oenomao puellæ patre iugulatas, ſed poſtmodũ ſepeliri iuſſas. Pauſanias

etiam

A etiã de Tyndarei equo terræ cõmiſſo ſic loquitur. *Progreſſus paulò longiùs* (ab Achillis fano, quod à Sparta in Arcadiam rectà euntibus ſeſe offert,) *eſt equi monumentum; quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helena procis, ſuper execti equi teſtibus iuſiurandum concepiſſe, cuicunque Helena deſponſaretur, armis ſe illius iniuriam, ſi à quopiam nuptiæ ille violatæ fuiſſent, vindicaturum: cùm hoc illos ſacramento adegiſſet equum eo ipſo in loco defodit.* In Patrocli rogo comburebantur etiam equi apud Homerũ. Bucephala, ſiue Bucephalia Indiæ vrbs fuit, iuxta Hydaſpen fluuium, ab Alexandro condita (inquit Strabo, & meminit etiam Plinius) ſic appellata à Bucephalo equo, quo vicit Porum, & eo ipſo in loco ſepultus eſt. Equũ Auguſti à dominio ſuo etiam ſepulturam meruiſſe Romana teſtatur hiſtoria: de quo Germanici Cæſaris carmen extitiſſe, Plinius tradit: quòd cùm intercederit, aliud de eodem recitabo ex Auſonio, quod tale eſt

In Laconicis. Tyndareiim ramentum. Equi combuſti. Iliad. Ψ. Alexander. Auguſtus. In Epitaphiis heroum.

Proſphore, clamoſi ſpatioſa per æquora Circi,
Septenas ſolitus victor abire vias.
Improperanter ageus primos à carcere curſus,
Fortis pragreſſis, vt potereris equis,
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:
Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani ſolatia ſume ſepulchri,
Et gradere Elyſios prapes ad alipedes.
Pegaſus hinc dexter curras tibi, lauus Arion.
Funis & ad quartum des tibi Caſtor equum.

B Boriſthenes equus fuit Hadriani Imper. quo in vanando propter alacritatem, plerũque vtebatur Dio aſſerit, mortuo ab Imperatore ſepulchrũ factum, columnamq. erectam cum inciſo etiam epigrammate. Verus quoque Volucri ſuo aureum, vt Capitolinus teſtatur, ſimulacrum fecit, idque ſemper ſecum portauit, ac tandem ſepulchri honore cohoneſtari voluit, & quò grauius ſtomachemur (inquit Petrarcha) in Vaticano, tot inter ſacra oſſa ibi condita, & condenda. Scythæ, authore Herodoto, cum rege defuncto, aliquam eius pellicum ſtrangulatam ſepeliunt, & eum qui vina miſcebat, & cocum, & hippocomum, & miniſtrũ, & qui erat à nuncijs, necnon equos, & alias res. Circumacto anno rurſum hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ ſunt, intimos ſumunt. Horum quinquaginta cùm ſtrangularunt, ac totidẽ præſtantiſſimos equos, eductis inteſtinis, expurgatis paleis replent, ac conſuunt. Et vbi dimidium fornicis ſuper duo ligna reſupinatum ſtatuerint, alterumq. dimidium ſuper altera duo ligna, & item alia multa huiuſmodi defixerint, tum ſuper ea equos imponunt, craſſis tignis in longum ad ceruicem vſque traiectis, ita vt priores fornices ſuſtineant armos equorũ, poſteriores verò iuxta femora ſuſcipiant vteros, vtriſque cruribus ſupernè pendentibus. Equos inferant, eorumq. habenas ad palos extentas alligant. Dehinc deſuper eo-

Boriſthenes equus. Volucer equus. Dial. 31. de equis. Scythæ vt reges ſepeliãt.

C rum ſingulos quinquaginta iuuenum ſtrangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum rectum ſtipitem per ſpinam ad ceruicem vſque transfigunt; quod inferius ſtipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus eſt. His equitibus ſepulchro circumpoſitis abeunt. Hunc in modum reges ſepeliunt. Hucusq. Herodotus. Maior verò etiam equis exhibetur à Moxijs Tartariæ populis honor, qui cõſtituto, & ſolemni quotannis die equũ poſt aliquot ceremonias corio exuunt, carneq. in menſa abſumpta, palea implent, & mox erectæ aræ impoſitum ceu propitiũ numen adorant, pellesq. pretioſiores offerunt, vt Ioſaphat Barbarus in ſuo tradit itinerario. Apud Perſas quoque equi, vt apud Moloſſos, canes ſepulcra', & exequias meruerunt, vnde Statius:

Lib. 2 Syl.

——Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidoſq. canes fleuere Moloſſi;
Et volucres habuere rogum, ceruuſq. Maronis.

Eoſdẽ Perſas ſcribit Alexander ab Alex. detonſis coniugibus, lugubri vlulatu, corpora extuliſſe & in funere etiam clarorum virorum ſeipſos, equosq. atque alia iumenta totondiſſe. Herodotus autem de morte loquens Maſiſtij, quem Græci Maciſium vocauere, Vbi in caſtra (inquit) rediere ingens luctus cum omnem exercitum, tùm verò Mardoniũ honoratiſſimũ tam apud Perſas, quã

Lib. 2. c. 7. Equi vbi conſi. Lib. 9.

D apud regem impleuit, ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, ſeq. ipſos, & equos tonderent. Itaq. & Plutarchus Alexandrum aſſerit in luctu mortui Hiphæſtionis equos, muloſq. totondiſſe: cumque moris etiam eſſet apud priſcos, detonſa, vel euulſa coma, funera corũ honeſtare, quibuſcum aliquam haberent neceſſitudinem, ita etiam Theſſali cum ſua coma equorum quoque iubas detondebant, vt Plutarchus meminit. Ne quis verò priſcam tantùm, non modernã iſtiuſmodi amentiam eſſe ſuſpicetur, redire ei ad memoriam iubet Petrarcha, nec longè, ſeu loco, ſeu tẽpore requirendum. Adhuc enim (inquit) viuit, necdum ſenuit: & in terra Italica nobiſcum degit is, quem nominare non eſt neceſſe, fortunæ vtiq. vir ingentis, nec parui ingenij, conſiliq. vir, alioquin magni animi, nec inſulſi, vbi quid ſeriò agendũ incidit, qui tamen ægrotanti equo quẽ amabat, aureum puluinar, ac ſericum cubile ſubſtrauit. Cumq. ipſe interim podagra vinctus, atq. immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut ſeruorũ vectus manibus, aut equo altero vix iniectus, & ſuos medicos ſecum ducens, equum ęgrũ ſuum bis terq. quotidiè viſitabat, illi ſuſpirans, atque anxius aſſidebat, illũ leniter manu tractans, blando murmure ſolabatur. Quid multa? Nullum medicinæ genus intentatum, nil languenti amico debitum prætermiſſum fuit.

In Pelopida. Aureũ puluinar equo ſubſtratum.

Fabulam

Fabulam fortaſſis poſteritas vocet: vera res, & magno in populo nota eſt. Sic vir fortis curã equi E geſſit, vt propriam, ſic extinctum luxit, vt filium. Quidam ſanè apud Suidam ait, ſe alia ex alia regione fugere, ſæui domini metu, qui equos plus quàm homines curaret. Idem verò etiam amor ſtudiumq. exornatu cognoſcitur, quo vt olim, ita & noſtro tempore equos cohoneſtãt. Tradit Ludouicus Romanus Narſingæ regis potentiſſimi equum tanti pretij eſſe credi, quãti eſt quæpiam ex noſtris vrbibus: propter incredibilem margaritarum, quibus oneratus eſt, copiam. Latinus rex apud Virgil. donat Aeneæ legatis.

Ornatus equorum. Lib 4. Natig. c. 12.

Li. 7. Aene.

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſq; tapetis
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent
Tecti auro, fuluum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſtiuſmodi monilia, ornatiſſimas ceruicis equorum diuitias appellat Apuleius Caij principis equus ornatum habebat ex purpura, & gemmis, & Verus Volucrem ſuũ niſi ſagis fuco tinctis ad ſe adduci patiebatur: apparetq. vulgatiſſimum iſtiuſmodi fuiſſe ornatum, nam & Ouidius ait:

Lib. 6. Met.

Conſcendunt in equos, Tyrioq. nitentia ſucco
Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis. F

Poppæa.

Nunc Cardinales purpura equos, muloſq. inſternunt, quòd primum fieri voluit, teſtante Platina, Paulus Secundus, qui pontificio apparatu maiores omnes ſuperauit. Poppæa Neronis vxor cùm equis delectaretur delicatiſſimis, eorũ ſoleas nõ ferro, ſed puriſſimo auro fecit, vt Tacitus, & Suetonius prodiderunt: & Sigonius refert quendã Marchionẽ nomine Bonifacium circa annũ 1057. cùm ad ſponſam ducendã proficiſceretur, equos omnes argẽteis calceatos ſoleis habuiſſe. Hiſce modo quæ hucuſq. dicta ſunt, omnibus; multorum erga equos humanitas haud præter rationem addi poterit, vt maior adhuc equi dignitas, & erga eum ingenuorum virorum affectus declaretur: dignumq. ſcitu in primis, quod prodidit Pontanus de Ferdinando Aragonio, quia nempe equum ſuum, quo egregiè fuerat aduerſus inſidiantes vſus freno liberauit, vacuumque labore omni eſſe voluit, ſtabulario cuidam data paſcendi eius cura. Similiter Selimus Baiazetem patrem imperio ſpoliare conatus, victusq. ab eo propè Bizantium, cum paucis incitato perniciſſimi equi curſu, ſeſe vtique fatis ſuis reſeruans, Varnam profugit: (inquit Iouius.) Erat is equus vnicolor abſoluta nigritie, cui Carabulo, id eſt, atræ nubi nomen fuit. Huic poſtea rerum mortuo patre potitus, tãquam emerito vacationem dedit, ſic vt in honore habitus, ſine ſeſſore, ſola ex tectili auro ſtragula tectus G ad Perſas vſque & mox in Aegyptum deueheretur, eiq. demum mortuo ad Memphim, Alexandri Magni exemplum ſecutus ſepulchrum condidit, regio quidem animo, niſi necati ab eo fratres ſepulturæ honore caruiſſent. Alexander tantiſper dum in acie inſtruenda, vel dandis imperijs, vel monendo, vel inſpiciendo obequitabat, alio quam Bucephalo vehebatur equo, quoad Bucephalo velut emerito, & qui iam ætate grauis eſſet, parceret. Vbi verò præliũ iniret, admouebatur ille, in quem cùm tranſiliſſet, illicò iubebat claſſicũ canere, vt apud Plutarchũ legimus. Mexicani verò, cùm pro rege ſuo, & pro libertate dimicantes contra Ferdinandum Corteſium, nulla magis re extimuiſſent, quàm equeſtris turmæ impetu, equitemq. integrum eſſe animal Centauri ſpecie putaſſent, poſtquam equi duo Indicis confoſſi ſparis, mactatiq. clauarũ ictibus cõcidiſſent, deprehẽſo errore, detracta ſta im equi ſcoria v q. adeo exactè tomento repleuerunt, vt viuorum effigiẽ repræſentarent, & in templo tanquam admirabilis rei ſpectaculo ſuſpenderunt, vt Iouius refert.

Peppæa.

Li. 8. de reg. Ital.

Humanitas erga equos.

De liberal. cap. 36.

Ferdinãdus rex

Selimus Imperat.

Carabulus equus.

Li. 34. hiſt. Equi donati

Tanta verò etiam huius animantis inter alia præſtantiora eſt prærogatiua, vt nullũ aliud gratius donum nobilioribus offerri queat, ideoq. Agamemnon iracundiam Achillis remiſſurus, duodecim pingues perniciſſimoſq. equos ei donat: ipſe verò etiam Aetham à Scionio illo accipit, eumq. propterea immunem à militia reddit: Cuius exemplo poſtea Ageſilaus, cùm aliquando equis deſtitueretur, opulentis iniunxit, vt pro ſe quiſq. equum, virumq. præberet, ipſe verò vocationem haberet. Ita etiã videmus reges à Romanis, & hos quoq. à regibus, equis phaleratis donatos fuiſſe. Latinus rex è trecentis, altis in præſepibus ſtantib. centũ electos legatis Aeneæ donat apud Maronem, vt modò recitaui. Et vt de noſtri temporis principib. etiam aliquid dicamus. Pace ad Vercellas compoſita (inquit Iouius) cùm Mantuanus princeps Carolo VIII. Gallorum regi priuato nomine pacem congratularetur, certatumq. vtrimq. eſſet muneribus, Mantuanus regiæ liberalitati minimè ceſſit; nam cùm duos eximiæ proceritatis equos quorũ alter mille aureis venerat, dono accepiſſet, aliud ipſe nobiliſſimum equorũ par regi dedicat, quorum alter ſpadiceo erat colore, natus in Calabris, qui incredibili ad ſeſſoris nutũ agilitate & in gyros circumflexus, & curſu, & ſaltibus incitatus, ſtupẽtibus Gallis regẽ magnopere delectauit. Idẽ Iouius teſtatur Galeacium II. Mediolanenſium Ducẽ Leonato Clarentio Britanniæ regis filio inter alia pluſquam regalia munera, ſeptuaginta equos inſignes argẽteis, & ſericeis ephippijs ſtratos dono miſiſſe. Huc ſpectat facetum illud à Ludouico XI. factum donum, de quo Aegidius Corrozetus ſic ſcribit. Gallus quidã nobilis animaduertẽs regẽ illum pro rapo ſibi à ruſtico quodã donato, mille donaſſe

Li. 13.

Donum facetum.

Lib. de dict. & fact. memorab.

aureos,

A aureos,beneficium fœneraturus,generosum equum regi dono dedit. Hilari eũ animo rex susce-
pit,& rapum syndoni inuolutum ex ærario depromptum homini dari iussit. Explicatoq.munere,
cùm indignabundus nobilis se delusũ conquereretur. Quæ verò hæc ludificatio,inquit rex mille
emptum aureis rapum equo centum aureorum pretium vix æquanti opposuisse? Fiebant vero po-
tissimùm munera ob egregiè domi,forisq. nauatam operam, & ne à patrum nostrorum memoria
recedamus,Benedictũ Pisauricum,tradit Iouius Magno Consaluo Veneti Senatus nomine ob
benè,feliciterq.præstitam in oppugnanda Cephalenia operam, inter alia regia dona, decẽ Thra-
cios equos dono obtulisse. Cn.Martius Coriolanus ob captum oppidum Volscorũ Coriolos,ex
omnibus quæ illi oblata sunt ab Imp.muneribus,nihil prẽter vnius captiui hospitis salutẽ, & equũ
quo in acie veheretur,accepit,vt de eo testantur Liuius,& Plutarchus. Cloeliæ puellæ Romanæ da
tus equus à Porsenna rege,referente eodem Plutarcho,ob fortitudinem,quod obses cum nouem
alijs virginibus ipsi data fluuium equo traiecisset,suoq. exemplo ad idipsum conandum inuitasset
reliquas. Ouidius, quia aliquando ab Augusto equum dono accepisset, sese illi prius gratum, &
amicum fuisse colligit,inquiens:

Consaluus magnus.
Coriolanus.
Cloelia, In Publicola.

B *At memini, vitamq; meam, moresq. probabas,*
Ille quem dederas præteruntis equo.

Dignum verò etiã memoratu est,quod scribit Petrus Gregorius Tolosanus in Syntagmate iuris
de Theophilo Orientis Imp.ducẽ nempè quendã dignitate spoliasse, & perpetuo insuper dãna-
uisse exilio,quòd militẽ strenuũ equo,quo sæpè se incolumẽ periculo extulerat priuasset,& tanquã
suũ Imperatori donasset,eiusq. equi inopia, miles sutis suis postea interisset:iussitq.viduæ mili
tis restitui equum,& bona ei,liberosq.eius adiecisse. Cum igitur reges terreni, atque mortales,
ita sibi deuotissimos (inquit D. Chrysostomus) remunerare consuerint; quanto magis omnipo-
tens Deus, quia rex regum, & dominus dominantium est, Eliam suum tota se corporis, & animæ
deuotione zelantem,post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum magnas illu-
stresq.victorias,opima de mundo,& diabolo spolia referentem,igneo curru,& flãmantibus equis
impositum triumphali gloria præfulgente ad sua regna voluit peruenire? Ingens verò etiam ho-
nor,& pretium equi inde cognoscitur, quòd non pauci vbiq.ferè terarum militare hoc animal tri
buti nomine sibi solui volunt. Pipinus Francorum rex victis Saxonibus eam dedit parendi legẽ,
C vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum perducerent. Eisdem,& Gotricus Danorũ
rex hanc quoque tributi legem edixit,testantibus Saxone, & Crantzio, vt eorum Duces,quoties
apud Danos regni mutatio obueniisset,centum equos niueos nouo regi penderent. Quòd si verò
nouus Saxonibus Dux daretur,is quoque cõsimili pensione subiectionis suæ solẽne præberet in-
dicium. Vladislaum Polonorum regem tradit Cromerus Valachis tributum centum equorũ,qua-
drigentarum purpurarum,totidem boũ,ducentorum curruũ in singulos annos imposuisse. Hen-
ricus verò Secundus Imp.Babenbergæ scribit Cuspianus,in honorẽ DD.Petri, & Pauli, ac mar
tyris Georgij episcopatũ erexisse,prædijs ditauisse,instituisseq.,vt quotannis albus equus Roma
no præsuli tanquã eius sedis defensori ab episcopo mitteretur. Iam,& hoc amplius est,pro non so-
lutis equis vrbium excidia subsecuta inuenimus. Hercules Ilium cepit, destruxitq. cũ Laomedõ
Trois equos,quos p filiæ salute fuerat pollicitus,nõ soluisset. Huc referri potest memoratu digna
vindicta cuiusdã equitis propter ereptum sibi equũ, quã nobis in hæc ferè verba recitauit Sigo-
nius:Ardouinus Lombardus spectatæ virtutis,atque ingentis animi vir,à Ducliano Græci Imper.
Catapano,gradi data pecunia Candidati honore affectus,& oppidis quibusdam Apuliæ præposi-
D tus fuerat. Is cùm in Sicilienſi expeditione Saracenum quendam in Sicilia prostrauisset, insignẽ
eius equum,quem sibi pugnas pepererat,à Maniaco Catapano, Ducliani præcessore impetrare nõ
potuit,verùm eo cum dedecore spoliatus est. Huius vlciscendæ iniuriæ cupidus consiliũ eripen-
dæ Græcis Apuliæ cepit. Itaque simulato voti causa Romam itinere, Auersam ad Ranulphum co
mitem genere Normannum,se contulit,atque eius animum ad Apuliam inuadendam accendit:ef-
fœminatos appellãs Græcos,terram opulentã,Normannos iam numero,armisq.præstantes, tur-
pe esse exiguis parui atque obscuri oppidi finibus esse cõtentos. Cõsilio comprobato Ranulphꝰ
strenuos ei duces duodecim cũ trecentis militibus,pactus, vt quæcunque occuparentur æqua in-
ter omnes sorte diuendererẽtur;quibus rebus sacramẽto firmatis,repente omnes impetũ in Apu-
liæ fines fecerũt,atque imparata omnia nacti Melphim totius Apuliæ claustrum,atque inde Venu-
sium,aliaq.oppida ceperunt. Hucusq.ille Præ cæteris verò, quæ hactenus recitauimus, maximè
equorum gloriæ etiam ascribi debet,quòd non solùm amissos,furtoq.ablatos in omni terrarũ an
gulo non sine vitæ periculo seriò,seduloq.quærerent, sed etiam ob reptos dijs immortalibus tẽ-
pla erigerent,cuius rei de Vlysse testimonium præbet Pausanias, inquiens: *Vlysses equos per totam Graciam quærens,tandem reperit, illicq. loci Diana templum erexit, quam Europen inde cognominauit, additosq. item equestris Neptuni signo.* Possim modò non paucas rationes alias adducere,cur primum in hac

Lib.36.c.37
Miles ppter ablatum equũ punitus
Hom. de Ascens.
Elia.
Elias.
Equi pro tributo.
Ex equis nõ solutis damna.
Lib.8. regn. Ital.
Vindicta ppter ereptũ equum.
Templa propter reperios equos erecta
In Arcadicis.
Diana Europpe.

in hac noſtra hiſtoria locum equo dederim,ſed quantũ cæteris præſtet corporis, ac animi potiſſimũ dotibus,robore nempè,curſu,agilitate,pernicitate,ingenio,docilitate,magnanimitate,fide, amoreq.erga dominos,in proſequenti tractatu diligenter oſtendemus;nunc tamen hoc vnum ceu pro epilogo adijciemus,quòd,ac ſi equos continuò cogitarent,per ſolam pleriq. Hipponâ equorum præſidem iurarent; id quod teſtatur Iuuenalis: *Iurat Solam Eponam,& facies olida ad præſepia poſtas*. Quin,& de ſuo etiam nonnulli nomine equorum greges appellabant, vt ad poſteros ſui memoriam, equorum propagatione tranſmitterent, vt Baſilius meminit. E

Per equorũ Deã iurare.

SYNONIMA. ÆQVIVOCA.

Sus. Suſah.

SVS,Hebræis, equus eſt, Suſah verò equa :& quemadmodum ἵππος apud Græcos in fœminino genere,tùm equam tùm equitatum ſignificat,ita quoque Suſah nonnulli primo Canticorum, equitatum, vel multitudinem equorum exponunt. Sus autem nonnulli equum dici credunt quaſi à gaudio;alij verò,quòd in bello ſit agilis,& non caput tantùm,ſed, & corpus totum, & vocem attollat, à Nus, quam etymologiam improbat Pagninus. Apud Hieremiã loquentem de auibus, quæ tempus ſuum norũt migrandi, & redundi, Sus, vel Sis exponitur grus, Ionathan tamen reddidit equum:ſicuti etiam Aquila; D. Hieronymus alibi pro eadem voce Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta, & Symmacho eſt χελιδών,id eſt hirundo. Mihi magis placet,vt ſit grus,quoniam apud Eſaiam, vbi dicitur: *Sicut grus,& hirundo,ſic garriebam,meditabar ſicut columba*, pro grue Hebraice Sus legitur. Pro Sus Exodi nono Chaldaicè legitur Suſuatha.A Sus σύας factum etiam videtur, quo nomine Syris equum vocari Varinus tradit. Rekeſch ſunt qui equum præſtãtem,& qui annis minimè ſit confectus, exponunt, quidam etiam equum velociſſimum, cuius ſit vſus in bello:alij verò vertunt mulum,D.Hieronymus veredarium,ſed in Geneſi per rekeſch intelligit equitatum, per rekuſch verò poſſeſſionem. Idem Achaſtranim Eſther 8. vertit veredarios, alij mulos, alij camelos celeriter currentes. Dicuntur verò etiam equi per excellentiam,ſicuti, & tauri, abirim, id eſt robuſti. Ramakim dicunt pro equo Chaldei, Arabes Ramaka, quomodo etiam Iſmaelitica lingua vocari equum inuenio. Syluaticus pro faras exponit equum, & hara faras ſtercus caballinũ, & anfeſcalferars coagulum caballinũ,& dheneb hachil,caudam equinam herbam,vt hachil equus ſit,nam dunab ſiue denab pro cauda apud alios quoque reperitur. Græci ἵππον dicunt, & vt Etymologus vult, παρὰ τὸ ἱδῆσαι τοῖς ποσὶ, quòd pedibus mittatur:additq.π duplicari ad differentiam τῦ ἵπος,quæ vox laqueum ſignificat. Atticis tàm fœminino,quàm maſculino genere proferri, necnon, & poetis Lexicographi paſſim tradunt; quæ tamen res non paucis cauſam præbuit, vt modò equum, modò equam redderent, prout ſcilicet Græcè prolatam eam vocem offenderent: nec contenti etiam nonnulli dixiſſe τὴν ἵππον, addere etiam θηλειαν volunt, non ſine eruditorum riſu. Iones verò addunt diſtinctionem, nam cùm τὴν ἵππον, τὸ ὄνον,&c. dicunt, iſtiuſmodi animantium greges, ſiue armenta indicant. Oppianus equam ἱππάδα vocat. Iam verò quemadmodum equitem pro equo veteres quidam poſuerunt,vt Virgilius: *Atq; equitem docuere ſub armis inſultare ſolo*, vt Ennius apud Nonium Marcellum: *At non quadrupedes equites, &c.* & equum pro equite vt idem Virgilius. C

Cap.8.

Cap. 38.

Suſuatha.

Rekeſch.

Cap. 14.

Achaſtranim.

Abirim.

Ramakim.

Faras.

Hachil.

Eques pro equo,& equus pro equite.

Lib.3.Geor.

Lib.8. Aen.

Vt belli ſignum Laurenti Turnus ab alto
Extulit,& ranco ſtrepuerunt cornua cantu
Vtq; acres concuſſit equos,vtq; impulit arma.

Sic,& ἵπποι pro ipſis equitibus dicuntur apud Homerum in hoc verſu : H

Ὀτρύνων ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, id eſt,

Inſtigans tùm equites,tùm viros ſcutatos,hoc eſt pedites armatos:& equitare tam de equitate, quàm de quo ipſo dicitur,vt notat Nonius ex hoc Lucilij :

Equitare.

Quis hunc currere equum,non equè equitare videbat?
His equitat,curritq. oculis. Alij ſic citant ex Lucilio :
Nempe hunc currere equum not,atq.equitare videmus.

Sic enim citat Macrobius. Ἵππος præterea alias habent ſignificationes:eſtq.in primis ſyderis nomen apud Proclum: de quo Cicero hos verſus recitat ex Arato :

lib.2 de nat. Deor.

Hunc equus ille iubam quatiens fulgore micanti
Summum contingit caput aluo,ſtellaq.iungens
Vna.

Hunc equum Aratus,vt Higinus refert,& alij complures Pegasũ Neptuni,& Meduſæ Gorgonis filium dixerunt,qui in Helicone Bœotiæ monte vngula ſaxum feriens,fontem aperuit,qui ex eius

Pegaſus.

nomine

A nomine Hippocrene est dictus: alij verò dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Prœtum Abantis filium, Argiuorum regem deuenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petijsse ab eo, vt sibi copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cùm impetrare non potuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Prœto dicit; qui quòd eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quòd æquum esse sciebat, mittit eum ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Stenobœam dixerunt, vt ille filiæ pudicitiam defendens Bellerophontem obijceret Chimæræ, quæ eo tempore Lyciorum agros flamma vastabat. Vnde victor profugiens post fontis inuentionem cùm ad cælum contenderet euolare, neque longè iam abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique periisse dicitur; equus autem subuolasse, & inter sydera ab Ioue constitutus exisli natur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sæpius audiret quod nollet, aut precibus eius moueretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa: Hippen Chironis Centauri filiam, Thean antè appellatam dicit, quæ cùm alaretur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aelo Hellenis filio Iouis nepote persuasam, concepisse, eumque iam partus appropinquaret, profugisse in syluã,
B ne patri, cùm virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaque cùm parens eam prosequeretur, dicitur illa petisse à deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ deorum voluntate, postquam peperit, in equam conuersa, inter astra est constituta. Nullieam vatem dixerunt fuisse, sed quod deorum consilia enunciaret, in equam esse conuersam. Callimachus autem ait, quòd cum desijsset venari & colere Dianam, in equam ab ea conuersam esse. Hæc dicitur etiam hac re non esse in conspectu centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt, di ud amque apparere, quòd noluerit scire se fœminam esse. Hæc itaque omnia Higinus. Ptolomæus verò duos in cælo equos collocat, aut vt rectiùs dicam (inquit Ioan. Stœflerus) duas equorum partes. Vnus dicitur prior equus, aut caput equi, cui Ptolomæus numerat quatuor stellas occultas, suo tempore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter commemoratos, alij verbum non faciunt. Alter Arabicè Alpheratz, latinè equus secundus, aerius, volans, Pegasus, equus dimidius, cuius prior pars patens vsque ad vmbilicum. De ortu huius equi sic cecinit Manilius.

Chimæra.

Hippe.

Com. in Sphæram. Procli.

Equus prior

Equus secũdus.

Piscibus exortis cùm pars vicesima prima
Signatum terra lumen fulgebit, & orbi,
Aereus nascetur equus, cœloque volabit,
C *Velocesque dabit sub tali tempore partus,* *Lib. 5.*
Omne per officium vigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et rursus:
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Noverit humanos & quæ nascentur ad vsus.

Lib. 14.

In vulgari Athenæi codice ἵππος legitur pro pullo gallinaceo, his verbis: καὶ γὰρ ὀρνίθων πλῆθος τῶν ἀεὶ καὶ χλωῶν: ἔτι δὲ τῶν νοσσῶν ὀρνίθων, ὡς ἵππους τινὲς καλοῦσι, id est, *erat & gallinarum, & nascentium ingens multitudo, tum etiam pullorum gallinaceorum quos quidam equos vocant.* Sed hic Dalecampius pro ἵππος restituit πίππους, quo nomine appositè & significanter dici posse putat pullos per onomatopœiam; pipiunt enim. Hermolaus tamen Athenæum arbitratur harum auium pullos ἵππους quasi equulos dixisse: polli enim propriè sunt equorum, vt modò patebit: Et reuera κόττος non solum etiam est gallinaceus, sed idem quoque ἵππος teste Hesychio dicitur, & non Dincongruè gallinaceus dicetur equus, cùm sit æquè alacer, æquè animosus, instabilis, & salax. Ἵππος quidem Aristoteli auis genus est, quam Gaza piponem reddidit, vt in Ornithologia nostra ostendimus: & ἵππος Hesychio & Varino magnus est piscis marinus: & Athenæus citat Numenij versus & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant; cæterùm is dubitat, an hippi pisces ijdem sint, quos Epicharmus ἱππωδέα cum epitheto λεῖα vocat, id est, equuleos læues, nimirum sine squamis: & ipsi etiam Hippidion genus piscis esse docent. Nos verò, suo loco cancros in Phœnice ἵππους vocari diximus, id est, equites, & sic vocari ex Plinio ostẽdimus, quòd tantæ sint velocitatis, vt consequi non sit. Est verò ἵππος etiam oculi affectus ab ipso ortu proueniens, quo in stabiles sunt oculi ac semper mouentur, vtique motum sustinentes an concussu, & tremore assiduo cõsistentem. Accidit oculum firmanti musculo, qui visorij instrumenti basim complexus est. Meminit eius affectionis præter authorem definitionũ medicarum Galeno attribuendarum ipse quoque Galenus his verbis: *stridere dentibus ex natura, simile est affectui oculorum insito quibusdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere possint requieti* (nimirum à motu illo sursum deorsumque facto, qualis equitantibus contingit) *sed in modum intermiscentium subinde nictant.* Postremò ἵππος accipitur pro pudendo cùm viri, tùm mulieris, cuius significationes fortassis ratio dari potest, quòd vterque in libidinem apprimè

Pullus gallinaceus.

Hippos auis, Pipo auis, Hippos piscis.

Cãcer equus

Oculi affecti⁹ equus dictus.

Com. in Prognost. Hipp. c. 9

Pulli Veneris pronus eſt: nam & meretrices, item adoleſcentes, puellæq. & uirgines πῶλοι, quaſi τῆς Ἀφροδίτης πῶλοι teſte Heſychio dicuntur, id eſt Veneris pulli. πῶλος autem propriè de equino pullo dicitur poetis equus ſimpliciter, unde πωλεύειν, & πωλοδαμνᾶν eſt pullos equorum domare, uel domandos locare, & πωλεῖα apud Vlpianum in tractatu de ædilitio edicto armentum. *Pullus.* Latini quidem etiam pullum dicunt de cuiuſq. animantis paruo fœtu, ſiue id quadrupes ſit, ſiue auis frequentiùs tamen iumentorum fœtus ut equi, & aſini, pullos appellant; quin Hermolaus pullos propriè equorum eſſe aſſerit: & Scholia apud Ariſtophanem in Pace, ubi πωλίον meminit, πῶλος addunt propriè dici fœtus equorum, & aliarum quadrupedum, quas κτήνη Græci nominant. *Alla.* Ἄλλα Caribus equum ſignificabat; hinc Allabando cuidam nomen, quòd in equeſtri prælio ſtreruè nauaſſet operam, ab alia ſcilicet, ideſt equo & banda, id eſt uictoria, ut legitur apud Stephanum, qui ab eo Alabandam urbem conditam fuiſſe addit. *De urbib. Caccabe.* Κάκκαβη olim uocabatur Carthago; quam quoque uocem incolarum lingua caput equi ſignificare Stephanus tradit. *Calpis,* Κάλπις Heſychio & Varino exponitur ἵππος βαδιστὴς καὶ εἶδος δρόμου, equus gradarius, & genus curſus: δάμους uerò eiſdē ſecundum Ligures equus eſt, uti etiam ἵκκος Etymologo in ἱππασύνη. *Meris.* Μῶρια uerò illis ſunt equi, & boues ſecundum Arcades, & μίρωον, πῶλιον, φοράδις, ἀϐιλαῖα, ἵπποι, id eſt equæ; *Polion.* Σκάλακις genus quoddam equorum, & talpæ ſignificantur eadem uoce. *Scalaces.* Καβάλλος eidem Heſychio (nam Græci aliàs καβαλλῆν ferè dicunt,) eſt ἐργατικὸς ἵππος, id eſt operarius equus: in quo ſanè ſenſu accepiſſe etiam uidetur Plutarchus, dum ait: *Lib. de non fœnerando.* ἐνῴκτιρεν τῷ τυχόντι καὶ καβάλλῃ χρώμενος, non expectans uidelicet ἱππασίμους μηδὲ ὀχήματα ζεύκτα. Simili er apud Latinos quoque caballus utilitatis ferè ſignificationem habet. Seneca de Catone; *O quantum erat ſæculi decus, imperatorium, triumphalem, cenſorium, & quod ſuper omnia Catonem, uno caballo eſſe contentum.* *Caballus.* Lucilius.

Succuſſator teiri tardique caballi. Horatius.

Aut Oliuibis aget mercede caballum.

Idem elegantiſſima metaphora indicauit Auſonius inquiens:

Cui ſubingabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa volunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

D. Hier. explicatus. Hinc falli Cœlium innoteſcit, qui caballos intelligi à Diuo Hieronymo putat maiores equos, ſicuti mannos, inquit, accipimus minores. Verba Hieronymi hæc ſunt. *Vt ſtatim cernamus tiaras galeis, caballos equis cedere.* nam horum uerborum ſenſus eſt: ſicuti galea militare capitis uelamentum ualidius eſt tiara in pace apud Perſas & Medos geſtari ſolita: ſic equus quaſi per eccellentiam de animoſo, & bellatore equo dictus, caballo præfertur, qui pacis tempore ad diuerſos labores ſeruit. Eſt tamen etiam quando caballus pro equo bellico accipitur. *In caſtris permanſi inde caballum reduxi ad cenſorem.* Apud Græcos paullò antiquiores caballi uocem non reperias, apparetque à Latinis accepiſſe, id quod etiam ex diuerſitate ſcribendi arguitur, nam modo β. duplicant, modò etiam per ſimplex λ. efferunt: quemadmodum, & in alijs pleriſque Latinis ſcribendis Græci plurimum uariare ſolent. Suidas tamen à Græcis etimologiam petit; καβαλλὴς oxytonum, non proparoxytonum, ut Etymologus habet) *Caballus à cauando dictus.* ὁ ὀπὸ κάπης ἅλις ἐσθίων, κλίνεται δὲ καβαλλίνος. ἴσχεται δὲ ἀπὸ κάπης, καὶ τὸ ἅλις. περίττωμα γάρ ἐστι τῶν ἀπὸ κάπης ἐσθιόντων ἄλογων. hoc eſt, ut uertit Geſnerus, Caballus nomen compoſitum eſt à nomine κάπη, quod præſepe ſonat, & aduerbio ἅλις, quod eſt abundè. Ferè enim tanquam abundans aliquid in terram delabitur iumentis, quæ ex præſepibus paſcuntur. Latini aliam nominis rationem reddunt, alij caballum dictum dicentes, quòd cauet terram ungula impreſſa. Sic enim Iſidorus: *Caballus à cauando dictus, propter quod gradiens ungula impreſſa terram concauat, quod reliqua animalia non habent.* *Li. 12. Etii. cap. 43.* Camerarius uerò uocem ab antiquis fictam conijcit à ſonitu, quem edunt pulſu ungularum. Ἵννος, hinnus, & γίννος ginnus ferè confunduntur, & pro pumilo equo accipiuntur: ſed haud ſcio H an bene. Vtramque enim uocem pro ſpecie ab equo diuerſa, in equino tamen genere accipi certò certiùs noui. Hinni patrem habent equum, aſinam uerò matrem: ginni contrà matrem equam, patrem mulum. Vtraque aſſertio ueterum teſtimonio, authoritateque roboratur. *Muli & hinni* (inquit M. Varro) *higeneri, atque inſitij, non ſuopte genere ab radicibus: ex equa enim & aſino fit mulus, contrà ex equo, & aſina hinnus, uterque eorum ad uſum utilis, partu, fructu, uentre.* Et paulò poſt: *Hinnus minor eſt, quàm mulus corpore, plerumque rubicundior, auribus ut equi, iubam, & caudam ſimilem aſini habet.* Columella. *Qui ex equo, & aſina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni uocantur, matri per omnia magis ſimiles ſunt.* Plinius: *Equo & aſina genus mares, hinnulos antiqui uocabant: contraque mulos quos aſini & equæ generarent.* *Ginni ortus Lib. 8. c. 44* Alterius ſententiæ author eſt Ariſtoteles: *Mulus* (inquit) *cum equa coniunctus* γίννον procreauit, Gaza Innum reddidit, Plinium forteſſis ſecutus, qui hoc ita tranſtulit: *In plurimum Græcorum eſt monumentis, cum equa muli ceſtu natum,*

quem

A *queni vocauerint hinum, id est parvum mulum.* Vbi quoque hinum scribit per simplex n. Cæteū omnes Aristotelis Græci codices ἴννον habent. Est verò etiam eidem Aristoteli ginnus, pumilio equus, vel pumilio asinus: *Ex equo, & asino* (inquit alibi) *ginni proueniunt, cum conceptus in vtero ægrotauit.* Et rursus. *Prodeant quos ginnos vocant, ex equa, cùm in gerendo vtero ægrotauit more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos posthumos vocant: & quidem vt pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit.* Vnde Varino, & Suidæ ἵννοι sunt οἱ κολοβοὶ τῶν ἵππων, ταῦροι verò οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, id est pumilii: In quo sensu etiam ὕννος scribitur apud eundem Varinum, nec non Hesychium, ὕννος, σκώληξ ὁ ἐν τῇ γαστρὶ τοσοῦτος πρὶν κυηθῆναι, id est pullus in ventre ægrotus, antequā prodit. Quia verò sic natus pullus, semper pumilio erat, neq. ad solitam magnitudinem excrescebat, factum puto vt postmodum pumiliones equi omnes ginni dicerentur, atque hinni, quia hinnos à ginnis nescirent distinguere, & haud scio, nunquid etiam Hesychius, & Varinus formata inde voce ἵννον exponunt τὸν καβαλλον ἵππον. Notandum verò omnes hinnum vocari dicere, quasi de mare tantum intelligant. Nonius tamen, vt & Hermolaus obseruauit, capite de cornu cerui apud Dioscoridem, si fœmella sit ex asina concepta, equi coitu, hinnas

B appellauit. Alibi etiam Aristoteles ἵννον à ginno manifestissimè distinguit, quæ sunt iumenta docens: *Generis* (inquit) *quadrupedum quæ animal gignunt, plures quidem species intelliguntur, sed nullis ferè notata nominibus. Singulorum enim nomina habentur, vt hominis, leonis, equi, cerui, canis, reliquorumq; ad hunc modum. Nullis ferè inquam quoniam genus vnum, vel super q; omnibus, quæ iumenta nominamus, vt equo, asino, mulo, ginno, hinno, & mulis quas terra Syria fert, &c.* Hinnulus idem quod hinnus, sed præter ex equo, & asina genitum Plinio authore, est etiam fœtura capreolorum, caprarum, damarum, leporum, similiumque, vt errauerit (inquit Hermolaus) qui distinctionis studio confinxit, hinnulos ceruini generis esse pullos, equini verò inulos vocari: quin si mutare oportet, verius sit inulos per simplex n. & sine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem & hinnulos per duplex n. & cum aspiratione ex asina conceptos equi coitu. Hesychius ἵννις præterea exponit παῖδας, item ἵννλα κορίσκια μίκρα καὶ τὰ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, significans dici de puella parvula, item de pupilla oculi, quibus addi iubet Henricus Stephanus ἵνις, quod vocabulum idem Hesychius exponit ἵππος νέος παῖς βρέφος, ἀνάϊσον, ἡνίοχος. Ἡνὶς verò ei est βοῦς ὀνιαυσαῖα, bos annicula, ὕνιος, τέλειος, νέος. Κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab vno sessore agitatur, & regitur, & vt Eustathius, & Varinus aiunt, ὁ ἄζυξ ὑποταμόνας ἐλαυνόμενος, ᾧ οἷς ἀνὴρ ἐπιβαθμᾶται, ὁ μονάμπυξ, καὶ δρομικὸς, ὁ τὸν σελλάριος λεγόμενος καὶ γύμνος. hoc est, equus singularis, non

C iunctus ad currum, idoneus ad currendum, qui nunc sellaris, seu sellarius dicitur, & nudus. Aristophanis interpres celetem ait esse equum generosum, quem ad certamen alerent equites quouè ipsi sigillatim vterentur, quique ad bigas, aut currus non submittitur. Sunt qui desultorium equum Latinè interpretentur, desultorios autem aiunt esse ephippiatis equis contrarios, hoc est, sine ephippijs, quales scilicet ἀμφίππους Græci dicunt, sed desultorij potius sunt, qui cùm bini, vel plures etiam ab equite trahuntur, alternatim insidentur, prout hic vel ille insidētis aut cursu, aut onere lassus est, vt suo loco fusiùs ostendetur, celes verò vnicus tantùm semper intelligitur, quasi μόνιππος, præterea desultorij ἀμφίπποι erant, cum celes tam de strato, quàm non strato intelligatur. Homerus tamen celetes pro desultorijs dixisse certum est, & ab multis annotatum Κελητες verò etiam dicuntur ipsi equitantes, qui non bigis, aut quadrigis, sed vno tantùm equo certabant. Hinc equites Romanos, qui postea Trossuli dicti sunt ab oppidi nomine, quod sua ipsi opera sine peditatu expugnassēt. prius Celeres dictos esse Iulius Cæsar Scaliger dicit. Dictus au

D tem κέλης videtur, vel à verbo κελεύειν. quod exponitur iubere, hortari, & excitare uoce, uel à uerbo κέλλειν, quod est τρέχειν, siue βαδίζειν, id est currere, uel quòd διακελισμένον, id est diuaricatis cruribus insidere mos sit. Quia verò celete equo unus tantùm sessos uehitur, nauigium paruum, quod unicum ferè tantùm ferre potest, κέλητα etiam, & κέλητιον uocauerunt. Bayfius ait nauigium esse actuarium, quod uno remo, non binis, aut ternis per sedilia agebatur, cùm tamen plures ait, remiges haberet. Celocem Latini interpretantur authore Gellio. Hesychio item nauigij pars est. Χρυσάμπυξ epitheton potius est, quàm synonymum equi uerum, siquidem sic dicitur propterea, quòd ἄμπυξ teste Eustathio dicitur σειρὰ κατὰ χρύσος τὰς περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα, id est, catena, seu funiculus auratus, quo comæ equorum frontibus sparsæ colligantur: cæterùm non solùm equis tribuitur hæc ἄμπυξ, sed mulieribus, ut idem Eustathius indicat, dicens ἄμπυγα fuisse mulierū διάδημά τι πρὸς ἀναδέσιν τριχῶν. ἃς περιστέλλοντες οἱ παλαιοὶ ὑπὸ τοῦτον ἦγον, nam his uerbis indicat ampyga nominatum fuisse, & uinculum illud quo constringūtur fluxi crines, & uerò etiam uittam, quæ comis iā colligatis superin ducebatur. Nunc Latina prosequemur. Sunt qui hoc animal equum Latinis uocari uolunt ab æqualitate, siue paritate, eo quòd pares antiquitùs iungebantur, sed Isidorus dictos ait equos eò, quòd qñ quadrigæ iungebantur, æquabantur, pareq. forma & similes cursu copulabantur. Ab equo fit equulus, siue equuleus, ut ab

Aqueni vocauerint hinum, id est parvum mulum. Lib.6. de gener. anim. — *Ginni proueniunt, cum conceptus in vtero ægrotauit.* — *Prodeant quos ginnos vocant, ex equa, cùm in gerendo vtero ægrotauit more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos posthumos vocant: & quidem vt pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit.* Lib.6. hi. 24 — Porci posthumi. — Hynnus. — Ninnus. — Hinna. — Li. 4. hi. c. 6 — Iumenta. — Hinnulus. — Inulus. — Hinis. — Celes. — Sellaris equ⁹ — Equus desultorius. — Iliad. O. — Lib. 1. poet. cap. 22. — Lib. de re naual. — Celetium nauigium. — Celox. — Chrysampix — Equus vnde dictus. — Lib. 12. c. 4

Equulus. Equuleus.

ἵππος, ἱππάριον, ἱππίδιον, ἱππίσκος, quibus nominibus equus nouellus, aut pullus equinus intelligitur: ἱππίδιον tamen Varino, & Heſychio piſcis nomẽ eſt. Cicero aliquando equuleũ, vt dum ait: *Vt fama debilitetur equuleorum nimis effrenata vis*: &, *vt iniecto equulei freno repentè exagitatur nonus*: aliquando equulum, dixit: *vt Equulos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert.* Et: *Omnia in perfectis, & maturis decet eſſe meliora, vt in equo quàm in equulo, in cane quàm in catulo, in viro quam in puero.* Liuius equuleum dixit, *Bos equuleum peperit*: Varro equulum. *Sunt qui dicunt poſſe annum, & ſex menſes equulum domari poſſe.* Hic, & equulam; Hermolaus equilam legit: & reuera eiuſdem Varronis verba citantur apud Nonium ex lege Menia, hoc modo: *Nemo eſt tam negligens, quin ſumma diligentia eligat aſinum qui ſuam ſaliat equilam.* Equi vis pro ipſo equo apud poetas loquendi modus vſitatus vtriuſque linguæ. Hinc apud Ciceronem in Arato, vbi habetur: E

Equula. Equila. Equi vis:

Serius hac obitus terras tuſſis equinis.

Lib. 8. Aduerſ. cap. 17

Hadrianus Turnebus legit equi vis. Iam verò equus apud Horatium accipitur pro ipſo coitu, & amplexu, vbi ait:

Lib. 2. ſat. 7.

Te coniux aliena capit, meretricula Dauum,
Peccat vter noſtrum cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit, ſub clara nuda lacerna
Quacunque excepit turgentis verbera caudæ,

Equus pro coitu,

Clunibus, aut agitatis equum laſciua ſupinum,

Nec non apud Martialem:

Lib. 11. Epigram.

Maſturbabantur Phrygij poſt oſſia ſerui,
Hectoreo quoties ſederat vxor equo.

Pro labore. Lib. 4. Eleg.

Et quia equus animal eſt nulli non operi faciendo aptum accipitur etiam pro ipſo ſudore, ac labore. Propertius: F

Sacra dies ſq; canam, & cognomina priſca locorum,
Has mens ad metas ſudet oportet equus.

Lib. 7. c. 36. Pro machina murali.

Plinius tradit equum fuiſſe vocatam muralem eam machinam, quæ ſuo tempore aries appellabatur, eamq; ab Epeo ad Troiam inuentam. Arietem à Carthaginenſibus excogitatum Vitruuius, & Tertullianus quidem memorant, Higinius tamen Troianum equum, machinam oppugnatoriã fuiſſe ſcribit. Sed plura de equo Troiano, ſiue Durio inter prouerbia dicentur. Equuleus verò etiam tormenti genus, vt meminit Cicero: *Nec ſi ille ſapiens* (inquit) *ad tortoris equuleum à tyranno tre cogatur, ſimilem habeat vultum, & ſi ampullam perdidiſſet*: Et rurſus: *Hæc etiam in equuleum injiciuntur, quo vita non aſpirat beata.* Seneca. *Sæuitia commenta eſt equuleos, cruces, vncum, & tunicam illam alimentis ignium illitam, & intextam.* Quale autem tormenti genus eſſet alij aliter tradunt. Sunt qui machinam ligneam fuiſſe dicunt, & Sozomeno ξύλον βασανιστήριον appellari his verbis: καὶ δημοσίᾳ προσαγαγὼν τὸ βασανιστήριον ξύλον διορθῶσαι προσέταττεν. ex quibus tamen verbis de forma tormenti nihil expiſcari poteſt βασανιστήριον tamen ſiue exploratorium lignũ non malè vocari potuit, ſi verũ eſt, quod eſſet ſtipes, cui velut equo rei imponebantur, ac variè torquebantur, & cruciebantur, & diſtendebantur, ſicuti ex prudentio oſtendit Turnebus, qui cùm in D. Romani martyrio ſcripſiſſet: *Inſerat* G

Lib. 5. Tuſc. Lib. 5.

Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere, & vncis vinculiſq; creſcere: Subijcit:
Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Li. 2. epi. 14 Li. 2. Miſc. cap. 9.

Seneca verò ſtipitem longè aliud tormenti genus facit: *Cogita* (inquit) *hoc loco carcerem, & cruces & equuleos, & vncum, & adactum per medium hominem qui per os emergat, ſtipitem.* Brodæus verò equuleum putauit, cùm vinctis ſupernè alicui rei manibus, vtrique pedi grauiſſima pondera appenduntur. Apparet autem id colligi poſſe ex Ammiani Marcellini his verbis: *Intenduntur equulei, expediuntur pondera plumbea.* Sed non eſt neceſſe: duorum enim tormentorum meminiſſe ſic poteſt: præterea pondera non ſemper pedibus, imo, & manibus appendebantur: Plautus. *Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.* Habeo ego inter rariores picturas cocleatum tormentum binis fultum cochleatis ſtipitibus, in quo homo manibus, pedibusq. alligatus hinc inde la- H

In Aſinaria

tiſſimè quadratim diſtenſus à terra ſuſpenditur: hoc autem veterum equuleum eſſe mihi perſuadent hæc Nonij verba: *Et vbi inſilus in cochleatum equuleum, vbi tolutim tortor.* De hoc etiam tormento loqui apparet Prudentium in vita Sancti Laurentij martyris. *Vinctum retortis brachijs ſurſum, ac deorſum extendite; Compago donec oſſiũ diuulſa membratim crepet.* Item Plautus in Militc: *Ducite illum ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras, Facite inter terram, atque cælum, vt medius ſit, diſcindite.* Cur verò equuleus dicatur iſtiuſmodi tormentum, non video, niſi quòd eius qui quatuor alligatus equis, in totidem artus diſcerpitur, ſimilitudinem gerat. Sunt tamen qui eculeum malunt ſcribere. Calepinus eſſe ſcribit, qui ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torqueantur. Ab iſtiuſmodi modò tormẽtis, quæ recenſui, differt omnio illud equi planè figurà ex ære, quod his verbis recẽſet Plutarchus: In Aegeſta ciuitate Siciliæ Aemilius Cẽſorinus crude-

In Parallelis.

lis tyrãnus dona conferebat in illos, qui noua tormentorũ genera fabricaſſent. Cũ autẽ Arũtius Paterculus equũ æreũ à ſe conflatum ei dono dediſſet, vt ſontes includeret, tyrannus tum primũ

iuſtus,

A iustus, muneris authorem primum iniecit, vt quod alijs excogitasset tormentum, ipse experiretur. Similem historiã de vacca aut boue Perilli suo loco recitabimus. An modò Plutarchus scribẽs fœnore pressos à publicanis coactos pati χοιρίνους, καγχαλίδας καὶ ἵππους, istiusmodi æneos equos intelligat, aut equuleos, arduũ omnino iudicatu est. Gesnerus considerans, quòd κέντρων Varino sit fur manifestarius, quoniam per tormenta aculei, siue stimuli eis admouebantur, ἵππους Plutarcho nihil aliud esse conijcit quàm istiusmodi aculeos, vt vna litera mutata aliqui eculeos dixerint, alij equuleos, id quod non animaduertentes Græci ἵππους potius quàm κέντρα transtulerint: nisi quis (inquit) inde potius hippos, & eculeos dictos putet, quòd homines eis stimularentur, vt equi stimulis, & calcaribus. Sed vt ad synonyma reuertamur. Apud Firmicum Eniochus legitur pro equus, vt notat Scaliger filius. Canterius, siue (vt alij efferunt) cantherius, quamuis proprie sit equus spado Vegetio dictus, cui scilicet adẽpti sunt testiculi, tamẽ simpliciter pro equo accipitur, vt cõstat in primis ex veteri prouerbio, *Minimè scis canteriũ in fossa?* Arnobius cantherios vbiq; vocat equos currentes in Circo. Ab alijs ferè pro viliori potius equo accipitur. Seneca: *M. Cato Censorius cantherio vtebatur.* Plautus: *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos, Qui aduehuntur quadrupedanti, cruciãti cantherio.* Vbi cruciantem interpretantur succussatorem. Et rursus: *Ego faxim multi prætio qui superant equos, sint viliores Gallicis canterijs.* Hieronimus tamen cante-

B rios Gallicos tanquam probioris notæ equos dixisse videtur: *Illi gaudeant* (inquit) *Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zacharia delectet.* Nonius etiam cantheria dixit: *Præsepta, non tãtum quibus, aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur: sed, & omnia loca clausa, & tuta dicit a præsepia.* Apud Varronem Aboriginum citante eodem Nonio legitur cantherus his verbis: *Sed neque vetulus cantherus, quàm nouellus melior, nec canitudini comes virtus.* quo loco Gesnerus legendũ conijcit cantherius. Celius canterios à multis intelligi tradit mulos, quos ad vellaturam pascere moris est, atque hordeum inde cantericium (canterinum potius) dici, sed vt hordeum canterinum, vt Ruellius etiam sentit, potius sic dictum videtur, quòd folliculo castratũ ena scatur, ita ego canterium pro mulo non reperio, dici tamen posse, nõ nego. Canterium autem ab eo, quòd castratus est dici quasi carenterium, quòd semine careat, author est M Varro, inquiens: *In vijs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis fiunt quietiores: & ideo, quòd semine carent, ij canteríj appellati, in suibus maiales, in gallis gallinaceis capi.* Quia verò canterium ijs inuri solet, nonnulli vocem inde trahi opinati

C sunt per vnius duntaxat elementi demutationem. Iam verò canterium non de equis tantũ, seu equino genere, sed de alijs etiam animantibus dici, Turnebus colligit, ex Pomponio, qui canterium de homine dixisse videtur his verbis: *Magnus manducus, Camillus canterius*: quanquam hic (inquit) in quibusdam libris camelus etiam scriptum reperio. Cælius, & in vitibus canterium esse docet ex Columella iugum simplex, cum depositis hostilibus (vt hic scribit) adnectuntur singulæ per transuersum perticæ in vnam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit. Pedamentum etiam canterium vocant, vnde apud eundem Columellam canteriolus in cepinis, id est, ceparum locis, munimentum scilicet ceparum, ne thalli earum ventis prostrenantur. sicuti in rapinis etiam cantherios dicit, cùm operiuntur rapæ, vt à pruinis semina defendantur. Vitruuius denique cantherios in architecturæ ratione nominat; nec non Columella his verbis: *Et cantherij prominentes ad extremam suggrundationem, super cantherios templa. Deinde quæ pedamentibus adnixa singulis iugis imponuntur, eas rustici cantheriatas appellant.* Cælius Vitruuij locum explicans ait vul-

D go crassiores, & robustiores ramos canterios appellari, nil deluxato admodum verbo. Veredus qui, & quare dicatur equus, alij aliter inteligunt. Festus, & Isidorus rhedarios esse volunt, quod enim veherent, id est ducerent rhedas, veredos ab antiquis dictos attestantur, addit præterea Isidorus, vel quòd vias publicas currant, per quas etiam rhedas ire solitum erat. Turnebus cũ prius communem eam opinionem, qua à rhedis ratio vocis deducitur, à præceptoribus acceptam secutus fuisset, tandem re diligentiùs innuestigata veredum credidit equum esse, qui neque rhedam, neque cisium trhait, sed vice tamen rhedæ est, idq; adeo ex Martiale, & Ausonio conijci licere: ille enim inquit:

Parcius vtaris monco rapiente veredo
Prisce, nec in leporis tam violentus eas.

Non enim vt opinor (inquit ille) qui venabatur, rheda vectabatur: sed, & equũ esse non rhedam, sequens versus indicat:

Decidit excussus, nec rediturus equo.

Ausonius autem apertissimè id etiam indicat his verbis:

Non cisium, aut pigrum cautus conscende veredum
Non tibi sit rheda nouus amor acris equi.

Iterum. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.*

In Lucullo.

Eniochus.

Canterius.

Lib. 7.

In captiuis

Cantheriũ.

Cantherus.

Canterius qui mulus. Hordeũ canterinum. Cãerius vnde dictus.

Lib. 17. Aduersar. c. 2.

Lib. 5.

Vereãus.

Lib. 18. c. 1

Vbi in equis viatorijs numeratur veredus. Sed,& in antiquo Lexico exponitur κῶλος Hæc ille, E quibus,& hoc quoque Martialis addo:

Stragula ſuccincti venator ſume veredi,
Nam ſolet à nudo ſurgere ficus equo.

Mannus.

Procopio verò equus eſt curſus publici,& veredarius,qui celeriter,aut celeri equo inuectus,regũ literas,aut mandata prouehit. Manni quoque frequens apud veteres mentio. Acron,& Porphyrio apud Horatium mannos exponunt paruos equos, aiuntq. dici, quòd manſuetudine manuum familiariùs ſequantur. Vſus eorum quandoq.iunctorum,quandoq.ſolutorum,vt indicat hoc Plinij; *Habebat puer mãnulos multos,& iunctos,& ſolutos.* Solutos puto tollutares cognominat Seneca: aliàs tamen mannos à tolutaribus equis diſtinguens,inquit: *Ita non omnibus obeſſis mannis,& Aſturconibus,& tolutarijs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone de fructum?* Frequentior, vt conijcio, iunctorum fuit vſus, Martialis: *Nuſquam multo, mannuli tacebunt.* Horatius. *Et Appiam mannis teris.* Lucretius. *Curritagens mannos ad villam.* Properitus:

In Epiſt. Epiſt.88. Lib.3.

Huc mea de tonſis auecta eſt Cynthia mannis.

Burdo. Burichus. Digeſt. 32. & 3.deleg. Lib.4.c.2.

Iſtiuſmodi puſillos equos aliàs burdones,& burichos vocari,ſiue burdos aut buridos ſcribũt Porphyrio,& Acron:& Cælius à iuriſcũſulto quoque burdones dici videri annotauit:ſed,& apud Vegetium minores equos buricos vocari legimus. Geſnerus burdũ dictum conijcit ἀπὸ τῶν φόρτων, id eſt oneribus:nam,& Græcè(inquit)apud quoſdam recentiores ὁ φορτως legitur, vel quòd bardum,id eſt,ſtupidum,& fatuum ſit animal,aut fortè ab Hebraica voce pered, quæ mulum ſignificat: cæterùm mannos fuiſſe in delicijs, & pueris potentum, atque diuitum paratos conſtat, & ob paruitatem ferendis oneribus parum vtiles:& ſtupiditas equi naturæ parum conuenit. Iſidorus mannum interpretatus breuiorẽ equũ, vulgo brunitũ, vel brunicinũ vocari tradit. Strabo equos pusillos gygenios appellat,ſed hos Hermolaus Ariſtot. ginnos eſſe vult,qui matris, & vteri vitio breuiores quã deberent, procreantur: ſed, & idem Hermolaus hinnulum,qui ex aſina,& equo ortum habent,aliquibus bardones vocari aſſerit. Quærendum an mannis idẽ eſt muſimon, cuius mentio apud Lucilium: *Pretium emit, qui vendit equum muſimonem*:& apud Catonem: *Aſinum, aut muſimonem; aut artetem*:nam Nonius, *Muſimon* (inquit) *aſinus, mulus, aut equus brevis*. dicti autem forſitan fuerint equi muſimones,quòd ijsdẽ ex locis haberẽtur,vnde muſimones, ſeu potius muſmones oues, nempe ex Hiſpania, quam inter alios etiam paruos miſiſſe equos notum eſt, quales Aſtures, & Aſturcones nominabant. Iam verò quadrupes, etſi pro equo paſſim ſumatur, vti etiam ſonipes,& cornipes,epitheta tamẽ potius ſunt,quàm ſynonyma:Quintilianus enim quadrupedem in proſa de equo dici negat. Nobis Italis equus vulgò etiamnum cauallo quaſi caballus nominatur,Arioſto tamen etiam equo hoc verſu: *Ricchi di gente, & quei d'equino gregge*. Aliàs apud poetas deſtriero ferè dicitur,quaſi dextrarius,vt Hermolaus credidit; Dignum eſt (inquit) notatu dextratio verbum apud Solinum (de curſu equorum quadrijugum)vnde modò equos maximè bigarios Hetruria dextrarios apppellat. Mihi poetis inſignores celetes fie potiſſimũ appellari certum eſt. Palafreno interpretantur mannum,vnde palafreniro ſeruus qui equitantem dominum comitatur: Acchinea Aſturconem, mannus tamen vulgò etiam roncino dici poteſt, quan quã Hermolaus iſtiuſmodi equuleos ab agreſti vulgo runcinos dici putet,idq; à runcinis,quę Plinio ſunt maiores ſerræ,quibus fabri materiarij ſecant arborum moles,ſubiectis canterijs. Caullino verò equi pullus eſt. Galli quoque mutuato à Latinis nomine equum Cheual dicunt; Pauſaniæ tempore Marcam dicebant, vnde Marcomanis nomen factum exiſtimatur: hinc, & Italorum marchiare,id eſt migrare,quod tamen militium profectioni deſtinatum verbũ eſt:noſtro quidem tẽpore Germani ſuperiores Mar ſiue Mer,de equo, de equa Merr etiam dicunt,Angli mare, Illyrij mrcha, alioqui apud Germanos equus frequẽtiùs Roſſ vocatur,exiguo,vt ait Ioan.Goropius,ſoni quadrati in rotundum deflexu,à ras,quòd eſt celer:à quo etiam fit (inquit) rus,ventorum vehementi, & procelloſo impetu ſpirantium proprium: nonnullis etam hors, nonnullis guil, & gaul. Apud Saxones hodie equus caſtratus appellatur Vuallacus, quod ex ea regione (Vuallachia) quæ olim Dacia erat,habeantur. Belgæ ſi mas eſt Peert, item heinſt dicunt, ſi fœmina Merti,ſi caſtratus ruyn, ſi admiſſarius, ſprinckheinſt. Indi pacos dicunt, Vandali, & Illyrij etiam Kobyla, Angli horſe, Bohemi Kum, Poloni Kony, Hiſpani Italos ſecuti cauallo. Vandali eum, qui merces portat, Saumar,fortè à ſummarijs aſinis.

Quadrupes. Sonipes. Synonyma aliarum gentium.

Runcina.

Marca.

In Saxonicis.

A

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio.

EQVORVM duo genera apud veteres,& recentiores quosdam reperio, domesticum vnum, ad quod historia ferè tota pertinet,alterum sylvestre,& ferum, quod ἱππάγρον propterea Oppianus, Plinius equiferum nuncupauit, alicubi tamen etiã equũ ferum,vt dum ait: *Septentrio feri & equorum greges ferorum.* Sed alij alijs etiã in regionibus reperiri tradunt. Erasmus Stella quidem Plinio subscribens, hodieq.in Brussia equos sylvestres esse scribit,neque à Græcis,neque à Latinis descriptos,penitus equis similes,nisi quòd dorsa satis mollia habent,& ad insidendum inepta:neque temerè cicurari vnquam. Esse autem edendo,nec esse eorum carnes palato insipidas. Et Olaus testatur apud B Moscouitas agrestes equos esse. Et Herodotus apud Hypanim Scythiæ fluuium equos ait esse sylvestres colore candido. Gordianus Imp.inter alias feras rariores, equos sylvestres triginta in sua enutrijsse sylua scribitur; vt meminit Pontanus cap.14. de magnificentia. Strabo verò alpes dum dicit equos agrestes habere,in omnibus alpibus reperiri indicare videtur,quod tamen alij non tradunt,nec verum esse putem. Idem Hispaniam sylvestribus equis abundare testatur, quòd & Varro affirmat,in citerioris Hispaniæ regionibus dari eos tradens. Aristoteles Syriam eosdem ferre ait,famamque esse, iunioribus qui ad fœminas accesserint,testiculos mordicus abscindere,cursu persequentes, & capite per posteriora crura immisso. Quem locum Plinius non viderit,de equiferis Græcos scripsisse negans, quoniam illæ terræ non gignebant. Et reuera multa in libris de mirabilibus leguntur,quibus fides haberi non potest. Equos tamen feros dati Aristoteles meminit in problematibus. Hos colore cinereo esse,per dorsum linea fusca è capite ad caudam porrecta scribit Albertus. Feris quoque annumerandi sunt, de quibus sic meminit Herodotus: *Trans Istrum plagam vastam,atque ignotam solos audio habitare homines,& Sigynas veste Medica vtentes,eorumq; equos toto corpore hirsutos esse ad quinq. digitos altitudine pilorũ,eosdemq; pusillos ac simos, inualidosq; ad viros gestandos sed currui iunctos esse pernicissimos; atque his curribus indigenas vehi.* Cardanus etiam equos feros apud Scotos,& Orcades asinis maiores esse negat. In uenio & apud Psyllos vocatos populos Indiæ hircorũ esse magnitudine.Herodotus Indiæ equos C Medicis minores esse scribens,de domesticis intelligit,miratur verò paruitatẽ, cùm cæteræ quadrupedes,atq.volucres multò quàm in cæteris locis grandiores ibi esse soleant.Haud scio feri nè an potiùs domestici fuerint illi quos Franciscus Aluarez, qui diù apud Preteiannẽ legatione Christiana functus est,scribit ei principi ex Aegypto missos triginta numero,elephantorum magnitudine. In domesticis quidẽ magnitudo nulla certa statui potest:ad quos,cũ Plinius domesticos simpliciter equos vocari debere indicet his verbis: *De equiferis non scripserunt Graci,quoniã terra illa non gignebant: veruntamen fortiora omnia eadem quam in equis intelligi debent,* quæ deinceps dicentur, omnia referri volo.Columella totum hoc equinum pecus tripartito diuidit. *Est enim* (inquit) *generosa materies, quæ circo sacrisq.certaminibus equos præbet. Est mularis quæ pretio fœtus sui comparatur generosè: est & vulgaris, quæ mediocres, fœminas,mareſq.progenerat:vt quæq. est præstantior,ita vbere campo pascitur.* Varro verò etiam alios ait idoneos ad rem militarem, alios ad vectu ram: itaque peritum belli alios eligere atque alere ac docere:aliter quadrigarium,ac desultorẽ, D& aliter rursum qui vectarios facere vult Sed ad animum isthæc referenda,nam ad belli,& circorum vsum generosam,animosamq.sobolem requiri suis locis ostendetur. Differunt verò etiam gradiendi modo: Alijs enim gressus,atque incessus mollis,& quietus,alijs durus,& inquietus, qui succussatim,& subsultim molestè ingredientes equitantem quàm maximè inquietãt, caput offendentes,collumq.dorsum,& nates,quales equos Germania frequentes producit;succussores, succussoneſuè,& succussatores propterea dicti,cùm succussare authore Marcello sit sursum frequenter excutere. Quare & gressum ipsum quoque succussaturam vocant nonnulli. Nonius eosdem vel saltem consimiles tortores vocauit,vulgus nunc teste Hermolao trotones,(video & trottonarios vocari Vegetio,& trepidarios) Ausonius cruciantes. Qui verò molliter incedunt, & sine succussatura gestant, Simõ,quem sæpenumero Xenophon citat,ὑυδρομας,& ὑυθυδρομας nominabat, Latini gradarios dicunt,quare Ciceronem Seneca per met aphoram vocauit gradariũ, quòd oratio eius lente incederet & molliter. Vt verò succussatores improbabantur, vt ostendit Lucilius:

Hippagrus. *Equiferus.* *Li.de Brus. for. origin.*

In Melpomene.

In Mirabilibus.

Lib.5.

De variet. rer.

Lib.3. Cap.117. sui itinerarij.

Differentia ab vsu.

Agressu.

Succussores

Tortores.

Lib.1.c.56.

Gradarius.

Epist. 40.

Succussatores tetri, tardique caballi. Et alibi:

Campanus sonipes succussor nullus sequatur.

Ita gradarij erant in pretio: Hinc idem poeta.

Ipse equus non formosus, gradarius optimus victor,

Platus

Tollutaris. Platus: *Demam Hercule iam de hordeo, tóllutim ni badizas.* E
Agradario tolutarem nihil, vel parum ſaltem differre putem, ſiue tolutarium: nam Varro, *Qui te gradu* (inquit) *tollutim* (aliàs tolutili) *melius quàm tuè molliter vectus, citò relinquas.* A pedum volubilitate vocari docet Nonius, *tolutim quaſi volatim, hoc eſt volubiliter dictũ afferens.* Plinius thieldones, ſiue (vt Hermolaus legit,) Tieldones, & Aſturcones vocare videtur, his verbis: *In Hiſpania Gallica gens, & Aſturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma Aſturcones gignunt: quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equus tolutim carpere incurſus traditur arte.* Seneca in epiſtolis mannos etiam tollutares vocat, & alicubi etiam tolutarium à mannis, & Aſturconibus diſtinguit, inquiens: *Ita non omnibus obeſis mannis, & Aſturconibus, & tolutarijs præferres vnicum illum equum ab ipſo Catone defrictum?* tolutarios fortè hoc loco cum tieldonibus eoſdem faciens, vt tolutares ſint manni, Aſturcones, & Tieldones. Ad Tieldonum vocem accedere videtur Belgis à numerandis greſſibus vulgò tellanaer, Germanis zeltner dictus equus, (quem Iunius Aſturconem interpretatur,) nam quod tollutim incedere Varro, & Plinius tollutim carpere inceſſus dixit, id Martialis de Aſturcone ad numerũ colligere vngulas, hoc verſu: *Hic breuis ad numerum rapidos, qui colligit vngues*, Virgilius greſſus glomerare F vocat. Sunt qui vulgò exponunt andar à lambro, vel ad agio, vel etiam il tracco. Memini autem etiam alicubi me legiſſe *ὑποχρίνειν* de molli ingreſſu equi gradarij, & tollutaris, qui cùm ad numerum ferè factus eſſe videatur, quidã in Lexico Græco Latino *ὑποχρίειν* exponit reſonare, placidè pulſare fides in concinnãda ad numeros cithara, ex interpete ſcilicet Pindari. Inuenio, & in Lexico Græco, ſed ſine authoritate *ἱπποφορβὺς* pro gradarius. Hermolaus verò pro tieldones apud Plinium, aliquando ſcribendũ putauit Tyddones, à Tydda oppido citerioris Hiſpaniæ, Græcorũ originis iuxta Gallecos; ſed nec diſcerno id (inquit) magnoperè, nec refello. Arlumnus equum manuum, thieldonem & Aſturconem, Italicè exponit vbino, & chinea, malim acchinea, vt ſit Germanicæ originis, aut Gallicæ quaſi hacquenè aut hac Keneij à ſono nimirum, quẽ alternatim eleuatis pedibus ſimilem edit illi, qui auditur, cùm olera, aut aliquid quippiam geminis cultris minutatim ſuper abaco ligneo inciditur; quod Germani haken dicũt, Galli hacquer. Ratio huius illiuſq. inceſſus aliàs reddetur. Inuenio, & in partibus quibuſdam differentiam: nam præterquam, quòd multæ his grandes, illæ paruæ ſunt, puta caput, oculi, aures, iuba, cauda, pes, vngulæ, Abſyrtus tãquam præcipuam differentiam ponit, quòd *τῇ ῥᾶχι ἄτομοι καὶ κοίλοι*, id eſt, indiuidua, & caua ſpina ſint equi Argolici & Iſtrij; Hiſpani verò *ἔντομοι*. Vngula verò etiam alijs mollior, alijs durior vt mox fuſiùs oſtendetur inter probioris equi notas, quibuſdam etiam tã dura, atque ſolida, vt ſo G leis ferratis non egeant, vt Paulus Venetus teſtatur his verbis: Balaſciæ (Galaſſiam alij vocant) prouincia, cuius reges ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur, equos habet multos & optimos magnos, & veloces, qui tam duras, ac fortes in pedibus habẽt plantas, & vngulas, vt ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa, & montes currant. Hos itaque ſi cognouiſſent poetæ, priuatim *χαλκόποδας* ſiue æripedes appoſitiſſimè nominaſſent, & cornipedes, quamuis alioqui hæc epitheta non ſolùm qui firmis, validisq. ſunt vngulis conueniant; ſed etiã qui pedibus reſonant, vt ſonipes etiam apud alios. Equum deſcribere ſuperuacaneum duxi, electioris (qualis hic exprimitur, præ cæteris ſpectatiſſimus, quòd cùm frons illi ſit alba, ſtellam in ea habeat vndecim radiorum cæſij coloris, cuius, & totum corpus eſt, præter iubam quæ fulueſcit.) poſtmodum notas traditurus, cùm ſit notiſſimum animal; partes tantùm quaſdam enumerabo, à pedibus ſumpto exordio. Eſt autem equino generi vngula indiuiſa, vnde *μωνυχὲς ἵππους* dici oſtendimus; vnde, & centaurus quidã Iuuenali monychus nominatur. Eleganter id oſtendit Ouidius in Ocyroe Chironis filia in equam imminutata:

Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues H
Perpetuo cornu leuis vngula.

Ὁπλὴ quidem etiam pro cuiuſuis quadrupedis vngula accipitur, nam, & apud Heſiodum de boue; apud Xenophontem de ſue, apud Ariſtophanem de agno dici legitur, tamẽ ſignificantiùs priuatim de vngula dicetur equina, Varinus enim ὁπλὰς dictas eſſe ait *ἁπλᾶς*, id eſt ſimplices, quòd nec biſidæ, nec multifidæ ſint, vt in alijs quadrupedibus. Concauitatem vngularum *χελιδόνια* hoc eſt hirundinem vocant, à nido hirundinis, vt ait Abſyrtus interprete Ruellio; *In aſino* (inquit) *admiſſario requiritur vngula dura, ſubter concaua, inter cor e ſinu parua, quã à nido hirundinis chelidonia vocant*; vbi Græcè ſic legitur: *παχὺν τοὶ ὄνυχα, καὶ κατωθὲν κοίλην τὴν ἐπὶω, καὶ χελιδόνια μικρὰν ἔχουσι*. Quin in canibus etiam dici volunt, authorem puto nullũ habent. Idem Abſyrtus de hordeatione ſcribens, partem quandam vnguis aut vngui proximam *βάτραχον*, ideſt ranam vocat, *Frictio* (inquit) *ſecundum pilos ea ima s partes ſpectet: ſi quidem per pedes huiuſce morbi impetus erumpere creditur; quapropter pecus vngulas abycit: in quibus partes illæ, quas batrachos, id eſt, ranas vocant, ſenera fiunt, & ſanguinem emittunt, quas inferius ſcarificare, & circumcidere oportet.* Ruellius hoc in loco aliter

Hirundo. Cap. 14.

Cap. 8. Rana.

Tyddones.

Chinea.

Differentia à partibus.

Spina.

Vngula. Lib. 1. c. 34.

Monychus. Sat. 1.

aliter vertit,& ranas incremẽta linguæ(vt in homine accipi ſolent)interpretatur, abſurdo ſenſu,
D inquit Geſnerus,q enim vngulæ pars ſit,oſtendit ex Geoponicis Græcis,vbi pulli eligendi ſigna ex Abſyrto tradũtur,& inter cætera laudãtur, ὁ πλὴν ὑπερίλρυφος καὶ πάντωθεν ὁ μαλῶς συμπεπηγυῖα,βάτραχος,μίκρος,ὄνυξ στρεβός. Vegetius etiam vngulæ partem, vel ſaltem proximam fecit, inquiens:*Oportet ferramento conciſorio ſoleas ranulas q. purgari*, vbi tamen in vulgaribus codicibus ramulas legitur,ſine vllo ſenſu . Arbitratur itaque Geſnerus batrachon ſiue ranam eam partem eſſe,quæ clauis ſæpe ſolearum malè adactis læditur;teneritas(inquit)quædam oſſium eſt referens formã vngulæ,quã nutrit etiam, eiusq. radices in ſe continent . Ruſſius , & alij barbari ſcriptores tuellum vocant,Germani indigite voce Kernen quaſi nucleũ , nimirũ quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in teſta ſua contineatur,niſi quis à carne nomen deductum malit,quòd carnis ſubſtantia conſtet. Andreas Lacuna batrachon eſcharam ſingulis cruribus adnatã tranſtulit.
A batrachos apud Abſyrtum verbũ legitur *βατραχίζειν*,quod Ruellius tanquam ſibi ignotũ præterit nonnunquã,aliàs etiam vertit,diſtrahi,vt innatantes ranas imitetur, vt hoc loco : *Deterit autem vngulam tractim ingrediens ἑλυσθήσῃ, καὶ πισὼν διασυρῇ, καὶ ὁ λίγυς, βατραχίσῃ*, vertit ille ,
E *tum curſitans lapſatur,& ita caducus diſtrahitur,vt innatantes ranas imitetur* , id *βατραχίζειν Græca conſuetudine nominans*;cùm ipſi vertendum fuiſſet;ad ranulam ſic dictam pedis partem offendere . Si vngulæ pleniores fuerint,carnoſæq; citra cauitatẽ,Xenephon teſtante Cælio *χαμηλὰς* vocat . Commiſſuram vngulæ cum pede,vel vngule exortum,Græci *στεφάνην*id eſt coronam dicunt.Hippocrates etiam *τοῦ ὄνυχος ἁρμονίαν*.quo loco *περιστεφανίδος* quoque meminit,inquiens,*αἷμα λαμβάνειν ἀπὸ τῆς περιστεφανίδος*,Ruellius vertit, *à parte coronam cingente* ; ſed fortaſſis vena quædam eo loci ſic vocetur.Sunt,& *κύνες* Heſychio,& Varino vngularum in equis pars;alij verò non vngularum partem,ſed vicinam eis eſſe volunt,ideoq,etiam *κύνοπλον* appellari. Geſnerus à Laur.Ruſſio putat appellari falcem,dicit enim(inquit)locum eſſe delicatum,& neruoſum,parumq carnoſum, ſed hæc forſan potiùs fuerit *μεσοκυνίη*,cynoplon verò idem quod corona, id quod , & ipſe quoque Geſnerus credidiſſe prius videtur ex his Abſyrti verbis : *Στρέμματος γινομένου περὶ μεσοκυνίην ἢ κυνόπλῳ λεγομένῳ πρῶτον ἀφιεῖσι αἱμορροΐς τὸ μεσοκυνίκ τὸ δὲ κύνοπλον ὁ στέφανος γίγνεται μὲν κινεῖ.*

Lib.16.c.1.

Lib.1.c.56.

Vuellum.

Cap.16.

Cap.117.

Cynes.
Cynoplon.
Falx.

Meſocyniõ.

Hinc

Hinc (inquit) apparet coronam etiam cynoplon dici, meſocynion verò proximam (ſuperiùs nimirum paulò) partem, & ipſam quandoq; propter vicinitatem eodem nomine venire. Ruellius in harum vocum translatione admodū variat. Eſt enim vbi meſocynia calces reddidit, vt hoc loco: *Aſinus admiſſarius habeat τὰ μισοκύνια μὴ λίαν ὑψηλά, μηδὲ ταπεινὰ μηδ' κυποβάτης ἴσω: calces neque prater modum altos, neque nimium depreſſos, ſed neque nixus talis ingrediatur*, quaſi κυνὶς tali ſint, quos tamen alicubi etiam tranſtulit pro μισοκύνια, vt hoc loco: *Ἐπὶ πριθιδίοις διαχοστὴ τὰς ἐν τοῖς μισοκυνίοις τοῖς ὑμεροδίοις φλεβας, ἐκ τῦ ἔντος πέρυσι ἢ τῦ ἐκτὸς. In hordeatione* (vertit) *morbo vena ſub anterioribus talis interna, vel externa parte feriantur.* In capite verò de domitura pulli, vbi Abſyrtus habet, καὶ ὅταν τὰ μισοκύνια χθαμαλὰ γίνηται, Latinè habet, *id quod pedis articulos, ac ſuffragines infirmat.* Et mox in ſequenti capite, σρίμματος γινομένης ἐν τῷ μισοκυνίῳ ἢ κυνοπλῳ, habet, *ſi os luxetur in articulo pedis, aut corona:* & ibidem ἐκ τῦ μισοκυνίου *ab articulo, ſuffraginis.* Rurſus alicubi ἐν τοῖς μισοκυνίοις, *in ſuffraginum articulo* & mox, ἡ ὄνυχας *ad internam calcium partem, ſeu malleolos potiùs vocare placet*, vbi Græcè legitur κυνοποδῶν ἢ σφυρων λεγομένων. Alicubi etiam apud eundem Abſyrtum μεταχύνιον legitur, vbi articulum reddidit, Geſnerus vocem corruptā eſſe ait pro μισοκύνιον, conijcitq; κυνας, & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando quod Græci (inquit) κυνῦσθαι dicunt: ſiue quoniam vngula illic adnata ſit carni, vt κυνοδὶ vbi præputium glandi alligatur: ſiue quoniam ea in parte numellis, & vinculis aſtringi ſolent equi. Leonicenotamen alia etymologia placet, quòd calli illic tanquā in caninis pedibus ſubſint. Vertens.n.hoc Xenophontis, τὰ ἀνωτέρω μετὰ τῶν ὀπλῶν, κατωτέρω δὲ κυνηποδῶν ὄντα, vertit, *Oſſa quæ ſunt ſupra vngulam infra talos, qua parte, vt in caninis pedibus, callus ſubeſt*, κυνήποδας *dixere*. Et Pollux etiam inter nomina à cane deriuata equos κυνηποδας recenſet. Iſtiuſmodi autē oſſa Geſnerus, vel totam hanc partem μισοκύνιον appellari arbitratur. Talos verò an habeat equus dubitandū, Xenophon quidem eos ei tribuit, vt Pollux teſtatur, cætorū Ariſtoteles ſolipedum nulli aſtragulum, ſiue talum eſſe dicit, & ne aſino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte eminet. Suffrago verò id eſt in poſterioribus pedibus quadrupedū, quod in prioribus genu, vel eſt nodus, aut articulus ſub crure, quo pedis verſura conſtat, tibiæq; ita annectitur pes, vt verti poſſit, id quod ſpectamus in bobus, equis, & alijs armentis. Dictæ ſufragines, qnòd ſuffringantur, hoc eſt in altum frangantur, vel quòd ad greſſum ſuffragentur. Conſtat ſanè genua animalium, quæ animal genecrant, ante ſe flecti, ſuffraginum verò artus in aduerſum. Quemadmodū igitur poplites dicti ſunt, quòd poſt plicentur: ita ſufragines quòd ſubter frāgrantur.. Barbari ſuffraginem garrectum nominant. Ruellius in hoc loco Abſyrti οἷς τε ἔντος μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνυῖ tranſtulit, *interno poplitis ſinu, aut interiore crure*. Vegetius oſſa quædam ſub tibijs, baſes vocat, calcaneos fortaſſis intelligens. Περονην in equo, quidam pedis commiſſuram vertunt, in qua ſignificatione ego hanc vocem non reperio, Galeno eſt alterum tibiæ os, exterius, & tenuis aitq; interdū ſic appellari oſſis huius epiphyſim, interdum, & eius protuberantiam; qnæ non ſit aliud quàm malleolus: vnde etiam Geſnerus in equo os tibiæ eſſe putat, quod radium vocant, vt in homine etiam, & ſic alibiquoque Ruellius apud Abſyrtum tranſtulit: alij ſimiliter fibulam vertunt. Cirros pedum nominat Vegetius his verbis: *In equis non ſolùm vtilitas, verùm etiam decoris ratio ſeruanda eſt. Nunquā enim niſi neceſſitas paſſionis exigit, de articulis reſecādi ſunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis conſtituit.* Eſt vbi ſubcirros etiam vocat. Iidem Vegetius crura equi, aliorumq. iumentorum gambas vocat, quaſi campas (inquit Hermolaus) Nam, & Ariſtoteles cāpen nominat in pedibus, qua ſuffragines poplitesq. habentur. Hippiatri Græci βραχίονας, & χῆλη vocare videntur, etſi tamen interdum diſtinguat Ruellius, vt dixi, pro μισοκυνια ιν βραχίοσι vertit, ſuffragines in cruribus, & alibi etiā βραχίοσι crura repoſuit, Vegetius etiam Latinè brachiola in equis dixit: Coxendices maximas, & validiſſimas habet, ijsq; plurimū valet, indeq; fieri putat Ambroſius Nolanus, quòd ſeſſorem ephippiumuè iuxta humeros amet, contrà ac aſini, & muli qui ob earundem partium debilitatem ea libentiùs admittunt in lumbis. Sed verba eius adſcribam. Quærens itaque cur equi ſuper humeris equitem ſedere amant, & ob eam rem ephippium ad equi ſpatulas accommodatur: muli, & aſini ſuper lumbis libentiùs tolerant: an quia tum equus (inquit) valet vel eundo, vel ſaltando, vel currendo, quum poſteriores pedes ſub prioribus ſubmiſerit. vbi enim id facilè poterit facere, tum valebit cæterum corpus etiam cum equite perquam vegete promouere: quando quidem plurimum à coxendicibus valet equus. Signum, nam coxendices maximas, & validiſſimas habet, quin etiam ſaltus, & curſus eius, qui ferè è ſaltibus plurimis continuatis conſtat, indicant magnam potentiam poſteriorum partium. Harum enim ſolarum opera omnis fit, ſicuti etiā in leonibus, canibus, leporibus, ceruis, capreolis, damis videre licet, quorū coxendices magnæ, ac valentes habentur. Si igitur equi ſuper lumbis ſeſorem ponduſuè aliquod haberent, veluti impediti, & non potētes prioribus ſubplantare poſteriora, traderentur. In mulis verò qui ſemiaſini ſunt, vt aiunt Græci, atque aſinis coxendices longe minores, & exanclatiores ſunt;

quamobrem

Calces. *Aſinus admiſſarius habeat τὰ μισοκύνια μὴ λίαν ὑψηλά, μηδὲ ταπεινὰ μηδ' κυποβάτης ἴσω: calces neque prater modum altos, neque nimium depreſſos, ſed neque nixus talis ingrediatur*, *Tali.* *Suffrago.* *Garrectus.* *Baſes.* *Perone.* *Cirri.* *Subcirrus.* *Gamba.* *Campe.* *Brachiola.* *Coxendix.* *Probl.* 131. *Cur ephippium iuxta humeros amet.* *Lib.7.c.11.* *Equi cynepoda.*

A quamobrem multò debiliùs ea parte valent, vel currendo, vel saltando, atque cùm coxas depressiores quàm dorsus medium lumbosuè habeant, videntur lumbi super quatuor, pedibus, perinde ac super quatuor fulcris subsistere. Quocirca tàm muli, quã asini laudantur, vt in parte longè valentiore. Nam citerius, vel vlterius posita tanquam debelioribus membris, eisq. quæ à nullis alijs adiuuentur, addita essent, impedimẽto magno sunt, ac ineptius absportantur: Esse quin imo asini, & muli videntur veluti scamna quæ in medio quã in extremitatibus meliùs pondera suscipiunt: atque idcirco super lũbis mulorũ, & asinorũ aptiùs, in equis liberiùs ad humeros se detur. Huc vsque ille. Ea autem dorsi pars, qua insidetur, Xenephonti ἕδρα nominatur his verbis: *Curator spinæ pilos ne attingito, nisi manu, qua illos premat, & mulceat. sequens situm eorum. sic enim quasi sedulo in equo minimè nocuerit,* ἥκιστα γὰρ ἂν βλάπτοις τὴν ἕδραν τοῦ ἵππου: alioqui ἕδρα eidem etiam sella est, & sedes, alijs etiã sedes quæ alicui honoris gratia ponitur; & ἕδρα medicis est meatus inferior continendis, transmittendisq. excrementis destinatus; cui scilicet homo insidet, vt hinc fortè eam dorsi partem ita nominauerit Xenephon, quanquam vtraque ab eodem verbo ἕζω quod est sedeo, rectè deducatur, cùm vtrique insideat homo. Plinius in sedem recipere cùm dicit de Bucephalo, sedem pro edra, ea scilicet, quam dixi, dorsi parte accipere potuit, nisi quis de sella potiùs accipiat. *Edra.*

Coccyx. Lumbi. Cap. 14. Synomia.

B Κόκκυγα vocant veterinarij partem quandam inter armos, siue scapulas, Ruellius lumbos reddidit Latinè, rectiùs Græcam vocẽ relicturus, nam præter quàm quòd lumbos ὀσφὺν dicunt, mouere ipsum debuisset Absyrtus, qui expressè scribit coccygẽ esse ἐν συνωμίᾳ id est interscalpio, vt Gesnerus ait, siue medio scapularum aut armorum loco. Et pertinet sanè ad humeros συνωμία, vertitur enim ab ipso etiam Ruellio compages humerorum, vel armorum, qua humeri commituntur, & ab alis etiam dicitur esse scapularum contractio, qua scapularũ discrimẽ confunditur, & ἀκρωμία est humerorum sumitas. Absyrtus alio in loco coccygem videtur appellare κόκκον his verbis: Quosdam (equos) actogenes vocant à genetiua quadam nota ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ, quos ceu bonos Sarmatæ commendant, Ruellius hic imprudenter reddidit, in armis, & clunibus, cùm tamen mox subsequa tur, Sarmatus quidem in armis, & cocco hanc notam probare, in posteriore autem parte circa coxas, & caudã improbare. Gesnerus coccon siue coccyga conijcit esse partẽ in medio dorso iuxtam spinam eminentem, quod mihi quoque persuadet vinariorum vasorum operculi vernacula apud nos significatio coccon enim dicitur, & vasa in medio dorso meatum habent, per quem vinum infunditur. Armus idẽ quod humerus, sed hic de homine, ille de quadrupedibus significantiùs dicitur. Græci in vtrisque ὠμὸν dicunt. Dorsũ in equo hippiatri barbari, vt Russius, garresum, vel garrese appellant. Μάλαι & μαχάλαι sunt equi axillæ. Mammas tam mares in hoc genere quã fœminæ habent, fœminæ quidẽ omnes, omnes verò mares non itẽ, sed illi tantũ qui matri similes prodiere, vt Aristoteles testatur. Fœminæ binas habent inter fœmura, quibus Horatius mammas anus cuiusdam assimiliat, admirantis se tam frigidè ab eo amari, & non aduertentis se ob portentosam deformitatem fastidiri, inter cuius notas, mammas etiam recenset, inquiens: *Cap. 114. Actogenes equi.*

Armus.

Garresus. Axillæ. Mammæ. Lib. 4. de Part. c. 10. Ode 8. epod.

C *Sed incitat me pectus, & mamma patres,*
Equina quales vbera.

Caudam habet bouillæ contrariam; tenorem videlicet breuem, pilos prolixos, contrà boues pilos breues, prolixum tenorem, quem Plinius causem appellat. Vegetius equi caudam muscarium vocabat, à muscarij flabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine. Pili caudæ setæ dicuntur, vt Plinius ostendit, inquiens: *Caudæ animalibus prælongis setosæ, vt equis*, & rursus: *Causis canda longior asinis quàm equis, setosus veterinis.* Cicero quoque setam equinam dixit; *In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus.* Et alibi de equo simul, & leone: *Oculos autem natura nobis vt equo, & leoni setas, caudam, aures ad motum animorum declarandos dedit.* Hippuriã herbam dictam quasi caudam equinam, quidam etiam equisetum dicunt. Setæ tamen priuatim de suibus potiùs dicuntur. Longiores istos caudæ

Cauda. Muscarũ. Setæ. Li. 5. Tusc. Li. 3. de or.

D equinæ pilos, quibus equi muscas fugant, σόβας vocant Græci, item, & muscarium siue flebellum quo muscæ pelluntur. Apud Hippiatros exponitur etiam galea ex pilis equinis, de qua suo loco. Notauit Plutarchus istiusmodi caudæ pilos in equis quàm in equabus duriores esse, rationemque reddit, quod equarũ caudæ vrine madefactæ setas habeãt inualidas. Idem Plutarchus memoratu digna omnino historia docet hisce setis equinis cuenire, q̃ omnibus etiam alijs pilis solet, nempe quòd sigillatim facilè, & sine vllo labore euelluntur, plures verò simul copulatos impossibile quasi est euellere: Sertonius (inquit) cùm suis copijs ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm temerarias vires, posteaquam illi parum feliciter pugnassent, duos proponit equos alterum macilentum atq; inualidum; alterum vegetum, cauda pilosa, atque inualido; illi iuuenem adhibet pregrandi corpore, & admirandis viribus; contrà vegeto illi pusillum; & imbecillum ac mouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam, iuuenis verò è diuerso caudam omnem

Li. de soler. animal. In Sertorio.

Consilium vi-viribus. præstare.

nem ſimul manibus vtriſque comprehenſem, vi atque impetu conatur reuellere: Qui cùm fruſtrà E
ſudaret, riſui fuit circumſtantibus. Sub hæc aſſurgens Sertorius, cuius conſilio nutuque hæc fuerant acta; videtis (inquit) commilitores quanto plus poſſit ingenium quàm vires. Hinc caudæ equinæ pilos paulatim vellere prouerbialiter dicebantur, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque aſſiduitate conficit. Meminit eius rei Horatius in epiſtolis:

Vtor promiſſo, caudæque pilos vt equina
Paulatim vello, demo vnum, demo etiam vnum
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad faſtus, & virtutem æſtimat annis.

Iuba. Qui ex collo pendent crines, latini iubas dicunt, non tantùm in equo, ſed, & in leone: Plinius
Lib. 8. c. 16. *leonis præcipua generoſitas tunc, cùm colla armoſque veſtiunt iubæ.* Alias tamen inquit: *Pilis equis in iuba largis, in armis leoni.* Iubam Xenephon χαίτην vocat; (quæ vox vſurpatur etiam de frondibus vitis apud Athenæum ex Archeſtrato; & Theocritus χαίτας, appellauit cinaræ ſpinoſæ ſtirpis pappos: alias propriè equi iuba eſt, vnde etiam Apollonio χαιτήεις cognominatur:) Ariſtoteles λοφιὰν
Criſta. id eſt, vt Gaza vertit, criſtam; hinc teſte Varino ζῶα λόφυρα dicuntur ἀπὸ τῆς λόφου ἴσον ἀπορρώγα μέρος. Ab hoc eodem Varino σωλῆνα exponitur χαίτη, id eſt iuba. Nos, ſicuti & Galli crines F
dicimus Germani ſuperiores Krantz quaſi corollas, inferiores de mane, quo nomine aliàs intel-
Caprona. ligunt lunam. Sunt, & aliæ iubæ in frõtem deuexæ, quas latini capronas vocant, quaſi a capite pronas, vt Nonius exponit: de quibus Lucilius in ſatyris apud eundem:

Aptari caput, atque comas ſtruere capronas
Altas, frontibus immiſſas, vt mos fuit illis.

Protomium Græci προτόμιον dicunt, Xenephontis interpres iubam verticalem tranſtulit. Apud Vegetium
Lib. 2. c. 11. protocomium legitur. Pili ſunt, qui à vertice equi iuxta oculos, & tempora propondent. Gena ſeu palpebra inferior pilis caret, propterea (inquit Aelianus) Apelli Epheſio, quòd equo ibi pilos appinxiſſet, reprehẽſionẽ attuliſſe ferunt. Alij non Apelli hoc accidiſſe, ſed Niconi aiunt, cùm
Palpebra. tamen ſcientiſſimè cæteras equi partes pinxiſſet: hanc partem illi vitio verſam fuiſſe. Hierocles eum pictorem Micona (Μίκωνα) vocare videtur inquiens: *Veius ille Micon arbitrabatur equum*
Equum caneſcere. *in inferiore genaphilos edere, quos phelebarides Græci vocant. Taxat igitur iure Simo Miconem, ac ignorantiæ inſimulat.* Alij quoque Polygnoſtum eum pictorem vocant, vt Tzerzes annotauit. Plinius ſoli equo præterhominem pilos caneſcere tradit, & apud Ariſtotelem habemus, equi pilos manifeſtè in ſenectute caneſcere, & huius canitiei alicubi etiam rationem aſſignat his verbis: *Equis* G
maximè omnium quæ nouerimus animalium cantes innoreſcit, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeant: argumentum eſt, quòd ictus eo in loco periculoſus eſt, vnde illud Homeri:

Et quia ſeta hærent capiti, lethalesque vulnus
Præcipitè ſit equis.

Lib. 1. de morb. cutis cap. 6. Quam philoſophi ſententiam Mercurialis conatus eſt explodere, arbitrans canitiem fieri ab animantis temperamento frigido, & ratione frigiditatis facilè putreſcere humores in ipſo equo, quãquam ſi veritas (inquit) non eſt omnino celanda, debemus dicere, non eſſe canitiem pilorum veram, ſed potius albedinem. Atqui ſi propter communem hac cauſam, diminutum ſcilicet calorem tantùm caneſceret equus, cur non, & alijs quadrupedibus canities cõmunis? occultior itaque cauſa erat tradenda: alioqui pilos equorum albeſcere ob caloris inopiam manifeſtè nos docet
Sect. 10. Probl. 29. idẽ Ariſtoteles in problematibus. Quærẽs enim cur equis, & aſinis pili è cicatrice promere ſe poſ H
Pili in cicatricibus renaſcuntur in equis. ſint, hominibus autem non poſſint: *An quod cæteris* (ait) *animantibus tergus, per ſe pars corporis eſt: hominis autem cutis, velut effectus carnis exultat, quippè quæ ſumma illius formæ refrigente, ſoliduſculam exiſtere videatur, quemadmodum cruſta in pulte ſupereducuntur, quas vetulas appellamus. Cùm itaque illæ non niſi farina elixa ſint, hominis quoque cutis nominata, non niſi caro putanda eſt. Vbi igitur hæc vel vulnus acceperit vel attrita fuerit, incipit, vt hominis quidem caro condenſeatur: quamobrem ſumma corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, quæ corpus iam inde ab ortu naturæ extitit: cùm itaque hæc immutata ſit, nihil profectò abſurdum fuerit, ſi ex ea non idem præterea proficiſcatur. Sicut in areis quoque appellatis licet percipere, nam illas etiam corporis ſummi corruptionem, immutationemque eſſe nouimus: At tumentis attritis, vbi ad ſanitatem redierunt partes*
Cutis humana, & equina diſcrimẽ *vitiatæ, corporibus denuo eiſdem replentur, quanquam debilioribus, quàm principio fuerint: ſed cùm etiam cutis eorum pars ſit, confici pili prouenireq; poſſunt: cute namq; pilos enaſci certum eſt: ſed candidi propterea exoriuntur, quoniam vt ſecunda hæc cutis imbecillior quàm prima eſt, ſic pilus candidus ille imbecillimus exit.* Hiſce itaque verbis Ariſtoteles pilos indicat ſub ephippijs in cicatrice sẽper albos prouenire, propterea quòd cùm ſit debilis ea pars, nutrimentum non vt antea digeritur, ſed quo dammodò fit quædam corruptio, ex qua pili quidem, ſed digeſtionis debilitatem indicantis

coloris,

A coloris, albi scilicet producuntur. Sed quod ad ortum attinet istiusmodi pilorum in cicatricibus, illius aliam omnino rationem, quàm philosophus reddit Alexander Aphrodisiẽsis, videlicet quòd cum cutis hominum spissior sit, quàm equi fœminæ ipsa cicatrice, quæ longè quàm cutis spissior est, bumino excæcantur, quod in equis, inquit, fieri non potest, quia cutem habent laxiorem. Cutem autem humanam spissiorem esse ostendit inditio pilorum, qui molles sunt, ac tenues, equinis comparati, qui sunt duri & crassi, & ex laxiori cute exeuntes. Quare cùm subiecta, collectaque excrementa per meatus tenues, qui relicti sunt, exeant & concrescant, pilos, inquit, gignũt, & augent. Reddit itidem rationem, cur hordeum tostum, redactumque in puluerem cicatricibus equorum conspersum faciat, vt pili non albi, sed cæteris vnicolores oriantur: quoniam nimirum vim discutiendi, purgandique obtinens, detergit atque absumit excrementa pituitę, atque materiam omnem vitiosam, quam vulnus per membri infirmitatem collegerat. *Li. 1. Probl. 146.* *Vepili in cicatricibus vnicolores nascantur.*

Sed vt ad canitiem reuertamur, eam equo soli præter hominem euenire non putem, nam & canes canescunt, & fortè multa etiam alia animantia, quod Scaliger asserit in quintum Theophrasti de causis plantarum: *Color*, inquit, *equę mutatur per ætatem bis: Alius color pullo per menses aliquot: alius pòst ad canitiem vsque: qui affectus multis communis animantibus:* Colorem in hisce animantibus tanta varietas, vt vix vllum sit reperire, qui in equis non reperiatur; albos tamen nasci nullos volunt, sed canos, qui tandem progressu temporis dealbescant. Sed de coloribus mox in electione optimi equi. Vbi ostenderur qui colores probentur, quique improbentur, lectorisque omnino satisfiet desiderio. Dentes vtraque oris parte habere continuos tradit Plinius, & Aristoteles inter ἀστοδόλλαντα etiam recenset, id est, dentium continuam seriem habentia animalia: idẽ numero quadraginta esse dicit, quos Vegetius sic distinxit; molares viginti quatuor, caninos quatuor vulgus Scalliones vocat, aut fasciolos) rapaces duodecem: similiterque Absyrtus, inquiens habere in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cum caninis: & molares in maxilla superiore senos, ac inferiores totidem, & in altero latere similiter: Ita que præter agnatos (ἔκτος τῶν προσθιῶν) quadraginta dentes equus pòssidet. *Color.* *Dentes.* *Dẽtes agnati.*

Agnatos puto vocat, quos Germani teste Gesnero lupinos, aut syluestres; postrema parte maxillæ adnascuntur, pullis præsertim; ante cæteros dentes parui, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, vnde tumentum strigosius euadit, quamobrem extrahendi sunt. Aristoteles maribus plures, quàm fœminis dẽtes esse annotauit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, vt & alia vetcrina, non solùm quæ solidas vngulas habent, vt Absyrtus ait, sed cornuta, siue bisulca etiam, vt Varro testatur; Dentes anteriores, qui primùm mutantur, Græci ἰμπροσθίους, & τέμνις vocant, quasi sectores aut incisores, latini medios, Vegetius lactantes, fortè lactentes; Plinius pullinos, ni fallor appellauit. Hos facilè principes, & maiores esse Absyrtus tradit. *2. Hist. c. 5.*

Sunt autem numero duodecim sex nempe in superiori, totidem in inferiori maxilla. Xenophõ πρωμορεῖς, vt & alij etiam Græci nominarunt, quasi indices, quòd ætas ex ijs indicetur equi: quod fere hi in hunc modum; Cum pullus triginta mensium est (inquit Absyrtus) primùm dentes medios, quos sectores appellant, amittit, duos superiores, & totidem inferiores. Vbi quartum annum agere cœperit, semestri spatio proximos abijcit: nec multò post in eodem quadrimatu superiorem vnum, & inferiorem alterum vtrinque proijcit, quo tempore caninos edit, eosque secutis duodecim mensibus completis intra sextum deinde annum molares superiores cadunt. *Ætas equi vt cognoscatur.*

Sexto anno quos primùm mutauit, adæquat: à septimo ad octauum omnes explet æqualiter. Sic ille, in eo ab aijs varians, quòd secunda vice binos tantùm abijcere scribit, cum quatuor abijci cæteri scribant. *Primores quatuor* (inquit Aristoteles) *dentes mense tricesimo mutantur, bini vtrimque supra dico, & subteri: tum vbi præterea annum compleuerit, quatuor item modo eodem mittuntur, duo superiùs, totidem inferius: rursusque anno altero peracto, simili modo, quatuor alij mutantur: quibus iam, præteritis quatuor annis, & mensibus sex, nullus præterea amittitur, quanquã euenisse in aliquo certum sit, vt cùm primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, vt cum vltimis omnes, sed hæc rarò.* Similiter Varro, *equus* (inquit) *triginta mensium, primùm dentes medios dicitur amittere, duos superiores, & totidem inferiores. Incipientes quartũ agere annũ, itidem ejciunt, & totidẽ proximos eorũ quos amiserunt, & incipiũt nasci quos vocant columellares. Quinto anno incipienti itẽ eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tũ renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & cõpletos.* Sic etiã Plin. *Amittit equus tricesimo mense primores vtrinq; duos, sequẽti anno totidẽ proximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiẽte binos amittit, qui sexto anno renascũtur; septimo omnes habet, & renatos & immutabiles.* Idem Absyrtus cùm paulò pòst rursus dixisset, esse qui editis primis dentibus interiecto octimestri spatio secundos proferant, & eminentes vltimos pari mora dentitionem interpellant, *caterùm prima*, inquit, *tempora* (triginta menses, scilicet, quo tempore primi dentes mutantur) *nullus eorum qui primores amittunt dentes, pertransiit, neque linquitur. In* *Columellares.* *Caniui.*

reliquis verò non omnes ſore eadem manet, nec ſimile tempus obſeruatur; ſed ſecundi primos aſſequuntur, (hoc eſt, eodem tempore mutantur) *vltimique ſecundos. Exploratum autem habemus eos qui primorùm iactura faciunt, eodem tempore columellas (γομφίους) anteriorem ſuperiorem, & inferiorem alterum emittere, & ab vtroque latere primos ex eis cum aguntis ipſorum mutare. A complemento cùm reliquum trimatum agunt, dens rumpitur, & rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit.* Creſcentienſis dentes, qui primi mutantur, primos morſus vocari tradit: equum verò eos mutantem, pullum primi morſus, quod quidem dicit fieri ſecundo anno, & poſtea mutare alios quatuor proximos, qui, inquit, vocantur quadrati, id eſt tertius morſus. Fiunt nonnunquam à ſeptimo anno prominuli, quos προπετωχόνας Abſyrtus, Varro brochos vocauit his verbis: *Septimo* (anno) *omnes habere ſolent renatos, & completos. His maiores qui ſunt intelligi negant poſſe, præterquam cum dentes ſunt facti brochi, & ſupercilia cana, & ſub ea lacuna* (id eſt partes ſubiectæ ſupercilijs cauæ, vt Abſyrtus habet, qui & oculos cauos eſſe ait,) *ex obſeruatu dicunt eum equum habere annos ſedecim.* Columella quoque & Palladius ſeptimo anno omnes expleri æqualiter aſſerunt, & ex eo cauatos gerere, poſtea verò quot annorum ſit, manifeſtò comprehendi non poſſe: decimo tamen anno tempora cauari, & ſupercilia caneſcere, & dentes prominere. Addit inſuper Vegetius, duodecimo anno nigredinem in medietate dentium apparere. Ariſtoteles verò cum cæteris animantibus in ſenectute dentes nigreſcant, equo contrà candidiores reddi teſtatur. Plinius pro nigreſcunt, habet rubeſcunt: apud quem etiam inuenio, equo caſtrato prius non decidere dentes. Varro Ariſtoteli atteſtatur, niteſcere in ſenecta, equorum dentes inquiens. Porrò Ariſtoteles poſt enatos vltimos dentes ætatem difficulter diſtingui etiam docuit, & quomodo differant, his verbis. *Viget equus, & mulus à dentium ortu, cumque prodierint omnes, non facilè ætatem dignoueris: quamobrem dici ſolet, certa ſub ortu, incerta ab ortu: denique poſt dentium ortum, eo maximè declaratur ætas, quem caninum vocamus: breuior hic ſeptennibus eſt, propter frœni attritum, quod ad eum injicitur; non ſeptennibus maior quidem, ſed non vertice extans adulto ore. Iuuenibus acutior, & procerior eſt.* Et Varro poſt ſeptimum annum fallacia eſſe omnia ætatis indicia aſſerit, & Xenophon denique malè emi equum, poſt quam iſtiuſmodi dentes indices excidiſſe compertum ſit: ſed præter dentes alia quoque inſpicienda eſſe breuiter mox ſuo loco docebimus. Λιθογνώμων Heſychio, & Varino equus dicitur adultus, & ſeneſcens, nullum ex dentibus reliquum ætatis habens indicium, vt quos amiſerit omnes. Idem & προβατογνώμων, & ἀγιώμων dicitur: contrà ἄβολος, ſiue ὠβολάτωρ, qui eos dentes nondum amiſit, διντρόβολος, qui ſecundùm eos dentes proijcit, πρωτοβόλος, qui primùm. Petrus Creſcentienſis authoritate viri cuiuſdam prudẽtis, & experti, præter indices iſtos dentes habere inſuper ait ſcaliones, & molares, fierique poſſe, vt nonnulli plures habeant, ſed tunc dentes eſſe duplices: item fieri etiam poſſe, vt equus eijciat ex his aliquos, qui nõ renaſcantur, quod quidem equo, inquit, obeſt ad paſtum. Paſcitur enim per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Iam verò Cardanus in aphoriſmis Hippocratis dentibus ob id equos, & canes vſque ad ſenectutem firmis vti certum eſſe ſcribit, quamuis duriſſimis veſcantur cibis, quòd à calidis cibis abſtineant: ideoque qui dentes ſimiliter ad extremam vſque ſenectã validos conſeruare cupiunt, calida omnia fugienda eſſe: a frigido enim membra, quæ exanguia vocantur, cogi, roborarique. M. Aurelium Claudium Gothicum tam robuſtis fuiſſe digitis inuenio, vt equo dentes pugni ictu excuteret. Morſum pro ore dixit Vegetius his verbis: *ſi os fractũ fuerit, vt morſum claudere non poſſit:* ſed clariùs adhuc Nonius: *Postomis dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenacitatem naribus, vel morſui imponitur.* Sumitur, & ῥύγχος, id eſt, roſtrum de equis: Eſt enim, vbi ἀλφερυγχας equos vocat Abſyrtus, qui tardiùs ſeneſcere creduntur. Ruellius in hippiatricis χειλύτια tranſtulit labra, idque probè, nam & Varinus χειλύν, & χειλύνλω interpretatur χεῖλος, id eſt labrum: labra autem in equo Xenophon quoque χειλη dixit. Γνάθος quidem, & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potiſſimum, quanquam Homerus γναθοι ἱππειλω in carmine ad ſigulos dixerit. Hippiatri eandem vel ſaltem proximam partem ψάλιον videntur appellare in exordio capitis vbi ſimi octaui, συμβάινει πάθος, ἐν τῷ ψαλίῳ, Ruellius vertit, ſi vitium frœni iniuria creauit, ſed ſine ſenſu, nam etſi ψαλιὸν vulgò frœnum ſit, monuiſſe ipſum debebat capitis titulus, πρὸς σηπεδόνας τὰς τῇ γνάθῳ, id eſt ad putrefactiones in maxilla. Galenus equi ſimiliumque animalium maxillas ait maximas eſſe, & à maximis moueri muſculis, quia prona erant ſumptura cibum. Equi totius anatomen diligentiſſimè explicauit, pluribuſque iconibus illuſtrauit nuperrimè Carolus Ruinus Senator Bonon. & Iulius Caſſerius Placentinus priuatim partes equi internas oſtendit voci faciendæ famulantes, quos qui exactè omnia volet, lector adire poterit, nobis autem integrum non eſt, hæc fuſiùs proſequi de corde tamen & felle omnino aliquid dicendum, quòd in harum partium traditione euarient authores.

Morſus. Dentes quadrati. Dentes brochi.

Dẽtium pro ætate varietas.

Cur ſemper firmi ad ſenectutem vſque.

Morſus pro ore.

Lib. 1. c. 33.

Lib. 1. c. 13.

Labra.

Maxilla. Pſalium.

Fel.

Veteres

A Veteres enim in equino corde os reperiri tradunt, Ruinus id negat, non negaturus forsitan si multa corda dissecuisset; nam non de omnibus veteres, sed de quibusdam tantùm id tradunt. Plinius: *In equorum corde, & bouum, ossa reperiuntur aliquando.* Aristoteles: *Equorum cor, sicut & bouum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt.* Quo loco Theodorus in sua versione de boue tantùm id reddidit, de equis omisit, cùm tamen Græcè legatur sic: ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ἐξῶν. Idem Aristoteles alicubi: *Cor*, inquit, *sine osse est omnium quæ nos nouerimus, præterquam equi, & generis bouum cuiusdam.* Denique ex Hippiatris Hierocles in equorum, & mulorum quorundam corde os inuentum esse testatur. Iam verò quidam fel habere, quidam etiam carere dicunt. Ex negantibus est Aristoteles. *Equus*, inquit, *fel non habet*; Et rursus; *Equus omnino, & omnia solipeda felle carent.* Aristoteli astipulatur Plinius, *equos, mulos, asinos fel habere negans:* & Absyrtus, equum dicit non habere fellis vesicam in hepate, sed quendam inhærere solutiorem neruulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Cui hippiatro ceu calculum addens Ruinus, istiusmodi bilis receptaculum à dextris ait esse hepatis in ipsa cauitate, pluriniſq. in ipsius visceris substantijs ramulis inseri, atque adeò facillimè ob omni bilioso onere iecur exonera-
B re; deponere verò etiam in duodenum intestinum: additque etiam naturam in hoc animante, folliculo, vt in homine, & alijs animantibus, recludi bilem noluisse, propterea quòd cùm animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multò quàm alia cogatur frequentiùs, ideoque bilis stimulus in promptu semper adesse debeat. Apud Aristotelem itaque, & Plinium pro felle folliculus intelligi debet. Nam aliàs idem Plinius, non solùm fel equo attribuit, sed & inter venena etiam collocat, inquiens: *Damnabitur fel equinum tantum inter venena, ideò flamini sacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis sacris equus etiam immoletur.* Vulua equo durior, ideoque tardiùs parit, vt suo loco ex Aristotele dicetur. In figura huius animantis obseruandum, quod tradit idem Aristoteles, pullos paulò suis parentibus submissiores esse inquiens, atque adultos posteriore crure caput attingere non posse, quod nouelli facilè attingunt: quasi diceret, posterior pulli pars altior est anteriore, sed accedente incremento ætatis, anterior sublimior fit. Pulli iamiam in lucem editi partem esse hippomanem ex multis notum est scriptoribus, sed alij vt tradit Aelianus, carunculam esse dicunt in fronte pulli, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhærescere; sed hic pullium confundit cum hippomane, quod rursus duplex est, vnum quod pulli fronti adnasci tradunt: alterum quod ex genitali equæ ma-
C nat. De priori sic Aristoteles; *Cum equa peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quod pulli nascenti fronti adhæret, hippomanes dicitur, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum* (nigrum etiam Plinius dicit, Solinus fuluum, fortè legendum fuscum,) Et alibi: *Quod hippomanes vocant, hæret quidem fronti nascentis pulli, vt narratur; sed equæ perlambentes abstergentesque id abrodunt.* Scholiastes Theocriti carunculam quoque esse scribit in fronte pullorum strigmentosam, carica minorem quam abedant, & ablambant statim equæ; idque si faciant, naturali amore persequi partum: sin minus, odio prosequi, nec ad vbera admittere, id quod Plinius quoque tradit his verbis: *Proditur equis amoris innasci veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, aut partum ad vbera non admittit: olfactu* (nempe huius carunculæ) *in rabiem id genus agitur.* Alterius hippomanis meminit etiam Aristoteles in descriptione immoderatæ equarum libidinis, tum aliquid emittere dicens quod hipphomanes appellatur, *eodem* (inquit *quo illud quod nascitur, nomine.* Tale hoc esse, quale suis illud quod ἀπρία (apria, Gaza) vocatur. Hesidiodo hippomanes, vt Seruis testa
D tur, nomen herbæ est, item Theocrito in Pharmaceutria, quam edentes equi in furorem agantur;

Ἵππομανὶς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάσι τῶδ' ἐπὶ πᾶσαι
Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀφ' ὥρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι, id est,
Hippomanes planta est apud Arcades, qua concitati omnes
Et equulei insaniunt in montibus, & celeres equæ.

Sed hæc quæ sit nemo hactenus, quod equidem sciam, tradidit. Hippomanes idem (inquit Gesnerus) quod apocynum, quod, & Hermolaus obseruauit: est, & inter nomenculaturas cappa ris apud Discoridem. Interpres Theocriti secundum Crateiam plantam esse dicit fructu cucumeris syluestris, folio nigriore, tanquam papaueris, spinoso: alij legunt spinosum, & ad fructum referunt spinas. Quod si autem ad fructum essent referendæ, conijcerem hoc postremum hippomanes eam esse quæ nunc stramonia, aut eam quæ datura dicitur. Fuit autem hippomanes omne olim in amoribus admodum famosum. De primo sic Aristoteles: *Hoc si quis præpto odorem moneat, equa excitatur, furitque agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur, & percipitur mulierculis.* De eodem Virgilius.

Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,

Lib.2.c.12.
Lib.2. Hist. 15.
Lib.3.de part.4. Fel.
Lib.3. ca.2.
Lib.28.c.9.
Vulua.
Pullus qua parte ab adultis differat.
Hippomanes.
Pullium.
Lib.6. Hist. 22.
Lib.6. Hist. cap.19.
Apria.
Hippomanes herba, & qua.
Stramonia.
Lib.6. Hist. 19.
Aeneid.4.

Et matri præruptus amor. E

Sic, & Scholiaſtes Theocriti, cùm naturali quadam vi ad φιλοσοργίαν conferat, à paſtoribus præripi venetecíſque vtile eſſe ad philtra paranda ſcribit, ex Aeliano, ni fallor, qui ſuper hac re fuſius ſcribens inquit: Caruncularn vnà cùm pullo enatam, nuncupatam hippomanes, primùm vt ex ſe equa peperit, continuò deuorat, & Dei benignitate miſericordi in equinam ſtirpem occultat, ne ſi, vt ferunt, idipſum vſque ad extremum vitæ diem pullus ſemper inſitum in ſe perſeueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quàm fœmina rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipſum penitus cognitum paſtores habent, ac ſi quando admoliendas alicui amatorias inſidias egeant, vt ipſum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obſeruant, quando equa ventrem ferens pariat atque ſtatim a partu pullum (hoc aliud eſſe iam diximus) à pullo abſcindunt, & in equæ vngulam injciunt: (nam in hanc abditum, & conditum optimè ſeruatur) ſimul, & pullum quòd ipſum poſtea non lactaret mater illa, inſigni, & propria beneuolentiæ nota carentem exorienti Soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quod illam deuorarit caruncularn. Iam quicumque per inſidias carnem illam guſtauerit, proiecta, & præcipite amatoria libidine conſtrictus tenetur, F furit, & perbacchatur, & vociferatur, atque effrenatus ad omnem muliebris ſexus ætatem, cupiditatis adjcit oculos, ac morbum teſtans obuijs omnibus, quemadmodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex illo illius corpus diffluit, & extabeſcit, quòd veneris inſania animus exagitetur. Hæc itaque Aelianus, & aliàs rurſus: Hi autem (inquit,) qui præſtigias, & captiones mulieribus illudere ſolent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem a que amatoriam flammam excitandi habere. eamque ob rem equa furens inuidia, non homini has præſtigias permittit aſſequi. De alterò modò hippomane Ariſtoteles ſcribens, hoc præcipuè ad amoris veneficia peti tradit. Plinius qui hoc vocat equarum virus à coitu, tantas ait habere vires in veneficijs, vt affuſum æris miſturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pauſania vertit) ex ære equm poſuit, in eundemque, quemadmodum in ſermonem Elienſium venit, hippomanes incluſit: in hunc, etſi abſciſſa cauda turpior eſt, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac ſi de manibus ductorum effugerint, in eum ipſum ardentiùs multò, quàm in pulcherrimam equam, & viuam, & ſe iniri ſuſtinentem, inſiliunt: neque enim quod vngulæ cùm ad æream ſtatuam adhæreſcere cupiunt, lubrico lapſu eludantur, idcirco coitum deſperant, imò verò magis magiſ- G

Hippomanes equo incluſum.

que ore hiante atque imminente adhinniunt, & violentiùs inuadunt: neque priuſquam flagris, & magno robore equiſonis abſtrahantur, ab æreo ſimulacro abſtrahi poſſunt. Eadem Aelianus ſcribens, Abſtruſa quædam (inquit) artificis machinatione hippomanes reconditum intra æream ſtatuam equos alliciebat; neque enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur, & inducerentur, vt tantoperè ad illius conſpectum in venerem ſtimulari deberent. Virgilius hoc quoque hippomanes à veneficis expeti teſtatur.

Georg. 3.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpe malæ legere nouercæ
Miſcuerunt que herbas, & non innoxia verba.

Li. 2. Eleg. 4 Tibullus inter alia philtra ſiue pharmaca amatoria recenſet:

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni,
Quicquid, & herbarum Thaſſala terra gerit.
Et quod vbi indomitis gregibus venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Lib. 4. Similiter Propertius. H

Conſuluitque ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœta ſemina legit equa.

Iam verò Ariſtoteles de primo hippomane loquens, negat ei tale venenum ineſſe, fabuloſumque eſſe tradit: quæ autem de hoc fabulantur, (inquit) figmenta mulierc ularum, & profeſſorum carminis incantamentorum eſſe credendum potius eſt. Caium tamen Caligulam à Cæſonia vxore amatoria medicamento potionatum fuiſſe aiunt, adeo vt valetudinem neque animi, neque corporis integram habuiſſe dicatur. Satyricus hoc etiam poculum ex hippomane primo apparatum fuiſſe ait:

Caligula.

—— Si non
Et furere incipias, vt anunculus ille Neronis
Cui totam tremuli frontem Caſonia pulli
Infudit.

Aelianus,

A Aelianus, vt iam prænonui confundit cum hipomane pullium seu pulium, vt Gaza vocat, apud Aristotelem, cui est πῶλος, Plinius teste Hermolao duobus locis non polion, sed poleam vocat, quo tamen nomine alicubi intelligit pulli asinini fimum, quod primum edidit, cùm polion siue pulium sit Aristoteli, quod prius quàm pullum emittit. *Emitti etiam* (inquit) *ab equa prius quàm pullum, quod pulium dicitur, certum est.* *Polea.*

ELECTIO.

B ETSI M. Varro equorũ alios dicat idoneos esse ad rẽ militarẽ, alios ad vecturã, alios ad prædã: itaq; diuersos quoq; esse in electione equorũ scopos, ego tñ quas allaturus sum probioris eligendiq. equi notas, de bellico, & qui ad ephippium pompãq. à nobilibus alitur, præcipuè intelligi volo. Super hac re admirabilẽ librum scripsit Simon Athenienſis teste Suida. Ingenerosis igitur equis, quatuor spectari voluere veteres, formã, pulchritudinẽ, meritum, colorem: quibus ego locum natalem, & claritatẽ generis, aliaq. nonnulla addam: Vergilius optimi equi signa à præcipuis corporis partibus, à colore, ac potissimum à moribus, ab ingressu scilicet, & audacia accipiendas docet. Omnium absolutissimus dici debet equus, in quo omnia probitatis signa reperiuntur, sed talem vel nunquam, vel rarissimè dari puto: quare vti non improbo, in quo nonnulla desiderantur, ita cum probo maximè, qui pluribus exornatus est. Qui omnibus numeris absolutum dari credit: audiat obsecro Synesium Cyræneum Vranio amico suo scribentem. *Mitto tibi donum equum generosissimum in omni virtute equo conuenienti, quo veteris quidem in cursum certaminibus; veteris autem & cùm in venationem exieris, & in certaminibus bellicis, & cum reduxeris ob Lybicum trophæum pompam victorialem. Non enim noui quòd potius est venatorius ne an desultorius in decertando, aut ad pompam, aut ad bellum apisor. Si equis Nissæis aspectu minus speciosus est, vtpote caluaria tuberosior, & lumbis minus carnosus: fortassis quidem neque equis, quemadmodum neque hominibus omnia simul dat Deus.* Cùm formam examino, integrum contemplor equum, cùm pulchritudinem, partes omnes, cùm meritum, animi accidentia, quibus minus semper quàm formæ ignoscendum esse puto: addita tamen etiam distinctione, vt in equo domito magis mores, in pullo, & indomito corpus potius examinemus. Dicebat enim Xenophon equi nondum domiti corpus diligenter explorandum esse, propterea quod animi haud satis claras significationes dare soleat equus, qui nondum consenditur. Virgilius equi optimi signa enarraturus, eas in pullo describit. Palladius itaque in pullo corpus probat magnum, longũ, musculosum, & argutum. Varro quidem corpus multum, membra non confusa: sed *forma* (inquit) *oportet esse magnitudine modica, nec tamen vasti, & minuti sint.* Palladio subscribit Columella, Xenophon item, & Oppianus, & apud Homerum equi Rhæsi etiam ob magnitudinem celebrantur, μεγίστους enim dicit. Statius de equo Domitiani: *Nota quot.* *Epist. 40. Equum generosum non posse habere omnia bonitatis signa.* C *Magnitudo* *Lib. 1. Syl.*

Hunc neque discissos cepissent Pergama muris
Nec grege permixto pueri, innuptæque puellæ,
Ipse nec Aenas, nec magnus duceret Hector.

Probanda itaque magnitudo, dummodo robur altitudini respondeat, & corpus omne musculorum densitate sit nodosum, vt ait Palladius. Plato statum corporis vult rectum esse, & articulatum: altumque honorem in equo celebrat Nemesianus. Corporis habitudinem Crescentiensis D & ex hoc Lau. Russius probant mediocrem, hoc est inter obesam, & macilentam mediam: nam si modum (inquiunt) excedit, multos illa, & prauos humores morbis fomenta suppeditat, hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit: melius tamen pulchritudinem in macilento apparere quàm in pingui, quoniam pinguitudo vitia quædam sæpe occludit. Istiusmodi macilentũ equum strigosum dicunt quasi stringosum, quòd corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa; Hermolaus Aristoteli, Theophrasto, Pausaniæ σφιγώδη & λαγαρὸν appellari scribit: cæterùm λαγαρὸν propriè dicitur animal, quod circa λαγόνας id est ilia, & partem qua cingimur, gracilius est, quem habitum in puellis plerique laudare solent, & quoniam σφῆξις, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conseritur, gracili filo cohærent, idem σφιγώδης appellatur. at stringosus habitus totius corporis est, pleno, & nitidio carnosoque contrarius, λιπαρὸς, ἰσχνὸς, λεπτόχρωτος, siccus, & veluti strijs (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus: λαγαρὸν verò in nonnullis corporis partibus commendamus vt in equi ceruice, quæ capiti iungitur apud Xenophontem. Post totius corporis contemplationem partes singulas examinabimus à calcibus ad verticem potiùs quàm à vertice ad calcem; *Habitudo.* *Strigosus qui.*

Pedum præcipuam habendam eſſe rationem.

cùm ſit pedum præcipua habenda ratio. Nam vti fruſtra elegantiã ſpectaueris ſuperioris ędificij ſi fundamentum ſit ruinoſum: ita equi neque militi neq. agricolę, neque viatori vſui eſſe poterunt, qui pedum ſanitate deſtituũntur. Horum poſitus primùm, mox partes explorandæ. Si ſuper omnes in principio, precipuè anteriores diu, & æqualiter coniunctos inſiſtat, ita vt vnum pedem antè, alterum non extendat aut eleuet, aut vno quàm altero lentiùs ac debiliùs terræ innitatur, membra inferiora ſe bene habere, & firma declarat. Pedum partes multæ, vngulæ infimæ, & conſiderationis maximæ, ſpiſſæ longè præſtant tenuibus, noſcendumque, vt ait Xenophon, vtrum ſint arduæ, ac tam priori parte quàm poſteriore depreſſæ ſiue humiles. Nam arduæ chelidona ſiue hirundinem altiùs à ſolo eleuatam habent: at depreſſæ ſic gradiuntur, pedis vt molliores, & duriores partes æquabiliter fulciant inceſſum, vt fit in hominibus quoque qui planci vel plauti dicuntur, quòd pedibus planis ſint. Probantur deinde duræ, improbantur teneræ in tantum, vt breuiorem etiam vitam viuere dicantur. *Ab complemento* (inquit Abſyrtus) *viribus pollet equus annos octo qui molli conſiſtit pede, ſed qui duriore nititur decem; quoniam ſi vehementiore motu concitaueris, poſt hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum, nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus corona, & meſocynia à malleolis dimittuntur, nec ingredi poſtea, nec pedibus inſiſtere valet, ſeque ipſe proijcit. A primo incis fundamento ad ſenium ſolido pede fultus, octo, & viginti annos, vel vndetriginta vixit, nec facilè trigeſimum implet: porro molli pede præditus, quatuor, & viginti annos degit.* Facilè eiſdem quoque ferrum excutitur; ſeſſoreſque ſæpe de vita periclitantur, vnde magnus ille Sforția Mediolanenſium dux Franciſco filio in bellum ſe accingenti, inter alia præcepta, hoc ceu primum referente Iouio dedit, vt nunquam indomiti oris equum aſcenderet, nunquam eo vteretur, qui ab vngula molliore facilè ſoleam excutere conſueuiſſet, quòd ſe ab equo alioqui longè optimo, ſed in frenum contumaci, cui draconi ob id nomen erat, cum ſuborto ex inſidijs Braciano hoſte, irriſa habenarum contentione abreptum ſe, & in Auerſæ foſſam præcipitatum memoraret. In Vmbris autem tumultuaria in pugna cùm ex equo cui à colore auis, picæ nomen erat, depugnaret, eo inter colluctationes omnibus ſoleis diſcalciato, vix ipſe pedibus eo relicto è manibus hoſtium effugiſet. Improbat eandem mollitiem Horatius:

Sforția præceptum filio datum.

Draco equus Pica.

Lib. 1. ſer.

Regibus hic mos eſt, vbi equos mercantur, apertos
Inſpiciunt, ne ſi facies vt ſæpe decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem.

Cardanus tamen qui vngulam teneram habent, ſi alioquin ſint præſtantes, leues eſſe, & agiles aſſerit argumento quòd ob teneritatem non multum premunt terram, ſed dorſo, & lacertis innixi, agiles, & prompti, & leues fiant. Sed propter teneritatem vngularum cæteris agiliores eſſe non putem; apparere tamen, maximè ſi per glareoſa loca, & aſperiora iter eſt. Durities ſonitu deprehenditur, maximè ſi caua fuerit vngula, tunc enim non ſecus ac cymbalum reſonat,

Virgilius: *Et ſolido graniter ſonat vngula cornu.*

Ennius: *Conſequitur, ſummo ſonitu quatit vngula terram.*

Idem: *It eques, & plauſu caua concutit vngula terram.*

Horatius; *Et vrbem Eques ſonante verberabit vngula.*

Hinc cornipedem, & ſonipedem latini poetæ dixere, quin, & vngulam pro ipſo equo vſurpauere.

Virgilius: —— *& agmine facto*
Quadrupedante putrem ſonitu quaſit vngula campum.

Vngula pro equo.

Quin ipſa vngula pro ipſo equo accipitur, eodemq; velociter currente, vt apud Horatium lib. 1. Serm. *Vt cùm carceribus miſſos rapit vngula currus.* Similiter puto Græci χαλκόποδας ἵππους dicunt, Homerus etiam ἠϋκόμους, & ὑψηχίας, id eſt altè reſonantes, quamuis de magnis præcipuè equis hæc epitheta dici non negauerim. Dicuntur & εὔποδες, qui pedibus & vngulis bene cõſtituti ſunt: & tota pedum laudata conſtitutio εὐποδία. Abſyrtus σφῦρους appellat, qui pedibus valẽt, contrà μαλακόπους, quibus molles ſunt vngues. Improbantur verò etiam Xenophonti pleni, & carnoſi, quoniam facilè tales equi claudicant. Præter modò altitudinem, concauitatem, duritiamque requiritur etiam rotunditas: Palladius enim in admiſſario & matrice pulchritudinis partẽ eſſe ait, rurſus duris, altis, concauis, rotundiſque coronas mediocres ſuperponi volunt Varro, & Columella: Abſyrtus denique ranam laudat exiguam, & hirundinem longam damnat, & qui tales habent, improbos eſſe ait, & molles pedes habere. Oſa ſupra vngulam, neque procera, vt caprarum, quæ ſuccuſſatione ſeſſorem affligere ſolent, & crura huiuſmodi facilè inflantur; neque depreſſa nimis, ne ſalebroſis locis exulcerentur. Meminere horum oſſium Xenophon, & Abſyrtus, ſed nonnihil euariant. Xenophon interprete Omnibono Leoniceno, *Oſſa quæ ſunt ſupra*, inquit, *vngulas infra tales qua parte vt in caninis pedibus callus ſubeſt, κυνόποδας dixere, neque ernut, procera,* (ὀρθά, id eſt, recta, videtur tamen pro ὑψηλὰ accipi, cùm ταπεινὰ eis opponantur, id eſt humilia) *vt caprarum* (ceruorum Abſyrtus, qui inde elaphopodes dici ait) *ſic enim cum ſuccuſſatione equitem*

Corona.

Cynepodes equi.

Elaphopedes

A *tem affligunt,tum ipsa facilè crura huiusmodi inflammantur; neque verò depressa: sic enim deglubi ictu & exulcerari calli solent, seu per glebas,seu per lapides agatur equus.* Apud Absyrtum hæc leguntur sic,ex versione Ruellij; *Qui suffraginum articulo(ἐν τοῖς μεσοκνίοις) recta* (procera potius) *ossa continent,ὑ pessimo gressu nituntur,vectoremque contundendo fatigant(φέροντες συγκόπτωσι*, concutiunt,nimirum vt equi succussatores) *ὑ quòd ceruino pede constant, Elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia,ob idque cynobata dicuntur, ὑ vngulas ad internam calcium partem, seu malleolos potiùs vocare placet (κυνοβάδων ἢ σφυρῶν λιγουίνων) adferunt,ac pedes transtrim agunt, in eisque claudicant. Sunt ex ijs qui facilè vngulis aberrent.* Crura Varro & Columella volunt esse æqualia atque alta,rectaque. Pullus enim,cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint,eum maximum futurum dicunt; & reuera tibiæ quorumcunque quadrupedum processu temporis parum crescunt,& secundum has consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Sint item tibiæ citra venarum ac carnium obesitatem aut tumorem aliquem. Nam si carne & venis obesæ sint,ea duris itineribus facilè inflantur & claudicationi occasionem præbent,sicuti Xenophon testatur his verbis. Tibiarum ossa sint spissa,vtpotè totius corporis stabilimenta: sed

B spissitudo non erit venarum neque carnium:nam hoc pacto cùm per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est,& existere *κρίσους*(nodos vertit interpres, malim varices) inflarique crura & cutem rescindi,qua laxata sæpe cõmissuræ discedunt,& equus claudicat. Idem Xenophon crura probat mollia, & flexilia, asserens quoque si pullus lubrico ingrediatur flexu, coniecturam ex hoc fieri posse,in equitatione similiter crura lubricum motum habitura:quamquam enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit,meritò tamen in pullis laudari. Absyrtus quoque tales equos minus cæteris deerrare scribit,minusque offendere, aut cespitare,nec sessori periculum afferre,minus item fatigatos in obeundis operibus elassescere,quàm qui duris genibus, nõ secus ac si vallis,& palis niterentur:quales illi sunt quos *ὀρθωκώλους* & *πάσσαλους* nuncupat.Xenophon autem cum hac crurum mollitudine coniunctam esse erigendi facultatem,quæ in pompico requiritur, falsum esse asserit. Si crura eorumque iunctura numerosis longisque pilis vestiuntur, partes ex quidem validas Rufius habere tradit, sed equum ipsum plerumque non esse celerem. Idem de pulchritudine agens admissarij equi,crura desiderat ampla,pilosa & sicca,eorumque iuncturas crassas,minimè tamen carnosas,propinquas vngulis ad similitudinem boum:talemque equum censeri robustum asserit.Varro tamen & Columella parua genua probant, rotunda-

C que & quæ introrsum non spectent. Absyrtus quosdam equos *ἑτεροσκελεῖς* & *ἑτερόποδας* vocat, quos claudicare ait,& infirmos habere lumbos.Ruellius vertit,quibus crura vel pedes discoloribus maculis euariant, præter authoris puto mentem, nam licet, & *ἑτεροθαλεῖς* de planta quoque vel alia quauis re dici ur.quæ altera tantùm parte viret,de coloris tamen Absyrtus loqui non potest varietate,quandoquidem Oppianus *σικτόποδας* id est quorum pedes maculis distinguuntur, in venatu ceruorum,vbi celeritate,laboreque cursus opus est,adhibet: quare *ἑτεροσκελεῖς*, & *ἑτερόποδας* interpretor,qui in alteram partem vergunt seu inclinant,quasi *ἑτεροῤῥιπεῖς*, aut *ἑτερομερεῖς*,aut *ἑτερωμίχους*,quemadmodum & *στρίγναθους* equos Xenophon vocat,quorum maxillæ dissimiles sunt, Phocilides verò *σαθμὸν ἑτερόζυγον* trutinam in alteram partem propendentem. Tales enim vt claudicent,necesse est. Inuenio item introrsum spectantia crura maximoperè damnari.item quæ rigida sunt. Coxas latas & carnosas esse oportet,vt sint consentaneæ cum pectore & lateribus;author est Xenophon,& femur sub armis si crassum sit,habere vt in virili corpore,non

Heteroscelles.& heteropodes.

Coxæ.

folùm robur,sed venustatem insuper. Oppianus *μηρούς*,id est femora laudat *ἰυπαγεῖς*, hoc est be-

D ne compactos, & *μυώδεις*,id est musculosos,Camerarius pro *μυώδεις* legit *μυοειδεῖς* propter carmen,Gesnerus ex Polluce *ἰνώδεις*,id est neruosos, quoniam neruosum solidius est musculoso. Varro tamen etiam & Columella torosa & numerosa femina requirunt.Xenophon tradit, si femimina sub cauda,latioris interualli linea distinxerit,crura posteriora spatiosiùs attrahi, ideoque & progressionem ac equitationem terribiliorem,& firmiorem esse. Commendantur item si multum distent,quod in asino admissario quoque probat Absyrtus. Armorum verò in primis ratio haud mediocris haberi debet.Columella grandes & rectos,Varro latos desiderat. Absyrtus præstantiores haberi asserit equos,qui armorum originem sublimiorem prætendunt:non enim sessoribus tutos modò,sed firmioribus etiam armis stabiliri putari.*Κάτωμος* vocatur,cui humiliores existunt, *κακωμιγὶς*,verò Hesychio & Varino,*ὁ ἀπὸ τῶν ὅπλων πίπτων ἐπὶ τὴν γλῶ*,qui ex armis sessorem in terram excutit. Qualem fortè indicauit nobis Maro:

Femora.

Armi.

Effusumque equitem super ipse secutus.
Implicat, eiectoque incumbit cernuus armo.

Quintilianus decentiorem equum esse ait,cuius astricta sunt ilia,si idem velocior.Sed Absyrtus, qui substrictis & paruis sunt ilijs,etsi magni sint Cyrenaici,*δρομικοὺς* tamen esse asserit, ideòque ad curule certamen aptos,pedum velocitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu:

Cap. 112.

Cynobatæ equi.

Tibiæ.

Genua.

Lib. 10. *Aeneid.*

*Lib.*8. *Inst.*

Iliad.

contra

Latera. contra qui magnis turgent, eos imbecillioribus viribus, deformioreſque intelligi. Latera Xenophonti probantur demiſſiora, oblonga, & ſupra ventrem turgidiuſcula, quoniam tum aptiorem ad reſidendum, tum robuſtiorem, melioriſque de paſtu ſucci equum indicent. Talia immodica dixit Nemeſianus, inflexa Columella: (Palladius in admiſſario longiſſimũ latus expetit. Pectore Varro vult eſse lato (Palladio quoq. pectus latè patẽs in admiſsario, & matrice deſiderat) pleno & muſculorũ toris numeroſo. Hoc eſt quod in pullo generoſo dicebat Maro: *Luxuriatque toris animoſum pectus*. Latitudo autem præcipuè commendatur, propterea quòd Xenophonte teſtante idoneum eſt, & ad formam, & ad robur, & ad longiores greſſus, vbi non implicentur crura, quod aliàs fit, cum breuiori interuallo diſtant. De coſtis apud veteres nihil inuenio, Ruſſius groſſas commendat, & qui tales habet, patientem eſſe ait, & laboribus ſufficientem. Venter ab Abſyrto laudatur εὐογκος, id eſt, moderatus; Andræas à Lacuna ineptè vertit amplum; cum tamen Varro modicum, Columella ſubſtrictum laudet, necnon & Xenophon. Sed fefellit forſitan Lacunam idem Varro, qui in matrice latos ventres probat, & Ruſſius amplo ventre, & deorſum pendente præditum equum, labori ſufficientem, patientemque iudicari ſcribit. Inuenio qui ſoluto ſunt ventre foriolos nuncupari. Dorſum quod non ſubſidet penitus, equos indicare Cardanus ait valdè robuſtos, & qui in laboribus non facilè deficiunt: at ſi etiam id aſcendente equite contrahunt, hoc roboris, & tolerantiæ ſignum eſſe. Ruſſius curtum & quaſi planum laudat, & inter alia pulchritudinis ſigna reponit. Nemeſianus hanc planitiem æquor videtur appellaſſe, vbi de generoſa Cappadocum propagine loquens, inquit: E F

Pectus. *Coſta* *Venter.* *Forioli equi* *Dorſum.* *Lib. 2.*

Illis ampla ſatis leni ſunt æquora dorſo.

Virgilius etiam *duplici dentalis dorſo* dum dicit, dorſum intelligit craſſum, & latum; eodemq. ſenſu duplicem ſpinam dixit: quo loco Seruius, ſpina, inquit, duplex, aut reuera duplex, aut lata, vt alibi: *duplicem gemmis, auroque coronam*. Columellæ quoque in equo duplex ſpina probatur; nec non etiam Varroni, ſin minus, non extenta; hoc eſt, vt Geſnerus exponit, gibboſa, vel prominens, Græci, inquit, κυρτὸν dicunt, quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Abſyrtum in Geoponicis Græcè hoc modo, ῥάχιν μάλιστα μὲν διπλῆν εἰ δὲ μὴ, κυρτὸν: contrario ſenſu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quamquam Græcus codex impreſſus non habeat) ineptè imitatur: ſed negationem addendam ad κυρτὸν, tum ex Varrone clarum eſt, tum ex Hippiatricorum Abſyrti cap. 103. vbi in equo ad iugum idoneo ῥάχιν μὴ κυρτὸν requirit. Hæc ille Xenophon τῆ ſpinam equi ſupra armos paulò elatiorem, præbere equiti opportunius ſedile tradit, & armos ad reliquum corpus firmius compingi, ſi illa duplex fuerit: tum etiam & equitem reſidere mollius, & formam delectabiliorem eſſe. Quamobrem & duplices lumbos laudat, maximè illam partem cui inſidetur. Quo enim latiores, inquit, erunt & breuiores, hoc faciliùs attollet priores pedes, & poſterioribus ſubſequentur: ita etiam illa eſſe minima videbuntur, quæ vaſtitate ſua partim deformant, partim etiam debilitant, & grauant equos. Latitudo itaque ſpinæ omnino probanda, tenuis tamen & exilis toleratur, ſi cætera equus habeat. Gratius in Aetneis equis hanc celebrat, vt ſuo loco citabitur. Columella lumbis quoque ſit latis cupit & ſubſidentibus, Varro deorſum verſus preſſis. Cui lumbi ſunt molles, & ſuccincti, & robuſti, is poterit ſpatioſè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora, quòd in pompico equo deſideratur maximè, vt ex Xenophonte conſtat. Paruas ingentibus aluos Nemeſianus celebrat: & Maro etiam in generoſo pullo. Varro & Columella rotundas clunes, Xenophon ſolidas, lataſque: latas etiam Varro in equa matrice: Palladius maximas & rotundas non tam in matrice, quàm in admiſſario. Si autem amplę, & carnoſæ fuerint, ita vt pectori, lateribuſque reſpondeant, & coxas, femoraque habeat lata, ita vt poſterioribus parum diuaricari videatur, greſſum aiunt firmiorem præbere. Teſtes habeat pares, & exiguos, vt Columella monet, atque Palladius, item Xenophon, vnde apud Abſyrtum pro μακρὸς reſtitui debet μικρὸς. In pullo tamen hoc notari non poſſe, idem Xenophon aſserit. Qui vnico teſte conſtant, admiſſuram aſciſcere non oportet; cùm ex maxima parte infœcundi reputentur, aut pullos ſuæ ſtirpi mutilæ ſimiles progenerent, inquit Abſyrtus. Quibus varices in teſticulis prominent, ſeminandæ ſoboli non ſunt idonei, hos χρυσοκαβωνας, id eſt, varicoſos vocant. Admiſſarium enim corpore eſse integro, & omni vacare culpa oportet. Collũ eſto mediocre, nec longum nimis, nec nimis breue, βραχυτράχηλον, ſeu collo anguſto equum Plato improbat. Hippiatris autem colli breuitas ſemper commendatur, prolixitas verò inſtar gruis mirum in modum vituperatur. Abſyrtus collum vult eſse ἁπαλὸν, Lacuna vertit tenue, mal im molle, vt Columella quoque habet, Ceruicem etiam Varro optat mollem, latamque, longam improbat. Hanc de pectore non oriri volunt, tanquam porci, vel vt alij, hirci, pronam, ſed vt eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei ardua, & ad flexibilitatem idonea: Ita enim futurum, vt collum ſit ante equitem, oculi autem ſpectent ante pedes. Aiunt etiam iſtiuſmodi equum, vtcunque animoſum, minimè violentum eſse poſſe. Volentia enim vti equum, non cùm extendit, ſed cùm G H

Lumbi. *Clunes.* *Teſtes.* *Collum.* *In Phædro.*

inflectit

A inflectit collum. Pollux verò etiam ex Xenophonte à ceruice alta,& erecta commendari equum scribit,qui ad ostentationem, & formæ merito alitur, propterea quòd hoc animal cùm fœminæ quam desiderat, visendum se præbet,ceruice erecta superbit, & cursu fertur procaci: præcipuè itaque elegantem esse:si ceruicem natura tollat,& extendat,quod Nemesianus sic expressit:

——Capiteque decoro
Plurima se flatidos ceruix resupinat in armos.

Cardanus,si erecta ceruice habenas molles relinquat,hos non ex actione tales factos esse putat, sed ex actione signum præbere generosi animi,& robustæ ceruicis. Platoni ὑψαύχην is equus dicitur, Homero ἐριαύχην eiusque proprium est ὑψαυχεῖν, id est ceruicem attollere: vnde arduus quoque & sublimis ep.theta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum intelliguntur. Ardua ceruix Virgilio,& Horatio comendatur. Huc spectat illud Lucani *——Totâ q. per agmen sublimi proiectus equo.* Quanquam hoc caput solummodo quoque referri queat, cùm præcæteris laudentur quoque equi qui erectum habent caput, concinno quodam decentique situ. Belisarius alta idcirco voluit esse capita,vt si quando equum cespitare contingat,subleuari facilius,quò minus corruat,freno possit. Ceruicem præterea laudant crassiusculam, & vt talem acquirat, ar-
B mos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Capite esto (inquit Varro) exiguo,non magno. Tale argutum dixit Maro, Seruius exponit breue. Xenophon osseum dum vult,macilentum ni fallor intelligit,nam grande & propter carneam molem graue, pigri,& hebetis indicium esse repetio. Pollux etiam in admissario,& matrice caput exiguum,& siccum, pelle propemodum solis adhærente ossibus,pulchritudinis signum esse annotauit: maxime si ver tex fuerit maiusculus,quem nempe magnum quoque commendauit Xenophon. Os Oppiano laudatur ἄχριον, Gesnerus exponit mediocre aut moderatum, sed Belisarius Aquiuiuus, inquit, Oppianum secutus in libro de venatione non os mediocre vertit,sed largissimo,ait,sint ore, longoque, ne freno inobedientes esse iudicentur. Russius quidé etiam equum ore magno,sciffo,seu valde diducto facilem freno se præbere ait,taleque os etiam requerit in admissario. Nec aliud puto intellexit Opianus ἄχριον cupiens, id est, adiuuans, nimirum frenantem, amplitudione oris sui: Xenophon considerari iubet,& hoc,vtrum buccæ sint teneræ,an asperæ,an verò etiam inæquales. Nam imparitas (inquit) harum facit plerumque, duri, & contumacis vt oris equi reddantur: Heterognathos vocat. Caput turpiter prætendunt, & in alterum latus vt,& maxillam vt plu-
C rimum vertunt,& nec freno quidem facilè incontrarium flectuntur,in vnum duntaxat larus flecti volentes Idem ab eodem Xenophonte dicuntur quoq; ἄδικον πλὴν γναθον ἔχοντες, teste Budæo, quasi improbam aut iniuriam habentes maxillam. Est autem ἑτερογνάθος, qui habet μὴ ὁμοίας τὰς γνάθους, ideſt dissimiles maxillas, dispares nempe; cùm earum altera durior, & asperior, altera mollior,& tenerior est. Sint itaque æquales, Xenophon præterea paruas vult; Russius graciles & siccas ad pulchritudinem præter cætera commendat in admissario: crassas verò, sat comodè frenari negat. Cùm frena mandunt, os humidum maximè probatur, siccum improbatur. Vnde poetæ de generosis equis loquentes,spumanti ore eos delineare solent. Claudianus:

Parte alia spumis fumantem ferica frena
Purpureo prima signatus flore iuuenta
Eucherius flectebat equum.

Hoc etiam generositatis,& magnanimitatis signũ Appelles in Alexandri equo expressit,summopere de ea re solicitus. Cæterùm memoriæ prodtum est,cùm eam repræsentare conaretur,tam malè rem ei successisse,vt de ea omnino desperaret,ideoque spongiã,in quam abstergebat penicilli sui colores,in illam imaginem impegisse,spongiam autem quum equum attigisset, spumæ si-
D militudinem expressisse. Promuscis sit breuis. Plato præstantiorem equum ὀξύρυπον fingit, quasi acuto,aut aquilino rostro, σιμοπρόσωπος, id est aspectu simo contrarium. In Hippiatricis inuenio, quæcunque in veterino genere sic nascuntur,vt habeant λαγωόδοντα, aut ἐξόδοντα, id est,vt Ruellius vertit,eam notam,quam Leporinum dentem vocant,subtumari non oportere. Difficile etiam est,equum probum os habere,nisi scalliones dicti extrahantur. Naribus,inquit, Varro, sit apertis,non angustis. Patulæ enim multò,quàm conuenientes,& apertiores meatus habent animæ, & ad spirandum accommodatiores,& faciunt videri equum, inquit Xenophon, θορυβώτερον viuaciorem,aut terribiliorem. Nam & irascens equus equo,& inter agitandum ferociens, deducere vehementiùs nares consueuit. Athletas autem legimus ob astrictiores,& angustiores nares in certaminibus suffocatos,quibus videlicet spiritales viæ per nares essẽt angustiores: cuius rei conscij veterinarij suis equis nares diuidunt,ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Aristoteles eadem de causa vrinatores,& spongiarios solitos sibi discindere nares testatur: efficitque item naturalis,aut parata arte narium amplitudo,vt ne tam celeriter suffocentur ægri. Palladius nares istiusmodi patulas,in equo admissario partem esse ait,& in matrice pulchritudinis. Russius

Caput.
Os.
Buccæ.
Heterognathi equi.
Maxillæ.
Lib. 6.
Promuscis.
Rostrum.
Dentes.
Nares.

verò

verò qui naribus eſt inflatis, natura vt plurimùm audacem eſſe aſſerit. Σιμὰς dicunt qui naribus E
Oculi. ſunt preſſis. Qui oculi ſunt prominentibus, exophthalmos vocant, qui concauis cælophthalmos. Illi laudantur tanquam vigilantes & alacres: hi damnantur, & Ruſſio, lenti, remiſſi, & molles dicuntur. Albertus magnos celebrat, & quaſi ante caput ſitos. Et Ruſſius, qui magnis eſt oculis, non concauis, natura vt plurimum audacem eſſe dicit. Palladius ſignum pulchritudinis. De colore
Li. 11. c. 37. dicemus poſtea. Aures teſte Plinio in equis, & omnium iumentorum genere indicia animi præ-
Aures. ferunt; feſſis nimirum marcidæ, micantes pauidis, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris: Et alibi: *Equorum*, inquit, *animi indices aures, ſicut leonum cauda: namque & has notas generoſiſſimo cuique natura tribuit.* Eas Varro breues vult & arrectas, necnon & applicatas, Xenophon breues & minutas. Palladius breues & argutas, partem in admiſſario, & matrice pulchram eſſe ait, & Pollux quoque ſi minores quàm pro capitis modo fuerint. Albertus non ſolùm breues commendat, ſed quæ ſimul etiam acutæ ſunt, & quaſi antrorſum porrectæ. Qui pendulas habet, eum Ruſſius lentum, remiſſum, & mollem eſſe aſſerit: quare Nemeſianus agiles probat, hoc eſt quæ perpetuò pe-
Cent. 7. Aphor. 79. nè mouentur. Qui verò aures retrò proijcit, eum Antonius Mizaldus ex Simoneta Cardinale plerumque ſurdum eſſe autumat. Improbantur item hirſutæ Platoni, περὶ ὦτα λάσιος. Imo verò, non dicente Platone, inquit Syneſius Cyrenæus, neceſſe eſt ſurdum eſſe eum, qui hac parte F hirſutus eſt qua audimus. Illique etiam canes ſapientiſſimi ſunt, quorum aures & ventres nudi ſũt: hirſuti verò ſtolidi ſunt, & temerarij. præſtatque illos à venatione abeſſe. Cui verò pellis inter aures, vbi iuba deſinit, cranio tenaciùs hæret, Ruſſio laudatur, tanquam præſtans ad bellicum vſum. Atque de partibus hactenus, venio ad pilos, caudæ potiſſimum, capronæ ſiue procomij & iubæ. Cùm non vtilitatis tantùm, ſed & decoris ornamentiq. etiam gratia, eos natura equis donauerit.
Iuba. Nam præterquam quod cauda muſcas abigit, procomium ſiue capronæ oculos tuentur, ne quid
Cauda. moleſti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate viſu, iuba conſcenſori adminiculum præſtat, eoque magis quo fuerit prolixior ipſi etiam equi iuba ipſa ſuperbiunt, & quaſi gloriantur, quamobrem prorigæ, qui aſinos equabus admittunt ad mulorum procreationem, cùm aſinos ab equabus deſpici, & iniurijs inſuper affici, morſu ac calce lædi, animaduertunt, iubis detonſis ad fontes tanquam ſpecula ducunt, in quibus turpitudinem ſuam, & ademptum comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admiſſorios non amplius dedignantur. Rectè itaque pulchrè comatam, iubam laudat Xenophon, βαθεῖαν, id eſt promiſſam Abſyrtus, Varro denſam, non anguſtam, crebram, ſubcriſpam, tenuibus ſetis implicatam. Palladius comam, & caudam profuſiorem, G partem pulchritudinis in admiſſario, & matrice celebrat: & Homerus equos Neptuni καλλιθρίγας propterea nuncupat. Sunt qui iubam per ſiniſtram profundi volunt, Varro per dextram: ſic & Maro:

Denſa iuba, & dextro iactata recumbit in armo.

Li. 4. Eleg. 4. Et Propertius: *Cui Tatius dextra collocat ipſe tubas.*
Lib. 8, c. 1. Quo loco Turnebus ex quibuſdam codicibus legit dextras. Et Ouidius de Ocyroe Chironis filia in equum conuerſa:

-----vtque vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas.

Idem Ouidius tanti iubas in equo fecit, vt ſit ipſi,

Turpis equus, niſi colla iuba flauentia velent.

Cauda. Similiter cauda prolixa, & pilis denſa, præcipuum equi ornamentum eſt, ſed præter prolixitatem H ſit quoque ſetoſa, & criſpa. Ruſſius ex cauda virium robur quomodo cognoſci poſſit, docet; Cùm per caudam, inquit, trahitur, quò firmius, preſſiuſque eam ad ſe trahit, tanto præſtantior, & ad bellicum vſum laudatior. Hæc autem opinio adeò firmiter omnium animo inſixa hæret, vt vix equum quiſpiam emat, niſi eo modo ex cauda de robore periculum faciat, fallax tamen, vt audio, indicium eſt in equis, ex itinere, laboreq. alioue incommodo languidis. Alicubi idẽ Ruſſius, equus (inquit) truncum caudæ ſtrictum ad ſe tenens, & fortiter magna ex parte fortis, & patiens eſt, ſed non eſt celer. Germani verò equis ſolent gaudere quibus cauda omnino eſſet truncata: refertq. Iouius equis eorum, qui Maximilianum II. Rom. Imper. in Italiam cõtra Florentinos pro Piſanis euntem comitati ſunt, omnibus caudas penitus abſciſsas fuiſſe, Italis quidem ridendo, ſed veteri probatoque germanorum, Belgarumque more, quòd ob id equi certa contractioris alimenti ratione pinguiores, & ſpinæ robore fortiores euadere exiſtimentur. Cæterùm præter caudam & iubam cæteri quoque pili negligi minimè debent, cùm non vt in homine, qui nullam eorum habet neceſſitatem, excrementa ſint in equo, ſed partes officiales adeo atq. vtiles & neceſsariæ, vt oſtendit doctiſſimus Scaliger in Ariſtoteli attributis libris de plantis. Camerarius eſſe ſcribit, qui pilorum firmitatem probant. Inuenio autem ſplendorem, & tenuitatem pilorum, præſtantiores mores declarare: craſſitiem, & duritiem, maius robur; Cùm autem dico mores, intelligo quòd

Pili partes corporis.

ſint

A sint dociles ac generosi, quodque vitijs careant; cùm corporis robur, etiam laboris tolerantiam. Iam de signis quæ à moribus indoleque equi desumuntur, dicendum esset, nisi quædam prius enumerandę essent partes quæ ex alijs animantibus in equo desiderantur ab equisonibus quibusdam. Teutones teste Camerario in generoso equo oculos requirunt, ceruicemque validam lupi; (alij verò etiam vulpis.) aures vulpis breues, pectus, & comam mulieris, iubam densam Leonis; caudam longam vulpis, alij similiter etiam pilosam. Sunt qui pectus Leoninum probant, clunes mulieris, coxas pedesque asini, & eiusdem imprimis vngulas; oculorum aciem ac gyros serpentis. Russius costas, & ilia vt bouina, pulchra putat. Idem posteriorem partem corporis, si altior sit, vt sit in ceruo, anteriore, inter pulchritudinis quoque notas in admissario recenset. Quod modò ad mores, & indolem attinet: ex his aliter sæpe bonitatis notas examinamus in adultis, quã in pullis: *Cum natus est pullus* (inquit Columella) *confestim licet indolem æstimare, si hilaris, si intrepidus: si neque conspectu, nonaque rei auditu terretur, si ante gregem procurrit, si lasciuia, & alacritate interdum, & cursu certans æquales exuperat: si fossam sine contractione transilit, pontem flumenq; trascendit. Hæc erunt honestis animi documenta.* Similiter Varro. *Equi boni futuri signa sunt, si cum gregalibus in pabulo contendit, in currendo aliaue quare quoq; potior sit: si cùm flumen traijciendum est, gregi in primis prægreditur, nec respectat alios.* Et ex his Virgilius; *Partes aliorum animãtiũ in equo desiderata.* *Indolis probæ signa in pullo.*

B *Continuo pecoris generosi pullus in armis*
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus, & treuiam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese commissere ponti;
Nec vanos horret strepitus. ——— Et mox
——— *Tum si quadrisonum procul arma dedere,*
Stare loco nescit; micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens volvit sub naribus ignem.

Pelagonius quoque hippiater probæ indolis argumentum esse scribit, si stans moram non patiatur, sed pede pulsans solum, cursitare cupiat. Nemesianus:

Nec pes officium stando sinet, vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Ab hoc pedum pulsu animosiores selectioresq. equos pulsereos poetæ dicunt. Xenophon, equũ
C ad pompam idoneum si quis (inquit) requirit, qui sese extigere, & præclarus videri solet, is sciat, nõ cuiuslibet equi hæc esse opera, sed eorũ qui sint animis ingentibus, & validis corporib. præditi. Mores Columella laudari in pullis tradit, qui sunt ex placido (videtur addẽdum, conciti, vt Pelagonius quoque habet, qui de admissario eligendo hoc scribit) & ex concitato mitissimi: hoc est, vt exponit Palladius, qui ex summa quiete facilè concitantur, & ex incitata festinatione non difficilè tenentur: hos enim, & ad obsequia reperiri habiles, & ad certamina laborum patientissimos. Quo quis acrior fuerit spe q. maioris, eò profundiùs dicitur Solino nares mersitare in bibendo. Hoc, & apud Plinium, aliosque legimus. Frequentiùs idem quoque hinnit, super qua re callidum legimus Antisthenis in Platonem dicteriũ: cùm enim hic vehementer laudaret equum in pompa quadam equestri, hinnitu crebro ferociaque excelsos spiritus præ se ferentem, Antisthenes qui hominis iactantiam libenter incessabat: & tu (inquit) videris bonus equus euasurus. Ouidius autem hinnitus frequentiam ferocis generosique animi in equo typum esse indicaturus, eos Solis equis, qui velocissimi finguntur tribuit: *Mores.* *Hinnitus.* *Lib. 2. Metamorph.*

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
D *Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.*

Eleganter autem hinnitus vocat flammiferos, non tam quia Solem vehunt, quàm quòd calidi è naribus fumi eiusdem animi signa sint. Nemesianus:

Fumant humentes calida de nare vapores. *Lib. 8. c. 26.*

Cælius, equus (inquit) Tiberij videbantur flammas ore euomere, indicio magnæ alacritatis; imò verò quasi terrorem naribus ostendens. Plato equum meliorem, honoris quoq. cupidum esse scribit, temperantiæ pudoriſque participẽ, ac veræ opinionis amicum, nullis indigere stimulis, sed sola chortatione, ratione gubernari. Vnde illud Satyrici: ——— *Nempe volucrem* *In Phædro.* *Honoris cupiditas.*

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fernet, & exultat rauco victoria circo:
Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, & primas in æquore pulvis.

Nam, vt Feretrius quoque testatur, in cursu, & armis (bellicus nempe (se lætum offert, sono lætatur, & gaudet, strepitum tubarum, & tympanorum non exhorrescit, sed illis lætatur. Iubet itaque *Fortitudo animi.*

Lib. 3. de repub. que Plato, vt de pulli indole periculum facturi, ad strepitus eum, & tumultus adducant. Sunt qui tintinabulis periclitabantur, quos κωδωνοπαλαροτωλους inde dictos fuisse inuenio. Nonnulli vt Xenophon, volunt, vt equum empturus in cliuos sursum, & per declivia, & obliquum agitet: sic enim deprehendi, & animi fortitudinem, & corporis sanitatem. Haud tamen, quis fortè non in omnibus istis satisfaciat, ideo omnino repudiari debere multos enim, quia inexercitati sunt, nō quia parum valent, in illis deficere, sed si quis instituat, & exerceat, eadem præstare, dummodo sano sint corpore, animique non degeneris. Animi autem præclari hoc certum argumentum esse, si post exhaustum laborem non recusent laborare. Qui suspicaces sunt, eos omnino relinquendos esse, quoniam formidolosi non sinunt à se malum dari hostibus, quin etiam equitem sæpe frustrati in maximas difficultates conijciunt. Hosdē Absyrtus quoque optimum esse ait non possidere, cùm nos nō fugiat (inquit) plerumque sarcinas, & onera quæ subuectant, pomiriosè deturbare: quod minori vitio verteretur, nisi rectorem excutientes, malo sæpius afficerent. Suspicacibus accenseri debent, qui dysgargales Xenophonti dicuntur, δυσγνίπαχτοι, difficiles, qui ne tactum quidem aut titillationem pati possunt, γαργαλισμον Græci dicunt. Sæuitiam equi nosci quoque vult idem Xenophon, si qua illius vel erga homines, vel alios equos, quoniam tales non minus quā titillationi obnoxij, sunt improbandi. Sunt qui frenationem, & confectionem detractāt, quorum vitiū qui experiri volet, detractis post labores frēnis, rursus eos frenabit, nam cùm prius ea admiserint, secundum sæpè laborē veriti, admittere recusant. Sunt item quibus vt frenentur, & conscendātur, multis blandimentis aliaque cura opus est. Hos quoque bello inutiles censet: primùm enim equitis manibus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant. Nonnulli ita feroces sunt, & sessoris impatientes, vt toto semper conamine eum prosternere tentent, quos sternaces Politianus nuncupat. Plato improbum equum esse ait intortum, multiplicem, temerè se contorquentem, ceruicosum; pertinacem, vix flagello stimulisque obtemperantem, sæpe nec habenis nec verberibus coerceri potest, sed inter equitandum calcitrat, ac domitis frēnis regi nequit; quò fit, vt quando hostibus obuiam eundem est, necesse sit equitem aut postremum in agmine consequi, aut eorum malignitate inutilem reddi. Xenophon istiusmodi immorigerum equum non inutilem tantummodò, sed sæpenumerò proditoris vicem obtinere ait. Pollux probi, & improbi equi, ceu epitheta ab indole moribusque si collegit. Ab indole (inquit) laudare licet equum, si facilis sit ad portandum. furibundus, aptus, facilis; decorus, mansuetus, magnanimus, superbus, elcuatus superbiens, venerabilis, liber, liber ad opera, equitabilis, splendidus, circumspectus, arrogans, generosus, cordatus, magnanimus, sublimis, fastuosus, venustus, audax, temerarius, celer, truculentus, bellicosus, mitis, obediens, facilis ductu, habenis obtemperans, mansuetus benignus, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, exurgens, acer, velox, volipes, humanus, equorum amans, indies roboratus, hostes agnoscens, versatilis, facilis ad vertendum, morigerus, ordinem obseruans, facilis, correctis genis, iustus in maxillis, æquales habens maxillas, institutus, facilè prouectus, facilè exurgens, flagelli non indignus, neque stimuli, cursu facilis, citus, ventos cursu æquans, non suspectus, intimidus, fortis, studiosus ascendendi acclivia, & decurrendi prona, & murum superare, fossam supersilire, torrentem transilire, fluuium tranare, de tumulo de currere, in tumulum subsilire, & de tumulo desilire. Ex contrario verò tardus, segnis, hebes, otiosus delicatus, simplex, piger, malis pedibus præditus, malè spirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, suspectus, hæsitabundus, timens, tardus, mollis vngulas, durioris, impares maxillas habens, vnam tantùm maxillam habens, grauis capite, despiciens, asininus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, stupidus, humilis, putillanimis, deformis, indecens, facilis captu: qui neq. turbam tolerat, nec militarem clamorem sustinet, equorum osor, mordax, calcitrator, indomitus, malè institutus, non promptus, rudis, incompositus, sæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrēnans, decutiens, incutiosus, equitis excusor, frēni impatiens subtimidus, deficiens. Idem priuatim de vultu equino, equi vultum (inquit) laudans vocabis trucem, temerarium, impudentem, fumidum, ignitum, audacem, acrem, furibundum, iracundum, hinnibilem, spiritum quoque vocabis audaciorem, furiosum, & temerarium. Vituperabis autem pigrum appellans, heberem, frigidum, ira carentem, pusillanimem, ignauum, non equinum, cui contrarium est ἱππωδέστερον. His denique addendum quod ex aliorum animantiū moribus in equo desiderant nonnulli. Teutones (inquit Camerarius) cùm bonum, & generosum equum depingunt, diuersorum animantium concinnatis virtutibus, vt Homerus fingit de dijs Agamemnonem, à lupo tria, & à vulpe tria, & à muliere tria ἱππηδιήματα seu ἀρετὰς assumunt: lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem; vulpis aures breues, caudam longam, gressum lentum. Mulieris pectus, superbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo virtutes posuere, conscensionis patientiam. Itemque alij hæc ita exposuere, generoso equo vt attribuerent

Suspicaces malos esse.

Dysgargales qui.

Sæuitiam noxiam esse.

Sternaces qui.

Improbi equi signa.

Equi non emendi nomina.

Signa ex vultu.

Animantiū mores qui in equo requiruntur.

A tribuerent duas Leporis velocitatem, & agilitatem: duas Vulpis, bonorum oculorum, & pilosæ caudæ: Lupi duas, lenitatem gressus, & voracitatem; duas asini, coxas valentes, & firmitatem pilorum, vel vt quibusdam placet, bonas vngulas: mulieris duas superbiam, & subiectionem. Atq. etiam alij aliter hoc modo: de Lupo (Lucium intelligit) pisce adesse debere equo voracitatem, & exiliendi facultatem: de anguilla agilitatem, & (vt meminisse videor) celeritatem, de serpente oculorum aciem, & gyros: de Leone amplum pectus, & densam iubam De fœmina, quæ diximus; de fele nitorem, & lenitatem gradus. Accedo ad colores, de quibus Oppianus nihil, at Xenophon, Maro, Palladius, & Columella bonitatis inde quoque trahunt argumenta. Equidem, & Ferretrius hippiater pilum bonorum equorum non curari ait, cùm certum sit ex omni pilo aliquos bonos, & aliquos malos reperiri, & mangonum artibus quocunq. placuerit colore concipi pullos atque nasci. Etenim equiente equa admissarium bellè ornatum, & pulchris pictum coloribus ei ostendunt, & in conspectu eius aliquandiu retinent, vt desideratam illa speciem diutius imaginetur, & oculis animoq. hauriat imprimatque: demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Gesnerus in hippocomicis libris Germanicè editis nigrum colorem albis equorum pilis induci se reperisse profitetur, si abluantur filicis radicum, & saluiæ in lixiuia decocto; dealbari verò pilos, qui illiti

B sunt pinguedine collecta ex decocto talpæ, vel sic: pilis euulsis locus illinatur melle crudo cũ adipe melis: alios deniq. aliter idem moliri. Attamen elegãtiæ delectus, atque virtutis quoque in colore equorum plerumq. inquiritur, imò verò nonnullos inuenio, qui huius vel illius coloris equos à se felicius agitari putarunt. Colores in optimo admissario Palladius enumerat badium, aureum, albineum russeum, myrteum, ceruinũ gilbum seu ulatum, album, gutatum, candidissimum, nigrũ, pressum. Cardanus colores magis notos septem facit; album, saurum (rubeum interpretatur) leucoteum, quem vocant (inquit) griseum, saggenatum, griseo obscuriorem, & purum, fuscum, vocant (inquit) morellum; & castaneæ cortici similem, vocant baium obscurum, nam roseus (inquit) & ipse baius dicitur: & generaliter saurus medius est inter baium, & fuscum maximè saurus maurus: liardus autem, albus est cum maculis fuscis prægrandibus. Nos in recensendis ex coloribus equi probioris signis, colores diuidemus in simplices, & in mixtos, eosdemq. examinabimus, vel in toto corpore, aut in peculiaribus partibus. Cardanus colores synceros omnes damnandos in equis arbitratur, quòd vnum tantum humorem, vnamque qualitatem demonstrent, hanc enim qualiscunque sit, in animali docili non probari, aut enim immodicè iracundos, aut segnes, aut contumaces esse, aut alio vitio animi laborare: indeque quibus nullus

C candor est neque in fronte, neque in pedibus, ancipitis animi atque dubij esse. Si itaque equus fuerit totus albus, talem ait timidum esse, segnem, & molem, quia à pituita is color procedit: si niger, melancholicum, grauem, vilem, contumacem, esse, & fuscos tales plerumque si à nigra bile is color procedat: sed si ab adusta bile, tunc adustionis notas adesse in ilijs, hæc enim esse rubicundiora: tales autem plerumque esse fortes, ingenio præditos, furibundos, sed magna ex parte fallaces, malorumque morum. Qui natura sunt sanguinea, plerumque baios esse, coloremque eum ad roseum declinare, lætos, agiles bonorumque morum. sed tamen nihil syncerum probari. Optimos ergo colores ac temperatos esse qui corticis castaneæ colorem referunt, & quos vocant liardos maculis vndique conspersos; & saggenatos præcipuè, qui nigram zonam quasi transuersam in fronte, & collo habent seu simplicem, seu multiplicem; & sauros metallinos, quos Hispani vocant abazan tostado, hos enim rubustiores nobiliores, moribusque præstantioribus esse. In vniuersum autem, maculos, maximè nigris maculis, & zonis distinctos, seu per crura extensis, seu per dorsum seu in collo, nobilissimos haberi, eosque fore præstantiores, quo in his ordinem na-

D tura quendam seruasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos esse qui maculas aut zonas habent rubras aut rubiginosas. Causam omnium horum, esse naturæ vim, & robur, permixtionemque decentem atque humorem exustum, sine quo non solùm in equis, sed etiam hominibus nihil egregium fieri posse, multis (inquit) persuasum est. Se verò inter cætera ignauiæ signa: hoc habuisse, vt nullius exustionis, nisi in cute notas præferret, sed quia in nobis pituita, & sanguis naturalis, & nigra bilis dominatur, ex institutione potius, aut cælo, aut aliqua alia virtute scientiam, & cognitionem rerum pendere arbitratur. Fortitudinis verò, & celeritatis, & promptitudinis, in actionibus atque efficaciæ vim, à bile exusta pendere, se non negare: ergò has maculas, & zonas, insignem animum acremque ac nobilem in equis referre, à quo corpus quod regitur, præstantius (inquit) reddi solet, specie potiùs quàm re. Cæterùm esse maculas, quæ actionum sunt potiùs signa quàm temperamenti; veluti quæ in ilijs fiunt. Has enim inde prouenire, quod equus natus mensibus quibus sol peragrat Leonem, paruus tunc, & imbecillis, ilia ore attingere nequeat, nec possit se à multitudine crabronum tueri: inde enim fieri, vt cutis sauciata, in ilijs maculas albas, præferat: tales igitur inualidos esse, triplicem ob causam:

Egni boni signa ex coloribus.

Pulis colorem quemlibet conciliari.

Colores optimi. Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.

Colores synceri.

Equi maculati.

prima, quòd eo tempore à crabronibus ſaucitati, moleſtiamque intolerabilem ſentientes, viribus E
& corpore deſtituantur, ac manci euadant. Inde etiam ſucceſſu temporis, equas, deficiente herba, lac paucum, & prauum generare, vnde pullus nutriri nequeat. Cùm verò hyems ſuperuenit, nondum tantum virium contraxiſſe, vt ab iniuria frigioris ſe protegere poſſint. Hos igitur equos, in ilijs aut humeris albas habere maculas, & paruas, ob contractam cicatricem, ex valid is, & frequentibus carbonum ictibus. Maculas verò albas in toto corpore, & exiguas probari, nigrumque colorem in extremis partibus, pedibus, ſcilicet, cauda, & auribus: quæ omnia ſi nigricent, generoſitatis argumentum eſſe: Eodem tradente Cardano equorum inſigne eſt, vt ex fronte, & pedibus (ſunt autem quinque loci) exiguo candore fulgeant, aut linea quapiam ſeu zona potiùs in fronte, quæ neque os neque ſupercilia tangat. Sunt, & qui probant frontem candida ſtella inſignem, ſeu nullus pes, ſeu vnus aut plures cãdidi ſint, ſi enim poſteriores pedes ac ſiniſtri, dicunt optimum, quod ignobilioribus locis ſit inſignis. Si omnes, adiecta frontis ſtellula, ſuperiora vincunt. Optimi igitur ſunt qui ſtellulam in fronte albam habent, & præter id zonam, quæ nec os, nec ſupercilia tangit. Quod ſi pedes poſteriores etiam candidi ſint, nihil poteſt addi. Atque eò magis inſpectare ſemper oportet, vt parua pars ſit candida, & pes poſterior magis, quã anterior, & pedes poſteriores præſtant anterioribus. Omiſſo igitur ſigno quod in fronte eſſe F
ſolet tum zona, quæ ſemper equum præſtantiorem eſſe docent, poſt cum qui pedes poſteriores ſolos habet album, conſtituamus cum qui pedem poſteriorem ſiniſtrum ſolum habet album: is enim audax, & leuis eſt. Poſt hunc collocatur, qui ambos pedes poſteriores habet albos, ſiniſtrũque anteriorem; inde qui ambos pedes poſteriores habet albos, & dextrum anteriorem: inde qui habet quatuor pedes albos, is enim animi vitio carebit, licet nõ adeò validus ſit ac robuſtus: poſt hunc ille eſt qui pedem dextrum anteriorem album ſolum habet, is enim docilis erit, ſed ſiniſtri euentus. Septimo loco eſt qui pedem ſiniſtrum anteriorem album habet: qui verò pedem dextrum poſteriorem album habet, ſpecie quidem fortis, & acer eſt, ſed tamen ſuperbus, & infœlix eſt, animoque improbo. Poſt hunc eſt is qui albos ambos anteriores habet, alterumque poſteriorum; ſed horum præſtantior, qui ſiniſtrum. Vilior, & vndecimo loco qui ſolùm anteriores pedes habuerit albos. Peſſimi ſunt, quos vocant trabeatos, ſcilicet dextros ambos aut ſiniſtros pedes habentes albos, quorum qui dextra albi ſunt, deteriores habentur his qui ſiniſtra. Omnium deteriores ſunt, quos tranſtrabeatos, ideſt alternatim pedes habentes candidos, ſeu dextrum anteriorem cum ſiniſtro poſteriore aut viciſſim poſteriorem dextrum, anteriorem autem ſiniſtrum: quorum etiam deterior eſt is, qui ſiniſtrum anteriorem, dextrum verò poſteriorem album habet. G
Huc vſque Cardanus, iſthæc omnia à generationis origine cauſiſque initium ducere docens, eſſe autem rationem vnam in omnibus, vnumque modum. Primùm igitur oportere hæc principia ſupponere, candorem in equis à pituita procedere; vt verò hæc moderatior fuerit, modeſtum & patientem facere: ſi abundet, pigrum, timidum, ſegnem: ſi nulla ſit, præferocem, ſtolidum, & indomitum: robuſtam verò naturam, & rectè agentem quæcumque non neceſſaria ſunt, ad viliora loca protrudere; ſunt autem viliora ſiniſtra dextris, poſteriora anterioribus, infima ſupremis. Quartum principium eſt, quæcunque ſimilia fiunt, connaſci: quæ verò connata ſunt, facilè etiam temporis ſucceſſu in idem tranſire. Sextum, naturam vti cerebri diſpoſitione ad animi qualitates fabricandas; & vt totum toti, ita pars, cùm totius rationem ſubit, partes habet comparatione dignas: veluti caput totum equum refert, oculi autem, & os veluti cor, & iecur, in toto. His ſuppoſitis linea vel zona alba in fronte, moderatam cerebri qualitatem ſignificat, nec præferocem, nec contumacem nec iracundum, nec doloſum, nec ancipitis animi aut dubij. Neque poteſt corporis vitia ſignificare, cùm à cerebro pendeant hæc: neque natura abſque ratione protrudit has maculas, cùm nec ſupercilia nec os attigerit: quod ſi fecit, timidioris animi, & inconſtantis nota H
eſt. Cùm verò ad pedes hæ maculæ protruduntur, temperamentum ſignificãt, maximè ſi (vt dixi) paruæ, & ad ſiniſtros, & ad poſteriores propluſæ ſint. Trabeatorum cauſa eſt, quoniam pedes iuncti in vtero matris erant, ob id ſimul contraxere maculam, quod etiam in tranſtrabeatis contingit: alllidentur igitur ambulando, & ſæpè in periculũ caſus incidẽt, & maximè cùm ex aduerſo pedes implicabũtur: atque hæc conſtans eſt ratio equorũ, quos vocant materna lingua balſanos, vt etiam Fedricus Girſonius patritius Neapolitanus diſertè docuit in ſuis libris de equitandi arte. Quodque de pedum candore dictum eſt, etiam caudæ ſummitati aſcriberetur meritò, niſi forte quadam magis illi pili ob longitudinem albeſcere, quàm natura viderentur, nihilominus, & hoc ſignum eſt egregij equi. Atq. hæc ſigna à generationis ratione ſumpta ſunt. Nunc his veterũ ſuper coloribus equorum, placita recenſeamus. Abſyrtus improbos eſſe ait præ cæteris vt plurimum qui albũ aliquid in pedibus aut cruribus habent, & qui alba fronte ſunt aut roſtro albo, pæcipuè verò ſi phœnicei coloris equi tale quid habuerint. Palladius in admiſſarijs præcipuè legi iubet, clari, & vnius coloris equos, cæteros deſpiciendos putat, niſi magſtitudo meritorũ, culpam coloris excuſet.

Equi pedibus, & fronte albis.

Trabeati qui. Tranſtrabeati.

Candor vnde.

Linea alba in fronte, quid notet

Trabeati vnde.

Balſani equi.

Cand pili cur albeſcant in ſummitate

Vnicolores.

Candidos

A Candidos Plato in tantum probauit, quasi huiusmodi coloris fastigia (inquit Pelagonius) laudari velit, cum tamen in alijs colorum generibus bonos etiam inueniri sæpe contingat. Sed magis eos laudat Plato, si oculos contingat habere nigros. Nostro etiam tempore commendatur plurimum albus color, maximè in Britānicis tellonibus, quos in delicijs haberi videmus, quò sunt candidiores. Pius secundus Perusiam referente Ioanne Campano in eius vita ingressus est equo vectus cādidissimo, duodecim eodem candore præcedentibus stratis purpura sine sessoribus, & qui per frenos aureos manu agerentur. Similiter etiam Romani quondam equis candidis triumphantes vrbem ingrediebantur, vt inter alios quoque Claudianus ostendit de Stilicone suo.

Ipse albis veheretur equis, curruque secutus
Laurigerum, festo tremuisset carmine miles.

Nec alijs quàm albis equis Nero Domitius Neapolim intrauit, vt apud Suetonium legimus. Quin vbi quempiam aliqua in re alijs superiorem esse significamus longoque anteire interuallo, eum albis equis præcedere dicimus. Suntque etiamnum apud Tartarorum regem teste Paulo Veneto, in magno pretio, quanqam ab initio cuiusque anni interdum ad centum millia eidonentur. Cyllarum Castoris equō præ cæteris longè excellentissimum, huius quoque coloris fuisse non obscurè
B indicat Statius, dum canit: *Theb.6.*

——Tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia ponti
Castor, amyclæas remo permutat habenas,
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales.
Concolor est albis, & cassis, & insula cristis.

Esse autem veloces istiusmodi coloris equos dicimus in primis ex Homero, apud quem Rhesi Thraciæ regis equi sunt.

Ἀτυζὸτερυι χιόνος, θεσιν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι, *Equos albos celeres esse.*
Ventis æquales cursu, niue candidiores.

Quod Claudianus sic expressit:

Graiaque rettulerit, captos ad castra magales,
Quorum, si qua fides, argentibus omnia Musis,
Impetus excussit Zephyros, candorq; priores.

Candidissimi apud eundem Homerum sunt perniciissimi equi Dardani, & Aenææ, quos Diomedes
C victor lætus abducit. Nec aliam ob causam Plautus albas quadrigas dixit, quàm quòd equos albos celeriores arbitraretur. Virgilius tamen hos præ cæteris improbauit, inquiens *In Asinaria*

------Color deterrimus albis,

Et giluo: Hæc cùm perpenderet Seruius, colorem album à candido distingui asserit: cùm enim alias poeta de Turni laudatissimis equis dicat imitatione Homerica: *Candor, & albor vt different.*

Qui candore nives anteirent, cursibus auras,

Aliud (inquit) est candidum, id est, quadam nitenti luce perfusum: aliud album quod pallori constat esse vicinum. Inuenio tamen album colorem à latinis poetis celebrari: Horatius: *Serm.1. sat.7.*

Baros vt equis præcurreret albis.

Palladius album æquè ac candidum in admissario commendat, & Sylla referente Plutarcho equum habuit album, qui & animosus erat, & velocissimus. Fuere autem, vti tradit idem Seruius, qui legerent, deterrimus albis, & giluo, quasi non vel album, & giluum, sed albo giluum vituperare crederet, ego de equo gilui coloris nihil apud veteres reperio, præterquam apud Palladiū, qui inter admissarios bonos eum quoque nominat, vt meminimus: *Equus giluus.*

D Author quidem de natura rerum, dum dicit in coloribus equorum nigrum esse optimum, rufumque & glaucum, album etiam plerumque bonum, cæteros verò deteriores iudicari, giluum colorem improbare videbitur. Cæterùm quis sit color ille giluus, siue vt habet gilbus, non satis clarum est. Seruius interpretatur melinum, quem vulgò, inquit, fuluum vocāt: sed melinus color mali cydonij pallorem imitatur, (alioqui melinus Plinio albus est, & candidus à Melo insula nomen habens, cui hic peculiaris est) à quo fuluus diuersus est, ruffo scilicet obscurior: sunt qui giluum, buxeum esse volunt, alij flauum, qui ex viridi, ruffo, & albo concretus est: Gellius vult esse medium inter nigrum, & album: sunt qui ex Palladio cinereum accipiunt: Plutarcho alijsque pro candido accipitur. Iunius in suo nomenclatore giluum Virgilio vult esse qui Varroni heluus appellatur, atque medium esse inter album, & ruffum, qualis est lateri semicocto. Sed ne albi equi ex manibus elabantur, notandum ex Aristotele, tales cæsios habere oculos, quemadmodum, & homines: reddit autem philosophus rationem, quòd cùm oculi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. Nigricantes equos nonnulli laudibus extulerunt, maximè si in fronte vel asteriscū vel lineam albicantem, vel denique altero pede candoris *Giluus color qui.* *Albis equis cur cæsi oculi Lib.10. Probl.13.* *Nigri equi.*

aliquid habeant: & αἴθωνες apud Homerum nonnulli interpretantur nigros, & quasi igne exustos E
In Aiace. ideoque agiles, & feruidos cursu, ardentes flagranteſque, qui cum ardore feruntur, vel ardente impetu: sed, & apud eundem αἴθων σίδηρος exponitur ferrum splendidum aut nigrum: Pro acribus verò, & audacibus inuenio etiam dici de hominibus, & apud Sophoclem οἷαν ἐδίλωσας ἀνδρὸς αἴθωνος ἀγγελίαν, interpres vertit ignei ardentis in prælijs. Αἴθων Hesychio est λαμπρόν, πυρρόν μέλαν, splendidum, rufum, nigrum. Αἴθονας, & πυριλαμπτους equos in aprorum venatione commendat Oppianus. Πηγὰς equos aliqui quoque teste Varino solidos interpretantur, & firmos; veteres verò (inquit) interpretabantur nigros, tanquam illi optimi sint. Exponitur tamen etiam de colore albo seu niueo, qualis est glaciei, Hesychius pecus πηγεσίμαλλον verti testatur, cui solidior & densior est lana siue alba siue nigra. Vtcunque est niger color in equis minime improbatur. Gratius;

Venanti melius pugnat color, optima nigri.

Lib. 7. de Var. rer. c. 33. Mirum verò quod de nigris equis scribit Cardanus, nempè fortiùs manum ductam super eorum collum, noctu scintillas spargere, interdiu tamen minimè. Hesiodus Arionem κυανοχαίτην vocat, interpres vertit nigricantibus pilis vestitum, cum sit tamen κύανος color cæruleus, id quod eiusdem nominis auis, lapis, & flos quoque nos admonent. Sed cùm color iste teste Platone mixtus sit F
In Scuto Herculis. ex splendido, & albo, plurima nigredine addita, quid mirum si pro fusco, & nigro etiam accipiatur.
Caruleus. Oppianus quidem diuersos ab æthonis facit, & ceruis agitandis vtiles esse dicit. Virgilio honesti
In Timæo. describuntur equi spadices glaucique, sed quos spadices vocet alij aliter sentiunt. Hermolaus a-
Spadices equi. pud Dioscoridem in capite de palma, color baius (inquit) vulgò idem qui spadiceus, & phœniceus. hoc est, palmeus, quia ipsos palmæ termites cum suo fructu baia, & spadices Græci, Dores præsertim appellant: alioqui phœniceus propriè is est qui vermiculus, & puniceus vocatur ab Eusebio siue Hieronymo in Chronicis, nomẽ habens à Phœnice illo qui literas inuenit. Reperio, &
Balia equus. parium, & balium colores equis attributos, sed pro vario apud Euripidem est balius, Scio, & Achil-
Palmati equi. lis equum Baliam vocatum, & quos balias pro celeribus quoque acceptos à poetis. Alciatus quoque cum spadicibus eosdem putat, qui iurisperito palmati dicuntur putat tamen palmatos equos dici posse, quibus vtebantur aurigæ in circo, à palma, vt Hermogeniani etiam in simili (inquit) significatu capiuntur ab Hermogine aliquo auriga seu agitatore alicuius factionis. Sanè tunicæ palmatæ sunt, quibus consules aut alicuius magistratus viri vtebantur. Innominatus verò legum interpres qui tempore Iustiniani aut certè paulò pòst Græcè scripsit equos palmatios vocari putat; fuisse enim Palmatium equorum diuitem cuius bona per tyrannidem proscripta sint, cuius in hunc propemodum meminit: *Illustris Efichous philosophus Milesius Chronicarum diuisionum lib. 5. Tempore Valeriani in Cæsarea Cappadocia Palmatius habitabat, supra regiam præfectus, equorum indomitorum, & etiam diuitiarum acquisitor, factionis plebeia princeps, & petulans vt quinis alius*: Cæterùm potes etiam legere Palladios equos. Cassiodorus historiar. lib. 14. ait; *Theodosius quendam virum, animi habitu corporisque fortissimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Persarum, & rursus totidem remearet ad Constantinopolim.* Is enim Romani imperij terminos velociter transibat, de quo quidam eloquentissimus sic ait: Iste vir cùm sit lata Romanorum respub. eam paruulam sua velocitate demonstrat. Erat autem illi nomen Palladius. Non tamen à veteri scriptura reor discendum. Eiusdem opi-
Exerc. 325. 13. nionis quoq. est Scaliger his verbis: Meliorem colorem in equis Græci vocant balium. Vnde Va-
Valus equus Baliardus. lus equus Belisarij. In quo si fulgeat nitor spadiceus, ab eo quasi ardore, baliardum vulgus vocat.
Lib. 3. c. 9. Spadix verò ille est in equis commendatus, penè sanguineus fulgor, à colore palmei surculi, qui dictus ita fuit ab antiquis. Sic & Gellius, apud quem C. Bassus equum Scianum colore ait fuisse exuberantissimo, quem colorem (inquit ille) nos puniceum, Græci partim φοινικᾶ, alij σπαδίκα H appellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur. Nicolaus Erythræus spadiceum colorem quoque palmeum interpretatur, quoniam palmarum termites cum suo fructu spadices, & baia Græcia nuncupat, vnde, & nunc baius equus (inquit) qui badius Varroni, vt est apud Festum, & balius Cassio medico nominari videtur, nam is in problematis generosos ait equos esse balios. Color hic aliàs lionato dicitur. Hæc ille. Hos spadices siue balios equos Volaterranus Græcè etiam βαλιους vocari ait. Seruius spadices phœniciatos vocari scribit, & professos myrteos interpretatur. Alijs puniceus color lætius rubere creditur, non sine sua nigredine tamen qualis in rosarum quodam genere apparet, tanquam purpura saturata & nigricante, qualis forsitan apud Phœnices populos, à quibus, & ostrum Tyrium dictum, tingebatur, vt inde
Spadices vt poeta probarit. potius ei nomen sit, quàm ab arbore: spadix verò idem qui castaneus, sed obscurior paulo, qualem colorem hodieque imprimis commendamus, Germani Belgæque castanienbruijn dicunt quasi atrocastaneum aut fusco castaneum. Iam verò nunquid ob hunc colorem absolutè equos probarit poeta dubitat Adrianus Turnebus, quin ei videtur hoc Maro dixisse ex illorum locorum

seminio,

A foeminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, vt Mycęnis, & Pellæ. Vt enim ad Clytumnum boues ex minæ formæ, hique candidi nascebantur: ita Mycænis equi glauci nascebãtur egregiæ dignitatis, & Pellæ spadices insignis formę: atque illorum equorum species iactantior & formosior, & vt Maro dicit honestior quàm fortior, & animosior, laborumque tolerantior erat. Vt ita Maronis verba accipi debere (inquit) putem, mihi Gratius qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. Nam, & de equis ita scribit:

Consule Penei qualis perfunditur amne
Thessalus aut patria quem conspexere Micenę.
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura, quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm sylvas durumque lacessere Martem.

Et iterum:

Spadices vix Pellei potuere Cerauni
B *Et tibi deuotę magnum pecuaria Cyrrha*
Phębe decus nostras agere in sacraria thensas.

His itaque ex Gratij locis Turnebus equos ad speciem, & pompam potiùs sacraque curricula, quã ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligit, vel potiùs signatos. Veruntamen cùm huius coloris fuisse constet Scianum equum, quid vetat si, & bellicos esse poeta intellexerit. Infelix quidem ille equus fuit, in bello tamen laudatissimus. Ioannes Goropius Becanus equos spadices, & glaucos à poeta laudari putat, quia albedinẽ nigredini sic habent admistã, vt nigredo superet, illos verò ad vsum quia facilius domari queant: sed ad generosum animum & fræni impatientem significandum, nigrum colorem præferendum esse. A nigro autem, inquit, glaucus non multum differt: nam mare alias cæruleum, alias glaucum, aliàs nigrum vocatur. Theocritus: *In Saxonicis.* *Glaucus qui*

Τὰν γλαυκὰν δ' Θαλασσαίαν ποτὶ χέρσον ὀρίχθεν,
Intere glauci ferians sine littora fluctus.

Horatius *Aequoris nigri fremitum, & trementes*
Verbere ripas. Homerus

C ——Τοιδ' ἰαὶ θοὶ Θαλάσσῃ ἱερὰ ῥίζον
Ταύρους παμμέλανας ἱερσίχθονι κυανοχαίτῃ. id est.
——*Sacrificant tauros in littore nigros;*
Quassanti terram Neptuno cyanochaeta.

Cyanochætæ autem Didymus interpretatur, μελανοχρῶτι: addens propter nigrum maris colorem qui de profunditate existit, tauros nigros Neptuno immolari. Vicinus igitur glaucus est cyaneo, & cyaneus nigro, cùm iratum mare glaucum, cianeum, & nigrum vocari videamus. Niger igitur longissimè ab albo cũ absit, proximo gradu cyaneus, tertio glaucus. Pausanias in Atticis ob eã causam Palladi glaucos oculos tribui ait, vt Neptuno à quo genita est è Tritonide palude similes habeat: & Cicero cæsios Mineruæ, Neptuno cæruleos tribuit, vt hinc colligatur, proximos hos colores esse, atq; ad nigrum accedere, alterum tamen altero propriore interuallo abesse. Aethiopes Calaber cyaneos vocat. *Tauri nigri* *Palladis oculi.*

Μέμνων κυανέοισι μετ' Αἰθιόπεσσιν ἀνάσσων,
D *Memnon Aethiopum regnator caeruleorum.* *Lib. 2. Paralip. Miscell. ca. 29.*

Eodem modo in carmine Sibyllino apud Politianum αἶγας κυανέας, id est, capras ceruleas pro nigris poni videmus. Pindarus Palladem κυανοαιγίδα πάρθενον vocat, id est, virginem ægida ceruleam habentem, ad oculos, vt videtur, alludens. Virgilius igitur glauco colore videtur proximos etiam comprehendisse, nec equos ceruleos, & nigros excluisse, quos scimus omnium esse bellicosissimos, atque idcirco hunc colorem Neptuno placuisse, qui cum equa Erichthonij rem habiturus, se equo cerulei coloris similem fecit. Quo quid aliud poeta voluit, quàm hunc colorem ita Neptuno, equorum domino, & datori, arridere, vt si se ipse in equum admissarium mutare vellet ad generosam sobolem excitandam eum potissimum sibi assumeret. Sed vt certiùs, quod de discrimine dixi, constet, consulendus Aristoteles libro de generatione, si rectè mẽmini quinto, vbi oculos nigros eorum esse dicit, quibus in ijs multus, & profundus est humor cæsius quibus parum humoris, perinde atque in mari, quantum eius perspicitur, cælium, quantum minus perspicitur, aquinum; quantum præ alto gurgite, quasi in obscuro delitescit, nigrum. Principium igitur nigredinis ex albo cęsium succedit, inde aquilum, sequitur nigrum. Nisi memoria me fallit, Michael Angelus D. Pauli conuersionem ad Christianesimum in Vaticano sic depinxit, vt equum eius glaucum siue cæsium fecerit, ad Virgilium, ni fallor, alludens.

Cærulei equi celeres.

Hactenus Goropius, qui mox Homeri etiam hoc teſtimonio equos huius, vel ſimilis coloris pernices eſſe oſtendit. E

Δαρδανος ἄυτ' ἐξ αὐτοῦ ὃν Ἐριχθόνιον βασιλῆα,
Ὃς δὴ αφνειότατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων
Τῷ τρίχ' ἐλίκας ἵππους ἴλος κάτα βυκολίοντο,
Θήλειαι παλοῖον ἀγαλλόμεναι ἀπαλῇσι,
Τάων καὶ Βορέης ἐράσσατο βοσκομένάων
Ἵππῳ δ' εἰσάμενος παρέλιξατο κυανοχαίτῃ.
Αἶψ' ὑποκυσσάμεναι ἔτεκον δυοκαίδεκα πώλους,
Αἶψ' ὅτε μὲν σκίρτῳεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπὶ σταχύων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατέκλων.
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκίρτῳεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον, id eſt,
Hinc & Erichthonion regem ſibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter. F
Paſcebantur equa cui ter mille humida prata,
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis
Aret oi Boreas adamans, & corpus equinum
Caeruleum ſpirans eujus, quo ſemine facta
Biſſenos pullos dis peperere patrono;
Quae per agros celeres ſaltus ſi quando tuliſſent,
Per ſummas culmi curſu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur ariſta:
Quod ſi ſaltarent per dorſa immunia ponti,
Radebat ſummos cani ſalis vngula fluctus.

Glaucum dicide oculis.

Alij glaucum colorem in equis de oculis dici putant, vt Nicolaus Perottus, qui glaucos equos interpretatur ſelineis oculis, aitque vulgò glauciolos nuncupari, vt Vincentius Bellunenſis (ex Iſidoro) qui glaucus eſt, inquit, velut oculos pictos habens, & quodam colore perfuſos: Et Cælius Rhodiginus grammaticos noſtros ait, Seruium intelligens, glaucos dici equos interpretari, ſelineis oculis, id eſt, inquit, quodam ſplendore perfuſis. Et in Geoponicis laudatur equus γλαυκὸς, G & paulò poſt τὴν χροιὰν κατὰ χρόος μιλας: vnde apparet glaucum colorem de oculis tantùm illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore; & Oppianus equos κυανώπεας (Gillius cæſios reddit) id eſt cæruleis oculis contra ceruos probat. Atqui glaucum colorem non tam de oculorũ, quàm de totius corporis colore vſurpari certum eſt, & de inanimatis quoque rebus dici. Virgilius enim glaucas ſalices dixit, & oliuas & vluam: quod admixtum habeant viridi colori alborem quendam Gellius viridem colorem videtur exiſtimare, inquit. n. *Sed ne viridis quidem color pluribus, quæ à nobis vocabulis dicitur. Neq; non potuit Virgilius colorem equi ſignificare viridem volens, cæruleum magis dicere equum, quàm glaucum, ſed maluit verbo vti notiore Graco, quàm inuſitato latino.* Quæ expoſitio philoſopho planè videtur aduerſari, qui in animalium pilis, puniceum, purpureum, & porraceum colores nunquam extare ſcribit. Porraceus enim viridis eſt. Quòd verò eundem colorem; cæruleum vocari poſſe arbitratus ſit, hoc magis ferendum eſt, quanquam vt oſtenſum eſt, nonnihil varient. Oppianus equos glaucos in venatione vrſorum commendat. De his quoque hoc Gratij intelligi volunt:

Lib. 2.
Lib. de color. circa finem.

Et quorum feſſas imitantur terga famillas.

Alij cinereos vel canos exponunt. His proximi ſunt quos Oppianus in aureis ſuis verſibus de venatione χαροπὰς vocat, & ad Leones venandos celebrat. χαροπὸς autem Heſychio eſt πειρίχαρης, H id eſt admodum lætus, vel oculis lætitiam afferens, id eſt εὐόφθαλμος. Sed cùm pro colore, vt hìc accipitur, creditur cæſius eſſe, ſiue cæruleus, & glauco proximus, intenſior ſcilicet, & in confinio ſului poſitus, cum glaucus ſit dilutior, ad album potius vergens; vnde etiam eſt, quòd propter affinitatem confunduntur inuicem. Scholiaſtes Apollonij γλαυκὸν & χαροπὸν ſynonymũs accipi ſcribit, idque ex Theocrito patet, dicente, ὄμματα χαροπώτερα πόλλον Ἀθήνας. nam vt is Mineruam dicit habere ὄμματα χαροπά, ita Homerus eam vocat γλαυκῶπιν: & quemadmodum τὸ χλαυκὸν ὄμμα in Minerua γλαυκώπιδι putatur eſſe animoſitatis, & virilitatis ſignum, ſic & Ariſtoteles inter alia virilis corporis ſigna poſuit ὄπμα χαροπὸν: & Homerus χαροπὸς λέοντας appellauit, quod animal ſcimus eſſe robuſtiſſimum. Eſſe tamen aliquid diſcriminis inter γλαυκὸς, & χαροπὸς patet ex Ariſtotele, qui cùm dixiſſet hominum oculos eſſe πολυχρόους, ſubiungit probationis loco, καὶ γὰρ γλαυκοὶ, καὶ χαροποὶ, καὶ μελανόφθαλμοί τινες εἰσι, οἱ δὲ αἰχμωτοί. Præterea χαροπὸς nonnunquam pro cæruleo accipitur, vt apud Epigrammatarios χαροπὸν κῦμα, id

Lib. 5. de gener. animal.

eſt

A cit cæruleus fluctus, & χαροπὸν πέλαγος. Est enim, vt antea etiam monuimus, irascentis maris color glaucus, & cæruleus. Atque vt Plutarchus Germanorum oculos esse ait χαροπούς, ita Tacitus ipsis truces ac cæruleos oculos esse scribit. Rectèq. ij colores χαροπὰ nominari queunt, glauci nimirũ cæruleique, quoniã oculis grati sunt, & lætitia quadam voluptateque eos afficiunt. Sunt porrò qui χαροπὸν accipiunt etiam pro fuluo, & rauo: quos inter colores non vsque adeo magnũ est discrimen, nam Porphyrius apud Horatium rauum exponit fuluum: & Festus raui coloris esse dicit, qui sunt inter flauos, & cæsios, quos rauistelos vocat Plautus: Ac quod ad fuluos attinet, conuenire id queat, in quo dicit ὑραιοῦσιν χαροπὴ ὑπολαμπεται ἰώς, cùm Scholiastes quoque ibi tradat γλαυκὸν, & ξανθὸν poni ἐπὶ τῆ λαμπρᾶ: talem autem esse colorem fuluum: Quod verò ad rauum, nec id testimonio destituitur: legimus enĩ in Geoponicis arietes oportere esse χαροπὰς τοῖς ὄμμασι δασυμετώπους; pro his Varonis: *In primis videndum vt arietes sint ranis oculis, lana operti.* Iam verò equos χαροπὰς vocans Oppianus, de totòne corpore, an priuatim de oculis intelligi debeat, dubitari video, Camerarius de oculis accepit, vertitque flammantibus oculis ac renidentibus, qui nunc (ait) vitrei vocantur: contrà Gesnerus rectiùs ad totius corporis, non oculorum duntaxat colorem referri debere contendit, & reuera poeta per venationũ genera equorũ co-

B lores distinguens, de totius corporis coloribus loqui potius videtur, quanquã, & Hercules fuerit χαροπὸς cognominatus, cui in toto corpore talis color esse non potuit. Idem Oppianus equis διαφοινοῖς contrà apros vti iubet, interpres vertit fuluis, rectiùs fortè interpretaturus rubicundis, vel sanguineo colore sasinatum puto hodie quasi saginarium equisones vocant; & haud scio an Aristoteli παρῳὸς sit, vbi scribit bonasum iubam habere τὸ χρῶμα μίσον τι τεφρᾶ καὶ πυρρᾶ, οἷον αἱ παρῷαι ἵπποι καλούμεναι, id est *colore*, vt Gaza vertit, *inter cinereum, & ruffum, non qualis equorum quos partos* (sic in omnibus impressis codicibus legitur, sed puto scribendum esse paroos, vt Græcam vocem reliquerit) *vocant*, est: interpres verò vetus reddidit, inter nigrum, & rufum: & sunt certè τεφρὰ lignorum aliorumque rerum vstarum reliquiæ, quæ non tam de cineribus, quàm de carbonib. intelligi possunt. Aristoteles autem in sequentibus bonasos neq. nigros admodum, neque rufos inueniri tradit. Mirari etiam subit, cur Gaza hoc loco Græcam vocem reliquerit, cùm vbique ferè, etiãsi desint, latina fingere soleat. Gesnerus quòd videret ab Hesychio, & Varino παρῳὰς equos exponi τὸ χρῶμα πυρρὸς, id est colore rufo, conijcit paroos dici qui inter rufũ, & cinereum est, vt ex negatio abundet; Ego veterem interpretationem magis probauerim, cui, &

C ipsum etiam mox paucis interpositis, adhærescere apparet. Nunc de maculatis dicamus, quos vocat Oppianus ἄρυγτας, quanquam eis nomen inditum putet, vel à montibus, vel à libidine, hisce versibus:

Ἢ ὅτι καλλιχόμοισιν ἐν ὄρεσιν ἀλδήσκουσιν,
Ἢ ὅτι πώγωνι δίκην ἐπὶ θηλυτέρῃσιν ὀρούει. id est,
Siue quod innati ipsis montibus esse ferantur,
Vel quod amore ruant in equas, Veneriſque furores.

Addit enim alios eorum maculis siue tæniis oblongis frequentibus ornari, quales tigridum spectantur: hos puto Palladius scutulatos dicit, vulgus liardos & pomaceos siue pomelatos, alios rotundis, vt pătheræ, atque has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Palladio, ni fallor, guttati dicuntur. Græcis στικτοὶ: quales meo iudicio fuerint Solis equi illi quos Plautianus Seuero imperante omnium Romanorum potentissimus, tigribus simillimos ex insulis maris rubri, missis centurionibus furatus est teste Xiphilino: Cæterùm istiusmodi guttatorũ equorum alij maculas habent albas, alij verò nigras, vt equa Admeti, de qua sic Statius,

Quin & Theſſalicis felix Admetus ab oris
D *Vixdertiles compeſcit equas, centaurica dicunt*
Semina (credo) adeo ſexum indignantur, & omnis
In vires adducta Venus, noctemq. diemque
Aſſimilant maculis internigrantibus alba.

Virgilius albas videtur prætulisse inquiens,

Improuiſus adeſt, maculis quem Thracius albis Lib. 9. Aen.
Portat equus.

Atqui alias albus, & niger maculatus commendatur, vt placet Xenophonti citante Ferretrio Hippiatro. Ego maculatos equos omnes fortes, & robustos esse reperio, vnde etiam φάρ, & φαρὰς (φαρ enim istiusmodi equi maculati vocantur, ab aue eiusdem nominis, quam nos Sturnum esse suo loco indicauimus) pro veloce quibusdam exponitur, nimirum παρὰ τὸ φαίρειν, id est, vt exponit Suidas, accelerare, properare, festinare. Et φαυροπόδης epitheton equi Arionis à celeritate factum est. Dicuntur eidem equi etiam ποικιλοδίρωνες, quasi variegati, nisi potiùs hos eosdem putemus cum ijs quos picas nonnulli vocant, quòd picæ instar nigro, & albo varient, qui pene ab

omnibus

omnibus reijciuntur, maximè ſi albedo nigredinem exuperet. Hermolaus Barbarus colorem pſa E
ron, cùm murino à mure dicto eundem eſſe ſcripſit, quem ſequitur Iunius in ſuo nomenclatore, qui color cinereus eſt, & leucophæus quoque dicitur, qui teſtante Columella vulgaris eſt in aſinis, quod non probo, ſicuti neceos qui apud Homerum χιολόπωλος putãt, qui vario ſunt colore,
Oculi varij. cũ ex Porphyrij ſententia ſint potius celeres. Cæterũ non corpora tantùm equorum colore variant, ſed & oculi, quã varietatẽ ipſis ſolis homine excepto conuenire Ariſtoteles atteſtatur: prouenire enim ijs aliquando cæſios: & alicubi etiam aliquos altero oculo cæſios naſci ſcribit. Sunt qui ετερόφθαλμοι Græcis dicuntur, quos quibuſdã (Parthos puto intelligit.) Pelagonius medicus veterinarius καλλίστους, id eſt pulcherrimos niſi mauis, nobiles aut primæ claſſis vocat, argumẽto, quòd talem fuiſſe Alexandri bucephalum commemorent, modò linguam habeant tenuem, &
Heterophthalmi equi longam, faciem ſubſimam, erectam ceruicem, ventrem compreſſum, mediocrem magnitudinem, prominentes in corpore toto venarum toros, nigrum colorem ſaturatum. Interpres vertit, *qui oculorum varietate nobiles &c.* Nunquid verò hæc oculorum varietas de colore, vel aliter exponi debeat, ſummoperè addubito. Ruellius de coloris varietate quidem in oculis dici arbitratur, ſed non (vt ex Ariſtotele diximus) interpretatur, hoc eſt in quibus oculorum alter alterius coloris, ſed quorum oculi maculis variegati ſunt. *Heterophthalmi*, inquit, *qui varietate oculorum notantur equi non eandem* (Abſyrti hæc verba ſunt) *rem oculis cernunt. Nam quemadmodum* ετερόσκελὴς, F
& ετερόπους claudicare ſolet, & labori itineris cedere; ſic etiam illos hac diuerſitate variegatos viſus deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem, & improbi, & rerum eis occurrentium verentes, necnõ ad ſpeciem rerum oculis obiectarum conſternabiles ſunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habẽt, & pro generoſiſſimis aſſumunt: apud quos primùm procreatos fuiſſe conſtat. Nos qui heteroſceles, & heterodactylos ſint dicendi, iam antè indicauimus, cur verò iſthæc vocabula (ετερόφθαλμος, ετερόσκελὴς, & ετερόπους) de colorum varietate, & maculis dici crederet Ruellius, eiuſdem puto Abſyrti impulerunt hæc verba, καὶ ὅσοι δὲ τῷ ποικίλοι τῷ χρώματι εἶσι, καὶ ἔτοι δοκοῦσι παρ' ἐκείνοις πρῶτοι γεγονέναι. Nam cùm hæc ſtatim poſt heterophthalmiæ vitium eodem in capite ſubijciantur, Parthicos ſcilicet equos appellatos à veteribus, qui varij colore eſſent, illam de coloris oculorũ varietate intellexit, cùm Abſyrtus nihil circa colorẽ eis commune, ſed nomen tantum à gente, apud quam vtrique nati primùm celebrentur, inſinuet. Proinde improbandum, quod vertit Ruellius: *qui verò diſcolores notas in tergore referunt, &c.* quaſi verò etiam heterophthalmi ſimiles, id eſt, diſcolores notas in oculis referrent. Aliam igitur quandam varietatem, & diuerſitatem heteroph-G
Opinio propria. thalmos equos habere neceſſe eſt, vnius ſcilicet oculi ad alterum collati, ſiue ea in colore ſit, ſiue alio quodam affectu. Mihi inclinat animus, vt ſint heterophthalmi, quorum oculi, aut nõ æquè magni ſunt, vel alter altero humilior, quales in hominibus quandoq. etiã obſeruamus: nam quemadmodum heteroſceles oſtenſum eſt claudicare, ita hos puto res obiectas non rectè diſtinguere, id quod in bucephalo etiam non tacuit Plutarchus, dum vel ſola vmbra terrefactum tradit. Parthi autem ideo fortaſſis huiuſmodi equos præferebant, quòd pauidi eſſent, & fugæ apti, cùm ipſi fu-
Parthi cur heterophthalmos equos præferent. giendo pugnarent nec vellent cominus hoſtem aggredi. Andreas à Lacuna verò toto etiam cælo errat, dum heterophthalmos equos reddit monoculos. Inter optimos, inquit, monoculos à quibuſdam cenſeri Pelagonius, ſi à natura talem orbitatem contraxerint, nam ſi à caſu, abſurdum eſſet id dicere. Reprehenditq. alios, quod heterophthalmos interpretentur, ab alterius oculi varietate ſic dictos. Videntur autem Lacunæ impoſuiſſe verba Ammonij, qui in libro de vocabulorum differentijs heterophthalmon exponit, qui ab altero oculo κατὰ περίπτωσιν (id eſt, caſu aliquo, ſiue fortuito, ſiue per verbũ, vt dictiores accipiunt, quanquã Varinus ſcribat κατὰ τυχὸν) orH
batus ſit: monophtalmum verò qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops, etſi Varinus non ita accipere videri poteſt. Itaque monophtalmus niſi monſtrum aliquod fortaſſis, nemo fuerit: heterophthalmi verò Ammonio dicti quicunque altero oculo cæci, altero tantùm vident, ſiue ita nati ſint, ſiue caſu poſtea ſuperueniente; ſed huiuſmodi equi qua ratione laudari debeant, aut
Oculorũ varietas duplex. etiam poſſint, non video. Sed vt ad oculorum varietatem reuertamur, quam equo, & homini propriam eſſe ex Ariſtotele diximus, hanc duplicem eſſe ex Ruſsij diſcimus, his verbis: Pilorum in colore varietas, itemque oculorum (vt ſi vnus oculus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus & alter varius) mutari non poteſt, quia contingunt in ipſa generatione. Hinc enim colligitur oculorum colorem quandoque caſu in alium conuerti: præterea apparet innuere etiam eam varietatem ſiue fortuita ſit, ſiue ab ipſo ortu, vitio dandam eſſe. Si equus leucoma (inquit Abſyrtus) id eſt albuginem, aut albicantem notam in oculis oſtendat, non ictu contractam, ſed genitiuam (vt
Albuginem in oculis habens cur improbetur. Ruellius vertit; Græcè legitur ἀπὸ ταυτομάτου, id eſt ſponte natam, nulla ſcilicet externa, ſed interna, & latente cauſa) ad ſeminandam prolem repudiatur: namque editum hoc parente pecus cùm ad eandem deuenerit ætatem, ſimili modo cæcitate afficietur: equam verò tali genitore procreatam, propter aduerſariam purgationem, id malum non manet, ſed mas quem ea pe-

perit

A ...erit mater, auitum referet vitium. Color vero naturalis oculorum in equis Platoni, Varroni,& Columellæ laudatur niger. Pollux igneos vult & quasi sanguineos ὑφαιμον βλεπομενης quos,& Oppiano probari reperio,sed Plato equum deteriorem, & immorigerum γλαυκόμματον,& ὑφαιμον,id est glauco,& subcruento aspectu facit. Idem Pollux laudandi equi aspectu siue oculos his ornat epithetis, βλίμμα γοργον vocans, id est visum agilem; facilè mobilem, versatilem, ἰταμόν, quasi præcipitem ad aliquid agendum, aut audacem, aut inuerecundum, ἀναιδῆ, impudentem, ἀποθερμον, subcalidum, ἐκπυρον, ardentem, τραχύ, audacem, πίκρον, paruum, θυμικόν,animosum, ὀργίλον, iracundum, κρεμαστικόν pẽsilem. Nemesianus quos igneos Pollux, dixisse videtur *vago splendore micantes.* Crescentiensis minoris ait esse pretij,cuius oculi fuerint albi, quia ductus ad niuem,vel locum alium frigidum,non cernit,contrà in loco lucido, & tempore calido videt optimè. Iam reuertor ad maculatos. Absyrtus quosdam equos ἀστερωτοὺς vocari scribit à genitiua quadam macula,quam in armis,& cocco referunt,quos Sarmatæ sibi, vt probos ascisc unt, apud quos cum reliquis de pernicitate certant:quare ij,ad bellicas excursiones vtuntur. At verò qui aquilinam notam(hæc eadem est cum superiore,vnde eis nomen, ἀετος enim aquila est) ponè ferunt,circa coxas,& caudam,ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradũt,

B ne ex eis prælientur:quippe aut equitem facile ijs insidentem perire,aut in quippiam molestię incurrere. Sunt & ἀλφόρυγχοι eidem dicti,qui tardiùs senescere creduntur, vt & ἀλφοπρόσωποι illos albo rostro,hos alba facie præditos dicemus. Equus rufus cum albo in fronte signo rotundo, similitudine lunæ apud Homerum,in curuli certamine cæteros pernicitate vincit. Magis verò præterea laudatur equus,si in priori pedè similis candoris macula fuerit. Virgilius. *Quẽ Thratius albis.*

Portat equus bicolor maculis,vestigia primi
Alba pedis,frontemque ostentans arduus albam.

Statius de Panchate: ——*sed proximus ibat*
Astur Panchates, partium frons alba nitebat
Insigne, & patrio spes omnis concolor albo.

Quibus albæ sunt vngulæ,eos quoque ceu celeres probari reperio,vt apud Sophoclis scholiastẽ in hunc locum in Electrâ καὶ χαλαργαῖς ἐν ἁμίλλαις ἵπποις οἷς κεῖνος δύσαιτο τιμητοῖς ὀλκοῖς ἐγκύρσαι. χαλαργεῖς ἁμίλλας vocari ait τὰς ἱππικὰς ἁμίλλας, & exponit λευκόποτι, & ταῖς ταχείαις ἐν ταῖς χηλαῖς: Sed & Hesychius χαλαργεῖς quoque affert pro ποδαργεῖς, seu ταχυτόδας: Et Pausanias

C de Neptuni loquens statuis, Tritonum,& Amphitrites: Quæ intus,inquit,sunt, dedicauit ætate nostra Herodes Athenienſis,equos quatuor inauratos,præter vngulas tamen quæ ex ebore sũt. Russius verò qui vngulas omnes albas habent,nunquam aut vix saltem fortes esse asserit.

Iubam corpori concolorem probarunt veteres,nunc tamen(inquit Camerarius) in suluis laudantur albicantis comæ quasi canities, & ij equi magni fiunt, & velatuli appellantur. Veteres autem concolorem probasse indicat. Pollux his verbis: ἀμείνων δὲ ὁ ὁμόχρως χαίτη καὶ εὔθριξ, id est: optima aut pulcherrima vnicolor iuba,& bene comata. In Arione tamen celeberrimo Neptuni equo iuba commendatur rutila. Atque hactenus de colore:nunc cætera merita prosequamur, inter quæ patriæ,generisque claritatem iure reponi posse non dubitamus, quanquam poeta Iuuenalis eos tantùm equos cæteris præstare dicat,qui cursu præcellunt, nulla vel patrij soli, parentumque ratione habita.

Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quæ generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facilis cui plurima palma
Fernet & exultat rauco victoria circo.
D *Nobilis hic quocunque venit de gramine, cuius*
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis,
Sed venale pecus Coritha posteritas, &
Hirpini si rara iugo victoria sedit,
Nil tibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare inuentus,
Exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

Hippiatri tamen parentes bonos,& pulchros eligi volunt,tum corpore,tum moribus,vt pulli etiã similes generentur,idque vt plurimùm succedere felicissimè, & vt contrarium accidat necesse esse vt granis quædam alia causa superueniat. Etenim,vt Horatius ait:

Fortes creantur fortibus, & bonis
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces

Proge-

In Phædra. *Color oculorum qui laudetur.* *Equi aetogenes.* *Alphorynchi equi.* *Macula alba in pede. Lib.5. Aen.* *Vngulę albę* *In Corynthiacis.* *Iubæque laudentur.* *Velatuli equi.* *Lib.4.Car. Od.4.*

Lib.5.Syl. *Progenerant aquile columbam.* E

Quanti verò referat, vt ex generoſo admiſſario proles quæratur, pulchrè, vt omnia, oſtendit Statius:

——Romulei qualis per iugera circi
Cùm pulcher viſu, titulis generoſus auitis
Expectatur equus, cuius de ſtemmate longo
Felix demeritos habet admiſſura parentes:
Illum omnes acuunt plauſus, illum ipſe volantem
Puluis, & incurua gaudent agnoſcere meta.

Sic, & Virgilius cùm ætatis rationem in primis habendam eſſe docuiſſet, in admiſſarijs nempe, ſubdit: *——Ergò animos annumque notabis*
Præcipuè: hinc alias artes, prolemque parentum.

Lib. 16. Similiter Silius:

Vnus erat leuis vt Zephyri nouo flamina campis
Vectorum ducta genetrix eduxerat Harpe F
Nobilis; hunc Durius ſtimulabat in æquore currum.
Camphaſus antiquo fidebat Atlante magiſtro
Ipſum Aetola vago Diomedi condita Tyde
Miſerat, exceptum Troiana ab origine equorum
Credebant, quos Aenea Simoentis ad vndas
Victor Tytides magnis abduxerat auſis.

Et mox,

Attonitus tum ſpe tanta genitore Pelore
Te Zephiro eductum nunc nunc oſtendere tempus
Diſcant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellit feminis ortus.

Maiori verò laude digni, ſi non animo tantùm, ſed, & pulchritudine, maculiſque parentes referant: vt ſuprà ex eodem docuimus: Quin tanti honeſtiorum equorum proſapiam fecere veteres, vt inſcijs dominis clam furtimque matrices eis ſupponerent. Homericus Diomedes ſic Sthenelum Capanei regis filium alloquitur. Si Pallas mihi palmam de amborum cæde conceſſerit, nulla in re mora fuerit, quin inſiliens in Aeneæ equos à curru frena corripias, & bigam ad noſtra G
tentoria adducas. Sunt enim ex genere equorum, quos Iupiter pro adempto Ganymede filio Troi ſoluit, præſtantiſſimos inter omnes qui ſub ſole ſunt ac ſub aurora; ex quibus princeps Anchiſes furtim Laomedonte inſcio ſuppoſitis equabus, quatuor ſuſtulit pullos, apudque ſe maiore cum cura educauit. Ex ijs duos (vt cernis) feroces Aeneę filio ad belli præſidium contulit, atq; tribuit; quos ſi ceperimus, & prædam, & egregiam ſanè laudem retulerimus. Virgilius quoque Circen Solis filiam eodem modo furtim ex patris ſui equis pullos ſuſcepiſſe canit:

Iliad.5. Aenea equi.

Abſenti Aenea currum, geminoſque ingales
Semine ab atherio, ſpirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dedala Circe
Suppoſita de matre, nothos furata creauit.

Nothi qui. Ne quis verò degeneres ac illaudatos inteligi à poeta cogitet, quia nothos vocat: is ſciat nothos vocare iſtiuſmodi pullos, quia matrem habuerant mortalem, patrem verò diuinum: propriè enim nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre procreauit. Ecquid verò aliud indicare voluit idē poeta, cùm Turni præſtantiſſimos equos ex Orithia natos ſcribit, & alibi duodecim pullos H
in armento Dardani patre Borea genitos, niſi vt patrum, ex quibus ſuſcepti eſſent, pernicitatem

Lib. 6.The. indicaret? Huc ſpectat, & hoc Statij:

Oebalios ſublimis agit, ſpes proxima palmæ,
Amphioraus equos, tua furto lapſa propago
Cyllare, dum Scythicis diuerſus ad oſtia ponti
Caſtor Amyclæos remo permutat habenas.

Eodem quoque modo patrium natiuumque ſolum inſpiciendum eſt: Eleganter Cyrus apud Xenophontem quemadmodum equos (inquit) quæritis, non qui patrij ſint, ſed qui optimi, ſic etiam homines quæritote, innuens non ſemper domi haberi viros rerum gubernaculo idoneos, quemadmodum nec equos ſæpè quos, alinundè petimus. Varro autem in primis loci in quo natus eſt pullus, curam rationemque habendam oſtendit his verbis: *De ſtirpe magni interest qua ſint, quòd genera ſint multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur.* Sic Nemeſianus ait:

Lib.2.Pa-dia. Patriam cō-ſiderandam eſſe.

Cornipedes igitur lectos det Gracia nobis: Et mox:

Cappa-

A *Cappadocumque notas referat generosa propago.*

Claudianus eodem sensu: ——*Delectus equorum*
Quos Phrygia matres, Argeaque gramina pasta,
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt. *De laud. Serenę.*

Idem de quo Honorij;
O felix sonipes tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis.
Seu tua per campos vento iuba lusit Iberos
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argeę laure nines, seu lęta solebas
Thessalię rapido perstringere pascua saltu.

Harum autē regionū equos præ cęteris in pretio fuisse mox suo loco palam fiet. Quare cùm sint equorum genera, quot hominum natione discretæ, vt Oppianus testatur, in permutandis vel distrahendis vendēdisue equis maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium. Volentes enim cariùs vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos (inquit Vegetius) qui per tam di-
B uersas, & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabulis sæpè nutriuimus, vniuscumque nationis explicare signa, & merita. Quibus omnibus addi etiam potest tempus partus: nam cùm auaritia nostra singulis annis cupiat equas fœtas esse, tamen longè præstantiores haberi pullos aiunt, si alternis tantùm submittantur, perfectiores scilicet ac firmiores: Præterea Hierocles au hor est, quod si contingat equas maturiùs, hoc est mensibus (inquit) nouem & viginti diebus partum edere, pullum quidem educari, & ad iustam magnitudinem adolescere consueuisse: eum tamen ab armento abigi debere, quoniam ad obsequium præstandum sit futurus iners. Hisce ætatem addemus, motum, & vocem. Aetatis enim omnium primò ratio habenda, quæ vt sit cognoscenda, mox suo loco docebitur: & partim etiam docuimus. Motū potissimùm in pullo experiri licebit. Hic enim si genua lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex eo facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quāquā enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animaduersa laudatur. Sunt qui lenem gressum, qualis vulpis est, in generoso equo desiderant, vt Teutones teste Camerario: alij lupi gressum probant, & à Lucio pisce exiliendi facilitatem, ab anguil
C la agilitatem desiderant. De voce vt inde de generositate quid possit iudicari, his verbis ostendit Cardanus. Habet præterea equus quinque voces, affectus eius significantes; hinnitum alacrem, quo alacritatem declarat; longius est, non tamen multùm, & in fine vox exaltatur, calcitrat sed imoxiè: cùm verò hinnit, longa voce quam in fine remittit, desiderat, & vocat socium, aut equā, cum qua concubuit, in hoc non calcitrat. In dolore nullam vocem: sed si multum premat, gemitum emittit, submissa voce. Hinnitus breuissimus iræ signum est: tuncque aures dimittere solet, sicut vox rauca quam naribus solùm emittere videtur, estque similis rugitui leonis timorem declaratatque in his duobus affectibus, calcitrat, & & ferit equus, si generosus est: cæterùm vt in ira aures ad collum demittit, ita in timore erigit, atque in anteriora tendit. Habes igitur voces principaliorum affectum, lætitiæ, desiderij, iræ, doloris, & timoris: nec fallit in his: alias non habet. Hęc ille. Quia verò frequens hinnitus animi indicat generositatem, poetæ generosos equos frę-
mentes nuncuparunt. Virgilius de Scyphio Neptuni equo: ------*Cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridente. Horatius;
Et frementem mittere equum medios per ignes. Rursus:
Ad hunc frementes verterunt bis mille equos Galli canentes Cæsarem.

Partus tempus.

Aetas.

Motus.

Vox. Lib.7. de rer. variet. cap.32.

Georg.li.1.

Lib.4. car. Od.14.

Od.9.

Iam verò quamuis quæ hactenus sunt dicta, etiā de admissario, & matrice intelligi, & possint, & debeant, placet tamen quædam de ijs priuatim tradere: cùm maximè interfit admissarium egregium esse vt tota ab eo progenita soboles laudabilis habeatur. Admissarium itaque in primis integro corpore esse volunt, omnique vacare culpa, nec hoc quoque satis esse aiunt ad seminandam prolem, nisi etiam insiliendis equabus impiger sit. Pigritia autem vel à natura est, vel senio acquiritur. Qui natura pigri sunt, vt pote cùm operi cedant, Absyrtus segregari vult, & tanquā inutiles haberi; ætate verò affecti, pullos teste Aeliano cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos generare solent. Virgilius;

Admissarius qualis esse debeat.

Hunc quoque vbi aut morbo grauis aut iam segnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ (id est, senectæ non turpi ignosce)
Frigidus in Venerem senior, frustraque laborem
Ingratum trahit: & si quando ad prœlia ventum est:
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
Incassum furit.

Russius eligi vult parentes pulchros & bonos, vt pulli etiam similes generentur, tum corpore tū

 nibus;

moribus : idque ſi tales ſint parentes, vt plurimùm fieri aſſerit; nam vt contrarium accidat, alia E
quædam cauſa ſuperueniat, oportere. Ipſe autem ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles, & ſiccas commendat, os magnum, & laceratum, gareſe (ſpinam ni fallor) verò acutum & quaſi tenſum, & rectum: dorſum curtum, & quaſi planum: coſtas, & ilia, vt bouina: anchas longas, & tenſas, coxas intus foriſque laxas, & carnoſas; garetra (ſuffragines) ampla, & ſicca, & tenſa: falces curuas, & amplas, ceruinis ſimiles: crura ampla, piloſa, & ſicca; iuncturas crurium groſſas, & non carnoſas, propinquas vngulis, ad ſimilitudinem boum. Poſterior pars corporis altior ſit anteriore, vt in ceruo. Hactenus ille, Palladius in admiſſarijs quatuor ſpectãda eſſe ſcribit, formam, colorem, meritum, pulchritudinem. In forma hoc ſequendum: vaſtum corpus, & ſolidum, robori conueniens altitudo, latus longiſſimum, maximi, & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne muſculorum denſitate nodoſum, pes ſiccus, & ſolidus, & cornu concauo altiùs calcia tus. Pulchritudinis partes has eſſe: vt ſit exiguum caput, & ſiccum, pelle propemodum ſolis oſſibus adhærente: aures breues, & argutæ oculi magni, nares patulæ coma, & cauda profuſior, vngularum ſolida, & fixa rotunditas. Eadem in equabus quoq; vult conſiderari, ſed præcipuè vt ſint longi, & magni ventris, & corporis. Similiter Varro: *Equos ad admiſſuram* (inquit) *quos velis habere legere oportet, ample corpore, formoſos, nulla parte corporis inter ſe non congruente*. Et rurſus: *Forma* F
eſſe oportet magnitudine media, quod nec vaſtos nec minutos decet eſſe Equas clunibus, & ventribus latis. Abſyrtus verò etiam equas, ex quibus propagare ſtudemus, oportere ait eſſe bene compactas, magnitudine neque decenti, viſu præterea ſplendidas, & ſpectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, ſed hoc ad generationem pertinet. Hoc tamen hic recitabo, quod de admiſſarij ſemine examinando tradit Pelagonius: Si vtilem (inquit) admiſſarium, & ad creandam prole idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehenſum genitale ſemen lancis lacinijs diſtrahes: ſi reſiliat in ſe, ac ſeſe cohibeat, ita vt non diſcindi patiatur, vtilem admiſſarium oſtendit: hoc Hipparchus aſſeuerat: ſin protinus tactu diſtractum diffundatur, nec viſci more glutinatum lenteſcat, ſeminãdis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad incundas matrices non eſt adiſciſcendus.

Forma.

Pulchritudo

Equa matrices quales eſſe debeant

Semen admiſſarij quale eſſe debeat.

LOCVS.

G

LOCVM paſcendis equis idoneum ἱππόφοβριον vocant, vt vult Homeri Scholiaſtes. Paludibus, & riguis pratis gaudere hoc genus animalium teſtis eſt Ariſtoteles. Gaudere autem planitie ex veteri quoque prouerbio diſcimus: *In planitiem equum* quo de ſuo loco. Idem eleganter apud Homerum docet Telemachus, equos à Menelao ſibi oblatos aſpernatus, quoniam Ithaca propter loci, montiumque aſperitatem alendis equis minus eſſet idonea. Montes alioqui, modò rigui ſint, non aſpernatur, quin Columella, *equorum gregibus*, inquit, *ſpatioſa, & paluſtria, nec non montana paſcua eligenda ſunt; riguaque nec vnquam ficcanea, vacuaue magis quàm Hirpibus impedita frequenter mollibus pottius quam proceris herbis abundantia.* Vulgaribus equis paſsim maribus ac fœminis paſci permittitur. Sed pompicus, & bellicus equus ſtabulo ferè continetur; id equile dicunt, Varro etiam equariam his verbis: *Quòd & ipſe pecuarias habui grãdes, in Apulia ouarias, & Reatino equarias*: Grapaldus propriè ait dici præſepe. Græcis dicitur ἱππών, necnon ἱπποστάσιον (nã, & equum ab armento, ſeu equitio ſiue vt vulgò vocant, mandra ſe queſtratũ iam, & ſtabulo, ac præſepi applicitum, Græci eleganter σαγὴν dicunt H
annotante Cælio,) ἱπποστάσιον, σαθμὸς, φάτνη, vt Pollux annotauit. Heſychius, & Varinus apud Lacones ἱππάκλω dici tradunt, & ijſdẽ σαθμοὶ ſunt οἶκοι ἢ ἱπαύλους, ὅπου ἵστανται ἵπποι καὶ βόες, domus, aut caſæ, vbi ſtabulãtur equi, & boues. Xenophon in libro de re equeſtri ſtabulũ equorũ ea domus parte ædificatũ haberi vult, vt q̃ frequẽtiſsimè ob oculos Dñi verſetur, ipſiuſq. equi veluti cõclaue ita conſtrui ait optimum, vt non magis pabulũ de præſepio quã cibus domini de penu furto ſubduci poſſit. Eum verò qui in hoc negligens eſt, ſeipſũ opinatur negligere: cùm ſit clariſsimũ, equum in periculis, corpus domini accipere tanquam depoſitum. Neque illum locum idcò ſolùm munie ndum eſſe, ne furto pabulum diminuatur: ſed quia etiam, ſi fortè effundatur ab equo, ita cognoſcitur. Columellæ ſtabulum eſt integrum equile; præſepia verò ad quæ religantur iumenta. Vult enim vt in ſtabulo ampla ſint præſepia, ſuper quæ tranſuerſi aſſeres in modum iugeri, à terra ſeptem pedibus elati, confingantur, ad quod religari poſſint iuuenci. Cæterùm Grapaldus iſtiuſmodi lignum, ad quod equos cæteraque iumenta capiſtris (ita enim ipſa lora dicuntur) religare ſolemus, non aliter quàm ad anſulam vel vncinum, Vacerram nominari aſſerit: præſepe verò ipſum proprie ſtabulum eſſe. Idem Xenophon vt pedum in primis præcipuam fieri debere ra

Loca plana amare 4. Odyſſ.

Equile. Equaria.

Præſepe.

Stabulum vbi adificãdum.

vacerra.

tionem

A tionem indicaret, partem ſtabuli exteriorem rotundis lapidibus palmari magnitudine ſternendã eſſe monet, vt inſiſtentis vel incedentis per eos equi chelidon ſiue hirundo ſolidior reddatur.

LOCA EQVIS CELEBRIA.

REGIONES quarum equi vel celebrantur, vel improbantur, lubet ordine recenſere alphabetico, vt omnis euitetur confuſio. Abydum Homerus equis alendis aptum celebrat Iliados quarto:

Ille nothum Priami transfixit Domocoontem
Pernices qui nuper equas paſcebat Abydi.

Eſt autem Abydus Ptolomæo, Straboni, alijſque Aegypti vrbs Memnonis olim regia. Sed Stephano & Suidæ Macedoniæ quoque regio eſt circa Axium fluuium: de hac regione Homerum hic loqui volunt expoſitores. Acarnanum & Aetolorum ſolitudinem paſcendis equis eſſe accommodatam non minus quàm Theſſaliam, habemus apud Strabonem. Acarnanania quidem
B Epiro proxima eſt, & equi inde Acarnanici dicti dicuntur fuiſſe maximi, ceſſereque in prouerbium de re quapiam maxima, vt ſuo loco dicetur. *Acarnaici.*

Achaios, ſiue Achiuos Oppianus ad bellum ait eſſe idoneos. Aegyptus equorum feraciſſima fuit. Ea propter dominus interdixit Iſraelitarum regibus, ne multi equis vterentur, ne populum ad conuerſandum cum Aegyptijs propter equos inducerent. Ex Aegypto certè Salomoni regi adducebantur ſinguli centum quinquaginta argenteis, vt legimus in ſacris biblijs. *Reg.3.c.10.*

Aethiopia pennatos equos ferre & cornibus ornatos ferunt. Nos de feris eius equis antea quid diximus. Vulgares equi à calore ibi malè habentur, vt annotauit Scaliger. *Aethyopici.*

Africa, vt teſtatur Vegetius equos ad vſum ſellæ præſtat velociſſimos. Ait autem Hiſpani ſanguinis eſſe: ſed de his mox plura, vbi de Lybicis dicetur & Mauris. Alanicos quoque velociſſimos eſſe putem, ac robuſtiſſimos. Probi enim imperatoris Alanicus equus & in bello contra Alanos captus, tanta celeritate fuiſſe perhibetur, vt diurnis ſpatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore: non erat tamen decorus, aut ſtaturoſus. *Alanici.*

Dionyſius poeta Alanos vocat πολυίππους Agrigentinos equos præ ceteris extollit Pindarus inquiens eos ad agones Græciæ olim miſſos, victoreſque receſſiſſe, vt meminit Seruius enarrans illud Virgilij lib. 3. Aeneid. *Magnanimum quondam generator equorum.* Celebrantur, & à Gratio: *Agrigentini.*

C *Poſſent Aetnaeas vtinam ſe ferre per artes,* *Qui ludus Siculis, quid tum ſi turpia colla*
Et tenuis dorſo curuatur ſpina? per illos *Cantatus Graijs Acragas.*

Legimus etiam illud, cùm in Cappadocia greges equorum periſſent, Delphici Apollinis reſponſo adduxiſſe greges de Agrigento & reparaſſe meliores. Vrbs eſt Siciliæ. In Anglia referẽte Polydoro Virgilio armenta equorũ, boum & ouiũ greges interdiu noctuque paſſim errare per mõtes & valles, per ægros compaſcuos ad paſcendum cõmuniter relictos videre eſt, aut per fundos quos poſt collectos fructus conſuetudine quadam peruetuſta vicinus quiſq; communes habet, ad alendum pecus: Idcirco autem equis teſticuli amputantur. Idem aſſerit bonam partem equorum non ſuccuſſare, & nos obiter Britannicos tellones mãoſque maximè ſi candidi ſint, hodieque in pretio eſſe apud magnates diximus. *Lib.1.Hiſt. Angli*

In Apamia Syriæ regione vbere vt (inquit Strabo) milites recenſebantur & equi alebantur & regis equæ, numero ſupra triginta millia: & earum emiſſarij trecenti. Hic erant equorum domitores; hic bellici ludi magiſtri conducebantur & quicumq; rei militaris erant periti. *Lib. 16. Geogr.*

Apulos equos laudat Varro, & Volaterranus bello eos aptiſſimos facit, & Scholiaſtes Horatij in declaratione huius verſus ----*Non ego circum Me Saturciano veſt ari rure caballo,* In apulia (inquit) temporibus Horatij, fundi Satureiani fuiſſe dicuntur ſatis ampli ac nobiles, per
D quos Apulum equum ſignificat. Apulum aut equum pro optimo vtique accipere debemus. Cæterùm Iacobo Cruquio, videntur hæc potius commentitia quàm vera, & hoc item quod Seruius do Satureio oppido apud Tarentum dicit: eius enim nulla (inquit) eſt mentio apud eos qui ex profeſſo totam nobis Italiam delinearunt; apud Strabonẽ autem inuenire licet Vreum vrbem ad extremum circumflexum Gargani promontorij: ageniſte (inquit) omnis generis fructus, tum verò copioſiſſimos producit, equis & ouibus aptiſſimus, lana quàm Tarentina longè mollior, minus verò candida; regio ipſa propter cãporum conualles, tranquilla. Hinc itaque arbitratur Horatiũ (vt fuit in componendis & vſurpandis vocibus mirabiliter audax) concinnaſſe hanc vocem Satureianum propter vbertatem ſoli equis alendis aptiſſimum. Plinius hanc vrbem in Apulia vocat Vriam. *Apuli. Lib. 6.*

Arabes quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur tantæ celeritatis, vt per diem noctẽq; circiter centena milia itineris conficiant, vt Vartomarus tradit, volare potiùs quàm equitare videntur: ephyppijs vulgus non vtitur, ſed proceres tantùm: qui etiam ſoli veſtiuntur, reliqui induſijs contenti ſunt. Arabes qui in Africa ſedẽ poſuere, equos ſuos empturi aut vendituri non ſolùm Lantſerę, inquit Scaliger pernicitate probãt, ſed etiam ſi Struthiocamelũ curſu aſsequãtur. *Lib.3.c.11. Arabes.*

Et Aloyſius Cadamuſtus Arabes ait equos habere pernices, vocarique barbaros. Caret equis quę E
Arcadici. fęlix cognominatur. In Arcadia fuiſſe fertilia pecori paſcua, præſertim equis atq; aſinis admiſſarijs ad mulos procreandos, equorũque genus Arcadicum excellere habemus apud Strabonem. Ex Arcadia autem ad vicinam Epirũ mox deinde ſtirps equorũ trãſlata videtur, eò quòd Virgilius ei hanc laudem aſcripſerit. Αρειας πῶλους Heſychius & Varinus exponunt Περσικὰς, legendũ περσικὰς, Nam Aria regio Stephano eſt Perſica. Idem Strabo mox Argolicos celebrat: hinc Ar-
Argolic. gos Homero ἱππόβοτον, id eſt equorum alumna vocata eſt, vel ab equorum, qui ibi alebantur copia, vel potiùs quòd alendis equis apprimè aptus eſſet locus, vt Horatius teſtatur, inquiens:

Aptum dicet equis Argos, diteſque Mycenas.

Quanquam priuatim ob Agenoris equo Argos hippotrophon dictũ eſſe Etymologus ſcribat: alij etiam ab Hippe Danai filia. Argolicos iſtos equos Abſyrtus probis eſſe pedibus & capite, clunibus non item, aſſerit: indiuidua ſpina, grandi, ſed curta, vt Ruellius vertit, (Græcè legitur, τῷ ῥάχει ἄτομοι, κοῖλοι, ἐυμεγέθεις, βραχεῖς: duo poſteriora ad totum equi corpus potiùs referri debere credit Geſnerus. Fuit autem Argos vetus eademque nobilis Achaiæ in Argolide vrbs: item alia in Peloponneſo & ipſa ſimiliter Hippium dicta: necnon & alia in Apulia à Diomede cõdita, & primùm à nomine relictæ patriæ Argo hippium quoque nuncupata. Varinus Homerum de F
Argo Peloponneſiaco loqui tradit, ab Argo illo oculatiſſimo ſic dicto; hippoboron autem dixiſſe, quod multos & præſtantes equos ferret, vt hiſtoria (inquit) teſtatur. Heſychius verò ἱππόβοτον exponit equorum paſcuis idoneum, vel μεγαλόβοτον & εὔγειον, vt hippos hic nihil quàm augeat. Equos verò iſtos è Cappadocia originem traxiſſe docet Claudianus, dum canit:

..... Delectus equorum
Quos Phrygia matres Argeaque gramina paſtæ
Semine Cappadocum ſacris præſcpibus edunt.

Et rurſus:

..... Iam paſcua fumant
Cappadocum volucrumque parens Argeus equorum.

Armenij. Armenios ad belli vſum aptos ait Oppianus: præſtareque Siculis, cùm tamen priùs dixiſſet Siculos qui ad AEtnam degunt, cæteros omnes celeritate vincere. Horum equorum mox fit mentio
inter equos Niſæos. Satrapes huius regionis teſtante Strabone quotannis per ſe viginti millia G
pullorum ex Mithracina mittebat. Abſyrtus hos vocat βαρυχίμαλους. A Parthis genus ducere inuenio, capite tantùm grauiores eſſe. Aſturio in Hiſpania gens inclyta equorum genere, quos Aſtures & Aſturcones vocant, quibus forma minori præditis, mollis eſt alterno crurum explicatu glomeratio, vt ſuo loco obiter tetigimus, & meminit etiam Martialis:

Aſtures.
Li. 14. Epi.
Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit vngues
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Et Silius Italicus de his loquens populis:

Hic parvus ſonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo
Aut molli pectata celer trahit eſſeda collo.

Aſtures. Fuiſſe autem olim in pretio atque honore haud obſcurè nos docet Seneca; etenim cùm Catonem
fuiſſe in vno caballo contentum fuiſſe dixiſſet, addit; *ita non omnibus obeſis mannis & Aſturconibus & tõl-*
pretio. *lutaribus præferes illum vnicum equum.* Clariùs Cicero ad Herennium: *Aut Aſturconi locus ante*
oſtium detur. Clariſſimè Plinius: *Volcatium nobilem Aſturcone è ſuburbano redeuntem, canis à graſ-* H
ſatore defendit. Piſis in antiquiſſimo marmore inſcriptio quædam Aſtyrum mentionem facit, vt refert Fran. Robertellus: qui Aſtyres putat intelligi equites, qui equis Hiſpanis, ab Aſturia regione vterentur: ni fortaſſe malis (inquit) ab Aſtura oppido Latij vocatos Aſturas. Virgilius opi-
Lib. 2. Var. annot. c. 31. nor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit, cum ait: *Aſtur equo fidens*: etſi ille Latinus non erat. Hæc ille. Sed cùm inſcriptio illa ſic habeat: *Præfectus cohortis ſecundæ Aſtyrum*, Aſtures verò, vt ex præcedentibus conſtat, bellis apti non ſint, Robertelli coniectura placere non poteſt. Atticam Chorus apud Sophoclem equis fœcundam eſſe ait, & mox cùm ab olearum copia
Attici. eam commendaſſet, addit: Laus alia adhuc memoranda reſtat, qua vel maximè hæc lucida tollitur vrbs ad ſydera. Hoc magni inſigne Dei munus, quòd equis excellat præſtantibus. Barbaros vulgò vocamus equos quoſdam celerrimos, quorum in curulibus certaminibus vſus eſt. Hi ex Tuni
Erbari. Africæ, ac Maſſylia, Numidiaque habentur. Hoc genus equorum Ioan. Stradanus, qui plurimarum regionum equos ſculpſit, & edidit, ita pinxit, vt apud nos ferè in curuli certamine, perniciſſimo curſu feruntru; Picturæ additi hi verſus:

Hic celer ante alios valido quatit impete campos
Ocior aut iaculo, aut ventos æquante ſagitta,

Plerumq.

A *plerumque & varijs maculis distinctus, anhelo*
Est comites reliquos assuetus vincere cursu.

Babyloniæ regi erant teste Herodoto peculiares equi præter bello destinatos, admissarij octingenti, cum equarum, ad quas admittebantur, sexdecim millibus: nam singuli à vicenis admittebantur. Qui nauigationes suas in nouum orbem scriptis mandarunt, in Bengala aiunt maximam esse equorum copiam. Balasciæ prouincia, vt tradit Paulus Venetus, Mahumeti addicta, equos habet multos & optimos & magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes & vngulas habent, vt ferreis soleis non indigeant, vtcumque per saxa & montes currant. Bibilim Celtiberiæ Hispaniæ vrbem celebrat Martialis. *Lib. 1.* *Lib. 1.*

Videbis altam Liciane Biblim, Equis & armis nobilem.

In Bisinagar vrbe, cui Narsingæ rex moderatur, equum non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ij sunt aurei numi) vendi tradit Ludouicus Romanus lib. 4. suæ nauigationis cap. 10. vsu autem quandoque euenire, vt octingentis aureis quis equum emerit. Pretij hanc
B immanitatem efficere, quòd aliunde aduehantur, ibiq; nulla sint equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Habere tamen regem supra quadringenta equitum millia in armis semper excubantia. Britones nos vulgò vocamus equos crinibus & auribus mutilos: sed huius tamen nomine populi (Galli sunt) aures non amputant: si modò Stradanus in sua pictura diligenter aduertit: quæ iubam quidem detonsam, sed integras aures ostentat. Adiecti sunt hi versus. *Brito.*

Britonijs euectus agris hic gaudet amanis
Vallibus, & pratis & apertis gramine campis:
Crinibus & mutilis per iter festinat anhela
Terga sequi, properos gaudens coniungere gressus.

Burgundiones post Hunnscos commendat Vegetius, vt iniurię tolerantes. De Brussiæ syluestribus equis dictum est antea. Burici equi à Buris vrbe Achaiæ, vbi erant laudatissimi. Calpe mons est Hispaniæ, Abylæ Africæ monti oppositus, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Eius equos fuisse celeberrimos indicat nobis præ cæteris Nemesianus:

Quin etiam gens ampla iacet trans ardua Calpes
Culmina cornipedum latè fœcunda proborum.
C *Namque valent longos pratis intendere cursus:*
Nec minor est illis, Grato quàm in corpore forma;
Necnon terribiles spirabile numen anhelæ
Proneluunt flatus, & lomina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant,
Nec segnes mulcent aures, nec crure quiescunt.

Iustinus lib. 44. narum putat, quòd in Hispania ex vento concipi credantur: Sunt & Callaici Hispaniæ populi, qui & Callæci & Galleci dicuntur, vt Xilander annotauit, hodie Galitiam regionem incolũt. Illorum quoq; equos celebrat Silius Italicus, de certamine curuli Scipionis loquens: *Callaici.* *Lib. 16.*

Euolat ante omnes, rapidoque per aera cursu
Callaicus Lampo, fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & venetos post terga reliquit.

De Calabriæ equis hæc prodidit Bernardus Saccus Ticinensis: Calabria aere puriore fruitur quàm Apulia pabuloque acomnium fructuum genere feraciissima est, suasque laudes in pecoribus
D equitioque armento non inferiores habet quàm Apulia, nisi quòd staturę magnitudine Apuli Calabris supereminent, sed itinerifaciendo Calabri aptissimi sunt. Expressit hunc quoque Stradanus, hoc addito encomio: *Lib. 1. Hist. cap. 5.* *Calabri.*

Fortis & armipotens Calabris prognatus in oris;
Est equus, arguto mque cui caput, & brevis alvus,
Tergaque obesa, feris volvens sub naribus ignem,
Sæpius & solido tellurem concavat vngue.

Cappadociam ante alias terras, equorum altricem esse scribit Solinus, & prouentui equino accommodatissimam. Et Strabo testatur Cappadoces Persis præter argentum mille & quingentos equos quotannis soluisse. Celebrantur autem hi equi tanquam omnium ferè optimi. Nemesianus: *Cappadoces*

Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata, & palmas nuper grex omnis anorum.

Oppianus inclytos & celeres eosdẽ cognominat: additq; dũ ætate minores sunt, pullinis adhuc dẽtibus & lacteo corpore, imbecilles haberi: fieri verò eo velociores, quò maiores natu fuerit: animosos audaceſq; esse, bellis paritar & venationibus aptos, propterea quòd nec arma, nec cominus cũ

feris congredi metuãt. In prouincia Caraian, referẽte Paulo Veneto, equi optimi ſunt, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur. Incolæ verò ſolent illis equis auferre (inquit) de oſſe caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens ſeſſorem cauda feriat, neue caudam in latera ſubinde flectat, quod turpe exiſtimant. Celtiberorum Hiſpaniæ populorum equos Strabo ὑπόψαρυς eſſe ſcribit, interpres ſubalbos reddidit: quod ſi in exteriorem traducantur Hiſpaniam, colorem permutare: eſſe autem Parthicorum ſimilos: nam & agilitate & currendi dexteritate reliquos anteire. Idem tradit Carmaniæ incolas equarum inopia laborare, aſinis verò in bello vti. Chalambrij equi à loco quodam Lybiæ nominantur, vt Heſychius & Varinus annotarunt. Chaoni equi commendantur à Gratio, de Siculis equis dicente his verbis: E

Nodi in cauda adempti & cur.

Lib. 3. Celtiberi.

Lib. 15. Carmani.

Chalambri.

Chaonij.

Quis Chaonias contendere contra
Auſit, vix merita quas ſignat Achaia palma.

Vbi ſuſpicandum eſt legendum eſſe Chaonios & quos: de equis enim loquitur, niſi equas maluerit, quam equos dicere Græcorum more. Eſt autem Chaonia pars Epiri alpeſtris, licet quandoque ſumatur pro tota Epiro. Inter Chinæ inſulas viam eſſe aiunt, quæ ab equis nomen habet: cæterum nominis rationem non reperio. Cilicia equorum feraciſſima. Ei propter Dario Perſarum regi annuatim trecenti ſexaginta albi equi & argenti quinquaginta talenta pendebantur, quorum centena & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem, quæ equos producebat. Hoc autem memini legiſſe apud Herodotum Colophonij in alendis equis plurimum operæ impenderunt: habitant enim Colophonij in planitie, vt apud Græcum quendam authorem legiſſe ſe memorat adagiorum author. Strabo ſcribit Colophonios olim cùm naualibus copijs abundaſſe, tum equeſtribus vſque adeò præcelluiſſe, vt vbicumque gentium bellum gereretur, quod confici non poſſet, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur; atque inde vulgò natum prouerbium, Colophonem addidit. Corſicos & Sardinios breues admodum eſſe aiunt, ſed animo generoſo & audaci ingreſſu. Procopius lib. 3. trad t paulò ſupra oues eſſe magnitudine, eorumque armenta vagari paſſim. Equum Corſum, niſi clauſis obequitetur oculis, ſeſſorem excutere ait, quiſquis ille eſt, qui Stradani equis verſus adiecit: F

Colophonij.

Lib. 14.

Corſici.

Lumine Corſus atrox viſo furit, atque nitentes
Et duro reijcit phaleras & ephippia dorſo,
Lumine nec viſo ſeſſorem admittit & hoc eſt
Quod teneant oculos bubulo velamine tectos. G

In Creta, vt teſtatur Plato, equorum vſus nequaquam eſt frequens: idcirco neceſſe eſſe ait hiſce in locis minora eſſe ſtudia nutriẽdorum equorum & equeſtrium certaminum. Cretenſes (κρῆτες) tamen equos celebrat laudatque Oppianus, & alicubi ἄπλοτα κρήσια φῦλα vocat, tanquam genus eſſet equorum elatioris animi, qui acceſſum ægrè ferrent. Cyrenaici magnitudine pollent, vt tradit Abſyrtus, ilibus ſubſtrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei, pedum bonitate præſtantes, inter equitandum longiore animæ ductu: Dacia quam nunc Vvallachiam dicimus, equos mittit perniciſſimos, & quorum iuba ab armis ad terram vſq; propẽdet, & cauda præ cæteris denſa ac prolixa eſt: caput paruũ dũmodo bene expreſſit Stradanus, nam de eo in adiectis verſibus nihil:

Lib. 8. de legib.

Cretenſes.

Cyrenaici.

Dacus.

Hic ad bella ferox Valachus, iuba cuius ad imos
Pendet criſpa pedes, celeres præternolat Euros
Curſibus: ex facili ſeſſorem deijcit. atque
Sæpius ingentes quatit atris calcibus vros:

Specioſus quoque eſt Danus, vt ex icone ab eodem Strabo edita diſcimus, & viribus in primis etiam commendari, adiecti verſus atteſtantur. H

Danus.

Saltu Danus atrox, faſtoſus pectore celſo
Iungere cum celſa greſſus grauitate ſuperbos
Gaudet, & inſigni curſu conſcendere colles,
Ruraque depreſſis necnon proſcindere aratris.

De Dalmatis equis mox fiet mentio inter Epirotas. In Darana propter ſoli vbertatem quàm alibi grandiores eſſe tradit Petrus Martyr. Dorcades Libyæ quanquam mirabili ſunt velocitate, tamen inferiores ſunt currendo equis Libycis, ſi Aeliano credimus. Elandiam Gothici maris inſulam, plurimos greges equorum paruorum ſed validiſſimorum habere ſcribit Olaus Magnus, vt puta qui fortitudine & agilitate multis eximij corporis equis præualent, quoſque domeſtici & exotici negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ miracula venales exportant. Eſſe enim totius orbis minimos, ſed perdociles. Elidis rex Oenomaus celerrimos legitur habuiſſe equos, quibus omnes in curuli certamine ſuperaret. Fuitque haud ſegnis horum populorum in equis propagandis cura, quippe qui equas finibus ſuis eductas iniri faciebant, quod eſſet experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde prouenire:

Dorcades.

Lib. 2. c. 13.

Elei

quare

A quare,& in magno erant honore ac pretio. Antonius vnus ex procis Penelopes apud Homerum gloriatur se in Elidè equas habere duodecim. Et Nestor iactat se ex Elidis centũ,& quinquaginta flauas equas cum suis quasque pullis abduxisse. Virgilius ceu præstantissimas,quoque celebrat.

------Eliadum palmas Epirus equarum. Lib.1.

Propertius inde ditem factam fuisse Elidem ostendit,inquiens.

Et quas Elis opes antè parârat equis.

Commendabantur autem potissimùm à pernicitate, quod ostendit Lucanus de Cæsare loquens:

In bellum prono tantum tamen addidit iræ Accendítque ducem,quantum clamore iuuatur
Elaus sonipes, quamuis iam carcere clauso Imminet ac foribus pronusque repagula laxet. Lib.4.

Strabo omnem eam regionem quæ inter Messaniam, & Achaiam media iacet ad mare vsque, Elæam vocat. Equos Elęos Oppianus Epeos dicit; nam Epeorum agri Elęorum sunt, eidemque populi, vt alicubi idem Strabo docet. Sunt autem Epei Achaiæ populi, & Achaici etiam equi ab eodem Oppiano celebrantur. Idem Strabo libro postremùm citato equos Epidaureos excellere asserit, & Virgilio quoque vocatur *domitrix Epidaurus equorum.* Aliàs tamen Strabo Thessalicos Epidaurijs præfert. Xenophon elegantiæ studiosus(inquit Aelianus) equum habuit Epi-
B dauricum. Epiroticos in Olympicis certaminibus haud in postremo loco fuisse ex Virgilio discimus vbi ait: *------Eliadum palmas Epirus equarum.* Vbi Seruius, Epirus, inquit,creat equas optimas,quæ apud Elidem palmas merentur in Iouis Olympici curuli certamine. Et rursus in hoc eiusdem poetæ:

Quamuis sæpe fuga versos illi egerit hostes Et patriam Epirum referat: Lib.3. Geor

Quia,inquit,in Epiro sunt equæ optimæ, quibus exercetur curile certamen Iouis Olympici. Absyrtus equos Epiroticos, mordaces vocat,& peruersos.Apud Vegetium,vbi ait:*Epirotas, Sarmaticos,ac Dalmatas licet contumaces ad frena,ac viles armis,ac bellis assueuerant cruribus*, Gesnerus legit,licet contumaces ad frena,ac viles armis,at bellis,&c.Et in hoc eiusdem Vegetij loco *Epirotas,ac siculos non despexeris si mores ac pulchritudo non deserat*, copulam nouissimam ac abundare existimat,Nunc Albanos vocant: Pinxit,& hoc equorum genus Ioan.Stradanus picturæ hi additi versus:

Herbida fundit equos, bellis furialibus aptos
Epirus calòs volentes naribus ignes
Qui vel ad Elei metas vel maxima campi Erembi.
C *Sudabunt spatia,& spumas flant ore cruentas.* Frigisci.

Erembi equi nominatur ab Oppiano. Dat & Flandria nobiles equos, de quibus ille qui Stradani equos versibus illustrauit:

Fortes fundit equos, fruticanti Flandria gleba
Dines & attrito Cereales vomere sulcos,
Et doctos granibus terram posidere rastris
Nec non,& phaleras redamant& ephippia dorso.

Vegetius Frigiscos non minus velocitate, quã continuatione cursus inuictos commendat. Quærendum nunquid Frisiorum equos intelligat,quorum scilicet equi celebrãtur.& ipse subinde post Hunscos,& Burgundiones eos nominat. De Frisijs mox,vbi de Hollandicis. Gallicos equos haud magni fuisse pretij, multoque viliores Gallicos canterios ait Dionysius Lambinus explicans illud Plautinum: Gallici.

Ego faxim muli pretio qui superant equos Sient viliores Gallicis canterijs. In Aulul.

L.Apuleius tamen iumenta Gallicana commendauit:quibus (inquit) generosa soboles perhibet
D generosam dignitatem necnon D. Hieronymus: *Illi gaudeant Gallicis canterijs, nos soluens vinculis asellus Zacharia deleti es.* Inuenio etiam à Gallis magnum Romanis equitatum fuisse suppeditatum;ideoque equitatum eorum semper in pretio fuisse. Horatio equi Gallici ora Gallica nominantur,vt ostendit Turnebus: *Gallicanec Lupatis temperat ora frenis.* Gallia autem hominum paradisus, sed equorum infernum vulgato dicto appellatur. Viatores enim lautè, equos pessimè tractant. Γέλωνες Hesychius,& Varinus exponunt genus equorum ingnobilium, & ad bellũ ineptorum.Quod nomen,nunquid à regione aliqua factum sit,aut qua nam alia re,incertum est.Gelas quidẽ Siciliæ fluuius est,sed equi Siculi in magna sunt existimatione.Sunt verò,& Geloni Scythiæ populi,qui in equis fugiendo pugnabant,de quibus Lucanus.

Massagetes quo fuit equo,forteque Geloni: Et Virgilius:
Bisaltæ quo more solent,acerque Gelonus, Cùm fugit in Rhodopen,aut in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino. Geldrici ijdem cum Menapijs. Germanorum equos nec forma,nec velocitate conspicuos esse allucrat Tacitus.Cæsar eosdem etiam improbat his verbis:*Iumentis importatis Germani non vtuntur, sed quæ sunt apud eos nata prana atq; deformia:* Germani Li.4.de bel Gal.

Lib.9. *hac quotidiana exercitatione ſummi vt ſint laboris efficiunt.* Et rurſus: *Eorum (Germanorum) aduentu* E
quòd minus idoneis equis vtantur, à tribunis militum reliquiſque equitibus Romanis atque euocatis equos
ſumit; Germaniſque diſtribuit. Nos paullò antea grauiores eſſe diximus, & ſuccuſſarios, ſubſultimque moleſtè ingredi. Qui verò nunc à Ioan. Stradano pictore delineatus proſtat, nequaquam ſuccuſſator eſt, nec vt veteres illi aiunt, deformis, & piger, ſed vt ipſius ſubſcriptum eſt eiconi:

Ipſe careus cauda, feſſorem tergore duro
Germanus per prata gerit, hinnitibus auras
Implet, arrectis volat auribus ocyor Euro:
Nec vanos horret ſtrepitus, Martiſque furores.

Getici. Transylnani. Iazyges. Lib.12. Au Getuli. Ætiad. Getuli. Getici equi authore Aeliano celerrime feruntur: Tranſylua nos hodiè vocant, docilitate ab alijs vinci inuenio, curſu verò iugi, & longo nullis cedere. Ricardus Bertolinus Iazyges equos vocat, quamuis Iazyges inferioris Pannoniæ populi ſint, Tranſyluanis contigui, vnde optimi ad curſũ ætate noſtra equi aduchuntur;

Quin, & Pannonio properans de vertice Lyncem
Iapyge præſtat equo, & curſus regit ille volantes.

F Getuliam aut potius Gætuliam præſtantes quoque equos habere non obſcurè indicat Statius, in quiens;

Getulo ſic pulcher equo, Troianaque quaſſans
Tela, nouercales ibat venator in agros
Aſcanius.

Huius regionis reges plurimùm equorum gregibus ſtudere tradit Strabo, vt ad centena pullorũ millia quotannis recenſeantur. Equos verò ipſos μακροχειλέτερους eſſe noſtris, id eſt longioribus labris, interpres ineptè vngulis vertit. Græcanici, ἰλλαδικοὶ in ſummo quoque fuere pretio. Nemeſianus;

Græcanici. *Cernipedes igitur laſſos det Gracia nobis.*

Abſyrtus ait pedibus bonis fultos eſſe, vaſto corpore, capite venuſto, ardua antica parte ſtatura (ὀρθοτελῶ προτομῶ, ideſt capite recto) concinnoque corpore ſed iunium compage incommoda nec reſpondente: pernices, & animoſos. Heluetios equos bellis quoque idoneos eſſe ait Camerarius, & præcipuè Algoicos, qui durare (inquit) diuitiſſimè putantur. Habent, & Hetruſci equos præſtantiſsimos arguto capite, quod maximè probatur, & denſa iuba, vt cùm ex Stradani G
pictura, tum ex aſcriptis ei verſibus conſtat, qui tales ſunt:

Helnetij. Hetruſci. *Tuſcus acer medijs cùm ſeſe vallibus effert.*
Effert argutum caput, auribus emicat, armo
Denſa iuba in dextro ſemper iactata recumbit,
Concutiens ſolido paſſim frondentia cornu.

Hippobotæ. Hippolaitæ ſeu Hippobotæ, populus Chalcidẽſis, cuius meminit Plutarchus in vita Periclis, olim opibus gloriaque cum primis clarus. Nam ipſum nomen ab agrorum fertilitate inditum eſt quaſi dicas equorum altores: quorum regionem pulſis ijs, & deducta colonia occuparunt Athenienſes.

Hirqini. Huius rei mentionem facit Herodotus in Terpſicore. Hirpini in pugna præſtantiſſimi, & potentiſſimi habebantur, vt ſcribit Iulius Pomponius in hoc Virgilij *Hinc bellator equus*: inde Apuli,

Hiſpani. poſtea Lucanici, nam præter vires, ipſa corporis magnitudine cæteros præcellunt equos. Hiſpani ſimiliter teſte Abſyrto magno ſunt corporis habitu, concino, & recto, eleganti capite, compage corporis luculẽter diuidua: ſed aſtrictis clunibus, itineribus obeũdis pares, & robuſti, corpore nec
H gracili, nec ad macicm oportuno: cæterùm ad curſuram inhábiles (ἄδρομοι, legendum apparet εὔδρομοι,, nam curſu valere ex ſequentibus conſtabit.) in equitatione calcaribus non incitantur. Quin, & ab ortu ad integram vſque ætatẽ morati, & obſequentes: deinde improbi, & mordaces fiunt. Strabo ait ſimiles eſſe equis Spartarum, reliquos omnes mira celeritate ſuperantes. Volaterranus equos in Hiſpania quoque leuitate, atque elegantia conſpicuos eſſe tradit, Camerarius celeritatis, & agilitatis opinione à magnatibus expeti. Vegetius, *Cappadocum* (inquit) *gloriosa no-*
Lib.4.Ep.6. *bilitas: Hiſpanorum par vel proxima in circo creditur palma:* Hinc apud Symmachum legimus: *Eucti tionem impetrauit, amicos in Hiſpaniam miſi ob caruliuum equorum coemptionem.* Sed & in bello vtiliſſimi ſunt quin Rodericus Santius par. 1. hiſt. Hiſpaniç. c. 2. tantam eorum fidem dici eſſe ait, vt cùm ſe percuſſos in bello ſentiunt, ſeſſores ſuos in columes inter hoſtes mira probitate extra prælium exponant. Claudianus in laudibus Serenæ reginæ Hiſpaniam inter alia laudat, quia eſt

Diues equis, frugum facilis, pretioſa metallis

Iſtiuſmodi equos vulgo lannettos vocant, Hiſpani (vt inuenio) genetos à genibus vt quidã conijcit: quòd cùm celeberrimum hoc genus equorum ſit vectorem genibus ad ſellam, & latera equi

A inniti oporteat, vt tutiùs vehatur. De Asturconibus & Callaicis siuè Gallaicis dictum est. Vtrosque autem Hispanici generis esse Plinius testatur: *In Hispania* (inquit) *Gallaica gens & Asturica equini generis, quos thildones vocamus; minori forma appellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: vnde equis tolutim carpere incursus traditur arte.* In Hispaniolam noui orbis insulam equi ex Hispania illati multiplicem de se sobolem dedere. Iberi an ijdem sint Hispanicis dicam subinde. Equos generosos, præstantes, torosos, idoneosque ferendæ panoplię, sed succussatores plerosque ea pars Hollandię producit, quę Cisrhenana Frisia dicitur & Cannefatum regio, fęcundior equarum nobilium, quę ducendis matronarum pilentis in Italia expetuntur ad luxus ostentationem, australior regionis pars laceertosos quoque & optimos profert. Ingentem equorum nobilium vim exportari docent pagi aliquot mercatu equorum frequentissimo celebres, vt scribit. Adrianus Iunius in sua Batauia. Expressit hoc quoque equorum genus Ioan. Stradanus, additis his versibus; *Holl. andic.*

Tardior est Phryssis equus educatus in aruis,
Curribus aptus, & attrito sub vomere tastris,
Dentalis pingues doctus conuellere glebas:
B *Densa cui dextro iuba semper pendet ab armo.*

Hunnuscorum longè prima (inquit Vegetius) docetur vtilitas patientiæ laboris, frigoris, famis. *Hunisci.* Est autem eis, vt mox addit, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ vltra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda syluosa, validissimæ tibiæ, paruæ bases, plenæ & diffusæ vngulæ, ilia cauata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens. Alias Hunnicos vocat: nos Vngaros aut Vngaricos, ni fallor, dicimus. Nec de alijs puto equis loquitur his verbis D. Hieronymus ad Oceanum. *Hunnorum examina pernicibus equis hinc illucque volitantia, cadis pariter ac terroris cuncta compleuerunt.* Scribit Camerarius equos Pannonios (Pannonia eadem quæ Vngaria) multos reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dētes cadere negari: ad bellum idoneos esse, sed plerosque mordaces & calcitrones, & ab eis prouerbium malignitatis ortum, non ferè nisi irritatos aut opinione aut metu offensæ ferocire. Audio in Polonia magno in honore esse. *Hungarici.*

C Iberi (Ἴβηρες) equi Oppiano authore Parthis sunt præstantiores: celeritate enim tantum præstant inter equos, quantum aquila ac circus accipiter in aere, & in mari Delphinus, sed exigui sunt, & viribus paruis & animo imbelli; & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittūt, corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam. Disputant expositores, an Iberi Oppiano ijdem sint cum Hispanis: qui id affirmant, Strabonis testimonio nituntur, qui similiter ac Oppianus Parthorum equos cum Iberis comparat, eo scilicet libro, in quo de Hispania tractat. Negantibus verò eosdem esse fauet Absyrtus, qui equos Hispanos magno corporis habitu esse scribit. Est autem & alia regio hoc nomine iuxta Pontum inter Colchida & Armeniam, à qua vt Varro scribit, profecti dicuntur, qui in Hispania habitauerunt, quanquam Dionysius tradat Iberos populos à Pyræneis montibus profectos, in Asia sedes posuisse: vt minus miremur, si de Iberis simul cum Hispanis loquatur Strabo, fierique potest, vt loci ratione corporis magnitudine differant. In India animantes multò sunt grandiores quàm cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisæi vocantur, vt author est Herodotus. Sed de natura, indoleque equi Indici & vt ad pugnam quæ fit ex curru, instituatur sic loquitur Aelianus: *Indicum equum exultantem & immoderatiùs excurrentem continere & coercere, habenas adducere vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt: Si frenos ipsos sustinere consueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Verumtamen ad hunc gyrum agendum; atque ad conficiendum orbem manum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi & callidissimi agitatores, currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantes ferre queat.* De quo Indico vnicorni dicam in monocerote. Iones equos ceu præstantes memorat Oppianus. Claudianus eximiam eis præ cæteris ascribit cursus agilitatem, dum canit: *Iberi.* *Indi.* D *Iones.* *Lib. 21.*

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per æquora possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
Nesciat vt spumas, nec poterat vngula culmos.

Lectissimos equos quoque præbet Insubria, ardua præ cæteris ceruice, micantibusque oculis, vt scribit ille qui Stradani equis versus appendit:

Corni-

Inſuber.

Cornipedes lectos dines Inſubria præbet
Immodicum quibus eſt latus, & quibus ardua cernix,
Altus bonos, oculique vago ſplendore micantes,
Continuè calidos, qui fumant nare vapores.

Iſtrÿ. Italici. Iſtrij teſte Abſyrto, pedibus valent, perquam proceri ſunt, indiuidua ſpina cauaque, ſed curſu pernici. Italicos qui vernaculi dicebantur, in circo probatiſſimos fuiſſe legimus apud Plinium.

Lib. vlt. c. vlt. Ithacam patriam ſuam Telemachum Vlyſſis filium ſcimus ob aſperitatem equis vtendis ineptam iudicaſſe, equoſque propterea à Menelao donatos ceu inutiles recuſſaſſe, quoniam ea regio eſſet potiùs

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἱππηλάτος ἱππόβοτοιο, id eſt:
Capris alendis idonea, & grattor quam ſi equis alendis eſſe accommoda. Meminit

Lib. 1. Epi. huius doni Horatius ad Mecænatem ſcribens:

Haud male Telemachus proles patientis Vlyſſei;
Non eſt aptus equis Ithacæ locus; vt neque planis
Porrectus ſpatÿs, nec multa prodigus herba;
Atride magis apta tibi tua dona relinquo.

Lacertoſus admodum, ideoque robore præſtans eſt Iuliacus, vt ex imagine à Stradano exhibita conſtat: cui hi additi ſunt verſus.

Aera Iuliacus tremulis hinnitibus implet.
Auribus arrectis inſignis, cui inba collo
Dependet rigido atque armi vibrantur in orbes,
Seſſorem duri qui ladit verbere dorſo.

Iuxta Lampſacon in Aſia equos magnanimos eſſe docet Strabo. Lapithis genti Theſſaliæ, cùm

Lib. 13. fuerint teſte Virgilio frenorum inuentores & equitationis periti, equos quoque præſtantes poſſediſſe ratio perſuadet. Lappones equos non habẽt, ſed eorum loco feram domant, quam Reen dicunt de quo ſuo loco. Libyes ſiue Libycos Oppianus Mauris ſubiungit propter formæ ſimilitudinem, communemque durabilem celeritatem: niſi quod (inquit) robuſti Libyes maiores ſunt, corpore oblongo, coſtis & lateribus craſſioribus & ampliore ad rectum impetum pectore. Vtriq; ſolis æſtum & ſitim meridianam facilè tolerant. De Libycis equis (inquit Aelianus) hæc ex hominibus eiuſdem gentis audiui, equorum velociſſimos eſſe, nullo laboris ſenſu affici, ex habitus gracilitate & tenuitate macilentos eſſe, totoſq; ex ſe aptos exiſtere ad fortiſſimè ſuſtinendam dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint, ſtrigile perfricare, nec eis cubilia ſubſternere, nec vngulas expurgare, ſed ſimulatque iter inſtitutum confecerunt, ex equis deſilientes, hos ad paſtiones dimittere, atque ita homines Libycos grandi

Lib. 4. macie confectos & ſqualore ſordidos huiuſmodi equis vehi. In Liguria teſte Strabone equi naſcuntur quos gegenios (γηγενεῖς) vocant. Lituania referente Ioan. Botero in ſuis relationibus ſeptuaginta millia equorum dat. Sed Polonis deteriores ſunt. Lydi in Aſia Cræſi tempore fortes & ſtrenui & exequis pugnabant, & haſtas prælongas geſtabant, vt apud Herodotum licet legere.

Lydi. Luſitani. Luſitanos equos tantæ pernicitatis eſſe ait Iuſtinus, vt ex vento concepti eſſe vulgò dicantur, qua

Lib. 44. de re poſtmodum. Hos ex Arcadia originem trahere putat Goropius Becanus. Magnetes populi qui in alendis equis eſſent ſtudioſi & pugnæ inſuper equeſtris apprimè periti, paſſim à vereribus

Lib. 6. celebrantur. Lucanus:

Et Magnetes equis, Minya gens cognita remis.

Mantuani. Eſt autem Magneſia Macedoniæ regio Theſſaliæ annexa, item vrbs & regio Aſiæ ad Mæandrum.

Lib. 9. Oppianus eoſdem quoque equos celebrat. Noſtra ætate apud Mantuanos (inquit Goropius in H Veneticis & Hyperboricis) generoſa equorum proles magna cura educatur, qui cùm loca colant paluſtria & paludibus plena non multùm à Venetorum (de quibus mox) natura & priſca conſuetudine recedunt. Geographus enim Venetiæ eam naturam quaſi propriam facit, vt tota ſit paludibus & fluminibus plena, quæ ei cum Mantuanorum agro prorſus eſt communis. Videtur itaque hæc vrbs in lacu ſita & generoſiſſima equorum ſobole nobiliſſima, vetuſtam hanc Venetorum in-

Lib. 3. Hiſt. equis alendis laudem vindicaſſe. Iouius verò neminem quidem totius Europæ regum Mantuano principe omnis generis militares equos vel plures vel nobiliores aluiſſe aſſerit, ſed magno ſumptu ad propagandam ſobolem, ex omni tranſmarina prouincia conquiſitis equabus admiſſarijs, domi miro fœlicique prouentu inſtituiſſe, id quod cæteros poſtmodum duces etiam feciſſe certum eſt.

Maſſyli. Maſſyli Lybiæ populi optimos dicuntur habere equos, eoſque non freno, ſed virga regere: Martialis lib. 9. *Et Maſſyleum virga gubernat equum.* Proximi ſunt Maſſæſylis, qui & ipſi ſola virgula

Mauri. ſuos equos gubernat. Hos equis vti paruis & celerrimis diſcimus ex Strabone. Mauros Oppianus

Lib. 17. Libycis præfert, inquiens eſſe præſtantiſſimos, tum in longis curſibus, tum duris laboribus ferendis Hos

A dis. Hos quoque paruos esse aiunt, celeres, tamen, & obtemperantes, adeò vt fręno non sit opus, sed virga sufficiat regendum. Pugnant frequentiùs ex equo hastati; equi aut collaria habent ex ligno, aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Antonius Augustinus numum ostendit Hadriani, in quo mulier militaribus induta armis, ferocem equum dextra ducit, sinistra virgam tenet. Numi inscriptio MAVRITANIA. Hunc ita pinxit Stradanus, vt in curuli certamine a sessore ad cursum impelli solet; quidam hos addidit versus:

Maurus acer cursu reliquos superemineat omnes,
Ocior, aut aura, aut ventos aquante sagitta,
Emicet, & summam celeri pede libet arenam,
Posse putes sicco freta cærula radere cursu.

Cum Mauris eidem sunt Straboni Maurusij, quorum quoque equos celebrat Nemensianus, cuius iam iam versus recitabo inter equos Mazaces. Forma similes sunt Lybicis, vt diximus ex Oppiano qui item horum equorum ἄιολα φῦλα dicit, id est genera agilia, & velocia, non varia. Idem Oppianus Mazaces equos (sed apud eum Μάζικες pro Μαζικες legitur (celebrat, necnon Nemesianus, qui fusiùs eos delineat. *Mazaces.*

B
Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit; modò sit gentili sanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe, caput deformis, & alnus
Est collis, quodque infrenes quod liber vterque,
Quodque tubis pronos cernix dinerberet armos.
Paret in obsequium lenta moderamine virga.
Verbera sunt præcepta fugæ, sunt verbera fręni,
Quin & promissi spatiosa per æquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auidos comites post terga relinquunt.
Haud secus effusis Nerei per cærula ventis,
C *Cum se Thericius Boreas superextulit antro, &c.*
Horum tarda venit longis fiducia cursus:
His etiam emerito viget est iuuentus in ano
Nam quæcunq. suis virtus bene floruit annis
Non prius est animo, quàm corpore passa ruinam.

Sed obseruandũ duos loco distinctos populos Mazacas appellari. Plinius enim eos inter populos qui Taniam accolunt, recenset. Et Mazaca (neutrum plurale) vt Eusebius in Chronicis meminit, *Lib.6*
ciuitas est Cappadociæ sub monte Argæo, quæ nunc (inquit) Cæsarea dicitur. Contrà Strabo, & Ptolomæus Mazaces in Africa locauerunt. De hac autem loqui Nemesianum non dubito: Maurusijs enim eos coniungit, & Mazacem coloratum appellat, quod Cappadociæ non conuenit. Oppianus etiam Mazaces equos à Cappadocibus distinguit: fierique potest, quod hoc cum Cappadocibus commune habeant, quòd in simili ætate celeres adhuc sint, animoque vigeant. Media, *Media.*
vt, & Armenia, eximiè equis pascendis apta est, vt inquit Strabo: Pratum quoddam hippoboton *Lib.11.&*
vocatur, per quod iter faciunt, qui ex Persia, & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo *12.*
pasci dicuntur equorum quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Herbam quæ præcipuè e-
quos nutrit, eò quòd ibi abundet, propriè Medicam vocamus. Artauasdes rex M. Antonio præ-
D ter alios equos cataphractorum instructorum septem millia ostendit, cum in Mediam cum eo ingressus est. Idem Strabo Persis Medos ait quotannis equos ter mille pendisse. Aelianus quoque Medos homines scribit corporis habitu optimo esse, & luxu more equorum suorum diffluentes adeò nitescere se audiuisse, equosque more dominorum, magnitudine corporis, & pulchritudine, atque adeò lauto extra corpus cultu delectari, vt magnitudinem, & pulchritudinem suam sentire videantur. Eximia autem corporis magnitudine esse huius regionis equos notum quoque est ex Absyrto. Herodotus Medicos vocat. Menapios olim dictos nunc Geldricos dicunt. Hos *Menapÿ.*
Germanicorum equorum solos, vt bellatores in pretio esse scribit Camerarius Cæsarique Galli- *Geldry.*
cos vocari, & Rugos. Eosdem, & Sicambros dici voluunt. Iconem huius equorum generis exactissime expressit Stradanus, naturam verò expressit, qui icones eius versibus explicauit:

Hic pugilem gaudet dorso gestare superbum,
Fulgentes phaleras, nec ephippia dura recusat:
Atque cataphractus media inter prælia gaudet
Vincentum lituos, sonitusque audire tubarum.

Mosci

Moſch. Moſci referente Sigiſmundo Barone, habent equos prauos, caſtratos, ſoleis carentes leuiſſima E
frena, tùm ephippia in eum vſum accommodata, vt ſe in omnes partes nullo negocio vertere ar-
cumque intendere queant: pedibus vſque adeo attractis inſidentes equis, vt nullum haſtæ aut teli
paullo vehementiorem ictum ſuſtinere queant. Calcaribus pauciſſimi, flagello plerique vtuntur,
Murcibij. quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, vt id quoties opus ſit, apprehendant, & vtantur,
rurſus ſi ad arma deuentum fuerit, proiectum e manu pendeat. Gratius Murcibiorum equorum
meminit, qui, vt canit, *vixora tenacia ferro concedunt*. Mycænas tanquam præſtantiſſimorum
equorum patriam Virgilius prædicat, ſimulque cum Epiro nominat, inquiens:

Li.3.Georg. *Quamuis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtes*
Et patriam Epirum referat, fortesque Mycenas.

Lib.5. Car. Od.7. Horatius quoque Mycænas equis dites vocat:

------Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicet equis Argos, ditesque Mycenas.

Gratius verò equum deſcripturus, aptum venationi, his verſibus vtitur:

Conſule, Penei qualis perfunditur amne F
Theſſalus, aut patria quem conſpexere Mycenæ
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundit in auras
Crura, quis Eleas potior luſtrauit arenas?
Ne tamen hoc contingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm ſylvas clarumque laceſſere Martem.

Myſi. Per Mycenas totum Peleponneſum intelligi docti volunt. Myſos vt bellatores in pretio fuiſſe
Lib.17. Camerarius aſſerit. Nabatæi teſte Strabone equos non habent, ſed cameli implent corũ officium.
Nabatæi. Naſamones equi nominãtur apud Gratium, ſed locus non eſt integer. Sunt autem Naſamones
Naſamones populi Libyæ nauium Syrtibus inuolutarum ſpoliatores. Neapolis equos in primis ſubminiſtrat,
Neapolit. quos ceu præ cæteris electiſſimos, totius Europæ principes in ſummo honore habent, animoſos
nimirum, ſpecioſos, & robuſtos. De his ita canit, qui verſibus equos Stradani illuſtrauit:

Inclyta Parthenope, & ſimiles Campania felix
Funditequos, bellis aptos, & fortibus armos,
Necnon, & raſtris glebas perfringere inertes,
Et perferre graues gaudentes pondus aratri. G

Nigritę. Nigritæ ob iniquitatẽ ſoli equos non habent, nam ob æſtus penè perpetuos vix ibi creſcit herba
Cap.32. qua alantur, vt refert Aloyſius Cadamuſtus his verbis: In regno Senegæ Nigritarum equos ma-
ximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec facilè ibi aluntur propter aridam ter-
ram. Nam torrida eſt plaga, quæ pabula non pruducit; facitque æſtus nimius vt equorum ingui-
na intumeſcant, vt vix meiere poſſint, crepant propterea ſtranguria huiuſmodi labefactati. Pro
fœno vtuntur faſcolorum lacramentis (ſeu caulibus diſſectis, poſteaquam ſiliquas dempſerunt)
ſole exiccatis. Loco auenæ ſuccedit milium, quo mirum in modum pingueſcunt. Pro equo in-
ſtrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouem, ad ſummum quatuordecim, prout equi, &
forma elegans, & agilitas perſuaſerit dandum. Cùm autem emerint equos, mox, accerſunt faſci-
natores equorum, hunc que ritum ſeruant: Rogum accendunt ſarmentis, & aerbis quibuſdam
ſuaptè natura fumum exhalantibus, & equo per lorum apprehenſo, ſiſtunt ipſum ſupra fumantem
rogum, ac verbis nonullis prolatis, vnguento tenuiſſimo equum illinunt, & in domum adduc-
cunt, vbi ad quindecim vel viginti dies deliteſcit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appen-
dunt collo equorum effaſcinationes quaſdam corio rubeo inuolutas: & hæc agunt affirmantes
Niſæi. ſtrenuiores tutioreſque bello futuros equos. Hæc ille. Niſæos equos â magnitudine commendat H
Lib.3. & 7. Herodotus, in India inquiens animantia multo eſſe grandiora quàm cæteris in locis, præterquam
equos; hos enim vincia Medicis qui Niſæi appellantur. Et rurſus indeſcriptione exercitus Per-
ſarum: *poſt haſtatos* (inquit) *incedebant equi decem quàm pulcherrimè ornati, qui Niſæi dicuntur, ideo ſic dicti, quòd eſt ingens Medicæ regionis campus nomine Niſæus, qui grandes fert equos. Hos ſequebantur Ionis currus quem octo equi albi trahebant. Poſt quem ipſe Xerxes vehebatur, curru equorum Niſæorum*. Ex quibus verbis etiam conſtat equos Niſæos Medos, ſiue Medicos eſſe, id quod
Stephanus quoque teſtatur, necnon & Ammianus Marcellinus, qui Neſeos equos vocant.
Sunt apud Medos (inquit hic) *fœtus equorum nobilium, quibus (vt ſcriptores antiqui docent, noſque vidimus,) ſuccedunt prælia viri ſummæ vi vbi exultantes ſolent, quos Neſeos appellant*: Vbi fortè
Neſæos ſcribendum, nam & Stephanus ita vocat, & campum Mediæ, à quo fic vocantur ἀπὸ
τοῦ νησαίου. Varinus verò Niſæos equos dictos ait à Niſæa (nimirum regione, ſiue Armeniæ, ſiue
Mediæ (eſſeque qui Niſæum locum Perſidis faciunt, vbi Niſæi equi celerrimi naſcantur: aliquos
Niſæum interpretari ξανθὸν, id eſt flauum, eo quod Niſa equos omnes huius coloris habeat. Sui-

das

A das inter Susianam,& Bactrianam locum esse scribit,qui lingua Græca νίσος vocatur,in quo equi eximij procreantur. Aliàs etiam ait,esse qui à mari rubro haberi hos equos putant, & omnes colore flauo esse. Herodotum Nisæum Mediæ locum facere, Orpheum in dictye Nisam locum in mari rubro situm esse scribere. Sed Eustachius in Dionysium; campum Nisæum illum celebrem alicubi iuxta Medicam regionem fuisse arbitretur,qui magnos illos Nisæos vocatos equos producit. Corpore autem magno fuisse non obscurè quoquè innuit Philostratus his verbis: *Quantum equo niseo maior est Lybicus elephas,tanto Libicis elephantis maiores sunt Indici*. Oppianus, cui Nissæi vocantur,omnium equorum pulcherrimos esse asserit, ijs reges vehi eleganti forma, gressu molli,& freno faciles,capite paruo,iuba multa,& longa, comis vtrinque demissis,subflauis. Hierocles in procœmio Hippiatricorum Nyseos equos(sic scribit,nisi librariorum error sit) à Persarũ regibus in pretio haberi asseuerat.Strabo verò tradit alios credere,Medorum solebem esse,alios ex Armenia genus habere velle: habere autem propriam quandam formam, quemadmodum (inquit) Parthici nunc dicti præ Græcis, & aljs qui apud nos sunt. Alicubi hisce equis reges vti scribit. Ingentem autem fuisse eorum copiam alibi quoque ait, scribens viginti eorum millia quotannis mitti solere ad regem Persarum τοῖς Μιθραϊκοῖς vel Μιθραϊκοῦς,hoc est,sub illud tempus quo festum Mithræ Persarum Deo sacrum celebrabatur.Huius equi mentio est apud Plutar-
B chum; ait enim *Pyrrho speciem oblatam velut Niseo equo insidenti, ducem se illi præstaret Alexander Magnus*; id quod non percipiens interpres transiluit. Cælius Rhodoginus reprehendit quendam qui pro equis Nesæis verterit insulares. Sic quidem transtulit interpres Platonis in legibus. In sacris certaminibus maximã fuisse eorum existimationem annotauit Alexander ab Alexandro. Noruegici equi statura sunt mediocri, sed admirandæ fortitudinis, & pernicitatis in montibus,& saxosis vijs penetrandis.Numidia qua parte syluestris est, feras educat, (inquit Solinus) qua iugis ardua,equos alit. Equos hic facilè inediam tolerare dicunt, neque hordea neque triticea gustare;gramine verò solo, & fœno contentos esse Iouius author est, totius Numidarum patrimonij censum esse in equo pernici, quem seminudi egentissimique homines immenso (inquit)parant pretio,nec mirum quando vita,& vigilia eorum omnis si bellum desit,in latrocinijs venationibusque consistat. Asserit item vxores eorum tam humiliter viris ancillari,vt equos curent,& insternant. Hosce equos ad sacra Iouis certamina expetitos fuisse discimus ex hoc licet corrupto Gratij loco.

Lib.5.c.8. Norvegici. cap.39. Numida.

C *Fingit equos Pisis Numidæ soluci**
Audax, & patiens operum genus: ille vigebit
*Centum actus spatijs. atque eluctabitur iram**
Nec magni cultus sterilis quocumque remisit
Terra sui, tenuesque sitis producere rini.

Virgilius hos populos infrenes vocat. Hinc, & Siluius Italicus cecinit:

Hic passim exultant Numidæ, genus insciafreni,
Quis inter geminans per ludum nobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Quamobrem Numidæ Massylis,& Massesulis multis eidem esse creduntur. Odrisios equos Marti tribuit Claudianus dum ait: *In Gigantomachia. Odrisij.*

Primus terrificum Mauors non segnis in agmen.
Odrisios impellit equos

Vrbs est Thraciæ: Thraciæ equi autem erant in pretio. Oebalios celebrat Statius: *Oebalij.*

D *Oebalios sublimis agit, spes proxima palmæ* *Lib.6.Thebaid.*
Amphiaraus equos, tua forte lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas.

Oebalia Peloponnesi regio, pars autem Laconiæ. Ex Ormuz vrbe nunc celeberrima equi multi transferuntur in Indiam,vt scribunt nauigationũ authores in eam plagam. Parthi teste Absyrtho magno,& amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent. Oppianus *Parthi.* βαθυκόμας vocat,id est comam gestantes densis cincinnis nexam,& Siculis, (quos dixerat, omniũ quos terra dat, celerrimos esse)velociores esse asserit, Parthos rursus superari celeritate ab Iberis; Horatius itaque Parthos equis animosos cecinit. Equi autem celebrantur quoque à Gratio, sed asperis in locis parum idoneos esse ait propter vngularum teneritatem:

Lib.1.Car. Od.19.

Scilicet,& Parthis inter sua mollia rura
Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni
Garganumque trucem,aut Ligurinas desuper alpes,
Ante opus excussis cadet vngula,sed tamen illis

Eſt animus, fingetque meas ſi iuſſus in artes; E
Sed iuxta vitium poſuit Deus.

De heterophthalmis apud Parthos commendatis equis, ijſque qui vario colore diſtinguuntur, qui ab eiſdem originem duxere, ſuperius dixi ex Abſyrto. Qui ſint Pellæi equi celebrati hi verſibus ab eodem Gratio, non ſatis clarum eſſe puto:

Pellai.

Spadices vix Pellæi valuere Cerauni,
Et tibi deuota magnum pecuaria Cyrra
Phœbe decus, noſtras agere in ſacraria tenſas.

Cerauni montes ſunt Epiri; Cyrrha Phocydis oppidum in radicibus Parnaſſi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrhæus. Pella Macedonum metropolis eſt, Philippi & Alexandri patria: quo in loco recenſebantur milites, & equi alebantur & regis equæ teſtante Strabone, numero ſupra triginta millia, quorum trecenti erant emiſſarij, eranique ibidem equorum domitores, & bellicorum ludorum magiſtri conducebantur. Nihilominus iſtiuſmodi Pellæos equos à Gratio celebratos, doctiores dictos exiſtimant à Pella Theſſaliæ, quoniam huius regionis equi, vt ſubinde patebit, præ F
cæteris laudarẽtur. Perſicos cæteris præfert Vegetius his verbis. *Perſis prouincijs omnibus præſtat*

Perſici.

equos patrimoniorum cenſibus æſtimatos, tam ad vehendum molles, & pios inceſſibus, nobilitate pretioſos. Et paulò pòſt. *Perſis, & ſtatura, & poſitione à cæteris equorum generibus non plurimùm differt, ſed ſolius ambulaturæ quadam gratia diſcernuntur à cæteris: gradus eſt minutus, & creber, & qui ſedentem delectet, & erigat, nec arte doceatur, ſed natura veluti iure præſtetur. Inter colatorios* (Geſnerus legendum cenſet tolutares) *enim, & eos equos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media eſt, & cum neutri ſint ſimiles, habere aliquid creduntur ab vtriſque commune, ſicut probatum eſt. In breui amplius gratiæ, in prolixo itinere ſequor patientia animus ſuperbus, & niſi labore ſubiugatus, aſſiduè aduerſum equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum eſt, in tanto feruore cautiſſimè decoris eſt obſeruator: incurnata in arcum ceruix, vt recumbere videatur in pectore.* Peruuiæ, & nouo orbi equos penitus fuiſſe incognitos, & ob id incolis terrori maximo, lego apud illos, qui ſuas in eã plagam nauigationes prælo expreſſerunt. Campos Pharſalicos equis quoque nobiles fuiſſe nõ vnus tradit veterum: hincque bucephalum Magni Alexandri originem trahere inuenio: Hic equâ fuiſſe aſſerit Ariſtoteles nomine iuſtam, quæ pullos pareret omnes admiſſarijs equis ſimiles, vnde fortè ei nomen factum, cùm ſit iuſti ſuum tribuere cuique. Pharſalus Theſſaliæ vrbs eſt. Phaſianos G
equos à Phaſide Scythiæ vrbe horum iumentorum ferace dictos diſcimus ex Suida. Rhodiginus verò Cælius ita dictos ſe inueniſſe teſtatur, vel ab eiuſdem nominis auis inuſtæ inſigni, vel quoniam ad Phaſin equi habeantur pulchritudine præſtantes: id quod aſſerunt ſcholia in Nubes Ariſtophanis. Equas Pheretiadas à pedũ velocitate celebrat Homerus, auibus eas aſſimilans. In deſcriptione celeberrimæ illius pompæ, quam duxit Antiochus, erant teſte Athenæo, ἱππεῖς Πισαῖοι πέντε χιλίοι, πολῖτικοὶ δὲ τρισχίλιοι· ὧν οἱ μὲν πλεῖστοι ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοτίφανοι, id eſt vt vertit Dalechampius equites Piſæi mille, vrbani ter mille, & horum complures cum aureis phaleris, & aureis coronis. Sed Athenæus ἱππεῖς intelligit equos cum ſuis ſeſſoribus, ſicut arguunt ſequentia duo vocabula, χρυσοφάλαροι, & χρυσοτίφανοι: nam hoc viris, illud equis conuenit. Iſaacus Cauſaubonus Polybium, ex quo hæc Athenæum ſcripſiſſe autumat, ἱππεῖς Νισαῖοι, quoniam equi Niſæi, inquit, in Media nati, in vſum regum Perſidis ſeruabantur, aut ad reges alios mittebantur, vt ſuo nos loco quoque demonſtrauimus. Cæterùm cùm Piſæ vrbs ſit in Elide Peleponneſi regione, iuxta Alpheum fluuium, circa quam quinto quoque anno celebrabantur certamina Ioui ſacra, quæ Olympia dicebantur, quam totam regionem optimorum equorum alumnam eſſe certum eſt, ego nihil mutarem. Poloni equi, vt ſcribit Martinus Cromerus partim ob perni- H
citatem, & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem inceſſum à remotioribus etiam populis expetuntur. Apud Pſyllos Indiæ populos (alij enim Pſylli ſunt in Africa) equos ſcribit Aelianus arietibus non maiores eſſe. Pygmæorum equi, vt & ipſi minimi feruntur, aliqui eos perdicibus vehi aiunt. Etefis arietes haud ſuperare aſſerit. Roſcanos à Roſeo dictos (cãpus eſt in agro Reatino, in quo arua rore humida ſemper ſeruantur) Varro tradit: Volaterranus eoſdem bello aptiſſimos eſſe ſcribit. De Rugis mentio fuit inter Menapios. Sacarum (Scythiæ Aſiaticæ populi fuere) equi ſi qui ſeſſorem excuſſerint, ſubitò conſiſtunt, vt rurſum aſcendere poſſit, vt refert Aelianus in varijs. Qui ſint equi Saphareni, quos ſimul cum Armenis nominat Vegetius, poſtquam laudaſſet Perſas apud neminem reperio. Idem Vegetius etiam Samaricos celebrat his verbis: *Epirotas, Samaricos ac Dalmatas, licet contumaces ad frœna, ac viles armis ac bellis aſſeuerans cruribus*: quem locum ſuprà ex Geſnero reſtituimus; nunc cuius regionis Samarici ſint, nemo etiam tradit. Sardi laudatiſſimi quoque equi ſunt, cauda procera atque lata, iuba breui, vngulis aſininis, lacertoſo corpore, arrectis maximè auribus, ſi modò rectè expreſſit Stradanus. Sarmat ę magna equorum armenta habent, Pauſanias rationem reddit, quoniam eorum terra non in

Pellæi.
Lib. 2. Pol. cap. 3.
Iuſta equa.
Phaſiani
Piſæi.
Poloni.
Pſylli.
Roſcani.
Sacæ.
Saphareni.
Lib. 4. c. 6.
Samarici.
Sarmatici.

partes

A partes descripta, priuatorum vsui seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert, & tota regio est compascua, & incolæ Nomadæ, id est, pastores appellantur. Equi feroces sunt, & haud facilè magistro obedientes, vt ostendit Silius Italicus de Susana Hispaniæ vrbe loquens, quæ ex Sarmatis & Scytiæ populis orta est. *Lib. 3.*

At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tam leuibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud ausi fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati aut iussis parere magistri.

Camerarius bellis dicit esse aptos, multosque eorum reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes credi numquam cadere. Strabo Scythicæ & Sarmaticæ quidem gentis proprium esse ait, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant, sed de dentibus nihil. Ait verò paruos esse ac celeres, acres, atque rebelles. Ammianus Marcellinus tradit hosce populos necnon & Quados ideo castratis vti, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, aut subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores: Genus tamen equorum est teste Absyrto non inelegans, & in suo genere concinnum, ad cursum idoneum, simplex grandi corporis habitu, valido capite, cerui-
B ce decora. Ipsi verò Sarmatæ equos sibi eos vt probos asciscunt, quos à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, aetogenes vocari ex eodem Absyrto annotauimus, & apud eos cum reliquis de pernicitate certare, ideoque ijs ad bellicas excursiones vti. At verò qui aquilinam notam ponè ferunt contra clunem & caudam, eos improbant. Quin & obseruatum apud se esse tradunt, ne ex eis prælientur; quippe aut equitem ijs insidentem facilè perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Plinius eosdem hosce populos cùm longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie præparare equos suos ait, exiguum tantùm potum impartientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu cuntibus insidere. Pausanias scribit Sauromatas plurimos equos alere, & non tantùm ac bellum vti, sed etiam dijs immolare & cibo adhibere: vngulas etiam colligere, purgare, & diuidere ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforare ac neruis equorum boumque consuere ad vsum thoracum, qui quidem Græcanicis (inquit) nec inelegantiores, neque infirmiores sunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinere. At lineos thoraces non æquè vtiles esse in bello, cùm ferrum violenter adactum transmittant; venantibus verò conuenire. Scenitæ, vt Euagrius ait, equos habent tantæ pernicitatis, vt propter velocitatem eorum vinci ne-
C queant. Populi sunt qui Persas contra Mauritium sequebantur. Apud Scotos Anglosque referente Iouio præcipuum robur est in pedite, & si qui adsunt in bello equites, magna pars sagittarij sunt, pauci verò cataphracti; quòd eorum equi, quanquam acres, ad iustam magnitudinem nõ excrescant, vt Frisij, Bætici atque Apuli, & propterea stataria pugnæ minus idonei existimentur. In Scythia (author est Herodotus) equi ingentem & diuturnam vim hyemis perferunt, muli asinique ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes (inquit) in gelido equi labefiant, asini verò & muli durent. In locis verò circa Tanaim (vt scribit Dionysius Afer) & Caucasum Borealem tantum est frigus hybernum, vt præillo non solùm muli, sed & pecora & equi moriantur. Quales autem eorum equi sint, & cur eunuchos faciant, iam dictum est. Siculi Oppiano probantur & celerrimi habentur, cedunt tamen Partis & Armenijs. Interpres reddidit Sicanos. Sicania enim Siciliæ pars est in finibus Agrigentinis, quorum equi præ cæteris laudabantur, vt dictum est.

In Atticis.

Senitici.

Lib. 5. Hist.

Eccl. c. 20.

Scotici.

Li. 11. Hist.

Scythici.

Siculi.

Inter equos porrò quos tellus educat, omnes
Antenolant celeres rapida leuitate Sicani
Qui depascuntur Lilybæum gramine mollem,
D *Trinacriamque onus Enceladi populantur anheli,*
Qua Aetna flammiuomis eructat faucibus ignes.

Sed in Græco codice pro Λιλυβῆιον legitur λιβῦιον per diæresim fortè, Lilybeum autem promontorium Siciliæ est Libyam versus. Pro Trinacria poeta habet τριπαρμον ὄρος, id est mons triceps. Trinacria autem Sicilia dicta est à tribus promontorijs, Pachino, Lilybæo, & Peloro. Gesnerus tricipitem montem intelligi ait Aetnam, vt quæ ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadauer tegat, quod hic de hoc monte Opp anus, alij de Aetna nominatim scribunt. Sed & Gratius equos Siculos elegantissimis celebrat versibus:

Sic (vt Libycis) & Strimonio facilis tutela Bisalta
Possent Aetneas vtinam se ferre per artes,
Qui ludis Siculis: quid tum si turpia colla,
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos.

Cantatus Graijs Agragas, vicil aque fragosum E
Nebrodem liquere fera. O quantus in armis
Ille meis, cuius dociles pecuaria fœtus
Sufficient, qui Chaonias contendere contra
Aut vix merita quas signat Achaia palma.

Vide etiam suprà proprijs locis. Laudabantur autem priuatim in certamine curuli. Vegetius: *Nec*
Lib. 14. c. 6. *inferiores Hispanis equo propè Sicilia exhibet Circo.* Et rursus eosdem à moribus laudans, *Nec Epirotas Siculosque despexeris, si moras ac* (hæc opula abundat) *pulchritudo non desarat.* Isidorus Siciliam scribit equorum magnorum generatorem habere Alpheum fluuium, sed fortè in omni Sici-
Syene. lia magni fuerant, nam & Hesychius ex Sophocle διθαίαν πῶλον exponit, ἢ Σικελῶν ἢ μεγάλην. Syenes equos sæuos vocat Gratius:

Nec sæuos miratur equos terrena Syene.

Gesnerus intelligi vult de Aegyptijs. Est verò Syene vrbs in confinibus Aethiopiæ & Aegypti, non procul à Nilo, supra Alexandriam versus Meridiem quinque millibus stadiorum, sub tropico cancri directè sita, vnde sole exstinte in cancro, medio solstitij die supra verticem ciuitatis nullam
Syri. prorsus in ea vmbriam iaci inuenio. In Syria & Cappadocia equos excellere tradit Albertus. Ego F de Syriæ equis nihil inuenio. Aristoteles seu author ille librorum de mirabilibus Aristoteli ascriptorum in ea regione equiferos dari asserit, vt suprà recitauimus. Sed eam partem quæ Apamia
Sueti & Gothi. dicitur, equis alendis aptam esse, etiam suo loco ostendimus. Suethia & Gothia, vt asserit Olaus
Li. 17. c. 16. Magnus, equos magnos & ad cataphractorum prælia aptissimos producit. qui tamen regio edicto
Tarentini. extra regnum educi prohibentur. At minores magno numero quotannis à Germanis exportantur
Lib. 6. propter tolerantiam laborum, famis, frigoris, tenebrarum laudatissimi. Tarentinus ager Strabo-
Li. 4. Theb. ni celebratur equis alendis aptissimus. Statius Tænarios equos tanquam excelsos prædicat, & à
Tænarij. Cyllaro præstantissimo illo Castoris equo originem ducere ostendit:

Tænaris hic celsus equis; quàm dispare cœtu
Cyllarus, ignaro genera at Castore prolem.

Tænaron promontorium est Laconicæ regionis, circa medium meridionalis lateris Peloponnesi,
Tartari. quàm longissimè à mari procumbens. Equos Tartarorum plerosque albos esse inuenio. Scribit au-
Lib. 1. c. 65. tem Paulus Venetus magnum Cham illorum regem habere armenta equorum alborum, equa-
Lil. 1. c. 6. rumque eiusdem coloris, quæ putarntur excedere numerum decem millium. Matthias à Michou dicit tantæ velocitatis hosce equos esse, vt vno die viginti miliaria magna Germanica equitent: G
Idem etiam testatur eosdem equos pedibus aquam & pabulum sub niuibus quærere. Sunt autem depressa ceruice, pusillique vt Sigismundus Baro annotauit, sed fortes, qui æquè inediam laboremque ferre possunt. His ad laborem assuefactis, commodissimè (inquit) vtuntur, aiuntque Mosci perniciores sub Tartaris quàm sub alijs esse. Nec dorsa eorum atterrantur, gramine sellas seu
Thebe arborum foliis fulciunt. Theben Moschus ἱπποτρόφον quasi equorum alumnam cognominauit.
Thessalici. Similiter Euripides Thessaliam πωλοτρόφον. Thessaliam autem pascendis equis commodissimam,
Lib. 8. testis est Strabo, addens hos equos Arcadicis & Epidauricis præstantiores esse. Varro etiam præstantissimos putat, valereque Thessaliam equorum optimorum gloria vetus indicat adagium ἐπιχρινεῖται ἵππος Θετταλικὴν, idest *decernetur equa Thessalica.* De hisce eisdem equis hoc quoque prouerbiale aut potius oracullum Delphicum intelligi volunt Theodoritus, Tzetzes, Sophocles, Athenæus, Herodotus, & Eustathius.

Γ' ἵπποι θρηικαι Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες.

Sed in hoc differunt, quod aliqui censent legendum, ἵπποι Θετταλικὼ', Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκα: Tzetzes Θετταλὰς ἵππους in historico nominatim appellat. Eusebius verò in libro de præparatione Euangelica Thraces appellat istiusmodi equos: Vtcumque est. Thessalis palma datur. H
Hinc autem est quod Neptunum tradunt in campis Petreis qui sunt in Thessalia, impulsu tridentis equos è terra excussisse, Scyphium & Arionem, & ex his postmodum equos cæteros eius re-
Lib. 6. gionis procreatos esse. Ipsi verò etiam populi equorum fuere perquam studiosi, equitationisque inuentores, vt ostendetur suo loco. Equos autem Thessalos in curuli certamine vtilissimos celebrat Theocritus, inquiens:

Ἢ κατὰ κυπάρισσος ἢ ἁρμάτι Θετταλὸς ἵππος, id est, Vt in horto cupressus aut in curru equus Thessalus. Inuenio tamen apud Herodotum in eo curuli certamine quod exhibuit Xer-
Lib. 7. xes in Thessalia, equas Thessalicas suis (Persis) inferiores fuisse: exhibuisse autem id certamen quod illic totius Græciæ equas optimas esse audiuisset. Atqui Homerus cùm vellet ostendere, qui inter duces certaturi præstarent virtute & equorum strenuitate, excellentiæ laudem ita Eumelo tribuit, vt Achillem Thessalum excipiat, tum ipsum, tum ipsius equos, in quibus omnia quod ad præstantiam, incomparabilia essent; certè Thessalicis equis primas tribuit.

Quarè

A Quarè cùm in fine Iliadis vellet Diomedem in funebri certamine victorem declarare, implorat Mineruæ auxilium, vt victoriæ resisteret: itaque iugo facto ipse ex curru excutitur, & vix tandem post alios omnes ad metam peruenit.

Ἕλκων ἁρματα καλὰ ἐλαύνων προσσόθεν ἵππους.

Istius verò regionis equis notam bou li capitis inuri solere inuenio, vt bucephali appellarentur eoque nomine ibi vocatos ita signatos equos: fallli autem qui putant bucephalos vocari à bouillo capite, vel à cornibus quibus Alexandi equum similiter bucephalum nuncupatum præditum fuisse ineptè nonnulli somniant. Nam quòd equi quidam apud Thessalos bucephali dicerentur, ostendit manifestè Aristophanes ἀναγύρῳ. Gratij versus de equis Thessalis supra recitati in Mycenis Apparet equos fuisse, & corporis, & animi robore præstantissimos. Cæsarem enim dictatorem testatur Rauisius textor, equorum Tessalicorum in tauros dimicãtium eosque necantium spectaculum Romanis ferri dedisse. Thraces Absy tus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis (κάτωμυς, Gramatici κατωμισθὼ exponunt equum quo sessor ab humeris in terram excutitur,) gibbere vel curua spina; varos atque ideo ingressu vacillante cursuque: cæterùm oraculum Delphicum illud, quod paullo antè citabamus Thracias (Θρηΐκιας) e- *Bucephali.* *Thraces.*

B quas præ cæteris extollit. Et Hesiodus Thraciam πωλοτρόφον nuncupat, & Procopius testatur solitos esse Imperatores in Thracia equorũ alere sobolem. Et Virgilius præstantissimos hic fuisse equos indicat in Turno rege, *maculis quem Thraecius albis portat equus*. Nec rectè à criticis reprehenditur poeta quod post de eiusdem equis dicat; *Lib. 9.* *Lib. 12.*

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia
Qui candore niues anteirent, cursibus auras.

quasi veritati parum sit consonum probabileque Pilumno Italo notam fuisse Orithyiam puellam Atticam, quam videlicet Apollo in Thracia rapuit: nam hic potiùs laudandus quam reprehendendus Maro est. Cum enim Pilumnus deus fingatur, dea Orithyia, quid ni alter alteri notus esse potuerit? Non enim vt de mortalibus sed vt de deis poetã loqui (inquit Turnebus) censendũ est, etsi, & in ijs reuera nihil diuinitatis fuerit. Celebrat eosdem Statius de equis loquens Hippodami. *Lib. 23. Aduers. c. 18.*

Vt Siculas si quando rates tenet astus, & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto:
Tunc ipsum facto curru deturbat, & isset
Antè Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem
C *Hippodamum, redit illa fames, tam tamque frementes*
Oblitus palmæ, retrò Tirinthius heros
Torsisset, victorque, & collaudatus abisset.

Diomedis equorũ stabulum vb.

Thracia erat etiam olim celeberrima propter Diomedis equorum stabulum, quod fuisse ait Solinus non longè à stango Bistonio, oppidum autem fuisse nomine Tyrida: cæterum cessisse æuo, solùmque turris vestigium suo tempore durasse. In regno Timochiam, regno Persiæ octauo, & in finibus eiusdem, equos esse magnos, & pulchros scribit Paulus Venetus, & à negotitoribus venales duci ad ciuitates Chisem, & Charmosam in litore maris sitas, ac inde in Indiam mitti. To- *Lib. 1. c. 19.* *Toringi.*

ringos commendat Vegetius tanquam iniuriæ tolerantes, ita vt proximum post Hinniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Populi sunt Hessis vicini, qui Plinio, vt Volaterranus conijcit, Cimbri mediterranei vocantur. Turcorũ equi perniciissimi, testiculis vt plurimum sunt ademptis: quod meminit quoque qui equorum effigiebus è Stradano editis versus subiecit: Inquit enim: *Turcici.*

D *Turcus acer campis, parnis contentus, obesus*
Tergore, per latos celeri pede fertur agellos
Sed plerumque suis (vt fertur) testibus orbus
Atque suba tinctus fulgenti, & murice canda est.

Laudantur quàm maximè nostra tempestate in vsu bellico. Tyrrhenos Oppianus similiter tanquam bello aptos probat. Volaterranus ex Tyrrhenimaris insulis præsertim Corsica, & Sardinia breues admodum sed animo generoso atque audaci, esse ait, & ingressu irrequieto. Venetos Paphlagoniæ populos, qui post bellum Troianum Antenore duce, eam Italiæ partẽ, quæ nunc Venetia dicitur, ocuparunt, celebres olim fecit equos alendi studium, id quod Strabo his verbis asserit. *Tyrrheni.* *Veneti.* *Lib. 5.*

Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum ad hæc loca peruenerint. & huius coniecturæ argumentum faciunt, industriam ipsorum in alendis equis: quę hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit. Dionysius quoq; Siculę Tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen tollebat: adeò vt per Græcos equinę prolis Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret: Ἐνετικὸς ἵππος, nominatur quoque à Stephano in Enetis,

vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Pro ἐνετικὰς apud Heſychium & Varinum alicubi legitur corruptè ἐνδίας, his verbis: ἐνδίας ἵππους, ἐν τῷ Ἀδρίᾳ ἵππους, καὶ λυκόπαδεῖς (lego λυκοσπαδεῖς) καὶ λυκοφόρους. (ego Lycoſpades equos à Lycophoris ſuo loco diſtinguam,) nam alias habent: ἐνετικὰς πώλους στεφανηφόρους, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἀδρίαν ἐνετικῆς. Vnde conſtat Venetor equos in ſacris certaminibus ſæpe nobilitatos fuiſſe, & ſæpe palmas & coronas retuliſſe. E

Lycoſpades. Lycophori.

NATVRA. MORES. SOMNVS.

Mundities.

Cur duce careant.

EQVORVM ducem (inquit Ariſtoteles) vt boum nullum conſtituunt, quod eorum natura non ſtabilis ſed mobilis procaxque eſt. Sunt tamen etiam gregales, aut armentales ſiue armentitij, vt ex ijs quæ dicta ſunt, partim conſtat, & ex deinceps dicendis conſtabit: Virgilius autem equam inde armentalem vocauit: F

Armentalis equa mammis & lacte ferino
Nutribat.

Cælius gregales Græcis φορβάδας dici tradit, domeſticos verò, hoc eſt quos domi alimus τροφίμους ſed & ἀγελαίους illos dicere licet. Eſſe præterea equum animal philolutron aut phylidron id eſt balneorum & aquæ amans, idem author probat Ariſtoteles, idque prius etiam notauit Homerus;

Iliad. O.

εἰωθὰς λούεσθαι ἐυῤῥεῖος ποταμοῖο, id eſt,
Aſſuetus lauari pellucido fluuio.

Lib. 5. Bibendi modus.

Similiter voluptari gaudet. Bibunt ſorbendo: Tradit autem Atheneus Parmenonem Byzantium prodidiſſe, nos qui vno hauſtu multum bibit, vacuæ potius quàm equo comparare, cùm tamen bouem ſorbendo quoque bibere videamus, idque non præterit Ariſtoteles. Quod verò equi bibentes os profundiùs aquæ immergant, aſini verò & muli, vix aquam labris attingant, calidiori equi naturæ, ideoque animantis ipſius audaciæ, illorum contrà frigiditati timiditatique aſcribendum eſſe iudicarunt eruditiores. In edendo quoque auidiſſimi exiſtunt equi, & cùm celeriter propria deuorarunt, partem mox conſortis cum eadem inuadunt auiditate, vnde conſortem ſuum macreſcere non ſemel contingit. A pabulo vix vnquam ceſſant, animum verò ſimul & os interdiù noctuque habent in patinis: Inediam tamen magis quàm ſitim ferre, hinc clarum eſt, quòd Sarmatæ longinqua obituri itinera, cibum adimunt, inedia eos præparantes atque ita per centena & quinquaginta millia continuo curſu euntibus inſident. Turci quoque iter facientes interdiù equos non paſcunt, niſi fortè æſtate ad ſolis æſtum fugiendum, manè & veſperi iter faciant, ipſi verò equis inſidentes edunt, quæ circumferunt, equos vbicumque aquam inueniunt potare ſinunt: quam ob cauſam fontes ſecundum regias vias deriuandos magna diligentia curant: quemadmodum ſcribit Petrus Bellonius Cenomanus in ſingularibus ſuis obſeruationibus per Orientem. Iam verò inani ventre velociores belloque vtiliores eſſe inuenio. Refert Saxo Valdemarum nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonum III. Danorum regem & vita & regno exuit, frenatos ſtare equos paſtuque penitus arceri præcepiſſe, ne ſacietate graues, curſu hebetes forent. Equas, vt & vaccas crebriùs mingere Ariſtoteles annotauit: nos in ipſo curſu eas veſicam exonerare poſtea dicemus, ideoque in belli vſum à Scythis

Lib. 8. Hiſt. cap. 6. Veracitas.

Inediam ferre.

Menſtruæ purgationes.

» deſiderari. De menſtrua earumdem purgatione hæc ferè prodidit. Equæ purgantur menſtruis, H
» modo quidem ampliore quàm oues & capræ, ſed multò minus proportione. Rurſus. Equa-
» bus menſes fiunt & vaccis, ſed his minus. Et rurſus. Equa vacat admodum purgamentis in
» partu, minimumque emittit poſtfluuium ſanguinis, videlicet pro corporis magnitudine.
» Item alibi: Conceptus indicium maximè in vaccis equabuſque cùm menſes ceſſarunt ſpatio tem-
» poris bemeſtri, trimeſtri, quadrimeſtri, ſemeſtri: ſed id percipere difficile eſt, niſi quis iam du-

Sectio 10. Probl. 58.

dum ſecutus, aſſuetuſque admodum ſit: quamobrem non deſunt, qui menſes in his animalibus negent. Cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorat, vt idem annotauit philoſophus. Et alicubi docet, cur plus excrementi ſicci quam humidi, equi egerant, contrà ac hominum genus: rationem afferens quòd hæc animantia ſicco pabulo largiori vtantur, cùm homo humidis magis quàm ſiccis veſci ſoleat. Spumeſcit eorum os, maximè ſi curſu, aut labore defatigentur, de cuius ſpumæ cauſa, quæ nobis reliquit Galenus, licet verboſiùs minimè præteribo. Is itaque explicaturus hunc diuini Hippocratis aphoriſmum: *Qui ſuffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen mortui ſunt; non referuntur ad vitam, quibus ſpuma circa os apparet.*

Stercora cur ſicca. Cur & quãdo ſpumeſcant.

Li. 2. Aphoriſm. 43.

Omnis

A Omnis ſpumæ (inquit) generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione conficitur, altera ſpirituoſa, altera humida. Fit autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectis. Cùm verò tenacem habet is qui confringitur humor conſiſtentiam: (quo ſpirirum complectente, ampullas contingit generari) non facilè diſſolubilis, ſed ſtabilis ſpuma conficitur; qualis maximè currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò ſubſtantiarum confarctum ac mixtionem facit nonnunquam motus violentus vel vtriuſque vel alterius tantùm: nonnunquam verò & fortis calor, niſi & hunc dixerit quiſpiam ſpumam per motum operari. Verùm homini ea quæ manifeſta videntur conſectanti, tutius eſt dicere ſpumæ generationem: ventis quidem vehementioribus mare occupantibus, propter ictum fortiorem: in lebetibus autem, caloris ratione. Sic itaque in corporibus animalium, cùm adſunt ex morbo comitiali conuulſiones vehementia motum ſolet ſpumam generare: in apris verò calor: in curſibus autem equorum, vtraque cauſam vigorem habet. Nam dum continuò per reſpirationes intrò & extra fertur, ſaliua per ipſas extenuatur; & aliquid etiam ex pulmone inſtar vaporis effertur, quod ſaliuæ miſcetur ac circumplicatur ſpumæ quæ generatur, ſubſtantiam vnà adaugens. Qui verò opinantur hanc ſpumam ex ventre prouenire, deerrant. Neque enim
B fieri poteſt, vt affatim & cumulatè inde proueniat, cùm neque eo tempore animal emouat, neque nauſeam vllam patiatur; citra quæ ſymptomata, nihil è ventre poteſt efferri; tantum abeſt, vt vapor quiſpiam expirationi ſimilis attolli inde poſſit: cùm nulla huiuſmodi ſubſtantia è ventre efferatur, qualem pulmo expirat. Hæc & alia Galenus: cur verò ſpuma ea alba reddatur, cauſam eſſe volunt calorem & motum æquis ferè portionibus concorrentes: ita enim & in mari accidere; cum à ventis commouetur; ita fieri in illis quibus ignis ſubijcitur, ita & in aere, agitatū à ventis humorem hyberno tempore, colore albo reddi, & poſtquam albuit, ob frigus quod eſt in aere, congelari in niuem: Somniare etiam hæc animantia palam eſt, quod & Ariſtoteles & Plinius quoque prodiderunt: Somniat autem dé ijs maximè quibus aſſueuere, vt in nobis ferè euenire quoque ſolet: Lucretius:

Cur ſpuma ſit alba.

Somniare. Lib. 4.

Vſque adeò magni refert Vndium, atque voluntas,
Et quibus ſh rebus conſueruntesſe operati
Non homines ſolùm, ſed verò animalia cuncta
Quippe videbis equos fortes, cùm membra iacebunt
In ſomnis ſudare tamen, ſpirareque ſæpe
C *Et quaſi de palma ſummas contendere vires.*

Dormiunt autem plerumque ſtantes, tamen canterij, vt aiunt, magis, qui quòd caſtrati ſint, mitiores & placidiores, ſomniculoſique dormitantes, magis ob torporem videntur. Hinc iocus ex ambiguo apud Plautum:

Vt dormiãt

Certè hæc mulier canterino ritu aſtans hic ſomniat.

Nam & ſomniare, ſomnia eſt videre inter dormiendum, ſomniare etiam delirare, nugaſque & deliramenta effutire valet, vt apud eundem: *Quos ſumanos ſomnias.* Id eſt nugaris & blateras. Cùm iraſcuntur, canum modo dentes denudant, mordentque etiam, apparet autem ridere, & vulgò riſum equinum id nuncupamus. Blanditiarum maximè ſunt amantes, contrà verbera abhorrent, vt ex Xenophonte dicemus ſuo loco: Equæ pullos ſuos amant ardentiſſimè, cuius rei (inquit Ariſtoteles) indicium eſt quòd ſæpius ſteriles auferunt pullos à matribus, quos ipſæ amore proſequentes tuentur, ſed quoniam lacte carent, deprauant eos quos diligunt. Celebratur verò amor iſte, maximè ab Aeliano his verbis: Equa mater optima, ſumma charitate & fide pullum ſuum a-
D mat, cuius ſanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis domi pullis ad pugnas ducebat. Pulli ſic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentibus amiſſis aluntur. Darius cùm inclinata iam acie in eo prælio quod ad Iſſum (Iſſum potiùs) commiſerat, Perſarum res premi cœpiſſent, cumq; victus fuga ſalutem adipiſci neceſſe haberet, in equam aſcendit; quæ quòd relicti memoriam pulli recordaretur, quanto maximo potuit ſtudio & celeritate eum ipſum prædicatur ex periculis eripuiſſe. Simile quid recenſet quoque Paulus Venetus de Tartaris: Circa extremum (inquit) Septentrionem regio quædam eſt, in qua multo per annū rempore ſol non apparet, ita vt non ſolùm noctu tenebræ ſint, ſed etiam interdiu aer in modum crepuſculi caliginoſus. Hanc regionem confines Tartari prædæ gratia ingreſſuri, ne propter ſubitò ingreſſuram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cum pullis accipiunt, & pullos in primo ingreſſu cuſtodibus cõmittunt, vt ſe illic redituros expectent. Sic equæ nocturno itinere diligentiùs obſeruato, rectà ad pullos ſuos in reditu contendunt, idque celerrimè: Laxant enim eis ſeſſores habenas, & liberè quò ſuo inſtinctu feruntur, ire permittunt. Similiter pullus ipſe matrem ſequitur quocumque euentum. Vult itaque M. Varro, vt pullus cùm firmior iam eſt factus, in eadē paſcua, in quibus mater eſt, dimittatur, ne deſiderio partus ſui laboret equa: nam

Ira. Gandere palpis.

Amor erga pullos.

Lib. 3. c. 49.

Tartarorũ prædandi modus.

id præcipuè genus pecudis (inquit) amore natorum, niſi fiat poteſtas, noxam trahit. Amoris iſtius E cauſam eſſe volunt hippomanes, quod ſtatim à fronte fœta edito partu dicitur deuorare, vt ſuprà abundè indicauimus. Cæterùm alienos quoque pullos orphanos ſæpè nutrire viſa eſt vt proprios id quod teſtatur Ariſtoteles. Equas ſocietate coniunctas, ſi altera fortè perierit, alteram pullum parente orbatum enutrire dicens, cuius amoris meminit ſic Tzetzes:

Αἴλη τοι καλοκλείρεται τὰς ὀρφανὰς τῶν πώλων
Θηλάζουσι καὶ τρέφουσι τούτους σὺν τοῖς ἰδίοις.

Seipſam amat equa. Ipſa verò conſpecta ſua ipſius imagine non aliter ac Narciſſus, ſibi ipſi placet, & ad libidinem incitatur: de quo amore hæc prodidit Theomneſtus: Rarior quidem ſed hæc eſt equarum nota rabies, vt cùm in aqua ſuam viderint imaginem, amore inani capiantur & per hunc oblitæ pabuli tabe cupidinis intereant. Eius veſaniæ ſigna ſunt, cùm per paſcua velut extimulatæ concurſitant, ſubinde conſpicientes, vt aliquid deſiderare vel requirere videantur. Mentis error diſcutitur, ſi deducas ad aquam detonſa iuba: tum demum ſpeculatæ deformitatem, priſtinæ imaginis abolebitur memoria. Similiter etiam vt aſinorum in coitu patiantur humilitatem, iubas tondere præcipiunt, quoniam comatæ pulchritudine atque gloria ſuperbiant: id quod meminit in primis Plutarchus in Amatorio. Qui vxorem (inquit) in arctum cogit & comprimit veluti annulum digito F ob gracilitatem alias delapſurum, ſimilis eſt eorum qui equas tondent & deinde ad fluuium vel lacum adducunt: nam ſuam formam conſpicientes fœdatam, ferociam dicũtur amittere & pati porrò ab aſinis ſe conſcendi. Iam verò Lycoſpades dictos equos maximè ſtudere ſcribit AElianus,

Mundities. vt formoſi videantur ſuis aurigis, idque ipſum cùm natant oſtendere, tum enim in aquam bene penitus procedere, vt & nitidumos efficiant, & ne ſordidum quippiam ex præſepi aut de via illitum deformet ſpecioſum nitorem: ac odorati vnguenti ſuauitatem, Homeri & Simonidis teſtimonio in amore & delicijs habere exiſtimari. Sed hoc idem aliàs equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equinæ tractationis periti ſunt, audiui equum delectari lauatione & vnguentis.

INGENIVM, DOCILITAS, Memoria.

DOCILITATIS mirique huius quadrupedis ingenij, infinita penè dixerim G argumenta proferam. Homerus non tantùm intelligentiam, quandam vulgarem ſed diuinam, atq; etiam orationem attribuit, nam Hectoris equos deos appellat, quam aliàs nominis prærogatiuam magnis tantùm viris dare ſolet: Xantum Achillis equum fingit, non loqui modò, ſed & acerba voce dominum in-

Iud. ca. 22. crepare, non ſecus ac Balanum fecit aſinus in ſacris literis. Idem Homerus citante Platone Aenææ equos commendans, noſſe ait Κραιπνὰ μαλ' ἔνθα καὶ ἔνθα διώσειν ἠδὲ φέβεσθαι, rapidè

Militandi peritia. hinc atque illinc pugnare vagarique, quaſi quando vrgendum & quando fugiendum ſit, non ignorent, vnde etiam eundem celebrat Aenæam. Multa de equi ingenio Solinus de Cappadocia ſcribens. Terra illa ante alias (inquit) altrix equorum & prouentui equino accomodatiſ-

Cap. 57. ma eſt: quorum hoc in loco ingenium reor perſequendum. Nam equis ineſſe iudicium, docu-

Iudicium. mentis plurimis patefactum eſt, cùm iam aliquot inuenti ſint, qui non niſi primos dominos agnoſcerent, obliti manſuetudinis, ſi quando mutaſſent conſueta ſeruitia. Inimicos partis ſuæ norunt, adeò vt inter prælia hoſtes morſu petant. Sed illud maius eſt, quòd rectoribus perditis quos diligebant, accerſunt fame mortem. Verùm hi mores in genere equorum præſtantiſſimo reperiuntur. Nam qui infra nobilitatem ſunt ſati, nulla documenta ſui præbuerunt. Sed ne quid H videamur dicendi licentia contra fidem arrogaſſe, exemplum frequens dabimus, Alexandri Ma-

Bucephalus vnde dictus gni equus Bucephalus dictus, ſiue de aſpectus toruitate, ſeu ab inſigni, quod taurinum caput armo inuſtum gerebat, vel quod de fronte eius quædam extantium corniculorum minæ protuberabant, cùm ab equario ſuo aliàs etiam molliter ſederetur, accepto regio ſtatu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus eſt. Documenta eius in prælijs plurima ſunt, quibus Alexandrum è duriſſimis certaminibus ſoſpitem opera ſua extulit, quo merito effectum vt defuncto in India exequias rex duceret & ſupremis ſepulchrum daret, vrbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominauit. Idem de Bucephalo ferè in hæc verba tradidit Aulus Gellius: Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares ſcripſit

Lib. 5 ca. 2. talentis tredecim & regi Philippo donatum. Super hoc equo dignum memoria viſum, quòd vbi ornatus erat, armatuſque ad prælium haud vnquam inſcendi ſeſe ab alio quàm à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt, quòd cùm in eo inſidens Alexander bello Indico & facinora

faciens

A faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi prouidens, immisisset, coniectisque vndique in Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atque latere equus perfossus est: moribundus tamen ac propè iam exanguis è medijs hostibus regẽ viuacissimo cursu retulit: atque vbi eũ extra tela extulerat, ilico concidit, & domini iam superstitis securus quasi cum sensus humani solatio expiuauit. Tum rex Alexander, parta eius belli victoria oppidũ in ijsdem locis condidit, atque ob equi honores Bucephalon appellauit. Sed de equorum amore fideque erga dominos suos mox plura. De ingenio verò eiusdem Bucephali meminit Q. Curtius, scribitque Alexandrum non eodem quo cæteras pecudes, animo eum equum æstimasse: quòd in dorso suo insidere non pateretur alium, se verò, cùm vellet ascendere sponte sua genua submittens exciperet, crederetur que sentire quem veheret. Nos quoque Sacarum equos, si sessorem excussserint, subito consistere, vt rursum ascendere possit, ex Aeliano diximus. Inuenio denique hunc Alexandri equum cùm in propriam statuam ab Apelle sculptam incidisset, hinnitu clamoreque edito, exactissimè atque omnibus numeris absolutissimam iudicasse, ideoque Apellem illius iudicium iudicio Alexandri qui suam præferebat, prætulisse. Similis planè intellectus in equo Neoptelemo immolando meminit Heliodorus his verbis: Dixisses & equum intelligere formam domini, & quòd pulcher ipse pul- *Alexander ab equo seruatus.*

B cherrimum gestaret sessorem sentire: ita collum circum mouens, & arrectis auribus caput attollẽs & trux supercilijũ supra oculos versans, ferebat, & ferebatur exultans, & superbiens, & laxato frẽno alacriter progrediens, ac in vtrumque latus alternis sese librans, extremaque vngula terram leuiter pulsans, commotionem cum incessus tranquillitate temperabat. Equum C. Cæsaris nullũ præter Cæsarem dorso recepisse idem Solinus, Suetonius, atq. alij etiam testantur: Sed & Suetonius addit, ante Cæsarem nullum admisisse alium. Nos quoque vidimus (inquit Gaudentius Merula) equum Pannonici cuiusdam medici, qui pro foribus solutus, donec ab ægris rediret, expectabat, etsi diem integrum abfuisset. Nullum alium admittebat assessorem. Aduentanti medico velut gratulabundus occurrebat, dorso mox illo suscepto tanquam trimphans glomerabat in gyrum, aut cum subsequebatur, si is vel frigoris vel sanitatis gratia pedibus ibat. Sed de amore in dominos, mox plura. Cæterùm vt minus fortassis mirandum est quod heros suos noscunt, qui nẽpe ipsis benefici sunt, ita multò admirabilius est, quod populos interstringuere nosse credantur. Scribit enim Aelianus, equos Licospades dictos Græcorum hominum studiosos esse dici, eorum- *Græcos à barbaris distinguunt.*

C que mirificam notionem habere, vt naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur, neque enim palpitantibus se offendi, neque resilire, sed tanquam constrictos teneri totum diem cum ijs traducere, atque somnum prope eosdem capere. Sin ad ipsos barbarus accedat, quemadmodum ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos ab equis illis cognosci elatoque clamore tanquam sanè feram bestiam extimescentes in fugam sese dare. Maius adhuc in intellectu iudicium equo tribuit Chrysantes apud Xenophontem, dum non intelligere tantùm, sed multa etiam homini auribus indicare nosse ait. Vt enim peritum equitandi hippocentauris præstantiorem esse ostenderet, inter alias rationes, hãc ceu præcipuam adducit, quod hippocentaurus duobus tantùm prospiceret oculis, duabusque auribus audiret, cùm ego (inquit) equitans quatuor prospiciam oculis, quatuorque auribus præsentiam. Aiunt enim equum manifestare hominibus quæ oculis prospicit, ac multa significare auribus, quæ antea auditu percepit. Nouit optimè discernitque si qui vel regit, vel insidet, equitandi aurigandique peritus est, vt imperiti naucleri exemplo docet Ouidius, dum canit: *Auribus indicat quæ audiuit. Lib. 4. de pædia Cyri.*

Equitationis peritum agnoscit. Li. 1. Trist. Eleg. 3.

Nauita confessus gelidum pauore timorem
Iam sequitur victus, iam regit arte ratem:
Vtque parum validus non proficientia rector
E *Cerueis rigida frena remittit equo,*
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vnda
Aurigam video vela dedisse rati.

Agerè verò etiam imperitum aurigam ferre se equa ipsa apud Theognidem testatur inquiens.

Γυναικὸς ἐγὼ καλὴ καὶ ἀεθλὴν. ἄλλα κάκιστον
Ἄνδρα φέρω. καὶ μοι τοῦτ' ἀνιηρὸ τέλος.
Πολλάκι δὲ μέλλουσα διαρρήξασα χαλινὸν
Φεύγειν, ἀσαμένη τὸν κάκον ἡνίοχον. id est:
Equa sum pulchra, & certatrix, sed pessimum.
Virum fero, & mihi id molestissimum.
Sæpe profecta cogitani effringens frenum
Fugere, excutiens malum aurigam.

Quod si verò probum equitem nactus fuerit equus, eius operam maximè si sagittarius fuerit, in bello, dorsi sui nisu adiuuat, naturæ quodam instinctu, vt annotauit Plinius his verbis: *Ingenia* *Iaculantem vt iuuet.*

eorum

eorum(equorum) *inenarrabilia, iaculantes obſequio experiuntur: difficiles conatus corpore ipſo, nixuq.* E
Plinius correctus. *iuuantium.* Sic enim apud Plinium ſcribendum eſſe, non *innitãtium* docet Baptiſta Pius Bononien
Lib. 6. ſis noſter in explicatione verſus iſtius Flacci:

------ Intentaque adiutum miſſile planta

Dirigit. Adiutum (inquit) dixit, quia quando volumus mittere telum, pedem intendimus, ac alterum crus explicamus, & mox iaculamur, quo corporis niſu miſſilia iuuantur. Quàm docile mo
Docilitas. do animal ſit equus eleganter docet Gryllus apud Plutarchum, brutorum ingenia cum humanis conferens: Quæ homines (inquit) ludentes aut luxuriantes diſcunt, ac meditantur, hæc noſtra intelligentia etiam contra corporis naturã aſſequitur, freta vi percipiendi innata atque copioſiſſima. Non dicam de catulis feràs indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi diſcẽtibus, ſed, & corui loqui, & canes per aduerſos ſaltare orbes diſcũt, & equi, & boues in theatris mirabiles addiſcunt motus, ſeſſiones, inſtitutiones, choreas, itaque meminerunt artis, eamque exercent, hominum maximè ſtudio, atque induſtria: quæ ipſa docilitatis ſunt documentum,
Tripudiant. nullam aliam ad rem proſunt Quomodo autem ad certum numerum gradi diſcant, dicemus infrà, qui verò id naturæ ductu præſtent, diximus iam antè. Choreas tripudiaque edoceri Sybaritarum exemplo notiſſimũ, qui cùm eò deueniſſent dementiæ, vt in ſympoſijs equos ad tibiã tri- F
Sybarita vt vitii. pudiare docuiſſent, ad internecionem vſque deleti ſunt, vt meminit Ariſtoteles de eorum agens repub. Crotoniatæ enim hoſtes, hoc delitiarum ſtudio intellecto, ſaltandi concinnitatem illis parârunt, tibicines, vt equos ita inſtitutos, vt audito tibiæ cantu, ſeſe ſtatim attollerent arrectos, pedibuſque prioribus vice manuum geſtus motuſque quoſdam chironomiæ ederent ad numerum
Athen. li. 12 c. 6. ex Ariſt. ſaltatorios, militibus ſuis permiſcentes, quorum melodiam cùm audiuiſſent non ſolum dicuntur exiliſſe, verùm etiam excuſſis ſeſſoribus ad Crotonitas hoſtes transfugiſſe. Idem ſcribit Charõ Lampſacenus Biſaltas contra Cardianos deſignaſſe. Onarim enim Biſaltarum ducem, tibicinam Cardianam in arte erudire feciſſe; vbi ergò pugna fuit cœpta, tibias inflare moduloſque canere iuſſiſſe cõſuetos, equos autem ijs auditis in poſteriores pedes erectos, in tripudiũ eſſe conuerſos: & cùm Cardianorum vis in equitatu poſita eſſet, victos facileque ſuperatos fuiſſe. Olaus Magnus
Li. 12. c. 23. Flandria inſula equorũ mira docilitas. equos in Elandia inſula Hotici maris ingenioſiſſimos eſſe teſtatur, vt ſaltibus, & choreis buccinæ vel tympani ſono per eos adaptari poſſint, quarum exercitium eſt, huiuſmodi ſpectaculis acquirere quæſtum: Item inſtrui vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum, tranſiliant, ſaltuatimque viuaciſſima pernicitate ſeſe gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine monitos magis vel minus id facere, iuxta arbitrium imperantis. Huius autem inſulæ equos exiguo G
Exerc. 209. corpore eſſe ſuprà dixi: quare talem fuiſſe conijcio, de cuius mira docilitate hæc nobis prodidit Scaliger. Equum puſillum deformem circumducebat agyrta quidam, cuius iuſſu atque etiam ſolo interdum nutu ille omnia faceret; ambulare, ſuccuſſim properare, currere, ſaltare, vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidimus: (Olaus illius inſulæ equos cereuiſia, & vino vſque ad ebrietatem potari aſſerit; & Cardanus in appendice librorum de varietate rerum, quia zithum ſiue cereuiſiam, & vinum bibunt, magis dociles reddi, idq; cum alijs animantibus commune habere iſtiuſmodi equos, maximè cum auibus author eſt,) in clunibus ſedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: peluim ſiue malluuium cruribus ſuſtinere, quaſi à tonſore lauaretur; qualem pictum videmus aſinum cucullatum: humo ſe ſternere; proiectum atque porrectum iacere: ciliorum compreſſione annuere: caput ad heri nutum attollere; in terga vertere: ſupinus oſtendere quo corporis
Canis mira actio. ſitu mulier incuntem admittat virum. Poſtremò nullum (inquit) canem vnquam vidimus doctiorem aut dociliorẽ, niſi vnus excipiatur, qui ſuper anterioribus pedibus erectus, ac bipes ambulans, elatis clunibus, illuſtriſſimæ hominum coronæ miraculo fuit; Hæc ille. Solinus iſtiuſmo- H
Stabulum agnoſcunt. di docilitatem, diſcendique promptitudinem, voluptatem vocat, inquiens. *Voluptatem equis inesſe Circi ſpectacula prodiderunt: Quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam ſaltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accenſis facibus ad curſum prouocantur.* Hiſce diſcendi facultatibus addendum, quod ſua ſponte domum reueti viſus ſit. Accepimus enim Galbam Imp. cùm de equi cuiuſdam poſſeſſione diſputaretur, velatum præcepiſſe duci ad flumen, & vbi bibiſſet, linteum amoueri oculis, illiuſque adiudicaſſe equum, ad cuius ille equile iam liber factus abiret, cùm ſcilicet equus ſolitum ſit adire diuerſorum, ſic, & Horatius vltra id inuitos agi docet, dum canit:

Lib. 1. Epiſt.

Mutandus locus eſt, & diuerſoria nota
Præter agendus equus: quò tendis? non mihi Cumas
Eſt iter aut Baias, læua Stomachoſus habena
Dicet eques, ſed equi frenato eſt auris in ore.

Quaſi dicat, eques à conſuetis diuerſorijs equum cogit auelli, & ad aliam viam ingrediendã freno incaſsùm impellit. Quamuis verò freno habeniſque communiter regatur; inſtitutis tamen neutro in-

A tro indiget. Deuxippi enim equus, vt annotauit Suidas in Ἵππος, ita erat edoctus, vt & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim prócedente, placidissimè staret, & declinante, vt circuiret, atque in gyrum cùm duceret, agiliter conuerteretur. Et apud Strabonem legimus Nigritarum equos absque fræno & sune aliaue re dominos sponte sequi, nec alia beneuolentia dominos sequi quàm canes solent. Docentur & in ventrem cubare, ne corporis altitudine venantes heros prodant, vt Herodotus prodidit, Thyssagetis inquiens vicinos Iurcas & ipsos victitare hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, & item equus, in vētrem cubare edoctus humiliùs subsidendi gratia. Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, consenso equo illam persequitur, comitante cane. Denique illud præ cæteris equum omnis disciplinæ capacem esse ostendit, quòd homines adorare visus sit. Neruæ enim, simul ac Parthorum & Ameniorum fines ingressus est, testatur Dion, regionis satrapas, ipsosque mox reges cum muneribus occurrisse, equumque duxisse ita edoctum, vt regem adoraret. Nam pedes anteriores, in modum supplicantis flexisse, caputque pedibus eius qui proximus esset, subiecisse. Quæ res ne fabulosa ridiculaque videatur, adducam & Textoris fidem, qui ceu testis oculatus scribit: cùm in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ

B Britannicæ (quæ Ludouico duodecimo Gallorum Regi nupserat) spectacula illa, quæ torneamēta nuncupātur, Lutetiæ frequenti rerum omnium apparatu ederentur; visum fuisse sibi equum, qui sessore hortante Reginam inclinatis plerumque genibus salutabat, moxque consurgens volucri saltu in aera sese efferebat. Quod verò Solinus ait hostes nosse, eosdemque mordicus petere, id quoque legimus apud Herodotum de Artybij Persarum ducis equo: edoctum nempe fuisse, vt se in armatum erigeret, pedibusque simul atque ore eum, in quem agebatur, insiliret: sed artem arte illusam. Onesilum enim Cypriorum ducem, cùm in ipsum Artybius cum equo esset inuectus inua dētem vulneraſſe, satellitem verò (vt conuenerat cum eo Onesilius) sublatos equi pedes in Onesili scutum eos iactantis, falce abscidisse. Ob tantas itaque ingenij vires, ipsum ingenium equum vocari notum est. Ouidius:

Vbi frēnon egeant.

Lib. 17.

In ventrem cubant.

Lib. 4.

Homines adorant.

Hostes agnoscunt.

Equus pro ingenio.

Lib. 2. Fast.

Adde peregrinis causas mea musa Latinas,
Inque tua nostrum puluere curret equus.

Et rursus:

Lib. 4.

Qua decuit primis sine crimine lusimus annis:
Nunc teritur nostris arena maior equis.

C Quod si verò quis equo isthæc quæ recensuimus, conuenire minimè velit, immò animal potiùs esse stupidum, cùm in sacris literis legamus, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus:* Hunc ego admonitum volo, hæc Psalmistæ verba de ferocia potiùs ac superbia, quàm de ingenij hebetudine intelligi. Sic enim ad eum locum D. Augustinus: *Equus*, inquit, *& mulus erigunt cernicem aliquam & sua ferocitate excutiunt à se sessorem suum.* Alij de libidine etiam eundem locum intelligunt. Sessore autem excusso vel amisso, incerto cursu, incertoque ordine huc, atque illuc fertur, vt in mari nauis amisso gubernatore, vtq; in acie miles. Claudianus de exercitu, qui ducem amisit:

Psal. 31.

Lib. 10.

Non peditem præcedit eques, non commoda castris
Eligitur regio, vicibus custodia nullo
Adnigilat vallo, nam explorantur eunda
Vitandaque via, nullo se cornua flectunt
Ordine, confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per ignotas angusto tramite valles;
D *Sic orbi rectoris equi, sic orba magistro*
Fertur in abruptum casu, non pondere puppis.

Sed de superbia equi mox. Nunc memoria quoque valere est ostendendum. Id imprimis tubæ sonus indicat, quo nimirum audito aures arrigit, nares inflat, hinnit, frēna cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest, pugnandum esse ex assueto aliā sono recordatus. Aritoteles verò tantum in equo memoriæ vigorem agnoscit, vt in postremum vocem agnoscat equorum quibuscum pugnauit prius. Et Gryllus apud Plutarchum artis quam didicere, optimè meminisse asserit, quin Aelianus ait rerum, quas perceperunt, memoriam à nulla deleri obliuione. Memoriæ autem vim Tzetzes exemplo nobis ostendit parasiti, qui cùm equo veheretur curili, prandio, quod captabat, frustatus est. Equus enim incidens fortè in quandam columnā metæ forma, & putans Circum esse eum locum, vsque ad vesperam circum eam se flectebat cum impetu, vt in Circo assueuerat, semper currens. Sigonius verò elegantem recenset historiam, ex qua equi cognoscitur cum memoria insignis vixque credibilis ingenij inditij que vis. Ea autē talis est. Ioannes Pontifex Romanus à Theodorico Ostrogotho ad Iustinum Imp. legatus missus, cùm

Memoria vt valeat.

Li. 19. regni Occident. De equo mira historia.

A maiorem amoris erga heros suos affectum in equis agnoscit Homerus, dum occiso Patroclo à lachrymis minimè temperare sibi queant, imo hunc *Equi flent suos dominos*

——Ἑστάοτες πενθήιλον, ὦδι δὲ ἵπποι
Χαῖται ἐριπρίδαλαι, τῷ δ' ἔσατον ἀχνυμένῳ κῆρ.
——*Stantes lugent, & ad terram ipsis*
Iuba profusa sunt: hi autem stant tristes corde.

Et rursus:

——Δάκρυα δὲ σφιν
Θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις ῥέε μυρομένοισιν
Ἡνίοχοιο πόθῳ. *Lachryma autem ipsis*
Calida ex palpebris in terram fluebant plorantibus
Auriga desiderio.

Quem eundem affectum Virgilius in Pallantis occisi equo imitatus est.

Post bellator equus positis insignibus Aethon
It lachrymans, guttisque humectat grandibus ora.

B Propertius verò in Arione quem Adrasto Neptunus donasse fingitur.

Qualis, & Adrasti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.

Quàmuis autẽ superlationis pœticæ nonnulli esse velint, & extrà veritatẽ longo spatio tractuq́; excurrentis, iumentis lachrymas tribuere, saltem concedendum erit, amoris præcipui ac beneuolentiæ equorum indicari documentum hoc figmento, si ita dicendum fuerit, quod tamen vix admitto, cùm, & Suetonius historicus veridicus, id quoque de Cæsaris equis scriptum reliquerit his verbis: *Equorum greges, quos in flumine Rubicone trayciendo Marti consecrarat, ac vagos sine custode dimisserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, vbertimque flere.* Et Accursius legum interpres refert, vt citat Rauisius Textor, eundem Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium Idem de Caligulæ mortis præsagio dicemus ex Nipho inter prodigia. Ad lachrymas vero quod attinet, testatur, & Cardanus Asturconem suum fleuisse sæpiùs vbertim, sed se causam fletus ignorasse, fleuisseque palam, maxime æstate, sed cùm nihil eueniret aduersi credere se vel naturaliter flere, vel à morbo aliquo impelli. Vtcumque est, Plinius quoque tradidit eo affectu pleroſque equorum in dominos esse, vt interemptos
C lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant. Et Silius Italicus ad Virgilij Homerique imitationem, haud minori affectu dicendique facilitate, alterius cuiuspiam equi amorem erga suum dominum his versibus expressit:

Agnouit sonipes, arrectisque auribus aurem
Hinnitum effundens sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso,
Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis
Stante cruore soli, & mutilata cadauera cede
Euolat, ac domini confixi in ora iacentis:
Inde inclinatus collum submissus, & armos,
De more instexis prebebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.

Visus præterea equus est mortuo domino, non voluisse vlterius viuere, sed pertinaci inedia mortem sibi procurasse, sicuti N comedis Bithyniæ regis equo testatur Plinius his verbis: *Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit.* Testatur verò etiam Dio exque eo Xiphilinus, *Mortuo domino superuiuere nolit.*
D cùm Seuerus prætorianis militibus qui Pertinacem occiderant, equos, & arma adimisset, illique dispergerentur, vnum fuisse ex ijs, qui quòd equus eum nollet deserere, sequereturque hinnens, se ipsumque equum interficeret, equum autem sectatoribus libenter domini sui manibus mori visum. Iam verò eò in quibusdã equis amorẽ erga altores processisse legimus, vt lasciuioris Venereæ libidinis nota minimè caruerit. Socles enim formæ pulchritudine egregius Athenis, cũ equum emisset pulchrum, & tam vehementi in se amore incensum, vt cùm adesse sentiret dominum, exultaret, & gestiret; cùm ascendere pararet, se ad conscensum præstaret obedientem; cùm ante oculos consisteret, ille suauiter, & amatoriè in eum intueretur. Quæ omnia eatenus amatoria & iucunda visa sunt, quo ad petulantiam in adolescente attentare (inquit Aelianus) conatus est simul, & fama turpitudinis de ambobus dissipata extitit: Tum eam infamiam Socles sibi conflari non passus, vt in amatorem flagitiosum, & petulantem odio incensus equum vendidit. Is non ferens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi conscíuit mortem. *Amor equi lasciuus.* *Lib.6.c.4.*

PVDI

E

PVDICITIA.

Lib.6.Hist. 22. Lib. 10. Metam.

QVAMVIS testante Aristotele, equi, & matres, & filias superueniant aliorum animantium more, vt Ouidius cecinit:

------Coeunt animantia nullo
Cætera delectu, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo; fit equo sua filia coniux.

Cognationum tamen intellectum equis inesse, insigna exempla testantur, quæ non solùm filios à matrum, matrumque à filiorum congressu sibi temperasse nos admonent, sed ad tam illicitum, & ferinum coitum impulsos de impulsoribus debitas pœnas exegisse. Scytharum regem (inquit Aelianus) equam habuisse audio omni virtute quæ ab equo præstari queat ornatam, tum huius quoque habuisse pullum, cæteris equis virtute præstantem. Cùm igitur equum aliquem non reperiret dignum qui ipsi equæ admitteretur, sed neque equam tam generoso pullo conuenientem, F ambos in eundem locum coegisse. Veruntamen eos cæteris quidem in rebus inter se amanter gessisse, & libenter versatos simul fuisse, non tamen ad coitum peruenisse: quoad per insidias admissarij vestimentis adumbrati fuissent, tum incestum stuprum admisisse, quod quidem factũ primùm vt ambo intellexerunt, tam impium flagitium morte dissoluere conati sunt: sese enim præcipites agentes, mortem sibi consciuerunt. Recenset eandem historiam Aristoteles, cæterùm paulo aliter: Ferunt (inquit) regem Scytharum habuisse equam egregiam, ex qua mares generosi omnes gignerentur; quorum vnum qui præstantior haberetur, cùm vt matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde latuisse matrem, vt imprudens superueniret, verùm vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam properasse, atque seipsum actum præcipitem intermisse. Alij rursus ferunt regem Scytharum hoc fieri voluisse, cùm reliquus præstantium equorum grex peste absumptus esset; & ne ex odore inuicem noscentes co.tũ detractarent, vtrosque à proriga alijs pellibus obtectos, & oleo odorato iunctos fuisse: postea verò cùm remotis operimentis incestum cognoscerent, vinculis abruptis magno cum hinnitu procurrisse, & capita tandem petris illisa confregisse: sic enim rem narrat Oppianus: Quod verò de fallente proriga pœnas sumpserint, authorem habemus M. Varronem his ferè verbis: *Tametsi incredibile quod vsu venit, memoriæ mandandum. Cùm equus matrem vt saliret, adduci non posset, & cũ capite obuoluto proriga adduxisset, & coegisset matrem inire, cùm descendenti velum demp sisset ab oculis ille impetum fecit in eum, ac mordicans interfecit.* Vtramque historiam breuiter atque succinctè attigit Plinius. *Alium* (inquit) *equum ferunt detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petysse præruptа atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro, laceratumque partes aurigam inuenimus. Namque, & cognationum intellectus in ijs est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur.* Ex nostris quoque Ioannes Lupus in tractatu de matrimonio, & legitimatione aliam sed omnino huic loco inserendam historiam recitat de pullo, qui agnita matre post coitum de se ipso pœnas sumpsit. Inquit enim, in prouincia Vandaliæ id cõ tigisse, quòd cùm equus matrem adopertam compressisset, (nam haud rectam prius recusarat) ea confestim detecta, & à filio agnita, is capite reclinato sibi genitalia amputauit: exque eo, & ipse Lupus naturæ assignat, quòd legibus prohibitum est, matrimoniũ inter parentes, & liberos. Iam verò pullos Zelotypia matrum teneri aduersus custodes compertum esse, annotauit ex Eudemo Aelianus. Is enim equam adolescentem ac armenti præstantissimam, tanquam omnium formosissimam puellam ab equisone adamatam fuisse tradidit: primumque sui amoris hunc fa- H grantiæ moderatum fuisse, deinde libidine inflammatum, vsque eò processisse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remque tandem perficeret turpem. Vbi verò equæ pullus, & ipse formosus incesto stupro matrem contaminari perspexisset, eam sic à domino tyrannicè tractari acerrimè tulisse: itaque impetu facto virum interemisse: atque cùm obseruasset, vbi humaretur, eò profectum resodisse, omnibusque supplicijs cadauer iam nullum sensum ex mœrore percipiens afflixisse.

Equus post initam matrem fecci dit.

Equus cur prorigam occiderit.

Pullus cur seipsum castrarit.

Pullis Zelotypia.

MA-

A

MAGNANIMITAS. VICTORIÆ.

Cupiditas.

ADAMANTIVS physiognomon μεγαλαυχίαν, & φιλοτιμίαν, id est superbiam siue magnanimitatem, & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Græci verò etiã sermonem ligatum, & numerosum, πρόχον dicunt, hoc est sublimem, & quasi equo inuectum, vt solutum πεζὸν id est pedestrem. & humilem: Est enim equus authore Galeno velox, superbum, & generosum animal; & huic naturæ aptum corpus habet, vngulis nempe robustis, & iuba instructum. Equidem cùm festinant ad alios equos, sed ad equas maximè, tum, & attollit ceruicem quàm altissimè, & caput maximè B proclinat truci cum specie, tum crinium mollitudinem fert sublimem, & caudam sursum intendit, vt ex Xenophontem discimus, vnde etiam Adamantius hominẽ qui humeris subcommouetur, rectus autem est, & altæ ceruicis, contumacem esse ait, & contumeliosum, quoniam ita graditur equus. Superbire etiam equas iubæ pulchritudine aiunt, & nisi detonsa asinum iniuntem se admittere. Testatur id Plinius; *Equarum* (inquit) *iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria superbire.* Sed disertè, vt omnia Aelianus, inter cæteras animantes (inquit) equus magno elatoque animo est. Enimuerò magnitudo, & celeritas ipsa, cerui eiusque eminentia, & crurum facilis contractio, facilisque porrectio, & vngularũ crepitus inducunt, cùm vt audaciùs is exultet, & gestiat, insolentusque efferatur, tùm maximè comata equa mollitie, & insolentia diffluens superbiat, eamque ob rem ab asinis se iniri indignissime ferat, vt maximo vicissim gaudio compelatur, cùm equo tanquam nuptijs sociat sit, ob idque ipsum se plurimi esse arbitretur: cu usmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè, & sine artificio tondent, posteaque asinos admittunt: ea verò tum mariti ignobilitatem, cuius prius pudebat, & contra quem antea resistebat, facillimè patitur: atque eius rei Sophocles meminisse videtur. Hæc itaque ille. Cæterùm etsi proprijs ornamentis superbiat equus, accrescit tamen augeturque mirum in modum superbia, animique elati vigor, si aliena accesserint, eoque C magis superbire videtur quo venustiora ac pretiosiora fuerint ornamenta. Multa memoranda de Bucephalo Alexandri paulò antè diximus, cuius ingenio iudicioque hoc magnaminitatis signum adijciendum nunc existit, quod his verbi nobis proditum memoriæ reliquit Plutarchus: Bucephalus quantisper nudus erat, conscendendumse etiam equisoni dabat: ornatur verò regijs iam aulæis collaribusque, neminem admittebat, Alxandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis aut alioqui proprius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere, insultareque; ac nisi cederent, fugaque sibi consulerent, proterere solitus. Quod verò flexuosa, & qua sinuata agitatione etiam delectantur equi, id quoque magnanimitatis est indicium, cum nisi generosi ita ingrediantur, vt non directè sed in latera euagantes vicissim pergant, vt illa apud Euripidem mulier πολλὰ πολλαχῆ τείνουτ' ἐς ὀρθὸν ὄμμασι σκοπουμένη. Eandem quoque superbiam frequenti indicat fremitu, vnde frementem, pro superbient dixit Statius hoc versu:

Superbia, & magnanimitas equo ascripta.

Lib. 2. Physiogn.

Equa quando asinum admittit.

Equus ornatus superbior

Lib. Verum animal.

In incessu superbit.

Li. 3. Theb.

——Et media quamuis in cade frementes
Hos assistere equos.

D Et Horatius:

Lib. 4. Car.

Vexare turmas, & frementem
Mittere equum medios per ignes.

Φρυάττεσθαι Græci id dicunt. Quarè cum Anthistenes philosophus equum vidisset φρυαττὸν, id est frementem in quadam pompa, hoc est fremitu turgidum, Platonem, in quem libentissimè omne genus scommata iaciebat, veluti quadam ἱπποτυφίᾳ, siue equina superbia superbientem taxans, inquit, *tu mihi videris etiam bonus equus*, sed interpres Diogenis Laertij φρυαττὸν reddidit præclarum, cùm sermo sit de equa superbient, quo sensu etiam Plutarcho equi dicuntur φρυαττόμενοι πρὸς τοὺς ἀγῶνας, quasi superbia aliqua ducti ad agones siue equestria certamina. Transferturque vocabulum metaphoricè ad hominem, vt apud Athenæum de Demea filio Demadis: ὃν φρυαττόμενον ἔφασκε τοῦ βήματος ἐπισοβεῖσθαι ὑπὲρ εἴδως, ἔπαιν, Οὐ σιωπῶσαν μειράκιον μεῖζον τῆς μητρὸς ἔχον τὸ φύσημα, hoc est quem in subsellijs frementem ac insolescentem velut ore clauso coercuit Hyperides, sic allocutus:

Plato equus cur dictus.

In Lycurgo.

num tacebis adoleſcentule, maiorem flatum habes, quàm mater. In quibus Athenæi verbis annotant docti, quod cùm φρυάττομαι coniunctum ſit φρύσιμα, quandoquidem φύσημα, & φρυαγμα, priuatim equorum ferociam atque ſuperbiam denotant, id quod conſtat in primis ex hoc Xenophõtis in libro de equeſtri arte: ἀθρόον δὲ τὸ φρύαγμα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρίσωτο. Elegãter autẽ Torquatus Taſſus equi liberi, & liberate gaudẽtis, & inceſſum, & hinnituum frequentiam nobis deſcripſit: E

Come deſtrier che dà le regiè ſtalle,
Oue all'vſo dell' arme ſi reſſerba
Fuge. & libero al fin per largo calle
Và tra gli armenti, ò al fiume vſato à l'herba,
Scherzan ſu'l collo i crin, e ſu le ſpalle
Si ſcuote la cervice alta, e ſuperba,
Suonano i piè nel corſo, e par ch' anampi
Di ſonori nitriti empiendo i campi.

Libertatem amat. Lib. 3. Od. 2. Libertatis autem in amicum eſſe equum, equæ necdum initum paſſæ exemplo oſtendit Horatius, F

Qua velut latis equa trima campis *Ludit exultim, metuitque tangi*
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo, *Cruda marito.*

Faſtus muliebris equa comparatus Apparet Horatium æmulatum fuiſſe hoc verſu Teium Anacreontem qui ſimiliter muliebrem faſtum, arrogantemque animum vt iocosè inceſſeret, puellam quandam equino comparauit pullo in quem nemo adhuc inſcendiſſet, atque ita aſſultim nullo cohibita fræno tenere vagaretur, cuius verſus ſic Latinos fecit Pierius Valerianus: *Pulle Thraicia ecquid, ò me Torue luminibus petitum Impiè fugis? Videris nil quidem ſapere, at pertta Pulchrè, erit tibi ſi lupatos Illiganero, moxque habenas ſumpſere atque circum vertero, Meta in ambitum atque finem. At tu amœna prata. paſces, Molle ſed laſciuienti, Non erit magiſter vſquam ſeſſor, inſultare qui te, In modum probè inſtruat* Similiter Lucilius, equam Theſſalicam eleganti traductione animoſam vocat, ferocem, acrem, & ſuperbam, ac propè indomitam. Illius verba ſunt. *An equam te acrem atque animoſam, Theſſalam, vt indomitam frenis ſubigam antè domumque?* Animoſus enim equus conſimilibus epithetis ornatur ab alijs quoque poetis. Ouidius animoſum dixit, necnon magnanimum, fortem Lucretius, & Virgilius, intrepidum Statius, Virgilius item acrem, & ardentem, ferocem Lucanus, & Ouidius, qui item terribilem dixit, Silius autem, & minantem, alij aliter. Animoſitatem autem aut generoſitatem equo conuenire notat Sidonius, inquiens: *Emicatque vt equi potentis animoſitas.* Signum animoſitatis, quod naturæ ductu abhorret ab operibus, quæ ſeruilia ſunt, quod acute indicat Simonides poeta exemplo mulieris, qnæ equam matrem habuerit, hanc enim neque molam contingere, nec cribrum leuare, nec domum verere, nec iuxta furnum verſari, ſed bis, terue quotidie comare ſe atque vngere. Sed & ipſe Simonides pullus equinus dicebatur, quod eſſe natura videretur timidus, matris tamen (equæ) veſtigia pulchrè ſequeretur. Eò modò etiam maior in equo generoſitas laudari debet, quod cum in ſenili ætate vires quidem remittuntur, vt notum eſt ex hoc Tibulli: G

Quam iacet infirmæ venere vbi fata ſenectæ *Qui prior Elæo eſt carcere miſſus equus.*

Animoſitas. *Abhorret à ſeruilibus.* *Simonides pullus equinus dictus. Lib. 1. Eleg. 4.*

generoſitatem, ac magnanimitatem animi nunquam remittit, vt eleganter oſtendit Sophocles. *In Oreſte. Animoſitas ſenio non perditur.*

Ὥ πεῤ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κὸν ᾖ γέρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θὠπὸν ὐκ ἀπάλιεσιν
Ἀλλ' ὀρθὸν ὡς ἵστησιν, ὡς αὐτὸς δι σὺ
Ημὼς τ' ὀτρύνεις καυτὸς ἐν πρώτοις ἵπῃ: id eſt,
Generoſus vt equus, conſenuerit tam licet, H
Animum tamen nunquam in periculis abijcit,
Sed auribus rectis ſtat: itidem tu quoque
Et excitas me, & ipſe cum primis ades.

Animoſitas in periculis Cap. 39. Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem, cuius conſilio, & auxilio occidit Clytemneſtram, & Ægyſtum. Iſtiuſmodi animoſitatem, vel ſi placet vocare animum intrepidum nullibi magis quàm vbi maiora imminent pericula, oſtendit: authoremq; in primis habemus Ariſtotelem, equum non ſolùm non perhorreſcere hoſtium impreſſiones, ſed eodem etiam animo in eos ferri. Eundem animum infractum in hoc quadrupede agnouit D. Iobus, apud quem hæc leguntur: *Aut tu circumdediſti virtutem equo? Inſeruiſti autem collo eius metum? Impoſuiſti autem ei omnem armaturam: gloria autem poſteriorís eius audacia Effodiens pede ſuperbit. Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem ſagittæ irridet, nec auertitur à ferro. Super ipſum autem gloriatur arcus, & gladius, & iracundia euertet terram. Et non credet, quoniã ſignum dederit tuba: ſignum autem dante tuba, dicit, Euge, Procul autem odoratur bellum faltu, & clamore.* Quo loco, audit (inquit Chryſoſtomus) *Tuba ſigno gaudet.*

tubæ

A tubæ vocem ac pugnæ committendæ signũ nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. Ibidem etiam Olympiodorus, quandiu non fuerit (inquit) pugnandi signum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tam saltu se proripit. Huc enim pertinet illud, *Non credit*, ab ijs sumpta translatione qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribiliùs personante, instare prælium sentit, datoque signo lætatur. Id enim significat illud, *Dicit euge*, necnon exercitus clamore excitatus exilit, atque in medios hostes irruit. Quod si quispiam dicat, haud isthæc in natura inesse equi, verùm in hominis disciplina, hic ipse intelligat haud ista homines docere potuisse, nisi ad percipiendam disciplinam huius animantis esset ingenium accommodatum; quando nec ipsi qui homines sumus, haurire ab alijs doctrinæ rationem possumus, nisi ad rem idonei aptique fuerimus. Non cuiuslibet tamen hæc equi esse sed generosi tantummodo discimus ex Virgilio, qui nimirum inter præstantioris equi notas esse ait: *Equi dociles qui.*

Didonis equus cur stare dicatur.

——Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens volvit sub naribus ignem.

Quod si verò quis sibijpsi aduersari velit poetam scientissimum, vt puta qui aliàs Elisæ equum,
B quem tamen ferocię epitheto cohonestat, stare facit, dum ait:

——Utroque insignis, & auro
Stat sonipes, & frena ferox spumantia mandit.

Eum ego admonitum volo, id data opera ab eo factum, vt maiorem ferociam in eo indicaret, non tamen pedibus, sic enim reginæ fortassis timori fuisset, sed ore, à quo minimè ei erat timendum cum id sit conscensuris frenatum Quamobrem doctissimum hunc poetæ locum, mysterioque plenum toto quidem conanime imitari studuit Silius Italicus, sed multorum doctissimorum virorũ iudicio succubuit. Sic enim hic de equo Flamminij Consulis Romani:

Stat Sonipes, vexatque ferox humentia frena
Caucasiam instratus virgato corpore tigrim.

Sonitũ autem tubarum audito equos militares commoueri, corporisque motu, fremitu quandam lætitiam, & desiderium cum sessoribus in hostem præ se ferre, mille alij attestantur. Hucque spectat hoc Statij: *Lib.* II.

Et ad litnos hilarem, intrepidumque tubarum
Prospiciebat equum. Item hoc Quidj.
C *Vt fremit acer equus cum bellicus ore cruento*
Signa dedit tubicen.

Nullum modò animal est, quod magis victoriæ afficitur gloria atque honore, id quod in circensibus potissimum declarant certaminibus, cùm nimirũ carceribus clausi, vix intus cohiberi queunt, sed vt ait Sidonius: *Amat victoriam.*

Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul, & per obseratas
Transfumant tabulas, & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Ardescunt, saliunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Durato pede stipitem flagellant.

Torquatus Tassus qui opus suum heroicum de libertati restituta Hierosolyma varijs cohonestauit flosculis, quos tanquam dædala quædam apicula ex floridissimis veterum viridarijs collegit, noluit etiam hanc equi gloriæ honorisque cupiditatem præterire. Alicubi enim sic cecinit:

D *Qual feroce destrier, ch'al faticoso*
Honor dell' arme vincitor sia tolto,
E lascivo marito in vil riposo
Fra gl' armenti e ne' paschi erri disciolto
Se 'l destrà ò suon di tromba ò luminoso
Acciar, colà tosto annitrendo è volto
Già già brama l'aringo, e l' huom su 'l dorso
Portando, vrtato riurtar nel corso.

Videre autem est in eisdem certaminibus non minus inesse equis laudis victoriæque studium quàm quibus agitantur, aurigis, æquè enim vtrisque dum adhuc carceribus retinentur, inter spem, & metum fluctuat animus, æquè laxatis repagulis præcipiti feruntur cursu: nulla tum mora aurigarum, nulla equorum: illi verberibus à tergo imminent, & proni habenas laxant; hi rapidissimo cursu currum promouent. Videas ibi sustolli immensum ex humo puluerem;

videas ora equorum ſpumis humeſcere: videas flatus ignitos,& feruidos è nàribus emitti anheli- E
tus. Tantus vtriſque eſt amor laudis,& gloriæ,tanta victoriæ cupiditas. Virgilius itaque cùm di-
xiſſet ſenio confectum equum admiſuræ ineptum eſſe, addit:

------Erga animos auumque notabis
Præcipuè: hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus?
Cum ſpes arrecta iuuenum, exultantiaque haurit
Corda pauor pulſans: illi inſtant verbere torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamque humiles, iamque elati ſublime videntur
Aera per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras,
Nec mora nec requies: at fulua nimbus arena. Tollitur.

Tranſtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equeſtre heroum Græcorum in Iliade de- F
ſcribente,cuius verſus Græcos quod ad manũ non ſit textus,præteribo.Quid ergò intereſt (in-
quit Lactantius)vtrum ſcientiam ſummum bonum putemus,an illa ipſa quæ ſcientia ex ſe parit,
Lib.3.c.8. Scientia nõ eſt ſummũ bonum. id eſt victum,gloriam,voluptatem? quæ non ſunt homini propria,& ideo ne ſumma quidem bo-
na. Nam voluptatis & victus appetentia non homini ſolùm,ſed & mutis ineſt. Quid cupiditas glo
riæ?nonnè in equis deprehenditur,cùm victores exultant victi dolent?

Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ.

Nec immeritò ſummus poeta experiendum eſſe ait:

Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nec in diuerſum eſt illud *------Exultantiaque haurit*
Corda pauor pulſans, laudumque arrecta cupido.

Vſus carminis erit,cùm quempiam victoriæ cuiuſcumque perſtudioſum aut eſſe aut fuiſſe ſignifi-
cabimus:Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem, & vincendi deſiderium,
& ne vincantur, timorem agitatoribus, & agitatis communes facit:

Inſtabant alÿ manu atque voce
Paſſim, & deciduis in arua guttis,
Rectorum alipedumque ſudor ibat: G
Rancus corda ferit fragor fauentum
Atque ipſis pariter viris equiſque
Fit curſu calor, & timore frigus.

Lib.6. Feliciſſimè verò præ cæteris poetis, doctiſſimeque,& aurigas, & equos victoriæ cupidos oſtendit
Statius:

Terrarũ decora ampla viri, decora ampla iugales *Diuum vtrumq; genus, ſtant vno margine clauſi*
Speſque audaxque metus, vnà, & fiducia pallens *Nil ſixum cordi, pugnant exire pauentque,*
Concurrit ſummas animoſum frigus in artus: *Qui dominis, idem ardor equis, face lumina ſurgunt:*
Ora ſonant morſu, ſpumiſque, & ſanguine ferrum *Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſſes,*
Clauſtraq; compreſſę transfumat anhelitus irę: *Stare adèo miſerum eſt: pereunt veſtigia mille*
Ante fugã abſentemq; ferit grauis vngula cãpum *Circunſtant fidei nexuſq;, & torta tubarum*
Expediũt, firmantq; animos, & plurima monſtrãt. *Inſonuit contrà Tyrrhenum murmur, & omnes*
Exiliere loco: Qua tantum carbaſa ponto *Quę belloſic tela volant? quę nubila cælo?*
Amnibus hybernis minor eſt, minor impetus igni, *Tardiùs aſtra cadunt, glomerantur tardius imbres,*
Tardius è ſummo decurrunt flumina monte. H

Currendo ſuperare alios cupit. Sed de curſus celeritate poſtea: currendi verò, velocitateque ſuperandi alios promptitudinem
atque voluntatem breuiter quidem, cæterùm acutiſſimè ſic demonſtrauit Virgilius:

Vt cum carceribus ſeſe effundere quadriga
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaq; ruit, furibunda ruit, totumq; per orbem
Fulminat, & cæcis cęca triumphat equis.

Lib.5.Triſt. Ouidius verò laudandi quidem neſcio quem præcipuam ſibi eſſe voluntatem, vt equorum eſt
carceribus recluſorum currendi curſuque certandi, ſed ſe,eorum more prohiberi ait:

Vtq; fores nondum reſerati carceris acer
Nunc pede nunc ipſa fronte laceſſit equus;

Sic

A *Sic mea lege data victa atque inclusa Thalia*
Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos, & gloriæ mater equorum:
Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,
Septem spatijs Circo meruere coronam,
Nonne vides, victor quanto sublimius altum
Attollit caput, & vulgi se vendicat aura?
Celsane cum caso decoratur terga leone,
Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,
Compescatque solum generoso concita pulsu
Vngula sub spolijs grauiter reduntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acriùs currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis obijciatur, qui cum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Fri- *Æmulatio quid præstet*
B get enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionẽ proposita est. Sanè equi qui ad metam excurrsitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus: *Cant. V.*

Sapendo ben ch'al fin s'inuecchia amore
Senza quest' arti, e diuien pigro, e lento;
Quasi destrier, che men veloce corra
Se non hà che lui segua, ò ch'il precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciùs (inquit) equi ad *In Pelopida.*
currus iuncti, quam seorsim currunt actu; non quia maiore vi admissi aera impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio, & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquiens: *In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum adhortationis, & gloriæ fatentur*, id quoque duabus a- *Sine auriga per sevincit certamen.*
strui historijs, inquiens: *Claudij Cæsaris secularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent perito auriga in-*
C *sistente facientes: cùm puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse*, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: *Maius augurium apud priscos plebeis circensibus excusso auriga, ita vt staret in Capitolium, cucurrisse equos, sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma, & coronis, effuso Ratumena qui ibi vicerat; vnde postea nomen porta est.* Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs, quæ paulò ante dicta sunt, cõstat, partim ex hac Pausaniæ quo- *In Eliacis.*
que historiola innotescit Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereũda non est, cui Auræ nomen *Phidotæ equa.*
fuisse memorant Corynthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementiùs, cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Electi Phidola victore renunciato, ei vt, & equæ simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin, & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus, & calcaribus & flagello; quin sæpenumerò aliorum æmulatione sine vllo sessore cursum occipiunt, sessoris officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmu-
D lationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eò vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio *Rectorem imperti negligunt.*
hanc Ciceronis metaphoram. *Vt equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere solent, vt ijs facilioribus possint vti, sic homines secundis rebus effrenatos sibique præsidentes tanquam in gyrum rationis, & doctrina duci oportet, vt perspiciant rerum humanarum imbecillitatem varietatemque fortunæ.* Cæterùm licet suapte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, sessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait: *Lib. 1. Offic.*
Adhortatione gaudent.

Acer, & ad palmam per se cursurus honores,
Si tamen horteris fortiùs ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circustantium clamoribus incitari ait: *Lib. 6.*

Tollitur in cælum furialis turbine clamor,
Pronoq; ac similes certantibus ore sequuntur,

Quiſque ſuos currus, magnaque volantibus ỹdem E
Voce loquuntur equis.

Quin carceribus adhuc incluſi, populi clamore ad certamen acceduntur. Lucanus:

------Quantum clamore iuuatur
Electus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus pronuſque repagula laxet.

Huc ſpectat illud D. Hieronymi: *Ipſi equi veniebant ad partes, & clamoribus incendebantur.* Sed hoc parum eſſet, niſi etiam partium fauorem intelligerent, nam, & hoc maximè delectantur, & vt fauentibus ſatisfiat, alacrius currunt, id quod idem quoque Hieronymus meminit his verbis: *Equorum curſus fauore pernicior fit, pugilum fortitudo clamoribus incitatur.* Atque hinc puto eſt quod Caligula pridie viciniæ ſilentium per milites indiceret, ne inquietaretur equus ſuus: quanquam Suetonius id feciſſe Cæſarem velit, vt equus quietus, paratior agilorque ad curſum eſſet. Sed vt quiete robur acquiritur, ita animi vigor promptitudoque langueſcit. Iam verò etſi vulgatum apud equiſones ſit dicterium, buono, & malo cauallo vuol ſproni, id eſt, quilibet equus, ſiue generoſus ſiue degenere, eget calcaribus, & aurigæ in agonibus certaturi, exhortationes comitarentur verberibus, vt ſuprà obiter ex Virgilio oſtendimus, atque eleganter etiã docet Heſiodus F in ſcuto Herculis, vbi Iolaus Herculis auriga:

Fauore gaudent

Adhortatio cum verberibus.

Σπερδαλέον δ' ἵππευσιν ἐκέκλετο. Τοὶ δ' ὑπ' ὁμοκλῆς
Ρίμφ' ἰφίρον θοὸν ἅρμα κονίοντες παρὰ κοῖλον.

id eſt,

Horrendum increpuit equos, illi autem à cominatione
Leniter ferebant celerem currum, feſtinantes campo.

Ouidius de Circenſibus:

Hoc mihi contingat, ſacro de carcere miſſis,
Iuſſibus forti mente vehendus equis,
Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo.

Nihilominus qui verè ſunt magnanimi, ac generoſi, non ſolùm non egent verberibus, ſed ne minis etiam, aut adhortationibus, vt Arionis exemplo eleganter indicauit Statius:

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo, qua ſuetus ab arte
Mulceri, nec ſana manus, nec liber habenis
Impetus, vrge alios, inquit, ſtimuliſque miniſque G
Ille ibit, minus ipſe voles.

Qui verò vel in ipſo curſu, vel ante curſum verberatur equus (non enim omnes Ariones ſunt, aut cyphi, aut Cyllari:) cur verberetur, probè intelligit, vt perquam dòctè docet Auſonius in ludo eptem ſapientum.

Poſſim ego cenſuram lectoris ferre ſeueri,
Et poſſum modica laude placere mihi:
Nouit equus plauſa ſonitum cernicis amare,
Nouit & intrepidus verbera lenta pati.

Et licet animal ſit tantæ ferocitatis, quantæ dictum eſt, vt in de per excellentiam ferus ſimpliciter intelligatur equus apud Ouidium:------*Medioque è vulnere ſaxi Proſiluiſſe ferum*, id eſt equũ: & apud Virgilium de equo Troiano:

Quò generoſior, eò domatu facilior.

In latus inque feri curuam compagibus haſtam
Contorſit.

Nihilominus ſi blandè, & vt decet tractentur, quo ſunt generoſiores, ferocioreſque, eò faciliùs H obediunt, iugumque accipiunt; vt meminit idem, Auſonius:

Epiſt. 24.

Hoc tam mite iugum docilis cervice ſubirent
Martis equi; Rabuloque feri Diomedis abacti,
Et qui mutatis ignoti ſolis habenis
Fulmineum Phaethonta Pado merſere iugales.

A

CELERITAS. AGILITAS.

CELERITATE, cursusque pernicitate gaudere equum, Xenophon hoc satis argumenti esse arbitratur, quia liberatus, hoc est solutus vinculis pedetentim nullus abit, sed omnes aufugiunt. Hanc enim reuera esse huius quadrupedis voluptatem, nisi fortasse ad cursuram importuniùs fuerit incitatum. Homo authore Cicerone ad duas res natus est quasi immortalis, intelligendum & agendum; inter bruta canis ad indagandum, ad arandum bos, ad cursum equus quamobrem ἵππος Grammatici equum Græcis dici volunt ab ἵπτομαι & τὰς, quasi pedibus sit volucribus: vnde Homerus ὠκύποδες, ἀερσίποδες, ἀελλόποδες, ταχύποδες, ἐλαφροπόδες: Latini alipedes cognominarunt. Ἀερσίποδες autem apud eundem dicuntur, qui pedes non solùm perniciter, sed & altiùs eleuant, nam ἀείρειν eleuare est. Aliàs à celeritate etiam ὦκυς vocat & ὠκυαίτας, Virgilius modò cursibus acres, modò acres simpliciter, citos, cupidos cursu & veloces Ouidius, celeres Tibullus pernices Silius, præcipites Flaccus, volucres Statius, Claudianus & Flaccus: rapidos Silius, & alatos, & alites, quo epitheto vsus quoque est Ouidius, qui pariter eodem sensu fugaces nominauit, sicuti & Propertius. Quod autem apud Lucretium legitur, fortis equi vis, Marcellus exponit celeris, eoque spectare volunt illud Virgilianum: *Quidnam egregium si fœmina fortis fidis equo?* Ibi enim Arruns Camillam equi pernicitate fretam, non virtute sua strenuam incusat. Equos διολοπώλους celeres Homero potiùs quàm varios intelligi Cælius annotauit ex Porphirij sententia: Homerus verò ita equites non equos nuncupat, quòd vt annotant Scholia in Aristophanem celeres equos haberent, vel quòd varijs equitandi modis vterentur. Alicubi aliàs apud Homerùm πώδας αἴολος ἵππος legitur, & αἴολος ἵππος apud Calabrum Homeri simiam. Dicuntur verò etiam εὔσκαρθμοι & πολυσκάρθμοι, quod notum etiam doctis ex catalogo Homeri, vbi ait in Ilienſi campo tumulum quendam esse, quem homines Baricam vocant, dij verò σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Tradunt enim (inquit Strabo) Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὔσκαρθμοι dicuntur; vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκάρθμον dictam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam esse: & σκαρθμός ab Hesychio & Varino exponitur ἡ κίνησις, & τὸ χαίρειν τὸ κινεῖσθαι; equi autem à velocitate Græcis quoque εὐκίνητοι dicuntur: cæterum ταχὺς proprium equorum ephitheton esse aiunt, vt ὠκὺς asini: In epigrammate Archiæ pro equo omnium perniciſſimo αἰετὸς ἵππος legitur, quasi aquilà, cùm sit hæc auis omnium velocissima; & Oppianus loquens de equis Iberis, tantæ eos scribit esse celeritatis, vt solæ cum eis aquilæ aut Circi dicti Accipitres certare possint. Homerus verò equorum Erichthonij filij Dardani indicaturus perniciſſimum cursum, ex aquilone conceptos fingit vento, cui ab eiusdem auis vehementissimo volatu nomen est. Fingit etiã Balium & Xanthũ præstantissimos Achillis equos Podargen matrem equarum rapidissimam, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanum ex Zephiro genuisse. Podarge verò etiam à pedum velocitate dicta est. Varinus Podargen Harpyam esse ait, & ex hac equos illos procreatos, οἱ ἄμπνοιόφι πνιὴν, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant. Eodemque modo Harpe equa Pelorum equum ex Zephiro conceptum produxisse legimus apud Silium Italicum. Quamobrem cùm volatus, siue hic sit auium perniciſſimarum, siue ventorum, summam semper indicet celeritatem, quod nos volare, Græci ἵπτασθαι dixerunt, & à biga quæ δίπτιον est δίπτασθαι quod est peruolare, ἵππεῖς verò etiam, id est equites in genere cancrorum, tantæ velocitatis vt consequi non sit, vnde hoc idem cancri genus Hesychio δρόμων, id est cursor, & Aeliano similiter δρομέας nuncupatur. Nestor Homero, Hesiodo Persues ἵππότης a celeritate mirabili dicitur. Catullus appositè pinnipedem vertit, ad eandem Persei fabulam alludens, nam acceptis à Mercurio talaribus aera sulcabat, vt ostendit Ouidius:

Celeritate gaudet.

Lib. 2. de finibus.

Etymologia.

Epitheta à celeritate.

B

C

Equus aquila cur dictus.

Achillis equi.

Podarge equa.

Harpe equa

Pelorus equus.

D

——— Pennis ligat ille resumptis
Parte ab vtraque pedes, telumque accingitur vnco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.

Inuenias etiam apud eundem Hesiodum ἱππόδοτον nympham, quam pariter interpretes ob velocitatem sic dictam volunt, vim quippe aquarum eam intelligentes, qua nauigia cursu celerrimo rapiuntur: quique Neptuno appinguntur equi, symbolum pernicis eiusdem cursus habentur, qui maritima fit nauigatione: iam & prouerbium à Cicerone vsurpatum super celeritate, *tum equis, tum velis*, ad Quintum fratrem: *sic ego sæpè excitante cursu corrigam tarditatem tuam tum equis tum velis:* De omni verò conatu adhibito officijs: *Cum velis equisque decertandum est.* Vnde est quod πτερὰ idest alas metaphoricè quoque dicant de nauium remis quasi quod ijs naues ceu

Tum equis, tum velis.

volare

Pegasus cur alatus dicatur. volare videantur. Pegasum alatum, hoc est velocissimum equum faciunt poetæ, quique in Hadriani & L. Papyrij Cursoris numis conspicitur, famæ, qua nihil est celerius, typus est secundum multos. Bellerophontis autem Pegasum, cum quo prefecit tot trophæa, triremim fuisse ait Tzetzes, quæ alatis velis per aquas curreret: quod cùm venti vehementioris vi contingat, ipsius quoque impetum, siue vim impellentem, equitationem quodammodo nominauit Horatius, Euro vento equitandi verbum attribuens dum ait: *Per Siculas equitauit vndas.* Audacem aiunt esse poetæ metaphoram, quæ tamen veterum authoritate stabilitur, nam & apud Euripidem inuenio in Phœnissis, Ζεφύρῳ πτεραῖς ἱππεύσαντος ἐν ἀέρᾳ, id est *Zephiri equitantis flatibus per aera.* Aequalem itaque non absurde dicemus pernicitatem esse equorum, ventorum & auium. Poetæ itaque celeritatem equorum delineaturi non potuere id facere aptiùs quàm si vel auium volatui, aut ventorum pernicitati, eam assimilarent. Apud Maronem ------ *Volat ecce per hostes*

Vectus equo spumante Sages.

Arionem Neptuni equum apud Statium: ------ *Stupuere relicta*

Nubila, cursantes Eurique notique sequuntur.

Eleganter etiam Claudianus de pernicissimo cursu:

Iam simul emissis rapido velocior Euro
Fertur equis, stridunt Zephyri cursuque rotarum
Sancia diuiduis claresc unt nubila sulcis.

Sæpe etiam in describenda hac velocitate nulla vel ventorum vel auium facta mentione, elaborantes, pernicissima quæque sibi proposuere, possimque plurimas poetarum authoritates recensere nisi vererer lectori me tœdio fore, quare duas tantùm recitabo, Claudiani vnam, Statij alteram, quæ talis est:

------ *Sic orsus aperto*
Flagrantes immisit equos, non ocyus alti
In terras cadit ira Iouis, si quando niualem
Othryn & Arctos gelidum caput inuitrit Ossæ
Armantique in nube manum, volat ignea moles
Saua dei mandata ferens.

Claudianus verò de equis Plutonis:

------ *Et longa solitos caligine pasci*
Terruit orbis equos, pressis hasere lupatis
Attoniti meliore polo, rursusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.
Mox vbi pulsato senserunt verba tergo
Et solem didicere pati, torrentiùs amne
Hyberno, tortaque ruunt pernicius hasta,
Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri
Non leue soluta mentis discurrit acumen.

Virgilij mira industria In Virgilio verò hoc admiratione dignum doctiores obseruant, quòd, cùm diuersa ratio sit velocitatis Romanorum equorum, qui magis robur quàm summam velocitatem quærebant, ab Parthis & Numidis, qui diuerso equorum generi insidentes, magis eludere nostros aut fugare volebant, de Romanis loquens inquiat:

Ille volat, simul arua fuga, simul aquora verrens,

De illis verò loquens, addat:

Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.

Agilitas equi. Nam vt hoc magis properat quàm illud, ita ex leuioribus vocabulis (inquiunt) est conflatum. Ad tantam modo pernicitatem, accedit, pedum corporisque agilitas. Magno enim licet sit corpore, sua tamen natura leuis agilisque equus est, imò verò Plutarchus equo nihil velocius, nihilque agilius esse testatur, sed hominibus currere. Lucianus, laudator (inquit) ea plerumque dicere solet, quibus natura præditus qui laudari debet, bonis tametsi non admodum magna sint, & maiora cumulatioraque esse ostendit. Nec dubitaret dicere, equum laudare volens, natura leuem (vt ea scimus esse animantia) & cursu volantem: Apparet autem ad Homericam de equorum Erichthonij mira leuitate, & agilitate superlationem siue hyperbolam alludere: Homeri versus Goropius sic Latinos fecit:

Lib. de fortuna. *Lib. de imagine.*

Hinc & Erichthonion regem sibi Dardanus edit.
Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter:
Pascebantur equæ cui ter mille humida prata
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis

Arctoi

A *Arctoi Boreas adamans & corpus equinum*
Cæruleum similans iniit, quo semine fœta
Bissenos pullos diti peperere patrono;
Qui per agros celeres saltus si quando tulissent,
Per summos culmi cursu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confringebantur aristæ:
Quod si saltarent per dorsa immanta ponti,
Radebat summos cani salis vngula fluctus.

Quam cursus agilitatem, leuitatemque Virgilius depinxit eleganter in sua Camilla:

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

Seneca de summa celeritate, quæque nullius alterius tardioris collatione celeritas sit, sed per se summa, hæc eadem carmina citat, sed ex quo authore subticet: Goropius de Atalanta scripta fuisse existimat, cuius videlicet mira velocitas à poetis celebratur. Ouidius quidem de eadem & Hippomane eius marito cursu certantibus locum Homeri etiam imitatus sic canit: *In Epist. 12* 86.

B *Signa tubæ dederant, cùm carcere pronus vterque*
Emicat, & summam celeri pede radit arenam:
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis cana flantis percurrere aristas.

Virgilius etiam alicubi dixit: *Vix summa quatit ilicia ponit arena*, eiusq; imitatione Torquatus Tassus: *Cant. 18.*

Egli se'n và sopra un destrier, ch' à pena
Segna nel corso la più molle arena.

Et apud Varinum & Etymologum ὠκυπόδης Arionis epitheton est à simili celeritate, nimirum παρὰ τὸ ὠκέως ἄκροις τοῖς ποσὶ τῆς γῆς κατὰ δρόμον, id est quòd summis pedibus terram in cursu non attingeret. Homerum verò etiam elegantissimè imitatus est Claudianus, dum canit:

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per carula possint
Ferre viam, segetemque leni percurrere motu, *Lib. 11.*
C *Nesciat vt spumas, nec proterat vngula culmos.*

Quid mirum ergo si Massagetæ, vt Herodotus testatur, equum omnium quadrupedum perniciissimum existimarint, ideoque Soli, vt pote deorum perniciissimo immolarint. Sed quid dices, nonne ceruus inter cæteras quadrupedes à velocitate potiùs celebratur? Celerrimus sanè est ceruus, nec minus celer lepus: sed vterque ad fugiendum, non ad pugnandum sua celeritate vtitur, alias tamen Claudianus: *Equus omnium pernicissimus creditus. Cerui velocitas.*

——— Cerneque fugacior ibat,
Sudanti tremebundus equo.

Vlysses ne ad bellum cogeretur stultitiam simulaturus, duo animantia, natura dissimillima, ambo tamen aratro idonea, equum nempe velocissimum, & bouem gressus tardissimi, eidem copulabat iugo. Phocylides, vel quisquis ille est huius sententiæ Phocylidæ ascriptæ author, mulierem scribit ex quatuor animalibus ortum habere, cane, ape, sue & equa: ex hac quæ nascitur, velocem esse discurrentemque & pulchritudine præstare: quæ ex sue neque bona esse, neque etiam malam; ex cane molestam & feram: ex apicula autem bene administrare rem familiarem, laborisq; peritia præditam; huius autem solius nuptias expetendas esse. Chrysaneas verò apud Xenophontem equi pernicitatem indicaturus, scientiam equitandi laudant in tantum, vt existimet se futurum hominem volaticum, vbi bonus factus fuerit eques: & ex hoc asserit se maximè adamare Hippocentauros, si modo fuerunt, in quibus fuisset & hominis prudentia, & equi velocitas & robur. Cæterùm sicuti ei maxima, vt ostensum est, in currendo est pernicitas, ita admirabilior est eiusdem in velocitate cursus perseuerantia. Sarmatæ, vt præmonuimus, longinqua facturi itinera, etiamsi nihil offerant pabuli, per centena, & quinquaginta millia continuo cursu insident. Et in Arabia equas tantæ pernicitatis esse Ludouicus Berthena refert, vt citatissimo cursu diem ac noctem integram nũquam cessent. Dictum quoque est in Alanico bello à Probo principe caprum equum pernicitatis tantæ, vt diei vnius tantùm spatio centum obiret milliaria vel in decimum diem haud interpellato labore. Hunc tamen Probum tradunt historici sibi oblatum respuisse, quasi fugaci magis quàm forti ac strenuo congrueret militi. Rectèitaque equus inter astra Delphinum qui & ipso meritò velocitatis summæ symbolum existit, ita tamen vt nunquam quoque delassetur, equus insequitur, vt Manilius meminit, dum canit. *Li 4. Pœdiæ Cyri.* *Hippocentauri cur laudati.* *Cursus perseuerantia.* *Equus Delphinum cur sequatur.*

D *Tum quoque de Ponto surgit Delphinus ad astra*

Lib. 1.

Oceani

Oceani'celique decus, per virumque sacratus: E
Quem rapido conatus equus comprendere cursu
Festinat, pectus fulgenti sidere clarus.

Iuuentus equo vt assimilata.

Theognis verò etiam subtiliter adolescentiam citissimo pede transire significaturus, velocissimorum equorum cursui assimilat, inquiens:

Αἶψα γὰρ ὥστε νόημα, παρίρχεται ἀγλαὸς ἥβη
Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη. id est,
Statim enim tanquam cogitatio, praeterit splendida pubertas
Neque equorum impetus est velocior.

Equis praecurrere quid.

Sed & eleganter equis præcurrere dicimus eum qui alios ingenij velocitate vincit. Horatius proverbialis istius paræmiæ sic meminit:

Si frenum, Barros vt equis praecurreret albis.

Lib. 1. Ser. Sat. 7.

albos equos dicens, quia barri siue elephantes nigri sunt & tardi. Summa nempe hominis celeritas meritò illius iumenti figura notatur, cuius ope homo celerrimè fertur. Nec aliam ob causam Virgilianus Aeneas equum pulcherrimum pulcherrimis phaleris adornatum præmium proponit ei, qui pedum cursu primus metam contingeret. Et in multis quoque numismatibus nunc equus F currens, nunc ipse Pegasus alis adiectis excussus summa rem velocitate gestam indicat. Et Sacæ sese Achilli similes non fugaci alicui homini monstrarunt, cùm equum pingerent, celeritatem simul & generosum in bellis animum eadem nota significantes: Homerus verò nullo epitheto Achillem libentiùs ornat quàm eo quo celeritas pedum explicatur, non illa quidem ceruina, sed tali quali generosus equus ad bella natus excellit. Inquit autem alicubi eum tanta pernicitate ad Troiana prouolasse mœnia:

Achilles equo comparatus.

Σευάμενος ὠδ' ἵππος ἀεθλοφόρος σὺν ὄχεσφιν
Ὅς ῥ' ῥεῖα θέησι τιταινόμενος πεδίοιο, id est,
Ruens velut equus victor, cum curribus
Qui facilè currit extensus per campum.

Iliad. χ.

Moxque Hectoris fugientis & eiusdem Achillis insequentis cursum ait tantæ fuisse velocitatis.

Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέρματα μαστυχὶς ἵπποι
Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δέ πέρ τε κέρτομον ἆεθλον: hoc est
Veluti autem certatores admetam vnunguis equi,
Leuiter valdè currunt, & magnum propositum est praemium. G

Equi iuncti celerius currunt.

Ex quibus Homeri locis etiam discimus equos currui iunctos celeriori cursu ferri, quàm si soluti currerent; quamobrem pernicitatem quoque expressurus nauis Vlyssis qua vnius tantùm diei spatio ex Phæacia Ithacam peruenit, assimilat eam quadri iugum equorum cursui, & Circi accipitrum perniciissimi volatui.

Odyss. N.

Η' δ' ὡς' ἐν πεδίῳ τετράορι (aliàs τετράοιρις) ἄρσενες ἵπποι,
Πάντες ἅμ' ὁρμηθέντες ὑπὸ πληγῆσιν ἰμάσθης
Ὑψοῦ ἀειρόμενοι, ῥίμφα σφύσσουσι κέλευθον:
Ὣς ἄρα τῆς πρύμνη μὲν ἀείρετο, κῦμα δ' ὄπισθε
Πορφύρεον μέγα θῦε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Η' δέ μάλ' ἀσφαλέως θέεν ἴμπεδον. ὦκιστα δ' ἰρηξ
Κίρκος ὁμαρτήσειεν, ἐλαφρότατος, πετεηνῶν,
Ὣς ἡ ῥίμφα θέουσα θαλάσσης κῦμα τέτμυεν. id est,
Illa autem sicut in campo quadriiuges masculi equi
Omnes simul incitati à verberibus sentica
Altè elevati celeriter emetiuntur viam. H
Sic quidem huius puppis tollebatur, vnda autem ponè
Nigra magna ruebat per sonantis maris
Et valdè tutè currebat firmiter, neque accipiter
Circus secutus fuisset certissimus volucrum:
Sic illa celeriter currens maris vndas incidebat.

Hoc enim loco Eustathius poetam duplici ait vti comparatione, ob duplicem finem. Altera (inquit) ab equis quadriiugis sumpta est πρὸς τὸ πλῆστριὸν, id est, vt significetur quàm firmiter & solidè nauis illa cursum sequeretur, quod in ijs fieri solet, quæ cùm impetu & violentia quadam feruntur: altera verò ab accipitre πρὸς τὸ τῆς τάχους πλῆνον, ad celeritatem exprimendam quæ tanta fuit, vt nauis potiùs volare, quàm currere videretur. Virgilius quoque significaturus quanto gloriæ studio desiderioque & vincendi cupidine, nauali certantes certamine naues impellerẽt harum ex carceribus erumpentium vim & deinde pernicitatem, equis biiugis cursu certantibus,

Aeneid. 5.

non

A non ſolutis maluit aſſimilare, dum canit;

Non tam præcipites biugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus,
Nec ſi immiſſis auriga undantia lora
Concuſſere iugis, pronique in verba pendent.

Et rurſus alicubi ſimili planè comparatione vtitur à ludis circenſibus ducta. *Georg. 1.*

Vt cum carceribus ſeſe effundere quadriga,
Addunt ſe in ſpatia & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Theoclymenus etiam apud Euripidem inſequiturus raptores Helenæ non celeres equos deſultoriosque ſed reſeratis clauſtris, apertiſque regijs ſtabulis expediri iubet currus, quaſi hoc modo facilius ſit aſſequi. Hucque pertinet illud Pindaricum περὶ τῆς εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμασιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναυσὶ δ' ἰθύνει ταχίστα δελφὶς κάπρῳ δὲ βαλιόνοτι φῶτα, κύνα δὲ πλαθυμων ἐξευρεῖν, id eſt, *Equus in quadrigis, in aratro bos, nauem celerrimè præuertitur Delphinus: apro eadem molienti inueniendus eſt canis laborum patiens.* Significat poeta lepidiſſimus vnumquemq; adB lubendum ad id quo maximè valet. Cæterum equuſne an equa in curſu celerior ac pernicior ſit, haud præter rem, & noſtrum inſtitutum fuerit ex antiquis inquirere. Homerus certè velocitatis palmam tribuit equabus Pheretiadis quas Eumulus ad bellum Troianum duxit, *In Helena.* *Equane an equus celerior.*

Τίς τ' ἄρ τῶν ὄχ' ἄριστος ἦεν, σύ μοι ἔννεπε Μοῦσα
Αὐτῶν ἠ ἵππων, οἳ ὑπ' Ἀτρεΐδῃσιν ἕποντο.
Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἦσαν Φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἐλαυνε ποδωκείας ὄρνιθας ὥς, id eſt:

Quis horum optimus erat, tu mihi dic muſa
Ipſorum & equorum qui ſimul ſequebantur,
Equa quidem multò optime erant Pheretiada,
Quas Eumelus ducebat, veloces pedibus tanquam aues.

Antiochus verò equos ſuos ad currẽdum velociter exhortans non curo (inquit) ſi ab equis Diomedis, quibus nunc Minerua velocitatem addidit, ſuperemini, ſed pudebit mei & veſtri, ſi à Menelai Aetha quæ fœmina eſt, ſuperemur. Sophocles cùm dixiſſet: Κρεῖσσον ἐν τούτοισι θεσσαλὰς ἔχων ἵππος ὁ πίμπτος: mox ſubiungit. δεξιὸν δ' ἀνεῖς σειραῖον ἵππον, ἔβργε τὸν προσεῖσσοντα. ſic *In Electra.*
C cùm antea equas dixiſſet, mox dextrum funalem ſubiunxit, quaſi innuens equas curſui, equos pompæ aptiores eſſe. Horatius quoque equam maluit quàm equum dicere, quadrigis aptam: *Te greges centum, Siculaq; circum Mugiunt vaccæ; tibi tollit hinnitum Apta quadrigis equa.* Atque huc ſpectat illud Virgilij; *Eliadum palmas, Epirus equarum.* Quo loco Seruius, equas dicit, quia velociores ſunt quàm equi, quia (vt ait Plinius) inter currendum emittunt vrinam. Pomponius tamen equas genere fœminino dixiſſe poetam ait, quia in omni grege & armento fœminæ optimæ ſunt eligendæ. Et Probus, quare equarum potius quàm equorum (inquit) dicat, ipſe rationem ſuam explicat, cùm ait: *Lib. 2. Car. Od. 16.* *Equa cur velocior equo.*

Seu quis Olympiaca miratus præmia palmæ
Paſcit equos, ſeu quis fortes ad aratra iuuencos,
Corpora præcipuè matrum legat. *Georg. 3.*

Mihi hoc dicere poeta videtur, vt qui equos alere volunt agonibus aptos, eos eligant ex celerrimis matribus, quales nimirum habebat Epirus, & qui boues quærunt ad arationem, eos etiam ex matribus potiùs quæ arare conſueuere, accipiant, quàm ex ijs quæ ad mulctrã tantùm enutriuntur, quarum iuuenculos minus robuſtos eſſe vero non eſt abſimile. Equarum autem admiranda
D celeritas ex multis Olympicis certaminibus prædicata eſt. Equa Crauxidæ octaua Olympiade omnes vicit deſolutorios. Iolaus equabus ab Hercule mutuatis cæteros in Olympico certamine anteiuit & coronatus eſt, vt Pauſanias teſtatur, & octaua ſecũda Olympiade qui toto corpore certaret (pancratiaſtem vocant) & deſultorius equus in curriculũ rediere. Anteuertit omnes Creſidæ equa Crannonia. Hecratites Theſſalus equa prægnante Olympia vicit; Plinius hunc Echecratidem vocat, cùm de equarum prægnantium natura loquens inquit: *Viciſſe Olympia prægnantem Echecratidis Theſſalia inuenimus.* Idem & Scythis tradit vſum fuiſſe equabus præliari, quod veſicam curſu leuarent; ſed tum ob hoc, tùm quod maribus ſint velociores: optimum enim pugnæ genus cenſebant, ſi cedere loco & rurſus inſtare poſſent. Zambei regis equos diem ac noctẽ perpetuo curſu indefeſſos exigere, nec vſquam quieſcere & edere legimus, verùm id in equabus præcipuum eſſe. Contrà Oppianus mares ad venationis vſum præſtare tradit, fœminaſq; minus celeres eſſe ad longiores per nemora curſus. Vtcumque eſt, hoc ſaltem animal ſua natura velox eſſe & leue certiſſimum eſt, ideoq; quadrupedem citum per excellentiam Maroni nuncupari hoc verſu: *Boues qui aratro aptiores.* *Equa in certaminibus celebratæ.* *Li. 10. c. 63.* *Aen. 11.*

Quadru-

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat E

Equi cursu victi ab homine.

Celeritate tamen equos ab hominibus superatos fuisse inuenio. Saxo enim author est Haraldum Hybernum Nouergiæ regem apud Helsyngam oppidum pignore cum Enrico III. Danorum Rege posito cum lectissimis eius equis cursu contendisse & duobus in certamen admissis, vtroque metã priorem tenuisse: geminis siquidem bacillis inter currendum innixum, crebris corpus fastibus concitasse. Sæpe etiam inter nauigandum è puppi exilentem, in proram per exerta remorum capita decurrisse, indeque cursu in aliud nauigij latus reflexo per reliquos remorum ordines, locũ quo excesserat, reperisse. Cæterùm antequã velocitati equorũ calcem imponamus, scire, refert, quid sit equus admissis M. Tullio his verbis: *Num etiam cùm P. Decius se deuoueret, & equo admisso in mediam aciem Latinorum irrueret, &c.* Guglielmus Budæus homo doctus & diligens in suis annotationibus quibus Pandectarum libros illustrauit, equum admittere idem esse arbitratus est quod conscendere, sed pro concitato & celeri accipi debere satis demonstrat (inquit Hieronymus Magis) Valerius Maximus, sic vocem interpretatus de eodem P. Decio scribens: *Caput suum pro reip. salute deuouit ac protinus concitato equo in hostium agmen patriæ salutem, sibi mortem quærens, irrupit.* Concitato equo, vt vides dixit, pro eo quod Cicero habet admisso. Quin ipsemet Cicero rem totam aperuit, dum tertio de natura Deorum loquitur in hæc verba: *Rebatur enim fore vt exercitus Imperatorem equo incitato se in hostem immittentem persequeretur, id quod euenit &c.* Idem primo de diuinat. de P. Decio: *Post triennium autem cùm consul esset, deuouit se, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo equis facto superati sunt & deleti Latini.* Vbi vides verbum irrupit, equi concitationem admittere. Cæsar quoque eodem significatu verbo ipso, quo de agitur, vtitur: *Considius* inquit, *equo admisso ad eum accurrit, dicit montem quem à Labenio occupari voluerit ab hostibus teneri; &c.* Penelope apud Ouidium:

Equus admissus quid Ciceroni. Lib. 2. de finib. bonor. Lib. 1. Mistell. cap. 7. Lib. 5. c. 7. F

Lib. 1. de bell. Gall.

Hic lacer admissos terruit Hector equos.

Lib. 3 6. Ep.

magno Francisci Philosophi errore qui amissos legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis scriptores assecias habet, præter Egnatium non obscuræ hominem famæ qui in obseruationibus in Ouidij heroidas admissos in eodem versu legendum esse contendit. Prædictis Ouidij eiusdem luculentius testimonium accedat ex primo Metamorph. vbi sic ait:

——— Vtque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.

Vespæ cur ex equo nascantur. Ocium equo inimicum. Lib. 5. de Trist. Eleg. 13. Antigoni astus. G

Admissum passum pro celeri, quasi seipsum Apollo ad cursum acrius concitasset, dictum esse perspicis. Hæc itaque ille Silentio etiam inuolui non potest, quod ex equi putrescentis medulla euolent vespæ, nimirum volucris progenies, vt ait Aelianus, ex quo animali volacissimo. Cæterùm tanta equi pernicitas agilitasque magna ex parte diminuitur, ac penitus sæpe perditor, cùm ocio finitur domi marcescere, vt eleganter ostendit Ouidius:

Tempore qui longo steterit, malè curret, & inter
Carceribus missos vltimos ibit equus.

Adhæc ocium sanitati officit, scabiemque inficit celeberrimè. Quamobrem Antigonus rex obsessus cum suo equitatu, cum exercere equos propter loci angustiam non posset, eorum capita loro substrinxit altiùs quam vt prioribus pedibus planè terram possent attingere: deinde cogebat ipsum equitatum posterioribus exultare & calces emittere: qui motus non minus sudorem excutiebat quàm si cursu terræ spatium decurrerent: ij post exeuntes castris ita agiles fuere, ac nunquam fuissent obsessi.

LIBIDO. SALACITAS. H

Lib. 2. Hist. cap. 26. Cap. 5. Hom. 12. in cap. 2. Genes. Homines. cur equi dicti. Lib. 5

SALACISSIMVM animal omnium tum fœminarum, tum marium equum esse memoriæ prodidit Aristoteles, vno homine excepto. Et Plato equum vocauit cupiditatis petulantem atque insolentem, posteaquam legisset Hieremiam dicentem: *Facti estis mihi equi furentes in fœminas.* Ad quem ni fallor locum alludens D. Chrysostomus: Diuina scriptura (inquit) homines interdum ob libidinem equos vocat. Nam vt equi in fœminam insanientes: Vnusquisque vxori proximi sui adhinniebat. Et D. Hieronymus: *Equi amatores in fœminas & emissari facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat.* Ita quoque interpretantur illud Psalmistæ: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Hinnitu autem libidinis titillationem hoc genus animalium iudicare attestatur Lucretius, dum canit:

Denique non hinnitus item differre videtur
Inter equas vbi equus florente ætate iuuencus

Pinnigeri

A *Pinnigeri fauit calcaribus inſtus amorù,*
Et fremitum patuis ſub naribus edit ad arma:
Ac quem ſic aliàs concuſſis artubus himit.

Eleganter etiam, & appoſitè Prudentius de Saturno: *Lib.1.contra Symmachum.*

Aduena quos profugus gignens, & equina libido
Intulit Italiæ, Thuſcis namque ille puellis
Primus adhinnijt ſimulato numine mœchus.

Cicero verò translatè: *Sic tuos ſenſus voluptarios omnes incitaris, ſic ad illius hanc orationem adhinnijt.* Idem etiam notum eſt ex Herodoto, qui Darium ſcribit Oebaris equiſonis aſtu regnum Perſarum equi libidine prurientis atque hinnientis ope adeptum eſſe hoc modo: Cùm interfectis Magis qui imperium inuaſerant, Perſarum proceres inter ſe eo pacto conueniſſent, vt is cuius equus prius hinniret, regno potiretur, Oebaris manum vuluæ equinæ prius admotam, naribus equi præbuit olfaciendam, quo odore incitatus equus, primus dedit hinnitum. Hinc Oppianus in electione equorum ad venationem libidinis hinnitu umque maximam rationem habuit, equas equis in venationibus permiſceri propterea nolens, quòd equi frequentioribus hinnitibus ſeipſos *Lib.2. Darius vt regnum adeptus.*

B feris prodant. Cæterùm ab equina libidine, hominem qui ſit Veneri plus æquo addictus, meretritioque amore debacchetur, ἱπποβίνον dicimus, atque ἱππομόρυον, cùm extremam alicuius libidinem ſummamque cuiuſpiam nequitiam, & immoderatam laſciuiam exprobramus. Ἱππιαστής, & ἵππιος etſi aliàs equorum indicent ſtudioſum aut amatorem, accipiunt tamen etiam ſæpe numerò in malam partem pro ἱπποµανίᾳ, vt apud Ariſtophanem hoc loco: ἀλλ' ἱππιᾶν μαχατίχεις τῶν χρήματων, id eſt, ἵππικον ἐρᾶν, vt Scholiaſtes exponit. Ἱπποµανία autem amoris eſt inſania, & ἱππομανεῖν dicimus, qui more equini generis furijs aguntur ad coitus rabiem, quando aliàs ἱππομανεῖν etiam de ijs dicatur, qui inſano equorum ſtudio ducuntur. Cùm autem pro libidine ſtimulari accipitur, de equabus potiſſimùm ſumitur, vt apud Ariſtotelem: αἰμίν ὐν αἱ ἵπποι θήλειαι ἱππομανῶσιν: id eſt, *igitur equæ furiunt in equas*, Latini equire dicunt: & haud ſcio, num ab hac libidine pudenda ſeu mẽbra libidinis tam virile, quàm fœminum ἵππος id eſt equus vocetur: certè ἱπποκλεΐδης dicitur cunnus à claudendo equo, vt ſcribit Heſychius ex Ariſtophane. Suntque qui huc pertinere putant illud Horatij: *Equos equabus permiſtos inutiles eſſe in venationibus. In Nebulis. Hippomania. Lib.1.Hiſt. cap.6. Equire quid*

Clunibus aut agitauit equũ laſciua ſupinum Item illud Martialis: *Hectoreo quoties ſederat vxor equo.*

Apud Plautum Stalino: *Perij* (inquit) *herculè ego miſer dirumpi cantando hymenæum, licet illo mor-* *In Caſina.*

C *bo quo dirumpi cupio, non eſt copia:* Reſpondet Olympio: *Nę tu ſi eſſes equus, eſſes indomabilis.* Stal. *Quo argumento?* Olymp. *Nimis tenaxes.* Quo loco Dionyſius Lambinus legendum cenſet, nimis tendaxes, quia tendax equus eſt qui nimia, & nimis crebra tentigine affectus, frænum (inquit) mordet, & calcari non paret, à tendendo ſic appellatus, quemadmodum, & tentigo. Hunc igitur ſenem Olympio cum equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem qua incitatus ac diſtentus ardet tetra libidine, & in Venerem totus ruit. Quòd autem quidam legi volunt ſternax, in quibus eſt Pius Bononienſis, non placet, nihil enim habet commune equus ſternax, cuius eſt equitem ac ſeſſorem ſuum excutere. & ſternere, cum viro tentigine affecto, & libidine inflammato. Vulgata autem lectio quam, & libri manuſcripti retinent, nihilominus placet: nam tenax equus ſignificat potius eum equum qui propter aliam quamlibet cauſam neque fræno neque calcari regi poteſt quàm propter tentiginem. At debet hic talis equus ſignificari, & commemorati, vt ſimilitudo, & comparatio quadret. Virgilius autem tanto libidinis furore rabieque accendi equos ſcribit, vt vel ſolo equarum odore percepto à congreſſu Venero nulla vi, nulloque obſtaculo cohiberi queant: *Equus tendax qui. Equus ſternax. Equus tenax.*

Nonne vides, vt tota tremor pertenter equorum
D *Corpora, ſi tantùm notas odor attulit auras?*
Ac neque eos iam frena virum, nec verbera ſeua,
Non ſcopuli rupeſque cauę, atque obiecta retardant
Flumina, correptos vnda torquentia montes

Andræas Peruſinus (referente Fulgoſo lib. 9. cap. 4.) qui poſtea à cognomine familiæ Brachius fuit nuncupatus, cùm à Camerte vrbe, depulſis Caroli Malateſtæ copijs, ipſe cum parte tantùm copiarum ſequeretur, reliquo pecorum præda captiuſque atque alijs rebus impedito exercitu, & in eo hoſtes benè gerendæ rei occaſionem viderent, ſi ipſi Apennini iuga priores occupaſſent: cùm laſſos iam equos vltrà vel calcaribus vel alia vrgere vi non poſſet, ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iuſſit; quarũ cupidio equis adeò acres adegit ſtimulos, vt qui antea nullis calcaribus ſatis impelli poterant, tunc frænis vix cohiberi ac retineri poſſent: Obſeruari itaque Geoponici diligenter volunt, vt tam equis quàm equabus, cùm pruriunt, coeundi fiat poteſtas, quoniam hoc præcipuè armentum, ſi prohibeas, libidinis

omnino excitetur furijs. Mas (inquit Ariſt.) omnibus temporibus init, nec ceſſat, quàm diù vi- E
uit fœmina etiam quàm diù viuit, initur, nec tempus vllum certum libidinem aufert: ſed ingenium hominum arcet aut vinculo aut aliquo huiuſmodi impedimento. Equum apud Opunta fuiſſe accepimus, qui annos quadraginta natus poſſet coire: ſed adiumentum quoad ſui pedes priores attollerentur, deſiderabat. Plin. hoc poſtremùm de quolibet admiſſario ſcribit, in hæc verba: *Generat mas ad annos triginta tres, vt pote cùm à circo poſt viceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandã; & ad quadraginta duraſſe tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis.* Eodem authore equæ gignunt annis omnibus ad quadrageſimum: ſed Ariſtoteles coire mares ad annos triginta tres, fœminas ad quadraginta tradit, ita vt per totam fere vitam coitum equis (inquit) ſeruari eueniat. Quot autem fœminis vnus mas ſufficiat, mox examinabitur, nunc ex eodem Ariſtotele dixiſſe ſatisfuerit, ad libidinem & in libidine vires indicandas, tricenas fœminas vel paulò plures, maribus ſingulis dari: Mares autem fœminas ſocietate coniunctas dignoſcunt olfactu, etſi paucis admodum diebus vnà fuerint; quòd ſi fœminæ diuerſæ permiſceantur, mares alienas morſu expellunt, ſuaſque ſingulos ſeorſum habentes paſcuntur: quoties mas acceſſerit aliquis, confeſtim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna, & fœminam ſi quà ſe moueuerit, morſu reuocat. Hactenus Ariſtoteles, & alibi equos ſcribit tempore libidinis mordere e- F
quum, ſternere equites atque inſequi. Cæterùm equarum quàm equorum famoſior eſſe videtur ſalacitas. Nam vel eodem etiam Ariſtotele prodente, ex omnibus fœminis equæ potiſſimùm libidine accenduntur. Quamobrem poetæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt, vt meminit Propertius hoc tetraſtico.

Quamdiu generat.

Zelotypia equorum.

Equarum ſalacitas.

Cupido inter equas natus.

Lib. 2. Eleg. 1.

Ipſe quoque inter agros, interque armenta Cupido
Natus & indomitas dicitur inter equas;
Illic indocto primùm ſe exercuit arcu,
Hei mihi quàm doctas nunc habet ille manus.

Ipſæ autem equæ aliquot regionibus tanto flagrant ardore coeundi (inquit Columella,) vt etiam ſi marem non habeant, aſſidua & nimia cupiditate figurantes ſibi ipſæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant: ſed de hac re poſtea: nunc de libidine equarum audiamus Virgilium:

Georg. 3.

Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum;
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumpſere quadriga, G
Illas ducit amor trans Gargara, tranſque ſonantem
Aſcanium: ſuperant montes, & flumina tranant.

Quorum poetæ verborum intellectus eſt hic: ab eo tempore quo iuxta Potnas, in agro Bœotiæ, equæ Glaucum decerpſerunt, propterea quòd eas admiſſura equorum prohibuiſſet: ipſa Venus amoris ſtimulum equabus indidiſſe mihi videtur. Ouidius oſtenſurus amorem debere eſſe reciprocum, inter alia etiam hoc adducit pentametrum.

Famina cornipedi ſemper adhinnit equo.

Ariſtoteles teſtatur equam & mulierem ſolas omnium animalium, grauidas coitum pati: equam quidem ſoliditate ſuæ naturæ, & quod aliquid ſpatij in vtero ſuperſit, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur, ſed arctius quàm vt alterum perfectè poſſit ſuperfœtari. Libidinoſam itaque natura eſſe equam ob eundem effectum quo ſolida omnia Veneris ſunt appetentiora: illa enim ira (inquit) ſe habent, quia carent purgatione, quæ perinde eſt fœminis, vt coitus maribus: equa enim menſtrua minimè emittit. E contrario Abſyrtus equam tradit, vbi ſe concepiſſe nouit, marem vlterius non admittere. Abſyrto fauent qui equas domi ſuæ enutriunt, non ſolùm aſſerentes poſt conceptum non admittere admiſſarium, ſed calcitrando etiam repellere. Vtcumque eſt, H
ab hoc vno animante, equa inquam, *ἱππομανὲς* Græci, quod latini equire, dicunt teſte Ariſtotele, conuitio; ſiue vt hic ait, *ἐπὶ τὴν βλασφημίαν*, in mulieres quæ circa Venerem in temperantiores ſunt: atque hinc eſt quod hodieque iſtiuſmodi libidine prurientes mulierculas caballas id eſt equas nuncupemus, vterum imitatione. Sic enim apud Plautum legimus:

Lib. 4. de generat. anim. ca. 5.

Mulier cur equa dicatur.

Equa grauida an coitũ admittat.

Adhinnire equulam poſſim ego hanc, ſi detur ſola ſoli,
Nam ita muſtulentus aſſus nares attigit.

Videtur & Aeſchylus ſcienter hoc expreſſiſſe in Toxotidibus, his ad virgines verbis Latio redditis:

Ego nuptiales caſtris virginibus canam
Aſſus, oculorumque inſidias micantium,
Non vlla experta virgo nos fefellerit;
Virum ſe prodit ipſa oculis flagrantibus,

Hac

A *Hac arte quarus ipse equas dijudico.*

Diomedis verò filiæ, illius inquam Thraciæ regis insaniſſimi, libidinis furore famoſiſſimæ, equis quæ aduentantes deuorarent, comparantur à poetis. Vnde ortum tradunt authores Græci, Διομήδειος ἀνάγκη, id eſt, *Diomedis neceſſitas*: atque hoc ſanè ſenſu Ariſtophanis enarrator interpretatur hunc verſum in concionatoribus, Καίταυτ' ἀνάγκη μοι διομήδειαι. Quærit adoleſcens, num qua ſit neceſſitas ſibi ſectari anum: reſpondet illa, eſſe, & quidem Diomedeam. Dicebantur autem aduentantes deuorare, quia Diomedes rex cogebat hoſpites cum ea rem habere, & quicquid auri haberent, pro coitu extorquebat: quanquam interimi ab eo ſolitos intelligere maluerit Euſtathius, & equis ſuis in pabulum appoſitos, fabulam ſcilicet ſecutus, quam à poetis fictam vno omnium conſenſu repererat. Cæterùm meretrices πῶλας id eſt pullos vocari, etiam annotauit Heſychius, atque ita dici, quaſi τῆς Ἀφροδίτης πῶλας, ideſt, pullos Veneris. Atqui in quæſtionem trahi queat, ſalaciuſne ſit genus humanum, an equinum: Gryllus quidem apud Plutarchum hominum libidinem, & maiorem, & nefariorē, & magis execrandam oſtendit his ferè verbis. Veſtras libidines natura quanquam legis auxilio fulta, tamen intra ſuos non poteſt coercere fines: quin eæ inſtar fluuij exundantes atrocem fœditatem, tumultum, confuſionemque

B naturæ gignunt in re venera. Nam, & capras, porcas, equas, inierunt viri, & fœminæ inſano maſcularum beſtiarum amore exarſerunt: ex huiuſmodi enim coitibus vobis ſunt minotarui, ſyluani ſiue ægipanes, atque (vt mea fert ſententia) etiam Sphinges, & centauri nati. Ad coitum nullus vnquam eſt homo à beſtia ſolicitatus. Refert autem idem Plutarchus in paralellis Stellum quendam animo fuiſſe à mulieribus ita alieno, vt cum equa rem haberet, quæ ſuo tempore filiam ediderit perpulchram, Eponæq; nomen indidiſſe: atque hanc deam eſſe quæ equorum procurationē gerit. Hæc ille Ageſilaum citans authorem in tertio Italicarum. Sed vt equam ex homine concipere poſſe non eſt veriſimile propter membri breuitatem ita quod à beſtijs homines ad coitū ſolicitari negat, haud vſque adeo verum etiam eſt inuenio enim apud Dionem Chryſoſtomum Athenis locum fuiſſe qui equi, & virginis inacceſſus dicebantur, propterea quod pater cum equo cū incluſiſſet puellam, hęc ita diſperierit: ſed rem clariùs narrat Suidas, locum ibi fuiſſe inquiens qui diceretur ad equum, & ad puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & poſtremus imperauit, filiam in loco quodam cum equo furibundo incluſit, eoquod clandeſtino concubitu virginitatem ſuam læſiſſet, & equus puellæ vim intulit; ex equo παρὰ ἵππου καὶ κέλω locum illum dixerunt.

Diomedis filia equa dicta.

Meretrices equa dicta.

Homoné an equus ſalacior.

Orat. 32. ad Alexand.

C

COITVS. GENERATIO.

Partus.

EQVVM qui ad prolem diligenter ſeruatur, ſæpius admiſſarium nuncupauimus. Idem, & emiſſarius nominatur, quanquam, & ita vocetur qui in ſolitudinem eſt emiſſus. Legitur hæc vox non ſemel in veteris teſtamenti D. Hieronymi translatione. Dicitur autem admiſſarius quod ad equas, aliaſque animantes (nam, & ad alias quadrupedes hæc vox extenditur) amitti ſoleat. Græcis pleriſque ὀχεῖον neutro genere, Abſyrto ὀχευτὴς appellatur, ὀχεία ipſum opus, quod Latini admiſſum dicunt, admiſſionem, ſæpius verò admiſſuram. Eſt & κέλων in Hippiatricis, idem qui ὀχευτὴς. Ἀναβάτης nomen admiſſarijs, vt equo, aſino, arieti, &c. commune, ἱππόβατης proprium aſino, qui equam ſalit. Fœminæ ipſæ ſubmitti dicuntur. Proriga vocatur ille, qui admittit: eo

D enim adiuuante equa alligata celeriùs admittitur, neque equi (inquit Varro) fruſtra cupiditate impulſi ſemen eijciunt. Quo fit, vt apud Plinium capite de equis. Cœlius rectiùs prorigam legendum arbitretur, quàm aurigam, quem ab equo laceratum ſcribit, vt antè recitauimus: quāquam apud Varronem hiſtoriæ eiuſdem relatione auriga etiam circumfertur. Quidam prorigas ſcribunt, & equitiarios quoque vocari inquiunt. Equimentum Varroni eſt merces, quæ pro admiſſura equi perſoluitur, vt Nonius citat, cuius hæc verba: *An ſi equam emiſſes quadrupedem, vt meo aſino Reatino admitteres*, (forrè ſubmitteres,) *quantum popoſciſſem, dediſſes equimenti*, ſic ſcribit, non per e, vt in dictionarijs ſuis recentiores, ab equo deriuari exiſtimantes, cùm potiùs ab æquitate deriuetur, proinde parem vicem exponit Nonius, ſcilicet mercedem pro eo quod admiſſum eſt. Heſychio fortè eſt ἱππώνιμα, niſi ſit merces quæ pro locatis ſoluitur. Coitus autem equis non tam laborioſus eſt quàm bobus, vt Ariſtoteles ſcribit: qui itidem de equi ętate qua procreationi aptus eſt, hęc diuerſis locis ferè prodidit: Equus coire incipit bimus, tam mas quàm fœmina: ſed hoc in paucis fit, pullique eorum ipſorum minores imbecillioreſq; ſunt.

Equus emiſſarius.

Admiſſura.

Plinius correctus.

Aequimentum quid.

Coitus.

Aetas equi generationi apta.

» Quod autem plurimùm trimatu, tam mares quàm fœminæ incipiunt, & proficiunt ſubinde ad pro- E
» lis præſtantiam, in viceſimum vſque annum. Alicubi hæc eadem repetit. Et alicubi rurſus: Coire
» itaque incipit equus vel triceſimo menſe: ſed quoad digne procreare poſſit, tunc tempus eſt, cùm
» dentibus mittendis ceſſauit, verùm iam nonnullos etiam cùm mutant, implere potuiſſe aiunt: id-
Aetas coitui apta qua. que fieri ita confirmant, niſi natura ſteriles ſint. Et rurſus: Fit itaque vt equis ferè tempus idoneũ
maximè ſit ad procreandum, cùm annum quartum, & ſex menſes complerit: ſeniores equi profe-
» ctò fœcundiores ſunt, tam fœminæ quàm mares. Alibi etiam tum in equorum, tum in boum ge-
» nere turgere ait prius ad coitum minores natu, quam maiores. Denique iuniorum equorum coi-
» tum præter ætatem contingere aſſerit pabuli bonitate, & copia: Plinius verò equas poſt tertium
» annum, aut poſt vnum ab enixu vtiliter admitti putarri ait, cogique inuitas: domitas autem ſexa-
Dec. 7. ca. 9. ginta diebus equire, antequam gregales dici. Petrus Martyr de Hiſpaniola inſula loquens equas
decimo poſtquã natæ ſunt menſe concipere, & geminos ſæpe vnico partu excludere vulgò ferri
teſtatur, diutiuſque quàm ſub noſtro cælo viuere. Columella equum marem minorem trimo non
eſſe idoneum admiſſuræ nonnullos putare tradit: poſſe verò vſque ad viceſimum annum procrea
re: fœminam verò biennem poſſe rectè concipere: vt poſt tertium annum enixa fœtum educet: eã- F
que poſt decennium non eſſe vtilem, quòd ex annoſa matre tarda ſit atque iners proles. Anato-
lius vult, vt ſit admiſſarius cùm admiſſuræ deſtinatur, quinquennis, decimum verò quartum agens
annum à ſuperuentu conquieſcat. Equarum prurientium ſigna collegit Ariſtoteles: coitus tem-
pore eas inquiens colligere ſeſe, & ſocietate magis quam antea gaudere: iactare caudã crebriùs,
vocem immutare, humorem emmittere ſuis genitalibus ſimilem genituræ, ſed multò tenuiorem
quàm mares quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis naſcentibus adhæret: accipi
eum humorem difficile eſſe dici, quod paulatim admodum labitur: Mingere etiam pluries, atque
Mas quando impleat. inter ſe ludere, cùm equiunt. Mas eodem teſtante non certo dierum numero implet, ſed aliquan-
do vno, aut duobus tribuſue; aliquando pluribus; ſerius certè quàm aſinus, equam ſuperueniens
implet. Et alibi: equæ (inquit) interpoſito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò ne-
queant. Quod verò interpoſitum tempus vocet, aliàs oſtẽdit, inquiens: Non ſtatim à partu equa
impletur, ſed intermiſſo tempore & melius quarto aut quinto anno interpoſito procreat. Omni-
no ſi nihil plus detur, vnum tamen interponere annum & quaſi nouale facere neceſſe eſt. Sed
Columella vulgari equæ ſolenne eſſe ait, vt omnibus annis pariat, generoſam verò cõuenire al-
Pulli vt naſcantur generoſiores. ternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur. Ita, & Var
ro, alternis qui admittunt, diuturniores equos, & meliores pullos fieri dici aſſerit. Necnon Palla- G
dius generoſas equas, & quæ maſculos enutriunt, alternis, inquit, annis ſubmittere debebimus,
vt pullis puri, & copioſi lactis robur infundant: cæteræ paſſim replendæ. Diligentiores tradũt, vt
Coeundi tempus, annotauit Plinius, equos & canes, & ſues initum matutinum apperere, fœminas autem poſt meri-
diem blandiri. Varro, & Abſyrtus bis die, mane, & veſperi admittere oportere inquiunt, cũ tem-
pus anni venerit; de quo nunc. Ariſtoteles initium coeundi in vere eſſe ait. Et alibi. Admiſſarios
(inquit) non vt æquæ, ſic alinæ æquinoctio admouent, ſed æſtiuo ſolſtitio, vt tempore calido pul-
li naſcantur. Ita etiam Varro, *Fœturæ initium* (inquit) *admiſſionis facere oportet, ab æquinoctio*
verno ad ſolſtitium, vt partus idoneo tempore fiat. Columella admiſſuræ certa tempora in vulga-
ribus equis ſeruari negat: generoſis verò matribus circa vernum æquinoctium mares iungi opor
tere, vt eodem tempore quo conceperint, iam lætis, & herbidis campis poſt anni meſſem paruo
Partus tempus. cum labore fœtum educent. Nam menſe duodecimo partum ædunt, inquit, maximeque curan-
dum eſt prædicto tempore anni, vt tam fœminis, quàm admiſſarijs deſiderantibus coeundi fiat po
teſtas: quoniam ſi prohibeas, libidinis exſtimulantur furijs, vt modò dictum eſt. Abſyrtus etiam
Tempus coitui aptum. cur hoc tempore coitus ſit concedendus, aut potiùs procurandus, rationem reddit: Tempus con-
greſſui aptiſſimum exiſtere inquiens ab æquinoctio verno, hoc eſt à vigeſima ſecundi Martij vſ- H
que ad vigeſimam ſecundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatiſſimam herbeſcẽtem-
que anni conſtitutionem. Equa ſiquidem vtero gerit vndecim menſium, decemque dierum curri-
culo. Etenim quæ concipiuntur poſt æſtiuum ſolſtitium, ea ſanè infeliciter educantur, prorſuſq.
inutilia ſunt. Ruſſius cùm & ipſe commodum videri dixiſſet, vt equi locis calidis menſe Aprili,
frigidioribus autem Maio admittantur, quia nimirum, vt dictum eſt, circumuoluto anno pulli eo-
Elei cur extra fines ſuos admitterent. dem tempore nati, & aerem temperatum, & copioſum inueniunt nutrimentum, ſubiungit, autum-
nus etiam eaſdem ob cauſas non incommodus eſt naſcentibus in eo pullis. Elei equas finibus ſuis
eductas iniri faciebant, quòd ſexcentis experimentis cognitũ haberent, miræ felicitatis prolẽ ſic
prouenire: cuius rei Plutarchus cauſã reddit Oenomai regis execrationẽ. Equabus (inquit) equi ẽ-
In Quæſt. Græcis. tibus extra fines abactis admiſſuram dant Elei, quòd regũ omnium Oenomaus equorũ ſtudioſiſſi-
mus qui hoc animal dilexit plurimũ, multa, & dira execratus eſſet in capita equorũ, qui ineunt Eli-
de equas, cuius metu deuotionis auersãtur eas. Quid ſi verò moderatũ illũ ex itinere laborẽ quo pi

tuitoſus

A tuitosus veternosusque humor, quo dominante pigri procreantur pulli,& ad agonalia inepti, dissipatur,potius causam fuisse dicamus ? Equi(inquit Russius)ad generandum admittendi, copiosè pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen ocio relinquendi, ne iners, & pituitosus humor augeatur,sed moderatis exeercitijs recreandi magis quã fatigandi sunt. Absyrtus quoq. admissarium equũ ab operibus relaxari oportere asserit: alioqui etiam eo tempore quo vocatur ad ineundas equas,non tantùm vt Veneri supersse queat, verùm quia etiam quò fortior in eat, eò firmiora semina præbeat futuræ stirpi,Columella roborari iubet largo cibo, & iam appropinquãte vere, ordeo eruoque saginari : super quare audiamus Virgilium : *Admissario rum victus*

His animaduersis, instant sub tempus, & omnes
Impendunt curas denso distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori dixere maritum:
Florentesque secant herbas, fluuiosque ministrãt,
Farraque: ne blando nequeant superesse labori,
Innalidique patrum referant ieiunia nati.
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:
B *Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas*
Sollicitat, frondesque negant, & fontibus arcent;
Sæpe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant
Cùm grauiter tunsis gemit aera frugibus; & cùm
Surgentem ad Zephirum palea iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitalis arui, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recõdant.

Anatolius cùm admissuræ tempus æquinoctio verno vsque ad solstitium æstiuum statui dixisset, addit hoc pecus vbertate verni pabuli lasciuire:cæterùm nõ esse permittendum, vt strigosa equa & sorde obsita saliatur, quippe cùm talium cupiditate celeriùs equum solicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluuione gaudeat. Quamuis modò salacissimum hoc pecus sit, & libidini impensiùs addictum,sit tamen, vt salacitatem promouere cogamur. Absyrtus, vt admissarius in Venerem proruat,hoc præscribit remedium. Vstam cerui caudam cum vino terito: testes, & genitale linito. Sic hebes,ait, equus voluptate solicitatur ad Venerem. Sunt qui cicer *Salacitas vt augeatur.*
C exhibent, quòd hoc legumen potissimum Venerem incitet, & semen generare credatur. Quomodo autem efficiatur,vt armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis. Si gregalem (inquit Hippocrates) equam concipere velis, vrticam in os equi pellito. Ocimum (inquit Plinius) Venerem stimulat,ideo etiam equis,asinisque admissuræ tempore ingeritur. Idem satyrij genus erythraicon arietibus quoque,& hircis ad Venerem segnioribus in potu dari ait,& à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pignioribus in coitu, hocque vitium profedanum appellari. Coitum etiam in equo iuuat puluis testiculorum equi in potu datus,vt Aggregator ait citans Plinium. Quod si admissarius iners in Venerem est Columella,odore vult perfricari deterlis spongia fœminæ locis,& admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus,vt in Geoponicis legimus.Si fastidium saliendi est,Varro iubet,scillæ modicum conteri cum aqua ad mellis crassitudinem, deinde ea re naturam equæ,cùm menses ferunt,tangi: contrà,ab locis equæ nares equi tangi. Similiter si equa recusat, elicitur cupiditas, odore genitalium admoto naribus, vt Columella tradit: si verò marem non patitur,detrita scilla naturalia eius lini ait: atque ita accendi libidinem. Macer in fœminis iumentorum vrticam coitum incitare testatur, si folijs eius vulua perfricetur. *Cap. 14.*
Anatolius gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito easdẽ partes oblinit,magis tamen libidi
D nem prouocari putat,si scilla affricetur. Russius sæpe etiam contingere asserit, vt equa salientem quidem equum admittat,coitum tamen detrectet:quod ex defectu, inquit, caloris circa naturalia contingit:quamobrem vrtica,aut scilla perfricari debent.Porro sterilis equa concipiet authore Hippocrate,si fascem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes, & cantharides versicolores numero duodecim,ex aqua biduum oricularlo clystere in vulnam ingeres : postero die equum ad mcundam fœminam emittes:postquam desiliuit,bis genitales locos elues. Aliud: Nitrum,passeris simum,resina terebinthina simul teruntur,& in vnum coacta naturalibus inferũtur. *Equa sterilis vt concipiat.*
Non defuere etiam qui darent operam,vt annotauit Anatolius, quo magis equarum amore flagrent admissarij, vt iubæ suorumque capillorum venustate,necnon cæteris elegantibus honestamentis exornentur,& ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ:quin eam quoque equo tanquam cursũ certantem proponerent.His autem lenocinijs credere equũ ad amorem imitari. Non nunquã tamen ignobilis quoq.vulgaris equus elicit cupidinem coeundi,authore Columella: nam vbi admotus tentauit obsequiũ,fœmina abducitur,& iam patiẽtiori generosior equus imponitur: *Ornatus amat admissarius.*

Li. 12. c. 44 Equa cantum quæ amant.

Aelianus Libicas equas vſque adeo tibiæ cantu oblectari aſſerit, vt huius blandimentis ad homines manſueſcant, & inſultare ac lædere deſinant; quocumq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eò paſtorẽ conſequãtur, cũ ille inſiſtit; has etiã a progrediendo ait ſe ſuſtinere: ac ſi cãtum contentiorem ad tibiam canat, ex eo tanta voluptate affici, vt lachrymas tenere non poſſint: Earum autem paſtores ex rhododaphne arbore paſtoritiam fiſtulam excauare; eiuſque ſonoro in flatu armentum antegradientes demulcere. Euripides dicit paſtores ad tibiam canentes, ad Venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineundas fœminas incendere. Ad hunc igitur modum equinas nuptias initiari; vt nuptiale carmen præcinant. Meminit huius rei etiam Plutarchus

3. Symp. q. 5.

his verbis: Videtur autem Ariſtoteles etiam non iuſtam adferre cauſam, cur ſolæ delectationes ſpectaculorum, & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia ſcilicet hominis ea ſint propriæ: reliquæ etiam a brutis percipiantur. Video enim multa horum quoque muſica demulceri, vt cer-

Hippophorbum quid.

uos fiſtulis, & equabus cum ineuntur cantio occinitur, quam ἱππόβοσον nuncupant. Pollux verò hippophorbum genus ait eſſe tibiæ quod Libyes Scemtæ; inquit, inuenerunt; hac ad equorum paſcua vti: materiam eſſe laurum detracto cortice; nam exempta medulla acutum reddere ſonum & equorum celeritati conuenientem: Præterea quod Aelianus de Lybicis equis ſcribit, inuenio etiam de equis Myſiæ; apud eundem ipſum Aelianum. Apud Myſos, ait, cum equinum genus F coit, quidam velut hymeneum quendam nuptijs præcinunt, & cantus ſuauitate permulſæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex ſe ſe pariunt. Iam verò è contrario libidinem aliquoties in ſalaciſſimo hoc animante inhibere cogimur; nam alioqui robur corporis abſumitur; vt oſtendit diuinus poeta, dum canit:

Libido vt frenetur, & extinguatur

Sed non vlla magis vires induſtria firmat,
Quam Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris
Siue bonam, ſiue eſt cui gratior vſus equorum.

Tolli autem hoc faſtidium Varro, & Columella docent, ſi ad equarũ naturalia mares naribus admoueantur. Adhæc aliquot regionibus, vt ex Columella diximus, tanto coeundi ardor fœminæ flagrant, vt etiam ſi mas deſit, & aſſidua, & nimia cupiditate figurantes ſibipſæ Venerem vento concipiant. Quæ poeta (inquit idem Columella) licentius dicit:

Continuoque auidis vbi ſubdita flamma medullis
Vere magis (quia vere calor redit oſſibus) illa
Ore omnes verſæ in Zephyrum ſtant rupibus altis
Exceptantque leues auras; & ſæpe ſine vllis G
Coniugijs vento grauida (mirabile dictu)
Saxa per, & ſcopulos, & depreſſas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos; neque Solis ad ortus:
In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auſter
Naſcitur, & pluuio contriſtat frigore cælum.

Cum ſit notiſſimum etiam in ſacro monte Hiſpaniæ; qui procurrit in Occidentem iuxta Oceanũ; frequenter equas ſine coitu ventrem pertuliſſe, fœtumque educaſſe, qui tamen inutilis eſt, quod triẽnio priuſquam adoleſcat, morte abſumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ deſiderijs naturalibus angantur. Hactenus Columella: ſed verumne an

An ex vento concipiãt.

falſum ſit, ita vento concipere, alij aſtruunt, alij negant; Ex affirmantibus eſt M. Varo: *In fœtura* (inquit) *res incredibilis eſt in Hiſpania, ſed eſt vera, quod in Luſitania ad Oceanum in ea regione, vbi eſt oppidum Olyſſipo monte Targo, quædam è vento concipiunt equæ, vt hic gallinæ quoque ſolent, quarum oua hypenemia apellant: ſed ex his equis qui nati pulli, non plus triẽnũ viuunt.* Vbi pro Targo legi debet ſacro, vt ex allatis Columellæ verbis optimè reſtituit Scaliger iunior in ſuis notis. Affirmat etiã Plinius, & Solinus, conſtare dicentes in Luſitania circa Olyſſiponẽ oppidũ, & Tagrũ am H nem, equas Fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum idque partũ fieri, & gigni perniciſſimum ita, ſed triẽnium vitæ non excedere. Albertus quoque ex Auicenna, cum equæ proprium eſſe dixiſſet, pede aut coxa aliquantulum recalcitrare, cùm deſiderat coitum; addit, & hoc modo aperit vterum, hauritque eo meridionalem aut ſeptentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna ſenem quendam fide dignum, natum in inſula cui Arabicũ nomen Dealtuſa, ſibi narraſſe quod equa Arabica illic concepto vento nõ ceſſarit currere perdeſiderium coitus, donec octo leucas emenſa fines inſulæ attigit. Homerus itidem hoc non impoſſibile exiſtimans neque incredibile hominibus, viſum eſſe ait equorum ſubuentaneorum genus. Ait enim Boream adamaſſe Troicas quaſdam equas eaſque impleuiſſe ſemine, genuſque equorum

Lib. 3.

inde procreatum celerrimum, vt ſuprà ex eo recitauimus. Et Silius Italicus:

Hic adeò cùm ver placidum, flatuſque repeſcit
Concubitus ſeruans tantos grex proſtat equarum

Et

A *Et Venerem occultam genitalis concipit aura:*
Sed non multa dies generi properatque senectus
Septimaque his stabulis longissima ducitur ætas.

Diuus Augustinus idem & in Cappadocia scribit concipere. Sed & Aristoteles equas scribit ἐξανεμᾶσθαι, cùm innuit ex vento concipere, Gaza vertit euentari: Equæ, inquit, itaque equiunt: vnde vocabulum id ab hoc vno animali trahitur, maledicto in mulieres libidinosas. Necnon euẽtari per id tempus dicũtur: quapropter in Creta insula equos admissarios nimirè a fœmin s semouendos censent. Cùm verò ita affectæ fuerint, currunt relicta societate: simile hoc vitium est, quod subare in suibus dicitur. Currunt non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austri, nec appropinquare quenquam patiuntur, donec vel defatigatæ desistant, vel ad marem deueniant, tum aliquid emittunt, quod hippomanes appellatur. Hinc Virgilium accepisse, quæ suprà citauimus, ostendit Petrus Victorius. Eos verò qui per os in ventũ obuersum apud poetam, equarum naturalia intelligunt, eos errare putat Pontanus. Rabicanum celerrimum equum similiter Lud. Ariostus absque patris opera conceptum fingit, sed ex igne & vento:

Euentari quid.

Lib. 7. Var. Lect. cap. 6.

B *Queste è il destrier che fu del Argalia*
Che di fiamma, e di vento era concetto
Et senza fieno & biada si nutria
Da l'aria pura, e Rabican fù detto.

E contrario equas ita in Lusitanis Fauonio spirante cõcipere falsò à cõpluribus proditum existimat Iustinus, fabulasque vocat, quæ ex equarum Lusitaniæ natæ sint fœcunditate, pedumque & cursus pernicitate. Equidem & Aristoteles alicubi equum ijs animantibus annumerat, quæ nisi per coitum generant. Quam ob causam (inquit) animantium alia non solum coitu sed etiam sponte naturæ procreantur, alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus. An quod etsi non aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est, itaque fieri non potest vt tempus quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturque, sed temporum vicissitudine commutationeque vt procreentur, contingit: Alijs multò generatio ampliari solet: Etenim vel anno vel decem mensium spatio conficiasolet: Quapropter vel nullo pacto vel ex coitu procreentur illa necesse est. Fit etiam in equorum genere, vt habemus apud eundem Aristotelem, vt aliæ omnino steriles sint; aliæ concipiant quidem, sed edere nequeant: cuius rei indicium aiunt, quod fœtus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt resciſus quatuor renes habere videatur. Vt autem in sterili equa conceptio promoueatur, paulò ante ex Hippocrate recensui. Quidam præcipiunt (quod etiam dictum est) admissarium saginari, vt hac sagina hilaris plurimis fœminis sufficiat, veruntamen ex Columellæ præcepto nec minus quam quindecim, nec rursus plures quam viginti vnus debet implere. Palladius æqualem omnibus numerum adhiberi posse negat sed æstimatis viribus vniuscuiusq. admissarij, submitti vult pauca vel numerosa coniugia. hæc. n. rem efficere vt admissarijs non parua ætate durare possint. Iuueni tamen equo & viribus formaque constanti non amplius quam duodecim vel quindecim debere admitti, cæteris pro qualitate viriumsuarum Lucianus quoque apud Varronem tradit: *Ego quoq; adueniens aperiam* (inquit) *carceres, & equo emittere incipiam, nec solùm mares, quos admissarios habeo vt Atticus singulos in fœminas denas, queis fœminas Commodius Equiculus vir fortissimus etiam patre militari iuxta ac mares habere solebat.* Aristoteles tamen, vt antea recitauimus, tricenas fœminas & paulò etiam plures, singulis maribus dari asserit. Cui conceptus indicium est, cum menses cessarunt, spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id (inquit) percipere difficile est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusque admodum sit. Absyrtus an conceperit equa hoc periculo constare asserit: si semel subacta marem postea respuit, post dies denuos rursus concilientur: quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda erit ceu iam grauida. Varro etiam quoad satis sit admitti, ipsas significare ait, quòd se defendant. Plinius annotauit, equas cùm conceperc, colorem illico mutare rubriore pilo, vel quicunq; sit pleniore: hocque argumento desinere admittere etiam volentes. Idem testatur equas solas animalium a coitu currere ex aduerso Aquilonum Austrorumùe, pro vt marem aut fœminam concepere. Africanus verò si quispiam marem nasci velit, equam obijci iubet, cùm Aquilonius inspiret ventus: si fœminam fingi sit in animo, cùm Auster perflat. Vbi admissarius equam superuenerit, (inquit idem) certis signis comprehendere licet, quem sexum generauerit: quoniam si parte dextra detulit, marem feminasse manifestum est, si læua, fœminam. Democritus verò etiam nostri arbitrij esse æstimat, vt vel fœmina vel masculus concipiatur: præcipit enim, vt cùm progenerari marem velimus, sinistrum testiculum admissarij lineo funiculo, alioue quolibet obligemus, cùm fœminam dextrũ: idemq; in omnibus penè pecudibus (inquit Columella) faciendum censet. Inuenio mare meditutam equam si submittatur tertio ante plenilunium die; fœminam si tertio post plenilunium. Sunt

Equę non omnes generant.

C

Quot equę vni equo sufficiant.

Conceptus signa.

D

Vt mas cõcipiatur. & vt fœmina.

etiam

Vt color pro arbitrio acquiratur.

etiam inquit Abſyrtus, qui rerum perpulchrarum ſtudioſiores, aſinum, equum aut alium quemuis admiſſarium, huius coloris veſtimento contegunt, quem futuram pullationem referre velint. Siquidem qualem veſtitu colorem ij mentientur in talem enata progenies degenerabit. Simile quid alibi etiam ex Oppiano ſcripſimus, nonnullaque coſmetica addidimus, quibus color pro arbitrio noſtro indicitur. Si admiſſarijs ſimiles omnino fœtus edat, iuſtam dicere licebit: nam Ariſtoteles lib. 2. Politicorum cap. 3. & 7. Hiſt. cap. 6. ita vocatam fuiſſe ſcribit in Pharſalia quæ ſemper ſimilem equo cui coniuncta fuerat, partum reddebat. A coitu ad curſum mox adigenda eſt equa, ne genitalem vrinam profundat. Cùm conceperit, Varro videndum eſſe ait, ne aut laboret pluſculum, aut ne frigidis locis habeatur, algorem enim maximè prægnantibus abeſſe. Itaque in ſtabulis fugienda eſſe humida, amandam ſiccitatem, clauſa habenda oſtia & feneſtras, & inter ſingulas à præſepibus interijci debere longurios, qui eas diſcernant, ne inter ſe pugnare poſſint. Adhæc neque impleri cibo vult, neque eſurire etiam. Columella verò largo paſtu firmari cupit, & ſi frigore hyemis herbæ defecerint tecto contineri, nullo aut opere, aut curſu exerceri, neque frigori committi, nec in anguſto clauſoue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: quòd hæc omnia in commoda fœtum abigere queant. Vult ſimiliter Virgilius:

Iuſta equa.

In prægnãtibus quæ ob ſeruanda.

Non illas grauibus quiſquam iuga ducere plauſtris
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus: & acri
Carpere prata fuga, fluuioſque inuare rapaces
Saltibus in vacuis paſcant: & plena ſecundum
Fulmina: muſcus vbi, & viridiſſima gramine ripa:
Speluncaque tegant: & ſaxea procubet vmbra.

Ruſſius verò grauidas à maribus ſeparari, mox ita curari præcipit, vt neque macilente nimis, nec obeſæ euadant, ſed inter vtrumque habitum mediocres. Vterque enim ſi immodicus (inquit) fuerit, vt vel ab ortus fiat, aut infirmior, aut minor fœtus, in cauſa eſt. Cæterùm vt quidem iſtiuſmodi præcepta ſummoperè laudo, ita contrà inuenio nonnullis equabus grauidis labores etiam maximos nihil obfuiſſe, id quod etiam annotauit Plinius his verbis: *Nec impedit quaſdam ob operę, falluntque grauida. Viciſſe Olympia prægnantem equam Echecratidis Theſſali inuenimus.* Sed conceptionis tẽpus diſtingui etiam poteſt, ita vt vbi recens eſt, regulæ iſtæ ſint diligenter obſeruandæ, mox verò firmiter hærente fœtu, non item. Nam & Scythæ referente Ariſtotele equabus grauibus equitant, cùm primùm ſe mouerit fœtus, & nimirum eam proficere (inquit) ad partus facilitatem arbitrantur. Anatolius rerum peregrinarum obiectu abortum facilè contrahi ſcribit, ideoq; cauendum ne pabuli mutatione tententur, neque infeſtentur aquarum inſuetarum nouitate. Abortus autem non vna cauſa eſt. Ariſtoteles tradit, & multi ex eo, abortire equam odore fungi fumigantis lucernæ extinctæ, id quod mulieribus quibuſdam contigiſſe etiam certum eſt. Si cum equa ex equo prægnante coierit aſinus, fœtus iam conceptus corrumpitur teſtante eodem Plinio conceptum ex equo ſi ſequatur aſini coitus, abortu perimere ſcribit: non item ex aſino equi. Ariſtoteles cauſam reijcit in aſinini ſeminis frigiditatem: & aliàs, equi genituram (inquit) corrumpit aſinus; ſed equus aſini minimè, cùm equa iam aſini initu conceperit. Ait etiam, cùm equus cum aſina, vel aſinus cum equa coierit, multò magis abortum conſequi, quàm ſi vnigenæ inter ſe iungantur: verbi gratia equa cum equo, aut aſina cum aſino. Vtraque equa ſcilicet & aſina annum vterum ferunt, & idem Ariſtoteles prodidit, idque Varro etiam, Columella, Plinius alijque aſſerunt. Duodecimo menſe die decimo aiunt naſci, inquit idem Varro, quæ poſt id tempus naſcuntur, ferè vitioſa atque inutilia exiſtunt. Abſyrtus tamen equam ſcribit vterum gerere vndecim menſium decemque dierum curriculo. Mares citiùs in vtero quàm fœminę perficiuntur, notante Ariſtotele, quare etiam parendi tempus determinatum eſſe nequit. Facillimè autem omnium quadrupedum equam parere teſtatur, & cùm cæteræ quadrupedes iacentes parere ſoleant, hanc cùm tempus pariendi appropinquauerit, erigere ſe ſtantemque emittere partum, (hoc & Plinius notauit) parere autem magna ex parte ſingulos, ſed gemellos quoque aliquando: vacare admodum à purgamentis in partu; minimumq; emittere profluuium ſanguinis, videlicet pro corporis magnitudine: cùm peperit, ſtatim ſecundas deuorare, atq; etiam quod pulli naſcentis fronti adhæret, hippomanes dictum, de quo ſuprà. Eumelus author eſt cùm tardiùs pullilium enititur, continuò egerituram ſi comprehenſas leuiter nares cõſtrinxeris. Cur verò tardiùs quàm homo pariat, alibi Ariſtoteles cauſam eſſe ait vti duritiam, quomodo enim ſitiens ager haud citò ſuas ſtirpes enutrit: ſic durior vulua equarum in formando nutricandoque ſuo fœtu remoratur Sed hac de re antea etiam ſcriptum eſt. Quærit etiam cur monſtra paruæ quadrupedes pariant, homo autem grandeſque animantes omnes minus, vt equi, & aſini? An quod paruæ (inquit) vt canes, ſues, capræ, oues, longè ſunt fœcundiores quam grandes: illarum enim aliæ omnino ſingulos pariunt, alia magna ex parte. Monſtra autem tum confici ſolent, cùm plura fœminæ

Labres in grauidis nõ obeſſe.

Abortus cauſa.

Quamdiu vterum ferant.

Equa partus facilis.

Li. 10 Prob. Cur tardiùs quã mulier pariat.

Cur magna animantia raro monſtra pariãt.

inter

A inter se cohærescunt, confunduntur que, vel cùm prodeunt ex mare, vel cùm se in fœmina permiscent, vnde aues etiam monstra edere possunt. Oua namque vitello pariunt geminato, Mõstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum vitelli nulla interiecta membrana distinguuntur. Hæc ille. Cæterum cùm in monstrorum mentionem inciderimus, hoc potiùs quàm alio loco libet obiter meminisse, reperiri in equino quoque vt in hominum genere, in quibus vtriusque sexus membra sunt cõspicua. De Nerone legimus equas habuisse hermaphroditas ex agro Treuerico quas carpento suo subiuges ostẽtabat, ceu planè visenda res esset, inquit Plinius, principem terrarum insidere portentis. Testatur & Cardanus equum se vidisse androginum. Is erat (inquit) Principalli Vicecomitis: Vnum habebat tantùm testem proprio loco, cum mammis tumidis, vt equæ habent, inde vuluam proprio loco, & ex vulua penis emittebatur. Hinniebat ad equas, & forma masculina erat, promptus & erectus capite, crassiore autem corpore, colore griseo, (vt vocant,) caput magnum; penis non maior palmo, cùm illum exereret. Emptus aureis triginta sex Certum erat, cùm auerso esset pene coire illum non posse.

Equiherma phroditi. Li.11.c.49. Li.7.de Varr. c.33.

VOX.

B

DE equi voce Latini hinnire, & adhinnire dicunt; ipsam verò vocem hinnitum; Græci χρεμετίζειν, ἐπιχρεμετίζειν, & χρεμετισμὸν, vt scribit Iulius Pollux agens de vocibus animalium: addens quibusdam equorum vocem dici quoque φρυαγμὸν, cosque φρυαγμὸν ἔχειν, omnes verò dicere equos φρυάττεσθαι. Interpres Rodulphus Gualterus Tigurinus φρυαγμὸν vertit fremitum, φρυαττεσθαι fremere, φρυάττεσθαι frendere. Fremere quidem de equis Latini dicunt, frendere quod sciam nunquam. *Ex fremitu equorum* (inquit Cæsar) *illata suspicione*. Virgilius:

Hinnire. Hinnitus

Fremere. Fremitus.

——— *Equorum ardescit fremitus*, & alibi.

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

φρυαττεσθαι aliàs apud Pollucem scribitur per iota, vbi equinæ vocis synonyma recensetur: ἵππος φρυάττεται, χρεμετίζει, χρεμετισμός, φρύαγμα, φρυαγμός: Αὐθμα, πτῦμα, φυσημα, καὶ γαυριαμα καὶ αὔχημα, φριμάττεσθαι, φυσᾶν, ἀθμαίνειν, ἵππειον, γαυριᾶν, καὶ τὰ ὅμοια. Atque ita potiùs scribẽdum esse Suidas & Hesychius ostendunt. Pollux verò mox φρυαγμὸν & φριμάττεσθαι magis proprium caprarum esse dicit, & Ammonius de differentijs vocum φρυαττεσθαι equi esse scribit, φριμάττεσθαι hirci & φριμαγμὸν dici quasi φρυαγμὸν, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à φρυάττεσθαι deduci abundante scilicet μῖ, vt & apud Etymologum videre licet. Oppianus equos vocat χρεμίθοντες pro χρεμετίζοντες: quanquam & χρίμω & χρεμίθω inueniantur. Hesychius & Varinus χρεματισαι exponunt τραχῆλαι, (vt inquiunt) equus, χρεμετισμὸν verò equorum vocem. Sed apud eosdem alia itidem vocabula pro χρεματισμῶ id est equi voce leguntur, vt βρόχαλος, μιμιγμός, quod postremum per onomatopoeiam factum apparet: De mutatione verò vocis hæc legimus apud Aristotelem: Equorum etiam voces (inquit) differre palam est, fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & grauiorem quàm fœminæ & indies maiorem reddunt. Bimus cùm est, atque inire incipit, vocem magnam grauemque mas mittit: fœmina maiorem quàm antè & clariorem vsque ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus ex Cardinale Simoneta. Inuenio apud Hippocratem vel quicunque ille est in libro de sacro morbo, si quis acutiorem aut concitatiorem vocem emitteret, equo

C

D

fuisse assimilatos, & Neptunum vbi ægrè haberent, causam morbi esse credidisse.

Vocis mutatio.

ÆTAS.

EQVI authore Plinio viuunt annis quinquagenis, equæ minori spatio: Aristoteles verò maribus propter coitum vitam breuiorem attribuit in hæc verba. Vita equorum plurimis ad decimumoctauum atque etiam vicesimum annum, sed nonnulli etiam quinque & viginti atque triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas. Longissima tamen vita in pluribus ad trigesimum annum, quod magna ex parte fieri nouimus. Fœmina magna quidem ex parte quinque & viginti annos viuere potest, sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt quàm fœminæ propter coitum, & qui domi aluntur

Quot annos viuant. Masne an fœmina diutius viuat.

minus

minus quàm gregarij. Hæc ille, & rurſus: Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fœminæ ad E
quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis ſeruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fœmina pluſquàm quadraginta. Iam & quinque & ſexaginta (ſeptuaginta, Athenæus & Plinius) annis equum vixiſſe proditum eſt. Hæc eadem verba leguntur etiam apud Athenæum, citata tamen ex epiſtola Epicuri. Albertus quoque refert, ſe à quodam audiuiſſe milite, quod equum habuiſſet, qui ſexageſimum annum exceſſiſſet, ſemper tamen belli vſui aptus fuiſſet. Et Auguſt. Niphus teſtatur ſe ex equiſonibus Ferdinandi primi intellexiſſe, fuiſſe in regio ſtabulo ſeptuaginarium equum. Plinio aſtipulatur Solinus: *In huiuſce* (inquit) *animalis genere ætas longior moribus: legimus ſane equum aduſque annos ſeptuaginta vixiſſe. Iam illud non venit in ambiguum quod in annum tertium & trigeſimum generat, vtpote qui etiam poſt vigeſimam mittantur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam aduertimus Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem duraſſe in annos quadraginta.* Hactenus Solinus: cæterum Opus oppidum eſt Euboiæ, à quo Opuntius ſinus dictus eſt. Habet autem iſta ex Ariſtotele, qui equum (vt ſuprà diximus) apud Opuntem annos quadraginta natum coire potuiſſe ſcribit ſi priores pedes attollerentur. Quare ſi videtur legendum in Solino: *Notatum etiam apud Opuntem nomine, equum ad gregariam Venerem &c.* Ruſſius verò tradit, equum ſi diligenter curetur, & mediocriter equite- F
tur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigeſimum vſque annum in vigore ſuo permanere. Differt autem ætatis tempus pro regionis diuerſitate: authorem enim habemus Vegetium ætatẽ longæuam eſſe Perſis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuiorem Hiſpanis ac Numidis. De equis in Luſitania ex vento conceptis, quorum vita triennium non excedit, ſuprà dictum. Ætatem autem non tantùm ex dentibus ſed alijs etiam ſignis oportere agnoſci monet idem Vegetius, ne velamentis imperitiæ ſubeamus (inquit) incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia ſicut hominibus, ita & equis, aliud conuenit cùm iumenta ſunt feruida, aliud cùm ſenectute iam frigida. Quomodo ex dentibus ætas dignoſcatur, & nunquid tutum inde accipiatur inditium, ſuprà in dentium mentione, aperuimus. Hic aliàs notas adferemus: nam non ab illis ſolùm peti debent, vt & Anatolius atteſtatur: qui nonnullos ait à maxillis annos explorare; ipſe verò hanc notam ponit: Si cutis à corpore reliquo non ægrè diducta, trahentemque manum ſequens, perquam facilè ſuam in ſedem reſilit, equi iuuentam denunciabit. Si verò leuata cutis ſeipſam carni tardiùs agglutinat, ſenectutem teſtabitur. Vegetius pleroſq; ait aſſerere domitis & fręno aſſuetis animalibus rugas quæ in labris ſunt ſuperioribus, computãdas, ita vt ab angulo, G
vbi cœperit morſus, incipientes vſque ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum, rugarum (numerus) inquit oſtendit. Poſtremò rugarum multitudine, triſtitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, ſtupore oculorum palpebraruntque caluitie ſenectus ipſa ſe prodit. Ariſtoteles etiam in libro de coloribus, animalia quæ in ſenectute albeſcunt, vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutari aſſeuerat *διὰ τὴν ἀτροφίαν*, id eſt propter ablatam nutritionem, vbi in vulgaribus codicibus legitur peperam *διὰ τὴν ἰὺτροφίαν*. Eſt & hoc à veteribus vt annoſitatis indicium proditũ citante Camerario, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: ſed hoc de pelle maxillarum (inquit) ſcripſit Ariſtoteles: Dixit equidem philoſophus ætatem quadrupedum cognoſci, ſi cutis prætenta maxillis detracta, mox relaxata illico in ſuum redeat locum, idque indicium eſſe iunioris, contrà ſi rugata maneat, veteris. Inuenio & ex tota cute tracta ætatem ſciri. in iuuenibus ad ſuum ſtatim locum redire extendique: in ſenibus autem non item. Palladius prouectioribus tempora cauari, ſupercilia caneſcere, denteſque preminere ait. Sunt denique qui ex iuncturis caudæ iudicent, vbi ætas non amplius ex dentibus innoteſcit. Equæ teſte Plinio quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Addit Ariſtoteles poſt annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti vſque annos pergere proficiendo: verùm celeriùs fœminas quam mares perfici: quanquam in vtero mares quàm fœminæ H
citiùs, quemadmodum etiam homines: idemque vel in cæteris animalibus quæ pariunt plura, fieri ſolere. Qui ætate minores ſunt, vt labores ſuſtinere non poſſint, Homerus *ἀταλὰς πώλους* vocat, adultos & laboribus aptos *πολυτλήτους* & *τάλαρις*, vt citat Varinus. Idem Homerus equas Eumeli colore, ætate & magnitudine, figuraque dorſi per omnia ſimiles deſcribit hoc verſu:

Ὅτριχας, οἰστίας, ταφύλη ἐπὶ νῶτον ἴσας, id eſt,
Similes pilo, coxas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

Lucretius equos ſcribit tertiò ferè ætatis anno florentiſſimos eſſe, hocque potiſſimùm argumento probat Centauros neutiquam ex equis fuiſſe conceptos, quòd Centaurus etiamnum puer ſit, & vix materna vbera relinquat, cùm iam equus florem ætatis amiſit.

Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equis; puer haudquaquam: quin ſæpe etiamnum
Vberamammarum in ſomnis lactantia quærit:

Solinus correctus.

Ætatis diuerſitas pro loci diuerſitate.

Ætatis equorum ſigna.

Quandiu creſcant.

Iliad. B. *Equæ Eumeli.*

Centauros non eſſe equorũ prolem.

A *Postvbi equum valida vires ætate senectæ*
Membraque deficiunt fugienti languida vitæ:
Tum demum pueris suo florente iuventus
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne forte ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, necesse.

GRESSVS.

DE incessus equorum differentijs suprà dictum est, nec aliud apud veteres reperio, nisi quod cùm incedunt equi, sonitum edunt, pedibus videlicet terram pulsantes; vnde sonipedes Latinis, Homero ὑψηχεῖς quasi altisoni, aut altum clarumque sonum edentes, & in eodem sensu ὑψαύχενες dicuntur, vt ostendit Eustathius. Cardanus causam quærit, atque etiam reddit, cur homines cadant facillimè & frequenter descendendo, ascendendo minimè: equi pari fermè periculo in vtroque versentur. Cùm homo (inquit) descendit, nititur in inferius, si labatur pondus corporis, cum nixu iungitur, ideoque homo maximo impetu præceps agitur in inferna: at ascendendo cùm nixus sit ad superiora, etiamsi labatur, corporis pondus à nixu & viribus continetur, atque adeò non facile ruit: equi tamen quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo longè magis fatigantur quàm descendendo, ideoq; lassi & faciliùs labuntur, & lapsi maiore cum impetu ruunt, descendendo autem magis obnituntur contra pondus, quòd quatuor habeant crura ideo faciliùs homine labuntur, dum ascendunt, rariùs verò illo dum descendunt. Boues tutiùs equis per montes incedunt, quod pede sint latiore, & vngula humiliore atque diuisa & lentiùs eant: sic vt bos pedem vt B. Hieronymus testatur, posteriorem non prius eleuet, quàm priorem fixerit.

B

Cur dicantur sonipedes. *Lib. 13. de Var. rer. c. 63.* *Equi cur & ascendendo & descendendo facilè cadant.* *Boues cur facilè per montes incedant.*

CIBVS. POTVS.

C QVIBVS cordi est (inquit Columella) educatio generis equini, maximè conuenit prouidere authorem industrium & pabuli copiam: quæ vtraque vel mediocria possunt alijs pecoribus adhiberi: summam sedulitatem & largam satietatem desiderat equinum pecus. Equidem pabuli cura neglecta fit, vt generosissimus equus pareat, ac corrumpatur, & mediocris prorsus inutilis fiat: contrà futiles exiguique admodum prætij sæpenumerò illa ipsa cura exquisita & assiduo respectu, ad non spernendum vsum, mediocres autem ad præstantiã quoque nonnunquam perducantur. Quod & ipsum poetas veteres indicasse arbitratur Camerarius, cùm Neptuni progeniem Arionem vel nescio quem alium, fecere nasci de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandam euadere solere. *Equus* (inquit Plinius) *quia frugibus victitat inter animalia sapientissima censetur.* Frugibus tamen solis non vescitur, sed & herbis etiam, vt testatur Aristoteles, & nulli non notum est. Hippocrates boum & equorum cibos ex terra nascentia vocat his verbis: Quin vt rem altiùs expendamus, neque ipsam sanorum diætam ac alimoniam qua nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si sufficeret homini idem cibus ac potus qui boui ac equo, veluti sunt ex terra nascentia, fructusque (verendum ne fru-
D ges scribendum sit, sed & fructibus equi boues que vescuntur,) ac herbæ & fænum: Ex his enim nutriuntur & augescunt & illæ si degunt, non indigentes alia diæta: quanquam ego sanè ab initio hominem tali victu vsum esse putem. Fruges aliæ spicatæ, siue vt Ausonius loquitur, spiceæ sunt, vt frumenta, vt triticum, zea, hordeum, auena, aliæ paniculatæ, vt panicum, milium, quales equis exhiberi non solent, licet apud Indos ex esu mahiz plurimum adipis corpori adijciant. Herba item vel recens, vel arida, quæ tunc fœnum dici solet: & ex frugibus stipulæ collectæ in eundem vsum conseruantur. In herbarum quibus equi aluntur, enumeratione primò occurrit gramen, quoniam non solùm certam herbam quam ἄγρωστιν Græci vocant, denotat, sed aliàs etiam ex quibus fœnum cogitur, id quod in primis ostendit Ouidius, dum ait:

Pertilis assiduo si non renouetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Et Virgilius: *------Nulla neque amnem*
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. *Egloga 5.*

Lib. 7. c. 27. *Equi educationi quæ necessaria.* *Li. 22. c. 25* *Lib. de rei. med.* *Frugum diuisio.* *Gramen quid.* *Lib. 5. de Trist. eleg. 13.*

Idem

Idem & hoc Homeri de dracone: E

Iliad. 22. Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειρὶ ὀρίστερος ἄνδρα μίνηται
Βιβρωσκὼς κάκα φάρμακα, reddidit sic:
Qualis vbi in lucem coluber mala graminapastus, &c.

Lib. 2. de Finib. Cicero: *Num igitur vtiliorem tibi hunc Triarium putas esse posse quàm si tua sint Puteolis gramina.*

Gramen natiuus equorum cibus. Gramen autem siue herbam, natiuum equorum cibum esse poetæ innuunt passim: Quidins de equis Diomedis regis, qui humanis carnibus eos alebat.

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,
Impius humano visceret ante equos:

In Ibin. Seneca Tragœdus de ijsdem:

In Agamemn. *Egit Treicium gregem, Quem non Strimonij gramine fluminis*
Hebrique ripis pauit Tyrannus Hospitum dirus, stabulis cruorem
Præbuit fauis &c.

Item Claudianus in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ. F

Sed postquam inachijs Alcides missus ab Argis
Thracia pacifero contigit arua pede.
Diraque sanguineis vertit præsepia regis
Et Diomedaeos gramine pauit equos,
Tum patrię festo lætatus tempore vates,
Defuetæ repetit fila canora lyræ.

Est vbi ita se gramine implet equus, vt præ nimia repletione, modum sibi præscribere ignarus pereat: quod non inelegantèr sic expressit Andreas Patritius, & Academicus Florentinus:

Præcipites timui saltus rupesque pereas
Aut miserum trifti posse perire fame.
Pabula non timui pingui lętissima campo
Quæ rupto causam ventre dedere necis.

Lotus. Inter herbas modò pratenses quibus equi potissimum delectantur, præcipua est quæ lotus nũcupatur, officinæ melilotum dicunt, in Italia alicubi trifolium caballinum. Telemachus Menelao quos sibi donauerat, equos relinquit apud Homerum, quod cùm aspera esset Ithaca equisq; alendis inidonea, Menelaus verò latis imperitarit agris, in quo copia esset loti; Addit autem poeta, & cyperi, vt riguos eos agros fuisse indicaret, quibus hoc genus animalis quam maximè delectatur: *Equorum gregibus* (inquit Columella) *spatiosa & palustria, necnon montana pascua eligenda sunt rigua, nec vnquam siccanea, vacuaue magis quàm stirpibus impedita frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Vulgaribus equis passim maribus & fœminis pasci permittitur.* Addidit item triticum, Zeam & album hordeum, vt nihil quoad cibum apud Menelaum deesse indicaret. Achilles verò qui omnia medicinæ præcepta à Chirone præceptore didicerat, equis suis in ocio degentibus, atque ideò pedum & articulorũ doloribus obnoxios lotũ præbet & apium, quòd huic affectui egregiè opitulatur. Eandem laudẽ in nutriendis equis habet quæ vocatur à Media regione medica. Medica herba (inquit Strabo) quæ præcipuè equos nutrit, in Media abũdat. Cæterùm in hac obseruandum quòd teste Aristotele prima falx vitio datur, & cùm fœtida aqua rigatur, incommoda est. Quater autem rectè, interdum sexies, vt tradit Columella demetitur per annum. Ad maciem equorum nulla res tantum, quantum illa prodest. Quæ sit vera medica, & nunquid illa sit quæ apud Hispanos alfalfa vocatur, & summa diligentia propter pecora colitur, diligenter examinabo in plantarũ historia: nunc hoc dixisse sufficerit, Hispanicam vocem proximè accedere ad Arabicam alfasafat, sic enim nominatur ab Auicenna in capite de Cot: pro qua voce etiam legitur alasefet, & alistisca: Bellunensis alesfest & fasfasa eandem esse scribit: fasfaga autem est trifolium quod datur equis saginandis, simile sulæ, vt vetus Auicennæ glossographus interpretatur: Sullam verò Syluaticus arthriticam, vel secundum quosdam herbam ait esse dulcissimam & gratam equis, qua Calabri equos saginent, Alasfest authore Ebenbitar est vox Persica, idemque significat quod fasfasa, quæ est (inquit Andreas Bellunensi) species trifoli, quod datur equi saginandis & in Syria est pabulum omnium pecorum: siccum appellant cot, recens alrathbe. De cytiso hæc ferè Plinius: *Vtilitas quę ervo sed ocyor satietas, perquam modico pinguescente quadrupede, ita vt iumenta hordea spernant:* Et mox: *Datur animalibus post biduum semper; hyeme verò quod tuarunt, madidum. Satiant equos denę libræ, & portione minora animalia.* Columella equo abundè esse ait cytysi viridis pondo xv. Sed antequam vlterius procedamus, in equino cibo obseruabimus, animantis præstantiam, locum in quo degit, anni tempus, ætatem, corporis habitum, sexum Locus duplex, prata nimirum, & stabulum. In pratis eas amat quas diximus, ab alijs tamen minimè abstinet. Domi pascetur aridofæno, vel etiam stramento, Equus (inquit Rufsius)

Odiss. δ. Cur cyperũ loto coniunxerit Homerus.

Medica.

Alfasafat. Alasefet. Alesfest. Fasfaga. Sulla. H

Cot. Alrathbe. Cytisus.

Li. 13. c. 24.

Quæ in cibo obseruãda.

A ius) edat fœnum, paleas, herbas, hordeum, auenam quæ sunt naturales, & proprij semper equorum cibi. Si tamen equus sit iuuenis herbis, & fœno cum hordeo vel alio simili vel sine hordeo pascatur sufficienter: quoniam herbæ, & fœnum ventrem dilatant, & corpus, & humiditate sua alunt augentque. Nam cùm omne animal natura humidum sit, equus in omni ætate reficiendus est humidioribus herbis. Vbi iam adultus, & labori idoneus fuerit, siccioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis, & hordeo, & similibus. Paleæ quidem cùm siccliores sint, equum non facilè obesum reddunt, sed in habitu mediocri conseruant, & robur addunt. Nam dura cùm dissoluantur ægrius, vires diutius fouent; tenera, & molia non item. Nemesianus quoque paleis tantùm, & hordeo alendos indicat, inquiens: *Cibus proprius.* *Palea.*

Inde vbi pubentes calamos duraueris aristas,
Lactentesque vrens herbas siccauerit omnem
Mensibus humorem, culmisque armaris aristas,
Hordea tum paleasque leues prabere memento. *Hordeo vt delectentur.*

Quantoperè autem hordei esu delectentur, indicat Plautinus ille, qui ferenti se minatur, his verbis: *In Asinaria*

B *Demam iam tibi de hordeo, solutim ni baudisas.*

Menelaus autem apud Homerum solutis Telemachi equis, iam vix ad præsepe ligatis, & sudore adhuc madentibus album hordeum, & Zeam apponi iubet. Idem, & Achilles præstantissimum suis equis obijcebat, vnde postpodum Achilleum id nuncupari meruit cùm apud Hippocratem, tum apud Aristophanem, necnon apud Theophrastum, atque alios. Albertus Magnus hordeum & siliginem ideo probat, quòd minus quam auena aut triticum inflet aut etiam spelta. Vtraque tamen Germania equos suos multò magis auena quam hordeo enutrit, multoque plus semper absumit auenæ ad iumentorum esum quàm ad proprium. Alberto astipulatur Camerarius, Germaniæque morem illum improbat. Pabulum auenæ, ait, apud nos dari solet; etsi nonnunquam hordeum, apponunt, idque existimo si fieret crebriùs, futurũ cum equorum bono: nam alit magis hordeum, & est minus, crudum id est, ἀπεπτον: & sanguinem gignit tenuiorem. Cum autem hordeo equus connutritur, ἀκοσῆσαι pronunciatur, vt notum est ex hoc Homeri: *Auena.*

Ως δ' ὅτε τις σατὸς ἵππος ἀκοσήσας ἰπὶ φάτνη, *Iliad. ζ.*
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείη πεδίοιο κροαλιων: id est,
Velut cùm aliquis qui diu steterit equus hordeo pastus ad præsepe,
Vinculo rupto curris per campum terram ferions. *Acoste.*

Glossematarij rationem reddunt, quòd hordeum Nicandro vocetur acoste; quanquam apud Thessalos cibaria omnia eo quoque vocarent nomine. At triticum modò quod attinet, Serapio citans Galenum equos cum edunt frumentum, nunquam sine detrimento id facere scribit. Galenus certè, vbi Hector apud Homerum ita equis suos affatur: *Triticum.* *Lib. 1. de Aliment. facult. c. 13.*

Τμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἐθηκεν. *Typhe.*
Vobis prioribus suaue triticum apposuit,

De typhæ semine dicit intelligi, hanc enim equis parum esse triticum, hancque absque noxa mandere, triticum autem non item. Cæterùm hic obseruandum est studium, & cura Andromachæ de equis sui coniugis, eos charissimè alentis, atque adeo cum potiore, & maiore diligentia quàm proprium coniugem, quod ideo factum ab ea coniiciunt docti, quia in ijs positam esse Hectoris salutem aut gloriam militarem siue in cuitandis, siue in persequendis hostibus intelligeret. Sic ergò eos aluisse, vt cùm ad pugnam deuenirent, robur, & generositas eos non deficeret, quæ non parum incrementi ex optimis alimentis accipit: ideoque, & vinum bibendum de- *Andromache studium in alendis equis.*

D disse, vt mox patebit. Hoc itaque nunc ab ijs exigere Hectorem, cum dicit, Νῶι μοι πλῶ κουσ-πλῶ ἀποτίνυτον, id est, *nunc mihi pabulum rependite*, quod propriè est de hominibus nam parentibus debentur, & persoluuntur alimenta quæ ab ijs accepimus, & hoc dici τὰ τροφεῖα ἀποδιδόναι. *Panis.*

Nonnulli etiam πυρὸν non triticum sed panem interpretatur, id quod improbari non potest, nam, & vbique terrarum nostra ætate multi equis partim, vt reficiant, partim vt in labore perdurent, panem vel simpliciter, vel immersum vino offerunt, & apud eundem poetam equi Diomedis electum panem comedunt. Et in quibusdam Angliæ locis panes tradunt ex leguminibus, vt fabis, & pisis confici in hunc vsum: Belgio secalitios potissimum in itinere præbent. Quin ex eodem Homeri loco discimus diuersam esse, & fuisse militarium equorum rationem, & eorum qui vt in spatijs solis currant, aluntur, cùm hi præscriptis quibusdam pabulis vtantur, vt leuiores fiant, in illis armatum hominem vecturis, magis robur quàm summam pernicitatem quæramus. Iam vero hordeum similiaque grana sicca offerri solent, *Vt hordeum prabendum.* quod quidem laudo in ijs qui exercentur, sed otiosis improbo. Eumenes enim rex equis suis obsessis, & exerceri commodè vel quantum necessarium fuisset, non potentibus hordeum obijciebat

cinum, vt refert Plutarchus in eius vita, vt,& conficeretur id citiùs,& concoquerent melius. Ma- E
de facere pabulum (inquit Camerarius) quamuis plerique improbent, ratione tamen vt interdum hoc fiat, carere non videtur: ſicut neque hoc improbandum, vt fruſtum panis præbeatur nonnunquam cum ſale. Nam eſt pabuli magna ariditas, de qua vt equus ſiccitate laboret, facilè, acciderit. Sed faſtidioſos hæc equos reddere putant. Id quod, ſi verò modo,& hæc,& alia omnia adminiſtrentur, non videtur pertimeſcendum. Multis in locis vicia manipulatim collecta equis præbetur, quod pabulum haud improbari reperio. Damaſci referente Bellonio equos, & camelos alunt eruilia, & eruo. Quod ſi modò cogat neceſsitas equis præter enumerata pabula alia quoque dari poſſunt. Equi Cæſaris referente Hirtio à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, cùm pabuli inopia quàm maximè premerentur, alga è littore collecta,& aqua dulci elota nutriebantur: Pompeiani verò ad Dyrrhamchiam obſeſſi propter eandem inopiam foliis ex arboribus ſtrictis, &
Equi varijs modis alũtur teneris arundinum radicibus equos ſuos alebant. In regno Senegæ ob aridam telluren quæ pa-
Milium. Cap. 32. bula non producit, pro fœno vtuntur phaſiolorum laceramentis, vt ſcribit Aloyſius Cada-
Tribulus. muſtus, & loco auenæ ſuccedit Milium, quo mirum in modum (inquit) pingueſcunt. Thraces,
Hippice. verò equos tribuli foliis ſaginant, illi ſcilicet qui ad Strymona amnem habitant, vt Dioſcorides F
Arborum rami. & Plinius tradunt: Hic, & Parthorum equos ſcribit hippice herba paſtos famem ſitim que multos
Piſces. dies perferre. Tartarorum equi, vt Sigiſmundus Baro notauit ramis, & corticibus arborum herbarumque radicibus, vngulis è terra excuſſis euulſiſque aluntur. Matthias à Michou eoſdem equos teſtatur pedibus aquam,& pabulum ſub niuibus ſibi quærere. Paulus Venetus ait in prouincia Aden equos, boues, camelos, & oues veſci piſcibus, quorum ingens (inquit) illic copia,& libentiùs ſiccis quàm recentibus: nam propter immenſum calorem herbis,& frugibus carent. Dul-
Exerc. 206. 5. cinde Perſiæ prouincia litoralis eſt, quæ ſuis quoque equis referente Scaligero ſiccatos piſces in
Lib. 14. c. 25 cibum dat. Idemque de aliis populis prodidit Ælianus in hæc verba. Herodotus, & Gedruſios fama eſt tanquam fœnum piſces equis edendos obijcere: Celtas audio boues, & equos piſcibus alere: & nonnulli quoque teſtantur, Macedones, & Lydos piſcibus equos ſuos paſcere. Et apud Herodotum legimus apud Pæonas qui Praſiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedonia via eſt) iuxta montem Orbelum, equis, & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbere. Arabes qui in Africa ſedes poſuere, equos ſuos celerrimos vel ad venatum vel ad ex-
Camelinum lac. curſiones non fœno alunt, ſed (vt ſcaliger teſtatur) camelino lacte bis in die. Vere tantùm te-
Vt equus ſanus, & robuſtus conſeruetur. nellas herbas depaſci ſinunt. Nunc ad conſueta noſtri cæli pabula reuertamur, quæ potiſſimum G
ſunt paleæ, & hordeum, cuius vicem apud nos, & in pleriſque etiam Italiæ locis Zea ſiue ſpelta ſupplet, in Germania, vt dictum eſt, auena: ſed qui equum,& ſanitate,& robore validiorem habere cupit, ei ex Ruſij præcepto paleas,& hordeum toto anno præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore verno det, cauebit: cæterùm autumno herbas roſcidas dabit è pratis, & nihilominus ad jciet annonam hordei pro nocte. Sic equus, & ſanior, & laborum tolerantior, & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis. Qui ſunt principum equiſones, generoſiores
Vt pulchriores, & pinguiores appareant. equos, & ad curſum præſertim paratos quos Barbaricos dicimus ita alere ſolere Grapaldus tradit. Mercatores verò vt pulchriores appareant equi, vt pingues ſint, ſtudent: quos itaque hoc latere nolim, quod Albertus ſcribit, tortucas id eſt, teſtudines cum pabulo molli decoqui ab ijs qui citò obeſos efficere equos deſiderant, equos enim grandem quidem inde ſed falſam corpulentiam acquirere. Sed, & ſecale inuenio falſam corpulentiæ ſpeciem in equis vendendis repræſentare, ſi elixum
Aquam qualem deſiderent. cum pabulo detur. Quod modo ad potum attinet, equi, vt, & cameli (inquit Ariſtoteles) aquam turbulentam,& craſſam ſuauiùs bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede inturbent: poſſunt vel ad quatuor dies tolerare ſine potu, mox bibunt quàm multùm. Et alibi: Bibunt
„ equi aquas libentiùs turbidas, quod ſi clara eſt, inturbant vngulis ſuis, & cùm biberint, lauant ſe H
„ totos, lymphiſque potiuntur: balneum.n. omnino hoc animal adamat,& aquæ deditum eſt: quamo-
„ brem natura etiam equi fluuiatilis ita conſtat, vt viuere niſi in humore poſſit. Bos contra quàm e-
„ quus, niſi aqua ſit clara, frigida atque lympida, bibere nolit. Author etiam quidam obſcurus
„ obſeruari iubet, ne aqua bibenda equis ſit nimium lenta aut mollis, ſed duriuſcula, turbida, &
Bos aquam clarã amat. leniter fluens. Hæc enim craſſiore ſua ſubſtantia melius (inquit) nutrit: cæterùm quo frigidior aqua eſt, velociùs fluit, eò minus alit: conceditur tamen per æſtatem cùm nimium calorem temperari res poſtulat. Non parum etiam conſuetudini dandum eſt, quæ licet mala
Vt bibat multum. fuerit, ſubito tamen mutari non debet, ſed paulatim. Et quoniam equus niſi affatim bibat, non ſatis proficit, os ei interdum ſale (qui vino nonnunquam recenti conſperſus ſit) perfricandum eſt: ſic enim bibendi ſimul edendique auiditas acuetur. Potum omnio procurandum eſſe innuit Ariſtoteles, cùm potu maximè pingueſcere ſcribit: id quod Auicenna quoque teſtatur, & quod de turbida aqua diximus, etiam aſſerit aſſeruntque ex eodem multi alij.

Cæte-

A Cæterùm Vegetius aqua vt sit in potu equis limpida vult, & frigida etiam perennis ac profluens, Nam quidquid importunius (inquit) fluit, virus non admittit. Camerarius quoque aquam cùm dixisset nunquam offerendam esse equo, quæ in vase aliquantisper retenta situm duxerit, aut in quam illo aperto aliquid decidisse incubuisse ve pulueris seu quisquilarum possit, sed semper in stabulum importari debere, quandocunque hoc fieri oportebit, & offerendam esse equo recentem: etsi non desunt (inquit) qui stagna turbida optimas, & saluberrimas aquationes suppeditare existiment; cuius rationem ipsi reddiderint; hoc certè videmus plerosque equos fastidire tales aquas, nec velle bibere quamuis sitientes. Etsi vir peritissimus Aristoteles scribit camelos, & equos crassiore, & turbidiore potu gaudere: neque de flumine nisi prius pedibus turbato bibere. Hæc Camerarius. Petrus Crescentiensis mediocritatem seruandam esse innuit, dum iubet, vt aqua sit leniter currens; vel parum turbida; tales enim aquæ calidæ (inquit) sunt, & crassiusculæ (miscet autem parum etiam salis, quod, & Rusius facit) & magis nutriunt frigidæ verò, & veloces in motu, perparum. Addit tamen Rusius temporibus valde calidis dulces aquas conuenire videri; sed habendam esse consuetudinis rationem. Et Andreas Baccius aquas palustres ait admodum reficere iumenta in potu, & equos earum vsu impinguari: nullaque vbi ex labore aut citato inclauerint itinere, dolorum pericula incurere, vt si frigidas crudasque bibissent. Vinum quoque apud Homerum potus est equorum, quod suis misceri solitam ait Andromachen Hector diligentius quidem, & accuratius, quam sibi qui ipsius esset maritus: sic enim Hector equos suos alloquitur post recitatum a nobis versum de pane ab eadem Andromache exhibitio:

Aquam debere esse claram.

Lib. 9. c. 5.

Aquæ palustres. Lib. 5. de iber. ca. 2.

Vinum bibunt. Iliad. 8.

B Οἶνόν θ' ἡχιρώσασα πιεῖν, ὅτι θυμὸς ἀνώγει, id est,
Vinumque immiscens ad bibendum quando animus iuberet.

Ad quem locum commentans Ioan Spondanus, ait varie hunc de pane, & vino poetæ locum fuisse multos interpretatos. Quosdam enim, cùm absurdum existimarent, & inusitatum, vt triticum, & vinum equis porrigeretur, mirabilem, & subtilem nimium constructionem horum vocabulorum confingebant: id quoniam inutile est, & Homeri sententiæ potius (inquit) obest, apage: Alij tolerabilius verba ipsa simpliciter, vt à poeta disposita sunt, sequuntur, nouumque non esse contendunt equos ὀινοποτεῖν vel πυροφάγειν præcipuè si ad ea assuefiant, quod non mirum, si equi Diomedis illius Thracij humanis carnibus vescebantur. Ipse autem Spondanus sic statuit, his Andromachen alimentis equos animosiores reddere voluisse: tritico enim (inquit) siue pane C pingueſcant, vino alacriores & generosiores reddebantur. Equidem & ego sic intelligendum poetam existimo, quando verisimile est Andromachen tunc tantum mariti sui equos curasse & cibum potumque subministrasse, cùm ad bellum ipsi eundem esset. Equos etiam nonnullos vini potu delectari quotidie obseruamus, adeo vt etiam sit credibile, paulatim subtracta aqua, id continuò vsurpare pro potu posse: apparetque inde etiam pingues euadere. Authorem enim habemus Columellam, qui equis sanis sed macilentis, vini potionem dari iubet. Vidi etiam qui vinum nollent attingere, congerenturque aurigæ per os infundere, vt animosiores laborisque tolerantiores euaderent, & Camerarius tradit se audiuisse de quodam, qui cùm delectaretur ferocissimis & acerrimis equis, quoties vellet etiam eorum augere animos, tum soleret adductis loco altius capitibus & discluso ore imbrice, infundere illis vini quantum quidem visum esset, quo hausto cum incaluissent sua agitatore illo vesano, ipsi plane fuerent. In illis autem locis, vbi vini inopia est, cereuisiam equis præbent, quod & veteres forsan fecerint, nam interprete Varino βόρτακος est rana, auena, & secundum alios frumentacea equorum potio: Hesychius verò alios ait exponere equorum potionem, alios frumentaceam, quasi frumentacea ab equorum potione sit diuersa, vt est reuera, sed & equi eadem delectantur.

Cur panis & vinum equis porrigantur

Vinum quibus prosit.

Bortachus quid.

D

CVRATORIS. OFFICIUM.

CVRATOREM voco qui equorum curæ præfectus est, quem equarium Solinus, Varro equisonem, Græci hippocomum nuncuparunt: quamquam æquè equi cura ad ipsum dominum quoque spectet. Scitè enim ab equisone dictum esse ait Plutarchus, nihil perinde saginare equum quàm regis oculum: quod ipsum M. Cato in agrum transtulit. Aristoteles hoc quoque dictum laudat, & aliud addit, Egregia sunt (inquit) illa Persæ cuiusdam & Lybios dicta. Nam alter interrogatus, quæ res potissimùm saginaret equum, respõdit, Oculus domini: alter, quod stercus esset

Lib. de instit. liber. Domini oculus.

Lib. Oecon.

cus eſſet optimum, domini veſtigia, inquit. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cũ qui E
dam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum, rogatus alius quiſpiam, quid eſſet cauſa reſpondit, mirum non debere videri, ſi equo eſſet habitior, quando quidem ipſe ſe paſceret, equum curaret ſeruus. Tritum etiam apud veteris agriculturæ ſtudioſos prouerbium: omnium optimum eſſe ſimum qui ex frequenti veſtigio domini (non ſeruorum) in agrum cadit, & ſicuti equum, ita quoque, & agrum impinguare domini oculum. Rectè ergò dominus ipſe ſæpè reſpicit ad equum ſuum, cum vt ſciat qua ſedulitate curetur, tum vt equo non ſit ignotus. Id enim ſi fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet, & ſi fortè equum contigerit, inter alios quos poſſidet, habere ſtrenuum, & obſequioſum, eum, & amabit, charum habebit, & ſolus potiri cupiet, Teutonum exemplo, qui dicere ſolent eos qui amant vxores ſuas rectiſſimè facere, ſi non dimittant ad externos cœtus conuiuiorum, & feſtiuitatum, quòd ſemper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis: itidemque qui equos quales maxime vellent, nacti ſint ſi vtendos eos dent alijs, hoc ſcire debere, illos leuiùs quidem aut vehementiùs ſed omnino mutatos reuerſuros eſſe. Sed, & dominus vt cogitet oportet, præclarum, & ſalutare ad domeſticam diſciplinam hoc Catonis præceptum, *Frons occipitio prior*; ſic enim fiet, vt curatori eiuſque miniſterijs ita confidat, vt, & ipſe quoque aſpicere crebrò ad operas illorum velit: ſæpe cùm pabulum dabitur, cùm aquabun- F
tur, diſtringentur, inſtruentur, ipſe adeſſe cupiat. Cura enim horum animantium ab affectu quodam proficiſci debet. Facilè autem hoc diligentia, & obſequium (inquit Camerarius, ex cuius hippocomo hæc deſumpſimus) effecerit, non ſolùm equus vt amet, ſed vt requirat etiam atque deſideret curatorem ſuum. Contrà ſi minus ſedulò curentur, non modo quod ad pabulum attinet, ſed in tota tractatione reliqua, fiunt ſtrigoſi, & deformes, nam attenuantur, & macreſcunt, & coxæ eminent, & depyges fiunt, non aliter quàm vel manifeſto in morbo, vel occulto interdum languore. Ruſius ait ſi diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigeſimum annum in vigore ſuo permanſurum. Maximi in primis refert ad equi ſanitatem, & præſtantiam cùm acquirendam tum conſeruandam ipſum ſtabulum, ſiue vt Varo, & Cato vocat, equile: quod vt tale ſit quale requiritur, ad equi dominum pertinet. In hoc, & loci ipſius ſitus, & mox fabrica conſiderari examinarique debet. Eò loci ſtabulum (inquit Xenophon) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentiſſimè ob oculos domini equus verſetur. Ipſius equi veluti conclaue ita conſtrui optimum, vt non magis pabulum de præſepi, quàm cibus domini de penu ſubduci poſſit. Palladius vult, vt meridianas quidem plagas reſpiciat non tamen egeat ſeptentrionis luminibus, quæ per hyemen clauſa mi- G
nimè noceant, per æſtatem patefacta refrigerent. Idem Xenophon ſtabulum (ἐξῶσταδμον) exteriore ſui parte ita rectiſſimè ſe habebit, (inquit), & pedes equi ampliabit, ſi rotunda ſaxa palmari magnitudine, pondere libræ, quammulta, quot quatuor aut quinque plauſtra vehere poſſint, effusè deijciantur, & ferro includantur, ne à ſe diſcedant. Ac ſuper hæc inducatus equus quaſi in lapidoſa via ſingulis diebus aliquantiſper gradiatur. Nam ſiue diſtringatur, ſeu à muſcis pungatur, vti vngulis illum, non ſecus ac ſi vadat neceſſe eſt. Etiam teſtudinem (chelidona) pedis hoc modo effuſi lapides ſolidant. Hac puto authoritate Camerarius in ſtabulo à pleriſque reprobari ait pauimentum ligneum aſerum ſeu trabium atque axium. Columella tamen, cùm dixiſſet, curandum eſſe vt ſtabulentur loco ſicco, ne humore madeſcant vngulæ, id facilè nos euitare poſſe ſcribit, ſi aut ſtabula roboreis axibus conſtrata, aut diligenter ſubindè emundata fuerit humus, & paleæ ſuperiectæ. Et vetus quidam neſcio an Vegetius: plancæ (inquit) roboreæ ſupponantur ſtationibus equorum cum ſtramine, vt iacentibus molle ſit, ſtantibus durum. Sed, & Vegetius fuſiùs de ſtabulis qualia eſſe oporteat, his verbis differit: *Diligens dominus ſtabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam vt ſtratus pontilis*, (hunc etiam inferiùs in hoc capite ſimiliter nominat: & alicubi rurſus: *iumenta mundiſſimè ſtabulentur, & roboreis pontibus conſternantur*,) *emineat: ipſumque ſit non ex mollibus lignis, ſicut frequenter per imperitiam vel negligentiam euenit, ſed roboris viuacis duritia, & ſoliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad ſaxorum inſtar obdurat. Foſſa preterea qua lotium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena qua appellatur* (Geſnerus hanc vocem conijcit factam eſſe à Græcorum φάτνη, id eſt præſepe) *hoc eſt aheneus ad ordeum minuſtrandum ſit munda ſemper ne ſordes aliqua cibarijs admiſceantur, & noceant. Loculi preterea vel marmore vel lapide vel ligno facti diſtinguendi ſunt, vt ſingula iumenta hordeum ſuum ex integro nullo prœripiente conſumant. Nam ſunt animalia ad edendum auidiſſima, quę cùm celeriter ſua deuorarunt, partem conſortis inuadunt. Alia verò naturali faſtidio tardiùs comedunt, & niſi ſeparatim acceperint, vicinis rapientibus marceſcunt. Cratis quę iacca vocatur à vulgo, pro equorum ſtatura nec nimis alta ſit, ne cùm iniuria guttur extendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum ſtabulo infundi*

oportet;

Fœui & vxores quæ ſimiles.

Frons occipitio prior.

Cura diligens quid præſtet.

Pedũ ratio.

Pauimenta ſtabuli qualia eſſe debeant.

Lib. 1. c. 56.

Lib. 2. c. 58. H

Equorum vocatus.

A *oportet, ne tenebris assueta, cùm producuntur ad solem, vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus quam diebus iumentis libera aura praestanda est. Hyeme verò tepere debent stabula potius quàm calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem, & reficere videatur, tamen indegestionem facit, & vehementius nocet naturae. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur: & si producuntur ad frigus insolitum, statim aegritudinem ex frigoris nouitate percipiunt.* Hucusque Vegetius. Cæterùm nostro æuo stabula procerum cratibus ferè carent, & pauimenta ex lapidibus fiunt, vel quòd meliora salubrioraque esse credantur, vel quòd Vegetij præcepta non viderint. Ego lapidea pro equabus laudauerim, pro equis verò non item, quod lotio eorum calx facilè liquescat ac corrumpatur. Laudo autem si stabulum ita extructum sit, vt cellæ vinariæ esse debent, hyeme vt tepidum, æstate gelidum vt sit, Equus enim non minus calore offenditur quàm frigore. Præsepia nunc quidam lapidea exstruunt, quod antiquitatem quoque sapit. Inuenio enim apud Pausaniam in Atticis, supra lacum Maratonis lapidea præsepia Artaphernis equorum fuisse, & in saxo tabernaculi vestigia. Improbari hæc nec possunt, nec debent. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, vt quicquid attingere possunt, arrodant, & deglutiant. Vicinum sit stabulum loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante
B potum animalia volutentur: hoc enim ad sanitatem conducere mox indicabimus. Præsepia alta vult Anatolius, vt sursum versus spectantes cibum capiant: qua de re infra in pulli educatione rursus fiet mentio. Pertinet prætera ad dominum equis de pabulo abundè prospicere, quotiesque, & quantum exhiberi cupiat, hippocomo præscribere. Curabit autem, vt siue fœnum siue paleæ, vel quodcumque aliud pabulum pro regionum vsu aut copia præberi solet, sint incorrupta, beneque olentia, & munda. De hordeo quoque non erit solicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum. Curabit insuper dominus ne pabuli inopia laboret equus, neque etiam nimium offeratur. Vegetius monet, vt hordeum (idem de auena, Zea, similibusque pabulis alijs intelligendum,) non semel aut bis, sed pluribus portionibus præbeatur: quicquid enim paulatim (inquit) acceperint, legitima digestione conficiunt: quod verò semel, & enormiter sumpserint, cum fimo indigestum integrumquè transmittunt. De tempore, & quantitate mensuraque exhibendi differit Camerarius in hæc verba. Manè fœnum obijci non oportebit, sed post datum, & consumptum pabulum hora tertia manipulus vnus fœni obijcietur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. *Quando & quàtum exhibendum.*
C Tum iterum manipulus fœni obijcietur, & post horas tres, id est circa duodecimam (id est meridiem,) pabulum præbebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus fœni obijciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulò copiosius præsertim hyeme, & vnà obijcetur manipulus vnus aut alter fœni. Priusquam autem pabulum proferri sentiat equus afferatur aqua pura, & admoueatur equo, si fortè sitiat, & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantùm pauere equos suos. Hæc ille: & rursus: Manè hora sexta (hæc quarta est à media nocte,) in stabulo equo pabulum præbebitur, nisi altera res, & vsus, equi suaserit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere, quæ ordinem turbent. Mensura auenæ aut hordei non potest certò præfiniri: nam æqualem non omnes expetunt: communis tamen videtur quatuor chœnicum, siue semodij id est quantum fermè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largiùs parciusue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem non multum defatigantur, & quiescunt, aut rarò agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neque merum: sed cum minuetur, tum miscebitur paleis, aut quod magis laudatur, confectis culmis frugum. Summo manè autem alendos esse equos discimus quoque ex Euripede, apud quem auriga seu equi curator sic loquitur: *Hordei mensura.* *In Rhes. Act. 5.*

D
Κἀγὼ μελέαισι καρδίαι λέξας ὕπνου
Πωλοισι χόρτον προσδοκῶν ἐωθινὸν
Ζεύξειν πρὸς ἅρμαθ' ἁρθέτῳ μίτρᾳ χερὶ
Λεύσσω δὶ φῶτε περὶ σκοπὰν ἡμῶν στρατόν
Πυκνῆς δὶ ὄρφνης, id est.
Nam ego corde sollicito, somno excitus
Dum equis prospicio de matutino pabulo,
Quo largiter expletos ac certamen instruerem
Video duos viros obambulantes exercitum
Densa sub nocte.

Suppeditabit item curatori suo dominus tegumenta, vnum lineum quo se æstiuo tempore à muscis defendant, equus, laneum alterum quo frigus repellat; Ac denique procurabit ne quid desit quo equi status integer conseruari queat, *Tegumenta*

In curatore quid requiratur.

In curatore præcipuè requiritur, vt sit fidelis, & equo non solùm nihil de pabulo subtrahat, verùm etiam consuetis temporibus omnia consueta officia atque obsequia præstat; vt sit studiosus munditiei, vt sit diligens, laborisq. patiens ac iracundiæ ferè expers. Cauendum enim præcipuè est, id quod à plerisque fieri videmus, ne in equum quacumque de causa in stabulo, & ad præsepe sæuiatur. Hoc enim vt taceam quòd metu, & fugæ cupiditate ad illas limtras præsepium adiguntur, quibus inflictos armos sæpenumerò rumpunt, & fiunt inutiles equiti; sed vt tam detrimentosum non sit, hoc certè incommodi, & mali affert, quòd equum aut trepiditate, & formidine aut immanitate, & furore complet. Itaque animaduertas quosdam palpitantibus membris in metu sine cuidenti causa ad præsepe quasi plagas vitaturos non posse consistere; alios omni vi atque impetu ef ferri atque irritari, tanquam a se depulsuros contraria, & violenta. ideo autē fit quia sensere ad se aliquem accedere, & expectant scilicet malū, quod sæpe pertulerunt. Tales itaque morosi atque iracundi curatores fugiendi sunt, cùm ea sit equorum natura, vt demulcendo plus quam pabulo pinguescant: Gaudent autem earum potissimum partium contrectatione, & demulsione, quæ maximè sunt hirtæ, & à quibus si quid molestum inciderit, repelere minimè valent. Nemesianus tanti fecit hanc curæ partem quæ demulcendo fit, vt nō rectè omnino cibum confici posse credi derit, nisi ea continuè equo præstetur: canit enim: E F

Equi demulcendo pinguescunt.

Cura sit atque teros manibus percurrere equorum
Gaudeat, vt plausa sonipes, latumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viscera succos:
Id curent famuli, comitumque animosa iuuentus.

Diligentia curatoris

Diligentia curatoris plus satis laudari non potest, nam quemadmodum ex eiusdem negligentia macrescunt, & sæpe etiam morbosi fiunt, ita ex illa proficiunt maximè, præsertim cùm strigile atque etiam manu sola bene diligenter curantur. Incredibile enim est quantum, & valetudini, & venustati equorum conferat hæc cura. Itaque cùm in languore extenuarentur equi, in primis fricatione veteres vsos legimus Columella enim testatur sæpè plus prodesse pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibum præbeas. Nitidos etiam equos reddere solet, si mox curator manipulo stramenti puri, & aridi equum detergeat, ita vt manus sequatur pili situm. Cùm autem distringetur, & detergebitur equus, optimum fuerit (inquit Camerarius) extra stabulum educi, & alligari laxiori (abena, vt quasi solutus, liber astet: insistere autem saxis teretibus, atque ita placidè, & fricari, & sordes repurgari, atque etiam flabello excuti conuenient, tum iubam, & pilos verticis atque caudæ humectari, & pectine disponi Ipsum curatorem tum iubere stercora, & madida G stramenta efferri. Quod si quotidie factum fuerit, & equo prodest, & ministrorum laborem dispartitum minuit. Fuit veteribus in vsu, vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis sordes atque puluerem excuterent: itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus, quibus pili detersi complanarentur, & splendescerent. Quomodo autem distringendus sit equus docet etiam Xenophon, ordiendum esse inquiens à capite, & iuba quandoquidem frustra inferiora nitemur perpugare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis ijs quæ ad repurgandos equos comparata sunt, ad pilos erigēdos, & expellendum puluerem, vtendum: spinæ verò pilos attingi non vult nisi manu, qua illos (inquit) premat, & mulceat, sequens situm eorum quo enati sunt. Docet item quo situ detergeri debeat equus, & vt ad eum accedere curator debeat. Si quis (inquit) equum detergere velit tali situ, vt oculos habeat versos in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur, ne in faciem sibi equitum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crus exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi, & sic cauū pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque similiter, & posteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc, & alia quibus opus factū, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi ac- H cedatur, ideo quòd equus, si vim facere conetur, vtraque illarum partium sui homines vincit. Ad latera verò adiens maximè & sibi caueri & equum prolixè tractare poterit. Post destrictionem vtraque iuba, & cauda diligenter depectitur, & caput aqua eluitur; nam cùm sit osseum, si ferro aut ligno perstringat, molestiam attulerit. Cardanus asserit caput pulli si sæpius frigida lauetur, extenuari, & macrescere: contrà si collum calida, crascescere, iubamque pulchriorem euadere. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Crura verò lauari Xenophonti non placet, quoniam cùm nullam (inquit) vtilitatem habeat, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Crura autem manibus destringi satis esse putat. Patroclus, vt apud Homerum ait Achilles, iubas equorum postquam abluisset, inungebat oleo.

Vt distringendus.

Vt ad equum accedendum.

Oleo vngebantur.

------Ὁς σφῶιν μάλα πολλάκις ὑδρηνάμενος
Χαίτην κατέχευε λίσσας ὕδατι λευκῷ, id est,
------Qui ipsis admodum sæpe humidam oleum

Iubis

A *Iubis superfudit, cùm lauisset alba aqua.*

Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua abluta sunt vasa escaria: aut vino collectitio, quod obiter cùm vina depromimus, aut alias è doliis defluit: dorsum verò recenti aqua frigida cum sale. Vinum autem neruis prodesse existimant, sed Vegetius vngulas corroborari tradit, si articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino. Ex re equi fuerit, vt extra stabulum in loco patente, vt atria & vestibula, destringatur: ita enim & excuti pulueres & sordes eximi, & omnia quæ assolent, ritè geri possunt: sed famulorum ignauia plerumque laborem fugit, & super stramenta equum astantem ad præsepe, destringit, detergeat, fricat, pectit: si tamen hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum equi vitiantur; est tamen & modus quidam his in rebus seruandus: nam Xenophon aluum & tenuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos (inquit Camerarius) assentimur; sic tamen, ne penis quasi vtriculus quem Græci vocarunt κωρυκον & θυλάκιον, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit plerumque difficulter vt mingat equus. Vult autem Xenophon inferius aluum minus repurgari equum, quod & in primis hoc sit molestum equo; & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ

B molestiam exhibeant equo, ipsa colligat Sciendum etiam est, (inquit idem Xenophon) nunquam esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam verticale freni applicatur. Cùm enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa aures verticale innoxium, sæpenumerò vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & destrictioni, & frenationi equus refragabitur. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad destrictionem vel volutabrum educere volet. Denique quocumque sine freno ducendus erit, capistrum inducetur. Nam hoc respirationem nõ impedit & morsibus tamen obstat, atque subitas inuasiones equorum coercet. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus. Id cùm facit ita alligatus, magis laxantur quam rumpuntur vincula. Atque hæc de destrictione. Cùm verò hoc animal, vt ex Aristotele diximus, aquæ admodum sit deditum, ad balnea fluuiorum nonnunquam à curatore deduci debet. ἱπποβολίσραι Græci dicunt locum vbi lauantur equi: nos aquare & mergere equos pro lauare vel abluere per æstatem in præterfluente dixerimus. Apparet autem rapidiora fluenta balneandis equis incommoda esse. Homerus enim Paridem equo comparat, qui diù ad præsepe hordeo pastus, rupto vinculo per campum fertur:

C Εἰωθὼς λούεσθαι ἐυῤῥεῖος ποταμοῖο, id est,
Consuetus lauari lenifluo flumine.

Nunc quotidiè bis aquatum (inquit Camerarius) equi agi solent, vt ipsis crurà & venter humectetur: quorum Xenophon neutrum probat: madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis. Sed hoc contrà tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimiæ audaciæ fuerit, præsertim cùm & veteres eluisse sordes tam crurum quam ventris solitos fuisse, & hoc aliquoties præcepisse reperiatur. Et rursus. Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebrò mergi non oportere: omnino autem numquam adhuc æstuantes & sudantes Aquari quidem non debent prorsus in suspicione vitij morbiue, neque cùm medicari illos voluerimus, siue pharmacis, siue manu. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur quod ventre eis refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius atque altius in aquam agendos: sic effici ne nimium pinguescant & corpus sanum ac integrum conseruet. Equus (inquit Petrus Crescientiensis) ad aquam potaturus ducatur paruo passu & tam manè quam vesperi retineatur vsque ad genua vel paulò suprà spatio trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ naturaliter equis conuehiunt, dulcis quidem frigiditate, marina vero siccitate sua constringendo hu-

D mores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum nõ ingrediatur, donec crura eius detersa & siccata sunt: nam stabuli vapores in cruribus humidis facile excitãt gallas & prauos humores. Iam verò volutatio teste Vegetio sanitati proficit & ægritudinis vitium commostrat: nam quoties animal aut non solito more se transuoluit, aut omnino detractat accumbere, scias (inquit) illud ex tœdio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Absyrtus quoque optimum esse scribit, vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas; locum autem ad id eligendum esse solidum, terrenum, æquabilem, non lapidosum, nec salebrosum, quo sese possint sine noxa saburrare: improbari lætos tractus βαθύγειος, graminosos, stercoratos, quòd expeditum non reddant equum, nec corporis agilitate præstantem: porrò durum solum & solidum, nõ esse eis alienum. Nos è contrario ex Vegetio diximus stabulum vicinum esse debere loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutẽtur. Nostri curatores in excusso ex frugibus acere, vel alicubi etiam in pratis, si foris fuerint, domi verò numquam, volutare equos sinunt. Græci Hippiatri volutare κυλίειν dicunt, & ῥοιζεῖν etiam,

Vngulæ vt corroborentur.

Quæ partes ratius purgandæ.

Capistri vtilitas.

Ad balnea duci debet.

Volutatio.

Ruellij errores.

etiam, volutabrum verò ſiue locum in quo ſe volutant veterina κυλίστραν: ſed Ruellius, vbi in Hippiatricis legimus; τὸν ἵππον ἄγειν ἐπὶ τὸ κύλισμα (codex impreſſus non rectè habet κλύσμα) καὶ ῥοΐζειν: ineptè tranſtulit ad aquationes & lauacra: Et alibi æquè ineptè κυλινδῶ & ἐοιζῶσθω vertit proluatur & ad curſum leniter incitetur, cùm ipſi vertendum fuiſſet, volutetur, & ad volutabrum deducatur, cùm ſit ῥοΐα, vt videre licet apud Varinum & Heſychium, idem quod κύλισμα ſiue κυλίστρα; exponunt enim locum iuxta fluuium & arenam, in quo equi volutantur. Ad diligentiam modò curatoris præcipuè etiam pertinet munditia, vt non ſolùm, quicquid equo in ſtabulis vel vbicunque offerendum eſt, à puluere vindicet, vt hordei exemplo monuit Nemeſianus, dum canit:

Munditiã ſeruandam eſſe.

Puluere quin etiam puras ſecernere fruges
Cura ſit.

Verùm etiam vt nihil in ipſis ſit ſtabulis, quod vel aduentantem dominum, vel ipſum etiam equum offendere poſſit. Quotieſcumque (inquit Camerarius) intra ſtabulum & ad præſepe equus curabitur, ſtramenta etiam furcillis cùm excutientur, tùm componentur, & immunda omnia auerrentur: hoc enim non ſolùm aſpectu eſt iucundum & curatorum diligentiam ſtudiumque mundiciæ commendat, ſed etiam valetudinem equorum bonam conſeruat atque auget, propter fœtoris & ſitus remotionem, quibus cùm anhelitus equorum facilè vitiatur, tùm ſqualida omnia aerem inficiunt, vt maius etiam malum metuendum ſit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos ſtudent, hoc vident non minus vt equilia niteant, neque ſecus vt ſuo quidque loco repoſitum, omniaque verſa & prætерſa ſint, quàm in conclauibus & triclinis ſuis, ne quis fortè cum ingreſſus ſit abſentibus equis, non equos ibi curari, ſed ſues paſci exiſtimet. Ornatum & ſupellectilem equeſtrem omnem & totum ſtabuli inſtrumentum aptè atque ordine collocato; vniuerſa quidem ab equis longiuſculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cùm natura tùm cura luxuriantes, vt quicquid attingere fortè potuere, id arrodant, & frusta interdum pannoſa aut lorea deglutiant. Quod illis, ſi fecerint, nequaquam ſcilicet ſalutare fuerit. Quare ſerie quadam omnia erũt diſpoſita, neque panni deterſorij aut ſtrigiles aut pecten, in præſepi abijciẽtur, neq; propè etiam appendent: neque ſtrata temere quocumque infligẽtur, vt obliqua prona ve iaceant, nihil laboret miniſter. Aliqui etiam poſt abſumptum pabulum, ſtramenta carpunt, ne ſordida quidem reſpuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibusdam hoc non nocere, quibuſdam etiam prodeſſe videatur: quod mihi quidem nemo facile perſuaſerit, quo minus temerè hoc referentibus aſſentiemur. Ergo qui ſtramenta carpent, ijs capiſtrum indicetur poſt pabuli comeſtionem, hoc animam non impedit, & ſtramenti paſtum prohibebit. Præſepe etiam diligenter extergendum, & niſi repurgatum optimè pabulum inferendum: itidemque fœnum numquam obijcietur equo ita, vt de fœnili eſt detractum, ſed prius intra manus verſabitur, vt pulueres & immundiciæ excidant, atque ita purum dabitur equis. In quo autem loco ſues ſtabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neque prope conſiſtere patiemur. Inimica enim omnia ſuilla equini generi, grunnitus, fœtor, halitus, diſcernente hac etiam in parte natura ipſa generoſiſſimam ab ignauiſſima beſtiam. Remouebũtur & aues domeſticæ atque altiles à præſepibus equorum, quæ propter reliquias pabuli ſectari ea ſolent, & tum in his non ſolùm pinnulas excutiunt, ſed etiam ſtercora deijciunt: illæ enim cum gutturis, hæc cum alui periculo deglutiuntur. Hæc itaque diuerſis locis Camerarius, quæ ad tractationẽ equi diurnam ferè pertinent: ſed & nocturnæ non omittendæ, quæ vt cautæ fiant, hortamur, illatis ſcilicet luminibus, quod diligentiores fideliores-que curatores obſeruare videmus, lumine in laternis recluſo. Stramen enim & fœnum flammam celeriter concipit & auget. quare maximè laudantur ſtabula lapidea & concamerata. Hoc autem modo vbi omnia quæ equo debentur, adminiſtrauerit, cubile ei parabit è palea vel craſſiore fœno, vſque ad genua, vt præcipit Creſcentienſis. Camerarius vult vt iſtiuſmodi ſtramenta hyeme quàm æſtate pleniora ſuggerantur, propterea quod & noctu recubat diutiſſimè equus, & non minus calore offenditur atque lædituꝛ, quàm frigore. Quod ſi verò qui ſtramenta diſſipent (ſunt enim qui id facere ſolent anterioribus pedibus) ſæpiuſculè ijs cõponi debent. Curabit verò etiã ſi poſtero die magnum quid inſtabit equo agendum, vt præcedente nocte quieſcat ſecurius: ita .n. paratior agiliorque fiet. Quies enim nocturna auget vires & alacritatem ſuggerit, ſicuti inequitatio ſubneruat, & vexat. De Caligula itaque legimus apud Suetonium pridie quàm Circenſes fierent, vicinię ſilentium per milites indixiſſe, ne equus ſuus incitatus inquietaretur. Cum iter faciendum eſt, meminerit, per quæ loca ſit eundum, nam ſi per montes vel quæuis aſperiora loca fuerit agitandus, loco octo clauorum, quatuordecim inuenio affigendos, quod plurimum illic aterantur claui. Creſcentienſis monet vt ſoleæ ſint leues, rotundæ, & ſtrictæ, ita vt vngulis in circuitu bene adhæreant. Nam leuitas (inquit) ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes & ſtrictura eius vngulas maiores & fortiores facit. Cum autem nouæ ſoleæ inducuntur, aut veteres nouis

Inſtrumenta vt ſeruãda.

Fœnum vt exhibendũ.

Sui lla equo inimica.

Equus vt noctu tractandus.

Quietisque ratio habenda.

A nonis clauis firmatæ,aliquantisper equum quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox ei obijciatur. Camerarius scribit priscos soleas vngulis afficere non consueuisse: Catullum tamen fereæ soleæ meminisse, cùm de mula loquitur & quendam optat in luto veternum & supinum animum relinquere:

Soleis carebant veterũ equi.

Ferream vt soleam tenaci in voragine mula.

Poppæa verò etiam argenteas soleas equo induxit: Turcarum ferreæ soleæ,vt refert Petrus Bellonius Cenamomus, vix dimidium Europæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt, quã vna externarum gentium.Soleas ferreas magnas & paruas iam compianatas; nondum tamen pertusas, emere (inquit) solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratium sartorum modo, hoc est, cruribus decussatim compositis: malleo autem supra incudem accommodant, deinde chalybeo stylo bene temperato perforant, alioque quadrato bonæque aciei pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleæ vncos nõ habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt, præterea clauis quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita instar columbacei cordis. Cùm autem equi gradatim incedere solean[illegible]per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo

Lib. 3. Obseruat.c.45 Turcicorũ equorum soleæ, & habena.

B cum admodum laudabilis sit,de Turcarum in bello gerendo commoditate agentes, eam minimè præterire debuimus.Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant,cũ in fornicem non excauant nostro more ferramenti conciforij aciem protrudẽdo,sed cum complanant, ferreo instrumento palmum lato; cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum fræno præditæ sunt: strigiles verò etsi dentatæ sint vt nostræ, manubrio tamen carent. Hactenus Bellonius. Nunc ad equum itineri aut labori accinctum reuertimur. Hic quotiescumque reductus à labore fuerit in stabulum & inductus in suam cellulam, tum curator detergeat,totum quidem corpus stramento arido,diligentissimè verò pedes & aluum. Vngulas interius quoque repurgabit,& vtrum rectè atque commodè præferratæ sint, considerabit, & vt Vegetius admonet, ne quid luti vel sordium in articulis basique permaneat. Sed & alijs temporibus maximè verò vesperi vngulæ emundabuntur,ad quem vsum diligentiores fe[illegible]am vncinum habent,quo sub solea abditas arenas & lutum proruunt. Tum deinde fimus, bubulus maximè,aut si hic desit, equi,in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento quò minus citò excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere, quidam malunt pluribus intermitti. Nec desunt qui hanc curam,vt superuacaneam aut etiam

Equus vt post labor ẽ curandus.

C inutilem planè negligant: qui tamen consensu pene omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solùm probant & obseruãt,sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebrò perungi volunt. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudãtibus & defatigatis non statim aufert, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. De magno autem calore & labore graui, vt paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumque fieri, equo non solùm pernitiosum sed sæpe etiam exitiale. Quamobrem si ephippium auferatur,strato operietur, vti & rhedarij nostri longiori itinere lassi: sed omnem equum aiunt itinere defessum, adeo vt nulli omnino labori amplius par videatur,recreari ac veluti recẽtem effici, si sella aut clitellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo: si occurrat aut ipsa etiam via,libere volutari pro arbitrio sinas, vt muli ferè & asini facere consueuere. Cauendum tamen esse, ne talis sit aeris constitutio, vt pluuia aut vento lædi possit. Gaudent verò etiam post lassitudines aquari: id quod Statius etiam meminit, aliquando etiam ociandum esse docens, cùm sit, vt ait, maior post ocia virtus: Canit autem:

Volutationis vtilitas

Aliquando ociandum esse.

Et sonipes operit pharetras, arcumque retendit
Parthus, & Elaea auriga laboribus actos
D *Alpheo permulcet equos, & nostra fatiscit*
Laxaturque Chelys.

Procuratio lassi & æstuantis veterini hæc legitur lib.2.veterin.medicinæ:Lasso & æstuãti veterino adeps in fauces demittitur merumque in os suffunditur & operimenta adhibentur, quò possit à frigore vindicari; caputque & spina tepenti adipe vel lino linuntur.Nec minus quotidiè corpora iumentorum quàm hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibos præbeas. Multum quoque refert robur corporis seruare. Quod vtcunque custodiemus,si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem duxerimus. Cæterùm cum iugalia disiunguntur ab opere, substricta prius curator confricet,manibusq; comprimat dorsum, & pellem reuellat, nec patiatur adhærere. Collum inbigat, merumque faucibus, si æstuauerint, infundat. Sed antè ad præsepia religari non expedit, quam sudare atque anhelare desierint. Cùm deinde tempestiuè potuerint vesci, non multum nec vniuersum cibum, sed partibus & paulatim præbere conuenit: quem cùm assumpserint, ad aquam duci oportet, fi-

Vt vires cõseruentur

Al labore vi curandi.

brioq;

biloque allectari, quò libentius bibant: tum demum reducta largiori pabulo ſatiari. Abſyrtus E
eiſdem equis, qui labore viæ aut curſu fatigati ſunt, ait commodum eſſe vti hoc remedio: Polenta tenuis miſta cum vino odorato formatur in offas, quæ comprehenſa lingua demittuntur in fauces. Sed inſequentes (inquit) notæ laſſitudinem præſagiunt. Primum equus inſiſtere non poteſt, ſed intermiſcens perſtat, demiſſum habens caput, & flaccidas aures: Oculi ſunt concaui, ceruix intenta riget. Si ipſum ſtimulo lacеſſas, caput erigit, ſed confeſtim demittit: Itaque primum curæ fuerit, vt ſtabulentur loco non duro ſed molli, cui letamen ſuperiectum ſit: dein vinum ex oleo tepefactum conuenit inſpirare, poſtea defricare, poſtremò calida aqua liberaliùs eluere, manu terga ſubigere, vngere, fricare, veſtimentis obuelare, ſub tecta continere. Enimuero qui ex itinere aut curſu ſpiritu diſtenduntur, ijs vitium tollunt vinum & aqua cùm pares portiones habent, commiſtaque binas implent heminas: ſed quotidiè ſeptem dierum ſpatio per os infundere conuenit. Hierocles verò equo, ſi itinere aut curſu æſtuauerit aut membra nimis ſerueant, adipis ſuillæ veteris offas vino vetere odorato madefactæ, faucibus infundi iubet. Vegetius poſt ſudorem ſi tum quoque æſtus ſit, poſca os abluit, ſi hyems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus infundi vult, æſtate frigidum, hyeme tepefactum, ita vt hyeme meri ſextario olei vnciæ tres, æſtate autem duæ tantum miſceantur. Solent verò etiam periti agaſones equum antequam ad præ- F
ſepe ducunt, leni de ambulatione laſſitudinem mulcere: cuius rei meminit Apuleius, eleganter, & ſuccinctè quid agaſoni laſſo equo ex itinere faciẽdum ſit, his verbis docens: *poſtquam ardua montium & lubrica vallium & roſcida ceſpitum & gleboſa camporum emerſi, me equo indigena peralbo vehens, iam eo quoque admodum feſſo, vt etiam fatigationẽ ſedentariam, ſucceſſus vegetatione diſcuterem, in pedes deſilio, equi ſudorem & frontem curioſè extrico, aures remulceo, frenos detrabo, in gradum lenem ſenſim prouehо, quo ad laſſitudinis incommodum, alacri ſolitum ac naturale præſidium eliquatur. Ac dum is tentaculum ambulatorium prætaq; præterit ore in latus detorto pronus adlectat.* Præcauendum verò etiam, vt monet Vegetius, vt in longiore vectatione vel itineribus, iumentis vrinæ copia non negetur: quandoquidem hæc res non ſine periculo ſæpè differtur. Curandum itaque vt in itinere equus tempeſtiuè ſemper vrinam reddat, ſemel ſaltem intra ſex, ſeptem vel octo miliaria. Aiunt autem equum quo magis vacuus eſt, eò magis extendi ad mei endum: ſed cauendum omnino ne poſt talem extentionem ad curſum incitetur, ne quis neruus conuellatur aut aliter lædatur, priuſquam partes paulatim in priſtinum ſtatum reducantur. Si equus, vt contingit aliquando, meiere nequeat, Cardinalis Simoneta hoc nos docuit remedium, quòd vbiq; in promptu eſt, Foliatis ſambuli ramis vndique illius corpus diù ac blandè verbera; & tum G
demum folia ipſa collo & capiti, necnon vniuerſo corpori coapta: nam iumentorum impedimentis (inquit) arbuſcula hæc maximè confert. In æſtate ſub caudam ſubrepere ſolent muſcæ, itemque ſub ventrem ad inguina, quàs maximè veſperi, ſed interdiu quoque curator eximet, vt requieſcere equus poſſit. Sunt & aliæ muſcæ circa equorum capita obuolantes & faſtidientes, quas ex eorundem ſimo naſci tradunt, quare eam monetur curator, vt æſtiuo tempore ſimum iuxta ſtabulum remorari, tantoque minus in ipſo ſtabulo ſinat. Si verò iter fiat hyeme, cum viæ niue horrent, curabit omnino curator, ne nix inter ſoleas & vngulas adhæreſcat: noxam enim affert ſæpenumerò: quod ne fiat, quidam hoc pacto cauent: faſcias ex marginibus pannorum præcipuè ſectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas ferreo inſtrumento inter ſoleas & vngulas manè equitaturi infarciunt: atque ita ſecuri iter faciunt. Refert Olaus Magnus apud Septentrionales, flante Auſtro niuem ſub equorum pedibus cõglobatam præſens exitium in conflictu ſeſſoribus afferre: ſolere itaque ferreas eis ſoleas adimere, ne illis nix adhæreſcere poſſit. Mirũ verò quod ſcribit Cardanus eosdem Boreales populos adalligare corbes ex viminibus ac virgultis equorum pedibus, ſicque tutos ambulare per niues. Niuem enim ſuſtinere: cùm aqua etiam lata pondera ſuſtineat. Senſim autem equos & homines aſſueſcere ſportulis: ferre autem haſtulas, H
vt ſi in niue mergantur, adhuc poſſint extrahi. Quod etſi huc non pertineat, in ſeptentrionalium tamen mentione referre libuit. Apud Suidam lego in *πεδίδεν*, equis & iumentis, cùm per niues ducuntur, faccos pedibus eſſe circumligandos. Dorſi etiam ratio in ijs potiſſimum equis quorum ad ſellam vſus eſt, non exigua haberi à curatore debet: nam vt id laboris plurimum ſentit, ita teſtante Vegetio diligentiùs eſt curandum: laudabiliorque induſtria eſt, quæ incolumitatem tuetur, quàm quæ cupit læſa curari. Nam diligentia (inquit ille) defendit à vitio, ſi centrones vel ſaga primum ſufficientia, deinde mollia imponantur & lota atq; ad tempus diligenter excuſſa, ne aliquid ſordium aut aſperitatis inhæreat, quod ſub pondere inulceret pellem: tunc ſagmarum & ſellarum menſura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim iſta vel minora fuerint vel maiora, anguſtiora vel vltra modum lata, vel quæ non congruunt, grauiter nocent. Hinc enim colliſiones, ſuppurationes, apoſtemataque naſcuntur, cùm nimis locis inæqualibus premitur pondere, vel diſcentes tracturam, mercurius aut ſpina deteritur. Ipſorum quoque pondere, etiamſi in

ſtratis

Laſſitudinis ſigna.

Lib. de Aſino aureo.

Vrinandi ratio habẽda.

Vt meiat equus, ſecretum.

Muſca equum infeſtant.

Li. 11. c. 39

Lib. 13. de Var. c. 69 Equi vt per niuem incedant.

Dorſi ratio habenda.

A stratis nulla sit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus. Hactenus de equo ad cursum, onusque ferendum vtili, nunc quomodo tractandus à curatore sit pullus, pullique mater quædam afferemus. Si partus prosperè cessit (inquit Columella) minimè manu contingendus pullus erit. Nam lædituretiam leuissimo contactu. Tantùm cura adhibebitur, vt & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paularim deinde producendus erit, prouidēdumque ne stercore vngulas adurat: mox cùm firmior fuerit, in eadem pascua, in quibus mater est, dimittendus, ne desiderio partus sui laboret equa. Sed de amore equæ erga pullos suos suprà dictum est. Varro ait in decem diebus secundum partum (vtor autem eius verbis,) cum matribus in pabulis prodigendum. Testatur Aristoteles vulgò dici mulum lactare semestre temporis spatium, equo autem plus temporis tribui. Anatolius equos & asinos ad biennium lactare iubet. Varro quinquemestribus factis, cùm redacti sunt in stabulum, obijci vult farinam hordeaceam molitam cum furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edunt: anniculis iam factis dari hordeum & furfures, vsq; quoad erunt lactentes: neque prius biennio à lacte remouendum. Quod si quis prius ablactari velit, inuenio id commodissimè fieri hoc modo: Separetur à matre triduo ante plenilunium & per ho-

B ras viginti quatuor ab ea exclusus, rursus manè ad eā admittatur, & vbi lac copiosè fuxerit, adeo vt venter turgeat, remoueatur, nec admittatur amplius: sicque deinceps habitiorem manere & elegantiorem fieri. Præsepia quidem omnibus iumentis altiora esse oportere Anatolius tradidit, ad quæ capistrentur, vt sursum versus spectantia cibum capiant, id verò maximè in pullis obseruandum esse: sic enim erecta ceruice niti consueescere, quæ res (inquit) equino pecori maximam venustatem adfert. Vult iam vt equa post alterum aut tertium post editum partum, mensem exercitationibus longè magis credatur, ita enim lac in ea præstantius gigni; & sequens equuleus etiam cursibus committatur: Etsi pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatiùs agamus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulas durari: & si parum adhuc solidatæ molliscant hanc curationem debere adhiberi: Adeps suilla vetus & hircina, sulphur ignem non expertum, & alliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur. Rusius ad firmitatem vngulis comparandam, vtilè esse ait, vt pullus locis nascatur saxosis & montanis, vt duris & asperis locis & aere frigido durè scant. Conducere autem mōtana loca duplici nomine: primùm quia pedes in ijs validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia loca descensu ascensuque exercitati, laboribus sustinendis præparantur roborantur que. Absyr-

C tus vngulas difficilè duras reddi posse scribit, id vitium natiua conditione est insitum, quandoquidem in agendo itinere damnum è diurno detritu maius est, quàm vt per noctis quietem tantū renasci possit, quantum die subteritur. Solere tamen māgonizari quo vitium occultetur, & venustior ad vsus placeat. Nā cupressi fruticibus in aqua decoctis pedes foueri, aut similiter rubi coliculis; decoctum absynthium eundem præbere effectum: acida quoque muria perfundi prodesse: vngulas per hyemem oleo perungendas: sub æstate axungia foueri melius esse. Mangones suis fucis vngulæ detrimenta moliri. De ratione vrendi multa multos memoriæ prodidisse; longè tamen omnium optimum esse, succēdere bitumen, & eius pingue facibus instillare. Cæterum si eius qui firmo stabilitur pede, subtrita sit vngula, sanguinem è suffraginibus mittendum, ne sensu inflammationis corrupta corona dehiscat. Et Pilosella quouis modo equis administrata, hoc illis adferre præsidij aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: vnde a nonnullis clauorum herba nominatur. Curabit etiam hippocomus, vt satis mollia sint pulli labra, quò faciliùs aptiori tempore frænum sentiat. Molliuntur autem fricatione manuum leui, & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum inuncta. Frænum autem facilius admittent, quorum molliuscula sunt labra, vt testatur Xenophon citante Camerario. Difficile verò est, imò ferè impossibile, vt probum os habiturus sit equus, nisi extrahantur ei dentes scaliones dicti, & plani. Calefactus enim si hos dētes

D habuerit, ægrè per sessorem reuelli posse periti aiunt; & morsum fræni plurimum auersari: quamobrem iam dictos dentes quatuor, priusquam annorum trium cum dimidio ætatem exegerint, radicitùs extrahi debent de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis. Pulchritudinem pulli natiuam conseruabit atque si opus est augebit: nā in equis non solùm vtilitas (inquit Vegetius) verùm etiam decoris ratio seruanda est. De iuba quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, ipse in hæc verba differit. Nunquam itaque nisi necessitas passionis exegerit, de articulis resecandi sunt cirrhi. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Ceruicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curul bus, ita & sellaribus iumentis pressiùs colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, ramē sub honesto sessore deformis est. Alij ita tondent, vt arcum videantur imitari. Nonnulli Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte tondetur;

Pullus vt tractandus.

Quam diu lactet.

Vt ablactetur.

Præsepia qualia esse debeant.

Vngula vt durescant.

Ad vngulā detritam.

Labra vt molliantur. Dentes scaliones cur extrahātur.

Tonsura.

tondetur, dextra verò omnino insecta seruatur. Et nescio quo pacto plurmum deceat, quia illud E quod naturaliter laudatur, Virgilius imitatur:

Densa iuba, & dextro tacta recumbit in armo.

Quod si bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ caruicis setas æqualiter oportet attondere, ita vt tam dextri quàm sinistri limitis continuata seriem iubæ relinquatur intacta: quod nihilominus inuentum constat à Parthis. Hucusque Vegetius. Miratur verò Camerarius illorum rationem qui elegantissimos interdū equos verticis iuba præcisa, & truncata cauda reddunt aspectu fœdos quasi infamiæ quibusdam notis: etsi videntur (inquit) non sine causa maiores hoc nostri fecisse: (nos supra Germanorum equos qui in Pisanorum auxilium contra Florentinos Maximiliano Imp. ducente in Italiam venerant, omnes cauda mutilata fuisse ex Iouio diximus,) itaque illi postea alligata quasi phenace pilorum, studuerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius causæ fuisse suspicabimur? Equidem existimo primum hoc factum fuisse ab aliquo, cuius equum strenuum, & bonum, vitiata scabiosa impetigine cauda deturparet: postea in quouis pilorum defluuio id vsurpari cœptum, in ignoratione scilicet remediorum huius malitiæ, dum nouitate, vt fit, res commendari, & placere insolentia sua cœpit. Iam verò etiam audiui (inquit) quod haud scio an falsum sit, animosiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc, & corrigendum videtur, præsertim cùm eripiatur hęc contra muscas necessaria illis flabelli defensio, precio caudæ verbere, Græci σάβλω vocarunt. Iā etiam aliqui verticis iubam implectunt, vt in fronte tanquam virgunculæ crinis, filo discolore implicata dependeat: quo si putant equum speciosiorem reddi, admodum falluntur: sin consuli prospectui, redarguūtur à Xenophonte, qui hos pilos visui nihil officere, vt diximus, demonstrat. F

Cur cauda quibusdam præcidatur.

Equi truncatis auribus

Videmus etiam nōnullos generosos equos à nonnullis in pretio haberi, quibus vtraque mutilata auris est, (bertones vocant) sed etsi meo iudicio propterea maioris fieri non debent, cùm ex ea parte animātis indoles, ac generositatis vigor præcipuè innotescat, vt suo loco ostendimus. Quam obrem diligens hippocomus harum in primis partium curam habebit in pullis, ne mox male curatas in adultis mutilare dominus cogatur. Procera autē, & lata cauda fiet, si pectine distringatur, & sepiusculè etiam à sordibus detergatur, & frigida humectetur, vel etiā sero liquidiore: hoc enim præsentem habere efficaciam quidam citante Camerario asserunt. Inuenio etiam, licet in obscuro quodam authore pilum elegantiorem cùm aliàs tùm colore nasciturum, si mense Maio teneras fagi frondes equis in cibū dederis. Et Albertus asserit equi caput macrescere, & siccari, si ant quam septem annos habeat, sæpè aqua frigida abluatur, & fricetur: collum autem crassescere, & crines melius crescere, si aqua calida sæpe ac diligenter iuxta scapulas humectetur, & crines digitis scalpantur, & prope caput, sed frigida, non calida aqua, quia caput (inquit) debet esse gracile. Fit etiam vt quibusdam in corporis partibus hunc vel illum in equo colorem desideramus. Id quoque commodius fiet in pullo quàm in annoso equo. Quod si itaque album pilum nigrescere cupiemus, Vegetius atramenti sutorij scrupulos septem rhododaphnes succi scrupulos quatuor, sepi caprini quod sufficit, parirer trmperari iubet, & vti. Si è diuerso albos pilos facere voluerimus, cucumeris syluestris radicum libram vnam: nitri scrupulos duodecim in pulueres cogi, heminam mellis adijci, hisque permixtis vti.

Vt cauda fiat lata.

Vt caput macrescat.

Colorem pro arbitrio induci.

G

CASTRANDI RATIO, & modus.

H

CAstrationem Apuleius eleganti vocabulo detestationem nuncupat, simulque causam castrationis insinuat his verbis: *Multos ego scio non modò asinos inertes, verū et ferocissimos equos nimio libidinis calore laborantes, atq. ob id truces vesanosque adhibita tali detestatione, mansuetos, & mansuetes exindè factos.* Vbi exectos sunt canterios vocari inter synonyma dictum est, idque Varro in primis testatur, eandem castrationis necessitatem docens: *In vs* (inquit) *malunt habere placidos; propter quod discrimen maximè inflictum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis fiunt quietiores, & ideo quod semine carent, ij canterij appellati, &c.* Quamobrem Scythis, & Sarmatis peculiare est equos præferoces eunuchos facere, quò mollitis animis mitiores fiant, vt suo loco dicetur. Animi.n. vigorem fortitudinemq. non parum, vbi execti sunt, perdunt, corporis tñ robur conseruant: contumelioſi verò vbi excidun tur, à morsu & contumelia cessant, nihilo tamen minus sunt bellicosi. Ab his itaque sumpto argumento Cyrus teste Xenophonte spadones corporis robore minimè carere iudicabat. Nō placent

Lib. 3. Metam. Detestatio. Canterijqui

Castrationis vtilitas. Lib. 3 Pædiæ.

A ceat autem qui ita degeneres atque languidos inde reddi volunt, & canterium in fossa hinc etiã dici, cùm quis lacessitus ad pugnam, mox linquitur animo, vt cominus congredi non audeat; prouerbij enim vsus est, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valet, vel vbi res vehementer erit impedita: nam vt plurimùm valet equus in planitie; ita minimè in fossa. Iam verò Albertus aliam omnino castrandi equos causam refert, ne indurescant equis nerui ex calore cursus; loquitur autem de equis celeribus, & ad cursum vtilibus, quos curriles haud satis peritè nuncupat. Quibus modo temporibus, & quonam pacto castrare equos deceat, sic ferè Absyrtus docuit. Castrationis in hoc animali duo tempora seruantur, veris, & autumni: æstate tamen quibusdam virilitatem dempsimus, nec vlla prorsus affecimus iniuria. (Palladius mense Martio omnia quadrupedia, maximeè equos castrari debere tradit.) Administrandæ castrationis ratio ita se habet. Oportet deiectum equum pedibus comprendere, exceptosque testes stricta pelle claudi, aut duabus angustis ligneis veluti forticibus vinctos teneri: folliculum solum, ambientemque cuticulam non latiùs rescindi, quã vt per impressum vulnus exprimantur testiculi. Cùm virile partem ferro resectam detraxeris, binas vtrimque fibulas lineas aut canabinas adhibuisse satis est. Tum mediam quasi tunicam quæ interuenit duobus membris genitalibus expressam rescindito.

Canterius in fossa cur id catur.

Castrari quãndo, & quomodo debeant.

B Testium neruos, quos Græci cremasteras ab eo appellant, quòd ex illis genitales partes dependent, quà parte testiculis adhærebant, ferramento candente resecato, admouens à posteriori parte, non per anteriorem. Sed maximè ferrum ignibus incandescat vt vno, sin minus altero detraxeris. Namque si plures ardentis ferri acies imprimantur, inflammationem mouebunt, Linamenta, lanarumue flocci, oleo, & pice imbuti vulneribus induntur, fibulæ colligantur. Verùm linamenta tertio die resoluenda, vlceraque pennis, oleo, & pice intinctis quotidiè linenda, quousque cicatricem ducant. Abstinendus quo die castratus fuerit omni cibo: postero ad liberaliorem potum sensim inuitandus, ciboque in dies largiùs obiecto alendus: Horis quæ nonnihil refrigerationis præstant, paululum agatur: per æstum in equili manere melius est, Hac ratione curabis eum qui intra præsepe continetur Quod si in armentis equum castraueris, candente ferramento, vti suprà dictum est, excides. Pice, & oleo vulnus inunges, & ad pascula religabis. Sed id tempore verno tantùm gregalibus fieri debet. Si ei qui præsepio recipitur, vulnus per inflãmationem intumescat, Cimoliam cretam ex aceto linere conuenit. Qui vno teste præditi sunt, non oportet reliquo dempto canterios facere. Namque facilè iniurijs patent, & castratione periclitantur. Cùm autem statim à dissectu consurgens equus hinnitum ediderit, non facilè sospes

Victus castrati.

Quos castrare non oporteat, pulli testes.

C euadit. Fama est eum qui secundos dentes eijcit, castratum reliquos non mutare, neque cantnos emittere grandes. Horum qui pullinam adhuc ætatem agunt, testiculi nobis vix conspici possunt. Non est tamen ignorandum castratos maxima ex parte malidis luc non implicari, neque destillationis quæ ad crura decumbant, facilè torqueri: addiderim neque strumas in ijs erumpere. Hæc omnia Absyrtus. Hierocles etiam de equo actũ esse asserit, si amputatis testibus erigens sese confestim hinniuerit. Cum castratus est equus, a coitu omnino non abstinet. Turcarum itaque imperatorem ferunt, quòd vidisset castratum equum inire equam, eunuchis suis etiam penem detruncari iussisse; indeque natum quod eunuchos facturi pueros, penem simul cum testibus auferant.

Hinnitus post castrationem quid indicet.

Coit post castrationem.

DOMITVRA INSTI-tutio.

D

QVVS indomitus, quamuis natura bene compositus sit, (verba sunt Ciceronis) idoneus non potest esse ad eas vtilitates, & aptus ad ea quæ desiderantur ab equo: sicuti etiam homo indoctus quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. Et Aristippus teste Laertio dicebat sic differre doctos ab indoctis, vt differunt equi domiti ab indomitis. Domiti enim parere sciunt indomiti nesciunt, Ouidius;

Fert tamen vt debet casus patienter amaros:
More nec indomiti frena recusat equi.

Vt verò pueris adiungitur necessario pudor, & laudis studium, vt dicebat Lycon Troadensis referente eodem Laertio, ita equis additur calcar, & frænum. Elegans quoque Plutarchi dictum: Sicut equos qui rectè instituunt, eos docent fræno facilè parere; ita qui pueros ad audiendum promptos faciunt, docent audire multa, loqui pauca. Siue autem ad vecturam siue ad currum trhaendum, sessorem vehendum assuefaciendus sit, magistro erit tradendus

Lib. 4. ad Heren. Domituræ necessitas. Doctus vt differat ab indocto.

Lib.1.epiſt. Qua ætate domandus.

quibuſcumque ex locis,quouè ſemine ortum ducat, ſed quo ætatis ſuæ tempore id fieri debeat, nunc videndum. Horatius ætatem probauit teneram: B

Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter
Ire viam qua monſtrat eques.

Palladius ait pullos domari,vbi tempus bimæ ætatis exceſſerint. Columella diſtinguit, pro vſu ad quem domandus eſt,diuerſitate; *Equus bimus ad vſum* (inquit) *domeſticum rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio; ſic tamen, vt poſt quartum demum annum labori committatur.* Similiter Plinius: *Diuerſa* (inquit) *circo ratio quæritur. itaque cùm bimi in alio ſubingantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit*, Abſyrtus cùm annum, & ſex menſes impleuit equulus, manibus vult,vt ſit tractandus,capiſtrum circum ponendum, fræna præſepibus ſuſpendenda, vt tangere conſueſcat,ne è motu audiens exterreatur:trimum verò rectè domari,à quo tempore ſcilicet farrago dari ſolet.Idem & Varro ſcripſit:atque inſuper addit, cùm iam ad manus accedere conſueuerit,interdum imponere ei puerum bis,aut ter pronum in ventrem,poſtea iam ſedẽtem: hæc facere cum ſit trimus,tum enim maximè creſcere,& lacertoſum fieri. Idem & Virgilius tradit,qui item domandos ſatiari cibi prohibet,domatis farraginem(la biada)apponi cupit.

At tribus exactis, vbi quarta acceſſerit ætas, F
Carpere mox gyrum incipiat, gradibuſq; ſonare
Compoſitis, ſinuetq; alterna volumina crurum,
Sisq; laboranti ſimilis: tum curſibus auras
Prouocet, ac per aperta volens cum liber habenis
Æquora, vix ſumma veſtigia ponat arena:
Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo,
Tum demum craſſa magnum farraggine corpus
Creſcere iam domitis ſinito: namq; ante domandum
Ingentes tollunt animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Lib.3. Sit itaque ætas idonea:namquemadmodum infans,aut puer docilitatis non eſt capax, multò minus pullus,id quod meminit Lucret.vbi oſtendit animas mortuorũ non in aliorũ migrare corpora.

Sin animas hominum dicent in corpora ſemper G
Ire humana: tamen quæram cur è ſapienti
Stulta queant fieri, nec prudens ſit puer vllus
Nec tam doctus equa pullus quàm fortis equi vis,
Si non certa ſuo quia ſemine ſeminioq;
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto.

Animoſi cur non domentur.

Annoſum tamen, qui domandus,inſtituenduſque eſt equus, eſſe minimè decet, quia tales diſciplinã omnem aſpernãtur,& refractarij ſunt,oſtendit Plutarchus de liberorum educatione agẽs: Qui verò equi,inquit,à prima ætate rectè domiti non parent ſeſſoribus? qui maturè non ſubacti duriceruices,& feroces non extiterunt? Iſidorus in octauo pullum tradit,paſſum cui iuuenis aſſueſcit,ſiue is ſuauis ſit,ſiue durus,vix iam prouecta ætate relinquere poſſe. In pullo autem inſtituendo non decet,inquit Xenophon,ipſum equitem occupari,ſed potiùs domitori tradet, & quomodo inſtitui ab eo velit,præſcribit. Domari Martio mẽſe dum dicit Palladius,non ita accipi velim, quaſi tam breui tempore domari poſſit,nam vt ait Ouidius:

Li.1.de ar. *Tempore paret equus lentis animoſus habenis*
Et placido duros accipit ore lupos H

Sed vt id tempus domituræ aptiſſimum eſſe indicaret. Locus vbi domatur, & docetur ſpatioſus eſto:talem fuiſſe olim haud obſcurè innuit Virgilius,inquiens:

Aenid.3. *Filius ardentes haud ſecius æquore campi*
Exercebat equos.

Non finitur tamen iri quo ipſi pulli volunt,ſed frænis coercentur. Varius de morte ita ſcribit de Hippodamis agens cum renitentibus pullis quos domandos ſuſcepere certantibus:

Quem non ille ſinit lenta moderator habena
Qua velit ire, ſed anguſto prius ore coercens
Inſultare docet campis, fingitque morando.

Author eſt Cicero in Hortenſio citante Nonio,domitores equorum non verbera ſolùm adhibẽt ad domandũ,ſed cibum etiã ſæpè ſubtrahunt,vt fame delibitetur equulorũ nimis effrẽnata vis, Cibum autem domandis pullis ſubtrahi etiã ex Virgilio diximus. Cùm verò tota equitãdi ſcien-

tia

A ...ia in eo consistat maximè, vt equus sessori frænum moderanti obediat, & quamcumq. in partem *Equitandi*
...vult, ille sequatur, quod declarat locus Cæsaris, qui est de essedarijs Britannicis: *Ac tantum vsu* *scientia, quo con-*
quotidiano, & exercitatione efficiunt, vt declini ac præcipiti loco incitatos equos sustinere & breui mode- *sistat.*
rari, & flectere & per temonem percurrere, & in iugo insistere & inde se in currus recipere citissimè pos-
sint: Sed & Propertius dicebat: *Lib.4.de*
bello Gall.

------ Seu frana sonantia flectes
Seruiet asper equus.

Indeque equos flectere, pro nostro arbitrio vti poetæ vsurpant; Horatius: *Lib.3.Car.*
Od.3.

Quamuis non alius flectere equum sciens
Atque conspicitur gramine Martio. *Aen. 1. & 9*

Virgilius de Neptuno: *------ Celoque emissus aperto*
Flectit equos. Rursus:
Venatu inuigilant pueri, siluasque fatigant;
Flectere Ludus equos, & spicula tendere cornu.

Nihilominus qui effrenes equorum pullos edomandos accipiunt, non statim initio freno ori inie-
B cto natiuam eorum ferociam (inquit D. Basilius) frangunt aut inhibent aut sistunt. Ad eum enim *Homil. in*
modũ refractarij redduntur, & retrogradi ac discunt dorso suo excutere sessores, sed primùm nõ *Iulittam*
nihil obsecundãt, & indulgent illorum ferocienti naturæ. Dein vbi viderint e proprio impetu feri- *martyrem.*
tatem iræ absumptam, tunc acceptos aliqua iam ex parte edomitos, arte moderatiores reddunt, &
quouis sequaces. Totam autem domandi artem in eo consistere, vt equus se mansuetum præstet
atque obsequentem, ex Theopompi Spartanorum regis paræmia notum est, qui, cùm quispiam *Theopompi*
diceret eò seruari Spartam quòd reges imperare didicissent, quin propterea potius (inquit ille ci- *regis dictum*
tans quam diximus domandi artem) quod ciues imperio parent: non enim parere illis patiuntur,
qui nesciunt imperare, sed subiectorum obedientia disciplina est principis, nam qui rectè ducit, vt
rectè sequatur, efficit. Quemadmodum itaque prudentis principis est blandè atque amicè cum sub- *Blandè tra-*
ditis suis agere, ita etiam in re equestri est, vtilissima doctrina atque institutio, ne iracundè tracte- *ctãdum esse*
tur equus: nam ira, vt inquit Xenophon, nihil prouidet; sed ea designat plerumque, quorum pœ- *equum.*
nitentia necessario comes est. Virgilius cum de equo ad bellicum vsum aut certamina equestria
instituendo, dixisset:

Sin ab bella magis studium, turmasque feroces
C *Aut Alphea rotis prælabi flumina Pisæ,*
Et Iouis in luco currus agitare volantes:
Primus equi labor est, animos atque arma videre *Georg.3.*
Bellantum lituosque pati tractuque gementem
Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes.

Addit blandè mox à domitore tractandum esse;

Tum magis atque magis blandis audire magistri
Laudibus & plausa sonitum cervicis amare,
Atque hac iam primo depulsus ab vbere matris
Audiat: inque vicem dat mollibus ora capistris
Invalidus, etiamque tremens, etiam inscius qui.

Institutionem equi à blandimentis, mollique ac placida tractatione olim inchoasse, breuiter insi-
nuat nobis Statius, de Arione loquens: *Li.6.Theb.*

Tunc rector genero Polynici indulget agendum
Multa monens, vbi feruor equo qua fuctus ab arte
D *Mulceri: nec sæua manus, nec liber habenis*
Impetus: vrge alios inquit stimulisque minisq.
Ille sibi minus ipse volet.

Gaudet enim equus istiusmodi demulsionibus, quæ manu fiunt, etiam cum edoctus est, & in ipso *Gaudet mul-*
cursu, vt ostendit Ouidius: *ceri.*

Quadrupes inter rapidi certamina cursus
Depexaque iuba, plausaque colla iuuant. Necnon iam ad currendum parati: Virgilius:
Circumstant properi aurigæ, manibusq. lacessunt Pectora plausa canis, & colla comantia pectunt

Cæterùm si aliàs, tùm verò maximè equo blandiendũ est, cùm quis conscendere cum cupit. Qui *Vt inscen-*
equum (inquit Camerarius) inscendere volet, nisi ipse fortè ducet, accedito placidè, & illi ablan- *dendus.*
ditor verbis, & sono oris conueniente, aut etiã palpis: ita gaudebit cõscensione equus, & libenter
consistet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in summa interdum ferocia equorum,
conscensionem vt neque reformident, neque detractent. Itaque hoc de Alexandro Magno pro

Alexandri equitandi peritia.

ditum memoriæ eſt (à Plutarcho in eius vita, vt ſuperiùs etiam meminimus) cùm ad Philippum adductus fuiſſet celebris ille equus Bucephalus nomine, à Theſſalo Philonice, & indicatus immani pretio, regem exciuit, vt prodiret cum ſuis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille ferocire, & neminem admittere velle, ac ſi inclamaretur, concitari, & reſilire, denique videri nulli vſui, & planè ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum inſolentis atque indomitæ feritatis. At Alexander, qui, & ipſe fortè aderat, querebatur equum eximium, & admirabilis bonitatis amitti atque perdi inſcitia atque formidine eorum, qui illum tractare neſcirent. Ad hæc primum tacere Philippus, & diſſimulare. Cùm verò eadem Alexander repeteret ſæpius, Tùne igitur, inquit, melius poſſe tractare te equos ſperas quàm hos ſenes, qui reprehenduntur increpatione tua? Hunc quidem certè, inquit Alexander, melius ego tractauero, quàm quiſquam alius. Sin verò minus, inquit Philippus, quam pœnam vis ſuſtinere procacitatis tuæ? Egone inquit Alexander, pretium equi ipſe tum ſoluam. Hic riſu ſuborto, argentique perſolutione præfinita, accedit Alexander ad equum, prehenſumque loro contra ſolem conuertit, quòd conijceret illum vmbram appropinquantium aſpicientem perturbari motu, & ſpecie huius. Atque ita parumper circumiens placido greſſu, & equum manu demulcens, cùm intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maximam eſſe, atque hanc illum quaſi colligere, ponit chlamidem, ac ſe in illum ſublatum ritè collocat, frænorumque habenas ſic prehendit, vt equi os minimè læderet aut laceraret. Tum equum nonnihil remiſiſſe de ira, & commotione animi ſentiens, atque geſtire excurrere, laxatis habenis incitat voce quoque vehementius, & calcibus ferit latera. Quæ res Philipum primum, & alios perterruit, ſed mox vbi videre quod, & Alexander reflexiſſet, & ageret ita, vt par eſſet equum cum exultatione, & lætitia: ibi acclamare vniuerſi; Philippo verò etiam lachrymæ cadere præ gaudio, neque poſſe ille ſibi temperare quin filium complecteretur atque exoſcularetur. Quare ſic ſe res habet quemadmodum diximus, vtilem maximè eſſe placiditatem, & moderationem in conſcenſionibus, & cautionem hanc, ne qua res aut ſpecies tum obijciatur equo, quæ illum percellat, & perturbet, aut etiam perterreat. Quod ſi hoc etiam obtentum ſit, equus ſeſſorem ſuum vt cognoſcat, & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conſceſionis iam poterit deeſſe. Idem Camerarius

Ingrata equis ſunt removenda.

ea quæ contraria ſunt equis, & ingrata, remoueri ab illis omni tempore iubet, & in primis caueri, ne quid tale de improuiſo, & inopinato illis obijciatur, præſertim ſi animoſiores fuerint, quia ſic perturbantur, & ad inſaniam quodammodo adiguntur: Cardanus corrigi quinque modis equum

Lib. 7. de Variet. rer. cap. 33.

tradit, voce quam (inquit) maximè timet, virga, fræno, cruribus, maximè calcaribus additis, & labore: blandiri nos ijs manu ſcalpentes crinum locum, palpanteſque lenitèr, & voce ſubmiſſa, tum etiam cibo, maximè pane, & vino, quibus eos nobis (inquit) conciliamus. Similiter etiam

Vt corrigatur.

Xenophon docet, ſi cui fortè oblatus ſit ferocior aut ignauior equus, quo pacto vtroque rectè vti queat, edocet. Primùm ſciendum eſſe monens forociam in equo ſimilem eſſe iracundiæ hominum. Vt igitur non incitantur facilè quibus nihil dicitur, neque fit, quo offendantur ita, & ferociorem equum minimè commoueritis, qui (inquit) non læſerit. Quapropter ſtatim in conſcen-

Si equus fuerit ferox aut ignauus quid faciendum.

dendo prouidendum, ne conſcenſor moleſtus ſit equo. Cùm autem in equo conſcenſum fuerit, acquieſcendum pluſculum temporis, vel quam diu licuerit, atque ita agitandus equus quàm blandiſſimo imperio: ac mox lentiſſimis à gradibus initio facto, ad celeritatem adigetur: inter quæ vix ſentiet ille agitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur

Vt incitatus retinendus.

animo, ſiue quid tum aſpexit ſubitò, ſeu audiuit, ſeu etiam patitur. Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm ſi incitatum ad celeritatem contineri ferociorem in curſu volueris, non attrahes de repentè, ſed placidè adduces frænum vt inuites, non cogas ad conſiſtendum. Placantur etiam equi longioribus ſpatijs magis quàm ſi crebrò conuertantur: atque lenta diu equitationis ſpatia, & placidos præſtant, neque ferociam equorum ſuſcitant. Quòd ſi quis ſperat, ſi diu, & celeriter agitet equum, fore defatigatum, deinde manſuetiorem,

Ex labore non manſuefieri.

diuerſum ſentit atque accidere conſueuit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vſurpare inque ira, quamadmodum homines iracundi, ſæpe, & ſe, & ſeſſorem indignis modis tractare ſolent. Proinde ad celeritatem ſummam equos feroces non facilè incitabimus. Nequaquam autè adigemus ad alios equos, nam fermè improbiſſimi quique ferociſſimi ſunt. His aptiores fræni quoque

Improbi qui equi.

lenes quàm aſperi. Si quando tamen aſperos indiderimus, laxando vt lenes videantur, efficiemus. Prodeſt etiam vt ſeſſor aſſuefaciat ſeſe ad talem in equo potiſſimùm feroce collocationem, qua & ipſe minimè commoueatur, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi ſeſſionis firmæ cauſa contingi illum neceſſe fuerit. Nec hoc ignorãdum, præcipi poppyſmo (id eſt cum labris compreſſis acutior quidam ſonus oris editur,) equos mitigari: κλαγγῳ verò (qui ſonitus fuerit palati & gutturis) incitari. Atſi quis in tio equo offerat grato cum clogmo, contraria autem cum poppyſmo, citò ille didicerit. poppyſmo iam incitari, mitigari verò clogmo. Atq; ſimiliter inter clamores ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua noſtra apparcat, neue illi hoc tempore turbulentum:

Poppyſmus quid.

aliquid

A aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri poterit) matutina aut vespertina pabula præbebimus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellũ parare velit. Verùm de ignauis tantùm scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quàm de ferocibus dicta sunt. Hactenus Xenophon. Qui autem equitare primum discit, volunt nonnulli, vt generosum eligat equum, nam si hunc sibi (inquũt) reddiderit obedientem, eò minus negotij facessent alij. Socrates itaque recitante Laertio asperioris ingenij vxori ita congrediendum monebat, vt equis animosis equites. Nam sicut illi (ait) cum eos semel subegerint, reliquis facilè vtuntus, ita, & mihi post Xantippes vsum, reliquorum mortalium facilis toleratio obuenerit. Cæterùm calcaria non nisi cùm opus fuerit, subdi equis Camerarius iubet: ad reliqua vocem, & virgulam sufficere dicit. Acres enim equos ad feritatem incitari; & placidos ad patientiam quandam ignauam, illorum crebritatem adigere, & veluti asinos ad plagas perferendas assiduitate durari: & mox ex laboribus asperiores potius, & ferociores quàm mitiores, & placidiores reddi Xenophontis testimonio probabimus. Quare rectè dixit Cadanus, corriguntur, non instituuntur, & mox vitia quæ corrigenda sunt, enumerat; & maxima esse ait, si cadat, si se prosternat, si erigat se ac si contumax sit, Erectionem vt omnium pericu- *Calcaribus quando vrgendi.*

B losissimam virga corrigi, anteriora crura dum se erigit, verberando, nec vllum esse præstantius auxilium: si enim edhibeatur cura, breui emendari vitium. Si se prosternat, voce, oculis, & baculo deterreri: contumaces baculis inter aures verberando, clauo post ephippias pungendo, igne denique corrigi. Qui sæpe cadunt, cùm vitio naturæ, non sponte, cadant, nulla cura emendari. Sunt sæpe, & alia vitia equorum, quæ nisi corrigantur, inutilem planè equum reddunt, id quod Socrates ostendit ad quendam equitum magistrum futurum scribens, vt memorat Xenophon his verbis: *quod si equites* (inquit) *equos tibi adduxerint tam vitiatis pedibus ac tibijs: quosdam verò ita debiles ac frigosos vt sequi non possint: & quosdam ita malè educatos, vt non maneant quocumque in loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, vt non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quæ tibi vtilitas erit equitatus?* Equos his vitijs præditos Xenophon Græcè vocat κακόποδας, κακοχείλεις, ἀδήτους ἀτρόφους, ἀναγώλους, λακίσας. Calcitrosi autem equi, id est λακίσαι, quos Latinè etiam calcitrones dicimus, sunt qui calcibus impetunt peruicaciùs. Corrigi aiunt vitium à diligenti curatore, si quoties animaduertit calcitraturum, baculo pedes percutiat. Alij malunt, compedibus pedes posteriores stringi, quo vsque calcitrare desierit. Neque verendum est inde noxam aliquam inferri equo, quin apud Xenophontem legitur, vt Suidas citat Persarum *Vitia quorũ pessima.* *Lib.3. de dict. & fact. Socr.* *Calcitrosi q & vt corrigantur.*

C equos plerumq; ligatos pedes habere, ne fugiant, si soluti fuerint: indeque Xenophon malum esse nocte dicebat exercitũ Persarum, quoniam equi eorum ligati essent. Inuenio verò etiam à multis inter secreta annotatum calcitrosum equum patienter se finiturum curari in stabulo, & ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum, rotundum silicem alterutri aurium immiseris, & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris ac retinueris. Sic enim fore immobilem, & quantumuis etiam ferox sit, quieturum si verò in vtramque aurem singulos immiserimus silices, tam mitem fore, quàm est ouis. Antonius Mizaldus se hoc secretum expertum accipisse testatur à quodam equisone reg s Nauarræ. Cardanus hoc eodem remedio prospici ait, si vel sessorem respuat, vel nauem ingredi nolit, vel timeat rotas, similiaque alia: lapillum autem è filo suspensum in aurem indi. Et si hoc non prodest, vult prætera equi sensum perturbari, oculos vitta vinciri: hoc enim sæpe profuisse. Virga etiam si cędantur crura, quæ retrò agere, aut eleuare solet: ignem quoq; caudæ submissum, tum instrumentum ferreum, quod dum retrocedit, illum pungit, & fauciat: optimum enim hoc esse, ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Sunt qui Latinis effrenes, & infrænes dicuntur, Græcis ἄστομοι, & σκληρόστομοι, quibus durum os est. Hic difficulter flectuntur, & quamuis permittas ei frænum, minimè apprehendunt: contra qui molli sunt ore *Perſarum exercitũcur Xenophon improbarit.* *Li.3.de var. rer.cap.32.* *Effranes q.*

D (μαλακόγναθυς dicunt Græci) facillimè Morigerum autem iudicabimus, si laxatum frænum contracturo tibi facilè paret, & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrit, & rursus à cursu audito subsistendi signo etiam difficilibus in locis mox subsistat. Quidam autem tanta sunt oris duritia, vt ait Xenophon, vt cum frenos quemadmodum dicitur, momorderint, frustrà in continendo sessor laboret: quos omnino ipse repudiat. Cum morsu frænum apprehendere, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur, & ceruice obliqua, crebroque concussa, vim facere, & excutere conantur, & in dorsum elatis, scilicet cruribus prioribus, tergiuersando reclinant: sed quàm periculosus sit horum equorum vsus, etiam indicauit Ouidius, cùm canit:

Vt rapit in præceps dominum spumantia frustra
Ora retentanti durior oris equus. *Li 2. Amor.*

Et quomodo respiciendum est, etiam docet, inquiens,

Asper equus duris contunditur ora lupatis. *Lib.1. Eleg.*

Aliquibus verò ora sunt neq. dura, neq. mollia, magis tñ dura, quàm mollia: ideoq. si initio cùm

incitaris, & adegeris ad curſum aut gyrum, habenas attrahas non obſequuntur. Faciendum igi- E
tur eſſe aiunt, vt talibus latiſſimè remittatur primùm, ita enim regere, & pro voluntate quemque
ſua moderari facilè poſſe. De effræni equo locus Luciani legitur dignus qui recitetur: *Idem ve-*
In Cynico. *rò vobis vſu venit, quod contigiſſe cuidam ferunt, qui equum conſcenderat furibundum: abreptum*
enim illum equus ferebat: nec vlla deſcendendi equo currente facultas erat: Cùm autem obuius qui-
dam interrogaret, quonam pergeret: reſpondit, quò illi videtur, demonſtrans equum. Hic à vobis ſi
quis quærat quò pergatis, ſi verum fateri volueritis, quocunque libuerit affectibus, dicetis. Equos qui
Equus vm- ſic aufugiunt, vmbratos dici in ſchedis meis annotatum reperio. Mordacem qui morſu aduenas
braius offendit, Græci δηχτὴν vocant: ἀπορρύτιχον verò quem nos ſternacem dicimus, qui facilè ſter-
Mordax. nit ſedentem. Mordacitatem remittit, ſi morſurus vapulet deinde placidè tractetur, & quo de-
Sternax. lectatur, offeratur aliquid. Similiter puto ſternax tractari poterit. Aiunt ſoleas equorum ex ferro quo aliquis occiſus fuit, agiles equos reddere, & ſi ex eodem morſus cõcinnentur tractabiles & obſequioſos fieri, etiamſi rebelles eſſent, morioſue ac mordaces: vt citat Mizaldus, ex Raſi videlicet, & Alberto. Sunt, & ſuſpicaces qui accedere aliquopiam ſæpè nolunt. His Xenophon demonſtrari vult, quod ea quæ auerſantur, fugienda non ſint: hoc quidem planè equis animoſis: ſin erunt timidiores, contractemus vt id, quod eis horribile apparet, & leniter eodem ipſos adduc- F
camus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutere equis inquit. Nam quia tum malè mulctantur, huius etiam ea quæ ſuſpicione ſua refugiunt, cauſam eſſe arbitrantur. Camerarius quoque in auerſationibus, & tergiuerſationibus, calcaria ſi ſubdantur, magis equum perturbare ait, & terrorem, & peruerſitatem augere: itaque tum placandos maximè, & confirmandos, vt ſeritatem intelligant, ſentiant non eſſe exhorreſcenda illa, quæ refugerint: ita enim horribilia etiam tandem extimeſcere deſinere. Idem rurſus: ſi quid per iram (inquit) in equum tergiuerſantem committatur, vehementiùs ille perturbatur, & poſtea faciliùs terretur quia illa obiecta alie-
Quę timere niora exhorreſcit, propter quæ afflictum ſe recordatur. Solent autem plerumque à foſſis alijſque cauis ſibi ferè timere, niſi ritè ad eas tranſiliendas edocti ſint, quod inter cæteros indicauit
ſoleant. *Lib. 10.* Statius:

Solus ſtat interea vallum, primaque recuſant
Stare mora, iam ſe peditum inuexere caterue
Mœnibus at patulas ſaltu tranſmittere foſſas
Horror equis, hærent trepidi atque immane pauentes
Abruptum mirantur equi, nunc impetus irę G
Margine ab extremo, nunc ſponte in frana recedunt.

Qui itaque tranſiliendis foſſis inſtituti ſunt atque aſſuefacti, quique ex altis, & præruptis ſe demittere, & liberare didicere, & per decliuia celeriter vectari, hi tantò præſtant inexercitatis, & horſi imperitis, quantum aerea, & pennigera animantia agilitate terreſtribus; rurſus qui pedibus ſunt
Bellici equi exercitatis, tantum eis antecellunt qui ſunt ad aſperitates viarum inexercitati, quantum claudis in-
inſtitutio. tegri. Quamobrem Xenophon bellicum equum primùm ita edocendum eſſe voluit, vt in cliuos ſurſum, & per decliuia, & in obliquum agitari poſſit, foſſas tranſilire ſciat, vallumque ſuperare, in collem erumpere, & de colle deſilire. Quomodo autem inſtituendus ſit, ipſe in hæc ferè verba
„ tradit. Qui nactus eſt equum omnino imperitum ſaltum, is vacuum illum prehenſo loro ducto-
„ rio tranſgreſsus foſſam prior attrahito ad ſaltum: quod ille ſi renitatur, à tergo aliquis flagrum aut
„ virgam ſummis viribus incutiat, ita tranſiliet non ſolum illud ſpatium, ſed longius etiam quàm
„ debuiſſet, & in poſterum non expectabit verbera, ſed vbi ſenſerit modò ponè accedere aliquem,
„ ſtatim ſaliet. Cùm vacuum aſſuefeceris, ita etiam agitabis conſcenſum, primum quidem tranſ-
„ minores foſſas, mox etiam latiores. In conatu autẽ ſaliendi ſubdes calcaria, itidemque cùm tran-
„ ſilire equum, & cùm deſilire volueris, calcaria ſubdito: toto enim corpore in omnibus his annitens H
„ equus, faciet ille ita magis vt cum ipſe, tum eques in tuto ſint, quàm ſi poſteriore parte ſui quaſi
„ deficeret, vel in tranſiliendo, vel in erumpendo ſurſum, vel in deſiliendo. Cæterùm ad decliuia
„ primum leuiori in ſolo equos aſſuefieri conuenit. Ita tandem aſſuefacti libentiùs per decliuia,
„ quàm recto curſu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne ſi per decliuia incitentur equi, armos
„ rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit, & Perſas, & vniuerſos Odryſſas curſu per decli
„ uia certantes, nihilominus habere ſanos equos, quàm Græcos. Porrò ſeſſor ad hæc omnia accom-
„ modum ſe præbere debet. Itaque ad primum ille equi impetum proclinator, ità minimè equus
„ tergiuerſabitur, aut eques ſuccutietur: ſtatimque reprimens equum, reſupinator, ita minimè ip-
„ ſe iactabitur. In traiectu foſſæ, & cliui aſcenſu, non fuerit incongruum iubam tenere, ne ſimul, &
„ loro, & fræno granetur equus. Sin decliue agetur, & reſupinator eques, & equum ſuſtineto
„ fræno, ne præceps vterque deorſum feratur. Hæc ille. Aliàs omnino dandam ait eſſe operam,
„ vt alijs atque alijs in locis, itemque modo longæ, modo breues equitationes vt fiant: minus enim

hæc

A hæc equo odiosa esse,quàm si semper ijsdem locis,& eodem modo agerentur.Pollux primò agitari vult per plana,& læuia loca,non rectà autem aut repentè ex contrario locorum situ in cõtrarium agi,sed obligari,nunc longam, nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices instituí. Nè verò armorum fremitum,& gladiorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant,eos,inquit Aelianus,ad strepitum ac sonitum assuescere cogunt, armataque cadauerum simulacra sub ipsum fœnum subijciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant,vt ne rerum terribilium metu affecti,ad rem militarem inutiles sint. Quod quidem ipsum Homerus haud sanè ignorauit,cùm Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare Vlyssem verò interfectos pedibus subtrahere,ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrentur;atque ad hæc ipsa insueti, vt per formidolosa quædam ingredientes præcipiti effrenatione efferrentur. Inuenio etiam quod qui meticulosos equos docent, id noctu libenter facere solent,quoniam cùm eo tempore pauores sint maiores,si eos superent, facilè spes est, quod etiam quoscunque non æquè magnos contemnere discent. Alij παρώπια oculis obdunt, sic vocantur coria,quæ equorum formidolosorum oculis apponuntur, alio nomine ἀνθίλια, siue ἀνθήλια dicta,eò quod à sole oculos tuentur. Iam si lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem ma-

B gnificam,& speciosam omnino ab eo,quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum,inquit Xenophon,os vt frænis laceremus;itemque calcaria, vt subdamus, & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs,quæ expetuntur, cùm & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes,qui debuerat prospicere, cum excæcant, & calcaribus atque flagris equum territant,vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt,quę faciunt hi equi,quibus agitatio molesta est maximè,atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frænis laxioribus,& ceruicem attollere, eandemque à capite recuruare, ita facilè præstabit ea quibus etiam ipse potissimùm delectatur,& sibi placet.Hæc autem esse quæ diximus,vel hoc argumento intelligi poterit,quòd equus quoties festinat ad alios equos, sed ad equas in primis,tùm & attollit ceruicem,quàm altissimè,& caput maximè proclinat,truci cum specie,tum crurum mollitudinem fert sublimem,& caudam sursum intendit.Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit,quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur,vt & ad agitatione voluptatem equus capiat,& magnificus atque terribilis, ac spectabilis

C sit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credamus,nunc deinceps conabimur exponere. Prima igitur frænorum cura est,quæ non pauciora duobus parabimus : quorum vnum, leuius orbes habeat grandiores: alterum eosdem cùm graues,tum depressos. Lenini autem, id est clausuræ, erunt acutiores,vt cùm illud prehenderit,offensus equus asperitate mox dimittat: cum autem lemus illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus, ad quæ asperiore fræno instructus fuerat,sub leni quoque exequatur : sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere volet, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frænum variari cum implicatione quadam,tũ extensione:cæterum cuiuscunque moditfuerint fræna,sunto mollia omnia. Nam rigidum quauis parte sui prehensum rẽtinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbilibet prehendas, totum subsiluerís. Alterum verò non aliter quam catena, ea parte tantummodò qua tenetur,non flectitur, aliæ pendent; quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causam, & inseruntur medijs axibus annuli, vt hos lingua, atque dentibus prensans, omittat correptionem inter maxillas fræni. Frænum molle est, cùm axes commissuras habent læues, atque latas: itemque omnia,quæ axibus accommodantur, cùm sunt ampla, & minus densa; mollius frænum existimandum. In quo verò omnes particulæ fræni grauiter discurrunt, atque colliduntur, illud frænum rigidum erit. Sed qualecumque contigerit frænum cum hoc

D cuncta ea,quæ subijcientur, præstabit is, qui voluerit formam equi effecre eam, quam suprà diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè, vt persentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim fræno indulgendum; itemque alia oportebit(id quod monere non cessamus) dum scitè obsecundauerit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis,& habenarum laxitate,tum cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obijciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus,sed blandimentis tum eum demeribimur, vt speret requietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos,satis argumenti est,quod liberatus pedetentim nullus abit, sed aufugit : hæc enim certè est voluptas equorum, nisi fortè ad cursuram importuniùs fuerint incitati.Sed cùm inter agitandum equus exultabit, scilicet edoctus iam priore agitatione de flexibus ad celeritatem incitari; quod cum facere sciuerit, si quis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum,coercitus hic frænis,imperio coucitationis mouetur, & pectus effert,

Ne strepitũ armorum timeant.

Vt bellico equo vtamur pro pompico.

Frena quot & qualia esse debeant.

Frenũ molle,& aspeeũ vt differãt.

Equi celeritate gaudẽt.

&

& iratus protollit crura altiùs,non mollia tamen hæc:quippe in offenſis iam non magis mollibus E
cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardeſcente equo,ſi frenis indulgeas, ibi præ gaudio, quod
in laxitate ſe freno liberatum putet,exultabundo habitu,mollibuſque cruribus elatè ſe ſe inferet,
planè repræſentans pulchritudinem qua componere ſe equi ſolent feſtinātes ad alios equos.Qui-
Equus optimus. que hoc cernunt,talem equum appellant liberalem,& voluntarium,& equitatorem,& ferocem,&
ſuperbum,ſimulque & iucundum,& terribilem aſpectu. Idem autem Xenophon erigendi facultatem quæ in iſtiuſmodi pompico equo requiritur, cum crurum mollitudine coniunctam eſſe cùm negaſſet,ſed cui lumbi molles ſunt,& ſuccincti atque robuſti, eum poſſe ſpatiosè prioribus cruribus ſubijcere poſteriora:hoc,inquit,dum facit,tum ſi quis fræno concutiat os equi, fit vt poſteriores in talos ille reflectatur atque ſubſidat;erigat autem ſuperiores corporis partes, ſic aſpicientitibus contrà aluus,& inguen,vt appareat. Ibi igitur frænis indulgendum,vti equus quod pulcherrimum eſt in hoc genere,faciat libens,& ita ſpectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc
Equus vt ſe erigat. etiam erudiant equos,quorum hi virga talos pulſant: illi baculo iubent accurrere, qui coxas verberet.Nobis verò hæc videtur inſtitutio optima,ſi id quod ſemper dicimus,nō omittatur vnquam, equo vt quies contingat,poſtquam voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis ſignis excitatum equum ſponte pulcherrimos,& ſplendidiſſimos geſtus exhibere oportet. Quod ſi poſt P
equitationem,& copioſum ſudorem,necnon cùm ſe ſcite erexerit,ſtatim ſeſſore ac frænis releuetur equus: non dubitandum quin ſua voluntate poſtea ad erectiones peruenturus ſit. Super huiuſmodi iam quidem agitationi idoneis equis reſidentes,& dij pinguntur,& heroes; hominesque in vſu horum decente,magnifici videntur. Vſque adeò verò equus qui ſeſe erigit,vel pulcra, vel admirabilis,vel etiā experenda res eſt,vt omnium oculos ſpectantium in ſe conuerſos teneat,tam
Vt in gyros flecti diſcat iuuenum,quàm ſeniorum.Maxime ſane laudatur talis equus,qui corpus,& altiſſime,& frequentiſſime erigit,& lente interim procedit.Iam verò,& in gyrum flecti equos docebant Romani,vt ex hoc Virgilij notum eſt: *Carpere mox gyrum incipiat*: eratque hoc præcipuum Romanæ iuuentutis exercitium,vt ex Horatio in exordio oſtendebamus, & clariſſime meminit etiam Ouidius libro 1.de arte:

Hos ignana iocos tribuit natura puellis,
Materia ludunt vberiore viri.
Sunt illis celereſque pila,iaculumque trochique
Armaque, & in gyros ire coactus equus.

Iſtiuſmodi gyrorum apud Græcos quoque exquiſitam rationem,& magnam artem fuiſſe facilè po G
teſt,vel ex eodem Xenophonte perſpici.Hæc nunc eſt mutata prorſus,vſque adeo(inquit Camerarius) vt quod ille laudatiſſimum eſſe ſcripſit in læuam circumagi equos,nunc planè reprobetur. Etſi enim in vtramque partem gyrari equum rectum eſt,idque niſi contumacia oris impedimēto fit,paris facultatis eſſe conuenit:tamen in oſtentatione gyri nunc in dextram partem dari ſolent, & qui in læuam eduntur,eos vocant auerſos. Ad iſtiuſmodi circumactiones: in vtrumque latus, & in gyros,itemque conuerſionem celerem directi curſus, eſt id quidem non vulgaris induſtriæ equum inſtituere; ſed niſi ſit valdè nihil pecus, aſſiduitas,& diligentia etiam hæc celeriter aſſe-
Equus qui gyris idoneus,& qui nō quitur. Loquor autem de equo integro,& cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit.Nam talium labant crura,neque tutò pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehare,nedum illos ad curſum concites,& in gyros torqueas,aut agas per ſalebras,qualia in hac inſtitutione requiri oſtendit Xenophon: In flexibus,inquit,ſiſtendi ſunt equi,neque enim facilè eſt,neque periculo caret,equum concitatum ſtatim circumagere, præſertim loco ſalebroſo, aut lubrico. Cùm equus(inter flectendum)fræno attracto pauliſper retinebitur, curandum vt ſitu corporis interim quàm minimè obliquo ſit.& ſeſſor ipſe ſimiliter.Sin aliter fecerit,ſciat leuiſſima de cauſa fieri poſſe,vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam poſt flexum directè proſpicit equus,ibi ad celerita- H
tem inſtigandus erit.Nam obſcurum non eſt,in prælijr quoque flexus vſurpari, cùm inſequendi hoſtem,tum ſe recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem poſt flexus aſſuefacere equos. Iā verò poſteaquam ſatis eſſe exercitij videbitur,profuerit tamen, & poſt quietem repentè incitare equum,cùm auerſum ab alijs equis,tum ad illos conuerſum: itemque de celeritate ſtatim reprimere,necnon conſiſtere eum pati, & mox flectere, ac incitare: non enim dubium,quin venturum
Vt ex equo deſcendendum. tempus ſit,quo ambobus illis opus ſit.Cum deſcendendum erit cauebitur,ne hoc fiat, vel inter equos,vel in hominum cœtu, vel extra agitationis ſpatia, ſed quo in loco defatigari cogitur,eo ſcilicet in loco,& requies equo contingat. Vocatur autem rectus curſus ὀρθοδρομεῖν,& qui reflectitur ἀποκαμπτειν. Iam verò apud Romanos ſummæ erat curæ,vt pretioſiores, ac generoſiores
Vt tollutim ingredi diſcant. equi molliter,& tollutim crura attollerent Aſturconum modo, ſiue vt Martialis ait, ad numerum colligerent:de quo greſſu ſuprà egi,nunc dixiſſe ſuffecerit,in tanto honore fuiſſe cum inceſſum, vt itidem minoris pretij equos cum docerent,vt Varro teſtatur his verbis: *Vt equus qui advehendum*

A *dum eſt natus, tamen traditur magiſtro, vt equiſo doceat tolutim.* Modum docendi refert Cardanus his verbis: cum equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel genu: Itali, ligatis binis & binis pedibus dextris inuicem, atque ſiniſtris inuicem, cogunt eos binos ſimul mouere, ſpatula etiam mota, ſe genu præcipuè agitato atque flexo: Galli, vltimam pedis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere. Atque ita patet ad Aſturconis diſciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam ſi iuncturam ſolam inferiorem moueat, etiamſi ambas dextras, ſimulatque ſiniſtras, non perfici gradarium greſſum conſtat. Sunt igitur duo genera gradarij inceſſus equorum: Gallicus, cùm genua ſimul mouentur, ſpatula vix: cùm verò genua, & ſpatulæ, Italicus. Mollior eſt inceſſus quicunque ſit altiore iunctura, quoniam modico interuallo mochlij multum ſpatij ſuperatur. Mulæ tum molliter incedunt, mota inferiora iunctura, vocaturque inceſſus ille Traina: cum autem genu aſturconius concutit, magis genu flexum, quàm pes, quod altius cadat, quam figitur. Hæc itaque Cardanus. Cæterùm *Parthis*, vt author eſt Vegetius, *conſuetudo erat equorum greſſus ad delicias dominorum hac arte mollire; non enim circulis atque ponderibus prægrauant, vt ſoluti ambulare condiſcant; ſed ipſos equos vulgò trepidarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad lenitatem, & quædam blandimenta* B *vecturę, vt Aſturconibus ſimiles videantur. In ſicco itaque æqualique ſolo quinquaginta paſſus in longum, & quinque in latum plenis cophinis digeritur per ordines Creta, ad ſimilitudinem Stadij, quod aulicibus* (ſilicibus videtur legendum eſſe,) *aſperius ſit, tum difficultate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo ſpatio cum equus frequentiſſimè exerceri cœperit, in illos aulices neceſſariò offendit, & priores & poſteriores vngulas impingit, & aliquando vel cadit, vel ſic offendit, vt cadere videatur: poſt quod admonitus iniuria, tollit altiùs crura, & inflexione geniculorum atque gambarum molliter vehit. Prętereà minutos greſſus imitatur, vt inter aulices vngulas ponat, nam ſi extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans commodiùs vehit, & pulchriùs videtur incedere.* Hactenus Vegetius, ſed quos trepidarios equos vocet, non ſatis conſtat: Geſnerus vocabulum, vel ad Germanicam ſuccuſſatorum nomenclaturam traber alludere ait, vel ad τρίπωδον Græcum, quod apud Abſyrtum legimus, à calpe id diſtinguentem his verbis: καὶ ἀναβάτω ἐπιχαθίσαι ποιήσας, δρόμῳ τῷ διὰ κάλπης γύμναζε, ἤτοι τῷ λιγομένῳ τριπέδῳ. Ego trepidarios Vegetio ſuccuſſatores potius, vel propter imperitiam quodammodo trepidantes intelligi putem, quàm quod ad τρίπωδον alludere credi poſſit. Apparet enim τρίπωδον, idem eſſe quod πέδη, hoc ſcilicet, ni fallor, equitationis genus, de quo ſermo eſt, greſſus (inquam) gradarius, ſiue tolutarius, cùm ſit proprię, πέδη vinculum, & pedica. Solent enim vinciri, vel ponderibus aggrauari pedes quorum qui adhoc inſtituuntur, vt gradarijs, & Aſturconibus ſimiles fiant. Hanc agitationem Xenophon in primis probat, quoniam ambas buccas ad conuerſionem aſſuefacit: Eſſe vero etiam bonum aſſerit, agitationem mutare, vt equi buccæ in vtriſque exæquentur: ſeque etiam exteriorem illam catenam agitationis gyratæ præferre: quandoquidem in hac libentiùs, & conuerti ſe equus ſatur iam procurſionis, & ſimul ad directum curſum, ſimul ad flexus aſſuefieri patitur. Nunc alia quædam præcepta adferamus, quæ ad equitantem & equitare diſcentem magis quàm ad indoctum equum pertinere videntur. Etſi enim optimè edoctus fuerit equus, niſi etiam ſeſſor equitandi fuerit gnarus, ſæpenumero nõ ſine magno periculo excutitur, vt in principio ex Plutarcho expoſuimus. Sed & Ouidius id eleganter Phaetontis exemplo docuit, dum canit:

Sed leue pondus erat, nec quòd cognoſcere poſſent
Solis equi, ſolitumque iugum grauitate carebat,
Vtque labant curuę iuſto ſine pondere naues
Perque mare inſtabiles nimia lenitate feruntur
Sic onere inſueto vacuos dat in aere ſaltus
D *Succutiturque aliè ſimiliſque eſt currus inani,*
Quod ſimul ac ſenſere, ruunt, tritumq; relinquunt
Quadrijuges ſpatium, nec quo prius ordine currunt, &c.

Inter iſtiuſmodi præcepta primò occurrit, vt equus aptè infrenetur, etſi hoc curatoris ſit, non domini. Vt autem rectè infrænetur, Xenophon vult, vt accedat curator primùm ad lævum equi latus, deinde habenas ob caput in ſummis armis deponat, verticale autem attollens in dextra teneat, ac lupos ſiniſtra admoueat, quos ſi equus admiſerit, applicet fræni lora. Sin equus os non aperiat, tenens frænum propinquum dentibus, maximum digitum manus inſerat maxillis, quoniam hoc pacto plerique os pandunt: ſed ne ſic quidem ſi frænum receperit equus, tum labrum ille vrgeat ante dentem, qui caninus appellatur, quod cum ſit, pauciſſimos non admittere frenum aſſerit. Vultem vt curatori præcipiatur, primùm ne vnquam habenis attrahat equum, ſiquidem ita heterognathus redditur: deinde vt à buccis conueniente ſpatio diſtet frænum. Nam cùm illas premit, callum (inquit) ſolet obducere, ita ſenſus retunditur. Cùm autem longius dependet vſq.

L. 7. de var. rer. c. 32.

Gradarij ſiue tolutaris inceſſus duo genera.

Lib. 1. c. 56. Parthi vt equorũ greſſus emolliant.

Equi trepidarij.

Pede, & tripedon quid.

Vt equus infrenetur.

Vt equus frænum admittat, & quid in fræno obſeruandum.

ad

ad ſummum os, poteſtas tamen ſit equo, ſi frenum momorderit, minus parendi domino. In his a- L
crem eſſe curatorem non minus, quàm vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc eſt ſitum, libenter vt equus ferrum admittat, vt ſi quis omnino reijciat, is nulli vſui eſſe cenſendus ſit. Quod ſi curator non ſolùm cùm ad laborem equus, ſed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum ſeducetur, frænum illi induerit, nimirum iam vltrò appetet ſtatim, vbi hoc offerri ſibi viderit. Probat hanc infrænandi rationem Camerarius, & alia inſuper præcepta addit, cum frænandus (inquit) & inſternendus erit equus, tum deterſus eſto, & nitidus atque pexus: frænetur autem ſic vt minimè offendatur (aliàs etiam quoſdam equos facilè offendi dixerat inter frænandum, ſiue ipſi reſpuunt ferrum, aut lorum indui vertici moleſtè ferunt, ſiue durius & immitiùs inuaduntur: ita libentiùs frænos admittet, quos vidi qui initio ſale conſpergerent, quod cùm lingeret equus & ſimul manderet, fræna illa pati aſſuefieret. Quidam comprimentibus equis dentes, neque recipere fræna intra os volentibus, ferro labra, & gingiuas vrgent: quod etſi in præſentia, niſi ſint ferociores, facit, vt admittant frænum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior eſt ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus ſenſus doloris, vel dolor potiùs nullus omnino ineſt. Frænantur autem hoc modo: Habenæ, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem, & deponuntur ad imam iubam, ſeu ſcapulas, vel (ſi F
quis hoc mauult) ad armos aut ſpinam. Tum ſiniſtra teneat ferrum fræni, ſiue lupos, & dextra ſubter collum equi ſenſim circumacta verticale locum vnà cum reliquo frænorum loreo quaſi reticulo applicet atque circundet capiti, & quæ nectenda fuerint, connectito, & catenulam qua nũc maxillæ reuinciuntur, infibulato, atque ita inſtructus equus ductorio loro, ſi conſiſtere ad præſepe diutius debeát, religator ſupernè de furcillis, ſeu clatris, in quas equis frænum noſtris moribus obijcitur, vt fœniles dicere poſſe videamur. Sed melius fuerit extra ſuam cellam productum equum in loco aperto, & libero, vbi atterere latera nequeat, neque etiam attingere, quod ore impetat, reuincere, vt ibi conſiſtat tantiſper, dum conſcendatur. Atque hæc erit frænationis ferè ratio, & adminiſtratio. Dentes ſcaliones, & plani vulgò dicti, equis extrahi ſolent, vt frænum cõmodiùs admittant, vt antea ſcripſimus. Quæ fræna cuiuſq. ori maximè conueniant, diligenter (inquit idem Camerarius) exquirendum: conuenientia autem non facilè mutanda ſunt: ea ſic indentur, ne aut augeantur buccæ, aut illa in buccis voluantur, quorum alterum callos in malis creat, alterum obſtat moderationi: nam ſic facilè morſu fræni arripiuntur ab equis, quo facto illi ſe regi non patiuntur. Frænorum duo genera ex Xenophonte diximus, vnum leue, alterum aſperum, ſed vtrumque rurſus vel leuitate, vel aſperitate differt. Sunt enim quædam valde læuia, quædam minus: alia aſ- G
perrima, & duriſſima, alia minus; quædam media inter prædicta, pro mollitie, ſcilicet, & duritia equi, qui infrænandus eſt. Formas eorum ſcribere omitto, quia nota apud frænorum artifices, nec poſſunt tam aptè deſcribi, quemadmodum poſſunt oculata fide videri. Aſperiores, lupati ferè dicuntur à lupinis dentibus, qui inæquales ſunt, vt Seruius & Iſidorus ſcribunt; necnon lupi. Ouidius;

Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipitore lupos.

Virgilius;

——— Prenſique negabant
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Et alicubi;

Aſper equus duris contunditur ora lupatis.

Accipitur tamen lupatum ſiue lupus ſæpenumero ſimpliciter pro fræno, vt apud Statium:

——Non aſpera prabet
Ora lupis. Et Silium: *Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.* H

Solinus maſculino genere dixit: *Iſq; adeo ſprenit lupatos, vt de induſtria incurnatus, ruina, & ſe, & equitem afflingeret.* Sed & lupata fræna dixit Horatius adiectiuè ſumens: *Lupatis temperat ora frænis.* Plutarchus λυκοπαίδες πωλὰς vocat, qui lupatis aſſueti ſunt, contrà ἄστομας, qui durioris ſunt oris, vel frænis non aſſuerunt. Græci frænum χαλινὸν dicunt: eſt tamen χαλινὸν ea propriè pars fræni, quæ ori inſeritur; inde verba χαλινῶν, & χαλιναγωγῶν, & Callimachus χαλινοφάγα στόματα ἵππων dixit. Pars fræni quædam vocatur echinus: ſicut quod circa mentum eſt, pſellium quod ori inſeritur, chalinus; cuius medium eſt hemium: poſt in ambitu dactylij, echini, quos mandit equus, vt annotauit Cælius ex Polluce, qui ſic habet, Fræni pars, quæ ori inſeritur χαλινὸς, ὅ τὸ μὲν μέσον ἡνίον, τὸ δὲ περὶ αὐτό, δακτύλιοι, ἐχῖνοι, τρίβολοι, ὅσῳπερ μασσᾶται ὁ ἵππος. Idem Pollux equum ſingularem inſtruens deſiderat κημὸς, φιμὸς, ψαλλία, χαλινός. φιμὸν autem, & κημὸν Græci vocant illud vinculum quo toto oris equi ambitu quaſi fibula quadam colligato rictu morſus arcetur, auditurque illud quotidiè in Pſalmo; *In camo, & fræno maxillas eorum conſtringe.* Hinc

φιμῶν

Lupatus.
2. Sympos.
Echinus.
Pſellium.
Chalinus.
Henium.
Dactylij.
Li. 12. c. 18.
Frena cur ſale conſpergantur.
Prænorum duo genera.
Lupata quæ dicta frena.

A γιτῶν, idem quod ἐπισομίζειν, quod ἀναλαμβάνειν, aut ὑπολαμβάνειν. Passomis (aliàs positomis, quod minus placet,) dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus, vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τῦ στόματος, vt citat Nonius in hoc Lucilij: *Passomides huic ingentibus de naribus pendent.* Habenæ lora sunt frænis annexa, quæ manu tenentur, vnde & retinacula nuncupantur. Græci ἡνίας, vel ἡνία dicunt ἀπὸ τῦ ἀνιῶ τὸ λυπῶ, aut ἀπὸ τῦ ἰνῦν καὶ συνδεῖν τὰς ἵππους: non solum enim de celete equo, id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, vt Varinus docet: Hinc ἡνιοχεῖν est manu tenendo habenas equum regere. Xenophon habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neq. crassas; vt etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi queat. Harum maiorem apparet esse necessitatem, quàm frænorum cùm multi planè frænis non vtantur, vt de Massylis & Numidis dictum, quos infrænes inde dixit poeta, qui sola virga equos regebant; & Strabo author est Maurorum equos collaria (περιτραχήλια) habere è ligno, aut pilo confecta, vnde habena dependet: Nunc & in vilioribus equis similia vsurpantur collaria, sed his cùm ad currus onustos eorum tantum vsus sit, nulla etiam habenarum ratione, lora affiguntur, quibus currus protrahuntur. Insolens verò etiam fuit olim Indorum frænandi equos modus, de quo sic Arrianus. *Equi eorum non sunt ephippijs instructi, sed neque fra-* *Habenæ.* *Habenarũ necessitas.* *Lib. 8. de gestis Alex.*

B *nis ita vt Græci aut Celtici: nam summum equi os corio bubulo crudo ambitur, quod consutum est, & annexum: continet autem stimulos ex ære, aut ferro introrsum conuersos: dissitores eburneos parant. Cæterũ ori ferreum indutur instrumentum obeli figura (hoc est rectum, & oblongum) a quo habenæ dependent. Habenis attractis, obelus equum coercet, & stimuli ab eo pendentes pungendo habenis parere cogunt.* Hæc ille, habenas ῥυτῆρας nuncupans, sed & ῥῆτα dicuntur quanquam plerique χαλινὰ interpretẽtur. Ῥυτῆρας dici Varinus ait δι' ὧν ἱππεῖται ἵππος ἄδην καὶ ἰσχεῖ. Ab ἡνία apud Lacones ἡνιοχαρέτης dicebatur, qui iuuenes in re equestri instituebat, vt idem Varinus annotauit: ἀφνιάζειν autem dicuntur equi contumaces, & præferoces, cùm rebelles sunt habenis, & frænum morsu corripiunt, vel aliter per vim sessorem in via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detractare, ac subditum esse nolle. Cæterùm rarior puto equorum quibus sola fræna, & habenæ addita erant, vsus erat, nisi simul insternerentur, quamuis nudos istos desultorios dici velint, nam & talium vsum in venationibus Martialis improbat, dum canit: *Nudorum equor. rarior fuisse vsum.*

Stragula succinctis venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Stragulum autem idem, & stratum dicebatur: Seneca apud Lucilium: *Stultus est qui equum em-* *Lib. 24.*

C *pturus non ipsum inspicit, sed stratum eius, & frenos.* Liuius: *malis strata detrahi iubet:* vnde equos stratos, & instratos dicimus, qui eis ornati sunt. Liuius: *Armatos deinde instratisque equis signum exspectare.* Eosdem & ephippiatos vocamus ab ephippio, quod, vt Varro ait, tegmen est equi ad mollioremvecturam paratum. Sed Varro equos non eodem modo parari ad ephippiũ ait, vt ad prædam, quasi in venationibus equi non insternerentur, id quod allato etiam loco Martialis insinuare videtur. Ephippium vulgus sellam nuncupat, non inepto vocabulo, nam licet Budæus ephippium de equo dici inquiat, sellam non item: Isidorus tamen sellam à sedendo dici ait, & inter equi instrumenta enumerat: eodemque vocabulo vtitur Vegetius, dum ait: *Africa quos velocissimos præstat ad vsum selle.* Et rursus: *Equorum, mulorumque genus sub sella, aut sagmis solo tergo præstat officium.* Græcè ἐφίππιον rectè scribitur, nam ἐφίππιον equorum potius currentium certamen est. ἵπποχον, idem quod ephippium, item σάγη, & σάγμα, sed σάγμα de vilioribus equis, & iumentis alijs potius dicitur, vulgo il basto, vnde equum, & caballum sagmarium dicimus, quo vilior adhuc clitellarius, qui mulorum asinorumque more clitella onera in dorso fert, & sarcinas, vnde & sarcinarius, & dorsuarius quoque vocari solet. Cingula vocatur cannabinum illud lorum latum, quo venter equi cingitur, ne diffluat ephippium, antilenæ verò coriaceum illud quo

D cingitur pectus; postilena quod sub cauda poni solet. Sed & singulas laterales leginus, quas Gelnerus eas interpretatur, quæ à lateribus cingunt quasi de iugalibus, & currui iunctis tantùm dicantur; sed & cingulæ coriaceæ ex ephippijs e lateribus ornatus gratia equitantib. proceribus dependent, quas puto rectiùs sic vocabimus. Persas testatur Athenæus lib. 12. 4. plura strata in equis habere, magis molliter sedere, quam rectè equitare cupidos. Quid modo circa cingulas, & ephippij institutionem fieri a curatore debeat, docet Camerarius. Bene quidem, inquit, cingulam (malem cingulas, cingulum enim teste Isidoro hominum est, cingula animalium. Ouidius: *Vt* *Cingula.* *Antilena.* *Postilena.* *In cingulis quid obseruandum.* *Amor. 4. Cap. 194.*

nouus velocem cingula ladit equum. Apud Apuleium, vbi Lucius ait; *si ephippia fucata singula armata sint*, lege *cingula*, ex Ioan. Baptista Pio Bonon.) Strati adduci cùm ad alia prodest, tùm minus reddit molestum & graue pondus sessoris, cùm strata non quasi volutãtur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, vt curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu, & tumultuatione, quam molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, vt illius veluti capulus supra spinam, qua parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem quæ expedita esse debent, ca- *Strata vt imponenda.*

uebit,

uebit,ne super stratum dorso equi impingantur,vt sunt cingula,& illa sessionis adminicula,& lo- B
rum pectoris siue armorum,necnon reticula illa lumborum,si annexa fortè sibi stratum habeat.
Tum deinde primum omnium annectitur lorum pectoris,& per illa reticula,si adsint,cauda exe-
retur,vt fieri consueuit,atque ita strati diligenter compositi vinculum adducemus, & infibilabi-
Qui bene equitent. mus cautè. Nam benè equitant,qui bene cingunt. Idque vt ante dixi,equo prodest: neglectum
verò eques vt leui impulsu delabatur, in causa esse poterit. Hoc cingulum debet crati pectoris
subligari,non aluo atq. ilibus. Instratis,vel inditis,vel nõdum indutis frænis,minus laxè reuin-
cientur,ne fortè procumbant,id quod neq. equo bonum,& stratis nocet. Educi autem optimum de
cella tũ equos in aperta,& libera loca,& alligare loro prolixiore: ibi vt quasi arbitrio suo aliquan
tulum versentur;quo generosos admodum delectari putant. Etiam ad eas partes; quas cingulum
obit,sæpius respiciendum,ne fortè illo perusta cute vulnerata sint: quod malum citò curari de-
bet,& facilè poterit intertriginum communibus,& notis omnibus remedijs. Pompicum equum
Calcaribus qui egeat & qui non. conscensurus eques calcaribus non indiget,nisi ignauus ille sit,& parum acris. Animosi enim
indignantur,& ictu læsi tanquam accepta iniuria in cursum præ iracundia aguntur, & impetu
qui periculosus est domino,propter iram feruntur. Quod si quis equitandi artis imperitus fuerit, F
Calcarium vsum fuisse in bello. parumque firmè insederit,illum etiam excutiunt,& ab instituta via auferunt,& in posteriores pe-
Aeneid. 6. des erecti tergiuersantur. In bello verò calcarium vsum fuisse nulli dubium esse debet. Virgilius
enim id ostendit;

Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

Lib. 7. bell. Punic. Et Silius:

------Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum.

In itinere calcarium vice ferè flagello vtimur,e summis arborum partibus,id est virgis lentis,&
Scutica. flexilibus,è loris,& neruo taurino,atque è corio,quod propriè scutica dicitur,nam σκύτος Græcis
corium est. Poetæ etiam virgam dicunt. Martialis:

Et Massylæum virga gubernat equum,

Silius:

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis.

Mastix. Μάστιξ pro quouis flagello accipi potest, vnde Μαστίζειν flagellare, vt ἀπὸ τοῦ κέντρου, id est calca-
ri κεντρίζειν, id est stimulare, siue calcar addere, pro quo,& μυωνίζειν passim legimus, nam & μύωψ
calcar est Πλῆκτρον verò tã de flagello,quã de calcari dicitur. In conscensione maximè vtilis est G
Plectrum. Conscensionis præceptæ placiditas,& moderatio,cautioque ne qua res aut species tum obijciatur equo,quæ illum percel-
lat,& perturbet,aut etiam perterreat. Quod si hoc etiam obtentum sit (inquit Camerarius) equus
sessorem suum, vt agnoscat, & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conscensionis iam poterit
deesse. Ipse qui conscendere volet,habenas teneto medius, & capulum strati sinistra dextra.
autem librato corpus,quò resídat expeditiùs,neue mole corporis quasi inflicta equum lædat. Ia-
ponenses equos ascendunt à dextro latere, vt refert Boterus. Ad inscensionem tam instratum,
quam nudum equum assuefieri rectum fuerit,vt placidè consistat propter adminiculum, siue hoc
saxi,siue etiam soli editioris sit. Quod si accedere,aut stare nolit,aut vehementiùs quoque renita
tur,tum blandimentis,atque affabilitate potiùs etiam mitigabitur,quàm minis,& increpatione ac
plagis compelletur. Sin enim tum vapulet, aut inclametur, nunquam inscensio grata huic futura
est,à qua dum abhorrebit,semper trepidabit,ac tumultuabitur,ad conspectum conscensoris. In-
ter conscendendum cauebitur,ne habenæ quibus equus regitur,attrahantur in alteram partem.
Dominis conscendentibus famuli adesse debent,& solent,cum non desides sunt,neq. ignaui. Hos
ab altera parte basim dimidiati orbiculi ferrei,quæ sunt sessionis adminicula, retinere probatur
nobis,ita enim mollius inscendet eques,& erit inscensio equo minus molesta: attrahi autem ab il H
Stapha. lis habenas non oportet,sed omnino liberum relinqui os equi. Istiusmodi equitantium admini-
cula quibus sessoris pedes inseruntur,staphas nuncupat inicium vulgus,Auicennæ interpres pri
mo Canonis subsellares,quod subsella propendeant. Monet autem ibi Auicenna,non oportere
Stapedes. subsellares,aut pedum integumenta esse iusto arctiora,quoniam eius membri motus longè facili-
ùs arcere valeat frigus. Grapaldus eleganter. & Latialiter stapedes dici scribit,quia in ijs sesso
res dum terga,inquit,premunt equorum pedes habere consueuerunt. Veterum equos neque le-
gimus,neque ex monumentis eorum accepimus,huiusce modi pedum sustentacula habuisse; vn-
Veteres Stapedibus carebant. de non sine labore,ac molestia,præsertim qui viribus non valebant,in equos conscendisse ait Pe-
trus Victorius,ideoque qui vias militares sternebant,vt laborem illum minuerent, in lateribus
viarum collocasse altiores quosdam lapides. & tanquam quædam pusilla sugesta excitasse, ex qui
Li. 37. Var. lect. cap. 15 bus paruo negocio quilibet,tenui etiam corporis firmitate, poterat se conijcere in dorsum equi:
βῆμα autem hoc,quod,inquit,dixi valere apertum est: Hinc βεβημάσθαι apud Polybium. Ma-

nifestissimè

A nifestissimè verò id ostendit Plutarchus in Caio Gracchо:qui cùm omni ratione consuleret commodis multitudinis:studeretque cunctorum Italiæ populorũ animum sibi conciliare,in alijs etiam plures vias strauit,& cùm ipsas commodas valdè fecisset, atq. ornasset curauit etiam vt lapidibus certa mensura positis., & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & alijs itidem propinquioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur, possent in illum facilè ascendere sine instrumento illo,quo huic rei facto,vtebantur,cùm imponi in equũ vellent,& ἀναβολὶα ipsum vocabãt. *Lib.3.Hist. Antiqui vt in equos insilirent.*

Cæterùm istiusmodi lapides in vijs erectos fuisse putem equitationis imperitis. Suprà enim ex Vegetio ostẽdi apud antiquos moris fuisse,vt equi lignei hyeme sub tecto,æstate in cãpo ponerentur,super quos iuniores primùm inermes consuetudine proficerent,demum armati ascendere cogerẽtur:tãta quidem cura,vt non à dextris modò,sed à sinistris partibus,& insilire, & desilire discerẽt;euaginatos etiã gladios,aut quid simile manu tenentes. Nostri equites plerunq. ex istiusmodi sugestis in equos ascendunt,id quod in ijs maximè laudandum qui equitationis minus gnari sunt,quandoquidem neq; seipsos inter conscendendum ostendũt, neq; ponderis sui impetu equo molesti sunt. Bonum,& hoc(inquit Xenophon,)tenere cura orẽ imponendi in equũ sessoris Persicum morem,vt cum ipse dominus in morbo & senecta habeat,à quo in equum facilè imponatur, *Lib.de re mil.*

B tum alteri cui gratificari voluerit,copiam illius facere possit. Volaterranus Persicũ hunc morẽ in epitome sua in Xenophontem,fuisse ait, vt dorso domini pedes sustineret, idest, vt dominus ex tergo mãcipij sui tanquam ex lapideo sugesto in equum conscenderet. Cõmodum etiam esse scribit Xenophon,si equus etiam edoctus fuerit se submittere. Fit autẽ hoc,vt annotauit Pollux,cùm cruribus diuaricatis humiliorem se præstat equus,& veluti subsidit,quo facilior sit consensio. Quo modo militi hastato sit conscendendum docuit idẽ Xenophon his verbis: Conscensurus equũ primùm de fræni parte inferiori seu etiam de annulo bullave huius religatum lorum ductoriũ,(ἀγωγὸς vno verbo Græcis est) aptè sinistra manu prehendet,ea laxitate,vt neq; sit insurgens, pilisq; auribus vicinis inhærẽs,neq; si de hasta saltu cõsensurus est,conuellat equũ. Dextra capiet habenas depositas in summis armis vnà cum iuba, ne scilicet vllo pacto cõuallat habenis os equi. Postquã se alleuarit ad conscensionẽ, tũ igitur sinistra quidẽ librato corpus, dextra verò intẽsa subleuet se ipse. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluserit. Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiã traijciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde, & natibus resideat super equo. Quod si fortè eques sinistra manu ducet equum cùm gestet dextra hastam, equidem censeo *Hastato militi vt conscendẽdum*

C vtile esse,vsum sibi ille vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc scientia opus,quàm quæ dextra paulò ante exequebatur,ea vt sinistra agat: & contrà, quæ sinistra, vt tum dextra. Hæc ideo laudatur à nobis conscendendi ratio. Nam simul ac conscenderit eques,paratus mox est ad omnia, si quod fortè ingruat subitum certamen hostibus ingruentibus. Vbi iam resederit eques(inquit idem Xenophon,)siue super nudo equo,seu iam in ephippio,non laudatur quasi curulis sessio,sed vt crurib. diuaricatis maximè rectitudo custodiatur:sic enim,& feminibus firmiùs adhæserit equo,ac erectus validiùs,& coniecerit iaculum,& ictum si res poscat, intulerit abequo. Hoc etiam studendum,tibiæ vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant. In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit periculum fuerit ne frãgatur: fluxa verò tibia facilè cesserit offendentibus,neq. femur tamen demutauerit. Curabit, & hoc eques, vt quoq; truncus id est ea corporis pars quæ est supra coxas,quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit:hoc enim modo,& efficacior fuerit,& minus,si quis detrahere aut impellere conetur, subsultarit. Cùm iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahet eques, si quid fortè oportet,& habenas coæquet,& hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adponito,qui habitus equitis est elegantissimus,& robur manui addit. Habenæ laudantur æquales nõ *Sessio qualis esse debeat.* *Habenæ quæ laudentur.*

D fragiles neque lubricæ,neq; crassæ: etiam hastã illa manu, si opus sit,comprehendi vt queat. Pollux itidem sessionis præcepta istæc tradidit,vt insidens equo femina non admodum premantur, sed pedes molliusculè suspendãtur,ita vt stãti similis appareat equitaturus. Validior enim,inquit, qui stat quàm qui sedet. Vult etiam curari, ne quam corporis equi partem laborantem attingat eques,vt pedes aut latera:quoniam has præcipuè partes in perpetuo motu esse oporteat: quin, & equum faciliùs portare,ritè insidentem. Nonnulli in equis iacent versus quam sedent,sed hi equos nõ solùm pondere sed pigritia sua grauant,& debilitant,vt sub illis ingrediantur difficiliùs,& celeriùs defatigentur Atq; talibus equitibus tamen,nisi strata sint pene plumis,vt nunc multis in locis fit, efferta,femina facile aduruntur,itẽq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodidere,vt illinatur spuma equi collecta de ore, & inguinib. Vult modò Camerarius,vt eques cũsecollocarit in strato,tũ adductis habenis quasi erigat caput equi:nã ita(inquit) pergendũ esse equus intelliget; vultq; vt tũ sessor paululũ remittat habenas; sic tamẽ semper, vt teneat arduiores neq; has vnà cũ manu defluere patiat,qm̃ hoc equos segniores reddit in defatigatione cõtrà di- *Sessionis præcepta.* *Ad stationem vt exerenda.*

ligens:& attenta habenarum prehenſio,vegetos efficit.Cæterùm eum aliquibus ora ſint, neque E
dura,neque mollia,magis tamen dura(vt videtur)quàm mollia: ideoque ſi initio cum incitatur,
& adigitur ad curſum,aut gyrũ,ita poſtea regere,& pro voluntate quêq.ſua moderari facilè poſ-
ſe aſſerit.Equum tamen natura generoſum,etiam laxato ei frẽno,erecta ceruice pergere ; igno-
Equitationis initium quale eſſe debeat. bilem frẽno cogendum.Præterea monet,vt initia agitationis ſemper ſint lenta,& placida'ſenſim-
que progreſſiones maiores fiant,dum ad curſum,ſi videatur,& hunc ipſum intenſiorem peruenia
tur;itemque ne ſubito attractis habenis incitatos retineamus , nam lentè deſinere agitationem,
ita vt cæperat, equum eſſe. Eſſe autem ait quoſdam equos ad hoc etiam aſſuefactos,vt de incita
tiſſimo curſu repente conſiſtere,& ſubito omni vi excurrere ſciat: ſed hoc ſingulare eſſe , neq. in
præcepta referri poſſe.Habemus poſtremò etiam Xenophontis præcepta de progreſſu,& elegan
Præcepta progreſſionis. tiori in progrediendo equi forma.Signo dato,inquit,vt equus progrediatur,fiat hoc initio pede-
tentim,ita minimè turbabitur.Habenæ,ſi flexibilior fuerit equus,attollantur manib.paulò altiùs:
ſin caput protendat,premãtur.Sic enim forma reddetur venuſtiſſima.Poſt hæc ſi ſuo proprio greſ
ſu pergat,abſq.minima moleſtia corpus quaſi lenteſcet,& equus libentiſſimè ad curſuram conuer-
tetur,atque incitabitur.Hic cùm opinio ſit à læua parte initium facere pulchrius eſſe,ita hinc po-
tiſſimum incipietur,ſi greſſum poſt conſenſionem dextrum mouente equo,tunc ſignum datur ad F
curſuram:ita enim ille ſublaturus lęuum , ab eo principium fecerit curſus : cumque ad ſiniſtram
conuertetur,ſic etiã flexuram incipiet . Fit.n.vt equus ſi conuertatur in dextram, dextris etiam
Equitatio noſtri temporis. partibus procedat,in ſiniſtram verò læuis.Sic ille. Iam verò ſunt quædam horum temporum à
veterũ more diuerſa,ac pleraq.omnia barbara & immania,lętaturq.audacia,& temeritas noſtro-
rum hominum ſimilibus beſtijs.Quippe qui maiora pericula ludere in equis ſoleant, quam vnquã
in vllo circo ædita comperiantur.Nã incitatis videas equis in medio quoſdam , & contentiſſimo
curſu ſic inſidere, vt remiſſis habenis ambas manus ſurſum,& in latera iactitent: quod tamen fa-
ctũ ſcio(inquit Camerarius)cui mortẽ,& exitiũ attulerit,cum ita,vt diximus,inſtigatus equus ad
ſaxum offendiſſet,& obruiſſet impetu illatus ſeſſorem Aliqui de arduiſſimis cliuis , atque etiam
montibus,præcipitijſque ad curſum equis adactis deferri,in laude,& oſtentatione ponunt.Quid
ille?qui p ſcalarum plurimos gradus vix,& difficili molitione attractum equum conſcendit,& de
editiore eo loco deſilire ſecum,verberibus,calcaribus,atque voce coegit?Qu d verò alter?qui in
roboreum lacum,cuiuſmodi in oppidis ferè adductæ aquæ excipiuntur & continentur,cum inſti
gato equo inſilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem,vbi omnia inſequen
tibus conſpectas feras eſſe plana oportet;quæ & Teutonico prouerbio notatur,quo dici ſolet, de G
manibus,& pedibus tũactum videri,ſcilicet quòd inter hanc vita ſi conſeruetur , felix eques fuiſ
ſe videatur.Verùm ſi ratio,& diſciplina accederet,nunc quidem,vt ego iudico , res equeſtris ad
qnandam admirabilem perfectionem perduci facilè poſſet:Ita eſt inſtructio equorum præclara,&
commoda, & omni à parte tam equis,quàm viris apta,atq.oportuna.Sed hæc de domitura, atque
inſtitutione equi,atq.equitationis ſtudioſis hactenus dicta ſunt,quibus ſi addidero , qui primùm
Qui primũ equitationẽ inuenerint Lib.2.Mithol.c.8. hanc artem inuenerunt,nemo puto vitio vertet.Enarrator itaque Apollonij ſcribit referẽte Nata-
li de Comitibus Seſonchoſem Ægypti regem primum inueniſſe equum aſcendere. Plinius ve-
rò Bellerophontem Glauci regis filiũ omniũ primum equo vehi docuiſſe author eſt: Pegaſum vi-
delicet,alatum equũ cùm in Chimeram iret,aſcendiſſe:Et Pindarus eundem Bellerophontẽ tra
dit frẽnum aureum dono à Pallade per ſomniũ accepiſſe inuectum Pegaſo, indeque poſtmodum
Seſonchoſes Aegypti rex Pegaſus. infrẽnendorum equorum vſum ad poſteros emanaſſe; cuius rei memoriam Corinthios aiunt nu-
miſmate expreſſiſſe,in quo Pegaſus eſſet cuſus , eumque ab Ebulo Anchiſe τῆς Παλλάδος πωλον
Amazones. Lib.9.var. hiſt. fuiſſe appellatum.Inuenio verò Lyſiam rhetorem memoriæ prodidiſſe , Amazonas primas fuiſſe
hominum quæ equos aſcendere fuere auſæ,atque hoc ſuo inuento fretas plurimas regiones inua
ſiſſe.Iam & Aelianus commemorat,antiquiſſimum in Italia virum fuiſſe nomine Marem vulgò di H
Mares eiuſque figura. ci,cuius anterior facies hominis,poſterior equo ſimilis fuerit,id quod Græcis ſonat Hippomiges,
Hippomiges Centauri. Fabulæ anſam dediſſe,quod primus Mares equos domare docuerit. Quod idem de Centauris
Georg. Lib.6. (inquit) quidam putant:ſed putant etiam nonnulli Marem fuiſſe Theſſalum, & Virgilius hanc
inuentionem Theſſalis aſcribit.

Frena Pelethronij Lapithæ gyroſq; dedere
Impoſiti dorſo,atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo,& greſſus glomerare ſuperbos,
Primus ab aquorea percuſſus cuſpide ſaxis
Exilijt,primus chalybem frenoſq; momordit
Spumantesq; notis Lapithæ domitoris habenis.

Ita etiam Lucanus:

Theſſalicus ſonipes,bellis feralibus omen

Hippocentaurus quid Plutarcho. Item Plinius:*Pugnare ex equo Theſſalos inuenisſe tradunt, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem* . Hinc apud Plutarchum hippocentaurus (quidem eſt cum Centauro) di
ci videtur pro equitatore præſtãtiſſimo,& inexſuperabili Ipſe (inquit) ſe ait perniciter currere,
illum autem volare, ſe commodè in equo vehere , ἄλλα τι πρὸς ἱπποκένταυρον τοῦτον, quod eſt,

vt

A vt vertit Cælius, sed quid ad hippocentaurum hunc? Non desunt denique qui equitandi artem in Libya compertam primò tradunt: Qua ex causa nuncuparit Pindarus in Pythijs Κυρήνην ἐπιπεταλόν: etiamsi ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere; quin, & Pallada equestrem in Libya genitam. Neptunus autem etiam equitandi artem inuenisse dicitur, vt infra dicetur. *Cyrene eque stris dicta.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCVLTAM quandam gallinacei generis amicitiam esse cum equo alijsque iumentis, adeo vt vix natus pullus ea nihil reformidet, ostendimus in nostra Ornithologia. Amatur, & ab Otide equus, vt Aristoteles testatur, & Aelianus, otis (inquit) ex omnibus auis equorum studiosissima censetur: nam cùm cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur; equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans appropinquare pergit. Vnde qui Otides venantur equinam pellem induunt. *Amicitia cum gallinis Cum Otide.*

B Apud Orum vbi scribit Aegyptios significaturos hominem viribus infirmum, qui fortiorem fugiat, otidem, & equum pinxisse, legendum fortassis anthos (florus) hæc enim auicula teste Aristotele equum odio habet. Pellitur (inquit) ab equo pabulo herbæ qua vescitur: nu beculans hic, nec valens acie oculorum est, quippe qui equi quidem vocem imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiatur occidaturque ab equo. Alias Orus aliorum scriptis aduersatur. Cum struthiocamelo non benè etiam conuenit equo, nam equum aiunt hanc auem refugere, nec intueri audere, vt Cardanus annotauit. Sed fortassis camelum dicere voluit. Hic enim equis naturali quodam odio aduersatur, vt Aristoteles, & Plinius asserunt. Quantoperè autem equus camelum reformidet, Cyrum, & Crœsum agnouisse aiunt, inquit Aelianus. Equidem Cyrus pugnaturus aduersus Crœsum, camelos contra equitatum instruxit hac ratione, quòd camelum equus reformidet adeò quidem, inquit Herodotus, vt nec speciem eius intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Crœsi, quo ille se præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simul atque in pugnam itum est, equi olfactis protinus conspectisque camelis retrò se auerterunt, vnde spes Crœsi perijt. Aliàs idē Hesiodus de Xerxe loquens, eiusdem odij meminit: Camelis Arabes loco equorum vtuntur perniciissimis. Cū *Orus emendatus. Inimicitia cum floro aue. Cum Struthiocamelo. Cum camelo Cyri actus.*

C Xerxes contra Græcos exercitum duceret, equitum habuit octoginta millia. Arabes in vltimo locauit, ne equitatus consterneretur, Equi enim camelos aspicere non sustinēt. Hæc ille: Tradit itaq; Aelianus Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cum equis alere, equorum metum ex camelis conuictu conantes expellere. Elephantorum aspectum etiam non ferant, vt ex Romana historia passim notum est. Iulius Florus de bello Tarentino scribens, in quo Pyrrhus pro Tarēti nis pugnauit, huius dissidij meminit in hæc ferè verba. *Apud Heraclaam, & Campania fluuium Sirim, Lenino Consule prima pugna, qua tam atrox fuit, vt Ferentana turme præfectus Obsidius, inuectus in regem, turbarit coegeritq; proiectis insignibus prælio excedere. Actum erat, ni si elephanti conuersi in spectaculum belli procurrissent, quorum tum magnitudine, tum deformitate, & nouo colore simul ac Hridore conterrati equi, cùm incognitas sibi belluas amplius quàm erant suspicarentur, fugam stragemq; latè dederunt.* In Apulia dein apud Asculum meliùs dimicatum Fabritio Aemilioque consulibus. Iam quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minutius quartæ legionis hastatus vnius proboscide abscissa mori posse belluas ostenderat. In Persarū quoq; exercitu aduersus Iulianum, elephantorū formidandā speciem, & truculentos hiatus vix pauidæ mentes perferebant, vt scribit Ammianus Marcellinus, & ad eorum stridorem odoremq; & insuetum aspectum magis equi terrebātur. Itaq; *Cum elephantis. Lib. 1. c. 18. Romanorum cum Pyrrho rege pugna.*

D Cæsarē tradit Hirtius bellaturū in Africa, equos suorum militum priusquam Roma discederet, ad elephantorum quos in Italiam deferri curauerat, aspectum assuefeciſſe, stridorēq. & odorē. Idem Cæsar referente Polyæno cùm in Britannia ingentem fluuium traicere conaretur, rex verò Britannorū Cassouellaunus cū multis equitibus, & essedis transitū arceret, assenso maximo qui ipsum sequebatur, elephante, Britānos terruit, equosq; eorum fugauit, & cū suis sine vllo periculo flumen transmisit. Cæterùm magis mirandū fuerit, quòd ne tympana ferre possint equi, si ex pellibus vel elephāti, vel cameli vel lupi facta fuerint: Hisce enim auditis aufugere Baptista Porta asserit. Lupū autē præ cæteris animantibus reformidant, in tantū, vt rumpi eos traditū si teste Plinio, qui vestigia Luporū sub equite sequuntur. Alicubi idem Plinius scribit vestigia lupi calcata equis afferre torporē, in cruribus videlicet, vt Păphilus ait in libro rerū naturaliū, vt citant Geoponica, necnō, & Ælianus, qui præterea addit, si lupi calcaneū equi quadrigā trahentes conculcēt, sisti tanquā cū quadriga cōglaciati essent. Ægyptij itaq; significaturi mulierē quæ passa esset abortum, pingebant teste Oro, quæ lupū pressérit. *Equa enim* (inquit) *abortit: non modò si lupum* *Cæsaris actus. Lib. 8. Tympana quæ horreāt. Li. 20. Magiæ nat. c. 7. Cum Lupo. Abortus ipse.*

calcauerit,ſed etiamſi ipſius veſtigia attigerit. Cum inteſtinis verò lupi præcipuam aiunt eſſe antipathiam. Scribit enim Pierius Valerianus nunquam tranſituros equos; vbi lupi inteſtina ſunt de foſſa, Dentes verò luporum maximos Plinius aſſerit infatigabilẽ curſum præſtare equis dici, ſi eis alligentur, & Zoroaſtres in Geoponicis tradit equũ à lupo ſauciatum, bonum euadere, ac velocem. Hinc fortaſſis Lycoſpades tales equi dicti fuerint, de quibus cùm multa memoratu digna legantur, hic potius quam alijs noſtræ hiſtoriæ locis dicendum fuerit. Cælius in primis equi cur dicantur Lycoſpades, etymum duplex ſe comperiſſe putat, quorum alterum eſt de fræni genere quòd Lycon vocant, noſtri lupata, ſicut Georgicorum tertio, *duris parere lupatis*: Quo in loco Seruius, & qui ab eo mutuati ſunt plures, eſſe lupata tradunt fræna aſperrima, ſic de lupinorum dentium ſimilitudine nuncupata, quos eſſe inæquales cõſtet: vnde & morſus infigatur ſummi nocumenti. Hoc verò frænorum genus equis a libideri perferuidis, ſæpeque in obſtitam animoſitatẽ rebellibus, vt retundatur impetus, hebeſcatque generoſitas nimia, moris eſſe, nemo non nouit. Sunt qui malunt Lycoſpades inde dici, quod qui pullina ætate in lupos inciderint, ſi periculum euadant, inſigniter bonitate proficiant, ac pernicitate. Cæterùm propenſione dignum cur nam eiuſmodi caſum conſequatur euentus hic, niſi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos ab ea impoſtura, quod ſi fuiſſent natura tales, haudquaquam diabi valuiſſent: neque enim prudentem euaſiſſe Vlyſſem dictitamus Cyclope declinato; ſed ideo declinaſſe, quia foret prudens. Hæc Cælius: Tranſtulit autem ex Aeliano) vel Plutarchi ſympoſiacis) ex quo rurſus eadem repetere interprete Gillio, vt clariora fiant, nihil prohibet. Lycoſpades igitur (inquit ille) alij ideo dicunt à frænis lupatis appellari, quòd his effrænationẽ præcipitem ſeſſores moderentur: Plutarchus ex parentis ſui ſententia exiſtimat hos optimos, & velociſſimos eſſe, qui à lupo appetiti, ex eius faucibus euaſerint: quod ipſum dubitationem habet, cur ij quos lupus mordicus preſſerit, acriter animoſi efficiantur, cum feræ beſtiæ morſus terrorem potiùs quàm animum facere videatur: & timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ, magis inſidiarum metuẽtes ſunt: ita hi à currendi celeritate ſe ſuſtinent (τὰς ὁρμὰς ὀξυρρόπους καὶ ταχείας ἴσχειν. Plutarchus: accipit autem ἴσχειν pro ἔχειν, inquit Gelnerus, non pro ſuſtinere, & morari, vt Gillius ineptè vertit:) Quamobrem dicimus huiuſmodi equos non ex eo magis ad currendum præſtare, quod cum pulli eſſent, ex lupis euaſerunt, ſed quia animoſi, & veloces natura eſſent, propterea effugiſſe. Eiuſdem rei (cur inquam equi ex rictu luporum ſeruati alacriores, θυμοειδεῖς, eſſe dicantur) cauſam inquirit idem Plutarchus in ſympoſiacis, ex cuius verbis, vel Aelianum erraſſe, qui ex Plutarcho tranſcripſit, vel interpretem potiùs (nam Græcum exemplar non vidi) facilè apparet. Ipſa quidem Plutarchi verba ſic verterim: cùm pater meus equorum pullos, qui lupi morſum effugiſſent, bonos, & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, quæſtionem propoſuit, cur hic euentus θυμικωτέρους καὶ ὀργοτέρους (animoſiores, & velociores, nam & paulò poſt ſubdit, θυμικοὶ καὶ ταχεῖς) reddat equos. Et cum pleriſque videretur, hoc caſu equos non animoſos, ſed potius timidos fieri: itaque iam prorſus pauidos, vel leuem ob cauſam ſtatim ad curſum, & velocitatem excitari, ſimiliter vt feræ illæ, quæ ſimul irretitæ fuerint. Ego verò conſiderandum duxi, ne contra potiùs res ſe habeat, quam pleriſq. videatur, nempe vt non quia lupos effugere, velociores fiant equi, ſed quia natura veloces erant, idcirco effugerint. Hæc de Lycoſpadibus equis Gelnerus, cum quibus an ijdem Lycophori ſint, haud (inquit) ſcio. Heſychius quidem & Varinus in vocibus ἐνετικὸς, & ἐνδικὸς, eoſdem facere videntur. Vtrique etiam à celeritate commendantur. Sed differre videri poſſunt, quia aliam rationem cur dicti ſint Lycophori (quam de Lycoſpadibus ſupra retulerim) affert Strabo his verbis: Fama eſt inter Venetos celebrem admodũ fuiſſe quempiam, qui in faciẽdis vadimonijs ſtudio non mediocri reneretur, qua re, & hominum iocis carperetur. Is igitur in venatores fertur incidiſſe, qui irretitum haberent lupum, & illis per iocum rogitantibus, vellet ne pro lupo vadem conſtituere? vt illata ab eo damna perſolueret? ſic ęretibus belluam dimiſsuros. Fide iubere ſe confeſsus eſt: Emiſsum deinde lupum, magnum equarum armentum agitantem nullo notatum cauterio ad fideiuſsoris ſtabulum adduxiſſe. Eum recepta gratia, equabus lupi notam inuſſiſſe, & inde Lupiferas (λυκοφόρους) nominaſſe, velocitate magis, quàm pulchritudine præſtantes. Cuius ſucceſsores & ſignum, & nomen, equarum generi ſeruaſſe, vtque ſolis eis ſtirps ipſa legitimè perduraret, fœminam nullam alienare conſueſſe, Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitiſſe. Hac verò tempeſtate, vt diximus, omnis huiuſmodi rei defecit exercitatio. Hucuſque Strabo. Nunc ad alia animantia cum quibus equo antipathia eſt accedimus. De vrſo, & equo ſic ſcribit Porta: Equo animali obſequijs hominum nato, capitale diſsidium eſt cum vrſo, homini noxia beſtia; agnoſcit hoſtem numquam viſum, ac protinus ſe parat ad pugnam, in qua arte potius, quam viribus vtitur: & audiuimus vrſos in ſolitudine fugatos tympani ſonitu, cum ex equina pelle confici ſolitum ſit. Si calcet equus veſtigia lupi, obtorpeſcere ſupra dictum eſt, idem Raſis, & Albertus de Leone quoque

Lycoſpades equi qui.

Lupata qua

Cur pulli à lupis morſi in alacres, & generoſos euadant.

Lycophori equi.

Lib.11.

Lib.2.q.8.

Lib.5.

Lib.20.

Mag.na.c.3

Equi cũ vrſo antipathia.

A quoque tra lunt. Auicenna verò dextrarios siue equos, non castratos, & fortes, asserit ex audacia adoriri, & impugnare Leonem (sed Oppianus hoc priuatim equis charopis tribuit, cæteros verò omnes Leonum aspectum sustinere negat,) castratos autem adeo timere, vt nec calcaribus nec flagris adigi possint, vt propius ad Leonem accedant. Inimica item omnia suilla equino generi esse antè dixi, grunitum, fœtorem, halitum: ideoque in quo loco sues stabulant, eodem equos nequaquam deducendos. Contrà in equino genere aliquid est quid ouibus inimicum est. Scribit enim Columella Oues si vtantur stabulo, in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facilè incidere in scabiem. Quamuis verò vbique fermè terrarum equi ruditus asinorum facilè ferant, nihilominus naturaliter eum odio habere, vel inde constare poterit, quòd in Scythia, vbi neque asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, rudentes asini qui erant cum Dario Persarum rege in expeditione illa memoranda, equos Scytharum pertubarunt, & cùm hi Persas sæpius adoriri solerent eorum equi exaudita asinorum voce consternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti, vt pote insolentia tum vocis, tum formæ quam nusquam inspexissent: super qua re consulendus est Herodotus. Serpentes quoq; exhorrescit equus, vt ostendit Silius Italicus, vbi de Lybico illo serpente agit quo cum bellum tã atrox fuit Atilio Regulo, inquit enim

Cum Leone. *Cum sue.* *Cum ouibus* *Cum asino.* *Cum serpentibus. Lib. 4. Lib. 6.*

B *------Subitoque propinquus in ora*
Lato distantum spatio venit omnis anhelans
Attonitus serpentis equus, frænoque teneri
Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Cur aut sibi timeant à serpentibus equi, ratio est quod noxam sæpe ab ijs accipiant; nam, & in Genesi legimus: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Est, & in trachuro pisce nescio quid equabus infestum, dummodò verum est quod Aelianus scribit, si posteaquam illius piscis caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum emiseris, eã equæ ventrem ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet. Iam, & phocæ aspectum ferre nequeunt equi. Fabulantur siquidem Theseum Phędræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse, vt Hippolythum filium necaret, quem falsò Phædra accusarat tentatæ pudicitiæ, quia nouercę libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta littus vecto in curru immisit quibus visis tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi è curru delapsum discerpserint. Meminit fabulæ Virgilius, sed phocas monstra marina vocat:

Cap. 49. Cum trachuro pisce. *Cum phoca.* *Hippolytus cur ab equis discerptus. Aeneid. 3.*

At Trinia Hippolytum secretis alma recondit
C *Sedibus, & nymphæ Aegeriæ, nemorique relegat:*
Solus vbi in syluis Italis, ignobilis ænum
Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset:
Vnde etiam Triniæ templo, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod litore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Sunt item plantæ aliquot, in quibus occultum aliquod virus ineſt, quo equi vexantur: illudque imprimis memoratu dignum, quod Plutarchus scribit, animo linqui equos, & asinos, qui aut mala aut ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta extinctosque penè deliquio virium homines panis obiectus reuocat: namque si pauxillum huius vorarint animantes, ex protinus cibo sese recolligentes roborantur, firmatæque pristinum iter prosequuntur, nec secus in hominibus euenisse prodidit. Credidit autem probabile esse aliquid ex his fructibus exhalare, quo iumentorum istorum attenuetur calor, & in partes minimas dissipetur. Ἱππορόβας ideſt equis terrorem incutiens: Herbæ nomen Democrito apud Plinium, quæ alio nomine achemenidon: eandem (inquit)

Cum plantis vt pomis, & ficubus. Sympos. 6. qu. 8. *Hippophobas herba. Li. 24. c. 17.*

D hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam. Quærendum an sit hæc helleborus niger; quo, vt idem Plinius annotauit, equi, boues, & sues necantur: itaque cauent id (inquit) cùm candido vescantur. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis appellatur, nascentibus illic herbis pasti equi, inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, vt ipse quoq; ait. Circa Scytharum, & Medorum dictam Thraciæ regionem locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeũ producit, quo quidem homines vescuntur, equi verò, & boues abstinent: vt refertur in libris de Mirabilibus Aristoteli ascriptis. Cardanus certum esse scribit, equos in rabiem agi, si lasere nares illinãtur, sed nostrum laser imbecillum esse aut aliud à lasere veterum, quod (inquit) olim erat herba. Ferrum equinum siue soleam equinam à siliquarum figura nominarunt, ab Italis ferro di cauallo, à quibusdam Sferra cauallo vulgò dici volunt ab effectu, quòd equi si hanc herbam calcauerint, ferreis soleis exuantur. Chimici inter Lunarias recensent, Matthiolus securidicam montanam vocat quòd non paruam videatur habere cognationem cum minore securidica tum figuratum viribus. Est, & in gentiana aliquid equabus prægnantibus noxium; Etenim Gesnerus

Cum hordeo quodam. Lib. 16. de Var. re. c. 90 *Ferrum equinum.* *Cum gentiana.*

Eruca ne herbis ſint noxię.

ſcribit ſe ex ſene quodam audiuiſſe, hanc herbam, cuius alioqui virtutes tantopere celebrantur, E abortus cauſam eſſe equabus. E contrà erucas herbis innoxias futuras aiunt, ſi palo imponãtur in hortis oſſa capitis ex equino genere, fœminæ duntaxat. Semina item horti vel agri malis omnibus ac monſtris ſucco ſylueſtris cucumeris tuta ſeruari Geoponici Græci tradunt; item equæ vel aſinæ caluaria, ſuaque fœcundari præſentia quæ ſpectant, ego eadem apud Plinium reperio. Cardanus tradit, ſi quis ſucco foliorum cucurbitæ pilos equorum, & aliorum animalium æſtate media intinxerit, & madefecerit, non paruo rei miraculo muſcarum tædijs ac moleſtia, immunes fore.

Equi ne à muſcis infeſtentur

Stygis aqua cùm vaſa omnia, lapidea, è cryſtallo, & murrhina, oſſea, & ex quouis metallo conflata penetret, & perrumpat, teſtante Pauſania, ſolam equi vngulam illæſam contineri hic idem aſſerit: an verò etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certè (inquit) nõ poſſum, famam verò eſſe ſcio. Iuſtinus quidem ſeu Trogus de equi vngula id etiam tradit; alij verò de aſini, alij de mulæ vngula, ſicuti his verbis oſtendit Cælius:

Cum Stygis aqua.

In Arcadicis. Lib. 17.

Stygis aqua ex petris profluens inſigni frigiditate eſt, diſſilientibus vaſis omnibus; aſini modò vngula excepta aut mulæ ſi cuti alij prodidere, niſi mendoſa ſunt Græcorũ exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de aſini vngula intellexit, quod facit in hiſtorijs item Ioanes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò ſtygis aquam prodit, facilis lapſus, nam F

Lib. 30.

Græcè ὄνος aſinus eſt; mulus autem vel mula, ἡμίονος. Aut vtrumque eſt, aut forſan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus ὄνου χηλὴν dicit: quamquam interpres equi vngulam reddidit. Hæc Cælius. Ego de toto equino genere id intellexerim. Nam & Curtius dum iumenti ait, æquè equo, quàm aſino, aut mulo id attribuit. Cæterùm Ælianus non vngulis, ſed cornibus aſinorum Scythicorum contineri ſcribit.

Lib. 10

Cum alijs fluminibus. Lib. 11.

Si equi ex Sybari fluuio biberint, ſternutamentis exagitari conſtat authore Strabone, ideoque ab eius potu armenta arcentur. Efferari verò, & in rabiem agi apud Aelianum legimus, equos, inflammatoſque tabe, ſi ex Coſſinite Thraciæ flumine, quod defluit in agrum Abderitarum, biberint: quo loco etiam ſcribit, idem accidere equis, qui de Phontine biberint, qui non longè abeſt à Thebis. Haud procul à Potnijs Bœotiæ vrbe puteum fuiſſe

Li. 15. c. 25.

In Atticis.

referunt, ex quo ſi aqua hauſta fuiſſet ab indigenis equis, furore etiam agitabantur. Vnde appellatæ deæ Potniades quæ furorem facerẽt, hoc eſt μανιοποιοὶ. In Marathone vico, vt teſtatur Pauſanias, tota nocte equos hinnientes, & viros pugnantes audire eſt. Hos quidem proprius ſpectare voluiſſe data opera, nemini (inquit) profuit: ſi quis verò rei ignarus, imprudens, & fortuitò inciderit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Sed hoc huc non pertinent. Colore vero aterrimo

Cum atro colore. Lib. 3.

torpeſcere equi etiam videntur, quod Silius Italicus oſtendit exemplo equi Catonis qui in Maurum aterrimum aterrimis indutum armis, &c. calcaribus adactus, ſeſe inferre recuſabat, ſed verſus adſcribam, ſunt enim perquam venuſti. G

Iamque impalantes ac verſos terga feroces
Pugnabant Itali ſubitus cum mole pauenda
Terrificus nigris perrumpit Maurus in armis
Nigra viro membra & fului iuga celſa trabebant,
Cornipedes, totuſque nouę formidinis arte
Concolor æquabat liuentia currus equorum
Terga nec erectis ſimiles imponere criſtis
Ceſſarat pennas aterque tegebat amictus;
Ceu quondam æternę regnator noctis adimos
Cùm fugeret thalamos Aetnęa virgine rapta
Egit nigrantem Stygia caligine currum:
At Cato tum prima ſparſus lanugine malas
Quod peperere decus circeo Thuſcula dorſo H
Mętia Laertę quondam regnata nepoti
Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegiſſe gradum videt imperterritus ipſe
Ferrato calce atque effuſa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire
Et trepidat craſſa ſonipes exterritus umbra.

Cum cadaueribus.

Expaueſcunt verò etiam equi, & tumultuantur viſis cadaueribus, vnde eſt quod Vlyſſes quem vbique prudentiſſimum Homerus depingit, & hic quoque πολύμητιν appellat, cæſorum in caſtris Rhæſi cadauera extra viam proijcit, ne equi Rhæſi pauore affecti, vtroſque proderent.

A

OMINA. SOMNIA. OSTENTA. Prodigia.

AVSPICIA quamuis propriè ad aues pertineant, sæpè tamen ad alia quoque diuinandi genera referuntur, quin author est Festus, pedestrium ausspicia nominari, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus. Equos autem vel feliciter quid, vel infeliciter portendisse inuenio, hinnitu, fremitu, casu, inopinato visu, insuetis facinoribus, animi passionibus. Dionisio factum est omen futuri regni, cùm equum exaudisset hinnientem, qui submersus voraginibus extrahi non potuit. Dario quoque hinniens equus regnum Persiæ peperit, sed hinnitus arte procurauerat, vt meminit Herodotus, & Valerius Maximus quoque his verbis: *Sordina Magorum dominatione Perside oppressa, Darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis, pactum cum* B *præclari operis consortibus fecit, vt equis insidentes, solis ortu, cursum in quendam, locum dirigerent, is q; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinnisset, caterùm maxima mercedis competitoribus fortuna beneficium expectantibus solus acumine equisonis sui Oebaris prosperum fortunæ optatæ rei effectum assecutus est, qui in equa genitalem partem demissam manum, cùm ad eum locum ventum esset, naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit, auditoque eo sex reliqui summæ potestatis continuò equis dilapsi candidati, vt mos est Persarum, humi prostratis corporibus Darium regem salutarunt: Quantum imperium, quàm paruo interceptum est vaframento?* Hactenus Valerius. Saxones verò etiam ex equorum hinnitu sua potissimum auguria olim sumebant, vt legimus apud Ioannem Bohemum, qui sic scribit: *Saxones olim equos deorum ministros, & diuinorum consiliorum conscios credebant. Candidi publicè alebantur, & nulla mortali opera contacti, vt eorum præsagia, & monitus experirentur. Hos pressos sacro curru sacerdos, vel rex princepsve ciuitatis comitabatur, atque hinnitus, & fremitus obseruabat, nec vlli auspicio maior fides adhibebatur non solùm apud plebem, sed apud proceres etiam, atque sacerdotes.* Est autem, & hoc valde memorabile, quod refert Plutarchus in Parallelis ex libris de fluminibus: Pyrechmes Euboensium rex bellum in Boeotos gessit. Hunc Hercules vicit, & equis alligatum in duas partes discerpsit, & insepultum abiecit. C Locus pulli Pyrechmæ dicitur. Situs est ad flumen Herculeum, & equis bibentibus hinnitum edit. Ioannes Rosinus etiam nunc militibus persuasum esse scribit equos hinnitu alacriore, & ferociore fremitu victoriam ominari prælia inituris. Turnus apud Virgilium, cùm produci equos iussisset, eosque frementes conspiceret, lætitia exultat.

Auspicia de quibus animantibus dicantur.

Ex hinnitu. Dionysij augurium. Lib.7.

Darius vt regno Persię potitus.

Lib.3.

Lib.3.c.2. ant. Rom. n. Lib.12.

Hæc vbi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,
Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Contrà tristitia equorum mali ominis fuit. Augustinus Niphus ante mortem Caligulæ equorũ armenta scribit comperta esse pabulo abstinere, vbertimque flere. Ego in Caligulæ historia non reperio. Accursius legum interpres, refert Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inueniſſe, futuræ mortis inditium: quod fidem non caperet (inquit Textor,) nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. *Proximis diebus*, inquit, *equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone Marti consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vbertimque flere.* Huius augurij siue prodigij meminisse Virgilium sunt qui certò affirmant:

Ex tristia equorum.

Equorum fletus.

Eglog.5.

——— Nulla neque amnem
D *Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.*

Cœsonius Pætus Romanorum dux contra Vologesim Parthorum regem bellaturus Armeniam intrauit narrante Tacito tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò euasit, ostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit, &c. Simile ferè omen euenit Crasso in eosdem Parthos ducenti, vt notum est ex Plutarcho: Equus enim ex imperatorijs egregiè adornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. Flamminius Consul, vir ferox indignè ferens per mediam Italiam vagari Hannibalem, atque obsistente nullo cædibus, & incendijs omnia vastantẽ ad ipsa Romana mœnia proficisci oppugnanda, signa ocyus cùm conuelli iussisset, quàm primùm in equum insilijt, equus repente corruit, consulemq. lapsum supra caput effudit; inauspicati nimirum incœpti signum, quo paulò pòst ipse cum exercitu cecidit, fœdissima ad Trasymenum clade superatus. Huc facit facetum Sulpitij Galbæ in equum suum inopinatum lapsum scomma. Is itaque cùm in prouinciam exiens, ad portam ipsam

Cæsonij Pœti triste omen. Lib.15. Annal.

Crassi interitus omen. In Crasso.

Flaminij omen.

Sulpitij Galba facetum in equũ suũ scomma.

equum

Pertinax ut imperium nactus.

equum suum animaduertisse cecidisse, *video* (inquit) *te iam lapsum esse, cùm tam longum* E *iter iturus, vix id sis ingressus*. Quomodo autem equus Pertinaci imperium peperit, sic relatum reperio. Equus ea qua natus est hora, pullus in tegulas ascendit, atque ibi breui temporis spatio commoratus, simul & decidit, & exspirauit. Quod quidem huic in villa Martis genito, & ad bellica negocia nato futuræ sublimitatis quamuis breui duraturæ augurium fuit. Dion Cassius verò, seu potius Xiphilinus ex eo de Pertinacis augurio sic scribit. Cùm autem adhuc esset in Britannia Pertinax post illam magnam seditionem quam sedauit, atque eius rei laude dignus ab omnibus iudicaretur; Romæ equus nomine Pertinax fuit, cuius equi Prasinæ factionis Commodus studiosus erat, cumque vicisset, statim conclamatum est ab ijs qui erant earundem partium; En Pertinax est: quo audito ij qui erant alterius factionis, irati scilicet Cõmodo; vtinam quidẽ esset, inquiunt: quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, cum non curreret amplius, essetque ruri confectus senectute, Cõmodus accersiri iusserat, adductumque introduxerat in circum inauratis vngulis, ac super aurea pelle ornatum, qui dum primũ de improuiso comparuit, rursum conclamatum est ab omnibus: Ecce Pertinax adest. Id per se dictum portendebat futura, præsertim cùm illo anno contigerit postremis ludis circensibus: statim enim imperium ad Pertinacem peruenit. Est verò equus futuri belli omen potissimũ, vnde Lucanus equum vocat *bellis feralibus omen*. Virgilianus Anchises id latius explicat in Aeneæ so- F

Equus belli omen.

cijs, cùm primùm Italiam viderent, & læto Italiam clamore salutarent:

Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes campos latè, candore niuali:
Et pater Anchises: Bellum ô terra hospita portas
Bello armantur equi; bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen ydem olim curru succedere sueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre
Spes est pacis ait.

Pacis cur etiam omen.

Carthaginis ex ædificatio.

Tyrij Carthaginem ædificaturi cùm bouillum caput adinuenissent, augurio territi, aliò vrbis mœnia transtulisse feruntur, quandoquidem id ostentum nil nisi laborem, & anxietatem minitari videretur, caput scilicet animantis quod terræ laboribus exercendis destinatum est, γαῖον inde appellatum, donec mox equi adinuento capite, belli signum excepere. Verùm vt augurium hoc facilius intelligatur, non erit ab re Seruij commentationem adscribere; cuius hæc sunt verba. Historia hoc habet, quam more suo Virgilius per transitum tangit. Dido cùm transiret per quandã G insulam, Iunonis illic accepit oraculum, & sacerdotem eius secum abstulit, cùm ei parum crederet promittenti Carthaginis sedes: quò cùm venisset, sacerdos elegit locum faciendæ vrbis: quo effosso inuentum est caput bouis, quod cùm displicuisset, quia bos semper subiugatus est, alio loco effosso caput equi inuentum placuit, quia hoc animal licet subiugetur, bellicosum tamen est, & vincit, & plerumque iugum subiens concordat. Hæc ille. Virgilij versus sunt:

Lib. 1. Aen.

Lucus in vrbe fuit media lætissimus vmbra
Quo primùm iactati vndis, & turbine Pœni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per sæcula gentem.

Virgilius explicatus.

Lib. 3. Hierogl.

Seruius itaque hunc nouissimum versum de bouillo capite intelligendum putauit, quidam non postremi interpretes *facilem victu* interpretari malunt, ad victum comparandũ, Pierius verò de ipso eodem equo intelligi existimat, vt scilicet facilem victu per sæcula gentem, facilem quæ tandem vinceretur, exponamus. Hoc enim magis (inquit) ad Virgilianam sententiam accedit; quamuis in tauri commentario Seruianum intellectũ illustrare conati simus: cæterũ Pontanus hanc Pierij H interpretationem omninò à poetæ sententia recedere arbitratur: quoniam si bello egregia sit, ne tandem (inquit) vincetur, sed inuicta erit magis. Præterea cùm illud caput Iuno tutelaris monstrauerit, vtrum illi animos facere, an desperationẽ inijcere debuit? Rem itaque Seruius tetigit:

Lib. 18. cap. 38.

Caccabe dicta Carthago.

Rhodoginus Virgilium putat alludisse ad vetus Carthaginis nomen, Stephanus enim ait prius dictam fuisse Caccaben (κακκάβη) quod illarum gentium lingua equinum indicat caput: Cæterum Seruij interpretationi fauet interpretatio illa Anchisis, quam paulò antè recitaui. Meminit eiusdem augurij Silius Italicus, sed quod aliquando iugum subitura esset Cartago, subticet:

Lib. 2.

Condebat primæ Dido Carthaginis arces
Instabatque operi subductâ classe iuuentus:
Molibus hi clauduntur portus, his tecta domusque
Partitis iustæ Bitiæ venerandæ senectæ
Ostentant caput effossa tellure repertum

Bellatoris

A *Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.*

Tarquinio alterum in Hetruria contra Romanos bellum mouente, magnum ostentum factum traditur, referente Plutarcho. Cùm regnaret adhuc Romæ Tarquinius, templumque Iouis Capitolini iam ferè absoluisset, quadrigas fictiles, quas in culmine eius ponere siue augurio aliquo siue consilio suo adductus statuisset, Veientibus (sunt autem hi in Hetruria) fabris faciendos locauerat: paulò pòst ipse regno excidit. Fabri quadrigas cùm effinxissent, & in fornacem posuissēt, non id accidit quod solet luto, vt in igne positum humore absumptò densetur atque in se coeat, sed intumuerunt, seq. extulerunt, & cum robore ac duritie tantam molem adeptæ sunt, vt ægrè, ablato fornaci culmine, & destructis parietibus, eximi indè potuerint. Quod signum cùm essent interpretati aruspices, felicitatem, potentiamque ijs portendere, apud quos esset: reposcentibus eas Romanis Veienses decreuere non reddere, responderuntque Tarquinij eas esse, non eorum qui Tarquinium expulissent. Paucis interiectis diebus, e quorum certamina Veijs sunt edita: & cætera quidem solito studio spectata sunt. Verùm is qui quadrigis vicerat, currum victorem coronatus ipse paulatim è circo agebat: equi autem consternati, nulla eius rei apparente causa, siue diuinitùs acti, siue id fortuitò accidit, auriga abrepto summa celeritate Romam versus con

B tenderunt: qui cum nihil neque contendendo habenas, neque adhortando equos proficeret, impetui eorum concedens, vsque ad Capitolium ab illis est raptatus: ibique abiectus apud portam, cui nunc Ratumenæ nomen est. Huius rei miraculo metuque compulsi Veienses, fabris vt quadrigas traderent Romanis, mandauerunt. Fuit autem equus Troiæ semper exitialis. Ob Laomedontis equos primum vrbs capta est ab Hercule, & excisa: de in lignea equi effigie pari euentu in hostium venit potestatem: postremò Charidemi ductu, cùm equus ferro confossus concidisset, fuit iacens Ilienſibus, quo minus fores irruent bus obijceretur hostibus impedimento, vt scribit Sabellicus ex Plutarchi Sertorio. Horatius quoque equos atque ipsos etiam Troianos ob Helenæ raptum sudare canit præ timore inde imminentis cladis:

Heu heu quantus equis quantus adest viris
Sudor? Quanta moues funera Dardanæ
Genti?

Similiter equus, qui à possessore suo Seianus dicebatur, & ipsi, & qui postmodum possederunt, prodigiosus fatalisque fuit adeo vt in prouerbium cesserit: qua de re A. Gellius hæc ferè prodidit. Caius Bassus in commentarijs suis: item Iulius Modestus in II. quæstionum confusarum, histo-

C riam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Caium Seium quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso, è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua, & comanti iuba, omnibusque alijs equorum laudibus quo que longè præstitisse: Sed eundem equum tali fuisse fato, siue fortuna ferunt, vt quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia fortunisque omnibus suis ad internecionem deperiret. Itaque primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumuir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidumque habendi eius exarsisse, emisseque eum H-S. centum millibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum atque interfectum esse. Mox eundem equū qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium qui Dolabellam obsederat, adduxisse: Quem Cassium postea satis notum est, victibus Parthis fusoque exercitu miseram mortem opetijsse Dein Antonium, post in

D teritum Cassij, parta victoria, equum illum nobilem Cassij requisiuisse; & cum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. Hinc prouerbium de hominibus calamitosis ortum, dicique solitum. Ille homo habet equum Seianum. Hactenus Gellius de equo generoso, sed infelicitatis symbolo. E contrario, vt magnum quid fuit, ita etiam futuræ felicitatis indicium in Alexandro Macedone, tam ferum equum (bucephalum) qui à nullo subigi poterat vt equitē sessorem ve patiretur, tam subitā vi ab adolescente adhuc eo, frenari potuisse. Aiunt enim indomitæ peruicaciæ primùm domandæ rationem ostendisse; moxq; præter omnium opinionem quadrupedem ascendisse, cùm multi frustrà eam Philippo regi operam nauare conati essent: sed præsagium fuit illud, vt dicebam, non exemplum bellicæ virtutis. Nam, & Philippus in filio indolem vigoremque exosculatus, dixisse fertur: aliud tibi regnum quæras fili, nam te Macedonia non capit. Plinius cum de hoc equo scripsisset, subdit: *Nec Cæsaris dictatoris quenquam alium recepisse dorso equus traditur, idemque hominis similes pedes priores habuisse, hac effigie locatus ante Veneris genetricis aedem.* Quibus verbis monstrosum potius quàm ominosum equum Plinius describit; cæterùm futurum perpetuum dictatorem portendebat, nam præterquam quod Dion

In Poplicola

Romanorum cum Veientibus contentio de curribus fictilibus.

Equum Seianum habere quid, Alexandri fortunam bucephalus præsagit. Philippi de filio dictum. Cæsaris equus imperium præsagit.

scribit,

ſcribit, immodica ipſum deinde cœpiſſe ſibi polliceri, adeo vt triumphum quem prius ambiebat, E
vltrà omiſerit, aruſpices imperium ipſum pollicebantur, vt Tranquillus teſtatur his verbis: *Caius Iulius Cęſar vtebatur equo inſigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum vngulis fiſſis; quem natum apud ſe, cùm aruſpices imperium orbis terrę ſignificare domino pronunciaſſent, magna cura aluit: nec patientem ſeſſoris alterius, primus aſcendit: cuius etiam inſtar prope Veneris genetricis poſtea dedicauit.* Huius prodigioſi equi icon ex chronico prodigiorum, & oſtentorum Con. Lycoſtenis hic

A exprimitur, cui, & aliorum equorum siue prodigiosorum siue monstrosorum effigies alias ex eodem in curiosi lectoris gratiam adieci. Prior pulli est præcedenti non absimilis, nisi altero pede destitueretur,& aures haberet pendulas,& rostrum deforme. In villa Pomeraniæ Rekou vicina Rugio ad ostium Viadri natus est,vt scribit Iobus Fincelius in lib.de miraculis,capite horrendo, *Pullus auribus pendulis.* in quo loco oculorum maculæ erant subruffe, aures pendulæ, quales sunt canum sagacium, infimis auriculis cuti accretis. Os quoque erat monstrosum,labris inflexis,quemadmodum duæ tuberculæ compositæ, vt lactari non posset. Collum erat tortum, & sinuosum distinctis coloribus variatum. Iuba erat impexa,plena phlegmatibus. Quando hinniebat, putabatur hinnire ingẽs caballus,ac si qui fortè ex nobilib. accederet, toto corpore mouebatur, terramque pulsabat, tanquam in rabiem versus,& quasi impetum in ipsos facturus. Erectus stabat, hinnitu terribilis. Ciues,& colores ferre poterat,quibus accessum liberum permittebat. Cutis erat asperior,& vestis villosa. Loco caudæ alta crista erigebatur,etiam mortuo pullo. Pes imus anterior,vnus erat humanus,alter nullus erat, sed tantùm tibia manca. Pedes posteriores erant equini. Triduum viuebat,deinde extinctus in triuio sepeliebatur. Natus est anno 1554. Anno autem 1254. Veronæ

B

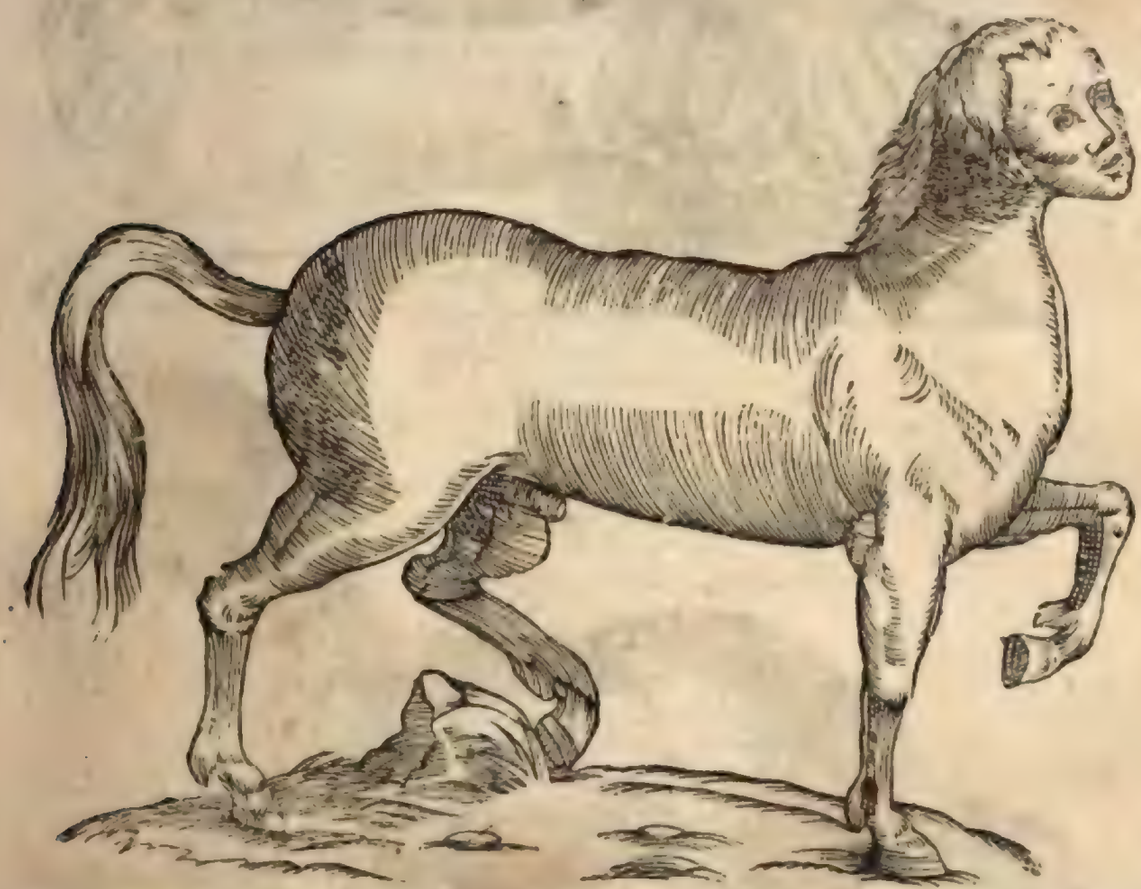

equa pullum equinum peperit,cæt era quidem equum, sed humana planè facie. Paulò pòst inter
D Tuscos, & Pisanos bellum exarsit, quo vniuersa fere Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem *Pullus facie humana.* ex Ambrosij Parei libro de monstris,&prodigijs hic quoque appingere placuit. Lychostenes addit, ad huius prodigiosi equi murmur, vagitum, & confusum humanæ vocis sonitum, accurrentem ruris illius accolam,& nouo attonitum spectaculo,execto ignenti gladio monstrum occidisse quam ob causam cùm ad iudicium tractus, & de monstruosi partus origine, & de occidendi causa interrogaretur,horrore atque abominatione rei tantum se fecisse,respondisse,eoque audito suspicionẽ omnẽ ademisse. Idem verò Iobus Fincelius testatur in Marchia non procul à Rhegiomonte subsequentẽ monstrosum equum natum esse anno 1555. vndiq; lacerata cute, caligis dependentibus, & thorace sciffis indutum. Postremus equuleus quinque pedibus Reate natus est anno mundi 3963. Alius Exquilijs anno 3824. Alius Bernæ Heluetiorum visus anno 1555. Et antea temporibus Alexandri Magni noui generis bestia maior elephante comparuit,tribus armata in fronte cornibus,equos simile habens caput,varticoloris. Hanc Indi appellant Odonta. Hæc pota aqua intuens castra subito in milites impetum dedit,ne ignis quidem oppositi tardabatur ardoribus. *Equus lacerata cute.* *Odonta.*

doribus. Ad quã ſupprimendã triginta ſex milites fuerunt occiſi, atque tres, & quinquaginta falcati

A falcati inutiles facti, vixque tandem defixa venabulis occubuit. Marem aiunt temporibus Ianl Italiæ accolam fuisse, magnique nominis si animum inspicias, virum; si corpus vero monstrosissimum, pubetenus scilicet hominem, reliqua verò equum referentem. Hunc scribunt 120. annos vixisse, ac ter à morte reuixisse, vt author est Aelian°, & Volaterranus. Similes planè in Scythia Asiæ regione populos esse aiunt Hippopodes dictos, humana nimirum forma, sed equinis pedibus. Cum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum fuisse Herodotus, & Valerius tradiderunt: siquidem equa leporem peperit, quod facilè (inquit Herodotus) erat interpretari, fortè vt Xerxes, qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu, & ambitiosissimè ducebat, rursus pro seipso solicitus ad eũdem locum fuga recurreret. Sed ne quis fabulosum omnino arbitretur, ex equa leporem natum, is M. Antonium Baucium audiat Reuerendiss. Nicensis Episcopi à secretis, qui tam prodigiosum equæ partũ oculatus testis proprijs oculis vidit, vt scribit in Epistola ad Petrum Toletanum medicum, & physicum, sed si recensere (inquit) volucro, cachinnum alicui sum excussurus, cum humanam fidem planè superet. Ipse certè dum partum intuerer, somniasse potiùs mihi videbar, quam mirandæ huic rei interfuisse, quin imò hærebam sæpius, ac mecum animo reuoluebam, asinumne in Apuleianũ versus essem magicis incan-

B tationibus, an verò ille is M. Antonius, qui pridem fueram, esse denuo. Equa trimestri tantùm prægnans leporem peperis. Lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrem dentib. suffocauit. Adhæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt perpalam eius tergo plumæ longiusculæ innasci in alarum morem, quibus innatis, altiori quam soleant homines voce hæc protulit: Fundite iam lachrymas, & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo; his dictis statim euolauit. O rem nulli credendam, sed vero ipso veriorem. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis. Hactenus ille. Homericus Xanthus præstantissimus Achillis equus etiam loquitur, & domino suo breui moriẽdum esse prædicit. Apud Phlegontem Trallianũ Publius Imperator insania correptus Romanis hoc augurium minatus est:

Nisea quando frænis, auroque superba
Egredientur equa, proprijs de sedibus alba,
(Arte Siracusia quas in locupletibus olim
Dedalus Ection incunde nobile pignus
Fecit amicitiæ præsepia ad æra Ianes,
C *Aureaque inter se connectit vincula cancllas:*
Quis super insignis radijs, oculosque coruscans
Inuehitur famosi Hybernionis inclyta proles)
Tum grauium te Roma attinget summa malorum.
Nam magnus veniens exercitus omnia perdet,
Ciuibus orbabit fora, & vrbes igne cremabit,
Sanguineque implebit riuos, & sanguine manes
Seruitioque premet spe libertatis adempta.
Nulla virum è bello reducem tunc fœmina diro
Excipiet: Pluto nigro, sed tristis amictu
Sub terras rapiet natos, matresque, patresque,
Marsque peregrinis cogot seruire relictos.

P. Callimachus Experientis in Attila, de eo tale narrat portentum: Signa mortis præcesserant; quod reuertenti ab Italica expeditione, in transitu Lici amnis, qui Rhetos diuidit à Vindelicis, mulier fanatica in equum inuecta, clamauit ter, rettrò: equusq. quem propè in delicijs habebat, ip-

D so nuptiarum die, nullo ægritudinis signo præcedente, subitò interijt, & nouæ nuptæ cubiculum intrantis pes dexter sic limini impactus est, vt præ dolore aliquantisper assederit, auditaque est eius vox dicentis: Si tempus est, veniam, quibus verbis mortem in dolore compellasse credidere. Cræso bellum gerente cum Cyro, cùm minimè crederet vnquam forè, vt Cyrus Sardis copias admoueret, Herodotus scribit omnia suburbana colubris impleta fuisse, quos, vt existimabant, equi, cùm ad pascua irent, comedebant. Id Cræso (inquit) cernente, visum est, vt erat, portentum esse: ideoque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad eos consulendos vbi accepere respõsum, didicereq. quid sibi vellet, significaretq. portentum, non contigit, vt Cræso renunciarent. Nã priusquã retrò Sardis reuocheretur, Cræsus erat captus. Telmisses ita cognouerãt, exercitũ externũ Cræso illic affuturũ, qui cum afforet, indigenas subigeret, quod dicerent colubrum terræ filium esse equũ hostẽ, & aduenã. Hæc Telmisses Cræso sunt interpretati sed iã capto, nõdum tñ gnari eorũ quæ Sardib. & Cræso cõtigerãt. Castor & Pollux bello Latino apud locũ Iuturnæ visi sũt equorũ sudorẽ abluẽtes, cũ ædes eorũ quæ iũcta fonti erat, sponte patuisset.

Lib. 9. c. 16. *Lib. 17. Antropologiæ.*

Xerxis fuga ex Gracia omen.

Equa leporẽ parit.

Lepus ex equa natus loquitur.

De Attila portentum

Lib. 3. Colubri ab equis deuorati.

De Castore, & Polluce omen.

Iidem bello Macedonico equis albis inſidentes P. Vatinio Romam nocte venienti, ſe obtuliſſe E
Li.2.de orig. erroris ca.8 dicuntur, inquit Lactantius Firmianus, nunciantes eodem die regem Perſen victum atq. captũ, quod paucis poſt diebus literæ Pauli verum fuiſſe docuerunt. Valerius Maximus addit Vatinium à ſenatu propterea in carcerem coniectum fuiſſe, tanquam maieſtatis eius, & amplitudinis vano ſermone contemptorem, ſed poſtquam Pauli literis illo die Perſen captum apparuit, & cuſtodia liberatum, & inſuper agro, & vacatione donatum eſſe. Nunc de ſomnijs aliquid dicamus. Nigros equos videre in ſomno infelix quicquam potius portendere; albos contrà ſemper bonũ diſcimus ex his ſenarijs, qui leguntur apud Suidam:

equos nigros in ſomno videre, qd portendat.

Γ″ππους μολαίνας καλὸν πάντως βλέπειν,
Γ″ππων δὲ λευκῶν, ἔψις, ἀγγέλων φάσις,

Equi caput habere in ſõmno. Coniectores eos, qui ſe caput equinum, vel caninum, vel aſininum habere ſomniarunt, in ſeruitutem, vel id genus ærumnas dedendos eſſe ſuſpicantur. Sũt enim tria hæc animalia ſeruitutis mirũ in modum obnoxia. Aiunt etiam equum in ſomnis viſum, qui ſe portet, polliceri, vt amica amantis imperio facilè ſit ſubijcienda, morigeraque in poſterum futura. Quod verò Nero Aſturconem quo maximè delectabatur, poſteriore corporis parte in ſimiæ ſpeciem abijſſe per quietẽ videre viſus, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, oſtento fuit, quòd illa equi ferocitas in ſi F

Nero equum poſteriore parte ſpecie Simiæ vidit.

» miæ ludibrium eſſet abitura. Suetonius exitium Neronis portendiſſe teſtatur. Euripides aurigæ
» Rhæſi in ſomnium, quod ea habuit nocte qua præſtantiſſimos regis equos Vlyſſes, & Diome-
» des abduxerũt, recitat, & tale eſt: Per ſomnũ autem huiuſmodi quædã opinio mihi obijcitur: equa
» rum enim quas ego nutriui, & parere docui iugo, Lupi robuſta videbantur terga premere, atque
Pelopidæ ſõnium, de immolanda virgine. » verberantes cauda pellis equinæ ſetas agitare; ipſe verò ronchum ex repagulis emittere, irã ſpi-
» rantes, & metu turbidæ renitentes. Pelopidæ verò ſomnium minimè prætereundum fuerit, de vir
» gine immolanda, pro qua equa immolata fuit, vt Plutarchus recitat his verbis: Poſtquam pugna-
» re decretum eſt, & apud Leuctra Lacedemonijs caſtra ſunt oppoſita, ſomnium Pelopidam non
» mediocriter perturbauit. Sepulchra filiarum Scedaſi in campo Leuctrico ſunt, quæ inde Leuctri-
» des appellantur: ibi enim vim hoſpitum Spartanorum paſſæ humatæ ſunt. Eius tam atrocis, & ne-
» farij facinoris vindictam pater à Lacedæmonijs cùm non impetraſſet, execrationibus in eos per
» actis ſeipſum ad ſepulchra filiarum iugulauit. Sortes autem, & oracula ſubinde monebant Lace-
» dęmonios, cauerent ſibi à Leuctrico piaculo: neque id vulgò ſatis intelligebatur, ambiguitate lo
» ci fallente: nam & in Laconica maritimum eſt oppidum, & locus apud Megalopolim Arcadię, Leu
» ctro vtrique nomen. Cæterũ is caſus multis ante Leuctricam pugnam euenerat temporibus. At G
» Pelopidas vidit per quietem puellas iſtas circum ſepulchra lamentãtes, & Lacedæmonijs diras
» imprecantes, ipſum autem Scedaſum ſibi præcipere, vt ſi victoriam de hoſtibus expeteret, ſuã
» uam virginem filiabus ſuis immolaret. Atrox hoc, & nefarium mandatum ratus, vt ſurrexit, rem
» cum aruſpicibus, & magiſtratibus communicauit. Erant qui nequaquam negligendum detractã-
» dumq. id eſſe cenſerent, collectis exemplis de veteſtis Menœceo Creontis filio, & Macaria Her
» culis: de poſterioribus Pherecydem philoſophum à Lacedæmonijs necatum, pellemq. eius a re-
» gibus oraculis monitu aſſeruari: Leonidam quoque vaticinium ſecutum, victimam quodammodo
» ſe pro Græciæ obtuliſſe; tum homines Baccho crudiuoro immolatos à Themiſtocle ante nauali
» pugnam Salaminam: atque his omnibus rem feliciter geſtam, teſtimonio fuiſſe. Contra Ageſila-
» um cùm contra eoſdem, quos Agamemnon, hoſtes ab eodem loco copias duceret, Aulide vi-
» diſſe dęam poſtulantem, vt ſibi filiam mactaret, eumque quod id mollitie victus non perfeciſſet,
» re infecta turpiter expeditionem eam diſſoluiſſe. Alij verò id ſacrificium ita barbarum, ac impiũ
» fieri prohibebant, nulli eorum qui præſtantioris humana naturæ eſſent placiturum. Non enim
» Typhones iſtos ait Gigantes, ſed Deum hominumque patrem regnare: ſtultum porrò eſſe, nu-
» mina putare, quædam, quæ cæde & ſanguine hominum delectentur: & profectò ſi ſint aliqui, ni- H
» hil eos poſſe, contemnendoſque eſſe: abſurdas enim has eorum, & immanes cupiditates ab impo
» tentia, & malitia animi proficiſci. Hæc primoribus ita diſceptãtib. & Pelopida cùm primis animi
» dubio, equa nullum adhuc coitum experta, vt à grege aufugerat, per caſtra diſcurrit, eoque cõ-
Equa pro virgine mactata. » ſtitit loco, vbi conſultabatur: cuius cùm coma fuluo colore rutilans, ceruix erecta, & laſciuiens,
» hinnituſque ferox aliis ſpectaculum præbet: Theocritus vates re animaduerſa, Pelopidã alta vo-
» ce compellat, adeſſe ei victimam, neque aliam victimam expectandam, hac quam Deus obtuliſ-
» ſet vtendum. Proinde equam ad ſepulchra virginum redimitam coronis adducunt, factiſque vo-
» tis læto animo immolant, de ſomnio Pelopidæ, ſacrificioque per caſtra vulgato rumore. Hæc ita
» que de Pelopidæ ſomnio Plutarchus.

A

HISTORICA.

QVANDOQVE in æquis quædam ceu humani sensus vestigia comperta esse alicubi ostendimus. Cæterùm quod de Clodouei Francorum Regis equo historici tradunt non ei equo, sed D. Martino ascribi debet. Ferunt itaque hunc Regem ad Christianam fidem conuersum, consentientibus proceribus bellum Vestgothis intulisse, non solùm quia terras Francorum occupauerant, sed quia Arrianæ perfidiæ assertores erant. Cùm in eo prælio ab hostibus vrgeretur, Sancto Martino equum cui insidebat vouisse, si victor euaderet: voti verò compos cùm esset factus, equum pretio centum aureorum redimere voluisse, sed cum equus loco non moueretur, ducentos impendisse, & confestim ducentem secutum esse. Tum Regem iocosè dixisse: Martinus quantum video, auxiliator est facilis, sed mercator difficilis. Simillimum ei quod Clodoueo accidit, contigit postea sub Pipino Gallorum Rege. Nam quidam nomine Vvillimarus, graui in-
B firmitate depressus voto promisit oblaturum se equum Ecclesiæ Beati Galli confessoris. Incolumitate recepta, voti immemor non persoluit: verùm forte fortuna, cùm Birthlonem virum nobilem commitaretur eques, ad B. Galli Ecclesiam peruenere: recedentibus omnibus, quus Vvillimari subsistit, neque à foribus Ecclesiæ vllis conatibus auelli potuit, Pudore tandem ductus Vvillimarus, dilatæque voti sasfactionis compunctus astantibus omnibus rem aperuit, atque ita equum Ecclesiæ obtulit. Id narrat Vvalfridus Strabus in vita S. Galli apud Surium Egit igitur equus quoddam quasi prophorantis officium, sicut Balaam asina, conscientiam domini mortuam miraculo excitauit, & quod nemine loquente dederit, acta peregit haud dubiè, sic diuina disposition operante. Iam verò equi sanctis hominibus, ita obtemperarunt, vt nullo domitore fuerit opus; quando sedentis sanctitas id expostulauit, Sanctus enim Malachias Episcopus cùm aliquando Eboracum peruenisset, comitumque suorum causa plurima vrgeret equorum necessitas, oblatus est ei indomitus equus durissimè quèlibet sessorem ferens. Malachias oblatum perbenignè accipiens sibi sternendum mandat, quo adeò commodè est vsus, vt peritè domitum mox conuersus inuenerit, eoque ad nouennium, id est, reliqua tota vita sit vsus, vt memorat sanctus Bernardus Abbas Clareuallensis in S Malachiæ vita. Præterea si quando studiosiùs quàm par
Ç est clerici equis alendis, & domitandis se dedunt, diuinis rebus postpositis, vltionem diuinam breui aliquando perdidicere. Nam Theophilactus Constantinopolitanus Patriarcha adolescens adhuc electus cùm contrà decorem, & officium equas plurimas aleret, vnam verò insigniorem præcipuè, vt in prohœmio dictum est, amaret, vt ante absolutum quod inchoarat, sacrum, partum videndi causa ecclesia excederet, equitatione qua maximè afficiebatur, perit allisо corpore, nam cum inde sanguinem per os reijceret: & in aquam inter cutem incidisset, diem tandem extremum clausit. Sæpe verò id ita contingit effrænatis hominibus equis abutentibus; nam, vt narrat B. Petrus Damianus ad Desiderium Abbatem de quibusdam miraculis, Deus per equos hominum vitia vlciscitur. Clerico enim cuidam Burgundo indisciplinato, ac mundanis rebus prorsus dedito equa erat insignis, cui plurimùm ob cursum confideret, armatorum collecta manu, diuinis contemptis verbis, factioni studebat, & æmulationi: dimicaturus igitur cum aduersario audaciorem se exhibuit. Casu autem, immo Deo disponente contigerat, vt præcedente nocte equa soluta egressa stabulum per domum erraret, aceruumque salis inueniens ex eo plurimum comederet, atque ideo siti plurima affligeretur. Dum insidens clericus obuium æmulum in agro aggreditur, equa proximum præsentiens riuum extortis de manu sessoris habænis ad aquas accur-
D rit, vbi tum hostili manu occiditur, tum aquis demergitur occisus. Memoratur præterea à Zonara in Constantino Leonis philosophi filio, quomodo equus eius exultans exercitui perniciem attulit. Cum Constantinus ille, ac eius mater Zoes, imperarent Constantinopoli, ac Simeonem Bulgarum industria Phocę legionum domestici insigni victoria superasset, ob defatigationem, & sudorem Phocas equo descendens ad fontem quendam se recreauit. Interea equus ministri manibus elapsus in planitie castrorum sine sessore exultabat; qui cum insignis esset, tantum terrorem incussit exercitibus, Phocam cecidisse ratis, vt & pugna & persecutione hostiũ abstinerent, quod cum Bulgarus hostis è specula quadã vidisset, suos cohortatus contra Romanos ducit, subitoq. in perturbatos impressione facta, vniuersos in fugam conuertit, in qua alios Bulgaros assecuti occiderũt, alij inuicẽ cõculcati perierũt. Romaricus miles referẽte Vincentio, cõsanguineo suo equum tradidit, vt se mortuo vẽderet, & pauperib. daret; sed illa equã vẽdidit & sibi pecuniã retinuit. Post dies aũt triginta aĩa eius reuersa, inquit triginta dieb. fui in pęnis tartari: sed tu qui nõ pauperib. quod iusserã dedisti, hodie eo venies, me in paradisũ translato Eodẽ die

Clodouei regis votum.

Vquus ab foribus Ecclesiæ auelli nolens.

Equi sanctis obtemperãt.

Clerici equis alendis nimis studiosi punisi.

Per equos homines punisi

Constantinus à Bulgaris victus.

Lib. 24. c. 8.

Equus pauperibus relictus.

Maledicentia punita.

dæmones illum rapuerunt,& in altiſſimo monte poſt duodecim dies cadauer illius eſt repertum. Daphidas Telmiſſenſis Grammaticus adeo maledicus in omnes fuit, vt legimus apud Suidam,vt nec ipſis dijs parceret:is itaque Delphos profectus deridendi cauſa rogauit Deum: num equum ſuum reperturus eſſet? cumque reſponſum fuiſſet, celeriter eſſe reperturum, ad vanitatem oraculi coarguendam,paſſim iactabat,equum ſe nec amiſiſſe,nec habuiſſe. In reditu autem ab Attalo Pergami Rege,quem maledictis lacerauerat,comprehenſus & è rupe, cui equi nomen erat, præcipitatus,interitu ſuo veritatem oraculi comprobauit. Eſt autem & illud valdè memorabile quod accidiſſe memorant inſignes authores apud Cõſtantinopolim ante ſacellum Deiparæ Virginis. Media enim nocte,cùm nullus ibi equus adeſſet,pictus tantummodò, ille omnium terrore magno bis hinnire auditus eſt,vt iam idem acciderat ante annos plus minus quinquaginta. Id autem accidit Clemente V. Pontifice,vt narrat Nicephorus Gregor.& Genebrardus in Clemente V. Strodenſes Angli quomodò impietatis temeritatiſque ſuæ pœnas D. Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo dederint,breuiter ſic narrauit Polydorus: Irridentes,inquit, Archiepiſcopum, caudam equi cui inſidebat,amputarunt. At poſtea nutu Dei ita accidit,vt omnes ex eo hominũ genere qui id facinus feciſſent, nati ſint inſtar brutorum caudati. Refert Vincentius in ſuo ſpeculo naturali,& Gulielmus Malmesburienſis Monachus in ſua hiſtoria, tempore Petri Damiani fuiſſe ad duas vetulas in via publica qua Romam itur: quales D. Auguſtinus appellat ſtabularias, id eſt tranſeuntes ad hoſpitia pro mercede ſuſcipientes (nam ſtabulũ propriè hoſpitium venale, & publicum dicitur,) quæ in vno commorantes tigurio,vna quoque arte malefica imbutæ,hoſpitem quandoque ſolum aduenientem,in equum,vel ſuem, vel aſinum mutabant, & certo pretio mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuenem hiſtrionicis geſticulationibus victum exigentem, hoſpitio exceperunt,& in aſinum verterunt,multum eo lucri facientes,qui geſtuum mira culo detineret tranſeuntes,nam ad anus mandatum nutumque quocumque modo mouebatur: non enim illi intellectus perierat,ſed loquela. Ingentem inde quæſtum fecerant vetulæ. Quo cognito vicinus carè aſinum redemit. Cautio tamen hæc a mulierculis adhibita eſt, vt cuſtodiretur ne in aquam deſcenderet. Seruatus diu ab aqua,& tandem incautiorem nactus cuſtodem, in lacum proximum ſe coniecit: ibi ſe aliquandiu volutans,propriq; reſtituitur formæ. Cumq. ab eodem obuius ſciſcitaretur eius cuſtos,num aſinum vidiſſet? ille ſe eſſe reſpondit. Famulus ad herum retulit: herus ad Leonem Pont. ſanctiſſimum. Conuictæ anus idem fatentur. Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus,vir eruditiſſimus,probato exẽplo de Simone Mago, qui ſuam Fauſtiniano imaginem impreſſerat. Quidam nomine Præſtantius (inquit D. Auguſtinus loco paulò antè citato) patri ſuo contigiſſe indicabat,vt venenum illud per caſeum in domo ſua à ſtabularijs illis mulierculis exhibitum ſumeret,& iaceret in lecto quaſi dormiens,qui tamen nullo modo poterat excitari. Poſt aliquot, autem dies eum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia enarraſſe quæ paſſus eſſet, caballum ſe ſcilicet factum,annonam inter alia iumenta baiulaſſe militib. quæ dicitur retica,quoniam ad retia deportatur. Quo ita vt narrauit,factum fuiſſe, compertum eſt, quæ tamen ei ſua ſomnia videbantur. Vincentius item ſcribit Pudicam fœminam,in quam veſano amore exarſerat Aegyptius à maleficio in equã verſam,& à D. Macario Aegyptio eremita reſtitutam. Otho autem Epiſcopus Friſingenſis ſcribit D. Macarium, cùm ad eum adduceretur iſta puella,quam amici in equam à maleficis mutaram dicebant,dixiſſe,puellam ſe videre non equã: amicis inquam equam viſam fuiſſe,ſed viro ſancto puellam: itaque ad Deum fuſis precibus, tam puellam,quàm amicos eius à præſtigijs dæmonum liberaſſe.

Equus picti hinnit.

Lib. 8

Li. 13. hiſt. Angl.

Angli qui caudati.

Li. 3. c. 103

lib. 18. de ciuit. Dei cap. 18.

Hoſpites in quadrupeda immutati.

lib. 18.

li. 1. Chron.

AB EQVIS OCCISI.

Hippolyti interitus.

HIPPOLYTVM Theſei,& Hippolytes Amazonum reginæ filium, cùm currus iuxta mare agitaret, (patris furorem fugiens, quòd falsò accuſatus eſset de ſtupro Phedræ nouercæ intentato, apparentibus phocis equi exterriti rupto curru diſcerpſerunt,vt ſuprà indicauimus: qui exitus nomini tanquam omini infelici reſpondit. Idem nominis omen in Hippolyto noſtræ religionis euentum habuit. Is enim Oſtijs Tyberinis Martyr ſub Decio Cæſare, & Valeriano præfecto ab equis dilaceratus eſt. Cuius mortem deſcribens Prudentius,de iudice Romano hos verſus reliquit:

Hippolytus martyr.

Ille ſupinata reſidens cervice, quis inquit
Dicitur? & affirmant dicier Hippolytum.
Ergo ſit Hippolytus, quatiat, turbetque iugales
Intereatque feris dilaceratus equis.

Licinius

A Licinius imperator cùm filiam Christianæ religionis cultricẽ ab equis discerpi vellet: ipse à suorum vno morsu interfectus est, Textor memorat. Plutarchus recitante eodem, in Parallelis (minoribus) ponit Comminium quendam, Comminij ex Aegeria filium, qui à Gidia nouerca (cuius votis parere noluerat) stupri instar Thesidæ accusatus fugiens, ab equis sit dilaniatus. Præchmen Eubœæ rex bellum Bœotis inferens ab Hercule pullis equinis alligatus est, vt in duas partes discerperetur, vt legitur apud eundem Plutarchum. Bœtis Persa, vrbi Gazæ præfectus, capta vrbe equis raptatus est ab Alexandro Magno, vt author est Sabellicus. Nota est historia Metij Suffetij apud Liuium, quem cùm Albanorum esset dictator, ob proditionem, & defectionem, Tullus Hostilius Romanor. Rex victoria contra Veientes potitus, nudatum regijs ornamentis alligari quadrigis in diuersa nitentibus præcepit: cuius corpus agentibus lictoribus, & vi equorum trahentium, vtroque spectante exercitu, in partes plures discerptum est. Hippodorum quendam Codridarum vnum narrat Aelianus, filiam eò quod apud mœchum deprehendisset, currui alligari, & discerpi iussisse. Carolus Magnus superatis hinc inde bello Saracenis Ganalonum ad Marsurium, & Belingandum adhuc debellandos in Hispanias mittit his cõditionibus, vt Christi fidem & pacem acciperẽt, aut certum auri, & argenti sibi pondus tributi nomine pende-

B rent. Ganalonus mandatum quidem perfecit: cæterùm auro corruptus, proditor exercitus Caroli factus, consilium tale hostibus dedit, quod secuti illi, Rolandũ ducem cum flore totius Gallici exercitus cecidere. Carolus tam atroci nuncio perculsus, debellatis hostibus, Ganalonum proditionis conuictum, ferocissimis quadrigis distractum fœdè laniauit. Brunechildis Athanagildi Visighotorum Regis F. vxor Sigiberti Francorum Regis, vno pede, & brachio multata ad caudam equæ indomitæ religata, ex Lotharij Regis, & procerum sententia, ob inaudita scelera & decem reges extinctos extincta est, vt Auctinus memorat, aliquè passim. Saxo tradit Iarmericum Danorum Regem, Comites, Duces, Principes Teutonicæ gentis captos, traiectis funetibijs, equis in diuersa raptantibus præbuisse lacerandos. Sub Hunnorum in Europam aduentum anno Domini 373. quædam mulier, quæ in viri nece deprehensa fuerat, capitis accersitur, inquit Bonfinius; homicidij conuicta pariter, & adulterij, vsque adeò Regis Gothorum Hermanarici iram facinoris indignitate succendit, vt quatuor equorum discerptu multaretur. Brixiani Henco VII. Imperatori Theobaldo Brussato auctore rebellantes, tandem obsidione longa, fame,

C ferro, flammaque perdomiti sunt. Theobaldus ante illud Spiræ à Cæsare militari parazonio donatus fuit, eiusque beneficio ab exilio in patriam receptus. Is referente Cuspiniano cum paucis militibus in monte, qui Brixiæ imminet, capitur, & ad Cæsarem perducitur: quem acerbissimis verbis, vt proditorem incessit diligentissimeque curatum (vulnus enim lethale habuit) equo alligatum per exercitum raptari, in quatuor dein partes dissecari iussit. Hector Boethius testatur Gualiam totam ab Eduardo Anglorum Rege I. subactam esse, principem in bello cæsum, ac fratrem pedibus ad caudam equi religatis ad locum supplicij tractum, in quatuor partes discerptum cuique in diuersas Angliæ ciuitates missas, ad defectiones cohibendas. Anno salutis 1536 vitam finijt Galliæ Regis filius natu maximus Franciscus (vt refert Sleidanus) octodecim annorum adolescens, veneno perijsse fama fuit, & Italus quidam Sebastianus Moncucullanus in suspicionem vocatus, habita quæstione, diuersis equis Lugduni fuit distractus: & rex datis postea literis ad Germaniæ Principes, inter alia grauem ea de re querimoniam habuit, in Antonium Læuam, & Ferrandum Gonzagam, Cæsaris administros omnem inuidiam facti cõferens. Sed de ijs, qui vel iustè, vel iniustè equis distracti sunt hæc sufficiant. Sunt item quos, vel deuoratos, vel demorsos ab equis interijsse legimus; Notissima est in poetarum libris, siue historia, siue fabula Diomedis Thraciæ Regis, qui dum equos suos humana carne aleret, ab Hercule illic iter faciente equis ipsis datus est in pabulum, vt breuiter inter alios meminit Ouidius in Ibin:

D *Vt qui Threicij quondam præsagia regis Fecerunt dapibus sanguinolenta suis.*

Ægidius Masertus in Argonautica Flacci commentans, Abderum scribit vnum fuisse eorum, qui ab equis Diomedis interfecti sunt, & deuorati Glaucus filius Sisyphi, qui apud Potniã regnauit) cùm equos, & ipse suos humana carne aleret, ab eisdem tandem etiam deuoratus est, vt alicubi ex Virgilio demonstrauimus. Hippomenem Athenienſiũ principem fuisse referunt, qui Limonem filiam in adulterio deprehensam vnà cũ equo feroci conclusit, nec huic, nec illi cibum præbens. Equum igitur fame in rabiem actum, puellam deuorasse. Hinc ortum adagium à Diogeniano positum: *Magis impius Hippomane.* Inuenio etiam apud Plutarch. Neoclem Themistoclis filium, equi morsu interijsse: sed & in sacris literis legimus Iehu, occupato regno Israelitarum, Iesabelẽ impiam, quæ fuerat multorum causa malorũ, iussisse præcipitari deorsum: itaq. equorũ vngulis conculcatã esse, sic, vt sola caluaria capitis ad sepeliendũ inuenirẽt: canes verò eius linxisse sãguinẽ. Theodoric. Gothorũ rex, vt testatur Nicephorus, cũ indomitũ equũ ascenderet, hastã erectã (quæ ante tabernaculũ regiũ more gentis fuę erecta erat) concussit: illa obliquè in cũ illata, latus eius

Licinij mors

Præchmen Rex.

Bœtis Persa

Metius Suffetius.

Adulterium punitum.

Brunechildis Regina.

Lib.3. & 7.

Lib.2.dec.1

Theobaldus Brussatus.

Ab equis demorsi, & deuorati.

Diomedis fabula.

Glaucus Sisyphi filius.

Adulterium punitum.

in Themistocle.

4.Reg c.9.

Iesabele impia.

lib.16.c.21

Theodorici regis obitus

Carolomani mors. vulnerauit, quo vulnere etiam obijt. Sic & Carolomanum teſtatur Aemilius, in equo ludibundũ E
Lib. 3. dum refugientem domum puellam inſequeretur, impetu equi intra humile oſtium illatum, corporis compagem ſoluiſſe. Sed & Corſum Donatum Florentinum ſcribunt Fulgoſus, & Sabellicus, cùm ad proſperum rerum ſuarum ſucceſſum eius exiſtimatio nimium creſceret, ideoq. populo in ſuſpicionem veniret, tanquam in vrbe tyrannidem affectaret, furẽte populo, & ædes ipſius, Libertatis accepto vexillo, oppugnante, clam in equum conſcendiſſe; & cum milites quidam eum inſequerentur, ab equo delapsũ, ſtapedi adhæſiſſe atque adeò ab equo conculcatum fuiſſe. Noſtris deniq. temporibus Fabius Pepulus, Comes Illuſtriſſimus, & heros inuictiſſimus, vrbe egreſſurus vnà cum liberis, cùm equi conſternati nullo modò ab auriga cohiberi poſſent, ipſe sibi liberiſq. conſulturus, ſingulos quàm fieri licuit sine læsione rheda exponebat, ſed desiliturus, adhæsit implicitus, atque ita alliſo ſaxis capite perijt, Hippolyti in morem.

Lib. 6 c. 11.
Lib. 3. c. 8.
Fabij Pepuli mors.

EQVITATIONIS COMMODA, & incommoda. F

Lib. 2. de ſanit. tu. c. 31.

MOTVVM qui exercitij cauſa aſſumuntur, inquit Galenus, alij per nos fiunt, vt ambulatio; alij extrinſecus, vt nauigatio, & geſtatio quælibet: nonnulli miſti planè ſunt, vt equitatio: non enim vt in vehiculis, præſertim in quibus ſtatim quieſcas, ita etiam cum equo insideas, accidit, vt à geſtante tantùm agiteris, ipſe nihil agas, quin ſpinam erectam ſuſtinere, tum vtriſque fœminibus equi coſtis firmiter hærere, & crura extendere oportet, etiam ante proſpicere: in quo non modo viſus, ſed etiam collum laborat. Præcipuè tamen viſcera non genere agitantur. Plato in Timæo ſtatim à gymnaſtica exercitatione reponit vnctionem facilem, siue equo, siue nauigio, ſiue vehiculo fiat alio. Atque harum vectionum alia tamen alia eſt laboriosior: Equitatio autem concitatior, & per inæqualem locum facta ex Ficini iudicio harum exercitationum robuſtiſſima cenſeri poſſit. Iſtiuſmodi in primis equitatio minimè laudanda eſt, nam ſæpe aliquam circa renes partem, vel Galeno teſtante ruperunt, aut circa pectus læſerunt, quandoque etiam ſeminarios meatus. Imperatrix Irene, vxore Ioannis Ducæ, cùm Theodorum peperiſſet, accidit, vt ſpectandæ venationis cauſa, per longum ſpatium ab eo traheretur, vnde læſa matrice parere deſijt, vt ſcribit Gregoras G
lib. 2. Sed de equitationis facultatibus diligentiſſime ſcripſit Mercurialis, tam in medicorum, quàm equitum gratiam. Eſt (inquit) non parua differentia, an equus (ſic appello equum, mulum, & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal) lente celeriterve gradiatur, an ſuccuſſet, an aſturco ſit ac tolutarius, an currat. De tacita ac lenta agitatione ſcriptum inuenitur ab Antyllo, atque Aetio, ſi placide equus gradiatur, nihil magis quàm laſſitudinem, & præſertim inguinibus afferre: de hac inquam verba faciens Hippocrates memoriæ prodidit, continuam equitationem laſſitudinem magnam parere, hominesque infœcundos, & coeundi impotentes reddere, necnon dolores diuturnos, & claudicationes generare: neque iccirco ſententia Hippocratis damnanda videtur, quod Ariſtoteles contrario plane ſenſu ſcriptum reliquerit, equitantes aſſidue libidinoſiores euadere, quoniam genitalia continua attrectatione, motioneque incaleſcentia ſpiritum concipiunt, ſicque coeundi cupiditas inducitur: ſiquidem Hippocrates de placida, & nimis frequenti loquitur, vtpote quæ leni motu non ita calefaciat, & pendentes coxas, atque pedes obledat: Ariſtoteles verò de ea, quæ equo celeriter gradiente, & interdum ſuccuſſante, ſed non admodum frequenter exercetur, verba facit. Hæc etenim equitando facta exercitatio, vt Antyllus, & Aetius crediderunt, totum corpus laboriosè concutit, & magis adhuc omnibus alijs exercitationibus. Vnde ab Alexandro Tralliano in dolore capitis, quem cauſa frigida H
gignit, adhibetur, ſicut in epilepſia, in ſurditate, præſertim verò ſtomachum firmat: vt non immeritò ſcriptum ſit à Plinio, equitationem ſtomacho, & coxis vtiliſſimam reputatam fuiſſe: qua item ratione in ſingultu curando ab Aetio vſurpatur, ſenſuum inſtrumenta ſubinde purgat, eaque reddit acutiora, hydropicos (vt ſentit Trallianus) ſi quid aliud maximè iuuat, ſolutam aluum, & fluentem, dicente Celſo, coercet, crura quoque tenuia craſſefacit, quod Germanici exemplo teſtatur Suetonius. (Suetonius ſcribit Germanicum crurum gracilitatem aſſidua equi vectatione poſt cibum repleuiſſe) alioqui equitatio à cibo teſte Auicenna noxia eſt, quod periculum ſit, ne cibus in ventriculo putreſcat, cæterum thoraci maximè aduerſatur, necnon veſicæ malè affectę, in cuius vlceribus curandis ante cætera huiuſmodi exercitationem vitari placuit Archigeni illi præſtantiſs. Hadriani Imp. Archiatro: coxis etiam obeſſe ſcripſit Hippocrates; quanquam in hac re varias auctorum poſteriorum exſtare ſententias reperio. Themiſon Methodicorũ princeps in

Cap. 5. de ratione victus ſalub.
Li. 1. de parua pila luſu
Lib. 6. de arte gymnaſt. cap. 8.
Orbis lib. 6. cap. 24.
Aetius lib. 3 cap. 7.
L. de aere locis, & aqua Hipprocrates, & Ariſ. conciliati.
Lib. 27. c. 7.
Li. 11. c. 30
Lib. 9. c. 3.
In Calligula

coxen-

A coxendicum dolore, ἰσχιάδος nomine à Græcis appellato equitare imperabat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faceret vexationem: post ipsum idē cōfirmauit Theodorus Priscianus, & quem modo citaui, Plinius. Ex altera parte iam diximus Hippocratem coxis equitationem inimicam, earumque dolorum parentem reputasse, quem secutus Cælius Aureliannus Themisonis placita insectatus est tanquam veram ischiadicorum curationem destruentia. Ego, cum animaduerto in hac exercitatione vehementer coxas incalescere, ac ex motu debilitari, ita sentio humores defluentes faciliter ibi decumbere, atq; inde dolorificas affectiones excitari, tanto magis affectus iam excitatos, quasique inueteratos acerbiores, & indissolubiores fieri reor: quibus item rationibus equitationem à Celso podagricis iure damnatam fuisse puto. Equitatio per acta succussante equo prædictis duabus proculdubio deterior est nimirum quæ vniuersum corpus molestè quasset, & dolores excitet augeatque: sicut in Niptris ille sapientissimus Græciæ sanctus intelligebat, vbi diceret; *Pedetentim ite, & id sedatio nisi, ne succussu arripiat maior dolor.* Quod item Lucilius poeta antiquissimus innuit, dum equum succussantem, tetrum nuncupauit hoc versu:

Cæl.l.5 c.1. Lib.2.ad Timo.cap.21.

Lib.4.c.c. vlt. Cicero 2. Tusc. Non.Marcell.

Succussatoris tetri, tardique caballi.

B Adhæc succussationem vehementer caput offendere, collum, & dorsum, & nates, experiuntur illi qui aliquando in hunc modū equitare coguntur. Denique si vlla est equitatio, quæ viscera præcipuè (id enim fatetur Galenus) agitare apta fit, proculdubio nunc proposita talis est, à qua non solùm interiora omnia concuti, verùm etiam suspendi quasique arripi videntur. Illud vnum habere iuuamen potest, vt cibis atque crudis humoribus concoquendis, aluoque ciendæ ac vrinæ proliciendæ, necnon à renum (quod Auicennæ placuit) loco lapillis atque arenulis ad inferiora deducendis adiuuare queat. Sed, quoniam maioribus damnis commoda hæc compensantur, omnes ab exercitatione simili abstineant consulo. In asturconibus equitatio (eam sic appello quam vulgari nomine portantum aut trainam vocant Itali, & de qua ita Martialis:

Succussationis noxa.

2.de sa.tu. c.11. Li.3.fen.19. tr.1.c.vlt. Traina eiusque vtilitates.

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit vngues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.)

Quemadmodum magis corpus, & membra gradarij equi vectione exercet, ita minorem molestiā parit, siquidem mollis illa alternorum crurum explicatu glomeratio minimum fatigat, peculiariterque aluum citare vsu probatur. De equitatione currentibus equis facta licet apud Aristotelem legatur, ita equitantes quòd magis caueant, minus cadere, tamen eam improbare videtur Gale-
C nus hac ratione, quia sæpè contingit equitantes in terram decidere, & non nunquam ex casu emori: sed præter hanc multæ exstant causæ aliæ ob quas à sanitatis studiosis huiusmodi equitatio omni diligentia euitari debet: nam corpus (vt scribit Hippocrates,) nimium calefacit, exsiccat, atque extenuat, ob id ad minuendam carnis multitudinem à Cælio Aureliano probata, caput malè afficit, sensus hebetat, oculos non parum offendit: quādoquidem Aristoteles causam indagans, cur, qui equo vehuntur, quò longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solent, significat illud ideo euenire, vel quoniam motus clefaciens valdè humores oculorum eliquat, & lachrymas inde ciet, vel quia sicuti venti aduersi oculos perturbant, sic aer occursans tanto magis ferire potest, quanto equus velocius agitatur. Lædit præterea hæc equitatio tam thoracem, & pulmonem quam viscera vniuersa. Quod etiam renes maximo detrimento afficiantur, fidem facere possunt multi, quorum alij vrinæ ardore; alij lapilis, alij vlceribus modò renum, modò veficæ, modò peritonei vsque adeo ob hanc exercitationem sollicitati fuerunt, vt ferè ijs affectionibus mortem obierint; ne dicam quot luxationes, quot ossium fracturæ, quot membrorum distorsiones sæpenumerò inde nascantur, dum brachia, dorsum, coxæ, & crura supra modum laborant. Videant igitur quos currentibus atque mutatis equis itinera sua obire delectat, quot ijsq;
D grauissimis periculis, nedum valetudinem, verum etiam salutem ipsam subijciant, quomodoque non ingenuorum aut sanitatem curantium ac vitam sed potius perditorum hominum, athletarum, nihilque vitam qua nobis carius optatius nihil reperitur, æstimantium opus exerceant. Hactenus de equitationis speciebus, quarum nullam ęgrotantibus conferre scripserunt Antyllus atque Aetius; quasque nec ijs qui medicinam scipserunt, vllo pacto congruere memoriæ tradidit Soranus Ephesius, neque illis, qui renum morbis afficiuntur, vel earum inflamatione laborant, conuenire censuit Galenus. Sunt qui in equo sedentes gestari delectentur, quæ exercitatio parum malè valentibus vsui esse mea sententia potest: nam, vt mollissimè veharis, tamen lassitudo inguinum lumborumque, & dura suspensio explicatioque percipitur, quando subpedaneis corpus sustentare, per arduum est, ne dicam impossibile: accedit, & mala ac dolorifica illa concussio, si quo modo incitatius feraris. Valentibus magis conferre eadem potest, corpus, animum, & stomachum firmando, sensus expurgando, acuendoque, sed pectus atque pedes debilitat. Hucusque Mercurialis. Quærit Ambrosius Nolanus, cur qui longa, & frequenti equitatione vtuntur, ij vt ficci

Equitatio equis currentibus. Lib.de ludo par.pila. 2. Dieta.li. 5.ca.8. Sect.5. prob.13.

6.Epi.com. 3.aph.1. Sessio in equis quid præstet.

ventris

Multum equitantes cur ſicco ventre, contrà lotium faciunt plurimum.

ventris ſunt; ita lotium multum faciunt. An quia (inquit) equitantium lumbi nimium laborant; E atque ob id calefiunt; quorum caliditatem renes etiam ſentiunt: renibus calefactis omnis fere humor, qui in hepate, corpore ventre eſt, exugitur, quod lotium ipſum eſt; exucto verò humore cætera ſicciora deſcendunt in ſedem, ac ventrem ſiccant: ſiquidem cùm lotium plurimum ſit, tum excrementa ſiccantur. An quoniam equitantium ſedes ob concuſſum, & hippiam, cui aſſiduè hæret, calet, ac premitur, & arctatur, quibus affectibus omnia excrementa, quæ ad ſedem fuerint, calendo, & premendo ſiccantur, & obdureſcunt: hæc ſiccata etiam ſuperiora deſiccant. Natura autem cùm alteram excrementorum viam impeditam ſentit, altera intentius vtitur: atque ſi non poteſt craſſas excrementorum partes in viam lotij conuertere, ſubtiliores, & humidiores committit: vnde lotium plurimum fluit in veſicam, iam ventre ſicco remanente. An quia in equitantibus decuſſus de ſuperiore corporis parte ad inferiorē fit: in eo verò decuſſu faciliùs citiuſque humor deiectus deſcendit, quàm durior ſubſtantia: illius enim vt nihil mollitudinem impedit; etiam per anguſta penetrantis; ita duro corpori vnum quoque obex eſſe facilè poteſt; quo fit, vbi prius faciliuſque humor deſcendit, reliqua ſicciora remaneant in equitantibus, neceſſe ſit eorum vt lotium fit multum, ita venter ſiccior euadat. Hæc itaq; ille.

F

GESTATIO IN VEHICVLIS. & lectica.

Lib. 6. de arte gymnaſt. cap. 10.
Li. 34. c. 39.
Geſtatio per vehiculum.
Lib. 2. c. 15.
Lib. 2. de tu. val. c. 11.
Lib. 5. de tu. val.
Epiſt. 56.

VEHICVLORVM multa fuere apud maiores noſtros genera (inquit Mercurialis, (quorum luxuria vſque adeo interdum Romæ creuit, vt referente Plinio, aurea ac argentea facere non ſint veriti: ſed hoc præter inſtitutum noſtrum eſt. Nam, quæ pro ſanis aut ægris in vſu habita ſunt à medicis vehicula, alia ab animalibus, mulis aut equis agebantur, alia ab hominibus, & vtraque vel tardiuſculè vel celeriter. Geſtationem vehiculo factam quamuis cæteris acriorem eſſe dixerit Celſus, ea nihilominus ſecundum Galeni ſententiam, inter debiles exercitationes recenſeri meretur: quo fit, vt ſanis, niſi aliter exerceri impediantur, minimè ominum conueniat. Valetudinarijs atque ſenibus magis: quemadmodum Antiochum exercuiſſe ſeſe, & Cæcilium Plinium accepimus, maximè verò ægrotantibus, de quibus ſermonem faciens Anthyllus, dixit geſtationem in vehiculo factam vim G quandam amoliendi commouendique morbos ſtabiles, & permanentes habere. Quapropter Seneca ad bilem faucibus infixam diſcutiendam, & ad ſpiritus denſitatem extenuendam ſibi mirificè profuiſſe ſcribit, qui quod anhelandi difficultate, ſiue ſuſpirio, vt ipſe vocat, non rarò vſque ad exſpirationis periculum exerceretur, huiuſmodi exercitatione aduerſus morbum vtebatur. Hæc inquam exercitatio duplex ab Aetio traditur, altera mitior, altera vehementior. De mitiori

Lib. 3. ca. 6.

ſcriptum reliquit, ea in capitis affectionibus, & his quibus inteſtina fluxione laborant, vtendum eſſe. Vnde ſapienter Cælius Aurelianus iudicauit capitis dolore vexatos per longam viam geſtari debere, ne frequenti verſione ægrotanti vertigo induceretur, velut etiam non ſine ratione

Lib. 1. c. 1.

in furore, atque paralyſi curandis vehiculi manibus acti geſtationem adhibendam eſſe voluit, quanquam eandem poſtea in epilepſiæ curatione improbauerit, quod motus rotarum vertiginem caliginemque faciat ægrotanti, quæ paſſionis imaginem ferat. Licet enim Galenus Trallianus, & Aetius in vertiginoſis, epilepticis, graui ophthalmia, aut aurium dolore, ſurditate ve captis, necnō in hemicranicis ſimilem exercitationem prorſus auerſari non videantur: attamen Aetius ſic affectos leniter moueri, & auerſos ab itinere retroſum deſidere in curru mādauit: multos ſubiungens

Vectatio retrouerſa

ſe nouiſſe hoc modo curatos, qui nullo alio auxilio indiguerunt. Aetium ſecutus deinde Auicen- H na addidit huiuſmodi vectationem retrouerſa facie peractam viſus debilitati eiuſque obfuſcationi magnum iuuamentum conferre. Hanc mitiorem in aluo fluente commendauit Celſus, quam valetudinarijs quoque, & ſenibus Auſonium Gallum poetam, & Auſonij medici à Marcello citati filium probaſſe puto, quando is amico cuidam ſeni, & à morbo reſurgenti ſcribens, monet ciſio & veredo, quæ erant vehiculorum genera, tardè vehatur, rhedas, petorita, & equorum veloces motus fugiat, his verſibus:

Pellaſoperiferi ſenium, nubemque veterni,
Atque alacri mediam carpe vgore viam:
Sed ciſium aut pigrum cautus conſcende veredum,
Non tibi ſit rhedæ, non amor acris equi.
Canterij moneo malè nota petorita vites,
Nec celeres mulas ipſe metiſcus agas.

Porrò

A Porrò vehiculi gestationem vehementiorem tanquam calefaciente attenuanteque vi præditā in supprimenda carnis multitudine à Cœlio commendatā inuenio, quam item ab ipso pro atrophiæ curatione,& ab Actio in affectionibus pectoris,& stomachi, in tumoribus laxis, in hydropicis, ac stupore attonito percussis veluti optimum præsidium vsurpatū fuisse constat. In lectica gestatio facta, vt prædicta aliquanto remissior atque blandior existit, sic quoque plures vsus apud medicos in exercendis ægris habuisse legitur: quod enim in sanis quandoque eam adhibitam reperiamus, id factum credo, non vt simili exercitatione vlla valetudini accederet vtilitas, sed potiùs quia à senectute siue alia causa (veluti Alexander ob cruris vulnus in militari expeditione lectica vsus traditur,) cogebantur vel vt à puluere, sole, ventorum flatibus, pluuia, grandine ac hyemis rigoribus defenderentur: quocirca nisi aliqua ex prædictis causis homines sani vrgeantur, vt à lectica abstineant, consulo, quoniam præter agitationem illam quæ plurimorum capita vexare consueuit, generat, & in corporibus quendam torporem, dum omnia ferè membra à motu feriantur, vt mox difficilè reddatur, ea maioribus ac vtilioribus exercitationibus assuefacere. Verum enimuerò hac particulari commoditate nō mihi videtur priuāda lecticæ gestatio, quod sani viri ea possunt vti post cibos, non ad exercenda corpora, sed ab obeunda negocia necessaria, citra motus B damnum, aut solatij, & exhilerandi animi gratia, quemadmodum factitasse Augustum, quando se à cœna in lecticulam lucubratoriam recipiebat, auctor est Suetonius. Quantum autem ad exercitanda languentium corpora spectat, duplex fuit illius apud medicos gymnastas vsus, aut gestatis sedentibus aut decumbentibus. Decumbentes in lectica gestantur, vt Antyllus, Actius, & Auicenna memoriæ mandarunt, qui lethargica febri, aut semitertiana aut quotidiana ac phlegmatica vexantur, hydropici secundum Trallium sententiam, apoplectici, resoluti, nephritici ac podagrici: siquidem hæc commotio per lecticam habita (vt ait Arabum medicorum princeps,) materiam expultioni aptam efficit: prodest subinde talis gestatio ijs qui diuturna imbecillitate laborant, qui helleborum sumpserunt: itemque vigilantibus aut segnitie, & pigritia quadam oppressis, necnon ijs, quibus caninum in modum appetitus intentus est, nimirum cum intentio illa sedetur. Cæterùm sedentes ij lectica, secundum Actium, portari debent, qui in interga febrium declinatione consistunt: eadem ratione, & illi qui alias exercitationes obire nequeunt, qui diuturno aliquo, & leui morbo impliciti sunt, qui cùm adhuc imbecilles sint, vires reficere cupiunt, qui tardè alimenta conficiunt. Ex quo prudenter satis Cor. Celsus vbi phtisici nauigare nequeunt, lectica eorum corpora dimouenda consuluit, quemadmodum Alex. Trallianus, si quid aliud, huiusC cemodi gestationes, & naui, & lectica fictas, hydropices iuuare scripsit.

Gestatio per vehicuum vehemētior. Lib.4.cap.1.

Gestatio in lectica.

Curtius.

Lectica noxa.

TEMPERAMENTVM.

LAVRENTIVS Russius equum temperatum existimari asserit, quoniam docilis est, & in dominum, vel nutricū suum seu curatorem facilis placidusque. Ad caliditatem tamen vergere arbitratur, idque argui ex leuitate, audacia, & vitæ longitudine, qua pleraq. animantia superat. Cæterū sicut in nobis vsu euenit, equorū nonnulli sanguinei, alij biliosi, alij pituitosi, alij melācholici. Quō autem inuicē dignoscantur, docet Petrus Montis philosophus G. Ayora Cordubensi interprete, à sanguinea complexione exordio sumpto. Cùm sanguinea (inquit) complexione proportionantur, citi quocunque in curriculo sunt, præsertim si id parumper accliuum est: cæteris delicatiores sunt, & fræni obedientiam supra cunctos possident: breuem anhelitum habent, quamobrem in longo cursu præstare non queunt: D in breui tamen citò eunt, & cum pulchritudine transeunt: tum quia minutim, & iunctim currūt. Ex ijs ferè nullus alta vel longa vestigia facit, sed omnes penè crura anteriora in cursu implicant. Ad iaculandum ex eis nimium præstant, & in gyris huc atque illuc faciendis mirū in modū excellunt. Has habitudines tenent: pedes paruos, & non crebrò multa duritie præditos possident: breues iuncturas articulosue (si dicere cupis) gracilia crura, & media longitudine sita tenent. Fœmora habēt crassa, quæ crura breuiora videri quàm sunt, faciunt: multam etenim carnis copiam in natibus habent, & ea nimium deorsum descendit, neque aliter ea quæ à scapulis pendet, toros anteriorum crurum induit. Carne, & super clunes, & circum ilia abundant: crassi in posteriori parte sunt, in anteriori verò subtilate hilarantur. Tergum, & eius partē aduersam rectè conditā habent. Clunes atque nates rectè conditæ, & optimæ distributæ, sūt quibus cruces apta æquitate respondent. Collum breue, crassumq. tenent. Quæ res simul cum copiosa conditione posteriori ipsos fræno parere efficiunt. Eorum capita parua atque breuia sunt, quæ inter corpulentiam, & maciem medium sortiuntur. Minores huiusce modi complexionis equi, quam ex cæteris sunt. Cholerici neque celeritatem

Cur temperatus esse dicatur equus. Calidum esse. Temperamēto variare. Equi sanguinei.

Equi biliosi.

leritatem neque tarditatem habent, quamuis eorum plurimi tantam ſuperbiam teneant in exitu, E
vt ſiniſtrum iter perſæpe capiant, neque id tamen in alterum magis quàm in alterum latus fieri dicimus, nimium currunt, præſertim in longo curſu; anhelitus quidem patientiores cæteris ſunt; cùm currunt, plurimùm ſe attollunt. Longis quoque paſſibus, & nimium apertis incedunt; eorum plurimi infræni ſunt. Equi nimium veloces iſtius complexionis à ſanguine ſubſecuti naſcuntur, qui eos celeriores, fræno obedientiores, pulchriores, & pretioſiores reddit. In iſtis namq. duabus complexionibus huiuſmodi animantes nimiam oſtentationem aptitudinemque cum vigore poſſident. Quocumque in terræ ſitu currunt, maximè vbi viribus opus ſit. At ſi phlegma pro ſanguine ſequitur, animalia tardiora, & anhelitus patientiora, & inferiora fieri ſolent; quæ melancholiæ aduentu ſemper dureſcunt. Has aut ſimiles habitudines poſſident. Mediocres pedes, & ſatis ab vngula vegetos habent, quæ inter duritiem, & temperiem medium poſſidere experitur. Iuncturæ curtæ atque fortes ſubſiſtunt. Eorum crura tam anteriora quàm poſteriora mediocrem tum longitudinem tum groſſedinem habent: ea tamen nimio oſſe exuperant, quod vndique maximum eſſe omnia membra demonſtrant. Femora tantum ſeorſum erigunt, vt reliqua longitudine excedere videantur. Nates cum clunibus eorum ſtrictæ, & ſiccæ potius quàm vel latæ vel carne vbe
res dicendæ ſunt, præſertim in ſumitate, illic etenim in pectoris volucrũ modum deducuntur col- F
ligun urque. At oſſa clunium nimio interuallo diſtant, groppam longam habent, quæ in parte poſteriori contrahitur, quæ res eorum tergum breue efficit. Ilia adeo ſurſum eriguntur, vt pars illa in qua clunes nateſque conſiſtere diximus, altiorem videri quàm ſit, faciant. At cruces inferiores habent. Supina pars prælonga eſt, quanquam magna ex parte, etſi longum pectus, breuiſſimũ ventrem teneant (quem Hiſpani Hamelgum dicunt) pectora lata atque aperta poſſident; quamuis ob acuitatem quam in fronte tenent, accipitres imitentur, & minorem latitudinem habere videantur, quæ equidem res animalium velocitatem præ cæteris indicat. Neque vllum adhuc pernicitate præſtare, ni id apertè decurrat, compertum habemus. Non ſunt graues ſed in anteriori parte nimium oſſis, & poſſident, & oſtendunt. Crurum altitudine, & corporis breuitate præ ſtant; quod quidem ſignum ſingula animalia vt pernicitate excellant, habere debent, quamuis minus, ob id pondus tolerent. Curſus etenim crurium expeditionem appetit. Huiuſcemodi equi quos cholericos dicimus, colla ſatis longa atq. gracilia ſortiuntur. Quapropter, & poſteriorem leuitatem, & currendi impetum fræno inobedientes ſunt. Capita mediocria ſiccaque tenent, quæ inter longitudinem, & medium conſtituũtur; maiuſcula etiam cholericis quàm ſanguineis inſunt, quod in hominibus ob capillaturam nequaquam oſtenditur: capillis tamen ſubſciſis non minus in G
Equi melãcholici. nobis quàm in equis vti eſt, oſtendi ſolet. Iſtiuſmodi demum equi multum ſentiunt atque elaborant, ſed ſuperbiſſimi ſunt. Melancolici citi vti cholerici ſunt, quamuis, & duri, & intemperati conſiſtant, & multum celeritatis illis vt cholericos æquiparent, deeſt. Eorum etenim nullus cum ſufficientia currere experitur, immo & tam rotũde atque implicitè in curſum eunt, vt inter eorum currendi atque rotandi modum nullum ferè diſcrimen (quanquam non cadant) iudicetur. Magis ſaliendo quàm curſu valent, quam quidem affectionem vniuerſim a melancholicis, animalibus ob ſeruari videmus. Os durum poſſident: multum tamen in longum fugere nequaquam ſolent ſi eos fræna coercent; cruribus quippe vti non magnoperè cupiunt. Ingentes labores perferunt, in ijsq; tolerandis præſtant præſertim cùm ſarcinas deportare expedit. Omnes denique equi qui pedes atque crura arcuata ſortiuntur, & intemperati, & pauciſſimi laboris ſunt, debiles quoque pro ſui corporis magnitudine experiuntur, verùm quia melancholici ſunt, fortes eſſe oſtenduntur, & magnos ictus, vbi tangunt, dare videntur. Pedum cornua benè condita atque fortia quamuis non temperata ſortiuntur; Crura craſſa, curua, atque breuia poſſident. Coxæ atque clunes rotundæ ſunt: Tergus media longitudine coextenditur, quod ſæpe curuum eſt (quem quidem defectum pandum Hiſpani vocant,) quam quidem ob rem, & qui libenter ſtant, ad rotationes ſuper ipſos H
peragendas optimi ſunt. Pectus latum, apertum, & tabulatum (ob ſimilem adequitationem dictum) tenent. Collum curtum craſſumque illis tributum eſt, cui diuerſum caput minimè ſed ſi-
Canes melãcholici. millimum annectitur, quod magno oſſe conſtare vſque quaque conſpicitur. In iuſta pugna valent. At cùm choleram huic complexioni anteire natura vult, longè præſtant. Canes quoque huiuſmodi complexionis fortes ſunt, & tenaciſſimè mordent qui pollices magnos atque aduncos in ſuffraginibus magna ex parte habent, (quamobrem peſugnados ipſos Hiſpani appellant) Simi etiam eſſe conſueuerunt; quæ res, & in equis, & in canibus dignoſcendis commune inditium eſt.
Equi pituitoſi. Phlegmatici lenti in principio ſunt, neque vlla tamen in totius curſus parte laxitudinem deſerunt, quanquam, & in medio, & in fine minorem lentorem retineant; præſertim ſi curendi ſpatium acliuum eſt, & nimium dilatatur, & aliorum complexionum defectionem exiſtimes. Neque eos ob id vnquam leues eſſe, ſed, vno ferè modo in longum pergere dicimus, quam rem ij qui iunctum atque celeriter vim imittunt, agere non poſſunt. Parum ſaliunt, & ſpatioſè voluuntur. Non citò

à curſu

A à cursu consistunt, quamuis, & molliore sint, & multum fugere nequaquam assuescant. Laborũ patientiores experiri quàm videri consueuerunt. Ex istis vel cũ melancholico humore commixto multi resides sunt. Verùm cum melancholia precedit, phlegmaque subsequitur, iter pertinacius refutare, & vlterius nolle progredi pugnant. Horum pedes magnitudine sparguntur, quorum cornua mollia sunt: articuli immo artus longi, crura verò atque femora longa existunt: at sua fœmina (interiores coxarum partes intelligas) nimium carnosa, & quoquo modo summissa iacent. Tergum atque ilia longa porriguntur, venter propensus atque longus est. Pectora curta, non lata sed nũnia carne inducta possident: colla crassa longaque existunt, & plurima induuntur carne: quibus capita conformitate proculdubio correspondent. Latiùs in istis equorum complexionibus scribi poterat, debueratque: plura etenim alia tum publica, tum quouis modo tecta sortiuntur. Verùm cùm hæc vniuersalia cognoscantur, cætera quæ restant, facilè comprehendi poterunt: Magnitudinis atque colorum discrimina pro aliquali cognationis parte; non autem pro vniuersa infallibiliue norma inseruntur. Singulæ quippe istiusmodi differentiæ in quauis complexione, & locum inueniunt, & inesse experiuntur. Sanguinei minores cæteris sunt, qui vel album vel castaneum colorem (ob fructuum similitudinem à nobis dictum) sortiri assuescunt. Cholerici inter *Equi sanguinei.*

B mediam, & proceram magnitudinem consistunt: at colorem ex cinereo atque albo cum medio vtriusque coloris permixtis confectum habere solent (qui color rutio ob rotarum discretionẽ ab Hispanis dicitur,) quamuis ex equis istis non pauci castanei sint, nomen iam desuper expositum. Melancholici mediocres, & nigri sunt. Phlegmatici magni, albi atque castanei esse assueuerunt. At in singulis prouincijs equorum complexiones illis quæ hominibus insunt, conformari sunt solitæ, tunc præsertim cùm non delecti vel externi emissarij equas comprimerent, sed cùm tumultuatim ac permixtim ex ijs vti ex hominibus generatio fieret, id (quod retulimus) longè certius obseruaretur. Hæc itaque Petrus Montis, quæ fortassis aptius ijs quæ ex Cardano de electione equorum scripsimus coniũgi possint sed & hic non malè quadant, cùm deinceps quæ vel ad equi præseruationem à morbis, vel ad curationem eorundem pertinent; sit dicendum. Temperamentum enim ægri in primis cognoscendum est medico. *Cholerici. Melancholici. Pituitosi.*

MORBI, EORVMQVE Cura.

C

ARISTOTELES author est, homines vsu peritos asserere, totidem ferè morbis equum atque etiam ouem infestari, quot homo solet. Ego verò de singulis accuratè tradere non institui sed de ijs tantùm in quos frequentius incurrere solent. Nonnullos autem cognoscere difficile est, vt tradit Pelagonius, propterea quòd eadem sæpe signa diuersis in morbis appareant: Verbi gratia, non solùm febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiorem, sed cùm alij etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam prouenium ijs animantibus, quæ longior insolatio aut diuturnus labor ad imbecillitatem perduxit. Ea non possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergo putabis ipse dolorem esse ventris aut tormina, neque ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum ægrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoque prorsus dissidentium indicia facilè deprehendes, si diligentius animaduertas. Aegrè autem habere equum non difficile est cognoscere, nam tristior est solito aut pigrior, vt ait Vegetius, somno *Morbos multos cognoscere cui difficile.* *Aegrotantes signa.*

D non vtitur consueto, nec solito se more transuoluit, nec requiem vt assumat, accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omnino fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior; incessus ipse, quo maximè notatur segnis, ac nutans. Cùm huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud (inquit) separabis à cæteris, vt contagionem non inferat proximis, & facilius in solo iam causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam vel tertiam diem ab illa mœstitia fuerit absolutum, nihilque resederit in corpore ipsius quod putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitiã, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio, nam frequentius inspici debet, & cautiùs, quod semel cœpit esse suspectum. Hucusque Vegetius. Idem tradit equos in nonnullis morbis cadere, vt in eo qui inde caducus vocant, & eo quem Frenes vocant, & malide humida, & morbo acuto ex pabulo contracto (apparet crithiasin hoc est vt Gaza vertit, hordeationem intelligere; nam in hac quoque cadunt, & erigi recusant.) In podagra *In quibus morbis cadant.*

etiam

etiam ferè ſtare, & ambulare neſciunt: ſi coguntur, claudicant: ſæpe ſe proijciunt, vt indigeſto ex hordeo animalia quæ propter dolorem non coquunt cibum. Plerumque autem morbos concipiunt laſſitudine, & æſtu, nonnunquam, & frigore, & cum ſuo tempore vrinam non reddunt: vel ſi ſudant, & à concitatione confeſtim bibunt, vel ſi cùm diu ſteterint, ſubitò ad curſum extimulatur. Quantoperè autem frigus noceat equis, ſupra in curatoris munere indicauimus. Labor quoque per nimium calorem eos ſclamatos, id eſt emaciatos facit. Iam verò plenitudo, & obeſitas quamuis morbus non dicatur, æquè tamen lædit, & medicationem requirit. Morbi acutiſſimi tres authore Hierocle, equis, & alijs, quorum ſolidæ ſunt vngulæ, accidunt, veſica, conuerſio inteſtinorum quæ ileos (inquit) vocatur, & cardiacus: cæteri verò ad dies aliquot differuntur. Addit tamen ſolere etiam crithiaſim, & ſuffocationem, & ventris dolorem illico perimere, niſi præſſens remedium auxilietur. Cęterum recentiores frænes vulgò vocant morbum quendam, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt, & pariſthmia periculoſa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè die occidit. Morborum qui toti corpori communes ſunt, præcipui ſunt macies ſiue extenuatio, febris, peſtis, ſcabies. Particularium alij etiam interni, alij externi. Interni ſunt dolores capitis, ventris, & inteſtinorum, neruorum læſio, oculus cruore ſuffuſus, oculus percuſſus, inflammatio, lachrymæ, lippitudo, caligo vnguis, & albugo, dolor dentium, palatina vulgò dicta, barbulæ ſub lingua, tonſillæ, hæmorrhagia, ſtrumæ, Tuſſis, ſtrangulio, aſthma, dolor cordis, bulimus, cruditas, dolor exflatibus, Lumbrici, nephritis, frænes, vrinæ difficultas, dolor exretentione vrinæ, ſtranguria, mictio ſanguinis, tumor teſtium, vuluæ procidentia, langium in cauda, ita vocat Ruſius malum quoddam, à quo velut à cancro pili ac oſſa caudæ corrumpuntur, defluuium pilorum caudæ, attritis, podagra, ſuperoſſum pedis luxatio, vngularum vitia, vulnera, vlceraque multarum partium, & morſus. Hi ſunt ferè præcipui equorum affectus, de equorum curatione vel ideò non pertractabo, quòd ea peculiare idque grandiſſimũ volumen requirat; quã obrem authores, qui dẽ ſingulis agunt tantummodo indicabo, mox remedia quædam allaturus, quibus in pleriſque affectibus veterinarij vtuntur. De equis itaque emacitatis, Hippiat. cap. 62. De extenuatis, & ſtrigoſis incertam ob cauſam, ibidem. cap. 68. Si extenuatus ſit equus, Geoponica 16. 3. ex Abſyrto. De equo qui cùm abundè edat, non proficit, Ruſius, 156. Ad cutis ſiccitatem & maciem, Pelagonius cap. 128. De macerata fruge quam ſtrigoſis equis Capadoces exhibent Hippiat. 129. De nimis pingui equo, vt macreſcet, Ruſius 153. De febri equi. Hippiant. 1. Geoponica, 16. 4. Vegetius 1.31. De febribus internis, idem ibidem, & per ſequentia quinque capita. De peſte Hippiatrica 4. Virgilius in Georgicis ſic canit:

Morborum cauſę.

Frigus vt equis noxium

Morbi acutiſſimi.

Franes morbus qui.

Morbi toti corpori communes.

Particularium diuiſio

Equi emaciati.

Febris.

Peſtis.

Labitur infelix ſtudiorum atq; immemor herba
Victor equum, fonteſq; auertitur, & pede terram
Crebra ferit, demiſſa aures, incertus ibidem
Sudor; & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tracti ante dura reſiſtit:
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus
Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus:
Tum verò ardentes oculi: atq; attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia ſingultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obeſſas fauces premit aſpera lingua.
Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenęos, ea viſa ſalus morientibus vna.
Mox erat hoc ipſum exitio; furijſq; refecti
Ardebant, ipſi q; ſuos, iam morte ſub ægra
(Di meliora pyg, erroremq; hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniebant dentibus artus.

Malis.

De febri equorum epidemia, Rurſus 166. De melide (quo quidem vocabulo peſtilentia appellatur, ſed habet plures ſpecies, vt docet Vegetius 1.2. & deinceps; quanquam ipſe non malidẽ, ſed malleum vocet.) Hippiat. 1.2. Molis Theomneſto duplex, alia ſicca quæ latet, alia humida, in qua ſanies pituitoſa per narem albicans effluit. Vegetio etiam alienatus vocatur, & orabus. De cauſis, & curis generalibus malidis Vegetius 1.17. Suffimenta contra eam. Idem 1.19. & 20. De malide humida (eſt autem duplex, recens vna, & ſine odore, alia inueterata, & fœtida.) Hippiat. 2. Morbi humidi ſigna. Veget. 1.3. cura 1.10. De malide ſicca, Hippiat. 2. Morbi aridi ſigna. Veget. 1.4. cura, ibidem 11. Morbi ſubtercutanei ſigna, & cura. Ibidem 5. & 12. Malis intercus, Hippiat. 2. Morbi articularis ſigna, & cura Vegetius 1.5. & 12. Malis articularia, Hippiat. 2. Ad articularios dolores, Ibidem 129. De ſcabie, Vegetius 3.71. Ruſius 72. Theomneſtus in Geopo

Alienatus.

Orabus.

Morbus articularis.

Scabies.

nicis

A nicis 16. 17. Hippiatrici cap. 6. 32. Si ſcabies latius prurit, ibidem 69. De ſcabie, & eius cura. Albertus lib. vigeſimo ſecundo Hæc authore Columella huic quadrupedi mortifera eſt, niſi celeriter ſuccurritur. Si leuis eſt (inquit) inter initia candenti ſub ſole vel cedria vel oleo lentiſci linitur, vel vrticæ ſemine, & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus ſalitus thynnus remittit. Præcipuè tamen huic noxæ ſalutaris eſt adeps marini vituli: ſed ſi iam inueterauerit, vehementioribus opus eſt remedijs, propter quod bitumen, & ſulphur, & veratrum picí liquidæ, axungiæque veteri commiſta pari pondere incoquuntur, atque ea compoſitione curantur, ita vt prius ſcabies ferro eraſa, perluatur vrina. Sæpè etiam ſcalpello vſque ad viuum reſecare, & amputare ſcabiem profuit, atque ita factis vlceribus mederi liquida pice atque oleo quæ expurgant, & replent vulnera æquè: quæ cùm expleta ſunt, vt celeriùs cicatricem, & pilum ducant, maximè proderit fuligo ex aheno vlceri infricata. Hæc ille, & aliàs; Impetigines, & quicquid ſcabies (inquit) occupat, aceto, & alumine defricantur. Nonnunquam ſi hæc permanent, paribus ponderibus permiſtis nitro, & ſciſſo alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentiſſimo ſole vſque eò ſtrigile radun ur, quo ad eliciatur ſanguis: tum ex æquo miſcentur radices agreſtis herbæ, ſulphurque, & pix liquida cum alumine: & eo medicamine prædicta vitia curantur. Pli-

B nius, & Auicenna tradunt equorum ſcabiem ranis decoctis in aqua extenuari, donec illini poſſit, dicique ita curatos non repeti poſtea. Nonnulli perſonatiæ ſiue arctij radicem tritam miſcent cum lacte vaccino, & equorum ſcabiem illinunt. Sunt qui vngentum parent veteri axungia, oleo laurino, helleboro albo, & argento viuo permixitis, ita vt ad libram axungiæ ſextam olei laurini partem, hellebori octauam; argenti viui verò quantum ſatis videbitur pro ſcabei modo, non nimium tamen. Simile ferè vnguentum deſcribit Ruſius 32. Plinius diuerſis locis ad ſcabiem, & pruritum quadrupedum celebrat haleces ſale infuſas per noctem; aquam maris: amurcam olei coctam cum lupinis: aſphaltum: aſpholdellum illitam, & priuatim in equis: butyrum cum reſina: chamaleontis ſuccum: helleborum nigrum cum thure, & cera, aro & pice, vel cum pſyllio: Faucibus bouis vel bubali: glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, oleum lentiſci: paſtinacæ piſcis iecur coctum in oleo, (quo medicamento efficaciſſimè curari ſcabiem aſſerit,) picem; ſalem chalaſtræum, hyſſopum cum oleo. De ſcabie, & pruritu colli & caudæ equi Ruſius 72. Et de ſcabie in g nere, ibidem. Dolorem capitis (inquit) Columel la, indicant lachrymæ quæ profluunt, aureſque flaccidæ, & ceruix cum capiti aggrauata, & in terram ſummiſſa. Tum reſcinditur vena quæ ſub oculo eſt, & os calda fouetur, ciboque abſti- *Dolor capitis.*

C netur primo die. In poſtero autem potio ieiuno tepidæ aquæ præbetur, ac viride gramen, cum vetus fœnum, & molle ſtramentum ſubſternitur, crepuſculoque aqua iterum datur, parumque hordei cum viciæ libris duabus, & ſemis, vt perexigua portione cibi ad iuſta perducatur. Ad capitis dolorem, Vegetius 2. 8. Capitis, & caluariæ, Hippiatrica 104. Appioſus, id eſt, hemicranicus equus, vnde & mens hebetatur, & viſus: & quia vna pars prægrauatur, tanquam ad molam vadit in gyrum, vt ait Vegetius, qui omnes capitis valetudines, præcipuè veteres, & periculoſ cyclo curandas eſſe tradit, de quo in purgatione ex eodem dicemus. Irremediabile malum eſt teſte Ariſtotele, ſi cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera ſubſidant, & ilia perſtringantur. De cordis dolore, Hippiatrica 29. Si equus doleat ex flatibus, & ilia tumeant, & ferè totum corpus plus ſolito, Petrus Creſcentius 9. 18. De dolore ex flatibus qui ſubeunt meatus corporis concalefacti, vnde ilia ſudant, & corpus quandoque valdè tumeſcit, & equus valdè affligitur, Ruſius 149. Emphragma, ideſt tortura, & extentio ventris dolorque cum magno periculo, Vegetius 1. 40. De Emphragmate, idem 1. 47. Curatur extractis è longanone excrementis manu oleo iuncta, vel clyſtere iniecto. Vide etiam Hipiatros 43. De dolore ventris, Vegetius 1. 49. Hippiatri 31. & 33. De dolore inteſtinorum. Ibidem 36. Colu- *Appioſus equus.* *Dolor cordis.* *Dolor ex flatibus.*

D mella author eſt, nec non, & Vegetius boues, & equinum genus dolore ventris, & inteſtinorum liberari, ſi cùm dolent, aues viderint natantes ac præcipuè anatem. De ſtrophoid eſt, tor- *Strophus.*
minibus Hippiatrica 45. De cauſis eiuſdem, & cura, Vegetius prim 43. Equus (inquit tert. 53.) volutatur, patitur torſiones, ilia ſibi reſpicit, ſtercus durum aſſellat, terram pedibus tundit dolore cogente intermiſſis horis refrigerationem ſentit, & requiem. De Coli dolore, Vegetius *Dolor coli-*
prim. 41. & prim. 50. & 3. 52. Coli cruciatus Hippiatric. 31. Ad coliços compoſitio, Vegetius *cus.*
4. 27. Colicis vnde ſanguis trahendus, idem 1. 27. Capiuntur equi, vt Ariſtoteles quoque annotauit, etiam rigore neruorum, cuius (inquit) indicium, venæ vt omnes, neruique intendan- *Neruorum*
tur, & caput ceruiceſque immobiliter rigeant, rectiſque cruribus gradiantur. De neruorum *rigor.*
læſione Abſyrtus in Geopon. decim. ſext. ſept. De ſangnine qui apparet in oculis equorum. Ruſius, 57. De oculis cruore ſuffuſis Hippiatrica 11. Ad oculum percuſſum, Vegetius quart. 27. Ruſius 59. Ad dolores oculorum Hippiat. 11. Columella aſſerit omnem dolorem oculorum inun- *Oculorum*

 morbi.

ctione ſucci plantaginis cum melle Attico, vel ſi id non eſt, vtique thymino celeriter leuari. E
De inflammationibus oculorum, procidentijs, defluxionibus, Hippiatrica 12. De lachrimis oculorum Ruſius, 53. Contra ruborem, & dolorem oculorum, idem, 61. De lippitudine Hippiatrica 11. Abſyrtus in Geoponicis 16. 5. Frequenter autem oculi caligine, & nebulis læduntur: claritatem reſtituere putant medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus, & incoctis cum rhodoſtagmate; Oculos etiam equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vnciam mellis puri, Zinziberis drachmas duas admiſce, & ſtillaritij liquoris rutæ vnciam ſemis: hoc oculis inditum, & iumentis, & homini prodeſt. Contra maculam in oculo equorum, Ruſius 58. Pterygia id eſt vngues oculorum. Hippiatrica vndecimo. De vngula oculorum, Ruſius 56. Eſt autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Collyria ad oculorum albugines Hippiatrica, duodecimo. Geponica Græca decimo ſexto. Ad oculorum album vel glaucomata, Vegetius quart vigeſim. ſeptim. Ad album ex humore vel percurſſura natum, Vegetius ſecund. vigeſim. ſecund. Collyria diuerſa ad album in oculis. Idem 4. vegeſim. ſeptim. Suffuſio vel album quomodo per nares curetur. Idem 2. vigeſim. prim.

Os vlceratum. Ad os vlceratum, Hippiatrica 60. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2. 32. Si

Palatina. vena in palato inciſa claudi non poteſt. Idem 2. 35. De Palatina, Ruſius 65. Sunt autem ſul- F
ci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto, & ariſtis pleno pungente palatum, aut ex phlegmate orti: De barbulis ſub lingua, Idem 69. Harum meminit etiam Al-

Barbulæ ſub lingua. bertus, Barbulæ quædam (inquit) fiunt in palato equi, ficcæ, in modum conorum mamillarium alicuius beſtiolæ, quæ cum creſcendo longiores paruo grano fuerint, equum ab edendo impediunt. Ad tonſillas, Hippiatrica 18. & vigeſim. De ſanguine per nares fluente,

Tonſillæ. Hippiatrica 42. Vegetius 1. 54. Columella reprimi ſcribit infuſo naribus viridis coriandri ſuc-

Hæmorrhagia. co. Ad ſtrumas rumpendas, Hippiatrica vigeſim. Vegetius ſecund. vigeſim tert. Pulmonarij, & vulci, Hippiatrica tertio. Ad tuſſim equorum, Hierocles in Geoponic. 16. 11. Hippia-

Struma. trica 22. Vegetius 3. 67. Ad tuſſim ſiccam, Idem 3. 68. Ruſius 165. Ad tuſſim ſi quid fau-

Pulmonarij. cibus inhæſerit, Vegetius tert. 62. Ex faucibus, idem tert. 66. Ex aſperato gutture, Ibidem.

Tuſſis. Si ex vulneribus faucium tuſſis vrgebit. Idem tert. 70. Si ab internis tuſſierit, Ibidem. Ad tuſſim ex perfrictione. Idem tert. 63. In hac caput deorſum demittunt tuſſiendo vſque ad terram, bibentibus aqua per nares currit: Eſt, & tuſſis à colibus, cùm coles iniuriæ pleni ſunt, tumentque dum bibunt, ſic affecti continuè ruminant. Idem tert. 64. Eſt denique (inquit idem tert. 65.) ab interioribus, grauior, & penè inſanabilis: hæc nares iumenti præcludit, vt G
ſpiritum reddere non poſſit. Si ilia ſpiſſis pulſibus ducit, ſignum eſt prouenire à iecore vel pulmone, vel præcordijs: ſin lentis pulſibus ilia duxerit, & ventrem, indicat tuſſim de his locis, in quibus inteſtina ligantur, quorum tenſione, & iniuria compelluntur tuſſire. Nam ſi curſu nimio vel latiore ſaltu conuexata ilia fuerint, hæc naſcitur cauſa. Ex nimio quoque æſtu vel intolerabili frigore interiora vitiantur, & faciunt tuſſicos. Vnde vulſi appellantur.

Tuſſis. Hæc ille. Ad tuſſim, & vulſos, Idem tert. 69. & 70. & quart. 9. Caſtaneam equinam ſic dictam ait Gulielm. Quaelbenus in epiſt. ad Matthiolum, quòd ternæ aut quaternæ deuoratæ, pectoralium equorum morbis, tuſſi præcipuè, & anhelitus difficultati opitulentur. Recens tuſſis (inquit Columella) celeriter ſanatur, pinſita lente, & à valuulis ſeparata, minuteque molita. Quæ cùm ita facta ſunt, ſextarius aquæ calidæ in eandem menſuram lentis miſcetur, & faucibus infunditur, ſimiliſque medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, cacum inibuſque arborum recreatur ægrotum pecus. Vetus autem tuſſis diſcutitur porri ſucco trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuſo. Plinius affirmat, verbaſci cuius flos eſt aureus, tantam vim eſſe, vt iumentis etiam non tuſſientibus modò, ſed ilia qnoque trahentibus, auxilietur potu. Iſtiuſmodi vulſos equos in Hippiatricis Græcis βλασὺς vocari legimus, H
quo modo etiamnum nos vulgò eos vocamus, quicumque ſcilicet grauiter tuſſiunt, & Vegetius tert. 42. vulſare poſuit pro valdè tuſſire. Barbari quidam recentiores, pro vulſis vul-

Vulſare quid ſiuos, & pulſiuos equos dicunt. Petrus Creſcenſius pulcinam dicere videtur ipſum morbum. 9. vigeſim. Morbus (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, qua obſtruit pulmonis arterias, ita vt equus vix reſpirare poſſit: Signa ſunt, narium magna ſpiratio, & ilium (circa coxas) crebra pulſatio (hinc fortè aliquis pulſiuum equum dici conijciet, non tanquam vulſum: ſed cùm res vna ſit, de vocabulis non contendimus,) Incurabilis ferè eſt: tentantur tamen remedia quædam, &c. Autumni tempore cibetur equus vuis maturis, vel dulci mulſo potetur. Mangones quidam impoſtoreſque ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. Ru-

Li. 3. Ep. 9. ſius ſi vuas, vel racemos abundè ederit, liberari ait, nec ſimile huic remedium reperiri. Cælius Calcagninus vir alioqui doctiſſimus, haud ſatis peritè hunc affectum peripneumoniam

vocat

A vocat his verberis: Chamæleuce ea est quam olitores, & agrestium vulgus vngulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginem vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto, vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerumque proficiscens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latinè pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis, & ab ijs quæ difficulter admodum trahunt. Mulomedicorum imperitia hoc tempore vulsos vocitauit. De vulsis Vegetius tertio. 66. De equo pulsiuo, Rufius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua, & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes, & decoctio serpentum, &c. Ad vulsos, & ruptos (grauiter tussientes,) Vegetius tertio, septuagesimo. De equis spiritu distentis, Hippiat. 62. Aduersus strangulatum prouenientem cum equus satur cibo ad cursum agitur. Hippiat. 111. De strangulione Per. Crescentius, 9. 16. Morbus idem cum tonsillis videtur, de quibus Hippiatri Græci agunt. 18. & 20. Glandulæ aliquot (inquit ille) circa caput equi sunt, & earum quædam sub gutture, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendêtes, vnde totum guttur inflatur, & meatus respirandi comprimuntur. Nisi autem tonsillæ sint, viuulæ fuerint à quibusdam dictæ, eodem scilicet in loco glandulæ quædam, similiter ab influxu capitis auctę, & arteriam eodem modo constringentes, vt animalia suffocentur, nisi in tempore succuratur, per cauterium aut incisionem. Exciduntur autem etiam strangulionis glandulæ, & apud Græcos Hippiatros tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cùm omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat, cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca, & aqua nimis crassa, & ex phlegmate collecto propter otium equi: vel licca esca cum puluere commista, vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea iassus fuerit, & ieiunus Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in morbellam transit, & periclitatur. Rufius ait ita affectos equos cap. 63. cum gurgulatione quadam spirare, & vix transglutire. Apud alios strangulina vel strangulio est catarrhus, & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multa per nares humore effluente, qui nisi sponte fluat, suffimentis aut errhinis prouocatur. Inter alia remedia cauterium adhibetur sub mento, & caput ita ligatur, vt deorsum spectet, quò liberius, effluant humores. Sunt, & vuulæ recentioribus dictæ glandulæ quædam inter collum, & caput equi, quæ auctæ deglutionem, & respirationem impediunt. Ex his laborantes equi, aures subinde concutiunt, fictiunt, lambunt quod apponitur, Vide Rufium capit. 63. Crescentius 9. 17. glandulas ait esse circa maxillas: vulgus vt inuenio viuas appellat. Rufius etiam iunulas appellat, nisi corrupta vox sit. Equus (inquit) habens iunulas, si subito vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuò scorditiones patitur, non videtur posse euadere. Scribit Gesnerus se audiuisse, sic affectis equis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtri usque auris: esse etiam apud suos, equarios qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt, & qua postrema parte auriculæ cutis attingitur, illam rescindunt, & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestiferas eximunt. De strangulione, Rufius, 63. De strangulione, & cymorrha, item de viuulis Petrus Crescentius 9. 17. Tormentillam datam in potu vel pastu Albertus vtilissimam ait esse bobus, & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthmate, auribus flaccidis, & fastidio cibi. De asthmate id est suspirio, Vegetius tertio 68. De asthmate, & orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnæa (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus in ferta pectori radicula, quam veterinarij consiliginem vocant, aut narium aut auricularum radicibus impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumque virus elicitur. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furfures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inserunt inter cutem, & carnem foramine transfixo subula. De orthopnœa, Hippiat. 27. In orthopnœa (inquit Vegetius tert. 46.) siue plagio rigido equus etiamsi rrahatur, ambulare detrectat, anhelat grauiter, frequenter suspirat, ronchos ducit, ilia suspendit; dum manducat, tussit: difficilè liberabitur, licet diu viuat. De dolore cordis Hippiat. 29. Cardiacus morbus, ibidem. Vegetius 2. 4. De bulimo, id est intensa fame, Hippiat. 67. Vegetius tert. 35. De bulimo ex fame vel lassitudine, idem tert. 35. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippia. centesimo vigesimo nono: Inter præcipua remedia recẽsetur id genus seminis quod git appellatur: cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus, & vini sextario, atque ita faucibus intruduntur. Et nausea discutitur etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abundè non edat equus, Absyrtus in Geoponicis 16. 12. Si hordeo malo aut nimio lædatur animal, Vegetius tert. septuag. tert. De dolore

Strangulatus.

8. Hist. animal. c. 13.

Asthma.

Orthopnœa.

Dolor cordis.

Bulimus.

Ad cibi fastidia.

Plethora. ex nimia ingeſtione hordei vel ſimilis indegeſti, Ruſius centeſimo quinquageſimo Vegetius E
plethoram ex hordeo fieri tradit, ſi equi dum ſudant, hordeum comederint; vel ipſum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet; vel copioſus, quàm oportet ocioſa paſcuntur. Sudant, ligati ſunt armi, ambulant incertum. Hierocles, & Abſyrtus equum ſcribunt, cùm ex itinere aut curſu adhuc anhelabundus hordeum deuorarit, cruditate vexari, quæ ſubter tergus irrepens, per totum corpus euagatur; itaque conuelli equum, vt nec pedibus inſiſtere, nec articulos inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerere: ſudorem femoribus, & coſtis erumpere. Cibum inter ſuſpira datum, raptim cum halitu trahi. Caducum recuſare exurgere, ſed decumbentem pabulo veſci. An ſit morbus iſte hyperæmoſis aut potius crithiaſis id eſt hordeatio, in-

Hordeatio.

quirendum. Ariſtoteles hordeationis indicium eſſe ait, ſi palatum moleſtet, & feruentius ſpiret equus quàm ex conſueto. Nullum huius mali remedium eſſe, niſi ſponte natura emendetur.

Repletio, & cruditas. Oppletio, & cruditas, morbus acutus, Hippiat. 99. Ad cruditatem, Eadem 228. Si equus ab ex indigeſtione febriat, Vegetius 1.35. Si animal fœno malo lædatur, Idem 3.72. Hippiat. 31. Si

Aluꝰ obſtructa. equus doleat ex nimia indigeſtione hordei vel alterius ſimilis tumefacti in ventre aut ſtomacho,

Ad procidentiam ſedis. quod noſcitur ſi venter ſit durus, & ilia tumeant, Pet. Creſcent. 9. 18. Ad aluum obſtructam, Hippiat. 129. De alui profluuio, Abſyrtus in Geopon. 16. 8. Vegetius 3. 16. Hippiat. 62. Ad F

Lumbrici. procidentiam ſedis, Hippiat. 129. Teredines vel lumbrici, Hippiat. 41. Vermes in ventribus equorum, Albertus, & Ruſius 167. De clyſterijs ad curam lumbricorum, & tinearum, Vegetius 1. 45. De ventris dolore ob vermes, Hippiat. 31. De coſſis, & lumbricis, qua crura tollantur ad manum, Vegetius 1. 45. 52. De lumbricis, coſſis, & tineis, idem 1. 44. Ad coſſas, vermes, vel tineas, idem 4. 10. Vermium in inteſtinis ſigna eſſe Columella ſcribit, ſi iumenta cum dolore crebrò volutantur, ſi admouent caput vtero, ſi caudam ſæpius iactant: præſentem eſſe medicinam, ita vt ſupra ſcriptum eſt, inſerere manum, & ſimum eximere: deinde aluum marina aqua vel muria dura lauare, poſtea radicem capparis tritam cum ſeſtario aceti faucibus infundere: nam hoc modo (inquit) prædicta intereunt animalia. Camerarius vermes iſtos non vnius generis ait eſſe, alios enim grandiores in aluo naſci, atque his liberari equos difficilè, alios albidos in ano adhæreſcere videri: hos (inquit) eximes, & inſperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanthi boni non rubicundi cochleare vnum in decocto abſynthij. aliqui abſynthite vtuntur. Prodeſt, & cæparum aut lumbricorum terreſtrium pondus denarij vnius tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam minorem radice alba, & ſemper perforata aduerſus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Geſne G
rus eſſe ait qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum. Ex teſtis ouorum, pipere vſto & rubigine ferri, puluis aridus fit, injciendus aceto tempore vſus: aliquos, & ſalem addere. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre, & inteſtinis exigi polliceri: alios vinum infundere, in

Subrenalis morbus. quo anagallis conciſa ebullierit. Subrenalis morbi ſigna, Vegetius 1.8. cura. 1. 15. Vnde ſanguis tollendus in eo ſit. Idem 1. 27. De dolore renum, idem. 3.7. & 3.4. parte ſecunda eius libri. In Hippiatricis legimus nephriticum equum poſteriore parte tractim progredi, & vacillan-

Vrinæ difficultas. tem inter incedendum parietes ambire. De calculoſis iumentis, Vegetius 1. 46 De vrinæ difficultate, idem 1.61. Hippiatr. 33. Abſyrtus in Geopon. 16. 3. Theomneſtus ibidem 13. Non malis equis (inquit Camerarius) frequenter morbus diſuriæ infectus eſſe conſueuit. Succuritur his, ſi aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina; aut in cœnum dimittantur: aut etiam penis molliter fricetur, aut viua muſca in illius canaliculum immittatur: nam inuitari ad mictum hos ſibilis, aut ſonis quibuſdam oris, notum eſt. Sed ſi hæc non profuerint, ſuadent (Vegetius 3. 15.) vngulæ ramenta teri, & in vino infundi equo: aut intectum equum à ceruice vſque ad coxam ſuffire iuniperi baccis, aut croco aut caſtorio. Contra hoc malum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præſertim, in frigidam dimittatur equus, maximè H
de itinere feſſus, priuſquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, ſi difficulter meiere, vrinam ve quaſi guttatim exprimere ſoleat equus, tum cimicem imponendum, in aurem, dextram quidem fœminæ; lævam autem maris, futurumque vt malum ceſſet. Vegetius cimices tritos ab aliquibus in nares animalis mitti ſcribit, & alium ſuper naturam qua mingunt, confricare: certiſſimo auxilio. Si doleat equus ex retentione vrinæ veſicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoſcitur, & iactatione frequenti in terram, Petr. Creſcent. 9. 18. De dolore ex retentione vriuæ, vel de veſicæ inflatione, & torſionibus, ſtranguria, iſchuria, Ruſius centeſimo quinquageſimo primo. Si vrinam non faciat (inquit Columella) eadem fere remedia ſunt, (quæ proximè antè ad laſſitudinem præſcripſerat:) nam oleum immiſtum vino ſuper ilia, & renes infunditur: & ſi hoc parum profuit, melle decocto, & ſale collyrium tenue inditur foramini, quo meat vrina: vel muſca viua, vel thuris mica vel de bitumine

collyrium

A collyrium inſeritur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, ſi vrina genitalia exuſſerit. Nonnulli vinum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinam ita ſtatim ciendã ſperantes. Si equus doleat ex retentione vrinæ veſicam inflantis, equus cum aliqua equa per ſtabulum liberè permittatur abire, ſicque neceſſario prouocabitur ad vrinam (inquit Creſcent.) Et nota quod hoc remudium ad omnes dolores vtile reperitur; quia voluntas coitus valde naturam corroborat. De ſtranguria, val ſtillicidio vrinæ, Hippiat 33. Vegetius 3.15. Ruſius 151. Ad ſanguinis mictum, Vegetius 9, 10. Theomneſtus in Geopon. 16.14, Ad ſanguinis mictum, tum ex plethora in ocio, tum alias in labore nimio, onere, vel aſcenſu, Vegetius 3.12. De teſtium tumore Veget. 3.64. de inflatione teſticulorum, Ruſius 97. De teſtium inflammatione, Hippiat. 70. Item 49. De Enterocele, Eadem 50. De vnluæ procidentia Hippiat. 15. Ad matricis dolorem, Vegetius 1.45, De langio in caudæ equi, Ruſius 162. Eſt autem hoc malum (inquit) inſtar cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac oſſa caudæ corrumpuntur. De defluuio pilorum caudæ, Hippiat. 55. Ruſius 151. In caudæ flagelio ſæpe furfures (inquit Camerarius) pilos exedunt: tum elui locum oportebit vrina pueri, & vino calido foueri, mox decoctum maluæ cum ſucco radicis althææ miſcebimus vino dulci, & oleo, atque locum vitiatum perungemus, Idem ſcribit, B ex Hippiatricis, videlicet Græcis, althæam radicem præſens eſſe remedium cõtra defluuia, & tenuitatem pilorum, tam in hominibus, quàm in brutis. Contra omnem dolorem, & tumorem, & indignationem neruorum, Ruſius 176. De neruo contracto. Idem 174. Ad dolores ſpondylorum, & ſpaſmos. Hippiat. 26. Articularem morbum Vegetius inter ſpecies malidis ponit libr. 1. De malide articularia, Hippiat. 2. De ſuperoſſibus equi, Ruſius 108. Petr, Creſcent. 9. 39, Fiunt autem calloſa iſta tubera non in cruribus tantùm, ſed alijs etiam partibus equorum, non tam noxia, quàm viſu turpia. Si ſuper os in iunctura ſit, quomodo tolli debeat, docet Albertus. De omnibus coronæ duritijs, quæ tofacei calli nominantur, Hippiat. 113. De marmore, id eſt tuberculo iuxta coronam, id eſt, vngulæ exortum, Hippiat. 53. Græci μάρμαρον nuncupant. De podagra iumentorum, Hippiatr. 54. Vegetius 2.53 Equus podagricus (inquit Abſyrtus) humi procumbit, non aliter quam crithiaſi, id eſt hordeatione affectus. Ariſtoteles author eſt equos gregales morbis immunes eſſe, excepta podagra: hoc enim vno morbo laborare, & plerumque ob id vngues amittere: ſed amiſſis alios ſtatim enaſci: fieri enim vt altero ſub naſcente vngue, alter amittatur. Indicium morbi eſſe, vt alter teſtium dexter palpitet, vel vt paulò citra nares cauum quiddam rugoſumque gignatur. Nunc exteriores affectus tantum proſequemur, ab vngulum C morbis exorſi. Græci malacopodes equos nominant, quorum molliores ſunt vngulæ, & medicamentis indurant. Vide Hippiat. 105. De ſubtritis pedibus, Eadem ibidem. De ijs qui cornua calcando proterunt. Eadem 100. De pedibus ſiue vngulis attritis, aut mollibus, Vegetius 2.58. Si exungulauerit iumentum, idem 3.57. De diſlolaturis vngularum, Ruſius 130. Petr. Creſcent. 9.53. De mutationibus vngularum, Ruſius 131. Creſcent. 9 54. Ad vngulas obliquas, Ruſius 121. Cùm clauis malè adactis læduntur vngulæ. De inclauaturis diuerſis Pet Creſcent. 9.55. Ruſius 143. De ſecunda ſpecie inclauaturæ, idem 124. De tertia 125. De inclauatura, quæ tumpitur, id eſt, pus emittit in corona pedis, idem 126. Matthæolus author eſt, verbaſci ſolid recens contuſa inter duos lapides, & inclauaturis equorum inſerta, ſtatim ſanare. In hoc malo ſoleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulneri. Alij milium bene coctum cum exungia calidum imponunt: alij clauum tantùm extrahunt, & ſuper ignito ſilice aquam aut vinum effundunt, curantque vt vapor, quàm calidiſſimus ad locum læſum perueniat. De ſubiactura. Ruſius 128. Cùm equus (inquit) ſine ferreis ſoleis per loca aſpera diu ducitur, vngula ita atteritur, vt tuellus intrinſecus defendi non poſſit: itaque inter tuellum, & ſoleam fit congregatio ſanguinis cum dolore, & humores confluunt. Accidit quandoque quod pes læditur, ex qua D læſione cum vngula non circunciditur circumquaque, vt debet, naſcitur ſuper tuello quædam carnis ſuperfluitas, quæ ſuperat ſoleæ ſuperficiem, & vulgò ficus nominatur. Qua de re vide Creſcent. 9.58. & Ruſium 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippiatr. 105. De vngulæ productione mollienda, Hippiat. 123. De grappis in iuncturis crurum circa pedes, quæ rumpunt carnem per longnm, vel tranſuerſum Ruſius 111. Creſcentienſi 9.44. garpas vocat, atque rimas eſſe, & fiſſuras in pedibus, & cruribus. Vnguentum ad eas, Ruſius 114 Aduerſus hanc noxam aliqui vnguentum parant (inquit Geſnerus) albo liquore oui, excremento alui hominis ſulphure, & axungia mixtis, loco calido, aut in ſole illinendum. Alij fel porci cum tribus ouorum vitellis miſcent, & illinunt, malum ſic vna nocte depellendum promittentes. Alij deuſtis candela pilis loci affecti, vt glaber fiat, ſulphur axungia exceptum inungunt, & eodem modo curari promittunt. De clauis, Hippiat. 36. De ſicu, qui naſcitur alibi, quàm in pedis ſolea equi. Ruſius 140. Ad omnia equi vulnera, Ruſius 119. Ad vulnera, vel vlcera, Vegetius 2. 62. Ceratum ad vlcera. Idem 4.17. Aduerſus vetuſta, & recentia vlcera, Hippiat. centeſimo vigeſimo nono,

Sanguinis mictus. *Veteri vitia.* *Defluuium pilorum.* *Neruorum dolor.* *Superaſſa.* *Duritia corona.* *Podagra.* *Affectus externi.* *Malacopedes equi.* *Pedũ vitia.* *Ficus.* *Grappa in iuncturis.* *Clani.* *Ficus* *Vulnera.*

Chlora,& tetrapharmacum ad omnia vulnera elimpidanda,vel ſine difficultate claudenda, Veget.4 27. Traumaticum: idem 4.26. Traumatica medicamenta duo, idem 4.19. Vulnerarium emplaſtrum,Hippiat.129. Aliud ad cruenta vulnera,ibidem. De dorſo læſo à ſella,Ruſius 76. Si compreſſo equi dorſo in itinere tamen pergendum eſt,Creſcentienſis 9.28.pannum ſellę quo pili continentur,aperiri iubet,& pilos exemptos deduci digitis,vt molliores fiant, iterumq.claudi,ita ne vlla durities,aut aſperitas inde equum lædat, & ſimul medicamenta apponi. Eſſe qui tritum piper loco læſo inſpergant.& interim in itinere pergant. Eſſe quando dorſum læſum inflatur,& carnes putrefactas producit,ex compreſſione ſellæ,vel oneris.Inflationem hanc inueteratam putreſcere,& putrilaginem iuxta oſſa effici.aliquando coagulationem prauæ carnis, vnde ſanies aquoſa aſſiduè deſtillet,& hunc morbum dici vulgò læſionem pulmonis. Vocant autē pulmonem non viſcus,ſed abſceſſum a forma.De pulmone,ſeu pulmoncello, Ruſius 82. Vegetius pulmunculum appellat,& difficulter medicamētorum appoſitione ſiccari aſſerit. De læſione dorſi Ruſius 75. De dorſo,& armis læſis,dolentibus,attritis,ſuppuratis, vulneratis, diuerſas ob cauſas.Hippiat.16.De cura dorſi læſi,Vegetius 1.63. & 2.60. Petr.Creſcent.9.30. De inflatione dorſi ratione ſellæ.Ruſius 77.De veſicis paruis in dorſo equi,Creſcent.9.30.Ruſius 87.Si equus inter cingula ex eo,quod nimis cinctus diu pergit,lædatur;aut forte in vena lateris pungatur, & propter ſtricturam ſanguis emanare non poteſt,vnde forſan inflatur, oportet (inquit Albertus) poſt quinque dies cùm pus maturuit,aperto corio pus extrahi,ita vt digitorum compreſſione noxius humor expellatur. Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda,& ſupplenda, Vegetius 4.29.Scypticum ad omnia vulnera humectia,& fungos exiccandos. Idem 2. 27. De vulnere in cauis partibus,Hippiat.71. Aiunt vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curari: Sambuci folia in vino coquuntur cum pauco ſale:eo vlcera abluuntur: mox ſuccus foliorum ſambuci inſtillatur:deinde gallinaceus fimus aridus,& cribratus inſpergitur:debet autem ſambuci ſuccus manè inſtillari, puluis è ſimo veſperi inſpergi, & ſic viciſſim pergendum eſt. Alij aluminis,& chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua,& aquam inde vlceribus inſpergunt. Plurimum in vlceribus proſunt ariſtolochia,& radix caua vulgò vocata.De ſuppuratione, Hippiat.26. Hæc authore Columella melius ignea lamina,quàm frigido ferramento referatur, & expreſſa poſtea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Vegetius 4 27. Ad tumores, ſiue ad duritiam quamlibet fomentum:Ibidem.Ad tumores duros & veteres malagma.Idem 4.15.Contra tumorem omnem,præſertim qui igneo feruore nō flagret,Hippiat.129.De abſceſſibus factis ex nimio motu,caſu,vel ictu,Ibidem 79. Caro mortua in vulnere vt curetur,docet Albertus lib. 22. Si caro in vlcere,vel exuberet,vel putreſcat, nonnulli vitriolum tritum frequenter inſpergunt,& abluunt vino, in quo decoctum ſit vrticæ ſemen. De fiſtulis Hippiat.128.Ruſius 172. Fiunt(inquit)ex antiquo vulnere non curato,vel ex cancro.De fiſtula vbiuis corporis, Veget.2. 27.Collyrium fiſtulare,quod fiſtulis immittitur vulnerū,quæ ab initio curata fuerint negligēter, idem 4 16.Emplaſtrum ad omnia cacoēthe vlcera,phagedænas vlcerum diuturnas, & abſceſſus ano præſertim erumpentes,Hippiat.129.De glandulis,& ſcrophulis inter pellem,& carnē. Petr. Creſcent.12. De glandulis,teſtudinibus,& ſcrophulis,Ruſius 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco ſe condenſante inter corium & carnē.Glycium ad ſordida,& cancroſa vulnera, Vegetius 4 27.à quo diuerſa medicamentorum genera (quorum ſcilicet frequēs apud mulomedicos vſus eſt) deſcribuntur 4.27.Potio æſtiua 1.57.& 4. 27. hyemalis 1.58.4 27. autumno.& vere 1.59.omni tempore 60.Potio diapente 1.64. Aduerſum omnia morborum genera confectio 4.11.Puluis quadrigarius 4.13.Eiuſdem apud hippiatos Græcos capite penultimo diuerſis locis variæ traduntur compoſitiones:Malagmata plurima,&hippacopa quædam præſcribuntur in hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium quædam malagmata 4. cap.17.20.31.33. Sed non inſtitui ſingulas compoſitiones recenſere, nunc verò ſimplicia nonnulla enumerabo,quibus ſæpenumero hippiatri vtuntur,qualis eſt radix hibiſci, vt meminit Tragus,ſanguis draconis fictitius ex bolo non Armenia, ſorbis contuſis, & caprino ſanguine,alijſq. diuerſis rebus. Sulphuris genus nigricans paſſim pharmacopolæ vendunt,quod caballinum vocant,non aliam puto ob cauſam,quàm quod in equorum remedijs præcipuum locum habeat. Aliqui non ſolùm ſi grauior ſit anhelitus,ſed ad omnes viſcerum, & interaneorum morbos prodeſſe volunt,ſulphuris viui pulueres cum paſſo. Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto ſulphure ad ignem,& ita poſtea trito,& admiſto pabulo,pōdere denariū trium, aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in ſucceſſu,ita contrarium fortunam equo eſſe ſtatim lethalem aiunt: quare niſi neceſſitate vrgente, ab hoc ſcilicet abſtinebimus, inquit Camerarius, qui hederam terreſtrem ad omnes morbos, & languores equorum præſens remedium haberi aſſerit, quæ non ſolùm ab illis mandatur, ſed etiam tria inſeratur naribus, vt ſternutatio prouocetur. Piloſellam quouis modo adminiſtratam hoc equis

Dorſum læſum à ſella.

Pulmo.

Vlcera.

Suppuratio. Tumores.

Fiſtula.

Glandula.

Simplicia quorum frequens apud hippiatros vſus.

Sulphur caballinum.

Hedra terreſtris.

præſidij

A præsidij adferre aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: hinc à nonullis clauorum herba nominatur: Verbasci fœminæ folia quoque inter lapides contusa, si equi claudicantis ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadit. Consiliginis herbæ radix, vellica desit, vertari nigri mutiplicem apud hippiatros vsum habet, diapyron Græcè vocant. Vtuntur autem ea etiam in hydrope, & contra omnes contagiosos morbos: Sunt qui præsertissimum aduersus oculorum albuginem remedium putent, aurem subula transuere, factoque foramine veratrum inserere. Stercus humanum impositum linguæ equi, reuocasse, & erexisse aiunt iacentem iam humi, efficacius autem si etiam naribus inseres. Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum ex Plinio commendat capram solidam cum corio, & ranam rubram dissectas: cytisum, rutam per nares cum vino: semina perfusa amurca olei: sideritim præcipuè ad anginam quadrupedum. Sunt qui radicem carlinam vulgò dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in fræno vel lupatis, sic, & vires suas conseruaturum, & nullo subito morbo correptum iri asserunt. Sudor prouocatur in non paucis: farciminosi ad sudorem vsque ambulare coguntur: hydropici bene operti mediocriter exercentur ad sudorem; multum equitantur etiam tetanici, & qui dissuria laborant. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco sic

B co donec sudent. In Græcis hippiatricis opertos ad sudorem vsque paulatim agitari legimus: Inãbulatio & lenis cursus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, vt Vegetius docet. Abstyrtus equum stropho id est, torminibus ventris laborantem, post alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad cursum agit, sed nec diuturnũ nec citatum; deinde vacuato ventre rursus ad sudorem vsque agitat.

Consiligo.

Stercus humanum;

Carlina: Sudoris prouocatio.

Ambulatio.

PVRGATIO.

VTILE est equum (inquit Rusius) semel in anno purgari, vt, & firmior valetudo, & ipse viuacior sit. Quamobrem aliquos hic purgandi modos aperiam. Purgatur autem equus farragine, vt Romæ, & locis vicinis fieri solet. Pascuntur enim equi herbis, quas farraginis nomine vocant, diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem pabulo etiam pinguescunt. Herbe genus in Apu-

C lia trifolium vocant, quod semel satum triennio durat. Quotannis autem viridem, & teneram herbam producit, quæ per totam æstatem vesca manet. Huius pastu non minus quàm farragine purgantur: simul, & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales sunt Gallia, Germania Anglia, & similes, quoniam pascua humidiora, magisque viridia, & tenera sunt equi pratensibus, herbis mirificè purgantur, & pinguescunt. In quibus verò regionibus melones, vel pepones abundant, hos fructus minutatim concisos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam, & pinguiores deinde reddunt equos. Est & alia ratio eaque melior, huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati, habitiores mox fiunt. Huic etiam præferunt quæ vuis siue racemis abundè exhibitis purgatio fit, quæ vulsos etiam (morborum pulsiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus est, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obiecisse. Sunt, & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum, & alterum solum proponam, reliquos industriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piscium in teranea omnia siue de vno siue etiam si opus sit de pluribus piscibus minutatim incisa cum optimo vino albo misce, & per cornu in gulam equi infunde: purgabit mirum in modum. Aliqui siliginem (secalem

D puto intelligit, quam hoc nomine accipiebant superioris sæculi homines indocti,) in aqua fluuiali diu coquunt, sed præstat non coqui, ita vt non rumpatur cortex, & minus fastidiatur ab equo: deinde siccatam equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem est, modò equi admittant: sæpe enim diebus aliquot aspernantur, & abstinẽt. Curandum est autem, vt equus qui herbis purgatur, contineatur sub tecto, & operimento aliquo lanco tegatur. Hæc itaque Rusius. Sed redeo ad farraginem: Græci grastim vocant, Galli teste Ruellio drageram. Veteres vere ea equos purgabant, vnde Nemesianus:

Cur quotannis purgandus. Vt purgetur.

Alij purgãdi modi.

Farrago.

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli
Cornipedes.

Atrimata (inquit Varro) *dari solet. Hæc enim purgatio maximè necessaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum gustare. Ab vndecimo die vsque ad quartum decimum dandum hordeum, quotidiè adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, tuo eodem decem diebus proximis manendum, ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum sudauerit, oleo perungendum.*

dum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Hippiatri Abſyrtus, Hierocles, Theomneſtus inter- E
prete Ruellio, vbi equum priuatim locauerimus, vere circa idus Aprilis, farraginem dari iubent
maximè probari triticeam, ſin deſit, hordeaceam, dandam autem per dies quinque, inde iam die-
Lib. 1. c. 23. bus decem obijciendam. Longè melius cedere, ſi iuxta mare ſata farrago fuerit.) Ventrem enim
facilius ſoluit, humoremque deducit, vt Vegetius etiam tradit,) ea ſi deſit, præſente vtendum:
in dies ſextarium vnum hordei priori modo adieciſſe ſatis eſſe. (Apparet vertendum eſſe, præſen
te vtendum cum hordeo, vt legatur non καὶ ſed μετὰ κριθῶν, vt etiam paulò poſt) quoad ven-
tum erit ad conſtitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum, quam diù ſuppetit, ſine inter-
ceſſione dantes. A primis quinque diebus equum ad aquas produci, totumque ſic vndis prolui,
vt natandi detur poteſtas; dein omni diſtricta cutis illuuie, oleum, & vinum debere inſpirare, &
manibus preſſis tergo, ſecundo pilo ſubigere, dum inſidens humor protſus abſtergatur, reliquis
diebus hordeum vnà cum farragine dandum eſſe. Sed neceſſarium eſſe dum (Ruellius nõ rectè
tranſtulit antequam) farraginem præbemus ſanguinem mitti, ſectis in pectore venis, ſauciatique
palati toris, vt qui præfuerat ſanguis vnà cum ſanie à ſolidis ſuffundatur, nouuſque inanitas re-
pleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatum equum, non facilè aduerſis va-
letudinibus patere, & obeundis parem futurum laboribus. Cæterùm equo qui ita viridi paſci- F
tur herba, ſalem (ſuper tabella aliqua, vel diſco, vt facilè ſumat quantum voluerit) præberi per
quam vtile eſſe, ne os manantibus vlcuſculis, quæ veterinarij ſigriaſes (σγγρίασεις in excuſo,)
nonnulli aphthas vocant, obſideatur. Non eſſe omittendum, vt equus qui malide implicatur, in
hac per farraginem curatione, ſub dio paſcat. Nam facilè luem hanc tergus ſubtercurrere, & ſca-
biem creare, ex qua flagrante ſolis æſtu furor & inſania concipitur. Oportere ergo clauſum intra
tecta contineri, & ita cibum obijci. Porrò longè optimũ fore antè alui deiectionẽ moliri, dato
cucumete (nimirum ſylueſtri, (& nitro, quàm viridi ſegete genus equinum exhilaretur. Cùm vi-
ridis pabuli tempus adpetit (inquit Hierocles) dabis operam vno die ſyluestri fœno (gramine)
veſcantur: poſtridie in nares medicamẽtum inſpirabis, quod cocco gnidio, radice, iride, folio, co
ſto, & pipere componitur, confeſtimque ad paſcua diebus binis aut ternis emittas, vt rapto nari-
bus medicamine caput humi deflectentes omnem ei inſidentem humorem excutiant. Theomne-
ſtus eundem puluerem aliter deſcribit his verbis: Radicis cocci gnidij, piperis pulegij, origani ſin
gulorum vncia: folij, coſti, iridis, radicis cucumeris erratici, quam leuiſſimè triti, ſingulorum ſe-
muncia: omnia tuſa, & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inſpirantur. Caput ſe
miſſem horæ ſuſpenſum extollitur: inſequentiq triduo (vel biduo) paſtioni veterinum indulge- G
re ſinitur, vt omnis pituitoſus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depreſſu
cum incumbit paſtui, diſtillans ruat. Fares omnem pituitam per nares elicit, & pecudem expur-
gat: ita enim neque malides, neque tonſillæ, neque ſtrumæ iis animantibus enaſcentur. Dein in
equilia reducas, & ſyluestre fœnum quatuor, aut quinque diebus repræſentes. Quinetiam farragi
nem, in primis triticeam, ſi deſideretur, hordeaceam, quinque diebus miniſtrabis. Deinde ſan-
guinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum, & acetum oleo miſcebis, ac totum animal obli-
nes, & tantiſper ſole continebis, dum omnis illitio reſiccetur. Poſtea remittes in ſtabulum, &
rurſum alijs quinque diebus farraginem obijcies, in quibus ſtrigiles non adhibebis: Sexto, ſtabu
lo educens, equum lauabis, & aſperis ſtragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor: & ſordes
radantur: dein vbi in equile ſe receperit, farraginem obijcies, complurimum diebus quatuordeci-
cim, vel ſaltem non paucioribus, quàm ſeptem, vel nouem, quo præpinguis, & obeſus eniteat. Ca-
merarius cùm ad Germaniæ regiones hanc curandi equos, & à morbis præſeruandi rationẽ reuo
care vellet, in Hippocomo ſuo ſic ſcribit: Vere cibi proderunt, nequaquam aridi, ſed molles at-
que teneri: Hanc ob cauſam videtur ad valetudinem tuendam optimum eſſe, vt equus in pra-
bon, & ſuccidi graminis deducatur, atque ibi paſcatur pro voluntate ſua. Nam ſatiari, vel etiam H
repleri illum non oberit. Si aliquid impedimento fortè ſit, quo minus in prata deduci equus re-
ctè poſſit, afferri gramina deſecta qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe am-
pliuſcula apponentur; & hic cibus præbebitur, ſi ita videatur (nam tempus non auſim præfinire)
à Calendis Maij, vſque in Nonas, atque præbebitur ſolus inter diu. Veſperi autem auenæ, vel
hordei non multum dabitur, vt verbi cauſa conſueti pabuli pars quinta. arq. huic ſal inſpergẽt,
vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea ſæpius ſternutationum fremitus excitabimus indi-
naribus puluiſculo quem veteres præſcripſerunt, vt ſint pondera æqualia piperis, pulegij, origa-
ni, amarici, coſti, ireos, malabathri, radicis, cocci gnidij. Per calamum autem inflari iuſſerunt.
Nos illa exotica, ſi vti puluiſculo velimus, vel omittere, vel mutare, vt opinor, rore marino, nar-
do, ſaluia rectè poterimus, de quo cuiuſque ſuum eſto iudicium: Poſtea alios dies ſex paſcatur
gramine de ſecto, neque viridi, neque arido adhuc, ſed fœno quodam vireſcente: & ſuum pabu-
lum integrum apponetur. His peractis ſanguis minuetur, & quidem largius, atque ita reſumetur

vſitata

A vsitata cura,atque tractatio. Hoc, vt ratio mea fert, & vigorem equi augebit,& corpus reddet plenius,atque nitidius,non quadam exuberantia, sed robore carnis:idemque sanitatem præstabit tutam,atque defensam,neque patietur leui momento affligi. Sed quamdiu gramine detinebitur equus accuratè oportebit à frigore defendi;ideoque nisi sereno cęlo in prata nō educetur, & uoctu stragulis,atque tegetibus operietur.Hucusque Camerarius. Absyrtus de infusionibus deiectorijs ita scribit:Catulum lactentem iugulatum deglubunt,visceribus & exijs exenteratum eluunt,deinde ollæ mandant, vt aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa reliquat: cuius iuris,adiecto melle per triduum heminas binas quotidiè satis est infudisse. Decocto suillæ itidem præstant,aut cândidi gallinacei iure;ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt.Nos ijs vsi fumus infusionibus,tenuem tithymallum incoquentes in aqua, aut peucedanum, aut absynthium, aut minus centaurium,aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam,aut syluestris cucumeris radicem ex nitro vt prius scriptum est:aut colocynthidis Aegyptiæ semen cum pulpa cruda resiccatum:sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit syluestrem cucumerem ex nitro defudisse. Hæc ille,& rursus;Tusam (inquit)in tenues particulas syluestris cucumeris radicem insolamus, dum flaccescens inarescat, rursumque vt in te- *Infusiones detectiones.*

B nuissima lærigetur contundimus,adiecto tunsi nitri pari modo, salique permiscentes vorandum obijcimus. Porrò grauidis,& ventrem ferentibus iumentis abstinemus:lactarijs tamen interdū damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli,hac ratione purgabuntur. Salem huius gratia permiscemus,vt animal hoc illectum condimento, deiectorium medicamen non aspernetur. Melius cedet si salis furfurosa sordes adijciatur,si vt à decimoquinto rem auspicati quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio,ad calendas vsque præbeamus. Quod si fuerit ita factum,nec psora,nec scabies inuadent,cæteræque valetudines arcebuntur.Porro qua ratione cyclo curentur animalia,docet Vegetius his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis,præcipuè veteres:& periculosas,cyclo oportere curari. Cui hæc obseruantia, & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinebitur animal,temperabitur etiam mollibus cibis post diem tertiam de dextra,ac sinistra,prout ætas,aut vires,vel valetudo permiserint,de matrice (sic dicta vena)sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum, ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo vno die à cibo eum sustinebis,& aqua;non autem die offas caulium cum liquamine,& oleo optimo temperatas non minus viginti digeras,cui nihilominus lactucam dabis in cibo ter in die. Post potionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incœperit, *Vt purgetur cyclo. Lib.2. c.6.*

C caulium offas dare desistes,sed dabis paleas,& furfures,ita vt sequenti die penitus nihil manducet,sed solam aquam percipiat ad bibendum,ac postero die inducatur ad cellam balnei calidam & sudet.Opus est autem diligentia,vt reducatur celeriter de calore,ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter vinoque,& oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa,quantum commodum est.Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimum misces,& in vase nouo,ita decoques,vt tertiā perdat:ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, vt potio ventrem resoluat: Sed si vltra modum fluere cœperit,lenticulam,& hordeum pari mensura friges, & de his singulas bilibres per dies singnlos cum furfure,& paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes,& leuiter exercebis,vt intelligas quantum vires corporis,sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die caput eius purgabis exorica (vox corrupta videtur)vel radice dianaria,quam artemisiam dicimus:si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cū oleo misto:cuius caput,pedesque connectis,cum bene purgatum agnoueris,soluito:butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares,vt illo purgationis mitigetur asperitas,ita vt singulæ cotylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ potiones non soluerint ventrem, mellis,helle-

D bori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in potione recipiat,vel certè scammoniæ pondus duorum denariorum diligenter tritæ cū dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces.Quod si venter vltra modum dissolutus discrimen importat,angallim cum sueco ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque,& hordeum frixum, singulas bilibres cū paleis,& furfure præbebis in cibo. Ad vltimum,partes quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter: sinapizatum cautere ferreo,vel quod tutius creditur cuprino combures, vsta curaturus ex more, Potionem quoque ex polycresto per dies plurimos dabis,& exercebis leuiter,& ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges,donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles naletudines cyclo affirmātur posse curari,id est insani corroborari.Caduci cyclo curati vruntur in capite: morbidi verò,dysenterici,coriaginosi,orthopnoici,strophosi,cyclo curētur in renibus. Hæc omnia Vegetius.

PHLE-

E

PHLEBOTOMIA.

In ſanguinis miſſione obſeruatio.

PLVRIBVS membris, ac morbis (inquit idem Vegetius) generale remedium diligenter oportet exponi, quod præcipuè in ſanguinis miſſione conſiſtit, ſi rationabiliter pro tempore, & viribus animalium, & pro æquitate perfecti mulomedici adhibeatur induſtria. Qui ſi ignarus fuerit huius rationis, non ſolùm per detractionem ſanguinis non curabit, verùm etiam periculum iumentis frequentiſſimè generabit, cùm vita virtuſque animantium conſiſtat in ſanguine. Rurſus tempeſtiuè detractus ſanguis corpori præſtare aſſolet ſanitatem. Et rurſus alias. Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obſeruationem indicare phlebotomiæ, qûia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus ſanguinem animal à cibo abſtinebis, & potu, æquali loco conſtitues, tunc locum ſupra ceruicem alius teneat, & aſtringat ad normam, vt vena faciliùs appareat. Deinde ſupra laqueum ſiniſtræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum ſagitta (ſic vocat phlebotomum hoc eſt ferreum inſtrumentum quo vena inciditur,) tangas. Duæ autem venæ à capite ſummo deſcendunt, & conueniunt ſe ſub maxillis vſque ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in iugulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim ſagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quàm extra digitos eminebat. Nihilominus etiam mediano digito manum tuam moderando ſuſpende, vt ſit leuior, ne vehementius imprimas, quàm oportet: quia non plus debet, quam nucro deſcendere. Si parùm aptè profluat ſanguis, iumento fœnum dabis, aut aliquid quod manducet. Agitatione maxillarum plus ſanguinis de vena profluet. Plerique veris tempore (inquit idem) quotannis de ceruice iumentis ſanguinem demere, & ſic in herbam mittere neceſſarium putant, ne veteri corruptoque ſanguis nouus admixtus natura caleſcens, debilitatem valitudinſve periculum faciat. Veteres autem prudentioreſque authores, abſque neceſſitate depleri animalia vetuerunt, ne conſuetudo minuendi, ſi tempore aliquo facta non fuerit, ſtatim intra corpus morbum, ac valetudinẽ generet. Rectius ergò eſt minoris ætatis animalibus & benè valentibus ex nulla parte corporis ſanguinem detrahi, abſque (pro niſi) palato: de quo aſſiduè tam minoribus, quàm maturis detrahendus eſt humor, vt caput, oculi, cerebrumque reueletur: (ſic etiam alicubi de paratis ſingulis menſibus minuente luna ſanguinem detrahi iubet, inde ſi qua eſt capitis paſſio, releuari, & ciborum faſtidiũ tolli.) Maturis verò animalibus non incommodum eſt pulſare venam cùm mittuntur in paſcua. Illa tamen in omnibus qui deplendi ſunt, conſeruanda eſt conſuetudo, vt pridiè quam vena pulſetur, ſuſtententur leuioribus, & parcioribus cibis, vt per diaſtema compoſito corpore ſint, non turbato per indigeſtionem. In ſolo autem æquali ſtatues iumentum, ceruicemq. illius loro cinges, quo ſtrictiùs ſuper ſcapulas tangatur, vt vena poſſit ab aliquo clariùs intueri. Tunc ſpongia cum aqua venam ipſam lauabis, & ſæpe deterges, vt altiùs emineat. Pollicem quoque ſiniſtræ manus interius deprimes, vt non ludat, ſed tumidior, atque inflatior vena reddatur. Conſequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipſius poſitionem, ſagittam dari calibus (fortè chalybis, id eſt ex chalybe) exiges, cotibus benè acutam obſeruabis quoque ne altiùs imprimas manum, & gulam, atque gurgulionem rumpas, & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ conſueuit inferre periculum. Percuſſa vena fœnum, vel farraginem ad edẽdum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venam meliùs rumpat ſanguinis impetus. Cum autem niger, vel corruptus humor egeretur, vel cœperit manare purior, ſtatim iumentum tolles à cibo, & impoſita fiſtula venæ plagam aſtringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentiùs claudat, licet quidam vtantur, & creta. Deinde in tenebroſo loco & calido ſtatues iumentum, & farraginẽ, ſi tempus eſt, vel fœnum molliſſimum dabis ſeptem diebus, ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt ſi voluerit bibat. Pulſata etiam quocumque loco vena, omnem ſanguinem diligenter excipies, & aceto, oleoque permiſtũ, vel alijs medicaminibus, quæ ratio depoſcit, animalis ipſius corpus perunges, præcipueq; illum locum, ex quo detractus eſt ſanguis, & qui eſſe putatur in cauſa: Conſtat enim naturali quadam ratione, atq. beneficio, vt quidam aiunt, ipſum ſanguinem, cùm ſuperfluus eſt languentibus membris præſtare medicinam, vitiumque ſiccare. Quam curationis ſolertiam non oportet omitti. Præterea interpoſitis diebus poſt phlebotomum animalia reducuntur ad ſolem, & ſanguis detrahitur eis de palato. Deſpumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, quos oportet ſuſpendi altiùs propter ſanguinis fluxum, ita vt ea die molliſſimis cibarijs vtantur & furfure. Sequentib. autẽ diebus non ex integro hordeum conſequantur, ſed à vilibus incipiant & ad conſuetudinem per ſingulorũ dierum augmenta perueniant. Conſequenter tepido die ducantur ad mare, vel fluuium, diligenterq. loti tergãtur. Vino quoque, & oleo in Sole perungendi

Lib. 20. c. 4.

Lib. 1. c. 22.

Lib. 1. c. 56.

F

G

H

A di sint diligenter,& confricandi,vt corpora eorum calefacta,aut repellant,aut perferant perfricationis iniuriam.Quibus perfectis equi nobiles,tunc demũ ad labores cursusq.itineris reuocentur.Aliàs etiam sanguinem initio,vel fine morbi potiùs quàm in medio mitti oportere scribit: Admissarijs eo anno quo admissum(vtor eius verbis)faciunt,venam laxandam non esse,ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat:item sciendũ esse castrata animalia nunquam deplerí debere causa herbæ,quæ iam partem virium cum testibus amiserint,& si depleta fuerint vehementius eneruantur.Alibi etiam admissarios ait equos phlebotomare non esse opus,propterea quod partem virium,& sanguinis in coitu natura digerit.Si tamen ab admissura cessauerint,nisi annis omnibus,herbarum tempore depleantur,incidere in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant,declinat in oculos.In quibus autem passionibus,& ex quibus locis sanguis emitti debeat,docet his verbis: Morbidis & quibuscunque totum corpus in causa est,sicut febrientibus,de matrice detrahendus est sanguis:Cephalalgicis autem,arpiosis (appiosis fortè,vt 2. 10.)insanis cardiacis,caducis,phreneticis,bistrutitijs,sicarditijs,rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere.Veruntamen melius est de temporibus,quæ in dextra,ac sinistra sunt parte,detrahatur,id est sub cauatura temporum tribus digitis a oculo in

B terpositis inferius vena perquiritur,& ex vtraque emittitur sanguis.Eis verò quibus suffusio cõtingit oculorum,vel cætera vitia quæ oculis nocent,inferiores venæ sub oculis positæ,quæ descendunt sub angulis oculorũ inferiorib.quatuor digitis inferius,quàm oculi sunt,inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret,vel arteriarum,vel fauciũ tumor,vel prægrauario capitis,de palato auferendus est sanguis.Quibus autem pulmo est in causa,vel iecur,vel cætera,quæ his vicina sunt membris,de pectore minuendus est ex venis,quæ positæ sunt in dextra, ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur,& flexura fit,cum armus plicatur. Quibus autem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur:quę venæ positæ sunt interius,vbi centuriæ,id est musculi brachiolares sunt,sex digitis superius,quàm genu,tribus,vel duobus digitis inferius,quam centurię.Hę venæ sagitta percutiantur,sed cautè modestèq,tangantur,propter debilitatem animalis,quia hæ commixtæ sunt neruis.Quibus autem articuli in causa erunt,vel si articulus insertus,vel intortus fuerit,vel aut aquatilia habuerit,vel quiduis simile in articulis cõrigerit,de subcirro sanguis subtrahi debet:quæ venæ positæ sunt inferius,quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venę cum summa cautela tangendæ sunt,quia articulorum coniunctæ sunt neruis.Creetaco,vel si basim mouerit,de coronis rectis tollitur sanguis.Huc vsque Vegetius.Quibus autem iumentis, vel

C suffusionis vitio,vel per voluptatem excrutiata vngula fuerit,vel quibus remorata balis lõgi temporis claudiginem fecerit,his quomodo incidenda vena,& reliqua cura adhibẽda docet cap. 26. eiusdem libri Et mox cap.27.quibus in morbis,& quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano,vbi pilos non habet,in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa,quousque se vena demonstret:erigendam esse autem,& resupinandam caudam ad lumbos. Albertus quoque de sectione venarum in equo præcepta quædam vtilissima memoratuque digniſſima reliquit in hæc ferè verba:Venæ in equo interdũ scinduntur pertransuersũ, ita vt lignum serra secatur:ex quo ne sãguis vel fluxus ad partes debiliores,vt oculos,pedes,aut alias decumbat,incisio hunc in modum administranda est. Pellis equi,vbi incisio fieri debet, primùm calida foueri,& à pilis radi,deinde manibus diu fricari debet,ita vt aperiatur, eleuetur, aliquantulum;& sic altiore paulò circum iacente pelle fundatur secundum longitudinẽ venæ,quæ findenda est;tum venę à carne separetur,& findatur:quod si crassa,& plena fuerit, detrahatu rabea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorũ,& hic filo moli vtrinq.ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraque parte aliquantulum adurantur,& tam filum,quãm capita venarum extra vulnus dependeant, vt a vena, quæ

D inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possit,tum fila,tum partes abscissæ venæ. Quod si sanguis in aliqua parte,& præcipuè in pede collectus fuerit,antequam educatur, debet vena ex inferiori parte ligari,& non ex ea,quę ad cor dirigitur; & ita detrahendus est sanguis. Rufius quoque agit cap.45.de serratione,& laqueatione venarum. Cæterùm hanc omnino vitari vult quia nunquam erunt,inquit,equi tam validi,& robusti,quam antea fuerunt, nec aliter inde proficiunt,quam quod pulchriores apparent. Cauendum autem etiam esse ait,ne setones,aut laquei vnquam ponantur in pectore,nisi causa omnino necessaria postulet,quod grauis inde fiat equus & pectoris grauitati obnoxius.Idem Rufius,si sanguis nimium abundet in equo,de vena quæ est medio collo,pro fortitudine,& ætate equi sanguinem mitti iubet, vsque ad pondus trium,aut quatuor librarum: sin debilis est,& pullus,ad pondus vnius,& dimidiæ,vel duarum librarum tantùm,Quod si negligatur venæ sectio,scabiei,& vlceribus obnoxium fore equum. Loquitur autem de venæ sectione,quæ verè fieri assolet,de qua etiam Nemesianus.

Pascе igitur sub vere nouo farragine molli

Cerni.

Sanguis quã do mittẽdus

Castratis cur sanguis mitti non debeat.

Admissarij nõ sunt phlebotomandi. Lib.1.c.25.

Sanguis vn de educẽdus

Vena sub cauada vtin cidenda

Serratio venarum cur non faciendа.

Sanguis extrahendi pondus.

Cornipedes,venamque feri, veteresque labores E
Effluere exſpecta nigri cum labe cruoris.

Scribit Camerarius quibuſdam equis ſua ſponte venas rumpi,& exudare humorem ſuperfluũ: ijs incidi illas non debere: alijs ſanis quoque,ſed nimium plenis; quod vel de corpulentia,vel de attritus cupiditate, rictuq.dentium,inquit,& capitis iactatione animaduerti ſolet. His ergo ſanguinem detrahendum iuxta veterum placita,de palato potiſſimum; ſed de collo etiam minui nihil nocere poſſe,præſertim in conſuetudine. Venas autem dici hora ſecunda verno autumnalique maximè tempore incidi debere,ſed & brumali,& alio quodlibet,modò non nimis calido neque æſtuante.

CAVTERIVM.

Lib.1.c.28. IN animalium curis,& medicinis,inquit Vegetius,duplex remedium authores eſſe voluerunt:minutionem ſanguinis per quam conſtricta laxantur, & vſtionem cauterij,per quod laxata firmantur. Sed cum phlebotomi ratio euidenter videatur ex F poſita, cauterij quoque licet nouiſſima cura ſit aperienda videtur vtilitas. Nam laxata conſtringit,inflata attenuat,humectata reſiccat,coagulata ſoluit, farcinomata (vox videtur corrupta (præcidit,veteres dolores emendat,alienatas corporis partes ex qualibet cauſa ad ſtatum ſuum reuocat:ſuper naturam excreſcentia,ſublata & adusta creſcere non patitur. Nam cum candente ferro ruperis cutim,vitium omne concoquitur,atque maturatur, & beneficio ignis diſſolutum,per foramina,quæ facta ſunt effluit cum humore:atq.ita ſanatur paſſio, & tollitur dolor. Poſt quæ cicatricibus clauſis,conſtrictior, & robuſtior redditur locus, ac prope inſolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curãdum habere,quam ferrea. Præterea ſi in capite morbus eſt inuritur ceruix,ſi ſubrenalis eſt,lumbis ignis adhibetur. Interdũ autem puncta infinguntur,interdum ad ſimilitudinem lineæ candens deducitur ferrum,aliquãdo velut palmulæ fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium,ſi ita animal cauterio curauerit ne deformet. Pro locis autem,in quibus eſt paſſio,& pro pellis æſtimatione,cauteria vehemẽtius imprimuntur,aut leuius. Memoria autem retinendum eſt,quaſſaturas (alias fracturas (emota.vel extorta,aut eiecta de locis ſuis,vri penitus nõ debere:nã perpetua debilitas conſequitur;ſed melius eſt cum locis ſuis repoſita fuerint,& ligaturis diligentius cõmonita,atq.ita naturæ induſtrię- G que beneficio corroborata chalaſticis vnctionibus,& malagmis,poſtremum cauſticis eadem percurare ad ſpem perpetuæ ſanitatis. Quod ſpecialiter admonendum eſt,ne mulomedici feſtinantes, dum foco curare cupiunt,animalia debilitent,aut deforment,cùm phlebotomis, potionibus, vnguentis,ſyringis,medicaminibuſq.diuerſis ante ſit tentanda curatio; & ſi nihil profecerint,ad extremum ignis adhibetur. Ruſius ſi diuturnam equi ſanitatem deſideras,ita quod gallæ,ſuperoſſa ſpinellæ,ierdæ,ſpauani,curbæ & furimæ (affectus ſunt quos equi præ nimio labore incurrere ſolent,) nunquam ipſum infeſtent, & maiore fiducia eum fatigare auſis, curari vult,vt à perito eius artis homine equus decoquatur (aduratur) in locis, vbi vitia iſta oriri ſolent. Si coquantur equi,inquit,cum ſunt bimi,vel trimi,vel antequam ſeparentur de armẽtis, ſtatim cum iumentis per paſcua liberè dimitti debent,non adhibitis alijs medicamentis:ſic melius curabũtur,& pulchriores apparebunt cocturæ (vſtiones) Ros enim ignem,admiſtionem, & pruritũ mirabiliter remouere,& cocturas curare poteſt: Sciendum eſt etiam quod cauterium eodem in ſtatu,in quo inuenerit equum conſeruat quamobrem ſi equus alicui ex prædictis vitijs obnoxius ſit, non debet ignis remedium adhiberi quouſq.dolor ceſſauerit. Abſyrtus tradit feliciùs adhiberi cauteria vere, vel æſtate, Ruſius addit etiam luna decreſcente potius quàm creſcente. Idem equum timidum, & pi- H grum vri iubet in flanco in modum rotæ,fierique cruces,& punctos in eis:ſimiliter, & in renibus & quatuor pulſibus,& panicum edendum obijci & in loco calido diligenter cuſtodiri. Conſulunt autem hippiatri cauteria in diuerſis morbis, comitiali,ſtropho,dyſenteria, orthopnœa,hydrope, abſceſſibus morbi farciminoſi,malandrijs,id eſt,vulneribus ceruicis,coriagine,& radio fracto. Tandem tumentibus teſticulis ſi alia remedia,& ſanguinis miſſio non iuuant, Hierocles adhiberi tradit;ſed curandũ eſſe,ne teſtes attingãtur cauterio. De cauterijs adhibendis in febri,opiſthotono,nephritide,& ijs quæ parapriſmata vocant iuxta poplites,&c.& de cauteriorum vſtionibus ſanandis conſulenda hippiatrica cap.97.vbi etiam particulares aliquot compoſitiones medicaminũ cauſticorum ex calce,chalcitide,&c.præſcribuntur,vt & apud Veget.lib.4.cap.14. Apud quem capite vltimo etiam inuenies medicamentum cauſticum ad dolores neruorum.

Cauterij vtilitas.

Cauteria quæ meliora

Cauterij vtilitas.

A

COGNOMINATA.

Denominata.

GRÆCI (inquit Gesnerus) compositis, deductisque ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimùm delectati sunt, & plurimùm hac in parte luxuriati. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris, nobilitatisque equi vocabulo conferri. Hinc est quòd in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem cùm vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cùm illa Xantippum, aut Charippidem vocari vellet: Strepsiades verò aui sui nomine Pheidonidem, conuenisse tandem, vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur. Istiusmodi autem ab equo composita vocabula sunt præter virorum, & mulierum, propria etiam populorum, & loco-
B rum, quorum omnium historias si hìc adijcerem, nimius sanè, & intempestiuus labor foret: quamobrem ipsa solum modò uomina recensebo, vt inde etiam clarum euadat, quod dicebamus in operis exordio, equum præ cæteris omnibus quadrupedibus in honore fuisse apud priscos Græcos. Suam autem ab equo denominationem, cognominationemque istiusmodi nomina accepere, vel in principio, vel in medio: Enumerabo primum ea quorum initium est ἵππος, vel equus, mox quadrupeda annexurus, auesque, & pisces, iusecta, crustata, plãtas, & artificialia, quæ similiter hinc denominata sunt. Hippalcus (Ἵππαλκος) filius Pelopis sic dictus, vt conijcio, quasi equo malum propellens, vel alicui opem ferens, vel equorum medicus, nisi deriuare malimus ἀπὸ τῆς ἅλως, quasi ἱππαλικὸν, id est equum marinum dicamus, quo modo alius quispiam apud Q. Calabrum vocatur Hippalmus (ἱππαλμος) ἀπὸ τῆς ἅλμης, id est à salsugine. Hipparchus ἵππαρχος, quo nomine plures apud Suidam recensentur, quasi equitum magister: eiusdem ferè significationis Hipparchides. Ἱππαρχὸς, alias exponitur ab Hesychio, & Suida, ὁ τῶν νέων ἐπιμελητὴς παρὰ Λάκωσι. Id est, iuuenum curam habens secundum Lacones. *Hipparchi tabula*: quoniam apud Syracusanos Hipparchi scripta in tabulis nomina illorum, qui aliquid deliquissent, notabant, vt apud Suidam legimus: ex quo etiam mancus Hesychij locus restitui potest. Vsus prouerbij erit (inquit adagio-
C rum author) quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus, sed non bene ἱππάρχου in plurali numero scribit, & hipparchorum tabulam vertit, cùm Suidas, & Hesychius in genitiuo singulari habeant, & imprudenter ἀταχτέων transfert, qui ordinem deseruissent, quasi λειποταχτέων legisset, mox tamen ex Hesychio reddit optimè, qui indecorè aliquid fecissent: Sed & Hesychio falsò attribuit, Lacedæmoniorũm hipparchum delinquentium nomina in tabula scribere solitum: nihil aliud enim de Laconũ hipparco Hesychius scribit, quam quod iuuenibus præfectus fuerit. Locus eius mutilus ἱππαρχῃ σὺν αξ, ἵνα οἱ ἱππάρχαι ἐν σὺν αξι, ex Suida sic restituendus: Ἱππάρχῃ πίναξ. ἐπὶ παρὰ Συρακουσίοις οἱ ἱππάρχοι ἐν πίναξι. Hinc ἱππαρχία præfectura, & quasi magisterium equitum, vnde & verbum ἱππαρχεῖν hoc magistratu fungi, & verbale ἱππαρχικὸς, qui hipparchi munere bene fungitur. Hippasus, quasi equitans, nam & ἱππασία est equitatio, ipsa equitandi actio. Hippas, cuius nominis plures enumerat Suidas, quasi equestris. Hippocles quasi celebrator equorum, nisi malimus interpretari laudatorem. siue encomiasten magnum. Hippothon (ἱππιοθῶν) qui equorum curam habet, vel contra. Fuisse enim aiunt Cerenonis filium, ex Neptuno conceptum, & clam expositum, & ab equa enutritum. Hippon, quasi equilis præses, nam ἱππὼν equile est. Hippos, id est equus, cognomen Hermogenis Ly-
D cij nobilissimi cursoris apud Pausaniam in Eliacis. Hippobotus, ab equis enutritus. Hippocoon. Hippocrates, equis imperans, vel equis vincens, vel fortè victor magnus, & strenuus. Hippodamus, equorum domitor, equorum domandorum peritus, vnde quidam huius nominis (fuere enim plures) ab Homero πληξιππος cognominatur, hoc est equestris, & bellicosus. Hippodorus, equos donans, vt & Hippodotes. Hippodromus, qui equo cursitat. Hippolytus, ab equo solutus. Hippolochus, quasi ex equestri turma, vel fortè equis insidias struens. Hippomachus, ab equo pugnans. Hippomedon equis imperans. Hippomenes, apud equos manens. Hic filiam suam vitiatam, equo famelico dedit deuorandum, vt inter alios annotauit Ouidius his verbis:

Solaque Limone pœnam ne senserit illam,
Et tua dente fero viscera carpat equus.

Hipponax, ἱππάναξ, equis dominans. Hipponicus equos, vel equis vincens. Hipponus, ἱππόνους,

Cur Græcis nomina propria ab equis.

Pheidippides cur dictus.

Hippalcus

Hipparchi.

Hipparchia.

Hippasus.

Hippias.

Hippocles.

Hippon.

Hippos.

Hippobotus.

Hippocrates.

Hippodamus.

Hippodorus

Hippodromus.

Hippolytus.

Hippoloch.

Hippomenes.

In Iõin.

Hipponax.

Hipponicus

Hipponus.

Hipposthratus. rus, magnanimus, vt ἱπποσγνώμων. Hippoplaatus, equo celebris. Hippoſtratus equo militans. E
Hippotades Hippotis filius. Hippothoi, ἱπποθόων, equo velox: cum quo eiuſdem puto ſignificationis, Hippothous. Hipparchia mulier equorum magiſtra. Hippe, quaſi equa, nomen meretricis, apud Athenæum, quæ Theodotum quendam fœno præfectum Regis Ptolomæi amatorem habuit; & cum in comeſſatione aliquando apud regem vinum copioſius infundi peteret, vehementer enim ſitire ſe: meritò, inquit Rex: plurimum enim fœni deuoraſti: Argutè quidem, cum & ipſa Hippe, id eſt, equa vocaretur, & Theodoti, cui commiſſum erat fœnum: opes conſumpſiſſet. Fuere, & aliæ eiuſdem nominis mulieres. Hippia, equeſtris. Hippo quædam ex Fulvio quodam, & equa nata. Eſt & dea eiuſdem nominis, quam & Hipponam, ἱπποῶνα, dictã fuiſſe memorabimus, ita fortaſſis ab emendis equis nuncupata. Hippodamia, Vide Hippodamus, Hippolytes, Hippolytus. Hippa vrbs à Roboam Salamonis filio condita, vt Ioſephus ſcribit, eadem fortè cum Hippo Paleſtinæ vrbe. ita dicta fortè, quod in ea potiſſimum equi regij alerentur: maximum enim equorum numerum alebat Salamon, vt in operis exordio dictum eſt. Hipparenum ſimiliter dictum videtur, oppidum Meſopotamiæ, & ibi enim equorum eſt copia. Perrhæbiæ verò vrbs Hippia, quę equeſtris dicta videtur, quòd optimos præberet equites, vel equos, quo modo, & Argos teſte Varrone ἵππιον cognominatum eſt, vt ſuo loco etiam dictum eſt. Hippades portæ quędam dicebantur Athenis fortè, quòd per eas equi ingrederentur. Hipparis fluuius per mediam Camerinam fluens, cuius aquæ vna pars dulcis, altera ſalſa, item & Hippus Moſcorum fluuius à celeritate, ni fallor, dicti. Cur verò generoſus quidam ager in Cò inſula Hippus dicatur, vnde Hippocoum vinum, non ſatis capio, cùm agri ab equis expediti, vino generoſo producendi ſint inepti: ſed ab equorum, vel copia, vel paſcuo hippum montem Bithymiæ vocatum rectiùs conijciemus, ſicuti & Hippum Siciliæ vrbem, & Eretriæ inſulam, & Hippuacram, id eſt, equi promontorium, Lybiæ vrbem apud Stephanum. Hippucome vicus Lyciæ, ſic dictus teſte Stephano, ab equo viatorum quorundam illic mortuo. De loco Athenis dicto ἵππου κῆπος dictum eſt aliàs: vti & de Colono hippio, cum quo ἱππιολόφος, quod nudum nomen apud Suidam legitur, idem videtur, cùm λόφος & κώλονος ſynonyma videantur; apparet enim nihil aliud ſignificare, quã Atticum illum collem. Hippo, vel Hippon, ἵππων, duplex eſt in Africa, vnus regius cognominatus: alter diarrhytus. quòd paluſtri ſolo madeat. Vtrumque à Græcis equitibus conditum fuiſſe Solinus author eſt. Sunt & aliæ vrbes eiuſdem nominis. Regio quæ ſub Caſpijs portis in humili, & concauo ſolo iacet, & Armenia, eximiè hippoboti, id eſt equis paſcendis aptæ ſunt: vocatur autem & pratum quoddam (inquit Strabo) hippoboton, per quod iter faciunt, qui ex Perſia, & Babylone in Caſpias portas proficiſcuntur. Argos Achaicum ſimiliter hippobotum dictum fuiſſe ſupra monuimus. Hippocrene, ἵππου κρήνη, fons in Helicone à Pegaſo equo dictus, qui ſitiens vngula terram percuſſit, vnde fons emicuit. Cum Bellerophon Argis ſitijſſet: inquit Varinus, terra icta pede pegaſi, fontem emiſit, qui inde fons equi, vel Pegaſeus dictus eſt (Πηγασία κρήνη.) Perſius eũ fontem caballinum dixit, ex quo qui hauſiſſent, protinus furore afflati, poetæ fieri credebantur. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, ab Hippodamo Mileſio, qui Piræum ſtruxit, dictum. Hippodromus locus Alexandriæ vrbis, vt in eius deſcriptione Strabo refert: ſignificat autẽ quẽuis locum, equorum ſpectaculis, & curſibus aptum, vt dicetur ſuo loco: vt & de Hippomolgis; & hippophagis. Hippopodes Scythiæ quoque in Aſia populi ſupra Tauricam Cherſuneſum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico habitare ſcribit; & humanam vſque ad veſtigium formam obtinere, ſed in equinos pedes deſinere, & Plinius in eiuſdem maris inſulis. Nunc de proprijs nominibus dicemus, quæ denominationem ſuam habent ab equo (ἵππος) in fine ferè vocabuli. Inter quæ Agrippa quibuſdam numerandus videri queat: ſed ab ægro partu dictus eſt. Alcippus idẽ videtur ſignificare, quod Hippalcus, Anaxippos, quod Hipponax, cum ſit ἄναξ, & ὠναξ idem, nimirum rex dominus. Anthippus, Flos equorum, quaſi florem equorum, ſiue eximios equos nutriẽs. H Archippus, princeps equorum. Argyppus equos habens argenteos. Callippus, equos pulchros: Charippus, equis gaudens: Chryſippus, cui equi ſunt aurei: Cirrhippus ab equis, & cirrho giluoue colore dictus, vt Cælius credit. Cratippus, victor equorum: Cronippus Geſnero videtur nomen proprium, ſed Suidas, & Varrinus exponunt μέγαν λῆρον, id eſt magnas nugas, vt & Cœlius, ego verò, inquit, potiùs magnum nugatorem dixerim. Hippos in compoſitione auget (vt mox in enumerandis herbis patebit,) Crouia verò, id eſt Saturnia, obſoleta, & nugalia dicuntur: hinc & compoſita vox inuerſa ἱπποκρουνα. Ego ſic rectè vocari poſſe putem, qui, vt ſenes deliri ferè ſolent, obſoleta, & antiquas nugas nugatur. Damaſippus idem cum Hippodamo, equorum domitor. Dioxippus, διώξιππος, equos vrgens, videlicet ad curſum: eſt & Martis epitheton. Ephippus, equo inſidens, qui equo vehitur, Xenophonti eſt miles eques, & à Syneſio opponitur τῷ πεζῷ, id eſt pedeſtri. Eurippus bonos

Hippostratus. *Hipparchia.* *Hippe.* *Lib.* 13. *Hippia.* *Hippo.* *Hippa.* *Lib.* 8. *c.* 10. *Hipparenus* *Hippades.* *Hipparis.* *Hippus.* F *Hippo.* *Hippobotus.* G *Hippocrene.* *Fons caballinus.* *Hippodromus.* *Lib.* 17. *Hippopodes.* *Agrippa.* *Alcippus.* *Cronippus.*

A bonos,seu præstantes equos habens.Glaucippus equos habẽs cæsios.Gylippus fortè qui equos habet fortes,magnanimosue,nam γῦλιν, vt Erymologus annotauit, atque etiam Hesychius, significat etiam leonem,atque adeo ipsum Herculem. Hermippus, equos habens Mercurij,vel à Mercurio acceptos,nisi malimus Interpretari,qui equos habet hermaphroditos,quales Neronẽ habuisse diximus. Lahippus optimos,aut pulcherrimos equos habens: λᾶ enim licet per se nihil significet,in compositione tamen,vehementiorem significationem reddit eorum, quibus est prẽfixum. Leucippus,cui equi albi sunt: vt Melanippus cui nigri, Lysippus cui soluti. Menippus cui sunt ad pugnam proni, animosi, cum sit μινος Aristoteli in Ethicis idem quod θυμος, nisi deducamus à verbo μινω, quod est maneo, vt Menippus sit, qui sic equorum sit studiosus, vt in stabulis ferè maneat, vt de hippomene diximus: Idem.n.videtur Nothippus qui equos habet spurios. Nincippus,equos habens victores, seu qui equis vincit. Phœnippus, qui equos habet spendidos. Philippus equorum amans, equorum studiosus, vel qui agitandis equis delectatur, item qui studiosus est curulis certaminis: interdum etiam φίλιππος est bellicosus, vt φιλιππος λαος apud Euripidem. Sic Thraces a tragicis appellari φιλιππους tradit Eustathius.Scribit enim Thracas ab Homero dici ἱπποσωλυς, tanquam ἱππικους, & μαχιμους id est equestres, & pugnaces

B siue bellicosos; eosque in tragœdia φιλιππους vocari. Accipitur tamen etiam in malam partem, nam Hesychius Philippos etiam mœchos interpretatur. Philippides,& Philippion, idem ferè sonant, quod Philippus. Philippicum equestris pugnæ studiosum interpretari liceat. Posidippus, ποσειδιππος, quasi equos habens Neptuni, aut à Neptuno acceptos. Samippus, forte cui equi sunt Samij. Stratippus,equos habens militares, pugnaces, vel fortè ex equo militiam exercens. Telesippus fortè vltimos equos habens,per antiphrasin, quasi primos. Zeuxippus, equos habens iunctos. Xantippus, equos possidens flauos siue rufos: Aenippe cui equi sunt horribiles, ni fallor, nisi deriuandum nomen ab αἶνος siue αἶνη, id est laus, quasi equos habens laudabiles. Alcippe eiusdem originis cum Alcippo: de quo suprà, vt Archippe cum Archippo, Aristippe cum Aristippo, Chrysippe cum Chrysippo. Cydippe à κῦδος fortè id est gloria, quasi gloria dignos habens equos,cùm sit κυδος conuitium. Euexippe cuius equi sunt bene habiti, id est pingues,& minimè strigosi. Eurippe forte quasi velocissimos habens equos,velocissimus enim eurus. Leucippe,vide Leucippus,Lysippe in Lysippo,Xantippe in Xantippo, Zeuxippe in Zeuxippo. Aganippe Bœotiæ fons sic dictus videtur à placidis,& mansuetis equis. Argippæi Scythiæ populi,quos scribit Herodotus ab ipso natali caluos esse,mares pariter,& fœminas,sacrosque dici esse,& arma nulla possidere,an huc pertineant,exploratum non habeo. Argyrippa ciuitas in Apulia, olim Argyrippus

C dicta, à qua Argyrippeni dicuntur, Vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cognominatum tradit,vnde ab equis ei nomen esse constat,& non probandi sunt,qui per π simplex scribunt;neque qui secundam per ιόta,vt apud Plinium legitur. Dauniorum (inquit) oppidum Harpi,aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Centhippe, Κενθιππη,locus Argiuæ regionis,dictus quod Bellerophontes in eo primum stimularit equum Pegasum vt tradit Varinus. Φιλιππησιοι, forte Philippenses ad quos D. Pauli extat epistola, in prima Macedoniæ parte,Colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, vt nonnullis placet,quæ ciuitas est Thraciæ à Philippo Macedonum rege quoque structa,vt Stephanus ait. Eurippe vicus Lariæ, ab equorum fortè velocitate dictus Παρίππου, locus est Athenis, vt Varinus & Suidas annotant; sic dictus quasi παρ' ἵππων, id est ad equos. Locus erat, in quo virgo equo deuoranda data est,vt aliàs annotatum est. Atque hæc breuiter de proprijs hominumlo rorumq; nominibus,quibus quædam addemus congnomina,priusquam de cæteris,quæ supersunt,denominatis agamus. C. Tiberius qui Augusto successit,per iocum dicebatur Callippides,quẽ cursitare, ac ne cubiti quidem mensura progredi,prouerbialiter à Græcis scriptum est Nam,& Tiberius,et-

D si prouincias,& exercitum reuisurum se sæpe diceret,& propè quotannis profectionẽ præpararet, vehiculis comprehensis, commeatibus per municipia, & colonias dispositis, ad extremum vota pro itu,& reditu suscipi passus,in vrbe tamen se continebat,vt Suetonius asserit. Dicebantur autem olim (inquit author adagiorum) prouerbio Callippides, qui in moliendis negocijs, cùm multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret; aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulò mouens, sese nihil promoueret. M. Tullius: *Varro mihi denunciauerat magnam sanè,& grauem κροσφωνησιν. Biennium praeteriit, cùm ille Callippides assiduo cursu nullum cubitum processerit.* Aristephanes Tisamenophœnippos cognominat homines improbioris vitæ,& libidine turpes, quoniam Phœnippus quidam fuerit turpis,& libidinosæ vitæ homo,Tisamenus verò peregrinus,& mastigias. Glaucus Taraxippus quasi equos terrens,in Isthmo habitauit,& ab equis interremptus fuit. Et eodem siue nomine, siue cognomine nuncupatur heroum Myrtilo à Pelope structũ in quo & rem diuinã illi obierat,vt perpetratæ cædis irã leniret. Nominis ratio est,quòd in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror,Quidã inibi in fossa aliqua à Pelope,sibi ab Amphione

Hermippus.
Lahippus.
Menippus.
Phlippus.
Posidippus
Cydippe.
Aganippe.
Argyrippa.
Eurippe.
Callippides
Lib.13 ad Attic.
In Acharnens.
Tisamenophanippi.
Taraxippus

tradita Thebano, occulta fuiſſe aiunt: quibus non Oenomai modò exterriti ſint, verùm exterreãtur omnes illac tranſeuntes equi. Fuiſſe verò magicæ peritum Amphiona putant Ægyptij: propterea petras illi in Thebarum mœnibus ſuſtruendis viſas obtemperare, ſicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt: ſed de hoc Taraxippo aliàs etiam ex Pauſania diximus. Augeas dicit duodecimam boum ſuorum partes eſſe ταραξίππους παρ' ἔτος. Cleon in equitibus Ariſtophanis ταραξιππόστρατος cognominatur, quòd ordinem equeſtrem perturbaret. Hermogenis Lycij nobiliſſimi curſoris Hippos cognominati mentio fit in ſecundo Eliacorum Pauſaniæ. Vicit octies in tribus Olympiadibus. Apparet autem equi cognomento cohoneſtatum fuiſſe propter curſus pernicitatem. Caſtor quòd domitor celebraretur equorum, Horatio quoque equus vocatur. E

Muſa dedit fidibus diuos, puerosq. deorum
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenem curas, & libera vina referre.

Pelops. *Iliad. π.* Hippocrenides Muſæ cur dicantur, paulò antè dictum eſt. Hippodamia (ἱπποδάμεια) cognomen etiam eſt Veneris, vt Heſychius monet. Heurippa verò Dianæ, vt Cælius. Pelops ab Homero πλήξιππος, id eſt equos verberans, aut bellicoſus cognominatur, quòd occiſo Myrtylo auriga ſuo, ipſe currum regere cæperit. Hectorem verò ſæpenumero ἱππόδαμον, id eſt equorũ domitorem vocat, Agamemnonem item & alios: & Neſtor ἱππιλάτης ei vocatur, vt equorũ moderationem apprimè calluiſſe indicaret eum Scholiaſtes Homeri in ſecundum Iliados hippoten Neſtorem exponit exulem, & hanc hiſtoriam affert. Hercules cum occiſo Iphito expiari à Neleo non impetraſſet, Pylum obſedit; & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis ſubinde malis vrbem afficiebat. Quæ quidem quam diu viueret Periclymenus, Nelei filius, difficilis expugnatu erat: quòd is amphibius (vitæ mutabilis) eſſet. Sed tandem in apiculam mutatus, cùm Herculis currui inſideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus eſt. Tunc igitur Pylo vaſtata, & vndecim eius fratribus occiſis, Neſtor qui in Gerenis alebatur, ſolus remanſit, Gerenius inde cognominatus. Amazones vocat Orpheus δαμίππας, quaſi ἱππόδαμας. Ἱππομανεῖς, qui inſano equorum amore flagrat, qui ad inſaniam vſque equis delectatur, vel qui ſupra modum equis ſtudet. Scholiaſtes Sophoclis ad hæc verba, μεγάλοι θόρυβοι κατέχυσ' ἡμᾶς ἐπὶ δυσκλείᾳ, σὺ τὸν ἱππομανῆ λειμῶν' ἐπιβαὶν ὀλέσαι Δαναῶν βοτά, quidam, inquit, ἱππομανῆ retulerunt ad Aiacem, vt ſit μεγάλως μαινομένος. Alij verò ſcribunt, chorum non credidiſſe Aiacem furere, ideoque expoſuiſſe τὸν ἵπποις μαινόμενος. Quod improbantes alij (quippe qui dicerent inſulares nõ ἱππομανεῖν, nec inſulas ἱππηλάτας εἶναι) ad pratum retulerũt, vt ἱππομανὴς λειμὼν hìc intelligatur ὁ εὐανθὴς, ἐφ' ὃν οἱ ἵπποι μαίνονται, vel ὁ ἄγαν μιμνὼς καὶ ἀνθῶν καὶ ἑυβριζων τῇ χλοῃ. Hæc ille. Mihi placeret, vt referatur ad Aiacem, cùm ſit etiam ἱππομανης, qui equino more libidinis extimulatur furijs: non quod ita extimulatus fuerit Aiax, ſed vt maximus eius furor indicetur. Patroclus Homero vocatur ἱππήλατα θοός, id eſt, vt Euſtathius exponit, equeſter, alijs eſt equis viam faciens quod magis placet, apparet enim indicare velle poetam hoc ſiue epitheto, ſiue cognomine Patrocli currum, equoſque Troianis terrori fuiſſe, venientique viam ab ijs factam. Locupletiores apud Chalcidentes vocabantur ἱππόβοται, quales Athenienſibus ferè dicebantur ἱπποτροφῶντες, quaſi quarum altores: ijdem à Plutarcho vocantur ἱπποβόται. ἱππόβοτος verò etiam eſt, equos alens, ſed ad loca potius equis alendis apta, quam ad homines vſurpatur. Sic Argos ἱππόβοτον vocari Homero non ſemel dictum, ab equorum qui ibi alebantur copia. Eidem Ithaca magis probatur αἰγιβότος, id eſt capris paſcendis apta, quam ſi eſſet ἱππόβοτος. Ἱππόβυκόλος autem idem cum ἱππόβατης, nimirum equorum paſtor, quamquam impropriè hic βυκόλος accipitur, ſicut etiam quum βυκολεῖν ἵππους aliquis dicitur pro ſimpliciter paſcere equos, cum ſit βυκολεῖν propriè boues paſcere. Henricus Stephanus ἱππόβυκόλος generalius exponi poſſe putat armentarios, qui & equos, & boues paſcerent. Ἰππόκομος, idem qui ἱππόβοτης. Idem Homerus galeam cognominat ἱππόδασειλον, κόρυθος. χαῖτ' ἱππόδασειαι, interpres vertit, de galea apprehendit equina. Criſta enim galeæ fiebat ex equinis ſetis, vt ſuo loco oſtendetur: vnde eidem equites eleganter etiam ἱππόκορυσται nuncupantur: noui tamen Euſtathio hanc expoſitionem improbari: & ἱππόκορυστα exponere bellatores equeſtres, vt ἱππόκορυστης ſit idem quod ἱππιοχάρμης, qui armato equo pugnam init, vel qui equis gaudet, cæterùm hoc non prohibet, quo minus apud poetam ἱππόκορυσται dici poſſint, qui ſetis equinis galeam habent exornatam, nam qui tali ſe induerint, bellicoſos ſe equites eſſe profitentur; quamobrem talem tribuit bellicoſiſſimis: Hinc apud eundem ἱππόκομοι πήληκες, ἱππόκομοι κόρυθες, ἱππόκομοι τρυφάλειαι, necnon ἱππουρις τρυφάλεια, ἱππουρις κυνέη, & λόφος ἱππιοχαίτης, id eſt galeæ ex equinis conſtantes ſetis: vel galea, ſiue potius criſta equina; Qui verò equis ad pugnam vtitur, ſiue bellicoſus eſt: Item qui circa equos verſatur, & qui eos alit, ἱππόπολος quoque

Hector. *Neſtor.* F

Hippomanes. *In Aiace.* G

Patroclus. *Iliad. π.*

Hippobata. H

Iliad γ.

voca-

A vocatur. Apud Homerum ἱπποτόλων Θρηκῶν reddunt equestrium aut bellicosarum. Ἱππιαστής, idem quidem quod φίλιππος, id est equorum amator, aut studiosus, sed plerumque in malam partem accipitur pro ἱπποµανὴς: vt, & Ἵππιος pro ἱππoµανία. Aristophanes hoc vitium ad ictterum corporis morbum transtulit: ἄλλα ἱππιερόν µε κατέχειν τῶν χρηµάτων, Strepsiades conquerens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo κατέχει. nam icterericorum oculi bile perfunduntur, vt Scholia monent, quæ ἰππιερον, ἱππικον ἐρωτα καὶ τοσον ἱππικὸν interpretantur. Apud Hesychium, & Varinũ deprauatè pro ἱππιερος legitur ἰππαρος, ἱππαρος, ἱππαιρος. In Suidæ lexico ἱππιερος etiam adiectiuè exponitur ὁ περὶ τὰς ἱππους τον ἐρωτα ἔχων: Ἱππασις quidem idem est quod ἱππικλατης, eques, equitator, qui equo vehitur, sed dicitur interdum etiam de equo, vt ostendit Xenophon in libro de re equestri his verbis: καὶ οἱ θεώµενοι τον ἱππον τοιοῦτον, ἀποκαλοῦσιν ἐλευθέριον τε καὶ ἐθιλικὸν καὶ ἱππαστὴν, καὶ θυµοειδῆ, καὶ σοβαρὸν, talem equum appellant liberalem, & voluntarium, & equitatorem & ferocem, & superbum. Ita, & pro ἱππαζω siue ἱππαζοµαι, quod est equito, equo feror, ipse quoque equus aliquando dicitur ἱππαζεσθαι, passiuè pro agitari. Sunt qui ἱππαζεσθαι exponunt, ἐπὶ ἵππου ἱππον ἐχεῖσθαι, id est ἐπὶ χιλιάρχου, id est vehi vnico equo, & singulari ad differentiam ὁµίππων. Hinc
B & ἱππαθὴς, id est equitandi artem edoctus. Est, & ἱππυς eques, & ἱππιυω eques sum, siue equito, sed, & hoc quoque verbum de equo dicitur, vt, & equito ad Latinos: à quo ἱππιυµα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἱππιυσις, & ἱππεια, equitatio, iter quod ab equito conficitur, & ἱππευσις, & ἱππεια, equitatio. Est verò ἱππιυς etiam exul. Ab ἱππιυω composita sunt ἀντιππιυω, ἀφιππιυω, ἐνιππιυω, καθιππιυω, παριππιυω, προσίππιυω. Ἀντιππιυω id est aduersus equito, nimirum aliquem, nam ἀντιππιευον ἀλλήλοις dicuntur a Xenophonte duo equites inter se contendentes, vt Budæus annotauit. Ἀφιππιυω, ab equito, equitans recedo vel fugio, ex vno loco in alium me recipio equitando, vel equo me proprio. Ἀίππεια tamen quanquam hinc oriatur, est equitandi imperitia, vt idem Budæus ait; sed Henricus Stephanus tunc scribendum arbitratur ἀφιππία. Ἐνιππιυω est inequito. κατιππιυω perequito, equitando decurro, παριππιυω obequito, præterquito. προσιππιυω adequito, iuxta equito. Ἱππιλατος, per quem equi agitantur aut agitari possunt. Vtitur hac voce Homerus, postquam dixisset Ithacam esse ἀιγίβοτον καὶ µαλλον ἱππηλατον ἠπροβοτοιο, subiungit, ἡ γαρ τις νησων ἱππιλατος, οὐδ' ἐυλειµων, nec enim vlla insula calcatur ab equis, siue nec enim per vllam insulam agitantur equi, id est, nulli aut rari in insulis equi sunt. Idem est ἱππιλασιος, sed ἱππιλασία agitatio equorum, passi-
C uæ significationis Ἱπποσυνος, equester. Αἴθριππος velox est Suidæ Ἄµιππος diuersas, & ferè contrarias habet significationes. Est enim in primis, qui simul cum equis est, siue equis adiunctus, vt ἄµιππος βορίας apud Sophoclem. Item ἄµιπποι apud Thucidinem vocantur pedites equitibus adiuncti, vbi tamen quibusdam codicibus ἄνιπποι scribitur. Ἄµιπποι, vt Eustathius ex Pausania tradit, dicuntur etiam ipsi equi copulati sine rheda, ἵπποι ἐζευγµενοι χωρὶς δίφρου: ita nominati (sicut ibidem ex Pausania addit) quoniam ἐπὶ δυο χιλιάτας ἀνέβαινον, ὁ µεν ἡνιοχων, ὁ δε ὁπλίτης. ἀπο τοίνυν τοῦ ἅµα ἀµφοτέρους καθίζεσθαι οἱ καλοῦντες ἄµιπποι οὕτω τοὺς ἵππους ἔλεγοντο. Vbi tamen ἄµιπποι posterius ad ipsos equites refertur, atque ἄµιπποι dicuntur ad differentiam τῶν χιλιαρχούντων, & µοιρίππων, equites desultores: de quibus Homerus dicit, θρῴσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον, qui ex binis equis quos agitant, alternatim ex altero in alterum insiliebant. Si verò de ipsis equis dicatur, ἄµιπποι sunt desultorij equi. Philochorus ἀµίππους etiã, & πρόδροµους, at Isæus τους σοὺς ἵππους στρατιώτας vocauit. Nos plura de hac voce, sicuti, & de ἄµφιππος dicemus aliàs, vbi de pugnandi ex equo diuersitate agemus. Ἄνιππος equo carens, vel equo non insidens: Herodotus de Massagetis ἱπόται εἰσι, καὶ ἄνιπποι, quasi dicat, interdum præliantur ex equis interdum verò absq; equis, vel equis carent in prælio: quamobrem in Polluce, vbi ἄνιπποι idem sunt qui ἄµφιππoι, pro ἄνιπποι legendum ἄµιπποι. Ἄφιππος equitandi imperitus, aut artis equestris. Notandum autem in hac voce præpositionem ἀπο priuandi vim habere; quare ἄφιππος etiam exponitur qui equis caret. Dicitur verò etiam de loco qui equis vel potius equitatui ineptus est, vt ἄφιππος χωρα, ἄφιππος καὶ τραχεῖα ὁδος, id est regio equitatui non apta: via aspera, & equis inidonea. Hinc ἀφιππία equitandi, aut equestris artis imperitia. Εὔιππος bonus, seu præstantes equos habẽs, vt in proprijs dictum est. Dicitur verò etiam de alijs rebus, vt εὐιππος χώρα Interdumque εὔιππος est, qui equitandi bene peritus est, vel equitatu præstat. Ἔφιππος, qui equo insidet: priuatim tamen est eques miles Xenophonti, vt dictũ est antè. Dicitur verò. & ἀνδριας Ἐφιππος à Plutarcho statua equestris & alicubi τίχον ἔφιππος, à Philone βιος ἐφ ἵππου, à Platone δρόµος. Scribitur, & ἐφιππος per ei. At ἐφιππιον substantiuè Suidæ est certamen equestre, ἀγώνισµα ἐφ' ἵππου τρεχόντων: nisi fortè (inquit Henricus Stephanus) ἀγώνισµα cum ἐφιππιον iungi debet. Aliàs ἐφιππιον, idem est, quod epihippiũ Latinis, nimirum stratum, siue sella equi. Scribitur verò. & ἐφιππειον cum ει habeturq. vtraq. scriptura apud Xenophontẽ libro de arte equestri, vt idem Henricus citat, sed fortassis mẽdosè,

Odiss. δ.

Lib. 5. Hamippi qui.

Anippus. Lib. 1.

Aphippus.

In Publicola. Le.

In Fabio.

nam ἱππεῖον quidem ſella eſt equi, ἱππικὸν verò equitum certamen. Μόνιππος, qui vnico E
equo vtitur, qui vnico equo curſu contendit. ὁ ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ἀγωνιζόμενος δρόμῳ, vt ex Pauſania tradit Euſtathius, dicens ſimilem eſſe κελητίζοντι. Dicitur autem ad differentiam τῶν ἄμιππων. Sed hoc modo μόνιπποι etiam ſunt equi ſinguli: qui iuncti non ſunt, vt conſtat ex hoc Xe-
Lib.6.Pad. nophontis: καὶ τὰς μὲν μονίππους παραμιππιδίους, τὰς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι παραπτυριδίους ἐξοπλιζον, id eſt, vt Budæus interpretatur, equos equitum ad differentiam eorum qui currui iuncti ſunt. Παράιππος affectans equum, affectator equi, vt ex Cretenſibus canibus, teſte Polluce, alij ſunt διάπονοι, alij παράιπποι, qui videlicet vnà cum equis currunt, ita vt nec eos præcedant, nec
Hippardiũ. ab ijs à tergo relinquãtur. Fera quæ ab equo (ἵππῳ) Hippardum nominata eſt, χαίνλω (Theodorus capronas vertit, malim iubam) gerit in ſummis armis: differt (inquit Ariſtoteles) ab hippelapho, quòd barbam vt ille non habet. Hæc ſimiliter, vt Hippelaphus, tenuiſſimo iubæ ordine à capite ad ſummos armos crineſcit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fœmina e-
Hippelaphꝰ: qui ceruini generis: & pedes habet biſulcos. Eſt, & ab equi, & cerui, ſimilitudine hippelaphus dictum quadrupedes, quod num idem cum tragelapho ſit, vt Volaterranus retur, ſuo loco examinabimus. Hippothelas vocatur pullus aſinæ, qui recens equæ ſubijcitur, ac ſi equimulgum dica F
Hippotigris. mus. Hippotigris, quod animal in Antonio Caracalla celebrari ex Dionis Nicæi hiſtoria Cælius tradit, ab equo, & tigri nomen, puto, accepit: vt & hippocamelus, cuius mentio eſt apud Auſonium. Hippopotamus, ideſt, equus fluuiatilis, id nominis accepiſſe videtur, quia caput, & vo-
Hippocamelus. cem equi habet. Sicurus vocatur, & campſiurus, & hippurus, vt Varinus, & Heſychius annotarunt, à caudæ, vt videtur, magnitudine, & latitudine: aliàs hippurus apud Ariſtotelem piſcis eſt,
Hippopotamus. quem Gaza equiſelem vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Vocatur hic piſcis ab
Hippurus. Hiceſio ἱππουρὶς, Dorioni coryphæna. Numenius eius eſſe tradit naturę, frequenter vt exiliat; quam ob cauſam etiam ἀριστὴς nominatur. Hinc fortaſſis, & nomen ſortius eſt, quòd equi inſtar ſubinde exiliat, ἀπὸ τῆ ὁρμεῖν καὶ ὁρμᾶν ἵππω δίκλω, non à cauda equina. De hippo piſce
Aues. dixi inter æquiuoca. Ἵππος auis genus Ariſtoteli, pipo, vt Gaza vertit: alibi apud eundem ἵππα legitur, & ſimiliter à Gaza redditur pipo: ἵππα ab Heſychio exponitur ὁ δρυμοκόλαπ, le-
Pipo. go δρυοκόλαπ, ideſt, picus Martius πίππω, Scholijs Lycophronis auis quædem eſt marina, pulchra, & elegans: ſed plura de his vocibus conſule lector noſtram ornithologiam Ἱππόκαμπτος ab eodem Heſychio, nec non à Varino exponitur anicula quædam: ego huius nominis auem nullam
Hipparion. reperio: hippocampus quidem animalculum eſt marinum, vt modò patebit. Eſt, & ἱππάριον eiſ- G
dem auis quædam vulpanſeri ſimilis. Hippalectryonem, vt in ſcholis Ariſtophanis, & apud Varinum, & Heſychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinacco ſimile genus Perſicum ſit: alij gallinaceum in velis ſiue tapetibus Perſicis pingi ſolitum, alij denique marinum animal; & licet philoſophi hippalectryonem in rerum natura eſſe negarint, meo tamen tẽ-
Hippalectryon. pore (inquit Scholiaſtes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à ſe occiſum cùm paſſim oſtentaſſet, in ſigillo ſuo, & clypeo depingi curauit. Æſchylus in ſuis tragœdijs hippalectryonem finxit, non animal, ſed inſigne nauis, vt ipſe exponit in Ranis Ariſtophanis. Ἱππογυπος
Hippogypus. etiam auis non eſt, ſed ita vocantur, qui magnis vulturibus inuehuntur, ἐπὶ γυπῶν μεγάλων ὀχούμενοι, vt Lucianus in vera hiſtoria tradit, populos eſſe quoſdam ſcribens. Ibidem finguntur etiam ὑπογύραιοι, qui magnis grauibus inuehuntur, & ἱππομύρμηκες, qui magnis formi-
Formica equites. cis: Sunt tamen formicæ quędam ἱππομύρμηκες dictę, quas Gaza formicas equites vertit, malim maximas reddi, vt philoſophus à magnitudine ſic appellarit. Scio tamen ab Heſychio etiam
Lib. 8. hiſt. anim. c. 28. ſcriptum eſſe: λέγονται καὶ μύρμηκες ἱππεῖς, id eſt, vocantur, & formicę equites. Muſcæ quædam circa equorum capita obuolare ſolent, & ſimo (vt vulgò creditur) equino natæ à Germania
Equiſeles muſcæ. equipetæ vocantur: à quibus haud dubiè differunt, quas Gillius ex Aeliano equiſeles (fortè Græcè legitur hippuros) vocat, & ſic de ijs ſcribit: *In fluuio nomine Axio, qui inter Beream, & Theſſalonicam fluit, peculiare genus muſcarum eſt, apibus ſimile tum magnitudine, tum bombi ſtrepitu veſparum colore, equiſeles appellant incolæ: ea ad ſummam aquam verſantes à piſcibus corripiuntur.* A Co
Equus lunæ. ſentinis, vt Thyleſius tradit, non inuenuſtè equus lunę vocatur ſcarabei genus viride, dorſum habens nota quadam aureola ſic illuſtre, vt Lunę ſpeciem exiguæ ſuſtinere videatur. Campas equos marinos, nos quoque marinos caballos dicimus, Græci, inquit Varro, à flexu poſteriorum partium hippocampos appellant. Conſule opus noſtrum de exanguibus, vti, & de cancris,
Lib. 25. c. 9. Lib. 21. c. 15. quos Plinius hippos vocari ait. De Hippice herba, cuius apud Plinium mentio eſt, quid ſentiamus, aliàs aperiemus, vbi de caſeo agebamus equino. Hermolaus Barbarus, in hoc eiuſdẽ Plinij
Hippochœris. loco de hippocheri, ſeù potius hypochœride, quoniam rectus oxytonus eſt, etiam Hippochœrin legit: *Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomine, condrylla, hypocheris, & caucalis, &c.* Sed & apud Theophraſtum hypochœris legitur, vbi à Gaza vertitur porcellio. Multi enim etiam hippogloſſon ſcribunt pro hyppogloſſon, cum tamen neq. magnitudo (ἵππος enim augeat, vt mo-

dò

A dò patebit, & ex superioribus etiam patet, (neque aliud ad eum pertinens tribuatur: eumque si ὑπόγλωσσον scribimus Galenus nos nominis rationem doceat, dictum sic inquiens, quoniam summis corymbis subnascantur quædam lingulis similia. In Hippophæsto & hippophaè, vtro potius modo scribendum sit) non satis constat. Aqud Dioscoridem qtidem hippophaes alijs nominibus hippophyes, hippophanes, & hippion vocari legimus, quæ omnia ab equo ducta sunt vocabula Hippophæstum quoque alijs hippophaès vocari scribit, & Plinius de vtroque loquens; *Debent* (inquit) *accommodata esse equorum naturæ, neque alijs ex causis nomen accepisse: quippe quadam animalium remedijs nascuntur, &c.* Veruntamen Marcellus Virgilius: nihil nos mouet (inquit) authoritas Plinij: nihil enim constituit dicens: *Debent equorum accommodatæ esse naturæ, &c.* Nos nihil aliud hippon in his vocibus compositis, quàm magnitudinem, & in eo genere grandius significari credimus. Hæc ille. Atqui hippophaèis non grandem esse herbam, sed ἔαρίγειον & χαμαιλαῦλον Theophrastus docet, inquit Gesnerus. Hippogloſſon verò Dioscoridi idem, quod antirrhinon. Est & lauri Alexandrinæ idem cognomentum. Hippomanes quæ sit, supra indicauimus, cùm de pullio loqueremur, est item hippomanes idem quod apocynum apud Dioscoridem, & inter capparis nomenclaturas apud eundem. Hipporizon in Hippiatricis Græcis nominatum

B miscetur alijs quibusdam ab clysterem vteri equæ, promouendæ cõceptionis causa, & Gesnerus verbenacam alteram esse conijcit, duplici motus coniectura, cùm quòd apud Dioscoridem, nisi mendum est, inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur, tum quòd equis, quibus dorsum vlceratum est, salubris est. Hippurim herbam a caudæ, vel setæ equinæ similitudine dictam Plinius quoque asserit, *Equisetum* (inquit) *hippuris à Græcis dicta pilus est terræ, equinæ setæ similis, comis tunicis multis nigris, vt est equorum cauda*: Et aliàs: *Innata in pratis, & equisetis est, à similitudine equinæ setæ.* Est verò etiam Hippuris Pomponio, Hippariscus Stephano, insula maris mediterraneis iuxta Cariam, cuius etiã Plinius meminit ab hippuri, vel pisce, vel frutice, vt Hermolaus conijcit, appellata. *Tradunt* (inquit Plinius) *iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere comis tunicis multis nigris.* Hinc facilè apparet, cur ephedron, & anabasis vocetur, quibus nominibus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, vt superuacua sit Hermolai coniectura, ephydron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem tantùm ad equi caudam hippuris habet, vnde potissimùm dicta videtur; sed etiam cum vino trita infusaque in potu (vt in Hippiatricis Græcis legimus) equorum vrinam promouet, & dysuriam eliminat, vt vel ludendo quis dicat hippurin appellatam διὰ τὸ ἄγειν τὰς ἵππους. Plinius Castori quoque potamogeton tradit appellari: *Potamogeton* (inquit) *similis betæ foliis, &c. Castor hanc aliter nouerat, tenuis folio, velut equinis setis, thyrſio longo, & leui, in aquosis nascentem.* In Hippiatricis, vbi Herocles ad orthopnœam equi habet: σύμφυτον, ὃ καλοῦσι ἵππουρον, θλάσας ἐπίασον τὸ χύλον εἰς κοτύλας β. Ruellius siue aliam lectionem secutus, siue corruptum hunc, vt apparet locum suspicatus, ita transtulit. Hali, quod symphytum appellant, & equiseti succus expressus, qui hemines duas impleat. Gesnerus verò legendum putat, σύμφυτον ὃ καλοῦσι πετραῖον, &c. hoc enim ad thoracis, & pulmonis vitia efficax esse constat; hippurim verò, siue equisetum non item. Hipopęston legebatur alicubi apud Plinium, Hermolaus hypophæstum legendum monet: potest, & ab equo (inquit) appellari hypophæston: vtroque modo rectè scribitur à Græcis. Hæc ille. Ego (inquit Gesnerus) hippophæston malim, cùm & Plinius ab equo deriuet, & apud Dioscoridem, vt iã retuli paulò superius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur; & hippophaès etiam cognata ei herba similiter ab equo composita voce scribatur apud probatos authores, vt Dioscoridem, & Hippocratem. Nam Galenus in glossis Hippocratis, quas ordine literarum tractat, in elemento ἰὸτα, ἱππόφεων herbam exponit, quæ non hippophaès tantùm nominetur, sed etiam κνάφον, & σύφον ab Hippocrate: legendum est autem, non σύφον, sed σοιβὴν, vt inferius ab eo

D scribitur in Sigma, vbi per ypsilon aduersante literarum ordine scribi non potest. Diuersa tamen ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermolaus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioscoride, vt inquit, Galeno, & Theophrasto. Ego apud illos aliter, quam hippophyes voce ab equo composita leggere non memini. Nam Theophrastus, *Ex lactaria*, inquit interprete Gaza, *hippophaèis, idque optimè apud Tegeam*, quod & Plinius ex eo repetijt. Intelligo autem hic hippophais nomine, non sui generis herbam, sed succum, siue liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgãdi vis insit: nam & hippophais propriè dicti radix lacteo succo turget, qui inde eximitur, perinde vt ex thapsia, & ad purgationes accommodatur, Dioscoride teste. Hæc itaque Gesnerus. Democritus aglophotin herbam, inquit Plinius, in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equæ præcipuè eaueant eam. Idem Plinius lapathum syluestre, alijs oxalida, alijs etiam cantherinum vocari asserit, sed cur ita vocetur, non explicat. Est autem quoddam lapathi genus satiuo maius, candidiusque, ac spissius, vt eiusdem Plinij verbis vtar, hippolapathum à magnitudine dictum:

Hypogloſſõ. Lib.8. ſimp.
Hippophaſtum.
Hippophaès.
Hippogloſſõ
Hipporizon. cap.15.
Hippuris.
Lib.4. c.12.
Cap.118.
Potamogetõ.
Li.27.c.10.
Hippophaſtõ
Li.21 c.15
Lib.9. Hiſt. plant. c. 15
Aglophotis.
Lapathum ſyluestre.
Lib.7. ſimp.
Hippolapathum.

quod

Hippomarathrum. quod tamen cantherinum ei vocari non puto. Fœniculum ſylueſtre aliqui teſte eodemmet Plinio hippomaratrum vocant. Dioſcorides hoc nomine in fœniculum cæteris grandiorem eſſe ait. Et Strabo in Mauritania hippomarathri ſcapum duodecim cubitos longum, & quatuor palmos craſſum eſſe ſcribit. Galenus author eſt ita dici ab inſigni magnitudine. Sed & hippoſelinum quod equapium trãſtulit Gaza eodem modo à magnitudine nũcupari videtur, adſtipulãte Diſcoride: quanquam Nicandri ſcholiaſtes aliam etiam rationem addat, quod equorum ſtranguriæ medeatur: Theophraſtus inquit, hippoſelinum in petroſis prouenire locis dicit, à magnitudine ſic nuncupatum, vel propter equorum ſtranguriam. Quod autem ſtranguriæ, ſiue dyſuriæ equorum medeatur, clarum eſt ex Hierocle Hippiatro, qui eo in hoc affectu vtitur. Trifolium caballinum in pleriſque Italiæ locis vocatur lotus pratenſis, quod huius paſcuis, vt Matthiolus tradit, equi delectentur. Tuſſilago verò vngulà caballina dicta eſt à ſimilitudine. Germani teſte Geſnero mentaſtrum mentam equinam, oxyon Plinij, ſiue trifolium acetoſum, oxalidem equinam dicunt, maluam ſylueſtrem maiorem maluam equinam: Cometæ genus, quod iubas equinas, vt inquit Plinius, imitatur celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes *ἱππεῖς* vocatur. Pollux ludum quendam deſcribit, qui *ἐν κοτύλῃ*, & *ἱππάς*, & *κυβιστῶντα* dicatur. Is talis eſt: Puerorum aliquis manibus in tergum reductis conſertiſq pectinatim digitis, alterum genu innitentem, manibuſq. oculos eius obnubentem circumfert. Accipitur ſanè coʒyla pro cauitate, vt hic volam, id eſt, cauum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter vtram q. manum interius ſit cauitatem ſignificet. Ἱππάδα verò hunc ludum dici apparet, quòd qui circumfertur inequitare (quod *ἱππάζεσθαι καθίζειν* Græci dicunt, ac ſi dicas equitabunde inſidere, quia diuaricatis cruribus alterius humeris aut dorſo inſideat) videatur (aliter apud nos vapulant pueri, nam ex tergo alterius ſuſpenduntur: tuncque equum pati dicuntur à pædagogo.) Κυβιστίδαν denique quaſi *κυβιστίνδαν* (niſi fortè, ita legendum ſit) quòd cum his qui geſtat præ pondere inclinato ſit dorſo, & capite, eiuſq. corporis habitum, qui geſta ur etiam imitari cogatur, *τῶν κυβιστώντων*, id eſt vrinantium, vel aliter in caput ſe deuoluentium geſtum exprimant. Eſt & *ἱππάς* equitum cenſus, vnde *ἱππάδα τελοῦντες* apud Plutarchum, qui cenſum equeſtrem ſoluunt: & in Republ. Athenienſium *ἱππάς* pars vna erat ex quatuor illis, in quas à Solone populum fuiſſe diſtributum alicubi diximus, & *ἱππάδες θυσίαι*, ſacrificia, quæ pro equeſtri illo ordine peragebantur, *αἱ περὶ τὰν ἱππέων ἱππεύμενα*, vt Heſychius tradit, vel *ἃς αὐτοὶ πέρατοιεν*. *Ταῖς Πομπαῖς*, vt Suidas. Bos quoque ipſa, quæ ſacrificio illi deſtinabitur, *ἱππὰς* vocabatur, vt idem Heſychius tradit. Varino denique *ἱππάδες* portę quædam ſunt Athenis: fortè quod per eas victima intraret. Ἱππιάδες verò ſtatuæ ſunt equeſtres mulierum, quales Amazonum. *Ἱππῶδες*, quod equo decorum eſt: & conueniens, vt *βλίμμα ἱππῶδες* apud Pollucem. Ἵππιαχοι Heſychio, & Varino eſt epithema capitis, aut ornamentum muliebre. Idem ornamentum etiam *ἱππεῖς* vocari inuenio apud Ariſtophanem in Equitibus. Ἵππιναι vox fictitia, vt admonent Scholia ad imitationem vocis *ῥυππαπαὶ*, quæ acclamatio nautica eſt: mentio enim illic de equis fit, & hominibus hippagines naues ingreſſis. Has naues Feſtus ſcribit *ἱππάγους*, ſed fortè legendum *ἱππαγους*, vel *ἱππαγωγους*. Grapaldus in numero plurali hippagones dixit, vt agaſones, quod doctiores improbant. Sunt autem hippagines naues, vel vt Liuius loquitur hippagogæ tranſuehendis equis deſtinatæ. Sic enim Suidas, Ἱππαγωγὰς τὰς ἵππους καὶ ἄνδρας ἀγούσας ναῦς. Hippagogas dici naues equis ſubuectandis deſtinatas, inquit Cælius, apud Herodotum hiſtoria ſexta duobus locis obſeruauimus. Et alias: Apud Pollucem libro primo inter equitum ſpecies recenſentur, hippotoxotæ, ſceuophori, hippogogi, & anippi, videtur autem legendum amphippi, vel hamippi, vt pluribus ipſe Cælius probat eodẽ in loco. Idem & Stratiotides naues Thucididi nuncupari tradit, quarum vna eſt functio, vti pugnaturos ſubuectent pedites, verùm quia & equites inde hippagogos nuncupari quoque eidem. Alexander ab Alexandro hippagogos milites interpretatur: Græcis, inquit, diſſimiles fuere equitum ſpecies: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij ſceuophori, &c. nonnulli hippagogi, multi amphippi, qui equis duobus merebant. Ego tantummodò de nauibus dici video. Plinius hippagum nominat, ſiue ſubaudiendo nauigium, hue ſubſtantiuè. Hippagum, inquit, Salaminij inuenerunt: loquitur autem de iumentis nauticis. quo loco Hermolaus in ſuis caſtigationib. Græcos ait non hippagum, ſed hypagum appellare. Scoppa Grammaticus hippagium genere neutro Italicè interpretatur loppontone. Sunt autem pontones naues, quibus in traijciẽdis amnibus loco pontium vtimur; Cæſar tertio belli ciuilis genus nauium Gallicarum eſſe ſcribit. Hippophorbus genus eſt tibiæ, quã Libyes Scenitæ inuenerunt: hac ad equorum paſcua vtuntur: materia eſt laurus detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit ſonum, & equorum celeritati conuenientem vt apud Pollucem legimus. Hippobinum Scholiaſtes in Ranis Ariſtophanis à laſciuia, & coitu dictum ſcribit, quoniam in magnis rebus Græci *ἵππον*, vt ſæpe dictum eſt, accipiant, ſicut *ἱππομορος*, magnus ſcortator, & nimio in mulieres amore inſanus. Ἱπποτυφία, minius faſtus:

Trifolium caballinum.

Lib. 6. c. 25.

Lib. 9.

In Solone.

Hippiades Baiæ.

Hippago.

Lib. 21. c. 30

Hippagogi milites.

Lib. 6. c. 22.

Hippagus.

Lib. 7. c. 56.

Hippophorbus.

Hippochinus.

A ſtus: ἱππόχρημνα ῥήματα, ſublimia, & affectata vocabula, quia Græci aliàs ἀμαξιαῖα vocant, Horatius ampullas, & ſequipedalia verba. Hippocronia, nugæ, quaſi dicas nimium antiqua, & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt; anilia nempe, & quæ à ſene nugatore proferuntur, vt ſupra indicaui. Hippoperas verò non tanquã magnas peras, ſed tanquã equeſtres, hoc eſt, quas equitantes nobiſcum ferre ſolemus, ex ephippijs ferè ſuſpendentes, vocarunt veteres: Mentio earum eſt apud Senecam: *M. Cato Cenſorius cantherio vtebatur, & hippoperis quidem impoſitis, vt ſecum vilia portaret; vno caballo contentus, & ne toto quidem, cùm partem ſarcina ab vtroque latere dependentes occuparent.* Pomepius bulgas vocat, quod nomen apud Gallos, & Germanos perſeuerauit. Sunt autem ſaculi ſcortei ad ferenda, quibus in itinere egere ſolemus. Ἀπῶλος deriuata ſunt πωλυδαμνίω, id eſt pullos domo: Sophocli etiam idem eſt quod παιδαγωγῶ, id eſt erudio, vtiturque in homine, αὐτον ἐν νομοις πατρος δεῖ πωλοδαμεῖν, id eſt ipſum moribus oportet paternis erudire; hinc πωλοδαμνης qui equos ſiue pullos domat, & docet, pro quo apud Suidam etiam legitur πωλοδαμαστης. Sic, & πωλεύω quamuis propriè eſt pullos equinos domo, accipitur ſimiliter pro παιδεύω, id eſt pueros erudio, vnde πωλεία, & πωλευσις domitio equorum, cura domandi, & erudiendi pullitiem equinam, aut etiam cura formandi, (vt Virgilius dixit formare
B vitulos,) & πωλευτικος qui ad domandos erudiendosque equuleos aptus eſt: ἀπωλευτος verò ad ipſos pertinet pullos, qui indomiti ſunt, & necdum eruditi. Ab Vlpiano autem de ædilitio edicto πωλεία vſurpari aiunt pro armento pullorum ſeu equuleorum, vt Varro equariam etiam accipit pro armento ſeu grege equorum; Eſt, & πωλεία fimum pulli aſinini quod primùm edidit. Sic enim Plinius: *Aſininus pulli fimum quod primum edidit (polean vocant Syri) datur in aceto mulſo.* Suidæ denique πωλεία exponitur χαίτη, id eſt iuba, niſi potius (inquit Henricus Stephanus) apud hunc ſcribendum ſit πωλεία χαίτη, pullina ſeta ſeu coma. Theſſalia quòd laudatiſſimos præberet equos modò ἱπποτροφος, modò πωλοτρόφος vocata eſt: dicitur ſimiliter de homine, qui equos alit: ἀιοπώλος qui equos habet varios. Apud Homerum ἀνέρας ἀιοπώλους Scholiaſtes exponit non ſolùm ποικίλως ἱππαζομένους, ſed etiam ταχεῖς ἵππους ἔχοντας, id eſt celeres equos habentes. Heſychius ſimiliter, & ποικιλοπώλους id eſt varios habentes equos. & ταχυπώλους, ex eo quod ἀιόλων ſignificet κινεῖν, quod eſt velox eſſe. Dicuntur igitur ἀιολοπώλοι qui varios, & maculoſos pullos habent, vel varijs modis domitos exercitatos, ideoque agiles, & pernices. Εὐπωλος idem quod εὔιππος, qui pulchros habet vel fert equuleos. Homerus ἴλιον εὐπωλον reſolutione Ionica, & poetica vocat, id eſt, vt Scholiaſtes exponit, καλοῖς ἵπποις χρωμένην, qua-
C ſi pulchris vtens equis. Ἐχίπωλος, pullos habens equinos. Heſychio etiam eſt ἱππικός, id eſt equeſtris, & ἱπποτρόφος, qui equos alit. Qui ſit ἑξάπωλος ſuo loco dicetur. Κλυτοπώδος, pullis equorum inclytus, celebris equorum pullitie, Scholiaſtes Homeri κλυτοπώλῳ exponit ἐνδόξους ἵππους ἔχοντι, id eſt celebres, aut glorioſos equos habenti: & Heſychio κλυτόπωλος eſt ἐνδοξόπωλος, & ἱππεὺς ἀγαθος, id eſt, equorum pullis celebris, aut equorum pullitie, & bonus eques, ſiue equitator. Λευκόπωλος, candidos pullos habens, ſeu qui albis equis vehitur: epitheton eſt Solis, item diei, ſeu lucis, quibus albi equi tribuuntur, vt ſuo loco oſtenditur. Ταχύπωλος pernices equuleos habens, qui velocibus equorum pullis vtitur, vel ipſis equis, nam Homerus Græcos, & Myrmidones ταχύπωλους nominat: Exponitur & ἱππικός, id eſt rei equeſtris peritus. Apud Latinos vix vnum, aut alterum ſimile verbum reperio, qualia ſunt apud Varronẽ de re ruſtica Equitius, & equiculus, ſiue vt apud Virgilium ſcribitur, equicolus. Commodius Equiculus vir fortiſſimus, & patre militari natus Varroni dicitur. Equeſtris, & Rauriaca Coloniæ Plinio inter Galliæ populos numerantur. Ptolomæus Equeſtrẽ Sequanorum in Gallia Belgica ciuitatem facit. Equeſtres, vt Antoninus in Itinerario apertè ſcribit, ſunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo diſtant viginti millia paſſuum: quare conijcitur eſſe Neuidunum, ſicut & liber prouinciarum me-
D minit Neuiduni Equeſtrium, quæ ciuitas hodie vocatur Neuis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus Equeſtres prius commemorat, ac deinde lacum Lauſunum (qui idem eſt Lemanno) videtur hæc vrbs citra lacum fuiſſe, vt fortè ſit illa, quæ hodiè Dunoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni nõ malè reſpondet, &c. Hæc Sebaſt. Munſterus in caſtigationibus circa finem operis de Rhætia alpina. Conijcit autem Geſnerus Neuidunum duplex fuiſſe, vt alterum differentiæ cauſa Neuidunum equeſtrium dictum ſit. De equo monte, & ſaxo eiuſdem nominis, aliàs ſi bene memini, dictum eſt. Καβαλλάριον teſte Varino dicitur communiter, qui Græcis ἱππεύς. Gaballarij quidem nomen apud Gallos, non equitis ſimpliciter, ſed dignitatis nomen eſt: apud nos verò qui principum, aut magiſtratuum mandata equites obeunt.

Hippocronia. *Hippopera.* *Epiſt. 88.* *In Aiace.* *Polea.* *Equaria. Li. 28. c. 13.* *Iliad. γ.* *Iliad. ε.* *Odyſ. ξ.* *Equitius. Aeneid. 9. Lib. 4. c. 17.* *Equeſtris vrbs.* *Caballarius*

MYSTI-

E

MYSTICA.

Hom. 5. in Apocal. Eccleſia equus albus.

EQVI nomẽ myſticè modò in bonam, modò in malam partem recipitur. D. Auguſtinus exponens hæc beati Ioannis verba: *Et ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eũ, habebat arcũ, & data eſt ei corona, & exijt vincens*: Equus albus (inquit) Eccleſia eſt, ſeſſor Chriſtus. Iſte equus Domini cum arcu bellico per Zachariam hoc modo antè promiſſus eſt, *Viſitauit Dominus Deus gregem ſuum domum Iſrael, & diſpoſuit eum ſicut equum ſpecioſum in bello, & ex eo diſpoſuit, & ex eo arcus in ira, & ex eo exẽt oĩs inſequens.* Equum enim album intelligimus prophetas, & Apoſtolos: Equitem coronatum habentem arcum, cognoſcimus non ſolùm Chriſtum ſed etiam Spiritum ſanctum: cuius verbo prædicatores tanquam ſagittæ ad cor hominum pertingerent, & vincerent incredulitatem, Coronæ ſuper caput, promiſſa per Spiritum ſanctum intelligenda ſunt. Beda in eandem ſententiam: Eccleſiæ (inquit) quæ ſuper niuem dealbata eſt, Dominus præſidet, & ſpiritalis doctrinæ contra impios arma ferens, victor in ſuis coronam percipit: Et rurſus: Equus albus Eccleſia, eques qui illi inſidebat, Dominus eſt, qui habebat arcum, quia contra poteſtates aereas, & bella veniebat, dataque eſt ei corona, quia regnum mortis moriendo ſubuertit. D. Ambroſius verò in ſuis ad Apocalypſin cõmentarijs per albos iſtos equos iuſtos deſignari aſſerit, qui erant ante diluuium, quoniam hi propter innocentiam albi dicuntur; ſeſſorem equi ait eſſe dominum, qui in ſanctis ſuis æternaliter præſidet. Et D. Gregorius exponens illud Iobi: *Deridet equum, & aſcenſorem*: cum equum dixiſſet eſſe vnicuique ſanctæ animæ corpus ſuum, quod videlicet nouit, & ab illicitis continentiæ fræno reſtringere, & rurſum charitatis impulſu in exercitatione boni operis relaxare: equitis ergò nomine, animam ſancti viri exprimi, quæ iumentum corporis bene ſubditum regit. Hinc & Ioannem Apoſtolum ait in Apocalypſi Dominum contemplatum dicere: *Et exercitus, qui ſunt in Cælo ſequebantur eum in equis albis*. Multitudinem quippe ſanctorum, quæ in hoc martyrij bello ſudauerat, recte exercitum vocare: qui idcirco in equis albis, inquit, ſedere referuntur, quia nimirum eorum corpora, & luce iuſtitiæ, & caſtimoniæ candore claruerunt. At verò D. Hieronymus declarans illud Abacuc: *Qui aſcendens ſuper equos ſuos, & quadriga tua ſaluatio*: equos ſanctorum animas interpretatur his verbis: Quæro equos, ſuper quos aſcendit Dñs, & putò non eſſe alios, niſi ſanctorũ animas, ſuper quas aſcendit ſermo diuinus, vt & ipſas ſaluet, & alios pereas. Ponamus equorũ exẽpla. Sponſus loquitur in Cantica Cantic. *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te proxima mea*. Non quod Chriſtus Eccleſiam, vel ſermo Dei animam, quam ſponſam ſuam vocat quadrigis comparet Pharaonis, ſed quod omnis anima quamuis ſancta ſit, atque perfecta, ad Deum comparata, quaſi currus Pharaonis ſit, & iumentum Vnde & Moyſes loquitur ad Dominũ: *Ego ſum ἄλογος*, id eſt irrationalis: Et Dauid: *Vt iumentum factus ſum apud te*: non quòd abſolutè iumentum ſit, ſed quod apud Deum iumentum ſit. His equis illi contrarij ſunt, quos habet Pharao, de quibus & dicitur. *Equum & aſcenſorem proiecit in mare*. Huiuſmodi equitatio non ſalus eſt, ſed perditio. Quæramus & alios equos, quibus aſcendit Dominus: In quarto Regum libro legimus ſurrexiſſe manè miniſtrum Heliſei, & egreſſum vidiſſe exercitum ambientem ciuitatis muros, & equos & currus: Et poſtquam ad preces prophetæ aperti ſunt oculi eius, aſpexit, inquit, & ecce mons plenus equis, & quadrigæ igneæ in circuitu Helizei. Diligenter attende quod equi videantur, & currus, & tamen in tantis millibus equorum, & curruum nullus aſcenſor. Horum equorum ille erat auriga, & ille rector, de quo Pſalmiſta canit: *Qui ſedes ſuper Cherubin & rendere*. Talibus equis talique curru, & Elias raptus ad cælum eſt. Vidit & Ioannes equos candidos, & ſeſſores eorum, e quibus corpora in gloria reſurgentium puto eſſe equos candidos, ſeſſores autem ſanctorũ animas. Si quis verò peccator eſt, & mei ſimilis ſedebit in equo nigro, & dicitur de eo: *Dormitauerunt omnes, qui aſcenderunt equos*. De talibus equis ſcriptum eſt: *Fallax equus ad ſalutem. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſapientia eius inimica eſt Deo*. Hoc dictum ſit de his, qui corpora diligunt, & in nigris ſedẽt equis. Nos autem animas noſtras in equos, & in currus dñi præparemus, qui aſcendit in Paulo, aſcendit in Petro, & in huiuſcemodi curribus equitans. D. Gregorius equi nomine ſanctum quemq. prædicatorem accipi ait, propheta atteſtante, qui ait: *Miſiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas*: Quietæ quippe aquæ iacuerunt, quia humanæ mentes dũ ſub vitiorũ ſuorũ torpore ſopitæ ſunt. Sed equis Dei mare turbatum eſt, quia miſſis ſanctis prædicatorib. omnes cor quod peſtifera ſecuritate torpuit, impulſo ſalutiferi timoris expauit. Hoc itaq loco equi nomine ſanctus prædicator accipitur, cum B. Iob dicitur: *Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circumdabis collo eius hinnitum?* Verus quiſq. prædicator ante fortitudinẽ, & poſt hinnitum,

Cap. 10. Prophetæ, Apoſtoli equi albi.

Iuſti ſunt equi albi.

Cap. 39. Anima ſancta.

Cap. 19.

Cap. 3. Sanctorum animæ equi.

Exod. 4.

Corpora è gloria reſurgentia. Equus niger.

Prædicator ſanctus equus. Li. 31. c. 18.

A nitum, id est vocem prædicationis accipit, quia cùm in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudien dis aliis ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinem, quia aduersa constanter tollerat, habet, & hinnitum, quia ad superna blandiens vocat. Et notandum quare hinnitus qui interius nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id est quasi per gyrum trahi exterius dicatur, quia videlicet prędicationis vox de internis emanat, sed extrà circundat. Nam quo alios ab bene viuendum suscitat, eò ad bene agendum, & opera prædicantis ligat, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. Similiter D. Ambrosius declarans hoc Apocal. *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium*, sæpe per equos ait sancti prædicatores designatur; sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur dicens: *Viam fecisti Domine in mari equis tuis in luto aquarum multarum*, quando initiō fidei pacem mundo largitus est: vt apostoli Domini per vniuersas gentes quæ per mare, & lutū designatæ sunt, possent discurrere, & semina fidei spargere. Equi ergò Dei ad prælium armabantur, vt genus humanum de potestate Diaboli eruerent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicuti prædicatores sancti tota virtute laborant, vt quoscunque possunt, de laqueis diaboli eripiant, ita, & hæretici ad hoc semper armantur, vt quoscunque possint decipere, in baratrum suæ damnationis inuoluant. A- *Cap. 9.*

B pud eundem Ambrosium equi duodecaiuges sunt apostoli Christus eorum auriga. Habet (inquit) equos suos Christus, de quibus dicit propheta: *Immisisti in mare equos tuos turbantes aquas multas*, eò quod gentium populos qui mouentur, vt aquæ multæ, excitantur vt fluctus aquarum multarum, euangilizando commouerint apostoli, vt assurgentes à terrenis idolorum ceremonijs in Christum crederent. Et suprà ait: *Ascendisti in equos tuos, equitatus tuus salutas*. O bonorum equorum duodecaiugum mirabile, quibus fræna pacis, habenæ sunt charitatis constricti inter se concordiæ vinculis, & iugo fidei subiecti, quatuor retis euangelij mysterium totius orbis finibus inuehentes bonum aurigam portantes dei verbum, cuius flagello fugatæ sunt illecebræ seculares, exterminatus mundi istius princeps, iustorum cursus impletus est. Orationabilium equorum grande certamen, ò mirandum mysterium: rota intra rotam currebat, & non impediebatur. In quatuor partes ibant rotæ, & non conuertebantur retrorsum, quia spiritus vitæ erat in ijs, qui currebant in quatuor partes totius mundi, & sine offensione currebant, quia bona equorum via quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebant, qui ascenderant equos. Animarum igitur nostrarum auriga Iesus, qui nos quoque vult ascendere equos nostros, id est, nostra corpora, & vigilare semper, ne dicatur nobis. *Dormitauerunt qui ascenderunt equos*. Transeundum est hoc *Apostoli. Psalm. 118. Abacuc. 3.*

C mare impigrè, vix transitur à vigilantibus. Si quis autem dormierit, transire non poterit, sed demergitur, vt Ægyptius cuius, & anima, & corpus interijt. Equum enim, & ascensorem proiecit in mare, qui non sequebantur legem, sed prosequebantur. Hæc ille. Sed, & Hieronymus explicans hoc Esaiæ, *Et annunciabunt gloriam meam in gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum domino: in equis, & in quadrigis, & lecticis, & in mulis, & in carrucis, ad montem sanctum meum*: Equos scribit, & quadrigas, & lecticas, & mulos atque carrucas, & diuersi generis vehicula, angelica posse intelligi ministeria, de quibus alibi ad deum dicitur: *Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus*. His equis curribus, & quadrigis Elias raptus ad Cælum est, & Heliseus circundari se atque seruari, nescienti puero demonstrauit. Et Zacharias vidit in nocte: *Ecce vir ascendit super equum rufum, & iste stabat in medio duorum montium umbrosorum, & post eū equi rufi, & sturnini, & varij, & alibi, & dixi, inquit: Quid sunt isti Domine? Et ait ad me Angelus, qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi, quid sint isti. Et respondit vir qui stabat in medio montium, & ait ad me. Isti sunt quos misit dominus, vt perambulent omnem terram.* Ioannes quoque in Apocalypsi hæc se vidisse testatur: *Vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis, & verus, & cum iustitia iudicans, & bellator: Oculi autem eius quasi flamma ignis, & super ca-* *Lib. 18. in Esaiā c. 66. Angelica ministeria.*

D *put eius diademata plurima: habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & amictus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen eius verbum Dei: & exercitus in cælo sequebatur eum in equis albis, vestitus bysso albo atque mundissimo; & de ore eius egrediebatur gladius acutus, vt in ipso percuteret gentes.* Equo rufo sedebat dominus atque saluator, humanum corpus assumens: cui dicitur: *Quare rubra sunt vestimenta tua?* Et, *Quis est iste qui ascendit in Edē, fulua vestimenta eius in Bosra?* Et sequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri, vel sturnini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale, & incorruptum corpus assumpsit. Et, quicumque eum sequebantur, candidis vtebatur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus. Diuus quoque Ambrosius per equum rufum qui aureo colori parumper appropinquat, velut si aurco purpureum admisceas, non incongruè viros sanctos, qui ante legem fuerunt, posse intelligi existimant eò quod & sapientia claruerint, quæ per aurum figuratur, & in persecutionibus, & aduersis constantes fuerint, quæ per sanguinem figuratur. Per equos nigros, doctores legum posse intelligi: Nigredo *Equus rufus viros sanctos denotat:*

enim

enim equi (inquit) ſiue obſcuritatem legis quam docuerunt, ſiue duritiam. Nam, & Moyſes velamen habebat ſuper faciem ſuam, eoquod ſplendor vultus eius, id eſt ſpiritalis intelligentia in lege, à lippientibus oculis non poſſet videri. Quæ de quarto equite dicuntur, ad Antichriſtum pertinere; ſed quia ſuperiores tres equites in bonam partem (inquit) interpretari ſumus, vt conuenirent cum apertoribus trium ſigillorum, ordinis rectitudo cogit, vt & iſtum in bonam partem inteligamus, quatenus concordet cum apertitione quarti ſigilli: quam ad prophetas pertinere demonſtrauimus. Equus igitur pallidus prophetas ſignificat. Pallor verò diuerſis modis accidit hominibus. Aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte totum corpus occupante, multiſque modis alijs palleſcunt homines. Prophetæ ergò qui populo peccanti prædicabant, quod in rapinam, & gladium, & perditionem darentur, non inconuenienter colorem pallidũ habuiſſe dicuntur. Seſſor huius equi etiam dominus eſt, qui in Prophetis ſuis inhabitauit. Sed valdè duruum videtur, quod nomen mortis habuiſſe dicitur. Ipſe.n. vita eſt omnium electorum ſuorum, ſicut ipſe dicit: *Ego ſum vita.* Sed ſi diligenter ſcripturas inſpexerimus, inueniemus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum etiam mortem vocari. Nam ſicut vita eſt omnium electorum quibus quotidiè vitam æternam elargitur, ita & mors dici poteſt, reproborum quos pro ſcelerib. ſuis quotidiè morti tradit perpetuæ. Ipſe enim habet poteſtatem animam, & corpus perdere in Gehennam. Nomen ergò mortis habuiſſe dicitur, quia Iſraelitico populo peccanti mortem intulit, ſicut in cantico Deuteronomij, ipſe manifeſtè demonſtrat, cùm dicit: *Ignis ſuccinctus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet, &c.* Hunc equitem infernus ſequebatur, quia omnes qui comminationes prophetarum, quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempſerunt, infernus abſorbuit. Apud Zachariam dicentem: *Vidi per noctem, & ecce vir aſcendens ſuper equum rufum, & ipſe ſtabat inter myrteta, quæ erant in profundo, & poſt eum equi rufi, varij, & albi, &c.* D. Hieronymus equum hunc rufum Hebræis Michaelem Archangelum putari ſcribit, qui vltor iniquitatum, & peccatorum ſit Iſrael: & qui ſteterit inter myrteta, quæ erant in profundo: myrtos intelligi velle prophetas, & ſanctos, qui in medio captiui populi verſabantur, & erant in profundo: Virum autem id eſt Michaelem equi rufi, inquit, & varij, & albi ſequebantur, ordine vt exiſtimant commutato: vt albi Medos, Perſaſque ſignificent, quia ſub ipſis dimiſſa captiuitas, & templum inſtauratum eſt. Varij Macedonas, quorum nonnulli amici, alij perſecutores fuerunt. Pleniſſimè ſuper hoc Danielis vltima viſio loquitur. Rufum verò regnum cruentum, & ſanguinarium, quòd populum interfecerit, templumque ſubuerterit. Alij vero ordinem, qui ſcriptus eſt, conſeruantes, virum qui aſcenderit ſuper equum rufum, & equos rufos, & varios, & albos quatuor, inquit, regna interpretantur: primum & ſecundum ſanguinarium Aſſyrios, & Chaldæos, quorum primi decem tribus ſub Salmanaſar duxere captiuas: & ſecundum Iudam, & Beniamin incenſa Hieruſalẽ ciuitate temploque ſubuerſo: Tertios & quartos varios & albos, Medos ſignificari putant, & Perſas, quorum alij clementes fuerunt, vt Cyrus, & Darius filius Hyſtaſpis, & Aſſuerus, quem Græci Artaxercem vocant: ſub quo Heſter impletur hiſtoria: alij crudeles, vt Cambyſes, & cæteri. Videnſ ergo prophetæ virum aſcendentem ſuper equum rufum. & poſt eum equos rufos, vt varios, & albos, & ignorante, quod viderat, viſionisque ſuæ cupiente ſcire rationem atque dicente. *Quid ſunt iſti Domine mi?* Angelus qui loquebatur in eo, promittit ſe eſſe dicturum, & illo reticente, vir qui ſtabat inter myrteta commemorat. Iſta ſunt regna quibus præcepit dominus, vt perambularent terram, & ſuæ eam ſubijcerent poteſtati. Denique angeli qui regnis, & nationibus præſidebant, non ad aliũ veniunt, ſed ad ipſum virum, & angelum domini qui ſtabat inter myrteta, dicunt. *Perambulauimus terram, & ecce omnis terra habitatur & quieſcit.* Et eſt ſenſus: Omnia ſub nobis regna tuta ſunt & pacata, nec aliqua premitur anguſtia. Ex qua reſpouſione angelus qui interpellabat pro Iſrael, occaſionem accipit pro populo deprecandi, & dicit ad Dominum: Cùm omnis orbis quietus ſit, & pacatus, quare domine non miſereris Hieruſalem, & vrbium Iuda: maximè cum ſecundum promiſſa tua captiuitatis tempus expletum ſit? Reſponditque dominus angelo qui loquebatur in propheta verba bona, verba conſolatoria: bona de futurorum promiſſione, conſolatoria de præſentium neceſſitate. Hæc iuxta literam, ne videremus exlare noſtros quæ à peregrinæ linguæ magiſtris didicimus: Cæterùm eccleſiarum magiſtri, noctem, in qua cernitur viſio, obſcuritatem myſticæ viſionis intelligunt. Poſuit enim Deus tenebras latibulum ſuum. Et iuxta ſeptuaginta interpretes de eo dicitur: *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius.* Vir autem qui aſcendebat ſuper equum rufum, dominus ac ſaluator eſt, qui diſpenſationem noſtræ carnis aſſumens, audit in Eſaia: *Quare rubra ſunt veſtimenta tua?* Hic qui nunc captiuo populo rufus oſtenditur, in Apocalypſi Ioannis in candidis veſtibus, & in candido equo ſedere deſcribitur. D. Auguſtinus atque etiam Beda poſt explicatum eum Apocalypſios de equo albo locum, ſequentẽ viſionẽ explicantes de equo rufo: (*Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal dicens, Veni, & vide*:

Equus pallidus prophetas denotat.

Ioan. 14. Chriſtus mors dictus

Deut. 32.

Cap. 1.

Michael Archangelus equus rufus.

Medi, & Perſæ equi albi.

Macedones equi varij.

Cap. 8.

Quatuor regna per equos indicata.

A *vide: Et exijt alius equus rufus, & ſedenti ſuper eum datum eſt tollere pacem de terra, & vt inuicem occiderent, & datus eſt ei gladius magnus,*) equum hunc rufum interpretantur populum ſiniſtrum, & malum, ex ſeſſore ſuo diabolo ſanguinolentum, qui contra victricem vincentem Eccleſiam exijt: quamuis legamus (inquit Auguſtinus) ſecundum Zachariam equum domini rufum: ſed ille ſuo ſanguine erat, hic alieno. Cui datus eſt gladius magnus vt tolleret pacem de terra, ſcilicet ſuam pacem, hoc eſt mundanam: nam Eccleſia æternam pacem, quam ſibi Chriſtus reliquit, habet. Sicut ergo ſupradictum eſt, equum album Eccleſiam dicit, ſeſſorem eius Chriſtum per Spiritum ſanctum. Arcus quem tenebat in manu, præcepta eius ſunt, quæ per totum mundum, velut ſagittæ acutæ potentes ad interficienda peccata, & excitanda fidelium corda directæ ſunt. Corona in capite eius, promiſſio vitæ æternæ eſt. Equum rufum, malum populum, ſeſſorem eius diabolum. Quem ideo dixit rufum, eò quod multorum ſanguine eſſet rubicundus. Quòd autem, datus eſt ei gladius acutus & tollere pacem de terra, hoc eſt, quod Diabolo ſuadente homines mali iugiter inter ſe lites, & diſcordias vſque ad mortem excitare non ceſſant. Et in equo nigro intelligitur populus ſiniſter diabolo conſentiens. Quod autem ſtateram habebat in manu, hoc ideo eſt, quia dum ſe fingunt mali iuſtitiæ libram tenere, ſic plerumque decipiunt. Quod dixit, vinum, & oleum ne læſeris, in vino ſanguis Chriſti, in oleo vnctio chriſmatis intelligitur. In tritico, & hordeo; tota Eccleſia ſiue in magnis ſiue in minimis aut certè in præpoſitis, & in populis. Et in equo pallido, homines intelliguntur mali, qui perſecutiones excitare non deſinunt. Iſti tres equi vnum ſunt qui exierunt poſt album, & contra album, & ſeſſorem habent diabolum, qui eſt mors. Tres ergo equi, fames, & bella, & peſtis intelliguntur: quod etiam dominus in euangelio ſuo prædixit, quæ etiam fiunt, & imminente die iudicij amplius futura ſunt, &c. Iam verò equi nomen ſimpliciter vſurpatum, plerumque in malam partem accipitur, D. Gregorius aliquando lubricam prauorum vitam ſignare ſcribit: ſcriptum enim eſt: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus*: & per alium prophetam dicitur: *Equi amatores, & emiſſarij facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat*. Similiter D. Hieronymus exponens illud Michex: *Auferam equos tuos de medio tui*, ſic ſcribit: Auferam id eſt, interficiam equos tuos de medio tui, id eſt de principali cordis tui laſciuientes impetus, & equorum more ruptis vinculis proruentes, & currus tuos quibus tibi in vitijs tuis placebas, & peccata peccatis conſocians, quaſi triumphans, in quadrigis ferebaris. Et declarans illud Amos. *Et auferetur factio laſciuientium*; pro quo LXX. B habent: *Auferetur hinnitus equorum ex Ephraim*, hoc pactò ſcribit: Allegoricè principes hæreticorum, qui propter delicias ſuas, meum populum deuorarunt, & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph, primi ducentur ad pœnas, & auferetur hinnitus equorum ex Ephraim. Qui inſcripturis ſanctis dupliciter accipitur, aut in ſuperbiam malorumque conſenſum, vt ibi: *Hi in curribus, & hi in equis*: & ibi *Fallax equus ad ſalutem*. Et regibus Iſrael præcipitur, ne ſibi multiplicent equos. Et in libro Iob: *vox equi clangori tubæ comparatur*. In libidinis verò magnitudinem, & effrænatum cordis deſiderium, vt in Hieremia, qui luxurioſos adulteroſque deſcribens, intulit: *Vnuſquiſque ſuper vxorem proximi ſui hinniebat*. Et exponens illud Pſalmiſtæ. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit*. Ego (inquit) puto equos, homines eſſe peccatores, & equites dęmones, qui equitant in eis. Si quando ergo viderimus aliquem fratrem perſequentem, & inimicum eſſe, ſciamus quia ille equus eſt. Cæterùm eques diabolus eſt. qui ſua lancea nos percutit. Iſte currit, & ille percutit; ſed, & ipſe equus calcaribus ducitur, confoditur, & inuitus inſanit. Origines quoque homilia decimaquinta, ſuper Ieſum Naue, declarans illa verba *Equos eorum ſubneruauit, & currus eorum exuſſit igni*, in hæc verba ſcribit: Nos ſcripturam ſanctam ſibimetipſi conferentes, & ſpiritalibus ſpiritalia comparantes, requiramus quid eſt quòd de aſinis C quidem non eſt ſcriptum, quia ſubneruati ſunt, nec Madianitarum ſpolia, vel animalia interempta dicantur, ſed profuiſſe Iſraeliticis vſibus. De iſtis autem, qui non habent aſinos, ſed equos, præcepit ipſe dominus, & dixit: *Equos eorum ſubneruabitis*. Quod, & Ieſus, ſicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidiſſe fortuitu, vt equi hoſtiles interimerentur, & aſini ſeruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur vt putemus magis in his ſcripturis myſticum aliquid indicari? Denique, & filij Iſrael nunquam equis vſi eſſe referuntur, & lex nihil de equis ſed de aſinis mandat, vtpote de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur exiſtere, equi verò magis ad hominum perditionē. Hoc enim eſt quod per eos in prælijs geritur. Laſciui motus animal, & ſuperbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò aſini frequenter à ſcriptura in typo gentium poſiti, ſicut & ſaluator oſtenditur ſupra aſinū ſedens, nunquā autē equo ſedens refertur, ſed, & cū diſcipulos mittit ad ſoluēdā aſinam, & pullum aſinæ, dicit eis: *ſi quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eſt qui eis opus habet*,

Populus ſiniſter, & malus, equus rufus.

Equus Domini vt rufus dictus.

Equus niger populus diabolo conſentiens.

Equus pallidus.

Fames, bella & peſtis.

Lib 31. Moral. c. 18.

Lubrica malorum vita.

Principes hæreticorū.

Hinnitus equorum dupliciter accipitur.

Libido per hinnitum indicata.

Equi homines peccatores.

Diaboluseque.

Aſini ad onera, equi ad noſtram perditionem

P & ſedens

& ſedens ſuper eum, ingreditur Hieruſalem, nunquam equo ſedens, ingreſſus eſſe dicitur. E
Sed, & propheta de ipſo ita pronunciauerat, quod ſedens aſino veniret ad Hieruſalem, dicens: *Ecce rex tuus manſuetus, ſedens ſuper ſubiugalem, & pullum aſinæ nouellum. Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hieruſalem.* Vides ergo quomodo ſecundum prophetæ ſententiam, qui ſuper aſinum ſedet, exterminabit currus Effrem, & equum de Hieruſalem. Et ideò videntur mihi aſini quidem (vt diximus) figuram ſeruare eorum, qui ex gentibus credunt, ſuper quibus ſediſſe dicitur dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere eorum qui in cæleſtibus poſiti, per laſciuiam, & ſuperbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiſcentias ſemetipſos inceſtatores præbuerunt, vel ſecuti ſunt illum, qui dixit: *Ponam ſuper nubem ſedem meam, & ero ſimilis altiſſimo.* Inde fortaſſis eſt, quod propheta dicit: *Falſus equus ad ſalutem.* Et iterum dicit de his, qui in dæmonibus confidebant: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini noſtri magnificabimur.* Neque enim currus, & equos Deo contuliſſet, quantum ad inuocandum ſpectat: ſed vtique hoc oſtendit, quia ſicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus, & equos id eſt dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduerſus Iſrael bellum gerebant. Sed, & Aegyptiorum equos commemorat ſcriptura, & iſtos ipſos, quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem F
aſinorum gentes, quæ ad credulitatem veniunt, merito, reſeruantur: in typo verò equorum, &
curruum dæmones, qui humanæ ſaluti aduerſarij ſunt: & inimici, merito perimuntur. Sed, &
ſi paſſiones corporis, id eſt, libidinem, laſciuiam, vel ſuperbiam ac leuitatem, quibus infelix
anima velut equitans vectatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipſos eſſe, qui ex præcepto Dei ſubneruari iubentur, non erit rationi noſtræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus quando ieiunijs, & vigilijs, & omni abſtinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cùm in nobis completur ſermo domini dicentis. *Ignem veni mittere in terram, & quam volo vt accendatur?* Quo igne ſe iam illi ardere confeſſi ſunt, qui dicebant. Nonne cor noſtrum ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcriptuuras? Ideò ergò, & falſus equus dicitur ad ſalutem, ſi motus corporis noſtri ferri permittamus infrænes, nec abſtinentiæ iugo laſciuiam carnis, & ſuperba colla ſubdamus. Sed nunc ſi quis fortè ex his quæ dicimus, Dei verbis ſtimulatur, atque compungitur, & is qui heſterno die pronus, & feruidus tanquam equus, in libidinem ferebatur, hodie ſi his auditis, pœnitet, conuertitur, ac ſecundum prophetam à Dei timore confixus: reſtanat ſe, & reuocat à peccato, & pudicam dehinc, caſtamque diligit vitam, videbimur etiam nos gladio Dei euaginato ſubneruaſſe equos, & magis per hoc dignè impletur præceptum Dei, quam ſi animalia quis equini generis de ſpolijs hoſtium capta ſubneruet. Quorũ autem equi ſubneruantur? *Equos* (inquit) *Iabin ſubneruandos.* Iabin autẽ prudentia interpretatur vel ſenſus. Quæ eſt iſta prudentia vel quis ſenſus cuius ſubneruandus eſt currus? Illius nimirũ, de qua dicit Apoſtol. *Quia prudentia carnis, inimica eſt Deo.* Et ille ſenſus, de quo dicit *Inflati ſenſu carnis ſuæ.* Iabin verò rex Aſor. Aſor autẽ aula interpretatur. Hæc eſt Aſor, quæ omnium horum regnorum obtinere dicitur principatum, qui intelligitur princeps huius mundi, regnans in aula, id eſt ſuper terram vel quod maius eſt in vitijs carnis. Sed, & omnium illorum regum, quorum vim ſecundum nominum ſuorum interpretationem, iam antè expoſuimus, equi ab Ieſu dicuntur interfici. Quorum nos ſi recte ſub Ieſu duce militamus, debemus in nobiſmetipſis abſcindere vitia, & accepto ſpiritali gladio ſubneruare nomen iſtum equitatum peſſimorum vitiorum. Sed, & currus debemus incendere, id eſt, omnem à nobis arrogantiæ, & elationis ſpiritum reſecare, vt vltrà non in equis neque armis, ſed in nomine domini Dei noſtri inuocemus. Et Homilia ſexta ſuper Exodum, exponens illud: *Equum, & aſcenſorem proiecit in mare*: Homines (inquit) qui nos inſequuntur, equi ſunt, vt ita dicam, omnes qui in carne nati ſunt, figuraliter equi ſunt. Sed hi habent aſcenſores ſuos. Sunt H
equi, quos dominus aſcendit, & circumeunt omnem terram, de quibus dicitur: *Et equitatus tuus ſalus.* Suum autem equi aſcenſorem habent diabolum, & angelos eius. Iudas equus erat, ſed donec aſcenſorem habuit dominum, de equitatu fuit ſalutis. Cum cæteris enim Apoſtolis miſſus, ægrotis ſalutem, & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed vbi ſe diabolo ſubſtrauit (poſt buccelam enim introiuit in illum Sathanas), & aſcenſor illius factus eſt Sathanas, & illius habens ductus, aduerſus Dominum, & ſaluatorem noſtrum cœpit equitare. Omnes ergo qui perſequuntur ſanctos, equi ſunt hinnientes, ſed habent aſcenſores, quibus aguntur, angelos malos, & ideo feroces ſunt. Si ergò videris aliquando perſecutorem tuum nimis ſæuientem, ſcito quòd ab aſcenſore ſuo dæmone perurgetur, & ideo ſæuus, ideo truculentus eſt. Et Homilia prima in Iob, exponens illud iuxta LXX. *Equites fecerunt ſibi tria cornua:* Qui fuerunt (inquit) equites qui tria cornua ſibi fecerunt, hoc eſt, triplici modo ſe armauerunt,

qui tri-

Aſini quos ſignificent, quid equi.

Equos ſubneruare quid.

Equi qui à Ieſu dicantur interfici

Homines qui equi dicti.

Iudas equus factus.

Perſecutores ſanctorum equi ſunt.

Equites tria cornua habentes qui.

A qui triplici prælio circundederunt camelos? Illi fuerunt ſpirituales equites, id eſt, aerei ſpiritus qui terram peragranti, qui pelagus tranſeunt, qui aerem peruolant, qui omni vento, & aqua, atque omnibus tempeſtiuis procellis vehementiores ſunt atque velociores in aere ſua iniquitate. Vnde etiam equites dignè appellantur. Qui ſuper omnes luxurioſos atque impudicos ſedent, tanquam ſuper equos, & iuxta nequitiam ſuam exagitant illos, & ad ſuæ iniquitatis atque impudicitiæ perfectiononem omnes inſectantur illos, de quibus dicitur. *Adulter ſicut admiſſarius ſub omni ſeſſore hinnit*. Et, *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, in quibus non eſt intellectus*. Et adhuc. *Equi admiſſarij facti ſunt, vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat*. Iſti ergò tales ſunt equi diaboli, iſti ſunt equi maligni. Iſti, & omnes qui eiuſdem ſeruiunt iniquitati. Iſti quorum pedes iniquitatibus currunt. Huiuſmodi namque equorum pedes veloces ſunt ad effundendum ſanguinem. Equites ſunt nequiſſimi dæmones atque aerei ſpiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonoſor, ſed non lugiter, ſed ſeptem annis tantum, quibus à nequiſſimis equitibus, id eſt, dæmonibus imparcenter eſt exagitatus. Talis equus fuit, & ille qui in Euangelijs à legione ſimiliter per deſerta, & per montes vrgebatur, donec veniens dominus illos quidem malos equites, id-
B eſt, dæmones effugauit, & illum miſerum liberauit. Alijque innumeri à ſæculo, alij apertè, alij verò occultè, diuersè, ac variè dæmonum equi effecti ſunt, quibus vniuerſis, cùm eſſent immundi, atque execrabiles, in malis vſi ſunt eis nequiſſimi dæmones. Alijs ſanè ad velocitatem homicidij, & ſanguinis, deuaſtationis quoque, atque nequiſſimi liuoris, & omnium quæ voluntas diaboli atque opus exigebat. De iſtis ergò equitibus dicit iſte. *Equites fecerunt tria cornua, & circundederunt camelos*, Tria cornua fecerunt, hoc eſt, finxerunt, conſimulauerunt, armauerunt, vtpote equites equis ſedentes, atque vniuerſam armaturam habentes, timorem oſtendentes, atque fortitudinem demonſtrantes. O quàm multiplicem inquiſitionem, atque diſputationem habet hic ſermo. Tria cornua fecerunt, pro peculij conſūptione & filiorum perditione, atque corporis plaga, ſuperare eum nitentes. Tria cornua fecerunt quia & cum eo tertiò congreſſi ſunt: Semel ſanè, cùm omne peculium atque filios ſubitò interfecerunt. Secundò quando totum corpus eius putredine ac vermibus repleuerunt. Tertio, quando per vxorem ſeduxerunt, & amici culpauerunt. Adhuc autem tria cornua fecerunt tanquam tria præcipua ac ſingularia, id eſt, fidem, ſpem, charitatem, prædari eum conantes. Fidem quam in Dei culturam habuit, ſpem æternæ liberationis ac cæleſtis refrigerij, charitatem circa
C ca Deum, qua nihil eſt maius neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Pro his ergo omnibus fecerunt tria cornua nequiſſimi dæmones, &c. Beda quoque in explicatione huius ſententiæ Iobi: *Cùm tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum, & aſcenſorem eius*, equum interpretatur diabolum: equitem diaboli miniſtrum. Et mox ad hæc eiuſdem: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, & circundabis collo eius*? Hunc equum (inquit) aduerſariam poteſtatem arbitror intelligendum, qui ſit palidus, vt in Apocalypſi ſcribitur, quē ſequitur mors, & infernus: Et qui in Zacharia propheta ruffus dicitur, mortibus ſcilicet hominum, & cruore reſperſus. D. Hieronymus verò in hæc Nahum prophetæ verba: *Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferentis & equitis aſcendentis & micantis gladij & fulgurantis haſtæ & multitudinis interfectæ & grauis ruinæ, nec eſt finis cadauerum*. Habet autem Niniue (inquit) & equum perſequentem, cuius hinnitus & vngula terram fodiens, & pectus æſtuans ſemper bella deſiderat: loquente domino contra diabolum: *De longè odoratur bellum*: Cum ſaltu, & clamore non parcit fugientibus, nec ſinit abire terga vertentes, ſed perſequitur, vt proſternat, interficiat, conculcet, illudat. Eſt quoque in Niniue, & vox quadrigæ ferentis, quales puto habuiſſe Pharaonem quæ à Domino ſubmerſæ ſunt. Ad hanc quadrigam quatuor iungūtur equi, quatuor ſcilicet per-
D turbationes, de quibus, & philoſophi diſputant, & Maro non tacet, dicens: *Hi cupiunt, metuuntque, dolent, gaudentque*: His equis, & hac quadriga, Niniue cuncta perturbat. Sed, & equitis aſcendentis vox in ea perſonat, qui arte quadam, & gyro præparatus ad bellum non abſque periculo contra ſe pugnātis incedit. Habet hic eques ſermonis gladium exacutum cote dialecticę & Rhethoricæ artis oleo læuigatum: habet arma fulgentia, transfigurante ſe Sathana in angelum lucis, quæ arma apoſtolicæ armaturæ contraria ſunt. Idem explicans hoc Zachariæ: *Ecce rex tuus veniet tibi, iuſtus, & ſaluator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ, & diſperdam quadrigam ex Ephraim, & equum de Hieruſalem*: aſinam ſubiugalem, & pullum nouum interpretatur vtrumque populum, circunciſionis, & præputij. quorum prior grauiſſimum legis portauerat iugum, ſicut in actis Apoſtolorum ſcriptum eſt. *Nec nos nec patres noſtri potuerunt portare grane legis iugum*. Vnde, & Paulus ſcribit ad Galatas, qui circumcidi volebant: *State, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri*. Pullus autem nouus,

Nabuchodonoſor equus factus

Tria cornua facere quid.

Aduerſariæ poteſtas equus dicta.

Equus Niniue.

Quatuor equi quatuor perturbationes.

Aſina ſubiugalis quē populum ſignificet.

gentilium multitudo frena non habens legis; nec rectus ab aliquo, ſed ſemper in præcipitijs, E
& in voraginibus idolatriæ eliſus, atque confractus, domini ſeſſione didicit ambulare, & rectam
viam ingredi. *Et diſperdam* (inquit) *quadrigam ex Ephraim.* Adhuc ex Dei patris perſona dicitur;
quod quadriga, ſiue currus ex Ephraim pereat: & equus de Hieruſalem. Et interim ſecundum li-
teram hæc loquitur. *Non erunt prælia: omnibus Chriſti aduentus, & natiuitate peccatis.* Porrò ſecun-
Ephraim quid. dum altiorem intelligentiam, Ephraim refertur ad hæreſium multitudinem, quæ interpretatur
καρποφορία, hoc eſt vbertas, & frugum abundantia, de quibus ſcriptum in Pſalmo 77. *Filij Ephra-*
im intendentes, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in die belli. De his quadrigis, & curribus legimus.
Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei noſtri inuocabimus: ipſi obligati ſunt, &
ceciderunt, nos autem ſurreximus, & erecti ſumus. Equus qui diſperditur de Hieruſalem, ille eſt de
quo legimus. *Fallax equus in ſalutem.* Et in Hieremia: *Qui luxuria vacabant, & libidinis audiunt:*
Equi inſanientes in fœminas facti ſunt mihi: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Vnde re-
uocantur ad pœnitendum, dicente Pſalmographo: *Nolite fieri ſicut equus, & mulus in quibus non eſt*
intellectus. Cumq. diſperdiderit Deus currus Ephraim, & equum de Hieruſalem: qui de iſtiuſ-
modi equis, & curribus fuerint liberati, transferentur in Domini ſeruitutem, & efficientur Cheru
bim, & de ipſis dicetur: *Currus Dei decem millium multiplex, millia lætantium.* Et, *Equitauit meo in cur* F
ribus Pharaonis aſſimilaui te proximæ meæ. Et *Aſcendes ſuper equos, & equitatio tua ſalus.* Ioannes
Arboreus in hûc locum Salomonis: *Flagellum equo, & chamus aſino, & virga in dorſo imprudẽtium.*
Imprudẽtes & peruerſi equi dicti. Non minus, inquit, indigent imprudentes, & peruerſi flagellis, & ſtimulis, quam equus indomi-
tus, & piger aſinus: & licet flagris cæſi non reſipiſcant, nec emendentur, eorum tamen ſupplicia
alijs terrorem incutiunt, quibus à lapſu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur.

Superbi, & luxurioſi. Poſſunt equo, & aſino ſignificari ſuperbi, & luxurioſi, qui cum acriter a Domino caſtigantur,
nonnunquam reſipiſcentiam agunt, & vitium in melius commutant. Hinc illud Pſalmographi: *In*
Li. de Abra ham cap. 8. *chamo, & frano maxillas eorum conſtringe, qui approximant ad te.* Secundum verò etiam D. Am
Peccati natura æquũ expreſſa. broſium equus peccati naturam exprimit aptiſſimè. Equus enim, inquit, ſtare neſcit, velox ad im-
petum, ceruicem exaltans ſuam, hinniens ad libidinem. Quid tam ſimile peccati? Feruet enim pri
mò culpæ impetu, & omnem regi cogitationem præuenit, motuque immaturo exilit, vt eam diffi
cilè ratio reuocare poſſit. Fertur in præceps, & aſcenſorem eius proijcit in mare iſtud huius ſæ-
culi, ceruice tumida recuſans iugum correctionis. Et ſpecialis quædam forma libidinis, quæ vocẽ
mutet hominis, verba amantis corrumpat, ſuiſq. ſe prodat ſermonibus. Denique ad Iudam per
Cap. 13. Hieremiã dicit Dominus Deus; *Nunc videbitur ignominia tua, & adulteriũ tuũ, & hinnitus, & alie-* G
natio fornicationis tuæ ſupra colles. Hunc iuſtus reuocauit equitatum, mores quoque declinantis cõ
uertit, & ad ſe vocauit, vt imitatores ſui fierent, qui deflexerant, quia ſenſus noſtri ad diſciplinam
Cap. 14. mentis recurrunt. &c. Idem in hoc Apocalypſeos: *Et exijt ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum*
Paſtores ecclęſiæ falſi equi dicti. *per ſtadia mille ſexcenta:* Per equos, inquit, falſi paſtores Eccleſiæ deſignantur, qui officium regi-
minis non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi ſuſcipiunt. Per frænos quibus equi reguntur,
eorum falſa doctrina deſignatur. Habent quidem falſi paſtores doctrinam in ore, ne ab officio
funditus alieni videantur, ſed Phariſęorum exemplum ſequentes, dicunt, & non faciunt.

Et quia aliud non poſſunt docere, niſi quod euangelium loquitur, & in prædicatione ſua an-
nunciant peccatoribus quas pœnas patientur, niſi corrigantur, vſque ad equorũ frænos ſanguis
peruenit, quia pœnas quas peccatoribus minati ſunt, niſi corrigerentur, ipſi quia vitia ſua deſere-
re noluerunt, experirentur. Idem & in hoc Apocalypſios: *Et ita vidi equos in viſione, & qui ſe-*
Cap. 10. *debant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas.* In hoc loco inſanos popu-
Populus in Panus. los intelligi ait; per ſorores autem equorum principes terræ deſignari; per loricas autem, quæ
Principes terra. ictus gladiorum à ſe repellunt, duritiam cordium ri proborum, quæ ad corda eorum gladium ſpi
Cor indora tum per equum deſignatum. ritus, quod eſt verbum Dei, accedere non ſinit. Dein durato corde per equũ deſignato ſic diſſe- H
rit Ludouicus Viues meditatione prima in Pſal. Pœnit. Emeritum ferunt equum militia lunga,
in lætiſſima immiſſum prata, opera vacuum, vt pro laborioſa iuuenta, quiete frueretur ſenectutis:
illum cùm clamoribus, ac ſtrepitu abigere conarẽtur viatores quidã iuſto curioſiores: nihil enim
ad eos in illis pratis equus paſcebat, nihilque mouebatnr, aduenies fortè Dominus miles vete-
ranus. An non (inquit) vos inepti eſtis, qui militari tumultui aſſuefactum equum voculis veſtris
à paſtu conamini deterrere? Sic & ego in medijs flagitiorum, voluptatibus aure duriſſima, qui
iuniorum ardentes ſæpe audieram expoſtulationes, & querelas huiuſmodi, nihil erat, quod
Homo pullo qui no aſſimilatus. mouerere illis, & niſi ſpes hæc tui tam me iuuiſſet in duritie mea, velut marmor obriguiſſem,
perijſſemque. Pullus verò equinus adhuc per ætatem inſolens frænorum, ac tyro exagitatur,
concutiturque ſolo tactu fræni. Sic homo dolore exagitatur ex dolendi inſolentia; vbi verò aſ-
ſueuit ærumnis, obtorpet, facitque quod equus iam edomitus, qui frænum mordet, & ſeruitio

hominis

A inmmis assuescit,& domituram facilè fert,& ad obsequiũ habilis reperitur,vt docet Cicero Voluntate igitur,& iudicio suscipi ægritudinem confitendum est: idque indicatur eorum patientia qui cùm multa sint sæpè perpessi,facilius ferunt quicquid acciditobruisseq. contra fortunam arbitrantur:Vt ille apud Euripidem:*Si mihi nũc tristis primùm illuxisset dies:Nec tam arumnoso nauigassem salo,esset dolendi causa,vt iniecto equulei freno repentè tactu exagitantur nouo, sed tam subiectus miseriis obtorpui.* Potest & per equum siue pullum indomitum intemperantia,ac lasciuia indicari,vt constat Themistoclis exemplo,qui cùm mutatos eius mores ex procacissimo in maximè temperantem pleriq. admirarentur:an non,inquit ille,asperi,& indomiti pulli solent euadere in optimos? Non imprudenter itaque Prudentius elationem animi describens ait.

Lib. 3. Tusc.

Intemperantia,& lasciuia per equũ indomitũ indicat.

Fortè per effusas inflata superbia turbas
Infræni volitabat equo.

Superbię.

Et vt D. Augustinus ait in enarratione Psalm. 146. Potentatus equi est superbia. Videtur enim equus,inquit,veluti ad sugestum hominis accommodatus,vt altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiam. Non se extollant homines in suis dignitatibus,non se sublimes putent honoribus,caueant ne insequo in domito præcipitẽtur. Pierius Valerianus equum

Immoderatus, & rõne carenes impetus.

B pro immoderato,& rationis experte impetu poni apud legislatorem Mosem ex eo manifestum esse ait,quòd non designari principem equorum educatorem dicit: quod ita capiendum,inquit, est ex Philonis sententia, vt ineptum eum apud principatum existimemus,qui voluptatibus cupiditatibusque, & nequitiæ deditus stare loco nesciat, & fræna ferox spumantia mandat. Lex ipsa est Deuteronom. cap. 17. *Quique rex fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos,nec reducet populum in Aegyptum, equitatus numero sublenatus*, præsertim cum Dominus præceperit vobis,vt nequaquam per eandem viam reuertamini,nam qui talia mente concipit,effræno illi, & feroci equo similis est,de quo vulgatum adagium: *Secede equinis à pedibus procul*, ab equo inquam illo,qui semper Ægyptum,hoc est voluptatum,& illecebrarum planitiem appetit insultare, quo circa frænis,cęterisque compescendus,nisi velimus in pernitiem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites.

Nam vt optimè ait Euripides: *ἀχαλίνων στόματων ἀνόμων' ἀφροσύνας τέλοι δυσυχία*, id est. *In frenis oris ex legisq. dementia finis infortunium*. Sæpe autem in diuinis literis equus aberrantem,& vagum hominem indicat,qui sine ratione vlla feratur;vt, *Fallax equus ad salutem.* Et, *Nolite fieri sicut equus,& mulus quibus non est intellectus.* Teius Anacreon in mulierem fastum, arrogan-

Homo aberrans,& vagus per equum indicatus.

C tiam que inuectus,puellam quandam equino comparat pullo,in quem nondum quispiam insciderit,atque nullo cohibitus fræno huc illuc euagetur. Iracundus item rectè equo assimilatur insano,vt ostendit Lucianus in Cynico his verbis: *Ac similiter vobiscum agitur* (ò iracundi) *vt cùm quodam qui equum insanum ascenderat. Equus igitur virum corripiens abstulit: hic verò amplius iam desilire equo currenti non poterat. Quidam verò cùm occurrisset, eum rogauit, quonam tenderet: hic respondit, quacunque huic videbitur, equum demonstrans. Quod si vos quispiam roget, quò feramini si verum vultis dicere, dicitis in vniuersum quidem quocunque videatur affectibus.* Equitem ab insessore multum differre arbitrandum est,inquit Philo Iudæus) non solùm hominem vectatum animali hinnibili ab alio similiter vectato homine,sed etiam rationem à ratione. Ergo qui sine equestri arte ascendit,dici debet insessor,qui se commisit iumento lasciuo, à quo abripiatur quocunque ipsum detulerit impetus,& non præcauendo voraginosos terræ hiatus,aut fossam aliquam profundiorem, violento cursu vnà cum equo præcipitetur,subiungaturque. E diuerso eques ante omnia frænum in os indit,deinde intergum insilit, & quamuis ferri videatur, reuera tamen circumagit eum à quo gestatur tanquam gubernator.

Puella equino pullo assimilata.

Iracundus.

Li. de agricult.

Eques vt ab insessore differat.

Nam & ille videtur ferri à naue,quam gubernat:sed si verè pronuncies, ipsi deducet eam ad

D portus optatos. Cæterum quando sonipes bene iter carpit, habenis obtemperans, palpum, & laudem refert ab equite: Quando autem fertur iusto concitatiùs, cohibetur quo minus properet. Quòd si pergat contumaciùs,reducto fræno cogitur ceruicem reflectere,& gradum sistere. Scuticis quoque ac calcaribus continetur in officio,ne subsultet lasciuiens,& alijs modis quibus domitores vtuntur,contra ferociam.

Nec mirum videri debet. Ascendente enim equite simul ars equestris ascendit, vt iam duo periti insideant, atque ita vnum subiectum imperitum animal moderentur facilè. Iam omisso hinnitore, vectoreque, tuam si libet animam considera. Inuenies enim inter partes eius, & equos,& aurigam ascensorem,sicut & extra te. Equi sunt furor,& concupiscentia,ille mas,hæc fœmina: ideoque ille vt mas gestit elata ceruice libertatem appetẽs;hæc verò seruilior, & calli dior domum depascit,& deuorat,vt fœmina. Insessor autẽ,& auriga vnus est, nempè intellectus; sed auriga tunc quando ascendit cum prudentia,insessor est. Imprudens igitur præ imperitia nõ potest habenas retinere,sed patitur elabi è manibus. At iumẽta habenis libera temerè discurrũt

Furor,& cõcupiscentia equi.

Imperitus ſeſſor.

nullo ordine. Seſſor verò præ imbecillitate ſuſtinere ſe non valens decidit, & laceris genibus, manibus, facieq. malè mulctatus miſer deflet ſuum infortunium. Nonnunquam autem pedibus in curru hęrens raptatur ſupinus, & tractum in orbita caput, ceruicem, humeroſque ambos conſauciatur: deinde huc, illucque diſtractus, & illiſus omnibus paſſim obiacentibus, miſerrimo genere mortis extinguitur. Et huic quidem talis exitus obuenit. Currus autem iam leuior, & violenter quaſsatus, vbi non ſolum inæquale inciderit, facilè frangitur, vt inſtaurari non poſsit, & cõpingi denuo, iumenta autem omni retinaculo liberata cõcitantur, & efferantur, ne prius deſinũt currere, quam collabantur, aut in aliquam rupem delata, ipſa quoque interteant: atque ita currus animæ vnà cum vectore totus perit per aurigæ inſcitiam. Tales igitur equos, vectoreſq. arte carentes tolli præſtat, vt virtus maneat incolumis. Cadente enim imprudentia, ſtare prudentiam neceſsum eſt. Ideo Moſes inter præcepta tradit: *Si egreſſus fueris in bellum contra inimicos tuos, & videris equum inſeſſoremq. & maiorem multitudinem hoſtium, noli timere, quia dominus Deus tecũ eſt.* Furorem enim, & concupiſcentiam, & in vniuerſum affectiones omnes, atque etiam cogitationes, quæ his ſingulis tanquam equis inſident, etiamſi videantur frętæ inexpugnabili robore, contemni oportere ab his, qui proteguntur magni regis potentia, ſemper & vbiq. pro ipſis decertante: exercitus autem Dei virtutes ſunt, propugnatrices piarum animarũ: quas vbi viderint deuictum aduerſarium, conuenit pulcherrimum, decenteſimumq. hymnum canere datori victoriæ Deo; Hymnus epodon mirabilem habens, quem decantari bonum eſt, ſic ſe habet: *Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt: equum, & inſcenſorem proiecit in mare.* Meliorem enim perfectioremq. victoriam inuenire non licet, quam qua vincitur petulantium quadrupedum ceruicoſorumque agmen validum, hoc eſt vitiorum & affectuum. Sunt enim vitia genere quatuor & affectus totidem, cum quibus & inſcenſor eorum intellectus, virtutis oſor, & amans affectuũ, collapſus interit, qui prius voluptatibus, iniurijs, vaframentis, rapinis, fraudibus, ſimilibuſque iumentis delectabatur. Pulcherrimè igitur legislator inter præcepta docet, *ne princeps eligatur equorum alter*, parum idoneum ratus ad principatum quiſquis in voluptates, & cõcupiſcentias, & amores impotentes inſaniens, tanquam infrẹnis, ac contumax equus œſtro ſuo agitur. Dicit enim ſic: *Non poteris conſtituere ſupra te hominem exterum, quia frater tuus non eſt, propterea non multiplicabit ſibi ipſi equitatum, nec auertet in Ægyptum populum.* Itaque nemo altor equorum natus eſt, ſacro Moſi credimus. Atqui dicat aliquis magnam eſſe potentiam regis in equitatu, non minorem, quàm in pedeſtribus copijs, & naualibus: nonnunquam verò vtiliorem etiam, præſertim, vbi ſine dilatione, celeritate expedita opus eſt, temporibus moram non ferentibus, ſed ipſum momentum occaſionis vrgentibus: vt cunctatio non damnum ſolùm, ſed & cladem illatura videarur, occaſione tanquam nube præteruolante. Huic reſpondebimus, nullum, bone vir, præſidium legislator noſter à principe ſubmouet, neque copias eius parte aliqua mutilat, imo quantum fieri poteſt, augere conatur, vt robore, multitudineque freti ſocij facilè profligent aduerſam aciem. Quis enim alius ſic, vel inſidias collocare, vel aciem ſtruere, vel legiones diſtribuere, eaſq. tribunis, centurionibuſq. aſſignare, vt res poſtulat, nunc pluribus, nunc paucioribus nouit: ad hæc præcepta rei militaris rradere præmonſtrareque, vt hic noſter confirmata longa vſu peritia? Sed nũc non facit verba de iſto equitatu, qualem principes ſolent colligere ad infeſtandos hoſtes, tuendoſq. ſocios neceſſarium, ſed de eo, qui animæ ineſt, bruto, immoderato, inobedienteque impetu quem refrænare vtilius fuerit, ne quando populum ſuum vniuerſum in Ægyptum corporis regionem auertat; & voluptatum affectuumque magis, quàm virtutum denique amatorẽ reddat: quandoquidem neceſſum eſt, vt qui equitatu pollet, eumque auget, viam, quæ in Ægyptum fert, vt vates inquit, Ingrediatur. Cum enim animam tanquam nauem ab vtroque latere, intellectu ſenſuque violentæ procellæ affectuum, iniquitatumq. reluctantem inundant elatæ: altiùs tunc credibile eſt fore, vt intellectus obrutus ſubſidat. mergaturque, profundum autem, in quod mergitur, corpus eſt, quod cum Ægypto cõfertur. Caue igitur ne vnquam eiuſmodi equis alendis ſtudeas: nam & quid diuerſum genus tractant, ipſi quoque vituperandi ſunt: & quid ni? apud quos bruta iumenta honorantur, quorum ex ædibus equorum greges ſemper faturi procedunt, hominum verò eos deducentium nemini, vel ſportula ſuecurrit inopiæ ſolamen, vel leue aliquod munuſculũ, & tamen hi minus peccant. Curſores enim equos alendo, aiunt ſe ſacra certamina, & quæ paſſim aguntur celebritates ornare, & voluptati ornamentoq. eſſe ſpectatoribus, atq. etiam multis præbere exercendi ſe materiam. Nam qui cupiditatem vincendi animalibus indunt, propter honoris amorem, & æmulationem virtutis, in deſinenti adhortatione alacritateque vſi labores libẽter ſufferunt, nec prius deſiſtunt ab officio, quam ad finem optatum perueniant. Verum iſti prætextus quærunt: alteri ne defenſionem quidem vllam habent, qua peccatum ſuum tueantur, qui vectari iubent in ſeſſorem intellectum imperitũ artis equeſtris, committentes eum vitio, & affectui quadrupedi. Quod ſi aurigandi artem ediſcas melius, mediteriſq. vt iam tibi videaris ad regendos

A dos equos idoneus, tum demum aſcende, & habenas arripe. Sic enim nec illis ſalientibus excuſſus cum laceratione corporis mouebis riſum ſpectatoribus alieno malo gaudentibus, nec incurſu obuiorum inſequentiumue inimicorum capieris: hos celeritate longè à tergo relinquens, illos verò ſecurè vitant per ſcientiam. Meritò igitur Moſes victoriale carmen canens ob inſeſſorum interitum, ſalutem nihilominus precatur equitibus. Nam hi poſſunt iniecto brutis potentijs fræno, cohibere nimium curſus eorum impetum. Hucusque Philo. Plato in Phædro naturam noſtram currui ſimilem eſſe oſtendit, ab auriga moderato: aurigam proponens ceu mentem in nobis bene cõſtitutam, equos binos refractarium vnum; alterum ſequacem, & morigerum: per refractarium appetitum quo præcipites rapimur, & malum nobis accerſimus, intelligens, per morigerum, rationem dicto audientem, & ſalutaria recto iudicio inquirentem: eſſeque perpetuò ſubinde bellum, quo modò ratio, modò appetitus victor euadit. Idem Plato pullo equino adoleſcentiã comparans: Qui periculum (inquit) facere volunt, an pulli ſint pauidi ad ſtrepitus, & tumultus adducunt: ita, & iuniores per formidines quasdã, & rerum terribiliũ obiecta traducẽdi, & voluptates quædã offerendæ, quibus meliùs quàm aurũ in igne explorentur, vt periculũ fiat, an aliquis eorũ extet qui ad ſolidam quandã modeſtiam compoſitus, errorum incãtationibus minimè irretiatur.

Natura noſtra currui ſimilis.

Lib. 3. de re pub.

Adoleſcentia pullo ſimilis

B Eleganter etiam Plutarchus in libro de audiendis poetis ab equis aduerſus incontinentes, atque iracundos ſimilitudinẽ ſumens inquit: *Sicut enim equos non in curſu, ſed ante curſum frænant: ſic eos qui difficulter continentur in dignitate rerum obiectarum, & iracundos ratione occupare, & temperare, atque ita demum ad certamina adducere conuenit.* Equi nomine, vt ſcribit D. Gregorius, etiam dignitas temporalis accipitur, Salomone atteſtante qui ait: *Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terram.* Omnis quippe qui peccat, ſeruus eſt peccati, & ſerui in equis ſunt, cùm peccatores præſentis vitæ dignitatibus efferuntur: Principes verò quaſi ſerui ambulant, cũ multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, ſed ſumma hic aduerſitas velut indignos, deorſum premit. Hinc rurſum dicitur: *Dormitauerunt, qui aſcenderunt equos*, id eſt in morte animæ, mentis oculos à veritatis luce clauſerũt, qui in præſentis vitæ honore conſiſi ſunt. Eodẽ aſſerẽte equus hoc ipſum præſens ſæculum deſignat, ſicut Iacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retrò.* Quo in teſtimonio quid equus ſignificet, melius (inquit) oſtendimus, ſi & ea quæ circumſtant, paulò ſubtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichriſtum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan, & coluber aſſeritur, & mordens. Vnde, & non immeritò dum Iſraeliticus populus terras in partitionem caſtrorũ

Lib. 31 Moral. cap. 18

Dignitas tẽporalis.

Præſens ſæculum.

C ſuſciperet, primus Dan ad aquilonem caſtrametatus eſt, illum ſcilicet ſignans, qui in corde ſuo dixerat: *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo.* De quo, & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus eſt fremitus equorum eius.* Qui non ſolùm coluber, ſed etiam ceraſtes vocatur. Ceraſtes enim Græcè cornua dicuntur, ſerpensq; hic cornutus eſſe perhibetur, per quem dignè Antechriſti aduentus aſſeritur, quia contra vitam fidelium, cum morſu peſtiferæ prędicationis, armatur etiam cornibus poteſtatis. Quis autem neſciat ſemitam anguſtiorem eſſe quàm viam? Fit ergò Dan coluber in via, quia in præſentis vitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quaſi placendo blanditur, ſed in via mordet, quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris ſui veneno conſumit. Fit ceraſtes in ſemita, quia quos fideles reperit, & ſeſe ad præcepti cæleſtis anguſta itinera conſtringentes, non ſolum nequitia callidæ perſuaſionis impetit, ſed etiam terrore poteſtatis premit, & in perſecutionis languore poſt beneficia fictæ dulcedinis, exercet cornua poteſtatis. Quo in loco equus hunc mundum inſinuat, qui per elationem ſuam in curſum labentium temporum ſpumat. Et quia Antichriſtus extrema mundi apprehendere nititur. Ceraſtes iſte equi vngulas mordere perhibetur. Vngulas quippe equi mordere, eſt extrema ſæculi feriendo contingere, vt cadat aſcenſor eius retrò. Aſcenſor equi eſt,

Ceraſtes.

Antechriſti aduentus.

Equi vngulas mordere quid.

D quiſquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, non in faciem, ſicut Saulus cecidiſſe memoratur. In faciem enim cadere, eſt in hac vita ſuas vnumquemque culpas agnoſcere, & pœnitendo deflere. Retrò verò quo non videtur, cadere, eſt ex hac vita repentè decedere, & ad quæ ſupplicia ducatur, ignorare. Improbi quoque equi ſunt, nam vt Iacobus de Vitriaco Cardinalis ait, habet etiam equos ſuos miles iſte infernalis, homines ſcilicet reprobos, quos ipſe fræno erroris poſito (inquit) in maxillis eorum ducit ad libitum ſuum. Propterea Propheta ait *Equum, & aſcenſorem proiecit in mare*, id eſt amaritudine pœnæ æternæ. Et Hieremias: *Velociores aquilis equi illius.* Reprobi enim homines plerumq; velocius currunt ad malum quàm aquilæ, id eſt boni, & ſpirituales volent ad bonum. Et iterum ait: *Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum ſicut equus, impetu vadens ad prælium.* Et in Apocalypſi dicitur *Poteſtas equorum in ore eorum, & in caudis eorum: In ore mala perſuadendo: in cauda, occultè decipiendo.*

In faciẽ cadere quid.

Improbi, equi dicti.

Exod. 15

HIERO-

E

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Veſparum typus.

QVI cadauer (inquit Orus Apollo) pingebant priſci, cùm vellent ſignificare veſpas. Ex huiuſmodi enim cadauere plurimùm naſcuntur veſpæ. Pierius diligentes ait rerum naturalium obſeruatores ex bouillo occipitis cerebro apes gigni tradere, ex aſini cerebro crabrones; ex equo veſpas, ex humano cadauere ſerpentes: citatq; peruulgatam apud omnes verſum:

Γ'ασποι μὶν σφηκῶν γενιος, ταυροι δε μι λισσαι.

Sed non probo quod vertit:

Nam culices ab equi, ſed apes ab origine tauri.

Quid enim culicibus cum veſpis. Quod verò ad hieroglyphicum ſenſum attinet, rectè hic non ſimpliciter veſpas à priſcis intelligi exiſtimat, ſed quod per veſpam identidem ſolitiesſent ſignificare: per cuius (inquit) hieroglyphicum pugnacitatem, & infeſtum aduerſus hoſtes ingenium oſtendebant. Hoc autem vnum hieroglyphicum Orus memorat. Pierius verò celeritatis in primis typum poni poſſe haud inelegãtibus oſtendit rationibus, quas nos ferè antè partim recenſui mus, partim etiam recenſebimus, ideoq; in numiſmatis nunc equum currentem, nunc ipſum Pegaſum alis adiectis curſum, vt ſumma rem alacritate geſtam oſtenderet. Non ſum verò neſcius (inquit) authores eſſe, qui Pegaſum, qualem quippe paſſim in Hadriani, & L. Papyrij Curſoris, & aliorum quorundam nummis aſpicimus, famæ potius quam celeritatis indicium eſſe contendant. Naſcitur is ex Meduſæ cæde: ſiquidem virtus cùm terrorem amputauerit, famam generat. Terroris, & admirationis hieroglyphicum eſſe Meduſæ caput, oſtendimus in ſerpente, cùm de Domitiani geſtamine loqueremur. Fama autem vbi primùm genita per hominum ora primùm incipit volitare, Muſarum excitat fontem in Parnaſſo, quippe quod illuſtrium virorum præclara facinora vatibus ſcribendi ſuggerunt argumentum. Quod verò in Papyrio de re ipſa etiam cognomento Curſoris honeſtato, ex Pegaſo alacritatem, & feſtinantiam hominis ſignificari dixeramus, capreæ inſuper fugacis ſpolium, & fulmen, & ſagitta, quæ in eodẽ ſpectantur nummo, ad noſtrum faciunt intellectum. Quod verò, & centauri pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, multi eodem teſtante, vitæ noſtræ terminũ pernici curſu occupari, ſignificare putant, propterea quòd mira lapſi lubricitate incauti ſemper arripimur. Vulgatiſſimum verò illud ait eſſe argumentum, hominem feroci, inuictoque animo, imperio tamen, & rationi obſequentem, hieroglyphicè per frænatum equum ſignificari. Hinc Panatium dicere apud Ciceronem, Africanum ſolitum dicere, equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſole, vt his facilioribus vti poſſint, ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibiq; præſidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportere. Animal nimirum ferox atque magnanimum, quod leges tamen ſubijt, nec frænum depulit ore, vt ait Horatius, de equo qui hominis opẽ implorauit, ſeq; frenari ſit paſſus: & Maro:

Pugnacitas. Celeritas.

Pegaſus qd indicet.

Fama, & eius ortus.

Centaurus quid ſignificet.

Equus frænatus quid indicet.

F

G

Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & frana ſugo concordia ferre.

In huiuſmodi ſententiam eſſe Scipionis dictum non in celebre. Cùm Romani contra Antiochum iam in Aſiam traiecciſſent, isq; legatos demũ de pace miſiſſet ad Scipionem, reſpondit is. *Id prius factum oportuit, non poſtquam & frænum, & ſeſſorem accepiſſet.* Frænum autem, & camum cuiusq; rei coercitionem cùm ſacris, tùm humanis literis indicat. Non ingratum etiam fore hieroglyphicum putat, quo deſperatio, aut rei quam quiſpiam aggreſſus fuerit, inauſpicatus ingreſſus ſignificetur, vbi quis equum ceſpitantem, aut prioribus prolapſum pedibus adipingeret, cùm ipſa præſertim res, & prouerbio, & augurijs confirmetur. Augurium intelligit Flaminij Conſulis, Roman. quod ſuo loco recitaui. Sed quod ad prouerbium attinet, quod fertur. Rideo, inquit, Galba, canterie, Siſinnius Capito ita interpretatur, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiunt animo. Nam cum Sulpitius Galba in prouinciam exiens, ad portam ipſam canterium ſuum animaduertiſſet cecidiſſe, *Rideo*, inquit, *Canterie te iam lapſum eſſe, cùm tam longum iter iturus, vix id fis ingreſſus.* Nec indecenter item inter picturas huiuſmodi referri poſſe, ait idem Pierius, equũ in foſſam prolapſum, aut in voraginem aliquam demerſum, vbi luti tenacitate pertinaciſſimè detineatur, neq. ſeſe valeat expedire, ſi negocij alicuius difficultatem, aut incommodum exprimere voluerimus: quippe quòd plurimum ita eſt canteriorum natura, quos oneribus comportandis addicimus, vt ſi aliquam in voraginem deciderint, tam ob onus, quo grauantur, quàm ob liuidæ paludis cœnum, in quo recumbant ſupra modum implicentur, vnde ægrè attolli queant. Tandem ab Aegyptijs Sacerdotibus, animal hoc alioqui tam generoſum, tam vtile, tam domeſticum, repudiatum fuiſſe aſſerit,

Equus cepitans.

Equus ĩ foſſam pro lapſus.

H

A asserit, ac per hieroglyphicũ eius profanũ intelligi decreuisse: cuius rei causam fuisse suspicatur, quæ maiores etiam nostros in Italia ab eo abstinere tam religiosè iusserit, vt à sacrorum flamine minimè tangeretur, propterea quod damnatum inter venena fel habere proditum est. Alios rem simplicius interpretantes, dicere inde factum, ne si longius digrederentur, fraus interdum ex negligentia fieret sacris. Ea enim de causa sacerdotum etiam nostrorum familijs data ocia, ne profanis occupationibus aut curis distraherentur, sed in precibus tantum Deo allegandis occupati essent, & laudes illi septies in die dicerent. Potest modò etiam equus primùm præclarè, mox ineptè pictus, inepti vulgi iudicij hieroglyphicum indicium esse. Aiunt enim referente Dione Chrysostomo, pictorem quendam iocosum, cùm picturam quandam equi in publico proposuisset admirabilem atque accuratè factam, puero præcepisse, obseruaret spectantes si quid reprehenderent, aut laudarent, idque retentum memoria sibi renunciaret: Spectantium aut alium aliud dixisse de pictura, atque reprehendisse hunc quidem vt opinatur, caput, illum autem coxas, alium verò crura, vt si talia facta essent, multò pulchriùs haberent. Pictorem autem his de puero auditis, aliam fecisse picturam iuxta vulgi opinionem, atque consilium, iussisseque collocari eam iuxta priorem. Fuisse autem magnam inter illas differentiam. Illam enim accuratissimè factam in omnibus: hanc
B autem turpissimè, ridiculosissimèque atque omnibus potius quam equo fuisse similem. Manifestum igitur (inquit) quod si valdè quis opus habebat vulgi laude, credibiliorem existimans illius laudem aut vituperium quàm suam sententiam, ita singula facturus sit atque conaturus se talem exhibere, qualem volet vulgus: certumq; est quod similis futurus, sic pro illo priore equo doctè atque ex vnius arte facto, admirabili alteri atque multorum opificum artificio neque ipsis illis placenti artificibus, tametsi ex omnium consilio atque arte composito. Quemadmodum fabula ait Pandoram non ab vno deorum formatam, sed communiter ab omnibus alio aliud donate, & apponente: opusque neque sapiens, neque bonum factum, sed omnigenum variumque accipientibus euenisse malum. Hæc Dio Chrysostomus. Si egregio cordatoque ac prudenti militiæ duci, qui suo Marte totum belli pondus sustinuisset & confecisset, propria virtute concitatus (quod plerique nostræ tempestatis etiam præstitere) symbolum apponi esset excogitandum, tres aut quatuor (inquit Claudius Paradinus) quorum vnus eorum solus præ cæteris omnibus à sessorinibus suis concitatus primus ad premij locum destinatum peruenerit, currentes equos depingi curerem, cum his verbis: SOLVS PROMERITVS: imitatus in hoc veterem Romanorum consuetudinem, qui olim sese in circis ad cursum exercebant, &c.

Profani typus.

Ineptum iudicium. Orat. 78.

Dux militiæ cordatus, & prudens.

C

MITHOLOGICA. QVIBVS DIIS SACRI.

Quibus immolati equi.

EQuus non paucis quidem dijs, cæterùm Neptuno potissimum sacer putatus fuit. Hic enim hippius (Ἱππιος, vel, vt alij scribunt, Ἱππειος,) id est equestris cognominatus est; cuius cognominis ratio diuersimodè traditur. Pausanias cùm, cur ita appellatus sit, alias causas ab alijs fuisse existimatas dicit (eas autem non recenset) ipse se putare ait ita cognominatum, quòd τὴν ἱππικὴν, id est equitationis inuentor fuerit: Nam, & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

Neptunus hippius cur dictus. In Achaicis

Ἵππων ἀψαμένους, γαιήοχον ἐννοσίγαιον
Ὄμνυθι, μηδὲν ἑκὼν τὸ σὸν δολοφρὰ σαῶσαι. id est
D *Equos tangens, terram ambientem Neptunum*
Iurato: an non volens meum dolo curum impedieris.

Pamphos (Πάμφως) verò qui Athenienſibus antiquissimos ludos fecit, esse dixit Neptunum, Ἵππων δωτῆρα, id est equorum datorem, non aliunde nisi ad equestris appellationem deflectens. Diodorus Siculus de Cretensibus agens: Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuisse, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in commento super ea Virgilij in Georgicis verba: *Tuque ò, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridente Neptune.* Campi (inquit) in Thessalia sunt petræi, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum, qui Scyphius vocatus est, edidit: Romani autem Neptunũ equestrem vocant, Græci Ἵππιον Ποσειδῶνα, quòd existimetur princeps originis equorum. Festus quoq; ita. *Hippius id est, equester dictus est, vel quod Pegasus ex eo, & Pagaside natus sit: vel quod equulens, vt putãt, loco eius suppositus Saturno fuerit, quẽ pro Neptuno deuorarit: vel quod tridentis ictu terra equum exciterit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iactabant nono quoque anno in mare.* At verò

Scyphius equus

Isidorus

Iſidorus de Circenſibus ludis agens; itaq; (inquit) Caſtori, & Polluci deputantur hæ ſpecies, quibus equos à Mercurio diſtributos hiſtoriæ docent: ſed, & Neptunus equeſtribus ludis præeſt, quē Græci hippion appellāt: ſed, & Martí, & Ioui in ludis equeſtres sūt conſacrati, & ipſi quadrigis præ sūt. Porrò, & Phurnutus inter cętera, & hoc ait, q̄ idco hippius dictus eſt Neptunus à volocitate nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quaſi equi videntur eſſe. Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Oniroctitic ὧν. Hæc omnia de Hippio Neptuno collegit Gyraldus: qui item Petræi Neptuni fabulam à quibuſdam hunc in modum tradi ait: quòd ſcilicet Neptunus aliquando dormiens in petra quadam, per ſomnum Venere pollutus ſit: quod effuſum ſemen terra ſuſcipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Ab alijs verò dici, diſpoſitum fuiſſe certamen Petræo Neptuno, in eo loco, vbi primus equus egreſſus eſt, propter quod, & Hippius Neptunus ſit dictus. Lactantius Grammaticus etiam terram in Theſſalia tridente percuſſam ſcribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) proſiluerint equi duo, Scyphios, & Arion, inde nata Theſſalicorum equorum præſtantia. Alij Arionem equum ex Neptuni in equum conuerſi cum Cerere in equam conuerſa concubitu natum fingunt, & hāc ob cauſam Thelpuſios dixiſſe, Neptunum apud ſe primum inter Arcadas hippium eſſe dictum. Seruius Grammaticus, in contentione cum Minerua de Athenarum nomine, ab Neptuno litore percuſſo, equum ſcribit productum animal bellis aptum: Mineruam iacta haſta oleam creauiſſe, quæ res (inquit) eſt melior comprobata, & pacis inſigne: cæterum Seruius à noſtris (inquit Cælius) coarguitur. Neptuni Petræi fabulam tetigit Lucanus:

Neptuni Petræi fabula.

Arion equus.

Lib. 21 cap. 24.

Lib. 6.

Primus ab aquorea percuſſis enſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes, bellis feralibus omen
Exiliit.

Fuit, & Minerua hippia ſiue equeſtris dicta, vt Phurnutus ait; item Pauſanias in Atticis, nec quidē ſemel; item Arpocration, & Suidas in ἱππεία Ἀθηνᾶ, ſic verò nuncupata, quod currum inſtruxerit prima: hanc Iſæus rethor, & Mnaſeas, vt Gyraldas, & Cælius annotarunt, Neptuni filiam fuiſſe tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis. Δαμιππον etiam vocatam ſcribit Phurnutus, quaſi dicas equi domitricem. Etymologus, & Varinus, Mineruam dicunt hippiam eſſe vocatam, quod è capite Iouis cum equis proſilierit, vt ſcriptus in eam hymnus indicat. Vel quod Coryphe (Polyphe fortè, vt Suidas, & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eum vnà cum curru peperierit. Vel quod Adraſtus Thebis fugiens cùm equos in Colono ſiſteret, Neptunum, & Mineruam ἱππίους appellarit. Huius Mineruæ hippiæ, & Neptuni hippij aras fuiſſe in Hippio dicto Colono Atticæ colle ſcribit Pauſanias. Colonum autem Hippium fuiſſe prope Academiam. Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono ait Furiarum fuiſſe ibi templum, loco autem id eſſe nominis, quoniam etiam in eo eſſet Neptuni hippij, & Pronethei, & Oreoconios, id eſt qui mulorum curam habent, in eo etiam habitaſſe. Iam verò Pindarus in Pythijs Cyrena ἵππιον cognominat propterea quod Libyes à Neptuno edocti eſſe dicantur currus iungere. Mineruam autem hippiam in Libya genitam aiunt. Græci, vt inuenio, Palladi nomen ab equo domito inditum tradunt, & apud Pindarum legas frēnum Corynthi ab ea inuentum, & Pelopi datum dono, & in Ilij captura inſtar montis equum Græci Palladi dedicarunt. Hæc verò ſignificare aiunt ferocitatem omnem doctrina molliri, atque cicurari: quod luculenter Horatius ſic expreſſit: *Nemo adeo ferus eſt, vt non miteſcere poſſit; Si modò culturæ patientem accommodet aurem.* Coluerunt etiam Neptunum equeſtrem Romani, & in eius dei tutelam dicebant eſſe menſem Februarium quando ſol gelidum, & vdum occupat aquarium, quem prodigum vrnæ dicit poeta. Dionyſius ait Neptunò equeſtri templum ab Euandro in Latio erectum, diemq; feſtum ſtatutum, quem Arcades hippocratia, Romani Conſualia vocant. Hunc enim Neptunum Conſum ijdem dicunt Conſualia autem erant ludi equeſtres, qui mox Circenſes, & magni, & Romani dicti ſunt. Plutarchus cùm alibi; tum maximè in Romulo, Romulum tradit cuiuſdam dei aram conditam ſub terra in Circo inueniſſe, eique deo indidiſſe nomen Conſo, ſiue à conſilio, quod conſiliarius foret, ſiue Neptuni equeſtris: aramq; ipſam reliquum tempus latere: in equeſtribus verò certaminibus aperiri. Hoc autem die, vt idem Plutarchus, & Dionyſius, alijq; tradunt, apud eoſdem Romanos ex conſuetudine ceſſabāt ab operibus, equi muli, atq; aſini, propterea quod inſtituta nauigatione inquit Alexander ab Alexandro, cùm omnium rerum merces nauibus aduehantur, ocium quodam modò iumentis, & remiſſio data ſit, vel quod equos primum Neptunus domuerat, & equitandi artem inuenerat, quare hippius dicebatur, Plutarchus cauſam reddere videtur maris tranquillitatem, in quæſtionibus Romanis quærens, *cur in Conſualibus feſtis equos, & aſinos coronant, & ociari ſinunt? An quia Neptuno* (inquit) *equeſtri feſtum hoc peragunt, & aſinus cum equo libertate communi fruitur? Aut quies iſta tumentis conceſſa eſt, quod mare tranquillum, & nauigationi commodum ſe præbuiſſet.* Goropius quod Neptuno tribuunt equum, hieroglyphicum ſignum eſſe ait omnis humanæ vecturæ. Cùm enim in omni vehendi portandiq; diuerſitate longiſſimè naualis

Lib. 1. ant. Rom.

Conſualia.

Conſus deus

Lib. 5. c. 26.

commoditas

A commoditas antecellat,atq.ea ſit,inquit,hominum induſtria iuuenta,placuit animal eius notationem habere,quod ad hominem portandum ſit procreatum. Philoſtratus autem binas depingens inſulas,quibus ſorum erat commune,in quo ex vna ea deferebantur, quæ in agris eius colligebantur, ex altera quæ in mari deprędebantur,ait ſtatuam ibi fuiſſe erectam Neptuno vna cum aratro,& curru,ſed ne terræ culturum tantùm expreſſiſſe viderentur,aratrum nauis proram addiderant. Quamobrem Catullus Græcorum exemplo nauim currum vocauit in libello de Pelei, & Thetidos nuptijs inquiens:

Diuæ quibus retinent in ſummis vrbibus arces,
Ipſa leui fecit volitantem flumine currum.

Si quidem apud Aeſchylũ Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à ſe in vſum mortalium excogitatas, & inuentas gloriatur, ait inuentum ſuum eſſe currus illos nautarum qui lineis alis vagantur per mare: Θαλασσόπλαγκτα δ' ὄτις ἄλλος ἄντ' ἐμοῦ λινόπτερ' ἴυγε ναυτίλων ὄχη μανα. Sed & Euripidem eadem figura vſum memini,apud quem nuncius, qui Medeam admonet, vt ſe mandet fugæ,præcipit ei,neq. vt id vehiculum ſpernat,quod nauigandi,neque id quod terreſtris itineris conficiendi cauſa comparatum eſt:

B Ὡδεωὸν ἅρμα παρανόμως εἰργασμένη — *Auriga nauis.*
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
Ἀκτὰς ἀπήνη, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ. id eſt,
O qua patraſti facinus atrox, impium — *Naues equi maris dicta*
Medea, fuge, fuge, ſine natico
Subuecta curru, ſine terre ſtri, fuge.

Sed hoc quoque,vt totum propè veteris eloquentiæ choragium ab Homero eſt, qui primus aurigam nauis pro gubernatore dixerat.

Φθίξατο δ' ἠϊόχοις νῆος κυανοπρῴρου,id eſt
Nauis cerulea ſi ceſſit auriga locatus.

& naues equos maris nominauerat.

Νῆ' οὐκυπόρων ἐπιβαινέμεν, αἵθ' ἅλὸς ἵπποι
Ἀνδράσιγίνονται, id eſt,
Scandere veloces naues, quæ per mare nobis
Sunt velut in ſtar equi.

C Sunt & aliæ apud Latinos authoritates. Plauti in primis, *Nempè equa ligneo per vndas cæruleas eſſis vectę*. Varro Marcipone: *Quam nautici equiſones per viam conducerent.* Sic M.S. apud Nonium,vulgati quà ducerent loco. Horatius *Eurum per Siculas vndas equitare dixit*: Et Seneca *frenare ratem*,pro ſapienter nauigare. Frænare enim ad equos propriè pertinet: Plutarchus elegãter libello de audiendis poetis,vt equus,inquit,fræno,& nauis clauo, mores oratione flectuntur. Duplex itaque Neptuni erat munus, & nauigantium curam habere videlicet, & equorum, vt in hymnis Homerus ſcriptum reliquit his verſibus: — *In Rudẽtes.* — *In Medea* — *Neptuni munus duplex.*

Διχθάικοι ἱππόσυναι θεαὶ τιμὴν ἐδάσαντο,
Ἵππων δμητῆρ' ἠμὲν, σωτῆρας νηῶν, i deſt
Binas tibi ſuperi Neptune munera donant,
Flectere equos, regere & naues que marmora ſulcant.

Pamphos quoq. antiquiſſimus Gymnographus Neptunum equorum, roſtratarumque, & turritarum nauium largitorem appellauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienſes, vbi erecta poſtea fuit Academia, Neptunum primum iunxiſſe equos putaſſe, vt patet in his ex Oedipode in

D Colono:

Δῶρον μεγάλα δαίμονος εἰπεῖν λῦχνμα μίγιστον, Εὔιππον, εὔπωλον, ἰνθάλασσιον. Ὦ παῖ κρόνου, συγὰρ τὸν εἰς Τοῦδ' ἵππους ἄνυχμ' ἀπὸ πρώτου θρόνου Ἵπποισι τὸν ἀκοσῆρα χάλινον, id eſt. *Munus magni dæmonis dicere, Gloriam maximam, equis, pullis, mari bene imperitantem. O fili Saturni, tu enim ipſum in hanc ducis gloriam, Rex Neptune equis moderans franos.* Apollonij verò enarrator Seſonchoſem Ægypti Regem,qui poſt Orum Iſidis, ac Oſiridis filium regnauit, quem nonnulli Seſoſtin vocarunt,primum inueniſſe equum aſcendere ſcribit,quod affirmauit,& Dicæarchus in lib.2 rerum Aegyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Alij etiam, vt ex Virgilio, Lucanoque oſtendimus Lapithis hanc gloriam tribuunt, Theſſaliæ populis, quos eam artem à Neptuno accepiſſe non obſcurè innuit idem Virgilius,cùm optimos equos à Neptuno originem accepiſſe ait,*Neptunique ipſa deducas origine gentem.* De Neptuno autem artis equeſtris inuẽtore Papinius Statius canit. — *Equitationis inuẽtio.*

——*Neptunnis equo (ſi certa priorum*
Fama patet) primus teneris luſiſſe lupatis — *Lib. 6. Thebaid.*

Ora,

Ora & litore domitaſſe in litore fertur,
Verberibus parcens:

Fuit autem etiam Thebis, vt annotauit Cælius, Neptuni hippodromij, ſiue equorum domitoris templum, idq. Chryſippum ex carmine ſignificare Pindarico ex Iſthmijs. Gyraldus verò eum Neptunum, qui videlicet Thebis celebratur, hippocromium cognominatum fuiſſe ait, idque eundem Pindarum in Iſthmijs, itemq. in Nemeis manifeſtare, legi & Hippocurium Heptunum alicubi nuncupatum. Hippocronium autem dictum volunt à Saturno, quem Græci Cronon dicunt, quod ſcilicet equum pro eo deuorarit. Rhea enim Neptunum enixa inter gregem agnorum iuxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, vt eſt in fabulis, Saturno autem equum ſe peperiſſe dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit. Sunt qui hippocromia interpretantur nugas, quaſi dicas nimium antiqua, & obſoleta, qualia ſub Saturni regno fuerunt. Sed hæc ferè παίρεργα. Eum aliquando veniſſe in contentionem de artificio cum Minerua, & Vulcano ſcripſit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus Taurum, atque ea de cauſa crediderunt, inquit, poſteri eum primùm equos domuiſſe. Quod autem in orbis diuiſione maris imperium ei contigit, ipſe gloriatur apud poetam. Alij interpretantur eum vniuerſi liquoris, hoc eſt ſeminis animalium deum exiſtimari, equorum eò magis, quòd planities eis conueniens ſit, quæ aquis accidit. Neptunus itaque deus habebatur maris, velox & mobilis inſtar equorũ, vnde eſt etiam quod celerrimos ei aſcribant equos. Virgil.

Neptunus hippocromius.

——Flectit equos curruq; volans dat lora ſecundo: Item. *Iungit equos curru genitor ſpumantia addit,*
Frena feris, manibuſq; omnes effundit habenas Cæruleo per ſumma leuis volat æquora curru.

Lib. 4.

Vnde & Apollonius: ——Εὖτ' ἀνδίτοι Ἀμφιτρίτη
Ἅρμα Ποσειδάωνος ὐτροχον ἀντίκα λύσῃ, id eſt
Quam mobilis Amphitrite
Neptuni celerem curuum apto tempore ſoluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi ſolitum ſcribit, vt eſt in eo verſu:

Lib. 3 Loca quib. Neptunus præſit.

Κυμοθαλὴς, χαριτῶσα, τετράορον ἅρμα διώκων
Quadringum impellens currum, ſummo æquore labens.

nec non & Apollonius loca recenſens quibus præeſſet Neptunus.

Οἷος δ' Ἰσθμον ἔβη Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
Ἅρμασιν ἰμβρίθουσι, πεπαίνετον, ἠὲ γι λίμνης
Τ' ὄφρ' ἥ κατ' ἄλσος ὑάντιον ὀρχηστοῖο,
Καίτε Καλαύριαν μετὰ δὶς θ' ἅμα νίσεται ἵπποις
Πίτρηθ' ἀι μονίην, ἠ δενδρήεντα γεραιστὸν, id eſt
Ad ludos properat qualis Neptunus in Iſthmum,
Quadrigis innectus adit cum flumina lernę,
Tenariumq; ſolum, vel Hyantia rura, Geręſtum
Syluoſum, Aemoniamue petram, fumantia colla
Cùm premit alipedum, Calabra idem vt rura reuiſit.

Neptunus Taraxippo.

Quod autem Neptuno dedicati ſint equi, ex eo etiam conſtat, quod de Taraxippi ara ſcribit Pauſanias in Eliacis in Olympicorum ludorum deſcriptione, ſi quidẽ recitatis de eo aliorum ſententijs, ait veriſimilius eſſe Taraxippum equeſtris Neptuni cognomentum eſſe, propterea quòd prima equorum origo ei debetur. Sed verba eius adfero. Alterum curriculi latus aliquantò longiùs excurrit. In eo ad ipſum aggeris exitum ara eſt figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem Taraxippum (ab incutiendo equis pauore) nuncupant. Solent enim iniecto terrore, circa aram (hanc) equi tam vehementer conſternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, fæpe illiſis curribus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam aram aurigę vota nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum ſententia. Sunt qui indigenæ hominis ſepulchrũ illud eſſe dicant, præſtantis equos regendi ſcientia: Olenium nomen produnt, à quo ſit in Eleorũ finibus Olenium ſaxum appellatum; Alij Dameonem fuiſſe, Philuntis filium, qui in Augeum expeditionis Herculis ſocius, à Creato Actoris filio vna cũ equo, quo vehebatur, ſit interfectus: ab Eleis eo in loco, & ipſi & equo, inanis habitum ſepulchri honorem. Non deſunt, qui hoc inane monimentum heroicum illud ipſum eſſe autument, quòd Myrtilo Pelops poſuerit, cũ à ſe perempto parentaret, quo eius iram placaret: Taraxippum verò vocatſe, quod Myrtili dolo Oenomani equæ conſternatæ fuerint. Multi etiam Oenomanum illum eſſe dictant, qui in curuli certamine equos, & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam, qui Porthaonis filium Alcathoum eſſe dicerent, qui cũ inter procos Hippodamiæ ab Oenomao fuiſſet occiſus, & eo ipſo in loco humatus iniuriæ ſuæ, quam in ipſo curriculo paſſus eſſet, atrox & infeſtus vindex obequitantibus exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat acceptum neſcio quid ab Amphione Thebano,

Taraxippi deus quis.

Olenium ſaxum.

A no,eo in loco defodisse,cuius arcana vi tunc conteriti fuerint Oenomai equi,& omnes deinde equi eodem afficiantur modo. Et censabat ille quidem Amphionem, & Orpheum (etsi Thrax diceretur) Ægyptios fuisse propterea verò alteri feras allicere,alteri verò saxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum scientia excelleret. Mea verò sententiâ eorum est maximè probabilis oratio, qui Taraxippum cognomen esse dicunt Neptuni equestris. Est etiam in Isthmo Taraxippus,qui Glaucus fuit Sisyphi filius ab equabus discerptus ludis funebribus,quos patri suo fecit Acastus. In Argiuorum Nemea nullus omnino est heros genius,qui equis pauorem immittat: saxum tantùm eminet super curriculi flexum, colore rutilo: cuius fulgore concitantur equi,haud aliter multò,quàm si immissis ignibus iniecta esset trepidatio. Sed qui ab Olympico existit Taraxippo,longè est acerrimus terror. Hactenus Pausanias. Iuno etiam duos à Neptuno accepisse equos dicitur, quos illa postea donauerit Castori, & Polluci, quibus similiter,ac Neptuno equorum domitura ascribitur,quandoquidem sidera sunt velocissima,& nauigationi præesse etiam credita. Dij enim maris etiam habebantur. Pollux tamen pugillatu potius, quam equorum domitura nobilior, vt notum est ex hoc Horatij:

Dicam, & Alciden, puerosque Leda
B *Hunc equis, illum superare pugnis*
Nobilem.

Saxum equis timorẽ incutiens.

Iunonis equi pollux, & Castor equorum domitores. Lib.1.carm Oc.12. Lib.1.

Necnon ex hoc Arnobij,deos gentilium præ Christo deridentis: *Tyndaridæ Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus, & crudo inexsuperabilis casu, ignes, & fulgores marinos, & onerum progenies dij.* Vnde sunt qui Virgilium hoc versu:

Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus:

Pollucem qui pugil erat, pro Castore equorum domitore dixisse existimant: sed ineptè. Haud enim dicendum sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem,vt nunquam in equo sederet. Cyllarus equidem aeternis Polluci, & Castori seruit. Papinius:

Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua
Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas
Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.

Cyllarus equus Castoris & Pollucis. Lib.1.Syl.

Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Et apud Propertium lib 3. legimus: *Portaque Pollucis lympha salubris equo.* Sed reuertor ad Neptunum: de cuius
C equis nunc aliquid dicendum. Fingitur à Platone in Critia eos fuisse alatos,eorumque habenas manu tenentem cum curru inuehi. Ad quod sine controuersia Maronem alluisse dicunt,cum leuibus rotis summas ipsum vndas perlabi dixit, & hic multò apertiùs:

Sic cunctus pelagi cecidit fragor, æquora postquam
Prospiciens genitor, cœloque inuectus aperto
Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.

Neptuni equales.

In quinto item vbi Veneris precibus annuens, nauigaturo Aeneæ mare sedatum ac tutum reddere introducitur, pari ratione currum iungere, & per vndas inuehi agitatas, inquam, ac tumentes dicitur, phantasia poetica scilicet, vt Seruius consueuit vocare:

Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit
Frena feris, manibusque omnes effundit habenas,
Cæruleo per summa leuis volat æquore curru.

Silius lib. 3. fingit Neptuni currum trahi ab equis marinis:

Non aliter quotiens perlabitur æquora curru, Extremãque petit Phœbæa cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus equis.

D In Romanis inspectionibus eorum pars posterior desinit in piscem. Cernitur autem Neptunus aurigans, concha sedens, equis istiusmodi vectus ceruice ardua,iubata ac pedibus(anterioribus nempe)elatis. Numus quoque etiamnum extat Galieni cum equo in piscem desinente. & his literis NEPTVNO CONS. AVG. Neptuni equos (inquit Turnebus intelligo Hippocampos,qui priores pedes habeant posterioribus careant, sed pontum legant, & natent, quod testimonio optimi poetæ Papinij, comprobauimus:

——Et triplici telo iubet ire ingales,
Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus,
Pone natant, delentque pedum vestigia cauda.

Hippocãpi. Li.26 c.23. Aduers. Lib 1.Achill. Lib.2.Thebaid.

Addo ego alium eiusdem Papinij locum non minus elegantem, in quo Tænaron describit, vbi Ditis creditur esse ianua:

Interiore sinu fragrantia littora curuat
Tænarus, expositos non audens scandere fluctus.

Illic Aegæo Neptunus gurgite feſſos E
In portum deducit equos, prior haurit habenas (arenas potius)
Vngula, poſtremi ſoluuntur in æquora piſces.

Lib. 2. Argonaut. Addo, & hoc Val. Flacci:

——Non Africus alto
Tantus erat, patrijſq. manus cùm plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.

In cuius loci explicatione Pius Bononienſis, vidi (inquit) dum Romæ princeps academiæ in vrbe domina docerem, antiquum lapidem, in quo Neptunus in ſolio ſedens fuſcinamque tenens mare ſulcabat, dextra moderans equos duos, qui ab vmbilico ad extremum piſces erant, caudis intortis, capite vſq; ad medium corporis lupino, ita acuto roſtro, vt lupum potius quàm equũ referrent, quamobrem Flaccus alicubi lupos hos equos nuncupat, inquiens:

Neptuni equi lupi dicti, & ſemiferi. *Celſiq. ſemiferum contorquens frena luporum.*

Semiferos autem eos vocat, quandoquidem qua parte piſces referunt, ſunt domeſtici, & affines Neptuno, vt Deo maris: qua verò parte equi, feri ſunt, & auerſati Deum: & ita in priſca inſpectione viſuntur elata ceruice, ac ſuperba, indignantique ſimili ac propè imperium detrectante. O- F

Lib. 2. Argonaut. rion Neptuni ex Euriale Minois filia filius, equos ſimiliter, vt ille, habet bipedes, cætera piſces, vt modò recitabamus: Et Triton, & ipſe deus marinus habitus equis vehitur apud Claudianum.

Orionis equi Lib. 8.

Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis

Soli & Lunæ cur equi aſcripti. De nominibus equorum Neptuni poſtea. Si verò velocitatis cauſa equi tribuuntur Nepuuno, recta etiam ratione debebuntur Soli, & Lunæ, quorum curſus omnem velocitatem ſuperat: quare Soli quoque alatum equum attributum fuiſſe reperio. Nam in eiuſdem Galieni numis equus eſt cum inſcriptione SOLI CONS. AVG. Aliàs quadriga vehitur quatuor moderata equis. Manilius:

Quadrijugis vt Phœbus equis, & Delia binis.

Lib. de ſpectaculis. Lunæ enim biga datur. Tertulianus: *De ingo verò, quadrigas ſoli, bigas Lunæ ſanxerunt.* Papinius:

Rorifera gelidum tennauit aera biga.

Seneca in Hercule Octæo. G

Cuius ad primos Hecate vapores
Laſſa nocturna leuat ora biga.

Lib. 3. Var. Quadriga cur Soli attributę, cur bigę lunę. Trigę cur inferis datę Seiuga currus Iouis. Caſſiodorus epiſtola ad Fauſtum de Circẽſibus bigam quaſi Lunæ, quadrigam Solis imitatione repertam eſſe ſcribit. Trigas verò inferis, ſeiugas Ioui, deſultores Lucifero, & Heſpero conſecrarunt, inquit Iſidorus. Quadrigas autem ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora annus vertitur, ver, & æſtatem, autumnum, & hyemem: bigas Lunæ, quoniam gemino curſu cum ſole conſcendit, ſiue quia, & nocte videtur, & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candidum: trigas dijs inferis, quia hi per tres ætates homines ad ſe rapiunt, id eſt, per infantiam, iuuentutem, atque ſenectutem. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum deorum eum eſſe credunt. Hæc ille, cæterùm in numo Heliogabali qui Solis erat ſacerdos equi quoque ſex excuſi ſunt, quanquam ſextus non appareat. Totam curruum Solis, & Lunæ fabulam paucis ſic complectitur Fulgentius;

Soluerat ignipomos, mundi regione peractâ
Quadrupedes, gelidumq. rotis tepefecerat orbem
Rector, & auratis collum ſpoliabat habenis. H
Iam Phœbus diſiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quaſq. ſoror liquit, frater pede temperat vndas:
Tum nox ſtellato cœlum circumlita pepla
Cærulea rorigenis pigreſſere inſſarat alis
Affrigeroque nitens diademate luna bicornis
Bullarum bijugis conſcenderat æquora tauris.

Equorum Solis color. Sol λευκόπωλος. Secundum autem diuerſam Solis diſpoſitionem dies diuerſam immutationem recipit: nam primò rubet, mox lucet, feruet in meridie, veſperi pallet. Vnde equorũ eius primus dicitur eſſe erychte⁹ id eſt rubens, ſecundus aritheus, hoc eſt ſplendens tertius lampas, videlicet ardens, quartus philogeus, quaſi amans terram, vt dicit Beda. Inuenio tamen etiam Solem λευκόπωλον vocatum fuiſſe, quòd candidis vehatur equis: & Ouidius Solis equos niueos vocat, dum canit:

Lib. 2. Amor. eleg. 1. *Carmina ſanguineę deducunt cornua Lunę,*

Et reno-

Et reuocat niueos Solis euntis equos.

A pallet enim, vt dictum est, sol à nobis discessurus, Sed, & nubloso cælo pallere dicuntur. Hoc docet Tibullus lib. 2. Eleg. 5. *In Herc. furen.*

Ipsum etiam solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubilus annus equos.

Accessuros verò ad nos equos appositè Seneca vocat cęruleos, non à colore pilorum, sed ab aspergine maris, hoc est cum velut è mari summo manè erumpunt, suntque lucis exorientis nuncij.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsa
Lucem verso temone vocant,
Iam caruleis euectus equis Titan summam prospicit Oetam.

B Aurei aliàs plerumque solis equi definiuntur, et si singuli proprio distinguerentur, Pyrois rubente, Eous candicante, coruscante Aeton, Phlegon nigricante. De coloribs equorum dijs consecratorum hæc prodidit Isidorus: *Circa causas elemẽtorum gentiles etiam colores equorum iunxerunt, roseos soli, ideſt, igni, albos aeri, prasinos terrę, venetos mari assimilantes: item roseos ęstati currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyemi quòd sit glacialis, & frigoribus vniuersa canescant, vere prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur: Item roseos currere Marti consecrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur; sine quòd Mars gaudeat sanguine: albos Zephyris, & serenis tempestatibus, prasinos flori, & terra, venetos aquis, & aeri, quia caruleo sunt colore: luteos id est croceos igni, & soli: purpureos igni sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd iris plurimos colores habebat.* Hæc ille. Sed reuertor ad equos Solis: Hos Ouidius ambrosia pasci fingit, tanquam immortales immortalium deorum cibo: *Colores equorum dijs consecratorum. Lib. 18. Orig. 31.* *Metam. 2. Equorum Solis cibus.*

Iungere equos Titan velocibus imperat horis
Iussa dea celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosia succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia frena.

C Sed præter ambrosiam immortalem etiam quandam herbam eis in cibum cedere inuenio. Athenæus enim testatur Alexandrũ Aetolum narrare de Glauco in libro quem piscatorem inscripsit, in mare demersum fuisse cùm herbam gustasset, quam ardente sole in fortunatorum insulis pura vere gignit terra. Eam suis equis gratam in cænam à Sole exhiberi, syluarũ incolam, cursum vt absoluant indefessè: ac ne medio cursu interuaniat quædam molestia: Quæ verò hæc immortalis herba sit Alexander Aetolus tacuit. Athenæus alicubi eam ἀείζωον, id est semperuiuum vocatam fuisse asserit: atqui semperuiuum, cuius plurimæ sunt species loca aperta, solique exposita potiùs quàm syluas amat. Simulacrum Solis sic exprimebant, vt puerum imberbem in curru ponentes equos eidem quasi cursu cælum petentes subiungerent. Pueri autem ei aptant imaginem, quia sol velut quotidie nouo ortu natus in nullum planè senium incidit. Erant, & Iudæi huius superstitiosæ idololatriæ mancipati, credebantque solem Deum esse, quamobrem simulacro eius, quod fecerant, currus equosque subdiderunt, & hoc in atrijs templi Domini: vt in sacris biblijs legimus: *Iosias rex abolenit equos quod dederant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmalech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs: & quadrigas Solis combussit igne. Adoraturi enim solem insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmalech.* *Li. 17. c. 12.* *Herba immortalis qua Solis equi pascuntur. Lib. 15.* *Solis simulacrum vt expressum. Iudæi Solem Deum esse crediderunt. Reg. 1. 23.*

D Quod autem Soli currus, & equos tribuant de miraculo ast sumptum Eliæ prophetæ, qui à curru igneo, & equis igneis est raptus in cælum vt Ioannes Constantinopolitanus Episcopus æstimat. Quia enim Græcè ἥλιος dicitur Sol, sicut, & Sedulius cùm de Eliæ ascensu caneret, ostendit: *Solis currus & equos tribuere vnde natum.*

Quàm bene fluminei prælucens semita cęli
Conuenit Eliæ, meritoq;, & nomine fulgens:
Hac ope dignus erat quoniam sermonis Aebini
Vnaper accentum mutetur littera, Sol est.

Audientes Græci ab Israelitis quos diuinas habere literas fama prodebat, prędicari quòd Elias curru igneo, & equis sit igneis ad cælestia trãslatus, vel certè hoc ipsũ inter alia depictũ in pariete videntes, crediderunt (vicinia decepti nominis Solis) hic transitum per cælos esse designatum, & miraculum diuinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia cõmentatum. Quę opino est Angeloni monachi, ordinis S. Benedicti, authoris vetusti, & in abstrusis scriptu- *Elias igneis equis in cælum raptus.*

rarum locis eruendis explicandiſque ingenij acerrimi viuaciſſimique Stromatibus in libros Regum, Bigas vt dixi, Lunæ, binoſque equos tribuebant. Lucanus: E

Lib. 1. Lunę equi & biga.

-------Sic cum compage ſoluta
Secula tot mundi ſuprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera ſideribus concurrent, ignea pontum
Aſtra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poſcet ſibi, totaque diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mundi.

Virgilius in Culice:

Iam quatit, & bijugis oriens herebocit equos nox.

Cerui Lunę aſcripti.

Cùm verò Lunæ equi aſcribantur propter curſus celeritatem, alicubi eidem tribuit ceruos, quibus in ſola pedum velocitate ſpes fugæ eſt: F

Dixit, & extemplo frondoſa fertur ab Alpe
Trans pelagus, cerni currum ſubire ingales.

Fulgentius hanc deam modò ab equis, modò à tauris vehi ſignificauit. Equos tribuunt Homerus in hymnis deorum, Manilius, Ouidius, & Tibullus: Auſonius iuuencas hoc carmine:

Iam ſuccedentes quatiebat Luna iuuencas
Vincere vt tenebras, radijs velut æmula fratris,

Boues mares cur Lunę aſcripti.

Prudentius de eadem: *Iam bijugas franare boues.* At Auienus, & Claudianus iuuencos tribuunt ſeu boues mares, ad ſterelitatem Lunæ ſpectantes, vt, & illi faciunt, qui mulas currui eius iunxere. Equorum alterum album fingunt, alterum nigrum, quoniam non ſolùm noctu ſplendet, ſed interdiù etiam apparet. Ad hunc verò locum Propertij:

Equorum Lunę color. Lib. 1. ad Gall.

Quamuis labentes premeret mihi ſomnus ocellos
Et medijs cælo Luna ruberet equis.

Luna vt dicatur rubere:

Antonius Muretus arbitratur Lunã dici rubere, quia multi è veteribus ignea eſſe credebant corpora cæleſtia, eamque opinionem poetæ ferè ſequuntur: ruber autem eſt ignitorum color. Volſci autem opinionem improbat, qui rubeſcere ait Lunã, cùm appropinquat dies, cùm (inquit) palleſcere potius videatur. Iam verò Diana apud Arcades *ὕριππα* dicta fuit, quòd equas inueniſſet, quas amiſerat Vlyſſes, vt ſcribit Pauſanias in Atticis Hippolytum ab equis diſtractum, vi quarundam herbarum, & amore Dianæ ad vitam reuocatum ferunt ab Aeſculapio, quem Iuppiter indignatus quòd talem inueniſſet medicinam, qua mortui vitæ redderent, fulmine ad inferos præcipitauit. Vt verò canit Virgilius: G

Diana----- ὕριππος.

Aeneid. 7.

At Trinia Hippolytum ſecretis alma recondit
Sedibus: & nympha Aegeria nemoriq; relegat;
Solus vbi in ſyluis Italis, ignobilis annum
Exigeret, verſoque vbi nomine Virbius eſſet.
Vnde etiam Triuia templo, luciſq; ſacratis
Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum
Et iuuenem monſtris pauidi effudere quadrigis.

Hecate tergemina.

Hecate etiam ad Dianam ſiue lunam pertinet: fingitur autem τρισσοκεφαλος, tergemina Auſonio: quòd caput eius dextrum ſit equi, ſiniſtrum canis, medium hominis agreſtis. Lunam quoq; φιλίππον vocat Orpheus. Auroræ equi aſcribuntur rubri, & roſei. Ouidius, H

Luna. Aurorę equi. Amor. 1.

Proxima cùm veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis.

Et rurſus: ---- *Nigri non illa parentem*
Memnonis in roſeis ſobria vidit equis.

Lib. 3.

Propertius. *Felix Eois lex funeris vna maritis*
Quos aurora ſuis rubra colorat equis.

Tribuuntur autem, & auroræ bigæ: Virgilius.

Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Li. 2. Theb.

Eleganter erumpentem delineauit Papinius:

Et iam Mydonijs elata cubilibus alto
Impulerat cælo gelidas aurora tenebras,
Rorantes excuſſa comas, multumque ſequenti
Sole rubens: illi roſeus per nubila feras

Aduertis

A *Aduertit flammas, alienumque æthera tardè*
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Impleat, atque ipsi radios vetet esse sorori.

Desultorios equos Lucifero, & Hespero cõsecrarunt. De Lucifero, ex Papinio, & Luctãtio id alijs obseruatum, solitum manè, & vesperi, equo vti mutato: addunt colores, matutinum, album, vespertinum, atrum: quod tamen de Luna Isidorus scribit, addita ratione, quòd nocte, & die sit conspicua. Ouidius fuscum Hespero tribuit, at in promptu non est authoritas, Lucifero album: *Luciferi, & Hesperi eq. 2. Trist. Eleg. 5.*

Hoc vtinam nitidis Solis prænuncius ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.

Claudianus rorantem cognominat hunc equum. *De Raptu Proserp.*

Dum matutinus præsudat Solibus aer,
Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti proiectus equo.

Cassiodorus author est, equos desolutorios, per quos Circensium ministri missos denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitari. Fingitur item mox suo curru, & fuscis equis per B cælum vectari, & eadem mater siderum solet vocari, quòd ea velut parere videatur: non enim nisi nocturnis temporibus aspiciuntur, & prodeunt: quare festiuissimè Tibullus: *Lib. 3. Var. Noctis equi. Lib. 2.*

Ludite: iam nox iungit equos currumque sequuntur
Matris lasciuo sidera fulua choro.

Quo loco impressi codices habent ferè Martis, sed matris absque controuersia scriptura syncerior, vt Muretus restituit. Nigros dici noctis equos indicat Propertius. *Lib. Var. Lect. 5. c. 22.*

Terra prius falso partu deludet arantes,
Et tibias nigros Sol agitabit equos.

Clarissimè Silius. *Lib. 15.*

Donec nox atro circundata corpus amictu,
Nigrantes inuexit equos, suaßque quietem.

Claudianus noctis equos humentes dixit, fortè à noctis natura. *Lib. 3. in Rufin.*

Humentes iam noctis equos, Lethæaque Somnus
Frena regens.

Nigri item perhibentur equi Plutonis. Propertius. *Plutonis eq.*

C *Solis & atratis luxerit orbis equis.*

Hic etiam eiusdem poetæ distichon iam de noctis equis recitatum referri potest. Cæruleos eos dixit Ouidius de raptu Proserpinæ loquens. *Fast. 4.*

Hanc videt, & visam patruus velociter aufert,
Regnaque cæruleis in sua portat equis.

Necnon & Claudianus: lucem non ferre inquiens. *Lib. de Gigãtomachia.*

Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.

Idemque Ouidius, nisi me fallit memoria.

Panditur interea Diti via, namque diurnum
Lumen in assueti non patiuntur equi.

Vnde & apud Virgilium Anchises se cum filio non diutius quàm par est moraturum conqueritur cum dicit:

Et se sonus equis Oriens afflauit anhelis.

D Pluto autem ab Homero quinto Iliad. χλυτόπωλος cognominatur. Scholia exponunt equestrẽ, egregios equos habentem. Et rursus Iliad. λ. vbi Scholia: Fortassis autem insignes equi ei attribuuntur, quia mortem nemo effugere potest. Proserpinam Pindarus in Olympijs λευκίππου nominat, siue quia mos est poetis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis Deos ornare; siue quòd cùm eam à Plutone raptam Ceres mater quæreret, albo curru insidentem inuenerit. Venus hippodamia (ἱπποδάμεια) nominata apud Hesychium. Eademque ἵππιος, id est equestris, hoc est equo insidens ab antiquis effingebatur, vt annotauit Gyraldus: nam Veneris filius Aeneas, cùm occasum versus nauigasset, equum mox conscendit, & hac statua matrẽ honorauit, vt Suidas scribit in Ἀφροδίτη. Veneris, currum intelligit Plautus his verbis. *Proserpina. Venus hippodamia. In Asinaria*

Nam si huic occasioni tempus se subduxerit,
Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

Nam quadrigas albas vocat equos Veneris qui & albi erant & citi, vt sit sensus: Etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis conscenderet, & sequi vellet iam *Veneris eq.*

amiſſam occaſionem,nunquã eam conſequeretur. Martis equos biiuges vocat Virgilius,Homeri E
imitatione, cui διζυγες appellantur. Martis hippij,ideſt,equeſtris ara in hippodromo Olympico
fuit,vt meminit Cælius. Gyraldus verò tradit,& Iunonẽ quoque hippiam cognominatam fuiſſe,
& Heſychius Hippam interpretatur Iunonem,& Picum auem. Pauſanias tradit Herculem hip-
podotem fuiſſe cognominatum, eique Bœotios templum conſtruxiſſe, propterea quòd cum Or-
Iouis equi. chomenij aliquando ad eum locum peruenissent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus
In Auguſto. erant, colligaſſet. Ad Iouis currum cenſebant equos niuali candore iunctos eſſe: Suetonius.
Atque etiam ſequenti nocte ſtatim videre viſus eſt filium mortali ſpecie amplioré cum fulmine, & ſce-
ptro, exuuijſq; Iouis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, biſſenis equis eximio candore
trahentibus. Inuidioſus itaque Camillus fuit, quod in triumpho curru equis albis iuncto, vrbem inue-
Lib. 1. Car. Od. 24. *ctus eſſet, quod humano faſtigio ampliorem vindicare honorem paremq; ſupremo Ioui videretur.* Iouis
equos tonantes vocat Horatius: Vulgus putat ferratis currus eius rotis tonitru excitari:

---------- Namque Dieſpiter
Igni corusco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremq; currum. F

Multa de Iouis curru, atque equis Dion Chryſoſtomus in oratione xxxvj. Boryſthenica his ver-
bis: Alius autem ſermo in reconditis myſterijs ab hominibus Magis canitur admirandus,qui Deũ
hunc (Iouem) laudibus celebrant,vt perfectum,& primum aurigam perfectiſſimi currus. Solis
Iouis currus antiquitas. enim currum recentiorem aiunt eſſe,cum illo comparatum, vt qui appareat,&vulgò,vtpote cur-
ſum faciens manifeſtum. Vnde etiam communem famam (vt videtur) conſecutus eſt à primis
ferè poetis, orientem, & occidentem ſemper dicentibus, & iuxta hæc omnibus enarrantibus, &
coniugatos equos,& ſolem ipſum currui inſiſtentem. Fortem autem,& perfectum Iouis currum
nemo laudibus extulit dignè hoc modo,neque Homerus, neque Heſiodus, ſed Zoroaſtres, Ma-
gorumq. diſcipuli canunt ab illis docti,quem Perſæ dicunt amore ſapientiæ iuſtitiæque ſeceſſiſſe
ab alijs ſeorſum,& in monte quodam vixiſſe: deinde relicto monte, igne ſupernè multo immiſſo
implicatum aſſiduo arſiſſe. Regem igitur cum Perſarum præſtantiſſimis propè acceſſiſſe,volen-
tem Deo ſupplicare,& virum ex igne egreſſum illæſum, apparuiſſeque illis propitium,confidere
iubens,& victimas offerre quaſdam, tanquam veniente eum in locum Deo. Conuerſatum autẽ
eſſe poſthac non cum omnibus, ſed cum ijs qui belliſſimè ad veritatem eſſent natura idonei, de-
umque poſſent intelligere, quos Perſæ Magos vocarunt, Dei culturam ſcientes: non,vt Græci, G
Equi Niſæi. nominis ignoratione ſic nominant, pro veneficis habentes. Illi verò & alia iuxta ſacros ſermo-
nes faciunt,atque etiam Ioui alunt currum Neſæenſium equorum. Hi autem ſunt magni pulcher-
rimique, qui ſunt in Aſia. Soli verò vnum equum. Interpretantur autem omnia ſermone, non
quemadmodum Muſarum apud nos prophetæ, ſingula magna cum perſuaſione dicunt, ſed ex ſe
valdè contumaciter. Eſſe enim dicunt vniuerſitatis rerum vnam vectionem, & aurigationem à
ſumma quæ fiat experientia,& robore ſemper,eamque inceſſabilẽ in inceſſabilibus ſeculi circui-
tibus. Solis autem & Lunæ curſus veluti equorum, motus eſſe partium; vnde & ab ipſis clarius
Iouis motus vt à motu Solis,& Lunæ differat. videri. Vniuerſi autem motum,atque curſum haud multos intelligere, ſed illius certaminis igno-
rare magnitudinem. Quæ poſt hæc ſequuntur,erubeſco dicere de equis,deque aurigatione,quo-
modo interpretentur: non admodum curantes,vt ſibi vſquequaque imago ſimilis fiat. Fortaſſis
etiam videar abſurdè præter Græcanica, & venuſta cantica, barbaricorum canticum puerorum
recitare: tamen audendũ eſt. Aiunt equorum illum primum ſupernè,infinita differre pulchritu-
Iouis equi. dine, & magnitudine, velocitateque ab alijs, exteriora circumcurrentem: & longiſſimum illum
curſum eſſe, Iouis templum. Eſſe autem alatum,& colore ſplendidum, puriſſimi ſplendoris. Solis
autem in ipſo,& Lunæ ſigna perſpicua videri: quemadmodum puto in noſtris equis ſigna aliqua, H
partim Lunari figura,partim alia. Hæc autem à nobis videri contorta,ſicuti in claro flãmæ ſplen-
dore ſcientillæ fortes diſcurrunt. Proprium autẽ motum per ſe,& alia habere aſtra,per illum ap-
parentia,quæ vniuerſa ſint illius partes:& partim quidem circumferri cum illo,vnum hunc haben
tia motum: partim autem alios peragere curſus. Sortita autem eſſe apud homines partim quidem
proprium quodque nomen, partim verò multitudine conſtipata, diſtributa eſſe in figuras,& for-
mas quaſdam. Splendidiſſimus ergo equus, maximeque varius, ipſique Ioui acceptiſſimus, in
hunc modum ab illis celebratur, victimaique, & honores, vtpote primus, meritò primus ſorti-
Equus Iunonis. tus eſt. Secundus autem ab illo,qui illum attingit,illique proximus eſt, Iunonis cognominatus,
habenis paret,& mollis eſt:multò autẽ inferior robore,& velocitatẽ. Color verò illi natura qui-
dem niger eſt: expolitur autem ea ſemper eius pars,quæ ſolis ſplendore illuſtratur: quæ autem
Neptuni equus. vmbra tegitur, in circumferentia ſuam ipſius aſſumit coloris ſpeciem. Tertius eſt Neptuno ſa-
cer, ſecundo tardior. Huius autem ſimulacrum fabulantur poetæ apud homines fuiſſe, quem

(vt

A (vt mihi videtur) nominat Pegasum, aiuntq; eum aperuisse fontem Corynthi vngulæ scalptu. Quartus autem omnium absurdissimus est, si quis eius similitudinem dicat, solidus, & immobilis, tantum abest, vt alatus sit, cognominatus Vestæ. Non tamen auersantur eius imaginem, sed coniugatum, & hunc currui esse dicunt: manere autem in loco, frenum adamantinum mordentem. Inniti autem vndiq; illi suis partibus duos proximos, similiterq. ad illum se inclinare incidentes, & propellentes: extremos autem semper circa hunc stantem, ad metam ferri: Plurimum igitur in pace, & amicitia degunt, se mutuò reuerentes. Iam olim autem in temporis longitudine, & multis circuitibus fortis anhelitus primi supernè allatus, vt pote ferocis, calefecit alios, vehementiùs autem postremum: atq; iubam illi qua maximè exultabat combussit, omnemq ornatum. Huius autem facti semel Græcos mentionem facere aiunt, & Phaetonti applicare cùm non possent Ionis aurigationem reprehendere, Solisq. cursus nollent vituperare. Quare dicunt iuniorem aurigam Solis filium, concupiuisse difficilem inutilemq. omnibus mortalibus eruditionem, cumque à patre impetrasset, inscendisse currum: cùmq. ferretur inordinatè, omnia exussisse animalia, & plantas, & tandem ipsum disperijsse, percussum ab igne superiori. Rursum quoq; cum in plurimis annis Nympharum, & Neptuni sacer pullus, præter solitum certans, & turbatus assurrexisset, multo

B sudore eundem ipsum inundauit, vt pote eiusdem iugi. Expertus igitur est contrariam priori corruptionem, aqua multa obrutus. Et hanc quoque tempestatem enarrare Græcos, ob iuuentutē infirmamq; memoriam; Deucalionemq; dicunt tum regnantem, ipsis opem tulisse, ne omnino desperirent. Hæc autem cùm raro accidant, videntur quidem hominibus propter suam ipsorum pernitiem fieri; non iuxta rationem vniuersi: fingere autem eos, recte fieri, & iuxta sententiam saluantis, & gubernantis vniuersum. Esse enim simile, vt cùm currus auriga equorum vnum puniat, fræno trahens aut stimulo tangens, is verò subsiliat, & turbetur, confestim in recentem constitutus statum. Vnam igitur hanc fortem esse aurigationem, non corrupto toto vniuerso. Rursus autem aliam, quatuor inter se equorum motus, & mutationis, cùm alter in alterum mutatur, alterantq; species, donec in vnam omnia conueniant naturam, victa à melioribus. Attamen, & hunc motum aurigationi assimilare auderent, currusq; impulsui, absurdiore similitudine: vt si quis præstigiator factis è cera equis, deinde detrahat, & circumradat ab vnoquoque, apponantq. alibi alteri: demum verò in vnum illorum quatuor compingens, vnam formam ex tota materia operetur. Esse enim huiusmodi quiddam, quemadmodum si inanimis figmentis extrinsecus opifex addat, & transferat materiam. Illorum autem eam passionem fieri, tanquam si in magno veroq; certa-

C mine de victoria contenderent. Cedere autem victoriā, & coronam: necessariò primo, & optimo velocitateq; & fortitudine omniq. virtute, quem diximus in orationis principio Ionis esse peculiarem. Hunc enim vtpote omnium robustissimum, & natura ignitum, citò consumere alios, quē admodum reuera cereos, haud longo in tempore, nobis autem viso infinito, ad nostram ipsorum ratiocinationem, & omnium omnem essentiam in se recipere, qui longè melior splendidiorq. visus sit prius quando à nemine mortalium neq; immortalium, sed ipse à se victoriā maximi certaminis consecutus est. Eum autem stare excelsum, & superbum, victoria gaudentem, lociq. plurimum occupare: tunc q; maiore indiguisse loco, ob robur animumque. Quum verò hunc ad modum narrent de rebus, verecundantur ipsam animalis nominare naturā. Esse enim eam aliquando simpliciter quidem aurigę atq; heri animam: magis autem id quod sapit, an imæq; præst. Hæc ităq. omnia Dion Chrysostomus. Iam verò Hipponam ceu deā equorum, & stabuli potissimum venerati sunt antiqui, vt Bubonā boum. Huius deæ meminit Plutarchus in Parallelis, & Apuleius in tertio de asino aureo, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidiū. Eam enim inter deos Semones qui vocantur (quos nec cælo dignos putabāt, ob meriti videlicet paupertatē, vt Fulgentius loquitur) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexisse à plerisq; putatur, in-

D quiēs —— *Iurat solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictæ*: vt scilicet Hippò pro Hippona dicat, quomodo nempè Dio, & Minto pro Didonem, & Mantonem dicimus. Nam, & Apuleius huius deæ simulacra in stabulis seu icones habitas fuisse testatur his verbis. *Respicio pile media, quæ stabuli trabes sustinebat. In ipso verò meditullio Hipponæ deæ simulacrum residens adiculæ, quod accurate corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum.* Plutarchus ex Agesilao tertio Italicorum filiam esse Fului Stelli scribit in Parallelis, qui à mulieribus alieno animo ex equa eam genuerit. Ipse verò haud rectè Eponam vocat.

Vestæ equus

Phaetontis incendium.

Deucalionis diluuium.

Hippona dea.

Matrem

E

EQVORVM DIIS, PRINCIPIBVSQ. attributorum propria nomina.

Cyllarus. Georg. 3

CYLLARVM equum non tam Caſtoris, quàm Pollucis fuiſſe in præcedenti rubrica oſtendimus, in huiuſce poetæ verſus explicatione:

Talis Amyclæis domitus Pollucis habenis

Cyllarus. Grammatici à velocitate dictum voluut, nimirum παρὰ τὸ κίλλειν. Steſichorus enim (inquit Etymologus) ait Mercurium dediſſe Dioſcuris equos φλόγιον καὶ Ἄρπαγον; ὠκυπετίνην Ποδάργην, Ἥραν δ' ἰξαλιθὸν καὶ Κόλλαρον. Ariona equum Varinus filium ait eſſe Neptuni, & vnius ex Furijs. Thelpuſij quidem Cererem teſte Pauſania Erinnyn vocant. Cererem autem aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equum mutato filiam peperiſſe, cuius nomen non initiatis cælandum ſit, & equum Arionem, & hanc ob cauſam dicunt (inquit) Thelpuſij, Neptunum apud ſe primùm inter Arcades Hippium eſſe dictum, & hoc probant carminibus ex Iliade, & Thebaide citatis: ex Iliade quidem hiſce:

Arion. In Arcadicis.

F

Οὐδ' εἰκὼν μετόπισθεν Ἀρίστα δῖον ἐλάσσειν,
Ἄδραστον ταχὺν ἵππων, ὅς τ' ἐκ θεόφιν γένος, ἤ τι, id eſt
Non etiam ſi à tergo agitans, vel Arionа diuum
Adraſti moderetur equum, diuinitùs ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adraſti fuga agitur:

Εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτῃ, id eſt
Cùm pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

His nempe carminibus innui putant, Neptunum patrem eſſe Arionis; & ſi Antimachus è terra genitum Ariona hiſce verſibus cecinit:

Arion ex terra genitus.

Ἄδρηστος Ταλαϊονίδης Κρηθηϊάδαο
Πρώτιστος Δαναῶν παρὲξ ἀντιτὸν ἅλασιν ἵππῳ,
Καιρόν τε κραιπνόν, καὶ Ἀρίονα Θελπουσαῖον.
Τὸν ῥα τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαιοῖο
Ἄντην γωὶ ἀνιδρεὶ, σιβαρὸς θηητοῖσιν ἰδέσθαι, id eſt
Adraſtus Talao Cretheide natus, Achiuum
Primus duxit equos inſigni laude ſuperbos,
Et Cygnum pernicem, & Arionа Thelpuſaum,
Quem iuxta Græci Phœbi nemus edidit ipſa
Terra parens, cũctorum oculis mirabile monſtrum.

Sed fieri poteſt, vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorum color cæruleum referat: (nam, & κυανόχαιτης Neptuni epitheton eſt). Lactantius Grammaticus terram in Theſſalia tridẽte percuſſam à Neptuno ſcribit, vnde profiluerint equi duo Scyphios, & Arió. Sunt qui, & hanc hiſtoriam referant (inquit ibidem Pauſanias: (Herculem cùm bellum aduerſus Eleos gereret, ab Onco petijſſe equum, & Arione in prælijs inuectum, Elim obtinuiſſe, poſtea verò Adraſto equum donaſſe, vnde Antimachus: Ὄφρα ποθ' Ἀδράστῳ τριταίῳ γ' ἴδμεν θ' ὑπ' ἀνάγκῃ. Alij Cygnum Martis filium ab Hercule equeſtri certamine victum ſcribunt, adiuto equo Arione, Neptunumq; dediſſe Capreo Hiliarti regi, qui eundem Herculi donarit, Hercules rurſus Adraſto: cuius hic auxilio apud Thebas euaſerit, cùm reliqui duces ferè omnes occiderentur. Meminit Arionis ſic Propertius:

G

H

Qualis, & Adraſti fuerit vocalis Arion
Triſtis ad Archemori funera victor equus.

Equi Neptuni.

Ipſi verò Neptuno quatuor tribuunt equos, Enceladum, Eriolem Glaucum, & Sthenon. Σθένων quidem propter eius, & maris potentiam, ἐριέλαδον verò à ſonitu maris: γλαῦκον, ab eiuſdem colore: ἠριώλλω, deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens oritur, & impetuoſa ἠριώλη eſt, id eſt ventus impetuoſus, & præceps ſeu turbo. Etymologus deducit ab ἤρι, intenſiua particula & verbo ἄω id eſt ſpiro. Martis equos bijugies dicit Latinus poeta in Georgicis. Valerius Flaccus eos vocat Terrorem, & Pauorem, ex Homero ſcilicet, qui Iliados quinto, & alibi eoſdem Δεῖμον, & φόβον appellat. Heſiodus verò Pauorem, & Terrorem Martis aurigas facit in Scuto Herculis: ab illiſq. Martem ab Hercule vulneratum, currui impoſitum è manibus vulnerantis eripiunt.

Equi Martis. Lib. 3. Arga.

Τῷ δὲ φόβος καὶ Δεῖμος ὑπότροχον ἅρμα καὶ ἵππους

Ἤλασαν

A Ἡλασαν ἄψ' ἐγγύς, καὶ ἀπὸ χθονὸς ἐυρυοδείης
Ε'ς δίφρον θύσαν πολυδαίδαλον, αἶψα δ' ἔπειτα
Ι'ππους μαστίξαν, ἰάχετο δὲ μάκρον Ο'λυμπον.
At illis Pauor, & Metus agilem currum & equos
Adegerunt celeriter propius, & à terra habente latas vias
In currum posuerunt variegatum, atque inde celeriter
Equos flagellis impulerunt, veniuntq; in altum Olympum.

Solis equi dicuntur (inquit Lactantius) Xanthus, & Aethon, quorum meminit Martialis:

Quid cupidum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon
Frena volunt.

Ouidius verò nulla facta Xanthi mentione, quatuor Solis equos suo quemque nomine meminit.

Equi Solis.

Interea volucris Pyrrois, Eous, & Aethon
Solis equi, quartus q; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusq; repagula pulsant.

Lib. II. cap. 13.

Athenæus reddens rationem cur Theophrastus in libro de temulentia dixerit, reuera Bacchi nu-
B trices fuisse nymphas, inquit id factum, ideo quod putata vite manet humor plurimus, & natura vitis lachrymetur, eaq. propter Euripidem vnum ex equis Solis Aethopo Bacchicũ vocare, floribus propitium, autumno vinetorum consitorum ordines maturantem, ideoque mortales vinum αἴθοπα nominasse, quasi ardens παρὰ τὸ αἴθειν, quod est vrere. Ex quo loco apud Ouidium pro Aethon Aethops legendum esse monet Iacobus Dalechãpius in scholijs suis marginalibus. Diei equi apud Homerum Lampus & Phaeton: recentiores verò, vt & Lycophron, vt testantur eius scholia, diem à Pegaso equo vehi aiunt. Lampus siue Lampon à splendore dictus, Nocti enim nigros Diei albos aserbi equos suprà diximus. Plutonis equorum nomina sunt apud Claudianum de raptu Proserpinæ, Alastor: Aethon, Nyctæus & Orneus. Aethon, Lampus, Podargus Xanthus, equi sunt Hectoris, vt recitat Homerus Iliados octauo. Celebratur & Aethon Pallantis à Vergilio: Xanthus verò etiam nomen est equi Achillis apud eundem Homerum, item Balius & Pedasus: de quibus sic Nicol. Erythræus, Achilles (inquit) biga vt plurimum vtebantur, iunctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus. Hos Podarge mater equarum rapidissima, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanũ ex Zephyro genuit, vt Homerus canit: quãquam in decimo sexto Iliados, Automedon Achillis auriga ijs quoq; tertium Pedasum nomine, loro tamẽ ex-
C tremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Varinus verò ait, Xanthus, & Balius (aliàs βαλίας habet, & varium etiam significare scribit) equi Achillis, εἰ ἅμα πνοῇσι πτιτάω, id est, qui æquali cum ventis velocitate volabant, ex Harpyia Podarge nati sunt. Neptunus hos equos Peleo donasse dicitur, nuptias cum Thetide celebranti. Meminit horum Achillis equorum Homerus 16. Iliados: & rursus lib. 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus domino respondet: & lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Aetha, nomen equæ Agamemnonis celebratur plurimum ab eodem poeta in funere Patrocli. Pyllam & Harpinnam, equos fuisse Oenomai, eorumque aurigam Myrtilum annotauit Varinus. Ab hoc Oenomao Marmacem primum ex Hippodamiæ procis occisum aiunt, (inquit Pausanias secundo Eliacorum) cuius equarum nomina fuerint Parthenia, & Eripha, & has quoque supra dominum suum ab illo mactatas esse, ac sepulturæ permissas: & fluuium Partheniam ab altero equo nominatum. Rhæbus equus Mezentij apud Virgilium in decimo Nic. Erythræus dictum putat παρὰ τὸ ῥείβειν, quod est (inquit) emico. Atqui hoc verbum in lexico vulgari Græcolatino tantùm, quod multis modis corruptum est, inuenias, idq; sine authore. Sunt qui per æ diphthongũ Rhæbus scribunt, quod multis eruditis placere video. Phœnix vnus ex equis Cleusthenis Epidaminij,
D de quibus apud Pausaniam hæc legimus in secundo Eliacorum: Post Pantarcis statuam, Cleosthenis Epedamnij currus est, Ageladę opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equorumq; & aurigæ imaginem illic fieri curauit, adscripitis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phœnix & Corax: & vtrimque ad iugum, dextro latere Cnacias, sinistro Samus. Hic quidem Cleosthenes primus Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit: Quanquam & Miltiades Athenienſis, & Euagoras Lacon currum solum absque sua imagine: De Borysthene equo venationi aptissimo, cui Adrianus Imp. sepulchrum erexit, suo loco diximus: necnon de Volucri Veri, qui (vt inquit Iulius Capitulinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè fauebat. Nam & Volucri equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat &c. In cuius equi gratiam primùm cęperunt equi aurei, vel brauia postulari: In tanto autem equus ille honore fuit, vt ei à populo Prasinorum sæpe modius aureorum postularetur. Sunt modò & alij equi minus celebres celebrati à poetis, maximè à Statio, & Silio Italico: à Statio Aethion, Thebaid. 6. Ascheros, ibidem: Calydon & Cygnus, ibidem. Iris, ibidem. Pholoe, ibidem: Po-

Aethops equus.

Equi diei, et noctis.

Equi Plutonis.

Hectoris.

Pallantis.

Achillis.

Agamemnonis.

Oenomai.

Marmacis.

Mezentij.

darces,

darces, ibidem, dictus nimirum, quòd valeat pedibus: Strymon, ibidem: Thoes, ibidem. E
Verſus eius ſunt.

Nominibuſquè cient, Pholoen Admetus & Irin
Funalemquè Thoen: rapidam Danaeius augur
Aſcheton increpitat, meritumquè vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strymon, Chromin, Euneon audit
Igneus Aethion; tardum Calydena laceſſit
Hippodamus, variumquè Thoas rogat ire Podarcen.

A Silio nominantur, Campaſus lib. 16. Garganus lib. 4. Harpe libro præcitato, quam equam Pelorum equum ex Zephyro vento concepiſſe canit. Ilerda verò apud eum non equi, vt Textor putauit, nomen eſt, ſed vrbis Hiſpaniæ. Lampon, ibidem. Lamus, ibidem; Melampus, ibidem. Panchates, ibidem. Theron, ibidem. Iam vero poetas veteres vernácula poetarum Muſa audaciùs æmulata eſt: quippe quæ heroum ſuorum generoſiſſimos equos proprijs nominibus fabuloſiùs etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum, & Vegiantinum, Baiardum Rinaldi, Rubicanum Argalifæ, Hippogryphum Rugerij, Frontinum & Fratalatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios. F

VSVS IN VANIS ETHNICORVM ſacrificijs.

OCTOBER equus (inquit Feſtus) appellatur, (apud Romanos,) qui in campo Martio menſe Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio ſolet eſſe inter Suburranenſes, & Sacrauienſes: vt ij in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam affigerent: eiuſdemque cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea ſanguis diſtillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia: quas hoſtias hic quidam Marti bellico ſacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut ſupplicium de eo (equo) ſumatur, quòd Romani Ilio ſunt oriundi, & Troiani ita effigie equi ſunt capti. Hæc ille, qui tamen aliàs hanc vulgi opinionem ſecutus, ſic ſcribit: Equus Marti immolatur, quòd per eius effigiem Troiani capti ſint, vel quòd eo gerere animalis Mars delectari putaretur. Alicubi alias cauſas aſſignat, inquiens: Panibus redimebant caput equi immolati idibus Octobris in campo Martio: & id ſacrificium fiebat ob frugum euentum, & equus potiùs quàm bos immolabatur, quòd hic bello, bos frugibus pariendis eſt aptus. Plutarchus apud quem quædam corrupta leguntur eaſdem ferè rationes quoque adfert in quæſtionibus Romanis, his ferè verbis: Cur idibus Decembris (Octobris potiùs, vt ex Feſto diximus, & Gyraldus quoque aſſerit in libro de annis, & menſibus, notumque vulgò eſt Octobrem vniuerſum Marti ſacrum eſſe;) in curſu equorum victor dexter ſacer Marti immolatur, & caudam ſtatim deciſam ad Rheginam (regiam, Feſtus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & aram cruore ſpargit, de capite verò inter ſe decertant, alij de ſacra via deſcendentes, alij de Suburra aduerſus eos impetum facientes? An quòd Troiam equo captam putant, idcirco equum ſupplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi. G

Marti Romæ equus immolatus.

Mixtaq; Troiugenum ſint pignora clara Latinis?

An quòd iracundum ferox, & bellicoſum animal eſt equus? Dijs autem grata, & accommodata in primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author eſt: Vel potiùs, quoniam Marti conuenit ſtare loco, & qui locum ſuum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent, ſed fugiunt, vt celeritas (per equum inſinuata) tanquam fugæ, & timiditatis occaſio per hoc ſacrificij genus puniatur, & tanquam ſub ænigmatis inuolucro fugam minimè ſalutarem eſſe intelligatur, Hucuſq; Plutarchus, Iſtiuſmodi hoſtiæ Cauiares dicebantur teſte Feſto, quòd cauiar pars hoſtiæ cauda tenus dicebatur. Manifeſtum enim eſt in equo Octobri, de quo hic agitur (inquit Ioſephus Scaliger) partem ſecundum caudam dictam cauiar, vt in boue palaſcam, in ſue oſſam penitam. Fiebat autem hoc ſacrificium quinto quoquo anno, vt ibidem ſequitur, & Propertius refert; *Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.* Emeritos item equos Marti conſecrari ſolere, diſcimus ex Suetonio in vita Iulij Cæſaris, *Equorum greges* (inquit) *quos in trayciendo, Rubicone Marti* (in quibuſdam codicibus legitur, flumine) *conſecranerat, ac ſine cuſtodibus vagos dimiſerat, comperit pabulo pertinaciſſimè abſtinere, vbertimq; flere.* Apollinem hoc eſt, Solem Perſæ equo placabant, vt meminit Ouidius inquiens. H

Faſtor. 1. Solis cur equus immolatus.

Placat equo Perſis radijs Hyperiona cinctum,

Ne

A *Ne detur celeri pictima tarda deo.*

Cælius tradit exercitu Persarum progrediente, ignem quem ipsi sacrum, æternumque vocabant, argenteis præferri solere altaribus: Hunc mox insecutos fuisse Magos, hos iuuenes 165. puniceis velatos amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacrum currum, quẽ albi traherẽt equi: post hos insigni magnitudine equum Solis. Apud Aethiopes teste Heliodoro quadrigæ de albis equis Soli ad sacrificium adornantur, Lunæ vero bigę boum, siue taurorum. Massagetæ verò, vt Herodotus in fine libri primi docet, equum etiam vt pecorum perniciſſimum, Soli vt deorũ perniciſſimo immolant. Meminit huius sacrificij etiam Strabo. Herodotus idem à Scythis fieri tradit. Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis pręcepisse, vt orienti Soli candidum equum mactarent. Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet. Id sacrũ Soli appellant, vt scribit Pausanias in Laconicis, ibiq. præter alias hostias, etiam equos Soli cędunt. Salientini apud quos Menzanæ Ioui dicatus, viuus equus teste Festo conijcitur in ignem. Rhodios verò scribit idẽ Festus quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iacere, quòd is tali curriculo fertur circumuehi mundũ. Pastores pullum à quo pulliũ, vel hippomanes abstulerint, Soli immolare supra ex Aeliano diximus, Cæterum Sextus Philosophus equo tradit litari Neptuno, Apollini verò *Lib. 11.* *Geogr.* *Lib. 3.* *Pyrrhon.*

B Didymæo præcipuè hoc animal inuisam esse. De Neptuno scribit Pausanias in Arcadicis, quòd olim Argiui ei equos proijciebant in Dynen frænatos, & ad speciem phaleris exornatos. Est Dyne ad Genethlium (in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur) dulcis aquæ è mari per subterraneos meatus erumpentis lacus. Fabulantur etiam aliqui, vt Athenæus refert, de Methymneis, oraculo iussos virginem Neptuno in mare demisisse: & Enallum ducem quendam eius amore captum, vt eam seruaret, enatasse & tum quidem vtrosq. mari obtectos esse, post tempus verò aliquod Enallum redijsse, & narrasse quod virgo quidem inter Nereides esset, si vero cùm equos Neptuni aliquandiu pauisset, magno superueniente fluctu natando euasisse: Sed hoc hic non pertinet. Ventis autem equum immolasse Lacedæmonios in monte Taygeto, ibidemque adoleuisse, vt eorum flatu cinis eius per finitimos: quam latissimè deferretur, legimus apud Festum. Suspicari licèt in causa fuisse ventorum celeritatem; qua nimirum ratione etiam Soli equum immolabant. Nec aliam puto ob rationem fluminibus quidam equos mactabant: quanquam aliàs tauri potiùs fluminibus essent consecrati; vt notat his verbis Varinus in *Ταυρους Tauros veteres fluuijs consecrabant, aliqui etiam equos: viuos in eorum vortices injciebant, vt Troiani in Xanthum.* Habemus & apud Philostratum, regem Indorum dici ad flumen accedere cùm augeri dies incipiũt, & illi

C equos, nigrosq. tauros flumini tanquam deo sacrificare. Fuere etiã qui equos omnibus suis quos colebant, dijs sacrificarunt. Idem enim Philostratus Apollonium tradit adeuntem Babyloniorũ regem, iussum ab eo, vt Græco sermone vnà secum dijs sacrificaret: Erat autem candidũ (inquit) equum mactaturus ex Nisæis de meliora nota, sic instructum tanquam in pompam profecturus esset, Mysi nisi immolato prius equo, & litatò, extisq. de pastis, nullo modo vota concipiebant, vt notauit Alexander ab Alexandro libro secundo cap. 22. Vnum ex ducibus Mœsorum qui per M. Crassum victi sunt, scribit Auentinus lib. 1. Annal. Boiorum, ante aciem postulato silentio, interrogasse; Qui vos estis? cumque responderent, Romani rerum domini, dixisse, Ita fiet si nos viceritis, & statim ante aciem immolato equo, concepisse omnes vota, vt cæsorum ducum extis, & litarent, & vescerentur. Rex Tartarorum (inquit Paulus Venetus) habet armenta magna equorum alborum vtriusq. sexus, qui putantur excedere numerum decem millium. In festiuitate autem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti, Gothos, vt testatur Olaus Magnus lib. 1. cap 24. præparatur lac equinum (equarum albarum) in vasis decentibus, & rex ipse manibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, arbitrans, & à magis suis edoctus, quod dij lac bibant effusum, & sollciti sint conseruatores omnium eorum, quæ possidet. Post sacrificium illud

D nefandum, hibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis pręter populũ quandã regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiã fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Cinchis obtinuit. Hinc fit, vt equi albi, atque equæ in magno a populo illo habeantur honore. Hæc ille Olim etiam Sauromatæ, qui cum Tartaris ijdem, vel saltem finitimi sunt, plurimos alebant equos, vtpote Nomades, quibus non tantum ad bellum vtebantur, & in cibo, sed dijs etiam suis immolabant, vt Pausanias refert in Atticis. Apud veteres moris erat circa finem Decembris, dũ lacus omnes glacie constringuntur, optimos quosq. equos, in singulis prouincijs ad edenda spectacula colligere, vt quem celeriore cursu reliquos omnes superare viderent, hunc sacrificium numinũ velut munus pretiosum, ad aram mactandum comburendumue offerrent, opinantes eo dono cunctis hostibus se superiores fore, simul etiam vt regi velocissimos equos offerrẽt, quib. cõtra hostiles motus exploratores vterentur: De eisdem Gothis scribit Ioan. Magnus lib 1. cap. 13. olim processuros in prælium, solere equos ad aras immolare, eorumque abscissa capita cõtis excepta,

Lib. 1. c. 6. *Tartari in lacte equino cerenię.*

subie-

ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rictus ante aciem præferre. Inuenio autem equos quoq; hominibus fuiſse immolatos. Cyro Perſarum regi quotidie ouem: quoquo verò menſe equum mactatum tradit Arianus. De Diomede ſcriptum reliquerunt Strabo,& Euſtathius: in Venetis inſignes ei extitiſse honòres,candidumq.eiiimmolatũ fuiſse equum. Et apud Plutarchum lego: cum Thebani aduerſus Lacedæmonios bellum generent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedaſum in ſomnis viſum dixiſse: aduẽtare Leuctra Lacedæmonios, ſed ſibi ac filiabus pœnas daturos: vnoquoq.prius die,quàm cum Lacedæmonijs confligerent, pullum equi cãdidum inſtructum ad ſepulchrum virginum mactari iuſſiſe. In rogo Patrocli comburebantur etiã equi,apud Homerum Iliad Ψ. Et Germanos teſtatur Tacitus ſua quemcunq arma in pyram inijcere, ſæpè verò etiam equos. Regulus item,vt narrat Plinius Cæcilius in epiſtolis, in funere filij cariſſima quæque, mannos,canes,aues,& huiuſmodi coniecit in pyram. Cæterum non ſolum cariora in eã conijciebantur,ſed & vxores apud Orientales,quod Tullius,& Propertius enarrant:

In Pelopodia,&in Amatorijs c.3

Equus ad ſepulchrũ mactatus.

E

Fœlix (inquit)hic Eois lex funeris vna maritis
Quas aurora ſuis nigra colorat equis.

Flaccus de funere Cizici.

Interea innumeras nudatis montibus vrgent
Certatim,decorantq.pyras,& tempora mœſti
Summa locant,vadit ſonipes ceruice remiſſa
Venatrix nec turba canum,pecudumq.morantur,

F

E contrario Pali paſtorum deæ nulla cedebatur hoſtia, vt Plutarchus,& Solinus ſcribũt, vt dies vrbi Romanæ conſacratus, purus eſſet à ſanguine, ſed ſuffimentũ fiebat, quo populus Februari hoc eſt purgari Palilibus dicebatur,ex equi ſanguine, ſtipulis fabarum, & cineribus vitulorum vſtorum in fordicidijs à Veſtali virgine,vt oſtendit Ouidius quarto Faſtorum.

Palilia.

Nos alijs, oriturq. aurora, Palilia poſco,
Nam poſcor fruſtra: ſi fauet alma Pales.
Alma Pales faueas paſtorum ſacra canenti
Proſequer officio ſi tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerum: ſtipulamq. fabalem
Sæpè tuli plena Februa tofta manu.
Certè ego tranſilij poſitas ter in ordine flammas
Virgaq.rorales Laurea miſit equas.
Mota Dea eſt,operiq.fauet, naualibus exit
Puppis habent ventos iam mea vela ſuos.
Ipete virginea populus ſuffimen ab ara.
Veſta dabit, Veſtę murmure purus erit.
Sanguis equi ſuffimen,erit vituliq.fauilla
Tertia res durę culmen inane fabę.

G

Lib.4.

Erant autem Palilia annua paſtorum conuiuia,luſus in vrbe, in quibus pagana mandebant fercula. Dicebantur,& Parilia teſte Feſto à partu pecoris. Celebrantur xj. Cal. Maias, quo die Romæ fuiſſe initium volunt. Memimit eorum Propertius.

Annuaq.accenſo celebrare Palilia fœno
Qualia nunc curto luſtra nouantur equo.

NETAMORPHOSES.

H

Neptunus in equum.

NEPTVNVM aiunt (inquit Pauſanias in Arcadicis) Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: ſed cùm in equam ſe dea vertiſſet,& ad Oncium armentis permiſta paſceret; Neptunum non fefellit, nam & ipſe in equũ mutatus,eam compreſſit: quod illa primùm iracundè tulit; verũ poſtea placabilior facta,lauiſſe ſe dicitur in Ladone. Cognomina itaq Deæ attributa; Erinnys,à verbo Ἐρινύειν, quod furere Arcadibus eſt. Luſia verò quòd ſe in flumine abluiſſet. Cererẽ quidẽ ipſam Neptuno filiã peperiſſe tradũt,cuius nomen ne ad propha nos ederetur, religione ſanxerunt,equum præterea,cui nomen Arion fuit. Hæc ille: & mox rurſus: Elaius mons alter abeſt à Phigalia ſtadia propè triginta. Eſt in eo loco antrũ Cereris cognomento nigræ: cũ ijs certè q̃ de Cereris cũ Neptuno concubitu Thelpuſij prodiderunt,ea conueniũt,quæ Phigalenſes ſacris peragẽdis celebrãt: peperiſſe verò Cererẽ nõ equũ memorãt,ſed eãq̃ ab Arcadib.

Cereris cognomina.

Hera

A Hera cognominatur: ac nigram quidem illam veſtem, tùm ira in Neptunum, tum luctu de Proſerpinæ raptum commotam, ſumpſiſſe: in hunc certè ſpecum cùm ſe abdidiſſet, diu lucem vitaſſe, &c. In rei memoriam ſe Phigalenſes dicunt antrum illud cum ligneo ſimulacro deæ dedicaſſe: ſimulacrum ita fabricaſſe, vt ſaxo inſideret muliebri figura, præter caput, quod equinum atque adeò cum iuba eſſet, draconibus, & alijs feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinum, columbam altera præferente, &c. Sed enim quamuis huiuſmodi ſimulacrum Cereris nonnulli fuiſſe dicant, ego tamen (inquit Pierius Valerianus) Veneris potiùs crediderim: niſi dicamus pabulum, & opulentiam, quæ per Cererem ſignificatur, incitamentum eſſe ad illecebras, & petulantiam. Equinum enim caput non eſſe à laſciuia alienum, ex ijs quæ paulò antè diximus, manifeſtum eſt. Draconem ſpiras amatorios nodos voluptariaque implicationes ſignificare de ſerpente ſuperindicat commentarium. Delphinum amoris ſimulacrum eſſe, tam ex hiſtoria, quàm ex tot Veneris ſignis, quibus id genus piſcis admouetur, alibi comprobauimus. Columbam denique referre Venerem, ſuo capite diſputatum eſt. Acquieſcendum tamen Pauſaniæ, Cererem eam eſſe dicenti. Sed enim, vt in ſuo diſſeruimus, eandem eſſe Cererem, & Venerem Ptolomæi Aſſertoris tempore declaratum *Laſciuiæ typus.*

B eſt. Cæterùm poteſt huiuſmodi picturæ ſpecies ipſius etiam rerum naturę hieroglyphicum eſſe; Equinum enim caput ob inſitam animali pernicitatem innuere velociſſimos cæleſtium orbium motus: columbam tractus aerios, vt ſuo loco dictum: Mare delphinum, vt in numinis paſſim: anguium inuolucra ſinuoſos omnium toto terrarum orbe lapſus, de quibus apud Platonem Socrates, vt in ſerpente teſtatum fecimus. Ferę reliquæ vitas animantium omnium oſtendere videntur. Saxum terræ firmem, & ſtabilem ſedem, ſua ſe ſoliditate continentem. Antrum denique ac nigra palla ea plurima, quæ de rerum cauſis, & originibus minus adhuc comperta deliteſcunt, vt in ſimulacris Iſidis caput, pedeſque ex nigro lapide, de qua dictum alibi. Hæc omnia ille, ſed vt ad metamorphoſin reuertatur oratio, eius ſic meminit Ouidius: *Naturę typus.*

Metam. 6.

Este ſlana comas frugum mitiſſima mater
Senſit equum.

Vbi etiam fabulæ meminit de Saturno in equum immutato:

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.

Saturnus in equum.

Hic cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, in equum ſe commutauit, ſic Centaurum genuit Chironem. Hinc etiam Virgilius in Georgicis,

C cum equum bellatorem deſcripſiſſet, canit

Talis & ipſe iubam cernice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto

Hoc figmentum quidam ex Aſtronomis ad aſtri velocitatẽ referunt, cùm ampliſſima cæli ſpatia diurno motu velociſſimè tranſcurrat, ſi quanto diſtet inueruallo, quamque magno circuitu ſupra planetas ſit reliquos conſiderauerimus. De Hippe Centauri filia in equam mutata, ſuprà in equo ſidere dixi ex Hygino. Ouidius verò Ocyroen Chironis filiam in equam muratam fabulatur, à Ioue quòd infanti ſuo Aeſculapio prædixiſſet, quòd medicina mortuos ad ſuperos eductu-rus eſſet; quam metamorphoſin his verbis pulcherrimè delineat:

Metam. 2.

Ocyroem in equam.

Iam mihi ſubduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus eſt: in equam cognataq́, pectora vertor.
Tota tamen quare? pater eſt mihi nempe biformis;
Talia dicenti pars eſt extrema querelæ
D *Intellecta parum, confuſaq́, verba fuerunt*
Mox nec verba quidem: nec equæ ſonus ille videtur,
Sed ſimulantis equam: paruoq. in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula: creſcit & oris
Et colli ſpatium. Longa pars maxima palla
Canda fit, vtq. vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq. nouata eſt,
Et vox, & facies.

FABVLOSA.

Pegaſus.

AETHIOPIA, vt ſcribit Plinius, Lyncas, & Sphingas generat, multaq; alia mõſtro ſimilia: pennatos equos, & cornibus armatos, quos Pegaſos vocant. Ad cuius imitationem Albertus Magnus, Pegaſus (inquit) animal eſt compoſitum, quòd in Aethiopia generatur, permagnum, & horrendum, equi formam præferens anterius: alas habet vt aquila, ſed multo maiores: caput cornutum, & adeo monſtroſum, vt multa animalia ſolo aſpectu terreantur. Alis non volat in ſublime elatus, ſed aerem tantùm ferit, & curſus ſui velocitatem ſic promouet, animantibus cunctis infeſtus, maximè verò homini. Alij eiuſdem farinæ ſcriptores, adijciunt, graui corpore eſſe, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potiùs, quàm peruolare: & colliſo aere vi pẽnarum inſtar turbinis impellere ventos, voracem eſſe, & inquiete moueri. Cæterùm Plinius, quem, vt dixi, ſecuti ſunt, alias: *Pegaſos* (inquit) *equino capite volucres, & Gryphas auritos aduncitate roſtri fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia.* Solinus verò Pegaſum Aethiopici cæli alitem eſſe ſcribit, ſed hanc alitem præter aures nihil equinum habere. Poetæ veteres Pegaſum alatum equum natum ex Neptuno, & Meduſa, aiunt, multi quoq; è ſanguine Meduſæ, cùm eius caput à Perſeo cæderetur, quos ſectantur Ouidius inquiens: *Dumq; grauis ſomnus colubros, ipſamq; tenebat*
Eripuiſſe caput collo, pennisq; fugacem Pegaſon, & fratres matris de ſanguine natos.

Pegaſi ortus

Metam. 4.

Huius alati equi auxilia Bellerophontem ſeruatum eſſe ijdem Poetæ fabulantur. A Stenobœa enim Præti vxore, quæ nullis blãditijs eum ad adulteriũ pellicere poterat, tentatæ pudicitiæ apud maritum accuſatus, a Iobate Præti genero, vt Chimærã, & Solymos, & Amazonas occideret miſſus, Pegaſum alatum equum à Neptuno accepit, primùmq; Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Alij dicunt Mineruam Chalinitidem ſiue frenatricem cognomento maximo omnium deorum opem innocentiæ Bellerophontis tuliſſe, quippe quæ prius domitum, & fræno aſſuetum illi tradiderit. Iam verò cùm Bellerophon quale eſt ingenium pleriſque mortalium, tantarum rerum geſtarum fęlicitate nimium elatus in cælum quoq; aſcendere ſuper equo Pegaſo vellet, Iupiter omnis temeritatis grauiſſimus vindex, tantam arrogantiam deprimendam eſſe ratus, oeſtrum illi equo immiſit; quare Bellerophon in terram deturbatur. Dictus eſt autem campus Aleius in Cilicia ἀπὸ τῆς ἄλης, vt ait Euſtathius, in quo, & equo, & mente deiectus cecidit, & eo vſq; oberrauit, quamdiu vixit, cùm in tota illa planitie neq; domum neq; hominem reperiret. Fabulam hanc nonnulli ad hiſtoriam, alij ad phyſicam, alij ad Ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad hiſtoriam ſpectant, ea per ſe patent, niſi quòd Pegaſus nauis fuerit ita dicta ἀπὸ τῦ πηγνύναι, à compingendo ſcilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud eſſe puntauerit, quam humorem motu Solis eleuatum: quoniam agro vi Solis agitato pars gruaior ſublata paulò poſt rurſus deorſum demittitur atq; cogitur, quæ cùm feratur deorſum, & coageletur, Pegaſus dicta fuit. Cùm verò pars ſubtilior ad regionem ignis feratur, ſic illa pars craſſior dicta fuit à Ioue deorſum detruſa fuiſſe: atq; cum Pegaſo ex aqua ob motum cæli diurnum ſublato Aurora oriatur, dies dictus eſt, vt ſenſui magis patet, at non Bellerophon à Pegaſo equo portari. Alij generationem elementorum, cùm alia ſurſum alia deorſum ferantur, vt leuia ſunt, aut grauia per hæc ſignificari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem prope omnẽ ſub hanc fabula contineri maluerunt: nam neq. aduerſis rebus nimis triſtari, neq. proſperis, neq. fęlicib. nimis gloriari, aut extolli cõuenit, quoniam horũ omnium deniq. moderatorem Deum eſſe experimur. Is enim pro ſua ſingulari clementia, calamitatibus inique circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitoſus eſſet, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimit, quare præceps idem poſtea dicitur de cælo detruſus. Alij malunt Chimæram fuiſſe Lyciorum ducem rei bellicæ peritiſſimum, ſed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, vehereturq. in naui, cuius prora leonẽ, puppis draconem haberet, in medio capra eſſet depicta, quem inſecutus Bellerophon cùm citiſſima atq. expeditiſſima naui longa Pegaſo vocata interemit, quare datus eſt locus fabulæ, vt ait Plutarchus in claris mulieribus: at Lucianus in aſtrologia ſenſit animum Bellerophõtis ad ſublimium rerũ ſpeculationem elatum equum fuiſſe creditum alatũ, atq. ita rem fabulis inuolutam. Alij ad aſtronomicas rationes hæc ipſa, quæ de phyſicis dicta ſunt, tranſtulerunt, eaq. fieri inquiunt pro viribus aſtrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehẽdiſſet, dictus eſt in cælum aſcendiſſe. Alij dixerũt Bellerophontem a Pegaſo allato vectum Chimæram interemiſſe, quia is celetem prior inuenit, & frænum, vt ait Pindari interpres: Dictus eſt is equus alatus, vt voluerũt quidam nauigium, cũ ille prior omnium inuenerit nauigare, c laſſe, atq. ordinem claſſis inſtruendæ, cũ remi, & vela alæ ſint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicoſis ſuperatis, quos Leonib. ſimiles

Fabula Bellerophontis varia explicatio.

dixerunt

A similes dixerunt poetæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia,& montosa peragrantes capras vocarunt. Pegasi equi effiges Gabalis in templo quodam visebatur, vt ait Pausanias in Corynthiacis. Ab hoc equo Musæ Pegasides dictæ sunt, nimirum à fonte,quem ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam,& Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, vt tradit Festus. Hinc, & Ouidius :

Fama noui fontis nostras peruenit ad aures, *Metam.5.*
Dura Medusæi quem prapetis vngula rupit.

Quæ pars fabulæ inde orta est, quòd maximum sit equo in pedibus robur, Ariostus de Baiardo :

Che ne' calci tal possa hauea il Caualo,
C'hauria spezzato vn monte di metallo;

Sed ne à fontis aperitione recedamus. Refert Thessalus filius Hippocratis Coi in oratione sua ad Athenienses, equum Furylochij Amphyctionum ducis canalem, per quem aqua vrbem ferebatur,cùm in puluere volutari voluisset,vngula ita percussisse, vt eum omnibus conspicuum redderet. Quia verò Musis dicatus est Pegasus equus, hinc pro animum studijs applicare dixit Propertius lib.2.ad Musam :

B *Iam tempus lustrare alijs Helicona choreis,*
Et campum Hæmonio iam dare tempus equo.

Fabulas de Diomede Thracum rege,& Glauco Sisyph, & Meropes filio, qui equos suos humana carne pascebant,& mysticum earum sensum nec non de equis ex ventis conceptis, alijs aptioribus locis diximus. Dicemus de Oenomao: Oenomaus rex Elidis ac Pisæ, cùm percepisset ex oraculo, fore vt à genero interficeretur, omnibus artibus conatus est homines à filiæ Hippodamiæ eximię pulchritudinis deterrere cõiugio:atq; curule certamẽ proposuit illius procis,ea lege, vt qui victus fuisset,trucidaretur,qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimoniũ obtineret. Cùm autẽ multos procos ita vicisset atq; occidisset,tandem à Pelope ope Myrtili superatus est. Myrtilus enim clauos modiolis rotarum non immisit; alijs immisisse quidem dicunt, sed cereos, quorum etiam meminit Sidonius in Panegyrico ad Antemium Augustum : *Oenomai regis fabula.*

Gracia ni pudor est, reparatis Pisa quadrigis
Susciset Oenomaum nata quem fraude cadentem
Cerea destituit resolutis auxibus obex.

Concedebat enim Oenomaus procis, vt Hippodamiam in suis curribus haberent; ipse autem à
C tergo cum hasta currens in curru sequebatur,qui ab equis velocissimis Psilla,& Arpinna trahebatur. Sic igitur comprehensos procos ipse à tergo hasta transfigebat.

CENTAVRI, SIVE HIPPOCENTAVRI, an omnino fabulosi.

DE ortu Centaurorum alij aliter tradunt. Diodorus Siculus in quinto à nonnullis dici ait,eos in Peleo monte à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse,exque eis Hippocentauros natos:creditumque quod primi equitare ausi sint,ex eoque natam fabulam,veluti equi essent,hominisq,naturæ. Hæc ille :quamobrem Homerus Centauros φῆρας nuncupauit,quæ vox latinis etiam in vsu est,& feras significat,quòd semiferi,& semihomines essent. Seruius in sextum Aeneidos centauros Ixionis, Nubisque filios esse scribit,cùm ille amatam Iunonem de stupro interpellaret: quæ ex Iouis, D (vt ipsius Seruij vtar verbis) voluntate, nubem in suam formam conuersam amanti obtulerit:vnde feruntur nati esse centauri, Aliàs verò in tertium Georgicorum,explicans hoc Virgilianum. *Centaurorũ ortus.*

Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere:

Pelethronium, inquit, oppidum est Thessaliæ, vbi primum domandorum equorum repertus est vsus; Nam cum quidam Thessalus rex bobus œstro agitatis satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset; illique cursu non sufficerent,ascenderũt equos,& eorum velocitate boues secuti,eos stimulis ad tecta reuocauerunt, Sed hi visi, aut cum irent velociter, aut cùm eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis,locum fabulæ dederunt, vt centauri esse crederentur,qui dicti sunt centauri, *ἀπὸ τῶ κεντᾶν τὰς ταύρους.* *Equi vbi primum domiti.*

At Palæphatus refert,cum tauri præferoces Lariſſam,& eam Thessaliæ regionẽ vastarẽt:Ixiõ rex præmium proposuit ijs,qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephele pago,cũ equos mansuefactos, & edoctos conscendissent (nam prius curribus vtebantur) tauros abegerunt: Acceptaob hoc pecunia, insolentiores facti, iniurijs affecerunt,& ipsum Ixiona,& Lariſſæos,qui tum Lapithæ

A cùm Centauros in foribus inferorum ſtabulare cecinit, quòd quæ contra naturã creari poſſunt, ſtatim pereant. D. quidem Hieronymus in Pauli Eremitæ vitã, cùm Hippocentaurum Antonio apparuiſſe teſtetur, non ſatis ſcit, fueritnè ille verè Hippocentaurus, qualem poetæ eſſe perhibent: an potiùs Cacodæmon, ea forma Antonium ludificare voluerit. Nec plura his, ait, conſpicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit: quo viſo, ſalutaris impreſſione ſigni armat frontem: & heus tu, inquit, qua nam in parte hic ſeruus dei habitat? At ille barbarum neſcio quid infrendens, & frangens potius verba quàm proloquens, inter horrentia ora ſenis blandum quæſiuit alloquium, & dextræ protenſione manus cupiunt indicat iter: & ſic patentes campos, volucri tranſmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verùm hæc vtrum Diabolus ad terrendum eum ſimulauerit, an (vt ſolet) eremus monſtruorum animalium ferax, iſtam quoque gignat beſtiam incertum habemus. Hactenus ille. Plutarchus in conuiuio ſapientum, in domum Periandri illatum ſcribit à paſtore infantem ex equa natum cuius caput, collum, & manus hominis eſſent, cætera equi: eiulatus infantium. Quo inſpecto Thales Periandro dixit ſibi quidem non videri rem prodigioſam, & ceu portentum à dijs immiſſam, quo ſeditiones, & diſſidia ſignificarentur, vt Diocles iudicabat, ſed rem eſſe naB turalem, ideoque conſulere ſe, vt vel equiſiones non habebat, vel vxores eis tradat. Sed vt iſta de Centauris ita eſſe Lucretio concedamus, quomodo Satyros olim fuiſſe idem negabit? Et tamen non magis ab hominum natura capræ, quàm equi abſunt. Neque magis me mouet, vt Satyros fuiſſe credam, Plinij ex libro 7. teſtimonium, cùm ait: *Sunt, & Satyri ſubſolanis Indorum montibus (Cartadulonum dicitur regio) pernicitſſimum animal, tum quadrupes, tum rectè currens, humana effigie, propter velocitatem niſi ſenes aut ægri, non capiuntur*, cùm potuerit hoc animalium genus ſic fortè homini ſimile eſſe, vti ſimias videmus, quam quod Plutarchus in vita L. Syllæ, ad redeuntem eum in Italiam, Satyrum ijs ſimilimum, quos fictos ſcriptoſue ab antiquis videmus, hoc eſt, eſt partem humani corporis, partem caprini habentes, qui in Nymphæo ſomno preſſus captus fuerat, perductum fuiſſe tradit, cumque is per interpretes, quiſnam eſſet, interrogatus eſſet, nihil quam incompoſitum quiddam, ac beſtia dignum vociferatus eſt, quaſi hirci balatum cum equi hinnitu permiſceas, quem tamen Sylla datis comitibus demiſit. Hieronymus etiam eiuſdem generis Satyrum repertum, humana voce locutum ait, eodem quem paulò antè citauimus loco, nempe in Pauli vita. *Nec mora* (inquit) *inter faxoſam conuallem haud grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis*
C *in caprarum pedes deſinebat. Infractuſque, & hoc Antonius ſpectaculo, ſcutum fidei, & loricam ſpei, vt bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum quaſi pacis obſides adferebat: Quo cognito gradum preſſit Antonius, & quis nam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit. Mortalis ego ſum, & vnus ex accolis eremi, quos vario deluſa errore gentilitas Faunos, Satyroſque, & Incubos vocans colit: Legatione fungor gregis mei. Precamur, vt pro nobis communem Deum deprecetis, quem pro ſalute mundi venitſe cognouimus.* Et paulò poſt: *Necdum verba compleuerat, & quaſi pennigero volatu petulcum animal aufugit.* Hoc necuiquam ob incredulitatem ſcrupulum moueat, ſub rege Conſtantino, vniuerſo mundo teſte defenditur. Nam Alexandriam huiuſmodi homo viuus perductus magnum populo ſpectaculum præbuit, & poſtea cadauer exanime ne calore æſtatis diſſiparetur, ſale infuſo, Antiochiam, vt ab Imperatore videretur, alatum eſt. Quæ ſi vera ſunt, haud vera fuerit vſquequaque Lucretij ratio, cùm tantorum ſcriptorum, qui aliud ſentiunt, athoritas magis quàm eius commentum probetur: Pauſaniaſque ab Euphemo quodam probatæ fidei viro ſe audiuiſſe ſcribat, illum cùm in Hiſpaniam nauigaret, tempeſtatiſque vi ad deſertas quaſdam inſulas appulſus eſſet, magnum ſylueſtrium hominum numerum vidiſſe, qui cùm hirta corpora, ſubrufoſque pilos, cauD daſque equinis fermè non minores, in ſeque ac ſuos incurrerent, vix verberibus abigi potuerint: quibus cùm barbaram mulierem in littus expoſuiſſet, omnem ab ijs contumeliam ei à libidinoſo ſatyrorum genere quacunque corporis parte illatam. Melius ergo de Scyllis, & Chimera, quàm de omnibus quæ diuerſis animalium partibus procreantur, id ſcripſit Lucretius. His denique addo ex Conrado Lycoſthene in libro de oſtentis, & prodigis hanc iconem, quam hippocentauri eſſe credebam, ipſe verò (neſcio ex quo) Apothami (ego de hac voce nihil obſeruaui) vocat, Apothami (inquit) in aqua morantes, qui vna parte hominem, alia verò caballum ſiue equum referunt. Sic etiam memoriæ tradiderunt mulieres eſſe capite plano ſine crinibus, promiſſas autem barbas habentes. Atqui ea deſcriptio planè ad Onocentauros pertinere videtur, quos Aelianus, & Philes ſic ferè delineant. Onocentaurum quiſquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum eſt, Centauros fuiſſe, neque fictores atque pictores in eorum deſcriptione erraſſe. Verum ſiue reuera fuerint, ſiue omni cera flexibilior, & ad fingendum habilior fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de Onocentauro fama accepi, hæc ſunt.

Hippocentaurus D. Antonio viſus

Infans ex equa natus.

Satyros dari

Satyri forma.

Apothami.

Onocentauri.

G

Onocentauri figura.

Eum homini ore, & promiſſa barba ſimilem eſſe, ſimul, & collum, & pectus, humanam ſpeciem gerere: mammas diſtantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorſum, ventrem, latera, poſteriores pedes, aſino perſimiles, & quemadmodum aſinum ſic cinereo colore eſſe: imum ventrem leuiter exalbeſcere: duplicem vſum ei manus præſtare: nam celeritate vbi ſit opus ex manus præcurrunt ante poſteriores pedes: ex quo fit, vt non cæterorum quadrupedum curſu ſuperetur: Ac vbi rurſus habet neceſſe, vel cibum capere, vel aliud quippiam tollere, qui antè pedes erant, manus efficiuntur, tuncque non graditur, ſed in ſeſſione quieſcit: Animal eſt graui animi acerbitate, nam ſi capiatur, non ferens ſeruitutem, libertatis deſiderio ab omni cibo abhorret, & fame ſibi mortem conſciſcit, licet pullus adhuc fuerit. Hæc de Onocentauro Pythagoram narrare teſtatur Crates, ex Myſio Pergamo profectus. Raphael Volaterranus ſcribit, antiquam corporis partem ſimilem humanæ habere, poſticam aſininæ, colorequeeſſe albo, idque ex Aeliano ſe tranſtuliſſe; ex quo tamen iam interprete P. Gyllio cinereum colorem ei tribuimus, imo ventri tantummodò albicantem. Ignobiles verò quidam authores Onocentaurum aiunt monſtruoſum animal eſſe, quòd non cum cæteris ab initio creatum, ſed poſtea temerè ex adulterina commixtione prognatũ ſit: H vocem articulatam aliquatenus ſonare; non tamen humanam: in perſecutores ligna, & lapides reijcere: ſed nihil horum authoritate muniunt. In ſacris literis Onocẽtauri quidam dæmones videntur, vt oſtendemus in aſini hiſtoria. Depingit idem Lycoſthenes etiam aliud genus Centaurorum, quos ait in regionibus magni quondam Tamberlani reperiri. A medio ſuprà (inquit) humanum gerunt corpus, & faciem, niſi quòd brachiorum loco duo habent breuia brachia buſonis inſtar: in capite ſunt caninæ aures, cum tribus in vultu barbis, in ilijs ſunt brachia humana cum manibus ac digitis; reliqua ſunt equi; celeriter currunt, ſolis veſcuntur Elephantis. Amici ſunt hominum, & mulierum, quia illis nullam inferunt moleſtiam, Si quem amplectuntur, tam arctè ſtringunt vt rumpi cogatur.

APOL-

A

APOLOGI.

EQui, & testitudinis apologus ex Theone Sophista. Equus superbiebat velocitatis gloria, & obtundebat alias animantes nimijs laudibus suis, in primisque testudinem, cui molestus erat exprobatione tarditatis. Illa verò cùm iniquè ferret conuitia, prouocat in certamen cursus equum. Hoc sanè tum ridiculum equo visum, neque velle certamen ingredi: sed & alijs animantibus risus obortus considerantibus abhorrentiam naturæ illius. Quæ tamen cum prouocationem vrgeret, & affirmaret se victricem futuram esse, coguntaliæ animantes equum suscipere conditionem Itaque spatium præfinitur, diesque cursui. At equus interea apud præsepe delicias facere; testudo verò perpetuo exercebatur, ne noctis quidem tempus remittens. Iam dies aderat destinata, plenusque erat campus camelis, asinis, auibus, atque ijs quibus homines vti solent, quin etiam cernos fama acciuerat; deridebantque spectatores quasi delirantem testudinem. Verùm signo

B cursus dato, veluti compeditus equus, vt dudum in otio, & saturitate perseuerabat, at testudini meditatio cum celeritate victoriam largita fuit. Etiam tu ò puer, noli frętus ingenio dormire, sed hoc tibi persuadeto, etiam adhibito labore opus esse. Quod nisi feceris, facilè præuertet te ille alter minus ingeniosus. Apud Horatium alium habemus apologum de ceruo, & equo, qui talis est:

Testudo cũ equo certat de velocitate.

Lib. 1. epist. Equus, & cernus.

Cernus equum pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploranit opes hominis, frænumq. recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste
Non equitem dorso, non frænum depulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atq;
Seruiet æternum, qui parvo nescit vti.

Ostendit itaque poeta hoc Apologo libertatem incultam præferendam seruituti phaleratæ. Similis est (inquit Petrus Gregorius Tholosanus) populus qui vult regis, vel principis sui legitimi

Li. 3. de rep. cap. 19. n.

C imperium, & obedientiam inuertere, intercipere, transferre accitis extraneis auxilijs, equo qui fertur olim habuisse litem, & simultates cum ceruo, quem cum non posset propter naturæ suæ superbiam ferre, vt de ipso se vindicaret, in auxilium euocauit hominem, qui & opem promptissimè pollicitus est, sed ea lege, vt patiretur sibi frænum imponi, quo regeretur, cùm contra ceruum in pugnam perueniretur. Quod passus est primum equus, & eius ope superauit ceruum, verùm cum victoria obtenta gratias agendo auxiliatori putaret se liberum relinquendum, cognouit se propter vindictam alterius, sibi ipsi libertatem primam sponte eripuisse. Nunquam enim postmodum ab hominis auxiliaris seruitio se redimere potuit. Facilis est deiectio ædificij maximè annosi, & breui tempore fit ruina, & casus vi ventorum impetu irruentium: at quod vna hora, vel momento corruit, non nisi summis sumptibus, & lõgo tempore restaurari, aut reædificari potest. Hæc ille.

PROVERBIA.

D

Ab equis ad asinos.

Ἀπ' ἵππων ἐπ' ὄνους, *ab equis ad asinos*, conuenit, vbi quis à studijs honestioribus ad minus honesta deflectit: vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenerit. Sumptum est adagium ex quadam epistola Procopij Sophistæ. Ex βραδυσχελῶν ἵππων ὄνος ἔφυ. *Ex tardigradis asinis equus emersit.* Cùm clarus euadit quispiam obscuro genere natus: aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri, & per negationem, vt nunquam ex asinis nascitur equus: Et, *Eu tibi ex asinis equum*, id est, ex infimis parentibus arrogantem, & ferocem.

Ex asino equus.

Meminit etiam Apostolius, & interpretatur ἐπὶ τῶν ἐξ ὑπελῶν ἐπὶ τὰ μείζω χωρούντων, vt non solùm ad parentes, & præceptores respiciendum sit, sed in vno etiam homine locum habeat proverbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Ἵππειον θράσος, equina ferocia, vel audacia, Memineruntque Suidas, & Varinus ἐπὶ τῶν ὑπερηφάνων θρασυνομένων.

Feruciores autem, ac insolentiores redduntur copioso pabulo: vnde extat Sophoclis dictũ in tumidum quempiam ac præferocem: Tu, inquit, serues quasi pullus pabuli copia. Ἵππος τὸν ἐμβάλλω

Equus sessorem. βάτλω, equus sessorem subaudi ἁφαρπάζει, ideſt *abripit*. Prouerbiali figura dicitur, cùm orationis E impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius presbyter προῆν ὁ λόγος συναρπάσας τὸν λέγοντα, καθάπερ ἵππος τὸν ἱππεύοντα εἰς τοὺς ἱππαίους κατήγαγε βασιλέως τοῦ μακαρίου, id

Procul à pedib. equinis eſt, Orationi curſus dicentem veluti ſeſſorem equus, in laudes Beati Baſilij abduxit. Horatius etiam orationem equo aſſimilat, & Græci ἵππον velut equeſtrem vocant orationem numeris adſtrictam, quod quaſi equo inuecta ſublime ſpiret. Ἔκτων ποδῶν ἱππείων: *Procul a pedibus equinis.*

Equum in planitiem. Etiam hodie vulgò dicitur (inquit author adagiorum) cum ſignificant fugiendum eſſe periculũ. Hac voce monere conſueuerunt, vt quiſque ſibi caueret in certaminibus equeſtribus. Id deinde vulgus prouerbij vice vſurpauit. Εἰς πεδίον τὸν ἵππον, *in planitiem equum.*

Quoties; quis ad id prouocatur, in quo plurimũ valet, quoque vel maximè gaudet. Equus enim in campo, tanquam in ſua eſt arena. Apud Lucianum in Captiuo, cùm ipſe iudices poſtularet, Plato reſpondet, τοῦτο κεῖνο εἰς πεδίον τὸν ἵππον, hominem rethoricum ſignificans, & in agendis cauſis exercitatũ. Plato in Theæteto, Ἱππέας (alias ἵππους) εἰς πεδίον προκαλεῖς, Σωκράτη εἰς λόγους: id eſt, *Equites, vel equum in planitie prouocat. Socratem ad diſputandum.* Sineſius in epiſtola quadam: ἐπὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο παρακαλῶ, ἵππον εἰς πεδίον, τοῦτο δὲ τὸ τῷ λόγῳ προτρέπειν ἡγούμενος, id eſt, Ad hoc ipſum certe prouoca equum in planitiem, iuxta id quod dicitur: adhortari me putans. Meminit & Suidas bis. Translatum videtur à militia. Nam quoties res eſt pediti cum equite, pedes fugit campeſtria, ſectaturque loca impeditiora. Υ̓φ' ἅρμασιν ἵππος, ὑπ' ἀρότρῳ βοῦς, παρὰ ναῦν δ' ἰθὺς εἰρεσία δι' ὕδατος. &c. id eſt *Equus in quadrigis in aratro bos: nauem oculatiſſimè prauertitur delphinus.* Adagij author eſt Pindarus, vt citat Plutarchus. F

Equus in quadrigis.

Citatur ab adagiorum authore in prouerbio, *Quam quiſque norit artem, in ea ſe exerceat.*

Equis, & quadrigis. Apud Ciceronem ad Q. Fratrem, *Equis, & quadrigis*, eſt omni conatu. Similem conatum ſignificat *velis, equiſque* ad fugiendum, aut aſſequendum magis, quàm ad efficiendum. Idem Cicero ad eundem in ſecundo: *Sic ego qui ex iſto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule ſæpe excitante, curſu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis.* Quo quidem loco, in vulgaris exemplaribus, pro velis, viris ſcriptum habetur. Idem Offitiorum tertio: *Quibus abſoletis floret Epicurus eiuſdem ferè author, adiutorq; ſententiæ. Cum his equis, veliſque vt dicitur, ſi honeſtum tueri, ac retinere ſententia eſt decertandum eſt.* In quibus exemplis vſus eſt eadem metaphora paulò diuerſiùs, vt qui illic reſpexerit ad celeritatem, hìc ad vtrumque pugnæ genus equeſtre, ac nauale. *Equis albis præcurrere* dixit Horatius primo Sermonum, vel quod equi albi meliores habebantur, vel fortunatiores, & auſpicatiores eſſe credebantur, vel quod illis in triumpho victores portabantur. Hinc qui longo interuallo alicuius rei præcedit, albis equis præcedere, vel vincere dicitur. Græci ſimpliciter dicunt περιπεῦσαι pro longè antecellere, quod equeſtris curſus ſit expeditior, Ἱππασυνίῳ διδαῶτα μὴ ἄδειν. *Equitandi peritus ne canitet.* Sumptum à poeta quopiam, in eum qui profeſſus res ſerias, verſatur in nugis. Equitatio militaris eſt, & ad bellum pertinet: Muſici ſunt imbelles, ac voluptatum in ſectatores. Gregorius Theologus ad Eudoxum rhetorem: ἱππασυνίῳ διδαῶτα μὴ ἄδειν· ἐθέλει ἡ ποίησις, μήτι γένηται μὴ, καὶ τῆς ἱππασύνης διαμάρτῃς καὶ τῆς ᾠδῆς, id eſt *cũ qui didicit artem equitandi non vult cauere poeſis, ne qua eueniat, vt ſimul, & in equitando aberres, & in cantando.* Nondum liquet (inquit author prouerbiorum) è quo poeta ſumptum ſit: ſed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè diſcebant, equitandi, & canendi tibijs, cum altera parum alteri congruat. Κίντει τὸν πῶλον πρὶν τὴν νύσσαν, id eſt: *Stimula equum iuxta lineam ſiue metam.* Dicebatur vbi ſermo loquentis aberraret ab eo, quod eſſet inſtitutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filiũ Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

Incita equũ iuxta nyſſã

Εν νύσσῃ δ' ἴσχε ἵππους ἀριστερὸς ἐγχριμφθείς, id eſt.

Cæterùm equum lęuum, conſtringat linea metę. H

Sumptum ab equeſtri curſu, qui inter præſcriptas metas ac lineas agebatur, quas tranſilire nefas erat. Ad quod haud dubiè Fabius alluſit, in vndecimo Inſtitutionum oratoriarum libro, referens Craſſum Seuerum lineam poſcere ſolitum, aduerſus eos, qui in aliena tranſilirent ſubſellia veluti, qui præſcriptum limitem egrederentur. Finitimum illi, ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν. id eſt, *extra oleas*: Item illi: ὑπὲρ τὰ ἰσχάμενα πεδία. Vſurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de ſancto Pascha: ἄλλα τι τούτων ἡμῖν τάχα ἂν ἐποιεῖτο τῶν φιλεόρτων καὶ θεομοτέρων, κίντει τὸν πῶλον πρὶν τὴν νύσσαν, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσοφεῖ. id eſt: *Sed hic fortaſſis aliquis nobis dixerit, ex his qui amant dies feſtos, ac calidiores ſunt: incitata equum iuxta nyſſam, ac de feſto diſſere.*

Extra oleas

Vtitur eodẽ prouerbio in oratione de Natali Ieſu Chriſti. Idem variauit nonnihil in oratione contra Eunomianos: ὑπὸ δὲ καθάπερ ἵππων θυμοὶ καὶ δυσκάθικτοι τὸν ἐπιβάτην λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἀγχῆσαν τυλαβείαν ἀποπτύσαντες πορρωτέρω τῆς νύσσης θεωμεν. id eſt: *Ne velut equi feruidi, & intractabiles, poſtea quam rationem, ſeu ſeſſorem excuſſerimus, & religioſam*

cautionem

A *cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus*. Huc pertinet etiam Γ'Ἔφορος, vox nimirum Suida teste prouerbialis in eum, qui velut instigator, hortatorque foret alijs. Apparet translatum esse à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. *Testudinem equus insequitur*. Ex Plutarcho in libello aduersus Stoicos, vbi ait: Multo verò illud indignius, & à cogitationibus seiunctius, nihil à quopiam comprehendi, nec si testudinem, id quod prouerbio dicitur, è tergo insequatur Adrasti celer equus, Conueniet vti, cùm rem præposterè, & absurdè geri significamus. Nam si solo (vt ait ille) iugero testudo equum antecedat, qui hoc infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris, & posterioris mouent, nunquam celerrimum ad tardissimam ducent: semper tardiore aliquid addente suo progressui interuallo, cùm spatia sint in infinitum diuisa. *Testudinè equum insequitur.*

Τὸν ἵππον ὁ Σκύθης, id est, *Equum Scytha*, subaudi *βδελύσσεται ἢ μυσάττεται*, id est auersatur, aut fastidit, Citatur à Suida prouerbiũ: De eo, qui in propatulo rem quampiam reijcit, & auersatur, clam appetit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munerũm publicorum administrationem verbo despuent, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, cùm re ipsa nihil affectent magis, ambitionis pleniſſimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui duplex vna, & eadem ex re commodum captant. Nã Scytha equo *Equum Scytha.*

B & ad itineris expeditionem, & ad pastum vtitur, vt indicat D. Clemens in Pedagogo: nam conscenso equo auehitur, quod velit cunque, & vrgente fame epoto è secta vena sanguine famem, sitimque placat. Hæc prior prouerbij ratio clarior fit ex altero prouerbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythes, quod huiusmodi est *Σκύθης τὸν ὄνον*, id est, *Scytha asinum*: Nam cũ quidam asinum mortuum vidisset, dixit: *En tibi cœnam ὁ Scytha*: ille verò primum detestatus, paulò post curiosiùs de eo perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit. *Γ'ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει, Equus me portat, alit rex*. Refertur inter Græcorum adagia, atq. addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub Rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admonerentur, vt missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit se facturum, his quidem verbis: *ἵππος μὲ φέρει, βασιλεὺς μὲ τρέφει*, id est *Equus me portat, Rex me alit*: significans se commodissimè viuere, vt qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc alluſit Horatius, cùm Epistolis sub Aristippi persona sic ait: *Scytha asinum.* *Equus me portat, alit Rex.*

-----Rectius hoc, &
Splendidius multo est, equus vt me portet, alat Rex.

Quo quidem in loco Acro huius admonet prouerbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Appa-

C ret è tragœdia quadam ascitum. Est enim carmen anapæsticum dimetrum. *Ἐκκριθήσεται ἵππος Θετταλικὴ*: *Decernetur equa Thessalica*: De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitùs prima laus fuerit equarum Thessaliæ, vt suo loco iudicauimus. Idem valet *Ἀκαρνικοὶ ἵπποι, Acarnici equi*, maximè scilicet. *Γλαύκης ἄλλος ἱππόβρωτος, Glaucus alter ab equis deuoratus.* Quadrabit in hominem alendis equis exhaurientem facultates suas. *Μορμὼ, δάκνει ἵππος, Larua foris est, mordet equus*. Verba sunt Praxinoes apud Theocritum in Syracusis, iturę ad festum Adonidis filiolo domi relicto. Quadrahit cùm aliquem ab eo cuius maximè cupidus est, inhibere studemus: Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine: *Decernetur equa Thessalica.* *Glaucus alter ab equis deuoratus.* *Larua foris est, mordet equus.*

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significat humanis iogenij insitum, vt semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant, ac fastidiant, optent inexperta, experta damnent. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam, Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostri nosmet pœnitet: Equo Sophocio similis*, adagium in eos est, qui ætate fessi, & imbecillo corpore, animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano Sophista, *καὶ εἶδον ἄνδρα παραπλήσιον τῷ Σοφοκλείῳ ἵππῳ, τοῦθρὸς γὰρ ὑπ' ἠλικίας δοκῶν, τιτύζουσαν ὁρμὴν ἐν ταῖς σπουδαῖς* *Optat arare caballus.* *Equo Sophocleo similis.*

D *ἀνεκτᾶτο*. Nam Sophocles iam senex, & prodeliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissimè componebat, vt pluribus probat Cælius. In equo autem, inquit, arbitrot alluſum ad Tragidi coturni maiestatem, quæ sit velut equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in arte poetica Horatius: *Li.21.c.20.*

Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri, &c.

Et rursus: Coloni sic dicti loci duo fuere, alter appellatus hippos, id est equus; in quem confugit Oedippus. Ad quem fortè prouerbium spectat, quod de equo Sophocleo prætexuimus, eò quidem procliuius, sin inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem ferè sensum cum Sophaclis equo habet, *Γ'βυκείος ἵππος*, id est *Ibyci equus*: cuius dicti *Cap.21.* origines refert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam anosus athleta, multis certaminibus attritus. Is cùm ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens, Equus, inquit, domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compelior. Huc alluſisse videtur Horatius in epistolis. *Ibyci equus*

Non

Non eſt eadem ętas, non mens, &c. E
Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

Dictum in iocum prouerbialem abiſſe videtur, de ijs qui nolentes præter ætatem, & vires ad periculoſum, vel difficile negocium adigerentur. Ἵππου γῆρας, *Equi ſenecta*. Prouerbium in eos dici ſolitum, qui præclaris rebus geſtis in iuuenta, poſteaquam conſenuerint, ad ſordidas curas ſemet abijciunt. Allegoria ſumpta à generoſis equis, qui ſenio facti ſegnes, in piſtrinum, aut carrum, aut id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integri eſſent. Plutarchus in libello, cui titulus, An ſeni ſit adminiſtranda reſpub. An non planè videbitur equi ſenectam, quemadmodum vulgò vocant, accerſere nemine compellente? Cum hoc conuenit Ennianum illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Equi ſenecta.

Sicut fortis equus ſpatio, qui ſæpè ſupremo
Vicit Olympia, nunc ſenio confectus quieſcit.

Notatur autem iſte Cato maior inhumanitatis à Plutarcho in eius vita, quòd mancipia, ita vt ſi iumenta eſſent, expelleret, & venderet ætate iam confecta, quando beneficia, & gratiæ nonnunquam etiam brutis dentur, humanitatiſque ſit equos confectos laboribus alere, itemque canum non catulos modò ſed & ipſos ſenio graues. Author adagiorum in adagio, *equi generoſi ſenectus*: Sophocles, inquit, declarat generoſi equi ſenectutem his verſibus: F

Equi generoſi ſenectus.

Ὥσπερ γὰρ ἵππος εὐγενὴς κἂν ἠγήρων
Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν οὐκ ἀπώλεσεν
Ἀλλ' ὀρθὸν ὠὶ ἱστᾶν· ὡσαύτως δὴ σύ
Ἡμᾶς τ' ἐρύνεις, καὶ πρώτοις ἕπει, id eſt,
Generoſus vt equus conſenuerit iam licet
Animum tamen nunquam in periclis abiecit,
Sed auribus rectis ſtat: itidem tu quoque
Et incitas me, & ipſe cum primis ades.

Verba ſunt Oreſtis ad pædagogum ſenem, cuius conſilio, & auxilio occidit Clytæmneſtram, & Aegyſthum. Γραῦς ὡς τις ἵππος τὸν χαραδραῖον τάφον Ἕξεις: id eſt, *Anus velut equus profundam habebis foſſam.* De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorſus inutiles; Equi enim poſteaquam conſenuerint (mortui ſint potiùs, vt ex præcedentibus liquet) in altos terrarum ſpecus (εἰς χαράδρας. Suidas) aliquò præcipitantur: Ita mulier olim amata, ſimul atque defloruit forma, faſtiditur ab omnibus. Γραῒ ψηκάζοντι τὰ μείονα δείκηλα ἐπιβάλλε, id eſt, *Equo ſeneſcenti minora cicela, ſiue onera admone*. Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiſcunt, reſpirationem, ac refocillationem quandam à laboribus dandam, & decreſcente robore minuendos labores, augendam remiſſionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus ſeneſcentibus, leuius τριςίππιον admouebant. Eſt autem τριςίππιον, ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candefacta, malis equorum imprimi ſolebat. Zenodotus oſtendit prouerbium extitiſſe apud Cratetem Comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum, ſi tantùm legas κὐλ' ἐπιβάλλε. Nam κείκηλα nondum reperimus, præterquam apud Zenodotum. Triſippij meminit Heſychius. Videtur autem κείκηλον aliquid eſſe, non diſſimile triſippio. Apud Suidam legitur κύκλ' ἐπιβάλλε, atque de ijs dici, qui ob ætatem remiſſione, & quiete indigent. *Canterium in foſſa*: ruſticum prouerbium (inquit adagiorum author) quo licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat, aut vbi res vehementer erit impedita periculoſauè. Nam vt equus plurimùm, (vt modo dicebatur) valet in planitie, ita minimè in foſſa. Iubellius Taurea, & Cl. Aſellius ſingulari certamine iuxta Capuam pugnabant; & cùm diutius vterque alterum libero campo eluſiſſet, Taurea in cauam viam deſcendere iuſſit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Hò cùm Aſelliùs extemplo deſcendiſſet, rurſum eluſit Taurea ſermone, qui poſtea in ruſticum verſus eſt prouerbium: Minimè ſcis, inquiens, canterium in foſſa. G H

Anus vt equus profundā habebis foſſam.

equo ſeneſcenti minora onera admone.

Canterium in foſſa.

Hęc Liuius lib. 3. decadis tertię. *Canterius in porta*, adagium quod refertur à Feſto in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cùm quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo, natum à Sulpitio Galba, cui in prouinciam ituro canterius in porta cecidit, vt aliàs recitauimus. *Certè hac mulier canterino ritu aſtans ſomniat*, inquit Plautus iu Mænechmo. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum eſt, quæ etiamſi aſtare, vigilare, rectèque ſenſibus vti videbatur: tamē quia nænias quaſdam Siculis gerris vaniores effutiebat, ſomniare, ac dormitare eam dicit equino ritu. Notiſſimum quippe dormire equos ſtantes. Hæc Cælius recta ratione Apuleij enarratorem reprehendens, qui canthar no ritu legit tanquam à cantharo vaſe vinario. Probi Imp. equus in paroemiæ formā (inquit Cęlius) deduci poteſt. Is erat, nec decorus quidem, nec ſtaturoſus: verūm celeritate tanta, vt diurnis ſpatijs centū obiret miliaria, vel in decimū diē

Canterius in porta.

Canterino ritu aſtans ſomniat. Lib. 8. c. 4.

Probi Imp. equus.

labore

A labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis,quàm forti ac ſtrenuo congruere militi pronunciauit Probus idem. *Equum habet Seianum*, olim prouerbio dicebatur in calamitoſum,& ad extremam inopiam redactum. Allegoria ſumpta eſt ab equo quodam fatali, cui à C. Seio domino nomen inditum eſt Seiano. Is ex Diomedis equis prognatus fuiſſe creditus eſt. Fuit inſigni quidem ſpecie,verùm eiuſmodi quodam fato,vt quiſquis eius equi poſſeſſor eſſet,is cũ omni domo ad internecionem vſque deperiret: vti antè ex Aulo Gellio dictum eſt. *Equum Troianum*, vel *durreus*, *ἵππος δουρειος*, vt ſcribit adagiorum author,de clandeſtinis inſidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent,qui latebant antea. Sumptum ab equo Homerico,in quo Græcorum proceres abditi,repente proſilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus durateum appellat, vt Odyſſeæ octauo,quod trabibus eſſet contextus. *Equus Seianus* *Equus Troianus.*

Λίσσα γὰρ ἦν φθολίεσθαι, πρὶν πόλις ἀμφικαλύψῃ
Δουράτιον μέγαν ἵππον, ὅθ' ἔιατο πάντες ἄριστοι
Αργείων, πρῶσσοι φόνον ἠδὲ κῆρα φέροντες.

Fatale enim erat perire,poſtquam vrbs intra ſe recepit ligneum ingentem equum, vbi ſedebant omnes optimates Græcorum, Troianis ſedem,& mortem afferentes. M. Tullius actione in
B C. Verrem ſexta Troianum hunc equum accipit pro extrema calamitate: *Quem concurſum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porrò fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, vrbem captam eſſe dicerent,&c.* Idem pro Muræna dicit, *equum Troianum intus eſſe.* cùm ſentit reip. periculum eſſe à ciuili diſcordia (a Catilina,) *Intus* (inquit) *intus eſt inquam equus Troianus, à quo nunquam me conſule dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio, *An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit?* Plutarchus in vita Themiſtoclis narrat illum aliquando dono rogaſſe equum a Phyllide nutritore equorum: eum is vbi negaſſet, comminatum fuiſſe ſe breui ex illius domo facturum equum *δουράτειον*: ſignificans ſe crimina ipſius,ac domeſticorum prolaturum in lucem. Nec inſcitum fuerit (inquit author adagiorum) ſi quis ludum alicuius eruditi, Durateum equum appellet, quod ex eo breui tempore ſummi viri prodierint. De laudatis viris,qui ſubitò aliunde emerſerunt, apud eruditos frequens eſt, vt ex illius domo, velut ex equo Troiano prodijſſe dicãtur. M. Tullius Philippica ſecũda ad egregij facinoris ſocietatem retulit: *In huius me conſilij ſocietatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuſo.* Cælius quoque equum Troianum prouerbio vſurpari poſſe ait pro ſocietate non in pernitiem modò cuiuſpiam inita, verùm & ad bonam frugem aliquam. Ci-
C cero (inquit ille) alicubi ſcribit ex Iſocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuiſſe. Nam Græcorum principes incluſos fuiſſe nemo non nouit, & ex hoc Virgilij potiſſimùm clarum eſt: *Ex equo Troiano qui proficiſci dicantur. 2. de Oratore.*

Hunc dilecta virùm ſortiti corpora furtim
Ineludunt cæco lateri.

Ariſtophanes in Auibus prouerbium detorquet in emphaſim roboris,ac magnitudinis *καὶ Θεαγένης ταττὸ δὺ ἅρματι, ἵππων ὑποττον πηγιθος ὁσον ἀ δόρειος*. Interpres admonet alluſum ad equum æreum inſigni magnitudine,qui in Acropoli ſtabat Palladi dicatus a Charidemo, quod ipſa teſtabatur inſcriptio. Verùm is ad imitationes equi Troiani compoſitus erat. *Δορείου τίνος ἵππου εἰκόνα σώζει. Durij cuiuſdam equi imaginem ſeruat.* Dici poteſt de homine multifarijs, & diuerſis inter ſe vitijs obnoxio. Clemens de Baſilide loquens,ſtatuente paſſiones animi ſpiritus quoſdam rationali animæ annexos,id ſolum,inquit,nunc obſeruandum, *ὡς δορειὸν τίνος ἵππου κατὰ τὸν ποιητικὸν μῦθον εἰκόνα σώζει*, id eſt *quod Durij equi ſpeciem quandam obtinet, iuxta poetarum fabulam*, homo vno in corpore tot diuerſorum ſpiritum exercitum in aluo incluſam habens, *Durei equi imaginem ſeruat. Lib. 2. Stromat.*

Huius equi magnitudinem oſtendit Menelaus apud Homerum cùm Græcos in eo ſediſſe di-
D cit,& Virgilius *Demiſſi lapſi per funem*. & dum dicit *Inſtar montis equum*. De hoc ligneo equo, quem proprerea Propertius quarto eligiarum abiegnum cognominauit, quædam collegit Nic. Erytræus in indice Virgiliano,quæ quod ad explicationem eorum,quæ dicta ſunt,faciunt, prætereunda mihi minimè duxi: Troianum equum (inquit in voce Simulacrum) cum Minerua fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odyſſeæ octauo. Hunc Virgilius *inſtar montis equum* appellat,modò *equi molem equi immanis molem*, interdum *ferum*, nunc *dolum*, quandoq; *machinam*, *monſtrum infelix*, *& clauſtra pinea*, & denique *lignum* (quin *fatalem machinam* vocat, inquiens: *Scandit fatalis machina muros*) nam *trabibus contextus acernis*, vt idem poeta canit: *Sectæ aque intextus abiete coſtas*: vnde durateus, id eſt ligneus Homero dictus, *ἵππου κόσμου ἄειδον δουράτιον*, & quæ eodem citato libro ſequuntur: quem imitatus Lucretius: *Equi Troiani Synonyma*

Nec cum Durateus Troiadis Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Craingenarum.

Apud

Argonaut. Apud Flaccum: ----- *Manet immotis nox Daria caſtris,* E

Alij codices habent *durica*, eodem ſenſu: quidam ſimpliciùs legunt *Dorica* pro Græca, vt & Do-
De equo Troiano myſtica explicatio. rica caſtra. Equo autem ligneo incluſis Danais expugnatum fuiſſe Iliũ fabulosè poetæ cõmenta-
ti ſunt: ſed rei veritas ita habet. Equum ligneum ſimulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ex
magnitudine conſtruxerunt; vt intra mœnia Troiana recipi non poſſet, niſi portæ, muriq. vrbis
deponerentur. Eum Sinon transfugam ſimulans, perſuaſit Troianis, ſi in vrbem inducerent, fu-
turum, vt nunquam Græci aduerſum eos amplius arma mouere poſſent. Quamobrem deiectis
portis, & murorum parte, equum introducunt capientibus mox ipſis cibum ſecurè, ac nihil tale
verentibus Troianis, Danaum ductores ex loco, vbi in inſidijs ſubſiderant, vnde adhuc illi Argi-
uorum inſidiæ nomen eſt, prodeuntes apertam vrbem inuadunt, atque hoc pacto capiunt: Hęc ex
Palæfati apiſtis. Alij ſentiunt poetas equi commentum de quodam arripuiſſe, cui equo nomẽ eſ-
ſet, qui Troiæ immineret, per quem etiam facilè capta ſit, ad quod & Virgilius alluſerit hìc:

Lib. 5. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte*
Aedificant.

Hactenus Erithræus. Sed Dictys Cretenſis ait, Græcos diſceſſum ſimulantes ad Sygæũ ſeceſ-
ſiſſe, ibi noctem operientes, qua veniente, datoque ſigno a Sinone, ad eam rem clam poſito, eos F
ad Troiam nauigaſſe multo ſilentio, barbaroſque propter ſecuritatem pacis vino, & ſomno
feſſos oppreſſiſſe, diuiſis inter ſe ciuitatis locis: antea tamen admiſſum in vrbem equum illum
ſcribit. Sed ſacerdos ille Aegyptius apud Dionem hoc quidem munus a Græcis oblatum dicit,
ſed Troiam captam vllo modo negat. Ait ergò feſſos longo bello Græcos, pacem a Troianis
petijſſe, quam Priamus illis conceſſerit, petens tamen, & ipſe, vt Græci mulctam præſtarent ali-
quam, quod nulla læſi iniuria bellum intuliſſent. Quam Vlyſſes Græcorum legatus concedens
dixit ſe relicturos pulcherrimum, & maximum Mineruæ donum, & inſcripturos, Propitiatorium
hoc donum dederunt Achiui Mineruæ Ilienſi: hoc illis magno futurum honori, & aduerſus ſe
teſtimonium quòd eſſent victi. Facta ergò eſſe fœdera inter Troianos, & Achiuos: tandẽ equũ
perfectum eſſe ab Achiuis, magnum opus, Troianoſque ſurſum cum traxiſſe ad ciuitatem, quem
cum portæ ſuſcipere non poſſent, partem mœniorum diruiſſe. Vnde ridiculum dictum eſt, inquit,
Lib. 2. Argonaut. quod ciuitas ab equo capta ſit. Hinc receſſiſſe exercitum, hunc in modũ fœderi illigatum. Hæc
ille. Ab Apollonio *lignea turris nominatur*, ab Horatio *equus Minerua*, vbi de Achille loquens
Car. 4. Od. 6 ſic ait:

Ille non inclaſus equo Minerua G
Sacra mentitо, malè feriatos
Troas, & latam Priami chorais
Falleret aulam.

Pauſanias lib. 1. in Athenienſium arce Durium equum ex ære poſitum dicit, quem machinã fuiſſe
bellicã, inquit ab Epeo factam ad muros deijciendos, fateatur neceſſe eſt, qui Troianos nolit ſtu-
Equus Troianus machina bellica. poris, & ſtultitia condemnare. Verùm quoniam traditum eſt Græcorum fortiſſimum quemque
in equum illum ſe abdidiſſe, cõuenit equi ænei forma cum ijs, quæ de Troiano memoriæ prodi-
Aries à quibus inuẽtus. ta ſunt, Meneſtheus enim Teucer: Theſei etiã filij ex equo erumpunt. Plinius itidem equum, qui
ſuo tempore Aries appellabatur in muralibus machinis, Epeium ad Troiam inueniſſe tradi ſcri-
bit. Vitruuius verò, & Tertullianus in libello de pallio Arietem à Carthaginenſibus excogitatũ
Equi Troiæ fatales. memorant. Higinius etiam Troianum equum machinam oppugnatoriam fuiſſe ſcribit. Cæte-
rùm equos Troiæ quodammodo fatales fuiſſe, nos aliàs triplici exemplo oſtendimus, idque do-
cet Plutarchus ab initio vitæ Sertorij: Petrarcha in epiſtola ad Fredericum Aretinum de quibuſ-
dam fictionibus Virgilij, hanc quoque de equo Troiano allegoricè declarat his breuiter verbis.
Noctu fieri æquum erat propter errorum tenebras humanorum; infinitamque caliginem vrbe H
ſomno, vinoque ſepulta, id eſt obliuione, & ebrietate preſſis animis, in quam vrbem fractis mœ-
nibus, & omnis prouidentiæ diruptо, neglectoque munimine, qui vrus animarum, atque vrbium
murus eſt, armatis plenus hoſtibus, ingens equus ab initio ſæuæ noctis irrepſerat, idem impetus
ac ciuilis diſcordia armatis, grauida ſemper affectibus, atque odijs latentibus, & malorum cauſis.
Infauſtam verò hanc machinam, quam in excidium ephebus, ſeu epheborum, atque adoleſcen-
tium inſcitia fabricata eſt: vnus vrbibus euertendis aries. Lachon ſacer ſenex in vrbem inuehi
prohibens, ſerpentum ſpiris, & venenatis inuidorum nodis, ac flexibus circumuentus opprimitur.
Quo amoto vulgus inſanum in perniciem ſuam præceps magno conſenſu properat, & mon-
ſtrum infęlix ſacrata ſiſtit arce, dum rationis locum occupat appetitus, quo nihil propius eſt ruinæ. Itaque tum demum fatalis equus panditur, & quæ latebant mala erumpunt, &c. Sed iſthæc
de equo Troiano dicta ſufficiant. Iam verò ſunt quædam (inquit author adagiorum,) & hodie

vulgò

A vulgò iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud: *Non oportere equi dentes inspicere donati*: cùm significamus æqui bonique consulendum, qualecumque est quod non emitur, sed gratis donatur. Si quidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatitio. Vsus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione commentariorum in epistolã Pauli ad Ephesios. *Parum* (inquit) *eloquens sum. Quid ad te? Disertiorem lege. Non dignè Græca in Latinum transfero: aut Græcos lege si eius linguæ habes scientiam: aut si tantùm Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & vt vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati.* Frequentissimus huius adagij apud nos vsus est in eodem sensu: A Cauallo donato non si guarda in bocca. A Polydoro Virgilio tanquam prouerbium citatur hoc sacræ scripturæ, *Fallax equus ad salutem*. Equus (inquit) animal bellicosum est, & velox, quo homo tum pugnando, tum fugiendo maximè fidit. Hunc equum Dauid vocat non inconcinnè corpus humanum, quia iumentum sit animæ, & obid fallax, quòd suis se viribus diu sustentare non possit, ad nihil modis omnibus casurum: sed neque rex, neque gigas sua est virtute seruandus, nisi per gratiam Dei. At per hanc prouerbialem figuram docetur plenum audaciæ esse ac temeritatis, humanis tantùm confidere

B viribus. Ex D. Bernardo fortè, qui in tractatu de gradibus humilitatis: sicut (ait) dicitur, *fallax equus ad salutem*, non quòd equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine eius confidit. Sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo non possit vel sua vel aliena sperare, quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit. Πόλλοι κύκωνται ἔτι τροχὸς ἅρματος ἵπποις: *Per multis volnetur adhuc rota mota caballis*. Multum adhuc temporis restat, multæque incidunt mutationes. Hoc quoque Theognidis:

Ἵππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀέθλιη, ἄλλα κακίστου
Ἄνδρα φέρω, καὶ μοὶ τοῦτ' ἀνιηρότατον, id est,
Equa ego pulchra sum, & certatrix, sed pessimum
Virum fero, & mihi hoc molestissimum.

Conueniet quoties alicuius coram magnatibus sententia licet saluberrima, non auditur. Prouerbialiter dixit Cicero. *Equitabit in his equuleis*: quod est, ostentabit: qua in significatione verbo equitandi, nisi me fallit memoria, vtitur Arnobius. Et hoc quoque eiusdem prouerbij quodammodo vicem obtinet, quod de clamosis oratoribus dicebat, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus, eos videlicet ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equos confugere; sed, & Ouidij hoc pentametrum prouerbialem habet sensum:

Nil nocet admissis addere calcar equis.

Prodesse sæpenumerò innuit, si diligentissimus aliàs ad diligentiam adhortetur. Idem de re impossibili dicebat:

In caput alta suum labentur ab aquore retrò Flumina, conuersis solque recurret equis.

De caballo Mariano dicetur in prouerbio, Mulus Marianus. Parmeno Byzantius apud Athenæum prouerbialiter inquit:

Ἀνὴρ γὰρ ἵλκων οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος
Σκυθιστὶ φωνεῖ οὐδὲ κοππα γινώσκων. Dalechampius καππα legit, vertit.
Qui vt equus aquam, homo vinum haurit,
Scythicè loquitur, & ne cappa quidem agnoscit.

Sed legendum κοππα: ac si dicat, si homo semel, tantum vini haurit, quantum aquæ solet equus vno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suũ semper agnoscit, vt coppatias dictus a coppa numero. Est enim coppa numeri figura compacta ex cappa, & sigma. Signat autem nonaginta. Ab hoc signo equus dicebatur coppatias, vt meminit Varinus his verbis:

D Morem inurendi literas in equis agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa, sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. *Vinum equus poetę*. Citatur à Zenodoto Demetrij Halicarnassei huiusmodi distichon, etiamsi in epigrãmatis referatur titulo Nicerati:

Οἶνος πῦ χαρίεν τι φέρει ταχύς ἵππος ἀοιδῶν
Ὕδωρ δὲ πίνοι χρηστὸν ὕδωρ ὃν τύχῃς

Idem poeta, & hoc quoque nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poetis, equi magni vice canit:

Οἶνος τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
Ὕδωρ δὲ πίνοι καλὸν ὅ τις εὖ φρονέῃ, id est,
Vinum eleganti magnus existit equus poetæ,
Aquam bibens, non ferè bonum producas carmen. Huc spectat illud Horatij:
Nulla placere diu nec vincere carmina possunt

Equi donati dentes inspicere.

Equus fallax ad salutem. Cap.121. Psal.31.

Rota multis adhuc equis volnetur.

Orat.6.in Verr.

Li.2.de ponto. Eleg.6. Li.1.de Tri. Eleg.7.

Lib.5.

Equus coppatias.

Vinum equus poetę.

Lib.28.c.35

Quæ ſcribuntur aquæ potoribus. E

Conſulendus author adagiorum in prouerbio, *Aquam bibens nihil boni paras.*

VSVS IN CIBIS.

Equorum eſus.

NEMO equidem vel equina vel aſinina nũc carne veſcatur, niſi vrgente fame, vt ſit in obſeſſis vrbibus, cùm videlicet alia etiam fœdiora ſæpius animalia attingimus, & ne à corio pellibuſque abſtinemus: quin tum equinæ non ſemel in honore fuere, ſicuti patrum noſtrorum memoria factum, obſeſſa à Venetis, & Gallis Verona anno Sal. 1516. defendente eam M. Antonio Columna, Cæſaris Maximiliani nomine. Ad id enim penuriæ ventum erat referente Iouio, vt cùm lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vſu haberent, equinas atque aſellorum carnes magno in honore ducerent, & tùm præſertim opiparè apud ducem epularentur, cùm aliqui Gallorum equi vt erant præpingues ac ſuis ſtrigoſioribus, & fame penè erectis minime comparandi, in excurſionibus occiderentur. Nam conſpectis ſtatim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, conciſoſque in fruſta, humeris in vrbem cum plauſu referebant. idem Iouius teſtatur Ludouicum Aurelianum Gallorum ducem, cum Nouariæ à Veneto, & Sfortiano exercitu obſideretur, quòd videret milites recentium carnium deſiderio teneri, eoſque incommodè ſalitis veſci, præſertim quòd in medijs æſtatis feruoribus vino penitus carerent, minus generoſos equos occidiſſe, & diſſectos per cẽtaurias æqua diuiſione militibus largitum fuiſſe. Cur verò liberi ab iſtiuſmodi quadrupedũ carne abſtineamus, in cauſa eſt praua eius qualitas, de qua ſic Galenus: *Aſinorum domeſticorum carnes peſſimi ſucci, concoctu difficillimæ ac inter edendum inſuaues ſunt, ſtomachumque lædunt, quemadmodum equorum, & camelorum carnes.* (equinas aſininis leuiores eſſe ait Hippocrates.) Eſſe tamen ait qui eas edunt, quos animo, & corpore aſininos & camelinos nuncupat. Strabo Theodoſiam Tauricæ Cherſoneſi vrbem accolentes peculiariter (inquit) nominabãt agricolas, quia qui ſuper cos aſſiſtunt. Nomades id eſt paſtores cum alius generis carnibus quidem, tum equinis aluntur, & equarum caſeo, & lacte, & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent obſonium. Quam ob cauſam poeta omnes eius tractus incolas galactophagos appellabat. Idem eodem libro de Myſis loquens, quorum Homerus meminit his verſibus: G

Cur ad equorum eſu abſtineamus.

Lib. 3. Aliment.

Li. 7. Geog.

Galactophagi.

Illiad N.

----Αυτος δὲ παλιν τρωπᾶτ' ὄσσε φαεινω,
Νοσφιν ἰφ' ἱπποπολων Θρηκων καθορωμενος αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμαχων, καὶ Αγαυῶν Ιπποημολγῶν,
Γλακτοφαγων, Αβιων τε.

----Ipſe autem retrò vertit oculos ſplendidos
Seorſim ad equitum Thracum deſpiciens terram
Myſorumque cominus pugnantium & illuſtrium Hippemolgorum
Lacte veſcentium, Abiorum &c.

Myſos Europæos potiùs quàm Aſiaticos intelligendos ſcribit. Cui ſententiæ (inquit) etiam poetæ teſtimonium accedit, quoniam Hippomolgos, Galactophagos, & Abios eis adiungit, qui quidem in plauſtris viuentes Scythæ, & Sarmatæ ſunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempeſtate promiſcuæ ſunt. Ad cuius loci explicationem Varinus: Hippomolgos (inquit) vocant paſtores equorum quòd lacte equino viuant: eoſdem galactopotas, & galactophagos nominant. Fertur autem in hiſtorijs huiuſmodi gentem in Scythia eſſe, quam, & Abios vocant, &c. Eoſdem populos puto intelligit Dionyſius Afer his verbis: Ἔνθα (ſupra Tauricam Cherſoneſum iuxta Alanos) μελαγχλαινοι καὶ ἀνηρες ἱππημολγοι. Herodotus hos Scythas Nomades ſeruos ſuos omnes ſcribit exeæcare lactis gratia: quod (inquit) ita parant: Sufflatoria oſſea fiſtulis ſimillima ſumuntur, eaque genitalis equarum impoſita, ore inflantur interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo ſe facere aiunt, quòd venæ equarum ſufflatæ implentur, & mammæ deſcendunt. Poſteaquam emulxere lac, in concaua vaſa lignea diffundunt. His circompoſiti cæci ſerui lac agitant: cuius quod ſummum eſt, delibatur, pretioſiuſque habetur, vilius autem quod ſubſidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, viſu orbant. Meminit eorumdem populorum Antiphanes antiquiſſimus Comicus inuectus in obſoniorum (piſcium) venditores qui tanti piſces vendunt, Scythas rectiùs ſapere inquiens ijs qui tanti emunt piſces, quòd liberis ſtatim atque nati ſunt, equarum atque vaccarum lac porrigunt, quaſi dicat ex tam vili nutrimento plus roboris haberi, quã ex piſcibus quos tanti vendebant: id quod Metabo Virgiliano nõ erat ignotũ qui filiã ſuam Camillam equino lacte educauit, vt poeta canit: *Hic natam in dumis, interq; horrentia*

Lib. 4. Seruos ne Scytha excæcant.

H

A *horentia lustra Armentalis equa mammis, & lacte ferino nutribat, teneris immulgens vbera labris.*
Hi ni fallor Sarmatæ sunt, siue Sauromatæ; nam præterquam quòd Plinius tradit, Sarmatarum gentes è milio maximè pulte, & cruda etiã farina equino lacte vel sãguine è cruris venis admixto viuere, Pausanias in Atticis, ab ijs testatur plurimos ali equos, vtpote Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtantur, sed dijs etiam suis immolent, & cibo adhibeant. Virgilius Bisaltas, & Gelonos nominat, dum de febri ouium scribens, sic canit: *Georg. 3.*

Profuit incensos ęstus auertere, & inter
Ima ferire pedis salientem sanguine venam
Bisaltę quo more solent, acer quę Gelonus
Cùm fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.

Tartari equino sãguine aluntur.

Nos nunc Tartaros vocamus, quos veterum hunc morem etiamnum seruare Matthias à Michou, Paulus Venetus, & Sigismundus Baro alijque attestantur: vulnerare videlicet, incidereq; equos, cruoremque, & per se, & cum milio deuorare: carnibus eorumdem vesci, etiam semicrudis: caballos pridiè tum sponte tum morbo absumptos exciso loco apostemato perlibenter comedere:
B equitãtibus porrò si fames inuaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire, haustoque eorum sanguine famem pellere sitimque, iumentisque hoc prodesse putare. Lacte equino in primis delectari; quòd eo homines, & fortes & pingues fieri credant. Eorum reges si quando suis commeatum distribuunt, quadraginta hominibus equum vnum aut vaccam dare solere: ijs autem mactatis, in testina præstãtiores tantùm sumere ac inter se diuidere: ea ad ignẽ eatenus calefacta, vt adhærentia stercora decuti possint abstergiq; vorare: non solùm autem digitos pinguedine vnctos sed etiam cultrum lignumùe quo stercus deterSum fuerat, suauiter lingere sugereque. Capita equorum, vt apud nos aprorum in delicijs haberi, præstantioribusq; tantùm apponi Cromerus author est lib. 29. Moschos olim Tartarorum seruos, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem suum in itinere offerre consueuisse. Inuenio autem, & apud Persas morem fuisse, vt in diuitum conuiuijs die cuiusque natalis, equi toti assi apponerentur, sed, & à Germanis caballos tum agrestes, tũ domesticos comedi. Gregorius tertius ad Bonifaciũ reprehendit, & abrogare iubet, vt refert. Nauclerus generatione vigesimaquinta, sed Sigebertus alijq; Zachariam tradunt primum recens conuersis Germanis esum crudi lardi, equorum, & similium aliorum, quòd hæc Scythicam barbariem saperent, interdixisse. Iam & apud Vartomannum legere est, equinam, & ca-
C melinam in Damasco edi. Et Io. Bruyerinus lib. 13. de re cib. cap. 40. audisse se tradit à quibusdam alpinis populis pullos edi. Iudæis istiusmodi carnes erant interdictæ. Hinc Antiochus Magn. victo Ptolomæo Epiphane ac Hierosolymis occupatis, inter alia edicta in honorem regni, vt narrat Iosephus, per totum suum regnum etiam proposuit tale: Nemo intra vrbem carnes equinas aut mulinas inferat, nec asini siue feri, siue domestici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis aut cuiusuis huiusmodi omnino ex his animalibus, quæ Iudæis vetitum est attingere, ac neque pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere, sed tantùm solitas more maiorum mactare victimas, quibus deus litari sibi vult. Qui verò aliquid contra edictum hoc fecerit, trium miliũ drachmarum argenti mulctam luat sacerdotibus. Sanguine equino Concanos gaudere habemus apud Horatium. *3. Car. Od. 4.*

Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætum equino sanguine Concanum.

Quo loco in margine scriptum erat, Scythiæ populos esse, qui Bisaltæ Virgilio dicuntur. Acron & Porphyrius dicunt Hispaniæ gentem esse, vel vt quidam volunt (inquit) Thraciæ: sed sunt *Lib. 3.*
D Hispaniæ procul dubio, inquit Abrahamus Ortelius ex Silij versu: *Lact ẽ mõdi præparatio.*

Corniptdis fusa satiaris Concane vena.

Sed vt ad Tartaros reuertamur: hi vt Paulus Venetus scribit lac equarum quod bibunt, ita præparant, vt videatur esse vinum album, aitque non insipidum potum esse: vocari autem ab ipsis equinis: modum præparandi docet Albertus: Barbari quidam (inquit) emulsum equarum lac Soli exponunt, donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt, vt siceram (cereuisiam *Hippace.*
intelligit) & quod eliquatum est, bibunt, & hoc potu vtuntur Tartari, Comani, Ruteni, & finitimi eis barbari. Plurimum autem inde pinguescunt, illi maximè qui nonsunt in assiduo motu, & exercitio. Ex equino lacte fit quoque caseus, virus redolens, vt Dioscorides testatur, sed magnoperè alens, bubuloque proportione respondens, hippacen (ἱππάκην) vocant, quanquam non definit (inquit) qui hippacen equinum coagulum appellarint: in quod meminit quoque Pli- *Lib. 2. de*
nius libro 28. capitulo octauo his verbis: *Equi coagulum quod aliqui hippacem vocant.* Hippocr. *Vat. rer. s. 26.*
pro solo caseo accipit, vt manifestè indicat his verbis loquens de gente Scythica: bibunt lac equinũ, & hippace vescuntur, hoc est, caseo equino. Fallitur aut Mercurialis, dũ scribit Hippocr.

Lib.4. de morb. lac equinum hippacem vocare: Græcè enim ſic habet, πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἱππάκλω τρέγουσι. τοῦτο δ' ἐστὶ τυρὸς ἵππειος. Et aliàs quo modo ex equorum lacte caſeus iſte hippace dictus fiat, clariſſimè docet: Scythæ (inquit) lac equinum in caua vaſa lignea in fuſum concuriunt. Illud autem dum turbatur, ſpumeſcit, ac ſecernitur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, cùm leue ſit, in ſuperficie conſiſtit: graue verò ac craſſum, deorſum ſidit, quod etiam ſecretum ſiccãt. *Lib.28.c.9.* Vbi verò concretùm ac ſiccatum fuerit, hippacen ipſum vocant. At ſerum lactis medium locum tenet. Sic etiam Plinius: *De generibus caſeorum diximus, cùm de vberibus ſingulíſq; animalium membris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocat hippacen.* Cæterùm alicubi, idem Plinius dum ait. *Lib 26.c.8.* *Innenere herbas, & vniuerſa gentes. Scythia primùm eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam naſcens; præulcis. Aliam vtiliſſimam ad eam quæ ſpaſmata vocant. Magna, & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem ſitimq; non ſentiunt, idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Tradunt q; his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitiq;*, haud rectè Theophraſtum tranſtulit, *Lib 9.c.13.* *Hiſt.plant.* abijſq; errandi occaſionem præbuit. Hic enim de Scythica radice ſiue glycirrhiza loquens, ſic habet: δύναται δὲ πλεῖν δίψαν σχεῖν ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὸ καὶ τοὺς ἱππακὴν διάγειν φασὶ, τοὺς Σκύθας ἡμέρας ἑνδεκα καὶ δώδεκα, id eſt, *ſitim extinguit ſi teneatur in ore: Qua de cauſa & eam, tum hippace vndecim & duodecim dies vitam tolerare affirmant.* Sed Theodorus Gaza pro hippace Plinium ſecutus hippice vertit, & verbo ad verbum reddito Latinè equeſtrem reddidit, & *Hippice.* in eo etiam turpiter lapſus eſt, quòd ſimpliciter ſitim tolerare verrit, cùm Græcè legatur διάγειν, id eſt vitam agere, turpiſſimè verò cùm radicẽ eſſe arbitratus eſt. Fallitur item Hermolaus, qui hippicen ab hippace differre ſomniat. Mercurialis tamen Hermolao potiùs quàm Turnebo ſubſcribit, (qui in annotationibus in librũ Theophraſti de odoribus, eiuſdẽ cũ nobis ſententiæ eſt,) propterea quòd Theophraſtus aliquid miri de Scythis dicere voluiſſe videatur; duodecim autẽ dies ea radice, & caſeo equino viuere, nullam admirationem habeat: quando (inquit) ferunt, Zoroaſtrem interdum ſolo lacte ſex menſes tranſegiſſe, quod de quodam aliò narrat Athenæus: immo ipſemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuiſſe, plurimam temporis partem ſolo caſeo equino Scythas victitaſſe. Atqui non negauerit Mercurialis, quin illud in Zoroaſtre tanquam *Plinius correctus.* quid admiratione dignum celebretur: Iam verò hippacen, non hippicen legendum eſſe apud Plinium, manifeſtiſſimè conſtat ex hoc eiuſdem loco: *Quadam rurſus exiguo cruſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantq; vires, vt butyrum, hippace, glycirrhizon.* *Li.11.c.vl.* Non placet etiam Geſneri ſententia, qui Theophraſtum ita intelligendum eſſe arbitratur, vt Hippacen loco cibi, glycirrhizam verò ſitis remedium eſſe innuere voluerit, cùm manifeſte vtriq; attribuat vtramq; facultatem: nam etſi hippace, vt oſtendimus, caſeus ſit equinus, quo famem potius quàm ſitim ſedaſſe Scythas veriſimile eſt, ideoq; ab Euſtathio, vbi de Galactophagis, & Galactopotis loquitur, ſecundum Aelium Dionyſium βρῶμα Σκυθικὸν διὰ γάλακτος ἵππειον σκευαζόμενον nuncupatur, tamen Theopompus hippacen etiam vocari ſcribit libro tertio ipſiſſimum lac; Ἱππακὴν (inquit) *Scythicum eduliam ex lacte equino: aliqui oxygala equinum eſſe dicunt Scythis in vſu: idq. bibi, & concretum edi.* Sunt denique qui teſtibus Varino, & Heſychio hippacẽ equile interpretentur. Ariſtoteles Phrygij caſei meminit, ad quem conficiendum, (inquit) equinum, & aſininum miſcent. Equinum caſeum haud ingratum palato eſſe audio.

VSVS IN MEDICINA.

Lactis vis. NON pauca remedia medicis præbet equus, quin vix in eo quiquam reperitur, cui non ſua ſit ad affectum aliquem facultas. Lactis potus teſte Plinio, ventrem ſoluit, id quod Dioſcorides etiam tradit, ſed ventrem turbare addit; magiſque purgare quàm ouillum. Varro etiam, *maximè* (inquit) *perpurgat lac equinum, tum aſininum, deinde bubulum tam caprinum*: ita, & Serenus:

Vel cum lacte capræ ſalſum mulſumq. capeſſes:
Crede tamen potum meliorem lactis equini,
Dicitur hic validos aſinæ peruincere ſuccos.

Camelorum lac quale. Plinius ſcribit tenuiſſimum lac eſſe camelis, mox equabus, craſſiſſimum aſinæ, vt coaguli vice vtantur, ſed quàm benè neſcio: etenim Galenus, equinum (inquit) lac ocyus deſcendit, ſimileque modo aſininũ, quod, & pauciſſimæ pinguedinis particeps eſt, propterea rarò in alicuius vẽtriculo tranſit in caſeum. Marcellus ſerum iſtiuſmodi lactis potui datum, facilè, & ſine periculo vẽtrem molliter purgare dicit: ſed cùm duplex omne ſit ſerum, vnum quod ex caſeo exprimitur, alterum quod per decoctionem ex lacte ſeparatur, Actius hoc nouiſſimũ præſtare aſſerit. Hinc autem de

Seri vis.

A tem de ſuppuratis renibus tractans: Lac (inquit) cum melle poſt puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem equinum, aut aſininum; ad vlcera enim repurganda conducit: poſtea verò cùm repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum, &c. Author eſt Raſis, mulierem, quæ non concipit, ſi lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, concepturam. Inuenio & apud Plinium vuluas collutas iuuari eodem lacte. Idem ait comitialibus dari lactis equini potum. Et aliàs. *In comitiali* (inquit) *morbo, teſtes aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua prodeſt.* Et rurſus: *Comitialibus datur lactis equini potus.* Aliàs etiam eodem lacte venena leporis marini, & toxica expurgari ſcribit. De ſanguine equino Dioſcorides interprete Ruellio ait: Sanguis equarum quæ admiſſuram expertæ ſunt, in medicamenta additur quæ erodunt, ſeptica vocant: vbi Græcè legitur: τὸ δὲ τῶν ὀχειτῶν ἵππων αἷμα σηπτικὸν μίγνυται. Marcellus Virgilius eundem quidem quem Ruellius ſed alijs verbis ſenſum affert; ea ſunt: Miſcetur medicamentis quæ exedendo ſunt, matricum equarum, & quæ admiſſuræ inſeruiunt, ſanguis. Hermolaus Barbarus verò ἵππων ὀχειτῶν de equis maribus, ijſq; admiſſarijs expoſuit, Plinium fortè ſecutus, qui ſanguinẽ equorũ ſepticam vim habere ſcribit: & mox ſanguinem equi præcipuè admiſſarij contra panos, & apoſtemata facere ſcribit: Aliàs etiam equarum prẽterquam virginum ſanguinem erode B re, emarginare vlcera aſſerit. Ex quibus Plinij verbis apparere videtur, ſenſiſſe cum equorum vtriuſq; ſexus ſanguinem ſepticam vim habere: nam erodere, & emarginare vlcera, idem quod ſepticum eſſe ſignificat. Hinc, & Hermolaus in corollario ex hoc nimirum loco, Equæ (inquit) ſanguini vim ineſſe negant, quæ maribus fœminiſque non virginibus. Quòd ad Dioſcoridis verba, ὀχειτῶν, de equis maribus videtur intelligendum. Nunquid verò verùm ſit, equorum ſanguinem hanc vim obtinere, Galenus nunquam ſe experiri voluiſſe tradit, quod non deeſſet ſibi taliũ medicamentorum copia. Aetius etiam equini ſanguinis mentionem omiſit. Habet autem ſuas etiam facultates vſuſque idem ſanguis: Plinius enim regio morbo prodeſſe dici ſcribit: & hippiatri hoc eodem ſanguine ad diuerſos equorum morbos vtuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus: Vegetius enim languentibus in equo membris illitum mederi ait: prodeſſeq; equis, ſi ſanguine ſuo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto animal perfricetur. Idem aliàs. Phragmaticum equum ſic cura: ſanguinem detrahes de matrice, & cum oleo vi C noq; tepefacies totumq; iumentum contra pilos confricabis: Theomneſtus ſanguinem equi alijs medicamẽtis miſceri ait, & illini fractis aut luxatis armis. Fel equinũ etiam maleficæ naturę eſt, ſi Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, vt ideo flamini ſacro equum tange re non liceret. Contrà carnis, & fimi equini in agro paſti vſus ad ſerpentes commendatur, eodẽ te ſte. Ait item hanc carnem ſuum morbis mederi ſe reperiſſe. Auxungia equi ſuffumigata partum mortuũ, ſi Sexto credimus, foras eijcit, & ſecunda ſequitur. Quomodo autem adeps equi curetur, docet Dioſcorides in adipis taurini præparationis mentione, quanquam eius interpretes huius animalis, & aliorum inſuper nomina prætereant. Inuenio medullam equinam à quibuſdam recentioribus miſceri vnguentis ad ſpaſmum. Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel iecur, aluum ſoluit, (inquit Plinius) cæterùm hæc omnia ſiſtunt potius, ſiccantq; aluum, Dioſcorides enim priuatim cœliacis dyſentericiſq; conuenire tradit, vti, & Galenus, necnon, & Auicẽna, & Haly, quorum interpres pro cœliaca affectione diuturnũ ventris fluxũ verterunt: ſed, & ipſemet Plinius, *equi* (inquit alicubi) *coagulum, inter auxilia caliacorum & dyſentericorum tradunt, etiamſi ſanguinem detrahant.* Idem ait farinam dentium equinorum ijſdem ſalutarem eſſe, priuatimq; ſubluuiem ſanare, & inſperſam verendorum cæteris vitijs (de formicationibus verruciſq; prius dixerat) mederi: quod poſtremum etiam annotauit Marcellus. Alias etiam Plinius dentes qui equis primum cadunt, facilem dentionem præſtare aſſerit, infantibus adalligatos: idq; efficaciùs, ſi terram non attigere: ſuperſtitioſius Sextus: Dentes (inquit) qui equis primi nati fuerint, D ſi dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam, & infans ſi equi roſtrum baſiauerit, dentium dolorem non ſentit, & nec equus mordebit infantem. Plinio ſubſcribit Serenus:

Collo igitur molli dentes nectentur equini, *Qui primi fuerint pullo creſcente caduci.*

Cæcilius Bion referente eodem Plinio tradidit ſe didiciſſe ex barbaris, equi linguam inueteratã ex vino, dari ad lienem ſedandum præſentaneo remedio. Marcellus verò arefactam, & ad leuitatem tritam, atque ex vino potui datam ſcribit protinus vtilitatem ſuam ſedato lienis dolore manifeſtare. Idem Plinius, in corde equorum os inueniri affirmat, dẽtibus caninis maximè ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat, demonſtrari. De iecore equi legimus in libro de facilè parabilibus Galeno aſcripto: Equi iecur theca cedrina reponito; deinde Chio vino, & aqua dilutum exhibeto: quibus enim iecur vlceratum eſt, nec amplius exedatur, efficitur. Si mortuus partꝰ ſentiatur, liẽ ex aqua dulci potus teſte Plinio eijcit. Idem teſticulos equinos aridos, vt potioni inſeri poſſint, ait coitus ſtimulare. Lichenes ſunt in equorũ genibus, & ſuper vngulas in flexu harũ partiũ indurati calli, qui triti, & in aceto comi-

Sanguinis facultas.

Lib.28.c.9. Cap. 10.

Lib. 10. de ſimp.fa. c.6.

Lib.3. Lib.1.c.17. Lib.3.c.29.

Feliũ vis.

Axungia vis.

Coaguli vis.

Dentiũ vis. & vſus

Lingua vis.

Oſſis de corde vis. Iecoris. Lib.2.c.38. Lienis. Teſticulorũ

tialibus mederi creduntur, vt Dioſcorides,& Galenus ſcribunt, item Plinius, apud quem etiam E
lego, dentes labentes dici confirmari lichene equi cum oleo infuſo per aurem: & alicubi ſcribit
Fellis vis. calculos expellere lichenes iſtiuſmodi ex vino aut mulſo potos quadraginta diebus. De felle le-
gimus apud eundem tantum inter venena damnari, vt ideo flamini diali equum tangere non li-
Pilorum. ceat: aliàs felle carere equum aſſerit, vt,& alij. Ex pilis equi quoque remedia memorat: *Inguina*
(inquit),*& vlcerum cauſa intumeſcunt: remedio ſunt equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra vl-*
cus. Alicubi ait pilorum aſini cinerem illitum ſiſtere ſanguinem: efficaciorem vim eſſe è maribus
aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito: ſimiliter ex equino capite (puta pilo-
rum cinerem), & femine. Albertus ſcribit pilum equinum ad oſtium domus alligatum, prohibe-
re ne culices aut ciniphes per oſtium inuolent: idem,& apud Raſim legitur, in cuius tamen codi-
Vngularum vis. cibus pullus pro pilus legitur. Cur verò equino pilo circumligata verrucæ tollantur, ratio cui-
dens eſt, quoniam propter aſtrictionem alimento priuatæ areſcunt. Vngulæ equinæ multos ha-
bent in medicina vſus. Cinis earum cum oleo,& aqua illitus panos,& apoſtemata in quacumque
parte deſcutit teſte Plinio, & ſi vrina calefacta admiſceatur, etiam ſtrumas: quanquam Marcel
lus per ſe ex oleo illitum id ea præſtare ſcribat. Vterq. præterea tradit eundem cinerem ex vino,
aut aqua potum, aduerſus calculos prodeſſe. Poſtremo Plinius vngulas iſtiuſmodi ſuffitu ſuo par F
tum mortuum ejicere ait. Sunt,& ipſi equo ſæpè remedio: legimus enim in hippiatricis Græcis
equo ileoſo remedium commendari huiuſmodi. Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cũ
vini cotylis tribus per nares infunduntur. In ijſdem Hippocrates equo ſtrophoſo infundi iubet
Coryj. ramenta vngularum anteriorũ trita in quatuor cortylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino
per nares equo infuſa Hierocles vrinam eiuſdẽ promouere ſcribit. Auicẽna de corio equi ait: Ad-
Sudoris. uſtum illitumq; ex aqua puſtulis, quas bothor vocant, refrigerat eas. Sunt qui tineas, & ſerpen-
tes è ventre hominis exigi promittunt, ſi equi ſudorem cum vrina in balneo biberit. Idem ſudor
miſtus cum vino, potus à grauida facit abortum, vt Raſis ſcribit, & Albertus: qui hoc quoq; ad-
mirandum de eodem ſudore memoriæ prodidit: Si cultelli, vel gladij calefacti ſudorem equi im-
biberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus ſanguine ante mortem animantis manare
non deſinat. In dolore vel grauitate aurium Plinius tradit cõmendari ſpumam, vel equini fimi
Spuma. recentis cinerem cum roſacco; apparet autem roſaceum vtrique addendum, nam,& Marcellus ſic
ſcribit: Spuma equi recens detracta, & cum oleo roſeo infuſa, auricularum quamuis vehementes
dolores reſoluit. Idem Marcellus, ſi ab equitando vexata fuerint inguina aut intertrigenes dole-
bunt, ſpuma equi fricari iubet tanquam præſentaneo remedio. Sed Plinius ad hoc non ſimpliciter G
ſpumam ab ore (id eſt ſaliuam, quæ alterius facultatis, quàm reliqui corporis ſpuma ſudori per-
miſta videtur) inguinibuſq; collectam illini probat, his verbis: *Famina atteri, andriq; equitatu no-*
tum eſt. Vtiliſſimum ad omnes inde cauſas ſpumam equi ex ore inguinibuſq; illinire. Idem ait eandem
ſpumam rubori cum prurigine illini, alij malunt ad hoc vitium oris ſaliuam potiùs quàm aliundè
collectam ſpumam,& ſalſedine ſua mordicantẽ adhibere. Tradit Geſnerus inueniſſe, in feruido
faucium malo quod æſtate nonnunquam graſsatur peſtilenti lue in milites præſertim, cõmendari
hoc remedium; Saliua equi auenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex
Saliua vis. cancris viuis contuſis humorem exprimes eodemque rurſus lauabis. Quod ſi viuos habere non
poteſt, pollinem de cancris aridis in clibano toſtis inſperge: poſtquam equi ſaliua ablueris. Mirũ
quod de hac equi ſaliua tradit Plinius, nimirum tuſim ſanari ea triduo pota, equum mori: quo
loco codices excuſi aliã,& obſcurã lectionem habent. Noſtra verò lectio confirmatur ex Sex-
to,& Marcello: *Equi ſaliua* (inquit Sextus) *ſi biberint phthiſici, & qui malè tuſſiunt, ſani efficiun-*
tur. Expertiſsimum ſanè, equus mortetur. Marcellus ait: *Ad phthiſicos remedium & præſens, & maxi-*
mum: nam etiam vita dubios ſanat, & quibus ſpes ſupereſſe nulla videatur: equi ſaliuam vel ſpu- H
mam cum aqua calida bibendam ter triduum dabis: etiam quem tuſſe intoleranda, & diutina labora-
ri videris, hoc remedio liberabis. agrum quidem ſine cunctatione ſanabis, ſed equum mors ſubita con-
ſequitur. Iam verò ex ſpurcioribus, magiſque abominandis equi excrementis, lotio videlicet,&
Vrina, & Stercoris vis. fimo intus aſſumenda veteres excogitarunt, poſteriſque reliquerunt. Quidam (inquit Plinius)
vrinam equi aquæ ferrariæ ex officini miſcent contra comitialem morbum, eademque potiones,
& ſymptomaticis medentur. Dioſcorides ait armentarij (equi, vel aſini, nã & Auicẽna fimi aſinini
eundem cum equino effectum eſſe ait) qui herba paſcitur, ſiccum fimum liquatum in vino mox
potum contra ſcorpionum ictus magnoperè auxiliari. Plinius etiam ad ſerpentes vſurpari ſcribit
carnem,& fimum equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraque ſcorpionem, & murum
araneũ. Idem ait regio morbo fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ ma-
gnitudine intra diem tertium mederi; eandemque,& ex equino pullo vim eſſe. Ad colicam certũ
aiunt eſſe remedium, ita etiam vt morbus nõ repetat: Fimi de equo, qui auena, aut hordeo paſca-
tur, non gramine, manipulum in dimidia menſura vini (vncias circiter octodecim videtur intelli-

gere)

A gere,) decoques,donec pars dimidia consumatur:hoc paulatim bibendum esse,donèc exhauriatur: fore autē eò vtilius quò exhaurietur citiùs. Cinis istius simi in aqua potus, sistit aluũ, vt ait Plinius. Adventrē fluentē ex Sexto; Equi stercus ex aqua liquefactum,& pericolatũ, si bibatur, facit regressum, Marcellus quoq; simum caballinum comburi iubet, & cinerem istum cum vino vetere misceri, & conteri, sicq; dari dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit. Dysentericis autem,& cæliacis cinerem equini simi salutarem dici quoque; in Plinio legimus. Si partus mortuus sentitur,non solùm lien,vt ex eodem diximus, ex aqua dulci potus, sed, & simum aridum equi eijcit. Extrinsecus verò applicatum hoc stercus vim etiam habet astringendi, vti, & alininum, siue crudum siue crematum. Dioscorides eo sanguinis eruptiones sistit, etiam aceto addito. Albertus,& Rasis addunt,sanguinem reprimere,si recens naribus admoueatur. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, simi caballini (inquit Plinius) cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Marcellus promittit, si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares,hunc eundem simum qui modò egeritur,appositum statim subuenire: idem aliàs etiam ait exprimi simum, dum recens est, eiusque succum naribus trahi ab eo cui importuniùs fluunt. Sed ad fluxum sanguinis sistendum, sexcentis experimentis comprobatum: Stercus equinum recens
B cum creta, & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Serenùs ad sanguinem è vulnere nimis fluentem:

Sine simus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus,

Columella, & Vegetius,ne venæ equi sectæ plus iusto exinaniantur, stercus ipsius iumenti fluentibus venis admotum fascijs obligari iubent. Prodesse item venenatis animantium morsibus impositum rabidi canis exemplo indicat Plinius, dum inquit: *Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoq; calcata noceat, maxime vlcus habentibus: Remedium est simum caballinum aspersum aceto,& calefactum in fico appositum.* Inuenio deniq; anhelitum equorum hominem præseruare à peste. *Anhelitus vis.*

VSVS IN BELLO.

C QVVS corpore animoq; aptissimum bello animal recepto fræno facilè à domino suo regitur, habenisq; paret, & simul tergum aptè illi accommodat, moxque sublimem fert, & concitatissimo cursu, quocunq; ille peruenire cupit, properat: isq; insidens absq. labore admodum quietus, alieno corpore, pedibusque alienis cursum conficit: Iam verò hostium impressionem, vt Aristoteles tradit, non solùm non pertimescit, sed eodem etiam animo in hostem fertur, gaudetq. bellico tubæ sonitu, vt ait Ouidius: *Equi ad bellũ aptitudo.*

Metam.6.

Vt fremit acer equus, cùm bellicus ore canoro
Signa dedit tubicen, pugnaq. assumit amorem.

Orum tradit Plutarchus post obitum apparuisse Osiridi, huncq. multarum rerum vsum edocuisse,præcipuè autem quod animal bello vtilius esset,sciscitanti,equum ei negocio maximè commodum respondisse: Cumq. Osiris Leonem præstare arbitraretur, respondisse Orum:posse quidem Leonem auxilio esse; verùm vbi semel fugam arripuisset irreuocabilem abire; cùm alioqui bellatori necesse esset, nonnunquam cedere, nõnunquam ex acie iam rursum hostes aggredi, proque loco,& tempore fortunæ sese imperijs accommodare;atq; idcirco equum his officijs magis accõmodum esse: vnde Xenophon tertio de Græcorum reditu: vna (ait) re præstant, quod in fuga cer
D tius est illis subsidium. Rectè itaq; & appositè Horatius equum pro ipso terrestri,nauem pro nauali prælio dixit: *Li.1.Carm. Od.6.*

Quam rem cunq. ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.

Hinc & Homero πολεμιστής, Xenophonti πολεμιστήριος, quasi bello aptissimus & vtilissimus, Virgilio bellator,Lucano in bella ferox,alijs bellicosus,militaris,equitis amans,beneuolus eidē, ad tubã exiliens,hostes agnoscens,ordinis obseruans,studiosus ascēdendi accliuia,& decurrēdi prona,murũq.superare fossam supersilire, torrentem trãsilire,fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulũ ascendere,& de tumulo desilire dicitur. Monet nihilominus Vegetius, si equitatu decernendum est,campos eligamus,si pedestribus copijs,loca angusta,fossis paludibus, vel arboribus impedita,atque aliquoties montuosa; In quem locum hæc Steuchius; Factum etiam quandoque, vt qui equitatu satis vtrimq. instructi essent,in prælio tamen vti nequirēt; quòd loca aspera essent,impedita, nimis angusta. Qua de re exemplum in Pausaniæ Phocicis, in prælio circa *Equi epitheta ad bellũ aptitudinem indicantia.*

Thermo-

Thermopylas commiſſo. Iam & fræno ſæpe detrahere coacti equites, quo fidem facerent pedi- E
tibus, non deſerturos: itidem in pedes, eoſdem deſilijſſe, hiſtoriæ teſtes ſunt, & pugnam pedeſtrē
Aeneid.10. pariter cum cæteris capeſſiuiſſe. Virgilius Arcadum exemplo equites pedeſtri certamine parum valere oſtendit, etſi loci natura patitur, fugere:

Arcades inſuetos acies inferre pedeſtres
Vt vidit Pallas Latio dare terga ſequaci,
Aſpera queis natura loci demittere quando
Suaſit equos.

Seruius enim vocem illam, quando, exponit, ſiquidem. Commoditas igitur iſta ad fugiendum ma ior propter loca ſaxis, & arbuſtis, & truncis iam impedita. Sed tamen natura loci non ad fugam eos, ſed dimiſſis equis ad pedeſtre certamen hortabatur. Et ſi verò etiam equi, plerique animoſi ſint, & inſigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine, quidam tamen hac ipſa excellunt, & corporis inſuper viribus pollent, atque hi ſoli bellis idonei ſunt. Camerarius equos bellatores cataphractis arduos ait, & robuſtos, Semicataphractis, ſiue ſagittarijs, aut ſane baliſtra rijs (liceat enim noſtrorum, inquit, temporum ἱπποτοξότας, ita appellare) mediocres requiri. E-
Equites cataphracti. quites enim cataphracti, vt ait Seruius in hunc Virgilij locum. F
Aeneid.11.

Spumantemq́ agitabat equum, quem pellis ahenis
In plumam ſquamis, auro conſerta tegebat:

& ipſi muniti ferro ſunt, & equos ſimiliter munitos habent: de quibus Saluſtius: *Equis paria operimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum pluma adnexerant*: quod etiam probat illud eiuſdem Saluſtij apud Non. Marcellum de genere armorum: *Qui prægrediebantur equites cataphracti ferrea omni ſpecie*. Erat iſtiuſmodi munimentum contra omne telum inſuperabile. Parthi
Parthorum equitū thorax. equitis thorax, vt Suidas annotauit, erat huiuſmodi. Anteriorem eius partem pectus, & fęmora & ſummas manus, & crura ferrū tegebat: poſteriori item, tergum & ceruicem, & caput totum: lateribus fibulæ erant additæ, quibus vtraq. pars coagmētata faciebat, vt eques totus ferreus eſſe videretur. Nihil autem ferrum impediebat, Neq. extenſionē membrorum, neq. contractionem: adeò apte ad membrorum naturam arma apta erant. Eodem etiam modo equum armabant ferro totum vſq. ad vngulas, quod nullam ſuorum armorum vtilitatem caperent equo ante ipſos
Equi q bello magis apti. interfecto. Pro iſtiuſmodi cataphractis militibus equi maximè commendantur Myſi, Pānonij,
Lib.8.c.11, & Sarmatici, ex Germanici ſoli ferè Menapij, quos Cæſar Gallicos vocaſſe exiſtimatur, & Rugi. Sunt & Heluetij in pretio, & Præcipuè Algoici, qui durare diutiſſimè putantur. Olaus Magnus G
author eſt inter veteres Gothorum principes contrarias fuiſſe opiniones de equeſtri diſciplina: Quoſdam videlicet iuuenibus iuuenes, & feroces equos conuenire dixiſſe; ſed euentum eos redarguiſſe, quando nimia celeritate vtentes in præcipitia ruerent, & ruinam. Alios verò vetetanis militibus, iuuenes equos tribuiſſe, hoſq. ſæpè victorias reportaſſe. Virtute enim feſſoris moderabatur, inquit, ferociras equi, vt non tam præcipitanter, quam prudenter hoſtem attenderet. Itaq. apud pleroſq. principes diu hanc rationem eſſe ſeruatam, vt iuniores equis ſenibus, ſeneſq. iuuenibus in prælijs vterentur. Cæterùm nunquid equi celeritate præſtantes omnino in bello
Equi celeres an bello aptiſſimi. præferendi ſint, alios aliter opinatos eſſe reperio, Diomedes pro celerrimis Aneæ equis apud Homerum anceps prælium ſuſcipit, & Agamemnon à Scyonio illo Æthan perniciſſimum equā mercedis loco accipit, vt eum immunem militiæ faceret, timido homini talem anteponens. Fuereque ſæpenumero veloces equi ſummæ vtilitati, multoſq. ex medijs hoſtibus eripuerunt, vt bucephali exemplo didicimus. Contra Probus Imperator, cùm necdum Imperium eſset euectus, perniciſſimum equum fugaciſſimum decere militem dicebat, referrēte Sabellico, & cum Alanico
Probi de celeri equo dictum. bello equus ex hoſte captus eſſet admirandæ pernicitatis, qui captiuorum indicio ferebatur centum miliaria paſſuum ſingulis diebus perpetuo curſu conficere; inque ea celeritate octouos dies H
Lib.7. Enn.7. perſeuerare, eum extra ſortem ab omnibus ei deſtinatum recuſauit: Flauius verò Vopiſcus militi cui ſors ex vrna contigerat, dari iuſſiſſe ſcribit. Omnis vero bellator equus ſiue ad bellum inſtitutus, motu celerior eſt, quam qui in vrbe tantùm deliciarum gratia alitur: quam celeritatem ſuo verſu etiam expreſſit poeta:

Olli per dumos, qua proxima meta viarum
Armati tendunt: it clamor, & agmine facto
Quadrupedante putrem ſonitu quatit vngula campum.

Sunt autem velociores inani ventre: id quod non latuit Valdemarum Saxonum Regem, qui, vt
Equi qui, & quando velociores. Saxo ſcribit, nocte quam belli inſecutus eſt dies, quo Suenonem III Danorum regem, & vita & regno exuit, frænatos ſtare, equos, paſtuq. penitus arceri præcepit, ne ſatietate graues, curſu hebetes forent. At Sueno ex ipſa agrorū ſegete abundè equos refici iuſſit, gnarus ſtomachi ſarcinam curſui impedimento futuram, & hoc ipſum magni ad victoriam momenti fuit. Inuenio, &

ſexus

A ſexus rationem diligenter in bello olim obſeruatã fuiſſe; Scythæ equabus vti maluerunt, quòd vrinã curſu non impedito reddant. Alij equos potiùs probarunt, ſed alij exectos, alij integros, Albertus caſtrãdos eſſe negat, ne timidiores fiant: Magnũ tñ vſum in bello habere equos caſtratos Iulius Ferretrius author eſt, propterea quòd cum minus hinniant, ſe minus hoſtibus prodũt, ſed ſi noctu quid mouendum ſit, animoſos vult, ne ad quiduis obuiũ expauefcant. Teſtatur Capitolinus. Quados populos equis vti ſolere caſtratis, ne aut fęminarum viſu exagitati cunctẽtur, aut in ſubſidijs ferocientes prodant hinnitu denſiore vectores: Turcorum equites, hodieque non niſi caſtratis eaſdem ob rationes vtuntur. Equites autem bellatores non vno modo equis olim in bello vtebantur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vſu agi ſingulos equos, vel equitem inſidentem equo vehi. Non incognita tamen, ait, res. Itaque & Homerus deſcribens Vlyſſis reſidentis diuaricatis cruribus ſuper vna fracta nauis trabe in mari iactationẽ, vſus eſt ſimilitudine equitis agitantis equum ſolum, quem κέλητα vocat. Apparet autem non fuiſſe talis equitationis in bello vſum, ſed in pace tantùm, & oſtentatione agilitatis deſultoriæ. cũ plures equos vnus aleret, & inter illorum curſus, vel vt Homerus ait, volatus ex vna in aliũ inſiliret. Sed nunc ſola hæc agitatio nota, & conſueta eſt, illa autem curulis deſita, & ignota. Vocatur hęc

B agitatio μόνιππος, inuentum Bellerophontis, cui pater Neptunus velociſſimum equum Pegaſum dedit alis præditum. Hæc ille: cæterùm quamuis non dubitem, quin μόνιππος ſit agitatio vnius equi, id quod vox ipſa docet, tamen latiùs præterea extendi hoc vocabulũ reor, pro eo qui ſingulari equo inſidens procurrit, ſiue id ſit pompæ gratia, ſiue aliam quamcunq. ob cauſam, neq. differre puto monippum à celete. Μόνιπποι (inquiunt Varrinus. & Suidas) qui equo ſingulari inſidentes curſu certant. Pręter agilitatem deſultoriam non exiſtimo laudari in celete equo, ſed eum æquitans binos trahens equos, ex laſſo ſumma agilitate, & celeritate tranſibat in alterum: eratque celes equus, plerumq. ephippiatus deſultorij cõtra carebant ephippio. Vtroſq. ni fallor, Varro intelligit his verbis: *Non eodem modo parantur equi ad ephippium, vt ad prædam.* Hinc deſultores, id eſt, equis deſultorijs vtentes Græcè ἁμιππους, & ἁμιππους dici Cælius oſtendit: Heſychius ἅμιπποι συνεζευγμένοι, id eſt iunctos vocat, id quod multis fuit fraudi, qui hamippos iugales eſſe contenderunt, & eoſdem cum ſynoride, & biga. Heſychio lucem dat Euſtathius his verbis: ἅμιπποι κέλητες ἅμα συνεζευγμένοι ἅρμα δίφρου, id eſt, hamippi ſunt equi celetes ſimul iũcti ſine curru. Hoc genus equitum ætate Homeri, atque adeò heroum in vſu fuit, vt innoteſcit ex his verſibus:

C Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζων ἐὺ εἰδὼς
Ος τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα πρὸς ἄστυ διώκει
Λαοφόρον καθ' ὁδόν, πολέες τέ ἑ θηήσαντο
Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες. ὁ δ' ἔμπεδον ἁμφαλὶς αἰεὶ
Θρῴσκων, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δὲ πέτονται.
Vt autem cum vir equis deſultorijs vti bene ſciens
Qui poſtquam ex multis quatuor congreganit equos
Impellens ex campo magnam ad ciuitatem agitat
Publicam per viam, multiq. eum admirando ſpectarunt
Viri & mulieres: hic autem firmiter ſecurè ſemper
Saliens, aliquando in alium alternat: illi autem volant.

Iliad. o.

Deſultores equos (inquit Cælius) video dici à deſiliendo, nam vt Sextus Pompeius ſcribit, paribus equis, id eſt, duobus Romani vtebantur in prælio, vt ſudante altero tranſirent in ſiccũ. Nam & parariũ dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum

D plerisq. morem fuiſſe Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorq. otio integretur alterno. Ego Romanos binos in bello equos traxiſſe non lego: imò verò Liuius de Numidis velut admirabundus id ſcribit, non admiraturus, ſi mos idem fuiſſet in Romana militia. *Numidis* (inquit) *deſultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam ſæpe pugnam in recentem equum exſceſſo armatis inſultare mos erat.* Et Sabellicus Enneid. 5. decad. 7. in reliquo Antiochi aduerſus Romanos equitatu fuiſſe ſcribit equites Tarentinos qui duos deſultorios equos ductabant in prælium. Fuiſſe tamen apud Romanos, deſultores certum eſt, qui equos deſultorios alebant, docebantque, ſed iſtiuſmodi equis Circenſiũ miniſtri, vt ex Caſſiodoro cõſtat, miſſus exituros denunciabant. Et Varro manifeſtò equos belli-cos à deſultorijs diſtinguit, dum ait: *Itaq. peritus belli alios* (equos) *eligit, ac docet: aliter quadrigarius ac deſultor, neq. idem qui vectorios facere volet.* Huiuſcemodi deſultoris meminit, ni fallor, Vlpianus, Digeſt. de præſcriptis verbis: *Tu q. deſultor in his cucurreris, & viceris.* Cicero pro Muræna ait: *Quis neſcio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in conſularem, quaſi deſultorius in*

quadri-

Sexus equorum bellicorum obſeruatus.

Lib. de militia illuſtr ã da.

Equi caſtratis qui vtantur.

Equi ſingularis in bello vſum non fuiſſe.

Equo ſingulari in bello vti, cuius ſit inuentum.

Monippos qui.

Celes vt à deſultorio differat.

Hamippi.

Deſultores equi qui.

quadrigarum curriculum incurrere. Deſultorem porrò deſignat elegiacum illud ſcientiſſimè con- E
cinnatum:

Eſt etiam auriga ſpecies Vertumnus, & eius
Trajicit alterno, qui leue pondus equo.

Meſſagetarum præliũ. Lib.1. Idem Cælius, Herodotus inquit, libro primo ſcribit Maſſagetas eſſe ἱππότας καὶ ἀνιππους, id eſt ex equis præliari, & pedibus. Sed apud Pollucem vbi equitum ſpecies recenſentur, pro ἀνιππος legendum eſt ἀμφιππους. Nam Aelianus de phalange differens, quæ antiſtomus dicatur, à du-

Hamippus. plici frontis, ſeu oris obiectu, quaſi occeps; ita inſtituta, vt medijs tergis inter ſe oppoſitis cõſtet; ita deniq. infert: *Valet hoc inſtruendi genus potiſſimum contra barbros qui loco amni Iſtro vicina incolunt, quos amphippos cognominãt à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios tranſilire conſueuerunt.* Traditum hoc, & à Suida, in parte, quæ eſt de vocabulis rei militaris: ſed hamippos item dictos quandoq. aduertimus: & ita fortè ſcripſit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus diſpoſitos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adequantes curſu, quod adnotarunt Scholiaſtæ. Hæc ille. Pollux autem ait hamippos, duos habuiſſe equos, hoc conſilio, vt alacriori ſemper ad opera vtentes longiùs perficerent iter, & minus defatigarentur. Fuiſſe ve- F
rò etiam aliam ex Alexandri inuentione equitum ſpeciem, qui διμάχοι (à duplici nimirum gene-

Equites dimachi. re pugnæ) dicebantur, quod leuiorem equitis armaturam, & grauiorem peditis habentes apparatum, ad vtramque, pedeſtrem ſcilicet, equeſtremq. expediti eſſent pugnam; Hi in locis equitationis aptis equitabãt minus verò peruijs nõ omnino erant ἀπόμαχοι, id eſt pugnæ inexpertes & malum Lydium patiebantur. Cum enim equum famulus ab eo reciperet: ipſe ab equo deſcendens continuò armatus conſiſtebat, Hos quoque hamippos vocari Heſychius, & Varinus annotarunt his verbis: διμάχαι, οἱ λεγόμενοι ἄμιπποι, οἱ τινες ὅτι μὲν πεζῇ, ὅτι δ' ἐφ' ἵππων μάχονται.

Lib.3.c.16. Sed & miniſtri qui drachmas ſequuntur, videntur rectè hamippi vocari poſſe; item milites illi, de quibus Vegetius loquitur his verbis: *Quod ſi equites impares fuerint, more veterum velociſſimis cum ſcutis leuibus pedites ad hoc ipſum exercitati ijſdẽ miſcendi ſunt, quos expeditos velites vocant,* &c. Id genus pugnæ olim Germanos exercuiſſe tradit Alexander ab Alexandro: Germanis, inquit, aliquando pro conſilio fuit, vt equites dimiſſis equis, ad proximos euaderent, & immiſcentes ſe peditibus, dum fluctuatur acies, hoſti obuiam irent, ideo vt ſpe fugæ erepta, æquato omnium periculo, pedeſtri prælio acrius inſiſterent, vel vt in hoſtes acrius, detractis frænis, cum effuſum curſum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impreſſione facta, vi viam facerent, ſparſoſque, & incompoſitos adorirentur. Sic igitur pugnantes etiam hamippi, ſiue deſultores nuncupabantur, vti quoque cùm duo iuncti equi, alter dominum armatum, alter famulum inermem ducit, quem morem ſua ætate Calliſthenes fuiſſe tradit apud Afros zeugitas, vt famulus inermis in altero, eques armatus in altero ſederet. Sic enim ille in Alex. *Et quidem olim equi duo per- G*
collũ iuncti dicebantur hamippi. Erat autem in altero auriga, in altero miles armatus, & hodie vtuntur Libyes zeugita hoc equorum genere ſtudiosè. Haud ineptè quoque deſultores dicẽtur Celtiberi, qui, vt Suidas ait hoc habebant propriũ in pugna, vt cùm pedites ſuos, laborare viderint, ex eqs deſcẽdentes, eos ordine ſtãtes relinquant. Extremis. n. de loris equorum paruos clauos ſuſpendunt, coſq. ſtudiosè defigunt, itaq. parere docent, & ordine ſtare, dum reuerſi clauos reuulſerint. Aliàs hamippi, ſiue amphippi propriè ſunt deſultores, qui duos equos, abſq. ephippis agitãtes ex altero in alterũ ſubinde mira pernicitate deſiliebant. Hoc modo pugnaſſe; Quados (Hieronymus ait Bohemorũ olim gentem fuiſſe) tradit Capitolinus, & Henricus Stephanus teſtatur ſe vidiſſe exemplar Aeliani in regis Gallorum bibliotheca, quod è regione eorũ verborũ, quæ ſuper hac re paulò ante recitauimus, habebat aſcriptum margini, q̃ nunc Bulgaris vſitatum eſt. Tartari autem referente Sigiſmundo Barone, dum vicinorum prouincias infeſtant, quiſq. duos, aut tres H
equos ſecum ducit, vt vno defatigato, altero tertio uè vti poſſit: Laſſos interim manu ducunt.

In Phocicis. Inuenio præterea tres equos à ſingulis equitibus in bello tractos: Pauſanias enim Gallos tradit duce Brenno cum in Græciam expeditionem ſuſciperent, peditum habuiſſe cẽtum, & quinquaginta millia, equites vicies mille, & quadringẽtos, omnes ad pugnam idoneos: nam veriorem numerum fuiſſe ſupra ſexaginta equitum millia amplius mille, ac ducentos: Singulos enim, inquit, equites famuli ſequebantur duo, in equis, & ipſi, & equeſtrium artium maximè gnari. Ij prælian-
tibus dominis, in extrema acie conſiſtentes, ei erant vſui, vt ſi fortè equus eſſet amiſſus, ſtatim ſuũ ſubmitterent, ſi vir concidiſſet, ſeruus in eius locũ ſuccederet: Quod ſi vtrũq. belli impetus euertiſſet, iã præſto erat tertius, qui pro demortuis locũ teneret. Iam verò, ſi vulnera primarius ille accepiſſet, è ſecundarijs alter ex acie illum ſubducebat, alter verò ſaucij vicem ſubibat. Arbitratus autem Pauſanias hanc Gallorum militiam ad imitationem Perſarum fuiſſe inſtitutã; nam & hi, inquit ſelectos habent milites decies mille quos immortales vocant. Tantum intereſt

quod

A quod commisso demum prælio hi succenturiant, Galli inter pugnandum integros, vel cęsis, vel saucijs supplemento esse iubent: Atque hanc quidem equestris pugnæ institutionem patria voce Trimarciliam nominat: equum enim marcam appellant. Sed vt ad Camerarij sententiam reuertamur, qui equites monippos, id est singulari equo vtentes apud veteres non in frequenti vsu fuisse scribit, meo iudicio non vsque adeò verum est. Scribit quidem Pollux Homero equos monippos fuisse incognitos, sed Homerus celetes, siue monippos in prælium non adducit, quia tantùm heroas introducit pugnantes, quos magis decebat ex curru, quàm ex equo pugnare: alioqui ex equo pugnare multò antiquius est: præterquam enim quod Plinius testatur, Thessalos qui Centauri dicti sunt, habitantes iuxta Pelium, docuisse ex equo pugnare, antiquitatis ciusdem lucupletem testis est Lucretius, pugnatum prius ex equo tradens, mox ex curru bijugo, deinde ex quadrijugo, tandem falcatis: inquit enim:

Trimarcisia. *Lib. 1. c. 10.* *Et singulari equo pugnare antiquum esse.* *Lib. 5.*

Et prius est repertum in equi conscendere costas
Et moderanter hunc frenis, dextrasq; vigere,
Quam bijugo prius est, quam bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum ascendere currus.

B Qui ex curru pugnant parębatæ vocabantur, vt constat ex hoc Homeri:

Parabatę. *Iliad. Ψ.*

Ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται ἠιόχοι τε id est.
Currum inscenderunt parabatæ, ac aurigæ.

Aristophanis interpres currum inscendere solitos ait hoplitem & parębatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primùm. Plato, vt scribit Pollux parębatem, anabatam micraspida vocauit. Dionysius parębatas accipit pro aurigis, quos Athenienses epibatas vocabant. Currus ipsos Græci ἅρματα βολιμαῖα dicunt. Ad hos duobus adhibitis equis heroes depugnasse, scribit Philostratus, & apud Pollucem legimus pugnasse Libyes è bigis (ἀπὸ δίφρου) & equis iunctis, vt Homeri heroes quoque: διφρείαν autem quandam vocari Libycam, aliam Persicam, Lacomicam aliam. Δίφρος alias etiam est locus in curru, in quo parębates, & auriga sedebant; à duobus illis, quos ferret, dictus, quasi δίφορος, vt tradit Eustathius in explicatione horum poetæ verborum ἐκ δίφρου δ' ἐδησε. Hæc itaque multos impulerunt, vt crederent ex solis bigis depugnasse illos priscos, Hectoremque adhortantem equos suos hoc versu apud Homerum:

Lib. 8. *Ex curru pugna.* *In iconibus Lib. 1. c. 10* *Iliad. Ψ.* *Iliad. Θ.*

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πέδαργε, καὶ Λάμπετε δῖε.

Binos tantum nominare, eorumq. cuiq. suum ascribi epithetum, ξάνθον, & λαμπωνα enim equorum
C eius propria nomina esse, πόδαργον, & αἰθωνα adiectiua: quam opinionem suam, vt probent, vtuntur his poetis verbis, ἀτρύτωνε, ἐφοπατρῆτον, & σωιδήτον, quæ dualis sunt numeri, & proinde dicta ad equos bijuges, aiuntque non fuisse vsos olim heroas quadrigis, sed bigis tantùm, & vnico iugali equo: quòd si verò quadrigis vsi sunt, duplici remone vsos, vt est apud Aschylũ, ἐν διρύμοισι πῶλοι. Quidam ad maiorem terrorem Græcis incutiendum, & vt cæteros antecelleret, quadrigis vsum esse dicunt Hectorem, quatuorq. Illa nomina pro equorum Hectoris nominibus agnoscunt, ac frigidam esse, & insipidam aiunt priorem sententiã, quod duo epitheta duobus proprijs equorum nominibus, cum tamen distincta sint coniunctionibus, attribuant. Et reuera Homerus quadrigas etiam agnoscit in Odyssea, cum nauem Phæacicam dicit currere ὡς τε πτερὸν ἠὲ τετράορος ἱππος. Cæterùm ne quis solos heroas Græcos curribus decertasse arbitretur: fuit idem mos apud alios etiam receptus. Dauid de inimicis suis ait; *Hi in curribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus*: ex quibus etiam verbis notum est non solùm ex curribus, sed ex equi priscos depugnauisse, quod antea dicebamus. Dimicantium ex curru non eadem vbique fuisse arma reperio: Græci enim heroes, vt sępe apud Homerum videre est, nominatim in Glauci, qui aurea cum æneis cum Diomede permutabat, armis toti erant induti: Indi verò
D vt Herodotus meminit, eandem quam peditatus suus gestabant armaturam, & curribus suis subierant equi, & asini agrestes. Horum peritiam in pugnando ex curru laudat Aelianus: *Indicum* (inquit) *equum exultantem, & immoderatius excurrentem continere, & coercere, habenas adducere, vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrium scientiam instituti sunt hi: frano ipsos flectere assueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: verumtamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conficiendum orbem manuum robore opus est, & summa rei equestris scientia. Qui huius disciplinæ sunt experientissimi, & callidissimi agitatores currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cùm duos milites ferre queat.* Hæc ille. Quamuis autem ex curru pugnarent, monipporum tamen equitum more, signum prius tubæ expectabant, vti discimus ex hoc Euripidis:

Trimarcisia. *Lib. 1. c. 10.* *Et singulari equo pugnare antiquum esse.* *Lib. 5.* *Parabatę.* *Iliad. Ψ.* *Lib. 8.* *Ex curru pugna.* *In iconibus Lib. 1. c. 10* *Iliad. Ψ.* *Iliad. Θ.* *Pſal. 19.* *Arma pugnãtium ex curris.* *In Rheso Act. 5. in fi.*

Χορεῖτε, συμμάχης δ' ὁπλίζεσθαι τάχος
Ἄνοχθε, πλῆχθ' αὐχένας ξυναρίδων

Πώνιε

Πόσις δ' ἐχόντας χρὴ μίσειν τυρρηνικῆς E
Σαλπιγγος αὐδῶν, id eſt.
Ite, & ſocios armaticitra moram
Iubete, equoſq. iungite curribus;
Nam accinctos laboribus oportet expectare Thyrrenę
Tubę ſignum.

Currus falcati. Defalcatis curribus, quos Macrobius currus cũ falcibus nuncupat, ſæpe mentio eſt, in bellis, quæ cum Armenijs, Parthis, alijſq. contiguis populis geſta ſunt. Monipporum equitum ex armaturæ genere diuerſa ſunt nomina. Siquidem alij ſunt cataphracti, alij accataphracti. Cataphracti vocantur, qui non ſolùm ſua corpora, ſed etiam equos lorica, vndiq. muniunt. Hi, vt ſcribit Vegetius, à vulneribus quidẽ tuti ſunt, ſed propter armorum impedimenta, & pondus capiũtur ſumma facilitate. Ammianus Marcellinus ait etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equeſtres copias cataphractarios recenſet ſagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæſaris oratione de Perſis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Cathphracti alij haſtati, vel contati dicuntur, alij ferentarij. Haſtati manus conſerunt, & cominus haſta decertant, quorum F alij ſcuta gerunt, & inde ſcutati dicuntur: alij ſine ſcuto haſta impugnant, qui nomine ſpeciali (id eſt ſimpliciter, vel generali vocabulo) haſtati vocantur, & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus ſolent dimicare: quorum alij iaculis, alij arcu vtuntur. Iaculantur quos Tarentinos vocamus; arcu vtuntur, qui equites ſagittarij (ἱπποτοξόται) & à nonnullis Scythæ etiã vocantur. Tarentinorum duo ſunt genera, nam & alij longiùs iaculantur, & ob eam rem equites iaculatores (ἱππακοντισταὶ) dicuntur, & Tarentini ſpeciali vocabulo (Suidæ etiam ἀκροβολισταὶ) alij cùm ſemel, aut bis iaculum miſerunt, manus de cætero cùm aduerſario conſerunt, & cominus pugnare incipiunt, non ſecus quàm quos haſtatos vocari retulimus: leues hos nominari ſolitum eſt. Agminales equos Budæus Pandectis intelligit ταγματικοὺς, qui agmen exercitus ſequuntur ad conuehenda impedimenta. Ab hiſce omnibus equitibus differebant Sagartiorum equites, de quibus Herodotus Perſicum equitatum deſcribens. Sunt quidam (inquit) Nomades homines qui Sagartij appellantur, cultu inter Perſicum, & Pactycum, qui attulere equitum octo millia, armaturam, neq. aheneam, neq. ferream aſſueti ferre, præter pugiones, vtentes reſte è loris conſerta, qua freti in prælium eunt: Has cum hoſte congreſſi inijciunt in ſummum, laqueos habentes, qui laqueus cùm aut equũ, aut hominem adeptus eſt, eum ad ſe trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Nunc de equorum armis dicamus. Quæ à fronte propendent, prometopidia; quæ ab auribus, parotia pareia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent (inquit Cælius) proſternidia verò quæ pectus; parapleuridia, quæ lateribus obiacent: parameridia, quę femoribus, ſolet ea vulgus coxalia appellare: paracnemidia, tibijs apponi conſueuerunt. Tranſtulit iſthæc ex Polluce. Quomodo autem muniri, & armari debeat equus bellator, docet Xenophon circa finem libri de re equeſtri, vnde ferè Pollux ſua mutuatus eſt vocabula. Inuenio, & fictitiorum equorum aliquando in bello vſum fuiſſe. Saxo enim in hiſtoria Daniæ Regnorum eius regionis regem, cùm imminentem animaduerteret exercitum Diani, & Daxonis, diffidẽtia copiarũ habita, equos æneos ductilibus rotulis ſuperpoſitos, ac verſatilibus curriculis circunductos, in confertiſſimos hoſtes maxima vi exagitare præcepiſſe aſſeuerat: eamq. rem tantum ad laxandam aduerſariorum aciem valuiſſe, vt vincendi ſpes magis in machinamento, quàm milite repoſita videretur: namq. intolerabilem molem quicquid impulit, obruiſſe. Indi, referente Alberto Veſputio faſcinant equos certò ſibi perſuadentes, ita tutiores in bello fore: faſcinant autem hoc modo: Ignem parant ex ramis cuiuſdam herbæ, quo equum immergunt, verba quædam interea murmurantes, mox equũ totum inungunt vnguento quodam tenui, eoq. modo quindecim, aut viginti diebus equum penes ſe cuſtodiunt, nec ab vllo alio videri volũt. Habuere, & partes quædam equi vſum in bello, nerui, corium pili, & vngulæ. Sauromatæ (referente Pauſania in Atticis) qui plurimos equos alunt, vt dictum eſt, & non ad bellum tantùm vtuntur, ſed etiam dijs immolant, & cibo adhibẽt; vngulas colligunt, purgant & diuidunt ad ſimilitudinem ſquamarum in draconibus, aut inciſionum in viridi fructu piceæ; deinde perforant, & neruis equorum boumq. conſuunt ad vſum thoracum (ad hanc plane ſimilitudinem ferrei hodie fiunt thoraces, ex ferreis annullis compacti: zachos vocamus) qui quidem Græcanicis, nec inelegantiores, neq. firmiores ſunt; facilè enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus ſuſtinent. Neruorum verò equinorum non is tantùm quem diximus vſus fuit, ſed etiam in arcubus, quod diſcimus ex hoc Philoctetis veteris Tragici:

Tendimus nervo Tela reciproca, Concita equino.

Meminit eiuſdem quoque vſus Ouidius inquiens:

Monipporũ equitum diuerſitas. *Lib. 3. c. 23.* *Clibanarij.* *Loricati equites qui.* *Tarentini.* *Lib. 7.* *Equorum arma.* *Li. 21. c. 31.* *Lib. 1. c. 11* *Equi fictitij* *Lib. 19.* *Faſcinatio.* *Thorax militaris ex vngulis eq.* *Neruorum vſus.* *De Ponto lib. 1, eleg. 2.*

As

A *At semel intensus nervo levis arcus equino*
Vincula semper habens irresoluta manet,

Meminit,& Accius apud Varronem: *Reciproca tendens nervo equino concita tela.* Contexuntur inde etiam funes. De corio frontis,& iubæ pilis sic scribit Herodotus: *Aethiopes qui sunt in Asia,pleraque arma quæ Indi gestabant, pelles q; frontium equinarum, cum auribus atque iubis in capitibus, vt ipsa iubæ pro cristis essent,& hirtæ aures equinæ rigerent.* Prisci verò Græci ex caudæ equinæ pilis, confectis cristis superbiebant, cuiusmodi,& Achilli, alijsq; heroibus Homerus imponit, implicitas aureolis cincinnis. Hinc ἱπποκορυστὴς, & ἵππουρις, qui tales galeas habet, vt antea dictum est. Meminit huius vsus quoq; Theocritus de Syracusis loquens, ——ἱππείαι δ' κορυσσόμεναι ἴθειραι, ideſt, & equinæ iubæ galeam inumbrant: Mos ni fallor ad Italos peruenit. Nam, & Virgilius inquit: *Aere caput fulgens, cristaq; hirsutus equina.* Et Claudianus in Gigantomachia de galea Martis: *Lib.7. Cristę ex pilis. Aeneid.10*

——*Splendidior igni*
Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes
Arrexere iubæ.

B Eædem equorum setæ tum de cauda,tum de iubis ad balistas vtiles asseruntur,licet arcus vel balistæ cęteraque tormenta,ni funibus neruilibus intenta, nihil prodesse dicantur,vt ait Vegetius. Turcarum vexilla non indigent renouatione; quandoquidem lignorum militarium vicem supplent referẽte Petro Bellonio equinæ caudæ pili varijs coloribus infecti,extremę hastæ affixi. Ne verò setę istæ è manibus elabantur,lubet hoc loco alios quosdam earum vsus recensere. Tradit idẽ Bellonius,mulieres in Turcia vulgatiores velum sibi hinc contexere,quo faciẽ tegunt. Et alias inquit lyras Aegyptiorum ex singularibus istiusmodi pilis non cõtortis fides habere, esse autem vel singulas,vel ad summum binas. Ex eisdem setis tendiculæ fiunt siue laquei ad capiendas aues, necnon funiculi siue lineæ ad capiendos pisces,ὁρμιὰς Græci vocant. Multi hosce Homeri versus de iride: *Lib.4.de re milit. Li.3 Obser. c.25. Alij vsus pilorum. Lib.2. Obs.*

Ἣ δὲ πολυβδαίνῃ ἰκέλη ἰσβυσσόν ὄρουσεν
Ἣ τιπατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἰμβαῖα,
Ἔρχεται ὠμηστὴν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, ideſt,
Ipsa autem glandula plumbea similis in profundum dilapsa est
Quæ in agrestis bovis cornu posita
C *Descendit crudioris piscibus mortem ferens,*

Ita accipiunt, vt putent veteres boum crinibus ad hamorũ funiculos conficiendos fuisse vsos,sed errant hi, inquit Plutarchus, nam setis equinis vtebantur masculis, cùm equarũ caudæ vrina madefactæ setas habeant inualidas. Meminit eiusdem rei decimoseptimo problemate de causis naturalibus. Fiunt,& hodie ex setis istis cribra, quod Gallorum inuentum esse Plinius asserit. *Cribrorum*(inquit)*genera Galli è setis equorum inuenere.* Tota verò nunc ferè Germania caudis equorum pectines barbę,& capillorum sordidos detergit,vt scribit Iacobus Dalechãpius in scholijs suis ad ca.45.li.9.Plinij: Nostri verò penicilli absterſorij ex suillis setis cõstare videntur; longè enim,& crassioribus,& durioribus pilis constant,quàm vt equinas setas esse liceat suspicari. Mirum omnino, & penè fidem nõ habet, quod de equinis setis narrat Gaspar Balbus in itinerario suo in Indiã Orientalẽ. Est autẽ hoc: Naue,vt fit,à procellosis fluctibus quassata, vel ad scopulos allisa vt aquã per rimas admittat, vnus ex peritioribus nautis, in mari se submergens, baculũ quendã, cui affixę sunt istiusmodi setæ,eousq; nauis fundo affricat,donec occulta quadã vi illæ à rima absorbeãtur. *Lib.de soler tia animal. Cribra seta cea.*

D

VSVS IN VENATIONE.

EQVOS venationi aptos κυνηγετικοὺς Græci vocant. Oppianus author est mares ad venationis vsum præstare fęminis duplicem ob causam, videlicet quòd hæ minus celeres sint ad longos per nemora cursus, & quòd equi eis adhinnientes, feris se prodant. sed vtraq; ratio friget; nam equa celeritate, cursuq; longiore equos nonnunquam vincit, quemadmodum de Scythis dictum est, & non hinnient equi, nisi equabus permisceantur, quod temerarium foret. Budæus ait in venationibus habere oportere equos Pegasidas (ideſt celerrimos) ad desultoriam vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Ob eandem celeritatem vtebantur olim veredis, nam, & hi cursu sunt pernices. Testis huius vsus est Martialis: *Qui ad venationem præstent. Veredi celeres equi.*

Stragula succincti venator sume veredi, Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Et aliàs rursus:

Parcius vtaris moneo rapiente veredo Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Sæpè ſatisfecit præda venator, & acri E
Decidit excuſſus, nec rediturus equo.
Inſidias & campus habet; nec foſſa, nec agger,
Nec ſint ſaxa licet, fallere plana ſolent.
Non deerunt qui tanta tibi ſpectacula præſtent
Inuidia fati, ſed leuiore cadunt.
Si te delectant animoſa pericula, Thuſcis
Tutior eſt virtus, inſidiemur apris.
Quid te fræna iuuant temeraria? ſæpius illis
Priſcæ datum eſt equitem rumpere quàm leporem.

VSVS IN ITINERE FACIENDO.

Equi hodæporici.

HODOEPORICOS equos vocat Pollux, quibus communiter in itinere faciendo vtimur: nos itinerarios, vt Cælio placet, dicere poſſumus. Ab his puto differũt, F
quos δρόμικους vocabant, quaſi curſores, cùm tamen curſores potius nos dicamus, qui ijs vehuntur, quos Latinis veredarios à veredis nuncupari ſcribit Cælius ex Procopij interprete. Veredos, inquit, ſi non aberret interpres, alias æris non

Veredarij qui.

multi, apud Procopium Perſici belli ſecundo libro, equos vocat publicos. At Procopius veredarios intelligere videtur eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. Alij à caballis caballarios dicunt. Fuiſſe autem iſtiuſmodi equos publicos in hoc vſu, docemur ex Ammiani Marcellini his verbis. *Tranſeo quod quidam per ampla vrbis ſpatia ſubuerſoſq́; ſilices ſine periculi metu properanter equos vehunt publicos. ſignatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem, vt ait Comicus, domi relicto.* Tota penè Europa poſtas vocat quaſi poſitos collocatoſquè certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes: vt recentes ſubinde habeant. Lege autem cautum eſt, ne quis ijs præter armillatos curſores niſi iuſſu præfectorum, aut magiſtratuum vtatur: Cælius hanc impetratam facultatem,

Poſtæ.

tractatoriam vocari ſcribit. In Gallia teſte Budæo chartulam accipiunt publico chirographo ſubſcriptam. Contrà rotulatores ibi vocantur publici curſus præfecti, nobis magiſtri poſtarum,

Curioſi qui

Firmico curioſi, quamuis quidam curſores legendum eſſe velint. Nihil autem mutandum eſſe conſtat ex rubrica de ijs in codice Iuſtiniani, & in vita Chryſoſtomi legimus: ἐλαύνοντος ὑπὸ τῶν χειριώντων τὰς πολείος ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Inuenio & apud Varinum ταχυπώλων, exponi, ταχεῖς ἵππους ἔχοντων. Curſores iſtos publicos intelligit Manilius, cùm canit: G

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe *Nuncius, extremum, vel bis penetrauerit orbem.*

Equi pegaſides.

Sunt qui Pegaſarios curſores dicunt, & equos item Pegaſidas à Pegaſo alato equo, quod perniciſſimo curſu breuiſſimi temporis ſpatio longiſſimum iter ſubinde per ſtationes mutatis equis conficiant, ac quodammodo volare videantur. Commendantur ad hoc Turcorum caballi, teſticulis, vt plurimùm ademptis, cantherios, vt diximus, vocãt, perniciſſimi, necnon, & placidi, quales in vijs, hoc eſt itineribus probari Varro quoq; prodidit, ideoq. diſcrimen maximè inſtitutum, vt equi caſtrarentur. In Italia & Gallia multiſq; alijs regionibus decimo quoquo milliari iſtiuſmodi dromici

Lib. 2. c. 23.

equi ſunt diſpoſiti. Scribit verò Paulus Venetus Magni Cham regis Tartarorũ emiſſarios & nuncios ſuas manſiones habere diſpoſitas per vigintiquinq; milliaria vſq; ab extremos imperij limites, ita vt in locis etiam vaſtis alioquin & deſertis huiuſmodi diuerſoria triginta, aut quadraginta milliaria diſtantia reperiantur. Cõſecere autem ſic diſpoſitos equites vno die ducenta, aut trecẽta milliaria, relictis ſubinde equis feſſis, & recentibus ſubſtitutis. Budæus in pãdectis tradit antiquos nõ H

Curſus vehicularis.

equis expeditis, vt hodiè, ſed vehiculis vſos fuiſſe: vnde (inquit) curſus vehicularis, qui publicus dicitur lib. 12. Cod. idq; planũ fieri ex Plutarcho in Galba, his verbis: *Nymphidius verò non mediocri indignatione affectus eſt, cùm conſules ſeruos publicos deſtinaſſent quibus ferenda ad Imperatorem ſenatus conſulta præberent, quibus ſcilicet ipſis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari ſolent, vt ijs ſtatim agnitis ciuitatis magiſtratus tabellariorum curſum accelerent, in commutatione vehiculorum datis deductoribus* Iulianus Imperat. in epiſtolis: ἄξει σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χειρώμενον ἑνὶ καὶ παρίππῳ. Idem alibi, χρῆσθαι δὲ ὀχήματι δημοσίῳ μέχρι σρατοπέδου τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἑνὶ παρίππῳ.

Parippus quid.

Ducet te autem curſus publicus, vno vtentem vehiculo, & parippo vno. Quid ſit autem parippus, videbis in lege quarta de curſu publico, & angarijs, & parangarijs lib. 12. Codicis: vbi parphiphus pro parhippus legitur ab interpretibus poſt Accurſium. Ibidem paraueredus pro eodem

Paraueredus.

dicitur, hoc eſt, qui veredo vno ſuper numerum vtitur diplomate comprehenſum, vel ſuper numerum ſolitum, vt in ſuperioribus exemplis Iuliani principis. Hucuſque Budæus. Cæterùm publicum

A bilicum hunc equorum cursum antiquum,& è fisco fuisse disertè ostendit Vvolfangus Lazius medicus,& Romanorum regis historicus. Pertinebat ad fiscum principis (inquit) & cursus publicus. Et mox paucis de massa auri,& argenti interpositis: Cursus fiscalis à fisco quemadmodum denominatus erat,ita sub fisco eiusq. quæstore fuit, cuius cursus vestigia in Cameris Austriæ principũ videmus,in veredarijs illis quos vulgò Camerpotten, ideſt fisci tabelliones vocamus, qui & ipsi acceleratis itineribus in prouincias ablegantur, & mutatis ad festinationem iumẽtis cursum perficiunt,quemadmodum qui Postam,vt nos loquimur,equitant:qui cursus publicus olim,& clauicularis appellabatur. Meminit verò cursus fiscalis, Aelius Spartianus in historia Hadriani:*Statim cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem grattam nihil prætermittens,infinitam pecuniam quę fisco debebatur,priuatis debitoribus in vrbe,atque Italia, in prouincijs verò etiam ingentes summas remisit.* Porrò meminere cursus publici subinde inclinantis imperij authores,cùm de equis dispositis,& mutatis ad festinationem iumentis loquuntur. Capitolinus de Pertinace:*Deinde præfectus cohortis à M.Aurelio Imp & præside Syriæ,quod sine deplomatibus cursum vsurpauerat, ab Antiochia ad legatum suum vre coactus est*. Ammianus Marcellinus lib.20. *Cuius post abitum bene Iulianus cogitans,& prudenter,sciriq. volens quòd præsenti peperciſſet,charta-*

B *tes eius cum re familiari intactã,publico cursus vsu permisso ad Orientem redire iussus imperauit*. Et iterum lib.21. *Quo rumore perculsus præfectus prætorio Taurus,vt hostem vitans externũ, maturè discesſit,vectusq. mutatione celeri cursus publici,transitis alpibus Iulijs, eodem ictu Florentiam ibidẽ præfectum secum adduxit.* Idem lib.20.clauicularem hunc cursum appellat: *Quo textu ad Comitatũ perlato lectoq. Iulianus contemplans rationales querelas, cum familijs eos ad Orientem profici ſci præcepit, clauicularis cursus facultate permissa.* Meminit huius cursus,& Sidonius Apollinaris lib.1.epist.ad Heronium:*Egresso mihi Rhodanusia nostræ mœnibus,publicus cursus vsui fuit, vtpote sacris apicibus accito, & quidem per domicilia sodalium propinquorumq.* Recenset, & Codex præfecturarum Scoti curiosum vnum cursus publici. Cassiodor.lib.5.Variar.in epist.Theodorici regis ad Mannilam Sa ionem,cursum publicum,& equos cursuales magisterio officiorum subijcit, & huic in formula magisterij scribit lib.6. *Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est, diligentię suę distrietione custodit, vt solicitudines nostras quas consilio iuuat, beneficio celeritatis expediat.* Sunt verò qui initia huius cursus,alij quidem a Cyro,alij à Xerxe,Regibus Persarum,alij deniq. ab Augusto petant,veluti Tranquillus Xenophon quidem lib.8. videtur Cyro ascribere; quem refert videlicet, vt celeriùs sentiret ea quæ maximis locorum interuallis distabant, stabula

C equorum tantum separata feciſſe quantum itineris die vno equus facere posset. Quibus locis nõ solùm equos constituerat velocissimos quosque, verùmetiam equorum custodes, quibus,& virũ addiderat,qui esset aptus ad literas accipiẽdas,quæ ferebantur,easq. tradendas: quiq. reciperet equos defatigatos,atq; homines,& alios recẽtes substitueret. Atqui Herodotus,antiquus,& ipse author,in Vrania, initia huius per equorum mutationem festinantiæ, à Xerxe Persarum rege deducit, in illa memorabili fuga Persarum,cùm victi à Leonida,& Themistocle in Græcia, nõ sine dedecore fugam domum maturaſſent.Trepidum quippe,& omnia timẽtem Xerxem,equites per intetualla sic dispoſuiſſe,diei itinere ab inuicem remotos,vt sicubi Græci Persas insequi cogitarent,primus indicare secũdo,secũdus tertio posset,& ita in infinitũ. Quòd verò Augustus quoq; Cęsar hunc cursum instituerit,vel saltẽ renouauerit intermissum, aut in ordinẽ deniq. redegerit (quod nostra memoria Maximilianum constat Cæsarem feciſſe) testatur Sueton. in Augusto, ita scribens:*Et quò celerius,ac sub manum adnunciari cognosciq. posset, quid in prouincia quaq. gereretur, iuuenes primùm modicis internallis per militares vias,deinde vehicula dispoſuit. Commodius id visum est,vt qui à loco ydẽ perferunt literas,interrogari quoque,si quid res exigat,possent.* Hæc Tranquillus: à quo videtur T.Liuius dissentire,qui multò ante Augusti tempora, huiusmodi mutationis iumẽ-

D torum,accelerationis gratia, atq; equorum dispositorum apertè meminit: Siquidem lib.6.dec.3. ita scribit: *Romanis Tragillanus nuncius, diem noctemq. itinere continuato,ingentem attulit terrorem, tumultuosiùs quàm allatum erat,cursus hominum affingentiũ vana* Et rursus lib.7.quartæ dec.*T.Sempronius Gracchus longè tunc acerrimus iuuenum ad id delectus,per dispositos equos propè incredibili celeritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam peruenit*. Idem lib.1. quintæ decadis. *Legati qui repentè aliquò mitterentur, singula iumenta per oppida, iter quà faciendum erat, imperabãt.* Ex quibus luce clarius apparet, longè ante tempora Augusti Cæsaris cursum publicum Romanis fuisse vsurpatum. Qui quanto semper vsu huic populo extiterit,hi declarabunt authores,qui eius res gestas annotarunt: quos inter nominatissimus Corn.Tacit.in vita Iulij Agricolæ ita scribit: *Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente sic accelerari, quę tristis audiret*. Herodianus lib.2. historiæ Augustæ, de Macrino fugiente locutus: *Famam quoque*, ait, *suæ fortunę præueniens: quippe ingenti studio commilitones vehicula vrgebant, quasi Macrino adhuc rerum potiente magnis de rebus mitterentur*. Sic Ammianus Marcelli-

Lib.2.comment. Reip. Rom.
Cursus fiscalis.
Cursus clauicularis.
Cursus publici initiũ.

nus lib.14.ſcribit. *Pandente itaquè viam fatorum ſorte triſtiſſima, qua præſtitutum erat eum vita,& imperio ſpoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emenſis, venit Patauionem oppidum Noricorum, vbi reſerata ſunt inſidiarum latebra omnes:* Et ſubdit: *Inde alijs ſuper alia vrgentibus literis, exire,& decem vehiculis publicis, vt præceptum erat, vſus, relicto palatio omni præter paucos thori miniſtros,& menſa quos aduexerat ſecum, ſqualore concretus celerare gradum compellebatur.* Idem lib.15.ſequenti: *Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat, igneus turbarum incenſor, raptos eius calceos vehens, equorum permutatione veloci, vt nimietate cogendi quoſdam extinguerent, præcurſorius index Mediolanum aduenit*: Et iterum ſub finem lib.21. de concilijs epiſcoporum tractans, quæ ſub Conſtantio Cæſare multa celebrata ſunt: *Chriſtianam religionem abſolutam,& ſimplicem anili ſuper ſtitione confundebat, in qua ſeruanda perplexius, quàm componenda grauius, excitauit diſſidia plurima, quæ progreſſa fuſius aluit concertatione verborum, vt caternis antiſtitum iumentis publicis vltro citroq; diſcurrentibus per Synodos quas appellant.* Huius hiſtoriæ curſuſque publici meminit, & Euſebius in vita Conſtantini. *Hoc vnuſquiſque dum enititur, occupat alios Imperatoris libello. Hic Hieroſolymam eundum eſſe properè dixit: ita Phœnicia profecti, opera publica ad curſum vſi ſunt.* Cæterùm non ſolùm Cõſtantini ſæculo curſum publicũ fuiſſe in vſu, verum etiam ſub Zenone, & Anaſtaſio per Sueuiam quoq; parochos fuiſſe, colligi poteſt ex his verbis Caſſiodori lib.5.Variar.in epiſt.Theod.regis ad Seuerianum V.S.Sueuiæ præpoſitum: *Iudices quoque prouinciæ, vel curiales, atq; defenſores, tàm de curſu, quàm de alijs rebus illicita dicuntur poſſeſſoribus irrogare diſpendia.* Veredi qui a curſu Græcis dromonarij, latine curſuales proprio nomine appellabantur: de quibus Caſſiodor.lib.14.ſacræ hiſt. *Inuenit Theodoſius*, inquit, *quendam virum animo habituq; cõporis fortiſſimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus ad terminos Romanorum,& Perſarum,& rurſus totidem remearet ad Conſtantinopolim.* Porrò huic Palladius erat nomen: vnde nimirum Palladij equi dicti ſunt Iureconſultis, & parauered, parangariati. Meminit veredorum idem Caſſiodor.lib.2.Variar.cognitionum, in epiſtola Theodorici regis ad Dromonarios. *Et ideo comiti ſacrarum largitionum noſtra præcepit authoritas, vt in Hoſtienſi loco conſtituti debeatis, quatenus fiſcali humanitate recreati, excurſus cum veredarijs per alueum Padi more ſolito faciatis: vt diuiſo labore equis publicis debeat ſubueniri: quando curſus veſter non atteritur, qui per vias liquidas expeditur.* Et iterum lib.4.eiuſdem: *Illuſtris,& Magnifici viri Comitis patrimonij ſuggeſtione comperimus, Dromonarios viginti,& vnum de cõſtituto numero mortis incommodo fuiſſe ſubtractos.* Idem lib.eod.in epiſt.ad Godiſcalcum Saionem: *legatorum itaq; veſtrorum ſuggeſtione comperimus, curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari. Et quos nos publicis neceſſitatibus cupimus cuſtodiri, in vſum cognouimus priuata voluntatis aſſumi.* Et iterum lib.5. *Excedentium improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare, vt ſine Gothus ſit, aut Romanus qui ſine noſtra, aut eorum quorum intereſt euectione veredum præſumit attingere, per vnum equum centum ſtatim ſolidos à te cogatur exoluere. Et de illis quoque pari ſecuritati cenſemus qui ſupra euectionum numerũ, curſuales equos vſurpare præſumunt.* Caballatio, à caballis videlicet quo nomine curſus publicus apud Francos nominabatur, vt appareat, non minus,& hunc morem diſpoſitorum equorũ in curſu publico à Romanis ad Francos peruenisſe. Iureconſulti lib.12. Cod.tit. de annona militari, Caballationis verbo vtuntur pro munere publicos equos alendi ad curſum publicum, quod modò Poſtæ magiſterium vocatur. Luidbrandus Ticinenſis, quem ſub Othonib. floruiſſe conſtat, caballicatarum literarum meminit, nimirũ alludens ad eas literas quas curſores publici in caballis per itinera mutatis perferebant. Sed placet authoris huius verba inſerere, quæ libro hiſtoriæ eius tertio extant, cap.14. *Arnoldus Botariorum,& Charentanorum Dux, cùm non multum ab Italia longè diſtaret; collectis copijs, quatenus Hugoni regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam ea ex parte primã Italiæ Marchiã pertranſiens, Veronam vſque peruenit. In qua à Milone comite, atque Rhaterio Epiſcopo libenter ſuſcipitur. Quod Rex Hugo vt audiuit, collecto exercitu, ei obuiam iuit: cumq; eodem peruenisſet,& caballicatus, vt vulgò aiunt, circumcirca dirigeret,&c.* Cæterùm parangaria Perſica voce curſus publicus vocabatur,& parauèredi propriè dicebãtur, qui vltra ordinariam curſus publici functionem negotiatoribus,& alijs inſeruiebant, qui abſq; diplomate hunc vſurpabant. Equidem extãt nobis Auſtrijs omnes illæ quatuor curſus accelerati rationes. Primò nãq; fiſcus habet ſuos curſores,& veredos, quos appellamus fiſci tabelliones: deinde & equites mutatis iumẽtis literas ĩ aula, & ex aula Regis in Italiã,& Belgas vſq; celerrimo itinere perferunt. Manet & tertium genus potiſſimum in Hungaria,& Auſtria inferiori, quod per vehicula velocia vſurpabatur. Sunt & parauered, de quibus locus Caſſiodori lib.5.Variar.eſt accipiendus: *Parauerederum ſubuectiones exigere eos, qui habent veredos adſcriptos, prouincialium querela cõperimus, quia nullum planè finatis præſumere: quãdo per turpiſſimos quæſtus,& poſſeſſor atteritur,& cõmeantiũ celeritas impeditur.* Præterea quemadmodũ ratio curſus publici quandam ſub fiſco eiuſq. præfecto quæſtore candidato fuerat (quem vel Cancellario noſtri temporis, vel Cameræ ſuperintendenti comparauimus) ita in hãc

Palladij equi.

Caballacio.

Caballicata literæ.

Parãgaria.

Parauered.

vſque

A vsque diem postam hi dirigũt; soletq. illius magister, siue præfectus cùm Camerę Imperialis iudicis in Germania, tùm cancellarij cameræq. superindentis dicto audire: & literas in cursu publico allatas his ipsis, quos diximus, viris, & non alijs, reddit. Denique sunt in cursu nostro publico, veluti, & olim erant, Saiones, siue curiosi, parochi, portitores, tabellarij, tractatorens, hippocomi, & parippi. Curiosi qui posterius Saiones à Theodorico Rege Gothorum regnante in Italia cognominati sunt, hodiè magistri postarum, quorum subinde meminit Cassiodorus in libro Variarũ cognitionum. Codex præfecturarum vnum generalem curiosum cursus publici enumerat & per singulas prouincias singulos. Erant autem non multum inferiores his, quos tempore Valentiniani primi, Gratiani, Theodosij, & Honorij, agentes in rebus vocabant Romani. Præerant autẽ cursui publico, & negocia principis per cursum publicum expediebant, & res omnes ad præfectos prætorio, curiamq. principis referebant: vnde & nomenclatura illis accessit: quales hodiè Turcarum tyranno vocantur Zausij: & si volumus ad nostram transferre Rempublicam, quales pœnè sunt apud nos qui vocantur nuncij cameræ. Cassiodor. lib. 4. in epist. Theodorici Regis ad Godiscalũ Saionem ita scribit: *Legatorum, atque nostrorum suggestione comperimus, cursuales equos frequenti vsurpatione fatigari.* Et subdit: *Nullum praterea Saionum discursus facere patiaris, sed ad causam, ad* *Saiones. Curiosi.*

B *quam directus fuerit, vno tantùm itinere permittatur accedere, vel redire: quibus in superiorem mulctam cadat interdicta frequentia paripporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendartos volumus, non migrare censemus.* Parochi tametsi nostro sæculo, qui olim Chorepiscopi erant, nominantur, erant tamen Romanis in publico cursu mansionum præfecti, qui & equos dispositos, & cibum currentibus præbebant, quales hodiè sunt, qui inferiores postæ magistri dicuntur. Meminit M. Tull. Cic. lib. 13. Epi. *Ariathes Ariobarsani filius Romam venit: vnle opinor regnum aliquod à Cæsare emere: nam quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo, non habet. Omnino cum Sestius noster parochis publicis occupauit. Quod quidem facilè patior. Verumtamen quod mihi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per literas, vt apud me diuersetur.* Huc alludit, & Horatius primo sermonum: *Parochi.*

Proxima Campano ponis qui villula, tectum
Præbuit: & parochi quæ debent ligna salemq.

Et iterum. ------*Vertere pallor,* *Tum parochi faciem.* Vbi Porphyrio in commentarijs, parochos dispositos in via, ligna, & salem ijs præbere solitos scribit, qui Reip. causa peregrinabantur, alias Copiarij dicti. Atque inde factum est, vt metaphoricè omnes qui publicos cibos ministrabant, nõ quidem veredarijs, sed in ciuitatibus passim, parochi sint appellati. Hinc est illud Pomponij Læti *Copiarij.*

C in Constantino: *Qui comitibus, & ducibus pro augmento imperij consenuerant, dabantur agri villæq. vt necessaria suppeterent, quoad viuerent, parochias vocabant.* Meminere in hoc significatu parochorũ, & iureconsulti in Authenticis Iustiniani, his verbis: *Colonarum ius est,* inquiunt, *veluti si domum valentem centum solidos, & præstantem pensionem solidorum decem, aliquis acceperit ab Ecclesia, vel pro ea solidos tres singulis annis se daturum pensionis nomine, vbi eam redemerit fortè minori pretio, spondeat. Hæc autem appellatur parochos.* Fuerunt & parochi alia voce Græcis dicti paranymphi, qui sponsam ducebant, vt Suidas scribit. Vnde scribit Pausanias, cùm noua nupta ad ædes mariti deduceretur, in currum ascendere ipsam solitam, & in eius medio collocatam, ab vna parte maritum, ab alia parochum, qui sibi affinitate proximus esset. Cæterùm quod vox ista postea Chorepiscopis sit tributa, arbitror ex eo factum, quòd publicum cubum, hoc est, sacram Eucharistiam administrarent ijs, qui illis in cura animarum subiecti essent. Vnde legitur in Canonico iure, decem homines facere parochiam. Tabellarij serui cursus publici appellabãtur, qui in veredis siue equis dispositis currebant, à tabellis duplicatis, hoc est, diplomate dicti, quo erant insigniti, cuiusq. authoritate, & inspectione cursum vsurpabant. Meminit Herodianus lib. 3. hist. *Quare tabellarios aliquot ex his qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines, cum literis mandatisq. ad eum mit-* *Paranymphi. Tabellarij.*

D *tit.* Et iterum lib. 4. *Has igitur literas, vt mos est, cum reliquis obsignatas dat ignaris qui ferrent tabellarijs. Illi consueta vsi itineris celeritate, ad Antonium prouenium; quo ille potissimùm tempore ad aurigandum se parabat, ac iam currum conscenderat: ita ei reddunt integrum epistolarum fasciculum, in quibus erant, & litera qua ad Macrinum pertinebant* Huc pertinet, & locus Iulij Capitolini in Marco philosopho, & alter Marcellini lib. 22. qui sic habet: *Additisq. festinando itinere noctibus, prouinciarum militiæq. rectoribus insinuare noui principis scripta, omnibusq. sententijs occultius scisciatis remeare velociter cum responsis, vt comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi matura consilia querantur, & cauta. Hac tabellarios fama praueniens, index tristium casuum velocissimè prouincias volitabat.* Tractatores qui habebant tractatoriã licentiam adducendi equos in cursu publico: de quibus iurecõsulti duodecimo Codicis titulo de tractatorijs, & statiuis. Hippocomi qui equos dispositos in mansionibus curabant, *ἀπὸ τῦ κομίζειν*, id est, nutriendo, recensentur iure consultis in l. non patimur, lib. 12. Codicis. Parippi qui præter numerum in tractatoria comprehensum, vehicula, & equos agebant: quod nostro tempore, qui aliquò loco sunt, & aliquò accelerant, *Tractatores. Hippocomi. Parippi.*

rant, in vſu habent. Meminerunt Iureconſulti eodem duodecimo Codicis in l. parhippum, licet E
falsò parhippum legatur. Meminit, & Suidas in dictione παρίππευσαντες. Fit mentio quoque
parhipporum hoc ſignificatu à Caſſiodoro lib. 5. Variar. *Et de illis quoque pari ſecuritate cẽſemus,*
qui ſupra euectionum numerum curſuales equos vſurpare præſumunt: parhippis quin etiam non vltra
centum libras iubemus imponi. Atque hæc cùm de curſu publico, tùm de fiſco, ſub quo is curſus
Stratores. & equi diſpoſiti fuerunt: Pertinent ad curſum publicum, & Stratores. hi erant, quos Princeps
mittebat ad ciuitates, neceſſitate aliqua, quibus in curſu publico parochi cogebantur mutare e-
quos. Hæc itaque omnia Lazius, ex quibus luce clarius eſt, veteres non ſolis vehiculis vſos in
publico curſu, ſed etiam equis, imo etiam ſæpius equis quàm vehiculis, quibus, vt ego conijcio,
vtebantur cum curſuri numero equos ſuperarent.

VSVS IN TRIVMPHIS.

OVanta exiſtimatione, & vſu Romanis triumphus fuerit, ijs manifeſtum eſt, qui Liuij
decades legerint, & Taciti Auguſtam hiſtoriam; cum alijs claſſicis Romanæ Rei- F
publicæ authoribus, quique tam diuerſos antiquiſſimos numos examinauerint, in
quibus victores de ſuis victorijs triumphantes ſe poſteritati depinxerunt, triumphali curru inſidentes. Quàm difficulter etiam ad triumphos admittebantur, quin
tametſi res maximas pro emolumento Romani populi geſſiſſent, niſi publico Senatus decreto,
Triumphorum genera. & omnium calculis, vt oſtendit Liuius libro primo quartæ Decadis. Triumphorum autem quin-
que diſcrimina fuiſſe inuenio, videlicet, per currum quadriugorum equorum, per vnum equum
ſolum, cui triumphans inſidebat, per quadriiugos elephantos (de quo ſuo loco) caſtrenſem, &
imaginarium: qui nouiſſimi, eo triumphi nomine vix digni: & qui cum elephantis fiebat, erat ra-
Triumphus magnus. Ouatio. riſſimus. Priores duo, triumphi nomine præcipuè intelliguntur; ſed qui curru fiebat quadriiu-
gorum equorum, magnus cognominabatur, & propriè triumphus dicebatur: alter qui vno fiebat
equo, dicebatur paruus, & ouatio. Ouationem autem dicebant, non ceu ouationem, ideſt cla-
morem Parthicum, ſicuti multi putauere, tametſi ouantes illam canenteſq. tranſmittant, vt Plu-
tarchus inquit, ſed quia cùm in magno triumpho, & plena victoria bos, in ouatione immolari ouis
conſueuerit: Qui ouationem merebatur, vno equo vtebatur, & à plebeis, vel equitibus Roma-
nis deducebatur ad Capitolium, & de ouibus ſacrificabat, quamuis Sabinus Maſſurius pedibus G
Triumphandi modus. ingredi ouantem dicit, non ſequentibus eum militibus, ſed vniuerſo Senatu. Qui autem trium-
phabat, equis albis vtebatur quatuor, & Senatu præeunte in Capitolium de tauris in eo ſacrifi-
cabat. A principio vrbis, non curru triumphali, nec equo vehi triumphantes, ſed pedibus incedere aſſueuiſſe: poſtea equo vectos, demum curru quadriiugo triumphaſſe ſcribit Alexander ab
Lib. 1. c. 22. Lib. 3. En. 2. Alexandro: Sabellicus tamen ex Dionyſio tradit Romulum Acrone Ceninenſium rege vita, &
Romuli triũphus. armis ſpoliato, purpura indutum, caputquè laurea præcinctum, quadriiugo curru vrbi inuectum,
expreſſamquè tum primùm legitimi triumphi formam, miraturquè a Liuio id prætermiſſum: &
propterea forſan (inquit) Plutarchus in Poplicola Valerium Conſulem tradit victis Hetruſcis
Tarquinium reducere tentantibus, triumphantem inde primũ Conſulũ quadriga vrbem inijſſe,
Lib. 11. de re militari, cap. 2. & 3. eamque rem auguſtam ſpeciem, & magnificam, non odioſam præbuiſſe. Contrà Robertus Val-
turius Romulum non rectè à Dionyſio dici ſcribit, curru eſſe vſum, & ex eo quòd Romuli ſtatuæ
ſpolia ferentes, pedeſtres fuerint, pedeſtres quoque eius triumphos arguit; poſtmodũ verò Tar-
quinium Priſcum huiuſmodi currus, & equorum quatuor formam, & magnificẽ tiam triumpho ſta-
tuiſſe memorati, ab Hetruſcis tamen prius ſumptam, & in vſu habitam; affirment licet (inquit)
alij Poplicolam primum in curru tali pompa triumphaſſe, quam & ipſam vt maiorum legibus plu- H
rimis, & maximis ducibus conceſſam, ſic nonnullis ademptam denegatamq. non ſine maximis ra-
Lib. 4. tionibus inuenio, ſic Valturius. Ego autem haud falsò id à Dionyſio ſcriptum exiſtimo. Romu-
lum enim quatuor albis equis triumphaſſe, etiam Propertius aſſerit, dum canit:

Hinc Tacient, Ramnes q. viri, Luceres q. coloni, *Quatuor hinc albos Romulus egit equos.*

Cur albis equis triumphatum. Quod verò albis potius, quàm alterius coloris equis triumpharent, nõ ſine aliquo myſterio factũ
Lib. 5. dec. 1 Lib. 7. Iouis currus fuiſſe videtur. Liuius ad Solis, & Iouis imitationem feciſſe Romanos non obſcurè indicat, Camil-
lum ſcribens captis Veijs, ita triumphantẽ ingreſſum vrbem, ciues alienę inſuetos inſolentiæ of-
fendiſſe quòd Solis, ac Iouis currum æquiparaſſe moliretur. Legimus autẽ apud Herodotum, Io-
uis currũ, qui in exercitu Xerxis, Xerxen ipſum præcedebat ab octo equis albis tractũ. Valturius
pcitato loco Coſsũ, & Marcellũ opima ſpolia ab hoſtibus ferẽtes, quadriiugo curru inuectos eſſe
tradit Erichthonij exẽplo, qui victor quadrigam, & equos quatuor primus iunxit in Græcia. Porrò
erant ipſi equi triũphantem vehentes ſuis ornamentis cõdecorati, ideſt phalerati, atq; inſuper co-

ronati,

A ronati, coronatumq. vehebant triumphantem. De equis coronatis extat teſtimonium Ouidij in Faſtis: *Lib. 5.*

Illa datos faſces commendat, eburque curule,
Illa coronatis alta triumphat equis.

Inde alibi etiam inquit ad Auguſtum: *Lib. 2. de Tri. Eleg. 1.*

Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte
Inque coronatis fulgeat altus equis.

Et rurſus de Germanico: *lib. 2. de Pō to eleg. 2.*

Te quoque victorem Tarpeias ſcandere in arces
Læta coronatis Roma videbit equis.

Seruius in 2. Georgicorum currum triumphantis ſcribit fuiſſe inauratum, ipſum verò triumphantem equis albis, capite lauro coronato Capitolium aſcendiſſe. De laurea corona meminit idem poeta Ouidius in elegia ad eundem Germanicum: *Triumphantis currus.*

Tempora Phœbæa lauro cingentur, Ioque
Miles Io magna voce triumphe canat.

Et Tibullus lib. 1. Eleg. 7. *Lib. 4. de Tri. eleg. 2*

B *At te victrices lauros Meſſalla gerentem*
Portabat niueis currus eburnus equis.

Sæpe & aurea induebantur chlamide, vt teſtatur idemmet primo de arte:

Ergò erit illa dies qua tu pulcherrime rerum
Quatuor in niueis aureus ibis equis. *Li. 1. eleg. 2*

Huc pertinet, & hoc Tibulli:

Ille licet Cilicum victas agitante catervas
Ponat, & in capto Martia caſtra ſole:
Totus, & argento contextas, totus, & auro
Inſideat celeri conſpiciendus equo.

Quo loco equus meo iudicio ſumitur pro ipſo curru triumphali. Pretioſiora quæ ab hoſtibus in bello parta eſſent, triumphantes præ ſe agebant, vt ex mille hiſtorijs notum eſt, Ouidius: *Li. 2. de Pō to eleg. 8.*

Sic fera quam primò pauido Germania vultu
Ante triumphantis ferna feratur equos.

Poſtmodum verò vt ornatior adhuc eſſet triumphus, arcus præterea erigebatur, per quem triū-
C phans ingrediebatur, vt inter alios meminit Claudianus in ſexto Honorij conſulatu: *Arcus triūphalis. lib. 8.*

At ego fremebam geminos quibus altior ires
Electis candoris equos, & nominis arcum
Iam molita tui per quem radiante decorus
Ingredere toga, pugnę monumenta dicabam
Defenſam titulo Lybiam teſtata perennt.

Idem Claudianus triumphum pulcherrimè deſcribit his verſibus: *li. 6. paneg.*

——Talis ab Iſtro
Vel Scythico victor veniens Gradiuus ab axe
Depoſito mitis clypeo, candentibus vrbem
Ingreditur trabeatus equis, ſpatioſa Quirinus
Frena regit, currumque patris Bellona cruentat
Ditibus exuuijs, tendentem ad ſydera quercum
Præcedit, lictorque, metus cum fratre pauore
Barbara ferratis innectunt terga catbenis
D *Velati galeas lauro, propinqꝫ ſugales*
Formido ingentem vibrat ſuccincta ſecurim.

Filij triumphantium, vt legimus in oratione Ciceronis pro Muræna, præſertim prætextati, in equis ſedere conſueuerunt. Quòd ſi verò hoſtis ab vtroque conſule ſuperatus eſſet, ille tantùm quadrigas triūphat, in cuius prouincia res eſſet geſta, vt Liuij, & Neronis exēplo oſtendit T. Liu. his verbis: *Inter ipſos, ne cùm bellum communi animo geſſiſſent, triumphum ſepararet, ita conuenit, quoniam in prouincia M. Liuij res geſta eſſet, & eo die quo pugnatum eſſet, eius fortè auſpicium fuiſſet, exercitus Lilianus deductus Romam veniſſet, Neronis de prouincia deduci non potuiſſet, vt M. Liuium quadrigis vrbē ingredientem, milites ſequerentur, C. Claudius equo ſine militibus inueheretur. Ita conſociatus triumphus, cum vtrique tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collega ceſſerat, gloriam auxit* Tanto itaque glorioſius ac honoratius erat quadrigis triūphare, quam ſolo equo ouare: vnde dicebat Ouidius, ſcribens ad Ruffinum: *Filij triumphantium.* *li. 8. Deca. 3* *Li. 3. de Pō to eleg. 13*

Credo, breuique fides aderit, geminabis honorem

Filius

Filius, & iunctis, vt prius, ibit equis. E

Lib. 4. Eleg. 12. Poſtremò ex hoc propertij pentametro,

Cuius honoratis oſſa vehantur equis:

Sepultura triumphalis diſcimus oſſa mortuorum, qui in vita ſeſe honeſtiſſime geſſiſſent, triumphali ſepultura ſolere efferri: vbi tamen veteres libri habent, *vehantur aquis* hoc ſenſu, ſint digna quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in Elyſium transferat: cæterùm ſi in primo ſenſu legatur, eam intelligemus elatam triumphali ſepultura ob vitam integrè caſteque actam. Sic, & idem poeta ſcribit,

Lib. 3. *-------Et à me*
Nata coronatis Muſa triumphat equis.

VSVS IN INSIGNIBVS.

Scutum Achillis, & haſta. Act. 2.

CVTVM Achillis inter alia inſculptum habebat ſolem cum ſuis equis: lancea verò equos ſolos. Meminit Euripides in Electra:

Ἐν δὶ δορὶ φοίφι τετραβάμονες ἵπποι ἴαυλλον, κἀλαινὰ δ' ἄμφι νῶτ' ἴσο κοτος, id F

eſt: *Poſtremò in haſta lethifera quadrijuges equi vibrabantur, quibus niger à tergo excitabatur pulvis.* Fuit verò etiam equus ex ſignis militaribus apud Romanos, vt inter alios teſtatur Plinius, vbi de aquila tractat: *Romanis eam legionibus* (inquit) *Marius in ſecundo conſulatu ſuo propriè dicauit. Erat & antea prima, cum quatuor alijs, lupis, minotauris, equis, apris, quæ ſingulos ordines antecibant. Paucis antè annis ſola in acie portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum eà abdicauit. Ex eo notatum, non ferè apud legiones vnquam hybernatum eſſe in caſtris, vbi aquilarum non ſit tugum.* Hæc ille. De hoc equorum ſigno (inquit Robertus Valturius) nihil præclarum, nihil exploratum ſatis habeo, niſi quòd per huius animantis fortè ſpeciem cùm bellis interſit, plurimumque valeat, Martis commoditatem deſignare voluerint, tum quia præſagit hoc animal pugnam, & gloriæ, & victoriæ cupidum eſt, tum quia armatos vehit, tum quia ſit velox, nonnunquam vt Martem decet, & impetu ac furore maximo plenum. Pierius Valerianus in poſterioribus etiam ſæculis militares quoſdam ordines, qui ſub equitum magiſtro militabant, dimidios rutili coloris equos duos in alba parma ſeſe quodammodo laceſſentes, orbe viridi, cuius luteus erat vmbilicus, interpoſito, prætuliſſe ſcribit, eoſque Mauros feroces appellatos eſſe: equos item duos dimidiatos coloris lutei, G in cæruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auerſos profilentes à centro, quod luteum in medio rubræ peltæ pro vmbilico appoſitum erat ita vt ab ipſa pelta trames coloris eiuſdem ad rubrum vſque ambitum protenderetur, cuius ordinis fuiſſe, inſigne qui ſagitarij ſeniores Orientales appellabantur. Militabantij ſub magiſtro militum Præſentiali nuncupato. Fuiſſe, & luteũ equum in imo parmæ ferruginæ coloratioris, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circuibat. ſecundorum Theodoſianorum hunc fuiſſe cylpeum, qui ſub eodem militum magiſtro ſtipendia faciebant. Hi nimirum Theodoſij principatu in militiam adlecti. Fuiſſe denique, & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma geſtabat; in medio viridis orbis conſtitutus, cui quadrupedes toto inniti pectore videbatur: eam Conſtantiã nuncupatam, & ſub magiſtro peditum meruiſſe, Conſtantio quippe principe inſtitutam. Antonius Auguſtinus tradit dialogo ſecundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus ſuis numis auerſo latere inſculptum habere equum, cum adiunctis his literis ÆQVITAS, extareque etiam- H num quem equulum (Caualloto) dicunt. Additque ſe ex alijs intellexiſſe equum fuiſſe regum iſtorum inſigne, ſed qui vili, & detrito ſtratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quaſi nouum, & recens expoſtulãs: ephippij que typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacauallo equum etiam habet pro inſigni, velut in balneo ſe reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacauallo ſignificat: jcum lemmate: *Ingredior Rhœbus, Cyllarus egredior.* Gens eſt belli armorumque ſtudioſiſſima. Saxonum principes pro inſigni armorum in militaribus ſignis pullum equinum habuere, vt inter alios ſcribit Cranzius in hiſtoria Saxonum, atrum ante baptiſmum, poſt verò candidum: inde Oſtphalos, qui vltra, ac Vveſtphalos qui citra Viſurgum ſiue Veſatum habitant dictos. Nam equinũ pullũ (inquit) Saxones ſua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Oſtphalis) euanuit, & permanſit appellatio generalis Saxoniæ, quod terra illa nouis principibus ſæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus eſt ortus Brunſuicenſis, poſtea, & ille ſciſſus in aliquot principatus. In occidua verò prouincia manſit appellatio Vveſtphalorum qui equinum pullum prætulerunt. Quæ gens iam ſe Saxonicam appellari non patitur: probro ducens, ſi quis Vveſtphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rurſus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant) Saxonum ducem ad fi-

Lib. 4. Hierogl. *Mauri feroces.* *Sagittarij ſeniores Orientales.* *Theodoſiani ſecundi Conſtantia dicta legio.* *Neapolitanorum numus cum in ſculpto equo Bagnacaual lenſium inſigni.* *Saxonum inſigne.* *Lib. 2. c. 2.* *Cap. 4.*

Lib. 10. c. 4. *Equus inſigne Romanorum.* *Lib. 11. de re militari.*

dem

A dem Christi conuersum, cùm armorum eius insigna, quæ militaribus signis præferebat, pullum equinum haberent atrum, postquam victus à Carolo Magno de tenebris gentilium errorum per uenisset in lucem veritatis, iussu Caroli Magni in album commutauisse. Ioan. Goropius Saxones ait nigrum sibi pro insigni pullum sumpsisse, quàm longissimè ab albo remotum, vt docerent se animosissimos, & bellatores fortissimos esse, & difficillimè frœna, & iugum admittere. Videmus enim nigros (inquit) equos, si nulla alba nota insigniantur, ferè indomitos manere. Spadices, & glaucos quia nigredinè albedini sic habent admixtã, vt nigredo superet, à Virgilio laudantur illi quidem ad vsum, quia facilius domari queant: sed ad generosum animum, & frœni impatientem significandum, commodiorem tesseram fuisse pullum nigrum in clypeo gestare. Hac igitur ratione nigrum equum Saxonibus insignium loco acceptum credit: eumque, postquam à Carolo domiti essent, ac iugo Christiano subiecti, in album commutasse: quo significarent, se superbiam peruicaciam, & effrenem licentiam, qua perpetuò recalcitrabant, nec rectorem ferebant, moderari velle: sic tamen, vt generosum animum, & eius symbolum retinerent, sed mutato colore, temperatiores ac faciliores ad regendum se fore pollicerentur.

Lib. 6. Saxonicorum.

Equi nigri generositas.

B

VSVS IN ELECTIONE PRINCIPIS Charinthiæ.

AENEAS Pius in capite de Charinthia libelli eius quem Chronicis Beneuenusti tanquam supplementum adiecit, de ridicula electione principis eius prouinciæ hæc scripta reliquit: Imperium Charinthiæ Australes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus principes Reipub. gubernationem init, solemnitatem nunquam alibi auditam obseruant. Non longè ab oppido Sancti Viti, in valle spatiosa vetustæ ciuitatis reliquiæ visuntur, cuius nomen temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis latè parentibus, marmoreus lapis erectus est. Hunc rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditatis iure debetur: à dextra bos macer nigri coloris astat, à sinistra pari macie deformis equa. Frequens circa eum populus, & omnis rustica turma. Tum princeps ex aduersa pratorum parte procedit, purpurati eius proceres ambiunt. Vexillum

C ante ipsum, & insignia principatus comes Goritiæ, qui palatij curam gerit, inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi princeps, per se ipse rustici speciem gerens. Agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusque, & baculus in manu gestnas pastorem ostendit. Quem postquã rusticus ex lapide venientem conspicatus est, sermone Slauico (sunt enim ipsi Charinthiani Slaui,) Quis hic est, inclamat, cuius tam superbum incessum video? Respondent circunstantes, Principem terræ aduenire. Tum ille, iustusne iudex est (salutem patriæ quærens, liberæ conditionis, dignus honore? Estne Christianæ cultor fidei, & defensor? Respondent omnes, est, & erit. Rursus ille, quo me iure ab hac sede dimouebit? At Goritiæ comes; Sexaginta denarijs abs te (inquit) locus emitur: Iumenta hæc tua erunt, bouem, & equam ostendens: vestimenta quoque principis, quæ paulò antè exuit, accipies: eritque domus tua libera, & absque tributo. Quibus dictis, rusticus leui alapa principi data, bonum iudicem esse iubet; & surgens, iumentaque secum abducens, loco cedit: princeps verò conscenso lapide, nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquum iudicium populo promittens. Ferunt, & aquam frigidam rustico allatam pileo, bibere, tanquam vini vsum damnet. Deinde ad Ecclesiam Solensem pergit, quæ

D in propinquo tumulo sita est, vbi peractis sacrificijs, princeps rustica indumenta deponit, paludamentumque induit; conuiuatusque splendidè cum proceribus, in prata reuertitur, ibique pro tribunali sedens, ius petentibus dicit, & feuda confert. Hactenus ille.

Vt Charinthiæ princeps eligatur.

E

PICTVRÆ. STATVÆ.

Lib. 6. c. 9. Apellis equus.

APELLES (inquit Sabellicus) æmulantium ambitione ſæpè vulgi iudicio ſuperatus eſt: prouocauit inde ad naturæ tribunal, eſtque ab ea victor iudicatus in equi figuratione. Huius rei mentionem habemus apud Plinium his verbis: *Eſt, & equus eius* (Apellis) *ſiue fuit, picturæ certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: namque ambitu æmulos prænalere ſentiens ſingulorum picturas inductis equis oſtendit. Apelles tantum equo adhinniuere: idq. poſtea ſemper illius experimentum artis oſtentatur.* Cælius quoque ex libro ſecundo Variarum Aeliani non procul ab initio, ſcribit, cùm apud Epheſum Macedo Alexander ſuam ipſius intuitus imaginem, pro virili ab eodem Apelle factam, non ſatis pro picturæ dignitate laudaret; fortè verò interim equus inducereturꝰ, qui ad pictum equum mire adhinniret, tanquam verum planè aſpirantem, reſpondiſſe Apellem: Orex, equus quàm tu expreſſior multò eſt, ac veritati proximior: ſed Græcè legitur, ὁ μὲν ἵππος ἰσχυρότερος κατὰ πολύ: cæterùm ſi γραφικώτερος exponatur, meliore in F diſcernendis picturis iudicio præditus, argutior fuerit reſponſio, & vocabuli γράφος vim exactiùs exprimet. Pinxit eodem Plinio teſte Clytum equo ad bellum feſtinantem, & galeam poſcenti armigerum porrigentem. Fecit, & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Nos quoque ſuprà ex Aeliano notauimus Apelli Epheſio reprehenſionem attuliſſe, quòd in palpebra inferiori equi pilos appinxiſſet: alios autem, non hoc Apelli accidiſſe, ſed Niconi dicere, cùm tamen ſcientiſſimè cæteras partes pinxiſſet. Me-

Chilia. 12. c. 423.

minit huius picturæ etiam Tzetzes, qui item Niconen, vel ſecundum aliquos Polygnoſtum pictorem in Pœcile porticu equum cum pinxiſſet, pilos tradit addidiſſe inferioribus palpebris per ignorantiam, cùm cætera egregiè pinxiſſet. Inter nobiles Euphranoris Iſthmij tabulas,

Li. 35. c. 11. Vlyſſis ſtultitiam ſimulantis icon. Canis mira pictura, & equi.

Epheſi fuit teſte Plinio, Vlyſſes ſimulata veſania, bouem cum equo iungens: & Athenion Maronites Glaucionis Corynthij diſcipulus pinxit in vna tabula, quaque maximè inclaruit, agaſonem cum equo. Protogenis Rhodij tabularum palmam habet Ialyſus. Eſt in ea canimis mirè factus, vt quem pariter caſus, & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, &c. abſterſerat ſæpiùs mutaueratque penicillum, nullo modo ſibi approbans. Poſtremò iratus arti quòd intelligeretur, ſpongiam impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit a- G blatos colores, qualiter cura aptauerat, fecitque in pictura fortuna naturã. Hoc exemplo ſimilis, & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter, ſpongia impacta ſecutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta retinentem equum. Pauſon verò pictor, vt ſcribit Plutarchus in Pythiæ oraculis, iuſſus depingere equum qui ſeſe volutaret, pinxit currentem: & locatore iniquè id ferente, ridens tabulam inuertit, vt inferis ſurſum elatis partibus, iam non currens, ſed volutans ſeſe videretur.

Bionis dictũ

Hoc ait Bio (inquit) quibuſdam orationibus accidere, quando inuertuntur. Pauſanias quum Olympicis certaminibus vicere equis, quorum etiam imagines aut ſtatuæ poſitæ fuere, recenſet toto ferè Eliacorum libro; nos eos recenſebimus quorum ſtatuæ fere fuere equeſtres. Proximè ad Timoſthenis ſtatuam, in Alti Timon poſitus eſt, & cum eo Aeſypus filius tener adhuc, equo inſidens, qua ſcilicet ætate equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor iudicatus eſt. Eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius. Poſt Iccum, & Pancratem Eleum, qui in

Statuæ equeſtres eorum qui in Olympicis vicerunt.

luctu pueros vicit, Cleoſthenis viri Epidaurij erat curus, Ageladæ opus. Vicit Olympiade ſexageſima ſexta. Neque verò ſuam vnius ſed equorum etiam, & aurigæ ſimulacra poſuit. Inſcripta

Cleoſthenes

ſunt etiam equorum nomina, Phœnix, & Corax, & qui eodem ſunt iuncti iugo, ad dextram Cracias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adſcripti ſunt. H

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν Πόντιος ἐξ Ἐπιδάμνου
Νικήσας ἵπποις κάλλος ἀγὼν Διός, id eſt,
Cleoſthenes poſuit me Pontius ex Epidamno,
Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi ſtudio clari fuere, primus hic Cleoſthenes ſtatuam Olympiæ poſuit. Teageni ſtatua in Alti poſita: proximè eſt æreus currus, in quem vir aſcendit: vtrimque veredi ſinguli, pueris inſidentibus. Sunt autem monumenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij qui fratri Geloni in Syracuſanorum tyrannide ſucceſſit. At dona iſta non ſunt ab Hierone miſſa, ſed votum Deo perſoluit Dinomenes Hieronis filius. currus, O-

Calãdis equi Lib. 34. c. 8.

natæ Aeginetæ: Calamidis, qui vtrinque ſtant equi, & inſidentes illis pueri, opera ſunt. Huius, ni fallor, currus Plinius meminit his verbis: *Praxitelis ſimulacrum habet, & benignitas. Calamidis enim quadriga aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorum effigie, defeciſſe in homine crederetur.*

Ipſe

A *Ipſe Calamis, & alias quadrigas, & bigas fecit, equis ſemper ſine aurigæ expreſſis.* Plinij verborum (inquit Hermolaus) ſenſus talis eſt: Praxitelis haberi ſimulachrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij teſtis eſſet, vtpote qui alieno, ideſt Calamidis quadrigæ, aurigam de ſuo imponere dedignatus non eſſet. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio:

Vendicat vt Calais laudem quos fecit equorum.

Niſi fortè Calamis legendum eſt in eo verſu. Hæc Hermolaus. Hieronis ſtatuas, equeſtrem vnã, alteram verò pedeſtrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipſius filij: opera fuere M conis Syracuſani Nicocratis filij. Poſt Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Cliniæ filij erectæ ſunt ſtatuæ, & Areum quidem in equum aſcendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corynthij. Timoni Aegypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludum equi miſſi ſunt, poſitus eſt æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur aſcendit. Phidolæ Corynthij equæ prætereunda non eſt cui Auræ nomen fuiſſe memorant Corynthij. Hæc ab ipſis ſtatim carceribus ſeſſore ſuo collapſo, & curſum priſtinum æquè, ac ſi rectorem haberet, retinuit: & circa metam ſe conuertit: audito verò tubæ ſonitu ad curſum conci ata eſt vehementiùs: cumque ad Indorum præfectos anteuertiſſet, iam victoriæ ſe quaſi compotem intelligens conſtitit. Elei Phi-

B dola victore renunciato, ei vt & equæ ſimulacrum dedicaret, conceſſerunt. Contigit & Lyco Phidolæ filio, & eius filijs de veredis victoria. Inſiſtit pilæ victor equus cum inſcriptione:

Ωνυμάσατ Λύκος Γᾶμι ἄνακτ, δυο δ' ἐνθαδι νίκας
Φειδύλα παίδων ἱστεφάνωσι δόμοις ideſt,
Acer equis Lycus hic ſemel Iſthmia vicit: & idem
Phidola Eleo cinxit honore domum.

Prope Hylli ſtatuam, equum ex ære non vtique magnum poſuit Crocon Eretrienſis, accepta de equo deſultorio corona Equo proximus eſt Teleſtas Meſſenius. Anochus Adamatæ filius Tarentinus, qui de ſtadio, & repetito curriculo victor extitit, Agladæ Argiui opus fuit. Puerum equo inſidentem aſſiſtente viro, teſtatur inſcriptio Xenonbrotum eſſe ex Coo Meropis terræ, equeſtris victoriæ præconio nobilem. Eam ſtatuam finxit Philotimus Aegineta. Spectatur & Athenienſis viri Glauconis Eteoclis filij currus, renunciatus victor eſt de curuli certamine integra ætate equorum. Spectatur & Cratiſthenis Cyrenæi currus æreus, in quem aſcendit Victoria, tũ ipſe etiã Cratiſthenes, ex quo facilè conijcias, equis illum viciſſe. Phormis quidam (vt idem Pauſanias ſcribit in primo Eliacorum libro) ex Mænalo Arcadiæ in Siciliam migrauit ad Gelonem Diomenis

C filium, apud quem & Hieronem poſtea eius fratrem, cùm multa præclara in bellis geſſiſſet, tantas ſibi opes parauit, vt & Apollini Delphis donaria quædam conſecrarit, & Olympiæ duos equos æneos, vtrumque cum ſuo auriga: priorem equum cum viro Dionyſius Argiuus perfecit: alterum Simon Aegineta. Prior equus is eſt, cui (vt Elienſes ferunt) inſertum eſt Hippomanes: & ſanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum fuiſſe, quod circa equum contigit. Nam cùm & magnitudine, & forma inferior ſit multis alijs equis, qui intra ſacrum illic locum ſpectantur, & cauda inſuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui non verno ſolùm, ſed quouis alio tempore, amore eius accenſi, vel vinculis ruptis, vel aliter ad eũ accurrunt. Habemus & apud eundem Pauſaniam in ima area, in qua Cypſelus eſt, qui Corynthi poſtmodum tyrannidem eſt adeptus, Oenomaum fuiſſe expreſſum, qui Pelopem cum Hippodamia fugientem vrget. Bigis vtrumque inuehi, ſed pinnatos eſſe Pelopis equos. Poſtremò meminit, & arcæ cui imago centauri pedibus poſterioribus equinis, prioribus humanis eſſet inſculpta, præterea bigæ equorum, & in illis inſiſtentes fœminæ. Equis autem aureas eſſe alas, & earum fœminarum vni virum quendam arma tradere. Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obſcuram eſſe coniecturam: & eas quæ bigis vehuntur, Nereides eſſe: Thetin ex eis à Vulcano arma acci-

D pere: nam & virum illum non ſatis firmis apparere pedibus, & famulum eum forcipem tenẽtem ſequi: quin & Centaurum illum Chironem eſſe dictitare, qui iam vitæ muneribus perfunctus, ac in deorum numerum receptus præſtò Achilli eſt, eius luctum leuaturus. In Iouis Olympij templo, ænei equi quos Cyniſca dicauit, Olympicæ victoriæ monumentum, veris quidem equis magnitudine inferiores, locati erant in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. Herodes Athenienſis ætate Pauſaniæ in templo Neptuni Corinthij dedicauit equos quatuor inauratos, præter vngulas tamen quæ erant ex ebore. Hactenus ferè ex Pauſania. Iam verò & apud Xenophontem legimus, fuiſſe extaſſeque olim Simonis de re equeſtri ſcripta, & ab eodem æneum equum Athenis in Eleuſinio poſitum eſſe, & in baſi cælata opera, & facta ipſius: quapropter apud Aelianum in nono Variarum, vbi in vulgatis Codicibus legitur: Cimonis equi æneiAthenis poſiti ſunt, veris ipſius equis quàm ſimillimi, lego pro Cimonis, Simonis. Meminit eorundem Hierocles in hippiatricis cap. 1. his verbis: *Audiuiſti de priſco illo Simone qui equitationis ſuę modos, & figuras in Eleuſinio apud Athenienſes ſculpi curauit.* Tzetzes tradit, Gygem dum paſceret armentum,

Hieronis ſtatuę.

Phidolę equa.

Crocõnis equus.

Hieronis equi.

Pelopis equi Centauri imago.

Cyniſcę equi.

Simonis equus.

Equus à Gyge inuentus

Bucephalus tum, inueniſſe alicubi æreum equum conflatilem, in quo intus mortuus quidam reclinatus verſatilem circa digitum annulum geſtabat. Statuas Alexandri Macedonis Bucephali opus Phidiæ, & Praxitelis è Græcia Romæ in Quirinali monte collocatas, cùm & temporis, & belli iniurijs penè interijſſent, Sixtus Quintus reſtaurauit. Sub equo Phidiæ, nunc ibi hæc legitur inſcriptio: E

PHIDIAS NOBILIS SCVLPTOR AD
ARTIFICII PRAESTANTIAM
DECLARANDAM, ALEXANDRI
BVCEPHALVM DOMANTIS EFFIGIEM
E MARMORE EXPRESSIT.

In eadem verò baſi ad latus legitur ſubſequens inſcriptio, qua & tempus, & author reſtaurationis indicatur.

SIXTVS V. PONT. MAX.
SIGNA ALEXANDRI MAGNI, CELEBRISQVE
EIVS BVCEPHALI, EX ANTIQVITATIS F
TESTIMONIO, PHIDIAE ET PRAXITELIS
AEMVLATIONE, HOC MARMORE AD VIVAM
EFFIGIEM EXPRESSA, A FL. CONSTANTINO
MAXIMO E GRAECIA ADVECTA
SVISQVE IN THERMIS IN HOC QVIRINALI
MONTE COLLOCATA, TEMPORIS
VI DEFORMATA, LACERAQVE
AD EIVSDEM IMPERATORIS MEMORIAM
VRBISQVE DECOREM, IN
PRISTINAM FORMAM RESTITVTA, HIC
REPONI IVSSIT
AN. M. D. LXXXIX. PONT. IIII.

Sub Praxitelis equo ſcriptum eſt: G

PRAXITELES SCVLPTOR AD PHIDIAE
AEMVLATIONEM SVI MONVMENTA
INGENII POSTERIS RELINQVERE
CVPIENS, EIVSDEM ALEXANDRI,
BVCEPHALIQ. SIGNA FAELICI
CONTENTIONE PERFECIT.

Erat primò vterque equus ante ædes, quæ fuerè olim Cardinalis Vercelli, cum hiſce inſcriptionibus.

OPVS PHIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

Equi ſunt marmorei, cum viris ſeminudis lora tenentibus, miro artificio inſignes. Sipontinus à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos clarum eſſe ait, alij verò Conſtantino id tribuunt. Nunc monti inde nomen inditum: Caballinum namque vulgus Romanum dicit. Habemus autem & Philippi Macedonis epigramma in equi, bucephali fortè effigiem ex ære, libro quarto, ſe- H ctione ſeptima, quod tale eſt:

Γ' δ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαιδάλῳ τέχνῃ
Κορωνῶν ἕστηκε. δριμὺ γὰρ βλέπων
Τ' ϕαυχενίζει, καὶ διπτεμωμένας
Κορυφὰς ἐθείρας ὑρίωκεν ἐς δρόμον
Δοκεῖ ὠ, χαλινὸς εἰ τις ἡνιοτρόφος
Ἐναρμόσοι γένυσι, κἀπιπτεν τρίσοι,
Ὁ σὸς πονὸς λύσειπτι, καὶ παρ' ἐλπίδας
Τάχ' ἐκδραμεῖται. τῇ τέχνῃ γὰρ ἐμπνοια,

Porticus Metelli. Velleius Paterculus Metellum Macedonicum ſcribit feciſſe porticus duabus circũdatas ædibus ſine inſcriptione poſitis, quæ ſuo tempore Octauiæ porticibus ambiebantur, equeſtriumque ſtatuarum turmam, quæ frontem ædium ſpectabant, maximum tunc etiam eius loci ornamentum,

ex

A ex Macedonia detuliſſe: eius autem turmæ hanc cauſam referri: Magnum Alexandrum impetraſſe à Lyſippo talium authore operum, vt eorum equitum, qui ex ipſius turma apud Granicum flumen ceciderant, expreſſa ſimilitudine figurarum, facere ſtatuas, & ſui ipſius quoque ijs interponeret. Scholia in Aues Ariſtophanis referunt Athænis in Acropoli ſtetiſſe equum Durium cum inſcriptione, *Charedemus Euangeli filius Cale natus dicauit*: erat autem is æneus factus ad ſimilitudinem Iliaci. Ariſtodemus teſte Plinio bigas cum auriga fecit, & Piſicrates bigæ Pitho mulierem impoſuit: Menogenes ſtatuarius quadrigis ſpectatus eſt: Prælium equeſtre ad Trophonij oraculum Eutychrates Lyſippi filius optimè expreſſit: item quadrigas Medeæ complures, equum cum piſcinis. *Equeſtres vtrique ſtatuæ* (inquit idem Plinius) *Romanam celebrationem habent, orto ſine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant, in ſacris victores. Poſtea verò qui & bigis vel quadrigis viciſſent. Vnde & noſtris currus in his, qui triumphauiſſent. Serum hoc, & in his non niſi à diuo Auguſto ſeruges, ſicut & Elephanti. Non vetus, & bigarum celebratio in his quæ prætura funkti curru vehi eſſent per circum.* Aliàs quoque equeſtrium ſtatuarum originem perquam veterē eſſe ait, cùm fœminis etiam honore communicato. *Clælia enim ſtatua eſt equeſtris*, inquit, *eo tempore eſſet togæ eam cingi; cum nec Lucretiæ, nec Bruto, qui expulerant reges, propter quos Clælia inter* B *obſides fuerat, decernerentur.* Hanc primam & Horatij Coclitis publicè dicatam credit, antè enim ſibi, ac Sibyllæ Tarquinium, & reges ipſos poſuiſſe, veriſimile eſſe: niſi Clæliæ Piſo traderet ab his poſitam, qui vna obſides fuerant, redditis à Porſenna in honorem eius.

Equus Durius.

Lib. 34. Equeſtres ſtatuæ Romanę

Cęliæ ſtat.

E diuerſo Annium Fœcialem, equeſtrem, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in veſtibulo Superbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ Conſulis filiæ, eamque ſolam refugiſſe, Tiberimque tranauiſſe, cæteris obſidibus, quæ Porſennæ mittebantur, interemptis Tarquinij inſidijs, tradidiſſe. Hermolaus ſcribit, ſtatuas mulierum equeſtres hippiadea appellatas fuiſſe cuiuſmodi (inquit) fuiſſe videntur Amazonum, quas mortalium primas equum ſcandere auſas Lyſiæ oratori creditur. Grapaldus eſſe ait, qui hippades huiuſmodi ſtatuas per imperitiam pro hippiades nominant. Meminit, & hippiadum Plinius his verbis: *Pollio Aſinius vt fuit acris vehementiq, ſic quoque ſpectari monumenta ſua voluit: in ijs ſunt hippiades Stephani.* Quo loco Iacobus Dalechampius hoc adiecit ſcholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Heſperides: alij Hippe: Chironis ea filia fuit: Aqueus Appiades, illaſque interpretatur, Venerem, Palladem, Veſtam, Concordiam, Pacem, quarum ſimulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus, & fornicibus poſita fuerunt. Ouidius:

Hippiades ſtatuę quę.

Li. 1. de Ar.

C *Has Venus è templis multo radiantibus auro*
Lata videt lites, Appiadeſque Deę.

Probabile tamen non eſt, Græcum ſculptorem, & in Italiam forraſſis nunquam tranſgreſſum, illas feciſſe: niſi fortè ſtatuas illas Appiadum dearum, Eutochi, opera Romam aduectas ad Appiæ aquæ ornamenta exiſtimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæſar equi ſui quem habebat pedibus propè humanis, inſtar (id eſt) ſignum pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hūc in modū ſcribit. *Conſtantinus cum vrbem luſtrans ad Traiani forum veniſſet, ſingularem ſub omni cælo ſtructuram, hærebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque ſpe huiuſmodi quic quam conandi* (ædificandi) *depulſa Traiani equum ſolum locatum in atrij medio, qui ipſum principem vehit, imitari ſe velle dicebat, & poſſe. Cui propè aſtans regalis Hermiſda è Perſide, reſpondit geſtu gentili: Antè*, inquit, *Imperator Babulum tale condi iubeto, ſi vales: equus quem fabricare diſponis, ſta laiè ſuccedat, vt iſte quem videmus.* Aemilius Cenſorinus (referente Plutarcho in parallelis minoribus) Aegeſtæ vrbis Siciliæ tyrannus, multis muneribus eos proſequebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitaſſent. Spe igitur lucri commotus quidam Aruntius D Paterculus, æquum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris authorem primum ibidem concluſit, & emori fecit. Idem tauri ſimilis inuentos Perillo Phalaris Argentinorum tyrannus fecit. Conradus Imp. occupata Neapoli, anno ſalutis milleſimodu centeſimo quinquageſimo tertio, mœnia deiçi, propugnacula ſolo adæquari voluit. In Cathedrali templo æneus equus abſque fræno antiquitatis monumentum ſpectabatur, ei frænum addi, & hos verſus inſcribi iuſſit:

Cæſaris equus.

Traiani. Lib. 16.

Equus tormenti genus

Hactenus effrenis, domini, nunc paret habenis
Rex domat hunc æquus Parthenopenſis equum.

In Circo Conſtantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iuſtiniani poſuit ſtatuam equeſtrem, & aliam eidem poſuit vrbis Conſtantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum epigrāmatum. In eiuſdem circifornicū vertice quatuor fuiſſe æreos equos auro inductos legimus apud Nicetam. Iſmenius ex Chio aſportatos fuiſſe ait. Equi illi æneі quatuor, qui cōſpiciuntur Venetijs ſupra oſtium D. Marci dicuntur fuiſſe in aurea domo Neronis. Ipſi verò Veneti Bartholom.

Circenſes ſtatuæ.

Bartholom. Statua. Coglionio Bergomati equestrem posuere statuam ante ædes DD. Ioannis, & Pauli. Argenteorũ
Equuli argentei. equulorũ meminit Cicero oratione in Verrem sexta. *Equulos* (inquit) *argenteos, qui ad M. Maximi fuerunt, auferi.* De aureo Volueris equi simulacro in operis exordio aliquid dictum est. Equum
Lib. 9. Epig. pro equestri statua dixit Martialis.

Tam grane percussis incudibus aera resultant,
Cansidicum medio faber aptat equo.

De fictilibus quadrigis ex Plurarcho inter auguria diximus; Eas fastigio Iouis templi impositas his verbis Festus Pompeius testatur. *Ratumena* (inquit) *porta à nomine eius appellata est, qui Indicro certamine quadrigis victor Hetrusci generis iuuenis à Veijs, consternatis equis excussus, Roma perijt: qui feruntur non antè confixisse, quàm peruenirent in Capitolium, conspectumque fictilium quadrigarum, quæ erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidam artis figlinæ prudenti: quæ in bello sunt recuperatæ, quia in fornace adeò creuerant, vt eximi nequirent: idque prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate ea fuissent, eam futuram potentissimam.*

NVMISMATA.

VIX putem quid aliud frequentius equo in nummis antiquorum expressum conspici. Eos primo recensebo quos Hubertus Goltzius cùm ex Sicilia, tùm ex magna Græcia summa diligentia, laudeque collegit. Syracusanorum aliquot nummos exprimit, qui ab vna parte caput ostendunt Arethusæ nymphæ, postea in fontem sui nominis conuersæ, vrbis videlicet Syracusanæ Symbolum: ab altera quadrigam, vel bigam, Olympici, vel alterius sacri certaminis victoriæ typum: id quod ipsius etiam Victoriæ imago coronam victori porrigentis indicat. Aerea sunt istiusmodi numismata: Primum eorum à dextra parte Arethusæ caput habet, corona decoratum spicea (quare Cereris etiam esse creditur) & quatuor circumdatum piscibus quos delphinos esse Goltzius indicat, non ineptè: maritimam enim vrbem esse indicant, & piscib. abundantem, sicut spicea corona soli vbertatem: à sinistra vir est quadrigæ insistens, equos ad cursum impellens, sinistra nempe habenas tenẽs, dextra flagellum quatiens: supra equos volitat, vel in aere suspensa hæret Victoria coronam herbaceam (lauream fortè) vtraque manu porrigens, aut capiti victoris imponere satagens: Sub equis scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub his verò literis thorax militaris, & è dextro eius latere quadrangulum quid, cuius interpretationem non inuenio, nisi fortè idem indicet quod pentagonum in numo quodam Poseidoniæ, de quo suo mox loco: à sinistro latere icon conspicitur auis, anseris fortè, aut potius cigni, quæ in secundo numo felicius expressa est, qui cum præcedenti idem esset: nisi Arethusæ caput nullis exornatum esset spicis, præterea supra id caput eædem literæ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, quæ in præcedenti sub equis erant scriptæ, hic legerentur: Piscis item qui sub collo est, inscriptum habet ΚΙΜΩΝ. Tertius numus caput Arethusæ ostendit velata fronte; retrò verò capillis inuolutum est, quid rotundum pilæ specie, vnio fortassis maximus.

Syracusæ Symbolum.

Sub ipsis equis spica est triticea admodum feliciter expressa. Supra capitis verticem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ita & in quarto, sed in hoc caput galea indutũ est aperta, nam in medio manifesti sunt capilli. In anteriori galeæ parte picta est stella sex radiorum. Sub capite scriptum est, ΕΥΜΕΡΟΣ. Ab altera numi parte sub ipsis equis, icon conspicitur, vel Tritonis, vel Neptuni, inferis partibus ab vmbilico in piscem desinentis, sinistra manu per humerum sinistrum tridentem ferentis: dextra verò hasce ndicantis literas ΕΤΘ. Quarum quod equidem sciam nemo hactenus explicationem attulit: cæterum quid si interpretemur ΕΤΘΥΣ, id est rectus, vt recta via equos quibus Neptunus præest, currere & aperta insinuet. Equos in hoc numo ad cursum impellit vir alatus, qui haud dubio ipsius victoriæ typus est; cùm tamen hæc etiam volitans virum ipsum coronare satagat. In quinto numo capilli Arethusæ magis, quàm in cæteris sunt dispersi: & in hoc biga est, non quadriga, vt in cæteris: Retrò virum equos impellentem scriptum est ΣΥΡΑΚΟ, sub ipsis verò equis ΣΥΩΝ. Sextus ac postremus primæ tabulæ numus caput ostẽdit, in quo collecti, & reuincti sunt capilli. Caput cingit, ambitq. inscriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub quadriga quæ est ab altera numi parte, Neptuni, vel Tritonis picta est icon, partibus inferioribus ab vmbilico non in vnum, vt in quarto numo, sed in duos pisces desinentis, dextra per dextrum latus humeri tridentem fert, sinistra per sinistrum humerum lanceam, vel simile quid, cui affixus piscis est. Ante Neptunũ depictus est astacus, vel gãmarus, legunturq. hæ literæ, ΕΤΘ. In nono secundo tabulę numo ab vno latere eiusdem, ni fallor, Arethusæ caput est, collectis capillis. & ab vtraq. capitis parte delphinus, & infra scriptũ est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ab altero latere biga est, cũ Victoria fertũ victori porrigẽte, & infra bigã duo alij delphini. Decimus ac postremus huius tabulæ numus caput

demon

A demonstrat Arethusæ vel potiùs Cereris spicis decoratum, cum eisdem literis ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ab alia parte victoria bigæ insistens equos agitat: supra quos fulmen pictum est, infra tritici spica, mox etiam legitur ΕΠΗΚΕΤΑ. Tertiæ tabulæ numo quarto caput est Iouis Eleutherij siue Liberatoris, vt titulus ipse indicat, qui caput ambit, ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. ab alio latere equus anterioribus pedibus erectis, retrò quem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In quinto eiusdem tabulæ caput est bifrons. Goltzius conijcit Alphei, & Arethusæ fontium esse Ante vnam frontem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ante alteram duo delphini picti sunt: ab altera numi parte currentis equi icon est, supraque ipsum conspicua est spica, & infra sub eius ventre hæc litera N. Sextus in hoc ordine numus eandem quidem habet capitis iconem, eandemque inscriptionẽ, sed vnicum tantummodo piscem: & in hoc equus anterioribus pedibus erigitur, habetque similiter suprà spicam, sed litera caret. In secundo quartæ tabulæ numo Victoria flagello equos bijuges ad cursum incitat, sub quorum anterioribus pedibus scriptum est ΜΙΛ. sub posterioribus atque ipsa biga ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Quartus dimidium insculptum habet Pegasum, & ab alio latere Arethusæ caput compactis capillis, quatuor circundatum delphinis cum eadem inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Septimus verò, & octauus pegasum integrum, & galeatæ Pal-
B ladis caput, sed in septimo Palladis galea cristata est, in octauo crista caret, sed supra caput appictus est delphin, retrò verò gallus gallinaceus, & anteriori in parte est inscriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. quæ in septimo est supra pegasum, & infra eum tria femora siue crura, quæ sunt Siciliæ typus; tria nimirum indicantia promontoria, Lilybæum, Pachynum, & Pelorum, vnde Sicilia Trinacria dicta est. Nonus huius ordinis, necnon, & decimus Palladis, & Pegasi quoque imagines habent expressas, sed Pegasus posteriori parte desinit velut in asperum aut aculeatum serpentem, & in nono galeam Palladis oleaginea ambit corolla, qua decimus numus caret, sed in hoc antè, & retrò pictus est delphin, & suprà scriptum ΣΥΡΑ. & sub huius numi pegaso tria illa etiam picta sunt genua: quæ in nono non sunt. In Leontinorum quodam æreo numo, qui se- *Leontinorũ*
ptimus est ordine in quinta tabula, in quo ab vna parte rictus Leonis est, & circum eum qua- *numus.*
tuor frumenti grana fertilitatis argumento, & inter hæc sparsæ leguntur hæ literæ, ΛΕΟΝΤΙ. ab altera parte eques equo insidens sine ephippio, & sine stapedibus: sub quo scriptum est, ΩΔΥΠ. forsan Ωδυσσευς. Catanenses duos quoque habuere numos, in quibus ab vna parte Apollinis laureati caput est, ab altera quadriga cum volante Victoria, certantisque cursu ceu iam victo- *Catanenses*
ris coronam capiti imposituram, In hoc tamen inuicem differunt, quòd in vno erecta conspiciatur *numi.*
C columna, vel meta fortassis, qua alter caret. In vtroque sub ipsis equis scriptum est ΚΑΤΑΝΙΩΝ. & sub his literis piscis conspicitur, qui in priori delphin est, in altero longè diuersus, & quantum ex pictura iudicare licet, fluuiatilis. Termitani duos quoque numos excudere similes *Termitano*
planè cum primo, & tertio Syracusanorum, nam ab vna parte Arethusæ caput habent, & quatuor *rum numi.*
delphines: id ambientes, & ab altera parte quadrigam cum Victoria sertum victori porrigente: Vtrique inscriptum est ΘΕΡΜΙΤΑΝ. in priori supra caput Arethusę: in secundo sub ipsis equis. Selinontinorum tres sunt numi, quibus biga insculpta est, cui Diana, & Apollo insistunt, *Selenuntii-*
sed alter eorum arcum tendit ceu iaculaturus, alter flagello equos ad cursum impellit: ab altera *norum*
parte Hercules Aesculapio sacrificans, dextra patellam, sinistra ramulum (oleagineum aut myrteum esse iudicat Goltzius, mihi potius lauri videtur,) tenens. A dextro Herculis latere ara est Aesculapij cum gallo gallinaceo, quæ in primo, & tertiò ignem ostendit accensum, quod in secundo non fit. A sinistro taurus sacrificandus aræ alteri insistit: quæ in primo, & tertio rudis est, sed in tertio ramulis eiusdem arbusti exornata: in secundo quatuor innitur columnis: ab eodem latere Selini id est apij expressum est folium, quod vrbi, fluuioque eam præterfluenti dedit nomen. In tertio verò numo ab eodem latere est tetragonum, salutis fortassis signum, pro eo enim alias
D pentagonum pingitur. In prima titulus ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. scriptus est iuxta Herculem; in secundo iuxta equos, in tertio vtrobique. In secundo ante Herculem scriptum est ΣΑΨΤΗ. Himerensium bina sunt numismata: in quibus ab vna parte Minerua Herculi sacra operatur, ipse *Himeren-*
verò Hercules in fonte siue in thermis Himerensium sese abluit: ab altera parte insidenti bigæ *sium numi.*
Victoriam coronam porrigit, quem Ergotelem esse Goltzius annotauit. Vtrique subscriptum est ΙΜΕΡΑΙΩΝ. sed in priori sub ipsa Pallade, in secundo sub equis. Gelæ vrbis ab eiusdem *Gelę vrbis*
nominis fluuio denominatæ aliquot dantur numi equorum imagine insignes, & bouis humana facie, Minotauri videlicet, cuius typo originem suam ad Cretenses referre feruntur. Primus ab vno latere Minotaurum habet, & subscribitur ΓΕΛΑΣ. ab altero equitem equo anterioribus pedibus elatis insidentem, qui sinistra frenum regit, dextra iaculum vibrat: subscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ. Alter similiter Minotaurum habet, inscriptionem ΓΕΛΑΣ. Ab altera parte etiam equitem equo insidentem currenti, & ad velociorem cursum flagello impellentem. Tertius, quartus, & sextus trigam habent insculptam:

ſed in tertio columna conſpicitur altitudinis eximiæ, quam metam eſſe iudicio: ſubſcriptum eſt E
ΙΕΡΩΝΟΣ. Quartus ſupra Minotaurum præter inſcriptionem, ΓΕΛΑΣ, frumenti granum ha-
Emporitarũ numi. bet: ab altera parte inſcriptio eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. & Victoria equos agitat, & Victoria volante
corona porrigitur. Sub ipſa triga pectinis auriti icon eſt: ſupra inſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΟΣ. In
vtroque Emporitarum numo Pegaſi icon eſt: in primo integer cum ſubſcriptione ΕΜΠΟΡΙΤΩΝ:
in altero dimidius tantùm pingitur, cui idem titulus circumſcriptus eſt: ſed in priori caput ex-
preſſum eſt Cereris, ſeu potius Arethuſæ tribus circumdatum delphinis: in altero duo trianguli, in quorum ſupremo trium femorum (quorum modò meminimus) icon eſt, in altero bini delphini expreſſi ſunt. His numis addit Goltzius tres alios, incertorum populorum, quorum bini priores eiuſdem Arethuſæ caput habent, tertium Palladis galeatæ, & criſtatæ: omnes verò equi caput collo tenus feliciſſimè expreſſum, Priores duo ab equi latere expreſſam habent palmam cum literis Punicis. ſed in primo retro caput Arethuſæ trium femorum icon eſt: in ſecundo à piſcibus circundatum eſt. In tertio vbi Palladis icon eſt, ſcriptum eſt ΚΟΡΑΣ. Pingit de-
Gelonis nummi. inceps etiam Gelonis, Hieronis, & Dionyſij aliquot nummos equorum imaginibus decoratos.
Gelonis duo ſunt totidem Dionyſij, Hieronis tres. Prior Gelonis numus ab vna parte impreſſum habet Gelonis effigiem, ab altera bigam, cui Victoria inſiſtens equos impellit: & ſupra ſcribi- F
tur ΣΥΡΑΚΟΣΙΟΥ: infrà ΓΕΛΩΝΩΣ.

Alter numus eandem Gelonis habet iconem, ſed laureati: & ab altera parte bigæ inſiſtit auriga, fortaſſis idem Gelo, & equos flagro agitat: & præter eoſdem titulos ſub ipſis equis trium femorum imago eſt. Huic plane ſimilis eſt ſecundus Hieronis numus altero loco expreſſus, ſed tria
Hieronis nummi. illa femora hic deſiderantur: primus Hieronis quidem etiam habet imaginem, ſed à latere ſiniſtro
præterea appicta eſt corona cum adnexa ei faſcia, & ab altera parte eques equo ſingulari decurrens, lanceamque dextra ferens. Vtrique ſubſcriptum eſt ΙΕΡΩΝΩΣ. Tertius eandem quoq. habet bigam & eandem inſcriptionem, ſed præterea ſtellam radiorum ſex, & à tergo illius, qui equos agitat hanc literam H. ab altero latere caput Cereris, vel Arethuſæ ſpicis exornatum frumentaceis, & retrò id papaueris fructum. In priori Dionyſij numo ab vna parte palma picta eſt
Dionyſij. cum ſuis adhærentibus fructibus, & cum literis quibuſdam Punicis: ab altera parte equus anterioti tantum parte expreſſus, quem Victoria in aere ſuſpenſa coronare fatagit. Ante equum frumenti granum eſt: retrò ſcriptum eſt ΔΙΟΝΤΣΙΟΥ. Alter ab vna parte habet Martis caput galeatum, & criſtatum, ab altera equi frænati caput tantummodo cum collo, cui ſubſcriptum etiam eſt, ΔΙΟ-
Sinueſſanorum numus ΝΤΣΙΟΥ, & retrò collum frumenti ſpica eſt; Vterq. præterea tria illa femora habet, & hanc inſu G
per literam Σ. In Sinueſſanorum quodam numo ab vna parte barbati viri caput eſt, Iouis fortè: ab altera Neptunus trigæ inſiſtit, ſiniſtra tridentem ferens, dextra equos regens: ſub quibus ſcriptum eſt ΣΙΝΤΕΣΣΑΝΩ. Goltzius conijcit Sinueſſanos victoria aliqua nauali potitos iſtiuſmodi numum, in quo Neptunus tridenti ſuo in ſignis triumphali curru fertur, cuſiſſe: aut certè eundem ipſis pro Deo tutelari cultum fuiſſe. Axuritanorum numus quidam ab vno latere caput
Axuritanorum. oſtendit Iouis imberbis laureati, & ſub eo fulmen, antè verò faciem tres literæ ΟΟΟ. ab altero Iouem in quadriga laureatum, dextra fulmen ferentem, ſiniſtra equos impellẽtem: ſub quibus delphinus eſt, & ſub hoc rurſus ſcriptum ΑΧΥΡ. Eiuſdem, ni fallor, imberbis, laureatique Iouis caput id retro, & femora expreſſerunt in quodam numo Sueſſani, ſed ab altera eius parte equitẽ
Sueſſanorũ Galenorum. deſultorem palmam dextram ferẽtem, argumento victoriæ deſultorijs equis in Olympicis, aut alijs ſacris certaminibus obtẽtæ. Calenorum vtrumq. numiſma galeatæ, ac criſtatæ Palladis iconẽ habet, ſed in vno appictus eſt ramulus oliuæ, in altero poculum auritum, & triangulum. Hic victoria inſiſtit bigæ, & ſubſcribitur CALENO. illic trigæ, & ſubſcriptum eſt, ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ. Equi
Nucerinor. caput hinnientis in primo Nucerinorum numo pulcherrimè expreſſus cernitur: Inſcriptio eſt ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ. Alter equum habet integrum cum eodem titulo: inter equi pedes pen- H
tagonum eſt, ſiue ſalutis ſignum quinquangulum. Vterque caput habet Apollinis. Poſeidoniatæ vrbis ſuæ originem ad Ποσειδῶνα, id eſt Neptunum referentes, inter alios numos, vnum
Poſeidoniatæ vrbis. etiam aureum fecerunt cum equi imagine, qui ei deo ſacer habebatur. Equus eſt dimidius, & ſupra eum ſcriptum eſt ΠΟΣΕΙ. Ab alio latere tetragonum duplex, & inter vtrumque ſcriptum
Hyelenſiũ numi. ΠΟΣΕΙΔΩΝΑΤΑΝ. in minori folium conſpicitur vitis, vini vbertatis, vel bonitatis ſymbolum.
In Hyelenſium ſiue Velienſium numis ab vno latere Palladis galeatæ caput, ipſaque galea varijs
Brutiorum. ornata ſymbolis, pegaſo, grypho, ſphinge; ab altera Leo ceruum conficiens, cum inſcriptione ΥΕΛΗΤΩΝ. Bini Brutiorum numi impreſſam habent Olympicam bigam, Prioris equi impelluntur ab alata victoria, & ſub eis ſcriptum eſt ΒΡΕΤΤΙΩΝ. alterius à Ioue dextra fulmina, ſiniſtra
Acherontinorum. ſceptrum, habenaſq. tenente: ſub equis aquila eſt alis paſſis, & ſub hac ſimiliter ſcriptum eſt Βρεττιων. Prior numus ab altera parte caput habet Apollinis laureati: alter victoriæ: Acherontinorum elegãtiſsimus numus ab vna parte Niciã equitẽ oſtendit poſtratũ pugilẽ, vel hoſtẽ premẽtẽ, vel

haſta

A hasta conficientem, forsan in equestris alicuius victoriæ symbolum: cum subscriptione NIKIAΣ. ab aduersa Iupiter expressus cernitur, & circumscriptum est AXEPΩNTINAN. Mamertinorum quidam numus in aduersa parte Martis laureati caput habet, in auersa militem dextra equum ferocientem demulcentem, sinistra gerentem hastam cum inscriptione, MAMEPTINΩN. Salentinorum numus aureus caput habet Palladis cono, & crista insignis, in cuius galeæ vertice Pegasus elegantissimè est expressus: item quatuor delphini caput ipsum ambiunt: ab altero numi latere statua equestris, quæ cuius sit, Golzius incertum esse ait, nisi (inquit) Messapij, aut Iucetij qui Oenotrio fratri hasce regiones olim tenuit, eam esse opinari liceat: aut tutelaris alicuius numinis nobis incogniti. Inter equi pedes scriptum TEA. ante eum ΣAAANTINΩN. Tarentini quòd à Tarante Neptuni filio originem vrbis suæ trahi crederent, eum in omnibus ferè suis numis depinxerunt, & præterea equitem singulari equo decurrentem, qui Phalantus esse creditur, coloniæ conditor, necnon & delphinũ, quòd fama esset eum naufraguin apud Crissæum sinum in litus à delphino euectum. Prior itaque numus Tarantem ostendit delphino vectum, & galeam vtraque manu tenentem cristatam. A tergo scriptum est TAPAΣ. Sub delphino KAA. Ab altera parte equus hastatus singulari conspicitur equo decurrere, & sub equo scriptum *Mamertinorum.* *Salentinorum.* *Tarentinorum.*

B est KAAN. fortè κλανος. Secundo in numo Taras delphino insidens, dextra vuam, vini Tarentini præstantiæ symbolum, sinistra clauam tenet, propterea quòd Phalanthus octauus ab Hercule numeraretur. A tergo appictus est serpens Aesculapij. Infra scriptum est TAPAΣ. In auersa parte Phalanthus eques cum scuto procurrens, in quo delphinis depictus est. Partim à tergo Phalanti, partim sub equo leguntur hæ literæ ZΩAΩP. Tertius eorundem numus ab vno latere Phalantum ostendit cum spiculo deorsum vibrato decurrentem equo, cum his sub eo literis AΓA. ab altero Tarantem insidentem delphino, vtraque manu galeam tenentem, cum duabus hinc inde stellis octo radiorum, & inscriptione TAPAΣ. In quarto ab vna parte Phalanthus eques cum clypeo, & spiculo virum nudum, & prostratum equo proculcat, Opim puto Peucetiorum regem, qui à Tarentinis, cùm in eos arma vertisset, occisus est. Ab altera Taras dextrã extendit, sinistra clypeum gerit, genu verò dextro delphini tergo incumbit. Præter titulum TAPAΣ etiam scriptum est ΣOΠ. forsan Σωπυρος. In quinto numismate Taranti victoria corollam porrigit dextra, ipse sinistra clypeum cum duobus ferens spiculis delphino insidet in mari natanti. In ipso clypeo leguntur duæ hæ literæ I Ω. forsan Ιωφων. Ab altera parte Phalanthus cum claua in sinistra, & alius cum spiculo equites decurrunt. Inscriptum est numo huic ZH-

C NΩΦIAA. Sextus numus Tarantem delphino insidentem habet, per humerum dextra ferentem tridentem, sinistra clypeum, in quo pegasus pictus est. Sub delphino astacus est, vel gammarus, à tergo scriptum TAPAΣ. à fronte NE. forsan Νιλεος. Ab aduerso latere Phalanthus equo procurrens dextra clauam, sinistra bina vibrat spicula. Infrascriptum est ΣA. fortassis Σαμαλόρας. Septimo Phalanthus exprimitur stans, sinistra hastam, & clypeum, dextra equum tenet. Ante equum litera hæc conspicitur T. fortè Τύφωνος. Ab altero latere Taras delphino in mari natanti insidens dextra tridentem, sinistra scutum ostendit, præter ΓAPAΣ. legitur etiam litera A. forsitan Απολλοφάνης, sic Απολλοφάνης Τύφωνος. In octauo numo ostenditur idem Phalanthus equo decurrens cum spiculo, cui victoria superuolitans lauream capiti imponit. A tergo literæ sunt Punicæ, inscriptum est KAA. Ab alia numi parte Taras insidet delphino, dextra delphinum, sinistra tridentem gerens. A tergo appictus est cancer, & sub eo scriptum NE. & sub delphino TAPAΣ. Nono Taras delphinum equitans dextra tridentem vibrat, sinistram fascia habet obuolutam. A tergo expressa est noctua: Infrascriptum TAPAΣ. A tergo scriptum ΣΥ. fortè Σύναδος: infra ATKΩNOΣ. Eadem equestris Phalanti statua similiter lauream equi capiti impositura exprimitur decimo numismate, sed sub equo scriptum est: ETKAEΔHΣ. Et

D Taras ab altera latere delphino in equitans, dextra fert capricornum, sinistra tridentem; à sinistris quippiam alæ auium similitudine expressum est: & inscriptum TAPAΣ. Vndecimum numisma Tarantem ostendit insidentem delphino natanti, dextra cochleam, sinistra habentem tridentem, à tergo est Herma quadratus cum capite humano, inscriptum TAPAΣ. Ab altera parte victoria volitans, siue in aere suspensa Phalanthum equitantem laurea condecorat, & ipse etiam lauri ramulum dextra extendens porrigit. Infra scriptum: APIΣTOKPATHΣ. Duodecimo Phalanthus ipse lauream equi cui insidet, capiti impositurus conspicitur: & inscriptio est ZΩNETYMH. Taras verò ab alia parte delphinum equitans, buccinam dextra tenet. Ab vtroque eius latere stella est, telæ araneorum specie. A tergo scriptum est ΠOA. fortè Πωλύμνδων: infrà Ταρας. Decimotertio Taras delphino insidens dextra gerit tripodem: & à tergo scriptum est Ταρας sub delphino Γας. Altera numi pars cum præcedenti eadem, sed à tergo equitis scriptũ est Σα sub equo Αριθας. Est & eadẽ planè decimiquarti pars aduersa, sed à tergo equitis scriptũ ZΩ. sub equo Σώθυνης. & Taras ab altera parte delphino insidens dextra buccinã, sinistra

Arpanorum numi.

cornucopiam tenens, & à tergo appicta eſt lacerta; infraq. ſcriptum ΤΑΡΑΣ. Arpanorum tria numiſmata equus exornat. Duo priora ab vna parte caput Cereris ſpicea corona coronatum cũ inſcriptione: ΑΡΠΑΝΩΝ. ab altera equum currentem habent, & ſub vtroque equo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. Cæterùm in vno appicta eſt criſtata galea, qua alterum caret. Vtrumque ſtellam habet octo radiorum, (Heſperum puto,) ſub qua in vno Lunæ creſcentis expreſſa ſunt cornua. Tertium equum tantum oſtendit curſu incitatum, cum inſcriptione ΑΡΠΑΝΩΝ. Ab altera parte taurum cornupetam, ſub quo ſcriptum eſt ΔΑΞΟΥ. In quodam Piſaurenſium numo ab vna parte equus conſpicitur Neptuni alatus, ſed poſteriori parte in piſcem degenerans cum inſcriptione ΠΙΣΑΤΡΙΩΝ. Ab altera Neptunus delphino inſidens, vibrat tridentem: à tergo eius ſcriptum eſt ΧΑΗΔ. Sub delphino appictus eſt pecten marinus. In Romanorum numis quibuſdam equus quoque expreſſus conſpicitur, quos non multum antiquos arbitratur Pierius Valerianus, eſſe verò velut monumentum quoddam rei bene geſtæ; quandoquidem bello Punico, quod cum Hannibale geſtum eſt, cœperint aliquando Romani etiam equis ſuperiores eſſe, cùm priùs robur eorum omne in legionibus conſiſteret. Sanè Virgilius rem tantam haudquaquam reliquit indictam, cùm de Marcelli laudibus ita cecinit:

Piſaurenſium.

Romanorũ numi.

Equis quando cœperint Romani nincere.

Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
Siſtet, equis ſternet Pœnos.

Goltzius tres iſtiuſmodi numos depinxit: quorum priores bini equi caput oſtendunt ab vna parte cum inſcriptione ROMANO. Ab altera caput Palladis galeatæ, & criſtatæ. Tertio equus expreſſus eſt integer perniciter procurrens, & ſupra ipſum ſtella plurimorum radiorum: & ab alio numi latere caput laureatum, cum eadem inſcriptione. Longè ab his diuerſum numum Romanum pinxit Gabriel Symeonius Florentinus in illuſtrationibus ſuis antiquorum epitaphiorum: qui videlicet ab vna parte galeatæ mulieris (Victoriæ forte alata enim eſt galea, ipſe Romę typum exiſtimat) caput eſt, & retro eam vas auritum, antè verò ſignum crucis: ab altera parte auriga flagro equos quadrigæ inſiſtens ad curſum impellit: ſubſcriptum eſt ROMA. Iſtiuſmodi numos, quàm plurimos eoſdemque Romanos pinxit Fuluius Vrſinus: quorum duo ſunt Aburiæ familiæ, in quibus ab vna parte idem expreſſum caput eſt, ſed inſcriptas habent has literas GEM. fortè Geminus, aut Gemellus. ab altera parte quadriga eſt: ſed in priore miles galeatus dextera lanceam geſtat, ſiniſtra equos impellit, ſub quibus ſcriptum eſt C. ABVRI. & ſub his literis ROMA. In altero ſcriptum eſt M. ABVRI. ROMA. & Apollo (radiatum enim caput eſt) quadrigæ inſiſtens equos flagello vrget ad curſum: Acilia familia duos cuſit numos, qui ab vna parte quadrigam habent, ab altera caput ſimiliter galeatum, atque alatum: ſed in priori ſcriptum eſt retrò caput BALBVS; caputque corona laurea (Fuluius myrteam eſſe ait, quod mihi ob foliorum magnitudinem non videtur) cingitur. Quadrigæ ab altera huius numi parte inſiſtunt viri duo, quorum alter equos flagello concitat, alter ſpiculum manu detinet: Inſcriptum eſt M. ACILI. In ſecundo circum caput ſcriptum eſt M. ACILIVS. M. F. equos verò vrget miles ſcutatus, & ſub equis ſcribitur ROMA. Aeliæ familiæ numi ſunt duo cum eodem capite ab vno latere, ab altero equites haſtati duo ſimul directis procurrentes lanceis: priori ſubſcriptum eſt P. PAETVS, & ſubtus ROMA: alteri C. AI. ROMA. In Aemiliæ familiæ numis, qui ſunt quinque, equorum pictura eſt. Prior eorum cuſus eſt à M. Aemilio Scauro in eius ædilitate; ab aduerſa parte habet camelum, & à latere eius mulierem ſedentem ſiniſtra habenas, dextra lauri ramulum tenentem. Supra ſcriptum eſt: M. SCAVR. AED. CVR. in medio, Ex S. C. infra REX ARETAS. Ab hoc autem rege, Arabiſque obſeſſam Hieroſolymam acceptis ab Ariſtobulo quadringentis talentis liberauit. In auerſa parte retro aurigam quadrigam moderantem, & equos impellentem ſcriptum eſt CAPTV. ſuprà P. HVPSAEVS AED. CVR. infrà C. HVPSAE. COS. PRÆIVER. Intra equorum pedes appictus eſt ſcorpius. Secundus numus ab aduerſo latere mulieris laureatæ, (Romæ typum puto) iconem habet: Margarita ex aure pendet, & collum margaritis exornatum. Ante eam ſcriptum ROM. Ab alia parte numi ſtatua equeſtris ponti ſuperimpoſita, cum inſcriptione, M. ÆMILIO. Fuit quidem M. Aemilius Lepidus conſul cum L. Volcatio Tullo anno DCXVII. ſed incertum (inquit Fuluius) denarij inſcriptio ad hunc ne pertineat, an ad alium huius familiæ eodem affectum prænomine: illud certè conſtat Lepidi pontem, qui antea Sublitius dictus eſt, à Lepido quæſtore, cuius meminit in Numa Plutarchus, lapideum factum, hoc in denario impreſſum eſſe, ſtatuamq. equeſtrem illi hac de cauſa, vel Lepido alicui ob rem bene geſtam à Senatu decretam, impoſitam eſſe. Nec enim crediderim equeſtrem ſtatuam indicari, quæ cum trophæo in duobus, qui ſequuntur, denarijs impreſſa eſt. Eam enim ad M. Lepidum, qui Pontifex Maximus fuit, ac bis conſul, referendam arbitror: cuius meminit Valerius Maximus lib. 3. cap. 1. iiſdem ferè verbis, quibus denarij inſcripto exarata eſt, niſi quòd pro interemit, habet denarius literam, O,

Aburiæ familiæ numi.

Acilia.

Aelia.

Aemilia.

quàm

A quàm interpretor, occidit. Hæc ille. Tertius itaque numus ab vno latere ſtatuam oſtendit equeſtrem, quæ dextra gerit bidentem: inſcriptio M. LEPIDVS. ab altero caput galeatum, & ante id cratera. Quartus idem quidem oſtendit caput, ſed retro id corona conſpicitur laurea: ab altero etiam latere eadem eſt ſtatua, & ſubſcriptum ſimiliter, M. LEPIDVS. Sed circum ſcriptum eſt, A N. XV. P R. H. O. C. S. ideſt, Anno ætatis ſuæ decimoquinto prouocatus, vel prouocatum, hoſtem hoccidit, ciuem ſeruauit. Quintus ac poſtremus huius patriciæ familiæ numus (de ijs loquor, in quibus equi pictura cernitur, nam aliàs ſunt quàm plurimi) ad eundem M. Lepidum Pont. Max. triumuirum reip. conſtituendæ pertinet, necnon ad ædilitatẽ eiuſdem; nam ab vna parte Lepidi oſtendit caput pontificali habitu velatum, necnon ampullam ac lituum, auguratus ipſius indicia: ab altera parte eques deſultorius equos flagello vrget; à tergo picta eſt corona laurea ſiue trophæum inſcriptum P. SEPVLLIVS MACER. Quin deſultorius ille eques ad Lepidi ædilitatem ſpectet, dubitari (inquit Vrſinus,) non poteſt, in qua ludos in Circo exhibuerit. Poteſt etiam ad vrbanam eius præturam pertinere, in qua ludos Apollinares in Circo fecerit. A Spurio Afranio cuſus numus ab vna parte caput oſtendit galeatum alatũque ab altera bigam cui victoria inſiſtens equos impellit: Inſcriptum S. AFRA. ROMA. Alter B L. Afranij eſt, illius qui in Hiſpania Pompeij legatus fuit, id quod multis argumentis colligit Vrſinus, primùm quod Græcè Afranij in eo nomen quatuor literis, ΑΦΡΑ. expreſſum eſt, Hiſpaniamque prouinciam in qua cuſus denarius fuit, à Græcis habitatam olim fuiſſe ex Plinij lib. 4. cap. 20. conſtat: deinde, quòd nummus is, Romani argentei denarij pondus habet, & in eo Hiſpanæ monetæ ſymbolum eques ſignatus eſt, cuiuſmodi cùm in alijs multis, tùm in vno æreo in quo equiti huiuſmodi, HISPANORVM, titulus ſubiectus eſt, notatum (inquit) animaduertimus: poſtremò quòd Varronis quoque denariũ, qui, & ipſe Pompeij legatus in Hiſpania fuit, ijſdem ferè literis inſcriptum vidimus, quibus notati nonnulli circumferuntur, qui cùm Petreij, vel Afranij ſint, falsò Hannibali, & Magoni, alijſve Carthaginenſium ducibus ab imperitis tribuuntur. Eadem autem in eis equeſtris ſtatua, & Hiſpani dei imago expreſſa eſt. Sub hac Afranij ſtatua equeſtri literæ leguntur peregrinæ; Punicæ ni fallor. Anniæ familiæ denariùs prior ab vna parte bigam habet cum inſcriptione, C. TARQVITI. P. F. ab altera parte C. Annij caput: cui circumſcriptum eſt, C. ANNI. T. F. T. N. PROCOS. Ex S. C. Altero C idem caput ſed galeatum expreſſum eſt, & ſimiliter circumſcriptum: ſed retrò eſt caduceus, antè lances ad pacem, & iuſtitiam ſignificandam: ab altera parte victoria trigam moderatur: Inſcriptum eſt, L. FABI. L. F. HISP. Tertius numus cum præcedente planè idem eſſet, niſi inſcriptio variaret: nam ſupra equos ſcriptum eſt, HISP. Q. ſub eiſdem L. FABI. L. F. Trium qui extant Ateſtiæ familiæ denariorum prior ab vna parte quadrigam habet, & qui equos concitat, altera manu neſcio quid ſceptri figura geſtat: ſub equis ſcribitur: L. ATES. & mox, ROMA. ab altera parte Galeatæ alatæque fœminæ (Victoriæ) caput eſt, & retrò ſcriptum GRAC. Secundus equites binos oſtendit, ſpiculum haſtamve ferentes. Appictus eſt canis: ſupra vtriuſque equitis caput exigua expreſſa conſpicitur ſtella, Caſtorem, & Pollucem arbitror. Infrà ſcriptum, ROMA. ad aduerſo latere caput Victoriæ, & retrò ſcriptum, C. ATESTI. Tertio idem etiam expreſſa Victoria eſt, & retrò eam canis: ab altero latere ijdem equites, ſub quibus ſcriptum, C. ATESTI. & mox, ROMA. Inter numiſmata Aquiliæ gentis, duo ſunt, in quibus M. Aquilij triumuiri caput ttriumuirali ornamento condecoratum expreſſum eſt; quorum alterum ab altera parte bigam habet, & ſupra equos creſcentis lunæ icon conſpicitur, atque inſuper aliquot ſtellarum. Sub equis eſt ſcriptum, M. AQVIL. & mox, ROMA. Alterum verò oſtendit trigam ſed loco aurigæ thenſam ferentem: Inſcriptum eſt, CAESAR AVGVSTVS. Sub equis, S.C. Pertinere videtur, ad Auguſti triumphum aliquem, vel ad D Armeniacam eius victoriam. Atiliæ familiæ nummi ab vna parte inſculptum habent caput alatum, galeatumque Romæ typum, ſed primum equites lanceatos binos, cum inſcriptione, M. ATIL. & mox, ROMÆ. ſecundus victoriam bijuges moderantem, cui ſubſcribitur, C. ATIL. & mox, ROMA. Ita & in tertio Victoria equos concitat, ſed ſubſcriptum eſt, SAR. Biga quoque in Aureliæ familiæ duobus nummis depicta eſt, ſed in priori trahitur à Centauris, qui dextra vibrant gladium, ſiniſtra ferunt lauri ramum. Sub equis ſcriptum eſt, M. AVRELI. & mox, ROMA. ab aduerſa parte caput habet Victoriæ, mulieris ſcilicet galeatæ, & alatæ, cum inſcriptione COTÆ. In altero retrò caput ſcriptum eſt ROMA. antè, M. AVREL. Auerſa parte bigam moderans dextra ſpiculum, ſiniſtra ſcutum habet: ſub equis ſcriptum eſt, SCAVRI. & mox. L. LID. C. N. DOM. M. Bæbius Tampilus denarium illuſtrauit quadriga, in qua equo impellens auriga ſiniſtra ſagittas, dextra arcum, & habenas equorum tenet. Sub equis ſcriptum eſt, ROMA. & mox; M. BAEBI. Q. F. ab alio latere Victoria, cum inſcriptione: TAMPIL. Hic proconſul de Liguribus triumphauit, qui fortaſſe triumphus huc expreſſus eſt.

Afrania familia numꝰ

Monetæ Hiſpanæ ſymbolum.

Annia familia numiſma

Ateſtia familia.

Aquilia familiæ num.

Atilia.

Aurelia.

Bæbia.

Cæcilia.

L. Metelli

L. Metelli numus, in quo ab vna parte Victoria expreſſa eſt, altera bigam habet, ſub ea e- E
lephanti promuſcidem, Hic enim primus elephantos in triumpho duxiſſe dicitur, vt ſcribit Plin.
lib. 8. cap. 43. Infraſcriptum eſt, ROMA. Eſt, & in eadem Cæcilia familia numus Q. Metelli, qui
in vna parte Victoriam ſimiliter expreſſit, altera quadrigam, cui inſidens dextra ramum, ſiniſtra
tridentem fert; Inſcripto: ROMA. Eſt, & aliud eiuſdem familiæ numiſma, quod ſimiliter Vi-
ctoriam impreſſam habet, & inſcriptionem, ROMA. ab altera parte Victoria dextra trophæum
oſtentans equos bijuges impellit. Inſcriptum eſt. CNEOV. & mox inferius, M. CAE. Q. ME.
Calpurnia. Piſonum ex Calphurnia gente numiſmata perniciſſimè currentem equum oſtendunt: quorum pri
mo L. Piſo expreſſus eſt laureatus, ab altera parte eques dextra tridentem teneris. Eſtq. & alius
tridens ſupra equitantis caput. Inferius ſcriptum eſt, L. PISO L. F. FRVGI. Altero eques
palmam geſtat, & inſcriptum eſt L. PISO FRVGI. Tertio eques equum impellit flagello,
& infrà legitur, C. PISO. L. F. FRVGI. ab altera numi parti retro caput C. Piſonis lauri ra-
mus eſt. In quarto ac poſtremo ab vtraque parte ſcriptum L. Piſo. Equus verò ſine rectore pro-
currit: & ſub eo ſcriptum, FRVGI. Eſt & alius eiuſdem gentis denarius, qui ab vna parte Vi-
Carifia gen ctoriam habet, ab altera equites galeatos, & haſtatos binos: Caſtorem puto, & Pollucem, ſub qui-
tis numus. bus ſcriptum eſt C. N. C. AN. & mox inferius, ROMA Titus Carifius re bene geſta aduerſus F
Cantabros, & Aſtures, duos cuſit nūmos, in quorū primo ab vna parte biga eſt, cum ſubſcriptio-
ne T. CARISI. ab altera victoriæ imago: in altero victor quadrigam agitat, inſcriptum huic eſt
Caſſia. VER. & mox, T. CAR. OCV. ab altero latere laureatum caput, victoriæ typus. Caſſiæ quoque
familiæ numo quodam quadriga expreſſa eſt, & inſcriptum C. CASSI. ROMA: cuius icon alte-
Cipia. ra parte alato, & galeato capite muliebri facie indicatur. Cipiorum vnicū depictum eſt numiſma,
in quo ab vno latere biga eſt cum ſubſcriptione, ROMA. ab altero Victoria, & inſcriptum eſt, M.
Claudia fa- CIPI. M. F. M. Marcelli ex Claudiorū plebeiorū familia numus quidā ab vna parte bigam, habet
milia numꝰ cuius equos victoria concitat: Inter ſubſcriptionem M. MARC ROMA. binæ appictæ ſunt tri-
ticeæ ſpicæ: quo videlicet ſymbolo Siculi ad indicandam inſulæ fertilitatem (quam plebis Roma-
næ nutricem, & reipub. cellam penariam appellat Cato,) in ſuis numiſmatibus vtuntur: Ab adu-
erſo latere picta eſt Victoria. Ipſe autem de Syracuſanis Procos. in monte Albano ſecundum
ac tertium triumphum egit. Eſt, & alius eiuſdem gentis numus cum biga, quæ à victoria guber-
natur, ſed in hoc victoria dextra lauream, ſiniſtra palmæ ramum geſtat: Sub equis numerus
LXXIIII. legitur, & mox ſcriptum præterea: TI. CLAVD. TI. F. AR. N. Alius item numus
huius gentis, cui ſubſcriptum eſt: AP. CL. T. M AP trigam habet quam eadem victoria agi- G
tat: ab altera parte habet Victoriam. Eſt denique cum biga alius cum inſcriptione C. PVL-
Cloulia. CHER. Iam vero, & bigam regit victoria in numo Clouliæ ſiue Clœliæ gentis, cui ſubſcriptum
eſt, T. CLOVLI. Sub equis tritici culmus eſt duplicem ferens ſpicam: quamobrem T. Clœlius
iſte Siculi cognomentum haberet, Vrſinus ex hac ſpicæ pictura conijcit, vel origine Siculam fuiſ-
ſe hanc familiam, vel aliquod eius contra Siculos extitiſſe factum; id quod ex altera numi parte
quoque conijci queat, in qua Victoria expreſſa cernitur, necnon, & laurea corona, victoriæ alicu-
Cœlię. ius ſymbola. Vrget item equos bijuges victoria in duobus Cœliorum numis, quorum primo ſub
equis inſcriptum eſt: C. COIL. CALD. ſupra equos conſpicitur litera vna. H. alteri ſubſcri-
ptum eſt, CALD. M. Vterque ab altera parte Victoriam habet: ſicuti etiam alius eiuſdem gen-
tis numus; in cuius latere altero equites oſtenduntur bini cum directis procurrentes lanceis. Sub
Conſidię gē- equis ſcriptum eſt, L. COIL. ROMA. C. Conſid j duo ſunt numi, in quibus victoria vna manu
tis numus. lauream, altera palmam geſtans quadrijuges concitat, & vtrique ſubſcriptum eſt, C. CONSI-
DI. ſed in vno ab altera parte caput eſt galeatum, & criſtatum ſine inſcriptione: altero caput ex-
preſſum cernitur laureatum, & retro id ſcriptum eſt, PAETI. Corneliæ gentis uumi aliquot bigas
Cornelię. oſtendunt, quarum binæ à victoria dextra manu trophæum geſtante reguntur: vni ſubſcriptum H
eſt, CN. LENTVL. & in aduerſa parte viri barbati, & galeam induti caput habet. Alteri ſubſcri-
ptum eſt P. SVLA. ROMA. & ab alia parte imaginem habet Victoriæ. Quadriga in quodam a-
lio eiuſdem familiæ numo triunphans vehitur Scipio Aſiaticus, vt conijcio ex inſcripione quæ
talis eſt: L. SCIP. ASIA. G. Ab altero huius numi latere viri caput expreſſum laureatum, & bar-
batum, ipſius forte Scipionis. Adiecta eſt litera, M. poſt ipſum caput. Eſt, & aliud numiſma, in
quo L. Sullæ quadriga triumphanti victoria in aere ſuſpenſa trophæum imponit. Sub equis ſcri-
ptum eſt, L. SVLLA. IMP. Aduerſo latere picta eſt Victoria cum titulo, PROQ. L. MANLI.
Eiuſdem Sullæ caput oſtendit aliud numiſma cum inſcriptione, FELIX. quod ab alia parte bi-
gam habet. cuius equi ſine habenis freniſque procurrunt: ſupra eos binæ ſtellæ ſunt, & totidem
infrà, vbi ſcriptum FAVSTVS. In Cn. Cornelij Siſennæ ex eadē gente numo, is in quadriga
triumphat: Vir quidam ſub equis proſtratus iacet, & ſupra eoſdem caput cernitur regali coro-
natum diademate. Inſcriptum eſt: CN. CORNELI. L. F. Ab altera numi latere Victoria eſt,

cum

A cum inscriptione ab vna partæ, ROMA. ab altera, SISENA. Equestris deniq; statua, quæ in alio quodam eiusdem familiæ numo expressa est, cum inscriptione COSSVS CN. F. LENTVLVS. pertinet ad Augustum, cuius auspicijs victoriam de Isaureis adeptus fuit, id quod aduersa numi pars indicat, in qua circa laureatum caput, siue id Lentuli sit, siue Augusti, scriptum est: DIVI F. AVGVSTVS. Vnicum extat Cosconiæ familiæ numisma, in quo biga est, cum inscriptione: L. LIC. CAV. DOM. ab altera parte Victoria, & inscriptio. L. COSCO. M. F. C. Cossutij numus Meduſæ, & Bellerophontis, equo insidentis insignitus, quo pertineat, difficulter iudicari potest, nisi fortè ad Corynthum coloniam à Cæsare deductam, referri queat. Subscriptum in numo est C. COSSVTI. C. F. Parte numi altera caput eius conspicitur alatum, cum titulo SABVLA. Creperiæ familiæ duo sunt numi, qui ab vna parte Neptunum suos moderantem equos posteriore parte in piscem desinentes ostendunt, cum inscriptione. Q. CREPEREI ROCVS, quem inde, vel aliquem ex eius familia rem mari prosperè aliquando gessisse, conijcere possumus. Equestris statua cum inscriptione: P. CREPVS. in numo Crepusiæ gentis, (qui ab alio latere Iouis imberbis iconem habet cum sceptro, & fulmine,) indicio est, aliquem Crepusiorum ea fuisse donatum. Est, & alius huius familiæ, numus cum biga, & inscriptione: C.
B LIMETA. P. CREPVSI. qui ab altera parte caput habet, postica parte velatum, antica galeatum, & inscriptum est: C. CENSORIN. Argenteum numum cum duobus lanceatis equitibus. stellam supra caput habentibus Castore nempe, & Polluce, cum subscriptione L. CVP. L: Cupienij esse iudicat Vrsinus: Additur etiam ROMA. Victoriæ icon cum cornucopia conspicua est altero numi latere. Curiatæ gentis fuere Trigemini: quorum C. Curiatus argenteum cusit denarium cum quadriga, cuius moderatorem victoria laurea cohonestat. Inscriptum numo: C. CVR. F ROMA. ab altera numi parte expressa est Victoria, & retro eam scriptum est: TRIGE. Similiter Victoriæ icon cũ inscriptione: Q. CVRT. in alio numo, in quo ab altera parte quadriga est, eadem conspicitur, inscriptum est: M. SIA. ROMA. Cn. Domitij numus cum inscriptione: ROMA. CN. DOM. bigam ostendit, cuius equi impelluntur à victoria: sub equis vir pugnat cum Leone. Ab altera parte Victoriæ imago est, retro quam appicta est spica. Pertinere hunc numum ad Cn. Domitium Ahenobarbum, putat Vrsinus, de quo his verbis meminit Plinius: *M. Pisone. M. Massalla Cos. Domitium Ahenobarbum Aedilem Curulem vrsos Numidicos centum, & totidem Aethiopas venatores in Circo dedisse: Miror adsectum Numidicos fuisse: cùm in Africa non gigni vrsos constet.* Ex hoc autem argenteo denario, in cuius altera parte vir cum leone pugnans im-
C pressus est, intelligere possumus (inquit Vrsinus) non vrsos, sed leones in circo dedisse, annalesque non satis emendatos Plinium habuisse, in quibus cõtrà historię fidem leones pro vrsis scriptum fuisset. Hæc ille. Ego Plinium annalibus vsum puto emendatis, sed non aduertisse Numidicos vrsos cum leonibus eosdem esse, quemadmodum probe ostendit Lipsius in Electis, vt suo loco ostendemus; In eodem denario, ad indicandum ædilitatis honorem, spica adiecta est: quia scilicet ædiles annonam curarent. Altero eiusdem familiæ numo quadriga triumphalis expressa est: cui subscriptum: CN. DOM Ab altera parte Victoria est, cum inscriptione: ROMA. fortè autem hoc denario eiusdem Domitij Ahenobarbi triumphus indicatur, quem egit Procos. ex Hispania anno DCCXXI. quamuis ad eum quoque Cn. Domitium referri possit, qui anno DCXXXV. Procos. de Gallis Aruerneis triumphauit. Cusit hæc eadem familia bigam, quoque, cui subscriptum est, L·LICI. CN. DOM. Ab alio latere Victoria est, cum inscriptione L. COS. DOM. F. M. Durmij triumuiri numus, in quo ipse ab vna parte pictus inscriptionem habet: M: DVRMIVS IIIVIR HONORI. ab altera ostendit quadrigam cum thensa: inscriptum est. CAESAR AVGVSTVS. C. Egnatij Maxsumi numus argenteus bigam habet, cuius rector à Victoria superuolante laurea coronatur. Inscriptum est. C; EGNATIVS CN. F. CN. N. Alte
D ra parte Egnatij caput est, antica parte galeatum: Inscriptum MAXSVMVS. In gentis Fabiæ numo quodã argenteo quadriga est triũphalis, sub equis proram nauis habet appictam, vt indicetur Q. Fabium, ad quem hic numus pertinet, cùm prætor esset anno DLXIV. ex Creta insula naualem triumphum egisse: subscriptum est: Q. FABI. Ab altera parte Victoriæ est imago, & inscriptio: LABEO. Alius Fabiorum quidam denarius bigam habet, cuius equos victoria concitat: Infra scriptum est, C. FABI. C. F. Appicta etiam est auis, quam buteonem esse indicat Vrsinus, eandemque fortassis significat, B. littera ibidem adiecta: sed quam ob causam buteonem auem in hoc denario signarit is C. Fabius, qui ex Pictorum familia fuit, non satis clarum est, cum ab hac aue Buteonum alia Fabiæ gentis familia cognomen duxerit. Altera denarij parte flaminis icon est cum inscriptione: EX. A. PV. hoc est, ex argento publico. Eo enim anno quo C. Fabius Pictor consulatum gessit, populus Rom. ex S. C. argento signato vti cæpit. Alius eiusdem gentis argenteus numus quadrigam habet cum victoria equos moderante, & altera manu lauream gestante. Subscriptum est ROMA. mox sub hoc titulo: C. F. L. R. Q. M. hoc est C. Fabius,

Coſconia gẽtis numus.

Coſſutia.

Creperia.

Crepuſia.

Curiata familia numi.

Domitia.

Lib. 8. c. 36. Vrſi Numidici.

Plin. lapſus

Durmia gẽtis numus.

Egnatia.

Fabia.

bius, L. Rubrius, Q. Marcius. Hi enim triumuiri ſimul cudendæ monetæ præfuerunt. Eſt item E
quadriga in alio Fabiorum numiſmate cum victoria expreſſa, ſed quæ palmæ ramum manu tenet:
Faunierum numus, Flaminiorũ Subſcriptum, L. FABI. F. HISP. Ab altera parte caput anterius galeatum, cum inſcriptione. C.
ANNIVS T. F. T. N. PROCOS. EX S. C. Erat hic Fabius Sertorianarum partium, con-
tra quem à Sulla C. Annius miſſus eſt, vt ſcribit Plutarchus. Habet & Fauniæ gentis numus qua-
drigam cum victoria, dextra lauream ferente, cum inſcriptione M. FAV. C. F. ab altera parte
Victoriam. Bina ſunt Flaminiorum numiſmata, cum biga. Vtrique inſcriptum L. FLAMIN.
CILO. ſed alterum ab altera parte habet Victoriam, alterum iconem C. Conſidij Nonani. Bi-
Fonteiorum gam etiam oſtendit Flauiorum numus cum inſcriptione FLAVS ROMA. & ab altera parte vi-
ctoria expreſſa eſt Fonteiorum numus, qui ab vna parte caput oſtendit galeatum, cum inſcriptio-
ne: P. FONTEIVS. P. P. CAPITO. IIIVIR. ab altera habet equitem, dextra vibrantem gla-
dium, ſub quo viri, quorum alter ſcutum geſtat, genua flectunt, ceu veniam petentes. Denotant
quidem iſthæc egregium aliquod factum, cæterùm quale illud ſit, hactenus ignoratur. Cn. Ful-
uij M. Gali, & Q. Metelli IIIvirorum denarius argenteus ab vna parte Romam, ab altera
Fondaniorũ numiſma. bigam habet, in qua victoria lauream dextra geſtans equos impellit. C. Fondanij numus cum in-
ſcriptione C. FVDAN quadrigam habet: cuius equos nulla habentes fræna, nullaſque habe F
Furiorum. nas muliebri habitu ſtatua voce vrget ad curſum, equoque dextro puer inſidet, manibus poſt
terga reiectis, ſummam fortaſſis equitandi peritiam indicaturus. L. Furij Purpureonis, qui præ-
Gelliorum. tor de Gallæis triumphauit, nu mus ab vna parte bigam habet, cum ſcorpione: inſcriptum PVR.
ROMA. ab altera victoriam. In Gelliæ familiæ numo cum inſcriptione: C N. GEL. ROMA.
Horatiorũ. quadrigæ cum liberis equis inſiſtunt viri duo, galeati, ſcutaque ferentes. Ab alio numi latere
imago eſt Victoriæ laureatæ. Horatij Coclitis numiſma binos oſtendit equites haſtatos, & ab
altera parte imaginem Victoriæ, cum inſcriptione: COCHLES. Hunc denarium poſtmodum
Hoſtilliorũ Traianus Imp. reſtituit, vt conſtat ex inſcriptione, quæ nunc in aduerſo numi latere legitur, quæ
talis eſt: IMP. CÆSAR. TRAIAN. AVG. GER. DAC. P. P. REST. Hoſtiliæ gentis qui-
dam numus vno latere bigam cum duobus habet rectoribus, & inſcriptum eſt: L. HOSTILIVS
SASERN. altero caput viri paſſis capillis, hiſpidaque barba. Amicus quidam Vrſini Pauoris
vel Palloris imaginem eſſe arbitrabatur, atque ita Hoſtilium Saſernam progenitoris monumen-
ta voluiſſe illuſtrare. Tullius enim Hoſtilius rex Pauori, Pallorique fanum vouit, vt ex Liuio no
Itia familiæ numus. tum eſt. Itiæ gentis vnius tantùm denarius reperitur. Ab vna parte equites habet binos lanceam
vibrantes, quales in multis alijs numis conſpiciuntur; Supra vtriuſque caput ſtella eſt: infra ſcri-
ptum: L. ITI. ROMA. ab altera numi parte imago eſt Victoriæ. Ijdem equites Pollux nempe
& Caſtor, & ſtellæ picti ſunt in primo Iuliæ familiæ denario, in qua parte ſubſcriptum: L. IVLI. G
ROMA. ab altera parte ſimiliter picta eſt Victoria, expreſſuſque numerus XVI. propterea quod
eo anno quo numus iſte ſignatus eſt, preſſus ære alieno populus Romanus, fecerat ipſe, vt dena-
rius ſexdecim aſſibus permutaretur. Altero eiuſdem L. Iulij denario bigam promouet Victoria:
Inſcriptum ſimiliter: L. IVLI. Altera numi pars Victoriam oſtendit, ac præterea ſpicam tritici,
ædilitatis eiuſdem ſymbolum. Vrſinus Cupidinis currum eſſe iudicat, eumque hoc numo im-
preſſum ad indicandam Iuliæ gentis originem, quæ à Iulo Æneæ, qui Venere genitus eſt, filio
principium habuiſſe dicitur. Eſt quidem in tertio numo Veneris currus, ſed eum Cupidines, non
equi trahunt; vt ſit in quarto numo, vbi bijuges moderatur Venus dextra lauream, vel potius
myrteam protendens; à tergo aſtat cupido, Venerique idem ſertum imponit: Inſcriptum eſt.
SEX. IVLI. CÆSAR. Eſt & in alio numo huius gentis biga expreſſa, in quo equos mode-
rans dextra vibrat ſpiculum ſiniſtra geſtat inſigne, in cuius medio litera conſpicitur I. Subſcri-
ptum eſt M. METTIVS. ab altera parte Cæſaris caput eſt laureatum, cum inſcriptione: CÆ-
SAR. DICT. QVART. Currus ſiue quadriga triumphalis (nam victoria lauream oſtentans H
equos concitat) cum titulo: L. IVLI. BVRSIO. huius victoriam, quæ tamen ignoratur, ex-
preſſiſſe videtur. Altera numi pars caput oſtendit alatum (Mercurij forte), & à tergo ſceptrum
tridens, item animal quadrupes, canis ſpecie. Eſt, & alius denarius, qui ab vna parte templum
Iuliæ familiæ numi. oſtendit, cum inſcriptione: CLEMENTIAE CAESARIS. ab altera parte equos binos de-
ſultorios, cum laurea, inſcriptione: P. SEPVLIVS MACER. Iuniæ familiæ numi duo, ab v-
na parte Victoriæ imaginem, ab altera binos exhibent equites lanceam vel ſpiculum dirigentes:
alteri ſubſcriptum: M. IVNI. ROMA; alteri. C. IVNI. C. F. ROMA. D. Silani in eadem
gente numi quoque ſunt duo, in quibus biga exhibetur: ſed in priori Victoria dextra lauream, ſi-
niſtra palmam, & habenas tenens, equos agitat: Subſcriptum huic: D. SILANVS. L. & ab al-
tera parte caput oſtendit hiſpida barba, capillis paſſis, fune infronte connexo. Laqueo autem ip-
ſe vitam finiuiſſe dicitur, condamnatus à patre, quòd prouinciam expilaſſet. Alterno numo equo
rum rector, ſiniſtra lauri ramum geſtat: ſub equis appictam habet locuſtam: ſubſcriptum: D. SI-

LANVS:

A LANVS: altera verò numi parte caput exprimitur antrorsum galeatum: subscriptum: SALVS F. fortè filij, vt hic sit T. Manlius Torquatus Silani superioris pater, nam & torques, quo exornatus est in numo, id indicat. Torquatus autem dictus fuit, quod ex Iunia gente in Manliam Torquatorum familiam adoptatus esset. Sigonius D. illum Silanum de Lusitanis triumphasse existimat; ad quem triumphum numus ipse spectauerit: sicuti, & alius eiusdem numus, qui ab vna parte imaginem expressit Victoriæ cum litera A. ab altera bigam cum victoria equos incitante & inscriptione D. SILANVS. L. F. ROMA. supra equos numerus expressus cernitur, XIII. Q. Labieni Parthici, T. Labieni qui prius partium Cæsaris, deinde Pompeianarum fuit, numus *Labiena.* ab vna parte ipsius caput habet cum inscriptione: Q. LABIENVS PARTICVS IMP. ab altera equum ephippiatum, & phaleratum. Liciniæ gentis aliquot extant numi, equorum imagine condecorati. Primus in hoc ordine bijuges habet, quorum proriga vna manu scutum gestat: subscriptum est. L. LIC. CN. DOM. ab altera parte imago est Victoriæ, cui circumscriptum est: C. MALLE. C. F. Fuit autem L. Licinius cum Cn. Domitio, &c. Malleolo, cudendæ monetæ triumuir. Secundus ostendit ab vna parte P. Crassi caput laureatum, & antrorsum galeatum, retro quod scriptum est. S. C. ab altera parte idem Publius equum sinistra manu ducit, dextra lanceam gestat. Circumscriptio legitur: P. CRASSVS. M. F. Tertio eques exprimitur, nudus velociſſimè currens, palmam humero ferens: cum subscriptione: A. LICINI. ab altera parte caput depictum est, cum inscriptione: NERVA. Quarto eques ornatus virum quendam flexis genibus supplicem capillis prehensum detinet. Inscriptum est huic numi parti: NERVA IIIVIR. altera parte laureato expresso capiti circumscribitur. A. LICINIVS. FI. DES. Caput præcedentis numi nimirum tertij, Apollinis esse iudicat Vrsinus, idque, & desultorium equitem, Apollinares ludos ab aliquo ex Licinia gente, cum prætor esset, in Circo factos, sine dubio designare. Quintus numus ab vno latere ostendit equitem dextra lauream ferentem: Inscriptum est: AVGVSTVS DIVI F. ab altero ancylia Saliorum, cum inscriptione: P. STOLO IIIVIR. Equestris isthæc statua ad Augusti victoriam aliquam, ob quam ei statua huiusmodi decreta fuerit, haud dubiò pertinet. Sextus ac postremus ab vna parte Veiouis simulachrum, ab altera quadrigam habet: cuius moderator dextra spiculum vibrat, sinistra vmbonem gestat. In Luciliæ gentis numo Victoriæ icon est laureatæ, cum literis: PV. id est publico, *Lucilia familia num⁹.* nimirum argento, ab altera parte, eadem bijuges propellit, cum inscriptione: M. LICILI. RVF. Cn. Lucretij Trionis numus cum inscriptione ab vna parte: CN. LVCR. ROMA. bi- *Lucretia.*
C nos ostendit equites erecta lancea, & ab altera parte Victoriam, cum inscriptione: TRIO. Currus triumphalis Maianiæ gentis à Victoria rectus cum inscriptione C. MINI. ROMA. & ab altera parte Victoriam etiam exhibens, ad C. Maianium P. F. P. N. pertinere videtur, qui Cos. de Antiatibus, Lauinicis, & Veliternis triumphauit. Est, & biga in numo Mamiliorum, in quo, & *Mamilia.* numerus expressus cernitur XXVIIII. Infraque scriptum C. LIMETA. P. CREPVSI. ab altera numi parte velatum caput est: & antrorsum galeatum, cum inscriptione. L. CENSORIN. Apparet autem triumuiros hos fuisse. Manliorum numis tribus triumphalis currus pingi- *Manlia.* tur, in priori ab vtroque equorum latere appicta est stella, eorum verò moderator galeam indutus est cristatam: infrascriptum: A. MANLI. Q. F. Altera numi parte Victoriæ icon est galeam indutæ cristatam: & inscriptum est SER. ROMA. Fuit is procos. contra Sertorium missus. Altera victoria equis præest: in hoc numo subscriptum est: T. MAN. AP. CL. Q. VR. nam cum Ap. Claudio quæstor vrbanus fuit. In tertio victoria in aere suspensa triumphanti trophæum imponit. Subscriptum in hoc: L. SVLLA. IMP. Ab altera parte Victoriæ imago conspicitur, cum inscriptione: L. MANLI. PROQ. Quarto eques expressus est, lanceam, & scutum gestans, sed equum sine fræno, & habenis regens: cum inscriptione L. TORQVA. Q. EX
D S. C. Altera numi pars victoriam ostendit, & inscriptum ei. ROMA. Philipporum ex Marcia fa- *Marcia familia numi.* milia tres sunt denarij equestribus statuis insignens: quarū prima lapideo imposita est ponti quique foraminum, quibus inscriptum est: AQVA MAR. ab equi verò tergo: PHILIPPVS. Altera numi parte caput exhibitum Anci Romanorum regis cum lituo, & inscriptione: ANCVS. Qua numi parte L. Philippus, qui hunc denarium cudit, indicare voluit, ab Anco Marcio originem se duxisse, cui autem lituus appictus, quod religiones neglectas aut prauè cultas, vt erant à Numa institutæ, Pontificem Max. proponere in publicum iussisset; quam ob causam sacrificus vocatur ab Ouidio, de Marciæ gentis origine loquente:

Marcia sacrificio deducta nomen ab Anco.

De aqua autem Marcia, quod ab Anco Marcio, qui eam deduxit, nomen acceperit, fatentur veteres omnes. Statua equestri, quæ aquæducti imposita est, opinatur Vrsinus, designari eam, quam scribit Liui. lib. 9. Marcio Tremulo ante ædem Castorum positam à Senatu, populoque Rom. fuisse, quòd Samnites bis vicisset, & Anagnia capta populum stipendio liberasset. Alij ad

statuam

ſtatuam equeſtrem referunt, quam Philippus Auguſto decreuit, cuius meminit Cicero in epiſt. E ad Brutum: quorum opinio Vrſino improbatur: Alter Philippi eiuſdem numus, ab vna parte L. Marcij imaginem habet, cui in Hiſpania concionāti è capite flamma eluxit: ab altera parte ſtatuā equeſtrem, lauri ramum dextra geſtantem, cum inſcriptione: L. PHILIPPVS. Vrſinus eandem ſtatuam putat cum præcedenti, quæ Q. Martio decreta fuit. Eſt, & alia equeſtris ſtatua tertio numo expreſſa, cum viro armato, & ſpiculum vel haſtam vibrante, cui inſcriptum eſt Q. PHILIPPVS. ROMA. ab altera parte picta eſt Victoria. Equitem illum Caſtorem eſſe iudicat Vrſinus, quod vt cecinit Horatius: *Caſtor gaudet equis*: Ἱππόδαμος inde ab Homero appellatus. Ab equorū autē ſtudio videtur Philippus is (inquit) dictus eſſe, qui primus ex hac familia cognomen inuenit, ad quem reſpexiſſe eum qui denarium cudit, dubitandum non eſt. Ab equi tergo adpictus eſt ſcorpius. Eſt item numus eiuſdem gentis, in quo deſultores equi depicti ſunt, cum luna noua, & caduceo, & cum inſcriptione: C. CENSORIN. & altera parte duo capita Numę ſcilicet, & Anci Roman. regum, à quibus Marcij originem ducunt. Eſtq; adhuc alius, in quo equus eſt ſingularis ſine agitatore procurrens, cum eadem inſcriptione: adiecti ſunt duo apices, & ſupra vtroſque binæ ſtellæ. Hic numus ab altera parte vnum tantummodo caput habet, quod fortè Anci fuerit. Biga deniq; alio numo exhibetur, cum inſcriptione: C. LIMET. P. CREPVSI. CXXIIII. & ab altera parte caput velatum, cum inſcriptione: L. CENSORIN. F Hiſce poſterioribus numis Marcij alicuius de ludricis Circenſibus, equo ſinguiari, deſultoribus, & bigis partas victorias deſignari conijciunt, quas C. Cenſorinus triumuir ſub Auguſto, vt progenitoris ſui monumenta illuſtraret, in his numis ſignauerit. Memmiorum numus ab vna parte binos oſtendit equos, inuicem obuerſos, ſimiliterq; totidem viros, altera manu haſtam ferentes, cum inſcriptione L. MEMMI. ab altera parte caput laureatum. In altero verò eiuſdem gentis numo bijugum moderatori victoria aere ſuſpenſa lauream porrigit: Ante eorum pedes litera expreſſa eſt, N. Infra ſcriptum: L. MEMM. GAL. ROMA. Altera parte viri caput, & à ceruice ſerra, aut quid ſerræ ſpecie, cum inſcriptione: ROMA. Simlis huic per omnia numus alius ſed ſub equis ſcriptum eſt: L. C. MEMIES GAL. & ab altera parte, K. EX. S. C. Celebris eſt huius gentis quidam Memmius ædilis plebeius, qui Cerealia hoc eſt, Cereris ludos quibus equorum curſus in Circo exhibebantur, primus feciſſe dicitur: itaque Dio memoriæ prodidit, ante deuictum Brutum euenisſe, vt ædiles plebeij gladiatorum certamina pro equorum curſibus exhibuerint. Mettiæ familiæ numus cum inſcriptione, M. METTIVS. bigam oſtendit, cuius equos auriga nullis vtens habenis aut frænis, voce ad curſum impellit, dextra ſpiculum vibrans, G ſiniſtra inſigne ſcutiforme ferens: altera parte Cæſar laurea exornatus exprimitur, cum lituo, & inſcriptione: CAESAR DIC. T. QVARTV. Sub eo enim quartùm dictatore cudendæ monetæ præfuit. Equites pileati, & lanceati duo, cum totidē ſupra caput ſtellis in numo conſpiciūtur, Minutiorum cum inſcriptione: Q. MINV. ROMA. ab altera parte imaginem habet victoriæ, & inſcriptionem: RVF. Eadem imago picta eſt alio eorumdem numo, qui ab altera parte quadrigā habet, cuius equi ſine frēnis, & habenis ſunt: Inſcriptum ROMA. L. MINVCI. Biga verò gētis Muſtidiæ expreſſa cū inſcriptione L. MVSSIDIVS LONGVS: altera parte victoriam oſtentās ad Cæſaris dictatoris victorias (inquit Fuluius) ſpectat, quarū cauſa ſpectacula in Circo edita fuiſſe tradit Suetonius: *Circenſibus* (inquit) *ſpacio Circi ab vtraq. parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas, bigaſq. & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes*: atq. ob ſimiles aliorū victorias ſæpe (ni fallor) in aliorum numis, bigæ, quadrigæq. & deſultorij conſpiciuntur, nec alio ſpectare puto trigam, quæ in Næuiorum denario expreſſa eſt cum inſcriptione C. NAE. BALB. qui ab altera galeatum caput habet; cuiq. inſcriptum eſt S. C. Teſtatur Fuluius in veteri quadam inſcriptione, quæ proximis annis in foro Romano reperta; in Capitolium translata fuit: in cuius altera parte equeſtris ſtatua Curtij eius expreſſa eſt, à quo Lacus Curtius dictus fuit, mentionem H fieri L. NÆVI L. L. F. Spurini Prætoris, &c. Ogulniorum numus ab vna parte laureatum caput; ab altera quadrigam oſtendit cum inſcriptione: VER. CAR. OGVL. Opeimiæ gentis numi duo ſunt, qui ab vno latere victoriæ imagine illuſtrati ſunt: ſed in altero ea dextra lauream geſtans equos quadrijuges agitat; altero bigam moderans vna manu arcum tendit: priori ſubſcriptum L. OPEIMI. ROMA. altero M. OPEIMI. ROMA. Hic L. Opimius homo fuit clarus, & in Senatu potens, quia conſul C. Graccho, & M. Fulūio interfectis, accerrimè victoriam nobilitatis in plebem exercuit. Eam itaque priori numo indicauerit. Carbonum Papiriæ gentis numi duo ab vna parte impreſſam habent imaginem victoriæ, ab altera quadrigam à Ioue vna manu fulmen, altera ſceptrum geſtante moderatam. Vni inſcriptum eſt M CARBO. ROMA. alteri, CARB. ROMA. P. Petronij Turpiliani numus ab vna parte oſtendit Pegaſum, ab altera imaginem Auguſti, ſub quo trium viratum geſſit. Alluſſio eſt, ni fallor, ad L. Petronium, qui cum humili loco natus eſſet, P. Cœlij beneficio ad equeſtrem ordinem, & ſplendida militiæ

Caſtoris ſtatua.

Memmiorū numus.

Lib. 47.

Mettiorum.

Minutiorū numus.

Muſſidiorū.

Cap. 39.

Næuiorum.

Ogulniorū. Opeimiorū.

Papiriæ gentis numus.

Petroniæ.

ſtipendia

A stipendia peruenit, vt scribit Valerius Max. L. Nattæ ex familia Pinariorum duo sunt numi, cum m pressa biga. & vterque ab altera parte impressam habet imaginem Victoriæ Vtriq. inscriptum NATTA. ROMA. sed alterius equi soluti procurrunt: altero Victoria habenas moderatur. In tribus Plautiorum numis quadriga picta est, quorum prior, cuius inscriptio est: L. HYPSÆVS ÆD. CVR. subscriptio: C. HYPSÆ. COS. PREIVER. CAPTV. & in quo sub equis appictus est Scorpio, ab altera parte exhibet camelum sarcina onustum, à cuius lateribus quidam flexo genu lauream ostentat. Inscriptum M. SCAVR. ÆD. CVR. EX. S. C. Infrà scriptũ est: REX ARETES. Alteri ab vno latere scriptum est, C. YPSAE. COS. CEPIT. ab altero, in quo imberbis viri caput pictum est cũ pisce P. YPSAE. S. C. Tertius eisdem habet vtrobiq. inscriptiones: sed in hoc viri caput barbatum est, & a ceruice expressus est tridens. Ex quibus inscriptionibus colligitur, tres istos numos in C. Plautij Hupsæi memoriam cusos esse, qui Decianus in Fastis cognominatus est, quiq. Priuerno capto, de Priuernatibus triumphauit. Camelus autem ludorum, quos in ædilitate fecerit, index esse potest: magis tamen placet Vrsino, si camelus ad Arabiæ regulum Bacchium Iudæum referatur, quẽ à Plautio Cn. Pompeij, vt opinatur, in Asia legato, vel proquæstore superatum fuisse credibile est, eo bello, in quo Aretas quoque rex ab Aemilio Scauro, Põpei

B item proquæstore victus est. Est & aliud Plautiorum numisma, quòd Solis imaginem ab vna parte cum inscriptione L. PLAVTIVS, ab altera parte victoriæ imaginem ostendit in medio quatuor equorum, quorum vni insideri videtur. Inscriptum est: PLANCVS. Est denique aliud quo duo equites lancea directa procurrentes depinguntur, cum inscriptione: C. PLVTI ROMA. altera parte exhibetur Victoria. Victoria item exhibetur altera parte numorum Porciæ familiæ, quorũ bini ostendunt bigam: sed in priori, cui subscriptum est: L. LIC. CN. DOM. & altera parte L. POR CI. LICI. equos agitans dextra vibrat spiculum, sinistra gestat scutum. Altero numo Victoria sertum ostentat, & bigam ipsam moderatur: Inscriptio: C. CATO. ROMA. Est & alius Porciorum numus, in quo quadrijuges auriga flagelli loco, terriculo vtitur campanæ specie: Subscriptũ est. M. POR C. ROMA. ab altera parte: LAECA. Inter Postumiorum numos vnus est, quo ab vna parte tres exhibentur equites dextra lanceã, sinistra scutũ ferentes, quib. pedes præcurrit gladio accinctus, cum inscriptione: A. ALBINVS. Ab altera parte, ROMA sub capite Dianæ. Hoc numo Albinus maiorum suorum monumenta celebrat, pugnã illam exprimens, in qua A. Postumius dictator, ad lacum Regillũ cum latinis dimicans, Sex. Tarquiniũ Superbi regis filium interfecit. Alter etiam eiusdem gentis numus subscriptus similiter: A. ALBINVS: ab vna parte equos o-

C stendens binos è fonte bibentes, totidemque hastatos viros; quorum capiti imminet stella, & appicta etiam est luna: ab altera parte caput laureatum cum stella maxima, & inscriptione: ROMA. pertinet ad eundem A. Postumium, cum scilicet contra Latinos ad lacum Regillum, vt dictum est, pugnanti, Castor cum Polluce fratre auxilio veniisse dicitur, & post pugnam ad lacum Iuturnę suorum equorumq. sudorem abluisse, in quo eis loco ædes constructa fuit. Est & quadriga insignis alius huius gentis numus, equis solutis tracta: cum victoriæ signo ab alia parte, cui appictus est flaminis apex, ad L. Postumium Albinum flaminem Martialem alludens. In quodam Prociliæ gentis denario ab vna parte, Iunonis Sospitæ pellem capitis caprini indutæ imago est cum inscriptione S. C. ab altera parte bijuges eadem Dea, dextra spiculum, sinistra scutulum gestans moderatur. Subscriptum est L. PROCIL. I. F. Hic autem L. Procilius, qui hunc denarium cudit hac Deæ imagine significat, se è Lanuuio municipio oriundum fuisse. Ibi enim ea Dea colebatur tali simulacro, vti ex hiisce Ciceronis verbis clarum est: *Tam Hercle*, inquit, *quam tibi illam nostram hospitã, quam tu nunquam ne in somnis quidem vides nisi cum pelle caprina, cum hasta, cum scutulo, cum calceolis repandis:* In Quinctiorum numo equestres statuæ duæ ab vna parte cum inscriptione: T. Q. ROMA. conspiciuntur, & ab altera parte victoria, & retrò eam flaminis apex. L. Rubrii numi duo

D sunt argentei, cum thensa quadriga vecta. Vtriq. subscriptum. L. RVBRI. sed alterius numi thensa insculpta est auis, aquilæ forsan, imago, & victoria volitans, aut aere suspensa equis lauream imponere satagit: præterea alter caput ostendit nudum, laureatum, & barbatum, & à tergo tridentem, cum inscriptione: DOSSEN. alter caput habet imberbe similiter coronatum, & a tergo sceptrum, & inscriptionem: DOS. Pertinet autem thensa hæc, quantum conijcere licet, ad ipsius Rubrij sacerdotium aliquod, vel maiorum suorum alicuius. Erant. n. thensæ pontificum, vt ex his Cicer. verbis in oratione de aruspicum responsis intelligere possumus. *Te appello Lentule cuius sacerdotij sunt thensę, curriculą, prȩcensio, ludi, libationes &c.* Erant, & ædilium, vt ex eodem colligi potest. *Omnes* (inquit) *Dij, qui vehiculis thensarum solemnes cœtus ludorum initis, &c.* His accedit Festi quoque auctoritas, qui, *thensam* (inquit) *vocari Sinnius Capito ait, vehiculum quo exuuiæ deorum ludicris Circensibus in Circum ad puluinar vehuntur.* Aut igitur ædilitatẽ à se gestã, vel maiorum suorũ aliquo, significare Rubrius voluit, aut pontificatum, aut sacerdotium quod thensis vte-

Pinariȩ. Lib. 4. c. 7.

Plautiȩ.

Camelus qd in numis indicet.

Porciȩ familiȩ numi.

Postumiȩ.

Prociliȩ.

Iuno caprini capitis pelle induta vbi colebatur.

Quinctiorũ numus.

Rubriorum.

Thensę qd indicent. Lib. 7. in Ver.

retur,vel certè (quod magis placet Vrſino)ad thenſam Cæſari dictatori decretam. Rutiliæ gentis numus ab vna parte bigam habet,cuius equos victoria lauream prætendens agitat, cum inſcriptione: L.RVTILI. altera parte Victoriæ imago eſt, cum inſcriptione FLAC. Similis per omnia Saufeiæ gentis denarius cum inſcriptione: L.SAVF.ROMA. Scriboniorum quoque numus quidam ab vna parte Victoriam exhibet; altera binos equites illos quibus ſtella ſupra caput appingitur, Caſtorem nempe,& Pollucem,cum inſcriptione: C. SCR. ROMA. Idem etiam numus inter Sempronianos extat,cum inſcriptione ab vna parte: L. SEMP. ROMA. Ab altera PITIO. Eſt verò & alius eiuſdem gentis denarius,in quo ab vna parte equi Neptuni in piſces poſteriori parte deſinentes conſpiciuntur,cum duabus ſtatuis,&inſcriptione:L.ATRATINVS. Ab altera capita duo cum inſcriptione: M. ANT. IMP. TER. COS. L. Sentius Saturninus triumuir argento publicè ſignando,duos cudit denarios cum quadrigis ab vna parte, ab altera Victoria. Priori ſub equis inſcriptum: L.SENTI. C. F. D. Ab altera parte; ARG. PVB. alteri: L.SATVRN.F. Sepuliæ gentis numus elegantiſſimus ab vna parte equitem deſultorem cum laurea à tergo eius appicta oſtendit, cum inſcriptione; P. SEPVLLIVS MACER. Ab altera parte imaginem Pontificis Maximi(Cæſaris dictatoris) cum lituo, & phiala. Elegantiſſimus item Sergiæ gentis numus ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam,quæ altera manu caput oſtentat,cum inſcriptione. Q.M.SERGI SILVS. altera parte Victoriam cum inſcriptione: ROMA. EX. S. C. Numus eſt in M. Sergij honorem ſine dubio ſignatus,qui egregia bellicæ laudis monumenta reliquit,inter quæ tamẽ,cuiuſnam Carthaginenſium ducis caput ab eo ſit amputatum,quod(vt diximus)in altera denarij parte Sergius ipſe equo inſidens manu geſtat,non recenſetur. Ipſe autem de factis ſuis orationem ſcripſit,ex qua Solinus: *Poſt hunc*, inquit, *M.Sergius duobus ſtipendijs, primo, aduerſo corpore ter,& vicies vulneratus: ſecundo ſtipendio in prælio dexteram perdidit, quę de cauſa ferream ſibi manum fecit, & cùm neutra panè idonea ad præliandum valeret, vna die quater pugnauit,& vicit ſiniſtra duobus equis eo inſidente confoſſis .&c.* Seruiliorum prior(eorum in quibus equorum pictura eſt)ab vno latere duos exhibet equos ſolutos,inuicem obuerſos,totidemque milites inuicem pugnantes,cum inſcriptione: M.SERVILI. C. F. N. Altero victoriam,cum inſcriptione vnius literæ: M. Eadem altero numo exprimitur cum laurea,quæ à tergo conſpicitur; Inſcriptio eſt ROMA. Hic numus aduerſa parte binos oſtendit equites inuicem obuerſos,ſimul, vt videtur, colloquentes cum inſcriptione: C. SERVILI. M. F. Tertio ab vna parte duorum equitum exprimitur pugna, eorumque alter gladio ſe defendere ſtudens,lancea confoditur alterius:ab altera parte laurea cinctum caput exhibetur, cum lituo, & inſcriptione. B. ROMA Idem certamen quarto quoque denario expreſſum eſt, ſed hic miles ille,qui alterum in ſuperiori lancea transfigebat,lancea caret, audacter tamen aduerſarium inuadit.Equus enim anterioribus pedibus alterius equum peſſundat. Scuto huius equitis,vt ſuperioris inſcripta eſt litera M.Altera huius numi parte exhibetur Victoria cum lituo, & inſcriptione: ROMA. Eſt & alius eiuſdem gentis numus, qui vna parte caput criſtata galea exornatum exhibet,cum inſcriptione;RVLLI.Altera bigam cum Victoria equos agitante,& lauri ramum ferente;& inſcriptione.P.SERVILI M. F.Priorem denarium vulgò referunt ad M.Seruilium C.F.qui Magiſter equitum fuit,P.Sulpitio Dictatore anno DL.& conſul anno inſequenti, cinſque pugnam aliquam equeſtrem ſignificari equitum ſignis exiſtimant,quę in eo denario exhibentur,eandemque etiam indicare voluiſſe,qui alterum denarium cudit. Mihi autem magis placeret,inquit Fuluius,ſi equites,qui ſunt in quatuor denarijs expreſſi,alter ad Sp.Meliũ equeſtris ordinis virum,alter ad C.Seruilium Ahalam magiſtrum equitum referretur,à quo Sp.Melius regnum affectans,interfectus eſt;denarioſq. hmõi crediderim à M. & C. Seruilijs Ahalis in progenitoris memoriam ſignatos eſſe,cum & ipſe quoq.occiſi Cæſaris,liberatæq.patriæ laudem aliquam vindicarent.Author enim eſt Cicero præter P & C.Seruilios Caſcas fratres,duos etiã Ahalas cum alijs coniuratis Cæſarem interfeciſſe.Spuriliæ gentis numus altera parte victoriam,altera bigam habet cum inſcriptione:A.SPVRI ROMA.Idem cum hoc numo eſſet, numus Seruiliorũ,niſi aurigam laurea in hoc Victoria cohoneſtaret.Inſcriptum huic P.GALBA ROMA.Eſt & alius eorumdem numus,qui ab vna parte equeſtrem habet ſtatuam cum titulo: SER. GALBA IMP.ab altera Hiſpaniæ imaginẽ cum duabus lanceis,ſpicis,& ſcuto.Lanceę & ſcutum Hiſpanorum in re militari præſtantiã,ſpicæ prouinciæ fertilitatẽ indicant.Statua verò equeſtris,poteſt ad Galbæ equeſtrẽ aliquã ſtatuã pertinere,quæ ab Hiſpanis ei decreta fuerit . Tarquitæ familiæ numus à C.Tarquitio P.F.vt ex inſcriptione apparet,cuſus ab vna parte bigã habet ab altera C.Annij caput,cũ inſcript.C.ANNI.T.F.T.N.COS.EX S.C.Fuit.n. hic Annius Syllæ legatus cõtra ſertoriũ & Tarquitiũ miſſus.C.Tarentij numus,q auerſa parte victoriã oſtẽdit duplicẽ, aduerſa binos hẽt eqtes quos Caſtoris,& Pollucis ſymbola eſſe ſępè idicauimus:cur verò hũc cuderit numus,

Rutilia familia num.
Saufeia.
Scribonia.
Sempronia-na.
Sentia-
Sepulia.
Sergia.
M.Sergij fortitudo.
Seruiliorum numi.
Lib. 2. Phil.
Spuril. gentis numiſma
Hiſpan.typ.
Tarquitię gentis num.
Terentię.

A mum,necdũ obſeruaui. Titiniæ gentis denarius,in quo Victoria bigam moderatur,& inſcriptum eſt:C.TITINI.altera parte impreſſam habet victoriam cum hoc numero:xvi. ex quo colligitur denariorũ flandorũ curatorem fuiſſe, cùm Hannibale vrgente aſſes vnciales facti ſunt, placuitq; denarium ſexdecim denarijs permutari: quinarium octonis, ſeſtertium quaternis. Titiorum numi tres altera parte Pegaſum habent impreſſum cum inſcriptione: Q. TITI. Altera prior virum barbatum, alter imberbem, tertius victoriam. Pegaſus autem adduxit quoſdam, vt ad Titium poetam, de quo meminit Horatius ad Iulium Florum,referendos hos denarios putarint. Eius verſus ſunt hi: *Titinia.* *Titia.*

Quid Titius Romana breui venturus in ora
Pindarici fontis qui non expalluit haustus? *Lib.1.Ep.3.*

Vt igitur Titio huic denarios huiuſmodi quidam referrent, imago Pegaſi etiam impulit, quæ in duobus denarijs,quadrato Hermæ impoſito eſt: Clarorum enim, & inſignium aliqua virtute virorum capita Hermis imponi ſolent. Victoriæ quoque ſimulacrum in vno denariorum impreſſum ad Titij in poeticis certaminibus victoriam aliquam referri poteſt, cuiuſmodi multæ Comicorum,& Tragicorum poetarum inter ſe certantium à Græcis,Latiniſque ſcriptoribus celebran-
B tur. Vrſino verò magis placet,ſi Pegaſi ſignum, Corintho coloniæ à Cæſare Dictatore deductæ,& ab Auguſto poſtea inſtauratæ tribueretur: ad hanc enim forteſſe reſpexiſſe Q. Titiũ,qui frater vel cõſanguineus eſſe potuit L. Titij,qui Tr. Mil. legionis Vernaculæ ſub Cæſare ab Hirtio dicitur. Bigæ, quæ in Tituriorum quodam numo expreſſa eſt, Victoria dextra lauream oſtentans, equos agitat, ſub quibus appicta eſt galea, cum inſcriptione: L. TITVRI. Altera numi parte eius ſimulacrum cum inſcriptione eſt: SABIN. Fuit hic L. Titurius Sabinus argento publicè feriundo præfectus,frater forſan Q. Titurij Sabini,qui Cæſaris legatus in Gallia contra Vnellos præclara multa præſtitit. Quæ fuerit Trebauia familia, non conſtat; eius extat denarius argenteus ab vna parte victoriæ imagine,altera quadriga inſignis cum inſcriptione: L. TREBANI. ROMA. Eſt, & quadriga in Tulliorum denario, ſed equi eam trahunt ſoluti, & inſiſtit victoria ſiniſtra manu ramum lauri geſtans, appictaque laura eſt, cum inſcriptione: M. TVLLI. Ab altera numi parte etiam pictum eſt victoriæ ſimulacrum, cum inſcriptione: ROMA. Creditur ſpectare nunius ad triumphum M. Tullio Ciceroni ob res in Cilicia benè geſtas decretum, de quo ipſe ſcribit in epiſtola ad Catonem, & ad Atticum. Valeriæ gentis numi duo ſunt bigam oſtendentes; alteri inſcriptum; C. VAL. C. F. ROMA. Huic ab altera
C parte Victoriæ ſimulacrum eſt: alteri inſcriptum: L. VALER. Ab altera parte mulier coronata conſpicitur, & à tergo malleus cum inſcriptione: ACISCVLVS. Varguntciæ verò gentis numus ab vna parte imaginem habet victoriæ cùm inſcriptione: M. VARG. Ab altera quadrigam cum inſcriptione: ROMA. Vettia verò bigam, & retro eam ſpicam tritici, cum titulo; L. VETTIVS IVDEX. Ab altera parte; T. TATII Sabini imaginem, cum inſcriptione: TA. SABINVS. S.C.C. Vrbius Panſa Coſ.cum Hirtio contra M. Antonium hoſtem à ſenatu iudicatum miſſus ſignis ad Mutinam collatis,prælio Antonium ſuperauit. Ad quam victoriam indicandam duos potiſſimum numos cudit,quorum altero ipſius ſimulacrum cum inſcriptione: PANSA. S. ab vna parte, ab altera quadriga triumphalis; altero eadem quadriga ab vtraque parte expreſſa eſt,cum inſcriptione: C. VIBIVS. C. F. PANSA. Vinitiorum numi duo ſunt in Auguſti honorem cuſi: In priori equeſtris eſt ſtatua baſi inſiſtens, in qua ſub ipſo equo inſcriptum eſt; S. P. Q. R. IMP. CÆ. ab vna parte, ab altera baſi ſine ſtatua, inſcriptum eſt, S.P.Q.R.IMP.CAE.QVOD V.M.S. EX A. P. Q. I. S. AD A. D. Circumcirca verò ſcriptum: L. VINITIVS. L. F. IIIVIR. Alter ab vno latere ſimulacrum habet Auguſti:ab altero baſim ſupra pontem,cum duabus equi ſtatuis. Baſi inſcriptum S.P.Q.R.
D IMP.CÆS. Ab vtraque baſis parte ſtatua eſt humana. Sub ponte ſcriptum: L. VINITIVS. Pertinent(inquit)hi numi ad declarandos Auguſti honores,qui ei ob vias munitas decreti ſunt: Hi verò,vt teſtatur Dio,& antiquitatis monumenta confirmant, fuerunt ſtatuæ equeſtres, & arcus ſuperimpoſitis ſtatuis. Baſis autem,ſiue columnæ inſcriptio,cui in priori numo ſuperimpoſita eſt equeſtris ſtatua,ex Liuio interpretari poteſt: S. P. Q. R. Imp. Cæſari,quod viæ munitæ ſunt ex ea pecunia,quamuis ad ærarium detulit.Huic numo ſimilimum alium pingit Sebaſtianus Eritius,ſed in hoc arcus ſunt duo,& vterque ſuperimpoſitam habet ſtatuam equeſtrem,item equitem dextra lanceas,ſiniſtra ſcutum oſtentantẽ: Inter vtrumq.arcum,ſcriptum eſt: QVOD VIAE MVN. SVNT. Altera numi parte Auguſtus ipſo imberbis pictus eſt cum inſcriptione. S.P.Q.R.CAESARI AVGVSTO. Eadem imago cũ eadem inſcriptione in alio quoq. denario exhibetur,qui ab altero latere arcum oſtẽdit duplicem,alterũ, ſcilicet alteri ſuperimpoſitum,in cuius vertice currus conſpicitur triumphalis,cuius moderatorem Victoria à tergo aſtans laurea donat.Inſcriptum ſimiliter numo;QVOD.VIAE.MVN. SVNT. Triumphalis autem currus

Titurium numi. *Trebanierũ* *Tulliorum.* *Valeriorum.* *Virgunciorum.* *Eettiorum.* *Vibiorum:* *Vinitiorum*

non aliam ob cauſam numo exhibetur, quàm vt indicaretur Auguſtum vijs muniendis viros triumpho dignos, vel qui aliàs triumphaſſent, præfeciſſe. Cum verò in Auguſti equeſtres ſtatuas incederimus, non incongruum fuerit, aliarum quoque in eiuſdem Imperatoris honorem erectarum ex numorum antiquorum authoritate, mentionem facere, ac deinceps aliorum Imperatorum, qui ſimiliter Auguſti vocari voluerunt, qua in re opera vtemur Sebaſtiani Eritij, & ſi opus fuerit, etiam aliorum. Pingit itaque is aureum numum, in quo arcus conſpicitur triumphalis cum quatuor ſuperimpoſitis equis, & tribus viris, quorum vnus a tergo equorum eſt, duo à lateribus, qui inſigna ferunt militaria. Inſcriptum eſt numo ab hac parte: C I V I B. E T S I G N. M I L I T. A. P A R T. R E C V P. Hoc eſt: Ciuibus, & ſignis militaribus à Parthis recuperatis: Dio author eſt, non ſolùm gratiſſimum Auguſto fuiſſe, quòd ciues & militaria ſigna, quæ Craſſo, & Antonio eſſent erepta, citra vllũ certamen recuperaſſet, verùm etiam templum Martis vltoris in capitolio ad imitationem Iouis Feretrij, qua ſigna ea millitaria ſuſpenderentur, decreuiſſe, equoque ouantem in vrbem inuectum, ac fornice trophæum geſtante honoratum fuiſſe. Ab altera numi parte Auguſti imago eſt, cum inſcriptione: IMP. CÆSARI AVG. COS. XI. TRI. POT. VI. S. P. Q. R.

Lib. 54.

Eſt, & alius eiuſdem Auguſti numus argenteus cum inſcriptione: C. CAESAR. . . . . qui altera parte eum ephippiato equo inſidentem oſtendit, perniciſſimeque equitantem, cum inſcriptione: POPVL. IVSSV. Cuſus enim fuit, cùm iuſſu populi equeſtris illi erigeretur ſtatua, cuius mentio apud Paterculum, his verbis: Mox cum Antonius occurriſſet exercitui, quem ex tranſmarinis prouincijs Brunduſium venire iuſſerat, Legio Martia, & quarta, cognita, & Senatus voluntate, & tanti iuuenis indole, ſublatis ſignis ad Cæſarem ſe contulerunt. Eum Senatus honoratum equeſtri ſtatua, quæ hodieque in roſtris poſita ætatem eius ſcriptura indicat, (qui honor non alij per C C C. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæſari contigerat) pro P. R. vnà cum conſulibus deſignatis, Hirtio, & Panſa bellum cũ Antonio gerere iuſſit. Eſt, & argenteus numus cum inſcriptione ab vna parte: A V G V S T V S D I V I F. Ab altera ſtatuam oſtendens equeſtrem, cum tribus militaribus inſignibus, ſcriptum eſt: C. CAESAR. AVGVSTI. F. Eritius in honorem Auguſti cuſum putat, Aeneas Vicus in honorem Cai, quod mihi quoque videtur: cùm certum ſit tunc cuſum eſſe, cùm Caium Auguſtus in prouinciam, quæ fuit Armenia mitteret. Numiſma Tib. Claudij cum eius effigie laureata, & inſcriptione. T I B. C L A V D I V S C A E S A R. A V G V S T. P. M. T R. P. I M P E R A T. Ab altera parte equeſtrem oſtendit ſtatuam in medio duorum trophæorum, ſpolijs hoſtium onuſtorum, pulcherrimo ſuperimpoſitam arcui. Inſcriptum huic parti: N E R O C L A V D I V S D R V S V S G E R M A N. I M P. S. C. Excuſum fuit hoc numiſma in Claudij honorem ob ſubactam Britanniam, de qua magnificè triumphauit. Niſi dicamus arcum illum eſſe, quem Neroni Druſo Claudij patri Senatus dicauerat, cum triumphans ex Germania Vrbem iniret. Neronis verò numus, ſimiliter inſcriptus ab vna parte: N E R O C L A V D I V S C A E S. A V G V S T. G E R M. T R. P. I M P E R. P. P. Arcum quidem etiam habet triumphalem, ſed quatuor ei ſuperimpoſiti ſunt equi, cum ſtatuis hinc inde humanis, & victoriæ cum inſcriptione: S. C. De Neronis triumpho de Parthis, quem numus exprimit, meminit his verbis Corn. Tacitus: *Ob hæc conſalutatus Imperator Nero, & Senatuſconſulto ſupplicationes habita, ſtatuæque, & arcus, continui Conſulatus principi, &c.* Eſt, & alius numus in eiuſdem Neronis honorem excuſus, qui ab vna parte eius effigiem, palmamque exhibet, cum inſcriptione: I M P. N E R O C A E S A R A V G. P. M A X. Altera parte eundem Neronem equo inſidentẽ, & duos proſtratos viros lancea tranſfigentem. Alio item quadrigam agitans, ſiniſtra palmam geſtat. Inſcriptum numo E V T H Y M I V S. Quantoperè autem Nero ludis Circenſibus, quibus quadrigæ certabant, delectaretur, meminit Ttranquillus, cùm inquit: *Equorum ſtudio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit, plurimuſque illi ſermo, de Circenſibus erat, & quondam tractum præſinam agitatorem inter condiſpiculos querens obiurgante pædagogo, de Hectore ſe loqui ementitus eſt. Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderet, ad omnes etiam mimos Circenſes ſeceſſu commeabat, &c.* Vt verò Neronis in hoc certamine eximia indicaretur peritia, addita eſt inſcriptio, E V T H Y M I V S. Hic. n. quadrigarius in Olympiæ ludis fuit celeberrimus: Meminit eius Plin. his verbis: *Conſecratus eſt vinus, ſentienſq; oraculi eiuſdem iuſſu, & Iouis Deorum ſummi aſtipulatu, Euthymius Pyctas ſemper Olympia victor, ſemel victus, &c.* Eſt denique alius adhuc numus in eiuſdem Neronis honorem cuſus; in cuius parte vna eius conſpicitur effigies, cum palma, & inſcriptione: IMP. NERO CAESAR AVG. P. MAX. Altera Circus, & in eo quadrigæ circum metas currentes, & curſu certantes. Eadem huius numi, quæ prioris ratio eſt. Titi quidam numus cum eius effigie ab vna parte, & inſcriptione: I M P. T. C A E S. V E S P A S. A V G. P. M. T R. P. P. P. ab

Cai numus. Tib. Claudij numus.

Neronis numus.

Nero Circenſium ſtudioſus.

Euthymius quadrigarius.

Lib. 3. c. 47.

Titi numus.

A P. P. Ab altera parte eiusdem Imperatoris habet statuam equestrem,quæ virum quendam sub equo prostratum conculcat:Subscriptum est:S. C. Alius est eiusdem Titi Vespasiani numus cum eadem effigie,& inscriptione eadem, altera parte ipse Titus curru vehitur triumphali,sceptrum dextra ostentans, Appicta currui ipsa victoria est,& lauri item ramus,cum inscriptione. S. C: Triumphus eo Titi exprimitur de Iudæis. Est & alius numus, cui ab vna parte inscriptum est: IMP. T. CAES. VESP. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS VIII. & altero latere S. C. in quo vir quidam pedes, indutus galeam,orbem equiti præbet,Roma nimirum,aut fortè Mars, aut Bellona Tito,quasi monarcham creatura. Exat & Domitiani equestris statua in quodam numo æreo,cum inscriptione,PRINC. IP. IVVENT.S. C. in cuius similiter altera parte Domitiani etiamnum adolescentis simulacrum expressum est,& inscriptum.CAESAR. AVG.F.DOMITIAN. COS.II. Simillimus per omnia datur eiusdem Domitiani numus quidam argenteus, sed ab ea parte, in qua ipse equo vehitur,nulla est inscriptio. Vterque cusus fuisse creditur,cum in Galliam,& vtramque Germaniam ipse cogitaret.Est & argenteus eiusdem effigie nobilis cum inscriptione: CÆSAR. AVG. F. DOMITIANVS. in quo ab altera parte Pegasus expressus est,cum inscriptione: COS. III. Huius numi duplex redditur ratio, sunt qui famæ illius, B quæ de eo vbique terrarum dispersa erat,typum esse volunt.Pegasus enim famæ symbolum est: alij verò ab ipsomet Domitiano cusum hunc numum conijciunt,vt se poetices studiosum indicaret:talem enim se esse simulabat,vt testatur Suetonius.

Domitiani statua.

Fama symbolum.

Elegantissimum quoque æreum numisma à Græcis excusum reperitur cum inscriptione:ΔOMITIANOΣ.altera parte impressum habens arcum triumphalem,tribus portis insignem, cui superimpositæ cernuntur quadrigæ binæ,quarum vna ipse vehitur,& ab vtroque earum latere vir quidam genuflexo,& manibus post tergareuinctis,supplex astat,cum inscriptione:ΔΔ. Istiusmodi arcuum mentio est apud Suetonium his verbis: *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas, & argenteas poni permisit,ac ponderis certi. Ianos arcusq.cum quadrigis,& insignibus triumphorum per regiones vrbis tantos,aut tot exstruxit,vt cuidam Græcè inscriptum arcuisit, Aream,& calutium.* Fuit & alius ei cusus nuncupatus honoris ergò ob deuictam Germaniam, in quo ab vna parte ipse eques peditem scuto se defendentem,prostratum proculcat,cum inscriptione, S. C. Ab altera parte inscriptum est, IMP. CAES.DOMIT.AVG.GERM. COS.XI. CENS.PER.P.P. Simillimus quoque numus in honorem Traiani,& Neruæ principis excusus extat. sed in eo tantum à præcedēti differt, quod prostratus scuto careat:Inscriptum huic numo S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI S. C. A: C Altera pars imaginem eius exhibet laureatam,cum inscriptione tamen Neruæ etiam communi. IMP. CAES. NERVÆ. TRAIANO AVG. GER. DAC.P.M.TR.P. COS.V.P.P.

Traiani,& Nerua numus.

Eiusdem Traiani numus quidā alius à quadam Græciæ vrbe excusus ab vna parte victoriam vtraque manu lauri ramum ferentem exhibet ,biga vectam symbolum videlicet victoriarum, quas contra diuersos populos obtinuit. Est & alius numus cui ab vna parte effigies Traiani expressa est, cum inscriptione, D. NERVÆ TRAIANO AVG.

Altera eques Leonem lancea transfixurus,eam rumpit,ruptaque mordicus à leone arripitur. Allusio est ad spectacula quæ C.& XV.diebus Traianus populo Rom.exhibuit,vt testatur Dio in eius vita.Qui verò eiusdem numus altera parte expressum habet Circum & in eo certantes cursu equos celeres,& quadrigas,bigasque,cusus est in memoriam reparati ab eo Circi, de quo memi nit idem Dio his verbis:*Natura magnificus,& gloriæ appetens erat:Circum collapsum ampliorē, atque etiā elegantiorē restituit,quod ideo se fecisse inscripsit,vt populum Romanū capere posset* Reperitur denique pulcherrimum eiusdem numisma æreum,quod altero latere Vlpiam exhibet basilicam ab eo exædificatam,varijsque exornatam statuis,inter quas supremæ equestres sunt .cum inscriptio ne S.P.Q.R. OPTIMO PRINCIPI.S.C. In quodam Adriani numo, ipse triumphali vehitur D curru:manum extendens,velut aliquid ab astante muliere(Victoria fortè)acceptarus.

Adriani numus.

Alio quidem decursio equitum,& peditum militaris,exprimitur.Duos enim equites, & peditē, scutatos,hastatosque ostendit,cum inscriptione : DECVRSIO. S. C. De hac decursione dicam post suo loco . Ipse verò Adrianus equo vectus quodam alio numo exercitum arte militari instruit,cuius loco pedites tres militaria ferentes insignia eodem latere numi exprimuntur,cum inscriptione:EXERCITVS REATICVS. S.C. Adrianus enim teste Aelio Spartiano,quamuis pacis magis,quam belli esset cupidus,militem,quasi bellum immineret,exercebat,tolerantiæ documento eos imbuens,ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans,&c.

In eiusdem honorem numus alius,cum inscriptione:MAVRETANIA. S.C. cuius peditem cum repræsentat , sinistra duo gestantem spicula , dextra ferocientem equum ducentem , aut potius cohibentem . Mauritanorum enim motus compescuit, qui nisi ex equis fere dimicant, teste Strabone, dum inquit: Pugnant frequentiùs ab equo hastati equis nudis vtentes,& iunceis frænis,&c. Antinoi formosissimi adolescentis effigies thorace tenus eiusdem

Mauritani ex equo pugnant.

Antinoi numi.

Adriani puto iuſſu (erat enim ipſi cariſſimus,& in delicijs) excuſus in quodam numo oſtenditur E
cum inſcriptione: ANTINOOY. HPΩOC.& ab altera parte equo inſidens, dextraque caduceum geſtans. Tanto autem amore Antonoi exarſit Adrianus,vt mortuo vbique terrarum diuinos exhiberi honores,inque deorum numerum referri voluerit,ſacerdoteſque conſtituerit, quorum vnus numum in eius honorem pereuſſit,qui ab vna parte eius vultum oſtendit, cum inſcriptione: OCTIAIOC. MAPKEΛΛOC. O. IEPEYC. TOY. ANTINOOY. Hoc eſt Hoſtilius Marcellus Sacerdos Antinoi : ab altera Pegaſum erectis anterioribus pedibus , & & volandi cupidiſſimum,ſed à Mercurio fræno cohibitũ. cum inſcriptione : TOIC. AXAIOIC. ANEΘHKE,hoc eſt Achiuis dedicauit.Antonini Pij Imp.numi ſunt duo,vnus cum inſcriptione:

Antonini Pij numi.

Græca,altera Latina:ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. altera parte curru ipſe vehitur triumphali,cuius exterior equus ephippiatus eſt.Eſt & ſimilis numus alius,in quo Victoria equos quadrijuges moderatur.

Inſcriptum: VICTORIA AV. S C.Extat & alter numus in eiuſdem honorem factus, in quo ab vna parte eius effigies ſenili ætate expreſſa cernitur,cum inſcriptione: DIVVS ANTONINVS:ab altera ædificium pulcherrimum varijs exornatum ſtatuis, & quadriga , quę verticem eius occupat: Inſcriptio eſt: CONSECRATIO. S.C. Numo huic lucem dat Iulius Capitoli- F
nus his verbis: *Diuus eſt appellatus: cunctis certatim adnitentibus,cùm omnes eius pietatem, clementiam ingenium ſanctimoniam laudarent . Decreti ſunt etiam omnes honores, qui optimis Principibus delati ſunt. Meruit,& flaminem,& Circenſes,& templum &c.* Elegans etiam extat numus M. Antonini,in quo ab vno latere ipſe equo vectus lanceam dextra geſtat,præit armatus vnus,duo verò ſubſequuntur,cum inſcriptione. PROFECTIO AVG. S. C. Quamuis verò is ſolus ad bellum proficiſci videatur,ſocium tamen profectionis habuit L.Verum ſuum fratrem. Meminit idẽ Capitolinus;*Profecti tamen ſunt paludati ambo Imperatores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus , nec parum profuit iſta profectio, cum Aquileiam vſque veniſſent .* Eſt & equeſtris ſtatua elegantiſſima alio quodam numo expreſſa cum inſcriptione: IMP. VIII. COS. IV.P.P. ab altera parte ipſe pectore tenus expreſſus eſt cum inſcriptione : M. ANTONINVS AVG.GERM. SARM. TR. P. XXXI. Alludit numus ad pulcherrimam illam Antonini ſtatuam equeſtrem, quæ hodicque opera Pauli tertij in Capitolio cernitur,cum prius forum D. Ioan. Lateranenſis occuparet. Equi iuba,& procomio procerioribus prædíti viri ceruicem dextra palpans , ſiniſtra longum geſtans baculum in alio Antonini numo conſpicitur: cui ſupra caput appicta eſt ſtella, cum inſcriptione: TR. POT. VIIII. COS.II. Altera pars effigiem habet ipſius Imperatoris,ætate expreſſam iuuenili,cum inſcriptione; AVRELIVS. CÆS.AVG. Virum cum Parthicæ prouinciæ,ſtellam Orientis ſymbolum eſſe volunt,equum equeſtris pugnæ , qua maximè gaudent.Parthici autem belli ſub hoc Imp.Capitolinus meminit : quo profligato ipſe, & frater Parthicus appellatus eſt. G

Ex equis verò eos bellare meminit Dio: *Armatura* (inquit) *eorum,vſuſq.armorum talis eſt; Scuto nihil tribuunt,ſed ſagittis,iaculiſque ipſi equites vtuntur,armatiq.maiori ex parte : Pedites inter eos pauci ſunt,ijq.infirmiores,ſed & ipſi ſagittarij,ad quod à pueritia exercentur, cœlo ipſis ſuo , ac regione ad vtrunque conducente.Regio enim plana,vt primùm eſt,& cùm ad alendos equos,tum ad equitandum aptiſſima. Itaque armenta tota equorum in bellis ducunt,vt ſubinde mutatis equis , ſubitò ex longinquo adequitare,rurſuſq.repente procul referre pedem poſſint.* L. Veri Imp.numus altera ſui parte oſtendit rogum funebrem,cuius vertici ſuperimpoſita eſt quadriga,cũ inſcriptione: CONSECRATIO. S.C. Inter Diuos .n. is quoq.conſecratus eſt. Eiuſdem imagine illuſtris numus alijs,ab altera parte Perſeum oſtendit Pegaſo volante vectum,& feræ pugnantem bicipiti,alias leonis ſpecie : cũ inſcriptione; CLICOR. Virtutis is vitiorum domitricis ſymbolum eſt. Explicatq. hunc numum dilucidiſſimè emblema hoc Alciati. H

Parthorum pugna. Lib.40.

Veri numus

Virtus vitiorum domitrix.

Bellerophon vt fortis eques ſuperare Chimaram,
Et Lycij potuit ſternere monſtra ſoli.
Sic tu Pegaſeis vectus petis æthera pennis,
Conſilioque animi monſtra ſuperba domas.

Alij verò interpretantur Commodi Imp.numum, in quo ipſe equo inſidens occurrentem iaculo leonem conficere minatur. Aiunt enim Lampridij teſtimonio ferarum diuerſarum ſua manu multa millia occidiſſe,ideoque & Latinum Herculem nominatum fuiſſe.Inſcriptum huic numi lateri : VIRT. AVGVST. COS. S. C. alteri in quo eius effigies : ANTONINVS. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. alteri, in quo ipſe triumphali curru vectus triumphat . P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P. P. Britannicus autem dictus ab adulatoribus , quod de Britannis per legatos domitis triumphũ duxiſſet.Eſt & alius numus ſimiliter eius imaginem,ſed armato pectore oſtendens, cum inſcriptione;

Commodi numus.

Latinus Herculeſ.

L.AV-

A L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. altera verò parte ipſe equo inſidens lanceam dextra gerit,& præeuntem militem armatum inſequitur;alijque armati ſequuntur eum. Inſcriptum huic lateri: PROFECTIO AVG. Cuſus fuit hic numus, cùm vnà cum patre ad bellum proficiſceretur Germanicum: cuius profectionis mentio eſt in Lampridio: E contrario Septimio Seuero poſt multa confecta feliciter bella in Vrbem reduci cuſus fuit numus, in quo ipſe equo inſidens,præeuntem militem armatum, & inſigne militare ferentem inſequitur, cum inſcriptione: ADVENTVI AVG. FELICISSIMO. In eiuſdem honorem factus numus alius altera parte nauem habet onuſtam militibus, item quadrigas, diuerſaque animalia quadrupeda, cum inſcriptione: LAETITIA TEMPORVM. Oſtendit numus eximiam Seueri munificentiam atque liberalitatem in exhibendis populo ſpectaculis. Antonini Caracallæ equo vecti, dextra militare quoddam inſigne geſtantis numus,præeuntem etiam alterumque ſubſequentem militem, armatum vtrumque, & ſimiliter militare inſigne ferentem oſtendit, cum inſcriptione: S. C. cæterùm euntemne ad bellum,aut à confecto eo reducem exprimere voluerint, non ſatis conſtat. Ad Parthos ſuperandos profectum, de ijſque triumphaſſe certum eſt: id quod alter quidam numus à Græciæ quadam vrbe factus teſtatur, in quo ipſe Caracalla curru
B triumphali vehitur, dextra militare ſignum Aquilam ferens: cum inſcriptione: ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Eſt,& aliud numiſma eidem Caracallæ in Græcia dicatum,ſed fratri Getæ commune,in quo ab vna parte vtriuſque effigies expreſſa eſt, cum inſcriptione: AYTOK. KAI. M. AYPH. ANTΩNEINOG,AΩY.GEΠTIMIOG ΓETAG KAIGAR. altera ſtatua equeſtris, cui vir quidam ſubſtratus eſt: appictumque inſuper trophæum cum inſcriptione,EΠI. ΥΡΑΤΗΓΟ. ΤΑΙΡΡΙΟΥ. . . ΕΛΛΙΤΩΝ. Alludit numus ad victoriam quam contra Peſcennium Nigrum Seuerus eorum parens obtinuit. Elegantiſſimus verò eiuſdem Getæ numus æreus cum eius effigie ab vna parte, & inſcriptione. GETA. CAESAR PONTIFEX, altera parte equites oſtendit tres,quorum vnus præcurrens ſubſequentes alloquitur: Inſcriptum hic PRINC. IVVENT. Exprimi hoc numo Troiæ luſum exiſtimant periti, de quo ſuo loco. Macrini effigies lauro coronata cum inſcriptione: IMP. CÆS. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. æneo numo exhibetur; in cuius parte altera ipſe Macrinus curru triumphali vectus à Victoria coronatur, cum inſcriptione: S. C. PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. P. P. Antonini Eliogabali numo currus ſcutum vehens, in quo Aquila Romanorum inſigne militare depingitur, à quinque trahitur equis, cum inſcriptione populi qui eum honoris
C cauſa excudit, NEΩKOPΩN. EΦEΣIΩN. Delectabatur autem Eliogalabus equorum quadrigarumq; curſu, vt teſtatum reliquit his verbis Lampridius: *Dedit quadrigas equos ſtratos, mulos haſternas, & rhedas*, Et aliàs: *Quadrigas Circenſium in triclinijs, & in porticibus ſibi ſemper exhibuit*. Alexander verò Seuerus à Parthico bello victor reuerſus,de Parthis pulchetrimum egit triumphum,qui quoque numo aliquo expreſſus cernitur, in quo ille triumphali curru vehitur, cum inſcriptione. P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. Eiuſdem etiam honoris cauſa factus, alius numus, in quo equo proficiſcentem præcedit victoria, & inſcriptio eſt: PROFECTIO AVGVSTI. S. C. Profectio autem fuit in Perſas; quibus bello ſuperatis alium cudit numum, in quo ipſe capite leonina pelle obtecto expreſſus cernitur,cum inſcriptione ALEXANDER. altera parte in Circo maximo, cum ſuis metis, & obeliſco medium locum occupante, bigarum, quadrigarumq; & celetum equorum certamen editur. Ludos ipſe vocat apud Lampridium, Perſicos: *Quirites* (inquit) *vicimus Perſas, milites diuites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras ludos Circenſes Perſicos dabimus*. Maximini numus,in quo ipſe vna parte depictus eſt,cum inſcriptione IMP. MAXIMINVS PIVS AVG. ab alia parte quadrigam habet, qua ipſe triumphans, manu; altera lauri ramum geſtans vehitur, & ab aſtante Victoria coronatur, triumD phum ſuum expreſſit,quem ob debellatos egit Germanos. Inſcriptum eſt huic lateri: TR. P. II. COS. S. C. Iam verò ipſo debellato Maximino, à Gordiano, Pupieno, & Balbino, Romani triumphum hiſce decreuerũt,idq; excuſa in numo quodã quadriga, qua Gordianes vehitur, diuulgarunt: equeſtreſq; ſtatuas quoque poſuerunt, quales etiam alio numo exprimuntur cum eadem plane inſcriptione: P. M. TR. P. III. COS. P. P. Curruum triumphalium iſtorum,ſtatuarumq; meminit Capitolinus his verbis: *Eraſo nomine Maximinorum, appellatis q; diuis Gordianis victoria cauſa Principibus noſtris, Maximo, Balbino, & Gordiano ſtatuas cum elephantis decernimus, ſtatuas equeſtres decernimus, trophæa decernimus*. Philippi quoque numus cum inſcriptione: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG. ab altera parte habet ſtatuam equeſtrem laureatam, & ſiniſtra ſpiculum ferentem; cum inſcriptione: ADVENTVS AVGG. S. C. Is enim cum filio compoſitis in Perſia feliciter rebus victor reuerſus hoc honore à populo Ro: affectus eſt. Eadem inſcriptio quoque ſed ſine S. C. in alio quoque numo eſt,in quo verò equeſtres ſtatuæ ſunt duæ, quas Victoria præit,& armatus miles ſubſequitur. Altero numi latere vtriuſque Philippi imago eſt,cum

Sept. Seueri numus.

Caracalla numus.

Geta numus.

Macrini numus.

Eliogabali.

Seueri numus.

Ludi Perſici Maximini numus.

Gordiani numus.

Philippi numus.

eſt, cum inſcriptione: CONCORDIA AVGVSTORVM. Eſt, & alius numus, qui vna parte præter vtrumque Philippum, Marciam Otacilam, quæ ſenioris erat vxor, exhibet, altera currum triumphalem, quo vterque Imperator vectus à Victoria coronatur: Elegans etiam numus vtriuſque Galli Trebognani patris, & Voluſiani filij imagine illuſtris altera parte equeſtres habet ſtatuas duas, quarum vna ſignum gerit militare: ſubſequũtur milites armati duo, præcedit equitantes Victoria: Inſcriptum numo: ADVENTVS AVGG. Magno verò illi Conſtantino poſt multis prælijs deuictos Sarmatas, & Ghothos Thraciam diripientes cuſus fuit numus, in quo ab vna parte ipſe feliciſſimè dipingitur, cum inſcriptione: VICT. CONSTANTINVS AVG. Ab altera ipſe equo inſidens proſtratum hominem transfigit; cum inſcriptione: DEBELATORI. GENT. BARBARAR.

Galli Trebonianj num⁹

Conſtantini

VSVS IN VECTIONE.

Li. 2. de na. deorum.

QVVM vehendi cauſa, arandi bouem, venandi, & cuſtodiendi canem, natum eſſe perhibet Cicero. Vectio autem quæ fit per equum, potiſſimum duplex eſt. Nam vel ipſo aliquid dorſo ſuo vehit, vel currui iunctus id trahendo promouet, vnde, & currus ipſos etiam vehicula dicimus. Vtroque modo vel ipſos nos vehit homines, vel ſarcinas: de qua poſteriori vectione hac ferè rubrica agemus, quandoquidem hæc meo iudicio propriè de iumenti vectione intelligitur: in hoc enim ſenſu Varro videtur dixiſſe: *Equi alij ſunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus belli alios eligit atque alit, ac docet; alios quadrigarius ac deſultor. Neque idem qui vectarios facere vult.* Budæus eleganter iſtiuſmodi equos diuidit in ſarcinarios, & iugales: ſed iugalium duplex eſt genus, nobile vnum, cuius in equeſtribus certaminibus vſus eſt, de quo mox ſuo loco, alterum ignobile de quo hic intelligimus.

Vectio duplex.

Equorum vectariorũ genera.

Lib. 5. de aſſe.

Sarcinarij.

Clitellati.

Sarcinariorũ ſiue dorſuariorũ etiam duo ſunt genera: alij enim ſarcinas non ferunt, niſi priùs clitellati ſint, vnde, & cliteliarij nuncupãtur. Sunt autẽ clitellæ, quibus ſarcinæ colligatæ iumẽtis portãtur: alij nudo ferunt dorſo, vt qui per vrbes farinã gerunt. Clitellati, etiã vocãtur ſagmarij à ſagmate, quod ſtratũ ſignificat, cui onera aptantur. Sagma (inquit Iſidorus) quod corrupte vulgo ſelma dicitur, ſtratum ſagorum vocatur. vnde caballus ſagmarius, mula ſagmaria. Suidas: σαγμάριατὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τὰ δοτὰ βαστάζοντα τῷ ἀποσκευῶν τῶν ἐφοδίων. Apud Lampridium equi ſaginarij aliquoties mentio eſt. Turnebus legit Sagmarij Seneca Græco vocabulo hippopetas vocat ſarcinas, quæ à tergo equi geſtantur, quaſi dicas petas, & mãticas equeſtres. Volaterranus canterios, equos videlicet caſtratos vecturæ optimos eſſe aſſerit. Noſtroque tempore Tartari, vt refert Sigiſmundus Baro, caſtratos tantùm equos habent, quòd tales arbitrentur plus laboris inediæque ferre poſſe. Iſtiuſmodi vectarijs equis robur eſſe oportet: quamuis ad vecturas plerumq. dentur efficeti annis, aut læſi, qui illis operis reliquas vires conficiunt. Neq. eſt tanta noſtri temporis humanitas, vt ociosus alatur equus; poſtquam conſenuerit, & vires amiſerit, vtque non turpi ſenectæ illius, quod Maro fieri oportere cenſuit, ignoſcatur abdito domi.

Sagmorũ.

Lib. 30. 16.

Eadem & apud antiquos equorum conditio fuit, vt in prouerbio, ἵππου γῆρας, id eſt equi ſenecta diximus. Qui ad currum iunguntur curules nominantur ab ipſo curru, quem trahunt, à quo & ſellam currulem vocari legimus: Nam Senatores qui curulem magiſtratum hoc eſt, maiorem honorem gerebant, honoris gratia in curiam vehi ſoliti ſunt curru, in quo ſella erat eburnea, ſupra quam conſidebant, vt ſcribit A. Gellius. Legimus verò apud Vegetiũ iumenta currilia. Albertus inuſitato vocabulo equos ad fugam, & inſecutionem aptos curriles vocat. Curules equos Feſtus exponit quadrigales Sunt tamen currus aliquot ſpecies, quæ nomen immutant. Abiga enim bijuges, & bigarij, à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, à rheda rhedarij, à ciſio ceſarij appellantur. Hoc interim certum eſt, currum, etſi generale ſit nomen, per excellẽtiam pro quadrigis poni, vt & ἅρμα apud Græcos Plinius tradit Erichthoniũ primum quadrigis vſum fuiſſe. Scholiaſtes Pindari ἅρμα, id eſt currum ab eo inuentum ait. Eſt autem quadriga quatuor equis iunctus currus: hinc Virgilius de eodem Erichthonio:

Currules.

Lib. 3. c. 18.

Curriles.

Currus quid propriè

Quadriga.

Primus Erichthonius currus & quatuor auſus
Iungere equos, & rapidis q. rotis inſiſtere victor.

Lib. 19. c. 8. Scribit itaque Gellius. Cæſarem quadrigas, etiamſi currus vnus, equorum quatuor iunctorum agmen vnum ſit, pluratiuo numero ſemper dicendas putare. Dicimus tamen etiam quadrigam, vt conſtat ex hoc Iulij Capitolini: *Quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ ſunt, vtpote qui Perſas vicisſet, vt triumpho Perſico triumpharet: Miſitheo autem quadrigæ equorum, & triumphalis currus.* Aliquando quadrigarum nomine intelliguntur ipſi equi, qui quadrigas agunt. Plautus.

Nam

A *Nam si huic occasioni tempus se subduxerit:*
Numquam pol indipiscet quadrigis albis postea. *In Asinar.*

Vbi quadrigas albas vocat equos Veneris, qui erant albi & citi: vt sit sensus, etiamsi currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis, conscenderet, & sequi vellet iam amissam occasionem, nunquam eam consequeretur. In eodem sensu Virgilius: *Quadriga pro equo.*

Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant. *Aeneid. 8.*

Item Claudianus: *7. Paneg.*

Velut ordine rupto
Cùm procul insanæ veherent Phaetonta quadrigæ.

Accipiuntur autem equi pro ipsis quadrigis, quod his iuncti celeriori cursu ferantur, illi videlicet, qui in sacris certaminibus currunt: Mentio est apud Columellam: *Vnde sacrorum certaminum* (inquit) *studiosi pernicissimarum quadrigarum semina diligenti obseruatione custodiunt, & spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti. Hinc nauibus, atque quadrigis*, dixit Horatius, alij *citis quadrigis*, alij *Ionis quadrigis* pro summo studio, summaque festinatione: sed de B his quadrigis equisque postea. Quod verò ad inuentionem quadrigæ spectat, Cicero Mineruam scribit quadrigarum inuentricem ferri. Ait itaque Eusebius libro temporum Erichthonium primũ quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantum: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimis probari argumentis posse tradit Rhodiginus: & apud Isidorum legimus, Cisternem Sicyonium equos quadrigarum medios, cosque singulos ex vtraque parte simplici vinculo primum applicuisse. Quia verò quadriga quatuor iunctorum equorum est, eleganter à Græcis τετρίππον appellatur, & τετριππομβάται, qui ea vehuntur, & τὸ τρωρον, siue τετρωρον ἅρμα, siue τετρωρος ὄχος, quasi quadrijuges currus, id est, in quo quatuor equi iuncti sunt, ab εἴρω significãte συζευγνύω, vt ait Eustathius, quamuis Varinus dictum velit παρα τὸ ἁρπρεσθαι καὶ ἡρμοσθαι τοὺς ἵππους αὐτῷ. Ita & quadrijugum currum vocauit Virgilius: Equos verò similiter τετραορους dicunt, Τετράορα, inquiunt, & Varinus, & Hesychius, τέσσαρες ἐπὶ τῷ τετρίππῳ ὑποζευγμένοι: Latini quadrijugos, siue quadrijuges: Ouidius: *Lib. 13. c. 7.*

Metam. 2.

------*Tritumque relinquunt*
Quadrijuges, spatium, nec quo prius, ordine currunt.

Equorum à curribus nomina.

Virgilius:

C *Quadrijuges in equos, aduersaq; pectora tendis,*

Sic & seiuges dicimus, trijuges, & bijuges, à triga, & biga. Seiuges verò propriè dictum currum non habent. Bijuges siue bijugos, bigarios etiam dicunt. Liuius etiam bigatos, Homerus δίζυγας. Hos in Hetruria dextrarios vocari Hermolaus testatur. Τρίπωλον ἅρμα currus est à tribus equis tractus, ἑξάπωλοι equi, qui currum sex equorum ducunt. Zygios dicimus, qui iugum subeunt, parcoros, qui latera stipant, ὑποζύγια quæcumque iumenta, nam Ζεῦγος, id est iugum vocari potest, teste Polluce, quicquid iunctum est, etiamsi ex tribus, aut quatuor iumentis fuerit. Latini poetæ tamen iugales absolutè de equis dicunt: Callimachus ζευγήσιδας ἵππους, Plinius subiuges carpento equas. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas, & quadrigam interpretãtur: sed quadriga currus vocatur plenus, & perfectus, biga non plenus. Bigam Græci συνωρίδα vocant, vt constat ex hoc Hesychij: Συνορίς, ἅρμα δίπωλον, ἐκ δύο ἵππων, ἢ συζύγια δυοῖν. Synoris inquit, interpres Aristophanis in Nebulis, citante Cælio, est currus non plenus, sed ex duobus iunctis equis, quem nunc δίφρον vocamus, quanquam eo proprie dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga, vnde etiam inclinatur quasi δυσφόρος, id est duos ferens, vt author est Eustathius. Idem Cælius synorida fuisse ait bigam è duobus equis non pullis, sed adultis, quam- *Biga quid.*

D quam post è pullis quoque (inquit) iuncta est. Aitque inuenisse se apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride. Scribitur aliter per ξ. ξυνωρὶς, & dicitur etiam de alijs animantibus, si quidem apud Heliodorum legimus, ταύρων ξυνωρὶς, & alibi βοῶν, pro dyade simpliciter, & Varinus ξυγωρίδα, inquit, ζυγάλω, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἵππων λέγεται. Hesychius addit, ὀρεὺς γὰρ ἡμίονος, quasi etymologiam, vel compositionis rationem afferẽs: cæterùm ξυνωρὶς à mulis dici nequaquam videtur. Rheda vocabulum Gallicum, genus erat leuiculi currus; Erat & petoritum Gallicum, vt docemur a Quintiliano: *Plurima*, inquit, *Gallica valuerunt, vt rheda, & petoritum.* Et rursus: *Cum sit epi præpositio Græca, rheda Gallicum, nec Græcus tamen, nec Gallus vtitur compositio, Romani suum ex vtroque fecerunt.* *Synori.* *Rheda.* *Petoritum.* *Lib. 1.*

Cum Rhedis nostros cocchios, siue caroccias similitudinem habere inquiunt. Hoc tñ interesse volunt, q̃ nostro tpe equis vtamur, cùm veterum rhedæ à mulis ferè traherentur, vt apud Græcos ἡμιόνων, nam rhedarium equum (vt Grapaldus vocat) apud veteres non inuenias, vt mulũ rhedarium. Varro, *Celerius voluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios, vt tibi haberes mulos, quàm è piscina*

Epiſt. 6. ad Attic.

è piſcina barbatum mulum. Fuiſſe tamen in eiſdem equorum vſum manifeſtè docet M. Tullius, E inquiens: *Hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus eſſedis & rheda equis tunctis*. Suetonius de Cæſare: Longiſſimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda cētena paſsuū millia in ſingulos dies: Quod equorum, non mulorum fuerit. Et eporhedicæ teſte Plinio Gallica etiam vox, bonos equorum domitores ſignificat. Falluntur autem, dum cum noſtris caroccijs eandem arbitrantur, nam rheda binis tantùm conſtabat rotis. A rheda nihil ferè, vel ſaltem parū differre puto Ciſium, genus nimirum vehiculi biroti, vt inquit Nonius, & ad celeritatem ſimiliter comparatum, vt ex Cicerone conſtat: *Ciſio* (inquit) *celeriter ad vrbem vectus: & Decem*: & alibi: *Decem horis nocturnis: ſex & quinquaginta millia paſſuum, eis ijs peruolauit*: Cum hoc eandem eſſe aiunt carrucam. Nec multum puto differre carpentum, nam & hoc à celeritate volucre vocatur ā Iuuenale: *Volucri Carpento rapitur pinguis Damaſippus* Eratque eius quoque vſus in bello, vt apud Liuium legimus. Eiuſdem præterea generis fuiſſe quoque conijcio pilentum, quamquam hoc priuatim ad matronas pertinere non dubitem: nam id clarè docet Feſtus. *Pilentum*, inquit, *vehiculi genus, quo matronæ ferebantur*: Sunt qui pilentum cum petorito, item cum eſſedo idem exiſtimant: Horatius verò diſtinguit:

Ciſium.
Carpentum
Pilentum.
Sat. 8
Lib. 1
Pilentum.

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorita, nanes, F

Sed fieri poteſt, vt in eo conueniant, quod quatuor conſtent rotis, operimenti verò materia varient. Pilenta mulorum fuiſſe manifeſtò teſtatur poeta Auſonius, dum ait:

Inuenies præſto ſubiuncta petorita mulis, Et alias.
Cornipedes rapiant impoſita petorita mulæ,
Vel Ciſio trīgni ſi placet inſilias. Et rurſus.
Cæteri mones, malè nota petorita vites
Nec celeres mulas ipſe Meti ſcus agas.

Et mulam carrucariam dixit Vlpianus ff. de ædilitio edicto, quaſi & carrucis mulæ iungerentur. Sunt autem Gallica nomina Gallicorum vehiculorum, vt partium ex Quintiliano, partium ex M. Varrone conſtat. *Plurima Gallica* (inquit ille) *valuerunt, vt rheda, & petoritum quoq.* Hic petoritum Gallicum vocabulum genus vehiculi, apud Belgas Galliæ ciuitatem repertum ſcribit, & ſua ætate in conſuetudinē primùm veniſſe. Quod ſi quis pilentum vulgò interpretaretur carrociā è cingulis pendentem, is meo iudicio non erraret: mollia enim pilenta vocauit Poeta.

Aeneid. 8.

——Caſtæ ducebant ſacra per vrbem
Pilentis matres in mollibus. G

Id eſt, vt vertunt detractiores interpretes, penſilibus: quales nimirum à nobilioribus matronis hodieque expetuntur, vti & olim: Claudianus de nuptijs Honorij:

Ante foras tam pompa ſonat, pilentaque ſacra
Præradiant ductura nurum.

Lib. 5

Liuius pilenta matronis à Senatu ob munificentiam conceſſa tradit his verbis: *Honoremq; ab eam munificentiam ferunt matronis habitum, vt pilento*) codices impreſſi habent plauſtro, vetus exemplar pilento,) *ad ſacra, ludoſq; carpentis feſto, profeſtoq; uterentur*. Iſtiuſmodi vehicula vndiq. tecta, & munita arcendæ aeris iniuriæ camerata dici poſſunt, ſicut & geſtatorium Suetonio dictum, Iuuenali lectica. Erat, & aliud Gallicum vehiculi genus Benna nuncupatum, à quo combennones dictos eſſe legimus apud Feſtum ſocios (compagnos) in eadem benna ſedentes. Tales puto eſſe carros Polonorum, & Barbantinorum, ſine operimēto ex viminibus ferè Vilifſimum plauſtrum, vel ploſtrum, vt Columella loquitur, quo videlicet ſimus conuehi ſolet. Oſcorum lingua teſte Feſto vehia dicebatur. Vehes verò, vel vehis eſt quantum fœni, vel ſimi vna vectura in plauſtris, vel alijs inſtrumentis ferre poſſumus. Vtuntur hac voce Plinius, & Columella. Differt ab omnibus traha, vel trahea, caret enim rotis. Erant & ſacra vehicula, quæ thenſæ dicebantur, H quarum etiam icones aliquot inter numiſmata recenſuimus: quam à mulis tractam fuiſſe. Nonius indicat his verbis: *Vnde thenſam atq; mulos ſine eam pedibus graſſari*. Ad omnia iſthæc vehicula conducenda, trahendaue equorum vſus eſt, vel ſaltem eſſe poteſt. De rhedis id oſtenſum antea: quibus adde ex Iuuenale: *Tritoq; trahunt epirhedia collo Segnipedes*. De eſſedis Virgilius: *Gallica vel molli melius feret eſſeda collo*. In his tamen mulorum quoque vſus fuit, vt conſtat ex Claudiano: vbi de Gallicis mulabus loquitur: vti & in carpentis; Liuiæ enim Auguſtæ carpento muli iuncti conſpiciuntur in antiquo eius numiſmate. Nero verò teſte Plinio oſtentabat hermophroditas ſubiuges carpento ſuo equas. Fortaſſis equos viri, matronæ mulos iungebant. Sipontinus carpentarium equum interpretatur, qui carpenta ducit, & fabrum qui facit. Ab hiſce rurſus rhedis, & carpentis differunt illa de quibus loquitur his verbis Pauſanias: *Ad carpentum iungebantur equa doſſuaria, à quibus extremo curriculo deſilientes ſeſſores prehenſis manu frenis ad metam curſitabant, qui mos etate mea ſeruatur ab ijs qui Anabatæ vocantur, Inter Rhedarum, & carpentorum an-*

Equus carpentarius.

rigas

A *rigas tantum interest, quod his alia sunt insignia, & masculos equos agitabant. Rhedam trahebant muli iugales bini, inuento neque prisco neque eleganti, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis multi fuerunt, atque adeò vt animal id intra fines als religio esset.* Hæc ille, vehiculorum quædam genera intelligens, quibus in Olympijs certabatur. Cæterùm cùm simpliciter carpentum in Romana historia nominatur, tunc puto, illud intelligendum, quo matronæ per vrbem vehebantur. Dictum est enim carpentum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre, vt notum ex primo Fastorum, vbi Ouidius ait:

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant:
Hæc quoq; ab Euandri dicta parente reor.

Manni autem etiam potissimum ad hæc nobiliora vehicula eligebantur, vt licet conijcere ex hoc Ouidij: *Manni.* *Amor.2*

Paruaq; quam primum rapientibus essseda mannis
Ipse per admissas conuenit ire tubas.

Huc spectat hoc Lucretij:

Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille, *Lib. 3. de*
B *Esse domi quem pertæsum est, subitoq; reuertit* *nat.*
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse,
Curru it agens mannos ad villam hic præcipitanter.

Necnon hoc Horatij in Menam inuecti, qui olim seruus, nunc dominus nobili vectus vehiculo principium virorum more ad villam proficiscitur:

Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium.
Arat Falerni mille fundis iugera,
Et Appiam mannis terit.

Idem aliàs inquit: *Lib. 3. Od. 28.*

Rumpat, & serpens iter institutum
Si per obliquum similis sagittæ
Terruit mannos.

Et rursus alibi:

------Etiam certus conuina iubetur
C *Rura suburbana indocti is comes ire Latinis* *Li.1.Ep.*
Impositus mannis.

Erant autem manni adhunc vsum detonsi, quod discimus ex hoc Propertij: *Lib.4.*

Huc mea detonsis aucta est Cynthia mannis.

Cæterùm ne quis penes Romanos tantùm equorum in vehiculis vsum fuisse arbitretur, is, & ex Euripide discat, idem etiam à Græcis priscis factum, vbi matrona exitura è vehiculo, famulas monet, vt aliæ descensum iuuent, aliæ ex aduerso equis se opponant, vt si timore aliquo affecti, fugam minantes cohibeant: *In Ephi-* *nia.*

Καὶ μοὶ χέρος (inquit) τις ἐνδότω πυρὸς
Τᾶχυ ἀπτῆνος, ὡς αν ἐκλίπω καλῶς.
Λῖδ' ἐς τὸ πρόσθεν ζῦτε πωλικῶν ζύγων. *Equis ve-* *periculosũ*
Φορβειρὸν γὰρ ἀπεράμυθον ὄμμα πωλικόν, ideſt
Et mihi aliqua manum subijciat fuleimina
Vt sedem currus relinquam commodè.
Alia autem equis state aduersę ingis
D *Terrifica enim res est oculus equi ferox.*

Eleganter etiam Seneca Tragœdus Hippolyti exemplo docet, quàm periculosum sit equis vehi vehiculo iunctis:

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamque deerrantes via
Quacumque pauidos rapidus enexit furor,
Hac ire perguntt; seque per scopulos agunt:
At ille qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coercet: Sequitur assiduus comes

Nunc

Nunc aqua carpens spatia, nunc contra obuius E
Obrrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere: nam torno obuius
Incurrit ore cerniger ponti horridus,
Tum verò pauida sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seque luctantur iugo
Eripere, rectique in pedes iactant onus
In ora praeceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hoc magis modo ligat.
Sensere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, qua timor tollit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus
Solique falsò creditum indignans diem
Phaetonta currus denia excussit polo.

Metam.2. Ouidius item Phaetontis exemplo furentium cursum difficillimè cohiberi posse indicat: F

Parce puer stimulis, & fortiùs vtere loris,
Sponte sua properant, labor est inhibere volantes.

Equi iugales quales esse debent. Sed hac de re aliàs etiam egimus. Vt verò ad vsum horum iumentorum ad vehicula reuertamur. Nostro tempore nobiles summoperè student, vt equi vehicularij non solùm eiusdem sint coloris, verùm, & magnitudine, & proceritate, & si fieri licet, ætate pares, regios antiquorum mores imitantes. *Iliad. β.* Nam Homerus de equis Eumeli scribens σαφὰ ἐπὶ τὸν τὸν ἴσας, magnitudine, & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum æquales docet: sicut, & à coloris similitudine ὄτριχας dixerat, & à pari ætate ὁίτιας. sed uersus eius ob elegantiam recitabo.

Ἵπποι μὲν μίν' ἄρισται ἔσαν φυρτιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδωκείας ἐριθάς ὠΐς.
Ὄτριχας, οἰτίας, σαφὰ ἐπὶ τὸν τὸν ἴσας, ideſt.
Equa quidem multò praestantissima Pheretbiadæ,
Quas Emulus agitabat pedibus veloces vt sunt aues,
Simili pilo, coætaneas, velut ad perpendiculum tergo æquales. G

EMBLEMATA.

Emblema Alciati in adulari nescientem:

Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora
Mutet, & vt varios quærat habere duces?
Nescit adulari, cuiquam ve obtrudere palpum,
Regia quem morem principis omnis habet.
Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem,
Qui moderari ipsum nesciat hippocomum;
Nec sequire tamen domino fas, vltio sola est
Dura ferum vt iubeat ferre lupata magis.

Carneadis dictum. Sumptum est emblema ex Plutarcho de discrimine adulatoris. Pulchrè igitur (inquit) Carneades, qui diuitum, & regum filios nihil rectiùs discere, quàm equitare affirmabat. Præceptor enim
„ illis inter litterarum exercitationes palpatur: illis in palæstra se submittunt antagonistæ, vincique H
„ sinunt. Attamen equus qui sit ne principes an priuatus, diues an pauper sessor ignorat, dorso
„ excutit indoctum moderatorem. Aliud eiusdem inscriptum, temeritas.

In temeritatem.

In præceps rapitur, frustra quoq; tendit habenas
Auriga: effreni quem regit oris equus:
Hunc facilè huic credas, ratio quem nulla gubernat,
Et temere proprio ducitur arbitrio.

Lib.1. de vita Mosis. Apparet Philoni Iudæo acceptum referendum esse, qui nimirum similiter scribit: In vniuersum
„ dabat operam, vt ad primos impetus animi resisteret, quasi contumacem equum obseruans: ni-
„ mirum ne inuito auriga ratione cursum plus satis accelerantes confunderent, perturbarentque
„ omnia. Hæ sunt enim bonorum, & malorum origines: bonorum, si ratio teneat imperium, con-

In temerarios. trarium, si affectus dedisc ant obedientiam. Aliud in temerarios:

Aspicis aurigam currus phaetonta paterni,

Ignauos

A *Ingeniosos ausum flectere Solis equos.*
Maxima qui posit quam terris incendia sparsit,
Et temerè incesso lapsus ab axe miser.
Sic plerique rotis fortuna ad sidera reges
Erecti, ambitio quos iuuenilis agit.
Post magnum humani generis, clademq; suamq;,
Cunctorum pœnas denique dant scelerum.

Aliud Achillis Bocchij inscriptum: Confectus senio Enni equus quiescit: indicans, ferendam egestatem, & senectam humaniter. *Ennij equus senio confectus.*

Ennius ille olim paupertatem, atq; senectam,
Qua duo longè maxima vulgò onera esse putantur,
Dicitur vsque adèo fortis, victorq; tulisse.
Vt visus sit eis penè oblectarier vltrò.
Quod certè sapienter fecit, vt omnia dixit,
Namque petenda à se ipso constituit bona primum
B *Vera: quibus facilè bene viuitur, atq; beatè,*
Inde malum huic poterat non vllum ture videri,
Quod Natura parens, vel sors aduersa tulisset.
Non igitur senium, non pannis obsita egestas
Non externa alia, & quæ res culpentur iniqui.

Aliud eiusdem cum lemmate: Felicitas prudentiæ, & diligentiæ vltima est: in quo cursor pingitur publicus. *Prudentia, & diligẽtiæ vltima felicitas.*

Mutare equos ad celeritatem haud est satis
Huic, quem vides, ni diligentia vtier
In exequendo itinere Rhet sententia, &
Segni sine intermissione strenuè
Noctes, diesq; pergere, vsque dum semel
Cursum liceat olim in stitium confici.
Nam inchoando, tum remittendo, omnium
Rerum in dies profertur euentus, licet
C *Parvarum, & abit amissa procul occasio,*
Bene inchoare, diligenter progredi
A carcere ad metam, vltima est felicitas
Concessa paucis, expetenda, & omnibus.

Aliud cuius titulus semper libidini imperat prudentia. Pinguntur in eo equi indomiti, & effrenes: *Prudentia libidini imperans.*

Nil violentum, quod cito idem non sit ruiturum
Quandoquidem proprium est rationis.
Humana interea nunquam requiescere, donec
Ipsa sunum ad rectum redeat, qnin
Abruptis, vt equi indomiti, duro ore lupatis
Stare loco nequeunt, furibunda
Discursant rapti, vsque licentia, & impete vasto,
Dum captos, pressosq; capistris
Ad palum innodent, aut ad præsepe magistri,
Dædala sic miseræ ambitionis
D *Atque libidinis insanæ prudentia semper,*
Et correptrix, & moderatrix.

EPITAPHIVM.

Equos aliquot generosiores sepulturam meruisse, eisdemque epitaphia erecta fuisse non semel meminimus, quæ tamen epitaphia temporis inuidia interciderunt. Habes hic vnum, quod M. Carolus Capellus Venetorum apud Florentinos Legatus equo suo erexit: *Equi M. Caroli Capelli epitaphium*

OSSA EQVI CAROLI CAPELLI, LEGATI VENETI OBSESSA VRBE.

Legatus in marginibus Arni, vt scribit Thomas Procacchius in opere suo de funeribus antiquis.

VSVS IN AGRIS.

QVEMADMODVM ad plauſtra, quibus ad impinguandos agros, fimus vehitur, in multis regionibus, boues iunguntur, ita etiam eorundem ad arandum ijſdem in locis vſus eſt, atque ita olim quoque in Italia factum fuiſſe, vel ipſa hæc Horatij prouerbialis parœmia admonet:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Et Plutarchus in libro de tranquillitate animi indicaturus, quemlibet ſuo ipſius ingenio debere vti ad ea, ad quæ natura factus eſt, neq; id ad alius vitæ ſtudium trahendo, huic vim debere fieri, citat hos verſiculos:

Equus eſt ad currum ideneus:
Ad aratra bos, &c.

Equi vbi arant.

Et tale quid proxima rubrica ex Cicerone diximus. Non deſunt tamen regiones, in quibus equi arant. Toto Belgio niſi equos arare videas: boum arationes planè ignorant. Celerrima eſt equorum aratio, arantque vno die, quod vix triduo præſtare queant boues. Neque etiam res eſt noua, ſed, & priſcis Græcis cognita, vt ex Sophocle docemur, induſtriam hominis cæteris admirandis præferente: *Tellurem* (inquit) *incorruptam, & indefeſſam obliquis ſcindit aratris, annoſq. exercet per ſingulos, equiſque validis verſat.* Vandalicum verò aratrum perficitur duobus bobus, & totidem equis, vt ſcribit Cranzius: meminique me aliquando in ciſalpina Gallia equos, muloſq; bobus permixtos ad aratrum conſpexiſſe, id quod nulla ratione improbari debet, cùm hic tarditatem boum, celeritate equorum emendari ſit rationi conſonum, vti contrà equorum debilitatem robore boum. Eſt, & mulorum aratio non infrequens, & ab Homero in Iliade cæteris prælata. Sed, & hanc Arietha Hſpanus ſingulari opuſculo ex profeſſo reprehendit, bubulam cunctis præferens. Aluntitem noſtro tempore diuites equarum armenta, cum ad alia, tum ad terendam & ab acere excutiendam ſegetem: quod, & ipſum quoque ab antiquis ad nos dimanauit. Meminit enim huiuſce equorum vſus Plinius: *Meſſis ipſa* (inquit) *alibi tribulis in area, alibi equarum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur.* Iam verò quantum vtilitatis, domino equus rependat ſuo fimo, vel ſolus nos docere potuit Veſpaſianus Cæſar, qui id vendebat, vt in Chiliadis annotauit Tzetzes, cumq; id ægrè ferret, & reprehenderet Titus filius, aurum quod inde collegerat, odorandum præbuit. Attamen authore Varrone in ſegetibus minimè vtile eſt, ſed optimum in pratis, vt cæterorum veterinorum, quæ hordeo veſcuntur. Apud Tartaros ligni loco vtuntur. Hermolaus propriè Græcis κόπρον vocari ſcribit: Varinus verò τίλον πιλιθον, στρατιλλω.

In Antigone

Lib. 4. Vandal. c. 36.

Vſus ad terendam ſegetem.

Fimi vſus. Chil. 1. 2.

VSVS IN LVDIS.

BINA priſcis fuere exercitia, ſimplex vnum, alterum compoſitum: Illius ſpecies potiſſimùm quinque, curſus, ſaltus, lucta, pugillatus, iactus: huius pancratium & pentathleum. Opibus deinde creſcentibus obtinuit luxus, vt etiam equos alerent curſores, generoſos ſcilicet, & curſu validos. Hos quòd publicis certaminibus & ſpectaculis curſu certarent, propoſitis præmijs, Græci ἀθλητὰς, ἀγωνιστὰς, & ἀμιλλητῆρας appellare ſolent, vt apud Poliucem, & Varinum legimus, ideſt certatores, ad certamina exercitatos: & ſi vincerent, ἀθλοφόρους, aut νικηφόρους, quaſi ex certamine victoriam reportantes: ipſum verò certamen ἐφιππιον, cùm ſit ἐφιππειον ipſa ſella. Ἀγωνοθέται, qui certamina ipſa ponerent. Huius rei origo in Olympo apud Piſam, & Glidem, Arcadiæ oppida, vbi vel ſinguli curſu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, rhedæ item, & carpento. Quo verò tempore incœptum, non ſatis conſtat. Strabo poſt Troiana tẽpora inchoaſſe arbitratur: cuius rei illud facit argumentum, quòd nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cùm meminerit tantùm de nonnullis certaminibus funebribus. Alij multò antiquiora faciunt hæc certamina, de tempore tamen diſcrepant, argumento quod diuerſæ ibi fierent certaminum ſpecies, vt ex recitandis apertum fiet. Bigarum certamen ad Pelopem vulgò refertur. Is namque Hippodamiæ Oenomai filiæ fama, & amore captus, in Elide apud patrem auſus eſt proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium ſuum pendere ex filiæ nuptijs, quibus artibus interitum effugere quærit, ſibi molitus eſt. Virginem petentibus propoſuit in bigarum certamine victori filiæ nuptias, victo mortem. Qua lege tredecim iuuenes interfecit, quemadmodum canit Pindarus

Scaliger li. 1 poetices ca. 22.

Equorum curſorum nomina.

Certaminũ equeſtrium origo. Lib. 8.

Bigis qui primus certauit. Pelops.

cuius

A cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum Oenomaum in mare præcipitauit: Hippodamiam vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis, quæ à cognomine Endimionis filia sic fuit nominata. Victor corino, quæ est agrestis olea, coronabatur. Hercules intermissum in Olympij *Hercules.*
Iouis honorem victo Augea Elidis principe de præda atque manubijs instaurauit. Is enim stercquilinia immania cum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu fimum facilè deductum vbi vidisset, pretiumq. maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. Hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem multò diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altiùs repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea, alendum datum viris, quos e Creta accito Idæos dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas, Herculem natu maximum comminisse fratres ad cursus certamen, victoremque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequès adeò, vt & virentes frontes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitu- *Pausaniæ*
B dinem, multitudinemque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. *error.*

Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese contulit, qui è Creta tùm primùm nauigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem Hyperborei gelu patientem. Primum igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda; quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio & vicisse: cursu ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugillatu Quinquagesimo post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus, è Creta venisse, atq; Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instauraſse: aramque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem προσάτλω cognominari iussit. Hunc postea Clymenũ Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnũ proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem, quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peleponesum, Amythaon Creteo genitus, nepos Endymionis, Olympia indixit. Post eum Pelias, & Neleus communi tum gloria, tum authoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius Arcas κέλητι, id est, equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis, Hercules lucta, & pancratio.

C Secundum hosce Oxylus qui in Elide regnum obtinuit, renouauit, Intermissum deinde vsq. ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter insciti am, atq. obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quod tum primùm in solius cursus præmia posita fuerint: aiuntque victorem Eliacum Corœbum Aliquot annis post in mentem venisse διαύλου: itaque additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus, sequenti Olympiade Acanthus. *Diaulus.*

Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampridem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade, quæ tertia, & vicesima numerabatur, pugilatus redditus, quo vicit Onomastus Smyrnous. Quinta & vigesima equorum cursus additus. Pagondas Thobanus curru cæteros anteiuit. Octaua abhinc Olympiade, excitatum deinde pancratium, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis cuius corporis magnitudinem Herculeæ paremi memoriæ prodidere, quare & celebratum est eius sepulcrum ad Latomias. Neque verò solum viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt: cursus quidem ac luctæ septima, ac tricesima Olympiade. lucta vicit Hippostheues Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima, & quadragesima, Superauit Phyletas Sybaritanus. Quinta & sexagesima cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus
D Hercensis. Tertia & nonagesima bigis, quibus Elęus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis: *Quales eq*
nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vnde centesima Olympiade, quibus coronam *in certamine.*
tulit Sybariades Lacedæmonius, atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat.

Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, κέλης. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima quinta pueris constituto pancratio, victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdã aliquando institutis alio tempore abstinuere. Tricesima enim octaua pueris pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius pretium operæ tulit. Quemadmodum ἵππιος, & κάπης cursum illum septuagesima hunc sequenti Olympiade institutos abrogarunt quintodecimo post anno Victor ἵππιος Thersius Thessalus fuit; κάλπη Achæus *Apena.*
Dymenſis. Erat autem ἄπηνη iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit, de qua sessor sub ipsas me- *Calpe.*
tas desiliens apprehẽsis frẽnis simul cum illa decurrebat: quemadmodum qui ἀπαβάται dicebantur a Græcis, qui a Calpe hoc differebant, quod equo masculo non fœmina vtebantur, alio more

quàm deſultores noſtri, qui equo inſidentes alterum ad manum habent, in quem è priore inſiliãt. E
Interpres. ἀπήνη reddidit rhedam, κάλπη carpentum. Ἀπήνης inuentum neque priſcum, neque elegans, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis fuere muli vſque adeo, vt id animal intra fines
Lib.7 Pellucis error. ali religio eſſet: Κάλπης quoque Plutarchus meminit, ſimul cũ gladiatorio antiquatum ſcribens.
Ἀπήνη Pollux vocat ἀπήνυτον. τὸ τῶν νεοτίων ἡμίονων ἀγώνισμα ἐκαλεῖτο κάλπαι, τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπήνυτον, id eſt: *Certamen per mules doſſuarios, Calpe nominabatur: apene per Zygios, id eſt byuges.*
Calpe quales. Falli autem Pollucem iam dicta fatentur. Geſnerus Calpen non abſimilem eſſe arbitratur equitationem ab ea, quam πεδὴ appellari oſtendimus Xenophonti, qua vtraque bucca ad conuerſionẽ aſſueſcit: nam καλπάζειν (inquit) Suidas, & Varinus exponunt τὸ ἄκρος καὶ ἁβρως βαδίζειν, hoc eſt, ſummis pedibus, & molliter incedere, vt ſolent, ſcilicet Aſturcones, ſiue gradarij equi equorum greſſum eundem conijcit cum Græcorum πεδὴ. Equidem κάλπις Heſychio, & Varino exponitur Ἵππος βαδιστὴς, i. gradarius, καὶ εἶδος δρόμου; & καλπᾶν, aut καλπάζειν Græci dicunt equũ ad ingreſſum exultantem vrgere noſtri (inquit Budæus) hoc callopare vocant, & callopũ quod illi κάλπωμα dicunt. Apud Plutarchum vbi Alexander, cùm equum præhenſum contra Solem obuertiſſet, atque ita parumper παρακαλπάσας, & manu equum demulcens. quod intelligeret de ſpiritu animoſitatem equi maximam eſſe, idem Budæus παρακαλπάσας, reddit incitans ad curſum cum ipſi F
potius vertendum fuiſſet, procurrere incipientem leni curſu comitatus, vt verbum illud non actiuũ, ſed neutræ ſignificationis ſit, vt ſimplex etiam καλπάζειν: παρα autem propoſitio. ipſum iuxta, & ad latus equi molliter procurriſſe inſinuat: alludit namque author ad Olympicam calpen. Vt autem ad certamina Olympia, vnde digreſſa eſt, reuertatur, oratio: Primum quidem vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus.

Iudices certaminum Olympiacorum. Verum quinquageſima Olympiade duobus ex Elide ciuibus datus ſortitò is fuit magiſtratus. Iudices autem electi nouem Olympiade quinta, & viceſima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant curſum: totidem curæ erat pentathlum. Reliquis certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus, & decimus. Quum autem eſſent Eleenſibus tribus duodecim, centeſima tertia è ſingulis tribubus ſinguli iudices electi ſunt. Ab hiſce Olympicis ludis, ſiue
Li.14. Anr. Lib.1 certaminibus Circenſes, ſiue Romanos dimanaſſe Acron teſtatur, in hoc Horatij: *Metaq. feruidis Euitarotis.* Circenſes (inquit) *agonici in honorem Iouis Olympij inuenti ſunt apud Elidem, inde factiones quadrigarum in Circo.* Tacitus verò equorum certamina à Thurijs Romanos petijſſe tradit. Liuius autem equos à Thuſcis deriuat, inquiens; *Ludicrum fuit, equi pugileſq; ex Hetruria maxime acciti.* Et cum equorum certamina (inquit Lipſius in ſuo commento) antiquiſſima Romæ ſint, G
vix videntur ea petijſſe tam longinquè. Magna Græcia certè, & ora illa in qua Thurij, non tã pernota tum Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito diſſentientis? Thurij vicini Tarentinis, ab ijſq. euerſi, vt Strabo narrat: quorũ olim Sylarim oppidum, celebre delicijs. Ab Auguſto colonia
Troia ludi antiquitas. Lib.10. comment. reip. Rom. c.14 illuc deducta, Copiæ. Cæterùm cum apud Romanos, plures fuerint equi celebrati ludi, quàm in Olympo dictũ eſt, fieri poteſt, quod aduerſis etiam nationibus, eos mutauerint, nam & Troiæ luſus, abuſquè Troiæ excidijs Aeneam attuliſſe extra omnem controuerſiam eſt. Ludos qui equis apud Romanos fiebant, quinque generum reperiſſe ſe ait Vvolfgangus Lazius, hoc eſt, inquit, prodromum, cum equi ad metam è carceribus emiſſi, contentione inſidentium currebant: curſum vehicularium, curſum decurſorium circa rogum, ludos ſeuirales, ludos, Neptunales, & equeſtres.
Ludi ſeuirales. Sed ab eo oſtendendum erat, quomodo ſeuirales differrent à caſtrenſibus, & vehicularius ne curſus eſſet, an celetum, aut deſultorium. De ſeuiralibus ludis recitat hæc Capitolini verba in Marci hiſtoria: *His ita geſtis, adhuc quæſtorẽ, & conſulẽ ſecũ Pius Marcũ deſignauit, & Cæſaris appellatione donauit: & ſeuirũ turmis equitũ Romanorũ, tã conſulẽ deſignatũ, creauit; & edenti cũ collegis ludos ſeuirales aſſedit, & in Tiberinã domũ tranſgredi iuſſit.* Quales autem iſti ludi eſſent, & nunquid equorum in ijs peragerentur certamina, hinc non colligas. H

Ego ludos qui equis peragebantur apud Romanos præter celetum, deſultorum, & vehicularium, non reperio alios: Celetes voco, cum ſinguli equi à ſingulis inſidentibus impelluntur, idque vel ad metam, vel aliter, vt in Troiæ luſu, deſultorios cum ſinguli equites binos trahentes equos, & abſque ephippijs agitantes, ex altero in alterum ſubinde mira pernicitate deſiliebant, quam uis in antiquis numis Romanorum hunc curſum expreſſum non reperiam.

Fuiſſe tamen dicimus ex Liuij hiſce verbis, quæ & alias recitauimus: *Quibus deſultorũ in mẽ-*
Dec.3. lib.3 *dum binos trahentibus equos, inter accerrimã ſæpe pugnam in recẽtem equum ex feſſo, armatis tranſilire*
Curſu equorum deſultorum. *mos erat.* Meminit, & Suetonius: *Quadrigas*, inquit, *bigaſque & equos deſultorios agitauerunt nobiliſſimi iuuenes.* Iſtiuſmodi ludos D. Chryſoſtomus in libro de Circo vocat, ni fallor, τὰ προϊππια κομβινίσματα. cum inquit, μὴ περιέσωσι τὰ προϊππια κομβινίσματα, ἵνα μὴ καταλάβῃ σε τὰ προκρίσιως κινδινίσματα, εἰ βούλει κομβινίσειν καὶ διατάσσεται, id eſt, *ne prolufio paribus in*
In Iul. c.39 *equis delectet, ne ante iudicium, legitimumque certamen in diſcrimen venias, ſi paribus equis curre-*

re

A *re vid.* Inuenio & Latinis Vertumnum nominari, ex Propertio, dum canit:

Est etiam aurigæ species Vertumnus, & eius.
Trajecit alterno qui leue pondus equo.

Vertumnus

Aiuntque Castoribus fuisse sacros hos ludos, quòd alternis è cælo per inferos euntes, ac redeũtes Castores, sedemq. per vices commutantes ostenderent. Pollux (inquit Hygimus) stellam quam à Ioue acceperat, cum fratre communicauit, ideoque dicitur Castor alterna morte redemptus. Vnde etiam Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt, vnus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum transilit, quòd ille sua, & fratris vice fungatur. Huc pertinet, & hoc Manilij:

Fabula. Castoris, & Pollucis fabula.

Necnon alterno desultor sidere tergo
Quadrupedum.

Cassiodorus desultorios equos esse scribit, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt Luciferi quadam in astris similitudine præcursorias velocitates imitari videâtur, vt Hermolaus citat in glossematis in Plinium) desultorem verò eum, qui equos desultorios alit, docetq. Cæterum eum quoque qui certat, rectè desultorem dixerimus, nam & apud Vlpianum legimus

Epist. 34 5.

B Digestis de præscriptis verbis: *tuque desultor in his cucurreris, & viceris.* Fuisse item desultores appellatos, qui præludia ludorum faciebant, & qui missus equorum denunciabant exituros, vt hodieque in hastiludijs fieri assueuit, ex eodem discimus Cassiodoro. E contrario desultorios equos multi, ac Onophrius in primis Panuinius in libro de spectaculis Romanis, singulares fuisse contendunt, qui præmio currerent, cùm id clarè, inquit hic, ex Dionysio, & tabulis antiquis intelligatur: alios verò equos, qui nullo victoriæ præmio currentes, bigas tantùm, & quadrigas, tanquam ministros & adhortatores comitatos. Nam in vetustis tabulis aurigarum currus, equus, singularis antecepit: equos verò desultorios cũ prẽmio currere, quemadmodum, & bigas & quadrigas. Hæc ille. Et Plinius quidem solos celetes, & vehiculatios videtur agnoscere: *Equestres vtiq. statua* inquit, *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantùm dicabãt in sacris victores. Postea verò, & qui bigis, vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent.* Eosdem celetas interdum idem Plinius vocat celetizontas participio Græco. Varro quoque nulla celetum facta mentione desultorium pro celete accepisse videtur, dum inquit: *alij* (equi) *sunt ad rem militarem idonei, alij ad vecturam, alij admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: non itidem sunt spectandi, atque habendi. Itaque pertus belli alios eligit atque alit, ac doceti; aliter quadrigarius, ac desultor.*

Desultor q.

Lib. 3. epist. cap. 9.

Lib. 34. c. 5.

lib. 2. de re rust.

C Sed quod ad Varronis locum attinet, ex eo nihil inferri potest probabile, cum celetes, & desultores eiusdem celeritatis equis vsos fuisse ratio ipsa suadet, Plinius verò desultoriorum non meminit, quia de ijs cursibus loquitur quos Romani à Græcis mutuo acceperunt: adhæc cursum desultoriorum infrequentem fuisse mihi facilè persuadens hæc Ciceronis verba, quibus ea propter damnare eum videtur: *Respondebo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculũ currere.* Qui celetibus currebant singulatores dictos fuisse docet Seneca.

In Orat. pro L. Murena

Singulatores.

Hunc cursum cæteris antiquiorem tradit scaliger, crescentibus opibus creuisse etiam luxum inquiens: ergò non contentos equorum cursu solo, iunctos etiam binos ad currum, & bijugos dictos; quaternos quadrigæ: à Græcis illos δύορος, hos τετράορος, & τέτριπτυι. Celetum certamen aliquot habet differentias. Erat enim decursio funebris ad rogum, erat decursio ludicra, ideoque festis voluptarijs, ludisque publicis, & in Circo celebrata, erat decursio militaris, & militiæ quandam imaginem præ se ferens, hinc inde concurrente milite, & equitandi peritiam ostendente coram suis Imperatoribus. In istiusmodi decursionibus equites habitu, armisq. induti militaribus ad præfixam currebant metam, sed in funere ad rogum adigebantur equi. Sed præter hãc equestrẽ,

lib. 2. de benef. c. 23
lib. 1. poetic. 22.
Celetum certaminis varietas.
Decursio militaris.

D erat quoque pedestris, vt meminit Suetonius in Domitiani historia: *Spectacula magnifica assiduè & sumptuosa edidit, non solum in amphiteatro, verũ & in Circo: vbi præter solẽnes bigarum quadrigarumque cursus, prælium duplex, etiam equestre, & pedestre commisit.* Certamen ludicre equestre Troia, siue ludus Troianus vocabatur: sed his post. Maior autem Romanis ex vehiculari cursu, quàm ex celetibus erat voluptas; vt vel vnius Neronis principis terrarum exemplo innotescit, qui ipse sæpenumero aurigam egit: & ratio fortassis fuerit, quod vehiculo iũcti equi perniciùs currũt, quam seorsum acti, non quia maiori vi admissi aera impellant verùm quod inflammet mutua hęc contentio, & concertatio feruorem animi addat, vt ex Plutarcho suo loco dictum est. Hisce ludis ita autem delectabatur Pop. Rom. & Græci vt nihil illis maiori curæ videretur. De Græcis mentio apud Demosthenem in Erotico: πολλῶν (inquit) θρυλλουντων, ὡς ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἀγῶσι διδόασιν θεαν παρέχεται τὰ ναυαγοῦντα, id est, *multis dicentibus quod in curriculis certaminibus pulcherrimum spectaculum præbent currus fracti, & naufragi.* De Romanorum voluptate Iuuenalis inprimis dicebat:

Voluptas ex quo certamine maior & cur.
In Pelopida.

Sat. 11.

Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa E

Sat. 3. Et antea dixerat

Si potes azelli Circenſibus.

Elegantiſſime rurſus alicubi:

——Iam pridem ex æquo ſuffragia, &c.

Vidimas, effugit curas: nam qui dabat olim
Imperium, faſces, ligiones, omnia, nunc ſe
Continet, atq; duas tantùm res anxius optat
Panem, & circenſes.

Popul. Rom. ſpectaculis delectatum.

Hinc,& apud Symmachum vrbis ſub Archadio,Valentiniano ſecundo, & Theodoſio præfectũ legimus in epiſtolis: *Orat igitur clementiam veſtram, vt etiam curules, & ſcenicas voluptates, Circo & Pompeiana caneę ſuggeratis. His enim gaudet vrbana lætitia, cuius deſiderium pollicitatione nouiſtis.* Feliciſſimè autem atque diſertiſſime hanc populi voluptatem expreſſit Silius, dum canit:

Fluctuat æquoreo fremitu rabieq; furentum
Carceribus nondum reſeratis mobile vulgus, F
Ante fores oculis, & limina ſernat equorum:
Iamq; vbi prolato ſonuere repagula ſigno,
Tollitur in ſignum furiali turbine clamor.

Hinc etiam author libri de cauſis corruptæ eloquentiæ inquit: *Iam verò propria, & peculiaria huic vrbi vitia. Penè in vtero matris concipi mihi videtur hiſtorialis fauor, & gladiatorum equorumque ſtudia.* De eadem Circenſium inſania Lucianus: *Quodſi inde digreſſus aliorum hominum meminiſſet turbas, quæ in vrbe commemorabant, & tumultus ac impulſus, & theatra, & Circum & aurigarum imagines, & equorum nomina, & ſermones de ijs apud angiportus.* Chryſoſtomus quoque in libro de ſpectaculis hanc eandem exaggerat inſaniam his verbis: *Quàm vana ſunt iſta certamina, lites in coloribus, contentiones in curribus, gaudere quòd equus velocior fuerit, mœrere quod prior.* Ita, & Plinius in epiſtola ad Caluiſium, *Omne* (inquit) *hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundiſſima quiete tranſmiſi. Quemadmodum (inquit) in vrbe potuiſti? Circenſes erant, quo genere certaminum ne leuiſſimè quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectaſſe ſufficiat: quo magis miror tot millia virorum pueriliter identidem cupere currentes equos inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum ars traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, &c. Cognoſce* (inquit Tertullianus) *dementiam de vanitate: Miſit, dicunt, & nunciant inuicem quod ſimul omnibus viſum eſt. Teneo teſtimonium cæcitatis non videnti miſſum quid ſit, & mappam putant: ſed eſt diaboli ab alto præcipitati figura.* Ageſilaus rex iſtiuſmodi certamina nullius eſſe veræ virtutis, nihilque aliud habere quam opum, & impendiorum oſtentationem, eoque fœminis quam viris digniora, Græcis oſtendere cupiens, ſorori Cyniſcæ perſuaſit, vt conſcenſo curru certaret in Olympijs,quod narrat Plutarchus in Apophtheg. Laconicis, & Alex. ab Alex. ſcribit apud Siginnos qui Perſicè viuunt,quadrigas agitare fuiſſe puellare ſtudium:nondumque adultam virginem quadrigas flectere,& circumagere magna facilitate calluiſſe. Hos ſimiliter ludos intelligit M. Tullius in oratione pro Archia poeta,cùm ait: *Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure ſuccenſeat? ſi quantum cæteris ad ſuas res obeundas, quantum ad feſtos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates; & ad ipſam requiem animi, & corporis conceditur temporum; quantum alij tribuunt tempeſtiuis conuiuijs; quantum deniq, aleę, quantum pilę, tantum mihi egomet adhęc ſtudia recolenda ſumpſero.* Populus autem, quin, & equites tanta voluptate ſpectatores ſe exhibebant,vt media ſæpe de nocte in Circo loca occuparent, vt teſtatur Suetonius: *Inquietatus* (Caligula) *fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fuſtibus abegit.* Nemo verò ſignificantius hanc populi voluptatem expreſſit Ammiano Marcellino Valentiniani res geſtas recenſente: *Inter quos* (inquit) *hi qui ad ſatietatem vixerunt, potiores authoritate longeua, per lanos, & fora vlamitant ſæpe, rempub. ſtare non poſſe, ſi futura concertatione quem quiſq. vendicat, carceribus non exſiluerit princeps, & circum flexerit metam. Exoptata die equeſtrium ludorum interlucente, nondum ſolis puro iubare, fuſius omnes feſtinant præcipites, vt velocitate currus ipſos anteeant certaturos.* Ne quis verò viros iuueneſque tantummodò ad hæc ſpectacula pronos fuiſſe putet,docet nos Ouidius nuptas inſuper,& innuptas ſpectitaſſe illa.

In Caligula H

Lib. 28.

Spectatores qui.

Lib. 3. Amorum. Eleg. 1.

Non ego nobilium (inquit) *venio ſpectator equorum*
Cui tamen ipſa faues, vincat vt ille, precor,
Vt loquerer tecum, veni, tecumque ſederem
Ne tibi non notus quem facis, eſſet amor.
Tu curſum ſpectes, ego te, ſpectemus vterque
Quod iuuat atque oculos paſcat vterque ſuos:

Tanta

A Tanta autem erat ſpectantium multitudo, vt Iuuenalis dixerit: *Totam hodiè Romam Circus capit.* Circum aliàs M. Varro Roma locum patentem, & celebrem fuiſſe ſcribit, vndique circum ædificijs comprehenſum, atque inde nominatum, quòd ibi equi circum metas currerent. Nec aliam ob cauſam certamina Græci ἀγῶνας nominarunt, quàm ab hominum frequentia qua celebrabantur: Siquidem, & omnem cœtum atque conuentum agona dicunt. Similiter in noſtrorum equiriorum feſtiuitatibus, etſi cum Romanis illis neutiquam ſint comparanda, tota confluit. Bononia, vt ad poetæ imitationem loquar. Nobiliores iuuenes per eam viam phaleratis equis obequitant, matronæ partim pilentis feruntur, partim ex feneſtris ſpectant, vt, & ipſæ ſpectentur; tunc quàm aliàs ſpecioſiores; cætera loca populus complet. Equi plerumque puellos habent rectores, quidam etiam quandoque ſine ſeſſore currunt, dependentibus è tergore ad latera metallicis pilis, quibus non aliter ac calcaribus ad curſum incitantur. Vidi non ſemel quiſimias haberent rectrices iucundiſſimo ſpectaculo. Quanta autem Circi eſſet magnitudo oſtendit Plinius his verbis: *Nunc vt Circum maximum à Cæſare dictatore extructum, longitudine trium ſtadiorum, latitudine vnius, ſed cum ædificijs iugerum quaternum, ad ſedem ducentorum, & ſexaginta millium inter magna opera dicamus.* Huic maximi cognomento Circo Tarquinius Priſ-

B cus, vt refert Liuius, Romæ primus locum deſignauit, & ludos in eo longè inſtructius opulentiuſque fecit, quàm priores reges. Maximus autem appellatus eſt, quòd amplitudine multo maior eſſet, quam vel Circus Flamminius, vel Circus intimus. Hunc Circum maximum collapſum Traianus iterum ampliorem atque etiam elegantiorem reſtituit, quòd ideo ſe feciſſe inſcripſit, vt populum Rom. capere poſſet, vt apud Dionem legimus: de cuius beneficij memoria extat numus apud Sebaſtianum Eritium, cum impreſſo Circo, & equirijs, vt ſuo loco indicauimus. Iam verò non in hoc ſolummodo Circo ſed, & in Flamminio celebrata fuiſſe equiria author eſt M. Varro, dum ait: *Circus Flaminius dictus eſt, quòd ædificatus eſt circum Flaminium campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Item in Vaticano; author eſt Tacitus: *Clauſum q. valle Vaticani ſpatium, in quo equos regeret, haud promiſcuo ſpectaculo.* Idem tradit Lampridius. *Quadrigas in Vaticano agitauit, dirutis ſepulcris quæ obſtiterant.* Plinius quo-

C que Vaticanum vocat Circum Caij, & Neronis principium, quòd in eo ludos curules peculiariter exercebant. Et Suetonius de claudio ait: *Circenſes frequenter etiam in Vaticano comiſit.* Quin, & in Capitolio quadrigarum certamen datum Plinius aſſerit Latinarum ferijs. *De abſinthij vſu* (inquit) *conuenit dicere, herba facillima, præterea ſacris Romanis celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadriga certant in Capitolio, victorq; abſynthium bibit: Credo ſanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Fuere autem Circenſium duo genera. Fuere enim ludi Circenſes publici, fuere item priuati. Illos conijcio in Circo maximo, hos alicubi celebratos: nam & ijſdem ludis equorum, & in hortis, & in porticibus vſum fuiſſe reperio. Apparetque coniecturæ noſtræ fauere Ciceronem his verbis in ſecundo de legibus: *Iam ludi publici, quoniam ſunt cauea, Circoſq; diuiſi, ſicut corporum certationes curſu, pugillationes luctatione, curriculiſq; equorum.* Iam verò non Romæ tantùm, ſed, in prouincijs Romani ludos exhibebant; Scipionem tradit Silius funebres patri, & patruo in Hiſpania, cui tum præerat, exhibuiſſe. Idē ex his pariter Tranquilli verbis in hiſtoria Auguſti anima aduertitur. *Nulli q. Græco certamini interfuit, quo non pro merito quemq; certantium honorauerit, &c.* Vbi Beroaldus in commentarijs addit: Quod autem Auguſtus non ſolùm Romæ, ſed etiam in Græcia ludos ſpectauerit, hinc colligimus, quòd omnes pene prouincias ipſe perluſtrauerit. In qua perluſtratione potuit, ſicut Flaminius Romanus Senator, ſicut Nero, intereſſe certaminibus Græcorum. Lazius ludos qui præcipuè in prouincijs celebrabantur, fuiſſe tradit, Latinos ludos, Troiæ ludicrum, ludos magnos, Circenſes, ludos Apollinares, populares, natalitios, nuptiales, quinquennales, gladiatorios, Actiacos, ſcenicos,

D augurales, &c. Hucque pertinere illud Dionis Caſſij in hiſtoria Traiani, cùm de Antiochia ſcribit: *Hyemabat in ea fortè Traianus, atq; illuc milites frequentes, & priuati quamplures conuenerant: alij præterea vt iura acciperent: quoſdam legationis officium, merces, & priuata compendia traxerant: quamplurimi viſendi Imperatoris, & ſpectandorum ludorum gratia confluxerant.* Hinc illud in iure ciuili de Lyciarchis & Syriarchis, hoc eſt deſignatoribus ludorum in Lycia, & Syria, qui Græcis βραβεῦται nominabantur, Cæterùm nec illud ſilentio inuoluendum eſt, ludos paſſim in templis, & theatris dari ſolitos. De templis meminit Dio in Adriano, cùm de architecto quodam Apollodoro loqueretur: de theatro quod ad formam hemicycli erat conſtructum, ad omnis generis ludos, & ſpectacula ſpectanda, meminit Martialis hoc diſticho:

Quicquid in Orphæo Rhodope ſpectaſſe theatro
Dicitur exhibuit Cæſar arena tibi.

Fuiſſe enim, & in alijs vrbibus Circos certum eſt. Refert Adrichomius in theatro terræ ſanctæ, fuiſſe etiam Hieroſolymis, in quo Herodes in Auguſti Cæſaris honorem quinquennale certa-

Multitudo ſpectantium

Circus qui.

Lib.36.

Lib. 1.

Circus Flaminius.

Lib.4.de ling. Lat.

Vaticanum

Lib. 4.

In Heliogabalo. 36.

Capitolium.

Circenſium ludorum genera.

Li.10. cõm. Ro.reip.c.10

Bradeuta.

Lib,1. Epig.

men

men inſtituit. De Alexandrino ſic Philoſtratus: *Cum omnis Alexandria equorum ſtudijs vehementer incumberet, atq. in Circo ad hoc ſpectaculum ciuitas vniuerſa conueniret, tantaq. plerumq. oriretur contentio decertantium, vt ſeſe mutuo etiam perimerent, hunc morem grauiter redarguit Apollonius.* Et Echelidon Varino, locus eſt Athenis ſtadiorum octo, in quo equi certabant, ab Echelo quodam dictus, Lego item apud Platonem. *Equorum quoque Circi extra vrbem trifariam deſignandi ſunt, capacibus, & amplis locis, vbi quoque ad ſagittarum omniumque telorum oportunus pateat locus iuuentibus qui eas artes, & diſcere, & commodè excolere poſſint.* Etſi autem alijs quoque locis Circiſque celebrarentur equeſtria certamina, Romana tamen erant præcipua, vt oſtendit Auſonius:

Lib. 7. de rep.

E

Nunc etiam veſtres celebrantur equiria ludi,
Prima hac Romanus nomina Circus habet.

Græcè vtrobique legitur ἱππόδρομος. Budæus autem hippodromum interpretatur locum ad equorum curſum deſtinatum, qui ſtatim intrantium oculis totus ſimul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos aut cupreſſos, aut alias arbores perpetuo virentes habens. In eo (inquit) de pernicitate equorum certatur, citra ſimulacrum pugnæ, & à curſu equorum appellatur. Pro Circo etiam à quibuſdam vſurpatur καταδρομος. Periti tamen catadromum, & hippodromum diſtingunt quòd in hoc de equorum pernicitate certabatur, ſiue puris equis, ſiue bigis trigiſue aut quadrigis circum metas diſcurrerent, in catadromo verò diuiſas bifariam duas acies concurrere ad ſimulacrum pugnæ mos eſſet, ſublatiſque metis, quò laxiùs dimicarent, bina ex aduerſo caſtra collocarentur. Ab vtroque differt peridromus, quod facilè ex Herodiano intelligitur; qui videlicet tradit pleno amphitheatro peridromum ſupernè in circuitu. Commodo exædificatum, ne comminus cum beſtijs pugnans periclitaretur, ſed ſupernè ac de tuto loco tela iaciendo iaculandi potius ſcientiam quam fortitudinem oſtentaret. Gradus habent illa quaquauerſum, vti amphitheatrum, vnde ſedentes ſpectare poſſent commodiſſimè. Alij hippodromum interpretantur ſimpliciter equorum curriculum, ſiue ſpatium decurſionis equeſtris: Latinè non ſatis ſignificanter ſtadium dixerimus, cùm ſit hoc Latinè curriculum ſiue locus, in quo non ſolùm equi, ſed, & homines currunt, & certant athletæ, dictum ἀπὸ τῆς ϛάσεως, hoc eſt, ſtatione quòd Hercules eo ſpatio vno ſpiritu confecto conſtitiſſet. Siculi ſimiliter hippodromum campũ vocant, vt Heſychius ſcribit, & Varinus in κάμπος, voce Latina: qua, & Virgilius vtitur eadem ſignificatione:

Catadromo

Peridromus Lib. 1.

Stadium.

Campus.

F

Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Sudabit ſpatia.

G

Et quoniam in campo, id eſt planitie equi, & exultant, & curſu valent, trahitur hoc vocabulũ ad rem quamlibet, in qua quis copioſiùs ſtudium ſuum declarare, & vires explicare poteſt. Et apud Pauſaniam lego in Arcadicis: *Tegeam contendentibus ad lauam militaris via ante ipſos Mantinea muros campus eſt, vbi equorum curriculum.* Pro hac etiam eadem planitie hippodromi voce vſum eſſe apparet Homerum in metæ indicatione: λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς, ideſt, *planus autem hippodromus circùm.* Heſychius denique hippodromum aſſerit fuiſſe certamen Athenis in honorem Theſei: atque inde pro loco ipſo in quo curſu certatur, vſurpari docent vulgatia lexica, hoc eſt, pro circo. Ipſam autem circi planitiem ſiue ſtadium ἱππικὸν etiam vocari, ab eodem Heſychio docemur. Horatius Latinè curriculum videtur dixiſſe: *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum collegiſſe iuuat*, niſi quis curriculum à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. *Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunaſq. ſed etiam in amnem præcipitauere curricula.* Hippodromia eſt certamen equorum currentium. Inuenio, & hippodromion pro hippodromo. Hippodromum Plutarchus ἱππικὸν θεατρόν, Baſilius, necnon Zonaras θέατρον ἱππλασίας, id eſt theatrum vbi agitantur equi, dicit, Cedrenus etiam χαρκίσιον, Hippodromios verò dicebatur menſis, in quo equorum curſu certabatur, apud Bœotos; apud Athenienſes hecatombæon, vt teſtatur Plutarchus. Ex hiſce itaque omnibus Circi figuram in forma oblongi ſpatij fuiſſe vel quilibet intelligat, cùm alias Nonius Circum dici tradit, omnem ambitum vel gyrum, indeque diminutiuum circulum promanaſſe. Eſſe enim Circum aiunt omne illud ſpacium quod circuire equi ſolent. Vnde etiam Romani Circumdictum putant eò quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia Solis quæ patri ſuo hoc genus certaminis inſtituit, aſſerunt nuncupatum. Nunc promiſcuene ſpectarent ſpectatores, & plebſne à magiſtratu, equitibuſque loco diſtingueretur, videamus. Proditum eſt ab hiſtoricis ante Scipionem ad quingenteſimum annum ab V. C. in promiſcuum fuiſſe ſpectatum: Senatumque a populo ſecretum primùm ſpectauiſſe ludos Romanos quos Atilius Seranus, L. Scribonius Libo ædiles curules primi fecerunt. Ferunt autem Africanum quod eius rei author fuiſſet, pœnituiſſe. Cæterùm in ludis quidem theatralibus loca propria volunt Senatoribus fuiſſe aſſignata: contrà in Circo fuiſſe promiſcua. Popularia enim

H

In Camillo.

Circi figura

in theatro

A in theatro dicta loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, ideſt quatuordecim ordinum, diſcriminantur ex hoc Tertuliani: *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum, & diſcrimen populatium per proclivum*: ita, & equestria dici loca equitum; docere hoc Senecam, dum ait, *equestria omnium equitum Romanorum eſſe*. Dicebatur, & orcheſtra locus in theatris, in quo Senatorum erant deſignatæ ſeſſiones. Fauet illis Suetonius duobus in locis, ſemel in Domitiano: *quia* (inquit) *pars maior inter popularia decideret*: ſemel in Caligula, vbi manifeſtè videtur indicare plebem in circo equitibus permixtam ſediſſe: *Inquietatus fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fuſtibus abegit; eliſique per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matrona, ſuper innumeram turbam cateram. Scenicis ludis inter plebem & equitē cauſam diſcordiarū ferens, decimas maturiùs dabat vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur.* Scenici autem ludi erant theatrales. Sed ex ijſdem Suetonij verbis præterea diſcimus, neque matronis à viris ſeiunctum fuiſſe locum: id quod ex Ouidio quoque diſcimus, dum canit:

Lib.7. de beneſic. 12. *Orcheſtra.* *Ludi Scenici* *Li.3. Amor. Eleg. 2.*

Quid fruſtra refugis? cogit nos linea iungi,
Hęc ex lege loci commoda Circus habet.
Tu tamen à dextra quicunque es, parce puellę,
B *Contactu lateris cogitur illa tui,*
Tu quoque qui ſpectas poſt nos, tua contrahe crura
Si pudor eſt, rigido ne preme terga genu.

Fuiſſe tamen, & in Circo ſeparatum à magiſtratu populum diſertiſſimis verbis aſſerit Liuius: *Tum primū mirco qui nunc maximus dicitur, deſignatus eſt locus, diuiſa loca patribus, equitibuſque vrbis, vt ſpectacula ſibi quiſque faceret.* Et alibi inquit: *Quadrigis miſſis, conſul currum conſcendit, & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit.* Vbi per foros intelligenda ſubſellia, & loca, quibus patres diſtincti à populo tales ludos ſpectabant: Vnde forulos Feſtus per diminutionem dici exiſtimat, quaſi minores foros, hoc eſt minora ſpectacula: ſic Circenſes ludos forulos Tranquillus in Auguſto appellat; *ſupra duo millia* (inquit) *contracta vndique cremauit, ac ſolos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, condiditque duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi*: Et ſic intelligitur hoc Satyrici, *----Hic libros dabat, & forulos.* Iam verò Liuio manifeſtiſſimè refragatur Suetonius, qui Claudium ſcribit in Circo propria Senatoribus loca conſtituiſſe, promiſcuè ſpectare ſolitis, niſi dicamus, à Claudio Senatoribus pro ætatis dignitatisùe qualitate loca aſſignata fuiſſe. Quorum locorum meminit etiam Sidonius. *Tum* C *qua eſt ianua conſulumque ſedes, Ambit quam paries virumque ſenis Cryptis, carceribuſq; fornicatus, vno eſt quatuor axe forte lecto, &c.* Atque hæc ſunt, quæ de ſpectatorum loco inueni. Dicamus modo de loco equorum, qui ſpectatores eliciebant. Is pro certaminis genere variabat, aliū enim occupabant, qui militare certamen aliquod edituri erant, puta ludum Troiæ, & haſtiludium, ſiue vt vulgus vocat, torneamentum, tunc enim è regione inuicem opponuntur in propatulo; alium qui vel bigis, vel quadrigis iuncti, vel celetes etiam ad metas erant certaturi: de quo vt exactè certamen ipſum equorum qui in Circo certabant, intelligatur, paulò fuſiùs dicendum eſt. Latini locum, vnde emittuntur, eleganter carceres vocarunt quoniam eouſque ibi à curſu arcerentur, donec laxis repagulis, ab aphete ſiue emiſſore, ſimul omnes emitterentur. Iſidorus carceres ab ea re dici ait, qua, & ille carcer eſt, qui eſt in ciuitate, quòd vt ibi homines damnati ita hic equi coercentur, ne exeant, antequam ſignum emittant. Seruius carceres tantùm pluraliter in hac ſignificatione vſurpari affirmat: aitque carcerem eſſe, vndecumque prohibemur exire: dictum autem quaſi arcerem ab arcendo, teſte Varrone. Idem, & apud Caprum legimus. Soluta quidem oratione ſcribentes hoc ferè obſeruant: non ſemper tamen. Cicero de claris Oratoribus: *Nec enim in quadrigis cum ſecundum numerauerim aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum* D *palmam iam primùm acceperit: nec in orationibus qui tantum abſit à primo, vix vt in eodem curriculo eſſe videatur.* Ad Herennium verò ait: *Impudenteſque illos dicit eſſe qui currere cœperint, ipſe intra carcerem ſtet.* Poetæ, modò ſingulariter, modò pluraliter proferunt, vt ex ijs quæ mox recitabuntur, clariſſimum fiet: Carceres à Græco vocabulo κάρκερος factam non immerito quis arbitretur Bulingeri iudicio; quod horribilem ſonat: quanquam (inquit) Varro à coercendo ſunit: alij cancro vel carcere, quæ vox cancellum ſignificat. Pro careeribus paſſim legimus repagula, clauſtra, ſepta, cryptas item, & lineam albam, vt ſubinde patebit. Apud Græcos etiam pro ipſis carceribus multa vocabula reperimus, inter quæ ab ipſis equis formata ἱππαφίσις quaſi equorum miſſio, quod inde emittantur, vnde, & ſimpliciteer ἀφετηρίαν dicunt, & quia hinc curſus ſit initium, eadem voce principium ineundæ viæ intelligunt, & profectionis, & generaliter cuiuſcumque reiexordium. Βαλβὶς à Polluce exponitur locus, vnde ij qui curſu certant, emittuntur. Ait tamen curſus etiam terminum à quibuſdam βαλβὶδα vocari. Ariſtophani interpres ſeu ſcholiaſtes ait dictum hoc vocabulum, vel διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ὑπὸ ὕσπληγα βιβεικέναι τὰς δρομέας,

Lib.4. *Balbis.*

δουίας, vel ἀπὸ τῦ εἰσβαλλαδαιβάλω (quia primùm lento gradu incederent, antequam currerent) E vel ab ἄλλομαι, quaſi ἁλβίς, & facto ὑπερβιβασμῷ βάλβις. Euſtathius quoque a βυλλομαι deducit, quamuis nominis rationem non addat. Heſychio βαλβίς eſt ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδυ καὶ ἐξόδυ, καὶ ἡ ἄρσις τῶν ἵππων, καὶ ἡ δύρα τῦ ἱππικῦ. id eſt principium ingreſſus, & egreſſus, & emiſſio equorum, & oſtium equitatus: addítque quibuſdam etiam eſſe καμπτῆρα, id eſt flexum. Suidas certè etiam καμπτον dici tradit; Alicuius etiam apud Suidam legimus τύσσα. καμπτὴρ, τέρμα, βαθμὶς: *Hyſplinx* vbi pro βαθμὶς legendum puto βαλβίς. Sed de nyſſa, quam Grammatici ferè metam reddunt, poſtea vbi: & de thermate. Κολοκωνας Heſychius. & Varinus exponũt τὰς βαλβίδας τίνες. Ὕσπληγξ, vel vt alij ſcribunt ὕπληξ, idem etiam quod βαλβίς, ſiue ἀφετρία, alias flagellum eſt ſic dictũ quod fiat ἀπο τῶν τριχῶν τῶ νῶν, id eſt, ex ſetis ſuillis, vnde & βεκιστρον vertitur.

Carceres autem hoc nomine dici videntur, vt Varinus arbitratur, ἐκ τῦ ἐκεῖ πλήτεσθαι τῇ μάστιγι τὰς ἵππους, quod flagello illic feriantur equi. Vnde etiam ὕσπληξ Heſychio & Suidæ non ſolum βαλβίς eſt, hoc eſt locus, vnde equi emittuntur in ſpectaculis, ſed ipſe etiam μυωψὸ πλησσῶν τὰς βοὰς καὶ παχὺς λύκων. Cælius Latinè ſcribit hyſplax, aique interpreti Theocriti eſſe ſpeciem laquei, proprie verò ſic curſorum carceres vocari. Quid autem carceres eſſent, quibus equi arce- *Quid carceres.* bantur, examinandum. Interpres Ariſtophanis ad hunc locum in eius Veſpis: Καὶ μὴν τυθὺς τι ἀπὸ F βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω, metaphoram à ſtudijs ſumptam indicat, in quibus carceres, inquit, erant repagula quædam linea videlicet, cui inſiſtebant curſum.

Vnde & ipſa linea, γραμμὴ, exponitur ſimiliter initium: æquè enim dicimus ἀπὸ γραμμῆς ἄρχεσθαι, id eſt a linea incipere, ac ἀπὸ τῶν βαλβίδων, id eſt à carceribus. A linea incipere ij dicuntur *Aliena incipere.* (inquit adagiorum author) qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium. *Agedum igitur ad lineas rurſus, & ad gradum*, Tertullianus dixit aduerſus Marcionem. pro eo, quod eſt, ab integro. Et alibi in *Lib. 1.* prouerbio, *Extrema linea*, Quoniam olim, inquit, initium vnde curſus incipiebatur, ducta linea notabatur, rurſus extremum linea ſignabatur, ideirco a linea incipere, ſiue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et quod in quaque re poſtremum eſt, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phædria: *Poſtremo extrema linea amare nonnihil eſt*: Et Tertullianus libro quem aduerſus Hermogenem ſcripſit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod vltimus eſſet hæreticorum.

Quod autem ad Terentij locum attinet, Petrus Nannius Alcmarianus, lineam, à qua Comicus *Lib. 1* metaphoram deſumpſit, eam ait eſſe theatri partem, vbi ſpectatores ſedent, primùm diuiſam in *Linea quid Terentio.* cuneos, poſtea in lineas quaſi in quædam interſepta, ne compreſſio alicui orta in totum theatrum inundet, & vniuerſos ſpectatores affligat. Vnde illud quoque Ouidij ad puellam vitabundam alterius conſeſſus: G

-----Cogit nos linea iungi,

Atque ita factum arbitratur, quod vltima linea pro vltimo ordine dici cœperit, atque ex eodem fonte emanaſſe illud:

-----Mors vltima linea rerum.

Iam verò carcerum lineam albam fuiſſe, diſcimus ex D. Chryſoſtomi oratione de Circo, vbi le- *Linea alba.* gimus: ἔκ ἀπο λευκῆς ἐπὶ σφενδόνα μιλιοδρομεῖ id eſt, non à linea alba, decurrẽs, in miliario ad ſphendonem, & metam. Seruius Aeneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signoque repente, Corripiunt ſpatia audito, limenq. relinquunt,

Limen quid Virgilio. Regulam interpretatur, quod dixit poeta limen, aut ſignum de creta factum. Ex cuius verbis facile perci pi licet (inquit Cælius) cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur alba: quam ſi- *lib. 5. c. 14.* gnificaſſe Martialis videri poſſit his verſibus:

Omnibus habet ſua dona dies, nec linea dines
Ceſſat & in populum multa rapina capit. H

Sed & Ouidius in primo de arte; Circenſia attingens ſpectacula currentium equorum;

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda eſt lege puella loci.

Etiamſi modò longum ſedendi ordinem nonnulli interpretentur: ſicut & illud in Amoribus:

Quid fruſtrà refugis? cogit nos linea iungi.

(Ego quin in nouiſſimo ſenſu Ouidij loca ſint accipienda nihilũ dubito.) Quintilianus ita ſcri- *lib. 11.* bit; *Tranſire in diuerſa ſubſellia, parum verecundum eſt: nam & Caſſius Seuerus vrbanè aduerſus hoc facientes lineam popoſcit.* Hic ego (inquit ibidem Cælius) lineam longurium accipio: ſic enim *Longurium* longiores perticas, ac robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponuntur, ne conſurgant in pugnam, aut ſe mutuò feriant, appellari obſeruauimus. Poteſt tamen a què ſignificanter de theatrali linea accipi, ſi modò ſpectantes, differentes haberent foros, vt ſupra indicauimus. Scholiaſtes quidem idem Ariſtophanis βαλβίδα, alias dicit eſſe τὸ ἐν ἀρχῇ τῦ δρόμυ κείμενον ἐυχρασίως

ξύλον,

A ξύλον, ideſt, lignum in principio curſus vociferanter poſitum. Sed ex hoc fortaſſis linea pependerit, vel vt nunc fit, affixa hæſerit, id eſt funis, quo olim vſos fuiſſe Lycophronis in primis authoritate diſcimus hac: Ἐγὼ δ' ἄκρων βαλβίδα μηρινθυσχασας, ideſt, Ego verò ſummos carceres funiculi aperiens, ſiue laxans. Noſtri carcerum præfecti binas erigunt perticas, (ab vtroque viæ videlicet latere vnam) ex quibus funis alligatus equos detinet, donec æqualiter ſint ad curſuram diſpoſiti: tunc enim ad tubæ ſonum fune laxato vnà omnes proruunt. Lineam autem pro filo ſiue fune accipi certum eſt, ſic enim lineam piſcatoriam quoque dicimus, funiculum nempe ex quo hamus dependet: & lineam quoque margaritarum quæ funiculo traijciuntur. Apud Romanos laxatis repagulis vel puncto temporis fores carcerum aperiebãtur, Foribus enim retinebantur equi: teſtis eſt Ouidius: *Linea pro fune.* *Li.5. Triſt. Fores. Lib.1.*

Vtque fores nondum reſerati carceris acer,
Nunc pede nunc ipſa fronte laceſſit equus.

Item Lucanus:

Eleus ſonipes quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus pronus, & repagula laxet.

B Repagula autem erant tabulata oſtijs appoſita, ſeris & ære deuincta, quibus equi Circo excludebantur: quæ vbi laxabantur, curſum protinus arripiebant equi, vt oſtendit Virgilius, dum canit: *Repagula.*

Vt cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens.
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Linea alba ſiue funis erat ſub ipſis repagulis, ſuper quam curſores gradiebantur in ſtadium erumpentes. Curſu enim patente ſuper eam egreſſi ferebantur, cùm ad terram apertione carcerum demiſſa eſſet. Hanc puto reuera βαλβίδα dici, repagulum verò ὑσπληγα. Carceres à Næuio inquit Varro, vocantur oppidum, quod à muri parte pinnis turribuſque muniti ſint, quare oppidum pro ipſis carceribus accipitur. Ita, & Feſtus, *Oppidum* (inquit) *locus concluſus fuit in ſpeciem oppidi, ob muros, & pinnas turritas vnde equi emittebantur.* Ita, & Siſanius cryptas vocans ipſos carceres, totum puto intelligit oppidum, nam quemadmodum feræ cryptis in amphytheatro, ita, & equi carceribus in Circo, & claudebantur, & emittebantur. Carceres ipſos fornicatos fuiſſe, & vna tantùm tranſenna, non multis hinc ſimul apertos colligit Bulingerus, primò ex Dionyſio, qui carceres dicit eſſe arcuatos, & per vnam tranſennam ſimul aperiri. ſecundò ex Caſſiodoro, qui omnia oſtia ſimul vna machinatione aperiri dixit. Ex topho vel ex ligno fuiſſe habemus apud Liuium. Claudius in Circo maximo poſt marmoreos fecit. Erant, & olim picti, quamobrem Ennius pictas fauces eos nuncupauit: *Carceres q Naute. Oppidum. Crypta.* *Carcerum fabrica.* *Lib.3.* *Lib. 3. Var.* *Lib. 7.*

C

——Septi aut ad carceris oras
Qua mox emittant picti is è faucibus currus.

Cur verò piceos cognominet Silius hoc carmine:

Sic vbi proſiluit piceo de carcere præceps
Ante ſuos is victor equus:

Carceres cur picei dicti.

haud ſatis percipio. Potuere enim ſic à nigro ſiue piceo colore vocari, Alba autem linea ſuperinducta ſic magis elucere potuit: vel quòd picis inſtar currus detinerent aut equos, quo nempe ſenſu picatas manus dicimus, quibus omnia quæ contingunt, adhæreſcunt. Habeo autem ego exemplar impreſſum Venetijs anno ſalutiferæ incarnationis nonageſimo tertio ſupra milleſimum ac quadringentiſſimum cum commentarijs Petri Marſi, in quo longè diuerſo ſenſu legitur: *hic vbi proſiluit Piſæo carcere, &c.* Aitque Marſus celeritatẽ Scipionis comparari equo currenti ludis Piſæis, & Olympicis, quam lectionem probo. Currus in ipſis carceribus quilibet ſuos habebant

D cancellos, ex quibus funere relaxato erumpebant, vt ex Calliſthene necdũ edito docet Bulingerus, qui tales tribuit Olympiæ. *Exierunt* (inquit ab eo Latinus factus) *tabulata equorum apertaque ſunt lora cancellos carcerum laxantia, exſiluerunt omnes celeri curſu vſi.* Dicebantur tamen etiam cancelli ſepta quædam ex lignis tranſuerſim iunctis obliquatiſque ad repellendam turbam, preſſim agminatimque proruentem. Varrò eos graphicè depinxit: *Præterea* (inquit) *è pertícis inclinatis ex humo ad parietem, & ex eis tranſuerſis gradatim modicis internallis perticis annexis ad ſpeciem cancellorum ſcenicorum ac theatri.* In Olympia carceres ita extructi erant, vt proram nauis exprimerent, cuius roſtrum ad aquas in curriculo ſulcandas obuerſum eſt. Vtrumque latus carcerum ſupra quadringentos pedes longum erat. In ijs ædificia quædam, in quæ ſortium caſu ingrederentur, qui curriculum confecturi erant. Ante quadrigas pro repagulis funiculus protendebatur. Ad proram carcerum ara luſtro quoque fit; in qua machina quædam eſt, quam mouet is qui curſui præeſt, qua nota ſignum curſui datur. Diligentiùs eos deſcribit Pauſanias in Eliacis his verbis: *Supra eam ſtadij partem in qua ludis præfecti conſident, deſtinatus eſt equitijs campus, &* *Curriculum locus in carceribus.* *Cancelli.* *Lib. 3. de rust.* *Carceres Olympici.*

pus,& ibi ſui ſunt equorum carceres. Formam illi eandem prope præſeferunt, quam nauis prora, verſo in curriculum roſtro. Qua parte autem cum porticu,cui nomen Agnampto, (quod eſt, quaſi flexu carentem dicas,) prora ipſa iungitur, ibi vtrinque dilatatur. In regula ſummæ roſtri, delphinus æneus E *prominet. A roſtro hinc à dextra,illinc à læua,excurrit pedum quadringentum ſpatium: In eo pari magnitudine cellulæ;eas inter ſe ſortiuntur,qui vel equos primos vel currus in certamen producunt, Intenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè prora partem è crudo laterculo erecta eſt: hanc tectorio recēti ſingulis oblinunt Iudorum connēitibus. Super ara,aquila latè paſſis alis extat. Ea cùm machinulam quandam is commouerit,cui id negotij datum eſt,ſtatim ſe in ſpectatorum conſpectum quaſi ſubuolatura attollit:at delphinus ad imam ſoli aream alia machina dimittitur. Prima omnium ea ſubmittuntur repagula,quæ vtrinque iuxta ad Agnampti porticum intenta fuerant: tum qui ea in parte ſuſtinebantur equi,ſtatim ſe in pedes dant:ij cum ad alterum equorum ordinem acceſſerint,eodem modo, & illis ſua remittuntur repagula. Idem fit omni ex carcerum parte,vſquedum ad ipſum prorę roſtrum exequata fuerit curſus conditio. Ibi equis in liberiorem ſe iam campum effundēntibus, & aurigarum ſe oſtentat ſolertia,& quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit carcerum formam, Clatas fuit, cui tanta eſt huius operis cauſa laus tributa, vt bi fuerint verſus ad eius quæ Athenis eſt, ſtatuam adſcripti:* F

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,
Mi author Clatas natus Ariſtoclee.

Poſt Clatam, Ariſtidem memorant, aliud machinę genus excogitaſſe. Alterum curriculi latus aliquanto longiùs excurrit. In eo,ad ipſum aggeris exitum,ara eſt figura rotunda. Ad eam Deus colitur quem Taraxippum nuncupant. (De hoc ſupradictum eſt.) *Altera Hippodromi pars non agger, ſed collis eſt minimè arduus: ad cuius extremum finem ędes conditaeſt Cereri cognomento Chaminę.* Atque hæc de carceribus,nunc cætera proſequamur. Iulius Pollux quæ ad curſus explicationem nomina attinent, ſic breuiter comprehendit: *Nomina ad curſum pertinentia.* Ὅθεν μὲν ἀφίενται, ἄφεσις. καὶ ὕπληξ, καὶ γράμμη, καὶ βαλβίς. περὶ δὲ καμπτῆρα νύσσα καὶ παμπτήρ: ἕως δὲ παύονται, τέλος καὶ τέρμα, καὶ βατήρ, ἔνιοι δὲ καὶ βαλβίς· hoc eſt,vt vertit Rodulphus Gualtherus Tigurinus:vnde verò emittuntur,emiſſio, carcer, linea repagulum:ſed circa quod flectuntur,inclinatio & flexus dicitur:vbi autem ceſſant, finis, meta,terminus,nonnulli,& βαχβὶν appellant. In Circo verò erat, & mappa vſitatum vocabulum,necnon,& miſſus, Βαλβὶς itaque & initium curſus,vt ex ſuperioribus quoque conſtat, eſt, eſtque,& finis eiuſdem,hoc eſt,locus quo definit.

lib.8.c.7 Cælius calcem vocari innuit,Conficimiſſum vnũ,inquit,intellige,vbi à calce ab meta circum G flexa calcem repetebant.Sic verò dicitur,vnde equi emittuntur.Geſnerus recitatis ſupra Pollucis verbis fultus authorem adagiorum erroris inſimulat,quòd in hoc Græcorum aduerbio,Καττὰ τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν,id eſt, *Stimula equum circa nyſſam*,pro nyſſa reddiderit metam. In fine enim,inquit,demum ſtimulare equum,ſerum eſt.Spatiorum in quibus certabant, tres ſunt differentiæ,carceres,meta,& flexus,ſiue καμπτήρ. Grammatici quidem Lexicorum authores pro omnibus iſtis ſpatijs nyſſam exponunt,ſed vt pro carceribus accipi poſſit,quoniam illic quoq. punguntur equi ad curſum:pro fine certè,vel meta improprijſſime accipietur: propriè verò pro flexu in medio,vt ex Polluce conſtat,& ex Theocrito in Heracliſeo:

Nyſſa quid.

Idyll.25.

Ἵππους δ' ἐξαλάσασθαι ὑφ' ἅρμασι, καὶ περὶ νύσσαν
Ἀσφαλέως καμπτοντα τροχῶν σύριγγα φυλάξαι, ideſt,
Equos verò ad currum iunctos educere, & circa metam
Tuto flectendo in rotis modiolos (axium ne frangantur) *tueri*,

Suidas quidem in νύσσα, καμπτὴρ, τέρμα βαθμὶς, lego βαλβὶς) confuſè nominans, Pollucis verba tranſcripſiſſe videtur, non interpretando, ſed enumerando diuerſa ſpatia; quod, & alibi à Grammaticis illis parum prudenter fieri obſeruaui. Redeo ad prouerbium:id vſurpatum ſcribit H author adagiorum, vbi ſermo loquentis aberraret ab inſtituto, aitque natum videri ex Iliados Homericæ Ψ. vbi Neſtor multis verbis docet filium Antilochum, quo modo debeat equos regere; addit, & hoc:

Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. ideſt:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet,

Atqui quòd νύσσα in hoc Homerico verſu non metam,& finem curſus ſignificet,ſquamuis eodẽ in loco τέρμα ab Homero dicatur, ſimpliciter ſcilicet pro ſigno, non pro termino,)manifeſtum fit ex carminibus, quæ ſtatim ſubijciuntur, hoc ſenſu: nam ſi ſemel nyſſam (Scholiaſtes nihil aliud quàm καμπτῆρα exponit,) ſuperaris, nullus te amplius inſequentium aſſequi aut præuertere poterit: atqui hoc in meta iam conſtituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuiſſe hoc ſignum conijcio, quanquam ſupra in medio fuiſſe, ſimpliciter dixerim, hoc eſt, quocumq; inter carceres, & metam loco. Cæterùm non nego certamina quædam talia fuiſſe, in quibus cùm

ad metam

A ad metam peruenerant equi, circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, siue semel siue quotiescunque visum fuisset, in his quidem metam, & nyssam siue campterem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, (vt nunc fit in nostris equirijs) diuersi fuerunt, vt ex Pollucis testimonio apparet. Hactenus Gesnerus. Ego verò etiam nyssam interpretor metam, & τέρμα terminum, putoque res easdem, sed loco distinctas, Videmus enim in ipso Circo, prout in antiquissimis numis exprimitur, ab vtraque parte erectas metas. Idem discimus ex Suetonio, apud quem Cæsar dimicaturos in Circo cùm partiretur in duas acies, quò laxiùs dimicarentur, metas aufert, inque earum locum bina ex aduersa castra constituit. Bulingerus Circi maximi tres partes fuisse ait, Circum primum, vbi (inquit) primæ metæ: medium vbi medianæ, infimum vbi metæ Mursiæ, quanquam probatissimis authoribus duę tantùm (inquit) ponuntur, primæ, & vltimæ, quòd eæ præcipuè ac palmares essent. Ego de medijs nihil inuenio. Cedrenus duas tantùm in Circo à Romulo extructo fuisse tradit, vnaq; ortũ, altera occasum indicari. In Circo autem Constantinopolitano duo erant obelisci (vt, & in Circo maximo Romæ,) quorum alter in medio hippodromo pro meta erat: quos fortè Mursinas metas vocat ille. Vtrasq, itaq; metas interpreto nyssas τέρμα verò siue terminum quę iam vltimùm

B (quod septima fiebat, vt patebit, circumitione,) superantur. Conijcioq; eas quæ proximiores erant carceribus, fuisse, & primas, & vltimas, alteram enim ad carceres, alteram ad Circi calcem fuisse aiunt. Primas fuisse easdem cum vltimis, manifestè ostendit Pollux, cùm finem, & terma à quibusdam βαλβίδα vocari scribit. Balbis enim, vt satis superq. ostendimus, pro ipso cursus initio sumitur. Nyssa autem vtraq. rectè dicitur, quoniam ad vtramq. superãdam, stimulantur equi, νύσσειν enim stimulare est aut concitare. Quare Pollux cum nyssa rectè καμπτῆρα coniunxit, quoniam, & καμπτειν idem est, quod νύσσειν. Sed quod cum fine, & termino coniungatur ab eodem βατὴρ, haud satis probo, nam si vocabuli huius originem spectes, fuerit potiùs cursus initium, vt erat in στιν θατλφ ἀλλιτικῶ. & ipse alicubi exponit limen, vnde progressionis exordium est. Latini præter metæ vocabulum nullum aptius habent. Eam autem propriè metam dicemus, ad quam certamen finitur, vnde etiam pro fine, & termino passim vsurpatur. Virgilius: *Meta.*

Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum. Silius: *Termenis finem metamq; laboribus ornat.*
Eleganter Horatius in eadem metaphora:

Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, &c.

D. Chrysostomus in oratione de Circo metam vocat σφενδονα. Bulingerus legendum censet σφενδονλω, nisi (ait) vulgarem ac plebeiam id temporibus vocem fuisse σφενδονα putes. Accipitur verò etiam meta pro ipsis carceribus ab Apollinare, dum canit:

C *Si cùm frenatos astringit meta ingales, Ordineq; emissos iussit decurrere prætor, Ire volunt omnes primi, &c.* *Lib 2. Excid Hierosol.*

Nunc videndum quid essent ipsę metæ, & ex qua materia constarent. Apud Homer. nyssa siue meta est lignũ erectum orgyæ idest, vlnæ mensura, qua Nestor Antilocho filio indicaturus, inquit: *Metę quia.*

Σῆμα δὲ τοι ἐρέω μάλ' ἀριφραδές, οὐδέ σε λήσει,
Ἕστηκε ξύλον αὖον ὅσον τ' ὀργυιὴ ὑπὲρ αἴης
Ἢ δρυὸς, ἢ πεύκης, τό μὲν οὐ κατατήκεται ὄμβρῳ.
Λᾶε δὲ τῶ ἐκάτερθεν ἐρηρέδαται δυὸ λευκώ,
Ἐν ξυνοχῇσιν ὁδοῦ. λεῖος δ' ἱππόδρομος ἀμφίς.
Ἢ τεῦ σῆμα βροτοῖο πάλαι κατατεθνεῶτος,
Ἢ τὸ γε νύσσα τέτυκτο ἐπὶ προτέροιο ἀνδρῶπων,
Καὶ νῦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεύς, idest.

Metam autem indicabo tibi valdè manifestam, neq; te latebit:
Stat lignum aridum quantum vlna supra terram,
D *Vel quercus vel picea: quod quidem non putrefit imbre:*
Lapides autem eius ex vtraque parte appositi sunt duo albi
In angustijs viæ: planus autem hippodromus circum:
Aut cuiusdam monumentum hominis iam primùm defuncti,
Aut meta fuit tempore priscorum hominum,
Et nunc metam posuit pedibus valens diuus Achilles.

Similiter Aeneas apud Virgilium nautis certantibus,

viridem frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis pater, vnde reuerti
Scirent, & longos vbi circumflectere cursus

Seruius verò in hoc eiusdem poetæ:

Centum quadrijuges agitabo ad flumina currus

Autoris opinio.

Quas meta fuerint.

Cladij pro metę.

vbi nunc metæ (inquit) ſunt, ibi olim gladij ponebantur: Cur autem gladij pro metis eſſent, ra- E
tionem reddit, vt cum maiori induſtria ac diligentia curſus fierent. *Olim* (inquit) *in litore fluminis Circenſes agitabantur, in alterutro latere poſitis gladijs, vt ab vtraque parte eſſet ingruentis præſens periculum.* Iſidorus autem inde Circenſes ludos nomen inuenisſe tradit his verbis *Circenſes ludi ideo dicti vel à circumeundo, vel vbi nunc metę ſunt, olim gladij ponebantur, quos quadriga circumibant, & inde dicti Circenſes ab enſibus, circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum, curſum agitantes, gladios in ordine in ripa litore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torquere. Inde, & Circenſes dicti putantur, quaſi circumenſes.* Sic ille. Metæ verò Circi, quæ in antiquis numis exprimuntur, ſunt figuræ pyramidalis, à lato incipientes, in acutum faſtigiatæ. Erant primo ex topho vel ex ligno, Claudius auratas reddidit, vt legimus apud Suetonium, *Circo verò maximo* (inquit) *marmoreis carceribus, auratiſque metis, quæ vtraque, & tophina, & ligneæ antea fuerant, exculto: propria Senatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis.* Erant modò apud Romanos bina alia vſitata Circo vocabula, miſſus, & mappa. Hanc quidam volunt veteri inſtituto à prætore, qui (vt patebit) ludis præerat, victori aurigæ mitti ſolitam: ſicq; intelligendum hoc Martialis:

Metarum figura.

Lib. 18. ca. 24.

Mappa quid.

Creatam prætor cùm vellet mittere mappam F
Prætori mappam ſurripit Hermogines

Prętoris in Circo officiũ Lib. 8.

Cæterùm fuiſſe potiùs ſignum credendum eſt Caſſiodoro, quod à prætore oſtenderetur, & non ſine maximo aurigarũ, populiq; ſpectaturi deſiderio (vt ſupra etiam ex Tertull. diximus,) ludorum celebrationem futuram indicaret. Docet enim Liuius prætores ſolitos quadrigis mittẽdis ſignum dare. Vnde cùm olim L. Plantius prætor graui morbo eſſet implicitus, dictatorem creauerunt, qui ludis Romanis ſignum daret quadrigis emittendis, qui eo miniſterio functus, dictatura ſe abdicauit: Quin clariſſimè Varro: *In Circo primo vnde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres à coercendo, ne inde exeant, antequam magiſtratus* (ſignum (*miſit*. Hinc illud Ennij.

Lib. 4. de lig. Lat.

Expectant veluti prætor cum mittere ſignum Vultus omnes ambè ſpectant ad carceris oras.

Illudque Manlij: *Mittunt in tempore ſignum.*

Cùm itaque officium id eſſet prætoris, vt ſignum daret equis ad curſum emittendis, voluit Nero id ab aliquo ſuorum libertorum dari, vt Suetonius meminit; *Vniuerſorum ſe oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam.* Signum autem illud dari per mappam tali caſu teſte Caſſiodoro, fluxit in morem. Cùm idem Nero prandium protenderet, & celeritatem vt aſſolet, auidus ſpectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus vtebatur, iuſſit abijci G
per feneſtram. Hincque tractum eſt, vt oſtenſa mappa, certa eſſe videretur promiſſio Circenſium futurorum. Hinc etiam Quintilianus dixit Mappam Circo vſitatum eſſe nomen, quod in Circenſibus ſpectaculis pro ſigno mitte batur a magiſtratu, idq. Pœnos etiam ſibi vendicaſſe. D. Chryſoſtomus vocat mapparium: *ὡς μὲν γὰρ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ εἰσὶ τὸ μαππάριον πεπηγότες τῷ συμπεσεῖν αὐτίζηται, ἐκ δὲ χρόμενον ἐν τῇ βολῇ, ἐκεῖνο τὸ σύνθημα.* id eſt: *vt enim in Circo omnium oculi in mappam ſigno fixo rectà feruntur* (accipientium in eius iactu carcerum apertionem) *cùm ij, qui ſunt in conſilio editoris, poteſtatem eius ſigni aperiendi, & promendi acceperint.* Fuiſſe autem prętoris, mittere mappam, etiam oſtendit Iuuenalis:

Mapparium.

Sat. 11.

Interea Megaliacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolemne colunt, ſimileſq; triumpho
Prædo caballorum prætor ſedet.

Iouis tunica

Hunc habitum prætoris triumphanti ſimilem, quo miſſurus mappam induebatur, alicubi Iouis tunicam vocat, vbi ait:

Quod ſi vidiſſes prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimen in puluere Circi H
Et tunica Iouis.

Eiuſdem prætoris officij meminit ſic Ouidius:

Maximaque tam vacuo prætor ſpectacula Circo
Quadrijuges equo carcere miſit equos.

Lib. 5. dec. 5.

Inuenio tamen id, & à conſule præſtitum. Liuius, *Quod poſtquam veris nunciis Fabij Lentuliique & Metelli aduentu firmatum eſt, cum victoria ipſa, tum augurio animorum ſuorum lętabantur. Et aliter traditur Circenſis turba non minus ſimilis veri lętitiæ. Ad X. Cal. Octobris Ludorum Romanorum ſecundo die C. Licinio Conſuli ad quadrigas mittendas aſcendenti, tabellarius qui ſe ex Macedonia venire dicebat, laureatas literas attuliſſe dicitur: quadrigis miſſis conſul currum conſcendit, & cùm per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo oſtendit.* Accedo modò ad miſſus: hos alij interpretantur emiſſiones equorum è carceribus proruentium: Berualdus circuitiones, dum à carceribus ad metas recurrunt. Conſici autem miſſum vnum intelligi ait Cælius,

Miſſus.

vbi à

A vbi à calce ad calcem procurrentes equi rursum ab meta circumflexa calcem repetebant. Viginti quinque solitos olim exhibere discimus ex seruio, eorumque vltimum appellatum fuisse ærarium, eò quòd de collatione populi exhiberetur. Cassiodorus verò viginti quatuor ferè fuisse scribit, eisque additum alium, ærarium dictum. Cur autem vigintiquatuor essent, rationem reddit præcitato loco Cælius, pro horarum numero: quando (inquit) cælesti ratione Circum distingui solitum accepimus. Etenim duodecim visebantur ostia, pro numero domiciliorum cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Suetonius tamen in Domitiano centum missus fuisse indicat: & ad bos allusisse volunt poetam hoc versu:

Centum quadrijuges agitabo ad flumina currus.

Cæterùm centum missus ibi Seruius centum currus intrpretatur. Suetonij verba sunt: *Circenſiũ die, quò facilius centũ miſſus peragere ntur, ſingulos à ſeptenis ſpatiarijs ad quina corripuit*, id est, non septies, sed quinque circum metam flectere iussit. Ad quod alludisse apparet Martialem, dum canit: *Cap.4.*

Dum te longa ſacro venerantur gaudia Circo *Li.8.Epi.8*
Nemo quater miſſos carcere ſenſit equos.

Commodus verò etiam post meridiem duarum horarum spatio triginta equorum certamina de-
B dit, vt Xephilinus scribit. Ante Claudij tempora nihil referebat, nunquid diuersis missibus equi ijdem, aut noui currerent. Hunc enim Dio scribit legem tulisse, vt vnum tantum diẽ equi secundum currerẽt Missus ipsi fortè mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigarum missus: quod manifestissimè docet Tertullianus his verbis: *Tardus eſt illi prætor, ſemper oculi in vrna eius, cum ſortibus volutãtur*. Aliquando post aliquot missus equorum, alia etiam spectacula edebant, vt magis spectatores oblectarentur, qui aliqua nouitate, vt inquit Horatius, morandi sunt, & retinendi. Suetonius de Claudio ait: *Circenſes frequenter etiam in Vaticano commiſit, nonnunquam interiecta per quinos miſſus venatione*. Et rursus: *Ac ſupra quadrigarum certamina Troiæ luſum exhibuit, & Africanos*. Nunc ipsa dicemus decursione: Circum itaque quas memorauimus metas equi singulares, & desultorij, item omni curuum generi iuncti, à Circi carceribus dato signo emissi, & ex vno latere decurrentes ad vltimam metam in fine spinæ positã, versus eam Circi partem, quæ in semicyclum definebat, cursitabant, ad quam peruenientes circum ipsam flectebantur, reuersique ex alia Circi parte versus bissenorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem metas decurrentes, spina in circi medio posita, ne ex vna in alteram curriculi partẽ transilirent, prohibebantur. Aurigis autem tota ars & summa industria requirebatur, in equis, & curribus ad metas flectẽdis, ne posterior dexteritate flectẽdi quadrigas priorẽ anteuerteret, quod sæpe accidebat. Quòd si nimis currus agitando aurigamentis adhæsisset, summum vitæ periculum incurrebat, ne rotis metam offenderet, & illiderentur, confractoque curru auriga concideret. Sin verò nimio spatio metam euitasset, qui tum sequebatur auriga inter metam, & priorem breuiori spatio delatus, ex secundo primus efficiebatur, quod eripere vocabãt. Metam euitaturi dextrorsum impellebant, vt eleganter ostendit Ouidius dum canit: *Decurſio qualis.*

Et modò lora dabo, modò verbere terga notabo:
Nunc ſtringam metam interiore rota. Et mox rursus: *Lt.3.Amor. Eleg.2.*
Me miſerum; metam ſpatioſo circuit orbe:
Quid facis? admoto protinus axe ſubit.
Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ;
Tende precor validæ lora ſiniſtra manu.

Eleganter & Sidonius Apollinaris; nisi auriga promptè, scienter, & tutò finisteriore gyro metas circumageret, duplex periculum imminere ostendit, ne scilicet allisæ ad illas rotæ effringantur, si propius in sinistrum flectant, vel si dexterior longius ab eisdem recedat, præuertatur: *In Narbone*

D *Hic compendia flexuoſa meta* *Vnas dum premis incitatus à te,*
Elatas ſemel impetu quadrigas *Iuncto non valuit plicare gyro,*
Quem tu quòd ſine lege præteriret, *Tranſiſti remanens, ab arte reſtans.*

id est, ille cùm inhibere cursum non posset quadrigarum, longiùs abductus est, & sine lege præterijt metas. Tu artis scientia manens, & consistens metas circuisti. Deinde subijcit alterius peccatum alterum:

Alter dum popularitate gaudet; *Dexter ſub cuneis nimis cucurrit.*

Rectè itaque Nestor ἱππηλάτης propterea dictus, Antilochum filium, etsi aliàs à Ioue, & Neptuno, ceu præstantissimis, peritissimisq. magistris equitandi præcepta, & artes edoctus esset, docet hoc certaminis artificium; hocque in sola ferè at cauta circum metam flexione consistere potiùs quàm in equorum pernicitate ostendit:

Ἀντίλοχ' ἤτοι σε μὲν σέσυ πρὶν ἐόντ' ἐρίλυσαν
Ζεύς τε Ποσειδάων τε, καὶ ἱππόσυνας ἐδίδαξαν

Παντοίας τῷ κέντρῳ διδασκέμεν ὅτι μάλα χρειὼ E
Οἶδα γὰρ εὖ περὶ τέρματ' ἐλίσσεμεν· ἀλλὰ τοὶ ἵπποι
Βαρδίστοι θεῖον, τῶν τ' ἔμ' ἀοίδιμον εἶναι.
Τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀφάρτεροι, ἀνδρὶ δὲ αὐτὸς
Πλείονα ἴσασιν κεῖθι αὐτῷ μυτίσασθαι.
Ἀλλ' ἄγε δὴν φίλος ἦτορ ἐμβαλλεῖο θυμῷ
Παντοίῃ, ἵνα μὴ σε παρέξπροφύγῃσιν ἄεθλα.
Μήτι τοι δρυτόμος μὲν ἀμείνων, ἢ βίῃφι,
Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἰνοπὶ πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐριχθόνιον ἀνεμοισι.
Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἠὲ ἰοχέαιρα.
Ἀλλ' ὅς μὲν θ' ἵπποισι καὶ ἅρμασιν εἶσι πεποιθώς
Ἀφραδίως ἐπὶ πολλὸν ἐλίσσεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
Ἵπποι δὲ πλανόωνται ἀνὰ δρόμον, οὐδὲ κατίσχει.
Ὅς δὲ κε κερδία εἰδῇ ἐλαύνων ἔσσονας ἵππους,
Αἰεὶ τερμ' ὁρόων, στρέφει ἰσχύθεν, οὐδὲ λανθάνει F
Ὅππως τὸ πρῶτον ταυσὴν βοιοσιν ἰμασιν, id eſt.
Antiloche certè te iuuenem exiſtentem quamuis dilexerunt
Iupiter q. Neptunuſq. & equitandi artificia docuerunt
Omnigena: ideo te docere non multum opus eſt:
Noſti enim rectè circa metas circumflectere; ſed tibi equi
Tardiſſimi in currendo: ideo puto pernitioſa fore:
Horum autem equi ſunt quidem celeriores, neq. quidem ipſi
Plura ſciunt te ipſo conſiderare.
Sed age iam tu amice conſilium impone animo
Omnigenum, vt non te effugiant præmia,
Arteque carpentarius multò præſtantior quàm viribus,
Arteque rurſus gubernator in nigro ponto
Nauem celerem dirigit iactatam ventis:
Arteque auriga ſuperat aurigam:
Sed quia tamen equis, & curribus ſuis fidens G
Ineptè multum vagatur huc, & illuc
Equi autem vagantur in ſtadio, neque detinct,
Qui autem & vilia nouit agitans deteriores equos,
Semper metam inſpiciens flectit propè, neque cum latet
Quo pacto primum extendat bouinis loris,
Sed continet diligenter, & præcedentem obſeruat.

Hæc ille, & mox oſtenſa filio meta, iterum inquit.

Τῷ σύ μαλ' ἐγγύθεν ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους
Αὐτὸς δὲ κλιθῆναι ὑπ' εὐκύρτῳ ἐνὶ δίφρῳ,
Ἦ κ' ἐσ' ἀριστερὰ τοῖιν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
Κέντρῳ ὁμοκλήσας· εἶξαι τε εἱ μάλα χερσίν
Εὐνύσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγγυμφθήτω,
Ὡς ἂν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἐκεῖθαι
Κυκλοτοιοῖο. λίθῳ δ' ἀλιάσθαι ἐπαυρεῖν.
Μηπῶς ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ δ' ἅρματα ἄξῃς. H
Χάρμα δὲ τοῖς ἄλλοισιν, ἀλιτρὸν δὲ σοὶ αὐτῷ
Ἔσσεται ἄλλα φίλος φρονέων πεφυλάσσεσθαι ἔπος.
Εἰ γάρ κ' ἐν νύσσῃ τε παρέξελάσειε θοώτερος,
Οὐκ ἐθέλων κε σ' ἔληισι μετὰ λαμπτῆρος, οὐδὲ παρελθὼν
Οὐδ' εἴκειν μετόπισθεν Ἀρείονα δῖον ἐλαυνεῖ
Ἀδρήκτῳ ταχυ ἵππω, ὅς εἰ Θρηίκιος γένος ἦεν,
Ἢ τὼς Λαομέδοντος, οἱ ἐνθάδε τέτραφεν ἐσθλοί.
Huic in valdè appropinquans impelle prope currum & equos
Ipſe verò incumbe bene facto in curru
Paululum in ſiniſtram horum: at dextrum equum
Punge vociferans, laxaque ei habenas manibus:
Ad metam autem tibi equus ſiniſter appropinquet.

A *Vt tibi mediolus videatur ſummum attigiſſe*
Rota benefacta: in lapidem verò vites impingere,
Ne quomodo equoſq; vulneres, & currus confringas.
Gaudium autem alijs, probrum verò tibi ipſi
Erit: proinde dilecte prudens cautus eſto.
Si etenim ad metam præterueharis perſequens,
Non erit qui te aſsequatur tranſiliens: neque prætereat,
Non ſi tergo Arionem diuinum impelleret,
Adraſti velocem equum, qui ex diuino genere ſatus eſt,
Aut illos Laomedontis, qui hic nutriti ſunt eximij.

Huius poetæ exemplo ſcribit etiam Theocritus Herculem ab Amphitryone fuiſſe edoctum, circa metam tutò rotas flectere. Eius verſus, quos paulò antè Græcè recitauimus, Eobanus Heſſus ſic Latinè reddidit:

Sed coniungere equum curru vertente rotarum
Ad metam radios, & campi tuta tenente
B *Amphytrion puerum, &c.*
Ipſemet edocuit.

Lucanus nautæ fugientem ex Emathio Pompeium vehentis peritiam in vitandis ſcopulis deſcribens, elegantiſſimam hinc ſimilitudinem accipiens, ſic canit: *Sic fatur, at ille* *Lib. 8. Nauigandi peritia.*

Inſtat vela modo pendentia cornibus aquis
Torſit, & in læuum puppim dedit, vtque ſecaret
Quas Aſine cautes, & quas Chios aſperat vndas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora ſenſerunt motus, aliterque ſecante
Iam pelagus roſtro, nec idem ſpectante carina,
Mutauere ſonum: non ſic moderator equorum
Dexteriore rota læuum cùm circuit axem
Cogit inoffenſe currus accedere metæ.

Ex quo Lucani loco rotam dexteriorem metæ proximiorem fuiſſe indicari poſſe videtur. Equidem Adrianus Turnerus, ad metam (inquit) flectebant in dextrum curſum, vnde, & dextratio *Lib. 14. Aduerſ. ca. 24*
C appellata eſt. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, & læuus exteriore, ſed, & equus ſiniſterior ampliorem luſtrabat orbem, quàm dexterior: itidem, & rota. Ouid. ait:

Nunc ſtringam metas interiore rota.

Mihi profecto Turnebus omnino hallucinari videtur, vt non ſolùm ex præcitatis veterum locis manifeſtè conſtat, & contrario planè ſenſu Ouidij pentametrum intelligendum eſſe ex hoc Nõni quoque diſcimus:

Λοξιμώσας ὅλον ἵππον ἀριστερὸν ἐγγυθὶ νύσσης
Δίξειρεν καμψεν παρειμένοιο χαλινῷ, ideſt,
Incuruans totum equum ſiniſteriorem prope metam
Flecteret dextriorem laxatis habenis.

Ita, & Siluius: *Lib 16.*

Lanior interior ſtringebat tramite metam.

Virgilius: *Lib. 11. Aeneid.*

——Magnumque agitata per orbem
Eludit gyro interior.

D Clariſſimà, & Cicero: *Acad. 2.*

Nam curſu interiore breui conuertitur orbe.

Vides interiorem, ſiniſteriorem ac breuem in idem incidere. Non enim cùm è carceribus erumpebant, ita currebant, vt metam quæ ſub finem Circi erat, medio in loco & pari interuallo ad vtrumque podium haberent ad dextram, ſed ad ſiniſtram; Id enim non ſolum manifeſtiſſimè oſtẽdunt Ouidius, & Sidonius verſibus illis quos ex eis recitaui: ſed idem etiam Sidonius dexteriores à meta abiuiſſe, & ad podium declinaſſe rurſus diſertiſſimis his verſiculis manifeſtat: *In Narbone*

Cura eſt id medijs, vt ille primus
Preſſus dexteriore concitatu,
Partem ſi patefecerit ſiniſtram,
Totas ad podium ferens habenas
Curru prætereatur intus acto.

Sic, & Statius:

Speranit flexę circum compendia metæ E
Interius ductis Phabeius augur habenis
Anticipaſſe viam, nec non, & Theſſalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magiſtro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

In flexione igitur metæ ſiniſteriorem equum fuiſſe interiorem certo certius eſt, huncque breuiore gyro metam circumegiſſe, contrà dexteriorem laxioribus habenis ſpatioque remotiori proru-
Lucanus explicatus piſſe. Lucanum autem cùm inquit:

Dexteriore rota lęuum cum circuit axem,

Sulpitius, & Omnibonus Vicentinus, qui poetam ſcholijs illuſtrarunt, etiam ad noſtram opinionem accedentes, exponunt, cùm à dextra in ſiniſtram currum conuertit; vt breuiore gyro metam intactam circumeat: quo enim proprius metam currus acceſſerit, eò citius peruenit. Dextrationem verò Solino hanc aurigationem dici, nos quoque ſuprà ex Hermolao annotauimus, & Turbeno, viro nimirum lectionis plurimæ credendum eſt; ſed interpretabor, à dextra in ſiniſtram conuerſionem: aliàs dextrare eſt equos bigarios iungere. Valla verò alicubi videtur accepiſſe pro eo quod dicimus, equum à dextris ducere. Triumphaſſe (inquit) putat Cæſa- F
rem, quoties prodibat, vt nunc ſolet Papa præcedentibus equis albis, quo ſtratos famuli dextrant. Sed redeo ad metam, ad quam ſiniſterior equus erat, vt diximus, vicinior, & omnino ſe approximare ſatagebat, vt citiùs curſum ſuum abſolueret. Maius enim ſpatium eſt in circumferentia, quàm circa centrum: quamobrem Statius ſignificanter admodum hoc viæ compendium expreſſit, inquiens:

Flectere ſi poſſet circum compendia meta

Cùm itaque tota aurigandi ars ferè eſſet in euitandis metis, dicam, & ego cum Propert. *Has meus ad metas ſudet oportet equus*: D. Gregor. Nazianzenus in Oratione de natali Ieſu Chriſti contra Eunomianos elegantem hinc deſumpſit ſimilitudinem: Μηδὲ καθάπερ (inquit) ἵπποι θέρμοι καὶ δυσκάτεκτοι τὸν ἰβιβάτων λόγισμον ἀποπτησάντες πορρώτης νύσσης θώμεν, ideſt: *Ne velut equi feruidi, & intractabiles, poſtea quam rationem ceu ſeſſorem excuſſerimus, religioſam cautionem pulchrè nos ſeptis cohibentem procul à meta curramus.* Vt itaque artis erat ſiniſtrorſum equos ad metam impellere, ita maior adhuc peritia oſtendebatur, cùm ad metam non impingerent, quamobrem qui optimè eam euitare callebant, in maxima erant exiſtimatione, ſicuti inter alios docet Horatius ſubinde ab operis ſui exordio: G

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Currus naufragi qui. In Erotico. Si enim in metas impingerent, in maximum, & currus, & vitæ periculum incurrebant, vt antea etiam monui, ſicut etiam in ipſo curſu, in ipſa nempe Circi ſpina, cùm currus currui allidebatur, vt vel alterutrum, vel vtrumque frangi neceſſe eſſet. Demoſthenes ναυαγοῦντα vocat, quaſi naufragos, aut naufragium paſſos iſtiuſmodi currus. De priore naufragio elegans locus eſt in Oreſte Sophoclis: Ἔπειτα λύων ἡνίας ἀριστερᾶν. Καρπτοντος ἵππου λαισθαρᾶς πλάκα ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χύσας, κἀξ αὐτῶν ὤλισθε: ideſt: *Oreſtes poſtea ſoluens habenas ſiniſteriores flectente ſe equo imprudens ferit ſummam columnam: rupit autem axis mediam ſiſtulam quæ ſubit in modiolum, & ex orbe cecidit.* Huc ſpectat illud Nonni: Ἄλλα λίθον πεφύλαξο, μὴ ἄξονι νύσσαν ἀραξας Ἠὲ σὺν ὀλκαίοιο καὶ ἁρμασι καὶ σιδέοις ἵπποις: ideſt. *Sed caue tibi à lapide, ne axe metam conſtringens vnoictu lędas currus, & equos tuos.* Sic Eumeli namque equæ apud Homerum fracto iugo incerta vagantur via, ipſi verò curru excuſſo totiuſq; corporis partibus lacero, & vox H
ipſa eripitur. De incurſu equorum in equos rem pulchram ex Calliſthene de Alexandri in auriga tione artificio recitat Bulingerus: *Illi quidem tardiores defecerunt, cùm eorum equos ſpiritus deficerent, & ij qui priore loco currebant, in ſe mutuo incurrentes cecidiſſent: Alexander paſſus eſt Nicolaum anteuertere: Nicolaus autem primus agitabat: poſt duo ſpatia confecta offendit dexterior equus Nicolai ad currum, & cùm prior equus cecidiſſet, alijq; cum eo, cecidit, & Nicolaus. Coronatur Alexander, &c.* Studebant autem aduerſæ factionis aurigæ, imo artis etiam erat, currus aliorum confringere, in quo ſenſu Silius:

Lib. 16.

Donec confuſus primęque flore iuuentę
Durius obliquum conuerſus pronus habenis
Oppoſuit currum atq. euerſum propulit axem
Athlantis ſenio innalidi.

Subiungit: *-----Perfracto volvitur axe*

Cernuus

A *Cernuus, ac pariter fusi miserabile campo.*
Discordes Hernuntur equi. Meminit, & Sidonius. *Lu Narbone*
Hic te incautiùs affectus hostis, Transuersum venit impudens in axim.
Incuruantur equi, proterna crurum
Intrat turba rotas quaterque terni.
Arctantur radij, repleta donec interualla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes: ibi ipse quintus Curru præcipitatus obruente,
Montem multiplici facit ruina, Turpans proceduam cruore frontem.

Erantque in ipso cursu certantes inuicem, seu hostes acerrimi Statius:

Rursus præcipites in recta ac deuia campi
Obliquant, tenduntque vias: iterum axibus axes
Insistit, radijsque rota, pax nulla, fidesque
Bella geri ferro leuius: bella horrida credas;
His furor in laude est: trepidant, mortemq. minuntur.

Præcipuè verò aduersæ factionis currus euertere conabantur eo loco, vnde sedens spectaret Im
B perator, vt clarè docet D. Chrysostomus sermone de humanitate: *Aurigæ* (inquit) *prætercurso totius populis theatro, contendunt eo loci aduersariorum currus subuertere, vbi regem viderint sedentem, & vnum oculum tot vultibus digniorem putant.* Istiusmodi naufragijs apprimè gaudebat populus, vt ostendit Arnobius his verbis: *Sed equos tamen gaudere transire, transiri pronos, & cernuos metæ, cum* *Lib.7.*
curribus resupinos verti, trahi alios cruribus, & claudicare præfractis, & ineptias rugis, & crudelitatibus mixtas summis in voluptatibus habuisse. Hieronymus in Serapione: *Hoc siquidem in Romanis vrbibus tam inde seruatur, vt propter felicem Sabinarum raptum Conso quasi consiliorum Deo, quadrige septeno currant circuitu, & equos partis aduersæ fregisse victoria sit.* Fractis dirutisque curribus alij clamore populi deposcebantur. Testatur hoc Plutarchus in Sylla. *Cum euerti essent,* inquit, *currus Romani cum risu, alios petebant, vt solent curulibus spectaculis, quod vsu veniebas aurigis, qui bonitate equorum freti ad tria ad quatuor præmia aspirabant: alios enim currus quib. cõpararentur, depo-* *Lib.2.Var.*
scebant. Artis itaque erat, eodem semper currere tramite, qua arte celebratur ab Aeliano Anni- *hist.*
ceris Cyrenæus, hic enim curru multos cursus circum equitabat: adeò exactè seruans versum cursus, vt non discederet ab orbitis, sed semper eodem tenore iret. Hoc autem in primis erat obser- *Orçuersio*
uandum, alioqui ab insequentibus præuertebatur, fiebatque non semel vt qui prius esset vltimus, *vnde.*
C ante certaminis finem primus euaderet, & victor.

Agitabat vltimus Orestes, inquit Sophocles) postremos habens equos, spem suam in fine cursus ponens. Is erat apud Græcos post decursa 12. spatia, vt ex Pindari docemur hymno secũdo, vbi ait: Ἀνθία τετράππων δυοδεκωδρόμων ἄγοιον, id est *per quadrigas, quæ duodecies rotabantur, adduxerunt flores*: hoc est, ait Scholiastes, Demetrius, Triclinius, vt creditur, τὰς νίκας τῶν δυοκαίδεκα δρόμων τῶν ἁρμάτων. Δωδεκάκις δὲ περιέχετο τοῦ δρόμου τὰ τέλεια ἅρματα: id est, *victorias duodecim cursuũ, qui fiunt per currus. Duodecies enim iterant cursum, antequã finis est.* Et in Ode tertia ait: τῶν τὶν γλυκὺς ἱμερος ἔσχε δωδεκαγάμπτου περὶ τέρμα δρόμου ἵππων φυτεῦσαι, id est, *quarũ* (arborum) *dulce desideriũ cepit, vt circa duodecim flexus habentem metam cursus equorum flectere.* Apud Romanos verò finis erat septeno spatio, quo feliciter emenso brauium, siue præmium victor accipiebat. Ouidius:

Seu septem spatijs Circo meruere coronam. Et alicubi rursus.
Iamq. patent iterum reserato carcere postes, *In Halieut.*
Et volat admissis discolor agmen equis.
Nunc saltem superа, spatioq. insurge patenti
D *Nunc mea fac domina, sint rata vota mea.*

Huc spectat, & hoc eiusdem:

Occidet Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.

Item & hoc Martialis;

Nemo quater missos currere sensit equos.

Lactantius septimo institutionum: *Quoniã decursis propositi operis septẽ spatijs ad metam pronecti sumus.* Seneca in Epistolis: *Agitatorum lætitia, cum septimo spatio palmæ appropinquant.* Propertius clarissimè ad Cynthiam;

Aut prius infecto deposcit præmia cursu,
Septima quàm metam trinerat ante rota.

Ausonius de admirabili equo Augusti:

Prosphore clamosi spatiosa per æquora Circi.

Septenas

Septennas ſolitus victor obire vias; E
Improperanter agens primes à carcere curſus
Fortis pragreſſus vt potereris equis
Promptum, & veloces erat anticipare quadrigas,
Victores etiam vincere laus potuit.

Septies quidem metas ab aurigantibus fuiſſe circumagendas inoffenſo curru, vt victores renunciarentur, nulli dubium eſſe debet, cæterùm dubitari tamen poſſit, eademne meta ſepties eſſet luſtranda, an circa ſeptem metas ſepties flectendum; cum dicat Caſſiodorus, qui præ cæteris de hoc ſpectaculo exactiſſimè ſcripſit, ſeptē metis omne certamē pagi in ſimilitudinē hebdomadis reciprocę; Et Caliſthenes in Alexandro ait, πρῶτον καμπτῆρα, δεύτερον, καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον περίκαμπτον, id eſt, *primam metam ſecundam, tertiam, & quartam circumflectebant.* Apud Caſsiodorum ſeptem metas interpretor ſeptem luſtrationes, ſeptemue circumflexus; ideoque Caliſthenes *Lib.7. cõtra gentes.* καμπτῆρα potius dixit, quam nyſſam, quia καμπτηρ propriè flexus, nec aliam ob cauſam Tzetzes ipſam metam vocat καμπτιρίαν, quàm à flexione equorum ſepties iterata. Arnobius itaque ſeptem gyros vocabat: *Iupiter* inquit, *ſpectatum profectus è cœlo eſt canterios de velocitate certantes, replicantes gyros ſeptem.* Ita vocat, & Sidonius F

Tu conamine duplicatus ipſo
Stringis quadrijugos, & arte ſumma
In gyrum bene ſeptimum reſeruas.

Acad.4. Et reuera periti agitatores par initia ſtadij moderabantur equis ſuis, vt in ſeptimum gyrum vires eorum integras reſeruarent, ſuſtinebantque equos, cum ad finem venirēt. Hinc illud Ciceronis: *Ego enim vt agitator callidus, priuſquā ad finem veniam, equos ſuſtinebo.* Eodem referendū hoc Lucilij: *Lib.16.* *Suſtineat curſum, vt boni ſæpe agitatores equoſq.* Scribitq. Silius quibuſdam peritioribus inutile videri equos à principio certaminis clamoribus incitare:

At queis interior cura, & prudentia Circi
Altior effuſas primo certamine voces
Damnare & caſſis longè increpitare querelis
Indiſpenſato laſſantem corpora niſu.

Atque hinc fortaſis eſt, quod Symmachus dixit, cum qui forte extremus emitteret equos, priore potiorem eſſe, quia cæteros præ oculis habens, videret quod iter commodius eſſet, vim equorum, & impetum quo modo diſpenſaret, ne in periculum frangendi currus veniret: quare identi- G
In Menęch. Retrò ſpectaſſe aurigas. dem reſpectabāt poſt tergum ne imprudentes à ſequentibus opprimerentur. In quo ſenſu accipiendum hoc Plautinum:

Na tu eſſes agitabor probus, ne te vxor ſequatur, reſpectas identidem.

Falluntur itaque qui agitatores nunquam retro reſpexiſſe volunt, ne interim præuenirentur ab aduerſaris. Vidi ego ſequentes equos, ipſoſque ſeſſores à præcedentibus flagello peti, ne curſu præuerterentur, atque ita ſequentibus palmam ereptam. Sed redio ad ſeptimum gyrum, ſiue circuitum. Hoc confecto victor ſtabat ad metam, quam ſepties obierat, vbi victor renunciabatur, vt docere videtur Solinus: *Ingentio equorum* (inquit) *& Claudij Cæſaris Circenſes probarunt, cum effuſo rectore non minus aſtu, quàm velocitate præuerterent, & poſt decurſa legitima ſpatia, ad locum palmæ ſponte conſiſterent velut victoriæ præmia poſtularent.* Plinius hoc ipſum narrans, *peracto* (inquit) *legitimo curſu ad metam ſtetere.* Niſi autem ſeptimum certaſſent, irritum erat certamen, vt conijcio ex hoc Dionis: *Circenſibus ludis equis ſeptimo loco certantibus magna puerorum multitudo in Circum accurrit.* Inuenio tamen à populo aliquando euoluto ad metam ſexto ſpatio palmam victo riſflagitatam, Id inquam tradit Sidonius:

Cap 57. Victoria equorum ſine auriga. *Lib.8. 14. In Cõmod.*

Quinto circite non volens ſequentis H
Pondus ferre prior, retorquet axem,
Quod velocibus imperans quadrigis
Exhauſtos ſibi ſenſerat ingales,
Iam ſexto reditu perexplicato,
Iamque & præmia flagitante vulgo.

Nero verò teſte Suetonio, Circenſium, quò facilius centum miſſus pera gerentur, ſingulos à ſeptenis ſpatijs ad quina corripuit. Qua modò alacritate, quoue ſtudio, animique feruore ad victoriā aſpirarent, ideoque inuicem præuertere ſtuderent aurigæ, oſtendit elegantiſſima ab auaro deſumpta ſimilitudine Horatius in ſermonibus. *Lib.1.Sat.1*

Sis feſtinanti ſemper locupletior abſtat;
Vt cùm carceribus miſſos rapit vngula currus;
Inſtat equis auriga ſuos vincentibus illum

A *Præteritum temnens extremos inter euntem*

Comparatio est auari cum aurigante in hoc curruli certamine, consistitque, vt opinatur Ascēsius, quod cùm auriga qui primus primum circuitum perfecit, redit ad faciendum secundum, offendit iam in via sua ante se eos quos habuit post se, vnde vult extremum quem primum ante se inuenit, iterum præcedere, etsi quàm diu in cursu circulari est, semper aliquem ante se inuenit, quem præcedere conatur: Eo modo auarus quamuis sit ditissimus, tamen semper inuenit aliquem ante se, idest, aliquid quod ipse non habet, & quod vellet habere: quapropter qui vellet omnes in diuitijs superare, nunquam esset contentus aut quietus quacunque re habita. Acron legit equis suis, & exponit per suos equos, & vincentibus exponit, alijs qui vicerunt. Philologus cum Porphyrio legit suos, dicitque in exemplari vetusto se ita inuenisse, vt auriga innitatur, vt anteuertat suos equis vincentibus. Verùm sequentia (inquit Ascensius) plus arridēt communi lectioni, & nostræ (vt opinor) interpretationi, præsertim cùm exprimat insatiabilitatem animi non contenti semel vicisse, cùm instet equis suis vincentibus, vt iterum vincant: quasi dicat, instar, & vrget eos, vt vltimum primi cursus iterum vincat, & bis cursum suum perficiat, priusquam ille semel, & hoc est quod dicit, temnens, id est parui æstimans, & faciliter superare sperans illum B præteritum, idest, quem semel præterijt euntem inter extremos: quasi dicat si vellet omnes superare quos ante se offendit, nunquam haberet finem, quia quem semel præterijt redeundo circulariter, iterum ante se inuenit. Tanta autem victoriæ erat cupiditas, vt non solùm aurigandi peritia, sed, & alijs artibus, dolisque certaminis socios superare studerent, id quod Pelopis in primis exemplo nulli non innotescit. Hic enim cùm dubitaret, ne ab Oenomao, vt alijs qui cum eo certauerunt, euenerat, aurigandi scientia superaretur; eum dolo aggressus superauit, Myrtilum Oenomai aurigā pecunia corrupēs, vt axes fragiles currui illius subiungeret: quo facto Oenomaus aurigæ sui perfidia fracto curru collapsus, membrisque omnibus ex ruina collisis Pelopi victoriam cessit: Pierius Valerianus verò hanc Pelopis fraudem aliter narrat. Tradit nimirum Amphionem Thebanum Pelopi quædam dedisse maleficia, quæ in stadij solo defoderet, quibus Oenomai equi consternati, dominum occiderint: postmodum cunctos equos illa transeuntes consternari solitos, indeque loco ταραξιππου appellationem factam. Ne verò futilis hæc videatur Pierij sententia, similem ex D. Hieronymo authore grauissimo historiam recitabo. Hic in vita Hilarionis memoriæ prodidit, Italicum quendam municipem Gazam nomine; Christianum cùm aleret equos Circenses, habuisse maleficum quendam æmulum qui dæmoniacis quibusdam imC precationibus impediebat huius equos, & suos incitabat ad cursum, cumque petijsse auxilium dei ab Hilarione: hunc porrò scyphum quo bibebat, fictilem iussisse aqua impleri, eique tradi, quem cum accepisset Italicus eques, & aurigas suos, rhedamque, & carcerum repagula respersisse cum mira vulgi spectatione, & risu: veruntamen concursu tandem præpeditos fuisse equos magi, Itali autem vicisse. Huc spectat Lesci cuiusdam Poloni astus in eo certamine, quò de totius Poloniæ regno, equis certatum est, vt Martinus Cromerus scribit in hæc verba. Præmislo siue Lesco vita defuncto, exoritur noua de principatu contentio. cumq; nullus appareret, neque modus, neque finis multis ambientibus, neque quoquam eorum alium sibi præferri patiente; placuit rem fortunæ committere; indicto ad certam diem maculosorum equorum cursu, qui primus ad metam peruenisset, eius dominus vt princeps esset cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Pramdnicum amnem, in aperta planitie ad septentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies adest: effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo: varia studia, solicita omnium quæ det euentum fortuna, expectatio. Considēt dilecti iudices, & munerarij dant signum certaminis. Ibi Lescus quispiam procerum, & competitorum vnus, cum stadium vafro consilio stratis clam in sabulo ferreis hexagionis siue stylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, imD pediuisset, ipse obliquo, & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in cursu offendentibus ac cespitantibus ad metam peruenit. Munierat is etiam equi sui calces ferreis soleis, ne offenderetur à stylis, si fortè cum impetu currens, in eos incidisset, cùm omnes omnium aliorum equi de more illius temporis soleas nullas haberent. Rei prorsus ignaris, & miraculo attonitis omnibus, & iam victorem atque principem diuinitùs sibi oblatum Lescum conclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarunt commentum impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues, & obscuri. Cùm enim nemine etiamnum præsente, in stadio illo pedestri cursu fortè certarent, ioco principatum inter se pacti, offendunt in stylos, subsistunt, iuestigant rem curiosiùs: notant tramitem stylis vacuum. Eorum alter equitibus à carceribus procurrentibus procurrit, & ipse pedester primus post doli fabricatorem ad metam peruenit. Eum igitur, Lesco interfecto, principem populus omnis salutat, & ne quid ad authoritatem ac magistratem ipsi desit, Lescus commutato nomine appellatur. Hucusque Cromerus. Tubæ sonitus non modò ante certamen, vt equi prosilirent e carceribus, perstrepebat, verùm

Auari natura.

Victoriæ cupiditas.

Oenomaus. vt victus.

Taraxippus

Lib. 2. de reb. Poloniæ.

Certamen. de Poloniæ regno.

Tubarum sonitus.

verùm etiam tota decurſione, vt animi equis vireſque accenderentur. Pauſanias id docet, dum E
ait: Equa Phedole ſeſſore lapſo περὶ τὸν νύσσαν ἐστρίψεν, καὶ ἐπὶ τὴς σαλπιγος ἤκουσεν, ἐ-
πιτάχυνεν τὸν δρόμον, ideſt, circa metam ſe circumagebat, & vt audiuit tubam, curſum acceleraſſe. Cæterùm hoc de celete, & deſultorio equo præcipuè accipiendum, quamuis, & vehiculario curſu certantes ad tubæ ſonum excurrerent, vt oſtendit Sidonius præcitato loco:

Tandē murmure buccinę Rrepentis ſuſpenſas tubicem vocās quadrigas, Effudit celeres in arma currus.

In Menęch. Ipſi autem ſtimulabant equos aurigæ. Plautus:

Multa mihi imperas Apollo, nunc equos inuictos iubes
Capere me indomitos, feroces, atq; currum inſcendere,
Vt ego hunc proteram Leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, iam ſtimulus in manu eſt
Agite equi, facitote ſonitus vngularum appareant
Curſu celeri, facili inflexu ſit pedum pernicitas.

Quamuis autem ſtimulus propriè ſit fuſtis acutæ cuſpidis, ego tamen non dubito, quin hic flagel-
Stimulus. lum ſit intelligendum, hoc enim, & clamore inſuper incitaſſe ad curſum equos ſuos agitatores docet Homerus, canens; F

Οἱ δ' ἅμα παῖτες ἰφ' ἵπποισιν μαστιγας ἄειραν,
Πλῆγον δ' ἰμᾶσιν, ὁμὰδησαν δ' ἐπίσισιν
Εσαυμένως. ideſt:
Hi autem ſimul omnes ſuper equos flagella ſuſtulerunt,
Percuſſeruntque flagellis, hortatiq; ſunt verbis Studioſè.

Maſtix. Maſtix enim ſcutica illa etiam eſt ſiue flagrum, ſiue lora quibus cædebantur mancipia: ſcribitque Budæus μαστιγοφόρους vocari ſeruos, qui agonethas in ſacris certaminibus comitabantur, virgas præferentes, ad ſubmouendam turbam, & cohibendas ſeditiones. Ἱμὰς etiam idem eſt, nimirum loreus funis, ſiue corrigia, ſiue vt Euſtathius exponit σφιπτος τὶς βοεὶος, ideſt funiculus ex loris bubulis tortus, quo, & aliàs vapulabant equi, etiam ad præſepia, vt idem Homerus indicat hoc verſu:

Ἵππους μὲν κατὶ δησαν ἐυτμήτοισιν ἱμᾶσι
Φάτνη ἰφ' ἵππειη. G

D. Chryſoſtomus verò flagella iſthæc ait in ſua de Circo oratione fuiſſe ex σχοίνῳ, Bulingerus vertit è ſparto, σχοῖνος tamen iuncus eſt; flexilis quidem vt ſpartum ſed fractu minus contumax. Noſtri agitatores qui ſemper celetes ſunt, funiculis vtuntur bouillis, calcaribus neutiquam, vt tamen olim factum eſſe ex hiſce Varini verbis licet conijcere. Νύσσα (inquit) ἡ ἀφετηρία, τῶν ἱππικῶν ἀγώνων. Τὰς μὲν ἵππους καὶ τοὺς ἡνιόχους οἱ παρεσῶται σιδηροῖς κέντροις ὡς ἂν ἐξύτερος ἐκκαλέσωσι τὴν πλαγήν. κέντρα enim σιδηρᾶ interpretor calcaria. Magnum equidem artis ſpecimen, & ſtu-
Georg. 3. dium agitatorum apparebat in ipſo curriculo, cum videlicet ſe attollerent, deprimerent, inflecterent, voce, & flagello equos accenderent, quod expreſſit appoſitè Virgilius:

Nonne vides? cùm præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effuſi carcere currus,
Cùm ſpes arrecta iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulſans, illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamque humiles, iamque elati ſublime feruntur,
Aera per medium ferri atque aſſurgere in auras
Nec mora, nec requies: vt ſulua nimbus arenę
Tollitur, humeſcunt ſpumis, ſtatuque ſequentum. H
Tantus amor laudum, tanta eſt victoria cura.

Idem habemus apud Homerum, quem à Virgilio apparet imitatum eſſe:

Ἁρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πυκνὰ θοῇσιν,
Ἄλλοτε δ' αἴξασκε μετήορα. τοὶ δ' ἐλάτῃρις
Ἔσσαν ἐν ἀφροσύνῃ. πάντασσε δὲ θυμὸς ἑκάστῳ
Νίκης ἱεμένων. κελόμενο δὲ οἷσιν ἑκάστος
Ἵπποις. ideſt:
Currus verò interdum quidem terræ appropinquabant almæ:
Interdum autem attollebantur ſublimes: at aurigæ
Stabant in ſellis: palpitabat autem animus vnius cuiuſque
Victoriæ cupidorum: imperitabat autem ſuis vnusquiſque
Aeneid. 5. *Equis, &c.*

Aliàs

A Aliàs quoque idem Virgilius indicaturus, quanta vincendi cupiditate, pernicitate naues impellerent remiges, nauium è carceribus exeuntium celeritatem appoſita atque elegantihac comparatione illuſtrat: *Naturum celeritas.*

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntique effuſi carcere currus
Nec ſic immiſſis aurigæ vndantia lora
Concuſſere iugis, pronique in verbera pendent.

Qua quidem comparatione etſi Homerum quoque imitetur, vbi Diomedem equos ſuos in hoc curuli certamine impellentem delineat: longo tamen interuallo eum multi ſuperare volunt: quare, & eius verſus apponam, vt res æquiùs meliuſque perpendi poſſit.

Μάστιγι δ' αἰεν ἐλαυνε καταιμαδὸν. οἱ δε οἱ ἵπποι
Τψὸσ' ἀειρόμενοι ῥίμφα πρὸσσον τε κέλευθον.
Αἰεὶ δ' ἀτρύγετον κονίης ῥάθαμίγγες ἐβαλλον.
Ἅρματα δὲ χρυσῷ πεπυκασμένα νασσιτέρῳ τε
Ἵπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπειτρέχον. αὐδὲ τι πολλὴ
B Γίνετ' ἐπισσώτροιο ἁρματροχιὴ κατόπισθεν
Ἐν λεπτῇ κονίῃ. τὼ δὲ σπουδοντε πεποίθη. id eſt:

Flagello autem ſemper agitabat per humeros: ipſi equi
In altum tollebantur leuiter percurrentes viam.
Semper autem aurigam pulueris gutta percutiebant:
Currus autem auro ſtannoque ornati
Equos veloces ſequebantur, neque profunda
Fiebat canthorum orbita retro
In tenui puluere: hi autem properantes volabant.

Principio igitur rationem gubernandi à Marone meliùs, quàm ab Homero cognitam fuiſſe, ingenuè fatendum eſt, (inquit Naſcimbænus) Nam equi non continuò ſunt verberandi, quod tamen Diomedes apud Homerum facit, qui μάστιγι δ' αἰεν ἐλαυνε καθωμαδὸν id eſt, *aſſidnè flagello humeros verberabat*: ſed frequentibus interuallis ſunt potiùs ſtimulandi, quod noſter facit, cùm ait; *vndantia lora concuſſere iugis*. Nam ſi frequenter verberibus equi agitentur, erigunt ſeſe, & curſum qui extentus celerque eſſe debet, interpellant: quod vel Homerus ipſe contra con- *Equi vt, & quando verberandi.*
C ſilij ſui rationem indicat, cùm ait: ἵψοσ' ἀειρόμενοι, id eſt, *in altum erigebantur*. Multò igitur Maro ſe huius rei peritiorem oſtendit, eamque expreſſiùs Homero delineat: qui non flagellis, ſed lororum vndantium concuſſione ac ſtrepitu (vt periti aurigæ facere ſolent,) equos ad curſum excitat. Verùm quia non ſatis eſt interdum lororum concuſsio, verberibus etiam moderatis, non frequentibus aut continuis (vt Homericus Diomedes,) vtendum eſt, illud ſupra omne poetarum ingenium addidit: *pronique in verbera pendent*. Quæ verba eos qui aut legunt aut audiunt, perinde delectant, vt res ipſa non dici, ſed ob oculos eorum fieri videatur. Nam quis eſt qui verbis aurigas de curru pendentes, equoſque verberantes ſe videre non putet: Quid vero huiuſmodi moderatio perficiat, ipſe poeta declarat, cùm, & præcipites, & corripuere campum, in præterito tempore, & ruunt dicat, quaſi per deuexa loca currant, adeo ſunt celeres, & feſtini. Hactenus ille. Mihi Homericus Diomedes recta ratione continuo flagellare videtur, iam ſcilicet victoriæ proximus, ne ab alijs qui vel dolo, vel equorum pernicitate à tergo proxime ferebantur, præuerteretur. Idemque ſuos etiam facturos aurigas Maro indicat, ſi opus aliquando fuiſſet, cùm ait: *prònique in verbera pendent.* Sed & Statius in ſuo certamine continuò equos verberari ait, quamuis ſponte currerent:

D *Fit ſonus, immaniſq; pedum, tenuiſque rotarum,*
Nulla manus requies, denſiſq; inſibilat aer
Verberibus, gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.

Iam verò Sidonius etiam aurigas, vt curſum equorum adiuuent, modò pronos, & anhelantes in ipſa iuga pendere, modò rurſus in axes ipſos referri innuit his carminibus:

Inſtant verberibus ſimul regentes, *Iamque, & pectora prona de equino*
Extenſi rapiuntur, & inguales *Trans armos feriunt vocante tergo,*
Nec cernas citò cernuos magiſtros. *Temones mage ſufferant an axes.*

Idem rurſus Statius aurigas agitationi tantoperè fuiſſe intentos ait, vt pectore iugum aut genu contingerent.

------Nunc auidi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnante genu preſſis duplicantur habenis

In ſum-

Boni agitatoris officiũ.

In ſumma boni agitatoris erat non effuſo impetu temerè per Circum ferri, ſed vim equorum diſ- E
penſare, vbi flagello, & incitatione opus erat, incitare, vbi moderandum, moderatione vti, ad me-
tam flectere, non offendere, naufragium ab aduerſarijs cuitare. Non minorquoque erat ipſo-
rum equorum quàm aurigarum victoriæ cupiditas, quod licet fuſiùs ſuprà demonſtrauerimus,
cùm de eorum natura agebamus: iuuat tamen hic binas ternaſue authoritates repetere, ac in
primis Statij, qui præ cæteris in hoc deſcribendo certamine facundiſſimus eſt:

Equorum currendi prõ ptitudo.

Terrarum (inquit) *decora ampla viri, decora ampla ſagales*
Diuum vtrumque genus, ſtant vno margine clauſi
Speſque audaxque metus, vnà, & fiducia pellens
Nil ſixum cordi, pugnant exire, parentque,
Concuſſit ſummos animoſum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina ſurgunt,
Ora ſonant morſu, ſpumiſque, & ſanguine ferrum
Vritur: impulſi nequeunt obſiſtere poſſes,
Clauſtraque compreſſę transfumat anhelitus ira.
Stare adeò miſerum eſt; pereunt veſtigia mille F
Ante fugam, abſentemque ferit grauis vngula campum.
Circumſtant fidei, nexuſque, & torta lubarum
Expediunt, firmantq. animos, & plurima monſtrant.

Breuiter Lucretius:

Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere equorum
Vim cupidam, tam de ſubitò, quàm mens anet ipſa,

Addo, & hoc Sidonij quo, & ipſe Circorum adhuc carceribus clauſos equos vix retineri poſſe monet, quin ante apertionem conentur erumpere. *Illi* (inquit) *ad clauſtra fremunt, repagulaſque*

Incumbunt ſimul, & per obſeratas
Campus flatibus occupatur abſens.
Nec greſſum cohibent, ſed inquieto
Transfumant tabulas, & ante curſum
Ardeſcunt, ſaliunt timent, timentur,
Duratum pede ſtipitem flagellant.

Nemo verò currendi voluntatem, & promptitudinem, quam apertis equi carceribus oſtendunt, feliciùs expreſſit Virgilio, dum canit:

Vt cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ, G
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtrà retinacula tendens.
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Polydamantis robur.

Vt ſuper omnem habendum ſit admirationem, quomodo equos impellente auriga Polydamas
altera tantum manu retractos à tergo currus ſiſtere potuerit, quod tamen ab eo præſtitum aſſerit
Pauſanias in Eliacis. Quamuis tamen ſuaptè natura proni ſunt ad curſum, multum facit exhorta-

Exhortatio ad curſum.

tio rectoris: vnde elegantiſſima ſimilitudine ab iſtiuſmodi equo in ſtadio certaturo deſumpta Cę
ſarem belli alias auidiſſimum Curionis oratione magis adhuc accendi Lucanus ait:

------Sic poſtquam fatus; & ipſi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditque ducem: quantum clamore iuuatur
Eleus ſoniper, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronuſque repagula laxet.

Equi ad certamina electi.

Alebantur autem ad hæc certamina equi electi, & præſtantiſſimi, & perniciſſimi. Virgilius nobi-
lem indicaturus, & generoſum equum dicebat:

In Georg.

Hic vel ad Elei metas, & maxima campi H
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruento.

Celerrimos autem debere eſſe iſtiuſmodi equos, eleganter docet Homericus Neſtor, cum Anti-
lochum quod tardos ſegneſue haberet, docet, quomodo tarditatem eorum dolo, alijſque inge-
nij artibus compenſare debeat, vt victoriæ compos fiat. Impigros itaque tales equos vocat Ho-
ratius:

Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico.

Ouidius celeres:

Protinus illa valet, & ad ſua præmia tendunt,
Vt celer Elaeo carcere miſſus equus:

iunctis celeris currunt.

Quia verò quadrigis iuncti, perniciori curſu feruntur, quàm ſi ſoli agitentur, vt aliàs oſtendimus,

congruè

A congruè cùm poëtæ, tùm ſoluta oratione ſcribentes, quadrigas pro perniciſſimis equis dicunt. Virgilius de Metio Suffetio: *Æneid.* 8.

Haud procul inde citæ Metium in diuerſa quadrigæ
Diſtulerant.

Claudianus de Phaëtonte: *Paneg.* 7.

——— *velut ordine rupto*
Quum procul inſanæ traherent Phaëtonta quadrigæ.

Eleganter etiam Plautus *citis quadrigis, & Iouis quadrigis* fugere dixit, pro eo quod eſt perniciſſimè. Columella ſacrorum certaminum ſtudioſos perniciſſimarum quadrigarum ſemina ſcribit diligenti obſeruatione cuſtodire, & ſpem futurarum victoriarum concipere ſobole generoſi armenti: *L. 3. c. 9.* indicans referre, vt quibus nati, & vbi nati ſint, qui ad certamina aluntur, pulli. Vnde & alicubi *Lib. 6.* inquit: *Equinum pecus tripartitò diuiditur: Eſt enim generoſa materies; quæ Circo, ſacriſq; certaminibus equos præbent.* Elegantiſſimè, vt ſolet Papinianus: *Lib. 5. Syln.*

——— *quales per iugera Circi*
Cum pulcher viſu titulis generoſus auitis
B *Exſpectatur equus, cuius de ſtemmate longo*
Felix demeritos habet admiſſura parentes:
Illum omnes acuunt plauſus, illum ipſe volantem
Puluis, & incurua gaudent agnoſcere meta.

Habebatur verò etiam patriæ, in qua nati eſſent, maxima ratio. Horatius:

Siue quos Elea domum reduxit Palma cæleſtis pugilemve equumve.

Iuuenalis ——— *Nempe volucrem* *Sat. 8.*
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic quocumq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Gratius de equo Theſſalico, vel Mycænis nato:

——— *Quis Eleas potior luſtrauit arenas?*

Simili planè ſenſu de equabus Epiri Maro: *Eliadum palmas Epirus equarum.* Alexander ab Alex. *Georg. 3.*
in Eleis certaminibus Agrigentinos, atq; Aetnæos ſemper præceleres habitos eſſe tradit: & Capi- *Equi ad*
C tolinus Gordianum refert equos Siculos centum, Cappadoces ducentos permittentibus Impe- *certamina*
ratoribus, factionibus (de quibus mox) diuiſiſſe, & propter hæc populo ſatis carum fuiſſe, qui ſem- *electi.*
per voluptatibus commouetur. Et quidam apud Ammianum Marcellinum præbiturum ſe polli- *Lib. 5. c. 8.*
cetur equos curules Hiſpanos. Nos iſtiuſmodi equos generoſiores, & ad curſum præſertim para- *In Gordia-*
tos, Barbaricos dicimus, licet plerique ſint noſtrates. Græcorum quoque equorum vſum præ cæ- *no ſeniore.*
teris commendatum fuiſſe, vel inde veriſimile eſt, quandoquidem hi, ſi contingeret cadere, mi- *Lib. 20.*
nus quàm alij noxæ perſentiebant, vt meminit D. Ambroſius in apologia Dauid. *Plerisq;* (inquit) *Cap. 9.*
equorum cùm ceciderint, ſe iactare conſueuerunt, & quos caſus non laſerit, iactando ſe debilitant & frangunt. Alij qualis Græcorum equorum fertur natura, cùm in certamine curuli eliſi fuerint, vel fortuitò ceciderint, nequaquam ſe mouere conſueuerunt, & quandam tenent quietis & patientiæ diſciplinam. Hos ſi caſus non nocuit, quies prodeſt. Certè non acerbatur offenſio. Obſeruabatur item ætas equorum, & ſexus. De ætate ſic Plinius; *Diuerſa Circo ratio quæritur: itaq; cùm bini in alio ſubinguntur imperio, non ante quinquennium ibi certamen accipiunt.* Erant autem ſenes contempti, vt facetè admodum oſtendit Horatius, dum ait: *Lib. 2. Epi.*

Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat;

D Crebris ſcilicet anhelationibus defatigatus. Equarum autem etiam in curulibus ſacriſque certa- *Equas quo-*
minibus vſum fuiſſe non ſolùm paullò antè citata Virgilij de Epiri equabus comprobatur autho- *que certaſſe.*
ritate; ſed & Plinij, qui viciſſe Olympia (inquit) prægnantem equam Echecratidis Theſſali in- *Lib. 6.*
uenimus. Et Horatij: *Tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.*
Herodotus verò etiam de Miltiadis equabus ſic ſcribit: *Miltiades vnus ex decem ducibus Athenienſium in Marathone, patrem habuit Cimonem Steſagoræ, qui Piſiſtratum Hippocratis ex Athenis fugauit: & dum obtineret Olympiadem quadriiuge certamine, victoriam muneris gratia tranſtulit in Miltiadem ex matre germanum: proximaq; Olympiade eiſdem equabus aliam Olympiadem cum viciſſet, à filijs Piſiſtrati interfectus eſt, mortuo iã Piſiſtrato: ſepultuſq; ante vrbem trans viam qua vocatur Dipylum: & e regione ſepulta ſunt equæ illæ, quæ tres Olympiacas victorias reportarant. Idẽ quod iſtæ, iã aliæ equæ fecerunt, quæ fuerunt Euagoræ Lagonis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuere) aliæ præterea nullæ.* Huc vſq; ille. Aetha Agamẽnonis vtitur Menelaus Hom. & equabus vtitur Eumelus

An canterij certarēt

Marium itaque frequentior quàm fœminarum vsus, sed nunquid etiam exacti, siue canterij certarent, addubito. Probè tamen noui Arnobio vbique canterios dici: qui in Circo certant: integros certasse certum est, ex hoc Plinij: *Generat mas ad annos triginta tres, vtpotè cùm à Circo post vicesimum annum mittantur ad sobolem reparandam.* Iam verò in huiusmodi generosorum equorū altione nullum prorsus diligentiæ genus prætermittebatur, quin tanta eorum cura erat penes dominos, vt ne ab odorandis excrementis, valetudinem exploraturi abstinerent, quod meminit Galenus, de lactis bonitate, & diæta asinæ sic scribens: *Curandum vt quam optimè animal concoquat, contemptis videlicet ijs, qui si asinorum quoque victus rationi consulemus, ridebunt. Si enim qui Veneti, vel Prasini* (qua de re mox) *studio tenentur veterinarij, equorum stercora, quò intelligant, quemadmodum alimenta concoxerint, odorant, tanquam ex eo omnem eorum bonitatem cognituri, multò profectò magis nostrum fuerit pro hominis salute nihil tale non prospicere. Quare veteres medici etiam sudorem in balneis strigili exceptum degustare non erubuerunt.* Quantum autem in emēdis istiusmodi equis impenderent emptores, elegantèr ostendit Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum his verbis. *Nemo vnquam fœnore argentum sumpsit homo, vt emeret caseum, panem olivas: sed alium sumptuosa domus debitorem fecit: alium oliuetum finitimum, alium granaria, vinea, alium mala Galatica: alios ingales equi pulsantes vanos currus (vt ait Homerus) præcipitauerunt in voraginem contractuum, fœnorum, pignorum.* Quamobrem Isocrates hosce equos, qui ad equestria certamina enutriuntur, ἀδηφαγόντας vocat, id est plurima deuorantes, & currum ipsorum ἀδηφάγον ἅρμα, quod in eos magni erogentur sumptus, vnde & vetus adagium, *Currus edax.* Non reclamauerim itaque ei, qui hanc ob causam prouidendorum Circensium equorum curam Censoribus permissam fuisse existimarit. Fuisse autem eis permissam discimus ex hoc Liuij loco: *Quum Censores M. Atilius Regulus, P. Furius Philus ob inopiam ærarij sciam locationibus abstinerent, adium sacrarum tuendarum, curulium equorum præbendorum, ac similium his rerum conuenere ad eos frequentes, qui hastæ huius generis assueuerant.* Animaduerto etiam equos fuisse apud Romanos publicos: nam Cod. lib. 11. tit. 40. l. 1. 2. legimus; *Qui equos Circenses in vsus suos conuerterit, vnius libræ auri multam ferat.* Adhæc fuere quædam prouinciæ, quæ vectigales equos, ac quadrigas pop. Rom. penderent, quod vectigal non redimebant modò equites, sed & senatores. Hinc illud D. Hieronymi: *Circenses equos nutrire functio publica, ad quam cogitur, qui nutrit.* Certè singulis factionibus sui erant equi, licet de publico. De editoribus ludorum dubium non est, maximè cum illi non equos modò, sed interdum vrsos, camellos, & alias feras darent. Dio: *In Circo cameli semel & vrsi trecenti, & leones ex Lybia.* Imo hæ maximè partes editorum erant, vt equos conquirerent, quam in rem euectiones à principe petebāt, quibus possent tutò, ac liberè ex Italia, Hispania, Cappadocia, cæterisque regionibus præstantes equos conuehere. Symmachus. *Euectionem impetrauī, Amicos in Hispaniam misi ob curulium equorum coemptionem.* Et rursus: *Ab Hispania equos quadrigarios quæstores, & prætores accessisse comperies.* Sed & Iauditianos equos Constantinopoli fuisse publicos volunt ab Imperatore ad eam rem atributos. In Olympijs, vt tradit Pausanias in Eliacis, antiquitus in more fuit, vt aliena iumenta ad certamen mutuarentur: Hercules Amphitryonis filius, ait, Iolao coronam primum detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros anteierat. Et sanè antiquitus traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: siquidem Homerus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Aetha vsum, altero verò suis ipsius. Permutabant item quandoq; vt ostendit Plutarchus: *Aurigæ præstantes ne bonitati equorum victoria tribueretur, sæpè cum aduersa factione summutabant equos.* Legimus & in Epigrammatibus: ἤμειψε μὲν ἵππους αἰθέρα λεύς, id est mutauit equos cum suis aduersarijs: & rursus,

Ος καὶ ἰὸς ἵππους καὶ ὁμόζυγος ἁρμοχῆος
Ἐξ ἑτέρων ἑτέρους αἶψα ἀμειβόμενος. id est.
Qui equos suos & aurigæ secum facientis
Ex alijs alios semper commutabat.

Acciditq; aliquando, vt quis vtriusq; vinceret, suis, inquam, quos dabat, & alienis quos accipiebat, vt discimus ex hoc disticho, quod ibidem legitur:

Ἀμφοτέρους γὰρ ἀμειβόμενος ἵκει πώλους
Κυδιάνειρα νίκας ἁρπάζων, ὃς ἵλαβεν. id est.
In suis & aduersa partis equis currens
Honoratus est victoria, equorum ope quos dedit & quos accepit. Idem docet & hoc:
Πολλάκι δὲ νικήσας ἰὼν πόρεν ὠκέας ἵππους
Λάζετο δ' αὖτε πάλιν ἰσοφαρίζων. id est.

Sæpe victor suos equos celeres dedit, & accepit equos aduersariorum, rursum coronabantur. De forma modò decursionis sic differit Dionysius: In decursione stadij varijs locis, ac temporibus varia ratio seruata est: Certamen primum quadrigarum fuit (cui pompa viam semper præibat) & biga-

Equorum diligēs educatio.
Lib. 7. Method.
Equorum pretia.
Iliad. 9.
Currus edax.
Lib. 24.
Publicos fuisse equos curules.
In Hilarione.
L. 4. Epi. 6.
Epi. 10. 61.
L. 7. Ep. 54. & 105.
Lib. 1.
In Alcibiade.
Cur permutarentur.
Lib. 5.
Decursionis forma.

A & bigarum, & singulatorum (bigas vocat συνωρίδας, singulatos equos ἀζεύκτους ἵππους, quasi iuges, autriuges, id est, sine iugo) quod & Olympiæ factitatum est. Duo Romæ ab antiquitate intima petita, diu multumque obtinuerunt: alterum de trigis heroici temporis, quod genus apud Græcos exoleuit. Duos enim equos iunctos, quomodo bigæ iunguntur, tertius funarius loro deuinctus consequitur, quem παρήορον veteres dixere, id est, suspensum (ἀπὸ τῦ παρηορᾶσθαι, καὶ ζυγοζυχθῆναι, quia sine tertius equus funalis ad duos alios recto temone adiungeretur, & quasi suspenderetur) alterũ in Græcia cùm dijs prisco more sacra faciunt, nostro sæculo tenet, vt aliqui se inijciant, & interserant in currus, vt cõfecto equestri certamine, pedibus ipsi curraut. Cùm enim curule certamen finitum est, desilientes è curribus ij, qui vehuntur propè ἁμιγας, stadium corripiunt, cursuq; pedibus contendunt. Cùm enim cursus equitum finem cepere, in circum cursores pedites, & athletæ inducuntur. Verùm præter biuges, triuges, quadriuges q; erant, & seiuges etiam, & decemiuges, qui itidem quandoque curlu certabant. Plinius scribit Neronem trigario solitum se approbare, qui si curru, euersus tractusq; ab equis fuisset, recreabatur (inquit) epoto cinere capri in fimi ex aqua. Suetonius verò aurigalis eum ait plurifariam: Olympijs verò etiam decemiugem, quamuis id in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset, id est, *Neronis ambitio rigandi p. - russia.*

B quòd currus decemiuges Mithridates agitasset: legunus tamen de seiugo curru tantùm. Vbi esset inquirendum, quomodo tot equi vni iungebantur currui. Biuges, triuges, quadriuges, quin & seiuges à lateribus omnes iuncti simul erant, vt ex tot numismatibus, quæ suo loco enumerauimus clarissimè constat: inter quæ vnum est Heliogabali, in quo sic seiuges iuncti sunt, quamuis sextus equus non appareat. Quid de decemiugibus dicam non habeo: puto tamen similiter fuisse iunctos: vnde nostri temporis aurigarum imperitia, qui soli seiuges regere ignorant, & in quadriugo curru duo equi præcurrunt, duo subsequuntur iugo temoniuè alligati: atque ita quoq; fit in seiugo, sed hic rectores equis insident, illic currui. In quadrigis duo equi dicebantur iugales, illi scilicet, qui ad iugum currus iuncti erant, eos Græci, vt suprà etiam scripsimus, ζυγίους vocabant: qui verò istiusmodi equorum paria ad certamina alebant ζευγότροφοι, duo funarij, siue funales extra iugum, extremi, vnus sinisterior, alter dexterior, ἀκροτῆρες dicti eisdem: D. Chrysostomus in oratione de Circo: ζυγαῖοι μὲν φῶς καὶ ἀθανασία, ἀκροτῆρες, δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια, id est. *Iugales quidem lumen & immortalitas: extremi iustitia & veritas.* Priores mox etiam ὑποζυγίους vocat, id est, subiuges. Funales etiam σειραῖοι, & σειραφόροι dicuntur, quasi extra iugum ferentes catenam, siue habenam: item παράσειροι. Funalem verè etiam equum illum vocari paulò

C ante ex Dionysio dicebam, qui tertius est in ipsa triga: id quod & Statius docet, dum ait in descriptione certaminis curulis: *Theb. 6.*

——— *Vocat*

Nominibusque ciet Phlœn Admetus & Irim
Funalemque Thoen. Et rursus: *Flauus Arion*
Stat, sociumq; iugi comitesque vtrimque laboris
Secum altè suspendit equos.

Inuenio autem & habenalem nuncupari. In quadrigis verò vtrumq; exteriorem equum, funalem dictum fuisse manifestè indicat Suetonius his verbis: *Dehinc pubescens Actiaco triumpho, currum Augusti comitatus est, sinisteriore funali equo, cùm Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur.* Suidas itaque iugales & παράσειρος equos inuicem opponit. ζυγιοί (inquit) ὑποβαλλόμενοι τῷ τῦ ἅρματος ζυγῷ, τυγχάνει μέσος ἀριστερὸς, καὶ μέζος δεξιὸς, καὶ ἁπλῶς ὁ μὴ παράσειρος ἵππος λέγεται; id est: *Iugales sunt, qui iugo subycuntur, id est, medius dexterior, & medius sinisterior, & omnino qui non sit funarius, dicitur iugalis*: ex quibus verbis facilè liquet, in seiuge curru duos tantum iugales, quatuor funales nuncupari debere. Inuentio ab Isidoro ascribitur Cyristhenei Sicyonio: *Iugo* (inquit) *prius Cyristhenes Sicyonius equos iunxit: eisque singulos ex vtraq; parte simplici* *In Tyberio.*

D *vinculo applicauit, quos Græcè scirophoros, Latini funales vocant à genere vinculi, quo prius alligabantur.* Quare satis mirari non possum Philippum Beroaldum, qui in explicatione verborum Suetonij iam citatorum: ait videri sibi funalem equum in triumphi comitatu videri, qui proximus triumphalem currum antecedit. Quam opinionem sic probat. Nam sicut (inquit) in saltationibus restem ducere dicebantur manibus inter se consertis, ita equi funales dicti, qui fune hoc est reste facta, simul connexi præcedunt, vt ita fiat triumphus spectosior, & à dextra sinistraq; triumphantis erant ductores, quasi equestris choreæ: Non enim præcedebant, sed à lateribus currebant equi funales. Neque etiam ex prædicto loco argui potest, aurigarum locum fuisse in equorum dorso, nam retrò equos in ipso curru stetisse eos ex plurimis antiquissimis numis certum est, & ex Homero præcipuè innotescit, dum inquit: τοὶ δ' ἐλατῆρες ἐπάσαν ἐν δίφροισι: id est, *Aurigæ verò stabant in sellis.* Est autem Eustathio δίφρος ὁ ἐπὶ τῷ ἅρματος κορυφαῖος τόπος; & sæpè etiam pro toto curru accipitur. Marcellus autem, & Tiberius non agitatores agunt, aut agitatorem agentis Augusti, sed triumphali currui insidentis equos honorandi causa equitant, idque & ab alijs quoque *Aurigarũ locus.*

factitatum conijcio consanguineis Imperatorum, vel qui cæteros nobilitate, dignitate, aut virtute superarent, nam & in Antonini, Macrini, Maximini, Gordiani numis equi triumphantium funales instrati sunt. Quare etiam non placet Alexandri ab Alex. coniectura, quod in his insiderent, qui funalia præferebant, & faces: nam quamuis peruulgatũ ferè sit, faces & lumina tam in apparatu triumphi, quàm iuxta triumphantem deferri solere, non propterea id factum fuisse dicendũ ab ijs, qui funalibus equis insiderent, cùm plurima fuisse lumina prælata, ratio ipsa suadeat, quod à paucis, ne dicam duobus fieri non potest. Cæsarem ad lumina quadringenta in Capitolium triumphantem ascendisse ex historia notum, sed elephanti lychnos dextra sinistraque gestabant. Scribit Bulingerus fuisse currus, in quibus sub iugum equi duo venirent, ponè currum equi duo sequerentur, quomodo hodieq; fit (inquit) in lectis, ac basternis fæmineis, quæ antè & retrò ab equis sustentantur. Qui quidem mos non nuperus, aut nouitius, sed Homeri ætate frequens, ait enim. E

Iliad. Ω.

Πρόσθε μὲν ἡμίονοι ἕλκον τετράκυκλον ἀπήνην,
Τὰς Ἰδαῖος ἤλαυνε δαήφρων· αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἵπποις, τὰς ὁ γέρων ἐφέπων μάστιγι κέλευε
Καρπαλίμως κατ' ἄστυ. id est.
Ante quidem mulis trahebant quatuor rotarum currum, F
Quas Idæus agebat peritus: sed ponè
Equi, quos senex regens flagello vrgebat
Statim per vrbem.

Temones quos in curru.

Vnde conijcit duos fuisse temones, quibus equi iugarentur, duas sedes duobus agitatoribus, quatuorque in curru rotas. Idem Bulingerus omnium quadrigarum currus olim duplici temone fuisse asserit, perpetuoque & qui omnibus equis injcerentur iugo; postea funarios adhibitos, qui fune per foramina iugi transmisso in fronte cum duobus iugalibus vincirentur. Cæterùm duplicis temonis vsus fuerit assignandus: Mihi vnus fuisse videtur: duobus enim equis temoni alligatis, dexterior, & sinisterior fune associabantur, vt dictum est. Currus verò ille Homericus, in quo multos à tergo sequi videntur equi, à vulgaribus quadrigis, meo iudicio non parum differt, non quo ad ipsum currum, sed quo ad locum ipsorum animantium. Mulos enim, qui regebat Idæus ipsi, vt conijcio, insistebat temoni, Priamus verò, vtpotè senex, & rex è curru impellebat equos post terga mulorum temoni alligatos: nisi dicamus vtrumque institisse currui, Priamumq; medios rexisse equos, Idæum funales mulos. Certè mox Priamum & equos, & mulos regentem sic alloquitur Mercurius: G

Currus quo Priamus sedebatur quales.

Πῆ πάτερ ὄφρ' ἵπποι τε καὶ ἡμίονοι ἰθύουσι, id est,
Quo pater sic equos & mules dirigis?

Quæ posterior expositio magis placet, quamuis certò sciam aurigas aliquando in temone stetisse: nam & Claudianus non parui ponderis author ait:

Iungit amor, lętamq; vehens per nubila matrem
Gemmato temone sedet.

Idem deniq; Bulingerus, in veteribus scriptoribus tria iuga vocari ait, tres equos tribus introiugis, id est (inquit) equis tribus subiugalibus, nullo funario. Citat autem hoc Ausonij de Prosphoro equo Augusti:

Pegasus hinc dexter currat tibi, lęuus Arion:
Funis eat, quartum det tibi Castor equum.

id est si funali currere lubet, addat Castor tibi Cyllarum funalem, quia erant tres subiugales, & ita potius trigæ currunt, quàm quadrigæ. Sic enim apud Ausonium legendum putat, cùm in vulgatis hactenus codicibus legatur,

Ausonij locus examinandus.

Funis & ad quartum det tibi Castor equum. H

Quæ mihi lectio magis probatur: sic enim Prosphorus à dextris habebit Pegasum, funalis sisterior erit Arion, dexterior Cyllarus. Erat autem quadrigarum certamen præcipuum, vt ex Dionysio dictum est; mox bigarum, & singulatorum, quare trigarum rarum fuisse arbitor, & forrassis in Græcia, quàm Romæ frequentius. Eo enim Michaëlem Imp. summoperè delectatum fuisse testatum reliquit Cedrenus, adeo vt quodã tempore cùm in curru consedisset, iamq; equi essent è carceribus emittendi, nuncius autem allatus fuisset, ab Ameno Saraceno præfecto, Melitenæ imminere magnum periculum, huncq; illi protonotarius mæstus indicasset, toruo vultu responderit. Quomodo ausus es scelestę, metam necessario certamine occupato, istis rebus interturbare? cùm in hoc vnum incumberem, vt cum (equum) qui medium tenet in lęuam partem auertam, de quo mihi totum hoc certamen est. Romæ bigas quadrigis inferiores fuisse non obscurè innuit Suetonius: *Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectione honorari est passus*, quasi dicat, tantum abest, vt quadrigarum numerum augeri vellet. Ad hæc

Trigarum certamen.

Quadrigæ bigis honestiores.

In Tiberio.

omne

A omne curule certamen institutum esse videtur, vt iuuenes periti essent aurigandi: Etenim priscis temporibus summi bellatores non in equis, sed in curribus bellabant, vt de Hectore, Achille, aliisque fortibus viris in bello Troiano, ex Homero, aliisque authoribus constat. Nobiliores quoque pueri apud Romanos similiter certantes exercebantur. Virgil. Aeneid. 7.

Ante urbem pueri, & primaeuo flore iuuentus, Exercentur equis, domitantque in puluere currus.

At qui quadrigis maximè pugnasse ex eodem constat, quamuis triga vteretur Achilles. Cursus autem in certaminibus non erat rectus, aut simplex, sed flexuosus: ideoque Circum ipsum Siculis κάμπον dictum fuisse, scribit Hesychius his verbis: κάμπος ἱπποδρόμος Σικελοῖς. κάμπτουσι δρόμους οὐκ ἐνθεῖς καὶ ἁπλοῖ, ἀλλὰ κάμπτας ἔχοντες. Idem, innuit illud Chrysostomi in oratione de Circo: οὐκ εὐρίπους, καὶ κάμπτων κύκλῳ τρέχων, id est, *non Euripos, & flexuum orbes decurrens*, videlicet vt in Circo fieri solet. Iam verò vel in ipso cursu, vel antequam è carceribus emittebantur equi, sponsiones fieri solebant à spectatoribus, cùm vnus agitatorem illum depositio pignore victorem fore diceret, alius eius aduersarium contenderet. Tertullianus: *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultosum, iam caecum, iam de sponsionibus concitatum.* Martialis. *Cursus flexuosus.* *Sponsiones inipsis certaminibus.*

B *Iam cùm sponsio fabulaque lassa De Scorpo fuerint & Incitato.*

Quo loco Calderini expositio placet, qui Scorpum, & Incitatum aurigarum nomina putat: improbatur aliorum, qui Scorpum quidem concedunt aurigam fuisse: contrà Incitatum inquiunt esse equum Caligulæ. Non fiebant autem solummodò sponsiones à spectante populo, sed erant & factiones, non tam ipsorum agitatorum, qui propterea colore inuicem distinguebantur, sed & populi his, aut illis fauentis, & benè, aut malè precantis Erant autem factiones quatuor, & totidem curus singulis missibus emittebantur. Factiones colore vestium distinctæ, Veneta siue cærulea, alba siue albata, rosea siue russata, siue rubra, vel rubens, & prasina; quæ & viridis, & virens. Domitianus ad has quatuor, alias addidit, teste Suetonio, aurati purpureique panni: alij verò non purpurei, sed argentei scripsere. De quatuor hisce coloribus Sidonius: *Scorpus.* *Incitatus.* *Factiones & in eas studia.*

——— Micant colores, Albus & Venetus virens rubensque
Vestra insignia continent, ministri Ora & lora manu, inbasque totas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortaturque obiter innatque blandis, Vultus-plausibus & voluptuosum
Dictant quadrupedantibus furorem,
C *Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,*
Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

Ab harum factionum coloribus non aurigæ modò, sed equi quoque, populus, proceres, ac ipsi denique Cæsares, prout quisque studio suo factioni alicui affectus erat, aut in Circensibus applaudebat, nomen quoque Veneti vel prasini, vel aliorum obtinebat. Nam harum factionum studio Cæsares quidam Domitianus, Nero, Vitellius, Antoninus Verus, atque ipse etiam Caligula ad amentiam vsque insanierunt. Caligula & Nero, vt ex Suetonio notum est, prasinæ factioni ita addicti fuere, vt ille continuò cænaret in stabulo, maneretque, & vicies sestertium agitatori Cythico cõtulerit: hic inter discipulos adhuc puer cùm quereretur tractum Prasinum agitatorem, & cùm à magistro obiurgaretur, de Hectore tracto se loqui mentitus sit, de quo Prasino ait Martialis:

Sapius ad palmam Prasinus post fata Neronis
Peruenit, & victor praemia plura refert.
D *I nunc linor edax: dic tu cessisse Neroni:*
Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.

De huius eiusdem aurigæ præstantissimis equis idem alibi poëta:

Proficies nihil hoc, cedas licet vsque flagello,
Si tibi purpureo de grege currit equus.

Vocabatur enim Purpurio. Venetæ verò factioni adeò fauit Vitellius, vt quosdam de plebe, quia palam ei maledixissent, interemerit. Sic & Caracalla, referente Herodiano, cùm Circenses spectante eo populus in aurigam, cui studebat, nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum, ac raptare, & occidere, qui in aurigam quid dixissent. Verus autem', vt testatur Capitolinus, Circensium tantam curam habuit, vt frequenter prouincialibus litteras causa eorum & miserit, & acceperit: ad hæc præsens & cum Marco sedens, multos à Venetianis passus est iniurias, quòd turpissimè contra eos fauerit. Nam & Volucri equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Plinius Cæcilius in quadam ad Caluisium epistola tanto studio factionibus Romanos diuersis diuersos fauisse indicat iam recitandis verbis, vt non tam ipsos homines, quàm ipsos colores adamarent, *Lib. 4.* *Lib. 9. Epi. Coloribus fauisse Romanos.*

adeo vt si colorum mutatio esset facta in ipsis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram translata, itidem & fauorem spectatorum transijsse, vt planè ostendat non personis, sed coloribus fauisse. *Quò magis (inquit) miror tot millia virorum tam puerilitèr identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & si in cursu medioque certamine hic color illuc, hic huc transferatur, studium fauorq; transibit, & repentè agitatores illos, equos illos, quos procul nosciitant; quorum clamitant nomina, relinquet. Tanta authoritas, tanta gratia in vna vilissima tunica.* Quæ populi Rom. insania vnà cum imperio reliquis etiam communicata est gentibus. Easdem planè factiones fuisse etiam Constantinopoli discimus, ex Ismenio sic scribente: ἡ στήλη πρὸς τῷ ζευξίππῳ Ἰουστινιανοῦ ἐστι, ἡ καθιδρῦται χριζόντως τῷ πρασίνῳ μέρει, Ἰουστινιανὸς καὶ Κωνσταντῖνος νέοι ἀπόστολοι, id est. *Statua ad Zeusippum est Iustiniani, quæ posita est clamante factione Prasina, Iustinianus & Constantinus noui apostoli.* Apparet autem fautores eisdem quoque coloribus iudutos fuisse, quo agitatores, quibus fauebant. Sic enim interpretor hoc Martialis de lacernis coccineis.

Fautorum color.

Si Veneto, prasinone faues, qui coccina sumis,
Ne fias ista transfuga sorte, vide.

Dependebant enim factiones ab ipsis dominis: vt constat ex Sidonio, dum canit:

Curuas ingrederis frequens colores, *Id collega tuus, simulq; vobis*
Pars aduersa facit: micant colores, *Albus vel Venetus, virens rubensq;*
Vestra insignia continent ministri, *Ora & lora manu iubasq; totas*
Coguni flexilibus latere nodis, *Hortatur que obiter, iuuantq; blandis,*
Vltro plausibus, & voluptuosum *Dictant quadrupedantibus furorem.*

Conditores factionum. Erant verò etiam conditores dicti factionum, qui tanquam benè meriti authores, & patroni factionis habebantur, vt coniecturaest ex hac inscriptione: C. POMPEIO FVSSENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATAE. Vetus liber eos interpretatur ἀλεκτῶλας ἵππων. Fauor non solùm virorum, sed & mulierum, vnde legimus apud Ouidium:

Quid facis infelix: perdis bona vota puella,
Tende precor valida lora sinistra manu.
Fauimus ignauo, sed nunc reuocate Quirites,
Et date iactatis vndique signa togis,
En reuocant, at ne turbet toga mota capillos
In nostras abdes te licet vsque sinus.
Non ego nobilium venio spectator equorum,
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille, precor.
O cuicunque faues, felix agitator equorum,
Ergo illi cura contigit esse tuæ:
Hoc mihi contingat, sacro de carcere missis
Insistam forti mente vehendus equis.

Clamor factionum. Prodiens in certamen aliqua factionum, clamore spectatorum excipiebatur. Hinc illud Iuuenalis:

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.

Victoriæ nobilitas. In Olympicis ludis victoria huiusce curulis certaminis erat omnium nobilissima, vt Herodoti locis plurimis, necnon ex Pindaro, & primo Tusculanarum M. Tullij intelligi potest. Quamobrem ex omni terrarum angulo ad eos celebrandos confluebant nobilissimi quique cùm genere, tùm virtute, vt notissimum est ex tot antiquissimis numismatibus, quæ suo antè loco retulimus; vnde etiam nobilem istiusmodi victoriam vocat Horatius in operis sui exordio, dum ait:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, &c. Palmaq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.

Oleaster Olympicus. Qui ad certamina admitterētur, & qui non, Victoriæ autem præmium fuisse oleastrū suprà ex Pausaniæ diximus Eliacis. Hunc Olympicum oleastrum tanti fecisse Elæos, siue Pisatas, testatur Themistius grauissimus author, vt præter ingenuos, quique parentes legitimos docere possent, & νόθοι ῥίζαν τῆς βλάστης ἀνίερον (vt ipsius verbis vtar) ad munus exercendi cursus nullum admitterent, immo tales, seu profanos, & reijculos à sacris illis veteribus quàm longissimè arcerent. Habebantur enim victores in summo apud omnes honore, adeò vt non modò in conuentu stantes cum palma, & corona ferrent laudes, poëtarumque carminibus cantarentur, sed etiam cùm in suas reuerterentur ciuitates, triumphantes quadrigis inuherentur, eque repub. perpetua vita institutis vectigalibus fruerentur. Statuas mortuis quoque fuisse erectas, alias etiam ostensum est. Nero autem, referente Suetonio, ne cuius

alterius

A alterius hieronicarum memoria, aut vestigium extaret vsquam, subuerti & vnco trahi, abijcique in latrinas omnium statuas, & imagines imperauit. Si contingeret ter aliquem victoria potiri, is duplici exornabatur corona, quod de Alcibia de tradit Plutarchus in eius vita his verbis: *Equorum nutritione magnam sibi famam paranit, multitudineque currunm: nemo enim præter ipsum neque rex, neque priuatus in Olympicos ludos septem currus introduxit. Vicit etiam, vt testatur Thucidides, & secundus etiam, & quartus fuit. Euripides autem tertio loco viciſſe dicens, omnem in hoc genere splendorem, ac gloriam ab eo superatam ostendit.* Carmen Euripidis à Gul. Xylandro Augustano latinè redditum ita habet:

Duplex corona.

Alcibiadis victoriæ.

Te tua dignum celebrabo laude *Clinia fili fidibusque gratis*
Currunm cursu rapido sequentes *Vincere pulchrum est.*
Turotis metam tetigisse primis, *Turotis gaudes iterum secundis*
Tertios gaudes tetigisse cursus, *Solus Achiuum.*
Hinc tibi plausus datus est ouanti, *Et Iouis festis Olcaster aptus,*
Duplici multum merito corona *Tempora cinxit.*

Hunc splendorem auxerunt honores illi certatim à Græcis Asianis habiti. Tabernaculum enim ei
B pulcherrimè exornatum Ephesij, statuerunt: pabulum equis, & victimarum copiam suppeditauere Chij: vinum, & alium conuiuiorum apparatum Lesbij largiti sunt, quanquam magnificè multis epulum præbenti: Coronabantur similiter & alijs in locis. Ammianus de Corace auriga: *Ingressus Constantinopolim* (Constantius) *tanquam in rebus prosperis & secūdis, editis equestribus ludis, capiti Coracis aurigæ imposuit coronam vt victoris.* Quin & statuæ eisdem etiam Romæ erigebantur. Martialis de Scorpo:

Statuæ victorum. Lib. 14.

Lib. 5.

Quam non sensuro dare quadringenta caballo
Aureus vt Scorpi nasus vbique micet.

Inuenio aurigis etiam equos cursu præstantissimos post alia præmia donatos fuisse. Achilles verò apud Homerum in funebri certamine victori proponit:

Præmia ab Achille posita.

Ἵππους δ' ἡμίονός τι, βοῶν τ' ἰφθίμα κάρηνα,
Equosque mulosque, boumque fortia capita.

Et rursus, illi qui primum victoriæ locum obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum, secundo —— Ἵππον
Ἐξετέ ἀδμήτην βρίθος ἡμίονον κυίσασαν, id est,
C *Equam sexennem, indomitam, fœtum mulum vtero gestantem.*

A Scipione patri patruoque parentanti, victor, vt Silius canit:

Primus equum volucrem Massylis munera regis
Haud spernenda tulit.

Apud Romanos diuersi cùm essent equestres ludi, diuersa puto etiam erant præmia: nam ferijs Latinis victor bibebat absynthium pro victoriæ præmio, testis est Plinius: *De vsu absynthij Pontici conuenit dicere herba facillima, atque inter paucas vtilissima, præterea sacris populi Romani celebrata peculiariter: siquidem Latinarum ferijs quadriga certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Liuius dū tradit Romanos transIato è Græcia more, victoribus ludorum palmas dare solitos, palmarum nomine intelligit, puto quodlibet præmium; sicque interpretor & hoc Ouidij:

Præmia apud Romanos. Lib. 37. 7.

Palma.

Primaque ventosis palma petetur equis.

Et aliorum, qui hac voce vtuntur. Nam & Horatius suprà citato loco palmam in Olympicis nominat, vbi tamen oleastrum datum fuisse ex relatis notum est. Iam verò præfecti ludorum non semel victores equos præmio defraudabant, idque alijs non rectè, & iniustè iudicantes tradebant,
D quod inter alios quoque innuit facetissimus Comicus Latinus: *Sine qui ambissent palmam histrionibus, sine adeo & adiles perfidiosè cui diuni.* Suetonius: *Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, perfidia verò tanta, vt non modo argentarios pretijs verum coemptarum, sed & in prætura mercede palmarum aurigauerit*; vnde prædonem caballorum Iuuenalis prætorem ipsum vocauit, dum ait:

Victores præmio defraudati.

In Amphyt.

In Nerone.

Prædo caballorum.

——*Similisq; triumpho* *Prædo caballorum prætor sedet.*

Declarabatur autem victor ab eo, cum is, qui metæ assistebat, victorem indicasset, id quod colligo ex Homero, qui præfectum certaminis ibi iudicem positum, tum declarasse victorem ait, vbi ab assistente metæ de veritate victoriæ esset edoctus. Canit autem:

Victor vt declaretur.

—— Σὴ μὲν δὴ πίρυσι' Ἀχιλλεὺς
Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ, παρὰ δὲ σκοπὸν εἶσεν
Ἀντίθεον φοίνικα ὀπηδεύοντα, σαυτρὸς ἰοῖο,
Ὃς μεμάτω δρόμου, καὶ ἀληθείῃσι κάτοπτον. id est.

signa-

——— signauitque metas Achilles E
Procul in plano campo, iuxtaq; speculatorem collocauit
Diuum Phœnicem, assectatorem patris sui,
Vt consideraret cursum, & veritatem referret.

Præmia deposita. Præmia verò deponebãtur in ipso Circo, quod discimus ex eodem poëta, Sic enim idẽ ibi Achilles:

Τὰ δ' ἄεθλα διάκειται ἐν ἀγῶνι, id est,
Hæc præmia expectata iacent in Circo.

In nostris equirijs, in quibus celetes certant, præmia sunt pallia holoserica modò coccinei, modò violacei, modò candidi coloris, quæ victoribus non sine ceremonijs, & pompa præeunte tubicine, tympanisque bellicis domum deferuntur. Eademque præmia in alijs quoque nobilioribus Italiæ vrbibus proponuntur. Nunc quibus anni temporibus equi certarent, & cur certamina eorum essent instituta, quibusque dijs essent sacra, & quibus hominibus; rationem reddere conabimur. *Certaminũ diuersitas.* Erant itaque alia solemnia, quæ nisi certis anni celebrabantur temporibus: contrà alia quouis fiebant tempore, quales ludos non semel ab Imperatoribus Romanis, quando laborabat respub. votos fuisse ex Romana historia notum est: quales itidem in funeribus heroum Cæsarumque & natalitijs, & in nonis imperij; celebratos fuisse legimus. Ludi solemnes ferè dijs consecrati, F
Ludi solemnes. vt Olympici Ioui Olympico, nisi quinto anno, quod temporis spatium inde Olympias nuncupatum est: Tales apud Romanos ludi Apollinares, Martiales, Megalesij, Cereales, Consualia, omnes à dijs, quibus sacri erant dicti. Erant tamen & alij solemnes, vt natalitij, seculares alij. De Olympicis; eorumq; origine suprà dictum est, nunc de Romanorũ ludis aliquid dicendum, ne quid, quod ad equi historiam pertinet, intactum relinquatur. Hos inuenio κατ' ἐξοχὴν vocari Circenses, quamuis Circenses propriè dicti ijdem sint cum ludis magnis, qui Virgilio etiam magni Circenses:

Nec procul hinc Romam & captas sine more Sabinas
Consessu cadea, magnis Circensibus actis.

Ouidio maxima spectacula:

Maxima iam vacuo prætor spectacula Circo
Quadriiuges æquo carcere misit equos.

Magni Ludi cur dicti Alij etiam ludi Iouis dicuntur. Cur autem magni dicantur, docet Ascanius, duplicem reddens rationem his verbis: *Ludi Romani sub regibus instituti sunt, magnique appellati, quòd magnis impensis dati sunt: tunc enim primùm ludis impensa sunt ducenta millia nummum: alij verò ideo magnos ludos dictos putant, quòd Conso consiliorum secretorum Deo, id est Neptuno Larium regi & rerum conditarum, & dijs magnis, id est Laribus vrbis Romæ dati sunt, quibus ludis aiunt Sabinas raptas esse.* G
Magni à Cõsualibus vt differãt. Cæterùm cùm Consualia, decimo octauo aut vigesimo Augusti, magni ludi nonis Septembris celebrarentur: vt ex calendario Romano discimus: multi differre inuicem volunt. Seruius dubius fortassis an ijdem essent, priorem nominis rationem tantùm assignat: *Circenses magni* (inquit) *dicuntur, quantum ad paupertatem pristinam; nam ob equorum inopiam diuersis tum vsi sunt animalibus.* Bulingerus distinguit, putatque sic dictos quòd magnis dijs; ijsque & maiorum gentium, necnon & Laribus, qui & ipsi magni dij, ac potissimum Ioui Opt. Max. consecrati essent. Sed cùm Consus siue Neptunus, vt ex Ascanio diximus, Rex sit Larium, siue magnorum deorum, ego distingui non putem, fierique potest, quod cùm decimo octauo Augusti celebrabantur, tunc potissimum Conso sacrarentur, cùm nonis Septemb. Ioui. Si autem differrent, magnos ludos Consualibus antiquiores fuisse etiam concedendum erit, cùm è contrario ex recitatis Virgilij versibus magnis Circensibus raptas Sabinas fuisse constet, quod in ipsis Consualibus factum certum est. Alexander ab Alexandro, Romulum (inquit) vrbis conditorem, pace cum finitimis parta, Neptuno equestri solemnes fecisse ludos, Consualiaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, au- H
Lib. 3. c. 24. thores memorant. Conijcio itaque Consualia fuisse solemnia, magnos verò ludos modò solemnes, vt cùm nonis Septembris edebantur, modò votiuos, & tunc pro arbitratu factos, illaque
Ludi magni votiui. semper Conso, siue Neptuno sacra, hos magnis dijs, & potissimum Ioui. Author est Liuius à Camillo primùm omnium ludos tales esse votos in obsidione Veienti: Verba Liuij hæc sunt: *Latini Hernicíq; operam suam pollicentes, ad id bellum venere: quibus cùm gratias in Senatu egisset dictator, satis iam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex Senatus consulto vouit, V eijs captis se facturum;* Et iterum: *Creati consules L. Valerius Potitus, M. Manlius, cui Capitolino postea cognomen fuit: hi consules magnos ludos fecerunt, quos M. Furius dictator voverat Veienti bello.* Idem scribit, *in Punico bello, quemadmodum Ioui ludos magnos vouendos esse retulerint decemuiri ad Senatum, si bellatum esset prosperè aduersus Hannibalem, & respub. in quo erat antea statu permansisset.* Traditur & Sci-
Vt Augusto. pio Carthaginensis victor precatus esse Deos, vt in eo statu rempub. conseruarent, in quo tunc esset: quo loco Deos intelligo magnos atq; lares, quibus ludi magni erant sacri, Suetonius cum magnitu-

A gnitudinem Varianæ cladis exaggerat: *Vouit* (inquit) *& magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempub. in meliorem statum vertisset: quod factum Cymbrico Marsicoque bello erat.* Incerta itaque horum tempora: certa Consualium, quæ omnium apud Romanos ludorum antiquissima, cùm sit confessum apud omnes ipsis vrbis initijs Romulum Conso certamen equorum instituisse, eorumque originem ab Euandri comitibus profectam. *Designarunt* (inquit Dionysius) *fanum Neptuno equestri, & festum Hippocratea dictum Arcadibus* (quasi victoria equestris siue quæ equis acquiritur) *Consualia Romanis instituerunt, in quo Romæ de more feriantur equi ab opere, & iumenta, & coronantur capita floribus:* id quod testatur etiam Plutarchus, inquiens ipsis Consualibus equos, & asinos fuisse coronatos, & feriari eos siuisse Romanos. Scribit præcitato loco Alexander ab Alexandro Consualia ludum fuisse, quo equi, & muli iuncti, & soluti in Circo maximo magno certantium studio currerent. Aliter tamen nos docet Dionysius his verbis, *Celebritatem à Romulo id temporis consecratam vsque hue Romani peragunt, & consualia vocant, in qua subterranea ara in maximo Circo fossa humo sacrificijs & libamentis adignem adhibitis colitur, & cursus equis subiugis perficitur:* (Varro hunc equorum cursum, vocat simpliciter decursionem equestrem.) Quamobrem in numis illis, in quibus Circi icon & quadrigarũ, & celetum equorum cursus conspicitur, præcipuè ad
B Consualia exprimenda pertinere coniicio; quanquam ipso Circo sint antiquiora: scituq; dignum est Virgilium in præcitatis versibus ad sua tempora respexisse, cùm eos ludos Circenses appellauit: nam ante Tarquinij Prisci regnum, à quo Circus ijs edendis extructus fuit, iam inde à Romuli tempore Consuales dicebantur. Hosce ludos, certamen nimirum equestre, & curule Tarquinius Priscus opulentius instructiusque, vt refert Liuius, quam priores reges fecit. A Romulo enim ruraliter (vt Cassiodori verbo vtar) & tenuiter primò institutum, incomptum, & confusum ordinauit, & distinxit, additisque aliquot ludicris speciosius reddidit. Currus enim in bigas, trigas, & quadrigas ab equorum numero vocatas, primus distribuit: cursus equos in singulares, & desultorios diuisit, addiditque Græcorum more certamen gymnicum. Idque innuit Liuius, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugilesq; ex Hetruria maximè acciti.* Inuenio & in vetustis monumentis inter cætera ludicra Consualibus pastores inuerso, ac vibrato corpore cernuos salire solitos. Quamuis autem hisce Consualibus, alijsque insuper ludis, vt ostenderetur, equorum esset cursus; qui tamen Marti erant dicati, peculiariter equiria nuncupabantur. Sic enim legendum putem potius quam equitia, vt Alexander prænominatus habet. Præter ludos (inquit) Consuales Marti quoque in Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu equitia nuncupauit. M.
C Varro, *equiria* (inquit) *vocant, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* De eisdem Festus ita scribit: *Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.* Et alias rursus: *Martialis campus in Calio monte dicitur, quòd in eo equiria soleant fieri, si quando aqua Tyberis campum Martium occupasset.* Cuius loci permutationis meminit quoque Ouidius in Fastis, vt mox recitabimus: Hos ludos ter quotannis celebratos fuisse, idem testatur poeta, priores vigesimasexta Februarij, qui est III. Calend. Martij; alteros pridie Iduum Martij, qui est dies eiusdem mensis decimus quartus. Ait enim

Iamq; duæ restant noctes de mense secundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit equiria nomen
Quæ deus in campo prospicit ipse suo.
Sex vbi sustulerit, totidem quoq; deferet ortus,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;
Altera gramineo spectabis equiria campo
Quem Tyberis curuis in latus vrget aquis.
D *Qui tamen ejecta si fortè tenebitur vnda*
Calius accipiet pulueruleutus equos.

Et mox in quarto eorundem Fastorum ait XII. Cal. Maias fuisse edita equiria.

Feria post Hydras cùm lux erit orta remotas,
Carcere partitos Circus habebit equos.

id est diuersos & ordine dispositos. A magnis etiam ludis differunt Megalenses siue Megaliaci, siue Megaliaca: nam quemadmodum magni à magnis dijs, ita hi ludi ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος, id est à magna matre, nimirum deorum dicti sunt, quòd in eius honorem celebrarentur. Ex Phrygia enim, quo tempore Hannibal Italiam vastabat, adducta est, libris Sibylinis docentibus, hostem alienigenam, qui Italiæ bellum intulisset, pelli inde vincique posse, si matris Idææ Pessinunte numen Romam aduectum foret. Iunius Brutus dedicauit. Quidam pridie non. Septembris, alij Aprilis factos fuisse hos ludos aiunt. Tradit Scaliger, in ludis, quos edebant ædiles, non licuisse vti vel tuba, vel fistula, vel cantu, sed tibia tantum videriq; sibi funebres ab ipsis solis edi solitos, sicut &

Circenses

Consualium antiquitas

Lib. 1.

Lib. 2.

Circensium origo. Lib. 1.

Martiales ludi equiria dicti.

Equiria vnde dicta. Lib. 5. Lib. 11. Lib. 3. Fast.

Equiria quando celebrata.

Megalenses vnde dicti.

Lib 1. poet. cap. 28.

Circenses, & Apollinares. Megalenses verò edidisse quidem etiam, sed non solos. Præerant enim (inquit) prætores prætextati: vnde purpura Megalensis. Prætor candidam mappam mittebat in eum, qui aurigaret. Huius mappæ meminit Iuuenalis Satyra vndecima: E

Interea Megaliaca spectacula mappæ
Idæum solemne canunt.

Qui ludos ederent.

Duos autem magistratus, ædiles nempè, & prætores ludos dedisse certo certius quidem existit. De ædilibus Cicero septima in Verrem ita scribit. *Nunc sum designatus ædilis: scio mihi ludos sanctissimos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberæq; faciundos: mihi Floram matrem populo plebiq; Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate Ioui, Iunoni, Minervæq; esse faciendos, &c.* De prætore supra in mappæ mentione dictum est, quibus hoc ex Aelio Spartiano in historia Hadriani addite: *Prætor factus est sub Surabis, Seruiano iterum Cos. cùm festertium vicies ad ludos edendos à Traiano accepit.* Addite & hoc Marcellini, inclinantis imperij scriptoris: *Hic cùm magnificos prætor aderet ludos, & vberrimè largiretur, plebis inquiens tolerare tumultum, indigna multis donari &c.* Non puto tamen in solis Megaliacis à prætore mappam missã, sed & in alijs vehicularijs certaminibus: diuersaq; in editione ludorum ædilium, & prætorum fuisse munera, illos quæ ad ludos edendos essent necessaria procurasse; hos ipsis præfuisse, equos emisisse, victoresque denunciatos præmio affecisse: sed ne futilis omninò videatur hæc nostra coniectura, placet veterum eam authoritate breuiter roborare. Scribit itaque Plutarchus, Cæsarem in ædilitate sua vsum fuisse munificentia sumptuosa circa spectacula, atque conuiuia, atque ex eo factum fuisse apud plebem fauorabilem. Suetonius verò de ea liberalitate loquẽs scribit Cæsarem ædilem exornasse comitium, Capitolium & basilicas: nam & hoc erat officij ædilium, vt in ludorũ propositione forum, & comitium signis, ac tabulis pictis exornarent, vt Plinius, & Asconius Pedianus tradunt. Erat autem comitium locus in foro Romano, in quo etiam ludi edebantur. Cereris modò in honorem erecti ludi, ideoque Cereales dicti quamuis in Circo fierent, Circensibus tamen ijdem non erant, hi enim Neptuno erant dicati. Mentio fit horum à Tacito: *Tandem* (inquit) *statuere Circensium ludorum diem, qui Cereri celebrantur, quia Cæsar* (loquitur de Nerone) *raras egressu domoq; aut hortis clausis ad ludicra Circi ventitabat:* Et paulò post. *Vtq; Circensium Cerealium ludicrum pluribus equitum cursibus celebretur.* Celebrabantur vt est in veteri calendario pridiè idus Aprilis per dies octo, vt meminit Ouidius: F

Mappa in quibus ludis missa.

Ædilitũ, & prætorũ in ludis officium.

Comitium.

Cereales ludi.

Lib. 16.

Fast. 4.

Circus erit pompa celeber numeroq; deorum
Primaque ventosis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi non est opus indice causa
Sponte dea munus prameritumq; patet. G

Apollinares, & eorũ origo.

Lib. 15.

Producebatur enim in his ludis pompa cum deorum signis & ouo, & thensa, quæ cum procedebat, si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis cæremoniæ habebantur. Apollinares in honorem Apollinis celebrabantur ante diem prid. non. Iul. & septem diebus sequentibus, vt in Calendario Romano annotatum est, cui suffragatur Liuius, & is, qui Apollinis caput & celetem equum in denarijs suis cusit. L. Piso: Liuij verba sunt hæc: *Alterum senatus consulsum factum est, vt Xuiri sacra Græcorum ritu facerent ijsq; hostijs, Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ, boue fœmina aurata. Ludos prætor in Circo maximo cum facturus esset, edixit, vt populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. Hæc est origo ludorum Apollinarium, victoria, non valetudinis ergò (vt pleriq; rentur) votorum.* Ex hisce autem Liuij verbis, vti & ex his sequentibus (*Ludi Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno vt fierent, referente Calpurnio prætore, Senatus decreuit, vt in perpetuum vouerentur*) colligere possumus, Apollinares ludos cùm votiui primùm & incerti anno DXLI. instituti fuissent, annuos solemnesque & in perpetuum C. Calpurnio Pisone prætore vrbano, statos esse: ad cuius rei illustrandum monumentum denarios, in quibus ab vna parte Apollinis effigies, ab altera equus celes cum inscriptione L. PISO FRVGI, à L. & C. Pisonibus in familiæ honorem percussos fuisse credendum est. Græci hos ludos vocabant ἀπολλώνια, vt constat ex hoc Aristidis: προαγγέλλει μοι τὶς ἑορτὴν, ἐν ᾗ τὴν ἱπποδρομίαν Ῥωμαῖοι ποιοῦσι, id est, *aliquis mihi denunciat Apollonia esse, qua die Romani equorum cursum prabent.* In his, vti in veris Circensibus aurigæ certantes suis coloribus erant distincti, quod docemur ex Corippi hisce versibus, quibus mysticum huius certaminis sensum, manifesto declarat: H

Lib. 26.

Apollonia.

Lib. 1. Certaminũ sensus mysticus.

Solis honore noui, grati spectacula Circi
Antiqui sanxere patres, qui quatuor esse
Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quatuor anni,
In quorum specie, signis numerisq; modisq;

auriges

A *Aurigas totidem, totidem posuere colores.*

Annuum enim solis cursum, quadripartitamque temporum varietatem hoc spectaculo designari volunt, colore viridi ver, rubro æstatem, veneto autumnum, hyemem albo. Sed & Circus imaginem quandam & anni, & cæli præ se ferebat, & Solem ducem, & moderatorem cælestium orbium existimabant: super qua re carmen est veteris poëtæ à Bulingero restitutum:

Circus imago poli formam cui docta vetustas
Condidit & numeros limitis æthery,
Namque duodenos ostendunt ostia menses
Quaque meat cursim aureus astra inbar.

Septem spatia, quæ quadrigæ currebant, referebant (inquit Isidorus) ad cursum septem stellarum, quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium. Vetus autem poëta, haud scio an idem cum iam citato, duobus hisce versiculis & colorum, & equorum, & ipsam aurigæ significationem expressit: L. 18. c. 31.

Tempora cornipedes referant, elementa colores
B *Aurigæ vt Phœbus quatuor aptat equos.*

Diuersum verò omninò sensum mysticum hinc deprompsit D. Chrysostomus, mysticum nempè certantium quadrigarum spectaculum, in quo ciuium cælestium populus adest, iudex spiritualis sedet, rex spectat, victoriæ præmium cæleste positum est; & flagella tremendi iudicij prostant. *Vult (inquit) Deus te per se ipsum certare, ideo tibi dedit euangeliorum currum quatuor animalibus tractum, ad quem equi candidi adiugati sunt secundum Zachariam: tugales quidem lumen & immortalitas, extremi duo, iustitia & veritas, qui eunt post currum per gentem in terram Aquilonis, de quo Sapientia dicit, Ventus horridus Boreas. Asper quippe, & horribilis ventus est diabolus, in cuius curru atri equi, subinges sunt Orcus & mors, extremi autem & funales caligo, & pernities, quos oportet cum curru Christi componere, contraq; aurigare, quia sicut ille ait: Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium in ipso, & quidem nos oportet in huius vitæ procellis, vt in mari contra vim hostium rectis habenis tendere. Deduxerunt enim &c.* Cap. 6. Psal. 66. Porrò & equorum singularium cursus, necnon & desultorius sua habebant mysteria. Desultorius enim geminorum fratrum Castoris, & Pollucis cursum designabat: equites verò singulares ideò currere dicebant, quia, vt ait Isidorus, singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit, atque transit, alio tempore sequens alium, per vnam C tamen viam mortalitatis, videlicet ad propriam metam mortis. Sed redeo ad ludos. Fuere & alij, in quibus equi certabant, vt qui vocabantur Latini, aut feriæ Latinæ, aut feriæ Latinarum, vt Plinius loquitur, à Latinis, è quibus scilicet ad Romanos peruenerunt: vbi Consul Ioui Latiali solemne sacrum facturus, tales in monte Capitolino & vouebat, & faciebat ante quintum diem Cal. Maias, vt ostendit Liuius his verbis: *Roma Consules prætoresque vsque ante quintum diem Cal. Maias Latina tenuerunt. Eo die perpetuato, Sacro in monte, in suas quisque prouincias proficiscuntur.* Ante enim horum ludorum celebrationem in prouinciam ire non licebat. Celebrantur autem vt irritæ fierent prodigiorum minæ. Testis est idem Liuius: *Precibusque ab dys petitum, vt exitium ab vrbis tectis templisque ac Romanis mœnibus arcerent: Veiosque cum auerterent terrorem, si sacra renouata vtè, si procurata prodigia essent. Iam ludi Latinaque feriæ instauratæ erant.* Origi- *Equorum singularium cursus mysterium.* *Ludi Latini.* L. 37. c. 7. L. 5. dec. 5. Li. 5. dec. 1.

nem verò huius vel sacri, vel spectaculi refert Maro, cùm oratores ab Aenæa ad regem Latinum describit: Æneid. 7.

Iamque iter emensi, turres, ac tecta Latinorum
Arduacernebant iuuenes, muroſque subibant:
Ante vrbem pueri, & primæno flore iuuentus
D *Exercentur equis, domitantque in puluere currus,*
Aut acreis tendunt arcus: aut lenta lacertis
Spicula conorquent, cursuque ictuque lacessunt.

Quadrigarum autem hisce ferijs certamen fuisse disertissimis verbis ostendit Plinius præcitato loco. *De vsu eius (absynthij Pontici) conuenit dicere herba facillima, atque inter paucas vtilissima, præterea sacris populi Romani celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorq; absynthium bibit, credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Vuolfgangus Lazius in suis de Roman. repub. cõmentarijs, Belgis similes quosdam ludos eodem Maio mense extare scribit in singulis propè ciuitatibus: ad quamque (inquit) aliæ conueniunt pariter, & gigantes equis circumducunt: non quidem de tauro immolato carnem petunt, sed fistulis certatur inter ciuitates adeò vt iudicibus cõstitutis, cuius ciuitatis tibicinibus palma tribuitur, ea anno illo prærogatiuam habeat, ac primas in conuentu sedes. Hæc ille, sed quid similitudinis habeant cum ferijs Latinis, non video. Scaliger Tauricos ludos dijs inferis consecratos sub L. 10. c. 3. Lib. 1. post. ca. 33.

Tarquinio

Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses fuisse tradit: cognominis causam referri ad tau E
rinæ carnis esum; quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas (inquit) aiunt. In his ni-
hilo secius atque in Circensibus obisse cursu metas. Qui ludi ijdemnè cum Latinis, an diuersi es-
sent, nihil certi statuo: Templum Ioui Latiali in Albano monte primus dicitur Tarquinius ille
condidisse, & primus etiam nundinas Latinas instituisse illic celebrari: ad quos populi Latini, qui
fuerunt numero septem & quadraginta, conueniebant, alij agnos, alij carnes, alij lac, & simila
esculenta rustica adferentes. Postremò immolato tauro, quælibet ciuitas portione carnis accepta,
discedere solebat: Ludi verò seculares, si originem spectes, dijs inferis debebantur. Valesius
enim Diti patri Proserpinæq; eos ludos fecit, vt Valerius Maximus scribit, tribus continuis no-
ctibus, quia totidem eius filij periculo liberati essent, cùm aquam calidam ex eorum ara acceptam
potasset. Nomen eis à sæculo, hoc est centum annorum tempore, quo elapso magno ambitu in vr-
be celebrabantur: quo euentu & quinquennalia, & decennalia huic reip. appellati ludi fuere. Alij
verò, vt & Scaliger pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constitutos
fuisse volunt. Lazius etiam Herculeos ait fuisse vocatos ab Hercule, quoniam ei essent dicati. Vt-
cumque est, in hisce quoque ludis quadrigæ certabant: quod ex hisce Plinij verbis manifestum
est. *Claudij Cæsaris secularium ludorum Circensibus, excusso in carceribus auriga, albati equi palmam* F
occupauere, primatum obtinuere, oppositа effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissi-
mo aurigæ insistente, facientes. Tauricorum ludorum mentio est apud Varronem, vbi loquitur de
Circo Flaminio: *Circus Flaminius* (inquit) *dictus est, quòd ædificatus est circum Flaminium campum,*
& quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt. Falluntur quoque, qui Romanos vo-
catos ludos cum plebeijs eosdem faciunt, & à Consualibus, siue magnis ludis distinguunt. Roma-
nos enim cum Consualibus eosdem esse, non obscurè docet Cicero, cùm ludos antiquissimos (vt
modò recitabamus) qui fuere Consualia, primos Romanos nuncupari solitos scribit. Fuisse ve-
rò diuersos à plebeis clarissimè Liuius docet, dum ait: *Ludi Romani ter; plebeij septies instaurati.*
Curules erant ædiles Cneus, & Lucius Cornelij Lentuli: T. Claudius Asellus, & M. Iunius Pœnus, plebeij
ædiles fuerunt. Lazius arbitratur plebeios, siue populares ludos fuisse, quos omnibus ciuibus erat
licitum facere, institutos pro libertate plebis, post secessionem eius in montem Auentinum, atque
ita plebem patribus reconciliatam esse. Cæterùm an omnibus eos edere liceret, dubito: ab ædili-
bus plebis editos fuisse certum est, cùm Romani à curulibus ederentur: Liuius: *Ludi Romani & ple-*
bei eo anno (quo Tarentinorum legati pacem peterent) *in singulos dies instaurati sunt. Ædiles cu-*
rules fuere L. Cornelius Caudinus, & Seruius Sulpitius Galba: plebeij C. Seruilius, & Q. Cæcilius Me- G
tellus. Fuere autem hi ludi duorum generum, vel enim simpliciter dicebantur plebeij, vt iam o-
stendimus, vel plebeij cognomento toti. Meminit horum quoque idem Liuius: *Et ædilis plebis*
Q. Fuluius Flaccus duo signa aurata vno reo damnato (nam separatim accusauerant) posuit. Collega
eius A. Cæcilius, neminem condemnauit. Ludi Romani ter, plebeij quinquies toti instaurati sunt. Ro-
manos tamen similiter etiam totos dicebant. Author est idem Liuius: *Ludi Romani ter toti instau-*
rati ab ædilibus curulibus, Cn. Seruilio Capione, Ser. Cornelio Lentulo. Item ludi plebeij instaurati se-
mel toti ab ædilibus plebis, M. Pomponio Mathone, & Q. Manlio Thurino. Cur verò toti dicerentur,
apud neminem reperio. Si quis ita dici diceret, quod tunc in ijs non solùm equorum esset certa-
men, sed & alia etiam ludicra fierent, ego ei minimè reclamauerim, vt scilicet ijdem sint cum
ludis miscellaneis dictis: quos Gellius, & Suetonius miscellas, Apuleius miscellaneas nuncuparunt.
Hos eosdem ludos plebeios, etiam curules dictos fuisse Lazius putat, propterea quòd ab ædili-
bus plebis ederentur, hucque pertinere illud Herodiani: *Fecit & in suburbano templum maximum,*
ac magnificentissimum (loquitur de Antonio Heliogabalo) *in quo anno vertente deum suum adulta*
iã ætate deducebat: ludisq; curulibus & scenicis, epulisq; & pernigilijs populum à se oblectari arbitraba-
tur. Mihi verò ludi plebei non ab ædilibus plebis dicti videntur, sed quòd in ijs currus, siue qua- H
drigæ certarent. Certasse autem testis est Plinius de mirabili equorum ingenio agens. *Maius au-*
gurium (inquit) *apud priscos, plebeijs Circensibus excusso auriga, ita vt si staret in Capitolium cucur-*
risse equos, sedemq; ter lustrasse. Atque hinc etiam clarum est in Circo celebratos, id quod & Li-
uius docet: *Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Postumius Albinus faciebant,*
malus in Circo instabilis, in signum Potentiæ procidit, atq; id deiecit. Ea religione moti patres, & diem
vnum adijciendum ludorum celebritati decreuerunt, & signa duo pro vno reponenda, & nouum aura-
tum faciendum, & plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blæso, & M. Furio Lusco diem vnum. Ex qui-
bus etiam omnibus hosce plebeios ludos incertis anni temporibus editos fuisse constat. Qui ve-
rò ipsis Calendis Ianuarijs fiebant, solemnes fuisse puto; de quibus sic cecinit Sidonius Apolli-
naris;

Ianus fortè suas bifrons Kalendas — *Anni tempora circinante Phœbo*
Sumendas referebat ad curules: — *Mos est Cæsaribus die bis vno*

Priuatos

Ludi secu-
lares.

Quinquẽ-
nales.
Decẽnales.
Herculei.

Lib. 4. de
ling. Lat.

Ludi Ro-
mani.

Plebei qui,
& à quibus
editi.

Plebeij toti.
Li. 8 dec. 4.

Romani to-
ti.

Ludi Cura
les.
Li. 10. c. 4.
Li. 5. hist.
Aug.

Lib. 9.

Solẽnes lu-
di.

A *Primatos vocitant, parare ludos* *Tunc catus iuuenum sed au'icorum*
Eles simulcra torna campe *Exercent spatiantibus quadrigis.*

Celebrabantur præterea Circenses istiusmodi ludi cùm in natalitijs, tum in funeribus ipsorum Cæsarum: Suetonius de Tiberio: *Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix omnium bige adiectione honorari est passus.* Scribit & Iulius Capitolinus de Pertinacis filio: *Patris flamen est factus: Martiani sodales, qui Diui Marci sacra curabant, Helviani sunt dicti propter Helvium Pertinacem: Circenses & imperij natalis aditi, qui à Severo postea editi sunt.* Reperio & in adoptione tales equestres ludos à Cæsaribus editos. Vnde Spartianus in Adriano: *Adoptauit ergo Caesarem Commodum Verum, inuitis omnibus, cumq; Alium Verum Caesarem appellauit. Ob cuius adoptionem ludos Circenses dedit, & donativum populo ac militibus exposuit, quem praetura honoravit, &c.* Sunt etiam tales ludi aliquando dati in consulatu: vnde illud est Vopiscus in Aureliano: *Cui consulatum (inquit) obtulimus ob paupertatem, qua hic magnus est caeteris maior. Habes ad editionem Circensium aureos Antonianos trecentos, argenteos Philippeos minutulos trecenta millia, in aere H. S. quinquagies.* Sic quoque in publicis victorijs & triumphis Circenses celebrabantur, idq; non solum Syllæ temporibus, sed post etiam in declinante imperio. *Cum Sylla* (inquit Asconius in Oratione Ciceronis in C. Antonium) *post victoriam Circenses facere, ita vt honesti homines quadrigas agitarent fuit inter eos C.* B *Antonius.* Et paulo post: *In Sylla ludis, quos hic propter victoriam fecerat: quadrigas C. Antonium & alios quosdam nobiles homines agitasse. Praeterea Antonius redemptas habebat ab erario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem. fuit autem notissimus in Circo agitator Boculas.* Vopiscus similiter Aurelianum triumphum de Zenobia describens: *Sequentibus* (inquit) *diebus data sunt populo voluptatis ludorum scenicorum, ludorum Circensium, venationum, gladiatorum, naumachia.* Huc item pertinet, quod Trebellius Pollio scribit de Gallieno: *Sed Gallienus cognito, quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, ludibat & voluptati se dedidit. Ludos Circenses, ludosq; scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit, populumq; quasi victor talibus dabat ad festivitatem ac plausum vocavit.* Memorat verò etiam Iulius Capitolinus in Maximo, & Balbino, hos equestres ludos siue Circenses fuisse editos ab Imperatoribus & ducibus proficiscentibus ad bellum: ita enim scribit: *His gestis celebratissimi sacris, datis ludis scenicis, ludisq; Circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est, &c.* Inuenio olim etiam, vt nunc ferè fiunt, ob amorem factos & institutos in gratiam puellarum spectantium. Docet (inquam) hoc Romæ inuenta inscriptio hæc: *Quisquis lecturus accedis, cane si amas, at si non amas pensicula. Miser qui sine amore viuit, dulce exit nihil. Ast ego tam dulce anhelans me incautè perdidi, & amor fuit, equo dum aspectu formosissima Durmionia puella virguncula summa pulnori a placere cuperem, casu desiliens pos haesit strapia, tractus interij.* Postremò in funerum atque exequiarum celebritate equestres ludi editi sunt non à Romanis tantum, verùm etiam a Græcis. Fuereq; istiusmodi ludi duorum generum, velentum equis iunctis siue vehiculis, vel celetibus, quæ decursio vocabatur funebris. Horum funebrium ludorum origo longè antiquissima, quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante cum ad Patrocli rogum mactatinferias cum ludis. Describit & Q. Calaber Homeri simia aliud certamen in funere Achillis: Statius Papinianus in Archemori Euridices, & Lycurgi filioli dilectissimi. Silius Italicus in funere Scipionum, qui in Hispania perierunt. Cæterùm funebres istiludi ferè sunt vehicularij, quos quidem singulatim hic describere possim, sed ne plus nimio euadam prolixus, benevolos lectores, ad poëtas eos relegabo, maximè ad Statium, qui nulli in descriptione horum ludorum cedit. Erat verò etiam vtriq; populis celetum equorum in funeribus certamen. Apud Romanos funebris vocabatur decursio, vt suprà meminimus: apud Græcos quod huic nomini respondeat, nullum reperio: meminit tamen Homerus, pernicissimum Achillis insequentis, fugientisq; Hectoris cursum graphicè depingens his verbis: —— φεύγων, ὁ δ' ὀπιδεὺς διώκων D Καρπαλίμως. ἐπεὶ οὔ τις ἀρηΐων, οὐδὲ βοείων Ἀρνυσθην, ἀτε ποσσὶν ἀέθλια γίνεσθαι ἀνδρῶν, Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο. Ὡς δ' ὅτ' ἀέθλοφόροι περὶ τρίποδα μώνυχες ἵπποι Ῥίμφα μάλα τρωχῶσι, τὸ δὲ μέγα κεῖται ἄεθλον, Ἢ τρίπος, ἠὲ γυνή, ἀνδρὸς καταθνητοῖο, id est.

—— *Alter fugiens, alterq; à tergo prosequēs; Anteq; fortis fugiebat: prosequebatur verò ipsū multò fortior*
Celeriter: quoniam non vilissimam, neque tergus bouis
Certabant, qualia praemia pedibus sunt virorum,
Sed pro anima currebant Hectoris equorum domitoris,
Velut autem quando certatores ad metas vnunguli equi
Leuiter valdè currunt, & magnum propositum est praemium
Vel tripos, vel mulier, viri in honorem defuncti.

In funebri verò Romanorum decursione, non ad metam, sed ad rogum equi adigebantur, vt suprà etiam meminimus. Hanc decursionem f.. brem eleganter describit Herodianus, de consecra-

Natalitij ludi.

Lib. 44.
Lib. 6.
Theb.
Lib. 16.

Decursio funebris.
Ilias χ.

Decursio funebris.

tione Seueri Imp. agens: *Vbi verò ingens aromatum acervus aggestus est, ac locus omnis expletus, tum* E
circa ædificium illud adequitant, vniuersis equestris ordinis certa quadam lege, ac recursu motuque
Pyrrhico, numeroque in orbem decurrentibus. Huc pertinet illud Appiani, cùm Syllæ mortem de-
scribit: *Lecticam subiere potentiores ex Senatu omni, ædemque campo Martio intulere, quo in loco reges*
duntaxat humari consueuerant: Equites vniuersusque exercitus circa pyram cucurrit: Quomodo au-
tem circa regum concurrerent, ostendit Maro, dum canit:

Aeneid. 11

Iam pater Aeneas, iam curuo in litore Tarchon
Constituere pyras: huc corpora quisque suorum
More tulere patrum, subiectisque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine cælum.
Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos; ter mœstum funeris ignem
Lustrauere in equis, ululatusque ore dedere.
Spargitur & tellus lachrymis, sparguntur & arma:
It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.

Inuenio verò nonnunquam istiusmodi decursiones statas, siue solemnes fuisse. Sic enim Suetonius, F
vbi mortem Drusi describit, qui in Germania obierat: *Corpus eius per municipiorum & coloniarum*
primores, suscipientibus ordinis scribarum decurijs, ad vrbem deuectum, sepultumq; est in campo Martio.
Caterum exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem deinceps statis die quotannis milites
decurrerent. Ne verò decursio è manibus elabatur, erat, vt suprà indicauimus, etiam decursio mi-
litaris, eademq; duplex, vna militiæ quandam imaginem exhibens, cùm equites hinc inde arma-
ti concurrerent, equitandiq; peritiam coram ducibus suis ostentarent, altera ludicra, ideoque
ferè in Circo Circensibus immixta, quam à Troianis acceptam in Italiam prius intulit Aeneas, in-
deque Troia & Troianus ludus dicta. Celebrabatur in Circo à pueris maioribus, & minoribus tur-
matim congredientibus: quibus qui præsidebat, princeps iuuentutis dicebatur, atque ex nume-
ro filiorum primi nominis Senatorum Augustorum ve eligebantur, quemadmodum legitur a-
pud Tacitum, Tiberium Cæsarem viuente Augusto patre principem iuuentutis extitisse. Me-
minit huius ludicri Suetonius, & in Circo factum fuisse indicat, *Troiam lusit turma duplex maiorum*
minorumque puerorum. Venationes edidit per dies quinq;, ac nouissimè pugna diuisi in duas acies, quin-
genis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc inde commissis. Nam quo laxius dimicare-
tur, sublata meta, inque earum locum bina castra ex aduerso constituta erant. Idem de Augusti spe- G
ctaculis: *Sed & Troiæ ludum edidit frequentissimè magnorum minorumq; puerorum delectu, priscique de-*
coriq; moris existimans claræ stirpis indolem sic innotescere. Et rursus de Tiberio: *Præsedit & Actiacis*
ludis & Troianis Circensibus ductor turmæ puerorum maiorum. Iterum de Claudio: *Ac supra quadri-*
garum certamen, Troiæ lusum exhibuit. Hanc & Cor. Tacitus historiam repetit: *Sedente Claudio Cir-*
censibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiæ inirent, interq; eos Britannicus imperatore ge-
nitus, & L. Domitius adoptione mox imperium cognomentumq; Neronis ascitus, fauor plebis acrior in
Domitium loco præsagij acceptus est. Huc spectat & hoc Suetonij de eodem Nerone: *Tener adhuc,*
nec dum matura pueritia, Circensibus ludis Troiam constantissimè, fauorabiliterq; lusit. Dio de Agrip-
pa. *Quare cognita Pompeius, obseruato eo tempore, quo Apollinaribus ludis exhibendis Agrippa occupa-*
tus erat (erat enim tum gerens, ac præcipuus amicus Cæsaris splendidè omnia agebat, & Troiam
vocatum ludum per nobiles pueros magnificè exercebat) in Italiam transmisit. Idem de Augusto.
Posthac theatrum Marcelli Augustus dedicauit, ludisque eius rei gratia factis, Troiam inter alios patri-
tios pueros nepos Augusti Caius lusit, fera Africana DC. occisa. Et rursus agens de Caio dedicante
templum Augusti: *Vrsa* (inquit) *tum quoque CCCC. ac totidem alia fera Africana sunt interfectæ*
Patritij pueri Troiam luserunt: sex equis tractus est currus triumphalis, quo Caius vehebatur, nunquam
ante vsitatum. De origine & ceremonijs horum ludorum extat elegans Maronis carmen, quod H
minimè prætereundum est.

Lib. 11. *Lib. 48.* *Lib 54.* *Lib. 58.* *Aeneid. 5.*

Decursio solemnis, In Claudio

Decursio militaris.

Troia, sive Troianus ludus.

In Cæsare.

In Augusto

At pater Aeneas nondum certamine misso
Custodem ad sese, comitemq; impubis Iuli
Epitidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusq; instruxit equorum,
Ducat auo turmas, & sese ostendat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere Circo
Infusum populum & campos iubet esse patentes.
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis euntes

A *Trinacrie mirata fremit, Troiaq́; iuuentus*
Omnibus in morem tonsa coma pressa coronis
Cornea bina ferunt præfixo hastilia ferro.
Pars leues humero pharetras, & pectore summo
Flexilis obtorti per collum & circulus auri.
Tres equitum numero turmæ, terniq́; vagantur
Ductores: pueri bis seni quemq́; secuti,
Agmine partito fulgent, paribusq́; magistris
Vna acies iuuenum, ducit quam, paruus euantem.

Et subdit, cùm nomina authorum præstantium recenser.

Postquam omnem lati consessum, oculosq́; suorum
Lustrauere in equis, signum clamore paratis
Epitides longè dedit, insonuitq́; flagello.
Olli discurrere pares; atque agmine terni
Diducti soluere choris: rursusque vocati
B *Conuertere vias, infestaque tela tulere.*
Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
Aduersis spatijs, alternosque orbibus orbes
Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis:
Et nunc terga fugæ nudant, nunc spicula vertunt.

Et subijciens ad Romanos apostrophen:

Hunc morem cursus, atque hæc certamina primus
Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
Albani docuere suos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patriam seruauit honorem,
Troiaque nunc pueri, Troianum dicitur agmen.

Apparet autem non sine magno ludentium sumptu fuisse celebratum hoc ludicrum. Agrippa enim vt munificum sese vrbi præberet, pueros pretio ad ludendũ conduxit, vt Dio testatur his verbis: C *Agrippa anno sequenti vltro ædilis factus est, omniaque ædificia publica, omnes vias priuatis impendijs refecit, cloacas expurgauit, & per eas in Tyberim subuectus est. In Circo cum videret errare homines propter multitudinem metarum, delphinos & ouata opera posuit, quibus cursuum circuitiones & conuersiones ostenderentur, &c. Ludos autem, quos multos & omnis generis exhibuit tanta vsus est munificentia, vt pueros etiam, qui Troiam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum haberet faciendum.* Lib. 48. *Agrippæ munificentia.* Ex hoc eodem Dione discimus fuisse hunc lusum vel saltem simillimum etiam in funeribus, non in Circo, sed iuxta rogum editum: Sic enim scribit: *Drusila maritus fuit M. Lepidus, cum quo mutui stupri consuetudo erat Caio: sed rem quoque frater cum ea habebat: hanc mortuam maritus laudauit: publicam sepulturam frater tribuit, ac prætoriani milites cum suo tribuno, ac seorsim equester ordo seorsim patritij pueri Troia decursione circum tumulum eius obequitarunt.* Lib. 58. Apparet etiam non caruisse periculo hoc ludicrum. Author enim est Suetonius C. Nonium Asprenatum in eo quod ab Augusto editum est, lapsu debilitatum, ideoq; aureo torque donatum, eiq; insuper & posteris Torquati cognomen ferre concessum, mox tamen finem fecisse talia edendi, Asinio Pollione oratore grauiter inuidioseq; in curia questo Esernini nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. Alexander ab Alex. hunc ludum cum iuuenalibus eundem facit, quo loco de D ludis antiquis agit: In iuuenalibus (inquit) licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolescentes per lusus & lasciuiam admitterentur, plerumq, tamen anus & grandæuas natu matres, senesque ingraueſcente ætate ludis admissos comperimus. Lusus erat, quem ludebant turmæ puerorum primo ætatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde disposito agmine, in iustæ modum pugnæ cursitarent, speciemq; prælij, modò in occursum eundo, nunc à tergo & in gyrum occursando præberent; & campestrem incursionem facerent, speciemq; magnæ indolis & commendationem ineuntis adolescentiæ præ se ferrent. In his quoq; Pyrrhicam saltari accipimus, quæ integris vrbis moribus magno fauentium studio fiebat, quæ primum inuenta fertur in Creta, nõnulli à Laconibus, ad res bellicas facilè obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc si contrahẽdo, nunc in altũ exiliẽdo, nunc declinando, tela ac plagas vitarent, disciplinãq; ediscerent, quæ enoplia saltatio dicta est, quã Tranquillus Troiam nuncupauit, idq; à Romulo institutũ ferunt, vt cum armis saltarẽt milites, saltatione, quam bellicrepam dixit. Hęc ille, quibus quidẽ Troianum ludũ pulchrè delineat, sed aliquot diuersos spetie ludos inuicem implicat, decursionẽ funebrẽ videlicet, *Lib. 6. Ludi iuuenales.* *Saltatio enoplia.* *Bellicrepa.*

quæ fiebat ad rogũ motu pyrrhico, vt ex Herodiano dictum est, Ludum Troianum, qui quidem E
aliquando fiebat etiam ad rogũ, sed sine eo motu, vel si is quoq; motus aderat, differebãt tamen lu-
di, quòd in hoc pueri, in decursione funebri milites luderent: & ludos iuuenales, in quibus equorũ
vsũ fuisse non existimo, id quod anus admissæ in primis mihi persuadẽt. Scaliger votiuos hos facit,
Lib. 1. poe. cap. 29. & sic quam breuissimè de ijs scribit: *Neq; solum huiusmodi votis amissa valetudinis habita ratio: verum etiã præuenta morborũ causa. Quippe iuuenes castè pudiceq; sub moderatorum custodia cum haberentur; datum est eis petentibus, vt per lusum, ac iocum liceret animum recreare. Postea nati grandiores admissi, etiam vtriusq; sexus. Manst tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum est, quod aiunt, eosdem hosce fuisse cum ijs, quos Troiam superius appellabamus.* Hactenus ille. Fuisse autem hosce Iuuenales ludos pyrrhicę saltationis speciem conijcio: sed saltatio pyrrhica du-
Saltatio pyrrhica. plex est: vna armatorum, enoplia dicta (& hæc rursus duplex, vna equitum, peditum altera:) in-
ermium altera, quam conijcio eandem cum ludis Iuuenalibus, in ijs enim virgines implicando
Lib. 10. Asini. se & conuoluendo saltabant: quam saltationẽ Apuleius ita affabre delineat his verbis: *Nam puellis puellæq; florenti virentes ætatula, forma conspicui, veste nitidi, incessu gestuosi, Græcanipam saltantes Pyrrhicam, dispositis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotarum flexuosi, nunc in obliquam seriem connexi: & in quadratum patorem cuneati, & in cateruæ dissidium* F
separati. Supra quem locum Apulei, extant hæc Beroaldi verba: Eleganter exprimitur forma
Pyrrhicæ saltationis, quæ modò orbiculata rotunditate circumagitur, modò obliqua serie per manus connectitur, modò ad effigiem cunei figuratur. Delineat verò saltationem bellicam Plato:
Saltatio bellica. *Motus Pyrrhicus (inquit) imitatur flexus corporum, quibus tela plagaq; vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum, humiq; se contrahendo, contrarios item gestus imitatur, quibus scilicet contra alios quicquam infertur, sagittando, iaculando, feriendo.* Hanc pyrrhicam saltationem, Aelius
Lib. 7. de legib. Spartianus, pyrrhicam militarem vocat: *Militares Pyrrhicas (inquit) populo frequenter exhibui.*
In Adriano lib. 16. Fiebat saltatio ad fistulæ sonum, vt discimus ex hoc Amiani. *Cum exercere præludia disciplina castrensis philosophus cogeretur, vt princeps artemq; modulatus incedendi per Pyrrhicam, concinnentibus disceret fistulis.* Solinus hanc equestrem sic militarem saltationem antiquissimam facit, indeque ex equis pugnare inuentum esse ait: Verba eius hæc sunt: *Pyrrhico repertore equestres turmas, certa primum docuit lascivas vertigines implicare, ex qua disciplina bellica rei vsus datus.* Lazius verò etiam conijcit à Troianis originem accepisse, & in Troianam sobolem diffusum ab equo illo fatali, qui publica lætitia, puellorumq; & puellarum modulatione in vrbem acceptus est, vt canit diuinus poeta: ——*Scandit fatalis machina muros* G

Fata armis: circum pueri, innuptaque puella
Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.

Atque hoc fortassis Alexandro impoluit, vt eundem hunc ludum cum Troiano faceret: eoq; magis, cùm & Seruius Pyrrhicam vulgo dictam eundem ludum cum Troia esse dicat. Idem Lazius, quemadmodum Maro ab Ascanio & Albanis hunc Troianum ludum (vt suprà ostensum est) ad Romanos venisse testatur: ita vel a Romanis, vel antiquiori origine à Troianis ad Germanos defluxisse tradit: quos (inquit) Troianorum non minus sobolem esse quàm Romanos in Decadibus nostris, gentium migrationum docuimus abundè. Sic & hodiè apud suos, eundemq; in morem certari in hastiludijs, quos (inquit) torniamenta corrupta voce, hoc est, Troiamenta dici-
Torneamẽta vnde dicta. mus. Quippe & hodie ductores suos in his agmina habent, vsurpanturq; communi lætitia, vt victoria, nuptijs, aduentuq; principum. In hoc tamen hæc suorum torniamenta, à veteri Troiano ludicro differre, quod non solum pueri, sed viri in ludo certent, neque aperto capite coronatoq; sed casside tecto pugnam ineant. Franciscus Lodius in pandectis suis triumphalibus hos equestres ludos in Germania ab Henrico primo Imp. institutos fuisse asserit, vt ea ratione generosa iuuentus ad bella præpararetur, vt in chronico (inquit) Saxoniæ legitur. Alijs placet torneamenti nomenclaturam à torme, vel tormos Græcis vocibus deducere, quibus & ego libentissimè subscribe- H
rem, si certum esset, quod τόρμη, vt Varrinus & Hesychius exponunt, Græcis esset, εὐθὺς δρόμος, id est cursus rectus, qualis nimirum est torneamentum: cæterum cum ab eisdem ἱππικὸν τόρμον exponatur ὁ καμπτήρ, & Suidæ quoq; τορμὴ sit νεῦσα & καμπτήρ, nihil cum illis ausim definire, eòq; magis cùm torma etiam sit plemma rotæ; vnde potius conijcio ad vehicularium cursum hoc nomen pertinere, in quo ad nyssam siue metam curritur: Pausanias eruditè verbum inde concinnauit, ἐκτορμῶν, quo significatur (inquit Cælius) excursus, præter id, quod deceat, quod Varinus dixit, τὸ ἐκ τῆ καθηκοντος δρομε πορρω ἀχθαιτεν, id est constitutum cursum egredi, extra metas excurrere. Haud vetat tamen, quo minus & nos qui nostris hastiludijs præsunt, campi magistros vulgò dictos etiam tormarches cum Cretensibus dicamus. Eruditam quoque etymologiam torneamenti adducit Gesnerus, quæ profectò non displicet παρὰ τὸ ταραττίζειν, quo vocabulo equitationem armatam & pugnæ similem exercere significatur, vt Eustathius annotauit in Dionysium, vbi de Tarentinis loquitur, quibus aliquando familiaris fuit equitatio in armis.

A armis, ἡ ἱππικὴ ἱππασία. Sed quid si à nobis Italis profectum eam vocem dicamus? Tornare enim, seu ritornare dicimus, quod Latini redire: pugna autem hæc iteratis fit vicibus, vbi enim decurrere, mox rursus decurrunt, vociferante populo, tornano, id est, iterant, redeunt ad pugnam: quæ tamen nobis gioſtra nuncupatur, quam vocem in Græcia corruperunt, & cintzuſtram nuncuparunt, vt docemur à Gregora hiſtorico, qui de Andronico Imp. ſic ſcribit: *Andronicus Imp. nato filio Ioanne, duo certamina celebrauit, Olympicorum imitatione, quorum alterum duelli ſpeciem pra ſe ferens Cinizuſtra dicitur. Diuiduntur ſecundum tribus, municipia, curias: deinde vtraque pars armatur, ſinguli contra ſingulos qui volunt, & ab omni parte armis teguntur. Mox vtrique haſtis veruto præfixo acceptis, impetu concurrunt, & alij alios fortiter vrgent: qui equo alium deiecerit, corolla ornatur. Alterum certamen Torne appellatum ſic ſe habet: Diuiduntur, & hic ſecundum tribus, municipia, & curias, & ſimul omnes armantur: deinde duobus principibus fortè delectis, inter ſe concurrunt. Poſt certaminis huius finem vtraque pars ducem ſuum ſecuta, atque inter cæteros eorum imperator etiam ſubditi ordinem non deſerens, cum honorifica pompa, & ordine in ſuum diuerſorium deducunt: vbi ille cuiſ, vini craterem propinans, & dexteram porrigens, domum redire iubet.* Hactenus ille. Noſtrorum equeſtrium ludorum, ſiue haſtiludiorum duplex eſt genus, vnum

B quod ſimpliciter gioſtram vocant, alterum cognomento à campo aperto, differentia quòd in hoc equites certantes nullo repagulo, vt fit in gioſtra ſimpliciter dicta, ſeparentur. In hoc equi, niſi peritè regantur, inuicem poſſunt offendere, in illo minimè: quare & frequentior eius vſus eſt. Equites in vtroque ludo non capite tantùm, ſed integro inſuper aduerſo corpore armantur, & equus quoque armatam habet frontem, vt & ipſe tutus ab iniuria eſſe queat; nam licet lanceæ, quibus concurritur, obtuſam habeant aciem, & ex fragili parentur materie, nihilominus nonnulli ita ludentes infeliciter cecidere, quod negligenter obturaſſent caſſidem. Celebrantur quotannis, in ipſis potiſſimùm Bacchanalibus, ſæpenumerò animi gratia, inuitantibus ſe inuicem adoleſcentibus patritijs; ſemel autem propoſito præmio, quod ferè pretioſus ſolet eſſe gladius, nunc aureus torques, à generoſo ac magnanimo viro D. Iulio Franchino, olim equitum prætorianorum Gregorij XIII. præfecto, legato delictus. Haſtæ à præfecto magiſtratus obſignantur, ne vel longitudo vel materies fraudi ſit aduerſario. Habemus & ludum alium, qui, & ipſe in Bacchanalibus luditur, in quo equites ſingulatim certant, in ligneam quandam ſtatuam, tanquam in aduerſarium equitem, ſimiliter haſtam impellentes. Victori in hoc ludo lances argenteæ duo cedunt. Victor autem in vtroque hoc haſtiludio fit, qui plura vulneris ſigna intulit. Qui vulnerat frontem, ter

C vulneraſſe dicitur, qui infra oculos, bis, qui paullò adhuc inferius, ſemel. Concurritur autem aliquando ter, aliquando quater. Fruſtra vulnerat, cuius non rumpitur telum. Qui excidit equo, ſi iuditio præſidum certaminis, penes equitem culpa eſt, ceu imperitus, victoriæque incompos reijcitur, ſi verò equus fortuitò eum excuſſerit, mox rurſus ad certamen admittitur. Qui equum aduerſarij ſui vulnerat, binas imperitiæ ſuæ notas luit, ſi vulnus fuerit leue, ſin graue, tenetur ad ſolutionem. Quod modò apud nos certamen ab equitibus præbetur aperto campo, id procul omni dubio à iuuentute Romana, cùm in campo Martio ſeſe ad bellum exercerent, defluxit. Impenio autem Romanis nominari arma campeſtria. Etenim Plutarchus ſcribit Marium iam ſenem, vt adhuc bello Perſico idoneus videretur, cum ipſis iuuenibus in armis campeſtribus ſe exercuiſſe præter decorem, & irritum fuiſſe. Meminit & Horatius, dum canit:

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis.

Dicebantur autem arma cãpeſtria, propter campi Martij pulchritudinem, & ſitũ, quod in eo, quàm in alijs locis commodiùs ſeſe armati iuuenes exercere poſſint, vt oſtendi: his verbis Strabo: *Maximam partem ornamentorum vrbis habet campus Martius propter locorum naturam amœnitatem, artis & ſolertiæ exornationes admittens: campi enim admirabilis magnitudo, & eruules pariter curſus & a-*

D *lia equeſtria certamina expedita ſuppeditat, nec minus tam multis pilam, circulum, paleſtram exercitatione tractantibus.* Non ergò in hoc Martio campo equi agebantur tantummodo in gyrum, vt ferè fit tùm ab equiſonibus, tùm ab equitare diſcentibus, ſed etiam bellandi ex equis ratio inſtituebatur. Præter omnia quæ recenſuimus ludicra, aliud inuenit Caligula, ante ſua tempora nunquam excogitatum, de quo ſic Suetonius: *Nouum præterea atq; inauditum genus ſpectaculi excogitauit, Nam Baiarum medium interuallum, & Puteolanę molis triũ millium & ſexcentorum ferè paſſuum ponte coniunxit, contractis vndiq; oneratis nauibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, ſuperinieclo; aggere terreno ac directo in Appia via formam. Per hunc pontem vltro citroq; commeauit biduo continenti. Primo die phalerato equo, inſigniſq; quercea corona & ſecuri & cetra & gladio, aureaq; chlamyde. Poſtridie quadrigario habitu, curriculoq; biiugi famoſorum equorum præ ſe ferens Darium puerum ex Partborum obſidibus, comitante prætorianorum agmine, & in eſſedis coborte amicorum.* Omnium pulcherrima Gothorum equiria, quæ ſupra glaciem celebrari Olaus Magnus his verbis teſtatur: Olim apud veteres Gothos mos erat brumali tempore ad finem

Haſtiludia Bononiẽſiũ.

Arma cãpeſtria.

Ludicrum à Caligula inuentum.

Li. 1. c. 11. Equiria ſu praglaciẽ.

mensis Decembris (dum niuibus & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie constringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda publica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet: die vigesima sexta Decemb. supra stagna ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio ac gloria in agilioribus equis certaturi congrediuntur. Terminus verò seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor aut sex miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ seu modij annonæ seminandæ, & noua vestimenta apponuntur, & denique vt equus metam non attingens, victori cedat. Verum hæc spectacula nulli frequentius in toto Septentrione super glaciem, quam apud Ostrogothos & Vestrogothos committuntur. Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitijs ad multa millia in electissimis herbis naturaliter conuenientibus equis enutriendis licet valdè spatiosis & dispersis campis, & non in vno prato. Hactenus Olaus. Iam verò Romæ non semel equorum certaminibus alia etiam spectacula immiscebantur, & peregrina in primis animantia aliquando populo ibi spectanda exhibebantur, vt rhinoceros, quem primus spectandum præbuit Pompeius, tigres, leones, leopardi, hyenæ, alces, camelopardales, hippopotami, onagri, equi feri. Fiebat etiam vt istiusmodi insolitorum animantium venationes in Circo ederent, & occidenda darent, ad quod genus spectaculorum referendum hoc Claudiani:

Animalia peregrina spectanda data Romæ. Paneg. 4.

Nec solis his cursus equis assueta quadrigis,
Cingunt arua tigres, subitèq; aspectus arena
Diffundit Libycos alienâ valle cruores.

Scribit Suetonius in Augusto capite de spectaculis: *In Circo aurigas curserosq; & confectores ferarum & nonnunquam ex nobilissima iuuentute produxit.* Appellabantur autem confectores à bestijs, quas cogebantur conficere, bestiarij. Sed obiter notandum, quod quemadmodum in Circensibus dabantur feræ, ita etiam scenicis ludi erant ostentionales dicti, qui nisi matutino tempore edabantur, cùm Circenses meridie darentur. Ad quod alluſit Suetonius de Claudio: *bestiarijs, meridianisq; adeo delectabatur, vt a prima luce ad spectaculum descenderet*: & sic intelligitur hoc Martialis:

Bestiarij qui. Ludi ostentionales.

Matutinarum non vltima præda ferarum.

Huiusmodi porrò productionum bestiarum in spectaculum, subinde meminere procedentis imperij authores. Capitolinus de Gordiano: *Feras Libycas vno die centum exhibuit, vrsos vno die mille. Extat sylua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius & patris eius & proaui fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta oues fera centum, alces decem tauri Cypriaci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices ducenti, dama totidem. Hæc omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Fuerunt* (inquit idem Capitolinus) *sub Gordiano Roma elephanti triginta & duo; quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem, alces decem, tigres decem, Leones mansueti sexaginta, leopardi mansueti triginta, belbi, id est, hyena decem, hippopotamus, & rhinoceros vnus, archoleontes decem, camelopardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiusmodi animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit.* Huc pertinet & ille Fl. Vopisci locus, qui in Probi historia legitur: *Venationem in Circo amplissimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale: Arbores validæ per milites radicibus vnisæ connexis latè longeq; trabibus affixæ sunt, terra deinde superiecta, totusq; Circus ad sylua compositus speciem, gratia noui viroris effrondauit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerui, mille apri, mille dama, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri. Immissi deinde populares, rapuit quisq; quod voluit. Addidit alia die in amphiteatro vna missione centum subatos Leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes contisicijs interempti sunt, non magnum præbentes spectaculum cum occidebantur: neq; enim bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egredientibus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant sagittis. Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum Leæna, & vrsi simul ducenti, quarum omnium ferarum magnum magis constat fuisse spectaculum quam gratum.* Atque hæc de ludis.

DE

A

DE ASINO. Cap. II.

IVISVM nobis vel solo nomine animal est asinus, vtilissimum aliàs, & penè dixerim, non minus equo necessarium. Hic quidem pulchrior, robustior, velocior, ingenij acumine, magnanimitate, alijsque laudatissimis animi dotibus celeberrimus: hic contrà aspectu turpis viribus corporis multo inferior, animi infamis, tardus, piger, stupidus, stolidus, pusillanimis ab omnibus depingitur, depingeturque à nobis, qui tamen de vtilitate eiusdem dicemus plurima, plurima de laboris, famis, verberumque patientia, de ingenio ac docilitate admirabilia, & à nemine memoriæ prodita, vt non defuerunt Hen. Cornelio Agrippæ argumenta encomium asini conscribendi, id quod præstitit in postrema parte libri de vanitate scientiarum: minusque miremur prælatos fuisse aliquando hominibus asinos: constat enim asinum aliando venditum tanti quanti quadringenti homines venditi fuere. Asinum emptum quadringentis numeris à Q. Axio B senatore memorat M. Varro, cum tamen in excidio Hierosolymitano, & sub Mauritio Imperatore homines singuli ad singulos nummos subhastati perhibeantur, & certè sub Redagasio Goti singulis aureis publicati sunt: vt Orosius memorat. Meminit huius emptionis etiam Plinius ex eodem Varrone, & *haud scio* (inquit) *an omnium pretio animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maximè progeneratione*. Iamque illud in primis miraculum auget, penè sterile hoc animal cùm sit, modicæque saltem fœcunditatis, incredibili tamen lucro dominis fuisse memoratur. Compertam enim tradunt esse asinam, quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: quandoquidem in Celtiberia visum est singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, vt apud eundem Plinium legimus: quamobrem vitio neutiquam vertemus Heliogabalo, perditissimo alioqui imperatori, quòd asinos tamquam magnifica dona populo Romano distribueret.

Asinus cũ equo comparatus.

Asini encomium.

Pretium.

Li. 7. c. 37.

Li. 8. c. 43.

Lucrũ ex asino.

ÆQVIVOCA. SYNONIMA.

C

Etymologia.

PVLCHERRIMAM asini etymologiam commentus est Bartholomæus cognomento Anglicus, ab à quod est sine, & sinos quod (inquit) est sensus, quasi animal sine sensu. Isidorus verò asinum, & asellum dictum profitetur à sedendo quasi assedum, hocque nomen quod equis magis conueniebat, ideo hoc animal sumpsisse, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperint. Græci ὄνον dicunt παρὰ τὸ ὀνῆσαι, quòd nostra opera iuuet, quasi iumentum, nisi dicamus à liuido colore sic vocari, à quo ὄνυξ & ὀνίσχος ijdem quoque vocant, & aselos Latini, multipedas illas, quas sub vasis, & in aquosis humidisque locis stabulantes, à totius corporis specie porculos nostra ætas, & gens nuncupat. Sed & aselo pisci ab eodem colore nomen esse arbitrantur. Cur verò Hippocrati instrumentum quoddam Chirurgicum, luxatorum curationi accommodum, ὀνίσκος dicatur, & ὄνος, alia puto ratio est, Aelius Dionysius ὀνίειν verbum apud Thucididem exponit mouere, & circumagere, & apud eundem Hippocratem ὀνίσθαι est τὸ ἐξ ὄνων ὑπεστροφῆς τείνειν. Sunt enim ὄνοι funes ductarij ex cannabe, stuppa D aut lino, niminum ad machinas velergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Galenus ὄνυς illic vocari scribit τὺς ἄξονας & ὀνίσκους τὺς μίκρους ἄξονας forma diminutiua. Alicubi etiam apud eundem Hippocratem ὄνυ περιαγωγή, axis versario in firmissimo machinamento ponitur: vbietiam ὄνυς, & ὀνίσκους exponit Galenus, sicuti & hic, ὅστι ἀπὸ τροχιλίης τὰ χαλαίμενα ὀνῆται σφᾶλα, ἢ ἀπὸ ὄνυ, si à trochlea vel ab axe funes laxentur. Est itaque ei ὄνος axis, ex quo funis demittitur ad concussionem. Exponitur & ab Erotiano apud eundem ὄνος ὁ ἄξων, axis, ἴσως διὰ τὸ κυκλικὸν τῆς κινήσεως, fortè ob commotionem in orbem. Ἐπίνητρον Græcis est id, supra quod fila è colo deducta glomerantur, siue id sit fusus, siue girgillus, sic voco fusum illum, cui ceu axi fila in rotula (molinellam dicimus) colliguntur, Pollux quoque ὄνον vocari scribit: sed & alia tractorij generis machina, quam Latini suculam dicunt, similiter vocari potest: constat ex tereti ligno duobus aut pluribus vectibus trecto, vtrimque æquè extantibus longitudine, quæ dum versantur, funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli teste Budæo turnum vocant. Istiusmodi machina vietores, id est cuparij vina ex hypogæis subuehunt, vel in ea demittunt. Gesnerus interpretatur

Instrumẽtũ chirurgicum.

Ονος.

Epinetrũ. Lib. 7.

Sucula.

pretatur Germanicè ein haſpel, quo nomine Belgæ intelligunt diuerſiſſimum quidem muliebre E
inſtrumentum, ſed quo tamen fila ſua ex fuſo recolligunt. A Germanica ea voce detorta eſt naſpa
Arganus. noſtris vſitatum mulierculis inſtrumentum ſuculæ non abſimile. Eſt & ergata machina tractoria,
ſed hoc à ſucula differens, quòd axis eſt rectus. Vectibus etiam vt ſucula verſatur, non id quidem
brachiorum ductu, ſed obnitentibus & ambientibus vectiarijs. Gulielmus Philander Italis argā-
num vocari ſcribit. Eſt præterea ὄνος eodem Polluce teſte vnitas in cubis, vel teſſeris (vt canis
Midas. in talis) quæ etiam cubus dicebatur eodem nomine, quo integra ipſa teſſera: & eo ſenſu creditur
accipi in prouerbio, ἢ τρεῖς ἓξ, ἢ τρεῖς κυβοι, hoc eſt, *vel maxima, vel minima ſumma*. Miretur
autem non immeritò aliquis per iocum in iſdem Midam, cui auriculæ aſininæ, ſelicitſſimum fuiſ-
ſe iactum, cùm ὄνος, ſiue aſinus ipſe fuerit infelicitſſimus. Eſt & vaſis genus ὄνος Ariſtotelicis inter
Mola infe- exempla homonymiæ. Quærendum an ſic à figura dictum, vt orcham volunt à bellua marina. Ad
rior. hæc ὀνίσχος Varino, ſerra eſt fabrilis. Apud Pollucem inter alia ſignificata ὄνος, etiam legimus in-
Lib. 1. de ferioremdici molam à rarditate ceſſatione ve, quæ aſino propria eſt, appellatam. In qua ſignifica-
exped. Cyri. tione vſurpauit quoque alicubi Xenophon, populos quoſdam memorans, qui non alia victitant
induſtria, vel arte, quàm fodiendis τοῖς ὄνοις, hoc eſt lapidibus ijs, qui ad ὄνους fabricandos idonei
ſunt. Et in ſacris noſtrorum literis, vbi vulgata interpretatio habet, opus eſſe, vt mola aſinaria F
Cap. 22. ſuſpendatur à collo, ὄνος tantùm apud Græcos legi Pierius Valerianus ait. Apud Matthæum ta-
men, vbi dicitur: *Qui offenderit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, præſtiterit ei ſuſpendi mo-*
lam aſinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris: Græcè eſt μυλος ὀνικός, id eſt mola a-
ſinaria, ſed idem eſt, & Latini aſinum eundem lapidem dicunt, vt ex Catullo diſcimus, cùm ſuper
Aemilio quodam impuriſſimo dicit,

Et non piſtrino traditur, atque aſino?

vbi quidam erudituli legunt atque aſinus, qui & ipſe molam piſtrinumque circumagit. Reperitur
Axilla aſi- verò etiam aſella pro parte corporis, ala ſcilicet aut axilla, vnde illud in ſacris: Abſcondit piger
na dicta. manum ſub aſella: ſic à qualo quaſillum dicimus. Sunt denique aſini (ὄνοι) dictæ duæ ſtellæ in
Prouerb. 19 ſigno cancri paruæ, vnde Plinius aſellos vocat. Nubecula inter eas exiguum ſpatium obtinet,
& 26. quod præſepe vocatur. De ijs plura in fabuloſis. Nunc ſi quæ ſunt alia ſynonima, proſequemur.
Lib. 8. Vt ab aſina aſella, ab aſino aſellus diminutiua ſunt apud Latinos, ita ab ὄνος, ὀνάριον, ὀνίδιον, &
Stellæ aſi- ὀνίσχος apud Græcos. Cyrenenſes aſinum βρικόν vocitant, vt Heſychius teſtatur, & alias barba-
ni. rum etiam exponit: apparet autem ab improbitate ſic vocari. Sunt enim eidem βρικοί quoque
Βρικοί. πονηροί, id eſt, mali aut improbi, vt hinc fortaſſis nos vulgò bricones dicamus ſummæ improbi- G
tatis homines, qui vſum vxorum ſuarum ſponte, voluntarièq; alijs concedunt, quamuis capros,
quorum illud proprium eſſe fertur. briccos ſiue bricones vulgò nuncupemus. Βύπαλον Suidas
Βύπαλος. interpretatur ὀνόν, in hoc loco Ariſtophanis: εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους Τύτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν
ὥσπερ βυπαλος, φαὶν ἂν οὐκ ἰλιγγιᾷ. Cui loco ſubiungit, & hunc Hipponactis, λάβοιτο με τοιμά-
τιον, κοὐχὶ βυπάλου ἢ ὀφθαλμοῦ. Poſſis bouis modo ſtupidum etiam interpretari, vt βάρβαρον:
aliàs βύπαλος ſignificare videtur magnum luctatorem; quamuis Heſychius βύπαλον generaliùs
exponat μέγα, id eſt, magnum. Βρωμιὴς id eſt ruditor, pro aſino quidem ſimpliciter vſurpatur
à Nicandro, ſed epitheton potius, quàm ſynonimum eſt: ſicut & μεγάμυκος à nimia vocis ab-
ſurditate, quaſi grande rudens. Qui equas ſuxerint, hippothelas vocari in equi hiſtoria dictum
eſt. Γραθώνη eidem Heſychio eſt σαπρὰ γραῦς, vetula emarcida; ſed addit à quibuſdam expo-
ni πελαμὰν ὄνον, id eſt vetulam aſinam. Κανθὶς Heſychio eſt ὀνίσκη id eſt, aſella, & ὄνος. Κάνθων
Canthos. verò Suidæ, & Euſtathio aſinus: ſic Anthologiæ epigram. Νῦν Λιβυκὰς κάνθωνας ὀχεύμενος, εἶτ' ἀπομείλων; Et rurſus. Ἦ ἄρα καὶ κάνθωνι τύχη χαλεπή τε καὶ ἰσθλή. vbi tamen per κάνθωνας videntur generaliter ſignificari iumenta, vt dicat iumenta non minus obnoxia eſſe fortunæ
ſecundæ, & aduerſæ quàm homines. Hinc cantharo ſcarabæo nomen, qui ex aſini fimo ſobolem H
ſibi parat: Hermolaus Canthones vocari ait à clitellis, quas (inquit) canthelia vocant: ſed &
κανθήλιον ὄνον, & κανθήλιον ſine adiectione aſinum prægrandem exponunt, & ſimpliciter aſinum.
7. de exped. Suidas poſtquam dixiſſet κανθήλιον eſſe ὄνον μέγαν, id eſt, aſinum magnum, adducit hunc lo-
cum Xenophontis, vbi de Phœnicibus loquitur, οἱ δὴ πιεζόμενοι ἀπὸ βάρους ἄνω κυρτωθῆ ταῖς ὥσ-
περ ὄνοι κανθήλιοι. Malè autem, & à Scholiaſte Ariſtophanis affertur in Veſpis, exponendo κα-
θήλιοις à nominatiuo κανθήλια, quæ ſunt clitellæ, qui etiam error in vulgatis lexicis retinetur, in
quibus tamen annotatur, κανθήλια etiam eſſe onera aſinorum. Locus Ariſtophanis eſt: Μὰ τὸν
Δί' οὐ δῆτ' ἀλλ' ἀποδόσθαι βόλομαι Τὸν ὄνον ἀγαν ἀτοῖσι τοῖς κανθηλίοις. Dici verò κανθήλιον ſi-
ne additione aſinum manifeſtò liquet ex hoc Luciani οὐδὲ δεῖ τινος ἀποδυσοντος τὼ λεοντῆ, ὡς φανερὸς γένοιο κανθήλιος ὤν. Κίλλα aſina eſt, & talus quoque; Κίλλος teſte Heſychio ὄνος
Cilla. τέττιξ πρωϊνος à Cyprijs dicitur, id eſt cicada matura. Sed & κίλλος eidem eſt εἶδος τριχώματος
φαιοῦ, & Pollux ait κίλλιον ἱππίου χρῶμα eſſe: Doribuſque κίλλον vocari τὸν ὄνον, indicans κίλ-

λιον

A λιον χρῶμα dici τὸ φαίον, fuſcum ab aſini, colore, qui talis eſt. Κλητῆρες vocantur miniſtri publici, quorum munus eſt, homines vocare ad iudicia, item teſtes qui citantur: Ariſtophanes verò alicubi in Veſpis his verbis: Ὡς ἐμοὶ ἐνδαλλίζει Ὁμοίοτατος κλητῆρος ὄναι πωλίῳ, κλητῆρος dixit παρ' ὑπόνοιαν ἀντὶ τοῦ ὄνου ἢ ἡμίονου. Et alibi in eadem comœdia: Ἔοικας ᾧ πρεσβῦτα ποικίλῳ τρυγὶ Κλητῆρί τ' εἰς ἀχυρῶνας ἀποδιδράσκοντι, κλητῆρι, dixit pro aſino. Eſt autem ſcomma in ſenem φιλοδίκαστον. Καθύλης Varinus, vt citat Geſnerus, aſinos interpretatur. ita & Heſychius: quę vox ad καυθύλιος videtur accedere. Λίπαργος ab interprete Nicandri exponitur ὄρος παρὰ τὸ τὰν λαγόνα ἔχειν λευκὴν. Euſtathio verò λίπαργος eſt bos λαπάρας habens λευκάς, ſiue albas. Vterque puto ilia intelligit, ſiue lateris cauitatem laxiorem, quæ in hiſce animantibus albicant. Μέμων ab Heſychio exponitur ὄνος, & μεμόνεια τὰ ὄνεια κρέα, aſininæ carnes, qua ſignificatione etiam legimus μεμόνια. Alioqui μέμονες ſunt aues apud Aelianum, & Oppianum, quæ Plinio ſunt Memnonides. Varinus haud ſcio quam rectè ſcribit μὴμον. Μονιὸς ſiue μόνιος idem quod μοναστικὸς, & μονήρης, ſolitarius, ſoluagus, ſolitudines captans: peculiariter accipitur pro porco agreſti qui ſolitarius paſcitur. Suidæ enim μονιὸς eſt ἄγριος ὗς μεμονομένος, & Heſychio ὗς ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος. Sic accipitur in fabulis Aeſopi, μόνιος ἄγριος ἐπί τινος ἰσχὺν ἔχοντος, τὰς ὀδόντας ἔθηγεν. Alias etiam Suidas Lupum ſolitarium interpretatur. Cyrillus in expoſitione Oſeæ prophetæ (vt annotat Heſychius) μόνον dicit vocari ὄνον, id eſt aſinum, ὄναγρον fortaſſis intelligens. Μυχλὸν Heſychius exponit hominem ocioſum: item libidinoſum, ſalacem, incontinentem. Phocenſes ita quoq; vocant aſinum, non tamen quemlibet, ſed τὸν ἐπ' ὀχείαν πεμπόμενον, quem Latinè admiſſarium dicimus, qui item κάλων vocatur. Ὀκρίβας nonnullis eſt ἄγριος κριὸς, aries ſylueſtris, forſan inquit author theſauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸ τὰς ἀκρίας βαίνειν alijs κλίμαξ, id eſt, ſcala, qua videlicet vtimur ad conſcendenda loca præcipita, & edita. Suidas, & agreſtem interpretatur arietem, & aſinum. ſed propriè eſt pulpitum ſiue ſuggeſtum, è quo aliquid recitatur. Ωγυσὴς appellatur à ruditu in epigrammatibus quaſi ruditor. Πελίας ab Etymologo effertur pro aſino ſubnigro, ſeu fuſco, qui color πέλιος ſiue πέλεος appellatur, aliàs πελιὰς nomen eſt proprium. Heſychius quoſdam πέρνας ἵππους exponere ait τὰς ἀσθενεῖς, imbecilles, vt qui laboribus aut morbis exhauſti ſunt: itidemque περόνης eiſdem eſt ὁ τετριμμένος ὄνος, vel etiam ὁ τετριμμένος καὶ δυσταλαίπωρος γέρων. Rurſum πέρνας ἵππους vocari ſcribit, οὓς ἀδηφάγους εἶναι, qui voraces ſunt, περὶ autem non ſolum exponit ἀσθενὲς, inualidum, imbecille, verùm etiam λεπτὸν, tenue, ſubtile. Φορονεὺς Varinio aſinus exponitur regius. Hebræis aſinus Chamor vocatur, interpres Græcus ferè ὑποζύγιον reddidit: quæ Hebræorum dictio ſi inuertatur, fit, inquiunt periti, rechem mutatis punctis, vt mos eſt eorum, & tunc ſignificat pietatem, & clementiam. Atonot verò in multitudinis numero poſitum ſignificat aſinas, quamuis Septuaginta ἡμίονους, id eſt mulos vertant, & Hieronymus aſinos maſculino genere. A poſterioribus Iudæis pro aſino ponuntur tria hæc vocabula, gaiedor, tattak, & caar, quod nouiſſimum nomen accedit ad Perſarum care. Eſt & air Hebræis aſini pullus ſiue aſellus, Geneſios cap. 32. vbi traductio Chaldaica habet ili, Perſica borach ha, Arabica atan: ſeptuaginta ſimpliciter πῶλοι vertunt: & Iudicum 10. quidam etiam pullos equorum exponunt. Apud nos nomen Latinum retinuit, Hiſpani aſno, Galli aſne, Germani cùm ſuperiores, tum inferiores eſel dicunt, Illyrij oſel, Angli an aſſe.

Cleteres.

Cothilus.

Lepargus.

Memnon.

Monies.

Mychles.

Celos.

Ocribas.

Onciſtis.

Pelias.

Poroneus.

Chamor.

Atonot.

Care.

Air.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcriptio. electio.

D ASINVS tenuioris fortunæ hominibus magis, & agricolis quàm opulentioribus ſeruiens, ideoque nulli non notum animal ijs in locis quæ propter aëris clementiam (nam frigoris admodum eſt impatiens, vt modò patebit) incolit, nulla deſcriptione indiget. Ab albo iliorum colore λίπαργον vocari dixi, ſed & albas eius vocant auriculas. Perſius:

Nec minus auriculas imitata eſt mobilis albas.

Auricula.

Ita & Ouidius:

——— Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in ſpatium villiſque albentibus implet
Inſtabileſque illas facit, & das poſſe moueri.
Cætera ſunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures lentè gradientis aſelli.

Sunt

Sunt autem aures pro totius portione longissimæ, & latæ, cuius rei mox rationem adferemus. E

Labia. Labia etiam habet crassa, teste Aristotele in Physiognomonicis, vbi, & caput ei tribuit paruum, quod tamen magnum rectiùs fortassis dicitur. Tum mas, tum fœmina trigesimo mense dentes amittit priores, secundos autem sexto mense: quòd si non prius peperere, quàm decidant postremi, sterilitas certa: Senectus intelligitur, dentium brochitate, supercilliorum canitie, & circa ea lacunis, cùm ferè sexdecim annorum existimantur. In collo, & pedibus nigræ quædam sunt lineæ, quas Hesychius μύκλας, siue μύκλες vocari tradit, & Etymologus μύκλον ait esse rugas & plicas in asinorum collis, quibus nimirum pellis rugatur, & veluti duplicatur. In tergoris exordio crucis gerit effigiem, quo loco, vel etiam in tergore difficilius onera quàm iuxta renes sustinet, propterea quod illic quàm hic ossa minus robusta sint, vt Albertus asserit. Pilus corporis durtus, & lanificio ineptus, vnde aduerbium: *ab asino lanam*: caudæ minus quàm in equo setosus, vnde item vulgò *asini caudam* dici solet, *non fauere cribrum*. Membri genitalis magnitudine præ cæteris quadrupedibus quàm sit famosus, suo loco patebit; cur verò id ei natura concesserit, alias etiam ratio reddetur. Nicander id in Alexipharmacis à similitudine κορύνῃ nuncupauit, quæ propriè est ῥαβδος κεφα λοτὴ, dicta παρὰ τὴν κάρην, vt inquit Eustathius, id est, virga capitata siue claua. Coret pro portione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metum maleficis, vt ait Plinius: qui F & sanguinem crassissimum ei ascribit, pinguissimum puto intelligens, nã & ei tribuit pinguissimũ, homini verò tenuissimum: alij asino, & tauro inter ea, quæ animal generant, crassissimum, & nigerrimum esse profitentur. Cutis ei durissima, vt vix etiam fustim sentiat, ac insuper solidissima, vt in vsu patebit. In Mysia asinos perrarò reperiri tradit Cælius, quibus recta sunt ilia, vnde nato adagio, vt ὀσφυὴ κατηγὸς, ἤγουν κατηγὸς, id est *ile fractum habens*, dicatur ex Mysia asellus. Sed & varij dantur. Assyriorum enim rex, referente Pontano in libro de magnificentia, inter alia munera, camelum, pardalim, & asinum ad Ferdinandum Neapolitan. regem misit, quem ex vltimis Orientis partibus adduxerat: ad quem spectandum remotissimis è locis multi venere, quod essent miraculoso pilo, virgatum corpus ostendens, diuersis coloribus ac paribus lineis. In Illyria, Thracia, & Epiro asini parui sunt, cùm cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Et Ctesias tradit, asinos, & boues Pygmæorum ad arietum nostrorum magnitudinem accedere; equos item, & mulos, cæteraq; veterina arietes magnitudine non superare: Antron contrà Thessaliæ vrbs magnos habebat asinos, de quibus inter prouerbia. Apud Afros pastorales reperiuntur asini, qui nunquam bibunt, vt prodidit Herodotus in quarto. Origines author est, quod nunc equi, & muli perficiunt, hoc nihilominus asinos adimpleuisse, tales præsertim, quales (inquit) G sunt in regione Arabiæ, & Palæstinorum, qui veloces sunt, similiter vt equi. Et apud Euphratem Xenophon de Cyri minoris expeditione inuentos ait asinos, qui equos cursu facilè superarent. Nam cùm ad eos equites proximè accessissent, cursum illi arripiebant, cumq; longius prouecti essent, interim restitabant, atque ita sæpiùs iterata fuga equites fallebant, cæterùm hi feros intelligunt. Mirùm verò quod tradit Scaliger, in Aegypto eam esse asinorum tollutariorum patientiam tum velocitatem, vt quadraginta millia passuum diei vnius opera expediant, sine vlla noxa. De feris, & cornutis dicam priuatim. Aelianus autem in India cùm dicit equorum ferorum, & asinorum similiter greges esse, cornutosne an vulgares asinos intelligat, dubitari ab aliquibus video. Asinus admissarius mulorum procreationi destinandus, qualis esse debeat, in muli historia dicemus, boni tamen, & inter alios eligendi notas hic minimè præterituri. Ab aspectu non aliter (inquiunt Geoponici) probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso, & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri, vel maculosi, aut etiam rubei, secundum Palladium.

Cap. *Plin. l. 11. cap. 37.* *Dentes.* *Senectutis indicia.* *Tergus.* *Li. 22. tra. 2. c. 1.* *Pili* *Penis.* *Coryne.* *Cor.* *Sanguis.* *Cutis.* *L. 18 c. 23* *Cap. 19.* *Asini varij* *Vbi parui.* *Vbi magni.* *To. 1. in Iob.* *Veloces vbi* *Exer. 217. 1.* *L. 16. c. 9.*

LOCVS. CIBVS. POTVS. H

L. 7. Georg. STRABO Nomades scribit carere asinis propter regionis frigus. Est enim (inquit) frigoris impatiens bestia. Quamobrem eosdem non alunt Britanni, Dani, Sueti, Poloni, Hollandi, finitimique Septentrionales populi alij. De Scythis idem etiam referemus postea. Cùm itaque animal sit natura frigidum, eneruatur, & infœcundum fit, atque exile, præcipuè quod hominibus seruire cogitur. Cerebum enim maximè his locis afficitur. Etsi verò asinus natura frigidus frigida loca non tolerat, non propterea asserendum est, cæteris animantibus id commune esse: nam & in frigidis animalia quædam frigida propter similitudinem atque cognationem collocata sunt à natura: sicut & calida quædam in calidis: & contrà calida quædam in frigidis, frigida quædam dedit in calidis ob temperationem, id quod de asino etiam verum est. Arcadiæ in

Frigiditatis noxa.

Græcia

A Græcia nobilitati, in Italia Reatini, vt Varro scripsit, vsque eò vt sua memoria asinus venierit sestertijs milibus sexaginta; Et alias, *optimum* (inquit) *est Reatinum seminium, vbi tricenis ac quadragenis milibus H. S. admissarij aliquot venierunt*: Strabo de Megalopoli Arcadiæ loquens, fertilia illic pecori pascua esse tradit, præsertim equis atque asinis equarum suppositoribus. Celebrat hos Asinos Plautus in Asinaria: *Meministis* Asinos (inquit) *Arcadicos mercatori Pellco nostrum vendere Atriensem*. Isidorus asinos Arcadicos dictos ait, quòd ab Arcadia primum vecti sint magni & alti, id quod & Varro, & Plinius testantur. Indeque dicit Persius; *Arcadico pecuaria rudere credas*. An & Cappadocia pulchros, magnosque olim daret asinos, ex Apuleo quis affirmare posset, qui videlicet in octauo de asino aureo hæc verba scripta reliquit. *Is nimio præstinandi studio præconem rogat, cuiatis essem: at ille Cappadocium me, & satis forticulum denunciat:* cæterum Io. Baptista Pius noster cius in suis pereruditis annotamentis eam sententiam referendam esse censet ad nobilitatem equorum, quibus Cappadoces abundauerunt, vt in eorum historia abundè ostendimus, vt cynedus ille semicanus, & cincinnatus auctionabundus asinum hyperbolicè dicat non solùm esse bonum asinum, sed & generositatis equos æquiparantis: refellitque eos, qui referrent ad vulgare Prouerbium, quo cauillantes cùm aliquem dolosum, & veteratorem, imo deterrimum B significare volumus, illum Cappadocium esse dicimus, quoniam prouerbium Græcum sit, τρία Καππάδοκα κάκιστα, id est, tria C. pessima, de Cilice, Cappadoce, & Cretensi. Refutat inquam hanc interpretationem, quoniam si per Cappadocem nuncuparet se vitiosum, & deterrimum absterreret potiùs emptorem quàm inuitaret: quamobrem iocus (inquit) in hanc sententiam trahi non potest. Temeratius enim non est, sed furiosus, & prorsus extra mentem, qui venui subijciens iumentum, id emptori calcitrosum, profert, & vitiosum, cùm potiùs vendendi cupidus ludat eo ludo, iocetur eo ioco, qui futurus sit sibi non dispendio, sed vtilitati. Apud Antronios quoq; permagnos & ignauos asinos nasci suprà diximus. In octauo Persiæ regno Timochiam dicto asini sunt, teste Paulo Veneto pulcherrimi & optimi, vt etiam vnus vendatur pro triginta auri ponderibus. Nunc de pabulo dicamus. Perexiguæ in alendo hoc iumento impensæ fiunt: nam & *eo rure quod pascuo caret, contineri potest*, inquit Columella, *exiguo & qualicumq; pabulo contentus*. *Quippe vel foliis spinisque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliscit.* Varro quoque Q. Hortensium cùm dixisset, maiorem sibi curam habere ne eius esurient mulli in piscinis, quàm ipse haberet, ne sui in Rosea esurirent asini, rationem reddit, quod ipse vno seruo, ordeo, non multa aqua domestica suos multum mos aleret asinos: C & aliàs commodè ali asinos scribit farre, & furfuribus hordeaceis. Nostri quoque asinarij sessos, laboribusque exanthlatos lautissimè eos alturi, triticeos furfures exhibent, aliàs ferè nihil offerunt, sed per vias, & macerias eos educunt, vt ipsi sibi pabulum sumant, ex obuijs, & vilioribus plantis, vnde apud Germanos extare prouerbium Gesnerus asserit, carduos asino acetarij loco esse, cui conuenit, similes habent labra lactucas. Acutè itaque, ac eleganter Tzetzes maximum vrbis excidium indicaturus, ait vereri se, ne asinus eam depascat, qui videlicet spinis ferè & sentibus, similibusque abiectis vescitur, quæ in ruderibus, domorumque ruinis copiosè nasci solent. Quid itaque dicemus de asinis Christiani Moguntini Archiepiscopi, & Frederici Imp. primi contra Alexandrũ tertiũ pontificem ducis, in quos scribit Crantzius vulgò dici tantas fuisse factas impensas, quantæ in potentissimi Imperatoris familiam alendam impẽdi possent? stolidum videlicet stolidissimi viri in stolidum, & contemptissimum, ridiculosissimũq; animal factum. Ferulæ eis gratissimæ sunt in pabulo, non sine insigni aliqua prærogatiua, cùm sint cæteris iumentis præsentaneo veneno. Ficus etiam inter cæteros fructus amare videtur: super quarum esu, & Philemonis poëtæ comici interitu admirando lepidam & scitu non indignam ex Luciano historiã, & aliorum commentarijs recitat Petrus Crinitus. Philemon cùm ætate iam edita prouectior esset, eique ficus in ci- D bum paratæ in conspectu forent, asello eas comedente puerum vocauit, vt asinum abigeret. Sed is tardiùs cùm superuenisset, & comestas omnes videret, vrbanissimè inquit: Et nunc da merum asello, quo audito cœpit adeo poëta Philemon risu, & cachinno dissluere, vt ex eo ibidem statim perierit. Laertius verò id de Chrysippo tradi ait his verbis: *Sunt qui dicant Chrysippum risu effusum expirasse. Nam cùm asinus manducaret ficus, anicula vixisse, vinum asino sorbendum daret, nimioque risu occupatum exhalasse animam.* Illud quoque silentio nequaquam inuoluam, quod Plutarchus tacitum noluit: asinos, & equos linqui animo qui ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta, extinctosque penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat, namque si pauxillum huius voraverint, protinus cibo sese recolligentes roborantur, & pristinũ iter prosequuntur. Nec secus in hominibus euenisse idem prodidit Plutarchus. *Brutum* (inquit) *per altas niues in Apolloniam proficiscentem, cùm animus defecisset, panis ab hoste muros vrbis defendente proiectus, ex-*

Vbi meliores.

L. 9. Georg. Asini Arcadici. Lib. 12.

Equi Cappadoces.

Antronij asini. Cibus.

L. 6. Saxo.

Ferulis vescitur.

Philemonis mors.

Ficus.

tempore

tempore recreauit. Nonnulla etiam de pastu asinorum diximus in equo, necnon etiam de potu. E
Aiunt aquæ potu pingueſcere,& ex cibo eò magis proficere, quò plus biberint.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

Sensus. Libido.

ASINVM ab aqua sibi cauere ex eo discimus, quòd cùm per ignes ad fœtus tendat, si riuus minimus interſit, horret, ita vt pedes omnino caueat tingere, vt Plinius scribit, additque non nisi assuetos potare fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita vt sicco tramite ad potum eat: nec pontes transire per raritatem eorum translucentibus fluuijs (vbi pro eorum alias legitur plancarum, quam lectionem probat Gesnerus, alioſque improbat, qui placarum legunt, ac Hermolaum quoque, qui phalangarum legere maluit. Plancas vocant Belgæ asseres, ex quibus lignei pontes F
fieri solent: & non alios puto Varro intelligere potuit, cum per lapideos pontes minimè translucent.) Mirumque dictu, sitiunt; & si immutentur aquæ, vt bibant, cogendi exonerandiue sunt. Absyrtus author est, equos cum suspicantur vel metuunt aliquid, manifestum esse; sic vt insidens cauere sibi queat: asininum verò pecus, & bigenerum (vt sunt muli) rerum conspectu conterna-bile, nouitatisque verens in discrimen adferre. Rictu labeisque late diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videntur, quare etiam irrisionis sunt symbolum. Mingunt, vbi prius
Lib. 10. de Subtil. alius minxerit, aut super fimum, quoniam odoris acrimonia eos natura segnes extimulare solet. Est autem vrina asinabus quàm asinis tenuior. Purgantur mensibus amplius quidem quàm oues, sed multò ex proportione minus Spinosis, sese plantis afficiant libentissimè, vnde ononidi nomen inditum. Cùm bibunt, parcè admodum mergunt os, vt in equo diximus, Cardanus causam in
Cur bibentes os parũ mergant. eundem ab aqua timorem reijcit, inquiens id contingere propter vmbram auriũ, quam prægrandem (inquit) in aqua videntes timent, ne aures madescant aqua, & ne vmbra aurium oculos feriat. Esse enim animal hoc natura siccum, & ob id aquæ non amicum. Largita autem illi est natura aurium prolixitatem, vt audiret à longè commodiùs. Auditus autem acrimonia tanta est, vt
Auditus. præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicatur: ita enim interpres Aristophanis in G
Pluto, quisquis is est, scribit: ἢ ἐγὼ ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζώων ἀκούω πλὴν μύος. Hinc Apu-
Lib. 18.6. leianus asinus de se ait: *Recreabar quod auribus grandissimis præditus cuncta longulè etiam dissita sentiebam.* Hinc & nos (inquit Cœlius Rhodoginus) auditione præcipuè intentum, asini aures
Iudicium. habere dicitamus. Cæterùm miretur meritò alioquis, cùm natura auriculas lõgiores illis dederit animantibus, quas auditu præcellere oportebat, & sonos promptissimè apprehendere, cur non eædẽ sonos argutiores discernant: ceruus enim discernit & afficitur: asinus non itẽ. An non tã ad cognitionẽ & voluptatem aurita sunt animalia quædã, quàm ad corporis incolumitatẽ tuendã? præsertim cùm timida ea omnia sint: proinde bardum quẽlibet, stupidumq; & qui ea quæ audit, non discernit, non intelligit, etsi intelligere videatur, asino assimilabant, vt ex Suida docemur hac paroemia: ὡς γὰρ ἂν γένοιτο κιθάρᾳ ἐγκεκινημένῃ καὶ πρὸς τὸ καλὸν ἁρμοσθείσῃ αὐτῷ, κἂν ὦτα μεγάλα ἔχῃ καθάπερ ὄνος. Galenus in libro de optimo docendi genere, neminem ait permissurũ asinos iudicare,
Midæ pœna quia omninò mente carent. Huius iudicij stultitiæ, non immemor Ouidius, Midam, quod sententia sua rusticam Panos cantilenam diuinæ Apollinis modulationi præferendam iudicauerat, ea pœna multatum à Deo finxit, vt quæ iudicio peccauerant humanæ aures, in asini auriculas demutarentur. Plutarchus quoque Scytharum quendam regem propter iniquum de sono iudicium, a-
Rex asino assimilatus H
sino assimilauit in secunda oratione de fortitudine Alexandri. *Scytharum rex* (inquit) *captiuum adeptus Ismeniam tibicinem, iussit inter pocula canere, eumque cantum eius reliqui plausu atque admiratione prosequerentur, iuranit se suauius audire hinnitum equi, adeo procul is aures suas à Musis abduxerat, animumque in præsepibus habebat, non equos, sed asinos, qui audiret dignum*, hoc est, vt ego interpretor, animãtes absurdissimę vocis omnisque expertes iudicij, & à mulica alienissimas. Dicebant enim Pythagoræi, solum asinum de omnibus animalibus ad harmoniam non esse factum, proindeque absurdam bestiam nullo sensu ad Lyræ sonum affici, vt Aelianus refert. Inde
L. 10. c. 28 autem est quod Dion Chrysostomus meminere se scribit, ne etiam sibi contingat, quod aiunt Aegyptiorum cuidam valdè antiquorum musicorum accidisse, cui aliquando Genus in somnis prædixerat, fore aliquando vt in asini aures caneret: at ille futurum tempus cùm non attenderet, somnium illi curæ non erat, donec tandem tyrannus Syriæ Memphim veniret, eumque cum alijs
Orat. 32. in asini aures canere quid. Aegyptijs admirantibus, accerseret. Tunc enim omni alacritate specimen artis & accuratius mul-

to cum

A tò cum exhiberet: ille verò (quia musices erat ignarus) iuberet eum desinere, ignominia afficiens; somnij illius recordatus, hoc ergò est (inquit) in asini aures canere. Huc referendum illud Persij: *Auriculas asini quis non habet?* Quo loco Ioann. Baptist. Plautius hoc adiecit scholium: *Romæ qui iudicio recto & incorrupto sit præditus, inuenies neminem: in Romanos dictum, qui non inspecta sententiarum grauitate & non medullitùs verborum pondere, in poëmatibus considerato, oratione lenocinanti & suauitate quadam fucata aures auditorum demulcenti capti falsum iudicium & iniustum inter poetas discrimen afferebant.* Ad quod, vt si audeam præter aliorum sententiam hunc locum interpretari, faciunt verba Fulgentij ex tertio mythologiæ, quæ sunt. Mida enim Græcè quasi μηδὲν ἰδὼν dicitur, quod nos latinè nihil sciens dicimus. Ideo etiam asininis auribus dicetur, quia omnis discernendi ignarus nihil differt ab asino. Notus item apologus de asino cuculi inconcinnum sonum, modulationi atque harmoniæ Lusciniæ præferente, quem apologum modò ex Achille Bocchio recitabimus. *Sat. 1. Persius explicatus.*

Stupiditas.

De hac asini stultitia & stupiditate plena sunt omnium monumenta. Diuina in primis scriptura, vt tradit D. Chrysostomus, Homilia duodecima in caput secundum Geneseos, quæ ab irrationalibus & feris agnominationes his quiratione insigniti sunt, imponit, interdum asinos vocat ob stupiditatem & tarditatem:

B Græci verò Anthronium asinum qui prægrandi quidem corporis mole sunt, (quales asinos Anthron Thessaliç dabat) cæterum ingenio stupido tardoque. In eodem sensu Plautius à Iuuenale hominem, qui ad asinos proximè accedit volente indicare dictum esse.

Nil salis Arcadico iuueni.

Arcadici quales.

scribit in cõmentis suis in Persium, sicq; se Nicolao & Camillo de Aldrouanda inter patritias Bononiæ domos, vt ipse ait, nobilissima, iuuenibus moribus & doctrina præstantissimis, vt aliquid curiosius inuestigando non protritum, nec ab alijs traditum, ex literarum penetralibus erueret, interpretatum fuisse, Arcadico iuueni, id est pingui, obtuso & ignauo: quoniam Arcades illi proselini, hoc est, ante lunam procreati cum Phrygibus stulti habiti sunt & rudes: vnde Aristophanes in nebulis becceselinum appellat antiquissimum & per hoc stultissimum καὶ πῶς ὦ μωρέ σὺ καὶ παλαιὸν ὄζεις καὶ βεκκεσελινε. Et quo pacto tu stolidè & saturnia olens & becceseline. Apollonius apud Philostratum: *Rudes sunt Arcades & suibus simillimi, cùm ob alia multa, tum quod arborum fructibus vt plurimum turgent.* Hoc nostrum interpretamentum fulcit & Fulgentius, qui sensus Arcadicos dixit pro pinguibus, rudibus & subrusticanis. Hæc ille in hoc Persij: *Arcadæ pecuaria rudere credas.* Hominem porrò ineptum asinum vocari, vel vnius Terentij locus *Lib. 3. Lib. 1. Mys. Asini qui dicantur.*

C fidem fecerit in Eunucho: *Flabellum teneret asinum tantum.* Scribit Quintilianus hominem dicacissimum Iunium Bassum asinum album fuisse appellatum, cuius dicti gratia minus pellucet: sed claram ei lucem addidit Turnebus his ferè verbis: Ridiculum quidem, vt è Cicerone, & Aristotele notum est, fidem constat habere in quadam deformitate, & ineptijs, contrà quod iucundum, faustum, prosperum, lepidum, album dici de coloris illius iucunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. *Hunc albæ aues, & sint omnia protinus alba.* Qui igitur ridiculus erat, propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur; sed idem propter iucunditatem albus: quod ea diceret, quæ iucunda, & grata, & probata hominibus essent, & placerent. Haud absimiliter Diodorus lasciuus cognomine Cronus, apud Ptolomæum Soterem cum argumenta quædam a Stilpone propolita ex tempore nequiuisset soluere, à rege per contumeliam Cronus, fatuus, vocatus, & mox per aphæresim ὄνος asinus, conuiuio excessit, deque ea propositione librum conscripsit, & vitam mœrore finiuit, vt Diogenes Laërtius scribit. Idem asini nomen in ludis literarijs illi imponi assolet, qui in studijs vel moribus deliquerit: is enim protensis indice, & auriculari digitis asinum vendere iubetur; hoc est, tantisper hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel *Lib. 6. cap. de risu. Li. 28. Aduers. Album de quo dicatur.*

D nomine tantùm, vel etiam figura onocephalum, eandem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoque derisuri quempiam, digitis, vt dixi, protensis vel etiam applicatis expansarum manuum ad tempora pollicibus, crebro palmarum motu, auriculas asini immitantur, & sibilum addunt. Hinc illud Persij:

O Lane à tergo quem nulla Ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Atque hoc etiam D. Hieronymi in libro de viuendi forma. *Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus foouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris aut ciconiarum deprehendes colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* Reptio item pueros, vbi quid commisissent, id verò inficiarentur, supra asini aures iurasse, fictis vel ex veste vel ex sudario asini auriculis. Apud Græcos frequens erat ludus sphæræ, qua qui vicisset, rex dicebatur, & imperabat, victus verò ad ignominiam asinus, & victoris mandata exequebatur, cui ludo sphæromachiæ no- *Supra asini aures iurare. Ludus asinus dictus.*

men, quo in gymnasio iuuentus exerceri consueuit, vt meminit Alexander ab Alexandro. E
Idem fortè ludus Polluci ἀποῤῥαξις dicitur, in quo pila ad pauimentum, vel ad parietem vi illi-
debantur, & reperculsa manu ludentis subinde reijciebatur, cui plures continui pilæ saltus succes-
sissent, rex appellabatur, & imperabat: victus autem asinus, & imperata quæuis exequebatur. A-
lius apud eundem Pollucem ludus puerilis ostracinda describitur, in quo deprehensus in fuga si-
militer asinus dicebatur. Cæterùm isthæc leuia sunt, & ridicula; sed non paucos legimus asinos
appellatos per contumeliam. Sic Clisthenes cùm infestissimo Sicyonios odio prosequeretur, eo-
rum tribus in ridicula cognomenta commutauit, eas tum ὑατας, tum ὀνειάτας, tum χοιριάτας ap-
pellando, suarios quippe, asininos, & porcarios. At apud Aegyptios in primis asini nomen ali-
cui obiectare, maximum erat in gente probrum, quamobrem cum Persarum regem Ochum
summi dedecoris loco illi asinum appellarent, in tantum exarsisse fertur, vt diceret, Faciam vt hic
asinus vestrum bouem depascatur, qui haud multò pòst ingenti coacta manu occupata Aegypto,
Asini nomẽ cur Aegyptijs exosũ. Apim immolauit. Asinum etiam Aegyptium in prouerbium abijsse perspicimus pro eo, qui deri-
sui sit omnibus, quemque omnes insectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex historia est: pro-
ditur siquidem memoriæ, in Aegypto flaui coloris homines ludibrio esse, plurimumque vellica-
ri: asinos verò plerumque in præceps dare sicut obuenit apud Copitas. Vtriusque facti redditur F
ea fermè ratio, quòd rutsus foret Typhon hostis perpetuus Osiridis, necnon asini quoque colo-
rem præferret: sed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio fre-
quens. Legimus item Busiritas, & Lycopolitas, tanto asini odio flagrasse, vt tubis omnino super-
sederent vti, tanquam sonum edant asinino planè similem, prorsumque non purum id animal ar-
bitrabantur, sed dæmonicum, ex ea quam exposuimus assimilatione. Immò verò in sacris popana
facientes τῷ τε παυμὶ καὶ τῷ φαωφὶ μ'ὼσε, id est, mensibus quos illi vocant payni, & phaophi
asinum effinguat insignem, vinctum. Adhæc apud Aristophanem ὀνοσύππαξ scomma est in cras-
si & rudis ingenij hominem, sumpta metaphora à fumibus qui fucula quam asinum vocari dixi-
mus, versantur, tracta. Scipio verò etiam hanc mentis tarditatem ita C. Metello apud Numan-
Scipionis de Metello dictum. tiam exprobrauit, vt diceret, si quintum pareret mater eius, asinum futurum parituram. Vetus etiam
Attici Graui dictum vt refert Tzetzes:

Φεῦ συμφορᾶς. ἄνθρωπος ἢπλων ὢν ὄνυ, id est,
Heu calamitatem, homo deterior asino.

Addit autem futurum, vt asinini indoctique, & stupidi sapientibus, & probis præferentur. E-
legantissimè quoque Menander præstare ait, vt quis asinus potius fiat, id est vilissimus quispiam G
& ab omnibus propter insulsitatem contemptissimus, quàm deteriores videat seipso illustriorem
vitam degere:

Ονον χίνιδαι χρεῖττον, ἢ τὰς σείρονας,
Ορᾶν ἑαυτὸ ζῶντας ἀσφανέστερον.

Similiter & Antisthenes philosophus, referente Laertio, ad hanc asini ruditatem alludens, Athe-
niensibus consulebat, asinos vt equos diligerent; quòd cùm illi à ratione alienum dicerent, at (in-
quit) apud vos duces erunt, qui nihil didicerunt, solumque designati sunt. Quod verò Iosephus
Diogenis dictum. cor asini, & canis impudentiam obijcit Appioni, hac eadem sententia in vno stoliditatem, & impe-
ritiam, in altero maledicentiam incessit. Argutum etiam huc referendum dictum Diogenis: di-
centi cuidam, quòd à multis irrideretur, & illos (inquit) fortè derident asini, cumque illi dice-
rent, non illi asinos curant, neque illos ego, respondit. Iam verò tam ineptæ ad omnia menti
Asini pigritia. coniuncta est corporis pigritia, & in incessu tarditas, à qua ναθὴς vocatur poëtis, piger, ignauus,
βραδύπους, lentè gradiens, iners, segnis, lentipes, & per antiphrasim πολύσκαρθμος, id est, mul-
tùm agilis in saltu. Vnde & in ore omnium est asini succussationem parum admodum procede-
re. Siquidem qui sunt in Mauritania asini, etsi citatissimo gradu cursum inchoent, paruo tamen H
Scarabæus cur asinus dictus. confecto itinere quàm citissimè deficiunt, adeo vt necesse sit teste Aeliano, eos ad equos alligatos resti attrahere: quamobrem Trigæus Aristophanicus suum illum scarabæum asinum voca-
bat, monens scilicet, ne cursu nimium pernici viam auspicetur, sed paulatim aut sensim vo-
Li. 13. Adnersc. 19. let, vt labori sufficere queat. Cùm itaque notissima omnibus asinorum sit tarditas, Turne-
Li. 3. Epig. 25. bus apud Martialem, vbi in euulgatis codicibus legitur: *Veterno resinaque pigriores*, legit,
Li. 1. Quæst epist. Epist. 5. *Vetentone asinoque* (vel asinaque) *pigriores*: quam lectionem probat Iustus Lipsius. Huic tar-
Timiditas. ditati atque stupiditati, modò degenerem animum, timiditatemque addunt quæ cum qui-
Impudẽtia. bus communia habere tradit Aelianus: Quò respexit Aristoteles, dum ait recitante Plutar-
Li 7. c. 19. cho, rectè fecisse eum qui bonam equam viro diuiti ignauo prætulit, quandoquidem ne-
que canem neque asinum me hercule (inquit) pretio æquat vir timidus, & imbellis diuitijs
& mollitie diffluens, addunt denique, & impudentiam, aiuntque sua tantùm commoda de-
stinatissimo quodam animo prosequi, & dummodò suæ morem gerat voluntati, nihil pensi

habere,

A habere, castigationes contemnere, verbera etiam nihili facere: Quod postremum in asino vitium ita notauit Xenophon, vt de se dicat V. de Græcorum reditu: *Eo tempore si quem iniuria vllo genere lacessiui, non possum non confiteri, vel asinis me, qui esse dicuntur inuerecundissimi, inuerecundiorem fuisse.* Socrates quoque hanc impudentiam in hoc animante notare videtur, impudentem quendam asini typo taxans; Cùm enim aliquando à quodam fuisset calce percussus, iniuriamque non solùm non vindicaret, sed ne verbum quidem emittens, facilè toleraret, admirantibus illius tolerantiam respondisse ait Laërtius: *Quid enim si me asinus impetisset, num illi diem dixissem?* Atque isthæc ferè sunt, quæ de huius bruti stupiditate, ignauia, impudentia vulgo circumferuntur, cæterùm vti omnes stupiditatem eam detestantur, idque iure omni merito, cum & Gryllus Plutarcheus Vlyssi concedat, quòd cùm reliqua animalia ratione aliqua vti videantur, solus asinus, & ouis ab omni rationis vsu remoti reperiantur: ita contrà in quo tam celebrem stupiditatem exerceat, diligenter quidem inuestigaui, sed nihil solidi reperi. An stupidum dicimus, quia, vt ait Albertus, hominibus cedere nescit? sed hoc & impudentiæ, & inuerecundiæ tribuendum est. An quia onustum se non intelligit? nam mox nisi aduertas, sarcinas excutit, & præ nimia voluptatione, qua maximè delectatur, lasciuia, omnia confundit, quod scilicet indicat Apuleianus quoque B asinus, cùm horti areolas omnes voluptationibus corporis à se turbatas ait. An quia plagas vitare ignorat, & acceptis, iam ad alias accipiendas se totum accommodat, et tandem ita callum obducit, vt eas omnino temnat, vt Plautinus ille ait:

In quo stupiditas cõsistit.

Exite, agite, ite ignaui, & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, vt rectè faciant
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, neque potest vsurpari vsura
Neque ego homines magis asinos vnquam vidi, ita plagis costa callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio sunt hi flagitriba.

In Pseudolo.

An potiùs quia sine plagis obedire nescit, etiamsi paratum quo vapulet, fustem videat in manu heri sui? Id eo me hercule Cicero dixisse mihi videtur in Pisonem: *Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis sed fustibus.* Est tamen & hoc asino natiuum, vt non solùm verbera præ cæteris ferè animantibus ob corij sui duritiem facilè ferat, sed temnat sæpe etiam, maximè vbi famelicus est, id quod eleganter Aiacis fugientis exemplo nobis indicauit Homerus his versibus:

Aiax asino pascẽti assimilatus. Iliad. λ.

Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἄρουραι ἰὼν ἐβιήσατο παῖδας
C Μῶθος, ὃ δὴ πολλὰ περὶ ῥά πελ' ἀμφὶς ἀγγὴ,
Κειρεσὶ' εἰσελθὼν βαθὺ λήϊον. οἱ δέ τε παῖδες
Τύπτουσιν, ῥοπάλοισι, βίη δέ τε πτωχὸν αὐτῶν.
Σπουδῇ τ' ἐξελάσσαν, ἐπεὶ τ' ἐκορέσσατο φορβῆς.
Sicut autem asinus in arvum profectus vim intulit pueris
Piger, circa quem iam multi fustes fracti sunt,
Depascitque ingressus altam segetem: pueri autem
Verberant baculis: vis autem infirma ipsorum est
Vixque expulerunt, post quam saturatus est pabulo.

Quam comparationem poëta assumpsit, ad maiorem præcedentis, qua Aiacem Leoni assimilauerat, quem à pabulo boum abigunt canes & viri rustici, illustrationem, id est, tardum in fugiendo Aiacis incessum significandum, in quo totus esse poëta videtur, vt nimirum illum graphicè depingat, ac lectori persuadeat, non solùm cunctanter, sed etiam tardissimè Aiacem recedere: itaq; cum asino quo nullum est segnius animal, comparat, neque tamen asino simpliciter, sed fruges ac segetem in agro dipascenti, à quo abigi non possit, donec planè sit exaturatus, vt hic etiam sit D ἀπόδοσις in Aiace, quòd à Troianis propelli non potuerit, nisi prius cæde illorum satur. Iam verò non ipse tantùm asinus ob relata apud omnes ceu vilissimum animal ludibrio habetur, sed qui eum ducit etiam ac pascit asinarius, & agaso, in quod genus hominum diuites iram suam plerique effundere solent, vt ostendit Plutarchus in volumine de cohibenda ira vbi cùm dixisset nos canibus latrantibus aut asinis occurrentibus indignari, adducit exemplum de quodam qui cùm agasonem ferire vellet, is verò exclamasset Athenienſem se esse, ad asinum conuersus ac fatus; tu autem Athenienſis non es, multis verberibus bestiam obtuit. Fuit tamen aliquando tam vilis agasonis conditio honestissimis viris salutifera. In magna enim illa Triumuirorum proscriptione Reginus etiam proscriptus atque hostis iudicatus fugam hac arte adornauit, vt asinum frondosis fascibus onustum ageret: atque ab omnibus contemptus, euasit, vt Romana historia testis est. Sed estne asinus tam rudis, tam stupidus, vt nullus disciplinæ capax esse queat? Ita quidem in vulgatissima hanc paroemia, asinum sub freno currere doces, interpretantur, asinum indocilem ex Horatio, qui sic canit:

Asinarij vulgò contempti.

Reginus asinarius fa ctus.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere frena.

Idem & ille credidit, qui cùm a tyranno proposita etiam pœna cogeretur, vt asinum institueret, prouinciam eam non recusare ausus, decem verò annorum spatium ad id impetrabat, sed cùm ab alijs negaretur, & eo quoque spatio doceri posse asinum, id quidem inquit, probè noui, sed vel asinus ipse, vel ego, vel tyrannus interea morietur. Non carere tamen prorsus ingenio, nec omnino indocile animal esse ex ijs quæ iam iam recitabo, palam fiet: nam vt prætereamus quòd consuetam sibi ac familiarem vocem nouit, quodque viam nouit quam aliquoties triuit, & quod homini sæpè dux est qui aberrauit, quod denique ad foueam vbi semel cecidit, ægerrimè adducitur, casus prioris memor genus, speciem, & individuum discernit, id quod Galenus author grauissimus testatur his verbis: *Adeoque est euidens (inquit) ac omnibus naturæ insitum tum hominibus tum brutis, vt aliud quid ceu in substantia subiectum, aliud ceu specie vnum intelligant, vt vel asinorum (qui tamen omnium brutorum stupidissimi habentur) aliud esse specie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conspecta namque camelo, asinus se retrahit, & fugit ac timet, si nunquam arte camelum conspexit, sin autem videre iam assuenit, quamuis aliam aliamque illi demonstres, tamen propter consuetudinem non amplius timet, sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insuenit, & hanc quæ nunc primum apparet. Ad eundem modum nec homines timet propter consuetudinem, sed hos quoque velut vnam speciem videt. Verùm si curatorem inspexit, non solum vt hominem, sed etiam vt hunc hominem agnoscit, & micat auribus, & caudam quatit, & ruuit, & lasciuit, cùm eum aspexit, vtique indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaque tum vt hominem, tum vt familiarem nosci: eum autem quem primum iam videt, vt hominem similiter, vt familiarem non similiter.* Hæc ille, & paulò post rursus: *Eodem modo viam norunt, non tantum absolutè vt viam, sed etiam vt hanc aliquam viam. Nam in ingressu viæ quam non nouit, asinum statue, attendeque vt illam perperambulet ac totam peragat, in neutram partem declinans, nisi sicubi in diuersa scinditur, vtique declarans se speciem ipsam viæ meminisse, & clarè agnoscere. Quippe inambulat eam qua trita est, quatenus autem ignorat fallitur. Neque enim ex recordatione eius quæ insectilis vnaque numero est, hanc quam non nouit peragere potest, &c.* Mira Lucianus de suo Lucio in asinum immutato, de eius gesticulationibus, quas ab hero suo edoctus erat, memorat, quod nimirum ei alluderet, pedibus anterioribus erectis psalleret, ad vocem eius annueret, & abnueret, vinum biberet, saltaret, vocibus humanis obtemperaret, aliaque faceret, quæ in hominibus etiam admiramur. Scribit etiam Cardanus ex Ioann. Leone Africano asinos adtibiam saltare, & voce in aurem insusurrata sponte supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse, vt surgant; cæterùm blanditijs adulationibusque ac spe potissimum vehendi formosas mulieres proposita, subitò exurgere alacres: vbi verò audierint vehendas esse anus, demissis auribus se claudos simulare: Interroganti etiam an formosæ iuuenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu circumstantium deligere. Ita parum videri hunc Aegyptium asinum ab illo Lucianico differre: attamen veram esse historiam, quam nimirum Africanus ille narrat, vidisse nempe non semel in suburbio ciuitatis Cairi, nomine Bebelloch in quo circulatores fermè singulis diebus Veneris qui Mahumetanis festus est, hac arte magnam stipem (inquit) colligunt. Nè verò quis nugas nugari Africanum suspiçetur, addam ego nonnulla quæ ipsissimis meis oculis vidi. Circulator quidam Germanus nomine Ioannes à Grua superioribus annis asinam, & capram (de qua suo loco) per omnia Italiæ loca secum trahebat, & non mediocre inde lucrum faciebat. Asina hæc ter primùm pro soni diuersitate tripudium immutabat; tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate; mox velut gaudio in maximum conuersa mœrorem in terram se prosternebat, ac velut apoplecticus immobilis iacebat, & si pedibus calcaretur, vt se moueret, adduci non poterat: dein iussa vt spectatores omnes saluaret; oculos caputque humano quodammodò more erga omnes conuertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat cum astantium omnium summo stupore ad nutum heri per ligneum circulum traiecto corpore saltabat, ad canis imitationem, postremùm more canis sagacis proiectum in terram vel sudarium vel chirotecam ore colligebat ac domino referebat. Inuenio item annotatum in Libro de asini nobilitate Italicè exarato asinum in Africa non edoctum sed suapte Minerua mortuum se simulasse, ne lapides quibus aliàs plus æquo onerari solebat, ferret. Vidi ego rus profectus vini procurandi causa, qui pessulum ostio obditum ore referaret, à nullo edoctus, vt agricola mihi affirmabat. Cæterùm tantilla isthæc sunt, si verum est quod Suidas refert, quòd Ammonianus Syriano cognatus, poëtarum interpretationi, & Græcæ linguæ elegantiæ deditus, asinum sapientiæ auditorem possideret. Nec adeò res mira videri debet, inquit Cardanus, erudire asinum, nam pars sensibilis omnis vsus est capax. Est autem asinus, & ipse anima sensitiua præditus. Vide ergo lector beneuole, quàm ingeniosa sit, auri illa sacra fames:

Doceri posse asinum.

Li. 2. Metb.

Asini gesticulatores. Li. 10. de subtil.

Quo

A Quomodo autem instituantur istiusmodi bruta primùm in camelo, deinde in cane ex Cardano recitabimus. Hisce modò addamus & alia, quæ in hoc animante laude digna sunt. Tantus in primis erga fœtus suos amor est, vt per ignes etiam ad eos accedat, vt ex Plinio obiter diximus, tantus item erga genus suum, vt si viderint mori asinum, celerrimè deficiant: obseruatumque est asinam impendio cauere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat, ideoque deducendam esse inquiunt in tenebris, cùm excludendi tempus aduenerit, vt apud eundem legimus; qua in re mulieribus multis sunt verecundiores. Adhæc blandum animal est, & nulli noxium, vnde prouerbialiter dicere solemus; *litem mouebis, si vel asinus canem momorderit*; patientissimus laboris, verberumque, quamobrem Cleanthes, cùm à discipulis dicterijs incesseretur, tolerabat, & cùm audiret asinus, non abnuebat, dicens solum se ferre posse Zenonis sarcinam, vt refert Laërtius: & simili ferè exemplo iniurioſas fuisse pœnas Messeniorum declarant Tyrtæi versus, citati à Pausania:

Patientia.

Vt sub non æquo pondere pressi asini,
Crudeles domini quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum quas sua terra parit.

B Ponderis magnitudini imparem ostendit aures demittendo, quod meminit Horatius:

Nil habeo quid agam, & non sum piger, vsque sequar te:
Demitto auriculas, vt iniqua mentis asellus
Cùm grauius dorso subijt onus.

Lib. 1. Ser. Sat. 9.

Nimis onusti signa.

Cardanus ideo stupidos factos à natura existimat, vt laboris patientes essent: est tamen vel ipso etiam teste laboris patiens camelus, hunc tamen stupidum esse nemo dicit. Stupiditatis causam esse aiunt, quòd frigidissimo sit sanguine præditus. Grammatici asinum odoratus vi præstare existimantes φιλολάτλον ὄνον interpretantur τὸν καθικνούμενον τῇ ὀσμῇ, quod tamen epitheton canisagaci aptius est.

LIBIDO. COITVS. PARTVS. Educatio.

C ASINVS (inquit Aristoteles) multus est in coitu, minus tamen quàm equus coit. Si equam tamen superueniat, citiùs implet quàm ille, etsi frigidius eius sit semen. Equidem immodica petulantium luxuria in sacris per asinum indicatur, dicente propheta: *Quorum carnes sunt, vt carnes asinorum.* Et Plato dum antiquorum figmenta sequitur, ne sacrationis illius doctrinæ (inquit Valerianus) quam apud Aegyptios perceperat, arcana propalaret, hæc non incuriosè tractauit, ac de alijs quidem animalibus passim multa, de asino verò hoc præcipuè dixit, disputante apud Phædonem Socrate: Homines qui fœdis concupiscentijs manus dedissent, ventrique dediti per inertiam atque lasciuiam ingloriam inutilemque egissent vitam, neque quicquam pensi pudorisve habuissent, in asinos post obitum deijci. D. Hieronymus de Hilarione abbate scribens in hanc sententiam ita ait: *Iratus sibi, & pectus pugnis verberans quasi cogitationes percussione manus posset excutere: Ego te (ait) aselle faciam, vt non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te conficiam, & siti, graui onerabo pondere; per æstus agitabo, & frigora, vt cibum potius quàm lasciuiam cogites.* Iulius Scaliger asserturus conuenire mores, qui cum lacte simul hauriuntur, Iouem è lacissima quapiam bestia, non de gulosæ suis (quam pro nutrice habuisse in Idæ vallibus Cre-
D tenses crediderunt) mamma suxisse par esse ait. Igitur debuisse esse vel leporem, cuius fœcunditas versatur in opinione hominum, vel canem; nihil enim cane fertur amentius in Venerem, quo tamen ipse equum non minus calere arbitratur, semper enim furit mas; fœmina verò sola ex ijs quæ non superfœtant, prægnans admittit marem. Et quia in quodam Pyrenaico spectaculo termum aliquando sibi oblatum esset asinorum spectaculum, itaque placere magis, Masticheum (vt ait poëta) numen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tum pro cibo asinum lac ætate prima: postea cum barbara simul non tam pilum asini quàm spurcissimos induisse mores: sed & Ambraciotarum æneus asinus quem Delphis dedicarunt victis nocturna pugna Molossis, eandem asini libidinem testatur. Nam cùm in illos noctu insidias disposuissent Molossi; asinus qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agaso per tenebras obscura, & incondita voce inclamabat. Iniecit ea res Molossis tantam trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta frande noctu inuadentes prælio superarunt, vt author est Pausanias. Quamuis modò

Luxuria.

Qui in asinos mutari dicantur.

Lib. de plantis.

Asinus æneus.

Ambraciotarum victoria.

In Phocicis

libidine maximè pruriat, ob verendi tamen enormitatem, qua supra modum præditus est, ad ge- E
nerandum admodum segnem esse compertum est, sicuti & homines qui simili genitalis productio-
ne conspicui sunt, quod in emissione per eam longitudinem semen transmeans haberetur & frigi-
L.10.c.28. dius fiat. Testaturque Aelianus inter causas cur Aegyptij asinos odere, & hanc quoque accedere
Infœcundi esse. putari, quòd cùm populi prædicti omnes fœcundas animantes colant, asinus minimè fœcundus nullo in honore sit. Geminos quidem asinam ex sese peperisse non facilè (inquit) quenquam memi-
nisse ferunt. Tam mas quàm fœmina trigesimo mense coit, vt ait Aristoteles: sed magna ex par-
te nequeunt generare; verum in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel annicularn ventrem
gessisse asellam aiunt (inquit) ita vt quod pepererat, educari ac perfici potuerit. Hæc ille, quæ
Plinius sic reddidisse videtur: *Partus à trigesimo mense octauus, sed à trimatu legitimus, totidem*
L.16.c.20 *quot equæ & eisdem mensibus & simili modo.* De asinis ad coitum idoneis legendus est Constanti-
nus. Nisi à prima dentium mutatione generare inciptat, nunquam post generaturum, sed ste-
rilem omnino perduraturum Aristoteles asserit. Idem de generatione multa prodidit, quæ hic or-
Generatio. ne recitabo. *Superstitiosè* (inquit) *à quibusdam proditum est, asinas non concipere tot annis, quot gra-*
na hordei mulicbris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, vt equæ & cætera
Coeundi tẽpus. *pecora, admissarijs iunguntur asinæ; sed asino solstitio, propter naturæ frigiditatem, vt tempore eadem* F
pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coierit. (Admittuntur ante solstitium, vt eodem tẽ-
pore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro.) *Mares in*
remissione operis deteriores ad generationem sunt, quamobrem ab opere non disiungunt. Reycit asina
semen à coitu, nisi interpelletur, quamobrem statim à coitu verberant insectanturq;. Eadem ferè ha-
Partus. bet Plinius: *Parit* (inquit) *duodecimo mense, singulatim magna ex parte procreat prolem: eamq;*
natura est, vt vnum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die se-
ptimo mari iungitur, eodemque die iuncta maximè recipit initum sed postmodum etiam patitur. So-
let hæc nisi prius quam gnomonem amittat, pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pe-
pererit, parere tota sua ætate potest. Gignit tota vita quæ est ad trigesimum annum. Pragnantes ope-
re leuant: Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disiungunt ab opere, quod re-
missione laboris fit deterior. Admittuntur ante solstitium, vt eodem tempore alternis annis pariant,
duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. Anna socer Esau primus asinos equis copulauit,
vt Iudæi asserunt teste Isidoro. Quamuis autem asinus equam superueniens citiùs impleat quam
equus, equus tamen si superueniat asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum: sed si
asinus superuenerit equam quam inierit equus, peruertet, teste Aristotele propter seminis sui fri G
giditatem. Cur autem equam facilè impleat, in causa esse inquiunt, membri productionem, quæ
ad intima vteri equæ penetrat, vt tradit Cardanus in opere de varietate rerum. Idem Arist. au-
thor est: Cùm vel equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum conse-
qui, quam cùm vnigenæ inter se iunguntur, verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Eue-
nire etiam tẽpus gerendi vteri, vt cùm equus cum asina coierit, maris norma, id est, vt quanto
spatio temporis mas perficitur in suo genere, tanta etiam fœtus, quem ipse procreat, absoluatur.
At magnitudine corporis, specie, & viribus, magis fœminæ, quam mari simile euadere, quod na-
scitur, si frequenter coeant, neque vllo interposito tempore cessent quæ ita iunguntur, breui fœ-
minam sterilescere, eaque de causa non frequenter ita coniungere, qui curam huic adhibent rei,
Equæ quot asinos recipiant. sed tempus aliquod interponere: non asinum ab equa; vt ab asina equum recipi, nisi asinus sit qui
equam suxerit. Admittere de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos voces, quæ in
pascuis modo equorum viribus bouis superantes coeant. Obseruatione dignum quod tradit Pli-
nius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his, & palpebrarum pilos dici: quamuis enim
vnicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. Pullum autem asininum
à partu recentem subijciunt equæ (ait Varro) quoniam eius lacte ampliores fiunt, quo id lac quàm H
asininum, & alia omnia dicunt esse melius. Cæterùm quia equa respuit alienum fœtum, hæc opti-
mè tenebris fallitur; nam obscuro loco partu eius amoto, asinus quasi ex ea natus alitur, cui dein-
de cùm decem diebus assueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera; sicque amplior & ad
omnia melior euadet. Dolent eis à fœtu mammæ, ideo sexto mense (inquit Plinius) arcent par-
tus, cùm equæ anno propè toto præbeant. Lac graui dæ habent mense decimo, vel vt idem ait,
Lac quale. prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum vbi pingue pabulum, biduo, à partu maternum
lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur coloquintis. Crassissimum asinæ lac est, vt quo coaguli
vice vtantur, tenuius equæ, tenuissimum cameli.

A

ÆTAS. VOX. AFFECTVS.

ASINIS vita est ad trigesimum annum, teste Plinio, vbi aliàs legitur, amplior annis triginta, fœmina viuacior mare est. Cæterùm ob nimios quibus vrgetur, labores rarò proprium vitæ cursum adimplet, vt inquit Cardanus. Rudere propriè ad asinos pertinere Grammatici aiunt, cùm enim vocem emittunt, rudere dici: quibus reclamat Iosephus Scaliger in annotamentis suis in libros Varronis de lingua Latina. Rudere (inquit) Suum, & Leonum, & aliorum animalium. Ouidius, & Persius asinis attribuunt. Tamen oncant asini, non rudunt. Et reuera aut philomelæ ait: *Lib. 10. de subtil.*

Quirritat verres, tardus rudit, oncat asillus.

Cæterùm apud nullum probatum authorem id verbum, quod omnino Græcum est, inuenias, & ὀγκᾶν seu ὀγκάσθαι nisi interpretens rudere, haud dubio non intelligeris: nam & ἐγκηθμὸν rudi-
B tum reddunt. Eleganter Ausonius in Epigrammatibus in hominem absonæ vocis:

Latratus canlorum, hinnitus fingis equorum
Caprigenumq; pecus lanigerosq; greges.
Balatu assimilas; asinos quoq; rudere dicas
Cùm vis Arcadicum fingere Marce pecus.

Dicitur & βραμᾶσθαι propriè de asino, qui fame nimia compulsus rudit, quamuis in vulgari Lexico βραμᾶσθαι dicatur esse fœteo, rudo: & propriè de Leonibus, & hircis, & similibus malè olentibus dici. Μυκάσθαι, id est, mugio, quamuis propriè pertineat ad boues, tribuitur tamen etiam camelis, & asinis, necnon alijs etiam tam inanimis quàm animantis, quæ mugitum boatumq; quendam reddunt. Inter epitheta asini etiam est μεγαλόμυκτης id est grande mugiens siue grande rudens. Hanc autem rudendi vocem (βρᾶσιν) asinabus negatam esse aiunt, vt refert Aelianus. Improprie itaque ab Ouidio dictum: *Lib. 3. c. 7. Lib. 5. de arte.*

Et rudit à scabra turpis asella mola.

Soli inter animalia pilosa, non a pediculo tantum, sed etiam à rediuo immunes esse dicuntur. Si asinum morientem viderint, celerrimè deficiunt: rarò alioqui morbis afficiuntur. Vno maximè mor-
C bo laborare dicuntur, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitque vt per nares pituita multa, russaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, morbi ferunturs, sed ii in capite solum est, non inferre interitum. Grammatici Græci malias mon esse dicunt catharrum per nares in asinis. Malie (μαλίη) eisdem, affectus est tumentorum cum tussiunt: & malis, aphtha id est, oris vlcus inflammatio. Sed de malide sic scribit Abyrthus de morbis equorum agens: *Maxima* (inquit) *ægritudo est, à quo equi non facilè conualescunt, quam plerisq; malum, alij catarrhum. Romani sumperium vocant:* est autẽ reuera articularis morbus, deinde eius signa, & curationẽ subijcit. Cæterùm præter hunc affectum alios quoque habet cum equo communes, proinde equi historia consulenda fuerit. Accidit, & bulimus vtrisque, vt scribit Plutarchus in symposiacis, maximè si caricas aut mala gestant: Esse bulimum non famem sed exanimationem asserit, cùm odore eorum fructuum sic afficiantur, odor autem non indigentiam sed morsum quendam in ore ventriculi exagitationemq; eius efficiat, quæ facilè sedatur, vel minimo scilicet panis frustulo. Ad vri-
D næ asini difficultatem, quidam superstitiosi, vt Suidas scribit, hæc verba inmurmurabant: *Gallus bibit, & non meĩt, myxus non bibit, & meĩt.* Sed myxonum puto, id est, busonem dicere voluit. Aelianus author est Maurusios asinos primùm vt se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritus deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas profundere lachrymas, non tantopere meo iudicio (inquit) ob futuram mortem, quàm ob pedum infirmitatem, quare vt captiuos ad equos alligatos trahi. Si claudicent asini, aqua calida totum pedem circum lauabis, & scalpello expurgabis; quod postquam feceris, vrinam veterem calidam, in qua adeps, maximè caprinus elixatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circumfundes, atque hoc facies vsquequo sanitatem adipiscatur, vt monet Constantinus Cæsar ex Absyrto. *Malie. Cap. 2. Li. 6. qu. 8. Bulimus. Vrinæ difficultas. Claudicatio.*

SYM-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

CVM Stygis aqua, cui ex petra profluenti insignis adeò inesse fertur frigiditas, vt vasa omnia dissiliant, asino in primis videtur esse occulta quædam amicitia, cùm solius huius animantis, aut mulæ sicuti alij prodidere, nisi mendosa (inquit Cælius) sint Græcorum exemplaria, vngula nullam patiatur noxam. Certè Plutarchus in libro περὶ πρώτου ψυχροῦ de asini vngula intellexit, quod facit in historijs quoque Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapsus: nam Græcè ὄνος, asinus est, mulus autem vel mula ἡμίονος. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνυ χαλᾶν dixit, quanquam interpres equi vngulam reddiderit. Hæc ferè Cælius. Aelianus verò, in Scythia (inquit) asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiamsi sint exferro. Similem planè cum ventis vel amicitiam vel inimicitiam habere videtur. Legimus enim Empedoclem, vt notauit idem Cælius, quandoque colysaneman fuisse dictum, quòd venti flatum inhibuisset. Nam cùm Agrigentini vento infestarentur vehementiore, illum auertisse Empedocles dicitur, circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris: quam rem sic narrat Diogenes Laërtius: Etesijs aliquãdo vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperet, excoriare asinos iussit, foetisque vtribus, eos collibus, & montium verticibus admoueri ad compellendos flatus, cessitque ventis, ab euentu rei κωλυεανέμαν vocatum esse Timæus tradidit. Quis autem rationem quoque adferat, quòd non amplius rudit asinus, si lapis è cauda suspensus teneatur? Id tamen vulgò dici Aelianus tradit. Quod verò asinos dicunt, tot annis sterilescere, quot hordei grana comederint menstruo infecta, id paulò antè negabamus. Asinum, & Aegithum inimicitias exercere ex Aristotele scribit Antigonus in mirabilium narrationum congerie. Præteruntem enim solui in spinas. Eam ob rem, & quòd asino rudente Aegithi oua excidunt, perterritique pulli: huius damni memorem ægithum inuolantem, vlcera asini rostro ferire. Paulò tamen aliter nunc apud Aristotelem hæc legimus: *Salo* (sic vertit Gaza) *prælium cum asino est, propterea quòd asinus spinetis sua vlcera scabendi causa atterat; tum igitur ob eam rem tum etiam quod si vocem rudentis audierit, ova abigat per abortum, pulli etiam metu labantur in terram. Itaq; ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius rostro excauat.* Et sic quoque habet Plinius: *Aegithus auis minima cum asino (dissidet.) Spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: quod adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans vlcera eius rostro excauat.* Similiter asinus, & spinus (ἀκάνθις) inimici inter se sunt, vt scribit eodem loco Aristoteles. Victus enim spino à vepribus quas asini tenellas adhuc pascit. Quem locum Plinius ibidem sic reddidit. *Et acanthis in spinis vitam idcirco asinos & ipsa odit, flores spina deuorantes.* Cur verò coruus asinos oderit, aduolansque feriat, & eorum oculos liceret, rationem nullam attulit Aristoteles. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaq; ab illis circumueniuntur. Aiunt Plutarchus, & Aelianus asinos nullo negocio comprehendi, & è vita tolli. Ait Aristoteles, nisi me fallit, memoria, asinum cùm lupum præsentem viderit, caput in latus vertere, ne aspiciat, & sic auerso visu inuadi. Haud bene etiam ei cum mure domestico est, vt his quibuscunque verbis testatur Albertus. *Pugnat* (inquit) *rattum quia dormit in eius præsepe, & mordendo nares eius, vetat ipsum comedere, ipse cum alio comedit eius pabulum.* Cæterùm Aristoteles hoc de colore, ideſt Stellione tradit, pro quo ipse ineptè rattũ reddidit. Sues vtuntur stabulo, in quo asini, mulæ aut equi steterunt, facile in scabiem incidere Columella author est. Iam verò etsi asini, & equi eiusdem penè sint speciei, & in ijsdem regionibus, quæ vtrosque producunt, ijsdem stabulis amicè degant, naturaliter tamen equi asinorum ruditus horrent, ferreq; nequeunt, quod constat ex Scytharum pugna cum Aegyptijs. Cùm enim Scytharum equitatus, quo præcipuè valebant, in Aegyptios irrueret, rugitu asinorum, & mulorum insolito (quippe apud Scythas nulli sunt, Aegyptijs verò frequentes) adeo equos Scytharum legimus fuisse consternatos, vt protinus fugam fecerint, Aegyptijsque insignem victoriam dederint. Alij de Persarum Darijq; regis asinis id narrant. Testatur Philippus Beroaldus equum gradarium sibi à scholastico Bohemo dono datum, quoties asinos videbat audiebatq; rudentes, hinniuisse, resiluisse, perturbatum fuisse: tandem assueuisse, minus ac minus indies fuisse perturbatum. Nam vt inquit ille; *nihil assuetudine maius*. Ipse qui apud Aristotelem, Plinium, Herodotum, cæteros, legerat in Scythia, & regionibus frigidis, non gigni asinos, nihil demirabatur illam equi agitationem, qui nimirum noua bestiæ, & forma, & voce ab initio consternabatur, mox exuta omni per consuetudinem formidine simul mansitabat, simul interdum pabulabatur.

L. 25. c. 16

30.

L. 10. c. 40

Empedocles colysameues.

Ne rudat.

Li. 9 c. 55.

Asini, & Aegithi odium.

L. 9. hi. c. 1.

L. 10. c. 74

Spinus.

Corvus.

Lupus.

Lib 8. c. 6.

Lib. 8.

Hist. tra. 1 cap. 2.

Equus.

A labatur. Adeo multa quæ primum inſpectione videbantur formidoloſa, paulatim mox cognita contemnimus. Iam verò hoc omnem admirationem ſuperat, ſi verum eſt quod ſcribit Gaudentius Merula: Si percuſſus à Scorpio ſuper aſino rectus deſideat ad caudam, pro ipſo dolorem ſenſiturum aſinum: eiuſque rei ſignum eſſe quod pedendo moritur: Vel ſi is quem ſcorpio pupugerit, in aurem dicat aſino, Scorpius ne pupugit, non amplius doleturum, dolore in aſinum tranſeunte. Sunt modò & plantæ quibuſcum vel bene vel malè eis conuenit. Abroſo ab aſino vitis palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisſe obſeruatum eſt: idque cum ſumma ſecuti diligentia mortales lætiorem ſibi prouentum quotannis compararunt. Cuius rei monumentum Nauplię ſpectabatur, vbi lapideus aſinus grata poſteritatis memoria dedicatus fuerat. Huc illud addam quod is neque mortuus quidem officium facere deſiſtit, ſi quidem Vadimonius compertum ait caluariam eius in hortorum medio depoſitam, ad loci fertilitatem facere: Sunt verò aſinis ferulæ gratiſſimæ in pabulo teſte Plinio cæteris iumentis cùm ſint præſentaneo veneno, & in equi hiſtoria ex eodem diximus, circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equos naſcentibus illic herbis paſtos, inflammari rabie, circa Bottias verò aſinos. Si in Hetruria depaſcantur cicutam, profundiſſimo ſomno & torpore corripiuntur, vt non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui videantur; Id quod aliquando ruſticos (inquit And. Matthiolus) fefellit, nam cùm aſinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit quod in medio ferè operis ſint experrecti, non ſine magno exoriantium terrore & ingenti aſtantium riſu. Teſtatur & Scaliger, aſellos ſe vidiſſe multum oſcitantes ex cicutæ eſu, deinde in amfractuoſos gyros circumactos concidiſſe.

Lib. 3. Mirab. 58.

Plantæ.

Ferula.

Cicuta.

B

Exer. 152.

AVGVRIA. PRODIGIA. SOMNIA. Præſagia.

C AESARI Auguſto cum Antonio ad Actium dimicaturo, cùm nondum ſublatis planè tenebris tentorio digreſſus circum naues ambularet, quidam aſinum agens occurriſſe traditur: interrogatumque quis eſſet, reſpondiſſe ſibi Eutycho, aſino Niconi nomen eſſe. Eſt autem Eutychus Latinis fortunatus, Nico vincens. Eius ominis cauſa Cæſar, cùm locum iſtum nauibus oneraret, æreum aſinum & hominem ibi poſuit, vt Plutarchus alijque paſſim memoriæ prodiderunt. C. Marium in Minturnenſium cuſtodia deliteſcentem legimus, cum aſellum conſideraſſet oblatum ſibi pabulum ſpernere, & ad aquam properare, ex hoc ſalutis ſibi pabulum ſpernere, & ad aquam properare, ex hoc ſalutis ſibi viam oſtenſum conieciſſe. Saulem dum aſinas amiſſas quæreret, pro ijs regnum inueniſſe Suidas annotauit. E contrario cum aſinus Leonem interfeciſſet, omen magni terroris edidit, necemque Alexandro portendiſſe literis mandatum eſſe Alexander ab Alexandro annotauit. Certè Plutarchus in vita Alexandri inter prodigia quæ Alexandrum perturbarunt, hoc ſcribit: *Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximiæ magnitudinis ac formæ manſuetus aſellus calcibus exanimarat.* Idem accidit Florentiæ anno 1302. Leonem enim Florentinis à Bonifacio ob magnitudinem pulchritudinemque donatum, in aula præfecti aſellus clitellatus calcibus ira defatigauit, vt tandem interimeret. Alij autem aliter hoc prodigium interpretabantur, inquit Ioannes Villanus. Erant qui ad Sibillæ referrent oraculum, quo denunciatum eſt olim, tunc Eccleſiæ excidium fore, cùm animal manſuetum regem ſuum occidiſſet, ſed in ipſum Pontificem portentum minabatur; mox enim à Sciarra Colonna Galliarum Regis iuſſu captus eſt. In eadem Hetruria res alia ſimiliter ridicula nouam animis omnium religionem iniecit. Piſtorij ſub D horam diei tertiam ſpectantibus multis, aſinus excelſum tribunal aſcendit, atque inde ruditum vſque adeo compoſitum edidit, vt populum accurrentem alloqui, & quædam dicere velle videretur. Creditum eſt ſignificaſſe Terentium arte piſtorem ex humili genere præfectum futurum vrbis, cùm accuſaſſet præfectum furti. Aſinus aut bos, vt alij referunt loquens inter cætera prodigia recenſetur, quæ ciuile bellum præceſſerunt: ad quod pertinet illud Lucani.

Augurium Auguſto oblatum. Nico vincens aſinus. In Anton.

Lib. 5. c. 13. Aſinus leonē occidēs.

Aſinus tribunal aſcēdens.

Tunc pecudum faciles humanæ ad murmura linguæ.

Lib. 1. Aſinus loquitur.

Sed & in ſacris literis legimus aſinam domino ſuo locutam fuiſſe. Balach enim filius Sephor cùm in terram ſuam Iſraël veniſſe comperiſſet, nuncios miſit, vt Balaam hariolum inuitaret (inquit D. Auguſtinus) vt populum Iſraël malediceret. Qui cum ſedens ſuper aſinam pergeret, & aſina angelum in anguſtijs ſtantem euaginato gladio videns timuiſſet, ter cæſa demum domino ſubſtitit. Vnde amplius flagellata, humano more & ſermone quaſi queruloſa ancilla loquitur. Et illa loquente, ſtatim Balaam oculi, vt angelum cerneret, aperiuntur. In hoc admirabili ſigno quamuis aſina competentia ſibi verba profatur, non tamen ſua mente, nec affectu ſuo loquitur, ſed dominus,

Lib. 1. de mirab. ſac. Script.

minus, de quo dicitur, & aperuit os asinæ, sicut ad loquendum os aperuit, ita etiam linguam & palatum in verba gubernauit. Asina enim quid & quomodo diceret, & si aliquid diceret, ignorabat, quoniam & homines qui alieno inflati spiritu loquuntur, & adhuc cùm loquitur, nescíunt &c. E

Asini aures habere quid ĩ somno portendat.

Iam verò si quis asini se aures habere imaginatus fuerit per quietem, ingruere homini seruitutem & ærumnas, coniectores autumant. Ita etiam si quis asinum se caput habere somniauerit. Contrà si quis ægrotet, vidisse asinum qui à lapsu se sustulerit, indicat, cum conualiturum in omnibus dicẽte quopiam Viden' vt asinus se erexerit? decumbentem indicat surrecturum. Si asselli aut muli, dum multumque & caput & auriculas absque præsente causa motitabunt, pluuiam ad futuram designabunt, vt author est Theophrastus: rationem reddit Antonius Mizaldus; Auditum hebetant auster (inquit Hippocrates) & caput grauant. Sunt asellus & mulus capite enormi, propterea pituitæ & gignendæ & excipiendæ peropportuno. Quæ quia componente sese in pluuias aëre, huiusmodi animalia exagitare solet: idcirco calore de motu conciliato, quicquid id est tenuare dissipareque, imo verò in ambientem aërem deponere in primis tentant.

Cur auricu las motitãtes pluuiã præsagiant

COGNOMINATA. F

Denominata.

Lib. 1. Saturnal. c. 6. Cornelij Asinæ cur dicti.

ASINÆ cognomentum teste Macrobio Cornelijs datum est, quoniam princeps Corneliæ gentis, empto fundo seu filia data marito, cùm sponsi res solemniter ab eo poscerentur, asinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponsoribus præsens pignus. Liuius verò Cornelium asinam memorat interregem & P. Cornelium asinam siue illum siue alium. Asconius Pedianus in oration. Ciceronis contra L. Pisonem & Cn. Cornelium asinam consulem cum C. Duilio. Fuerunt autem & Asinij vetustæ familiæ, è quibus Asinius Pollio celeberrimus, & cuius perelegans extat oratio aduersus Catilinam. Asinius quoque Sabinus memoratur à Tacito & Asinius Capito apud A. Gellium. Fuere & Asellæ cognominati, Lucretius Asella apud Florum & scriptorem de viris illustribus. Fuere denique Asselliones, vt Sempronius Asellio scriptor Romanæ historiæ apud A. Gellium. Asinorum familia Florentiæ est antiquissima, ex quibus Asinus de G

Dec. 3. l. 3. Asinij. Li. 5. c. 20. Asella. Asselliones. Lib. 1. c. 13 & l. 1. c. 18

Asini. Asinelli.

Asinis reformauit statuta mercatorum, vt legimus in libro Italicè conscripto de nobilitate asini. Fuit & in hac mea patria gens Asinellorum olim florentissima opulentissimaque, à qua turris in minusculo foro constructa conspicitur, quam à conditoribus inhodiernum vsque diem cognominant turrim Asinellorum; quæ altitudine structuræque æquilibrio est Bononiæ spectatissima. Brocardus monachus in descriptione terræ sanctę de eius agens incolis circa castrum Arachas post Tripolim habitare tradit Saracenos, qui Vanni dicuntur; his sociari Saracenos alios quos Asininos vocant, habitantes in montanis vsque ad castrum Antherardum, plurima habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Cur verò Asinini vocati sint, subticet. An fortè quia sese Romanæ Ecclesiæ subijcere aliquando voluere? Nam & Christiani olim, per ignominiam Asinarij nominati sunt. Verba sunt Corn. Taciti (inquit Petrus Crinitus) quo loco historiam de Iudæorum origine & moribus scribit. Assensere Iudæi Mosi duci atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt; sed nihil æquè quam inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerunt: quum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam cõscendit. In quibus vulgatissimi codices deprauati alicubi comperiuntur, & quidem ineptissimè, vti res ipsa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti verba mutuatus, ad hunc modum in Apologetico id explicat: Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extortes vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos, cum siti macerarentur, onagris qui fortè de pastu potum petituri existimabantur, indicibus fontium vsos: ob eamque gratiam consimilis bestiæ superficiem consecrasse. Notum est enim quod ipsi quidem Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneque & alijs notati sint, quod aureum asini caput in templi sacrario seruarent, atque adorarent: quoniam Mose duce (vt improbè asserunt) asinorum beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod esse falsum & planè fictitium Iosephus Iudæorum vernaculus & templi sacerdos, aliique complures asseuerant. Vnde idem Tacitus, vt mendaciorum loquacissimus, à nostris meritò incessitur. Romani autem veteres pari causa & Christianos æquè ac Iudæos Asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Chrestum per e. literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant; quando infando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum spectanti populo proposuerunt, vt is foret auribus asininis, pede al-

Asinarij dicti Christiani. Lib. 1. c. 9.

H

tero

A tero inungulatus, librum gestans, & togatus. Cui flagitio vt scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorarunt: Deus Christianorum ὀνοθέλη: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ægrè à risu abstinuit, quum nomen ipsum, & formam conspiceret. Hæc omnia itaque ille. Portò sic quoq; legimus apud Alexandrum ab Alexandro Clisthenen tribus Dorienſium, ne forent eædem Sicyonijs, quæ Argijs, diuersis nominibus ad ignominiam compositis notauisse. Nam præter tribum suam cui Archæ nomen erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellasse: quippe hyatas, id est suales, aliquibus oneatas, hoc est asinales, reliquis chœreatas, id est porcales nomina indidisse, quibus mox aliud nomen dixisse, hyleas, Pamphilos, diamantes, & Egyleas. Apulcius libidinosam mulierem, & quod in viro exoptabat, in asino adamantem eleganter asinariam Pasiphaën nominauit his verbis: *Fuit in illo conuenticulo matrona quædam pollens, & opulens, quæ more caterorum visum meum mercata: ac de hinc multiformibus ludicris delectata per ammirationem assiduam: paulatim in ammirabilem mei cupidinem incidit; nec vllam vesanæ libidini medelam capiens adinstar asinariæ Pasiphaës, complexus meos ardenter expectabat; grandi denique præmio cum altore meo depacta est noctis vnius cubitum &c.* Oppidò quàm decenter (inquit Beroaldus in commento) Pasiphaë asinaria mulier dicta, quæ ita expetebat asini concubitum, ticut illa Pasiphaë poëtica

B tauro supposta ferinos coitus adamabat. Res est testimonio poëtarum notissima, & historicorum monumentis celebrata, quemadmodum Pasiphaë Solis filia Minois vxor tauri amore flagrauit, & opificio Dædali intra vaccam ligneam inclusa septam corio iuuencæ concubuit. Aristonem autem nobilem iuuenem Ephesium, filium Demostrati, mulierum ita exosum fuisse tradunt Aristides, Stobæus, & Plutarchus, vt cum asina concumberet, exque ea puellam formosissimam susciperet, Onoscelim ab euentu, quòd videlicet cruribus esset asininis, dictam: E contrario Mahumetum illum Turcicæ sectæ authorem quidam scriptor Germanus, qui terræ sanctæ itinerarium ritè conscripsit, & ex perlecto Alcorano multa retulit, Saracenæ cuiusdam dum per Arabiam iter faceret, amore correptum fuisse tradit, à quâ cum efflagitatum coitum impetrare non posset, mox asellam qua inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressisse. Vtrumque itaque non incongruè cum Apuleo asinarios cognominabimus: sed fuit ὄνος siue asinus etiam quidam appellatus non ob tam nefarium coitum, sed propter penem vltra animalium modum prominentem, qua de causa Commodo Imperatori tam gratus fuisse fertur, vt & ditaret hominem, & Herculis sacerdotio præponeret. Sunt modo, & loca ab asino denominata Megarensis ager sicut & Atticus asper minimeque ferax partem ampliorem habet refertã montibus inquit Strabo,

C quos Oneos, id est asinarios vocant. Et ad Antronem munitum castellum ait esse in transitu in Eubœam quod Antronis asinum vocant, Interpres Aristophanis in Pluto inter alias rationes, cur Midas dicitur habuisse aures asininas, vnam etiam addit, quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui nomen ὄνου ὦτα, id est auriculæ asininæ. Asinaria festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Athenienſium imperatores Nicias, & Demosthenes capti. Malea promontorium Peloponnesi vocatur à forma ὀνώνυθος Ptolomæo, id est asini maxilla, γαμφώνυξ, vt scribit Isaacius in Lycophronem. Pausanias in Laconicis excurrere tradit in mare procul ab Asopo stadia CC. Onuphis Aegypti vrbs Stephano, & Psello, quæ Herodoto onuphites vocata est. Multa etiam Italiæ loca obscura aliàs ab asino nomen acceperunt, vt in agro nostro, qua itur Florentiam, Scarica l'asino, id est asino sarcinam demito, propterea quod asinus, cùm eo peruenit, præ lassitudine quietem poscit. Mutinæ fontem quendam ab asino denominarunt, quod aliquando in eum asinus ferris indutus argenteis, à Bononiensibus excoriatus ludibrij causa in vrbem eiaculatus incidisset, vt Pompeius Vizanius noster amicus narrat, in sua de Bononia historia. Via asinaria vna est authore Ortelio ex illis quæ ad vrbem ducunt Festus Pompeius vrbis Romæ viam esse ait, item liber notitiarum, vt idem Ortelius citat. Asina bella nomen est villæ cu-

D iusdam in agro Romano qua itur Braccianum. Apud Foroiulienses via quædam vulgò vocatur, Qui mi caddè l'asino, hoc est, hic meus cadebat asellus; quæ verba ad perpetuam rei memoriam durissimo impressa lapidi reseruari aiunt. In regno ea est Sauorignanorum. Asinorum paradisus Perusij nomen est plateæ, qua iter est ad monasterium conuentualium D. Francisci. Asino longo castri nomen in agro Senensium. Vallis asinaria non longè abest à Tiguro Heluetiorum. Mons asinellus in Abrutio celebris templo D. Eustachio quod habet in vertice, sacro. In Sicilia secundo a Catania lapide ingentem aiunt esse fluuium, cuius pons ligneus quatuor capax curruũ, à transeuntibus asinis, pons asinorum nuncupatur. Est & eiusdem nominis pons inter Aquilegiæ vrbis ruinas ab Attila destructæ, ab asina marmorea binos lactente fœtus nomen habens, cuius hodieque reliquiæ extant. Pruna quædam tradit Plinius asinina olim dicta esse à vilitate, seriora maioraque, eodem colore quo hordearia. Onocecidas Galenus à rusticis ait vocari eas gallas, quæ grandescunt fungosæ, quasi asininas, quòd ignauæ sint & minus efficaces. Plinius inter diuersas vuarum species damnari ait visu cineream, & rabusculam (rauusculam colore ad rauum inclinante, &

Li. 1. c. 17. Nomina ad ignominiã impoſita.

Paſiphaë asinaria.

Paſiphaë poëtarum

Li. 2. Para. Serm. 2. In Parall. c. 54. Onoſcelia.

L. 9. Georg. Montes asinarij. Aures asini.

Li. 3. Via asinaria.

Asinorum paradiſus.

Pons asinorum.

Pruna asinina. li. 15. ca. 13.

Li. 14. c. 3.

te) & aſiniſeam, id eſt colore aſini, vt doctiores exponunt, ideoque conijciunt, quod eadem fortè Varino ſit ὀνηγὶς nominata. Heſychio verò etiam ὀνόπυξ eſt genus vitis nigræ. E

Onogyrus. Ονόγυρον, cuius mentio apud Nicandrum in Theriacis, Suidas exponit φυτὸν ἀλεξίκακον, ὃ περ τριβόμενον ὄζει, additque alijs ἀναγυρον nuncupari, indeque translatum eſſe dicit, κακὸς τὸν ἀναγυρον, de ijs qui ipſi ſibi mala accerſunt. Nicandri verò Scholiaſtes, chamæpitym eam ait eſſe herbam, quæ & ὀνόγυρος & σιδηρῖτις dicitur, & ὄνια ἄγρια, quod iudicium multi vt ineptum reijciunt. Eſt etiam Onogurus nomen viri, cuius his verbis meminit Varro. *Abubus Athenis Buzyges nobilitatus, Argis Onogyrus.* Ωνόπυξος ſpinoſis ſtirpibus accenſetur à Theophraſto. Theodorus buxum aſinum Latinè reddidit. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. *Onopyxus* (inquit) *folio, & caule ſpinoſus eſt.* Apparet autem inde nomen habere, quòd ſit carduus aſinis in cibo gratiſſimus, & ſummoperè expetitus: quanquam non deſint, qui non per υ, ſed per ι, ὀνοπίξον legendum eſſe exiſtimant, quòd ad eum deuorandum aſinus perpetuo defigatur, & hæreat: qua ratione, & dipſacum ὀνοκάρδιον, nuncupant, quòd ad eum aſinus magna alacritate feratur cùm ſenſerit, quaſi aſini corculum. Cum verò aſinos vbique obſeruauerimus ad quoſdam carduos crebrius accurrere, iſque libentius, & maiori cum voluptate veſci, & ab iſdem magis allici, merito ὀνόπυξος nominauerimus. Item Plinius Onopordon memorat his verbis: *Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur.* Quamobrem Delechampius onopordon id genus cardui eſſe iudicauit, quod herbarijs communiter corona fratrum appellatur, & carduus tomentoſus, cùm Pariſienſes ſeruata nominis Græci ſignificatione Pet d'aſne quaſi aſini crepitum vulgò vocant, aiuntque, & affirmant aſinos eo guſtato ſubſultare, crebroque pedere. Apuleium quidem eodem atteſtante ononida malunt vocare. Grammatici ὀνόνιν exponunt τὴν τὰς ὄνους ὀφελοῦσαν, quòd aſinos iuuet, videlicet ſe ſe terentes ad illam ſcabenteſque, vel quòd in ea ſe volutantes ſpinis eius dorſum libenter afficient & ſcabant. Apud Nicandrum legitur etiam ὄνωσις in Theriacis. Τσσωπός τι καὶ ἡ πολύγωνος ὄνωσις: ſed metuo ne perperam pro ὄνωνις, præſertim cum addat πολυγωνος id enim pro πολυάκανθος accipere videtur. Onoſma teſte Dioſcoride etiam ὄνωνις vocatur, quare apud Paulum Aeginetam, vbi ſcribetur ὄνοσμα & ὄνωμις legendum ὄνοσμα & ὄνωνις. Onophyllon eadem eſt anchuſæ ſpecies, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam aſini lactuca vocatur: ſed & ipſam anchuſam quoque Græci onocleam vocant: & alterum eius genus apud Dioſcoridem onochiles appellatur, pro quo aliqui onochilon, alij onochelim dicunt. Apud Theophraſtum perperam ſcribitur ὀνοχίχλη, vbi Gaza vertit Turdaria abſque vllo ſenſu. Eſt autem onocichla Plinio, cui flos dicitur nor per partes floret. Auriculam aſini Galli quidam vocant ſymphytum alterum: Sabaudi lotum pratenſem, panem aſini: Inter ſtirpium nomenclaturas Dioſcoridi attributas, onomordon eſt helxine: aſini ſanguis Aegyptijs, Filix: aſinus ichrei Magis ſampſuchum. Onobletum herba lingua ſimilis Hippocrati contra fuminarum profluuia in vellere apponitur. Gorræus ſpeciem bliti linguæ ſimilem exponit. Plinius equidem teſtatur Hippocratem putare bliti cibo ventrem ſiſti, ipſe vero ventrem adeo turbare tradit, vt choleram faciat aliquibus. Alterum origani genus Græcis ab aſino onitis cognominatur, ideoque Nicandro ὀνοπίλαλον vocatur, quaſi folium aſini, quod videlicet folium eius aſino in cibo ſit gratiſſimum. Onobrychis ab aſini ruditu nomen accepit; cæterùm quod ea deuorata rudere cogitur aſinus, à nemine quod ſciam, proditum eſt. Onothera verò, ſiue onagra, non ab aſino, ſed à vino, cuius odorem radix exiccata refert, dicta eſt, quamobrem potius ſcribendum eſt οἰνόθηρας, & οἰναγρον. Ονόσκελοι dæmones ſunt, vt annotauit Cælius, inaquoſa, & arida corporibus arelcentibus ſequentantes, aſininis cruribus. Hi ſeſe mares plurimùm (inquit) exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur. Præter verò omnem veritatem onochelon Chriſtianorum deum intelligi ſuprà dictum eſt, & infrà etiam dicetur. Ονοχώλη verò ſimiliter aſinino pede dicebatur Empuſa (Laruæ aut terriculamenti genus vno pede incedens, Hecatæ dicatum) de qua Ariſtophanes in Ranis: καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει Νὴ τὸν Ποσειδῶ, καὶ βόλιτινον ἕτερον. vbi Scholiaſtes exponens quid ſit βόλιτινον σκέλος, ait ἔνιοι δ' ὅτι σκέλος λέγουσι. διὸ παρα τισὶ καλεῖσθαι ὀνόχωλον. Quapropter vbi apud Erymologum legimus Empuſam eſſe dictam παρὰ τὸ ἐμποδίζειν, ἢ ἀπο τοῦ τὸν ἕτερον ποδα χαλκοῦν ἔχειν, ἢ ὅτι ὑπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυσταις. ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη καὶ ὀνοπολη, pro ἐμποδίζειν ex Suida legendum ἐνιποδίζειν, & pro ὀνοπολη, ὀνοχωλη, vt reſtituit Henricus Stephanus in lexico ſuo veteri, cui multa aitcum Etymologico eſſe communia; vbi ſic legitur, Εμπουσα, φάσμα δαιμονῶδες ὑπὸ τῆς Εκάτης πεμπόμενον, ὃ δοκεῖ πολλας μορφὰς ἀλλάσσειν. Et paulo poſt explicatum nominis erymum: οἱ δὲ φασιν ὅτι σκέλος ἔχει ἀνδρὸς. ὅθεν ἐκεινοι ὀνοσκελίδα, ὀνοχώλην, ὀνόχωλον καὶ ὀνοχωλειαν καλοῦσι. Eſt itaque Empuſa ſpectrum quoddam quod ab Hecate dicebatur immitti videndum miſeris, & calamitoſis. Ariſtophanes aiebat in varias eam mutari formas, vt bouis, muli, canis, & rurſus formoſæ mulieris. Quidam exiſtimãt meridianis horis apparere Empuſam ſolitam ijs qui parentant manibus. Fit autem

in ſacris

Onogyrus. *Onopyxus.* *L.6.Hiſt.6* *L.21.c.16* *Onocardiũ.* *L.27.c.12.* *Onopordon.* *Ononis.* *Onoſis.* *Onoſma.* *Onophyllũ.* *Onaclea.* *Onochiles.* *Li.7.Hiſt.* *c.10.* *Onocichla* *Auricula* *aſini.* *Panis aſini* *Onobletũ.* *Origanum.* *Onobrychis* *Onothera.* *Onoſcheli* *dæmones.* *Lib.2.c.6.* *Empuſa.*

A in sacris etiam psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse, narrantque vno conspici pede, ideoque Empusam (Ἐμπουσαν) dici, ὅτι μία ἐστὶ ποδάρη. Sunt & ὀνοκέντ-ταυροι dæmonum genus tenebrosum καὶ σκοτεινὸν apud Aquilam. Meminit eorundem D. Hieronymus. Onocentaura verò Aeliano genus animalis siue veri siue fictitij: de quo sic scribit: Onocentauram quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores, neq; pictores in eorum descriptione mendaces fuisse, sed eos quoque à tempore productos, & gemina diuersæ naturæ corpora in vnum coaluisse non negabit. Verum siue reuera fuerint, siue omni cera fluxabilior & ad fingendum habilior fama illos finxerit (tanquam dimidiato hominis & altero equi corporibus permixtis & vna conciliatis anima) prætereo. De Onocentaura quidem mihi nunc est animus explicare, quæ auditione & fama accepi. Eam ipsam scilicet hominis ore similem esse, & pilis prolixis faciem eius ambiri: simul & collum & pectus humanam speciem similitudinemque gerere: mammas quoque turgidas in pectore: humeros, brachia, cubitos manusque humanam naturam habere: dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asino persimiles esse: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem (ad latera) leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus, eæ præcurrunt B ante posteriores pedes: ex quo fit, vt cæterorum quadrupedum cursu non superetur: ac rursus vbi habet necesse vel cibum capere, vel quicquam tollere, ponere, apprehendere aut constringere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur; tumque non graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. Nam si capiatur non ferens seruiturem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hæc de Onocentaura Pythagoram narrare tellatur Crates ex Mysio Pergamo. Hactenus Aelianus. De Onocrótalo auc; cui nomen est ab asinino clamore, consules lector tomum nostræ ornithologiæ tertium. Suprà inter æquinoca, tractorij generis machinam, Latinis suculam, Græcis ὄνον id est asinum vocari ostendi. Eadem & ὄνινος dicitur, vt Budæus in Pandectis docet. Scholiastæ verò Thucididis ὄνινος est γηχανὴ ἐπ' ἄκρων ἀκαλῶν σκηνωμένη, ἀφ' ἧς πέτραι βάλλονται βρόχοις, τὰς ταυρὰς ῥαδίως ἐκ τῶν βυθῶν ἀνάγουσαν. Εἰ δὲ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσοῦτον βιαιοτάτη, ὥστε τε καὶ σαγηνικὰ βαρέα ὑπὸ δύο ἀνδρῶν ἁπάντας ἑλκύσθαι. Sed & ipsi helciarij qui suculam versant, ὄνινοι appellantur, vt ex eodem Scholiaste discimus: ὄνινος (inquit) μηχανή ἐστι πειραγωγὸς, ἣ οἱ χρώμενοι, ὄνινοι λέγονται. Hinc & ὄνινον id est suculam verso. Apud nos tessarius quidam ludus vulgò ab asino scartica l'asino nuncupantur, qua, si asinus sarcina liberatus, propterea quòd is qui vincit, latrunculos simul in eodem loco collectos, C proteiserarũ iactu prius per diuersas abaci lusorij areas disponit, & deinceps eximit. Ὀνοβατῶν authore Polluce propriè dicitur de asinis, cùm equas inscendunt. Sic enim scribit: ὄνον δ' ἴδιον τὸ ὀνοβατῶν: ὁπόταν ἵππους ἐπιβαίνωσι. Xenophonti verò est, facere vt asinus equam ineat, αἱ γὰρ ἀγελαῖαι τῶν ἵππων οὐχ ὑπομένουσι τοὺς ὄνους ἐπὶ τῇ ὀχείᾳ ὅς ἂν κομίσωσιν. Οὗ ἕνεκα καὶ ἀνοχύρωσι πρὸς τὴν ὀχείαν τὰς ἵππους ἅπαντες οἱ ὀνοβατοῦντες. Quæ modò mulier ὀνοβάτις apud Cumæos, & ὀνοβόσις dicta sit, dicetur suo pòst loco. Ὀνῶν, stabulum asinorum exponit Varinus. Ὀνηλάτης, ὀνηγὸς, ὀναγρὸς (nam ὄναγρὸς est asinus ferus) ὀνοφορβὸς, ὀνοκίνδυνος, vt Varinus habet, vel Doricè ὀνοκινδὸς, vt Suidas & Pollux, est qui asinos ducit, vel pascit, pro quo & χιλλαχτὴρ similiter Doricè apud Varinum legitur rectè, nam χιλλὸν & χίλλαν suprà asinum esse diximus: minus bene apud Pollucem χυναχτὴρ. Sic enim venatorem potius vocamus. Latini asinarium dicunt: & sic inscribitur Plauti comœdia, vt ipse ait in prohœmio,

Nunc quid me dixi velle vobis dicere,
Dicam, huic nomen Græcè, est onagos fabulæ.

Sic enim legendum, non autem onagros, quo modò in omnibus libris & scriptum est & impressum; quod vidit Turnebus & astruit Dionysius Lambinus. Dicitur & qui asinos agit, asinecta a- D sinida & asiniga: quamobrem idem Turnebus, in hoc Virg. in Copa:

Hæc alibida veni, sessus iam sudat asellus,

vbi quidam legebant, *Hæc ad liba veni*, legendum iudicat vel asinida, vel multò potius asiniga ab asino agendo, sicuti & in prologo qui Plauti Bacchidibus prætexitur, non illo quidem à Plauto scripto (apagesis illum à tam elegante Latinoque comico) sed à veteri tamen aliquo scriptore profecto, in quo Silenus, de quo loquitur Virgilius, pando asino vehi solens, ita de se loquitur:

Asibidam tenuj me vocitant greges
Quod vectarius senex vehat asinario.

Sed nec asinecta legenti de futurum putat suffragatorem, quod tamen non ita vltima compendinatione decernit.

Hecate.
Onocentauri.
Onocentaura.
Li. 17. c. 3.
Onocrotalus.
Onenus machina.
Li. 5. c. 15.
Lib. de re eques.
Oncion.
Asinarius.
A niga.
L. 13. c. 22

E

HIEROGLYPHICA:

L.30.c.20 Homo semper domi manens.

IN Hori (inquit Cælius) lectum monumentis est, Aegyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam sit profectus, onocephalum expingere, quia nec historias audiat, nec quæ ἐκεῖ ξένης fiant, persentiscat. Cum primis autem rerum omnium ignarum per istiusmodi astellicipitem hominem à sacerdotibus Aegyptijs eo modo indicari idem Horus alijq; prodidere, eamq; imperitiam in eo præcipuè notari volebant, quæ plurimũ ex solitaria accidit educatione, quippe cùm quis, vt ait Pierius, tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes semper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tulisset foras, oportere scilicet hunc parum experientem esse, & officiorum hospitalium inscium. Israël itaq; diu apud Aegyptios educatus & hieroglyphicῶν optimè peritus, cùm Isacharem filium suum asinum appellasset, intra tęrminos eum morituru dixit. Non enim longius peregrinari solent asini, vt equi & muli, sed intra prouinciam, in qua nati sunt, plurimum contineri. Peregrinatione autem homines sapientes effici, Vlyssis discimus exemplo, de quo Homerus ait:

Gen.49. Isacharis asinus dictus.

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,

F

Quique vt ait Horatius:

Quid virtus & quid sapientia possit,

Ex longa & decennali peregrinatione didicit, Tot autem ac tanta sunt quæ de asinorum stoliditate referuntur, vt subinde sit ad eam redeundum; quam si apertius (inquit idem Pierius) describere Aegyptij voluissent, animal omnium maximè docile deligebant, Simiarum quippe gregem, inter quas asinum vel saltare vel tibijs canere, vel etiam disceptare fingebant, rem quidem tam dictu quam spectatu ridiculam, si quæ in secessu pondus habeat. Aliter frenatum asinum in huiusmodi significatum proponebant, quippe quod animal sit minus idoneum ad discendum. Vnde etiam Mathematici eum qui ortu suo sextum decimum Leonis gradum sortitus sit, indocilem futurum præsagientes, frenatum asinum, tunc oriri fingunt, irritam eo modo institutionem futuram indicantes. Nec absurdum quoq; est significatum illud, quod ex vulni prouerbio disumptum est, cùm præclarè venusteq; aliquid inchoatum citò deseritur, currentem asinum pingere. In ore enim omnium est, asini succussationem parum admodum procedere. Iam verò longè diuersum G est, quòd apud Hebræos, præcipuè Cabalisticos, asinus est sapientiæ symbolum, cuius quippe ideam constituunt Saphiroth, eam afferentes rationem, quòd eum qui sapientiæ sit operam daturus, victu admodum tenui, & eo plurimum plebeio contentum esse oporteat, cuiusmodi persimonia præditum esse asinum ignorat nemo: adhæc penuriam, laborem, plagas & famem patientissimè tolerare, neque ad vllam excandescere contumeliam, vndecumque illata fuerit: animo esse paruum, inopem atque simplicem, vt qui nullum inter carduos & lactucam discrimen habeat: corde sit minimè vafro, minimè cupiditatibus contaminato, bile ita careat, vt cum omni animantium genere pacem sibi perpetuam constituit, nec vllum sit onus quod detrectet, quod non obsequiosè suscipiat, & si sit opus, pro bue terram proscindat, plaustrum trahat, præcipuè verò machinæ maximè omnium necessariæ pistrino æternum seruiat, ligna, poma, onera, frugum genus omne comportet, sit denique totius humanæ commoditatis assiduus & infatigabilis minister, vt etiam quod aiunt, mysteria portare compellatur. Merito igitur Ammonius Alexandrinus magno Origine & Porphyrio discipulis clarus, asinum his condiscipulum fertur adhibuisse. Neque verecundatus Gleanthes appellatione huiusmodi, confidentissimè respondit, asinus quidem sum, sed qui portare possum sarcinam Zenonis. Valebit igitur Aristoteles, qui opere de Moribus non quê- H cumque fortem esse existimat, qui quamcumque toleret vel ignominiam vel calamitatem vel incommodum, virtutemq; vllam negat in patientia sitam esse, homo mollis & delicatus, qui tamen liquidò perspiciebat, si fortitudo partem haberet in patientia, futurum dubio procul vt asinus animalium fortissimus haberetur. Sed reuertor ad hieroglyphica. Receptum & illud est, seruilem laborem per asinum clitella instratum significare, cuius rei causa magis vulgò nota est, quàm verbis explicari necesse est, quippe quòd animal indefessi sit laboris, vnique & perpetuæ onerum vectationi vexationibusque alijs damnatum esse videatur. Sic legitur in Ecclesiastico: *Cibus, virga & onus asino, vt panis & disciplina & opus seruo.* Erat & illud ad bonos mores excogitatum hieroglyphicum, quòd veluti maiores nostri seruos ebrios, lingua pedibusque titubantes in liberorum conspectum, ad vitij ludibrium, producebant, quò ipsi diligentiùs cauerent, ne in huiusmodi turpitudinem inciderent: ita sacerdotes Aegyptij asinum inter flores & vnguenta statuebant, quorum nihil ad sensum eius pertineret, ex hoc scilicet perniciem, quæ poten-

Aristoteles taxatus.

Labor seruilis.

Asinus inter flores & vnguenta.

tioribus,

Asinus inter simias.

Asinus frenatus.

Asinus currens. Sapientiæ typus.

A tioribus, præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. Plerique enim magni alioqui viri à Musis & Gratijs alienissimi omnique turpitudinis genere spurcissimi, coram tamen & dignitatis & eruditionis & temperantiæ non solùm commendari patiuntur, verùm etiam nisi facias, indignantur: Vt verò reliqua prosequamur: Est & irrisionis signum asinus, propterea quod rictu labijsque latè diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videatur. Mulierem prægnantiam occultantem notare cùm volunt, parientem asinam pingunt. Hæc enim impensè cauet, ne vel in conspectu hominum, quin ne in luce pariat. Sunt item qui mulierem conceptum euitantem aut virum admittere nolentem per asinam & fustem inhærentem tergo, designent, propter ea quòd semen à coitu nisi vapulet, reijciat. Minimè etiam prætercundum est illud quod insignium pictorum & sculptorum etiam opere nobilitatum est, vt cum virum in re cumulanda solicitum, neque assiduos quantumlibet labores declinantem, vxorem verò prodigam & ad omnia perdenda dissipandaq; intentam hieroglyphicè significare vellent, hominem sparti funiculum torquentem, illam verò aselli effigie assidentem à tergo & opus quantumcumq; fieret abrodentem effingebant. Hinc prouerbium apud Ionas celebratum est, Συνάγει ὄνος πλὼ

Irrisionis signum.
Mulier prægnantiam occultans.
Mulier conceptũ euitans.
Vir frugi, vxor prodiga.

B Θώμιγγα, *torquet piger funiculum*, vt scribit Pausanias, cuius hæc sunt verba: *Ex Polygnoti picturis hæc etiam est. Vir quidam* (apud inferos) *sedet, quem titulus Ocnon esse indicat. Factus est autem ad hunc modum, vt ipse funiculum torqueat, astante asella, qua quod tortum fuerit, assiduè abrodit. Hunc Ocnum aiunt hominem fuisse industrium operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosam & prodigam, quia omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quia nihil adferret emolumenti: hic homo funiculum Ocni contorquet. Pictura hoc genus Delphis consecratum fuit.* Plinius inter Socratis pictoris argumenta, *Et piger* (inquit) *qui vocatur Ocnos, spartum torquens quod asellus arrodit.* Errat Varro, qui desidem & ignauum hac pictura significari putauit, cum laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga, designetur, quamobrem asina, non asinus in pictura est, quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nempe in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solùm cur Plinius, vt author adagiorum putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnon id est pigrum appellauerint potius quam asinum, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cùm onos & ocnos vna tantùm litera differant: &

Ocni funiculus.

C Propertius non Ocnon torquere funem, sed illum ipsum torqueri his versibus confirmet:

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocno, *Aeternusque tuam pascat aselle famem.*

Plutarchus in libro de animi tranquillitate: ἀλλ' ὥσπερ ἐν ᾅδου ζωγραφούμενος σχοινοκλόπος, ὄνῳ τινὶ παρίσην ἐπιβοσκομένῳ καταναλίσκειν τὸ πλεκόμενον. Hoc est, quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino, vt depascens absumat id quod tortum fuerit: ita plerique rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Sunt qui in hoc figmento referente Suida prouerbium οὔτε πόκαι de rebus nullo fine perficiendis interpretentur, vt πόκαι non ipsa asini vellera sint sed funiculi quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam prouerbium τὰ ἐν ᾅδου, id est, *Quæ apud inferos*, Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert; quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poëtæ nugantur, vt omnia inania somnijsque similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confinxerunt, Cratinus & Aristophanes veterum poëtarum & Homeri maximè fabulas imitari videntur; qui alias quoque apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, vt cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tithij iecur, & in Caucaso Promethei: vt hic ipse perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel

D in meretricem prodigus fuisset. Extat verò etiam Alciati emblema hoc titulo: *Ocni effigies*: de his qui meretricibus donant, quod in bonos vsus verti debeat.

Impiger haud cessat funem contexere sparto
Humidaque artifici iungere fila manu.
Sed quantum multis vix torquet strenuus hortis,
Protinus ignaui ventris asella vorat.
Femina iners animal, facili congesta marito
Lucra rapit, mundum prodigit inque suum.

Sed desino tandem Ocni funem torquere, si prius monuero, quod Ionas in suo adagio Θώμιγγα vocant, id est funiculum (qua voce vius est etiam Propertius) Plinio spartum vocari (quem secutus est Alciatus) Plutarcho σχοῖνον id est iuncum, qui quidem à sparto specie differt, eundem vero funiculorũ vsum præbet, vt docet manifestè idem Plinius de Sparto agens: *Iunco* (inquit) *Graeci ad funes vsos nomine, credamus* (σχοῖνος & funem significat & iuncum: quomodo & spartũ nunc *Li. 19. c. 2.*

restem, nunc plantam, ex qua restes fiunt) *quo herbam appellant, postea palmarum foliis philyraq.* E
manifestum est, & inde translatum à Pœnis Sparti usum perquam simile veri est. Sparteos funes Ibericos Horatius vocauit: *Ibericis peruste funibus latus.* Siquidem Spartum genuinum siue iuncus Ibericus siue Hispanicus, ad nexus tantùm vtilis est, vtpote planè sine folijs. Eiusdem ferè sententiæ erat & aliud Hieroglyphicum, quo paterfamilias parcus, prodiga autem familia denotabatur. Diodorus enim asinorum imaginem istiusmodi apud Aegyptios ostentari tradit (inquit idem Pierius) asinorum quippe vnum longioris funis nodos complicare, ac alios à tergo clanculum dissoluere, vno porro eodemque argumento cum superiori, quod nonnulli Ionicum etiam figmentum putant, cæterùm pictorum & sculptorum ingenio variatum. Alterum tamen hoc patrem familias frugi, familiam verò prodigam & perditam ostendit: nimirum enim nodum plicare, significat congerere, accumulare, rem facere: dissoluere verò, distruere, disperdere, atq; prodigere.

Pater frugi familia prodiga.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

EMBLEMA Alciati de Oeno funem torquente, & asino eundem derodente, iam recitauimus: & aliud eiusdem de asino mysteria portante recitabimus in prouerbijs: Est & aliud eiusdem emblema de asino in auaros, quod tale est: F

Auaritiæ typus.

Septitius populus inter ditissimus omnes,
Arua senex nullus quo magis ampla tenet,
Defraudens genium, manesq; suum, mensasq; paratas
Nil prater betas duraque rapa vorat.
Cui similem dicam hunc, inopem quem copia reddit?
Anne asino? sic est, instar hic eius habet.
Namq; asinus dorso pretiosa obsonia gestat
Sequerubo aut dura carice pauper alit.

Ex incerto quodam authore desumptum emblema videtur, cuius hi versus leguntur in epigrammatis Græcis, titulo εἰς φειδώλης: G

Πολλὰς μυριάδας χηγίζει Ἀρτεμίδωρος
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῇ βίον ἡμιόνου,
Πολλάκις αἱ χρύσου τιμαλφία φόρτον ἔχουσαι
Πολλὸν ὑπὲρ νώτου, χόρτον ἐδοῦσι μόνον. id est,

Vt vertit Franciscus Sanctius Brocensis:

Viuens vt muli sumptus dum præcauet omnes
Supputat innumeras Artemidorus opes.
Auri sæpe gerunt ingentia pondera dorso
Multi, sed siccum non nisi gramen edunt.

Elegantissimum siue symbolum siue emblema Achillis Bocchij nostri, in quo asinario asino suo sarcinis onusto hærente in luto, flexis genibus passisque manibus Herculis opem imploranti, Deus respondet è nubibus. Αὐτὸς τίνυ δρῶν, εἶτα τὼς θεὼς κάλει, hoc est: *Tute nunc aliquid agens, postea Deos inuoca.* Symboli itaque titulus est. H

Di superi præsto facientibus omnibus adsunt,

Descriptio autem symboli hæc est:

Tenaci asellus quispiam infixus luto,
Hærebat, huic succurrere
Agaso cum deberet, Herculis fidem
Implorat ocioſus, &
Asello inertior suo. Tirynthius
Respondit, ipse vt interim
Manum laboranti admoueret, atque ita
Deum ad futurum sedulo,
Fas ergò, quisquis es, aliquid tute interim,
Deinde innocato numina.
At optimates Rhintonis exaudiant
Prouerbium id notissimum
Οἱ μὲν παρεῖν ἔασιν, οἷς ὕδωρ μέλει,
Et turpe vitent ocium.

Alphonsi regis humanitas. Cap. 6.

Cæterùm cùm hic de asino inhærente luto sit sermo, obiter Alphonsi potentissimi Aragonum, Neapolitanorum & Siciliæ regis beneficium in agasonem facinus recitabo ex Pontani libro de beneficentia.

A centia. Is itaque Capuam proficiſcens, cum videret quendam auxilium implorantem propterea quod aſellus in lutum prolapſus eſſet farina onuſtus, ilico equo deſilijt aſinumque hærentem cœno ſubleuauit: aſinarius verò qui regem prius non nouerat, pertrepidus veniam precabatur. Parui quidem momenti res, ſed quæ nonnullos Campaniæ populos, regi reconciliauerit. Aliud eiuſdem Bocchij emblema de cuculi & Luſciniæ contentione, deſumptum ex apologis Aeſopi, cum titulo:

Index ineptus.

Index ineptus peſte peior peſſima,
Offenſio aſpera ex inepto iudice;

Author & Muſa colloquuntur.

A. Dic Muſa quaſo, cur diutius canit
Coram homine, & accuratius Luſcinia?
M. Illa & cuculus anni eodem tempore
Olim canendo, vt aſſolet in maximam
Contentionem fortè quandam venerant,
De ſuauitate cantionis, & quia
B *Lis de ſono erat, aſellus eſt aptiſſimus*
Tum creditus iudex: quod auriculis foret
Prater animantes cateras maioribus.
Aſellus autem repudiata protinus
Luſcinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam cuculo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, ſtatim
Cauſam ſuam agit & diligenter cantat, vt
Ei approbet ſe, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab aſino. Hinc diſcat ergo quilibet
Vitare peius peſte ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Prapoſtera vt fiducia, atque offenſio
Naſcatur inde pœnitenda & aſpera.

Huc referri poteſt diſtichon non inuenuſtum de aſino, qui Aeneidem dentibus diſcerpſit:

C *Carminis Iliaci libros conſumpſit aſellus:*
Hoc fatum Troiæ eſt, aut equus ant aſinus.

Qualibet res gratia Dei capax.

Aſini maxilla aquas effundens cum verbis: Fons inuocantis, apud Cl. Paradinum ſignificat ſimpliciſſimam quamque rem capacem eſſe gratiæ Dei, modò ea diuino eius verbo qui verus viuuſque fons eſt, imploretur. Alluſio eſt ad maxillam qua Samſon inuocato Dei auxilio mille viros occidit. Vel de aſini mandibula exijſſe aquas, ſignificat Chriſtum dominum noſtrum omnia in pietate fuiſſe facturum, vt ait Franciſcus Georgius in ſuis problematis, nam Samſon (inquit) ad cuius preces egreſſæ ſunt aquæ, ſignificat Chriſtum D. noſtrum Ieſum, mandibula aſini fortitudinem cum pietate, aquæ verò prouenientà fonte & tribunali pietatis, ſicut ignis prouenit à fonte & tribunali iuſtitiæ ſeueræ. Et aſinus ſignificat pietatem, ſi inuertatur dictio Hebræa Chàmor in Recham vt ſciunt periti. Vnde & dominus vſus eſt aſina & pullo, dum iret ad fortiter pugnandum pro nobis in Hieruſalem.

To. 1. probl. 423.

MORALIA. MYSTICA.

D EXTAT (inquit Philippus Beroaldus noſter) Luciani liber Lucij vel aſini titulo, & L. Apuleij libri vndecim aſini aurei: idem vtriuſque argumentum, ſed Apuleius omnia copioſiùs tractat & multa intermiſcet. Inſtitutum eſt naturam mortalium, & mores humanos obiter deſignare, vt admoneremur ex hominibus aſinos fieri, quando voluptatibus belluinis immerſi aſinali ſtoliditate bruteſcunt, nec vlla rationis virtutiſque ſcientilla in eis eluceſcit. Sic enim homo, vt docet Origines in libris periarchon fit equus & mulus: ſic tranſmutatur humanum corpus in corpora pecuina. Rurſus ex aſino in hominem reformatio ſignificat calcatis voluptatibus exutiſq; corporalibus delicijs rationem recipiſcere & hominem interiorem qui verus eſt homo, ex ergaſtulo cœnoſo ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigraſſe, ita vt dicere poſſimus, iuuenes illicio voluptatum poſſeſſos in aſinos tranſmutari: mox ſeneſcentes, oculo mentis vigente, cùm virtutes iam matureſcunt, exuta bruti effigie humanam reſumere. Proclus nobilis Platonicus monet multos eſſe in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti

Intētio librorum Luciani & Apulei de aſino.

ſpecie circumfuſos. Quod minimè mirati nos oportet, cùm terrenus locus Circes ipſius ſit diuerſorium, in quo animæ aut vngentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ transfigurentur in brutas animantes. Pharmaca autem ſunt obliuio, error, inſcitia. Quibus anima conſopita bruteſcit, donec guſtatis roſis, hoc eſt, ſcientia (quæ mentis illuſtratio eſt, cuiuſque odor ſuauiſſimus) auidè hauſta in humanam formam, hoc eſt, rationalem intelligentiam reuertatur. Hæc ille. Alij hunc aureum Apulei aſinum facetiſſimam pulcherrimamque figuram eſſe aiunt irriſionis gentilitiæ religionis, quæque etiam oſtendat nihil eſſe etſi nobis appareat extra omnem culpam in quo nulla non reprehendenda deliteſcant. Immoderatam autem petulantium luxuriam per aſinum indicari diſcimus in primis ab Ezechiele dicente, *quorum carnes ſunt ſicut Aſinorum*. D. Gregorius cum dixiſſet Onocentaurorum nomine lubricos figurari & elatos, aſini nomine ait deſignari luxuriam authoritate prophetæ quam recitauit: tauri verò vocabulo ceruicem ſuperbiæ demonſtrari, quoniam voce dominica de Iudæis ſuperbientibus per Pſalmiſtam dicitur: *Tauri pingues obſederunt me*. Onocentauros ergo eſſe qui ſubiecti luxuriæ vitijs, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis ſuæ voluptatibus ſeruientes, expulſa longè verecundia, non ſolùm ſe amittere rectitudinem non dolent, ſed adhuc etiam de opere confuſionis gaudent. Aliàs quia aſinus amorem carnalem indicat, à Propheta ſcriptum ait: *Non arabis in boue & aſino:* Et mox in expoſitione horum verborum: *Aſinus Amelech interficiendus eſt*, docet honeſtatem thalami debere mundam eſſe ab omni obſcœnitate turpitudinis: Quid ergo (inquit) aſinus, niſi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quoſdam enim diabolus in apertum fornicationis inuehit, quibuſdam per fraudes illudit. Aſinus etiam aliena opera portare conſueuit Doctor verò gentium dum virum ſui corporis poteſtatem non habere, ſed mulierem docuit: item nec mulierem ſui corporis habere poteſtatem, ſed virum: quid aliud quam aliena opera eos portare iuſſit? Aſini ergo nomine, robur coniugalis copulæ deſignatur; quia electi coniuges inuicem onera ſua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum corruant. Aſinus ergò interficiendus eſt, ſed Amelechita; quia copula coniugis in honeſtate thalami roboranda eſt, ſed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum ſibi inuicem reddere, ſed turpiter conuenire non debent. Aſinus ergò Amelech interficitur, cùm in nobis coniugibus charitas tenetur honeſtæ copulæ, ſed omnis obſcœnitas vitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amelech demoliri iubentur quia qui caſtè proponunt viuere, de blandimento carnis in ſe aliquid retinere non debent. Et rurſus exponens illud; *Ferierant autem aſinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium ſuum: Tolle tecum vnum de pueris & ſurgens vade & quære aſinas &c.* Cis qui durus (inquit) dicitur, non ſolùm electos eius ſed ipſum etiam redemptorem ſignificat. Nemo enim ſibi durior extitit. Huius namque duritiæ aſperitatem inſinuans, ait: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit*. Mori enim mortalibus non eſt pati paſſibiles damnatæ naturæ. Ille ergò ſibi durus vehementer extitit, qui in ſe vnde patiretur non habuit, ſed vt nos patiendo liberaret, in quo ſibi durus eſſet, & pati poſſet, dignanter aſſumpſit. Aſinæ Cis ſunt animæ peccatrices. Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ ſunt, duræ eſſe dicuntur: perditæ autem aſinæ quia per immunditiam ab eius ſunt ſeruitio ſeparatæ. Hinc eſt enim quod ad paſſionem tendens, abſolutæ aſinæ & pullo inſedit: vt patenter oſtenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus ſubueniret. Pereuntes namque aſinas ſe querere fatebatur, cùm dicebat: *Venit filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat*. Has aſinas & per ſemetipſum quæſiuit & adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio ſuo, vt aſinas quærat, quando electorum cordibus ſpiritali inſpiratione redemptor imperat, vt in prædicationis miniſterium pergant. In prædicationis autem officio pergentes quia ſolum ſpiritalem ſenſum ſecum debent ducere, vnum de pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam viuendi pergit, in omnes quod agit, ſpiritualis eſt, &c. Quærens ergò aſinas vnum de pueris tollit, quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia ſpiritualiter agere diſponit. Inuenire autem aſinas, eſt peccatores in luce ſanctitatis conuerſos aſpicere Nam velut perditæ aſinæ non inueniuntur, quando in tenebris reproba corda ſe obruunt. Et quia per quinq; ſenſus corporis ad eaſdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ perquiruntur. Vnuſquiſque etenim vbi per peccatum proijcitur, vbi occultatur, & quaſi perditus vbi ſit neſcitur, quando iuſtitiæ lucem, in qua eum Deus poſuit, derelinquit, &c. Perditur ergo homo cùm peccat; inuenitur autem cum peccatum aduerſum ſe iam pœnitendo pronunciat. Saul autem qui aſinas quærens non inuenit, eruditi quidem prædicatoris perſonam deſignat, ſed nouiter incipientis; quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne vilem conuerſionem æſtimet, dum leuiter conuertere eos ad dominum poteſt. D. Baſilius declarans illud Eſaiæ: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſrael autem me non cognouit, & populus me non intellexit.* Boui (ait) & aſino comparatur dei contemptor

Luxuria indicata. Cap. 23. Ier. 6. Iob.

In cap. 11. Leg. l. 5. Lib. 6. in c. 15.

Amor carnalis.

Fornicatio Coniugalis copula.

Lib. 3. in 1. Reg. 19.

Aſinæ peccatrices.

Matth. 21. Luc. 19.

Cap. 5. Iſaiæ.

Item.

Neque

A Neque enim cum in honore esset, intellexit, quare comparatur iumentis insipientibus & similis factus est eis. Equidem tales sunt, qui non recta ratione sed pro affectionum impetu suam instituunt vitam, à vacuitate rationis transuersim abrepti ad pecuinam & brutalem vitam. Ad exprimendam verò similitudinem, ea assumpsit animalia quæ nobiscum educantur & vernacula consuetudine notiora sunt, vt vel suppudescamus istis deprehendi insipientiores, & ad ea collati minus obtinere benevolentiæ, quam refundamus in possessorem nostrum. Bos siquidem nobis mancipatus est ad agricolationem vt cooperetur, qui & sui pastoris vocem intelligit, eumque agnoscit, qui pro consuetudine sibi porrigit pabulum. Asinus vel non iussus recta contendit ad consueta stabuli sui loca. Quod si his vtique rationis expertibus tanta inest familiaritas erga suum prouisorem; quantam dilectionis mensuram erga Deum, par est reposci à rationali creatura? Obserua autem, quia testimonio istius scripturæ probatur bos præ asino pleniorem obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem: asinus autem præsepe, idque solum docente scriptura, quo animal sit suffarcinando ventri deditittium, eoque locum agnoscit & solùm suæ voluptati destinatum. Bos vero nonnullam habet & eam vtilem intelligentiam propriæ honestatis ac boni. Hinc factum, vt cum animalia sint nullam habentia inter se familiarem consuetudinem, vetitum
B sit in Deuteronomio arare in boue & asino, in vnum, hoc est, cum qui sit ex prompto animo & laborum toleranti connectere, ei qui sit voluptatum amantior & captiuus tenetur affectibus. Non enim de bobus cura est Deo, sed id nostri causa scriptum est prorsus. Contrà autem aliquo loco copulantur: Beatus enim qui seminat super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant, hoc est qui sermone ad docendum appositio, exuscitat vim animæ generosam ac laborum patientem, nec eius obsequitur voluptatibus. Quemadmodum enim asinus animal gestandis oneribus natum: sic & concupiscibilis portio animæ onere peccatorum prægranata pessum it ac precipitatur. Equidem bos suum nouit possessorem: Israël autem me non nouit suum creatorem. Et asinus præsepe agnouit sui domini: Israël autem me non intellexit. Et præsepia quidem multa sunt, at certè asinus nusquam aberrat à præsepi se possidentis. Et paulò pòst. Peculiari quidem similitudine bouis expressius est Israël: asini autem simulacro simplex ac rudis popellus. Quantò enim differt bos ab asino, tantidem est discriminis, si Israël cum vulgo componatur, qui populus appellatur absolutè. Cur verò asinæ nomen carni nostræ conueniat, rationem quodammodo reddit Origenes his verbis: Quid est ascendisse super iumentum? Corpus hoc meum iumentum est: ad adiumentum enim & ad ministerium datum est: ego autem sum, id est interior homo qui ascendi su-
C per iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicam dominum. Si ergò verè ascendisti supra corpus & superior effectus corporalibus desiderijs, & metus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur, quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicas dominum. Quid autem est quod sequitur? *super vehicula sedentes & super asinas refulgentes.* Quid tibi videntur asinæ refulgentes? Dicit enim scriptura, quia oporteat benedicere dominum eos qui sedent super vehicula & super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur, cùm iumentum hoc, hoc est, corpus meum, iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipiet, & asina hæc id est caro mea tunc refulgere dicetur, cum castitatis ac pudicitiæ fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur asina sedens super asinam resplendentem dominum benedicere & in medio lætantium laudare Deum. Ad hanc lasciuiam petulantiamque respiciens D. Hieronymus, asellos bipedes vocabat eos, à quibus reprehendebatur, quod dixisset virgines debere sæpius cum mulieribus esse quàm cum masculis. Quod verò simplices perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascantur, docet D. Gregorius in explicatione horum verborum. *Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos & irruerunt Sabæi, tulerunt-*
que omnia & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi. Quid in figura (inquit)
D per boues, quam benè operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viuentes accipimus? quæ bene iuxta boues pasci dicuntur, quia mentes simplicium etiam cum alta capere non possunt, eo magis vicinæ sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Significant item asinæ eidem simplices cogitationes. Cùm enim in declaratione horum verborum: *Quinquaginta quoque iuga boum & quingenta asinæ*, dixisset nos quingentas asinas possidere, cùm lasciuientes motus restinguimus, & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spirital cordis dominatu refrenamus: addit, vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dum in subtiliori intellectu currere non valent, quo quasi pigrius ambulant, & fraterna onera mansuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humilius premunt. Benè ergo per asinas (pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus: quia dum nostram plerumque ignorantiam

cognosci-

Asinæ nomẽ cur carni nostræ cõueniat. Hom. 6. in c. 5. Iudic.

Asselli bipedes. Simpliciter viuẽtes designati. l. 2. ca. 18. in Iob. c. 1.

Benè operãtes.

Simpliciter viuentes.

l. 1. ca. 18. Iob. c. 14.

Cogitationes simplices.

cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumque nos quasi singularis sapientiæ altitudo E
non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam mens se nostra æquanimiter inclinat. Recte
autem siue iuga boum siue quingentæ asinæ referuntur, quia vel in hoc quod prudenter sapimus,
vel in hoc quod humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubilei
numerum tenemur. Diuus Hieronymus etiam, asinum pupillorum abigere, vt est apud eundem
D. Iobum, significare ait simplices in hæresim trahere qui sunt in ecclesia, velut portantes onera,
cum suis laboribus fideles ecclesiæ sustentent. Id faciunt hæretici, cùm gentilem venientem ad fi-
dem, auertunt. Et Eucherius ait per asellum quem insedit dominus fidelium simplicitatem ex-
primi, plebem scilicet quę dei notitiam non habebat, quam Christus regendo & præsidendo ad
Hierusalem, hoc est, ad pacis conspectum adducit. Iure verò in primis asinis similes censentur
Homines inertes. homines inertes, qui vt omnium ignauissimi nihil boni agunt, at somno tantùm desidiaque deti-
nentur oppressi. Piger asinus (inquit D. Ambrosius) & expositus ad prædam, quid aliud docet,
quàm nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem
quę opera grauia alleuare consueuit. Sic & Ioannes Arboreus in declaratione huius sententiæ:
Prouer. 26. *Flagellum equo & chamus asino, & virga in dorso imprudentium*: non minus ait indigere imprudentes F
& peruersos flagellis & stimulis, quam equus indomitus & piger asinus, & licet flagris cæsi
non resipiscant, nec emendentur, eorum tamen supplicia alijs terrorem incutere, quibus a lapsu
præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Posse item equo & asino significari superbos & lu-
Superbi & luxurioſi. xuriosos, qui cùm acriter à domino castigantur, nonnunquam resipiscentiam agunt, & vitam in
melius commutant. Vnde illud (inquit) Psalmographi: *In chamo & freno maxillas eorum con-
stringe, qui non approximant ad te.* Superbiam autem per asinum indicari, etiam Eucherius scribit,
& in hoc sensu interpretatur hunc sacrum locum: *Factaest autem fames magna in Samaria, & tam
4. Reg. 22.* *diu obsessa est ciuitas, donec venundaretur caput asini lxxx. argenteis.* Fame nimirum Samariæ il-
lata inopiam indicari verbi Dei, siue egestatem fidei, per quam diabolus ante aduentum Salua-
toris Dei populum concluserat: caput asini lxxx. argenteis venundatum significare superbiam,
quæ initium est omnis peccati. Per asinum enim quòd immundum animal est, omnia vitia dia-
boli præfigurasse non esse dubium asserit, quorum, vt dictum, est caput est superbia. Hanc repro-
bos omnes neglecto decalogo legis in cibo maluisse sumere quàm panem verbum Dei. Cùm ita-
que immundum animal sit asinus, ipsam etiam indicat immunditiam, vnde est, quod in Exodo
Immũditia *primogenita asini iubetur permutari one*, hoc est, vt exponit venerabilis Beda, immunda vitæ pri-
mordia ad innocentiæ simplicitatem (quæ per ouem indicatur) conuertere, vt postquam omnia G
illa peccator egit, quæ immunda dominus respuit, ea iam agendo proferat, quæ de sacrificio mun-
Lib. 2. de Cain & Abel. do imponat. Idem & apud Isidorum legas. Estque hæc genuina ad literam declaratio, vti &
Ambrosius ait: Cæterùm si quis (inquit hic) sensum spiritalis legis altius prosequatur, conside-
rabit quòd asina laboriosum animal sit, ouis fructuosum. Fructu ergo dicit mutandum laborem,
vt finis operis sui sit fructus. Sic & interpretatur Philo Iudæus in libro de sacrificio in hæc ver-
ba: *Omne aperiens vulnam asini, permutabis one*: acsi dicat (inquit) omnem laborem permuta-
Labor. bis profectu. Laborem enim asinus significat animal patiens: profectum verò ouis, sicut vox Græ-
ca πρόβατον indicat. Submonemur autem his, ne segnes simus in studijs artium cæterorumq; quæ
meditatione discimus: sed accuratissimè præparata mente subsistamus fortiter aduersus omnem
lassitudinem, demusque operam, ne labor coniunctus sit cum negligentia & vt vsque proficiendo
ad gloriosam finem perueniamus: Propter profectum enim labor sustinendus est. D. Ambrosius
etiam hoc modo exponi posse ait: Omnem laborem tuum, omnem industriam puro & simplici
commendabis affectu. Errans verò asinus aut sub onere iacens, vt est Exod. 29. significat labo-
Immunditia. rantes sub cura maiorum, & per obedientiam laborum onera portantium, vt exponit Clemens
Alexandrinus. Reuertor modò vnde digressus eram, ad immunditiam. Est autem asinus natura- H
Cap. 7. liter immundus propter carnis malitiam, id quod docet inter alios D. Chrysostomus, explicans
hoc Genesios, *Ex puris autem septena, ex impuris verò bina, &c.* Asinum (inquit) immundum
censemus, quamuis leguminibus tantùm pascatur; alia autem quadrupedia cibo conuenientia
putamus, etiamsi immundo alimento pascantur: ita scientia à Deo nobis suppeditata, horum est
Lib. 17. in c. 26. Iob. doctrix. D. Gregorius per hanc asini immunditiam fidei interpretatur penuriam, namque citatis
Fidei penuria. his sacris verbis: *si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, ceciderintque bos vel a-
Exod. 21.* *sinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium iumentorum*: nihil aliud ait esse, aperire cisternam,
nisi intellectu valido, scripturæ Sacræ arcana penetrare: per bouem verò & asinum, mundum
scilicet & immundum animal, nisi fidelem quemque & infidelem accipi. Qui ergò cisternam fo-
dit, cooperire debere, ne illuc bos vel asinus ruat, id est (inquit) qui in sacro eloquio iam alta in-
telligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegere, ne per scandalum mentis,
aut fidelem paruulum aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Iam verò asinus cadens in

cisternam

A ciſternam non ſolùm vt dictum eſt, exprimit infidelem qui forſitan acceſſiſſet ad fidem, niſi imperitia concionatoris obfuiſſet, ſimplicem præterea, perductum in errorem? Cur modò hoc potius quàm alio iumento vehi voluerit Saluator noſter, duplicem teſte D. Chryſoſtomo prophetiam, alteram opere, alteram verbis adimplebat: opere quidem quòd ſuper aſinam ſederit; verbis verò quia ſcriptum eſt à Zacharia quòd in aſina ſicut rex ſedebit. Cum igitur id veluti ſcriptum eſt, alterius ipſe prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipſis factis ſignificando. Immundarum enim vocationem gentium & quod in ipſis requieſcet, & venient & adorabunt eum, res iſta ſignificabat: ita prophetia prophetiæ ſucceſſit. Mihi verò (ait) non idcirco ſolùm in aſina ſediſſe videtur, verumetiam, vt viuendi philoſophia nos erudiret, ita ſimul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulas enim nobis præbet, ne maiora quàm neceſſarius vſus exigat, requiramus. Itaque quando etiam naſcebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem ſed pauperrimam & fabro deſponſatam elegit, & in tigurio naſcitur, & in præſepio ponitur, &c. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus eſſe imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis iunctis ſublimes feramur, ſed aſino quando res cogit, inſidere; neque vlterius progredi, ſed vbi

Chriſtus cur aſina vehi voluerit.

Hom. 67. in Matth. c. 20.

B que neceſſitate vſum terminare. Sed videamus iam tam verborum quàm rerum prophetiam: quæ igitur eſt illa? Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, aſcendens ſuper iugalem, & pullum nouum: non currus vt cæteri reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec ſatellitibus conſtipatus: ſed magnam vndique monſtrans humilitatem. Interrogetur ergò Iudæus, quis nam regum aſina vectus Hieroſolymam intrauit? neminem profectò præter Chriſtum dicere poſſunt. Hæc faciebat, vt quemadmodum diximus, figuris ventura ſignificaret. Hic enim eccleſia & nouus populus olim immundus per pullum ſignificatur, qui poſtquam in eo Ieſus quieuit, ab omni ſorde liberatus, mundus effectus eſt. Perpende autem examuſſim imaginem eſſe conſeruatam. Diſcipuli quippe iumenta ſoluunt, quoniam & nos & illi per Apoſtolos vocati & adducti ad Chriſtum ſumus, & noſtra fides in zelum illos deduxit: idcirco aſina pullum ſuum ſequi perſpicitur, quoniam poſtquam in gentibus Chriſtus ſedebit, tunc & Iſraëlita Zelantes venient: quod Paulus ſignificans dicebat: *Quia cæcitas ex parte Iſraëli accidit, quouſq; plenitudo gentium intraret & ſic vniuerſus Iſraël ſaluabitur*. Quod enim figura hac factum prophetiæ figurabat, à dictis manifeſtum eſt. Niſi enim ita eſſet, non tanta cura certè propheta pulli etiam ætatem prædixiſſet. Illud etiam diſcimus, quemadmodum nemo tunc apoſtolos, ne abducerent iumenta, detinuit: ſic nul-

Chriſti humilitas.

C lus vetare potuit, ne gentes ab idolatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, ſed ſuper Apoſtolorum iniectas veſtes inſedit. Poſteaquam enim pullum adepti eſſent, vniuerſa iam à ſe præbent, ſicut & Paulus dicebat: Ego autem libentiſſimè impendam, & expendar ipſe pro animabus veſtris. Tu vero ſubitam pulli domationem admirare, quomodo dum eſſet indomitus & frænis omnino expers, non reſilit, nec reluctatus eſt, ſed quietè quaſi aſſuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc ſignificatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta ſunt: Soluentes adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem redacta ſunt. D. Hieronymus verò per aſinam & pullum eius intelligi ait vtrumque populum, circumciſionis & præputij, quorum prior grauiſſimum legis portauerat iugum, ſicut in actis Apoſtolorum ſcriptum eſt: *Nec nos & patres noſtri potuerunt portare legis grane iugum*: vnde & Paulus ſcribit ad Galatas qui circumcidi volebant: *State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri*. Pullus autem nouus, gentilium multitudo frena non habens legis, nec rectus ab aliquo, ſed ſemper in præcipitijs & in voraginibus idolatriæ eliſus atque confractus, domini ſeſſione didicit ambulare & rectam viam ingredi. Et rurſus: Alligata (inquit) erat aſina multis vinculis peccatorum. Pullus quoque laſciuus & frenorum impatiens cum matre (ſecundum euangelium Lucæ) multos ha-

1. Cor. 12

Gentium obedientia.

In cõmen. Ezech. c. 9.

Populus circũciſionis & præputij.

D bebat dominos, non vni errori & dogmati ſubditos: & tamen multi domini qui ſibi poteſtatem illicitam vendicabant, videntes verum dominum & ſeruos eius veniſſe, qui ad ſoluendum miſſi fuerant, non audent reſiſtere. Diuus verò Auguſtinus pullum aſinæ, in quo nemo ſederat, intelligi ſcribit populum gentium qui legem domini non acceperat: aſinam verò, quia vtrumque iumentum adductum eſt domino, plebem eius quæ veniebat ex populo Iſraël, non indomitam planè, ſed quæ præſepe domini agnouit. Aliàs rurſus feria videlicet quinta poſt quartam dominicam in quadrageſima agens de aſina Balaam, aſinam hanc interpretatur eccleſiam, quæ prius portabat Balaam: nunc autem Chriſtum, ex quo ſoluta eſt à diſcipulis & à quibus innexa erat vinculis relaxata, vt filius Dei ſederet ſuper eam, & cum ipſa ingrederetur ſanctã ciuitatem Hieruſalem; ſicut ſcriptum eſt, *Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mitis & ſedet ſuper ſubiugalem*, id eſt, aſinam: Aſinam, credentes ſine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum eos profectò qui ſunt ex gentibus credentes. Et rurſus feria ſexta poſt primam dominicam in quadrageſima de immolatione Iſaac exponens hæc verba Dei, *Dixit ergò dominus ad Abraam: Tolle filium*,

Populus gentium.

In Ioan. c. 12.

tuum

suum quem diligis Isaac, & offeres eum, mihi in holocaustum super vnum montium quem monstrauero E
tibi. At ille surgens strauit asinam & tulit secum duos pueros & Isaac filium &c. Abraham ait typum habuisse dei patris, Isaac verò Saluatoris, duos illos pueros populi Iudæorum, qui pro eo quod in Christo non erant credituri, ideo ad locum vbi immolandus erat, ascendere vel peruenire non poterat. Asinam verò illam significare synagogam. At verò D. Ambrosius ad ea verba: *Sedete hic cùm asina, ego autem, &c.* meritò ait populi typum esse in asina, quia & veritas (inquit) in pullo asinæ. In hoc enim animante figurari populum gentilium, antè oneri subiectum, nunc Christo subditum. Isaac ergo Christi passuri typum esse. Venire in asina, vt crediturum nationum populum significaret: ideoque dominum cùm ad subeundam pro nobis passionem veniret, pullum asinæ soluisse, quem ipse conscientia mitem ac mansuetum iam Christo sua terga credentem, ascenderat. Et in commentario super Lucam: expedit (inquit) ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. In diuinis quidem scripturis, non verborum seriem, sed rerum pondus examinare debemus. Plus enim proficit ad reprimenda peccata; inauditi generis atq. deformis beluina quædam pompa supplicij. Tamen ne cui hinc quoq; scandalum generetur infirmo, non ociosè simul positam putamus molam asinariam, collum hominis, profundum maris. Etenim cùm asini typum populus gentilis acceperit, nonne tibi videtur F
tanquam molam asinariam voluere, quamdiu imperitiæ suæ errore versatur? Naturæ quidem vinculis alligatur, vt verbum emolat, deum quærat, sed opertæ mentis cæcitate suffusus est, vt vultum animi erigere ad deum & oculos cordis aperire non nouerit. Et ideo sine vlla cursus alacritate vestigijs in se sæpe redeuntibus inuitus vsui laborat alieno. Tamen qui molam voluit, consumandi aliquando finem operis habet, & exuendæ spem gerit cæcitatis. Cui verò mola ad collum suspenditur, portat lapidem qui portare iugum domini recusauit. Asinus ergò ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat, quem non videt, nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat, nec in sexo agnoscitur sed in spiritu. Vterque populus igitur & gentilis & Iudæus pompa quædam sermonis huius exponitur: sed vehementior in Iudæos pœna decernitur. Gentilium enim memoria seculi huius fluctibus obruitur, & cœno mundi huius abolebitur, qui interea quæ non sunt, esse voluerunt, & alienati à scientia dei tanquam in profundum maris mersi sunt, &c. Et rursus de asina & pullo adductis Saluatori: In castello erat, & ligatus erat pullus cum asina, non poterat solui nisi iussu domini. Soluit eum manus Apostolica. Talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, vt tu possis ligatos soluere. Nunc consideremus qui fuerunt illi, qui errore, detecto de Paradiso electi, in castellum sunt relegati. Et vides quemadmodum quos mors G
expulerat, vita reuocauerit. Et ideo secundum Matthæum & asinam & pullum legimus, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat sexus pulsus, in duobus animalibus vterque reuocetur. Ergo illic in asina, matrem quasi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo, generalitatem populi gentilis expressit, & ideo pullo sedet asinæ. Bene in quo nemo sedit, quia nullus antequam Christus nationum populos vocauit ad ecclesiam. Denique secundum Marcum sic habes. *Quem nemo adhuc sedit hominum.* Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur iniquo adductus domino, errore famulatus, sed dominatum vendicare sibi non poterat, quem reum sibi fecerat non natura sed culpa &c. Beda item exponens illud, *Non arabis in boue simul & asino*, duos hisce verbis populos indicari asserit. In bouis etenim nomine, populum sub iugo legis accipi, asino autem populum gentilem vsque ad euangelium. In boue autem simul & asino arare, qui sic euangelium recipit, vt Iudaicarum superstitionum quæ in vmbra & imagine præcesserunt, ceremonias non relinquat. Ad hæc in boue bene operantium vitam signari, in asino stultorum vecordiam. Ergo insimul & asino non arandum, esse fatuum sapienti in prædicatione non sociandum, quoniam nequeat æqualiter enunciare verbum dei. Sic & D. Cyrillus in declaratione huiusce sententiæ Isaiæ. *Beati serentes super omnem aquam, vbi bos & asinus calcant*: Aquam ait à scriptura diuino spiritu H
proditam, diuinum & cælestem sermonem appellari & sanctorum mystarum prædicationem. Asinum & bouem qui in istiusmodi aqua calcant, Iudæorum populum esse & gentium. Iustificasse enim Deum circumcisionem ex fide & præputium per fidem. Boui autem assimilari Iudæorum gentium: mundum enim animal est secundum legem, Bos & oblatus est in odorem bonæ fragrantiæ Deo: asinus autem immundus: Et quidem cum primogenia animantium iussisset offerri Deo: *Sacrificabis enim mihi* (inquit) *omne primogenitum aperiens vulvam*; reiecit asinum sic dicens: *Omne aperiens matricem asini mutabis one.* Verùm enimuero etiamsi impurus fuerit, propterea quod errauerit fortè gentium populus, tamen sanctificatum esse per fidem. In Christo enim sanctificatum esse & vetera peccata sacrosancto baptismo abluisse, & promiscuè cum Iudæis iugo Seruatoris nostri subiectum esse. Similiter quoque Iustinus Martyr in libro de veritate Christiana interpretatur hoc: *Ligans ad vitem pullum suum & ad capreolos pullum asinæ suæ.* His enim verbis ait, cùm operum quæ in priore Seruatoris aduentu facta sunt tum gentium quæ in eum crediturę erant,

Synagoga. lib. 1. de fide.

Cur pullo sederit Christus.

Stultorum vecordia.

prænun-

A prænuntiationem fuisse. Hæ siquidem (inquit) pullus fuere qui neque clitellas gestauerit, neque iugum super ceruicibus suis habuerit, donec Christus ille cùm venisset, discipulos suos ablegauit, & per ipsos eas in disciplinam suam recepit: atque illæ iugum verbi eius ferentes, tergum ad sustinenda omnia obiecerunt, eorum bonorum quæ ab ipsis expectantur & ab eo sunt promissa, consequendorum gratia. Porro quod asinam subiugalem cum pullo suo spiritus propheticus vna cum Patriarcha Iacob nominauit, atque ea ipse & discipuli eius sunt vsi, vtrumque enim iumentum adducere iussit, prædictio fuit eorum qui etiam ex synagoga, simul cum ijs, qui ex gentibus venere, in eum credituri essent. Diuo autem Chrysostomo asina & pullus eius etiam sunt Iudæi & gentes. Iudæa enim (inquit) est mater gentium. Sic enim dicit ad eam Deus per Isaiam prophetam: *Et constituam principes tuos sicut antea & consiliarios tuos sicut ab initio: Et tunc vocaberis ciuitas iustitiæ & mater ciuitatum; id est ecclesiarum, fidelis Sion.* Propter quasdam tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, Deum vel Dei filium non cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & stultum & infirmum & ignobile & oneriferum magis, sic fuerunt & homines ante Christi aduentum idolatræ, passionibus diuersis immundi & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti, &c. Et mox rursus: Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & concordiam mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum B sedens super asinam & pullum eius intrauit in templum & sic gentes Iudæis coniunxit. D. Augustinus per iumentum, cui insedit Saluator noster mansuetudinem indicari ostendit. Iumenta mansueta (inquit) vult habere dominus. Esto iumentum domini, id est, esto mansuetus. Sedet ille super te, ipse regit te, noli timere ne offendas & eas in præceps. Infirmitas quidem tua est, sed attende quis tibi præsideat. Pullus asinæ es, sed Christum portans: nam & ille in pullo asinæ venit ad ciuitatem & fuit illud iumentum mansuetum. Nunquid laudabatur iumentum illud? nunquid iumento dicebatur, Osanna filij Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini. Asellus portabat, sed ille qui portabatur, à præcedentibus & consequentibus laudabatur. Et dicebat fortè iumentum, in domino laudabitur fortè anima mea, audiant mansueti & lætentur. Nunquam illud dixit ille asinus, sed dicat illud populus qui imitatur iumentum illud, si vult portare dominum suum. Irascitur populus quia comparatur asello, in quo sedit dominus. Et dicent mihi aliqui superbi & elati, Ecce asinos nos fecit. Sit asinus domini quisquis hoc dicit, ne sit equus & mulus, quibus non est intellectus. Equus enim & mulus erigunt ceruicem aliquando, & sua ferocitate C excutiunt à se sessorem suum. Domantur frænis, chamo, verberibus, donec discant subijci & portare dominum suum. Tu autem antequam tondantur ora tua, esto mansuetus & porta dominum tuum &c. Sic & Origines exponens illud: *Et fecit Iesus eis sicut præceperat dominus: Equos eorum subneruauit, & currus eorum excussit igni*: equos superbiæ, asinos verò gentium typum esse ostendit, non omnium sed quæ credunt. In numeris (inquit) legimus scriptum, quia cum ex præcepto Dei processissent pugnare aduersum Madianitas deuictis hostibus aliquot millia asinorum de præda hostium reseruarunt suis vsibus profuturos, nec omnino refertur ibi, quia interfecerint asinos hostibus superatis. Nos ergo scripturam sanctam sibimetipsi conferentes & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem non est scriptum quia subneruati sunt, nec Madianitarum spolia vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israëlitici vsibus; de istis autem qui non habebant asinos sed equos præcepit ipse dominus, & dixit, equos eorum subneruabitis, quòd & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse fortuitu, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruarentur, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis in ijs scripturam mysticum aliquid indicare? Denique & filij Israël nunquam equis vsi esse referuntur, & lex nihil de equis sed de asinis mandat, vtpote de animalibus quæ ad humanos labores iuuandos & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem: hoc enim est quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbæ ceruicis accipitur. Sunt ergò asini frequenter à scriptura in typo gentium positi, sicut & Saluator ostenditur super asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur. Sed & cum discipulos mittit ad soluendam asinam & pullum asinæ, dicit eis: Si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et sedens super eum ingreditur Hierusalem, & nunquam equo sedens ingressus esse dicitur. Sed & propheta de ipso ita pronunciauerat, quod sedens asino veniret ad Hierusalem dicens, *Ecce rex tuus mansuetus sedens super subiugalem & pullum asinæ nouellum.* Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Vides ergò quomodo secundum prophetæ sententiam, qui super asinum sedet exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Et ideo videntur mihi asini quidem (vt diximus) figuram seruare eorum, qui ex gentibus credunt, super quibus sedisse dicitur dominus: equi verò qui exterminantur & currus, figuram tenere illorum qui in cælestibus positi, per lasciuiam & superbia m

Homil. 37. in cap. 21. Matth.

Asina & pullus quid significent.

Asinus quarũ gentiũ typus.

perbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiscendas semetipsos incestatores præ- E
buerunt, vel secuti sunt illum qui dixit: *Ponam super nubes sedem meam, & ero similis altissimo.* Inde fortassis est quod Propheta dicit: *Falsus equus ad salutem.* Et iterum dicit de ijs qui in dæmonibus confidebant: *Ii in curribus & ij in equis, nos autem in nomine Dei magnificabitur.* Neq; enim currus & equos Deo contulisset quantum ad inuocandum spectat: sed vtique hoc ostendit, quia sicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos, id est, dæmones quos inuocabant gentes illæ, quæ aduersus Israël bella gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemorat scriptura, & istos ipsos equos quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem asinorum gentes quæ ad credulitatem veniunt, meritò referuntur: in typo verò equorum & curruum, dæmones qui humanæ saluti aduersarij sunt & inimici, meritò perimuntur. Hæc ille.

Lib. 2. de consens. Euang. Euāgelistę de pullo asi na cōsiliati.

Vis videre (inquit D Chrysostomus) mansuetudinem venientis? Considera speciem aduentus eius. Non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens: nec ascendit super feruidum equum discordiæ amatorem & litis qui gloriæ iactantia pectus habet repletum, quo de longè odorat bellum & gaudet ad vocem tubæ & cum viderit sanguineam pugnam dicit in corde suo, bene est factum: Sed sedet super asinam tranquillitatis & pacis amicam, &c. Quomodo autem de asina & pullo Matthæus cæteris congruat, qui solum pullum commemorant, ostendit D. Augustinus F
his ferè verbis. Sequitur Matthæus & dicit, & cùm appropinquassent Hierosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: *Ite in castellum quod contra vos est & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea, &c.* vsque ad eum locum, *Benedictus qui venit in nomine domini &c.* Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine custodito. Lucas autem in Hiericho immoratur, quædam commemorans quæ isti prætermiserunt, de Zacchæo principe publicanorum & quædam in parabolis dicta. Posthæc & ipse occurrit et ad huius pulli commemorationem, in quo sedit Iesus. Nec moueat quod Matthæus asinam dicit & pullum, cæteri autem de asina tacent. Imo & recordanda est illa regula, quam de quinquagenis & centenis discumbentibus, cùm quinque panibus turbæ pascerentur suprà insinuauimus. Qua insinuata, non deberet iam hoc permouere lectorem, nec si Matthæus ita de pullo tacuisset, quemadmodum illi de asina tacuerunt, vt maximè contrarium putaretur, quòd vnus asinam dixit, alij pullum asinæ, quando minus moueri oportet, quia vnus ita commemorauit asinam, de qua cæteri tacuerunt, vt tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt. Vbi ergò vtrumque factum potest intelligi, nulla repugnantia est, nec si alius aliud, & aliud alius commemoraret; quanto minus, vbi alius vnum, alius vtrumque. Ioannes cùm taceat quemadmodum dominus discipulos suos ad- G
hæc animalia sibi adducenda miserit: interponit tamen breuiter hoc de pullo cum testimonio etiam Prophetæ quod Matthæus adhibet. In quo etiam testimonio prophetico aliquantum diuersa Euangelistarum locutio ab ea quidem sententia non recedit. Sed potest mouere quod hoc Matthæus sic adhibet, vt asinam dicat commemorasse prophetam: non autem ita se habet, vel quod Ioannes interponit vel codices Ecclesiastici interpretationis vsitatæ. Cuius rei causa illa mihi videtur, quod Matthæus Hebræa lingua perhibetur euangelium conscripsisse. Manifestum est autem interpretationem illam quæ dicitur Septuaginta, in nonnullis se aliter habere, quàm inueniunt in Hebræo, qui eam linguam nouerunt, & qui interpretati sunt, singuli eosdem libros Hebræos. Huius item distantiæ causa si quæratur, cur tanta anthoritas interpretationis Septuaginta multis in locis distet ab ea veritate, quæ in Hebræis codicibus inuenitur: nihil occurrere probabilius existimo, quàm illos septuaginta eo spiritu interpretatos, quo & illa quæ interpretabantur, dicta fuerant, quod ex ipsa eorum mirabili quæ prædicatur consensione firmatum est. Ergo & ipsi nonnulla in eloquio narrando, & ab eadem voluntate Dei cuius illa dicta erant, & cui verba seruire debebant, non recedendo, nihil aliud demonstrare voluerunt, quam hoc ipsum quod nunc in Euangelistarum quatuor concordi quadam diuersitate miramur: qua nobis ostenditur non H
esse mendacium, si quispiam ita diuerso modo aliquid narret, vt ab eius voluntate cui consonandum & consentiendum est, non recedat. Quod nosse & moribus vtile est propter cauenda & iudicanda mendacia, & ipse fidei, vt putemus quasi consecratis sonis, ita muniri veritatem tanquam Deus nobis quemadmodum rem ipsam, sic verba quæ propter illam sunt dicenda, commendet: cùm potiùs ita res quæ discenda est præferatur sermonibus per quos discenda est, vt istos omnino quærere non deberemus, si eam sine his nosse possemus, sicut illam nouit Deus, & in ipso angeli eius. Cæterùm D. Hieronymo cùm ibi scribatur, sedens super asinam & pullum eius, locus iste tantùm videtur attulisse scrupuli, vt in hæc verba proripuerit. Sedere super vtrumque animal non potuit. Aut enim sedit asinæ, & pullus absque sessore fuit, aut si pullo quod magis competit, asina ducta est libera. Ergò cùm historia vel impossibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora transmittimur, vt asina ista quæ subiugalis & edomita iugum legis traxerat, Synagoga intelligatur, pullus asinæ lasciuus & liber gentium populus, quibus sederet Iesus, missis ad

Synagoga per asinam indicata, gentes per pullum.

eos

A eos ſoluendos duobus diſcipulis, vno in circumciſionem, & altero in gentes, Diuus Chryſoſtomus tangens eandem impoſsibilitatem: Etſi corporaliter (inquit) ſieri non poterat, vt ſuper animal vtrunque ſederet, ſpiritualiter poterat, cùm eſſet Deus, vt & in Iudæis ſederet, & in gentibus ſimul. Sedere autem ſuper iumenta; eſt in præcordijs eorum habitare, vt dicat illis Chriſtus: *Tollite onus meum ſuper vos, & videte quia mitis ſum, & humilis corde.* Franciſcus Georgius per aſinam, & pullum eius, quibus ſedit Seruator, ſignificari ait hominem magna quædam aggredientem myſteria, debere non tantùm partem animalem, ſed omnia inſuper ab ea prouenientia ſubiugare. Quid modo per aſinam Balaam maledicturi populum, quæ Angelum videbat, & humano ſermone loquebatur, ſit intelligendum, quidque per ipſum Balaam, oſtendit Venerabilis Beda, per aſinam exponens brutam gentilitatem, per ipſum verò Balaam vnumquemque idolatram, à quo aſina tanquam brutum animal, & nulla ratione tenitens, quò vult, ſeducitur. Quòd verò ea Angelum Dei videret, quem homo ille non videbat, inde moneri nos ait, vt agnoſceremus in poſterum ſub aduentum Angeli magni conſilij, gentilem illam plebem mutata duritie naturæ, & ſolutis linguis locuturam, vt quæ erat ſubiecta perfidiæ in vocem fidei, & confeſſionis erumperet. Et in

B quæſtionibus ſuper eundem locum quærens quid ſit, quod iſte Balaam, dum peruenire ad propoſitum tenderet (vt malediceret) aſina cui præſidebat, dum videret Angelum, loquitur. Quæ eſt (inquit) iſta aſina, niſi bruta gentilitas, quam quondam Balaam ideſt ſeductor idolatriæ quaſi brutum animal, & nulla ratione tenitens pœnitentiæ, quo voluit, errore ſubſtrauit, ſed iſta Angelum Dei vidit, quem homo videre non potuit. Et vidit, & detulit, & locuta eſt, vt agnoſceremus poſterioribus temporibus ſub aduentu magni Angeli Dei gentilem eam plebem mutata duritie ſtoliditatis, ſolutis Deo linguis locuturam, ita vt quæ erat ſubiecta perfidiæ in vocem fidei, & confeſſionis erumperet, licet caro noſtra per hoc poſſit intelligi. Plerumque enim caro per moleſtias tacta flagello ſuæ menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat, ita vt anxietate ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec & inuiſibilem, qui ſibi obuiat, innoteſcant. Sed in commentario, quod ſcripſit in ſecundam D. Petri epiſtolam ait tum iure dici Balaam ab aſina admoneri, cùm Epiſcopi, ac reliqui ſacerdotes indigere videntur hominum prophanorum monitis, vt qui haud ſecus, atque propheta Balaam cupiditate cæci non vident, quorſum ſit eundem. Origenes verò per hanc aſinam intelligi poſſe ait Eccleſiam allegoricè. Si videas (inquit) contrariam poteſtatem impugnantem po-

C pulum Dei, intelligis quis ſit qui ſedeat ſuper aſinam. Et ſi conſideres homines quomodo à dæmonibus præcipitantur, intelligis quæ ſit aſina. Sic enim & in Euangelio intelliges Ieſum mittentem diſcipulos ſuos ad aſinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius, vt diſcipuli eam ſoluant, & adducant, vt ipſe ſedeat ſuper eam. Et fortè hæc aſina, id eſt, eccleſia prius portabat Balaam, nunc autem Chriſtum, ex quo ſoluta eſt à diſcipulis, & à quibus, innexa erat vinculis relaxata: vt filius Dei ſederet ſuper eam, & cùm ipſa ingrederetur ſanctam ciuitatem Hieruſalem, & compleretur ſcriptura, quæ dicit: *Lætare filia Sion, prædica filia Hieruſalem. Ecce rex tuus venit tibi mitis, & ſedens ſuper ſubingale:* ſumgale id eſt aſinam, credentes ſine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum, eos profecto, qui ſunt ex gentibus credentes in Chriſto Ieſu Domino noſtro, &c. Mox verò hinc etiam Deum ſtolidis ſapientes confundere docet: Aſcenſca aſina ſua (inquit) Balaam ibat per viam: occurrit ei Angelus, ille ſine dubio, qui aderat filijs Iſrael. Aperit os aſinæ, vt arguatur per eam Balaam, & muti pecudis vocibus confutetur is, qui diuinus videbatur, & ſapiens. Balaam hic qui interpretatur populus vanus, videtur mihi perſonam habere Phariſæorum, & Scribarum Iudaici populi: Balach verò (qui euocauerat Balaam, vt malediceret Iſrael) qui excluſio, & deuoratio interpretatur, & ipſe perſonam habere, intelligendus eſt vnius alicuius

D ſpirituum mundi huius contrariæ poteſtatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Iſrael. Non eum, qui ſecundum carnem eſt, ſed eum, qui ſecundum ſpiritum. Volens ergo poteſtas iſta contraria deleri, & penitus extingui ſpirituale Iſrael, non alijs vtitur miniſtris, niſi Pontificibus, & Scribis, ac Phariſæis: ipſos inuitat, ipſius mercedem promittit & præmia. Illi ergò, ſicut iſte Balaam facit, ſimilantſe cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: *Scrutare Scripturas & vide quia Propheta à Galilea non ſurgit.* Et iterum dicunt: *Nos legem habemus & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.* Per quæ ſingula videntur quidem Phariſæi, & Scribæ zelum Dei habere, ſed ſimulatum: aſina verò cui ſedebat Balaam, quoniam ſcriptura dicit: *Homines, & iumenta ſaluos facies Domine:* ea pars credentium poſt intelligi, quæ ſiue pro ſtultitia, ſiue pro innocentia animalibus comparatur. Si enim & Apoſtolus dicit: *Videre autem vocationem veſtram fratres, quia non multi inter vos ſapientes, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi; elegit Deus, vt confundat ſapientes.* Iſti ergo tales, ſicut Euangelica, quæ in parabolis agebantur geſta deſignant, ab iſtis peſſimis dominis Scribis, & Phariſæis ſubiecti quodammodo tenebantur,

To. 4. Probl. 452.

Geneſ. 49.

Aſinus Balaam.

Num. 22.

Gentilitas bruta.

Caro noſtra per aſinam indicata.

Eccleſia.

Homil. 12. in cap. 22. Numer.

Credentes, qui per aſinã indicẽtur.

1. Cor. 1.

& vincti, sed à domino soluuntur, non quidem per ipsum dominum, sed per discipulos eius. Dicit E enim ipse ad discipulos. *Ite in vicum qui est contra vos, & inuenietis asinam alligatam & pullum eius, soluentes aducite.* Sicut ergò in euangelio non ipse dominus, sed discipuli soluunt asinam: ita & hic non ab eo ipso, sed ab angelo aperitur os asinæ: & sicut in euangelijs qui non vident, arguunt videntes, ita & hîc qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc est quod dominus dicebat. *Pater gratias ago tibi, quoniam abscondisti hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea parvulis.* Scribæ autem & Pharisæi erant qui sedebant super asinam hanc, & tenebant eam vinctam. Ipsis ergò irascitur angelus, & nisi quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autem seruasset, quæ vidit & reuerita est eum, qui venit ad vineam & stat inter vineas. Compressit tamen pedes sedentis super se in maceriam & ideò non potest fortè ambulare ille eius sessor antiquus, nec venire ad eum qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Asina tamen venit, adducta à discipulis; & cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei sedet Iesus &c. Asinus fortis Isachar, significat, vt Lyranus exponit, religiosos portantes onus religionis & eos qui laborant in sacris literis. Et D. Ambrosio piger asinus & ad onus expositus, segnisque tardior, nihil aliud docet nisi nos vinaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quæ onera grauia alleuare consueuerit. Monet verò etiam nos asini patientia suam cuique F prouinciam & quod præsens ac præmanu est, fideliter atque diligenter agamus, & vt sua quisque fortuna contentus viuat, neque labores, modo honesti sint, etsi digna præmia non sequantur, recuset: sicut & in asino suo laborioso monet Stigelius:

Gen. 49. Asinus Isachar.

6. Hexam. Asinus piger quid nos moneat.

Sis asinus quemcunque asinum sors aspera fecit,
Qui sortem placidè ferre scit, ille sapit.

Porro asinus etsi omnium iudicio vilis habeatur & miserrimus, homine tamen ipso est beatior, quia ipse sibi miseriam non parit, quod homo facit, vt antiquissimus Menander ait:

Asinus homine beatior.

Αμείνω τῶ ζῷω καὶ ἥμισυ εὐχημονῆν
Ἀσταῖα τὰ ζῷ' ἐστι μακαριώτατα.
Καὶ νῦν ἴσχυε μᾶλλον ἀνθρώπου φόλυ.
Τὸν ὀνον ὁρᾶν ἔξεστι πρῶτα τύτονί.
Οὗτος κακοδαίμων ἐστὶν ὁμολογουμένως.
Τύτῳ κακὸν δι' αὐτὸν οὐδὲν γίγνεται.
Ἃ δ' ἡ φύσις δέδωκεν αὐτῷ, ταῦτ' ἔχει.
Vivendi negligens honestè vivere nequit, G
Omnia animantia beatissima sunt,
Et longè plus mentis quàm homo habent.
Asinum cernere licet primum hunc,
Qui miser est ex confesso:
Ei nihil mali sua culpa nascitur
Sed qua natura dedit, ea habet.

Quemadmodum verò apud Manes pingitur quidam funem torquens & in id quod contexuit asino vorandum permittens: ita (inquit idem Plutarchus in libro de animi tranquillitate) multorum stupida quædam & ingrata obliuio omnem actionem, omnes res præclarè gestas, omne iucundum ocium omnem conuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non sinit vitam esse continuam, præsentibus ad præterita adiunctis, sed hesternam cum hodierna, hanc à crastina diuidens, quicquid euenit, obterens tanquam non factum redigit, &c.

Funẽ torquentis & asini eum deuorantis pictura.

PROBLEMATA.

H

CVR asinis & equis pili è cicatrice prodeunte sese possunt, hominibus autem non possint? docet Aristoteles & nos ex eo in equo: item cur minus monstra pariant, necnon cur homo plus excrementi humidi egerat, quàm sicci, equi verò & asini plus sicci quàm humidi. Hieronymus Garimbertus, quærens, cur est quòd asinus præ cæteris animantibus minus sentit verbera? rationem petit ex melancholica animantis natura; quam (inquit) arguit aurium proceritas, quam cum alijs animalibus melancholicis communem habet, non aliunde prouenientem quam ex materia frigida & sicca omnis duritiæ parente: inde cutis illa duritiam, & sensus pœnè destitutionem, esse verberumque tolerantiam. Prouenire verò etiam ab eodem temperamento quod bibituri aquam extremis tantum labris contingant, cùm equi totum penè caput mergant. Frigidum enim temperamentum timiditatis causam esse; vereri autem animal, ne auribus, quarum magitudo in aqua repre-

Lib. 2. Probl. 44. Cur minus sentiat verbera. Cur bibentes caput nõ mergãt.

A repreſentatur, oculos ſibi eruat. Cur verò exolfacto aſinarum lotio, contractis ſurſum labris, dentes denudet, inde euenire diſſerit, quòd elatos ad olfactus organum vapores, qui moleſtiam ſuã parium ingratitudine, conetur excutere. *Cur olfactũ aliorum lotio dentes denudet.*

PICTVRÆ. STATVÆ.

IN vrbe Achanta trans Nilum, Libyam verſus procul à Memphi ſtadijs centum quinquaginta, aſini picti fabula monſtratur, vt teſtatur Diodorus Siculus. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij poſt ſequentes diſſoluunt. Fabula pertinere videtur ad aſellam Oẽni, de qua in hieroglyphicis diximus. Nealces referente Plinio aſellum depinxit in litore bibentem, & crocodilum ei inſidentem. Inuenio ita pictum propterea quod Perſæ ibi viciſſent Aegyptios. Polygnotus verò inter aliàs picturas, quibus excidium Troianum expreſſit, depinxit puerum aſello inſidentem, cuius præterea dorſo ciſtam & alia impedimenta ſerui imponunt, vt legi- *In Phocicis.*
B mus apud Pauſaniam: qui ibidem etiam ſcribit Ambraciotas æneum dedicaſſe aſinum, victis hoc modo nocturna pugna Moloſſis. Cùm enim in illos noctu inſidias poſuiſſent Moloſſi, aſinus, qui fortè ex agro in oppidum agebatur, aſellam inſectãs cum multa laſciuia vehementem clamorem ſuſtulit: ipſe etiam agaſo per tenebras, obſcura & in condita voce inclamabat. Iniecit ea res tantam Moloſſis trepidationem, vt ſtatim inſidiarum locum deſeruerint: Eos Ambraciotæ de tecta fraude noctu inuadentes prælio ſuperant. Inuenio & Vercellis in cemiterio quodam aſini eſſe ſtatuam, exornatam epitaphio, cuius tamen literæ ita ſint detritæ, vt planè legi nequeant. *Lib. 3. c. 6.* *L. 35. c. 11.*

HISTORICA.

ALEXANDRO Macedoni cùm reddita ſors eſſet: eum qui primus occurriſſet, interimeret; vbi quendam præ ſe agentem aſellum vidit, arripi hominem confeſtim ex oraculo imperauiſſe tradunt. At eum iamiam iugulandum intellecta mortis ratione, proclamauiſſe: anteambulonem ſuum, non ſe petiex reſponſo, quando is obuiam latus eſſet prior. Samſon vir apud Iudæos omnium fortiſſimus, cùm in ipſum inermem Philiſtæi irruerẽt, maxilla aſini recepta quamuis iam
C marcida, hoſtes mille proſtrauit: indeque cùm nimia ſiti laboraret, proiecta maxilla preces ad Deũ fudit, & aquæ ex dente molari profluentis ſcaturiginem impetrauit, vt tradit liber Iudicum. Sanctus Helenus oneribus feſſus & labore itineris aſinum per campos vagantem cùm ad ſe vocaret, veniſſe mox ad eum, præbuiſſeque humeros viro Dei, vt & inſideret & ſarcinas imponeret, ad reliquum viæ conficiendum tradit author vitarum SS. Patrum. Sanctus verò Germanus Altiſiodorenſis Antiſtes cùm Rauennam ad Valentinianum & Placidiam aſino vectus acceſſiſſet, dum conuiuio aſſiderent, defunctus eſt aſinus, cumque Placidiæ iuſſu pararetur egregius equus ſuſtituendus aſini loco, eum reſpuit B. Germanus accedenſque ad eum locum, vbi aſini cadauer erat expoſitum, ſic illum alloquitur: ſurge, reuertamur ad hoſpitium: ſtatim aſſellus rediuiuus ſurrexit, & S. Germanum reuexit, vt tradit Hieronymus Rubeus, recolit Surius in vita S. Petri Chryſologi. Legimus autem & aliam de aſino apud Sophronium in prato ſpirituali hiſtoriam, in qua mira eius ſolertia mandata ſanctorum explenda eluceſcit. Mons eſt circa mare mortuum, qui Martes vocatur, ex-
D celſus valdè: in eo monte Anachoretæ commorantur; eſt autem illis & hortus ad radicem montis ſexto fermè lapide ab eis diſtans, circa maris labium. Proinde habent Anachorete & illic miniſtrum: quacumque ergò hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, ſternunt aſinum, & dicunt ei, Vade in hortum ad miniſtrum & affer nobis olera, qui mox ad hortulanum ſolus vadit, ſtanſque ante ianuam, capite pulſat, ſtatim igitur egreſſus hortolanus, ipſum oleribus onerat, onuſtumque demittit: videreque eſt aſinum quotidiè ſolum aſcendentem & deſcendentem, & miniſtrantem ſenibus tantùm, alij verò nulli obſequentem. Hæc ille. Sunt præterea aſini miniſtri Dei quandoque in rebus, vbi humana ſolertia deficit. Etenim Iſaacius intima eremi penetrans latitabat, ne à fratribus reperiri poſſet, verùm aſini indicio velut Dei miniſtri inuentus eſt, vt legimus in vitis SS. Patrum. Aſina Balaam quid myſticè ſignificet, antè oſtendimus, nunc hiſtoriam recitabimus, quam præ cæteris clariſſimè recitat Flau. Ioſephus his verbis: Balacus Moabitarum Rex habens auitam amicitiam & ſocietatem cum Madianitis, cùm res Iſraëlitarum in tantum creſcere videret, cœpit etiam de ſuis rebus eſſe ſolicitus. Neſciebat enim Deum vetare, ne Hebræi quicquam vlterius præter Chananæam vſurpare appeterent: atque ita celeriùs quam *Aſinus occiſus oraculi monſtro, Sampſonis fortitudo.* *Aſinus ſãcto obedit.* *Aſinus reſuſcitatus. Li. 2. Hiſt. Ran.* *Aſini miniſtri Dei.* *Lib. 4. antiq. iud. c. 6*

prudentiùs rem aggredi putauit: & bello quidem aggredi elatos tot victoriarum successu non est ausus; obstare tamen volens, ne vlterius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam, ab Euphrate vatem illius temporis præstantissimum & sibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam ex suis honoratissimum quemque, rogantes, vt veniret ad se & diris imprecationibus Israëlitas deuoueret. Vates legatis comiter exceptis, & hospitali mensæ adhibitis, consulit Deum, quæ sit eius de Madianitarum postulatis sententia, qui cùm vetaret illis obsequi, reuersus ad eos ait sibi non deesse voluntatem illis gratificandi, sed obstare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hactenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipsi execratum velint, esse Deo charum; dedirque consilium, vt ob hanc causam ad Israëlitas profecti, pacem cum illis facerent. His dictis legationem dimisit. At Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente eadem de re denuo legatos mittunt ad Balamum; qui cupiens hominibus obsequi, Deum consulit. Deus verò efficitus iubet vt legatis nihil contradicat. Is ratus Deum hæc seriò iubere, cum legatis proficiscitur. Inter eundum autem cùm ventum esset in viam quandam angustam, inter duas macerias sitam, occurrit ei angelus; & asina qua Balamus vehebatur, occurrentem diuinum spiritum animaduertens declinans appressit eum ad alterum septum, nihilque mouebatur verberibus sessoris pressuram molestè ferentis, cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem succubuit asina, & Deo tic volente humana voce Balamum incusat, quòd nunquam ante hac læsus sæuiret in se: non intelligens nunc Deum prohibere quo minus, quibus ille cuperet, ipsa obsequatur. Hoc humano asinæ sermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus quoque, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non esset in culpa, sed obstaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum Balamus territus volebat retrò abire: sed Deus iussit eum pergere quò instituerat, modò ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur, &c. Euagrius Scholasticus inter alia quæ S. Zosimas fecit miracula, hoc quoque narrat. Isti Zosimæ (inquit) iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, occurrit leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eò insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit: At verò, ô amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis pluribus onustus sim & ætate admodum prouectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita, humeris portare; Quare tu hoc onus contra naturæ tuæ consuetudinem gestes necesse est, si modò Zosimam ex hoc loco discedere volueris: postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis: Tum Leo furoris prorsus oblitus, subblandiri & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cœpit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tùm quod omnia tam diù hominibus inseruiant obtemperentque, quamdiu secundum eius voluntatem vitam instituimus, & gratiam nobis donatam neutiquam deprauamus. D. Augustinus perhibet se in Italia existentem adiuisse mulieres quasdam malignis artibus adeo imbutas, vt dato caseo statim homines conuerterent in iumenta, vt in equo etiam dictum est, quæ necessaria portarent, & hæc finito opere in homines iterum reducerent. Quod comprobat Apuleius, qui longa serie recitat se veneficijs cuiusdam mulieris, dum per magicam auis fieri cuperet, in asinum conuersum fuisse. Quod & temporibus nostris multorum testimonio contigisse cuidam in Cherso Illyrici insula scribit Franciscus Georgius, eumque per multos annos visum esse sinum: tandem ad se reuersum & veneficia & malefacta, propter quæ id sibi contigerat, sacerdoti & publico concionatori enarrauisse. Quod tamen ita intelligendum est, quod non verè, per veram hominis, siue materialem siue formalem mutationem in vera iumenta & belluas factum sit, sed solum per quandam ipsorum hominum imaginationem qua se iumenta & belluas esse imaginabantur & per quædam aliorum hominum præstigia virtute dæmonum causata, per quæ alijs hominibus tamquam iumenta & belluæ exterius apparebant.

Asina loquitur.

Lib. 2. hist. Eccl. c. 7.

Leo sancto obedit.

A

APOPHTEGMA.

IORDANES patria Saxo ordinis Prædicatorum princeps, qui in peregrinatione Hierosolymitana, anno M. CC. XXXVI. Acone obijt, vitæ sanctimonia & concionandi dono clarus, cùm à quibusdam Templarijs rogaretur, vt festo die sacram concionem haberet Gallica lingua, cuius ipse tamen non vsque adeo peritus erat, conscenso suggesto argumentum concionis Gallicè quantum potuit enarrauit, interpretationem verò sermoni subtexuit vernaculo. Indignantibus ijs, ergò (inquit) si prominentes asini auriculas post maceriam delitescentis videatis, totum insuper asinum, diruta maceria, in conspectum produci petetis? ex Leandro Alberto de viris Illustribus ordinis Prædicatorum. *Lib. 1.*

B

APOLOGI.

ASINVS syluestris conspecto asino domestico in loco quodam aprico, profectus ad ipsum, beatum dicebat corporis habitudine & cibi perceptione. Deinde verò cum vidisset eum ferentem onera & agasonem retrò sequentem & baculis ipsum percutientem, ait, ast ego non amplius beatum existimabo. Videoenim non sine magnis malis habere te felicitatem. Fabula significat non esse æmulanda lucra, in quibus insunt pericula & miseriæ. Asini olim propterea quod assiduè onera ferrent & fatigarentur, legatos miserunt ad Iouem, solutionem laborum petentes. Hic autem ostendere ipsis volens, id non posse fieri; ait, tunc eos liberatum iri laboribus, cùm mingendo fluuium fecerint. At illi eum verum dicere existimantes, ex illo & nunc vsque vbi aliorum vrinam viderint asinorum, illic & ipsi circumstando mingunt. Fabula significat, vnicuique quod fatale est, incurabile esse. Homo quidam habebat equum & asinum, cùm autem iter facerent in via ait asinus equo; tolle à me oneris partem, si vis me esse saluum. Illo non persuaso asinus cecidit, atque è labore mortuus est. Ab hero autem omnibus impositis ei & ipsa asini pelle, conquerens equus clamabat: heu mihi miserrimo: partem oneris nolui accipere, ecce omnia gesto & pellem insuper. Fabula significat, si magni cum paruis iungantur, vtrisque seruari in vita. Asinus equum beatum putabat, quod abundanter nutriretur & accuratè, cùm ipse neque paleatum satis haberet, præsertimque defatigatus. Cùm autem tempus institit belli & miles armatum ascendit equum, huc illuc ipsum impellendo, cæterùm & in medios hostes insiluit, & equus vulneratus iacebat. His visis, asinus equum mutata sententia miserum existimabat. Fabula significat, non oportere principes & diuites imitari, sed in illos inuidia & periculo consideratis paupertatem amare. Asinus indutus pelle Leonis vagabatur reliqua bruta perterrendo. Cæterùm visa vulpe, tentauit & hanc perterrefacere. Hæc autem (casu enim vocem eius audierat) ad ipsum ait: sed bene scias, quòd & ego te timuissem, nisi rudentem audiuissem. Fabula significat nonnullos indoctos, qui ijs qui extra sunt, aliqui esse videntur, ex sua linguacitate redargui. Similis legitur apologus apud Lucianum. Apud Cumanos (inquit) asinus quispiam pertæsus seruitutem, abrupto loco in syluam aufugerat: Illic fortè repertum Leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. Nam Cumani Leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu personatus hic asinus, pro Leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & Leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide suprà Lesbum. Nam & Lesbij & Cumani notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Ab hoc apologo profectum est adagium, *ἐνδυτὴ μοι τὴν λεοντῆν*, id est, *indutis me Leonis exuuium*: in eos dici solitum, qui suscipiunt negotium maius facultate, quippe se magnificentiùs gerunt, quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt Leonis exuuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes, Bacchum fingit, Herculis instar, Leonis exuuio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aeschylo certantem

Lucra cum periculo cõiuncta non imitanda.

Fatale incurabile.

Indoctos voce prodi.

In piscatore.

Asinus Leonis exuuium induitus.

Cumani stolidi.

In Ranis.

tantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, vtpote E
mollem & effœminatum. Vsurpat hoc adagium Socrates Platonicus in Cratylo, negans oportere
deterreri sese magnitudine disputationis inibitutæ, posteaquàm semel Leonis pellem esset indutus.
Lucianus, Non opus est quopiam qui tibi Leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te cantherium,
In Pseudologista. nisi quis sanè ab ipsis Hyperboreis hospes modo ad nos peruenerit, aut vsque adeo Cumanus sit,
vt qui videret, non protinus intelligat, asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet,
vt te præterea rudentem audiat Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem: *Abibit nobis quidem philosophus, cæterum asinus Leonis intectus pelle.* Aliàs Lucianus demutauit nonnihil de prouerbio,
cùm ait: *Tantam temporis non animaduerti eum sub Leonis exuuio ridiculam simiam tectam habere.*
In Philopseude. Potest & ad eundem apologum referri:

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Cum asino gallus aliquando pascebatur: Leone autem asinum aggresso, gallus exclamauit, &
Leo (aiunt enim hunc galli vocem timere) fugit. At asinus ratus propter se fugere, aggressus est
statim Leonem. Vt verò procul hunc prosecutus est, quòd non amplius galli perueniebat vox, con-
uersus leo deuorauit. Hic verò moriens clamabat, me miserum & dementem. Ex pugnacibus non
natus parentibus, cuius gratia in aciem irrui? Fabula monet, plerosque homines, inimicos, qui F
Vires suas cuique metiendas. se de industria humiliarunt, aggredi atque ita ab illis occidi. Asinus seruicus olitori, quoniam
parum comedebat, plurimum laborabat, precabatur Iouem, vt ab olitore liberatus, alteri ven-
deretur domino. Cum Iupiter exoratus, iussisset ipsum figulo vendi, iterum inquiore animo
perferebat quàm prius, onera & cœnum & tegulas ferre. Rursus igitur, vt mutaret dominum ro-
gauit, & coriario venundatus est. Peiorem ita que prioribus herum nactus, videns quæ ab eo fie-
rent, suspirando ait: hei mihi misero, melius mihi erat apud priores heros manere, hic enim, vt
video, & pellem meam operabitur. Fabula indicat tunc maximè priores dominos à famulis expe-
tendos, à secundis periculum fecerint. Perquam elegantem & facetum apologum de asino &
vario fecisset Aeneas Syluius in primo epistolarum, inter rationes quas reddit, cur nostro tem-
pore minus quàm olim homines amplectantur poëtas. Viam solus asinus ibat, suasque secum mi-
serias querebatur, qui vinum portans, aquam biberet, frumentumq; in horris ponens, fœnum man-
deret: sed hæc leuia reputasset, nisi quod etiam post mortem ex eius corio cribri fierent atque tym-
pana. Quem sic querulosum audiens varius paruum animal, Tace (inquit) asine, opus est post
mortem labore. Nam isti qui dicuntur homines cùm aliquem volunt sapientem facere, corium
meum adhuc pilosum recipiunt, frontemque illius adornant, quem volunt esse sapientem. Docto- G
res enim creantes meis eos pellibus vestiunt, neque quod est rerum omnium difficillimum, ex ma-
gnis bestijs viros oportet sapientes efficere. Sic enim corium meum fata disposuerunt, quod est
mihi grauissimum & molestissimum. Audiuerunt hæc rectores cancellariæ, videntesque in corijs
cadauerum magnas esse virtutes, non censuerunt illa paruo pretio danda, sed ea atque camisias
cum cera sicut æquum erat magno pretio cœperunt vendere &c.

FABVLOSA.

Asini fabula & cerũ fabula. IN Cancri deformationis parte, vt Hyginus scribit, sunt quidam qui asini appellantur, a Libero in testa duabus stellis figurati. Liber enim à Iunone furore obiecto dicitur mente captus fugisse per Thesprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret responsum, qui facilius ad pristinum
statum mentis rediret, sed cùm venisset ad quandam paludem magnam quam
transire non posset, de quibusdam duobus asellis obuiam factis dicitur vnum H
deprehendisse eorum, & ita esse transuectum, vt omnino aquam non tetigerit. Itaque cùm ve-
nisset ad templum Iouis Dodonæi, statim dicitur à furore liberatus & asellis gratiam retulisse &
inter agra eos collocasse. Nonnulli etiam dixerunt asino illi quo fuerat vectus, vocem humanam
dedisse. Itaque postea eum cum Priapo de natura contendisse & victum ab eo interfectum. Pro
quo Liberum eius misertum, in sideribus annumerasse. Et vt sciretur id pro deo, non per homi-
ne timido (quia Iunonem fugerit) fecisse, supra cancrum constituit, qui deæ beneficio fuerat af-
fixus asinus. Dicitur etiam alia historia de asellis, vt ait Eratosthenes. Quo tempore Iupiter bello
gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, venisse Liberum patrem, Vul-
canum, satyros, Silenos, asellis vectos, qui cùm non longè ab hostibus abessent, dicuntur asel-
li pertimuisse, & ita pro se quisque magnum clamorem & inauditum gigantibus fecisse, vt omnes
hostes eorum clamore in fugam se conuerterint & ita sint superati. Hæc Hyginus. Postremam fa-
bulam Varinus etiam in Lexico suo in asini mentione affert, & hanc ob causam asinus hunc hono-

rem

A rem habitum inquit, vt in cancri sydere occasum versus collocarentur. Aratus verò has stellas ex altera parte præsepis consistere canit:

Σχίσθω καὶ φάτνῃσι μὲν ἐν ὀλίγῃ ἐοικυῖα
Ἀχλὺϊ βορῥαίῃ ὑπὸ καρκίνῳ ἠγκλέζοι.
Ἀμφὶ δὲ μιν δύο λεπτὰ φαεινὸ μενοι φορέονται
Ἀστέρες οὐτίδι πολλὸν ἀπώροι, οὔτε μαλ' ἠχοῖ.
Ἀλλ' ὅσσοι μάλιστα συγώσιον οἰήσαιθ᾽
Εἷς μὲν βορρείαιο, νότῳ δ' ἐπιέρχεται ἄλλος
Καί τοι μὲν καλέονται ὄνοι, μέσσοι δὲ τε φάτνη.
Ἦτε καὶ ἐξαπίνης φαεσιμβρότου διὸς ὐδαιοῦσα
Γίνετ' ἀφαντος ὅλη τοίδ' ἀμφοτέρωθεν ἰοῦσι
Ἀστέρες ἀλλήλων αἰτοσχεδὸν ἐνδαλλόμενοι
Οὐκ ὀλίγῳ χειμῶνι τότε κλυζόμενοι ἅρηρε.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa.

Conuenit hic etiam paruum præsepe notare,
B *Id nubi nomen, quæ Cancro obnoxia alto,*
Græcia docta dedit, quapropter denique asellos
Suspice, quorum vnus septem vicina Trioni
Astra adolet: tepidum procul alter spectat in austrum,
In medio quod nube quasi conuestit adacta,
Id præsepe vocant: porrò hoc præsepe repente
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat antem
Congruus aëriis latè rubor ignis asellis:
Ne quicquam tenues agitabunt stagna procellæ.

Alter enim eorum asellorum est asinus Sileni. At quoniam Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi (inquit Natalis de Comitibus) videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possem, experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancri ostraco inter scapulas exi- *Lib. 5.*
stens, habet vtrimque stellas quæ asselli vocantur, quare illa iure dicitur præsepe. Vbi igitur illa *Myth. c. 8.*
nubes pura & aperta videtur, futurum cælum serenum significat, quod etiam inquit ita Theophra-
C stus in libro de signis futuræ serenitatis: καὶ ἡ νῦν ὅτι φάτνη, ὅτι αἰ καθαρὰ καὶ λαμπρὰ φαίνηται, εὐδιεινόν, id est, & asini præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis. At versus Arati quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc præsepe nota, nubes id parua videtur
In Boream surgens, vbi fulgent sydera Cancri:
Hoc propter gemina volunt lumine stellæ
Pertenui, nec longinquæ nimis: haud tamen illæ
Coniunctæ; spatioque vlnæ distare videntur.
Altera sit Boreæ propior, denergit in Austrum
Altera: & hæ dicuntur asselli, separat illas
In medio præsepe polo, idque repente sereno
Ex oculis hominum vanescit: at hæ cieuntes
Fiunt vicinæ stellæ & simul esse videntur,
Imbribus immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euanuerit, quam asini præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem ac-
D cidit ob condensatum humorem, cùm illa sit tenuis ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit vt videantur congredi, quia corpus diaphanes vaporum in aquam prope versorum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. Hactenus *Silenus asino veh*
Natalis: qui ibidem etiam docet, cur senex ille Silenus asino veheretur. Hunc (inquit) Bacchi *asino veh*
comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos *diceretur.*
faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauat & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt. Seneca in Oedipo:

Te senior turpi sequitur Silenus asello,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis
Condita lasciui deducunt orgya mystæ.

Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam

prædi-

prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quià tardi sunt plerumque E
& inutiles negotijs, qui plus potare solent quàm conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cùm non animal solùm, sed & corpus rebus omnibus inutile reddant si plus operæ illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. Ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sydera collocatum fuisse tradiderunt. Hæc itaque de stellis quas asinos dicunt. Porrò quomodo dipsas serpens ab asino remedium aduersus senectam simul & sitim tulerit, hanc fabulam narrat Aelianus. Prometheum ignem à Vulcano furatum aiunt: quamobrem indignatum Iouem furti iudicibus dedisse remedium senectuti prohibendæ efficax: hoc illos qui acceperant, asino imposuisse audio. Et cum ille sic oneratus æstiuo tempore incideret, siti laborantem ferunt ad fontem venisse bibendi gratia, sed à serpente fontis custode repulsum: itaque asinum sitis impatientem, id quod gestabat pharmacum, vt admitteretur, obtulisse. Bibit igitur asinus, & vna cum remedio aduersus senectam quam dipsas deinde exuit, sitim quoque suam in illam transfudit. Cæterùm huius fabulæ author non ego sum, sed ante me Sophocles, & Dinolochus aduersarius Epicharmi & Ibycus Rheginus, & Aristeas Apollophanes poëtæ comici. Hucusque Aelianus, Antonius Liberalis ex Bæo cur Cleinis & tota eius familia in aues transformatus sit ob sacrificatum Apollini asinum, hanc narrat fabellam. Apud Babylonem F
Mesopotamiæ vrbem habitauit Cleinis, vir dijs charus atque opulentus: boum, asinorum, ouiumque dives. Hunc mirum in modum dilexerunt Apollo & Diana; ac sæpe cum istis dijs venit ad templum Apollinis, quod est apud Hyperboreos, viditque ibi asinos immolari. Reuersus Babylonem, intendit ipse quoque Hyperborico ritu Apollini sacrificare, asinorumque magno numero victimas ad aram constituit. Superuenit Apollo, mortemque se ei illaturum minatus est, nisi hoc abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues, & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. His minis territus Cleinis asinos ab altari abduxit: liberisque suis auditum sermonem exposuit. Erant ei ex Harpa vxore filij tres, Lycius, Ortygius & Harpasus, ac filia Artemicha. Proinde Lycius & Harpasus perficere sacra ista iubebãt, ijsq; se oblectari dicebant; Ortygius & Arteniche, quorum sententiæ etiam Cleinis adstipulabatur, obediendum Deo pronunciabant. Sed Harpasus & Lycius vi solutis asinorum vinculis, eos ad aram compulerunt. Ibi Apollo in rabiem egit asinos, ita vt Cleinin & liberos famulosque mordicus perdere aggrederentur. Ij in extremo constituti periculo, deorum fidem implorant. Atq; Harpam quidem & Harpasum Neptunus miseratus, in aues non mutatis nominibus conuertit. Latona autem & Diana statuerunt seruare Cleinin, Artemicham & Ortygium, quod piaculi istius G
insontes essent. Suis Apollo hanc gratiam dedit, vt hos, antequam morerentur, in aues commutaret. Cleinis factus est Hypsiaëtos, quod aquilam altiuolantem significat, nomen eius post aquilam summæ, difficilis internosci cùm hæc interfectrix hinnulorum sit fusco corpore, magna ac valida; aquila autem nigrior ac minor. Lycius in coruum album abijt: deinde tamen Apollinis nutu factus est ceruleus, cum primus de Coronide Phlegyæ filia iudicium detulisset, eam Alcyoneo esse nuptam. Artemiche piphinx facta est, auis dijs hominibusque grata. Ortygius ægithallus, quod patri persuasisset pro asinis capras immolare.

Dispadis, & Asini fabula.

Lib. 6. c. 51

Cleinis & familia eius in aues

PHYSIOGNOMONICA.

Asinis similes asinos referre

ARISTOTELES in Physiognomonicis ex aliqua hominis, & partium eius ad asinum similitudinem de ingenio pronuntiat. Asinis (inquit) & suibus communis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium cura est solicitudine carere. Qui asinos referunt, capite paruo, ferè sunt stupidi: Qui facie carnosa, H
timidi, eadem magna, tardi. Qui fronte rotunda, stupidi. Qui eminentibus oculis, simplices: magnis asinini. Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna, & graui, contumelioſi. Adamantius etiam illos, quorum oculi sicut asinis prominet, dementes, & contumelioſos esse conijcit. Sed & magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, vt refert Porta, magnam fatuitatem, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis verò Physiognomonicis asininum. Polemon, & Adamantius stolidæ naturæ, indicia esse. Albertus ex Loxo magnas, & prominentes aures stolioditatem, & imprudentiam signare dixit, sed perperam garrulitatem addit ex se. Cæterùm de hisce physiognomonicis signis consulendus ipse Porta, qui eleganter collatas hominis cum asini partibus icones expressit.

Lib. 2. Physiogn.

PROVER-

A

PROVERBIA.

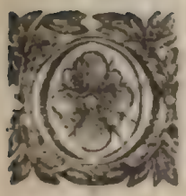

ΝΟΣ παρὰ Κυμαίοις, *Asinus apud Cumaeos.* Competit in eos, qui cùm sint inepti ridiculique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio: aut in eos, quibus honos aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem, & insolentiam, ita vt ferè fit, conciliat; id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: Felicitas enim & rerum successus, quod contigerit immerenti stultis vesaniæ causam præbere solet: cui congruit illud ex Aeschylo citatum: Ἡ βαρὺ φορημ' ἀνθρώπος ἀνοητος ἀφρων, id est: *Graue pondus amens rebus vtens prosperis.* Tractum est prouerbium ab asino, qui apud Cumanos cum pellem mortui leonis inuenisset, se pro leone gessit, mox cognitus risum protulit, vt suprà dictum est. *Antronius Asinus* teste Suida dicitur de magnis, & ignauis, quod apud Antronios permagni essent asini. Asinus Aegyptius verò etiam dicitur in contemptibiles, despicatissimosq; homines. Odisse enim id animal Aegyptios diximus, non propter imperitiam, & ineptias tantùm, & contumeliosam eius naturam, verùm propter colorem etiam ex albo nigroque confusatum, quem à deorum sacrificijs alienum abominabantur. Erat ergò apud eos mos, vt asinum ludibrijs omnibus incesserent, luto cespitibusque passim impetitum comis etiam stimularent, quaque si locus offerret opportunus, præcipitem agerent. Ονος λύρας ſubaudi ἀκροατὴς, id est *asinus lyra auscultator*, Vulgò autem dici solet, *asinus ad lyram*, in eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, crassisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentũ: *Si quis mihi filius vnus, pluresue in decem mensibus gignuntur: si erunt* ὄνοι λύρας, id est, *asini ad lyram, ex haredes sunt.* Ονους λύρας appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. D. Hieronymus ad Marcellam: *Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lyra superfluè canit, tamen nè nos superbia, vt facere solent, arguant.* Et idem aduersus Vigilantium: *Quamquam stultè faciam, magistro cunctorum magistros quærere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est illud apud Graecos prouerbium,* Ονος λύρας. Lucianus de his, qui mercede seruiunt. τί γὰρ κοινὸν φασι λύρᾳ καὶ ὄνῳ, id est, *quid enim commercij, quod duci solet, asino cum lyra?* Idem aduersus indoctum, ὄνος λύρας ἀκούων, κινῶν τὰ ὦτα, id est, *sed asinus lyram audis, auriculas mouens.* Vnde & hoc pacto effertur adagium: ὄνος τὰ ὦτα κινῶν, id est, *asinus auriculas mouens:* Rursum ad hunc modum; ὄνῳ τις ἐλάλει μῦθον ὁδὶ τὰ ὦτα ἐκίνει, id est, *asino quidem narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat*, in eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt, & arrident dicentibus. Galenus, lib. 2. de differ. pulſ. *Ad hæc senex quidem ille, velut asinus quatiebat auriculas; opinamur, quod non assentiretur.* Est autem asino naturale, vt diximus, subinde mouere auriculas, veluti significanti se tam intelligere, cùm nihil etiam audierit. Aliquando referunt id asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem: Lucianus: καὶ μάλιστα ὑπὸ τὰν ἄδηλον καὶ ἄβυσσον βολὴν, ὄνος αὐτολυρίζων φασὶ, id est, *maximè si quando canit, cupitq; festiuus, & lepidus videri, asinus, vt aiunt, ipse lyra canens.* Idem in Pseudolegista: τοῦτο δὴ τὸ λόγιον, ὀνὸς κιθαρίζειν πειρωμένου ὁρῶν, id est, *Iuxta hoc ipsum, quod vulgo dici solet; asinum conspiciens, cithara canere tentantem.* Citatur & hic versiculus:

Ονος λυρας ηκουσε καὶ σάλπιγγος ἤς, id est,
Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.

Asinus apud Cumaeos.

Asinus Antronius.

Asinus Aegyptius.

Asinus ad lyram.

Asinus auriculas mouens.

Lib. 8.

Reſtè torquebitur in eos, qui indecorè tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura abhorrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum: Erat Cleon quispiam, cui nomen inditum bouis: is cum scitè caneret voce, cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus vbi canentem audisset: Olim (inquit) asinus ad lyram dictus, nunc verò bos ad lyram. Germanum quoque huic adagio est, Ονος πρὸς αὐλὸν, id est, *asinus ad tibiam*, dicendum, similiter, vbi quis ea quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam quibus nonnullis musices sensus inesse videtur, vt equis, auibus, serpentibus. Asinum verò nihil monet cantus. Vtrique adagio non admodum absimile est illud Horatij.

Bos ad lyrã. Asinus ad tibiam.

Scriptores autem narrare putaret asello
Fabellam surdo, id est stupido, quiq; nullũ ex ea re sensum perciperet. Galenus lib. 3. de facult. natur. *Reliquis verò tam inutile fuerit scriptũ, quam si quis asino narret fabulam.* Asinũ sub fræno currere doces, hoc est doces indocilẽ: nam equus ad cursum idoneus, asinus ad equestre cursũ inutilis. Horatius.

Lib. 2. ad Epist.

Infelix operam perdas, vt si quis asellum
In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictum de asino. Est autem diuersum illi, quod in equo retulimus.

τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est, *equum in campum*. Prouerbialiter quoque dictum à Luciano in dialogo de Saltatione: Ὄνου οὐ κεφαλήν, οὐδὲ ὄνος καρδίαν ἴσχεις, *neq; cor asini, neq; porci cor habebis.* Ὄνος ἐν πιθήκοις, id est *asinus inter simias.* Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumelioſos, ipse ſtolidus, à quibus impunè rideatur. Extat apud A. Gellium, apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus, Plocium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis; Ὄνος ἐν πιθήκοις τοῦτο τὸ λεγόμενον ἐστὶ δὴ τοῦτο, id est, *Asinus inter simias, vulgò quod aiunt, ſanè iſtud.* Conſtat autem ſimiam animal eſſe petulantiſſimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per laſciuiam agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgò ſimile quiddam dicunt: *Noctua inter cornices*; vbi ſtupidior aliquis in homines petulantes, & dicaces incidit. Nihil autem vetat, quò minus generaliter vſurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer moleſtum, aut in infortunium aliquod, vnde ſe non queat extricare. Conſimilem cum hoc adagio ſenſum habet, Ὄνος ἐν μελίτταις, *aſinus inter apes*, dici ſcilicet ſolitum, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos, atque importunos. Methaphora per ſe liquet: quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri poteſt. Meminit Suidas. Ὄνος ὄρνις, id est, *aſinus auis.* Eſt apud Ariſtophanem in Auibus. Sumptum ab homine quodam. Quidam enim conſultus de eo, qui aduerſa laborabat valetudine, forte fortuna conſpexit aſinum ſurgentem à lapſu, ſimulq; alium, quendam audiuit dicentem; βλέπει πῶς ὄνος ὢν ἀνίσχει, id est, *vide quo pacto aſinus cum ſit, ſurrexit:* Id omnis arripiens ille, protinus reſpondit, fore vt valetudinarius ille reualeſceret. Itaque iocatur Ariſtophanes, quaſi & aſinus auis eſſet, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comœdia natum eſt, ſed à vulgò ad iocum detortum, & à comico vſurpatum. Dicetur non intempeſtiuè, cùm ex inditio quopiam ridiculo quippiam colligimus. *Aſina Balaam admonet.* Aptè quadrabit (inquit Polydorus Virgilius) cum indoctus doctum, ſeruus dominum, mulier virum, puer ſenem coarguit. Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους, id est, *ab equis ad aſinos*: vbi quis à ſtudijs honeſtioribus ad parum honeſta delectat, veluti ſi quis è philoſopho cantor, è mercatore caupo ex œconomo coquus, è fabro fieret hiſtrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore adabiectiora deuenerit. Procopius Sophiſta in Epiſtola quapiam Τὸ δὴ λεγόμενον ἀφ' ἵππου ἐπ' ὄνους μεταβεβήκαμεν: id est, iuxta prouerbium, ab equis ad aſinos tranſiuimus. Contrarium, Ἐπ' ὀψὲ βραδύς ὄνος πρόεισιν, dici ſolitum, cùm clarus euadit quiſpiam obſcuro genere prognatus, aut quoties ab indocto præceptore proficiſcitur diſcipulus eruditus. Prouerbialiter etiam à Martiale prolatum: *Nulla eſt gloria præterire aſellos.* Conueniet cùm quis altioris ingenij, ſtupidum & ad nulla aptum ſuperat. Multum de aſino pingere: dici poteſt, quando exemplar, & res effecta non multum inter ſe diſtant; vel cum ineptiæ ineptijs repræſentantur, vel mendacia mendacijs ſtruuntur: magna ſimilitudo inter aſinum, & mulum eſt, author eſt Tertullianus. Hoc quoq; Theognidis: Γνώης δ' ὅσσον ὄνοι χρείσσονες ἡμιόνοισι, id est, *Noris vti quanto muli aſinos ſuperent*; ipſiſſimâ prouerbij faciem habet. Dicendum vbi quis longo interuallo præſedit. Refertur apud Athenæum. Sumptum videtur ex Homero:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέην ὅσσόν τ' ἐπίουρα πέλονται
Ἡμιόνων· αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραι εἶσιν
Ἑλκέμεναι νειὸν βαθεῖαν πηχτὸν ἄροτρον, id est,
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima ſulci
Mularum; ſiquidem hububus longè potiores
Ducere perpinguem ſegetem compactile aratrum.

Rurſum alio loco:

Τῶν δὲ θέων ὄχ' ἄριστος ἔην κλυτόνηος ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν τείῳ οὖρον πέλει ἡμιόνοιιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαὸς ἔχεν· οἱ δ' ἀλίλιντο, id est.
Hos cursu ante ibat Clytoneus ſplendidus omnes
Quantum mularum ſulcus præcedit in arua
Tantum is præcurrens populos, metam attigit, illos
A tergo linquens:

Olim bubus, aſinis, & mulis proſcindebant arua. Aratrum igitur, quod à mulis trahebatur, multò celerius perueniebat ab ſulci finem, cùm arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus. Heſiodus item mulos ταλαίργους vocat. Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id est, Rex, aut aſinus, hoc eſt, aut victor, aut victus. Simile illi: ἢ τρὶς ἓξ, ἢ τρεῖς κύβοι, id est, aut ter ſex, aut tres tali. Euſtathius Odyſſeæ ſextum enarrans librum, oſtendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt ſphæra, quibus qui vicciſſet, rex appellabatur, qui victus fuiſſet, huic aſino nomen erat. Plato in Theæteto. *Qui aberrarit is deſidebis, quemadmodũ dicũt ÿ, qui ſphæra ludũt, aſinus, qui verò nihil aberrans viceris, rex noſter eſto.* Iulius Pollux ſphæra ludẽdi, quatuor modos cõmemorat, quorũ primus appellatur ἰσοστυρος, alter φαινίδα, ſed φαινῖνδα, tertius ἀπποῤῥαξις, quartus ὑραία; quorum poſtremum, nam is ad prouerbium

propriè

Li. 2. c. 23. Aſinus inter ſimias.

Aſinus inter apes.

Aſinus ad auis.

Ab equis ad aſinos.

Et tardigradis aſinis equus prodijt.

Mulum de aſino pingere.

Quam muli aſinos ſuperent. Lib. 7. Iliad. x.

Odyſſ. θ.

Rex, aut aſinus.

Lib. 9.

Vrania ludus.

A propriè facit, describit his verbis: *Vrania verò lusus sic habet: Aliquis resupinans sese, spheram in celum misit. Reliquis autem certamen erat, vt eam prius quam in terram deciperet, raperent, id quod in Phaacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cum aduersus parietem sphæram misissent, unus subsultuum ceusebatur, & qui victus fuisset, asinus appellabatur, & quicquid imperatum esset, faciebat, rursum qui vicisset, is & rex erat, & imperabat.* Porro locus, quem ex Homero citat, est Odysseæ θ. ad hunc modum.

Ξὸν ῥὰ περιστρέψας ἧκε σιβαρῇς ἀπὸ χειρὸς
Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ' ἴαλλεν ποσὶ γαίη
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσίκλυτοι ἀνδρες
Λαὸς ὑπαι ριαχῆς, ὃδ' ὑπέρβαλετο σημαλα πάντων, id est,
Versatum hunc valida submisit in æra dextra
Intonuit lapis: ast in humum formidine sidunt,
Phaaces, genus gnara maris, rarisque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa
Transuolat.

B Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum: *Rex sum, si ego illum hodiè hominem ad me illexero.* Licebit vti, cum significabimus, iacendam aleam quæ vel summos reddat, vel infimos. Ὄνος ὄνῳ κάλλιστος, id est, *asinus asino pulcherrimus:* simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laërtium inter multa quæ colligit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa furtim fururatum, & bos recitat senarios: *In Paulo*

Asinus asino pulcherrimus.

Θαυμαστὸν ἐδέν ἐστὶ μὲ ταῦθ' ὅτου λέγω,
Καὶ ἀνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτὸς, καὶ δοκεῖν,
Κάλως πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνὶ
Κάλλιστον εἶναι φαίνεται, καὶ βοῦς βοΐ.
Ὄνος τ' ὀνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῇ συΐ, id est,
Res mira non est, ista si sic proloquer
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreq; nati si videmur, nam & canis
Pulcherrimus cani videtur, bos boui:
Asinus asello pulcher est, & sus sui.

C Ὄνου θανάτους, id est, *asini mortes*, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quemadmodum Vlyssis descripsit Homerus. Apuleius sanè in meramorphosi sua ὄνου θανάτους commemorat. Adagium refertur à Suida. Ὄνος ὕεται, id est, *asinus complnitur.* Cephisodorus apud eundem in Amazonibus: *Asini mortes.*

Asinus cõplnitur.

Σκώπτεν μ' ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὕομαι
Rides, at asini more ego verbis complnor.

Vnde dictum apparet in eos qui maledictis nihil omnino commouentur: quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Ὄνος ἐν μύρῳ, *asinus in vnguento*: cùm deliciæ adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti norunt illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac fœnum mauult, quàm aurum vel vnguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat authores, quos ob inscitiam vel negligat, vel etiam deprauet. Siue cum amuso cuipiam cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neqs frui nouerit, neque omnino gaudeat. Refertur, à Diogeniano prouerbium. Ὄνος ἄγων μυστήρια, *asinus portans mysteria:* In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. Aristophanes in Ranis. *Asinus in vnguento.*

D *Asinus portans mysteria.*

Νὴ τὸν δῆτ' ἐγὼγ' οὐν ὄνος ἄγων μυστήρια,
Ἀτάρ ἁ κατέξω ταῦτα τὸν πλεῖω χρόνον, id est,
Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quòd olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cùm ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Quo sensu nos quoque vulgò dicimus: Fà quel dell'asino, porta il vino, beue l'acqua. Huic alluisse videtur Apuleius, cùm se fingit asinum Cererem deam circumferentem. Suidas adscribit dæmonem ad lapidem molarem referre quem Græci ὄνον appellant, propterea quod in sacris,

ſacris, molis frumentarijs coronas imponere conſueuerint. Itaque torquebitur eleganter in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluticùm indoctis doctoris titulus, pileus & annulus, aliaque id genus inſignia tribuuntur. Hue pertinet apologus ille, quem Alciatus inter emblemata verſibus illuſtrauit, ſub titulo, *Non tibi, ſed religioni:* E

Iſidis effigiem tardus geſtabat aſellus
Pando verenda dorſo habens myſteria,
Obuius ergo deam quiſquis reuerentur adorat,
Piaſque genibus concipit flexis preces,
Aſt aſinus tantum præſtari credit honorem
Sibi, & intumeſcit admodum ſuperbiens:
Donec cum flagris compeſcens dixit agaſo,
Non es Deus tu (aſelle) ſed Deum vehis.

Alia Lacon alia Lacomis aſinus portat.

Αλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λακώνος ὄνος φέρει. id eſt: *Alia quidem Lacon dicit, alia verò Laconis aſinus portat.* Effertur apud quoſdam & ad hunc modum paroemia: ἄλλα μὲν Λεύκων, ἄλλα δὲ Λευκώνος ὄνος φέρει, id eſt, *alia Leucon, alia Leuconis aſinus portat.* In eos dicebatur, quorum oratio diſſentiret à factis. Natum aiunt ab huiuſmodi quodam euentu. Agricola quiſpiã nomine Leucon, F ſolitus eſt vtres melle plenos floreis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum ſe portare dicebat, videlicet quò minus pecuniæ perſolueret. Sed cùm euenisſet aliquando, vt lapſus in terra aſinus onus effudiſſet, accurrerunt exactores, in reponendis ſarcinis auxilio futuri. Verùm vbi interim cognouiſſent, mel in vtribus eſſe, non hordeum Leuconem obtorto collo abduxerunt, tanquam qui ſe debito vectigali fraudaſſet. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat aſinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita noſtra ſententia dictum feſtiuius redditur. Ea vox poſtea verſa eſt in adagium, refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Κάμηλος καὶ ψωριῶσα, πολλῶν ὄνων ἀναιρεῖται φορτία, id eſt: *Camelus etiam ſcabioſa, complurium aſinorum tollit onera:* de ijs qui vſque adeò præcellunt quoſdam, vt etiam ſenes, aut alioquin ægroti, præſtantiores tamen ſint illis integris: aut de his qui rebus parum proſperis, tamen plus valent ob priſtinæ fortunæ reliquias, quàm alij rebus integris. Vſus eſt Syneſius. *Agas aſellum.* Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non ſatis liquet, quid ſibi velit. Refertur autem à Cicerone ad hunc quidem modum: *In hoc genus conijciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum aſellus omnes prouincias ſtipendia merentem ſe peragraſſe gloriaretur, agas aſellum &c.* Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpres G alioqui non omnino malus. Tamen viſum eſt ipſum adagium in medium proponere, quo doctis ſaltem veſtigandi miniſtraremus occaſionem. Fortaſſe legendum agaſo aſellum. Nam veteres elidebant vocales more Græcorum etiam in ſcriptura. Atque ita ſenſus erit, vnumquemq; facere quæ ſe digna ſint. Deportant nepotes decoquit, lurco digladiatur miles peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipſum agaſonis vocabulum, in contemptus abijt prouerbium, id quod apud Græcos feſtiuius eſt, ob ſermonis ἰδίωμα. Nam Dores aſinum vocant non ὄνον, vt cæteri, ſed χίλλον, & agaſonem non ὀνηλατῶν, ſed χιλλιστῆρα, veluti teſtatur Iulius Pollux. Fortaſſe huc pertinet, quod ſcripſit Flaccus ad Lollium:

Camelus etiã ſcabioſa, complurium aſinorũ tollit onera.
Agas aſellum.
Lib. 2. de Orat.
Agaſo aſellum.

Lib. 7. Epiſt. 19.

——— *ad inuum*
Traxerit, aut olitoris aget mercede caballum.

Ἀπ' ὄνου καταπεσών, *ab aſino delapſus.* In eos dicitur, qui inconſultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui à præſentibus commodis, quibus ob inſcitiam vti neſciunt, excidunt. Eſt autem in Græcis verbis faceta alluſio ad finitimam orationem; mutato accentu, ἀπὸ νοῦ id eſt, à mente delapſus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato: *Mihi ſanè videtur* (inquit) *ſermo velut eques vndiquaque reſtringendus, ne tanquam os habens effrane, impetu abreptus, iuxta prouerbium,* ἀπὸ τίνος ἴτυ πεσεῖν, hoc eſt, vt vertit author adagiorum, *ab aſino tanquam à mente excidat.* Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rurſum Ariſtophanes in Nubibus. H

Ab aſino lapſus.
Lib. 3. de legibus.

Κακῶς μαρ' ὄντως εἶχες, ὡς γέμοι δοκεῖς
Ἵππως γ' ἐλαύνειν ἐξεπίτηδες νὴ τὰς θεάς
Τί δῆτα λῃρεῖς, ὥσπερ ἀπ' ὄνου ἐκπεσών, id eſt.
Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miſer excidis.
Quid hæcita, vt delapſus aſino blateras?

Primus verſus dicitur à Strepſiade Daniſtam irridente, quod pecuniam filio ſuo mutuo datam repetat. Alter eſt Daniſtæ, iuuenem tacita illuſione notantis, qui ſtudio alendorum equorum pecuniam eam abſumpſerat. Tertius rurſum Strepſiadis, dicentis illum delirare, perinde quaſi non ab equis, ſed ab aſino dicidiſſet, hoc eſt, ἀπὸ νοῦ, id eſt, à mente. Quandoquidem & Latinis

mente

A mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: *Rectorem quoque solitus apponere, ætate parvis, aut mente lapsis.* Quidem huic quoque prouerbio huiusmodi affingunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinum quempiam fortè fortuna nacti essent, contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domum abduceret: nam vtrique pariter à fortuna videbatur obiectus. Hac interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese subduxit, ac neuter eo potitus est. Sed magis placet in adagio captatam fuisse allusionem, de qua diximus, maximè quòd videamus grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs fabulam aliquam aut historiam vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dicit, qui redacti essent ad inopiam. Pierius Valerianus, *ab asino excuti* à Platone de ijs dici scribit, qui grauia & magna vel difficilia professi ab in cœpto turpiter desistunt. Miratur autem cur Grammaticus quidam adductus sit, vt Platonis prouerbium ita sit interpretatus, vt de ijs dictum voluerit, qui relictis voluptatibus & inquinamentis quibuslibet voluptificis & belluinis (hæc enim eius, inquit, verba sunt) ad meliorem mentem regrediuntur. Sed cùm is & hic & alibi sæpè cadat ab asino, in luto hominem hæsitare permittamus, neque tollere rursum fractum crure planum procuremus. Id verò eò magis indignè ferendum, quod testimonium sibi accersit ex Euangelica lectione, vbi Seruator noster asinæ pullum obequitat: neque intelligit, longè aliud esse, inuectari asello in vrbem Hierosolymam, aliud ab asino excuti, vel mente alienari; nam & iocus ex locutionis enunciatæ ambigua resultat, cùm ἀπ' ὄνου, etiam ἀπὸ νῦ sonare videatur. Hæc itaque Pierius: *Malo asino vehitur*; quibus rès sunt parum secundæ, mala asella vehi dicuntur, ἐπ' ὄνου πονηρὰς ὀχεῖσθαι. Suidas ceu prouerbiale refert, in dictione πονηρὰς. Felices enim eximijs equis insidere gaudent, quò celerius perueniant eò quò volunt; nec inscitè iacetur in hominem parum feliciter coniugatum. Prouerbium etiam olet quod scribit Horatius in epistolis;

Mente delapsi qui dicuntur.

Ab asino excuti.

Malo asino vehitur.

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruersos natos ingenio, qui cùm ipsi non sapiant, nolint tamen bene consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vltrò quò tendunt, impellendi, vt vel malo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico copiam, qui cum asinum suum per alpes niuibus obtectas duceret, usque fræno non obediret, iratus in rupes protrusit:

Lis de asino cancm mordente.

C *Et meritò quis enim inuitum seruare laboret?*

Celebratur Græcis hic senarius prouerbialis:

Δίκλω ὠφέξει κἂν ὄνος δάκῃ κύνα, id est,

Litem mouebit si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Refertur à Zenodoto & Suida quanquam apud vtrumque scriptum est μίκροις pro μίκρος: quorum hoc nobis videtur sensus exposcere. Τῶν δ' ὄνων ὁ μὲν μέλει, id est, *Caterùm asinos nil moror.* Congruit in eum qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum est domi, huic non est opus asinis conductitijs. *Asini faciem circumferre* prouerbialiter dixit Plutarchus in libro aduersus Stoicos: *Cumque Circe (inquit) duo usurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit, Vlyssem bibere stultitiæ potius venenum voluit, quàm transire in bestiæ formam, proditum sapientia & nimirum simul etiam felicitate. Atque hæc ainnt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missum me fac, nec rationem habe pereuntis & in asini faciem discedentis. Nimirum diceret non nemo, asini est quæ hoc suadet sapienti, quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem indifferens.* Ὄνος σῖτον πολὺν μάλα ἐμπλεῖ, id est, *asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendijve gratia quamuis contumeliam perferunt. Refert Aristoteles: *nam & isto pacto asini cùm esuriunt essent fortes, quòd licet verberentur, non discedunt tamen à pabulo.* Negans fortem esse censendum, qui quouis pacto toleret incommoda: Alioquin asinos longè fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verberibus à pabulo dimouere queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quam eleganter describit asininam patientiam: cuius poëtæ versus Græcos suo antè loco recitauimus: nunc verò Latini facti non incongruè repetentur: canit itaque;

Asini faciē circumferre.

Asinus esuriēs fustim negligit. Lib. 3. Moral.

Iliad. λ.

Vt cum per segetes ignauus transit asellus
Inuitis pueris, cui multus tergore circum
Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam
Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum

Cadentes studia, tandem ac puerilibus annis
Viribus eiecunt, vbi pastu expleuerit alumnum.

Asini mandibula. Ὄνου γνάθος, *Asini mandibula.* Conuenit in edaces alioqui stolidos & ignauos; cuiusmodi pingit Horatius:

Nos numerus sumus & fruges consumere nati.

Hesychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loci nomen esse. Κύνι δίδας ἄχυρα, ὄνῳ τὰ ὀστία, id est, *cani das paleas, asino ossa:* Cùm res præposterè distribuuntur; veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteumue militi librum. Si quidem munera hoc ipso sunt ingrata, quòd apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam. Ὀσφαὶ πληγὴς ὥστε Μύσιος ὄνος, id est, *delumbatus asini instar Mysij.* Citatur proueibij nomine ab Eustathio in natium catalogo, sed non explicatur, contentus enim est addere, in Mysia rarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lumbos aut ilia, ita enim ὀσφὺς vocatur tertia & inferior spinæ pars ad clunes descendens. Videtur quadrare in mollès & effœminatos, quos elumbes vocamus. Græci κατεαγότας, id est fractos. Porrò in Eustathio Romæ excuso pro διαπηγὼς legendum, est ex manuscripto exemplari, quod Romanis videre contigit, inquit Manutius, καπηγώς. Ἀπορίμμα τῆς σῆς ἁμάξης, τῶν δ' ὄνων οὐδὲν μέλει, id est, *vtere plaustris tuis, asinosque non curaueris.* Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, vt suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora quod quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliunde conducere. Εἰ μὴ δύναι βᾶς, ἵλαυν ὄνον, id est, *si nequeas bouem, asinum age,* id est, si non potes, vt vis, vtcumque potes, facito. Si fortuna splendidor non contingit, eam sortem quæ contingit, boni consulas: si quod optas, non licet, id quod proximum est, amplectere. Author Suidas. *Ab asinis ad bones transcendere, periculosum esse* prouerbialiter dixit Plautus: Verba sunt Euclionis ad Megadorum senem diuitem, qui filiam eius petebat:

Venit mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem,
Factiosum: me item esse hominem pauperum pauperrimum
Nunc si filiam hoc asses meam tibi, in mentem venit
Te bouem esse, & me esse asellum: vbi tecum coniunctus siem
Vbi onus nequeam ferre pariter, taceam tibi asinus in luto,
Tu me bos magis haud respicias, quàm si nunquam fuerim,
Et te vtar iniquiore, & meus me ordo irrideat
Neutri habeam stabile stabulum, si quid dimorij siet,
Asini me mordicus scindant, bones incursent cornibus,
Hoc magnum est periculum, ab asinis ad bones transcendere.

Si nequeas bouem asinum agito. Ab asino ad bones trãscẽdere.

hoc est, periculosum est à pauperum atque humilium ordine & familia ad ordinem & familiam diuitum ac potentium ascendere. Periculosum enim est, ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta. Τοῦ ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς, id est, *super asini vmbra;* pro eo quod est de re nihili. Sophocles in Cedalione apud Suidam, vel πάντα ὄνου σκιά, id est, cuncta asini vmbra, id est, nugæ, nihilque res. Apud eundem Aristophanes in Dædalo, περὶ τοῦ γὰρ ὁ πόλεμος ἡμῖν ἐστί; περὶ ὄνου σκιᾶς, *Quæ de re nunc inter vos bellum est? nimirum de asini vmbra.* Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίαις, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνου σκιά, id est, *asini vmbra,* Archippi comœdiam opinor sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis: πάντες οὐς ἔπος εἰπεῖν, περὶ ὄνου σκιᾶς μαχοῦνται οἱ φιλόσοφοι τοῦτο, id est, *Omnes vt ita dixerim, de asini vmbra depugnant philosophi.* Aristophanes in Vespis, περὶ τοῦ μάχη νῶν, περὶ ὄνου σκιᾶς, *de quo pugna est nobis? de asini vmbra.* Demosthenes in Philippica quadam, πρὸς ἅπαντας περὶ τῶν ἐν Δελφοῖς σκιᾶς ὑμᾶς νῦν πολεμοῦσι, id est, *cum omnibus in præsentia de Delphica vmbra digladiari.* Proinde sunt qui credunt hoc adagij primum à Demosthene natum fuisse, fabulam eam referentes, quam retulimus inter apopthegmata ex Demosthene: quam tamen paullò aliter narrat Plutarchus in vita Demosthenis, his quidem verbis: Cùm in concione dicenti obstreperent Athenienses, ait se breuiter velle illis narrare quiddam. At silentio facto, Adolescens inquit æstatis tempore asinum mercede conduxerat, vt eo ab vrbe Megaram proficiscens veheretur. Porrò meridie cùm sol acriter æstuaret, vterque cupiebat sub vmbram asini succedere: Verùm alter alterum arcebat, cùm hic diceret asinum conductum esse, non vmbram. Rursus alter, qui conduxerat, se plenum habere ius respondereret: atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus vtque reliquam partem fabulæ adderet orantibus: Itane, inquit,

Asini mandibula.

Canidas paleas, asino ossa. Delumbatus instar asini Mysij.

Super asini vmbra.

De asini vmbra fabula.

A inquit, de asini vmbra audire cupitis, de rebus seriis loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt asinum non Megaram sed Delphos fuisse conductum, quod item apparet ex versis Demosthenis, qui Delphicam vmbram nominat in calce orationis de pace: *An non igitur stultum* (inquit) *ac vehementer miserum, singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs, ac maximè necessarijs, cum vniuersis de vmbra Delphica nunc depugnare?* Apuleius in asino, locatur ex se se natum. Vsurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio & Plato in Phædro cùm ait, *Oratores imperitos imprudenter & periculosè facere, quoties apud plebem imperitam & ipsam, non vmbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant*: Μὴ περὶ ὄνου σκιᾶς, inquit, ὡς ἔστιν τι ἄπορον ποιημένος, ἄλλα περὶ κακῶν, ὡς ἀγαθῶν Procopius in epistola quapiam: *Ipse etiam, opinor, doctissime de arte pugnantia cùm sentias, deridendi sicut videtur gratia, de asini quod aiunt, vmbra litem moues.* Vius est eodem Origanes in præfatione libri tertij, quem scripsit aduersus Celsum. *Sed iam, dudum tempus vt ab asini vmbra digrediamur, nè quis iure nos rideat* περὶ ὄνου σκιᾶς *plus satis cursoses.* Ονου παραχύψεως, id est, *de Asini prospectu.* Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo aliquem calumniantur, aut de friuulis rebus aliquem in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, variè narratur ab authoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantiùs sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quanam de re litem moueret; de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino sicut dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtcumque conueniunt. Lucianus in asino suo paroemiam hanc fingit ex se natam, quòd dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, cum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risui exceptam, in adagionem abijsse, ἐξ ὄνου παραχύψεως, id est, *ex asini prospectu.* Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in nono metamorphoseos suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua contentione & clamoso strepitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata cernice per quandam fenestrulam, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è commilitonibus, casu fortuito conniuatis oculis ad vmbram meam cunctos testatur in coram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahunt, iamque omni sublata cunctatione scrupulosiùs contemplantes singula, cista etiam illa reuelata repertum, productumque & oblatum magistratibus miscrum hortulanum, pœnas scilicet pensurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam de prospectu & vmbra asini natum est frequens prouerbium.* Hactenus Apuleius. In eodem puto sensu dictum à Tertulliano: *Asinus de Aesopi puteo*, modò venis, & iam exclamas: quamquam ego apud Aesopum Gabriamque, nihil inuenire potuerim, quod huius prouerbij speciem gerat. Quare conijcio eas fabulas Aesopi, quæ teruntur hodiè manibus omnium, non venisse ad nos integras. Coniecturam adiuuat, quod apud D. Basilium, Lucianum & alios legantur quædam, quæ similiter frustra in excussis Aesopi fabellis exquiras. Posset & hìc pro Aesopi puteo, id est pro eo qui insperatus tanquam qui ex specula vel Hercules è proscenio, reponi de asini prospectu. Ἀπιζόμενος Σκύθης τὸν ὄνον, *Scytha recusans asinum*: de ijs qui verbo quidem aliquid auersantur, reipsa verò concupiscunt. Quidam enim asini cadauer conspicatus, Scytha (inquit) ecce paratam tibi cœnam. Is verò in præsentia quidem aspernatus est, post verò epulatus. Ονου πόκας ζητεῖς, *Asini lanas quæris*: de ijs qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt. Effertur adagium etiam ad hunc modum, ὄνου πόκαι, id est, asini lanæ. Aristophanes: Τὶς εἰς τὸ λήθης πεδίον, τίς εἰς ὄνου πόκας, id est: *Quis in lethes solum, quis in asini lanas?* Per asini lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Eundem sensum habet, τὸν ὄνον χείρεις, id est, *asinum tondes*: de his qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur; propterea quod asinum neque pectere possis propter villos, neque tondere, cùm lanam nullam habeat. Huius meminit idem Aristophanes in Ranis. Ονου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νίτρῳ, id est, *asini caput ne laues nitro.* Ne multum sumptus operæque impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum est illi, πλὴν χοίρας στοιχίλιτεν, id est, *ollam variegare.* Similiter & nos vulgò dicimus, Chi laua il capo all'asino, perde il sapone. Ωσπερ ὄνος βαλάνειος, id est, *vt asinus balneatoris.* Dictum etiam est in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοτιμίας: *Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque mundiciei.* Loquitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen. Ονου

De asini prospectu.

Lib. 4. aduerf. Marcionem.

Asinus de Aesopi puteo.

Scytha recusans asinum.

Asini lanas quæris

Asinum tondes.

Asini caput ne laues nitro.

Vt asinus balneatoris.

ὄρα τηλίας ἐ σοιεῖ. id est, *asini cauda non facit cribrum*: vbi quis ad hoc vel illud dicitur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consueuit, non è villis asininæ caudæ. Suspicatur author adagiorum hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio. Prouerbialiter quoque in sacris biblijs dici videtur de Ioachim filio Iosiæ rege Iudam: *Sepultura asini sepelietur*: hoc est sepultura carebit, & à feris auibusque dilacerabitur. Talis enim est sepultura asini.

VSVS IN SACRIS.

Sacrificio ineptus.

PORPHYRIVS libro secundo de abstinentia à carne asinos negat, & elephantes ab antiquis sacrificari solitos, quòd etsi collaborando adiumento sint ad fruendum tamen sint inepti, & Aegyptij quoque hominem cum secespita positis in terram genibus assingebant cum ense ad mactationem parato, sed manibus post terga religatum, inde asinum apponebant, vt eum sacris admoueri minimè debere ostenderent, euentumque rei irritum fore indicarent. Equidem & in sacris habemus biblijs asinum & pullum sacrificio ineptum esse, quia im- F

Exod. 13. mundus est. Sic enim ibi scriptum est. *Omne quòd aperis vuluam asinæ, mutabis oue.* Immunda e-

Num. 22. nim animalia lex à sacrificio separauit, & pro his ad vicem munda iussit offerre. Asinæ ergo par-

Lib. 2. *de Abel & Cain.* tum, inquit diuus Ambrosius, hoc est, immundum iubet mutari oue, quæ munda & apta sacrificio est. Similiter Apollo apud Bæum, vt recitauimus ex Antonino Liberali Cleini mortem minatur: nisi ab asinorum abstineret sacrificio, & pro mote capras sibi, boues & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. Scribit autem & Pindarus apud Hyperboreos instituas fuisse κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας. Et apud Callimachum le-

Asini vbi immolati. gere est.

Τίρανσοι λυπαραὶ φοῖβον ἐυσφαγίαι, id est,
Exhilarant pingues Phœbum epulæ ex asino.

Cur Apollini immolatus. Citat Apollodorum etiam Clemens Alexandrinus in Stromatis de huiusmodi sacrificio. Sed & de Hyperboreis Pindarus inquit in Pythijs. Παρ' οἷς ποτὲ Περσεὺς ἱδρύσατο λαγέτας δώματ' ἐσιλλῶν κλείτας ὄνων ἑκατόμβας, id est: Quos penes dux Perseus olim conuiua in eorum ædibus præsens celebres hecatombas asinorum facientes reperit. Gaudere verò Apollinem vitæ arbitrum eorũ iugulatione dicunt propter assultus, quos inditio viuacitatis in cæde faciunt, difficulterque G occidi soleant, magis licet ictibus percussi. Asinos à Scythis Martι immolari, Apollodorus & alij prodiderunt, teste Arnobio. Phornutus scribit propter bellicum clamorem vociferationemque asinos Martι immolatos. Legimus & apud Strabonem Carmaniæ incolas asinum Martι immolare, quem solum Persæ ex omnibus dijs (inquit) colunt. Lactantius Firmianus, ait Lampsacenos Priapo asinum in vltionem & ludibrium mactare consueuisse, quòd cùm is Deus Vestæ dormientis pudicitiæ insidiaretur, illa intempestiuo aselli clamore sit excitata, & detecta insidiatoris libido. Ouidius sexto Fastorum prolixius hanc fabulam prosequitur, & asinum in deæ Vacunæ festo feriari & è pane monilibus floribusque coronari solitum testatur in Vestæ gratiam. Canit itaque poëta:

Cur Martι. Lib. 15.

Lib. 1. *de falsa rel. c.* 21

Cur Priapo

Prætereà referam nec tuum rubicunde Priape
Dedecus? Est multi fabula plena ioci:
Turrigeram frontem Cybele redimita corona
Conuocat æternos ad sua festa deos
Conuocat & Satyros & rustica numina nymphas,
Silenus quamuis nemo vocarat, adest, H
Nec licet (& longum est) epulas narrare deorum:
In multo nox est pernigilata mero.
Dij temere errabant in opaca vallibus Ida
Pars iacet, & molli gramine membra leuant:
Hi ludunt: hos somnus habet, pars brachia nectunt,
Pars viridem celeri ter pede pulsat humum,
Vesta iacet, placidamque capit secura quietem
Sic vt erat positum cespite fulta caput:
At ruber hortorum custos nymphasque deasque
Captat, & errantes fertque refertque pedes.
Aspicit & Vestam, dubium nymphamne putarit
An scierit Vestam, scisse sedipse negat.

Spem

A *Spem capit obſcenam, furtimq́; accedere tentat,*
Et fert ſuſpenſos corde micante gradus.
Fortè ſenex quo vectus erat, Silenus aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquæ:
Ibat vt inciperet longi Deus Helleſponti,
Intempeſtiuo cum rudit ille ſono,
Territa voce graui ſurgit dea, connolat omnis
Turba, per infeſtas effugit ille manus.
Lampſacus huic ſoli ſolita eſt macta re Priapo,
Apta aſini flammis indicis exta damus.
Quem tu dina memor de pane monilibus ornat
Ceſſat opus; vacuæ conticuere molæ.

Idem poëta in eiuſdem operis volumine primo ſimillimam de Sileno eiuſque aſello & Lotide nympha fabeliam recitat his verſibus:

Creditur & rigido cuſtodi ruris aſellus
Cauſa pudenda quidem eſt, ſed tamen apta Deo.
B *Feſta corymbiferi celebrabat Gracia Bacchi,*
Tertia quæ ſolsto tempore bruma refert:
Dij quoque cultores in idem venere Licæi
Et quicunq́; loci non alienus erat.
Panes & in Venerem Satyrorum prona iuuentus
Quæque colunt amnes ſolaque rura dea.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello,
Quique rubro pauidas inguine terret anes.
Dulcia qui dignum nemus in conuinia nacti
Gramine veſtitis accubuere thoris.
Vina dabat Liber: tulerat ſibi quiſq́; coronam.
Miſcendas largè riuus agebat aquas,
Naiades effuſas alia ſine pectinis vſu
Pars aderant poſitis arte manuque comis.
Illa ſuper ſuras tunicam collecta miniſtrat
C *Altera diſſuto pectus apertà ſinu,*
Exerit hæc humerum, veſtes vehit illa per herbas
Impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc alia ſatyris incendia mitia præbent,
Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque inextincta Silene libidinis vrunt
Nequitia eſt quæ te non ſinit eſſe Deum
At ruber hortorum Deus & tutela Priapus
Omnibus ex illis Lothide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, ſolaſuſpirat in illa
Signaque dat nutu, ſolicitatque notis:
Faſtus ineſt pulchris, ſequiturq́; ſuperbia formam
Irriſum vultu deſpicit illa ſuo.
Nox erat, & vino ſomnum faciente iacebant
Corpora diuerſis victa ſopore locis,
D *Lothis in herboſa ſub acernis vltima ramis,*
Sitim eras luſu feſſa quieuit humo,
Surgit amans, animamque tenens veſtigia furti
Suſpenſo digitis fert taciturna gradu.
Vt tetigit niuea ſecreta cubilia nympha,
Ipſe ſibi flatus ne ſonet antra, canet.
Et iam finitima corpus librabat in herba
Illa tamen multi plena ſoporis erat:
Gaudet, & à pedibus tracto velamine vota
Ad ſua felici cœperat ire via:
Ecce rudens ranco Sileni vector aſellus
Intempeſtiuos edidit ore ſonos.

Territa conſurgit nymphe, manibuſq; Priapum I
Deïcit, & fugiens concitat omne nemus,
At Deus obſcœna nimium quoq; parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina riſus erat.
Morte dedit pœnas author clamoris, & hæc eſt
Helleſpontiaco victima ſacra Deo.

Indignatus itaque Priapus aſinum immolat, & poſteri eiuſdem numini aſinos immolarunt. Aſſignatur tamen alia etiam cauſa immolandi illi aſinos: nam alter ex duobus aſinis, quos Liber in cælo collocauit, cùm humana voce cum Priapo de natura rerum certare auſus eſſet, victus, & immolatus eſt, vt ſuprà quoque meminimus. Sunt qui aſinum Priapo ſacrum fuiſſe volnut, ob verendi ſcilicet enormitatem, qua ſuprà modum præditi ſunt aſini, quaque cum eo certantem Priapum ſuperauit, vt antea etiam tetigimus, & meminit author Copæ:

Et Tiguri cuſtos armatus falce ſaligna
Sed non & vaſto eſt ingnine terribilis: F
Huc aſiniga (ſic correximus) *veni feſſus tam ſudat aſellus*
Parce illi, veſtrum deliciumq; eſt aſinus.

Apud Romanos virgines, vt annotatum eſt, aſinis inſidentes ad templum eiuſdem Dei vectæ tet id circumibant, & in quem ſors cadebat, Deo mactabatur aſinus, cuius ſanguinem colligentes in faciem eius proijciebant. Aſinus cur Baccho ſit ſacer, indicauit Plinius inquiens: *Ferula aſinis gratiſſima ſunt in pabulo, cæteris verò iumentis præſentaneo veneno: qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula.* Aliam rationem ſed veriorem reddit Iuſtinus Martyr in oratione ad Antonium Pium: quòd videlicet gentes dicti prophetarum audientes, ſenſum eorum non rectè intellexerint, ſed hallucinantium more res Chriſti ſint æmulati: Moſes propheta ſcriptoribus omnibus fuit vetuſtior; Ab hoc ita prophetatum eſt: *Non deficiet ex Iuda, & dux è lumbis eius, donec veniat, cui repoſitum eſt: & ipſe erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum ſuum, lauans ſtolam ſuam in ſanguine vuæ.* His verbis auditis Dæmones Dionyſium Iouis filium eſſe dixerunt inuentoremque vitis prodiderunt, & aſinum in myſterijs & arcanis eius ſacris duxerunt, & dilaniatum eum aſcendiſſe (qua de re mox in fabulosis) in cælum docuerunt. Et quia in Moſæ prophetia expreſſis verbis deſignatum non erat, num aduenturus ille Dei filius eſſet futurus, & vtrum G pullo vehens in terris manſurus, an in cælum aſcenſurus: atque pulli nomen, & aſini & equi pullum denotare poterat: neſcientes aſinine an equi pullum ducens, ſymbolum & ſignum aduentus, & præſentiæ ſuæ habiturus, qui prænunciabatur: & vtrum Dei, an hominis futurus eſſet filius. Bellerophontem quoque ipſum hominem ex homine gentium, in equo Pegaſo in cælum peruenisſe pronunciarũt. Hæc Iuſtinus. Marię ſtirps vel proſapia (inquit F. Sixtus Senenſis ordinis Prędicatorũ volumine ſecũdo bibliothecæ ſanctæ) vt refert Epiphanius, liber eſt apud Gnoſticos celebris, horrẽdam & pernitioſam doctrinã continens, in quo inter cætera portenta narratur, Zachariã ſacerdotem in penetralibus templi ingreſſum, vt incenſum coram Deo adoleret, vidiſſe formam quandam aſinino capite præditam. Quam viſionem cùm reuelare vellet & populum admonere, ne aſinum adoraret, is qui viſus eſt, vocis & linguæ vſum illi ademit; ſed ademptum paucis poſt diebus reſtituit. Eo recepto, Zacharias viſionem prodidit Iudæis: illi indignati illum obtruncarunt. Hac de cauſa commotus Hebræorum legislator ſacerdoti præcepit, vt ingrediens ad ſacra peragenda, tintinnabula veſtimento appenſa gerat, quo ſonitu admonitus aſininus ille Deus ſe occulter, ne forma eius intempeſtiuè conſpecta, interitum afferat ſpectatori. Serapion Thmuenus Epiſcopus, in libro aduerſus Manichæos affirmat ex huius libri occaſione Chriſtia- H nos olim accuſatos ab Ethnicis, quòd Iudæis permiſti, aſinum, Iudæorum numen colerent. Tertullianus tamen in Apologetico autumat, Gentiles veniſſe in hanc ſuſpicionem ex ſcriptis Cornelij Taciti, qui in quinto hiſtoriarum libro referens originem Hebraicæ religionis, ait, Iudæos ex Aegypto pulſos, cum in vaſta Arabiæ ſolitudine ſiti macerarentur, ab aſinis ſylueſtribus, qui fortè de paſtu ad potum petebant; aquarum fontes didiciſſe, & beneficij memores, beſtiam diuinis honoribus coluiſſe, eiuſque effigiem poſtea in templo conſecraſſe: atque inde præſumptum à gentibus, Chriſtianos, vt Iudaicæ religioni propinquos, aſinum pro Deo venerari: vnde & quidam iumentorum locator auſus eſt Tertulliani temporibus apud Carthaginem ante ſtabulum iumentorum, velut ſuæ artis inſigne, appendere tabulam, in qua depictus eſſet homo togatus, dextera librum tenens, de cuius capite aſininæ prominerent aures cum hac inſcriptione, Deus Chriſtianorum ononychitis, id eſt, aſiniunguius. Hactenus ille. Vide etiam lector ſuprà inter deriuata, & cognominata, vbi verbis Petri Criniti idem mendacium refutauimus. Tradit verò etiam Suidas Zenonem Alexandrinum Iudæum, publicè genti ſuæ nuncium remiſiſſe, albo aſino per eorum ſynagogam ſabbato, vt apud eos nos eſt, traducto. Ego

Alia ratio cur Priapo immolatus Li 24. c. 1.
Aſinus cur Baccho ſacer.
Gen. 49.

Liber falſiſſima continens de Chriſtianorum Deo.

verò

A verò ex Diodoro annotatum reperio in templo Bacchi conseruari solere regnantibus in Sicilia tyrannis, ob hunc finem, vt si mulier accusata adulterij, supra illud iuraret, liberaretur. *Caput asini in templo Bacchi.*

VSVS IN CIBIS.

GALENVS tradit esse, qui asinorum domesticorum, etiam cùm senuerunt, carnes mandunt; sed pessimi esse succi, & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, & præterea inter edendum esse insuaues; hominesque qui ijs vescuntur asininos euadere corpore, ac animo. Tale quid & in methodo de lactis vsu potuque ascriptum legitur, vt asininis lac detur asininum, idque non prorsus absq; medici theorematis alicuius intelligentia accipi debebit: reuera nunquam, non & qui appetunt, & qui vescuntur, aliquandiu operata virtute, facultateq; sua alimento, aliquid induent animalis, cuius carnibus vescuntur, temperamenti, proinde etiam naturæ, etenim temperamentum medicis nobis natura est. Si naturæ, & temperamenti ex eo conciliabitur aliquid, necessario, & morum, & animi nonnihil eiusdem sortis, propterea quod animi mores B temperamentum corporis sequantur, vt iam antea edocti sumus ab authore eodem Galeno, dicato priuatim rei huic libro. Asinos autem multis in locis in cibum veniisse obseruauimus. Interpres in primis Aristophanis in Vespis id scribit de Athenienſibus, super his verbis poetæ: ὄπαρφάγης, ὑπογάστριον γίροντος ἥλασιχῦ, ἄντι τῦ ἱππίου ὑπογάστριον ὄνυ ἢ βοός. Athenæus ageus de Persarum epulis, scribi ait hæc ab Herodoto, vbi Græcorum Persarumque conuiuia inter se confert: eum præcipuè diem supra reliquos omnes venerari Persarum legibus sancitum esse, in quo quisque natus est; in quo etiam plura conuiuia parari dignum esse arbitrantur, in quo & qui sunt diuites, bouem asinum, equum, & camelum totos in fornacibus assatos apposuerunt: at pauperes oues exiguas apponere solent, pauciſque cibis vtuntur, multisque, at ijs non bonis bellarijs. Traditque ibidem Athenæus, asinos regi eorundem solere mactari. Mecœnas verò referente Plinio primus instituit pullos asinarum epulari, multum (inquit) eo tempore prælatos onagris: post eum verò interijsse authoritatem saporis. Scythas autem præ cæteris istiusmodi carnibus inhiare in prouerbijs, est ostensum. Nostro verò tempore omnes ab ijs abstinent, & nisi coacti eis vescuntur, vt fit in vrbiũ diuturnis obsidionibus, quod Veronæ exemplo Sabellicus ostendit ex Iouio. Hac enim vrbe anno salutis 1516. obsessa ad id penuriæ ventum est, vt cùm vix lentem, & fabam panicea que pultaria C in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent. *Libr. 3. de alim. facul.* *Asini vbi comesi.* *Lib. 4.*

VSVS IN MEDICINA.

QVOD nobis plura quàm asinus remedia subministrat, animal ferè nullum habemus aliud. Inter illa autem lac præcipuum semper vsum habuit, habet etiamque. Equidem Græcia non alium illius vsum videtur agnouisse, quam in medicina. Nam Philarchus referente Plutarcho in vita Demosthenis narrat Pytheam qui Macedonum causam Athenis agebat, dixisse; quemadmodum crederetur domus, in quam lac asininum infertur, omnino aliquo malo laborare, ita vrbem necessario quoque vitiosam esse, in quam Athenienses legatio adueniret: id verò à Demosthene, qui agebat causam Græcorum, inuersum, vt & lac asininum sanitatis restituendę causa importari solere, & Athenienses propter salutem malè habentium venire consueuisse diceret. Optimum erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuuenis & non longè à partu. Auferri ab ea debet D pullus quem lactat, singulis diebus exerceri parum strigili, & asperis pannis, vel stramine perfricari. Nutriri debet optimo fœno, auena, hordeo, herbis, sed maximè his quæ affectui prosunt. Vbi mulgenda est asina, fiat in loco vicino cubiculo, ne lac ab aere alteretur, & ne frigescat. Mulgeatur in vas duplex, hoc est, contineatur scyphus in alio vase pleno aquæ calidæ. Quæritur apud recentiores medicos, an sit omni alio lacte tenuius, quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur in sexto de tuenda sanitate tenuissimum dicens inter omnia lactis genera: tertio autem de alimentorum facultatibus camelinum, & equinũ ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. Quos locos Ioannes Manardus in epistolis ita conciliat. Sexto de sanitate tuenda (inquit) Galenus asininum lac leptomerestaton, id est, maximè partium tenuium affirmat: in tertio verò de alimentis, camelinũ asinino, non in tenuitate, sed in humiditate præfert, hydrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus, Aristotelem aliud sensisse, quàm Galenum, dicere oportebit, quòd per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maximè humidarum. *Lac asini an cæteris tenuius.*

datum. Hæc ille. Gesnerus verò Galeni verba sic accipit; asininum lac tenuissimum rectè dici, si cõparetur animalium lacti, quæ apud nos, & pleraque gentes mulgeri solent, vaccarum nempe, ouiũ & caprarum: simpliciter verò, & comparatione ad animalia quorum inusitatum fere ad cibum, & potum in Europa lac est, vt camelu, & equi, non tenuissimum, sed crassum. Sic etiam Plinius tenuissimum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur: Crassissimum dixisse pro crassius, quàm camelu, & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur (inquit) quomodo non crassis, neque viscosis paribus constat, & citò ac facilè corporum meatus subit id quod lacti eo magis conuenit, quo liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Galenus ipse exponit. Bubulum lac (ait) pinguissimum est, ouinum, & caprinum multò minus, asinarum minimum pingue habet: quamobrem perraro alicui in ventre coagulatur, si recens mulsum, & calidum adhuc bibatur: quod si sal, & mel adijciantur, fieri non poterit, vt amplius colatur in ventre. Eandem ob causam aluum magis subducit, quod serum ei copiosius insit, minus autem de casei natura, cuius ratione lac aluum sistit. Ciere autem aluum præter Dioscoridem, qui ventri quidem idoneum esse, sed ipsum turbare asserit, etiam testatur Varro his verbis. *Maxime purgat lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tunc caprinum.* Sine periculo autem ventrem soluet, vt ait Marcellus, si cum melle potui detur. A temperato haud multum putarim recedere. Mulierem enim temperatissimum esse aiunt, mox capri hũ, hinc asininum, ouillumque, postremo vaccinum. Plinius author est dulcissimum ab hominis lacte camelinum, efficacissimum ex asinis. Idem plurima ex hoc lacte remedia recenset. Sulphurosis (inquit) ante omnia efficax est potus equisetorum sanguis: proximè lactis asinini tepidi cum bubis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, aduersus tres heminas cyatho nasturtij albi, persusi aqua, deinde melle diluti. Nostri verò medici tabidis ita lac exhibent asininum, vt ipsi net id exugant, ne quid a nativo tepore remittat. Galenus verò melle mixtum iuueni cuidam, qui ferè contabuerat, a balneo statim exhibuit. Si dolent vbera, lactis eiusdem potu mulcentur, vt idem Plinius tradit, si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adiuuat. Stomachum exulceratum per se potum reficit. Commendatur etiam ad tussim, extenuationem, sputum sanguinis, hydropem, & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & vertigine laboranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum; item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis vtilissimè; & bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocãt. In febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi tosionem sentirent, antiqui in arcanis habuerunt, si hoc non esset, habuerunt è caprino. Eiusdem potus vtilis est cœliacis, & dysentericis, addito melle. Tenesmus tollitur eodem epoto. Sint inter exempla qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra, chiragraue. Alij vero seram asinini potu eosdem morbos prorsus euasere. Hippocrates etiam libro de affect. carnis post pharmacum purgans, lac asininum coctum in hoc affectu propinat, & mox etiam serum asininum. Eodem lacte percussu vexatos dentes confirmari certum est. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conducit. Dioscorides simpliciter hoc lacte colutos dentes gingiuamq; aut stabili. Archigenes, & Philogrius omne lac incommodum esse calculosis pronunciant, præter asininum, quod tenuissimũ est: & facultatis facillime dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores, & nodos (quos ad callosæ duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat, & delet: vnde admonendi etiam sunt ipsi calculosi, vt assiduè heminæ mensura bibant, post matutinas deambulationes, atq; id præseruandi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Mentionem horum facit Actius in curatione lapidis vesicæ. Idem scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: lac itaq; cum melle post puris eruptionem eis præbendum: & primum quidem asininum, aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: Cum vero repurgatione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetq; ager nutrimento, tunc etiam bubulum lac eis exhibendum duarum, aut trium heminarum mensura. Hoc eodem lacte venena extingui, Plinius tradit, & multa alia remedia passim recitat, quæ ideo ex asinino lacte propinantur. Peculiariter autem si hyoscyamum potum sit, aut viscum (inquit, ixiam puto dicere volens) aut cicuta, aut lepus marinus opocarpathum, aut pharicum, aut doryenium: & si coagulum alicui nocuerit; nam id quoq; venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Habet denique & cosmeticam vim, nam si ex eo fiant balnea, quo minus cutis obducatur rugis, sed extensa permaneat & candida, præstat, id quod Poppeæ Neronis principis vxoris exemplo Plinius his verbis ostendit. *Conferre aliquid & candori in mulierum cutè existimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniux quingentas secum per omnia trahens fœtas balneatum etiam solio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credẽs.* Meminit huius etiam Iuuenalis:

Atque illo lacte fouetur

Propter

Plinius explicatus.

Lacti inmodi ferendi.

Lib. 1541.

Vis cosmetica.

Sat. 6.

A *Propter quod ſecum comites educit aſellas*
Exul Hyperboreum ſi dimittetur ad axim.

Sanguine modò aſini fluxum ſanguinis ex cerebri tunica promanantem ſedari, ſunt qui dicunt: eiuſdemque tribus vel quatuor guttis cum vino hauſtis, febres quotidianas ſanari. Sed Plinius id de ſanguine aurium ſcribit: *Eſt* (inquit) *genus febrium, quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, ſi quis è vena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit.* Idem tradit ſanguinem aſinini pulli ex vino, regio morbo mederi. Adipem tradunt teſte Dioſcoride cicatrices corpori concolores reddere, vel vt alij tradunt, veſtigia cutis abolere, vel vt Plinius, cicatrices nigras reducere ad colorem. Rondoletius in capite de exanthematibus, fieri tradit vnguenta, vt minus appareant maculæ, ſed id efficaciùs præſtare inunctionem ex pinguedine aſini. Plinius præterea ait hunc adipem inueteratum ſanare vuluarum exulcerationes, & in vellere appoſitum duritem earundem emollire: per ſe verò recentem & inueteratum ex aqua illitum pſilothri vim obtinere. Eodem authore ſcabiem hominis aſininæ medullæ maximè abolent. Raſis verò hac medulla aut etiam ſeuo, eum qui comitialem patitur, loco calido iungi iubet, auxiliumque magnum pollicetur. Fel traditur per ſeſe aqua infractum maculas in facie tollere, cutis ſolibus ac
B ventis poſt detractam cutem. Tradit Aelianus Barbylin Cretenſem tabe periclitantem, ab hoc grauiſſimo malo aſininæ carnis imperato eſu, reſtituiſſe, atque ita quemadmodum Deus colludentibus vocabulis Græcis ei prædixerat, ὄνεια κρέα ὀνοιφορέα, id eſt, aſininæ carnes adiumento ei fuere. Legimus & apud Plinium carnes aſini ex iure ſumptas pthiſicis mederi. Hocque genere maximè in Achaia curari id malum. Simile quid etiam legitur apud Auicennam. Inuenio item apud Plinium carnem aſini per quadraginta dies bibendam dari contra morbum comitialem. Cerebrum aſini ex aqua mulſa, infumatum prius in foliis, ſemuncia per dies potum, ad comitialem prodeſſe Plinius prodit. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis, non eſt expreſſus: ex ſequentibus tamen conſtat non pauciores eſſe quàm triginta. Sunt qui eodem memorante ex aſino mare nigroque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna iubent contra morbum eundem. Iecur etiam inaſſatum eſu comitialibus prodeſt, ſed ieiunis edendum præcipitur. Alij admixta modicè panace, ori inſtillandum docent teſte Plinio, idque diebus quadraginta; ſic à comitialibus morbis & alijs infantes tueri. Idem aſſerit iecur iſtiuſmodi aridum tritum cũ petroſelini partibus duabus & nucibus iuglantibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum), in cibo datum hepatico ieiuno mirabile eſſe. Scribit & ad lienis vitium efficaciſſimè dari inueteratum aſi-
C ni lienem, ita vt triduo ſentiatur vtilitas. Et Marcellus promittit, ſi lienoſus de ſplene aſini arefacto quotidiè ieiunus pauxillum manducet, ita potenter iuuari, vt intra triduum vtilitas remedij appareat. Idem viſcus contritum & ex aqua impoſitum, mamillis lac prouocare Sextus ait; at Plinius id de inueterato aſini liene ſcribit, ſi ex aqua illinatur, ad hæc vuluas ſuffitu corrigere. Reperio autem apud Raſim ſplenis aſinini leuiſſimum puluerem, cum ſeuo vrſino & oleo ad mollis craſſitiem redactum & illitum ſupercilijs, pilos reſtituere. Renes inueterati, vt annotauit Plinius, tritique & in vino mero dati, veſicæ medentur, & vrinæ incontinentiam cohibent. Eidem arefacti atque exuſti tritique id eſt in tenuiſſimum puluerem redacti & ex menſura conchulæ vnius cum vini meri cyathis duobus ſtrangurioſo potui dati efficaciter medentur, vt Marcellus annotauit. Cinere genitalis aſini ſpiſſari capillum putant, inquit Plinius, & à canitie vindicari ſi raſis illinatur, plumboque tritis cum oleo. De teſtibus verò ait: Coitus ſtimulat dexter aſini teſtis, in vino potus pro potione, vel adalligatus brachiali; necnon eiuſdem à coitus ſpuma collecta roſeo
D panno, & incluſa argento, vt Oſthanes tradit. Salpe genitale (aſini) in oleum feruens mergi iubet ſepties, eoque perungi pertinentes partes: Bialeon bibi ex eodem cinerem. Teſtes ſale aſſeruati & aſperſi potioni, in aſinarum maximè lacte, vel ex aqua, ad comitialem proſunt. Teſtes inuenio, penem & ſi quæ ſunt turpia & ſatyrica ſigna, contra faſcina valere, quod & Turnebus obſeruauit, notauitque in commento, quo Varronis libros de lingua Latina illuſtrauit. Pellis, vt tradit idem Plinius, iniecta impauidos infantes facit. Membrana partus aſinarum, præcipuè ſi marem pepererint, olfacta, accedente morbo comitiali, reſiſtit. Oſſa confracta & decocta contra leporis marini venenum dantur. Vngulæ quoque multiplicem vſum habent. Marcellus ad leucomata oculorum efficaciter diſcutienda, eas ex viuente aſino acceptas limari iubet, earumq; ſcobe quàm tenuiſſimo, qui leuitate ſua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequenter inungi. Sunt qui aſſerunt, annulum ex iſtiuſmodi animantis vngula, in qua nihil ſit nigri, ab epileptico geſtatum, prohibere ne concidant: quam facultatem vbique terrarum de annulo pollicentur ex vngula alces. Legimus quidem apud Dioſcoridem, Plinium, & Galenum vngularum aſini cinerem per dies multos (toto menſe Plinius) binis cochlearibus (pondere trium aureorum cum dimidio) potum dici comitiales adiuuare; eaſdemque oleo ſubactas ſtrumas diſcutere: illitas verò, hoc eſt puluerem ſiccum illitum pernionibus mederi. Tarentinus his vngulis ad mul-

Sanguis.

Lib. 28. c. 16

Lien.

Renes.

Penis.

Teſtes.

Vngula.

tos

Lichen. tos pisces capiendos pro esca vtitur. Marcellus promittit, capillos & barbas nasci etiam glabro, si lichenem asini, hoc est collectionem duram, quæ est circa crura eius, comburas & teras, & puluerem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validum esse, vt si mulieri inde maxillam vnxeris, barbas ei nasci scias. Ait item grauedinem capitis ex quacumque causa exortam, quæ intempestiuum concitet somnum, sine dolore discutere, si quis impetigines in asini cruribus naturaliter natas detrahat, easque in scobem delimatas immixto aceto naribus penitus obstipet. Et hoc puto est quod

Vrina. ait Plinius, ex aceto illitus lethargicos excitat. De vrina asini isthæc diuersis locis prodidit Plinius: Attritus calceamentorum cum luto suo illita sanat; item scabiem hominis & vngues scabros: Lepras ac furfures tollit addito nitro circa canis ortum. Eadem cum melanthio prodest contra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata. Alij vlceribus exedentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Eadem m capillum densari putant, admiscentque nardum fastidij gratia. Hæc itaque ex Plinio. Marcellus quoque vrinam muli vel mulæ vel asini cum suo luto illitam, & clauos abolere, & callis mederi scribit. Michael Sauonarola vtilem esse ait in narium fœtore. Scribit verò Dioscorides vulgò tra-

Lib.4.c.24 di asini vrinam nephriticis siue renum vitijs mederi in potu. Vt inde etiam discamus, ab huius

Lib.3 c.5. vrinæ potu minimè sibi temperasse antiquos, vt omnino dubitem, num verè Cornelij Celsi locum,

disc.cõcert. vbi de articulorum dolore in pedibus manibusque agit, restituerit Baldus Angelus Abbatius. *Quidam* (inquit Celsus) *etiam cùm asinino lotio epoto sè eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt.* Restituit ille pro lotio lacte: motus duplici ratione, vna quòd cùm non tulerit olim Catullus ex lotione lotij candidos sibi reddi dentes, nullus non iudicauerit, tam abominandum ingenuis hominibus pharmacum intra corpus assumptum; altera quòd nemo alius veterum vrina asini in podagra sed lacte omnes sint vsi. Ego quidem qui vrinam asini aduersus morbos articulares bibendam præscribit, nullum habeo in promptu, sed qui tamen ea os collui iubet. testem habeo

Lib. 6. de compos. med. sec. lo. Galenum. *Apollonius* (inquit) *ad pendulam columellam inter alia hoc quoque recenset. Lotium asini plurimum & calidissimum bibendum præbe. Idem etiam in angina.* Miratur ergò Galenus huiusmodi auxilia tradentes: *certè enim scio* (inquit) *omnes homines paucis omnibus exceptis citiùs mori velle quàm vrinam asini bibere.* Legimus verò etiam apud Dioscoridem armentarij equi vel asini qui herba pascitur, siccum fimum, liquatum in vino, mox potum contra scorpionum ictus magnoperè auxiliari. Dabant itaque præter lotium asini, bibendum etiam stercus eiusdem. Nam & Plinius

Sterc. ait: *Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant, Syri dant in aceto mulso contra lienis vitium. Idem cœliacis & dysentericis confert: in sapa decoctum, colo magnoperè prodest: datum fabæ magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterq; vis est.* Alias etiam tradit asinini fimi cinerem ex vino cœliacis & dysentericis conferre, & alio loco stercus asinæ aridum naribus infrictum sanguinem siue intermissione fluentem, citò compescere: item alicubi, si stercus recens imponatur, profluuia sanguinis mirè sedare dici, necnon cinerem ex eo: hunc que vuluæ etiam prodesse impositum: quare est quòd genericè dixerit Dioscorides, tam equorum quam asinorum fimum siue crudum siue crematum addito aceto, sanguinis eruptiones cohibere. Ad sanguinem itaque vndicumque fluentem adhibetur: si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarum vel arteriarum aperta oscula, sanguis continetur. Calidum præterea testante Rasi vino miscetur, cui intincta vt affatim succum combibant linamenta gossampina, ad fluxum sanguinis coërcendum locis affectis immittuntur. Emplastrum ex eodem frontí impositum fluxionem auertit. Ait Plinius fimi huius cinerem illitum cum butyro eruptionibus pituitæ conferre: Ait & alicubi; recentem fimum cum rosaceo in grauitate aurium instillari. Marcellus verò scribit, vlcera capitis subito nata sanari, si asini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atq; ad capitis vlcera veluti cerato vsus fueris. Tarentinus asininum stercus in coriandri succo madefactum & cum similagine massas inde inescatrices factas ad trachuros, melanurosque capiendos summoperè commendat.

VSVS IN FERENDIS oneribus.

ASINVM inter iumenta præcipuè numerandum arbitror. Hic enim ad subuehenda onera labores nostros præ cæteris iuuat. Quamobrem rusticarum rerum auctores in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse: quin & omne rus tanquam maximè necessarium instrumentum desiderat asellum, qui pleraque vtensilia & vehere in vrbem & reportare collo vel dorso commodè potest. Ad hanc onera ferendi aptitudinem respiciens Lucianus in Menippo, decretum recitat apud inferos ex Caluarij dicto, vt diuitum animæ quæ rursus in vitam remittendæ essent, in asinos demigrarent, donec in tali rerum statu, ad multa annorum millia asini ex huiusmodi asinis renati onera ferrent, atque insuper à pauperibus agitarentur. Cæterùm tanta est huius iumenti in ferendis oneribus vtilitas, vt hinc olim numerosissimè à diuitibus enutritos legamus in sacris literis; Rubenitæ enim & Gaditæ debellatis Agarenis asinorum duo millia abigerunt, & à Phinee à Medianitis sexaginta vna millia abacta. Asinos & oues paternos pascebant Saulus & Dauid. Asinas pro munere misit fratri Iacobus. M. Varro eleganti vocabulo dossuaria iumenta vocat, quod onus dorso ferre possint. Idem asellis dossuarijs comportari refert oleum, vinum; itemque frumentum aut quid aliud. Sæpe etiam vt celeberrimus poëta ait:

Asinorum vtilitas.

Paralip. 5. Num. 3.

Lib. 2 de re rust.

Tardi costas agitator asselli
Vilibus aut onerat pomis, lapidemque reuertens,
Incussum, aut atra massam picis vrbe reportat.

Græci ταγῆνες & ταγηφόρους vocant, nec alios Varinus μονοφθόρους, & μονοφόρους. Inuenio & ὑπολεφόρους dici, quanquam hi, vt etiam annotauit Cælius, præcipuè intelligantur, qui, ad belli vsum sarcinas gestant. Xenophonti ὄνοι οἱ κανθήλιοι ijdem sunt qui clitellarij, Varinus verò canthelios magnos asinos interpretatur, & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Palmæ (inquit Xenophon) in Babylone ad iugeri spatium extenduntur, & pondere depressæ superùs curuantur, veluti asini canthelij. Sed & clitellæ ipsæ κανθήλιοι vocantur. Poëtis verò clitellarius siue dorsuarius asinus σαγαπόριος nominatur. Clitellas autem diximus esse quibus sarcinæ colligatæ portantur, vulgò il basto: sagma etiam Latinis, quibus tamen nominibus instratum quoque intelligitur, quo mollior fit sessio, quamuis hoc potius bastinam dicamus. Vocamus item patrio sermone clitellatos asinos sommaros, à somma, id est onere. Et à clitellatis siue clitellarijs asinis, clitellarios homines dixit Plautus: *Nam muliones mulos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas vehunt.* Sed quas homines baiuli gerunt, clitellæ, muli Mariani potius dicuntur (inquit Gesnerus) furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestant: de quibus Frontinus: *C. Marius recidendo impedimentorum gratia quibus maximè exercitus agmen, oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos apta furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset.* Græci hæc aut similia instrumenta, ἀναφέρια, ἀλλαντίδες, & ἀμφιχυσία nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam ὑποσάγματα, σαγμάρια, & ὑποβάδες. Varinus ὑποβάδιον σαγμοσίλλιον interpretatur, cum dubitatione tamen, an totum potius iumentum, non solæ clitellæ, hoc nomine accipiendum sit, apud Demosthenem contra Midiam: cùm alioqui mulum semper significet. Atque isthæc de asino clitellato dicta sufficerint, si prius locum quendam in Apuleio de eodem ex Ioan. Baptista Pio cive nostro illustrauero. Ille itaque author libro quinto multa ex ritu Aegyptiorum explicaturus, quæ ad tartara trãslata sunt, quoniam Aegyptios astrologi dicunt, si referantur ad computationem sphericæ globositatis, antipodas esse, sic infit: *Iamq; confecta bona parte mortiferæ viæ continuueris clandum asinum lignorum gerulum cum agasone simili; qui te rogabit decidenti sarcina fusticulos aliquos porrigas ei.* Corrigendus est codex inuulgatus, & legendum, funiculos ex Diodori verbis, hoc est breuem funem, quem ipse ad colliganda ligna nodare volebat. Diodorus huic nostræ interpretationi sic astipulatur. *Asini etiam ficti fabula monstratur in quodam celebritate. Nodus enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissoluunt.* Quod si fusticulos legere malis, ligneola interpretare; quibus conuolutus funis astringitur, & pondus cohibilius aptatur asino clitellario.

Muli Mariani.

Li. 4. Strat.

In Mastell.

Cap. 40. annot.

Apuleius explicatus

VSVS AD MOLAM ET Aratrum.

HAVD rectè puto scriptum à Vegetio, mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergore præstare officium: nam vt de equis taceam & mulis, asinorum quoque vsum ad molam vertendam, & ad terram vomere proscindendam, & nunc esse, & olim fuisse notum est. *Principium* (inquit Columella) *tenebit minor Arcadia, vilis hic vulgarisque asellus, cuius plerique rustica rum rerum authores, in emendis lucandisque iumentis præcipuam facilitatem voluit esse; nec iniuria: nam absque vllo fere sumptu alitur, & imprudentis custodis negligentiam fortissimè sustinet. Huius animalis tam exiguæ tutelæ plurima & necessaria opera supra portionem respondent, cum & facilem terram, qualis in Betica, totaque Libye sit, leuibus aratris proscindat.* Et Plinius ait in Byzatio Africæ illum centena & quinquagena fuge fertilem campum, nullis cùm locus est arabilem tauris, post imbres vili asello & à parte altera iugi anu vomerem trahente scindi se vidisse. Huc referendum quoque illud Catonis: Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet. Alibi quoque asinos plostrarios, & asinum molacium & iugum asinarium apud eum nominari reperimus. Molarius autem siue molendinarius asinus, siue qui molit, id est qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, etiam machinarius vocatur; nam & machinam illam qua mola includitur, machinam frumentariam vocat Iure consultus, quo modo & machinalia pondera, pistrinalia vocat poëta Ausonius:

Li.2.c.59.
Lib. 7. d. princ.
Li.17.c.5.
Asini plostrarij.
Molares.
Machinarij.

Qui machinali saxa voluit pondere.

Molarij isti asini in ipsis Vestalibus ab opere cessabant, coronatique floribus & è panè veluti monilia quædam gerentes ad focos ducebantur, atque insuper molæ ipsæ sertis & floribus exornabantur: cuius ceremoniæ meminit Ouidius in Fastis, vbi canit:

Asini quãdo coronati.
Lib.6.

Nunc quoque cum fiunt antiqua sacra Vacuna
Ante Vacunales stantque sedentque focos,
Venit in hos annos aliquo de more vetustas,
Fert missos Vesta pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis
Et velant scabras florida serta molas.

Cur verò in Consualibus festis equi & asini coronarentur & ociari sinerentur, alia est ratio, vt in equo ostendimus.

VSVS IN EQVITATIONE.

NEPTVM falsumque videtur esse prouerbium, quo diximus nos consueuisse vti ad asini indocilitatem exprimendam, *Asinum sub freno currere doces*: nam in vrbe Memphi, vt Leonius refert parte octaua de rebus Africæ, asini egregiè apti sunt ad equitandum, perindeque commodo gressu, atque ipsi gradari; equis nam & freno reguntur, statique ephippijs, reliquisque ornamentis in vsu sunt, tantaque docilitate præditi, vt conductitij vbique exponantur: id quod in tota via qua Bononia Loretum itur, conspicere etiam licet. Petrus Bellonius in suis obseruationibus eiusdem vrbis fœminas tradit asinis vectas, affines suos visitare, non autem equis, quia commodior, facilior, tutiorque vectio est in illis: nunquam enim cespitat asinus.

Asini equitationis periti.
Li.17.c.5.

A

VSVS IN BELLO.

CARACORI (inquit Ælianus) asinis non ad ferenda onera vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes, sic asinis hi bellica pericula excipiunt: Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Idem planè de Carmanis tradit Strabo his verbis: *Carmani propter equorum inopiam asinis in bello plurimum vtuntur, & asinum Marti sacrificant; quem solum Persa ex omnibus dys colunt, & bellicosi sunt.* Inuenio & Darium Persarum regem asinis vsum contra Scythas, non tanquam militum vectoribus, sed vt hoc stratagemate fugam dissimularet. Asinos enim & canes fugiens in castris reliquit, quos cùm rudentes latrantesque audirent Scythæ, in castris adhuc Darium esse credidere: Quod strategema Herodotus narrat his verbis: *Darius timens sibi à Scythis, hoc modo aufugit; vbi nox adfuit, reliquit in castris viros Languore praditos & eos quorum amissio minimi facienda est; necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent, infirmos autem homines hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens ijs qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quam citissimè ad Istrum contenait: Asini quod multitudine destituti essent, eò magis rudere, quos audientes Scytha credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verùm vbi illuxit, ij qui relicti erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant, referre.*

L. 12. c. 34. Asini bellatores.

Lib. 15.

Darij stratagema. In Melpomene.

B

VSVS IN INSIGNIBVS.

VNDE natum sit probrum illud quod vulgò dici solet, Patauinos suspensores ac responsores asini fuisse in Lucanicæ festo, rationem ac originem reddit Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus his verbis: Legi nuper in quodam antiquo annali Patauino, quod cùm pacis tempore quo omnis ferè Italia sub Imperatoribus tum Gallis, tum Germanis soluto certo censu, vnaquæque respublica pro arbitrio sese regeret, suis finibus congregari solere ibique cursus, saltus, luctas & ludicra eiusmodi alia exercere & ordine & apparatu ficti certaminis inter se hilariter & amicè concurrere. Patauinis tum signum militare fuerat draco biceps, Vicentinis verò asinus. Accidit autem cùm ex vicinis pagis, quique in suis finibus congregati eiusmodi ludos inuicem agerent, vt Vicentini Patauinorum virtute ac numero grauius premerentur, quàm vt vltra ferre eam vim possent: quocirca indignantes cœperunt immaniter furere, & quod prius certamen ludicrum videbatur, in verum prælium conuertere. Sed cùm in ea pugna Patauini superiores euasissent, abstulerunt eis asini vexillum, & eos fugauerunt à finibus. Signum autem Patauium in triumphum portarunt. Subinde tam in gloriam victoriæ quàm in probrum Vicentinorum in foro medio viuum asinum suspenderunt. Quod factum Vicentini grauiter ac permolestè tulerunt. Verùm communium amicorum suasu vtrique fœdus inter se feriunt, his conditionibus pacis additis; vt Vicentini pro redimendo asini suspendio epulum Patauinis darent, quod factum est; equos namque lucanicis onustos miserunt Patauium, quas in frusta sectas læti Patauini inter se dispartiuntur: & ita vtrimque pactis rebus mansit hoc vtrimque probatum. Vicentinis scilicet quòd eorum vexillum asinus in furca pependerat, Patauinis quòd tam vili lucanicæ frusto, quod singuli acceperant, è furca asinum deposuerint. Cessarunt autem posthæc ludicra fieri, sed Patauinis hoc probrum de suspensione & depositione asini, in hodiernam diem in ore omnium perseuerat. Quòd autem quidam de Petro Apono hæc fingunt, quoniam est prorsus falsum, nolui hic inter vera aut saltem verisimilia commiscere. Hucusque Scardeonius. Thomas Garzonius in foro suo vniuersali scribit Neapolitanos pro insignibus suis elegisse clitellatum asinum cum alligatis hinc inde cistis.

Patauini cur asinorũ suspẽsores.

C

D

Neapolitã. insigne.

E

VSVS AD OPPROBRIVM.

Improbi. Adulterij pœna.

APVD Cumanos, vt author est Plutarchus, mulier in adulterio deprehensa duoebatur in forum, vt illic lapidi insistens, omnibus esset conspicua: deinde impositam asino, atque ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominiæ gratia ὀνοβάτις dicebatur, quòd asinum equitasset; Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Atque hinc fortassis fluxit, quod hodieque in multis Europæ locis grauioris alicuius peccati rei asinis insidentes per fora plateasque vecti virgis cædantur lictore post terga hærente. Vidi etiam qui ad maiorem ignominiam inuerso insiderent corpore, caudamque asini manibus tenere cogebantur, vt in alijs quoque locis fieri solet. Andronicum Comuenum Manuelis Imp. consanguineum legimus, cùm Alexium cuius factus erat tutor, sustulisset, imperioque potius omnem crudelitatem in Alexij consanguineos exercuisset, à Gulielmo Siciliæ rege victum, captumque ac per vrbem asinæ præpostere impositum, altero oculo effosso, manuque altera detruncata, circumuectum, vulgi turbæque tumultu vncis & harpagonibus frustulatim dilaceratum perijsse. Bextrix Reynaldi Burgundionici principis filia Cæsaris Federici Oenobarbi filia, vt tradit Gulielmus Paradinus in libro de antiquo statu Burgundiæ, cum miro videndi Mediolani flagraret desiderio, quod passim audiret esse pulcherrimam, florentissimamque Christiani orbis ciuitatem. Mediolanum exiguo comitatu venit. Ciues verò facinus post homines natos exitiosissimum flagitiosissimumque aggressi sunt. Nam Augustam strigoso asello præposterè impositam, ac pro loro cauda vti coactam, denique per compita diu inuectam, probris, cachinnis, ludibrioque nefario perfusam vrbe tandem turpissimo iumento insidentem mouent, puerorum gregibus cœno abeuntem incessantibus. Plurimum quidem voluptatis tulerunt Mediolanenses, sed nimio emptum: nam certior tam pudendi spectaculi Oenobarbus magnis viribus Mediolanum adortus, vrbemque sub signis acie multiplici ingressus, clausisque è vestigio portis, sic cum ciuibus sceleratissimis egit, vt qui suæ saluti consultum vellent, cogerentur ex veteris ferociaque mulæ ano ficos vel nymphion extrahere: qui nouum supplicium detrectarent, capitis supplicio luerent: atqui os impurissimum, virus illud fugentes admouebant quadrupedis pudendo, cum maximum cerebricoso animali cruciatum inferrent, calcibus subinde iactatis enecabantur. Inuenti tamen sunt, qui securi caput subijcere, quàm mulæ ficos, vt vocant mordicus euellere maluerint. Eius ludibrij, supplicijque nota perpetua ciuium Mediolanensium nomini inusta in hanc vsque ætatem nostram perdurat vsque eò, vt qui velit Mediolanensi conuitium facere, ficos grauis instar probri obijciat. Hactenus Paradinus. Tamyrem siue Tamerlanum Tartarorum imperat: cum Baiazates Imp. Turcorum ab eo captus, non desisteret ei ignobilitatem obijcere, ferunt offensum, Baiazatem impositū mulo aut asino per castra ignominiosè agi iussisse, vt militibus esset ludibrio. Hypatius nepos Cæsaris Anastasij cum numerosa exercitu contra Vitalianum Scytham, ab Hunnis auxiliaribus captus, Vitelliano ignominiosè simili iumento insidens venditus fuit (vt refert Cuspinianus) antequam aperto Marte se hostem ostenderet. Simili opprobrio Hispanos & Germanos Brixiæ arctissima obsidione pressos, cū nullam spem in Maximiliano Cæsare haberent, scribit Sabellicus, morionem asello impositum imperatorijs insignibus atque aquilis exornatum, lagenas collo suspensas deferentem per vrbem deduxisse, & pro Cæsare, veluti ipsis auxilio superuenisset, temulentius quam quisquam crederet, fœdis acclamationibus salutasse.

Andronicus Comnenus asino impositus.

Beatrix Augusta asino imposita.

F

G

H

VSVS IN AGRIS.

Stercus agris aptissimum.

QVAM vtilis agricolis sit hoc iumentum, nulli non notum est: nam præterquam quòd arat, quòd lætamen in agros, quòd venalia omnia ad vrbium fora onustus defert, suo quoque lætamine agros in primis lætificat: de quo sic ferè scribit Petrus Victorius: Qui de ratione agrorum colendorum scripsere, multa de hoc præceperunt, quod optimum stercus esset. M. Varro tradit etiam, quod primum & anteponendum cæteris Cassius diligens scriptor rerum rusticarum, putauit, & quod secundum & tertium: cuius inditium magna ex parte mihi conuenire videtur sententiæ nostrorum colonorum:

A rum; nisi quod cùm vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac præstare caprino ouillum, cuius rei ratio aperta est, quia capræ frondes & virgulta carpunt, quæ sunt aridiora; oues verò herbis pinguioribus pascuntur. Nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quod asellus mandit cibum subtiliter, egregieque conficit, quòd os sumit. Theophrastus qui & ipse in secundo de historia eorum quæ oriuntur è terra de hac re sedulò nonnulla narrauit, caprinum sine causa videtur anteponere ouillo, sed magis tamen, vt videtur peccat, quod secundum gradum bonitatis assignat sullo, quod tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quam iuuandi possidere existimatur: quare non possum hoc magnoperè mirari. De humano verò stercore sentit Theophrastus cum Cassio & putat omnium optimum esse. Postremum autem & ipse locum dat asinino, nam quod anteponit ipsi bouinum quod & ipsum à nostris non magni æstimatur, non videtur posse probari. Inuenio apud Plinium asininum brassicæ maximè conuenire. Ioan. Bapt. Porta verò ait in suo pomario vrinam asini stercori admixtam vermibus malorum Punicorum obuiare. In agro Brixiensi à rusticis aiunt capita asinorum palis imponere aduersus maleficas, quarum ibi aiunt esse copiam, more ab antiquis recepto, qui
B asininum caput foribus hortorum præfigebant contra fascinationes. Equæ caluaria sed non virginis, inquit Palladius, aliam causam referens, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia fœcundare quæ spectant. Sed & Columella inter rusticorum remedia aduersus tempestates sic scribit.

Plin. l. 17 9. Columella. Palladius.

Lib. 19. 8.

Asinorum capita palis imposita.

Lib. 10.

Hinc caput Arcadici nudum cute fertur asselli,
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.

VSVS ADMIRANDI.

C TIBIÆ ludieræ (inquit Plinius) nunc è loto, ossibusq; asini & argento fiunt. Et aliàs. Asinorum ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plutarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maximè tenuia, & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ (inquit) Naueratitas nos accusant, quod ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cùm ipsis vel tubam audire nefas sit, quod asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. De corio notissimum, post obitum, ne quid asini vnquam conquiescat, foraminibus dilacerari, indeque factis cribris, assiduæ inseruire agitationi: vnde dicebat Apuleius: cedentes hinc inde miserum corium, nec cribris iam idoneum relinquunt. Sed & Albertus pollicetur asinorum corium non solùm vtile esse ad soleas calceorum faciendas, sed etiam quæ ex illa parte fiunt, in qua onera fuerunt, non consumi, etsi ille qui vtitur, eis continuò peregrinando in lapidibus portauerit, & tandem ita indurari, vt pedes sustinere nequeant. Ex corio item asinino cretato gypsatoque fiunt palimpsesti, siue tabellæ deletiles, seu tabellæ deletitiæ, quæ literis inductis eradi possunt; cuiusmodi in vsu sunt calculatoribus & musicis: illis in annotandis iugulādisque numeris: his in modulorum compositione. Ex pilis modò asinorum pannos apud Arabes fieri, discimus ex Andrea Bellunensi, qui sic scribit: Mesha Arabicè nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantùm: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & saccos sibi conficiunt.

Ossiũ vsus ad tibias.

Ex corio, quæ fiant.

Lib. 3.

Lib. 22. de anim. trac. 2. cap. 1.

D

E

DE ONAGRO. Cap. III.

Synonyma. Aequiuoca.

ASINVS Syluestris, Græcis ὄναγρος, Latinis onager nuncupatur, Varroni tamen etiam imitatione Græca onagrus. Ὀναγρὸς verò accipitur pro asinario. Hebræi Pered dicunt; quo nomine tamen eisdem mulum vocari periti traduut. Apud Ozeam pro pere bored lo, Latini transferunt, Onager solitarius apud se, contra naturam animantis, quod gregarium est. Varinus tradit Cyrillum in huius prophetæ interpretatione μονιον asinum interpretari: alios verò magnam bellua m— quæ propter ferocitatem sola pascatur. Sunt item qui μονιὸν aptum transferunt. Onagri pullus Lalisio dicitur Martiali:

Cap. 8.

Monius. Lalisio.

Cum tener est onager, solag. Lalisio matre
Pascitur: hoc infans, sed breue nomen habet.

F

Verbū est Punicū, vt ex Plinio discimus. Notandū autem falsò quibusdā onagrū Ellend vocari cum sit Ellend inter bisulca, sicuti & bisontes, quos cum onagris quidā etiā confundunt, id quod cōstat ex verbis Iacobi Ziegleri in Scondia: *Augermannia ducatus tenet septentrionalia ad confinia Laponiæ: eius tractus est totus syluosus, & ibi in præcipuis feris venantur vros, & bisontes, quos patria lingua— dicunt Elg, id est, asinos syluestres.* Notandum etiam onagros instrumenta esse, quæ & harpages vocantur, vt Suidas annotauit, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat. Harpagen vocant alioqui (inquit Gesnerus Suidam explicaturus) & λύκον & ἁρπάγαν, instrumentum conquinarium, quod quidam fuscinam interpretantur. Ἅρπαξ vel ἁρπάγη, Latinè harpago instrumentum est quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali injcitur, sicut cornus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius lupum instrumentum quoddam describit in modum forficis dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ἀπὸ τῦ ἀγρίου inditum appareat, quod verbum comprehendere significat. Quamuis ὄνος, etiam vectem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur; & fieri potest, vt impropriè pertica etiam cui vncus inseritur, ὀναγρος nuncupetur, quasi ὄλος ἀγρίου, id est, vectis ad comprehendendum aptus: sed nostra hæc coniectura sit. Hæc ille, addens apud suos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publicè dispositos haberi, vt cùm incendiorum calamitas postulauerit, omnibus ad manum sint. Cæterùm est & aliud instrumenti genus eiusdem nominis, de quo idem— Vegetius post descriptionem baiistæ, quæ funibus, neruis, chordisque tenditur, & quanto maior fuerit, tanto spicula longius mittit, sic ferè scribit: *Onager autem* (inquit) *dirigit lapides: sed pro neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora saxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Saxis enim grauioribus per onagrum destinatis, non solùm equi eliduntur & homines, sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterum scorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quod paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem.* Ammianus Marcellinus verò hæc & alia bellica instrumenta describit: onagrum tamen à Scorpione non distinguit. *Idem enim instrumentum, tormentum* (inquit) *appellatur, quod ex eo omnis explicatio torquetur: Scorpio autem quoniam aculeum desuper habet erectum, cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, eare, quòd asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant.* Hæc Marcellinus: ex quo qui formam quærit, petere poterit: hoc tamen minimè tacere potest, summitati eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: quamobrem cùm vncos, vt ex Suida diximus, aliqui etiam onagros vocent, Gesnero magis placet, indè potiùs quàm à lapidum reiectione nomen instrumento factum esse. Hac bellica machina plurimi aliquando lapides in sublime proiecti, intra vrbes maxima ruina domorum recidunt. Fuisse item onagrum fabulæ nomen à Demophilo conscriptæ, eamque Plauto Asinariæ nomine translatam volunt; quod nos ex Turnebo refutauimus in asino.

Onagri quę instrumenta. Harpax. Harpago. Lib. 4. c. 23 Lupus.

G

L. 4. c. 22.

Lib. 23.

H

GENVS

A

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ONAGRVM siue asinum syluestrem, etsi moribus à domestico plurimùm differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat. Nicephorus Callistus agens de India, nisi me fallit memoria, breuiter eum describit. Hæc (inquit) eadem regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi diuisæ & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam, & varietatem. Apparet autem descriptionem hanc ex Oppiano desumptam esse, qui de onagro sic canit: *Li. 9. Hist. Eccl.*

Εξύης ἰσόπαμων ὑσφυρον, ἱπρόσθα, *Lib. 3.*
Κραιπνὸν, ἀιλλοπίδλω, καλλιρώνυχον, αἰπὺν ὄναγρον
Ος τε πέλει φαιδρὸς, δίμας ἄρχιος, ὠρὺς ἰδέσθαι,
B Αργύρεος χροιὴν, δολιχήκατος, ὀξύτατος θεῖν. id est,
Desinceps solipedem, variumque cananus onagrum
Splendida forma, colorque argenteus emicat, amplum
Corpus & auriculæ grandes, cursusq; velucris
Et teretes artus distento robore firmat.

Per argenteum colorem Gesnerus intelligendum putat cinerem splendidum, eodemque pertinere ἱπρόσθα: nisi quis (inquit) ita accipiat, vt Virgilij æripedem ceruam: quod minus probat, quoniam hoc sensu neminem meminerit vsurpasse. Admonet verò etiam Grammaticos apud Græcos poëtas aëreum exponere obscurum, nigrum, nebulosum: nebulæ autẽ colorem, vtpote cinereum asino conuenire: viderique eundem asini & onagri colorem esse, idque conijcere se ex Polluce; cuius hæc verba sunt, Κίλιον color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillum (inquit) vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamuis ἀργύρεος χροιὴν à poeta dictus, apparere ex sequentibus. *Onagri color.* *Onagrius color.*

Ταῖν δὲ μέλαινα μέσσω ῥᾶχιν ἀμφιβέβηκε
Χιονίης ἰκάταρθε περισχομένη στεφάνοις, id est.
C *Nigraq; per mediam decurrit linea spinam*
Hinc atq; hinc niueis pulchrè distincta corollis.

Nam si totum corpus album esset dorso excepto, frustra candidæ illæ lineæ memorarentur. Pelles horum asinorum ὄζαι vocãtur teste Suida. Iulius Scaliger videtur duo nobis memorare onagrorum genera, dum ait: In monte qui Narsingæ regnum diuidit à Malabris multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, vt capi haud facilè queant. Africanis quoque ea est celeritas, vt cursu illi vni cedant feræ, quam Lant vocant. *Onagri duo genera.*

LOCVS. NATVRA. MOTVS.

D DEGVNT Onagri in solitudine. Sunt tamen gregarij. Varro tradit greges eorum in Phrygia & Lycaonia esse. Et Plinius author est in Phrygia & Lycaonia præcipuos esse, sed pullis tanquam sapore præstantibus Africanos gloriari. Ait etiam Asiam eos ferre & Africam. Negant transire eos in Lycia mõtem qui Cappadociam ab ea diuidit. Scribit Strabo in Cappadocia haberi colles istiusmodi asinis pascendis aptos. Zeugis (inquit Isidorus) *vbi Carthago magna: Ipsa est & vera Africa inter Bixantium & Numidiam sita à Septentrione mari Siculo, & à meridie vsq; ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quæque frugifera sunt: vlteriora autem bestijs & serpentibus plena atque onagris magnis in deserto vagantibus.* Inuenio & apud Lucianum Garamantes eos maximè venari: & ex Scaligero dixi in monte qui Narsingæ regnum diuidit, onagros ali. Idem ait onagrorum speciem habere Pfaram Aegæi maris insulam, nec alio translatos viuere. Suprà diximus asinos loca amare calida, ideoque apud Scythas non haberi, contrà apud Scythicas Sarmaticasque gentes Mæotidis paludis accolas onagrorum haberi venationes Strabo asserit. Amare aiunt rupes, aliosque locos excelsos: vt legimus in sacris literis, vbi scriptum est: *Onagri* (peraim) *steterunt in locis excelsis, & attraxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba:* Septuaginta vertunt ὄναγροι ἔστησαν ἐπὶ τὰ ὄρη αὐτῶν. Hinc nonnulli obscuri authores sumpta occasione onagrum beneficio ventorum absq; *Li. 1. Geog. L. 14. c. 5.* *Lib. 7.* *Hier. 14.* *Quę loca ament.*

aquis viuere scribunt, tanquam propheta per naturam id ipsum facere dicat', non potiùs ne- E
cessitate & inopia aquæ: hoc enim multis animalibus per sitim commune est, vt ore hiante frigidum captent aërem. Isidorus & Iorath quidam, referente Gesnero, necnon & Bartholomæus Anglicus ex quodam physiologo scribunt onagrum æquinoctio verno, vel vigesima qui est dies Martij, per singulas noctis & diei horas semel rugire, & inde æquinoctium cognosci: item terram pedibus terere & fodere, atque inde ad sitim & fugam prouocari. Cæterùm timendum est, ne hæc partim ad Cynocephalum, partim ad orygem, quocum onager non semel implicatur, sint referenda. Errant & alij recentiores, qui scribunt domari non posse hoc animal, & hominum consuetudinem ei intolerabilem esse. Nam vt M. Varro scribit, *onagrus ad seminationem idoneus est, quòd è fero fit mansuetus facilè, & è mansueto ferus nunquam.* Illi autem indicum & vnicornem onagrum, cum hoc vulgari, quo de agimus, implicant. Mirum quod scribit Scaliger, onagros homine conspecto in ijsdem itare vestigijs: mox rudentes, immotis anterioribus, pedibus, posterioribus calcitrare. Vbi tam propè venator accessit, vt manu queat contingere, fuga se subtrahere. Timida certe sunt animalia. Virgilius:

An æquinoctij signum.

Exer. 205.

Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros.

Metuunt & fugiunt feras omnes carnuoras, ideoque vt pleraque timida velocitate valent, vt o- F
stendemus, de timiditate mentio est apud Sirach cap. 15. *Venatio leonis onager in solitudine & pascua diuitum pauperes.* Et Opianus ait fortibus feris sæpe prædam fieri. Falluntur autem qui segnes vocant, cùm sint agiles & in cursu velocissimi, adeo vt nec a pernicissimis equis vinci posse, Xenophon dicat. Cum enim Græci qui secuti fuerunt Cyrum minorem, cum reliquis ipsius copijs venissent in ea loca, in quibus magna vis foret horum asinorum (erat autem illa Arabia) conatique essent impositi equis ipsos captare, facilè cognouerunt se frustra illo modo laborare, quia celeriores illi in cursu forent. Quare artem adhibuerunt & plures distantibus locis positi ipsos iam defatigatos excipiebant. Atque hinc est quod Oppianus eos vocet a cellopodes, qui inter veteres fusiùs de onagris & priuatim de Zelotypia scripsit, quæ ita ferè à Petro Gyllio Latinè sunt reddita. Onagri magna fœminarum multitudine gaudent, quoquo maritus ducit, fœminæ sequuntur, siue is ad pastiones, siue ad fontes proficiscitur, atque ad vesperam vnà cum ipso ad domesticam sedem redeunt. Ex æmulatione & riualitate, tantoperè laborat, vt sui pulli de matre sint ei suspecti. Itaque fœminæ parienti proximus assidens, partum expectat, ac si fœmina editur, amat partum, & lambens ipsum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum sanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quamobrem furenti animo & prompto pullorum testiculos aggreditur abscindere: mater etsi pariendi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio contra patrem auxilia molitur: & quemadmodum in bello cum hostes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genasque lacerans infra mamillas sanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miserabiliter lamentatur, & lugenti persimilis est. Diceres miseram suum partum circumuentum suaui & supplici locutione dicere: Marite cur tuus aspectus tam truculentus? cur oculi tui qui ante lucidi essent, sanguinei apparent (An ne Medusæ faciem vides, quæ homines in saxa conuertit? an immanis draconis virulentum fœtum? an leænæ catulum montiuagæ? Itane filium communi susceptum voto castrabis? O me miseram quæ partum edidi infelicem ob scelus paternum. O filium hoc miseriorem, quòd non vnguibus leonum, sed plus quàm hostilibus patris demptibus ob riualem inuidiam castraris. Meminere eiusdem Zelotypiæ Plinius & Solinus. *In hoc* (inquiunt) *genere singuli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quod grauidas suas seruant, vt in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent, quod cauentes fœminæ, in secessibus partus occultant, & parere furto cupiunt.* Recentiores tradunt fœminam nimis libidinosam esse, eoque nomine mari sæpe molestam: mares libidine accensos, si fœminæ desint, montes scandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire. Quorum tamen quod equidem sciam, authorem idoneum non habent: Plinius quidem fœminas libinis copia gaudere scribit. Nonnulli præ mulorum procreatione onagros eligunt mansuefactos prius. Miteſcit enim maximè hoc animal, admodumq; obsequitur secundum omnia non aliter quàm mansueti asini, nec vnquam sicut animalia cætera, vbi semel cicuratum est, cicuratur, vt Absyrtus alijque testantur. Sitis impatientes esse onagros discimus ex psalmo centesimo tertio. *Dominus* (inquit Psaltes) *fontes immittit fluuijs, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & sitim suam extinguunt pe-raim*, id est, onagri, vel vt habet editio vulgata, qui emittit fontes in conuallibus inter medium montium pertransibunt aquæ. Potabunt omnes bestiæ agri & expectabunt onagri in siti. Persuadet id quoque ratio ipsa: Nam cùm in regionibus calidis siccisque tantum reperiatur, & ob timiditatem subinde locum mutet magna cùm celeritate, præsertim cum natura corpore sicco sit

Matris erga fœtum amor.

G

H

Sitis impatientia.

asinini

A asinini nempe temperamenti (sunt enim syluestria non eadem qua vrbana téperie, sed sicciorà ferè ac calidiora) necesse est, sæpe sitim pati. Quare minimè audiendi videtur illi, qui sitis valde patientes esse dicunt, potumque non attingere, nisi perquam idoneum offenderint. Haud sunt asinino prædita ingenio, dummodo verum est quod quidam tradunt, cùm vrgentur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, vt illis circa id detentis effugiant.

CIBVS. POTVS.

ONAΓPOBOTA vocant Græci loca, vbi onagri pascuntur, vt hippobota, vbi equi. Aluntur (inquit Oppianus) pastu herbarum, quas abundè fundit terra. Recentiores virentes maximè diligere, diligenterque inuestigare aiunt, & cùm inuenerit, præ gaudio rudere, nec ab ijs auelli posse, etiam si vel ab homine, vel à fera peti se conspiciat; vt inde fortassis segnem dixerit Strozius pater hoc pentametro.

B *Errat in herbosa segnis onagrus humo.*

Apparet autem inter alias herbas, oleribus potissimum delectari. Legimus enim apud D. Hieronymum in vita S. Hilarionis istiusmodi miraculum: Postquam autem ad hortulum venerant: Videris (inquit Isaac) hoc pomarium arbusculis consitum & oleribus virens? Ante hoc fermè triennium, cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundens latera: quare (inquit) comeditis quod non seminastis? & exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam ij nec arbusculam nec olera contigerunt. Aiunt recentiores purissimam tantum aquam ab onagro bibi, nec facilè aliam. *Quib. maximè herbis delectetur.*

CAPIENDI RATIO.

C YRVS minor milites onagros captantes equis etsi celeritate præstantibus assequi non potuisse dixit, sed distantibus locis exceptos cepisse: quamobrem nunquid Aeliano fides sit præstanda, dubito, qui citante Volaterranno scribit onagros in Mauritania cursu pernices esse, citoque desistentes & anhelos à venatoribus capi. Quomodo autem capiantur, his verbis docet Pollux: *Asini feri gregatim pascuntur, qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandē anheloſque & plurimo puluere excitato impeditos partim iaculis conficiunt, partim vinos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione perculsos attonitosque equis alligant, quos illi præcurrētes sequuntur.* Facilem eorum esse venationem ait Martialis: *L. 13. 101*

Pulcher adest onager: mitti venatio debet
Dentis Erythraei: iam remonete sinus.

Hoc enim distichon est tanquam è media venatione offerente se onagro venationi, dum venator indagaret elephantes. A laboriosa igitur venatione elephantorum reuocat venatorem ad onagrum qui se obtulit, vt ostendat maiorem eiusmodi venationi voluptatem inesse, cùm sine vllo periculo preagatur.

VSVS IN CIBIS. ET IN Medicina.

D ONAGRORVM carnem amaram esse scripsit Aelianus, quod tamen alijs aduersatur, qui similem esse aiunt ceruinæ: Galenus, *ceruina* (inquit) *caro non minus quàm bubula & ouilla, succum vitiosum generat ac concoctu difficilem: his syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum caro est propinqua.* Scribit verò etiam Plinius Mæcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen interijsse authoritatem saporis, Ait item Africam gloriari lalisionum, id est pullorum istiusmodi sapore. Annotatu inprimis dignum est, quod meminit Scaliger: carnem eorum coctam dum calet, fœtere; refrigeratam, neque male olere, neque bene sapere. Plinius cùm ex lacte asinino & ossibus remedia contra venena recensuisset; eadem omnia onagris efficaciora esse asserit. Idem author, ad panos *Caro qualis.* *Lib. 3. de Alimēt. facult.* *Ossa.*

& apo-

Calculus. & apostemata in quacumque parte præcipuum remedium tradidit in calculo onagri, quem (inquit) E
dicitur, cùm interficitur reddere, vrinam liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hunc al-
ligatum semini, omnes impetigines discutere, omniq; suppuratione liberare. Esse autem rarum in-
Fel. uentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Fel authore Auicenna extirpat morum, &
Adeps. super abscessuum vestigia vtiliter illinitur: admisceturque emplastris contra ignes sacros, quos
(inquit) curare dicitur: priuatim ad elephantiasim & varices adhibetur: adeps cum oleo costino
Caro dorsi. commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatus produxerint: illinitur ad panos quo-
que vtiliter: Caro dorsi eodem authore cum oleo cataplasmatis instar, articulis dolentibus appli-
catur. Rasis verò simpliciter carnem contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuare scribit. Vri-
Vrina. na teste Galeno, si verè citat Auicenna, lapidem in vesica frangit. Vngulæ crematæ cinis, vt an-
Vngulæ. notauit Vincentius Bellunensis, comitialibus prodest idem oleo admixtus strumas dissoluit &
Medulla. alopeciam emendat, si cataplasmatis instar adhibeatur. Postremo medulla, vt testatur Rasis, in-
Fimum. uncta podagras curat & dolorem extinguit: Fimum autem vitello oui permixtum fronti illinitur,
vt sanguis erumpens sistatur: idem crispat capillos cum felle bouillo inunctum: aridum cum vino
hausturn contra scorpionis ictum maximè.

F

MYSTICA. MORALIA.

Homil. in Psal. 103. DIVVS Chrysostomus in explicatione horum verborum Psalmistæ, de aquarum vtilitate: *Potabunt omnes bestiæ agri, expectabunt onagri in siti sua*, cum dixisset hoc quoque maximum diuinæ prouidentiæ argumentum esse, quod non modo ea quæ hominibus sed etiam quæ brutis necessaria sunt, præstet: cumque obiter annotasset, Symmachum hæc verba: *Expectabunt onagri in siti sua*, ad hunc modum reddidisse: *Recuperauit onager in siti sua*: bestiæ syluæ (inquit) dæmo-

Diuina prouidentia.

Dæmonũ typus, & peccatorũ. nes appellantur: per bestias autem agri, hoc est mundi, peccatores intelligit, propterea quod quemadmodum agrestes bestiæ feritatem suam deponere nequeunt, eodem modo nec peccato-
res immutari. Eademq; de causa propheticis & apostolicis aquis irrigantur. Onagros autem eos qui non iam peccati sarcinam gestant, sed ea liberati sunt, appellauit, ob idque etiam eos spi-
ritualium aquarum siti laborantes induxit. Hos porro Deus apud Iob designauit, his verbis vtens: *Quis dimisit onagrum liberum; & vincula eius quis soluit?* D. Gregorius etiam exponens illud Iob: G

Hæretici cur onagris similes. *Alij quasi onagri in deserto egredientur ad opus suum:* Onagris (inquit) comparantur hæretici, quia in suis voluptatibus dimissi à vinculis sunt fidei: Vnde scriptum est: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ, attraxit ventum amoris sui.* Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui attrahit, quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concepit, inflare præ-
ualent, non ædificare. Idem author sanctus ostendens quid in sacris literis herba indicet inter cæ-
teras significationes, habet item hanc: Herbam aliquando scientiam, atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Quo dicto superba ac nequissima Iudæo-

Mentis elatio. rum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt: Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huiusmodi confisi sunt, dicentes non habemus regem, nisi Cæsarem. Traxerunt ventos qua si dracones, quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo, quod intendebant, corruit. Et ad eiusdem sancti doctoris puto

Populus Iudaicus. imitationem Incognitus in psalmos per onagrum, Iudaicum populum intelligi scribit, quoniam vt dicit (inquit) magister de proprietate, Onagri nascentibus maribus inuident, & ne generare H
possint, dentibus testiculos eis abscindunt, quòd naturaliter cognoscentes mares nati à patribus recedunt, & ad alia loca se recipiunt. Sic & Iudæi videntes apostolos ex se natos esse mares, omni virtutum genere insignes, habiles ad alios per prædicationem Christi generandos in fide, ipsi inuiderunt, vinque alios generandi fideles, loquelam scilicet quàm multipliciter eis auferre co-
nati sunt. Vnde Act. 4. vocantes apostolos eis præceperunt, ne omnino loquerentur, nec doce-
rent in nomine Iesu. Quod videntes apostoli, dimissis patribus ad gentes processerunt, & per consequens ipsos Iudæos hodiè venatur diabolus, qui dicitur leo quærens quem deuoret: Vnde populo Iudaico sub nomine onagri dicitur: *Venatio leonum onager in eremo.* Idem D. Gregorius exponens illud Iob: *Quis dimisit onagrum liberum in solitudinem?* Onager (inquit) qui in solitudi-

Solitarij typus. ne commoratur, non incongruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis sæcularibus conuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur, quia magna est seruitus sæcularium negociorum, quibus mens vehementer atteritur, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere,

est in

A est in mundo iam nil concupiscere &c. Exponens verò alium etiam locum Iob, nempe hunc: *Nunquid rugit onager, &c.* Qui alij onagri appellatione (inquit) signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullis officij loris ligantur? Alij namque more bouis intra ecclesiam susceptí officij loris tenentur, alij more onagri, sacri ordinis stabula nesciunt, & in cãpo propriæ volũtatis degunt. Sed quum quis ex vitu seculari internæ visionis desiderio æstuat, quum refectionis intimæ pabulum concupiscit, quum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans quibus valet, fletibus reficit, quasi herbam, id est, internam refectionem non inueniens onager, rugit. Altera autem superiorum verborum Iob: *Quis dimisit onagrum liberum* &c. Habetur apud eundem alio loco his verbis: Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum dominum posse figurari, dum constat omnibus, quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis, & scarabeus ponitur &c. Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentilitati magis quàm Iudææ profuit, animal corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum venit, de quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: *Species agri speciosa est.* Incarnatus itaque dominus, qui in forma dei æqualis est patri in forma serui minor est patre, qua minor est etiã seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui. *Quis dimisit onagrum liberum?* Omnis B quippe qui peccat seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps factus est nostræ naturæ, non culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur: de quo aliàs scriptum: *Inter mortuos liber:* Dimissus dicitur, quia naturam nostram susciens, iniquitatis iugo nullatenus tenetur: Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde rectè adiungitur. *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius in resurrectionis suæ gloriam commutatæ &c. D. Hieronymus quoque exponens illud Iob. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat*: dicit eum (inquit) pullo onagri similem, est. æno scilicèt animali & vago, eò quod ita existimet de se Iob, quia ad nullum debeat pertinere. Et exponens illud eiusdem: *Quis dimisit Onagrum liberum* &c. Onagri nomine nunc arbitramur populum Iudæorum posse intelligi, quem deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* Quod in multis alijs locis scripturarum deus hoc futurum esse testatur. Cuiusque vincula præcepta esse legalia non absurdè sensimus. Nam eundem contumacem populum & rebellem propheta ita obiurgat & increpat, dicens: *Vacca lasciviens Israel confregisti iugum, rupisti vincula.* Hunc igitur quasi onagrum, immundum videlicet animal ac effræne reliquit dominus, vt ab eo iugo imC perij sui, quia semper restitit obedire, à vinculis præceptorum diaboli solueretur, & secundũ Apostolorum seruus peccati, liber est iustitiæ. Sic enim ipse dominus de Iudæis ait in psalmo: *Dirumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipsorum*: vbi ipsa trinitas dei hoc dixisse videtur, &c. Potest & populus gentilis per onagrum intelligi: nam & Angelomus monachus ita accipit. Sicut enim eum populum natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus voluptatum suarum campo permansit. Ita namque beato Iob attestante, cognoscimus expectasse redemptoris aduentum multos etiam ex gentilibus. Herba ergò onagri est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam gentilitas iam satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum.* vniuersitatis conditor, ex nostra substantia carnem sumens fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergò herbam onager inuenit, cùm gentilis populus gratiam diuinæ incarnationis accepit. Elegans & moralis metaphora apud Ciceronem in sexto Epistolarum ad Atticum legitur, de P. Vedio. *Erat* (inquit) *praterea Cynocephalus in edra, nec deerant onagri.* Pius noster Cynocephalum exponit ipsum Vedium canino capite, onagros seruos rudes & agrestes, qui Vedio seruiebant.

L. 30. c. 29. Incarnatio domini.

Populus Iudæorum.

Gentiles. In lib. 1. reg. 1.

Cicero explicatus.

D

PROVERBIA.

VM placuerit (inquit Polydorus Virgilius) quempiam rectè & ioculariter appellare sordidum, rusticum, ac hominum societatis fugientem, accommodabimus Hieremiæ verbum è capite II. *Onager assuetus solitudini*: quòd onager ferus asinus locis syluestribus gaudeat, & homini nihil eo alienius esse debeat, cuius natura, vti Cicero in Amicitia ait, solitarium non amat quicquam. At propheta ita Hierosolymorum ciuitatem dolis deditam, ac malis moribus corruptam castigat, quòd ritu onagri quærat solitudinem, vbi remotis arbitris, turpius peccet, quem admodum meretrix facitat. Hoc quoque Paulinus in epistola ad Ausonium prouerbialiter de rebus dissonis dicebat: *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro.*

Onager assuetus solitudini.

DE

DE MVLO CAP. IIII.

Synonyma. Etymum.

Lib. 12. Mulus vnde dictus. Cap. 26.

MVLI nomen à Græco tractum scribit Isidorus, ex eo scilicet, quod iugo pistorum subactus tardas molendo ducat in gyrum molas. Ego hoc nomen apud vnum tantùm reperio Pelagonium in hippiatricis. Ita communiter vocatur animal quod equa ex asini coitu peperit. Collumellæ verò muli nomen communius est, ad tria animalia: *Mula* (inquit) *non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemq; onagro & equâ generatur*. Sed & Plinius alibi mulam appellat, quæ ex equo & asina gignitur; sed effrænis & tarditatis indomitæ. Alias tamen Columella equi ex asina fœtum hinnum cum alijs nuncupat. *Ex equo & asina* (inquit) *geniti, quamnis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt*. Differunt tum

Hinnus & mulus vt differant. Burdo. Hinnulus.

aliàs tum corporis magnitudine; Varro: *Hinnus ex equo & asina procreatus, minor est quam mulus corpore, plerumq; rubicundior, auribus vt equi, iubam & caudem similem asini habet: hos etiam vt equulos educant, & alunt*. Hunc, si bene memini, dixi Alberto Burdonem vocari. Ait enim: *Vt mulus sic & Burdo sterilis est*. Sed quod equo quàm asinæ similiorem esse dicit, hoc recitatis de hinno Columellæ verbis aduersatur. Plinius hinulos vocat: *Equo & asina* (inquit) *genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq; mulos quos asini & equæ generent:* Alicubi tamen ex equa & mulo genitum ita vocari asserit his verbis: *In plurimum Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum quem vocauerint hinum* (sic scribit) *id est parnum mulum*. Similiter Nonius: *Hinnos vel hinnas sub quo sensu accipere debeamus, Varro* (inquit) *designat: ait enim ex equis & mulis qui nascantur, hinos vocari*. Hos puto Martialis pomilios siue pumilos mulos vocat, inquiens:

Mulus pumilus.

His tibi de mulis non est metuenda ruina Altius in terra pænè sedere soles.

Iumar.

Testatur Gesnerus, se & quartum muli genus inuenisse, ex asina & tauro, idque Gratianopoli reperiri & Gallica voce iumar nominari. Quomodo autem ab hinno gignus differat, in equo dictum est, vbi plura quoque de hinno. Quod modò ad mulæ mulique vocabulum attinet, video authores quosdam mulam pro vtroque sexu mulari & similiter mulum vsurpare: Plinius in remedijs aliquoties distinguit, vt cùm scribit, *vngularum muli vel mulæ cinerem ex oleo myrtino alopecias replere*. Græci quod ex asino & equa originem ducat *ἡμίονον* vocant, quasi semiasinum pro quo *ἀιμίονον* Aeoles dicunt, vt Etymologus annotauit. Alio nomine *ἀσπάβλω* dicunt: quo item nomine lignum appellatur in ephippijs quod manu continent sedentes. Cælius annotauit ex Suida & Hesychio, tametsi illorum nomina more suo dissimulet, esse qui abstraben non simpliciter mulum sed mulum dorsuarium nominant, aut ipsum notophorum, id est dorso ferens ac gerulum iumentum. Pertinet idem hoc nomen etiam ad asinum: nam Suidas tradit Demosthenis in oratione contra Midiam *ἀσπάβλω* appellare asinum aut mulum, & apud Pollucem lego: *ὄνος, ἡμίονος, ἄσπαβη*. Apparet autem ita vocari hæc iumenta à robore corporis: *ἀσπάβις* enim exponunt robustum, firmum, immobile. Accipitur verò etiam pro ipsis clitellis, vt constat ex his Suidæ verbis quæ ex innominato quodam authore recitat: *Ὁ δὲ τῆς ἡμιόνου ἀποτυχόσης τὸν τι φόρτον καὶ τὴν ἀσπάβλω διαρας ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μοῦλὼ τῶ θεῶ Σαββα ἐρχέται*. Budæus in commentarijs linguæ Græcæ abstraben similiter vertit clitellas; citatque Eustathium, qui abstraben *σάλλαν* & *σαγμάριον* interpretatur, hoc est clitellas & sellam equestrem: vnde (inquit) *ἀσπαβηλάτης*, agaso & mulio. Alciphon in epist. *Σὺ δὲ πεζομάχει πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀσπάβης φέρου*. vbi *ἀσπαβη* *ἀντὶ τῦ καθοφόρου ἡμίονου* dictum est, sicque sæpè accipitur. Demosthenes quodam loco, *ἐπ' ἀσπάβης δὲ ὀχήμενος ἐκ τῆς Εὐβοίας*; Interpres *καθέδρας εἶδος* esse dicit, *παρὰ τὸ μὴ σφοβεῖσθαι λεγόμενον, μηδὲ σφίγεσθαι*. Est autem sella prælta, ita vt lumbos tegat. Hæc ille. Est & vehiculi genus astrabe (quo vtebantur in certaminibus) inquit Gesnerus, ab Oxylo Aetolo inuentum, vt harma, id est quadriga ab Erichthonio Athenienfi, synoris à Castore, celes à Bellerophonte, vt Scholiastes in Pythia Pindari scribit, vnde colligit per abstraben eum apenen accipere, hoc est, bigas mulis iunctas, quoniam Pausanias & alij in horum certaminum enumeratione cùm cætera ijsdem nominibus appellent, pro abstrabe tantùm apenem habet. Ab astrabe fit *μονοσπαβὴς*, id est, vt Varrinus exponit *ὀχὸς* (*ὀχος* fortè vt Hesychius habet) *ἡμίονος*. Hesychij verba sunt: *Ὀχος Ἀχέσας ἐπεὶ αἱ Σικελικαὶ ἡμίονοι*. *Ἀγονομέχθος* Hesychio mulus est vel mula, forte à sterilitate, cui hoc animal obnoxium est, cùm sit *ἀγονος* non natus, sterilis, in fœcundus. A physicis verò etiam dicitur *ἐτερόγονον ζῶον*, quod sit ex diuerso semine prognatum animal, equino

Hemiones. Astrabes. Agonomechibos.

videlicet

A videlicet & asinino. Idem de Lupo ceruario dici potest, qui Græcis Θὼς est. Θοιὰ Hesychio est *Thoia.*
iugum seu par mulorum ζεῦγος ἡμίονων; ἡμὶς verò ipse mulus, sicuti & θρὶς. Ολκὰς Glossogra- *Thes.*
pho est mula: ὀρὶὺς Hesychio mulus mas: Suidæ mulus simpliciter, & Varino ὀρὶὺς ὁ ἀεισάρος *Thres.*
(quod nomen nusquam reperitur) ἢ ὁ ἡμίονος: aitque mulum sic dici, quòd ἐν ὄρεσιν id est in mon- *Oleas.*
tibus laborare magis possit, quàm cætera iumenta. Poëtæ propter carmen ypsilon adijciunt, *Orens.*
οὐρεὺς. Hesychius mulum sic dictum putat, παρὰ τὸ ὄρειον, ὀρμητικὸν πρὸς ὁδὸν, ἢ ὅτι ἀεὶ οὔρειον τὸ ζῶον, οἷον ἄγονον: nam & oua vria Græci dicunt, quæ latini subuentanea: ἢ παρὰ τὸ ἀιρωδῆ γόνιμα ἔχειν, id est, vel ab eo quòd genituram aqueam & seri instar dilutam habeat, vt Etymologus ait: Oua (inquit Cælius) generationi inepta ὔρια dici legimus, quasi flatuosa: nam vron *Oua vria.*
dicunt ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici ὑρῆας coniectant periti, & recenset Eustathius, διὰ τὸ ἄγονον, id est ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorum semen sit ἀνεμαῖον, id est, spiritosum & proinde fœcunditatis nescium. Est & ὄτρια Varino & *Otrea.*
Hesychio ἡμίονος siue mulus, nec non σινὸς & σῖρος: sed σινὸν etiam βλάβον interpretantur, *Sines.*
σῖρον verò etiam πῖθον. Σωματηγὰ idem Hesychius exponit ὑποζύγια, & σωματηρὰ sunt iu- *Siros.*
menta dorsualia: apud alios Græcos voces sunt raræ: sic autem vocantur non solum muli & asini,
B sed & equi & cameli, quòd corpore suo vehant imposita onera, non vehiculo. Apud Hebræos *Rekesch.*
pro re kesch alij equos præstantes reddunt necdum annosos, alij mulos, vt in equo monuimus. *Iemin.*
Iemin Geneseos 36. D. Hieronymus interpretatur aquas calidas, alij onagros, plerique peradim,
id est, mulos. Pered pro mulo nomen est vsitatissimum, vnde femininum pirdach, aiuntque ita *Pered.*
vocari à separatione, quòd non pariat. Pro hac voce Hebraica Psal. 32. Chaldæus habet cudana, *Cudana.*
Arabs beal: at Geneseos 36. pro iemim (qua voce mulos quoque significari diximus) Arabs le- *Beal.*
git Kegal, Septuaginta hemionos. Achastr inim Esther 8. quidam interpretantur mulos, quidam *Kegal.*
camelos, D. Hieronymus veredarios, Septuaginta omittunt. In lexico trilingui pro mula scribi- *Achastra-*
tur pirdach & perutyah. Cæterum diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, in- *nim.*
quit Gesnerus, cùm præter commune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur. vt
suo loco patebit. Muli nomine vtitur tota Europa, Illyrijs exceptis qui Mezeck dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

C

BINA Aristoteli, alijsque quibusdam antiquis mulorum genera fuere nota, vnum sterile quod ex equa & asino procreatur, de quo hîc agimus, alterum fœcundum, *Muli genus fœcundum.*
de quo sic Aristoteles: *Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quemodo asini syluestres, similitudine quadam nomen vrbanorum acceperunt. Et quidem vt asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate. Procreant eusmodi mulæ suo in genere; cuius rei argumento ille sunt, quæ tempore Pharnacæ patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quæ adhuc extant. tres tamen ex nouem quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore.* Hæc ille, & alicubi cursus: *In terra Syria supra Phœnicem mulæ & coeunt & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile.* Nec aliud quoque mulorum genus intelligere potest Plinius, etsi Theophrastum, non Aristotelem citet. *Theophrastus* (inquit) *vulgò parere in Cappadocia tradit* (quod in Aristotelis mirabilibus quoq; legitur) *sed esse id animal sibi sui generis.* Nuper modò mulus vrbanus, cum equam habeat matrem, asinum patrem, partim etiã matri partim patri similis est, magis tamen patri, quàm matri,
D cuius item vocem refert. In hinno omnia contrà se habent. Rectè itaq; biformem mulum Codrus vocauit, & elegans etiam extat de mulo ænigma Camerarij:

Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago
Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me.

Auriculas asini instar habet longas, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: re- *Aures.*
liqua sunt equi. Habet & hoc cum asino commune, quod procomij loco, vt ait Xenophon ad oculos *Pedes.*
defendendos aures acceperit, quàm equus promiuentiores: item hoc quod etsi ceruix vtrique sit *Procomiũ.*
longa, non est tamen vt in equis erecta. Conuenit deniq; dentium numerus. Habet enim vterq; *Dentes.*
teste Absyrto triginta sex, καὶ τὰς προσφυὰς, id est, itemq; agnatos, vel annexos, vt Ruellius
vertit. Mutari autem eos notum est ex Aristotele. In quorundam corde os inuentum esse tradidit
Hierocles. Felle caret, vt solipeda omnia. De vulua mularum dicam inter causas sterilitatis. Apud *Os cordis.*
Indos Psyllos (nam sunt etiam alteri Africi) equi sunt teste Aeliano, arietibus non minores, item
asini & muli.

ELECTIO.

ELECTIO.

Vngulæ quales esse debeant.

IN grege mulorum parando (inquit M. Varro) spectanda ætas & forma: Alterum vt vecturis sufferre labores possint, alterum vt oculos aspectu delectare queant. Hisce enim binis coniunctis omnia vehicula in ijs ducuntur. Quanti autem vngularum in equo examen fiat, quia nisi solidæ sint ac duræ, plerumque & ex facili negocio claudicare solent, in equo fusius ostendimus, idem omnino in mulis fieri debet, atque ideo scire conuenit, quo loco nati sint; palustri ne & vliginoso, an montano: nam qui in palustribus locis atque vliginosis nascuntur, vngulas teste eodem Varrone molles habent. Quibus duræ & validæ sunt, eos Homerus χραταίπο-δας nuncupat, & aliquoties celebrat. Non parum quoque refert ad bonitatem scire, qua patria, quibusque sit ortus parentibus. *Etenim asinum minorem si admiseris* (inquit Varro) *& ipse citius senescit, & quæ ex eo concipiuntur, fiunt deteriora. Qui non habent eum asinum quem supposuerunt equæ, & asinum admissarium habere volunt, de asinis quemque amplissimum & formosissimum quem habere possunt, eligunt, quig. seminio natus sit bono Arcadico, vt antiqui dicebant: vt nos experti sumus, Reatino, vbi tricenis ac quadragenis millibus H-S. admissary aliquot venierunt.* Absyrtus vero asinos admissarios eos eligi iubet, qui cum equis educati sunt. Nonnullos verò pulchrè facientes ait agrestes asinos mansuefacere: quoniam ex his mulorum progenies sit optima, quòd liberè pasti illi & non inclusi fuerint. Procreari autem optimos & generosos mulos ex equa & onagro siue asino syluestri, alij etiam testantur; Plinius: *Onagro & asina genitus mulus omnes anteceliit*; Et alibi: *Generantur ex equa & onagris mansuefactis mulæ veloces in cursu, duritia eximia pedum: verum strigoso corpore, indomito animo, sed generoso.* Palladius: *Creantur ex equa & asino, onagro & equa. Sed generosius nullum est huiusmodi animal, quam quod asino creante nascetur. Vtiles tamen admissary nascentur ex onagro & asino: qui post in sobole secutura agilitatem, fortitudinemq. restituant.* Hæc ille, ex Columella videlicet, qui similiter scribit: *Mula non solum ex equa & asino, sed ex asina & equo* (hinum istiusmodi partum alij, vt diximus, vocant) *itemq. onagro, & equa generatur. Neq. tamen vllum est in hoc pecore, aut animo aut forma præstantius, quam quod seminabit asinus: quanquam possis huic aliquatenus comparari quod progenerat onager, nisi & indomitum & seruitio contumax syluestri more, strigosum patris præferat habitum. Itaq. huiusmodi admissarius nepotibus magis quàm filys vtilior est: nam vbi asina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate quicquid ex eo pronenit, paternam formam & modestiam fortitudinem, celeritatemq. auitam refert. Qui ex equo & asina concepti generantur, quamuis à patre nomen traxerint, quod hinni vocantur, matri per omnia magis similes sunt. Itaq. commodissimum est asinum destinare mularum generi seminandi, cuius (vt dixi) species experimento est speciosior. Veruntamen ab aspectu non aliter probari debet, quam vt sit amplissimi corporis, cernice valida, robustis ac latis costis, pectore musculoso & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri vel muscosi: nam murinus cum sit in asino vulgaris, tum etiam non optimè respondet in mula; neque nos vniuersa quadrupedis species decipiat, si qualem probamus conspicimus. Nam quemadmodum arietum quæ sunt in linguis & palatis macula, plerumq. in velleribus agnorum deprehenduntur; ita si discolores pilos asinus in palpebris aut auribus gerit, sobolem quoque frequenter facit diuersi coloris; qui & ipse etiam si diligentissimè in admissario expleratus est, sæpe tamen dominum decepit: nam interdum etiam citra prædicta signa dissimiles sui malas fingit: quod accidere non aliter reor, quàm vt animus color primordij seminis missu reddatur nepotibus.* Hucusque ille. Qualis autem asinus esse debeat, qui mulos seminaturus sit, docet etiam Absyrtus his verbis: *Qui mularum generi seminando destinabitur asinus, hac corporis forma sit, oportet: habitu magno, quadratis membris, vasto capite, non equino: auribus non paruis, nec flaccidis, nec arrectis, cernice lata, nec breui, lato & musculorum toris denso pectore, & ad sustinendos equarum infestarum calcitratus robusto; grandibus scapulis, ac partibus, quæ humeris subiacent, aut supra genua sita sunt, crassis, valentibus, corpulentis & quam maximè distantibus: siquidem opus est, cum superuenit, vt fœminam facile complecti possit: grandi dorso, spina lata, neq. gibberi neque cana, angustam lineam in rectum ferente; humeris non subsidentibus sed eminulis: excelsa armorum compagine & æquabili, ita vt prominentiam iuncturæ distinctam habeat, eandemq. latam, planam, oblongam, nec in arctum strangulatam. Sit etiam pectore late costato, coxendicibus magnis & æqualibus, non subtrictis clunibus, nec in acutum porrectis. Magis placent quæ caudæ sunt breuiore. Feminibus insuper esto compactis, brevibus, lacertosis, neq. extrorsus aversis, cæterum diuaricatis: sic enim firmior erit: tales etiam robustiores sunt, quam σύμπους, hoc est, illi quibus femora pene coniunctuntur. Esto præterea testibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis, tibijs & cruribus*

Ortus.

Asini admissarij optimi.

A *cruribus vesicis* (id est, non magnis) *osseis ferè & excarnibus, magisque nervosis minimè varijs; neque discolore tantarum cinctu verticillatis, calcibus* (mesocynijs de quibus in equo dixi) *neque præter modum altis, neque nimium depressis, sed vt nixus talis ingrediatur; pedibus variis, non introrsum contortis, nec humilibus, ungula crassa, subter concana, interiore sinu parvo, quem chelidona vocant. Porro voce non retusa, sed clara rudat: hoc enim quoque confert, vt sic deterreatur equa, & facilius morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi, non fusci sunt. Longe omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non ineanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ære macula subest, & lingua nigricans, is confimilis* (nigri) *coloris sobolem haud dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, quos vocant morones* (μώρους) *ij admissuram non accersentur. Siquidem colores nulla in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli.* Hæc itaque omnia Absyrtus: cui consentit Palladius, sed breuiter qualis requiratur admissarius, indicauit: *Admissarius asinus* (inquit) *si huiusmodi, corpore amplo, solido, musculoso, strictis & fortibus membris, nigri vel murini maximè coloris, aut rubei: qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus gerit, colorem sobolis plerumque variabit.* Qualis modo debeat esse equa admissarium admissura, vt tam electus procreetur mulus, non obscurè docet Columella, trifariam equarum genera diuidens: *Est* (inquit) *generosæ materies quæ Circo sacrisque certaminibus equos prabet: est mularis quæ pretiosætas sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres fœminas mæresque progenerat.* Materiem mularum vocat, ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur, cui alterum dignitatis locum tribuit. *Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis* (inquit Palladius) *solidis ossibus & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem sed robur exquirat. Ætas à quadrima vsque ad decennem huic admissuræ iusta conueniet.* Sed & idem Columella in educando genere mularum antiquissimum esse tradit, diligenter exquirere atque explorare parentem futuræ prolis fœminam & marem: quorum si alter non est idoneus, labare etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenire in annos decem, quousque amplissimæ atque pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus, patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem insitam facilè recipiat ac perferat, & ad fœtum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nam cum difficulter iniecta genitalibus locis animentur fœmina, tum etiam concepta diutius in partum adolescunt, vt quæ peracto anno mense tertiodecimo vix (inquit) eduntur, natisque in hæret plus socordiæ paternæ, qpàm vigoris materni. Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cura

B reperiuntur, ita maiorem esse laborem eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustretur experimentum. Multi admissarij (inquit idem Columella) specie tenus mirabilissimam sobolem forma vel sexu progenerant. Nam siue parui corporis fœminas fingant, siue etiam speciosi plures mares quàm fœminas, reditum patris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu pretiosissimorum seminum feraces sunt: nonnunquam aliqui generositatem suam natis exhibent sed hebetes voluptate, rarissimè solicitantur ad Venerem: huiusmodi mari se asini magistri subadmouere debent generis eiusdem fœminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cum mas etiam superiecta eblanditus est, velut intensus & obcæcatus cupidine, subtracta quam petierat, fastidiæ imponatur equæ. Est & alterum genus admissarij furentis in libidinem, quod nisi æstu inhibeatur, adfert gregi pernitiem. Nam & sepè vinculis abruptis grauidas inquietat, & cum admittitur ceruicibus dorsisque fœminarum immittit morsus, quod ne faciat, paulisper ad molam vinctus amoris sæuitiam labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atque excitari, vegetioremque factum marem fœminæ iungi, vt tacita quadam vi femina ipsa principijs agilioribus figurentur. Scribit item asinum non oportere minorem quàm trimum admitti: Atque ipsum si concedatur, vere fieri conuenire, cùm & defecto viridi pabulo & largo hordeo firmandus nonnunquam etiam saltuandus erit: Nec tamen teneræ (temere fortassis) fœminæ committendum; nam nisi prius ea, inquit, marem cognouit, adsilientem admissarium calcibus proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris asellus admouetur, qui solicitet obsequia fœminæ: neque is tamen inire sinitur: sed si iam est equa veneris patiens, confestim abacto viliore, pretioso mari iungitur. Locus est ad hos vsus extructus (machinam vocant rustici) qui duos parietes aduerso cliuulo inædificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fœmina colluctari, aut admissario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex vtraque parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis semina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editiori parte quadrupedi præbeat. Hactenus ille. Debere autem admissionem fieri paucis diebus ante solstitium, omnes præcipiunt. Absyrtus præsta-

Asini pulcherrimi.

Asini qui improbentur.

Equæ electio.

Mularis materies.

Asinus equâ initurus vt fallatur.

Asinus fœrens vt castigetur.

Asini coitui aptas ætas.

Equa ne asinũ repellat.

Machina quid.

Tempus coitus.

re ait equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo. Aiunt verò referente Plinio asinum E
ab equa, & equum ab asina arceri, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto, ideo-
que subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equuleos admouere. Idem fe-
re legimus apud Columellam, Igitur qualem (inquit) descripsi asellum, cùm est à partu sta-
Asinus vt equas diligere condiscat. tim genitus, oportet matri statim subtrahi & ignoranti equæ subijci: ea optimè tenebris falli-
tur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cùm
decem diebus insueuit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissarius
equas diligere condiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest à tene-
ro conuersatus equis familiariter earum consuetudinem appetere. Equas autem asinorum coi-
tum aspernari, ni detonsa sit earum coma, in equi historia dictum est. Ferunt tamen Medum a-
sinum cùm equæ vim intulisset, eaque inde grauida facta esset, mortales id seminij parare docuis-
Lib. 5. Muli vbi primò excogitati. se: Scholia verò in Iliadis secundum apud Venetos Paphlagoniæ vrbem mulorum genus primum
excogitatum & inuentum esse aiunt. Alij verò Anæ id tribuunt socero Esau, quem legimus in
Genesi, dum pasceret asinos patris sui in deserto inuenisse, semim id est mulos, vt plerique inter-
pretantur.

F

AN OMNINO STERILIS.

Mulam peperisse. Satyr. 13.

MVLAM omnino sterilem esse, vulgatissimum in primis prouerbium indicat, *cum mula peperit*. Indicat & Aegyptiorum hieroglyphicum; mulierem enim sterilem vt significarent, mulam teste Oro pingebant. Peperisse tamen certum est, sed partus ostenti loco habitus. *Est in annalibus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe, verum prodigij loco habitum.* Iuuenalis prodigiosum esse ostensurus, si vir probus inueniretur, canit:

Egregium sanctumq; virum si cernis, bimembri
Hoc monstrum puero & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & fœta compare mula.

Mulum fœcundũ esse. Lib. 2. de gener. cap. vlt.

E contrario mulus teste Aristotele infœcundus non est. *Mulus mas* (inquit) *septennis duntaxat* G
generat, vt aiunt famina improlis omnino est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm fœmina, mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem, quod autem facit, ginnus est, quod mulus oblasus & pumilus est, vt in porcis metacharum. Et alibi: *Mulus supernenire coire eq. incipit missis dentibus prisinis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus innum* (γίννον) *procreauit: post deinde supernenire non solet.* Quæ modò causa sit sterilitatis mularum, haud satis æquè conuenit inter ve-
Ginnus qd. Li. 6. Hist. 24. teres. Sunt qui id seminum diuersitati attribuant, vt author de natura rerum, frigidum enim es-
se asini semem, equi calidum. Quam seminis frigiditatem Alcmæon apud Plutarchum sterilita-
Sterilitatis causa. Alcmæonis opinio. tis causam esse scribit ipsius muli, mulas verò steriles esse ait propter malam vteri constitutionem.
Sed Plutarchi verba adscribam ex libro de placitis philosophorum. *Alcmæon* (inquit) *mulos ma-*
res sterites esse scribit, propter tenuitatem, hoc est seminis frigiditatem: faminas verò quòd vteri
earum occlusi sint, neq. dehiscant (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs ani-
Empedocl. Vterus causa sterilitatis. malibus non apertis.) Empedocles verò vt ibidem refert Plutarchus, in vterum quidem causam
quoque reijcit, sed vterum nimis exiguum esse ait, eundemque humilem & angustum, & H
obliquo situ ventri adnatum, ita vt semen non recta iniici possit, & si posset non tamen conti-
neatur. Huic eodem teste assentitur Diocles, sæpe in dissectionibus talem sibi visum scribens
mulorum vterum, ac verisimile esse, eadem sterilitatis causam in mulieres quoque cadere. Non
Ori. Democriti. dissentit Orus, qui Aegyptios, vt mulierem sterilem significent, mulam pingerere ait: hanc enim
esse sterilem quia matricem habet obliquam. Eademque ferè causa visa est Democrito, qui vt
Lib. 2. de gener. cap. vlt. Aelianus tradit, interprete Gyllio, mulas parere negabat, quoniam similes alijs animalibus
vuluas non habeant, nisi dicamus hoc non rectè ex Aristotele ab Aeliano translatum, qui cùm
mulos tantum inter ea quæ ex diuersæ speciei parentibus gignuntur animalia (vt sunt lupi,
vulpes, canes: perdices & gallinæ &c. de quibus proximè præcedenti capite dixerat: *coëunt*
animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, modò par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, &c.) steriles omnino esse dixisset; eius rei causam non
bene ab Empedocle (recenset autem aliam ab ea quam ex Plutarcho recitauimus) & Demo-
crito redditam ait, obscureque ab Empedocle, planius à Democrito, sed à neutro bene.

Afferunt

A Affumunt enim (inquit) demonſtrationem æquè de omnibus, quæ præter ſuam cognationem coëant. Democritus meatus mulorum corruptos in vteris dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum conſiſtit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus poſſunt generare. Atqui ſi id cauſa eſſet ſterilitatis, cæterá quoque ſterilia eſſe deberent, quæ ita coëunt. Empedocles miſturam ſeminum cauſatur, quæ denſa ex molli vtraque genituta conſiſtat: caua enim & denſa coaptari viciſſim, fierique ex ijs durum ex mollibus, vt ſi æs ſtauno miſceatur. Sed hæc & iuepta & ſupra hominis cautum. Nam quemadmodum caua vini & aquæ debeant accipi, præter ſenſum omnino eſt. Item cum ita ſit, vt equi ex equis dignantur & aſini ex aſinis & mulus ex equo & aſino, alterutro mare aut femina, cur ex his tam denſum conſiſtat, vt ſterile ſit, quod prodierit? Ex equo autem fœmina & mare, aut aſino fœmina & mare ſterile non proueniat? Atqui mole & matris & fœminæ equi ſemen eſt. Coit autem equus cum aſino tum mare tum fœmina pro differentia ſui ſexus: ideoque gigni ex ijs ſterile ait, quia vnum ex ambobus ſeminibus mollibus conficiatur. Ergò & quod ex equo mare & fœmina gignitur, ſterile eſſe debebit. Nam ſi alterum miſceretur ſolum, liceret dicere alterum cauſam eſſe ſterilitatis, vt diſſimile genituræ aſini. Adhæc demonſtratio æquè de ambobus, tam mare quàm fœmina rectè adfertur. Sed intereſt quod mas ſeptennis duntaxat generat, vt aiunt, fœmina improlis omnino eſt: idque propterea quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat. Nam conceſſiſſe quidem iam mulam conſtat. Sed fortaſſe veriſimilior ijs demonſtratio logica illa videbitur. Logicam appello, quia quo vniuerſalior, eo remotior à proprijs principijs eſt. Si ex mare, ac fœmina ſpeciei eiuſdem gigni ſolet, aut mas aut fœmina, vt ex cane mare & fœmina canis aut mas, aut fœmina, ex diuerſis etiam ſpeciebus, diuerſum ſpecie proueniat neceſſe eſt. Verbi gratia, ſi canis diuerſum eſt à leone, ex cane mare & leone fœmina diuerſum proueniet, ex leone mare & cane fœmina diuerſum. Cùm itaque mulus mas & fœmina ſine ſpeciei differentia gignantur, ex equo & aſino, quæ diuerſa ſpecie ſunt, impoſſibile eſt, vt aliquid ex mulis gignatur. Nec enim diuerſum ſpecie prouenire poteſt, quando ex mare & fœmina ſpecies eiuſdem, idem ſpecie gignatur, neq; idem hoc eſt mulus. Gignitur enim mulus ex equa & aſino quæ diuerſa ſpecie ſunt. Ex diuerſis autem ſpecie diuerſum animal gigni poſitum eſt. Rationes enim quæ non ex proprijs ducuntur principijs, inanes ſunt, & rerum eſſe videntur, cùm longè aberrent. Sunt profecto geometricæ rationes, quæ ex principijs geometricis afferuntur. Idemque in cæteris eſt intelligendum. Videntur tamen eiuſmodi rationes quamuis inanes, aliquid eſſe. Nam & inane ſiue vacuum illud C aliquid eſſe videtur, cùm tamen nihil omnino ſit. Nec verum eſt quod concluditur. Multa enim ex ijs quæ non eadem ſpecie progenerantur, fœtifera prodeunt, vt antè expoſui. Hoc igitur modo nec de cæteris rebus, neque de naturalibus indagandum eſt. Sed ex ijs & quæ in genere tum equorum tum aſinorum inſunt, conſideraudo potius acceperis cauſam. Primum enim vtrumque eorum ſingularem parit inter cognata animalia plura numero, tum fœminæ non ſemper concipere poſſunt. Et quidem equi interpolito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant. Sed equa menſtruoſa non eſt: imo minimum emittere inter quadrupedes ſolet. Aſinæ conceptus incontinens eſt: genituram vtique iniectam emingit. Quamobrem verberibus eam ſectantes cogunt, ne id faciat. Ad hæc frigidum animal aſinus eſt: quamobrem locis frigidis gigni non poteſt, vtpote ſua natura impatiens frigoris, velut apud Scythas & eorum finitimos. Nec verò apud Gallos qui ſupra Hiſpaniam colunt, genus id animalis eſt: nam ea quoque Prouincia frigida eſt. Hinc admiſſarios etiam non vt equæ ſic aſinæ, æquinoctio admouent: ſed æſtiuo ſolſtitio vt tempore calido pulli naſcantur; eodem enim tempore parit, quo coierit. Annum vterum fert & aſina & equa. Cum igitur natura ſit frigidum animal, vt dictum eſt, ſemen quoque genitale eius frigidum eſſe, neceſſe eſt. Cuius rei indicium, quòd ſi equus ſuperueniet aſinam, quem inierit aſinus, non peruertet aſini initium: ſed ſi aſinus ſuperueniet aſinam, quam equus inierit, peruertet, propter ſeminis ſui frigiditatem. Cùm igitur inter ſe ipſa iunguntur, ſeruatur ſemen propter alterius calorem: calidius eſt enim quod ab equo ſecernitur. Nam aſini & materia & genitura frigida eſt, equi calidior eſt. Cùm autem miſtum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido eſt, euenit vt conceptus ex ijs ſeruetur, eaque viciſſim ex ſe ipſa fœcunda ſint. At verò quod ex ijs prodijt, non inſuper fœcundum, ſed infœcundum ad perfectam fœtificationem eſt. Omnino cùm vtrumque aptum propenſumque ſit ad ſterilitatem (ſunt enim in aſino tum ea quæ diximus, tum etiam, vt niſi à prima dentium mutatione generare incipiat, nuſquam poſt generet, ſed ſterilis omnino perduret) ita in exiguo continetur generandi vis corporis aſinini, facillimeque labitur ad ſterilitatem. Equus etiam ſimili modo idoneus eſt ad ſterilitatem tantoque deeſt, vt ſterilis ſit, quanto, vt quod ex ipſis prodierit ſemen frigidius reddatur. Quod tunc efficitur, cùm aſini excremento miſcetur. Aſinus quoque parum deeſt quin ſui generis initu ſterile generet. Itaque cùm acceſſerit, quod præter naturam eſt, ſi

Rationes inanes quę

Aſini ſemē frigidū eſſe

Aſinus pro penſus ad ſterilitatē itē equus.

antè vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum ex ijs prodijt E
sterilius, nihil deerit, vt sterile sit, sed necessario sterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum
magna efficiantur, quoniam menstruorum decessus ad corporis incrementum vertatur. Cumque
partus eorum annuus sit, non modò concipiat, sed etiam enutriat mula opus est, quod fieri non
potest sine menstruis. Mulis autem menstrua desunt: sed quantum inutile est, cum excremento
Mulus cur non olfacit genitale. vesicæ abigitur. Vnde fit, ne muli genitale fœminarum, sed ipsum excrementum olfaciant. Re-
liquum in corporis incrementum & magnitudinem vertitur. Itaque concipere quidem aliquando
mula potest, (quod iam dictum est) sed enutrire, atque in finem perducere non potest. Mas ge-
nerare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quam fœmina mas est, & nihil corporis per
coitum confert ad generationem vt suprà dictum est ex eodem Aristotele. Hæc itaque omnia de
causa sterilitatis mulorum ille: cuius sententiam Alexander Aphrodisiensis vel non animaduertit,
vel tacitè explosit. Hic enim eandem, quam Aristoteles refellit, opinionem adducit, problematum
suorum libro primo, his ferè verbis: *Mula steriles videntur, quoniam ex animalibus constant specie*
Opinio Alexandri. *diuersis: mistio enim seminum, quæ tam habitu, quàm naturainter se discrepant, aliud quippiam præ-*
ter vires suorum simplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri
mistio, abolitis extremis coloribus alium partit colorem fuscum nomin atum, qui neuter extremorum est: F
igitur habitus genitalis aboletur, & specierum habilitas omnis destruitur, quæ creatrix certis indiuidui
est. Sic Alexander, cuius sententia contra Aristotelem defendi posse viris doctis videtur: nam cæ-
tera animalia quæ ex diuersis specie parentibus nascuntur, vt canes è cane & lupo aut vulpe: &
accipitres ex accipitribus specie diuersis, & gallinæ & perdices, ideo non sterilia fortè fuerint,
quòd parentes eorum quamuis specie diuersi, natura tamen non admodum differant, quantum
equus & asinus, eorumque semina; de quibus etiam Aristoteles ipse testatur, hoc frigidum, illud
calidum esse: Adde quod ipse etiam Aristoteles mulum generare posse ait, mulam contrà omni-
no sterilem, quoniam calidioris ille, frigidioris illa naturæ est. Quæ quoque ratio Albertum indu-
Mula aliquando vbi pariant. xit, vt scriberet, parere aliquando mulas in terris valdè calidis, in quibus exterior (inquit) calor
frigiditatem asini temperat interiorem. Parere autem quibusdam in locis testatur Columellæ fi-
de dignissimorum authorum testimonio. *Quidam non dissimulandi authores* (inquit) *vt M. Varro,*
& ante eum Dionysius & Mago prodiderunt, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigiosos
haberi, vt tam familiares sint incolis partus earum, quàm sint nobis equarum. Varronis verba sunt
hæc, *Romæ aliquoties dicitur peperisse mulam. Mago sanè & Dionysius scribunt, mulam & equam*
cum conceperint, duodecimo mense parere. Quare non si hic in Italia cum peperit mula, sit portentum, G
adsentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconiæ quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt.
Non scitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectos in Italiam non posse? Sic Varro. Cæterùm illiusmo-
di Africanæ mulæ fortassis fuerint tui generis, quales & in Syria etiam parere dixi ex Aristotele.
Quamobrem mihi neutræ rationes placent, tum quæ à seminum diuersitate; tum quæ à praua
vteri constitutione desumuntur: nam licet non inficier frigidius asini semen esse semine equæ, an-
ne propterea quod ex hac seminum contrarietate gignitur, erit sterile? Accipitres, aquilæque ex
spurio coitu nati steriles sunt, non propterea seminis eorum temperamentum tantum qualitate
differre putem, vt sterilitatis causam esse existimem: quin omnino mihi persuadeo mulam ex con-
trarijs temperento seminibus enatam, nec frigidam nec calidam, sed temperatam debere esse,
ideoque vel equi vel asini semen facilius edomare posse, multoq; facilius muli vtpotè ex eisdem
seminibus procreati, quem non infœcundum esse dictum est. Neque etiam mala vteri constitutio
sterilitatis causa erit: nam sic nulla mula conciperet: mulam tamen granidam factam esse testatur
ipse Aristoteles, sed non quoad perficeret, atque ederet prolem: cuius rei fortè ratio fuerit, quia
mulæ eodem teste carent menstruis, sed earum vrina crassior est quàm marium. Secretum itaq;
naturæ esse putem, cur non pariat mula, quod & Plinium sensisse apparet; Inquit enim: *Obserua-* H
tum è duobus diuersis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaq; ipsa quæ ita
nata sunt, in omni animalium genere non gignere, idcirco mulas non parere. Non videtur tamen con-
temnenda opinio Cardani in decimo se subtilitate rerum, quod ideo videlicet steriles sint mulæ,
quia semen asini & muli multum diffideant, adeo vt sint in terminis extremis (inquit) eorum quæ
simul ad generandum conuenire possunt.

A

LOCVS.

MVLOS aiunt locis lædi calidis & obſcuris & quodammodo amentes fieri: gaudere verò ſtabulari ſub dio, tectique vel tantillum eis ſufficere, ſi caput ſolummodo operiatur: cætera ab æëre non offendi. Quibuſdam regionibus numeroſi ſunt, quibuſdam pauci, quibuſdam nulli. Abundat eis Themiſira teſte Strabone: qui etiam Cappadoces tradit duo millia mulorum Perſis quotannis ſoluiſſe, ſed & Perſiam ipſam, necnon Meſopotamiam & Babylonem mulis abundaſſe, inde licet colligere, quia Alexander Magnus captis Suſis mulos & camelos ad tria millia abduci curauit, qui & doſſuales & iugales eſſent: quorum opera pecuniam quam deuicto Dario ceperat, quo vellet, depattaret. Ioannes Goropus vt Henetos ſiue Venetos equorum ſtudioſos fuiſſe oſtendat, optimoſq; habuiſſe, inter alia Homeri vtitur teſtimonio, qui de his loquens populis, quamuis equarum apertè non meminerit, doctiſſimè tamen eas (inquit) indicauit, dum Henetas mulas celebrauit: Quis eſt enim qui neſciat, generoſiſſimum mularum genus ex equabus generoſiſſimis procreari? His locis cùm Paphlagonia vicina ſit, Venetique in Cappadociæ quoque parte habitarint, non mirum eſt, præcipuam ibi mularum laudem fuiſſe, cùm & equas excellentiſſimas & non ſolùm permagnos aſinos, ſed eximios etiam onagros admiſſarios haberent. Quamobrem ſi Homerus ex Henetia Leucoſyriæ & Paphlagoniæ optimas mulas proficiſci dixerit, neceſſario conſequitur optimas etiam equas ibidem procreari ſolere. Cum autem ἀγροτῆρσιν dixit, haud dubiè ad onagros Leucoſyriæ reſpexit, è quibus quæ mulæ generantur, non tantum velociores ſunt, ſed agreſtiores etiam & magis indomitæ, multoque cæteris generoſiores, propterea quod ſoboles neceſſario parentum naturam ſequatur, quò fit vt ſint quoq; ſtrigoſiores. Videmus itaque poëtam duo ſimul feciſſe, & equarum antiquum apud Henetos decus ex illatione occulta demonſtraſſe, & vnà addidiſſe, non illam tantum earũ velitatem eſſe, quæ ex velocitate camparatur, ſed alteram etiam multò maiorem, quòd ex iis præſtantiſſimæ mulæ generentur. Iam verò Arabia felix omnis alias generis pecoris abundans equis, mulis & porcis caret, vt legimus apud Strabonem. In Scythia (vt inquit Herodotus) ingentem & diuturna m[illegible] vim hyemis equi perferunt, muli aſinique neque incipientem quidem ferunt: cùm tamen alibi ſtantes in gelido equi labefiant, aſini verò ac muli durent. Alias verò neque aſinum neque mulum in ea terra gigni ait, & ne vllum quidem videri propter frigora. De illatis itaque intelligit Dionyſius Afer, dum ait, equos, mulos & oues in Scythia ſæpe per ſummum frigus mori. Eadem ratione mulis aſiniſque caret Polonia, finitimæque regiones ſeptentrionales omnes. Anglia item, Scotia, Hollandia, Zelandia & Friſia. Miratur itaque, idem Herodotus, cur in Eleo agro muli nequeant gigni, cùm neque locus ſit frigidus, neque vlla alia cauſa appareat. *Aiunt* (inquit) *Eleenſis ipſi ex imprecatione quadam id ſibi contigiſſe, eumque tempus aduenſſe conceptus equarum, ſe in loca finitima illas educere: ibi poſtquam admiſerint aſinos, dumque conceperint, tunc rurſus eas reducere.* Carebant & Orientales Indi mulis, vt refert Franciſcus Lopez. Inſula vero Balearidum teſte Diodoro Siculo, mulos quidem nutrit, ſed qui magna ſunt & ſonora voce.

Qua loca amens.

Lib. 12.

Lib. 11.

Li. 9. Orig. Antuerp.

Mulæ Henetæ.

Mulis quæ regiones careant.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4. Cur Elei mulis careant.

Lib. 6.

MORES. NATVRA.

Ingenium.

D

MVLVS (inquit Ariſtoteles) ſemper ciur eſt. Fœminæ in hoc genere maiores & viuaciores ſunt, quàm mares, vt idem Ariſtoteles annotauit; eædemque ſerius ſeneſcunt, quam mares. Aiunt etiam mulam profluuio vrinæ pugnaci duci, marem olfactu vrinæ prius ſeneſcere. Equorum aſinorumque more volutationi indulgent, vt à laſſitudine recreentur. A patre verò potiſſimùm laboris patientiam obtinuit, quam ob rem παλαιργὸς cognominant Homerus & Heſiodus. A matrè contrà celeritatem accepiſſe non eſt diſſonum rationi. Celeriratis mulorum meminit idem Homerus, loquens de mulis Nauſiacæ, quæ naufragum excepit Vlyſſem:

Laboris patientia.

Celerita. Odyſſ. Z.

Ὡς ἄρα φωνήσασ', ἵμασεν μαζίγι φαεινῇ
Ἡμιόνους. αἰδ' ὦκα λίπον ποταμὸν εὐρόῤῥα,
Αἱ δ' εὖ μὲν τρώχων, εὖ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν.

Sic loeuta flagellauit flagello lucido E
Mulos, hi verò celeriter reliquerunt fluuij fluenta:
Illi citò quidem currebant: & pulchrè penetrabant pedibus.

Audacia.

Quo tamen loco alij πλισσεσθαι interpretantur gradario, & leniori incessu progredi, non cursu. A matre itidem mutuatus est audaciam, imbellis enim, timidateque famosus est asinus. Haud exiguam autem mulorum audaciam esse, vel inde constare potest, quòd non solùm non pertimescant Lupi præsentiam, sed audacter eum etiam inuadant, vt testatur Varro his verbis: *Scio mulorum gregem dum pasceretur, cóq; venisset lupus, vltrò mulos circumfluxisse, & vngulis cædendo occidisse.* Expauescunt tamen rerum etiam insolitarum visu, estque timor iste dominis exitialis non-

Timor.

nunquam, quem cum asino communem habent, vt testatur Absyrtus: *Equi (inquit) cum suspicantur, vel metuunt aliquid, manifestum est, sic vt insidens cauere sibi queat: asininum verò pecus & bigenerum (& muli, & hinni) rerum conspectu consternabile nonnatiſq; verens in discrimen adfert.*

Ingenium.

Quod modò ad indolem ingeniumque attinet, videtur in quidem nobis multo illiberalius, minusque benignum quàm equi. Calcitrat equus, necnon & asinus, sed contumacissimè muli. Idque propter insitam quandam proteruiam ac malitiam. Vidi qui vno excepto domino cæteros

Pertinacia

non admitteret, sed calcibus creberrimis repelleret. Vulgò etiam apud nos malè audiunt propter F pertinaciam. Indicaturi enim hominem qui nullis etsi apparentibus rationibus à sententia sua dimoueri se patitur, eum mulis assimilamus (egli è ostinato come vna mula) de qua tamen pertinacia, aut etiam peruicacia apud antiquos nihil reperio. Tribuitur & vafricies astusque vulgò, ac potissimum Hispanis: vnde mulas Hispanicas dicimus homines astutos, quique vt ait poëta:

Astutam vapido seruant sub pectore vulpem.

Astus.

Hunc vulgò celebratum mulorum astum vnus olim præ cæteris ostendit, eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur. Is enim (vt narrat Plutarchus in libro, vtra animalium &c.) traijciens flumen lapsus est non sponte: sale verò liquefacto, exhaustoque surgens expeditior

Thales mula astũ vlciscitur.

iam, sensit notauitque causam, postea quoties flumen transiret, ex industria submisit, mersitq; vasa, desidens leniter, ac vtrumque inflatus, quantum id fieri posset, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongijsque compleri vasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille, cùm de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterque traijcere solitus est, vt nec inuito quidem contingerent onus aquæ. Hæc Plutarchus. Apparet autem & gratitudinem quandam inesse erga be-

Beneficij memoria.

neficos sui, id quod ostendit mulus ille octuagenarius, qui vt tradit Aristoteles, cùm Athenis G templum (Mineruæ à Pericle in Acropoli) ædificaretur, quamuis dimissus iam munere per senectam, beneficij memor tamen, commeans ac obiens cætera iumenta adhortabatur ad opus, ideoque decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est. Recitat hanc quoque historiam Aelianus: *Athenienſis mulus vetulus, quamuis immunitate vecturarum donatus esset, non laborum tamen, qui per affectam ætatem obiri queunt, studio exolutus esse voluit. Nam cum Minerua templum Athenienses ædificarent, is nulla re onustus, nullius imperio, sed sua sponte cum adolescentibus mulis, tanquam ad iter faciendum socius & hortator ibat. Et quemadmodum quispiam senex artifex per exactam ætatem quidem iam opere dimissus, verum tamen experientia, & senili doctrina iuuenes ad laborem exacuens: sic is vltrò citróq; commeans ad opus iumenta incitabat. Quod quidem ipsum vt Athenienſis populus intellexit, per præconem declarari iussit, vt ne à frumento aut hordeo prohiberetur: sed & expleri & satiari permitteretur, & pretium ex ærario peterent, tanquam in Prytaneo sportula illi decreta sicut athletæ iam ætate confecto.* Meminit & Plinius, qui rectiùs quam Theodorus Aristotelis mentem expressit: Vbi enim hic verit, commeans & obiens, Græcè legitur, συναμφιών καὶ παραπορευόμενος; Plinius transtulit comitatu nisuque. *Mulum* (inquit) *octoginta* H *annis vixisse, Athenienſium monumentis apparet: eo quòd si cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta cadentia iumenta comitatu nisuq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.* Frumentum enim vt annotat Hermolaus, in cribris aceruisque vendendi gratia proponitur.

A

CALCITRATIO CORRECTA.

MVLAS *non calcitrare* (inquit Plinius) *cum vinum biberint, quidam scripserunt.* Aliàs verò nullius interposita authoritate ait: *Mula calcitratus inhibetur vini crebriore potu.* Cælius Calcagninus rationem attulit his verbis: Vt simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere, vnguibus careant, accidere quidam putant, quoniam in vino sit vis discussoria & ad emolliendum efficax. Hiuc euenit, vt qui nimis vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralysin facilè delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum clausulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauere: vino accedente emolliri resoluique fit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione callosiorem contumacioremque ac retorridam illam partem quasi macerari videtur, & emollescere, vt aqua fruges & legumina incoctilia percoquuntur: aceto plumbum in cerussam resoluitur, & ouum ita tenerescit, vt vel per annulum toto calice integro pertranseat. Ex hoc item facilè colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula & pede quodammodo exarmato, fœritas illa tollitur, extunditurq;, præsertim si quando euenerit, vt calcibus impetendo solido illidant, plusque inde damni accipiant, quàm afferant: quare conscię imbecillitatis suæ ferocire desistunt. Cornua autem vini aspersione emolliri, docet Columella, qui nimirum in boum domitura, ferocientium adhuc taurorũ tergora mero respergi iubet, quò familiariores bubulco fiant.

L. 2. quæst. epistolicar. Cur nõ calcitret post vini potũ.

B

EDVCATIO.

C VM peperit equa mulam (inquit Varro) nutricantes educamus. Ipsam tamen equam quem peperit, educare mulum, notum est; & Aristoteles scribit, lactare equam mulum semestre temporis spatium dici, mox fugi non pati, vi namq; humorem trahi, & cum dolore. Columella verò & Palladius anniculum rectè à matre repelli tradunt, & amotam montibus aut feris locis pasci, vt vngulas duret, sitque postea longis itineribus habilis.

C

ÆTAS.

ARISTOTELES mulis vitam esse scribit ad multos annos: quendã etiam octuagesimum annum egisse, cum templum exædificaretur Athenis, vt paulò antè dictum est. Huius tam diuturnæ vitæ Cælius quodammodo reddens rationem; animalia (inquit) quæ frequenter coeunt, breuioris sunt vitæ, vnde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate. Viget equus & mulus Aristotele teste à dentium ortu: cumque prodierin tomnes, non facilè ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci queat, in mentione equorum explicatur.

CIBVS. POTVS.

D

EQVI, muli & asini (inquit Aristoteles) fruge herbaque vescuntur, sed maximè potu pinguescunt. Vbi herbæ nomine fœnum & paleæ quoque intelliguntur, de quibus sic Hesiodus:

Χόρτον δ' ἰσχομέσαι καὶ συρφετὸν, ὄφρα τοι ἦσιν
Βόσι καὶ ἡμιόνοισιν ἐπιστάμενον. id est,
Fœnum autem importate & paleas, vt tibi sit
Bobus & mulis annuum pabulum.

Cæterùm Columella author est ad maciem mularum nullam rem tantum quantum medicam prodesse. Ex frequentiori autem hordei esu hinnire mulos discimus ex hoc Martialis:

Ad maciē.

Mulio quod non det tacituris accipe mulis,
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.

Quo

Hordeum. Quo loco Domitius: Hordeum (inquit) olim panem dedit, qui damnatus est posteà destinatũ fuit reficiendis iumentis: demum excogitatum facere ptisanam ex eo, quæ validissima erat & saluberrima, vt Hippocrates vno volumine testatus est. Monet igitur amicum se mittere hordeum, quod non dandum sit quadrupedibus, cum nuper inuentum sit facere ex eo ptisanam. E

ODORATVS. AFFECTVS.

Odoratus. ODORANDI sensu mulos præcellere aiunt (inquit Cælius) atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore solo redire in semitam: hinc etiam fieri, vt facilius rabidam vim aëris concipiant, & peste inficiantur, vt canes quoque eodem sensu præstantes: quamobrem Homerus hæc animalia primùm pestem sentisse ingruentem in Iliade scribit. Scholiastes verò Homeri canes quidem primum perijsse scribit, quòd capitibus subinde ad terram inclinatis odorem traliant & inuestigent: halitum autem corruptum qui pestis causa sint, ex terra oriri: Mulos verò qui ex diuersis specie parentibus prognati sint: bigenera enim omnia facilius interire. F Quæ ratio doctis improbatur, quoniam muli præ cæteris iumentis ferè sint vitaeissimi. Afficiuntur & alijs morbis, de quibus, eorumque remedijs sic scripsit Columella: Medicinas huius pecoris (inquit) plerumque iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quædam vitia mularum non omittam, quorum remedia subscripsi. Tetanti mulæ cruda brassica datur. Suspiriosæ sanguis detrahitur, & cum sextario vini, atque olei libris semuncia, marrubij succus instar heminæ mistus infunditur. Suffraginosa (cuius suffragines vitiatæ sunt) hordeacea farina imponitur, mox suppuratio ferro recluſa linimentis curatur: vel garoptimi sextarius cum libra olei per narem sinistram demittitur. Admisceturque huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor separatis vitellis. Femina secari & interdum inuri solent. Sanguis demissus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel si est hebra quam veratrum vocant tulisci, pro pabulo cedit. Est ὀοσκύαμος, cuius semen detritum & cum vino datum prædicto vitio medetur. Macies & languor submouetur sæpius data potione, quæ recipit semunciam tusti sulphuris, olumque crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admisceantur, atque ita faucibus intruduntur. Sed & tussi, (ad mulorum tussium remedium etiam describitur in Hippiatricis Græcis cap. 22.) dolorique ventris eadem ista æquè medentur. Lassæ & æstuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumque in G os suffunditur. Hæc Columella. Mulum, asinum & equum in ipso statim itinere refici, si onere deposito in stabulo, vel in via loco commodo, pro arbitrio se volutare permittantur, diximus ex Rufio in equo. Ne mulorum ceruices rumpantur, aut collidantur, Pelagonius in hippiatricis ca. 26. medicamentum parari iubet ex adipis suillæ dupondio cum aceti duobus sextarijs; hoc ad tertias dicoctum colatumque illini. Mulus teste Absyrto tantum μαρμαρασσὸς fit (marmaron tuberculum est iuxta coronam, id est vngulæ exortum) asinus raro, equus non, sed podagricus. Laborant muli etiam arthritide, aiuntque hanc vehementiorem esse quam equi, de qua curanda consulendus idem Absyrtus & Hieroeles in hippiatricis cap. 2. Ad sicosos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quauis corporis parte, maximè verò in cruribus & pedibus, remedia ibidem præscribit Absyrtus cap. 82. Cætera exequemur in mulis (inquit Columell.) sicut in bobus & equis, vt in ipsorum remedijs tradidimus. Muscarum fastidium etsi reuera affectus corporis non sit, plurimùm tamen incommodi mulis, alijsque iumentis affert. Aduersus quas remedium præscripsit Cardanus: Succo foliorum cucurbitæ si quis mularum aut equorum pilos intinxerit æstate media, non paruo rei miraculo muscarum molestia carent. Ita mihi hoc persæpe (inquit) vtile fuit. Ipsius verò iumenti, morsus nescio quid homini habet maleficum. In parte enim quam H mula momordit (inquit Cardinalis Ponzettus) nascuntur aliquando pustulæ plenæ humore rubente vel pallido: Hunc morsum aliqui venenatum esse putarunt, & sane sequuntur eum accidentia sæpe noxia, eaque deteriora ex morsu fœminæ, quæ saltuam habet obnoxiam putredini, quæ amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum si hominis morsi humores & sanguis alteretur. Mulus verò etsi maiori impetu mordere possit, minorem tamen periculo morsum infligit, quod non æquè putredini aptum in se humorem habeat. Accidit autem aliquando, vt morsi vrina retineatur, cùm aquosus humor videhicet omnis ferè in sudorem agitur. Aliquando & viscerum contortio sequitur. Curandi sunt similiter vt à cato morsi, & vlcus decocto nepetæ circumquaque fouendum.

Febris.
Suspiria.
Macies.
Tussis.
Lassitudo.
Ne cervix ladatur.
In Hippiat. ca. 53.
Marmaron quid.
Arthritis.
Ne à muscis offendantur.
Mulæ morsus, eiusque cura.

Lib. 1. Cur pestẽ facile sentiant.

AVGV-

A

AVGVRIA. PRODIGIA.

Præsagia.

EST *in annalibus nostris* (inquit Plinius) *peperisse sæpe mulam, verùm prodigij loco habitum.* Cæterùm bonumne an malum portenderint istiusmodi portentosi partus, in ambiguo esse facit euentorum varietas. Si quidem C. Valerio, & M. Herennio Coss. cùm mula in Apulia peperisset, totum annum domi foris, tranquillum fuisse comperimus, sinistra tamen quædam obnunciata. Sed quod omnium pernitiosissimum Romanæ reipub. fuit, inter Cæsarem & Pompeium exorta bella mulæ partu edito, L. Paulo, M. Marcello Coss. multi prodiderunt. Cumque aliæ Romæ ad XII. portas peperisset, M. Lepido, Munatio Planco Coss. subsecutæ sunt nonnullæ so-
B ciorum direptiones, dum bella per Brutum & Cassium in prouincijs gererentur. At nihil quicquam tale euenit L. Scipione, C. Lælio Coss. cùm identidem mula Reate peperisset. Quibusdam verò magna rerum molimina, mularum partus ostendere, in ijs præsertim rebus, quæ præter spem & expectationem omnium accidere: vt Dario Babylonem eluſa totiens opera oppugnanti, quàm tunc demum cæpit, cùm ex peruulgato per hostes ipsos omine, mula Zopyri, cuius consilio, opera, ingenio & fide vsus est in eo negocio peragendo, fœtum edidisset, vt legimus apud Herodotum. Cùm Darius enim obsideret Babylonem, Babylonij nihili pendere obsidionem: nam conscensis propugnaculis tripudiare, probraque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potiùs abscedetis, tunc expugnaturi nos, cùm pepererint mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac septem mensibus obsidione consumptis iam Darium atque vniuersum exercitum tædere, quòd Babylonios expugnare non posset; etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertus, &c. cùm Zopyro Magabyzi filio hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ frumentum subuectabant, parerent: quo ostento commotus ille, cùm recordaretur eorum, quæ Babylonius ille dixerat, vt ipse tanti facinoris author fieret, tanquam omninò fatalis, naso & auricu-
C lis se ipsum mutilans, Darium consilijs instituit de capienda Babylone ipse transfugam se simulans, & à Dario mutilatum quod suasisset ei à Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cùm post aliquot præclara eius aduersus Persas facinora, dux exercitus & murorum custos creatus esset, vrbem Dario prodidit, vt pluribus ibi recensetur: Simile & illud fuit, quod Galbam ad res nouas animosiùs tentandas confirmauit. Aui enim sui omen exceperat qui aruspicibus rerum summam puero promittentibus responderat, cùm mula pepererit: hæc autem apud eum postmodum pepererat. Eleo Elidis regnum obtinente Dorienses cum Aristomachi filijs comparata classe moliti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunciatum est (inquit Pausanias) remigationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam responsum illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tum nimirum acutè con-
D iecit. Cresphontes, oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque Dorienses ducem sibi elegerunt. Xerxe verò expeditionem in Græciam parante equa leporem enixa est, & mula incertæ naturæ partum (ancipitia genitalia habentem, malis & fœminæ, sed maris superiora) edidit, cruenta bella stragesque, & memorandum illud excidium, quæ postea præcipitantibus fatis secuta sunt, præmonstrarunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, ex eodem Herodoto. Alias etiam mulam ait, si gemellos pepererit, ostentum dirum pestemque denunciare: Aristoteles quidem mulam aliquando gemellos peperisse asserit, idque ostenti loco habendum esse, quid autem portendat, subticet. Nobis autem quid sperandum, quidue timendum (inquit Pierius Valerianus) qui mulæ fœtum nuper domi inspeximus? Anno enim hoc salutis nostræ duodeuigesimo supra millesimum & quingentesimum, Leonis X. sexto, quarto Non. Aprilis, qui dies de Assertoris nostri nece publico luctu nefaustus fuit, apud amplissimum dominum meum Iulium Card. Medicem, hora lucis tertia, mulæ partus editus. Quod si quis vt Galbæ portendi huic aliquando summam rerum amplitudinem dixerit, vt eueniat, non erit præter expectationem & spem hominum qui vulgò illi talia ominantur, qui de hominis prudentia, de morum integritate, rerumque peritia, omnia sibi pollicentur, &c. Illud interim non omittendum, mulas non sui generis tantùm animalia parere aliquando visas, verùm etiam equos, vt anno circiter M. CCCC. LXII. in Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flauo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem post Loisius Arenas apud Brutios longè princeps, ad Ferdinandum Neapolitanorum regem misit. Tra-

Mulæ partus quia præsagiat.

Darij ex mulæ partu felix augurium. Lib. 4.

Galbæ unde audacior factus.

Primo Elia cor.

Xerxi mula partus infaustus.

L. 2. c. 21. Mula gemelles pariens.

Mula equũ peperit.

duntque

Mula locuta est. L.1.Chron. Pluuiæ præsagium.

duntque etiam mulum in Mesopotania humana voce locutum anno DCCXLVIII. vt annotauit E
Sanzouinus. Est & inter prodigia referendum quod mulus aliquando tripes, necnon & quinque-
pes sit natus. Quod modo ad præsagia attinet, mulos & asinos aiunt, si hinc cauda ficent contin è
aures, pluuiam portendere.

ORACVLVM.

Lib.1.

CRÆSO Delphis quærenti, nunquid diuturnum foret imperium sibi, Pythia in hęc verba respondit, vt refert Herodotus:

Regis apud Medos mulo iam sede posito,
Tunc ad scruposum fugere Hermum strenuæ Lydæ,
Nec perstare; nec ignauum nunc te esse pudendum.

His ex versibus Crœsus accepit, cum allati essent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem, sperans fore, vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret. Quis sit iste mulus, mox subinde dicetur. F

SYMPATHIA. ANTIPAHIA.

Mulæ anates amant.

OCCVLTAM quandam videtur esse amicitiam nantium auium, siue ex anseres sint, siue anates cum istiusmodi quadrupedibus. Author enim est Columella, ventris & intestinorum dolorem in bubus sedari visu nantium (anserum natantium Vegetius 3.3.) & maximè anatis, quam si conspexerit (inquit) cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eandem anatem maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanare. Contrà Rhododaphnæ flores, & folia homini saluberrima, mulis, asinis & quadrupedibus plurimis venena sunt. Ipsorum verò mulorum nescio quid inest, quod muribus inter alia animalia exitiale est. Si enim muli vngula (siniſtra, Belberus in libro de sensibus) domus suffiatur, Rasis & ex eo Albertus, mures fugari asserunt. De vngulæ mulæ antipathia cum aqua stygis alias dictum est, sed hic Plinij tantùm verba referam: *Vngulas tantum mularum* (inquit) *repertas, neq; aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id dandũ Alexandro Magno Antipater misceret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia.* G

Rhododaphne mulis inimica.

COGNOMINATA. DENOminata.

NOTHOS spuriosve, quive ex adulterino coitu procreati sunt, non tam sæculi nostri mos est, quàm remotioris etiam ætatis mulos nuncupare. Cyrus tamen legitimo quamuis matrimonio generatus, mulus est dictus propterea quod generosiore matre natus esset, Astyagis quippe regis filia, cùm pater Medorum imperio subiectus esset, de quo versus illi feruntur ab oraculo editi, quibus fuga Lydis indicitur, simul ac mulus Medorum inuaserit regnum. Versus paulò antè ex Herodoto recitaui. Cur verò Aristotelem Plato mulum vocaret, alia ratio est, vt constat H
ex his Diogenis Laërtij verbis: *Aristoteles in nos recalcitrauit, veluti muli statim geniti matrem.* Quod idem quoque Aelianus narrat sic scribens, Plato nominare solet Aristotelem mulum. Quid autem hoc sibi nomen voluerit, ex eo liquet, quòd mulus cùm saturatus est lacte materno, calcibus petit matrem. Significabat igitur Plato inuoluto quodam sermone, ingratitudinem Aristotelis. Etenim is cum maxima philosophiæ semina & accessiones à Platone accepisset, suffartus optimis quibusque, scholam contra Platonem aperuit, & in Peripateto cum suis familiaribus & discipulis aduersus eum pugnauit, & Platonis aduersarius esse cupiebat. Hæc ille. Fuit itaque Aristoteles contrarius Ctesiphonti cuidam pancratiastæ, qui calcitranti mulæ per iracundiam recalcitrauit, vt meminit Plutarchus in commentario περὶ τῆς ἀοργησίας. *Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur*, inquit Plinius, *alyssi nominibus, nomas curat, efficacissimamq; aduersus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.* Hæc ille, nec alibi vsquam vel ipse vel alius quisquam hoc nomine vllius herbæ meminit. Gesnerus conijcit eam esse quæ centinodia à multis vocatur,

Aristoteles cur mulus dictus. Lib.4.

Nodia herba qua.

Græcis

A Græcis polygonum: cùm & nomen (inquit) à nodis, quibus referta est, impositum & remedia conueniant: nam polygonum Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium & herpetes ac erysipelata, vt nodia ad nomas, ideſt, vlcera depascentia. Bibitur etiam polygonum ad venenatorum morsus, cum vino, Dioscoridi, & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem esse eruditi consentiunt) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert, quod Plinius eodem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiam quoque priuatim commemorat: multa enim huiusmodi apud illum, quæ nominibus tantùm differunt, ceu reipsa diuersa recensentur: Cæterùm cur nodia mularis cognominetur, non facile conijci posse putat, nisi fortè eius pastu muli delectantur. Coriarijs quidem in vsu fuisse etiam polygonum potest propter vim astringendi coria, vt & rhus byrsodepsicos &c. Hemionion Hesychio & Varino genus herbæ est, quæ autem ea sit, non declarant. Interaspleni siue scolopendrij nomenclaturas eadem vox legitur cùm apud Plinium, tum apud Dioscoridem: Theophrastus verò hemionon vocauit, interpres Gaza mulam. Non.n. hemionos Theophrasti differt ab hemionio, vt quispiam sibi persuadere posset ex corrupto eius textu, in quo hemionos scolopendrio similis esse legitur, cum sit legendum ἐχολοπένδρᾳ ex Dioscoride, id est scolopendræ, animali videlicet, B cui herbæ folia sunt similia. Theophrastus herbæ nomen indè factum esse scribit, quod muli ea libenter vescantur. Conijciunt tamen recentiores à mulis denominatam propter sterilitatem cùm similiter caule, flore, & semine careat, ipsaque præterea sterilitatem mulieribus facere cum muli liene alligata à Dioscoride scribatur. Nec aliam ob causam alia quædam similiter sterilis hemionitis quasi mularia nuncupatur, quam Plinius hemionion vocauit, & cum teucrio implicauit, nisi legamus, sicut nonnulli ex peruetustis exemplaribus legunt: *Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, & quam quidam hemionion vocant &c.* Lectione facili & perquam commoda. Mandragoram item à Magis hemionion vocari inter synonyma Dioscoridi ascripta legitur, quæ & ipsa sua frigiditate sterilitatis causa esse potest. Est & ἡμίονιον auis quædam Hesychio & Varino. Ἡμιονίδαι ἵπποι Straboni sunt equæ, ex quibus asini admissarij mulos procreant, quales Columella mulares nuncupauit. Hemionidas vocatas fuisse ab artificibus virgines in iumentis siue mulis sedentes tradit Hermolaus, idque ortum esse ex antiqua pictura: Scribit enim Pausanias hoc genus operis monstrari Olympiæ, duas virgines mulis (interpres vertit cisio, Græcè legitur ἐπὶ ἡμιόνων) insidentes, quarum altera habenas tenet, altera velato capite sedet: Nausiacam Alcinoi filiam (inquit) esse putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. Sed & Plinius Protogenem Rho- C dium scribit Athenis pinxisse Paralum & Hemionida, quam quibusdam Nausicam vocari asserit. Cæterùm cum paralus fuerit nauis apud Athenienses, qua theori Delphos mittebantur, & in publicos conuentus legati: Iacobus Dalechampius pro hemionida legit hermionida, quæ fuit triremis, ita dicta ab Hermione ciuitate Laconiæ, vt meminit Thucidides, citante Cælio. De mulis Marianis Frontini verba recitaui in Asino, furculis nimirum illis quibus religatas sarcinas viatores gestant. Mariani autem dicti sunt teste Festo à C. Marij instituto, cuius milites in furca (inquit) interposita tabella varicosiùs onera sua portare assueuerant. Author adagiorum sic legit: Muli Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt. Et alibi: Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum vsum quia C. Marius retulit, muli Mariani postea appellabantur: Itaquæ ærumnæ labores onerosos significant, siue à Græco sermone deducuntur, nam ἄιρειν Græcè, tollere Latinè dicitur. Vide mox inter prouerbia. Mulio quidem est mulorum ductor (vt equiso equorum) qui mulos clitellarios vel ad vehiculum iunctos ducit, mulatirum vulgus vocat. Quartarios authore Festo appellabant antiqui muliones mercenarios, quòd quartam partem quæstus capiebant. Est & perpetuarij mulionis mentio apud Senecam in ludo de morte Claudij Cæsaris. *Tu qui plura loca* (inquit) *calcasti, quàm* D *villus mulio perpetuarius:* Rhenanus in scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel μισθωτικῶς ad quartarium, vel illum qui in solidum aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta vectatione suos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vsi sunt antiqui, non equis, vnde muliones vehicularij, quique mulis quæstum faciebant. Pro mulione mulus legitur apud Calepinum ex Horatio:

Audit, cum magno blateras clamore, furisq;
Mulius.

Quo tamen loco Miluius legit Acron, quem parasitum fuisse ait. Sunt & muliones è culicum genere, quos non amplius vno die viuere ex Plinio diximus in opere de Insectis. Mulotribę Plauto sunt qui mulas fricant. Græci mulionem ἀστραβηλάθλιον vocant, mulotribam verò vel curatorem mulorum, ὀρθοχόμον, teste Polluce, vnde, inquit, verbum ὀρθοχομεῖν. Ὀρθοχόμος verò apud Hesychium, & Varinum exponitur, ὁ τὰς ὀρθὰς μίσχους θεραπεύων, id est, is qui mulis medetur, Latini mulomedicum dicunt, vt artem ipsam mulomedicinam, quę tamen nomina æquè de equis alijsque

Polygonũ.

Hemionũ.

Mula herba.

Li. 9. Hist. 19.

Hemionitis.

Li. 25. c. 5. Mandragora.

Lib. 5.

Equæ mulares.

Hemionides virgines.

Lib. 8. c. 9 Muli Mariani.

Mulio.

Quartarius.

Mulio perpetuarius.

Mulius. Li. 2. Serm.

Muliones culices.

Mulotriba.

Mulomedicus.

que iumentis accipiuntur. Curator verò mulorum etiam ἡμίονηρος dicitur annotante Glosso- E
grapho, qui mulicurium exponit.

HIEROGLYPHICA.

Mulier sterilis. Homo alienus ab amore.

AEGYPTII vt mulierem sterilem significent (inquit Orus Apollo) mulam pingunt. Hæc enim ideo sterilis, quia matricem habet obliquam. Esse etiam Valerianus scribit qui hominem alienum ab amore, mulæ simulacro notari velint, propterea quòd ea tantæ sit contra amorem efficaciæ, vt puluerem, in quo illa volutauerit, corpori insperſum, mitigare ardorem amoris tradant Magi. Inuenitè contrario idem Valerianus apud quosdam matronarum notam in partubus, ex mulæ parientis prodigio significari, quòd earum pilenta mulis iunctis trahi solita sint, vt numis aliquot spectare licet. Sterilitatis itidem ergò, qui lasciuum hominem Venere quippe non ad prolem sed ad voluptatem tantum atque spurcitiem vtentem qui significassent, vel mulum qui equam saliret, vel mulam surrecta cauda prurientem pingere consuerunt. F

Homo lasciuus generare nolens.

Huic n. generi quamuis ad progenerandum inepto, genitalia tamen ad voluptatem natura concessit.

HISTORICA.

To. 6. 11. Augusti. Muli Dei ministri.

METAPHRASTES apud Lipomanum mulos, etsi sua natura dolosi sint & pertinaces, aliquando Dei ministros factos esse & in rebus planè diuinis humano sermone locutos ait. Cum enim ex Hierosolymis Calcedonem reliquiæ sancti Stephani protomartyris veherentur, astante clero ac populo, Episcopoque eius tum vrbis Metrophane, Constantinopolim vsque iam delatæ fuerant, substiterunt mulæ, currumque trahere vlterius detrectarunt, neque vllis flagris loco moueri potuerunt. Tandem vna in hæc verba prorupit, omnibus audientibus. Quousque ô homines laboratis, oportet hic sanctum deponi. Ibi itaque perstirere reliquiæ. Quin Constantinus Magnus, qui tum imperabat eo ipso loco templum exædificauit. Quandoque etiam magis rationis pietatisque vestigia præ se fert mulus, quam hæreticus homo. Cum enim inter hæreticum Sacramentarium ac diuum Antonium Vlysponensem de veritate sacrosanctæ Eucharistiæ disceptaretur, hæreticus, vt suam impietatem tueretur, coram populo dixit: Si iumentum meum (mulus is erat) oblatam sibi hostiam consecratam abhorruerit, tum fatebor, quod Catholici asserunt. Antonius diuina ope confisus, assensus est. Obtulit igitur diuinum sacrificium Antonius, hostiam vnam in id experimentum seruans, adductus est famelicus mulus: iussit Antonius, vt suo Creatori in hostia existenti ita exhiberet reuerentiam, quam pro sua irrationabilitate posset. Mulus mox accedens genua in terram demittit, reuerenter capite demisso in terram. Obstupescens hæreticus Catholicam fidem amplectitur. Author huius historiæ est Surius in vita S. Antonij Vlysponensis. Idem Surius de mulo S. Hugonis volare quodammodo viso hanc breuiter historiam narrat. Sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, qui aliquando Romam peregrè proficiscens arctissimam à prominentis rupis latere viam ingressus, cuius ab alio latere mira profunditas solo visu terribilis erat. Hac cum Hugo mulo suo insidens transiret, diuina contemplatione occupatus locum nō animaduertit. Mulus quadam occasione perterrefactus resilit, resilienſque totus in huiusmodi profundissimum præcipitium delabitur, velut a ëre volans in ipsum vsque imum, Hugone semper æquanimi, rectoque corpore insidente, stabilitas quoque ingenij in mulo visa est. Cùm n. ipsum profundum rectis tibijs peruenisset, casu, non lapsu, ex tanta præcipitij altitudine è diametro decidens mirum accidit, vt nenter vlla corporis parte læderetur, velut vterque Pegasei equi more volasset: reducti vterque in viam pristinam reliquum itineris cum reliquis comitibus confecerunt. Transcripsit Surius historiam ex Hugone monacho Cluniacēsi, qui sancti Hugonis tempore vixit. Mirum etiam est quod tradit Vincentius accidisse in Mesopotamia, nimirum cùm ibi ingenti terræmotu ingens factus esset hiatus, qui ad mille passus pateret, inde prodisse mulum ex omni parte incolumem.

Mulus sacramētum veneratur. To. 3. c. 19. To. 2. Apr.

Mulus cum volans.

Lib. 10. c. 156.

Mulus ex hiatu prodiens.

MY-

A

MYSTICA.

MYSTICA muli significatio apud Theologos modò in bonam, modò in malam partem accipitur. Priori modo temperantiam significat, vt ostendit Hugo de S: Foilletto, explicans hæc sacræ paginæ verba: *Et imposuerunt eum super mulam regis*: Mulus (inquit) ex equa, & asino nascitur: vnde hoc animal ex velocitate equi, & asini tarditate naturaliter temperatur, & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salamon in Gun ducitur, quia necesse est, vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Cum verò accipitur mulus in malam partem, typus fermè est luxuriæ. Incognitus in Psalmos ad hæc diuini profetæ verba: *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus*: notandum esse admonet duo potissimùm esse peccata, quæ hominem à pœnitentia, peccatorumque suorum examine seducunt, superbiam, & luxuriam. Superbia enim non vult corrigi, luxuria corporis quærit oblectamenta. Illa per

B equum, hæc per mulum figuratur. Superbos autem per equum indicari suo loco à nobis ostensum est, potissimum ex D. Gregorio, cuius breuissimam sententiam repetere non erit præter nostrum institutum. *Equi nomine* (inquit) *superbia dignitatis temporalis accipitur, Salamone attestante, qui ait. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram*, &c. Cur verò luxuriosi per mulum figurentur, ratio est, quòd cùm mulus ex asino, & equa ortum habeat, in eo tamen libido ad alienam quoque speciem intendit. Sic enim luxuriosos per mulum denotabat Angelus dicens Tobiæ: *In eos qui coniugia ita suscipiunt, vt deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus, & mulus quibus non est intellectus, super eos habet dæmonium potestatem*. Dicens ergò Psaltes; *nolite fieri sicut equus, & mulus*, idem est quod, nolite fieri superbi, & luxuriosi, quandoquidem hæc duo peccata maxime intellectum nostrum excæcãt, vt nos ipsos non cognoscentes, ad pœnitentiam nunquam perducamur. D. Hieronymus etiam in explicatione Zachariæ prophetæ, vbi ait: *Et sic erit ruina equi, & muli cameli, & asini, & omnium iumentorum quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc*: hoc pacto scribit: Qui prius equus fuerat hinniens ad vxorem proximi sui, & impatiens ad libidinem ferebatur, & iacebat in turpitudine voluptatum, quum sequi cœperit castitatem, dicetur ad eum: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, &*

C *illuminabit te Christus*. Iuxta hunc sensum mulos accipiamus, qui steriles sunt, & non procreant liberos, sed voluptate lasciuiunt, de quibus Psalmista commemorant. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus*. Sicut ergò qui Proni sunt ad libidinem, equi appellantur, sic mulos iustè uocabimus, qui virgines carne, & non spiritu, qui enuchizantur non propter regna cælorum, sed propter hominum voluptatem. Quum igitur isti muli, & isti eunuchi versi fuerint in progeniem & spirituales filios procrearint audient per Esaiam: *Hæc enim dixit dominus eunuchis qui custoderint sabbata mea*, &c. Alias eidem Hieronymo mulus est Iudaicus populus. Exponẽs enim quæ subnectuntur, Psalmistæ verba: *In chamo, & freno maxillas eorum constringe*: Fræno (inquit), & camo moderationis suæ deus coartat impiorum superuacuas blasphemias. Hoc rogat ecclesia deum patrem, vt per frænum ideſt prædicationem populum gentilem, quos equos nominauit, de lata via, & spatiosa sæculi huius, faciat; ad se appropinquare, & populum Iudaicum, quos mulos nominauit, qui piger est ad deum credendum, per camum, ideſt, per contritionem cordis faciat eum ad se venire. Et Cassiodorus. *In freno, & camo maxillas eorum constringe*: Hic iam generaliter humanum genus commonet, ne vagis subdatur erroribus. Sed perscrutemur, quare istæ comparationes sunt positæ. Equus sine discretione sessoris seruit arbitrio, & à quocunque fuerit

D ascensus, excurrit. Mulus autem patiẽter accipit sarcinas quibus fuerit oneratus, & pro hoc vterq; intellectum non habet, quia nec ille eligit, cui obediat, nec iste, quibus oneribus grauetur, intelligit. Prohibet ergò huiusmodi homines diabolicis fraudibus insidere, & vitiorum oneribus prægrauari, ne malè obediendo, superbiæ magis partibus addicantur. Verùm istis talibus, quid dicit esse faciendum? Scilicet quod animalibus imprudentibus. His enim comparationibus homines stultos veritati subdidit inuitos. Nam quod ait, in fræno, ad equum pertinet. Frænum enim à fero, ideſt caballo retinendo dictum est: In chamo verò ad mulum respicit. Ergo hæc duo animalia supradicta cohibent ista retinacula, vt ad arbitrium iubentis incedant, ne suis voluptatibus efferantur. Maxillæ verò adminicula sunt animalium quibus esca manditur, vt corporis vita procuretur. Ipsas ergò maxillas per figuram allegoricam dicit inobedientibus debere constringi, ideſt copias victuales parciùs dari, vt ieiuniorum necessitate concluſi, creatoris subdantur imperio. Et D. Hieronymus exponens rursus illud Zachariæ. *In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum domino*: Sin autem (inquit) voluerimus,

Temperantia per mulũ indicata.

Luxuriæ typus. Psal. 31.

Superbia per equum indicata. Lib. 31. Moral 181.

Cap. 14.

Populus Iudaicus per mulam indicatus.

(vt lxx. tranſtulerunt,) frænũ accipere ſermonem Dei, intelligamus in fræno, qui equos inſanientes libidine, & mulos ſteriles, & laſciuos refrænat à vitijs, & coercet, & nõ patitur ire p præceps. E

PROVERBIA.

Cum mula pepetit.

ΕΠΕΑΝ ημιονοι τεκωσιν, cùm mulæ pepererint, dicitur (inquit adagiorum author) quoties ſignificamus aliquid nunquam futurum, atque adeo raro ſolere accidere, vt improbum ac ſtultum videatur ſperare. Ortum videri poteſt, cùm ex Darij Babylonem capientis, vel etiam Galbæ res nouas molientis augurio, de quibus ſupradictum eſt. *Mutuum muli ſcabunt.* Vbi improbi atque illaudati ſe viciſſim mirantur ac prædicant. Translatum multis qui ſicuti reliqua iumenta, ſeſe inuicem dentibus ſcabere ſolent. Citatur hic titulus, *Muli mulum ſcabunt*: à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Auſonius in altera præfatione monoſyllabarum: *Sed, vt, quod per adagionem cœpimus, prouerbio finiamus: mutuo muli ſcabunt.* Meminit huius, & Varro libro de lingua Latina tertio. Symmachus in epiſtola quadam; *Mutuum* (inquit) *ſcabere mulos, cui prouerbio ne videar eſſe confinis, præconium virtutum tuarum, preſſo dente reſtringo.* Non videtur autem adagium rectè accipi poſſe, niſi malam in partem: veluti ſi indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus viciſſim laudaret. Cuiuſmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratrib. qui ſe mutuum ſcabebant, ac mutuo officio alterum alter viciſſim efferebant laudibus: F

Mutuum muli ſcabũt.

Frater (inquit) *erat Romæ, conſulti rhetor, vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores
Gracchus, vt hic foret illi, ſicut Mutius illi.

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem recitantes audiebant, ac laudabant,

Diſcedo Alcæus puncto illius, ille meo quis?
Quis? niſi Callimachus.

Adrianus Turnebus in annotamentis ſuis in Varronis libros de lingua Latina huc pertinere putat antiquiſſimum atque adeo pulcherrimum argutiſſimumque epigramma in Caſcam adoleſcentem recitatum ibi ab illo authore: G

Lib. 6.

Ridiculum eſt, cum te Caſcam tua dicit amica
Caſca, Philoptonis ipſa ſenex puerum.
Dic tu illam puſam, ſic fiet mutua muli,
Nam verè puſus tu, tua amica ſenex ſit.

Ipſe autem Turnebus ſecundum verſum legit ſic:

Fili Petroni ſexquiſenex puerum,

ſexquiſenex pro ſexquianus: & mox emendat alterum verſum, & legit:

Dicit puſum puſa puella, hic mutua muli.

Fricantem refrica.

Vide mox, vbi de vſu ad aratra dicemus. Eidem prouerbio confine eſt illud à Diogeniano relatum: τὸν ξυοντα ἀντιξυειν, ideſt, *fricantem refrica*, vel *ſcalpentem viciſſim ſcalpe*. Suidas ab aſinis metaphoram translatam exiſtimat inuicem morſicantibus, & in vtramque partem dici poſſe, qui ſe mutuis officijs adiuuant, atque qui ſe mutuis contumelijs afficiunt. Ariſtides in communi defenſione quatuor oratorum: τον ξυοντα δ' ἀντιξυειν καὶ τοῖς ὄνοις ἡ παροιμία δηπου δίδωσι. Περικλεα δε καὶ τοῖς λιπαμάλλοις ἢ τοῖς ὄνοις εικαζειν φαῖεν ἂν Ομηρίδαι. ideſt, *Scalpentem inuicem ſcalpere etiam aſinis videlicet tribuit prouerbium. Porò Periclem cum Leonibus magis, quàm cum aſinis eſſe conferendum dixerint Homerici.* Eiuſdem ſententiæ eſt Terentianum illud ex Phormione: *Tradunt operas mutuas*, de adoleſcentibus qui ſe viciſſim in peccatis defenderent. Et verſus Epicharmi: Α' δε χέιρ τὰν χῶρα νίζει (niſi malis κνίζει,) δος τι καὶ λαβε τι, hoc eſt: *Abluit* (vel *fricat*) *manum manus, da aliquid, & accipe aliquid.* Item illud: *Senes mutuum fricant*, natum ex lepida quadam hiſtoria quam Aelius Spartianus in Adriani Imperatoris vita recenſet: Adrianus in balneo veteranum quempiam ſeruuli penuria, ſeſe marmoribus affricantem conſpicatus, eum & ſeruulis aliquot, & ſumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter ceſſiſſe videntes, cœperunt, & ipſi complures ſub oculis imperatoris ſeſe marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem: At ille euocatis ſenibus, iuſſit vt alium alius viciſſim defricaret atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus poſtea in vulgi fabulam ceſſit. Celebratur, & Scipionis Aemiliani apophthegma: *Iumenta quod manibus carent, alieno egere fricatu.* Quo ſignificatum eſt eos qui res egregias gerere non poſſunt egere præcone, quo famam ſibi comparent. H

Senes mutuum fricãt.

Quanto aſinis præſtantiores muli.

Dicen-

A Dicendum, vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæũ. Theognis id sic expressit: *Lib.7.*

Σοὶ τ' ἔστ' ἢν καὶ ἐμοὶ σοφίης περὶ δηρισάντοιν.
Γοίης χ' ὅσσον ὄνων κρίσσονες ἡμίονοι. id est,
Tibiq; si esset, & mihi de sapientia contendentibus
Cognosceres quantum asinis præstantiores sint muli.

Sumptum videtur ex Homero, cuius hæc sunt verba:

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἀπίλῳ ὅσσον τ' ἰπνιὰ πέλονται
Ἡμιόνων. hoc est:
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci,
Mularum.

Mulum de asino pingere, dici potest, quando exemplar, & res effecta non multum inter se distant, vel quando ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruuntur. Magna similitudo inter asinum, & mulum est: refertur à Tertulliano. *Salvete equarum filia.* Apparet ioco vulgari (inquit adagiorum author) fuisse iactatum in eos, qui emolumenti gratia blandiuntur: refert Aristoteles libro tertio Rhetoricorum, in certamine mulorum, cùm is qui vicerat, dixisset exile pretium B pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare suo poemate, verùm vbi victor dedisset satis magnũ præmium, carmen tale fecit: χαίρετ' ἀλλοποδῶν θυγατρίες ἵππων. Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat, expressit, equarum filias appellans. Nouo genere prouerbij (inquit Alexander ab Alexandro) in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quam parendum iuxta paratus foret, quiq; non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Namque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiuit in primis, quamuis furculas, quibus sarcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos marianos aliqui dictos velint. Author verò adagiorum mulos Marianos, vt supra diximus, ob eandem rationem, castrensi prouerbio dictos esse ait, varicosos milites, qui nempe ex Marij instituto in furca tabella interposita sua onera portare consueuerunt: Festiuius tamen adagium fore ait, si detorqueatur in hominem immenso studio aut perpetuis negotijs vehementer delictum. Plutarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cùm Marius Imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam assueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαριανοὶ, id est, muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facilè parerent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant. C Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verum etiam equos, mulos, & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præterea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellentem. Itaq; cùm Imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur.

Mulum de asino pingere.

Salvete equarũ filia

Mulus Marianus.

VSVS IN SACRIS.

D MVLVS (inquit Festus) *vehiculo Lunæ adhibetur, quòd tam ea sterilis sit quam mulus; vel quòd vt mulus non suo genere, sed aequis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat.* Quod, & Catullos noster (inquit Pierius) agnoscit, vbi, *Sine nocho, & lumine Lunæ*, dicit. Quod verò factum hoc ob sterilitatis similitudinem dicunt, quod scilicet perinde sterilis sit atque mulus, dicere non ausim, qui acceperim à Cabalisticis, planetarum, stellarum atque adeò cæli totius vires, rerum omnium formas in vnum Lunare corpus, tanquam in matricem infundere, eamque postmodum parturientium in morem vi sua species nouatusque omnes conformare, factasque, & adultas omnium oculis ostentare: quod si ita se res habet, ea sitne sterilis appellanda, viderint alij.

Muli cur Lunæ sacri.

Hæc ille: Vtcumque est: In basi Iouis Olympij tum aliæ deorum imagines expresse sunt, tum Luna teste Pausania equo vt ipsi videtur, inuecta, quæ reuera sterilis non est, addit quidem Pausanias, mulo eam, non equo inuehi ab alijs dici, & ridiculam ab eis de nullo fabulam addi. Iam verò fortuitone an mysticè Aesculapius draconis induta specie Epidauro mulorum bigis ad Sicyonios perferretur, hactenus non obseruaui. Factum autem id esse opera Nicagoræ Sicyoniæ mulieris idem Pausanias alicubi tradidit. Alexander ab Alexandro Romanos scribit in Consualibus mulum immolasse, additque rationem quòd id genus quadrupedum primum quadrigis iunctum fuisse diceretur. Cæterùm huius assertionis authorem idoneum non habet. Apparet tamen ex Festo id transtulisse: sed is Ludos Consuales in Circo maximo mulis celebrari

Eliacor. 1.

In Corynthiacis. Lib. 5. c.

Alexandri ab Alex. error.

dicit, quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru vehiculoque adiungi: de immolatione nihil habet. Falſum autem eſſe quod immolarentur, ex eo potiſſimum innoteſcit, quod, & muli vnà cum equis, & aſinis eo die feriarentur, redimiti floribus capita, vt Dionyſius Halicarnaſſæus reſtatur, nec non Plutarchus, & alij, vt in equo oſtendimus. E

STRATAGEMATA.

Mulos cur Bigas ſaginarit.

FERTVR Biantem, (referente Diogene Laertio) cùm ab Alyatte rege, Prienę ipſius patria obſideretur, ex induſtria duos ſaginaſſe mulos, eoſque in caſtra impuliſſe: eis autem conſpectis obſtupuiſſe regem, quòd bruta quoque animalia tam nitidia haberent, ac de ſoluenda obſidione cogitantem, explorandi gratia nuncium in vrbem miſiſſe. Biantem conſilio regis explorato, magnos arenæ aceruos tritico operuiſſe, hominique oſtendiſſe. Eo agnito regem cum Prienenſibus pacem percuſſiſſe, moxque Bianti, vt ad ſe veniret, mandaſſe, dixiſſeque: equidem Alyatten cepas

Piſiſtrati aſinus. Lib. 1. edere ac flere iubeo. Aliud ſtratagema per mulas excogitauit Piſiſtratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, quod refertur ab Herodoto. Is enim ſeipſum ac mulas cùm vulneraſſet, bigam in forum agitauit, tanquam elapſus ex hoſtibus, quem rus proficiſcentem illi prorſus interimere voluiſſent. Itaque populum orauit, vt aliquid cuſtodiæ circa ſe habere permitteret. F

EPITAPHIA.

Elegantiſſimum, venuſtiſſimumque atque argutiſſimum mulæ ſuæ epitaphium poſuit gratitudinis ergò P. Craſſus, quod tale eſt:

DIS PEDIB. SAXVM.
CIVCIAE DORSIFERAE ET CLVNIFERAE
VT INSVLTARE ET DESVLTARE
COMMODETVR PVBL. CRASSVS MVLAE
SVAE CRASSAE BENEFERENTI
SVPPEDANEVM HOC CVM RISV POS.
VIXIT ANN. XI. G

Inſcriptum erat ſuppedaneo cuidam in agro Tiburtino, vbi Thomas Porcachius ſeſe reperiſſe tradit in libro de funeribus antiquorum. Legitur hodieque, & aliud mulæ epitaphium Florentiæ in aula Pittorum, quæ nunc eſt magnorum ducum, ſed ſine vllo lepore.

Lecticam, lapides, & marmora, ligna, columnas,
Vexit, conduxit, traxit, & illa tulit.

APOLOGVS.

MVLVS quidam Lydus (inquit Aeſopus apud Plutarchum in conuiuio ſeptem ſapientum) cùm imaginem ſuam in fluuio conſpexiſſet, formam, & magnitudinem corporis ſui admiratus, ceruice recta equi inſtar in curſum ſe dedit: deinde aſini filium ſe recordatus, mox curſum ſiſtit, & hinnitum, animoſque deponit Apologus ſimili quidē ſenſu ſed paulo aliter nunc inter apologos legitur qui Aeſopi nomine circumferuntur, nempe hoc modo: Mulus hordeo ſaginatus, laſciuiebat, clamans ac dicens; pater meus eſt equus curſor, & ego ei totus ſum ſimilis: at cùm aliquando neceſſe fuit ei currere, vt à curſu ceſſauit, patris aſini ſtatim recordatus eſt. Apologus admonet, vt ſi quis ad gloriam aut dignitatem promoueatur, prioris ſuæ fortunæ non obliuiſcatur, quoniam inconſtans ſit hæc vita. H

A

NVMISMATA.

HVBERTVS Golezius binos pingit Syracusanorum numos æneos, cum mulis ad bigas iunctis: quorum prior ab vna parte effigiem ostendit viri velato capite (Hieronis puto qui videlicet apenen, ideſt mulorum bigas primus ad certamen iunxit teste Pausania, ijsque primus vicisse dicitur,) cum quatuor delphinis, & inscriptione ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ: ab altera apenen, cuius mulos flagro impellit idem, ni fallor, Hiero, Superuolat victoria ceu mulos coronatura. Alter aduerso latere Arethusæ nymphæ effigiem habet cum eisdem cetis, & literis; auerso autem latere est superiori similis, sed sub ipsis mulorum pedibus expressus est serpens quispiam, nisi potius scolopendram marinam dicamus: Hispidum enim animal est. Anaxilas similiter Messeniorum dux, postquam in Olympijs mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messanam reuersus, numos cum binis iunctis mulabus signari iussit, quorum altera pars leporem continet: is autem additus est, propterea quod cùm Sicilia prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à se importatos B nutrierit. Depinguntur ab eodem Goltzio. In priore Anaxilæ numo mularum cursum flagello molienti victoria in aere suspensa sertum impositura conspicitur ab vno latere, ab altero lepus ad cursum incitatus, & sub eo equus Neptuni in piscem cetumue finiens, cum inscriptione ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Eademque inscriptio legitur ab vtraque parte alterius numi, sed effert etiam quia victoriæ icõ deest, & sub mulis sunt duo delphini, & ab vtraque parte depicta est apis mellis symbolũ. Pingit denique, & alium numum, in quo vna tantummodò mula bigam trahit, sub qua Iouis conspicitur fulmen; & ab altera parte sub lepore pecten cum literis ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Depingit Aeneas Vicus in opere de matronis Augustis, Liuiæ siue Iuliæ (fuit enim in Iuliorum familiam ab Augusto adoptata) numum in quo carpentum expressum est cum inscriptione; S. P. Q. R. IVLIÆ AVGVST. Senatus consulto enim Liuiæ concessum, vt carpento veheretur, quod postmodum alijs Augustis matronis, Messalinæ, Agrippinæ, Domitillæ filiæ Vespasiani, Iuliæ Titi, Faustinæ alijsque fuit concessum, vt ex omnium earum matronarum excusis numis clarum est. Sebastianus Erizius æneum ostendit numum Neruæ principis, in quo ab vna parte muli conspiciuntur C soluti, liberecq; pascentes, cum fasciculo hastarum aliorumue telorum, atq; ni fallor scutorum, cum literis, VEHICVLATIONE ITALIÆ REMISSA. S. C. ab altera, laureata imperatoris effigies, cum inscriptione, IMP. NERVA CAESAR AVG. P. M. COS. III. P. P. Constãtinus Landus in opere de veterum numismatum miscellanea explicatione scribit sese hunc numum conspexisse apud Tiberium Decianum I. C. clarissimum Foroiulienscm, cùm esset Patauij, vbi ille ius ciuile tum profitebatur: se verò apud Dionem qui eius Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legisse, nisi quòd equorum sustulerit cursus, quod tamen ad hanc (inquit) rem nihil facit. Cursus enim illi equorum potuerunt esse ludi vel aliud quid simile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuisse supicari licet, quod principi pendebatur, vt est rhedarium, vt est in iure, & iugum,) id puto illud esse, quod Iulius Capitolinus in Antonio Pio dicit inter cętera beneficia, quæ reip. Rom. contulit, illud fuisse, quod vehicularium cursum summa beneuolẽtia subleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait Adrianũ cursum fiscalẽ inhibuisse. Sed an hoc huc faciat, non satis mihi liquet. Hinc etiam temonarium inductum fuisse crediderim quod tributi genus quoddã est, quod à Iustiniano in codice refertur L. Senatorum Substan. de dignitatibus lib. 12. c. & l. iubemus. de proximis sacrorũ scri. & l. de cubiculis. de priuil. corũ qui in sacr. pal. nul. C. lib. 12. etsi aliqui telonarium legant, quod non renuo. Ego tamen de temonario alias in meis iuris ciuilis exercitationibus plenius disserui cũ Accursio sentiens, etsi de telonijs vectigalibus in lib. 2. D feudorum scio fieri mentionem, vbi de regalijs agitur, vbi hæc sunt verba, vectigalia quæ vulgò dicuntur telonia. quod aut suprà de iugo dixi, idem puto esse, quod temonariũ onus, nempe tributum quod ab Ammiano Marcellino traditur, & à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur, vbi exigi omnem canonem per rectores prouinciarum, binos per iugum vel millenos solidos, & semissem solidi per singula iuga præcepit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquãdo in iure, sed nunc nõ subit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per illas mulas liberè pascentes, quòd onera illa quæ per vehicula solui solebãt, sustulisset ac rempub. liberasset, ab illo canone. Nec video cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuisse equas, cũ mulas fuisse constans sit opinio à quibus tamẽ non dissentio, Aeneam tamẽ Vicũ Parmensẽ summũ antiquariũ habeo mecũ sentientẽ hac in re, in eleganti numismatũ veterũ libello quẽ superiore anno edidit materno sermone Italicaq; lingua scriptũ ad Cosmũ Medicẽ Florentinorũ Ducẽ. Hæc itaq; Lãdus Pierius Valerianus, qui imprudẽter equos esse credit, de tributo numũ illũ accipiẽdũ esse iudicat, qd Italia omnis in vehiculationes exoluebat, vt, & Magistratũ sarcinæ, & exercituũ,

Syracusanorum numi.

Messeniorũ numi.

Liuiæ numꝰ cũ carpẽto.

Neruæ numus cũ mulis solutis eiusque explicatio.

Equorum cursus sublatus.

Temonariũ quid.

Carrucariũ vectigal.

& alia huiusmodi publica transportarentur, quod tributi genus (inquit) Nerua oneroſum nimis E
Italiæ remiſerit vniuerſæ: Idem tradit Eritius, qui opinionem hanc eodem quodammodo numo
corroborat, faſciculum illum armorum qui præterea in eo expreſſus eſt, typum eſſe inquiens eo-
rum, quæ belli temporibus muli conducere ſolent.

VSVS IN VECTIONE.

De na. deor. LOngum eſt (inquit Cicero) mulorum proſequi vtilitates, & aſinorum: vnde fortè ab Achille ponitur victoris præmium. Eſt enim, vt vtar verbis Plinij, animal viribus in labores eximium. Homerus equidem præcæteris mulorum robur declarat Græcorum exemplo, qui inuitis Troianis, Patrocli cadauer eripiunt: eos enim mulis aſſimilat tanquam robuſtiſſimis animantibus.

Iliad. P.

Οἵ δ' ὡς τ' ἡμίονοι κρατερὸν μένος ἀμφιβαλόντες
Ἕλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παιπαλόεσσαν ἀταρπὸν,
Ἢ δοχὸν, ἢ δόρυ μέγα νηΐου ἐν δέ τε θυμὸς F
Τείρεθ' ὁμῶ καμάτῳ τε καὶ ἱδρῷ σπευδόντεσσιν.
Hi autem tanquam muli validas vires aſſumentes
Trahunt ex monte per aſperam viam
Vel trabem vel lignum ingens nauale; intus verò animus
Affligitur, ſimulq́, & labore, & ſudore feſtinantibus.

Feſtus author eſt id genus quadrupedum primum putari cæptum curru vehiculoque adiungi. Et Blondus aſſerit ſe vbique inueniſſe, mulis, non equis vſos fuiſſe priſcos ad vehicula: Idque ex parte ſic indicare Senecam tertia de nonageſima epiſtola his verbis: *Vehiculum, in quo poſitus ſum, ruſticum eſt: mula ſe viuere ambulando teſtantur; multo excalceatus non propter aſtatem, Quid, mulę omnes ſaginatę, omnes vnius coloris.* Et Aelium Lampridium de Commodo Imp. *Dedit, & vaſa aurea, & cum vnguentis alabaſtra: dedit & vehicula cum mulabus, & mulionibus, & iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent.* Idem & Heliogaballum tradit pro apophoretis mulos dediſſe, baſtarnas, & rhedas. Verùm iunguntur item plauſtris, & aratris, piſtriniſq. vt mox patebit. De vehiculorum & curuum generibus fuſiùs dixi in equi hiſtoria, vbi quæ à mulis, quæ ab equis traherentur, oſtenſum eſt, ſimulque dictum, mulas matronarum, equos virorum potius fuiſſe. Apud Homerum G
in Odyſſea Nauſicæ vehiculum à binis trahitur mulis; In Iliade Priami currus ab equis, & mulis, ab equis, quia vir erat, à mulis quia iam ſenex, & effœtus viribus. Viros tamen etiam mulis vſos fuiſſe conſtat, Vſus eis eſt Claudius Cæſar, qui vt Suetonius ſcribit, nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus. Similiter & Nero mulis argenteis ſoleis cum Poppæa vxore proficiſcebatur. Eiſdem vehebatur, ituri rus, Martialis:

Mularum robur.

Lib. 3. Nauſicæ vehiculum.

Lib. 24. Priami currus.

Viros mulis vſos fuiſſe.

Sed ſub vrbe rus habemus aſtinum,
Vehimurque mulis non vt ante conductis,
Quid imprecabor ò Seuere, iuuenti?
Hoc opto, mulas habeas, & ſuburbanum.

Lib. 8. Ep. 6.

Lib. 11. 80. Et rurſus:

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
Arguimur lenta crimine pigritiæ.
Non eſt iſta quidem, non eſt mea, ſed tua culpa,
Miſiſti mulas, qui mihi Pate malas.

Lectice à mulis vectę Hinc mulos legimus meritorios, quibus itinera conficiebantur conductis. Ferebant, & lecticas H
mulæ, qui mos hodieque durat, cæterum Romani proceres cælo ſereno ducebantur per compita,
Sat. 7. pluuioſo verò ſub porticibus, vt docet Iuuenalis his verſibus:

Balnea ſexcenti, & plures porticus in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit, anne ſerenum
Expectes? ſpargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundę nitet vngula mulæ.

Alias enim veſtes, atque ipſam lecticam facilè conſpurcat, quod Martialis quoque hoc verſu tetigit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas.

Ad clitellas aptitudo. Eſt autem mulus aſino equoque clitellis aptior. Hi Græcis τονεῖς, τοπορόροι, τῶτηγοὶ Ariano vocantur, & σωματτηγοὶ apud Varinum, & Heſychium τονίσασθαι enim teſte eodem Heſychio dicitur,

A tur, qui dorso baiulat, non sub iugo vehit, homo, equus, asinus. De mulo clitellato Horatius ait:

Hinc muli Capuę clitellas tempore ponunt.

Plautus in Mustellaria: *Mulones mulos clitellarios, magni sunt oneris: quiquid imponas, vehunt.*

VSVS IN AGRIS ET VRBIBVS.

B OLIM, sicuti, & nunc aliquot locis, bobus, asinis, & mulis proscindebant arua. Hinc illa lex Mosaica, quæ vetat arandi gratia bouem, & asinum sub idem iugum mittere. Quod autem à mulis trahitur aratrum, multò celerius peruenit ad sulci finem, vbi arator inuertit aratrum, quàm quod trahitur à bobus, vt testatur Homerus, cùm ait: *Deut.12* *Mulorum aratio qualis.*

Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπίθμη ὅσσον τ' ἐπίουρα πέλονται
Ἡμιόνων· αἱ γάρ τε βοῶν προφερέστεραι εἰσιν
Ἐλκέμεναι νειοῖο βαθείης πήκτον ἄροτρον. id est,
Sed cum iam aberat, quantum interualla sunt scilicet longè
Mularum. hę enim bobus præstantiores sunt
Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum. *Iliad.K*

Quem poetæ locum Aristarchus referente Didymo ita interpretatus est: Quantum emisso simul ab aliquo tum mulorum, tum boum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum spatium sinentes isti heroes Dolonem progredi in via, conuersi persecuti sunt. Præuertunt autem muli boues arando, non quòd robustiores sint, sed quòd celeriores, si pariter emittantur, vt testatur etiam Columella: Vterque sexus (mulus, & mula) & uiam rectè graditur, & terram commodè proscindit: nisi pretium quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora boum deposcat. Cum itaque idem poeta in Odyssea describit cursum pedestrem, & Clytoneum ait tantum præcurrisse, quantum muli solent in arùo arando, subaudiendi sunt boues. Eius verba sunt: *Ndyss. Θ.*

C Τῶν δὲ θέων ὄχ' ἄριστος ἦν Κλυτονεὼς ἀμύμων
Ὅσσον τ' ἐν νειῷ ἄρον ἡμίονοι περέουσιν,
Τόσσον ὑπεκπροθέων λαὸς ἴκεθ', οἱ δ' ἐλίποντο
Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus
Quantum in nouali terminum solet esse mularum
Tantum præcurrens ad populum venit: alij verò relinquebantur.

Celebrat, & Theognis arationem mulorum:

Οὐδὲ μοι ἡμιόνοι χυφὸν ἕλκουσιν ἄροτρον
Τῆς ἄλλης μητρὸς ὄπιθεν ναυτιλίης.
Nec mihi muli collare trahunt aratri
Alterius promissa causa nauigationis.

Præbent, & alias operas in agris muli, nam, & plaustra trahunt, vnde dicebat Cato, *Quod iuga boum, mulorum, asinorum habebis, tot plostra esse oportet.* Qui vsus apud agricolas desijt, & vrbanus quodammodo factus, quamuis tamen vel bobus vel equis sæpius vtantur, Martialis, dum ait: *Alij vsus in agris.*

D *Vixque datur longas mulorum vincere mandras,*
Quaque trahi multo marmora fune vides, *Lib.5*

significare videtur, Romæ quoque mulos plaustra traxisse: non enim hic mandra stabulum, sed ingens vehiculum significat, quo trabes portantur, quod Probus Græcè etiam μάνδρον vocari ait. Græci autem indifferenter boues, vel mulos plaustris adhibebant, vti colligo ex Homero, apud quem Nestor Græcorum cadauera ad castra vehi curat bobus, & mulis. Dantur, & in pistrina muli, asinique, & bobus præferuntur, more etiam antiquo. Suetonius de Cæsare: *Deinde post solis occasum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est.* *Mandra qd* *Iliad H.*

E

VSVS IN EQVITATIONE.

Mulos equitare regiũ eſſe.

EQVITATIO quamuis propriè dicatur de equis, ideoque proceres generoſiores magnique pretij equos alant ad pompam, habet tamen, habuitque ſemper regium neſcio quid ipſe mulus. Hos potius quàm equos equitant principes Eccleſiaſtici, Epiſcopi, Cardinales, atque ipſe quoque ſummus Pontifex Romanus, quemadmodum, & olim reges ipſi, regumque liberi, vt in ſacris literis legimus, vbi Dauid inquit: *Ponite filium meum Salomonem in mulam meam.* Cardinales, vt aiunt, nunc mulos ferè quærunt cinericei coloris, eoſdemque magnos, & caudatos. Olim verò parui erant in pretio, vt ſcribit Politianus in miſcellaneis, in hoc verſu Martialis:

Reg. 3.

Atlas nanus dictus.

Non aliter videtur Atlas cum compare gibbo,

legens pro gibbo mulo, tum quòd in veruſtis quibuſdam codicibus ſic inuenerit, tum quòd Atlantem de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumue fuiſſe temporibus illis haud ignoratum collegerit, per antiphraſim ſcilicet: ſic enim (inquit) nanum cuiuſdam Atlanta vocamus. Sed, & F

Muli meritorij.

muli pumili tum in pretio ſunt, inque delicijs habiti. Erat autem procul dubio ridiculum hominem nanum, mulò ſimiliter nano, & compare ſibi vehi. Iam verò, & itinera mulis peraguntur meritorijs, locis potiſſimùm montanis aſperiſque, in quibus equis longè præferuntur, non ſolùm quòd minus ceſpitent, ſed etiam quod per anguſtias viarum earumque præcipitia tutius ſeſſores deducant. Nec recens meritorium mulorum vſus eſt, ſed, & Horatio notus: inquit enim:

Mula curta quid Horat.

-----Nunc mihi curta
Ire licet mula, vel ſi libet vſq; Tarentum.

curta, ideſt, vt Petrus Nannius Aalcmarianus interpretatur in ſuis miſcellaneis, nimio onere attrita, non autem vt multi volunt, cui aliqua pars adempta eſt.

VSVS IN BELLO.

G

Mulus centuriatus.

MVLORVM Vſum in bello fuiſſe vel vnum illud quod declarauimus, Neruæ numiſma teſtatur, ex quo etiam diſcimus arma peculiariter vexiſſe, (quòd alijs nunc regionibus equi præſtant, in Italia boues,) indeque non exiguum reipub. ceſſiſſe tributum, quod vbi bonus ille Imperat. ſuſtulit, mulos iſtos poſt modum publicos fuiſſe conijcio. Inuenio enim apud Vopiſcum, mulum nuncupari centuriatum, Mulum (inquit) centuriatum comiter curet. Hinc enim mulos apparet centurijs attributos fuiſſe, qui publici eſſent non priuati: vt videlicet mulum dicat centuriatum eo modo quo centuriatum militem dicimus, qui centuriæ attributus aſſignatuſque eſt. Σκινοφόροι vocantur

Muli ſcenophori.

muli iſti qui res ad iter bellumque neceſſarias ferunt. Notauit verò Cælius, eſſe ex Græcis qui angarum non pro operario tantùm accipiant ac miniſtro ſed pro achthophoro item ſiue baiulo: indeque, & mulos angaros dici compertum ſibi eſſe. Erat, & clitellariorum mulorum in bello

Muli clitellati.

vſus, vt notum eſt ex hiſtoria Rom. Liuius: *Mulos detractis clitellis cum cohortibus alaribus, &c.*

VSVS IN MEDICINA.

H

Veneni curatio. Lib. 3. c. 8. meth. cogn: ſimpl.

RONZETTVS Cardinalis veneno infectum ſi neceſſitas vrget, muli, aut cameli recenter occiſi ventri indi iubet: ita enim horũ animantium calore venenum reſolui, & membra, & ſpiritus roborari. Bartholomæus Maranta tam diu includi debere putat, quoad calor animantis omnino euanuerit, tumque in alium eodem modo homini eſſe ingrediendum, rurſusq; in alium atque alium ac quo pluribus vſus fuerit mulis eo tutius euaſurũ, fuiſſeq, ait principes, quos triginta, vel etiam quadraginta mulorum impendio certiſſimum mortis diſcrimẽ euaſiſſe hiſtoriæ narrent. Puluerẽ in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris à quibuſdã ſcriptũ eſſe teſtatur Plinius. Partes verò mularum pleraſq. ſteriles reddere mulieres authores tradunt, inde ſumpta occaſione, quoniam ſterile, vt dictum eſt hoc animal eſt. Cor ſiccũ, & vino aſperſum, datur (inquit Sextus) bibere poſt purgationẽ tricenariã, vt non concipiat mulier. Si duo teſticuli muli (inquit Albertus) in pelle eiuſdẽ

Ad ardores amoris.

Mulieres vt ſteriles reddantur.

Cordis vires.

Teſtium.

corij

A co.ij conſtringantur,& ſuper mulierem ſuſpendantur,non concipiet, quàm diu ei ad alligati fuerint. Teſticulum muli combuſtum brachio mulieris pro atocio iubet Sextus apud Aggregatorem alligari:& ſi virgo ex eo biberit poſt primam purgationem, nunquam concipere ait: Dioſcorides ait: *Cum muli rene ſi bibatur populi albæ cortex, conceptionem impedire, vel ſterilitatem inducere tradunt*: ſic enim vertenda ſunt illa verba: εἰς ἀφορίαν δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. Non abortiuum fieri tradunt, vt Ruellius tranſtulit. Matrix mulæ ſi decoquatur cum carne aſinina, aut alia, & inde comederit mulier ignorans, nunquam, vt Raſis pollicetur, concipiet. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes, quibus incoctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipſa matrice cocta, concepturam vnquam negat Kiranides, apud quem lego, Lamprydem vermiculum in matrice mulæ alligatum mulieri, etiam ſterilitatem facere. Sordes aurium mulæ alligatas in pelle ceruina,& brachio ſuſpenſas poſt purgationem mulieris. Sextus efficere tradit, vt non concipiat: eſſe autē quæ lana alba alligant, eſſe item quæ ex aqua eas bibunt. Raſis ait, ſi corio mulæ ſordes aurium incluſeris,& appenderis mulieri, nunquam concipiet: idem præſtare Kiranides ſcribit, ſi occultè propinaueris, in cibo nimirum, vel potu: item ſi caſtoreum cum eiſdem ſordibus ſumatur. Idem iubet, vt ſemen pæoniæ operiatur illis, atque ita mulieri circumligetur. Si bibat mulier aſſam fœti B dam magnitudine fabæ in vrina mulæ non concipiet authore Raſe: planè verò ſterileſcet ſi mulæ ſudorem lana xylina exceptum pro peſſo ſubdat. Hanc eandem ſterilitatem faciendi vim Burdoni, ſine hinno ineſſe volunt, quia hic ſcilicet ſimiliter bigener eſt,& ſterilis. Burdonis teſticulū ſupra ſterilem arborem combuſtum,& extinctum de lotio ſpadonis Sextus alligatum pelli mulæ, & poſt menſtrua brachio ſuſpenſum conceptum impedire aſſerit: quem tamen locum aliter citat Aggregator his verbis: Tamariſci (quæ arbor ſterilis eſt) carbones extincti in vrina cameli, in pellicula mulæ bracchio alligentur mulieris, ne cõcipiat. Sed priori lectioni adſtipulãtur barbari quidam recentiores, vt ait Geſnerus, Aeſculapij (hunc enim ferè pro Sexto citant) hæc verba adferentes, *Auricula mulæ, & burdonis teſticuli ſi geſtentur à muliere, non concipiet*. Eſt tamen in mulis, quod ad conceptum facit, imo ad conceptum violentum. *Cogunt* (inquit Plinius) *concipere inuitas ſeta ex cauda mulæ, ſi iuncti is cruellantur inter ſe colligata in coitu*. Nunc cæteras facultates recenſeamus. Aiunt mulorum pellis,& ſimilium cinerem locis igne aduſtis apponi, & vlcera calefacere, cum non ſint apoſtemata: vtilem etiam eſſe attritis calceorum iniuria pedibus, & coxis, C itemque fiſtulis, vt quidam ex Auicenna citant, vngularum muli, vel mulæ cinis teſte Plinio, ex oleo myrtino alopecias replet. Marcellus verò iſtiuſmodi cinerem, & oleum myrtinum, cum aceto,& cum pice liquida mixta,& impoſita, etiam fluentes capillos continere ſcribit. Sextus pro vngulis muli, aut mulæ ad idem remedium, ponit iecur Burdonis: Burdonis iecur (inquit) combuſtum cum oleo mixtino mixtum, & illitum capiti, capillos fluentes continet,& facit creſcere, maximè ſi conorum cupreſſi cinis admiſceatur, vt Matthiolus addit. Marcellus ait muline vngulæ exuſtæ cinerem ſalubriter inſpergi vitijs veretrorum, atqui Plinius formicationes,& verrucas excipit, arietis pulmonis inaſſati ſanie curandas. Stercus mulinum cum oxymelle lienoſis potui datum, dolores efficaciter tollit, vt Marcellus ſcribit, Hippocrates verò ſtercus hoc combuſtum, tuſumque ac cribratum, vino dilutum bibere iubet, ſi muliere fluxus ex vtero oboriatur. Medicamentum ex vrina muli podagris vtile, deſcribitur apud Aeginetam his verbis: *Vrinæ muli ſexterij quatuor, argenti ſpumæ libræ duæ, olei veteris myſtrum, trita diu omnia, vt Brigmenti ſpiſſitudo fiat, incoquito donec digitos non inquinent*. Plinius vrinam cum ſuo luteo illitam, clauos pedum ſanare tradit,& alias ait; *Lichenem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem tradunt*. Marcellus verò, cum dixiſſet, muli impetigines in vtroque crure ſuper genua naſci,& veluti cutis aridæ modo inhærere: iubet eas incendi,& ſtrangurioſum diuaricatum deſuper poni, ita vt defumigationem illam expanſis veſtibus tegat, ne qua odor,& fumus emanet, itaque effiD caciſſimè incommodi eius vitio cariturum pollicetur. Ad ſuſpirioſos remedium ſalutare ex eodem: *Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atque ex aqua calida, ſiue viro, ſiue fœmina, quæ hanc moleſtiam patitur, continuò da bibendam: homo ſtatim ſanabitur, ſed mula morietur*.

Renum.

Carnis.

Sordium aurium vires.

Vrinæ.

Sudoris.

Burdo ſteriles ſteriles facit.

Vt mulier concipiat etiam inuita

Cineris cornu vis.

Vngularũ.

Iecoris burdonis vis:

Stercoris vis.

Li.2.de nat. mul.

Lib.7.

Lichenis vis.

Spumæ eius

E

DE ASINIS CORNVTIS.

CAP. V.

Lib.4. Aſini cornuti Africani. Scythici. Li.10.c.40:

TRIBVS in locis cornutos aſinos celebrari reperio, in India, Scythia, & Africa: cæterùm denturne, & ſi dentur, ſpeciene differant, non habeo, quod dicam. Africanorum meminit Herodotus, *Apud Afros (inquit) qui Aratores cognominantur, aſini cornuti reperiuntur.* De Scythicis verò ſic Ælianus: *In Scythia aſini cornibus praditi naſcuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis Stygis aquam continent, qua tranſmittit vaſa omnia, etiamſi ſint ex ferro. Hæc cornua à Sopatro apportata fuiſſe aiunt Alexandro Macedoni, & illum admiratum miſiſſe delphos, vt dedicarentur Pythia, additis his carminibus:*

F

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu
Dedicat ò Paan ex aſino Scythico.

Lib.4.c.52. Aſini Indici cornuti.

Idem, & Indicos deſcribit his verbis: *Syluestres aſinos equis magnitudine non inferiores apud Indos naſci accepi, eoſque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculiſq; nigris* (cæruleis vertit Volaterranus) *eſſe, cornuq; in fronte gerere vnicum* (Volaterranus addit ſeſquicubitale) *cuius ſuperius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum ſit: atq; non omnes quidem Indos, ſed potentiores, cum tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro, certis ſpatijs ornarunt, ex his ipſis bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanabilibus morbis tutum fieri, neq; eum ipſum conuulſionibus corripi, neq; ſacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferunt. Quinetiam ſi quid prius peſtilens biberit, tum id euomere, tumq; ad ſanitatem redire. Cum autem cæteri aſini, quibuſcumq. in terris ſint, tam domeſtici, quàm ſyluestres, tum ſolipeda animalia, talos non habeant, aſinos Indicos cornigeros Cteſias inquit, talis primùm, iiſq. nigris præditos eſſe. Deinde ſi quis eos confregerit, interiora quoq. nigra deprehenſurum eſſe: neque modò corporis velocitate longè multumq. cæteros aſinos ſuperare, ſed velocitate eadem equis, & elephantis præſtare. Cum autem in viam ſe dederunt, tardiùs primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem vt ſequi operoſum ſit, eorum verò curſum tranſcurrere nulli concedatur. Poſtea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circum pullos à partu recentes ſumma cuſtodia verſantur, eorumque commorationes locis Indiæ deſertiſſimis ſunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos ſuos adhuc ætate infirmos à tergo ſuo paſcentes habent, atq; pro eis propugnant: contra equites audent venire, eoſq. ferire. Tanto ſanè hi robore exiſtunt, vt nihil eis obſiſtere queat, quin ſtatim, & concidat, & perdatur, equorumq. in curſu latera diſcerpunt, ac lacerant, ac viſcera diſrumpunt, ex quo fit, vt adeos equi appropinquare valdè metuant, appropinquatio enim capitalem vtriſque mulctam miſerabiliter infert. Ex eo namq. conflictu, non equi modo, ſed & aſini pereũt: pergraniter calcib. pugnant: eorũ morſus eatenus acerbiores ſunt, vt quicquid comprehenderint, funditus diripiant: ex his verò qui ſunt confirmata ætate incomprehenſibiles ſunt. Carnes eorum quòd amariſſimæ ſint, haudquaquam eſculentæ.* Hæc itaque Aelianus, qui & alias regis Indorum certamina recenſens, inter alia hos quoque cornutos aſinos inuicem pugnare tradit: quæ omnia, breuius tamen repetit Philes, aitque Indorum regem ex createre de huius animalis cornu confecto bibere, ſplendidum eum vocans, & cubitalem eſſe dicens, potionem autem eam contra morbum ſacrum, ideſt comitialem conferre. Adhæc feram ipſam inter ſolipedes ſolam, & talum, & bilis veſicam habere, vt perperam Volaterranus tranſtulerit, hanc feram carere felle, & potionem ex hoc poculo ad ignem ſacrum conferre. Habes hic candide lector feram corpore auribuſque aſininis, binis armatam cornibus, quorum alterum, vt pictura ipſa oſtendit, è narium, alterum è regione oculorum exit. Communicauit iconem doctiſſimus, pariter atq; excellentiſſimus reipub. Norimbergenſis archiater Ioachinus Camerarius ſyluestris aſini nomine. Cum verò ſolipes non ſit, ſed pedes in digitos findantur, aſinus ſyluestris Indicus eſſe non poteſt: quamobrem quærendam Scythicuſne fuerit, vel Africanus. Adhæc Indicus vnicornis eſt, non bicornis, vt teſtatur ipſe Ariſtoteles his verbis: *Aſinus Indicus licet ſolipes, corniger tamen eſt, ſed ſingulare cornu gerit, & ſolus in ſolipedum genere talum poſſidet.* Idem teſtatur Plinius: *Cornigera (inquit) ferè biſulca: ſolida vngula, & bicorne nullum: vnicorne aſinus tantum Indicus, vnicorne biſulcum oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet.* Et rurſus: *Cornua ſolipedum nulli excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.* Recentiores quidam obſcuri, onagrum ſiue aſinum ſyluestrem Indicum magnam, & crudelem feram eſſe ſcribunt, cornu vnico, duro, acuto, & longo; robur ei eſſe tantum, vt ingentia de rupibus ſaxa euellat, idq; tantùm vim ſuam experiundi gratia.

Aſini Indici cornuti.

Cornu aſini Indici facultates.

Amor erga fœtus.

Fortitudo.

Li.15.c.15

H

Aſini cornuti figura fera.

Li.3.part.2.

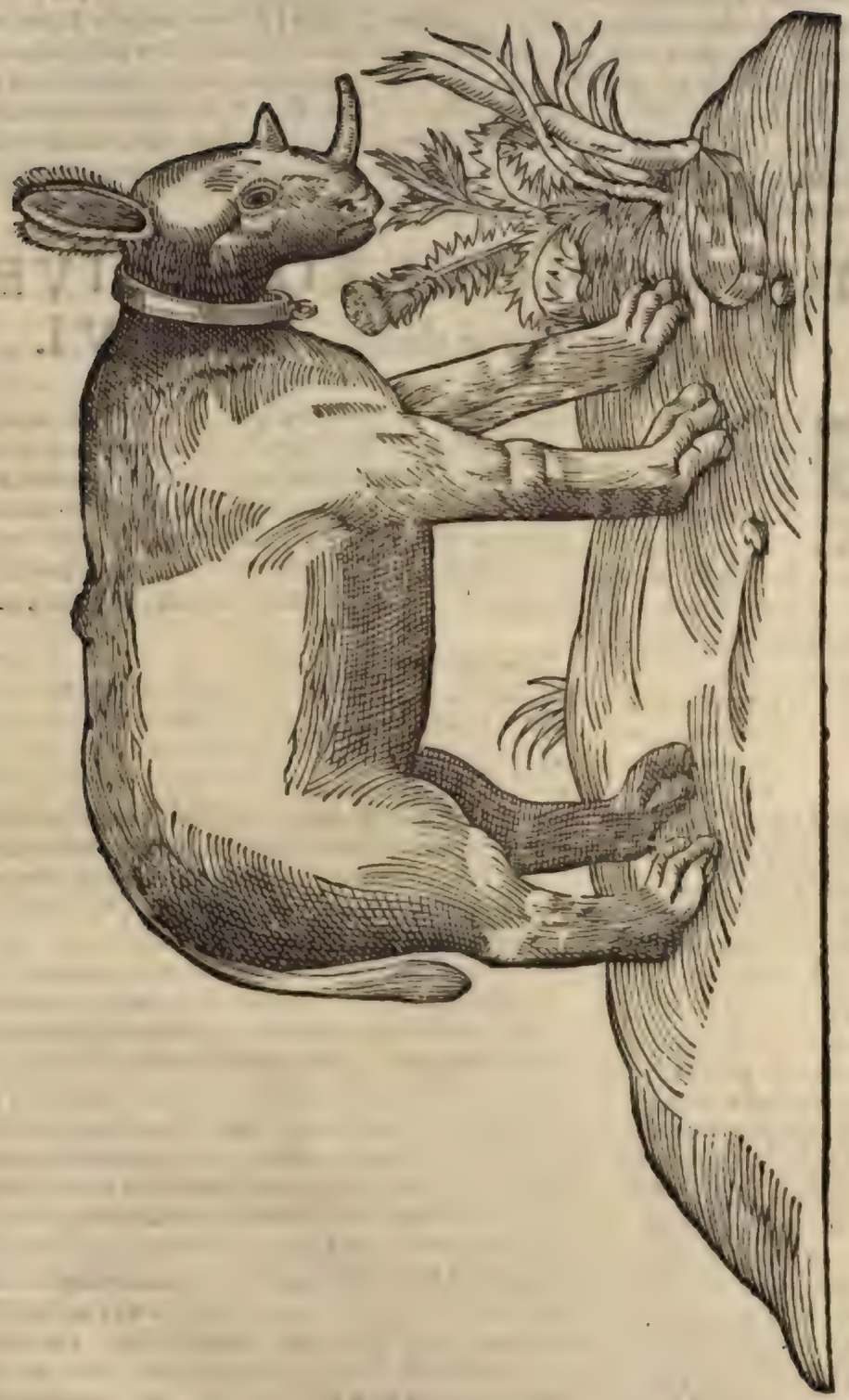

gratia. Philostratus autem eadem ferè etiam quæ Aelianus, & Philes scribit in vita Apollonij: sed quod de viribus dicitur, Apollonium refellere. *Asinos syluestres* (inquit) *in vicinis Hyphasidi Indiæ fluuio paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosè pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: asseruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neque si vulnerati sint dolere, & per ignem etiam incolumes transire, neq; vllis venenis ladi quacunq; nocendi gratia in potu dantur. Idcirco regum esse eadem pocula, nec alij quàm regi eiusmodi feræ venationem permissi. Apollonium itaque feram aspexisse,* Lib. 3

eiusq;

Apollonij dictum de cornu aſini Indici.

eiuſq. naturam cum admiratione conſideraſſe ferunt. Interroganti autem Damidi, an ſermoni, qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet: Adhibeo (inquit) ſi huius regionis regem immortalem eſſe intellexero. Qui enim mihi aut alteri cuipiam poculum ita ſalubre dare poteſt, nonne veriſimile eſt, & ipſum quotidiè illo vti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulam vſq. bibere? nemo enim vt puto calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebrietur: Hæc ille. Celebrabatur modo, & alia fera in eadem India, quæ ſingulari quadam prærogatiua monoceros ſiue vnicornis ab vnico cornu, quod in fronte perhibetur geſtare, nominatur, quæ nunquid etiam detur, nunquid cum hoc Indico aſino vnicorni ſit eadem, mox in ſequenti capite patebit.

DE MONOCEROTE SIVE Vnicornì propriè dicto. Cap. VI.

Opinionum de vnicorni varietas.

Thomę Iordani opinio.

AN detur reuera monoceros ſiue vnicornis, nonnulli ambiugunt, nonnulli planè negant, nonnulli omnino affirmant. Ego ſingulorum ſententias lectoribus fideliter recitabo, vnicuique ſuum relicturus iudicium. Thomas Iordanus itaque de phænomenis peſtis tractatu tertio cùm dixiſſet de lapide Bezoar: ſecundum locum (inquit) cornu monocerotis ſibi vendicauit, cuius prope diuinæ recenſentur operationes. Reges Indorum ex ijs cornibus crateres ſibi conficiebant, aſſerentes illo die, quo quis ex illo poculo hauſerit, immunem à morbis, vulneribus, flamma, & toxicis fore. Hinc Angelus Bargæus in Cynægetico:

-----vnoq. in fronte ſuperbi
Cornu quod reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti ſentire feruntur,
Nec quæ inter menſas occulta haſere venena.

Deſcriptio ex Cardano.

Reperiri autē circa Phaſidē fluuium apud Colchos (in vicinis Hyphaſidi fluuio paludibus,) vnū cornu geſtantes aſinos, & ferociſſimè cum elephantis depugnantes author eſt Philoſtratus in vita Apollonij Thyanæi. Cardanus ſic deſcribit, eſſe animal rarum, equi magnitudine, pilo muſtelæ ſimillimo, capite ceruino, in quo cornu creſcit vnicum, cubitorum trium longitudine, media in fronte atque rectum, in imo autem amplum, tendens in aciem: collum illi breue, iuba rariſſima, & in alteram tantùm partem tendens, crura veluti capreolo, tenuia; poſteriorum tenuior pars multo pilo villoſa, vngulæ bifidæ. In vniuerſum ſi quis aduertat, cerui naturæ non eſt abſimilis, præter cornu illud, ferùm valdè eſt. Naſcitur in Aethiopia inter ſolitudines, ſqualentemque terram atque inter ſerpentes, mirumq; in modum cornu eius venenis aduerſari creditur. Garzias ad Orto Proregis Indiæ medicus ait inter promōtoria bonæ ſpei, & Capo de Currentes viſum animal terreſtre quod etiā mari delectaretur, caput, & iubam equi haberet, cornu præditū duos palmos oblongo, mobili, quod modò in ſiniſtrum, & dextrum obuerteret, modò attolleret, & demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiuſque cornu aduerſus venena laudari. Ludouicus Vartomannus duos Sultano ex Aethiopia miſſos Mechæ ad Mahumetis ſepulchrum ſe vidiſſe ait cancellis obſeptos, minimè feroces, fortè longo iam carcere domitos. Idaith Aga orator Solymanni apud Maximilianum Imp. Marchus Scherer antè abiuratam religionem Chriſtianam dictus, popularis meus Viennæ frequenti primariorum virorum corona auſus eſt proloqui, ſe in Arabia deſerta, vidiſſe gregatim obuerſantes vt armenta, monocerotes. Vix tamen reperitur, qui teſte veritate, tota orbis ſuperficie adamuſſim iam cognita, ſe vidiſſe affirmare auſit. Diluuio vniuerſali animalia perijſſe, nunc terra erui oſſa fabulantur plurimi, cùm maiori ex parte terræ viſceribus recondita exhumari cernant. Philoſophus aſſerit naturam nō deficere in ſpeciebus. Quotquot olim creatæ ſunt à protoplaſto, totidem ad finem ſæculi duraturas perſuaſiſſimū eſſe debet, licet indiuidua numero plura, pauciorue interdum comperiantur, quæ tamen minimè funditus intereant, adeò vt ne veſtigia extent. Adde differentiſſimas corporum figuras, quæ non leuem anſam dubitandi pariunt. Ad Dionyſij fanum prope Lutetiam integrum extat eximiæ proceritatis, magni quidem ponderis, ampliore baſe in conum progrediens, ambitu ſtriatum ſub ara quadam abſcondita fornice, aqua extrema ſui parte immerſum: Cryptam ſubeuntibus potanda datur aqua; ea hauſta ſubitò in copioſum ſudorem exoluuntur, perſuaſione adiecta, virtutem ſudorificam aquæ, à cornu monocerotis communicatam eſſe, qua etiam venena propulſare dicitur, cùm ratione naturali omnibus è calidiore aere algidum intrantibus, appulſu repentino, ceu antipariſtaſi quadam, humore ad extima propulſo, ſudor erumpat, quod iter facientibus æſtiuis ardori-

Cardani error:

Fabula monocerotes diluuio vniuerſali periſſe.

Dubium an extet Monoceros.

Cornu Sandionyſiauū.

A ardoribus familiare est, cùm sitibundi ad fontes aut riuulos potui indulgent, tum liquor frigidus ventriculo neruoso, totique corpori æstuanti occurrens, è vestigio humorem per carnes, & cutis meatus extrorsum protrudit, vt nihil beneficij à monocerotis cornu aquæ collatũ meritò dici possit. Solemnibus Venetorum ferijs Sanmarciano delubro quæ publicè spectanda proponuntur & magnitudine, & figura his tã dissimilia, vt nihil cognationis habere prorsus dixeris. Eboris instar splendens, læue, in gazis Pontificum summorum Romæ solus vidi, & contrectaui, purpurea crumena obductum, cuius (vix duum palmum erat) exilitatem ad risum semè miratus, responsum accepi, crebro vsu ita imminutum, neque de scabritie aliorum quæ videram, referri quid potuit. Kereczenio Baroni ad Niclespurgũ brachij mei crassitie ingentis molis eratos è Pannonum (quẽ admodum is referebat) regis Matthiæ glorioßimi thesauris asseruatum, quod comparatione cũ superioribus facta, ausus fui, & ipso vehementer indignante, balænarum potiùs esse os quàm monocerotis cornu, dicere. Fucus fit facilè, cũ in littora eiecti cetacei pisces, salo arenas propellente, sæpe obruantur post multa demum sæcula, carioßa, seu teredine erosa, rursus ex imis terræ visceribus, cornu falsa simulachra referentia, eruantur persuasis spectatoribus credulis, diluuio submersa animalia ossibus superstitibus, nulla viribus derogata facultate, in medicum vsum trahi posse.

Venetorum cornu.

Cornu Roman. Pont.

Ossa balænarum pro cornibus Monocerotis supponũtur.

B Fidem facit, & ebur fossile, & mumia vulgaris. Addam, & hoc. Venetijs commilitones mei Iudæum negociatorem apud fabrum argentarium fortè conuenerunt. Hic ostenso monocerotis cornu hoc experimento verum comprobauit. In mensa cornu circulum delineauit, scorpium prius, postmodum araneum iniecit, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quouis reptantes bestias, vmbra ne aut vi emanantæ, intra quadrantis horæ spatium ambas necauit. Aberam tum ipse, spectaculi visu gratissimi ignarus, neque sæpius quæsitum reperire licuit recuritum Apellam, popularis tamen meus à meo discessu iconem à pictore præstãtissimo depingi curauit, Albertoq; Laskio Satrapæ Polono ablegauit, vt regi Sarmatarum Sigismundo II. ex imagine innotesceret, si fortè eius sibi comparandi, quod permagno æstimabatur, desiderium infligeret. Sunt qui genuinum ab adulterino discernant, sola in liquorem quemcumq; iniectione, videlicet, si is humor statim feruescens, quasi bullas produxerit, quod omnibus in calcem aut cinerem, redactis corporibus ob τὸ τύρωμα propriũ esse consueuit. Alij gallo arsenicum exhibent, cani vel columbæ, à cuius oblatione statim propinant monocerotis puluerem, quo exanima restitui asseuerant. Figuram itaque tam animalis quàm cornu; huius magnitudinem, substantiam, læuorem vel scabritiem cum pondere si spectes, dubius animi eris, & suspensus:

Experimentum de vera virtute monocerotis.

Ebur fossile.

Probatio vulgaris cornu monocerotis.

C exploratio si virium instituatur, & ea quàm fallax, & coniecturalis? Quæ me eò deducunt, vt vel parum vel nihil de eo animali sentiam, tãta præsertim impostarum fertilitate. Subscribo sententiæ præceptoris Rondeletij, qui libro de dosibus medicamentorum inquit. Rasura vnicornis, quia carius emitur, minore pondere datur, vt alia medicamenta pretiosa, quanquam eius vis, neq; maior, neq; certior sit, ea quæ est eboris, aut cornu cerui. Diuitibus quibus nihil pretiosum esse potest præscribat, inopibus substituendo non semper cerui cornua, verùm etiam ossa equina aut canum, sæpe etiam myrabolanorum ossa. Liberum est tamen per me cuiq; quod velit sancire. Equidem in variolis, & morbillis infantium cum ab Imp. Maximiliano multi scobem vnicornis intempestiuè, & importunè sæpe flagitarent, scio exhibitã rasuram cornu ceruini, eodem, & certiore fortassis successu, de cuius viribus inferius, plura afferentur. Vsus est per se drachmæ, aut semissis põdere in vino aut aqua cordiali, rarò eam excedimus dosin, vel ob pretium, aut quia vix tantum ei fidere iubemur, vt cæteris aspernatis huic soli miraculosam vim tribuamus. Alexicacis permixtum granorũ põdere quoq; metimur, præsertim si vna vice velimus propinare, vt superius positis exemplis propositum fuit. Hucusq. Iordanus. Fallopius quoq. nõ rectè cõstare tradit, quid reuera sit vnicornu, quamuis Ludouicus Romanus ipsum describerit: se quidẽ genuina vidisse cornua in thesauro S.

Rondeletij sententia.

Vsus cornu monocerotis

Pondus quo exhibetur.

Fallopij sententia. de comp. med. c. 51.

D Marci, prætereaque cũ esset in Gallia aliud in Ecclesia D. Dionysij, sed quod vel dentis, vel ossis quam cornu naturam referret. Vidisse, & tertiũ apud D. de Brisach, qui id maximi faciebat. An verò faciat ad venena se ignorare. Laur. Ioubertus in lib. de peste antiquioribus medicis celebratũ huius cornu facultatem fuisse negat; recentiores verò maximè cardiacon esse testari, & quibscũq; venenis resistere, cæterũ eius vice pauperiorẽ frui posse cornu ceruino, quia ei viribus parũ cedit. Sed, & Antoni⁹ Ludouicus medicus Vlyssoponensis in libro de Empyricis, & miscellaneis quibusdam à principio, quod à nullo antiquorum (quibus solis reuerentiam deferendam retur,) vis illa aduersus venena sit relata, quamuis à multis affirmetur, sub dubio relinquit. Ioannes Goropius Becanus reginæ Vngariæ architer, cum dixisset de gryphis, temerariumque esse iudicare in rerum natura non esse, quod ætas nostra non vidit: Monoceros (inquit) veterum scriptis iactatur, & cornu quod eius esse fertur, pretio venditur ingenti, quale nunc Antuerpiæ vltra septem pedes longum, venale prostat tam integrũ vt ne illa quidẽ pars desit, qua fronti fuit in hxa, citra tamen spongiosam coronam, qua ad duos palmos, & eo amplius cinctum fuisse videtur: dubitatur

Iuberti opinio. Cap. 18.

Antonij Ludouici. Lib. 9 de Venetic. & Hyperbor.

Goropij opinio.

tamen,an fera iſtiuſmodi inueniatur,qualem pictores nobis oſtendunt. Illud equidem ex hoc, E
cuius mentionem facio,cornu didici,perperam ab eis cornu fronti adfigi. Nam cuiuſcumq; ani-
malis cornu eſt,hoc ſaltē cerno,ſic capiti fuiſſe infixū, vt radix inferius, ſummitas in altū ſpecta-
ret,ſecundū frontem dorſum verſus nōnihil tota longitudine declinante: ita vt ſi currendum eſ-
ſet capite arrecto dorſo incūberet,vti in ceruis videmus:contrà ſi pugnandū,caput ad pedes prio-
res eſſet inclinandum,perinde vt in omnibus ferè cornupetis natura comparauit. De hoc ſenten-
tiam à mercatoribus rogatus,reſpōdi tale eſſe,quale pro monocerotis cornu apud principes habe
tur; verùm diſplicere, quod Aelianus nigrum colorem tribuerit,cùm huius ſubalbidus eſſet, atq,
illud præterea ℘ Cteſias Artaxerxis medicus aſinos ſuos feros ita deſcripſerit, vt cornu dederit
cubitale duntaxat, & illud ſupernè puniceū, & valde rubrū,ceteroqui in medio nigrū,quæ notæ
huic noſtro minimè quadrant. Suſpicatus aliquando ſum cornu hoc piſcis alicuius eſſe, quod in eo
genere admiranda plurima reperiantur;& hoc cornu quod Antuerpiæ eſt,ex Islandia ſit allatum.
Verùm rurſus in mentem venit, hanc inſulā non longè abeſſe ab illis locis,quæ ad Hyperboreos
ſpectant,in quibus ferarum plurimum eſſe ob hominum,ſolitudinem non eſt abſurdum ſuſpicari.
Eſt enim Islandia inſula Iſſedonū nomē habens ab Is id eſt,glacie,& Lant quod ſignificat regio-
nem. Ex hac tria mea ætate,allata memini,quorum maximum modò indicaui. Incertum tamē eſt, F
an poſt glaciale hoc mare,ad quod inſula hæc iacet,cōtinens ſit ad Polū vſq; ac deinde ad Aqui-
lonem,an verò Gronlandia,id eſt,viridis regio butyri copia maioribus noſtris nobilis,mari ab Ari-
maſpis ſecludatur. Ioannes Aemylianus Ferrarienſis in naturali de ruminātibus hiſtoria, enume-
ratis,& deſcriptis vnicornibus quotquot apud authores exſtat mentio: Cum ergò (inquit) tot tan-
taq; ſint vnicornium genera, quod nam ſit illud tam celebre alexipharmacū,tam ſalutare alexite-
rium,ac mirabile antidotum,nondum ſatis inter ſcriptores conſtat. Siquidem nōnulli ſuſpicantur
eſſe monocerotis cornu ab Aeliano, Solino, Plinioque deſcripti: non defuerunt, qui illud eſſe aſini
Indici,de quo meminerunt Ariſtoteles,Aelianus,& plures alij: fuerunt,& qui Indiæ equi ab eodē
Aeliano commemorati,id eſſe exiſtimauerint: quibuſdam etiam in mentem venit,illue eſſe rhino-
cerotis cornu. Hiſtoricis medicis altercandi anſam præbuerunt, ſcilicet quodnā ſit animal Græcis
antonomaſticè μονόκερως dictū, Latinis verò vnicorniū ſiue vnicorne, & Italis alicornū vel lion-
cornū. quæ quidē ſingulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ ſunt. Ambigunt in
quam medici quodnam ſit illud mirabile cornu, quod omnes pernitioſos morbos fugat, quod ſæ-
uas profligat ægritudines, quod imminentem veneni præcauet inclementiā, quod veneni coinqui-
namento peſtilenti labefactatos, languidos, exanimatos, & propemodum mortis caligine obtene- G
bratos, integræ valetudini ocyſſimè reſtituit incolumes: & deniq; quodnā ſit illud cornu adeò ve-
nono infeſtum, vt illius præſentiam non admittat, non ferat, non patiatur, eamq; longè lateq; pan-
dat, vel ſudore, vel aquæ feruore ac ſtridore, ſi in eam immergatur, mordicus litigant, & acerrimè
inter ſe conflictantur medicorū ſectæ. Quocirca cū tanta ſit inter ſcriptores de vnicornio diſcor-
dia, accidit, vt in principū theſauris varia ac longè diuerſa vnicorniū cornua quàm diligētiſſime
reſeruentur. Apollonius philoſophus,& plures alij eiuſmodi de vnicornio opinionem vanā prorſus
eſſe, futilēq; ſuſpicati ſunt, quos ſecut⁹ eſt inter neotoricos Andræas Marinus Medicus: hic enim
eam inanem eſse pluribus rationibus conatus eſt oſtendere, tum aduerſariorū argumenta infirmā
do, tum dēmonſtrationes aduerſus illam adducendo, quæ ſuadere videntur, vanā illorum eſse ſen-
tentiā, qui tot tātaq; de eiuſmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiuſmodi cornu, quod
tanti æſtimatur, parui penderēt omnes, niſi Aeliani atq; Philoſtrati authoritates illius æſtimationi
ſuffragatæ fuiſſent: quæ tamen ſi accuratiūs perpendantur, infirmæ admodum titubāteſq; appare-
bunt. Siquidem ipſi quæ ab alijs audierant, ſcriptis reddiderunt,& quæ paſſim rumore quodā cir-
cumferebantur, adnotarunt, vt ex eorum verbis facilè cuiq; compertum erit. Quapropter vnicor-
nis cornu nequaquā maiori medicinæ faciendæ vſui eſſe, quàm cerui cornu conſtanter inquit Ma- H
rinus, cuius ſententia vero conſonet, diſſonetue, ipſa iudex ſit experientia. Andreæ Marini tracta-
tum de falſa de vnicorni opinione Italicè conſcriptum Latio à me ex tempore donatum in gratiā
eorum qui eam linguam non intelligunt, huic loco inſerere placuit. Veritas (inquit) in rebus ipſis
naturalibus tam altis ſæpenumero immerſa eſt tenebris, vt ab humano intellectu niſi raro, & cum
ſumma difficultate detegi queat. Cùm enim in inueſtigandi ea noſtris vtamur ſenſibus, qui ſua-
ptè natura imbecilli ſunt, & non ſemel de rerum ſubſtantijs ex accidentibus earum, quæ, & ip-
ſa quàm ſint fallacia omnibus notum eſt, dijudicent, neceſſe omnino erit, incertos eſſe veri-
tatis iudices: vnde etiam factum eſt, quod de vna eademque re non diuerſi duntaxat author-
es, ſed priuati etiam nonnulli, diuerſas, quin, & contrarias ſibi imbiberint opiniones. Nihil
autem hucuſque vel dictum, vel ſcriptum eſt, de quo dubitari iure nequeat: indeque eſt,
cur multi crediderint, omnia dependere ex opinionibus; nihilque eſſe, de quo dubitari non
poſſit, aut cui ne queat aliquid opponi, poſteaquam in electione mediorum quilibet propter
imbecil-

Monocerotem malè à pictoribus pingi.

De vnicornu Antuerpſenſi opinio Goropij. Islādia qualis inſula.

Ioannis Aemiliani opinio.

Andreæ Marini Libellus de vnicorni Latinè à me redditus. Senſus incertos eſſe veritatis iudices

A imbecillitatem,vel intellectus,vel ſenſuum exteriorũ titubet,hæreat atq.uacillet. Hinc diuerſarum in qualibet arte ſectarum origo,quæ propter ambitionem,ſeu potius falſam ſcientiæ perſuaſionem quorundam(qui in ea quam ſemel,ceu veram ſententiam amplexi ſunt, non ſolũ ſine vlla veritatis indagatione pertinaciter perſeuerant,verũ etiam pro viribus,alijs ceu ueram, & genuinam obtrudere conantur) in quibuſcumq.ſemper ſcientijs,& in rerum publicarum, priuatarumq. gubernationib.pernitioſa ſemper fuit,medicinæ verò in primis pernitioſſima,in qua vel ab illius incunabulis ad hæc uſq.noſtra tempora diuerſæ ſectæ fuere,illæq.cæteris præualuere:quæ profuſioribus pollicitationibus ſequaces ineſcare calluere:indeq.eſt cur Arabum ſchola præ cæteris frequentata,prælataq.alijs fuit. Hæc enim vt fundamenta,quæ iecerat,admodum debilia,ſtabiliret, paulatim ubi ſe ſe offerebat occaſio,ut auram captaret popularem,ſua vulgi opinionib. corroborabat,pauciſq.annis totam artem diuerſis adimp'euit uanitatibus,& quò maior ei haberetur fides, non ſolum vulgi erroribus aſſenſit,ſed & philoſophis illis,qui eodem tempore emerſere,inter quorum promiſſa illud fermè erat minimum,quod ſenibus iuuentutem,ægris iam deploratis haud dubiam ſanitatem pollicebatur. Hæc eſt illa ſchola,quæ auri vſum medicinæ intulit,quæ gemmas, & quæ iſtiuſmodi rerum occultis facultatibus nullũ non morbi genus ſanare polliceri nõ veretur.

Sectarum diuerſitas vnde.

Schola Arabum.

B Veruntamen cum & aurum gemmæq.paſſim præſtarent venales, ne promiſſis æger fruſtaretur, atq.ita ſi fraus detegeretur,rurſus vſum introduxit aliorum orbium medicamentorum,inter quæ lapidi Paxar,ſiue vt ipſi vocant,Bezard & cornu monocerotis primas partes aſſignauit,ſiquidem hæc vulgus aduerſus omnia venena antidota indubitata,aduerſuſque omnes deploratos morbos præſentanea remedia eſſe prædicabat,etiamſi non cõſtaret quid eſſent,vbi prouenirent, & quando,& à quo tam inſignium,quas prædicabant,facultatum factum eſſet experimentũ:eſtque adhuc opinio illa altiſſimè in animis non ſolùm vulgi,ſed & principũ inſita, qui parui nunc faciũt gazas ſuas,niſi & monocerotis cornu poſſideant;quod cum aduerterent negociatores, varia, ac diuerſa cornua lucro allecti pro illo eis obtruſerunt,cariſſimeque vendiderunt. Aſſerunt autem iſtiuſmodi cornu omnes corporis noſtri ſanare affectus,præſeruareq.ab omni veneno,& ſi aſſumptum fuerit, ſubinde expelli. Addunt & hoc miraculum quod præſente veneno per ſe ſudet,& in aquam iniectum bullas emittendo illud prodat. Præteribo interim cæteros abuſus,ne in magnũ aliquod volumen abeat oratio noſtra,in hoc elaboraturus tantummodo ut oſtendam, quam ſit remotum, non dicam a vero,ſed ab omni veriſimilitudine omne id,quod ad hæc vſq.noſtra tempora de cornu monocerotis,vulgò fertur,non gloriolæ cuiuſpiam motus ambitione,neq; vlla quoq. impulſus,

Promiſſa de vnicornu.

C indignatione,ſed vno duntaxat deſiderio,vt proſit reſpubl. taciteq. veritatem detegam eis, qui in emendis iſtiuſmodi cornibus tam magnas inutiliter impenſas faciunt fruſtraq.ſpem ſuam collocant in re nullius penè facultatis,& fortaſſis remedia genuina,ac natiua quorum facultates ſexcẽtis experimentis comprobarę ſunt,negligunt. Animus itaq.in primis eſt demonſtrare incertã ominò,ac ludricam eſſe,quæ de monocerote habetur,notitiã:deinde,quod ſi reuera haberetur,non poſſe eius cornu ijs præditum eſſe facultatibus,quæ vulgò ei attribuũtur. Monocerotis autẽ cornu nomine vulgus intelligit cornu cuiuſdam feræ exoticæ,vnico armatæ in fronte cornu, de qua diuerſæ ſunt doctorum ſententiæ. Alij enim monocerotem eſſe uolunt deſcriptũ a Plinio, Aeliano,& Solino,alij aſinum ſylueſtrem vnicornem memoratum ab Ariſtotele,& ab eodem Aeliano, alijſque;alij equum Indicum eiuſdem Aeliani,nec defuere qui rhinocerotem eſſe crederent. Quæ opinionum varietas non aliunde dimanauit,quam quod nemo eorum oculatus eſſet teſtis, ſed auriti omnes. Intereſt autẽ noſſe vocabulum hoc(monoceros,ſiue unicornis) commune eſſe omnibus animantibus,quib. unicũ cornu eſſet,quorum duo præcipuè ſunt genera, unum cui id in fronte eſt,alterum cui in narium extremitate,quare rhinoceros Græcis nominatur, cum illud monoceros dicatur eiſdem,& vnicornis Latinis Rhinocerotum inter quadrupeda unica duntaxat ſpe-

Authoris intentio.

Corum monocerotis quid

Monoceros quid ſignif.

D cies datur,cuius cornu in nulla prorſus habetur æſtimatione,etſi nonnulli loco unicornu utantur, cum monocerote rhinocerotem confundentes. Monocerotum uerò,ſiue unicornium diuerſæ ab hiſtoricis ſpecies deſcribuntur Præterquam enim quod Albertus Magn.feræ meminit marinæ, quã ab unico in frõte cornu monocerotẽ uocat,ſunt,&aues,& terreſtria alia nõ pauca unicornia. Plinius aſſerit authoritate Creſię in India boues reperiri integris,& indiuiſis ungulis, unicornes. Idem referunt Aelianus,& Oppianus de quibuſdã tauris Aonię. Teſtatur Ludouicus Barthema ſe uidiſſe Zeilę,quę urbs eſt Aethiopię uaccarum genus unico cornu in fronte armatum.eoq.palmũ longo,dorſum uerſus inflexo,& apud Cęſarem legimus in Hercinia ſylua boues reperiri unicornes:Eſt deniq.& oryx unicornis. Cęterum quemadmodum de hiſce unicornibus animantibus nulla mouetur dubitatio, ita contra,quę ſit terreſtris illa fera,quam κατ' ἐξοχὴν Græci monocerota(Latini unicornem) dicunt,haud bene inter ſcriptores conuenit. Plinius feram ait eſſe *aſperrimam, reliquo corpore equo ſimilem,capite cerno,pedibus elephanto,cauda apro,vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente.* Aelianus eandem feram deſcribit,illud tantum præterea ad-

Monocerotũ ſpecies.

Monoceros propriè dictus quid.

dens,quod iuba,piliſque ſit fulua, & quod cornu eius non ſit læue, ſed verſuras quaſdam natu- E
rales habens,& in acutiſſimum mucronem deſinens.Similiter depingitur,& à Solino, præterquã
quod admirabilem cornu dicat ineſſe ſplendorem.Scribit Ariſtot.aſinum eſſe ſylueſtrem (Indi-
cum) inſtar equi ſolipedem,ſolumq.inter ſolipedes vnico in media fronte cornu armari:& Aelia
nus ait,ſe intellexiſſe,hunc equi eſſe magnitudine,reliquo corpore albo, capite verò purpureo,
oculis nigris:cornu habere ſuperius puniceum,inferius album,medium nigrum: Ex quibus ver bis
facilè innoteſcit,hoc genus aſini à monocerote Plinij diuerſum eſſe,eoq.magis cum de vtroq.ſe-
paratis locis Aelianus (& Plinius)agat. Aliter omnino monocerotem delineauit M.Paul. Vene-
tus ex oculata fide. In Regno Baſman,inquit,permulti reperiuntur vnicornes,paulo elephantis
minores,pilis bubali,pedibus elephanti,caput habent,vt aper,& more porcorum in cœno morari
gaudent,& alijs immundis locis.In medio frontis geſtant cornu vnum craſſum,& nigrũ:Linguã
habẽt ſpinoſam,eaq.lædunt homines,& animalia.Hę feræ meo iudicio,à nemine hactenus deſcri
ptæ fuerunt,Binos rurſus vnicornes Mechæ vidit Ludouicus Barthema,ſeptis aſſeruatos, quorũ
alter magnitudine erat pulli equini triginta menſes nati,alter magnitudine pulli vnius anni:quo-
rũ color equi erat muſtelini:,caput cerui,collum non oblongum rariſſimæq. iubæ ab altera tantũ
parte dependentes:tibiæ tenues, eæque graciles admodum hinnuli modo, cæterùm plurimis pi- F
lis veſtitæ,vngulæ capræ;cornu prominebat in fronte vnicum.ſed adultiori longitudine triũ cu
bitorum,minori quatuor dodrantum.Multas habet hoc animal notas cum Plinij monocerote cõ-
munes, differre tamen indicat vngularum diuiſura & lõgitudo ipſius cornu.Iã verò inter tot me-
moratos vnicornes,ſiue monocerotes,aſini tantùm,& equi Indicorum vnicorniũ ab Aeliano ex
Monoceros verus qui. auditu deſcriptorum cornu in medicina commendatur,cæterorum tanquam inutilia ſilẽtio inuo
luta ſunt.Fuerit itaq.verum vnicornu,quod apud vulgus in tanta habetur æſtimatione, ſiquidem
de nullo alio tam admirandæ vires ab vllo idoneo authore conſcriptæ ſunt. Atqui noſtris hiſce tẽ
poribus,qui non ſolùm eas perluſtrarunt orbis partes,quæ antiquis erant cognitæ,ſed &illas præ
terea,quæ diligenti nauigantium induſtria innotuere,nullibi iſtiuſmodi aſinos obſeruarunt,etſi in
eadem India alios viderint inuſitatæ magnitudinis,perniciſſimoſq.ac pulcherrimos,excornes,& ſi
obſeruauerint vnicornem quendam equo non abſimilem,incertum tamen adhuc eſt,nũquid is ſit
qui ab Aeliano recenſetur,quandoquidẽ: & animal ipſum,& cornu ipſius inde ſcriptũ nobis pro
poſuit,ea videlicet tantùm de eo referens.quæ de viribus eius ab alijs acceperat, eoq.magis du
bitandũ eſt,quoniam, & incolis ignotus eſt,quapropter facilè mihi perſuaſerim,omnes qui de eo
ſcripſere auritos teſtes eſſe,oculatum verò neminẽ,id quod ipſimet non diffitentur,dum inquiũt G
ſe ita ex alijs intellexiſſe;licebitq.dicere vnicornem illum aſinum Ariſtotelis,& Aeliani nõ ali-
ter reperiri in India,quam reperitur phœnix in Arabia,vel dicendũ fuerit tam raros eos eſſe ani-
mantes,vt iam per centenos quin millenos aliquot annos nõ ſint amplius viſi.Adauget dubitatio
nẽ tanta cornuũ varietas,ac differentiæ,tam eorum quæ ab authoribus diuerſimode deſcribũtur,
quàm eorum quæ in principum theſauris,ſaniſq multarum vrbium aſſeruantur. Euidentiſſimum
enim ſignum eſt,non vnius eiuſdemq.animantis diuerſorũ eſſe cornua. Pliniani monocerotis cor-
nu longum eſt binos cubitos,colore nigro:Solini quatuor pedes & admirandi ſplendoris,quo ab
illo potiſſimum differt,etſi eandem interim ferã,vterq.delineet.Cornua aſini Indici ſylueſtris ſñ
Aelianum triplici colore variat,& tantæ eſt craſſitudinis,vt ex eo crateres fieri poſſent, quod &
Philoſtratus meminit:monocerotis verò eiuſdem Aeliani cornu nigrum eſt,qui color,& a Plinio
monoceroti ſuo attribuitur,ſed addit Aelianus ſuum naturaliter anfractuoſum eſſe,& ſpiris cõuo-
lutum,cuius rei Plinius non meminit:quale vero ſit cornu equi vnicornis,nemo indicauit, ideoq.
de eo nulla coniectura datur,ſicut nec de monocerote marino.Rarum illud ac pretioſum quod in
ſano D.Dionyſij iuxta Pariſios conſpicitur,cum nullo prædictorum cornuum vllam habet ſimili-
tudinẽ:non.n.nigrum eſt,ſed eiuſdẽ ferè cum ceruino coloris:longum prope ſex cubitos, tam con H
tra exile,vt fabricandis poculis prorſus ſit inidoneum, cùm craſſiorem eius partem binis anterio
De vnicor- ribus digitulis licet circundare:ad hæc quinq.illæ verſuræ quibus mirabiliter diſtinguitur ab imo
nu Lutetia- ad ſummum vſque,multos viros doctos iudicioque præſtantes impulere, ut crederent non natu-
no iudicio. rale cornu eſſe,ſed arte effictum à peritiſſimo aliquo mangone,& ex apta quadam mixtura ad de-
ſcriptionem Aeliani efformatum,excepto colore,cuius nimirum,uel non meminerit,vel temporis
iniuria immutauerit.Huic ſimillimũ eſſe audio,quod Argẽtorati,itẽ quod Metis aſſeruatur: quæ
verò in gaza oſtenduntur D Marci,iam dictis prorſus differunt:Lõgiora enim ſunt ijs,quæ ab an
tiquis deſcribuntur,verſuriſq quas ſuo monoceroti Aelianus tribuit,carẽt,ſuntq.exilia, & cyathi
ex ijs confici nequeũt.Vidi ego ſuperiori anno vnũ ſeptem dodrãtiũ lõgitudine apud mercatores
quoſdam Germanos ſimile omnino cum ijs,quæ Venetijs oſtẽdi dictũ eſt, colore tantũ excepto,
qui erat fermè buxeus.Aiunt & illa quæ penes Poloniæ regẽ ſunt,omni ex parte his ſimilia eſſe
præter craſſitiem,eſſe enim aliquanto maiora.Quod deſcribitur ab Alberto Magno à cæteris om

nibus

A nibus prorſus variat. Maximum (inquit) eſt & ſolidum inſtar ceruini, longum decem pedes, iuxta radicem craſſum ſeſquidodrantem, quam longitudinem, craſſitudinemque nemo alius, vel ex viſu vel auditu memorat. Habent, & Heluetij quoddam cornu, quod ſimiliter monocerotis eſſe ſibi perſuadent, repertum aliquando in ripa Arulæ fluuij iuxta Brugam oppidum, album, ſed in ſuperficie ſubflauum, duos cubitos longum, nullis tamen ſpirarum verſuris, odoratũ tum alias, tum accenſum inſtar moſchi ferè, eſtque celebre propter odorem. Ex hac itaque etiam cornuum varietate, vel quilibet videat, incerta eſſe omnia, quæ de vnicornu, cuius vbique terrarum tantum nomen eſt, & fama, prædicantur; eſtque veriſimile nullum ex omnibus commemoratis, etſi mille miracula eis affingantur, verum, ac genuinum eſſe, quandoquidem nullum eorum cum Indico illo Aeliani aſino ſimilitudinem habet: in nullo enim tres illos diſtinctos colores reperias, album, nigrum, & purpureum, qui verum ſunt, atque vnicum veritatis ſignum, inualidum aliàs atque incertum ad integram notitiam, cùm præterea nihil authores addiderint. Neque etiam affirmari poteſt, illorum aliquod equi Indici monocerotis eſſe ab eodem Aeliano celebrati ijſdem viribus quibus Indicus ille aſinus; cum ne ex auditu quidem habeatur, qualis ille ſit: ſin aliquod autem eorum ſimile ſit cornu monocerotis eiuſdem authoris, quale eſt Gallicum, Argentoratenſe, & Meticum, non

B cogimur propterea fateri verum eſſe vnicornu, quandoquidem vires eas ei non aſcribit, aſcriptus procul dubio ſi ijs præditum eius cornu fuiſſet. Augent porrò dubitationem nunquid fera illa, cuius miraculoſæ facultates in ore ſunt omnium, fuerit vnquam alicui nota; cum Romani, qui tam longè, lateque imperij ſui pomeria extenderunt, & ex India alijſque remotiſſimis prouincijs elephantes, rhinocerotes, ſimileſque exoticas feras alias Romam deferri curarunt, populoque in ſuis ludicris ſpectandas exhibuerunt, huiuſce animantis, quæ præ cæteris omnibus celebrabatur, nullam vnquam notitiam acceperint. Haud poſſum itidem mihi perſuadere, principes qui iſtiuſmodi cornua poſſident, fidẽ adhibere, quæ de viribus eorum vulgò prædicantur; Regum enim Indiarum exemplo pocula ſibi inde conficerent, ut ab quocumque morborum genere ſeſe præſeruarent, cùm tamen ceu inutilia, oſtentationis ſolummodo cauſa ea inter cæteram gazã reſeruẽt. In opulẽtioribus nobilioribuſque Angliæ eccleſijs, cum id regnum S. Romanæ Eccleſiæ adhuc obtempetabat, multa iſtiuſmodi cornua oſtendebantur, quæ ſi ex me quæratur, ad quod genus animantium pertineant, non erubeſcam dicere, diuerſorum. quia ſibi inuicem differunt, animantium eſſe, cæterùm tantæ feritatis, ut nunquam uidenda ſe offerant, cornua uerò in locis, ſyluiſque denſiſſimis exuant, quod & ceruos facere uidemus, quæ poſtmodum reperientibus fiunt admira-

C tioni; Fieri itẽ poteſt a mari, quod non pauca terreſtrium ſimilitudine animalia procreat, nonnulla eiuſmodi cornua eijci, quale in primis eſſe arbitror, quod tam enormi longitudine ab Alberto deſcribitur, cuius uidelicet uaſtiſſimum elephantis caput minimè foret capax, quin rationi neutiquam fuerit diſſonum, ſi arguamus omnia illa Angulorum cornua marinorum animantium eſſe (cũ in tota illa inſula tales reperiri feras terreſtres nulla unquam teſtata ſit hiſtoria) diuerſiſq. temporibus in littora ab Oceano eiecta, id quod indicat etiam ſoliditas, colorque & forma ipſa cornuũ, quibus a cæteris enumeratis differunt. Cæterũ vt unde digreſſa eſt, reuertatur oratio, dicamus, itaq ſi ipſa fera ignota nobis eſt, quomodo dabitur, & cognoſcetur ipſum cornu? Dicet autẽ aliqs, nihil planè referri, etſi ignota ſit ipſa fera, quãdo à doctis notæ ſint præſcriptæ, quibus vnicornu inter cætera animantium cornua dignoſciqueat. Cui reſponſum eſſe volo, fallaces omnino eſſe iſtiuſmodi notas, quandoquidẽ in paucis conuolutiones illis cõſpiciuntur, & ſi quæ eas habẽt artificiales eſſe ſuſpicari licet. Adhæc tribuuntur ab Aeliano monoceroti, non autẽ equo, & aſino, ad quas non ad monocerotẽ vires eas miraculoſas refert. Durities quoq. multis alijs cornib. cõis eſt; itẽ & pondus ipſum. Experimẽtum autẽ quod fit per binas columbas uenenatas, prorſus puerile eſt, etſi enim illa cui unicornu præbetur, tardiùs moriatur, in uiuis tamen ſeruari non poteſt, & ar-

D ſenicum, ſiue auripigmentum per quod fit experimentum, non eſt ſimpliciter loquẽdo venenum, ſed medicamentum erodens, corroſiuum barbari dicunt, cui nullũ reſiſtit antidotum, ſed medicamenta potius emplaſtica, & pinguia. Verum autem, & genuinum experimẽtum, quod fit per viperam, quæ ſua natura uenenum morſu inſligit, & occidit, fucum, fraudemque non ſemel detegit, & licet culumba, cui poſt oblatum arſenicũ datum eſt ynicornu, tardius moriatur ea cui nihil oblatũ eſt, id fit ratione aſtrictionis, & exiccationis, quæ nõ ſinunt arſenicũ tam citò reſolui, ut fit in altera. Idem enim præſtant, & cornu ceruinũ, & bolus Armenus, ſimiliaq. ſimiliter exiccantia, & aſtringentia, vt non ſemel ſum expertus. Color buxeus in nullo vnicornu cum ab antiquis, tùm a recentioribus deſcribitur, imò verò legitimorum alterum tribus colorib: uariat, alterius color ignoratur. Rectitudo etiã communis eſt cum alijs vnicornibus. Ebullitio illa fucus eſt agyrtarum atq. circumforaneorum; nam & oſſa omnia exuſta, & flaccida, multaque alia ſua natura arida, ut terra ſigillata, bolus Armenus, calx, & mille alia ſimiliter bullas excitant. Quæ cum ita ſint, videor mihi poſſe affirmare, non haberi: nec poſſe haberi certã notitiã tam cornu iſtius, quam animantis, cuius

Monoceros Romæ nunquam viſus

Vnicornua Anglicaqua lia.

An vnicornu cognoſci queat.

Arſenicum quale venenum.

id eſſe dicitur, nec etiàm dubitò, quin & notas illas quas hactenus recenſuimus, ei affinxerint. E

Vires vnicornu aſcriptas fabuloſas eſſe.

Cæterum concedamus vulgo notiſſimum eſſe vnicornu, facillimè tamen, & manifeſtiſſimis rationibus refellere poterimus omne id, quod hucuſque dictum ſcriptumue de eo eſt, & quod ignarũ vulgus iactitat, nugas aniles ſapere, cum ne famæ eius extet manifeſta origo: quæ verò hiſtorici prodiderunt, adeò etiam a verò aliena, vt vel ipſos etiam pudeat affirmare; aiunt enim ſic vulgò dici, ita percrebuiſſe famam; imò verò qui inter illos rectiùs ſapiunt, vulgi eam opinionem ludibrio habere videntur. Aelianus ſcribens de equo illo vnicorni ait: *Terram Indiam equos, & aſinos vno cornu præditos procreare ferunt. Horum è cornibus pocula conficiuntur, in quæ venenum mortiferum conjectum ſi quis biberit, nihil graue perpetietur, quod cornu vtriuſque horum vi veneno aduerſante polleat.* Sed de aſino etiam eodem alias ait, *Indos potentiores, cùm tanquam armillis quibuſdam brachia, ſic cornua auro certis ſpatijs ornarunt, ex his bibere ſolere. Ex hoc cornu bibentem ab inſanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipſum conuulſionibus corripi, neque ſacro morbo tentari, neque venenis vllis ferri, quin etiam ſi quid pestilens prius biberit, tum id euomere, tumque ad ſanitatem redire.* Loquitur vt vides Aelianus alieno ore, ore inquã gentium exoticarum, nihilque de ſuo addit: & cum de forma agit ipſius feræ, clariſſimè oſtendit, eam ſibi prorſus eſſe incognitam; inquit enim *ita ab alijs ſe intellexiſſe*; nihilominus bonus iſte vir inter cæteros, qui ſuper hac re ſcripſere, ma F iorem fidem mereri videtur. Philoſtratus quidem maius adhuc miraculum de hoc cornu recitat in vita Apollonij, ſed quàm parum fidei adhibeat, oſtendit, inquiens: *aſinos ſylueſtres in vicinis Hyphaſidi fluuij paludibus multos capi dicunt: eſſe autem huiuſmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosè pugnant, &c. Indos ex illis cornibus pocula conficere, aſſeruntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiuſmodi poculo potarint, neque ſi vulnerati fuerint, dolore, & per ignem etiam incolumes tranſire, neque vllis venenis lædi, quæcunque nocendi gratia in potu dantur; idcir co regum eſſe eadem pocula, nec alij, quam regi huiuſmodi fera venationem permittit. Apollonium itaque feram aſpexiſſe, ciuſque naturam cum admiratione conſideraſſe ferunt, interroganti autem Damidi, an ſermoni qui de poculo iam ferebatur, fidem adhiberet; adhibeo (ait) ſi huius regionis immortalem regem eſſe intellexero, & quæ ſequuntur.* Ridet itaque prudentiſſimus ille Philoſophus falſum illum vulgi errorem, quod aliorum verbis, ac ſpecioſis ſæpe etiam mendacijs fidem adhibet priuſquam rerum cernat euentum, aut, cauſam perſpectam ſibi habeat.

Hæc itaq. ſunt, quæ ab antiquis de vnicornu tradita ſunt memoriæ, ſed tam à vero aliena, vt refelli non egeant. Sæpenumero ſerio, ſeduloque mecum perpendi, num vlla ratione cornu iſtud, ſi fortè daretur in rerum natura, ea quæ de eo referuntur, præſtare poſſet, cæterum ſi me Deus amet, nullam hucuſq. inuenire potui, ideoq. omnino aſſeuero, nec facultatibus ea poſſe præſtari manifeſtis, nec etiam proprietatibus occultis, abſq. caloris naturalis opera, qui neq. calfacit, neq. concoquit, niſi prius quod concoquendum eſt, amplectatur, ac aliquantiſper remoretur, quod profectò labris tantum admotum præſtare non poterit, propter temporis paucitatem quo poculum ei admouetur; & venenum ſimiliter poculi aduerſam qualitatem imbibere nequit, niſi & calor idem interueniat; quod cùm Arabes aduerterent, decreuerunt, vt cornu ipſum, vel in cibo, vel in potu propinaretur, vt domitum è calore noſtro vim ſuam egerat more aliorum medicamentorum. Quod ſi verò obtruſerint mihi pæoniæ vſum, quæ à collo ſoſpenſa morbum ſacrum curat; etiamſi à calore vis eius non eliciatur, eodemque modo, & vnicornu vires illas ſuas exercere poſſe, iam dicam me verè victum, dummodo concedant, vni tantùm id veneno remedio eſſe, non autem omni, vt paſſim blaterant. Qui enim id admittemus, cùm ſit notiſſima omnibus diuerſa multorum venenorum, contrariaque natura, & forma? Extant paſſim diuerſa remedia aduerſus varia venena, quæ nos manifeſtis interimunt qualitatibus, nec deſunt alia aduerſus ea venena, quæ occulta lædunt proprietate, differunt enim inuicem venena diuerſitate naturæ, nunquam autem admittet philoſophus ab vno, eodemq. ſubiecto contrarios edi effectus, verbi cauſa, repugnare cicutæ, & H ſcamoneæ, quod etſi impoſſibile ſit, facilius tamen tolerari queat, quam quæ de vnicornu nugantur. Quid verò etiam dicemus de vomitu accepti iam veneni? qua vi id coget euomi? falſum item quod ſequitur, quod bibendo ex hoc cyatho bibẽs ab omni incurabili affectu reddatur immunis. hoc.n. ſi uerum eſset, reges illi, qui eo vtebantur, etiamnum eſſent ſuperſtites, ut appoſitè arguteque Damidi reſpondebat Apollonius. Porro quod dixi de uenenis, idem dico de corporis affectibus, nam & hi variant, inuicemque contrarij ſunt. Conuulſio fit nonnunquam à repletione, nonnunquam contra ab inanitione, cui quæſo earum opitulabitur vnicornu? vtrique nemo dixerit; contraria enim utriuſque cauſa eſt: anne vni ſoli? cui obſecro? Iam & illud quod aiunt incolumes ire per ignẽ qui ex iſtiuſmodi poculo biberint, adeo omni caret fide, vt refutatione nõ egeat; & omni denique vanitate uanius eſt dicere, vulnerari poſſe aliquem, qui nullo afficiatur dolore, quia ex eo poculo potauit. Quibus ueterum ſuperſtitionibus ſic breuiter refutatis, accedo ad neotericos. Hi autem tot tantaq. promittere non ſuere auſi; verebantur.n. ne ad tribunal experien-

Caloris naturalis opera.

Pæonia vis

Medicamẽta ſingularia omnibus venenis non prodeſſe.

Conuulſio vnde.

tiæ

A tiæ dies ipſis diceretur:commenti tamen etiam nonnulla ſunt,vt potentiorum ſibi captarent auram,& cornu ſimul etiam authoritatem eandem conciliarent, ſed & horum fraudem fraude, fucum fuco,detegam. Aiunt illato vel quocunque veneno ſudorem,vnicornu edere, vel aquæ immiſſum bullas excitare. Vtramque autem hanc poſitionem fallam eſſe, experientia redarguit, multiſque inſuper rationibus refutare poſſumus. Fit enim ſudor à facultate vegetatiua quæ vel operatur,vt ſeipſam exoneret,vel cùm à facultate ſenſitiua ſtimulatur: priori modo ſudamus in fine febrium,altero cum inſigni aliquo dolore torquemur:neutro autem modo vnicornu ſudorem poteſt emittere:vtraque enim facultate illa caret: falſum igitur, quod de ſudore iactitant. Nec mouere nos debet,quod nonnulla animalia venenum præſentiunt,ac prænoſcunt,manifeſtentquè, vt Perdix, aquilæ, pauo, pſittacus, alia. Etenim actio hæc (dummodo quod ſupponimus, verum eſt: ego enim id non obſeruaui,) corporis eſt vitam habentis, cuius anima fortaſſis occultam aliquam habuerit cum noſtra natura ſympathiam, quæ moueatur, vt nobis opituletur,quod de vnicornu dici non poteſt, quod iam ab ipſo cuius erat, animante ſeparatum, vita animaque caret: & ſi mihi obiecerint, mai mora, aliaque leuia cornua, imo,& ferrum nonnunquam ſudare: dicam id non eſſe ſudorem,nec originem habere ab interna corporum eorum natura ſed à vapori

B bus calidis,& humidis,qui in corporibus denſis,& læuibus condenſantur,& in gutras conuertuntur:ſed,& hoc argumento,ſuo ſe veluti gladio necant, fucumque detegunt: nam niſi calidis cibarijs cornu affigentes,ſudorem eliciunt; ſin inde auferatur,neutiquam id amplius præſtare poſſunt. Cur modò in aqua bullas excitet,antea oſtendi,atque ita vtramque fraudem detegi. Deinceps itaq; ſermo erit de medicis,qui hoc cornu ad grauiſſimos periculoſiſſimoſq; morbos tãquã arcanum quoddam metaphyſicum vſurpant, affirmantque in potu exhibitum ab omni veneno liberare,à febre item peſtilenti,à morſu canis rabidi,ab ictu ſcorpionum,aliorumque animantium venenatorum,necnon à morbo comitiali,à fluxu ventris,& lumbricis: cæterùm quod fluxus cohibeat, vermes eijciat, febribus peſtilentibus proſit, id quidem cum cornu ceruino commune habere,reliquas autem enumeratas facultates vnicornu eſſe proprias inquiunt. Haud verè modo aſcribi iſtiuſmodi vires, hoc ſolo arguã argumento, quod nullus detur idoneus, & fide dignus author,qui vel expertus eas fuerit, vel expertum ſe eſſe ſcripſerit. Sola itaque illa,quæ ſemper fuit æſtimatio,perſuaſit ignaris non ſolùm aduerſus prædictos affectus,ſed,& cæteros omnes remedio eſſe poſſe, poſſeque hominem reuocare ab Orco. Fieri autem poteſt quoddam vnicornu curare morſum canis rabidi,quod, & cancrum fluuiatilem præſtare aiunt,etſi,& huius quoque rei

C incerta ſint teſtimonia:cùm verò cornuum, quæ vulgo vnicornia nominantur,tanta ſit varietas, quis diuinauerit, quale ex ijs ſit vel morſus canis rabidi, vel ictus ſcorpionis antidotum? Quis itidem certos non reddet; experimentum ita factum, vt oportuit? Omnibus autem venenis non poſſe vnicornu aduerſari, ex eorum varietate, iam oſtendimus. Deteguntur adhæc mendacia, ex tam enormibus promiſſis. Morbo comitali aliquando adiumento fuiſſe non negauerim, cùm videlicet à lumbricis oritur,vt in puerulis non ſemel contingit:aliàs fruſtrà eo multoties vſus sũ. Quod verò proſit peſtilentiæ, fluxionibus, & lumbricis,id quidem nullam habet admirationem, cùm,& alia cornua idem præſtent,vti in ceruino quotidiè experimur:reſiſtunt enim putredini, frigida ſcilicet, & ſicca:putredo verò generat vermes, & peſtilentiam: eademque qualitate fluxus ſiſtunt, vlceraque inteſtinorum ſanant ſicuti multorum præclariſſimorum virorum experimento conſtat. Vnicornu itaque non tam admirandis præditum eſt facultatibus, vt vulgus ſibi perſuadet. Atqui dixerit quiſpiam, antiquiſſimam eſſe eam famam, atque adeo fulcro nixam ſolidiſſimo, vt ad noſtra vſque tempora perdurauerit: nec defuerint fortaſſis etiam, qui dicent, haud temerè ex vnicornu pocula ſibi reges illos factitaſſe. Quibus omnibus diuerſimodè poſſim reſpon-

D dere,ſed hoc duntaxat reſpondiſſe ſuffecerit,ex tantilla etiam cauſa ſummam, & diutiſſimam alicui rei poſſe cõciliari famam,cùm à principio cauſa ipſius vanitatis à magnæ aliquo authoritatis viro non detegitur: fuiſſe autem vanitatem indicabat Apollonius, cùm Damidi reſponderet, etſi vulgus mendacijs potius, neſcio cuius quàm veritati, tantique philoſophi authoritati fidem adhibere malit. Vnde enim ea fama orta ſit, hactenus non conſtat; conijci tamen poteſt inde ortam eſſe, quod cùm naſutus quiſpiam videret regum pocula ex eo eſſe facta,ſibi perſuaderet,& mox cum alij,ſententiã ſuam communicaret, præcauendi ſibi à veneno cauſa ex ijs bibere, cui nimirum expoſiti ſunt principes,maximè qui tyrannidem exercent: fierique poteſt, principibus gratiſſimum fuiſſe, vt vulgus ea crederet,quoniam hoc modo ſpem omnem venenandi eripiebant, id quod hodieque principes etiam facere ſolent. Videas enim in eorum menſis iſtiuſmodi cornua, vel etiam linguam ſerpentinam vulgo dictam,finguntque,vel partim etiam ſibi perſuadent,ſi inferentur aliquod venenum,ſudore ſuo illuc proditurum,etſi tamen id nunquam ſint experti. Iamque euanuiſſet rumor iſte,niſi ab Aeliano, & Philoſtrato foueretur,cùm tamen, & ipſi vulgi narrent fabulas. Mirum autem eſſe non debebat, quod ex eo ſibi pocula fabricarent reges, eximij

Recentiorũ de vnicornu figmenta.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu non ſuadere illatoveneno

Cur bullas in aqua excitet.

Vires vera & fictitia.

Fama vnde ſæpe oriatur

Cur ex vnicornu pocula à regibus facta.

enim ſplendoris erat, vt Solinus teſtatur, & rarò admodum ipſa fera capiebatur, adeò vt ſolis E
regibus venatio relinqueretur: ſolentque ſimiliter noſtri temporis venatores, ſi feram aliquam,
quæ rarius capi ſolet, ceperint, vel voluptatis, vel oſtentationis cauſa partem aliquam ſibi reſer-
uare: videaſque nonnullos domi ſuæ oſtendere pedes vrſorum, nonnullos dentes, alios aprorum
roſtra. In mentem etiam mihi venit, me aliquando legiſſe, incolas inſularum Occidentalium,
quæ noſtro ævo detectæ ſunt, pocula ſibi conficere ex cranio humano. Tranſalpini verò popu-
li galeas ſuas ferarum, quas ceperunt, exornant exuuijs, more antiquorum illorum heroum qui ad

Ex quo cornu pocula fierent.

Troiam bellarunt. Mirum igitur minimè eſt, ſi ex tam inſolentis feræ cornu pocula ſibi reges illi
conficerent. Ego verò miror ſummoperè, quomodo ex tam exili cornu, quale deſcribitur, & oſten-
ditur nunc vulgò pro cornu aſini vel equi, Indici, ea confici poſſent, ideoque non ſemel dubitaui,
num fierent ex cornu rhinocerotis, quod nimirum ad ea paranda non inidoneum eſt, vel forſan al-
terius feræ nobis hucuſque incognitæ. Ex hiſce itaque omnibus quæ hactenus dicta ſunt, liquidò
conſtat, vſum vnicornu, abuſum eſſe, manifeſtumque dolum, cum nullum habeamus ſcriptorem
claſſicum, idoneumque ac fide dignum, qui feram ipſam viderit, cumque, & inter eos, qui ſe ex
vulgi opinione de ea ſcribere non diffitentur, non bene conueniat; cùm denique incertæ ſint ipſæ
per quas dignoſcas, notæ. ſi fortè fortuna ipſa iam ad nos perferretur fera. Quod ſi verò iam con- F
cedamus, vulgò notiſſimam eſſe, notiſſimumque ipſum cornu, nihilominus vana adhuc erunt,
quæ de eo iactitantur miracula cùm ab antiquis, tũ à modernis: nec plus poterit, quàm ceruinum.
Relinquatur ergo poſthac agyrtis ac circulatoribꝰ pretioſiſſima hęc ſe dijs placet, gẽma, reſtituã-
turque tutiora cum aduerſus venena, tum aduerſus corporis affectus remedia, quorum paſſim ple-

Ambroſij Parei opinio Li.20.c.39.

na ſunt claſſicorum authorum volumina. Hæc itaque omnia Marinus: à quo non diſſentit Ambro
ſius Pareus Regis primarius, & Pariſienſis Chirurgus in libro qnem edidit de venenis, qui operis
ſui eſt vigeſimus. Permulti (inquit) hodie ſunt, qui egregiè ſe aduerſum venena, veneficiaque
omnia putant munitos, ſi cornu monocerotis puluiſculum, vel certè infuſum paratum, & ad ma-
num habeant. Itaque me operæ pretium facturum putaui, ſi quantum veritatis inueterata hæc,
& penitus animis hominum inſidens opinio haberet examinarem diligentius. Id quò fiat melius,
tres mihi ſcopos ipſe proponam, in quos omnes rationes conferam. Primus erit de ſignificatione
vocabuli vnicornis: Secundus, an aliquid ſit huic nomini ſubiectum, quod reuera exiſtat, an po-
tius imaginarium ſit, & tanquam Chymera aut Tragelaphus. Tertius, ſi id quod animalis hu-
iuſmodi dicitur eſſe cornu, aliquid virium aut facultatis habeat contra venena. Quod ad primum

Quid ſignificetur nomine vnicornis

attinet, de dictione vnicornis obſcuritas paulò maior eſt, quid ſignificet apud Gallos quam apud G
Latinos, aut Græcos. Receſſit enim Gallica dictio longiùs à voce, & ſignificato: at apud Latinos

Quod vnicornis qualis dicitur fera non exiſtat.

quod dictione vnicornis, animal ſignificetur vnico cornu inſtructum, tam clarum, & perſpicuum
eſt, quàm vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione monoceros. Quod verò ad
ſecundum ſcopum ſpectat, arbitror id animal quod vnicornis dicitur, & vulgò intelligitur, imagi
narium potius quid eſſe, quàm in rerum natura exiſtens. In quam ſententiam his coniecturis
potiſſimùm ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie ſit, qui profiteatur,
viſum ſibi eiuſmodi animal. Profecto Romani domito orbe, omnia quæ rara adeoque pulchra
eſſent inquiſitores diligentiſſimi, ſi vſpiam aliquo orbis in angulo talis latuiſſet fera, eius ſibi co-
piam feciſſent, & nummis ſuis aut armis inſculpſiſſent: quemadmodum crocodilos, elephantes,
aquilas, pantheras, leones, tigres, & alia his regionibus ignota animantia inſculpſerunt. Quod
ad eos qui de vnicornu ſiue audita ſeu tradita, ſeu animo ad voluptatem, & arbitrium concepta
ſcripſerunt, vix duos reperias qui ſibi conſentiant, ſeu in corporis, ſeu in morum, & conditionum

Lib.8.21.

eius deſcriptione. Plinius ſcribit vnicornes reliquo corpore equo ſimiles eſſe, id eſt, vt interpre-

Munſteri de vnicornibus opinio.

tatur Cardanus, equina magnitudine, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, vno cornu
nigro media fronte, cubitorum duum. Munſterus qui (vt ludit Matthiolus) vnicornes nunquam
niſi pictas viderat, has contra non equina magnitudine eſſe prædicat, ſed trimeſtris hinnuli, non H
pedibus elephantinis, ſed fiſſis caprinorum in modum, cornu non duum modo, & trium ſæpe cu-
bitorum altitudinis, colore muſtelino, ceruice non admodum procera nec valdè crinita, rariori-
bus nempe, & breuioribus pilis inſtructa, ex altero tantùm latere pendentibus, cruribus macilen-
tis, & tenuibus, natibus quidem arduis, ſed valde piloſis. Cardanus ab vtroque diſſentiens ſcri-

To.1.lib.5. c.5.Coſm.

bit cornu illi in media fronte tres tantùm digitos longum prominere. Andreas Theuetus meminit
vnicornis, viſi nobili cuidam Turcæ Sangeaco, quæ magnitudine ſemeſtrem aut quinquemeſtrẽ
taurum æquaret, vnico verò cornu, non in media fronte, ſed in ſummo capitis vertice geſtaret,
at cruribus, & pedibus aſininis eſſet, pilo tamen longiore, & auribus rangifero animali ſuppolari-
bus noto haud abſimilibus. Tanta eſt de huius ferę effigie varietas. Sed non minor de moribus,
& ingenio. Plinius enim aſperrimam eſſe feram monocerotem, mugituque graui ſcribit, itaque
viam nunquam capi. Aſperitatis eius rationem reddit Cardanus, quòd ſcilicet indigena ſit, &

incola

A incola desertorum Aethiopiæ regionis, squallidæ, fœdæ buffonibusque, & virulentis huiusmodi feris obsitæ. Alij contrà ingenio illam mitissimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipsam data opera offendat, & inclementius tractet. Nam cum ex terrà capite demisso pastum non petat, quia cornu inde arceatur longitudine: necesse est, vt ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex rastris, è manu deniq; humana, è qua profecto fructuum oblata omnia genera, herbas, spicarum fasciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè, & innoxiè legit. Ego verò vsque res processit, vt fingant eam virginũ amore capi, ipsarum pulchritudine delinita, adeò vt in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc sæpe compendio à venatoribus capiatur. In hac sententia est Ludouicus Vartomanus, negans feroces esse vnicornes: duas enim ait vidisse se ex Aethiopia missas ad Sultanum, qui eas in Mecha fœlicis Arabiæ vrbe, Mahumetis sepulchro nobili, cratibus conclusas continebat, & alebat. Theuetus eousque peregrinando iactat, diligentissimè ab incolis perquisiuisse, quid sentirent de eiusmodi fera, nunquã tamen de ea rescire quicquam potuisse. Ex quo videre facile est haud visas fuisse nostris, nec Vartomani temporibus eiusmodi feras. Opinionum profectò tam dissentientium tanta contrarietas facilè adducit me, vt credam vnicornis haud esse proprium animalis existentis in rerum natura

B nomen, remque plane commentitiam esse à pictoribus, & rerum naturalium scriptoribus ad legẽtium aut spectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna est, flexus verò multi: sic veritatis vna est, sibi perpetuò similis, & simplex oratio, mendacij multiplex & quæ se opinionum repugnantia, & dissimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facilè refellat. Quid igitur, dicet aliquis, cuiusmodi animantium sunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, si vnicornium non sunt? Theuetus censet ea nihil esse aliud, quàm elephantorum ossa, cò quòd cernimus artificio circinata, & donata: sic enim in Orientalibus regionibus ardeliones isti, & circumforanei homines, robardi piscis mari rubro, & Aethiopico noti dentes, circumagunt ex cauant, sequaceq; arte reddiros arbitria voluntate producũt, & pro cornu vnicornis exponunt, venduntq, Certè id quod dicitur cornu vnicornis vstum, similem ebori odorem spirat. Asserit verò Cardan. elephãtis dẽtes seu ossa arte mollia reddita, quò & quantũ voluerimus sequi, & extendi bubulorũ cornũ instar. Quid enĩ est in omni rerũ natura, quod nõ auri sacra fames in huius aut illius effigiẽ simulata expressaque imagine adulteret? Sed tempus est, vt ad tertium scopum veniamus. Demus vnicornes esse an propterea efficitur eorũ cornua tantæ aduersum venena, & veneficia esse efficaciæ? Si experientia, & rerum euentis agendum est, sanctè hoc affirmare possum, pluries me tentasse, nunquam tamen quicquã ex cornu isto quod pro vnicornis cornu iactatur, aduersum venena

C fœliciter ægris mihi cõmissis successisse. Siteſtibus, & authoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ medicorum iampridem hoc cornu valere iussit, & diuinas illi, admirandasq; vires propter quas antea tantoperè expetebatur, detraxit, multis quidem iustis, sed duabus potissimum rationibus. Prima est Rondoletij, qui hoc in genere astruit, cornua nullo neque sapore neq. odore esse prædita: itaque nihil virium in medicina possidere, nisi fortè ad desiccandum. Nec me latet (inquit) plures facultates illarum prædicari ab ijs qui lucrum quæstumque de eis faciunt, vt, & rasuræ vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd veneno, & vermibus vt plurimum aduersetur: quod non minus præstare cornu cerui, rasuramque eboris existimo: quod causæ est quod ad eundem morbum pauperibus elephanti dentem, diuitibus autem cornu vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari successu præscribam. Hæc Rondoletij sententia est, qui sine discrimine pro vnicornis cornu solebat substituere non modò cornu cerui aut dentẽ elephantis, sed etiã ossa equina, canina, & myrabolanorum: Altera ratio est, quòd quicquid venenis resistit, est cardiacum, id est, cordi, quod venena præsertim appetunt, & oppugnant, roborando natum: at nihil roborandi cordis vim habet, nisi propter laudabilem sanguinem, & aerem, quia duo illa solùm cor-

D di sunt familiaria, vtpote sanguinis arterioſi, & spirituum vitalium officinæ. Conseruantur enim omnia similibus, vt destruuntur à contrarijs: singula verò quæ gignunt, gignunt sibi simile: At cornu vnicornis, vt nullum odorem, sic nec vllum in se aerem continet, totum terrestre, & aridũ. Nec verò facultatis concoquentis vi in sanguinem verti potest, quia vt exuccũ, sic & excarne est. Quare vt nec in chylum, sic nec in chymum sanguinemue facessere aptum est. Nulla igitur similitudine, aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem, & Galenum de cornu vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot sententijs cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni Regis Medicus, crebrò dicere solebat, se perlubenter eum morem sublaturum, de cornu vnicornis frusto in pateram regiam demergendo, ni nosset eam opinionem tam altè in hominum animis infixam esse, vt vereretur, ne non ratione expugnari posset. Adde quod (dicebat) si superstitiosum huiusmodi remedium non prodest, certè nec admodum obest: nisi fortè eorum fortunis, qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt sibi alijs cõuenientioribus aduer-

sum

Vnicornis vt pabulum petat.

Vartomani de vnicornium ingenio sententia

Cuiusmodi sint vnicornium quæ iactantur cornua.

Lucri efficacia.

Lib. de ponderi. c. 5. 19.

Cornua ossa quæ nullas nisi desiccãdi vires habent.

Vnicornu non esse cardiacum

Superstitiosũ remediũ

ſum venena remedijs cauere, Ira ſæpe incautos mors inopina rapit. Cùm aliquando ex Ludouico F
Ludouici Dureti opinio. Dureto Regis Medico, & Profeſſore, propter excellentẽ, quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæſiuiſſem quid de eiuſmodi cornu ſentiret: reſpondit ille, nihil ſe ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem rationem multis ante verbis expoſitam, pluribus ille, & diſertiùs enarrauit: nec vereri ſe in auditorio ſuo, doctorum hominum undique ad ipſum audiendum concurrentium theatro, id alta voce, & explanata oratione prædicare. Quod ſi quando temporum, & conſuetudinis vitio victus id cornu præſcriberet, non alio ſe id
Quibus cordis paſſionibus cornu vnicornis vtile. conſilio facere, quàm vt mederetur animi deliquijs, quæ contingunt ex ſeroſorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompoſitos homines facit, quod huic cum alijs pari facultate præditis mixto, vis inſit terreſtri ſua ſiccitate aquoſũ humorẽ abſorbendi. At dicet aliquis, nullus neque Leminæ, neque Armenæ terræ ſuccus ineſt, nullus item odor, aut ſpiritus aerius? certè quidem. Sed nec alia verè, ac propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu, & accidente, quà ſcilicet aſtringendi vi qua pollent, obſeratis vaſorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea eſt de cornu vnicornis ſententia, quam ſi quis non probauerit, mihi gratiſſimum fecerit, ſi ſuam publicæ vtilitatis gratia candide oppoſuerit, interim hoc quod nunc facio
Bellonij opinio. æqui bonique conſuluerit. Hactenus Parçus, Nunc Pet. Bellonij Cenomani opinionem audiam⁹. F
Lib. 1. c. 19. Hic itaque in ſingularibus ſuis obſeruationibus, cũ dixiſſet breuiter de Cretenſi ariete ſtreptice-
rote, capta occaſione de vnicornu diſceptationem inſtituit, quod nunc (inquit) in tanta æſtimatione, & pretio eſſe conſpicimus, vt valdè mirandum ſit, præſertim cùm apud veteres in vſu medico
Oryx antiquis cognitum animal nullius fuerit authoritatis: nam ſi quam habuiſſet, authores procul dubio eam non reticuiſſent, Ariſtoteles inter ea animalia quæ biſulcam vngulam habent, cuiuſdam meminit, quod oryx nominatur, & vnicorne eſt: at faculratum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit oryx cognita; quando ſcribit cum reliquis animalibus muro, & viuarijs includi ſolere. Quod ſi Romani res exoticas plurimum æſtimantes, tam inſignes vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexiſſent, haud quaquam eas ſilentio preſſiſſent. Non negamus quin vnicornu rarum, & pretioſum æſtimarint, ſed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob cauſam vt ingenuè quod de eo nobis videtur, dicamus, comperimus vnicornu quod veteribus cognitum fuit, nigrum eſſe debere: id tamen quod apud nos in vſu eſt, candidum eſt. Quiſnam obſecro è veteribus cùm
Vnicornu noſtrũ dens eſt robat piſcis. Græcis, tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque ſcimus eſſe dentis piſcis quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morſs appellant, trecentis ducatis æſtimari debere? Etenim data nobis ſunt fragmenta inſpicienda, an agnoſceremus, quæ G
pro vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, cum tamen orbiculieſſent è dente piſcis rhoart. (Hoc & ex Paræo diximus) Vnus Aelianus author eſt vnicornu med cum vſum præſtare: attamen illud nigrum facit, cum verò noſtrum alterius coloris ſit, dicemus ab eo, quod veteres deſcripſerunt, diuerſum eſſe: præſertim cum ipſe Aelianus ſcribat aſinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba ſit, ſuperior phœnicea, media verò planè nigra. Plinius Ariſtotelis
Duo tantũ animalia vnicornia. verba expreſſit: *Vnicorne* (inquit) *aſinus tantum Indicum ſolida vngula: deinde paulò poſt: vnicorne biſulcum oryx.* Ex quibus verbis colligitur, duo eſſe animalium genera vnicornia, quorum alterũ eſt aſinus Indicus ſolida vngula alterũ oryx biſulca: Cæterũ aſinos feros, qui Latinis (imo Græcis) onagri dicuntur, cornu carere: Neceſſario itaque conſequitur, monocerota alicuius
Vnicornu dari. alterius eſſe animalis, cuius deſcriptionem non habemus. Sed cum varijs locis vnicornua conſpiciantur, negari nequit, quin reperiantur: Etenim in noſtra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra ſed confracta. Duo integra oſtenduntur in Diui Marci theſauro apud Venetos ſeſquicubitalis vtraque longitudinis, craſſiora inferiore parte, quàm ſuperiore, craſſiora tamen parte tres pollices cõiunctos non excedente, quæ notæ ſatis reſpõdent ijs quas veteres aſini Indici cornu tribuunt; attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea, quæ H
Angliæ rex habet, ſtriata & in gyrum caniculata eſſe, quemadmodũ, & illud, quod apud Dionyſij phanum eſt, quod omnium maximum exiſtimamus inter ea, quæ hactenus conſpecta fuerunt. Maius præconium meretur quàm aliud quoduis cornu, quod in animali procreatum viderimus.
Vnicornu non eſt deciduum. Naturale etenim eſt, haud artificiale, in quo omnes notæ, quæ alterius animalis cornu conueniũt reperiuntur, & quoniam concauum eſt, exiſtimandum eſt non eſſe deciduum, vt nec caſellarum Chamoix, boue eſtain cornua, contra quam damis, ceruis, & hinnulis quibus decidunt. Nullus eſt
Vnicornu Pariſienſis deſcriptio. proceræ quantumuis ſtaturæ, qui vix ad illius ſummitatem pertingere queat: ſeptem enim magnos pedes longum eſt. Decem & tres dumtaxat libras, & vncias quatuor pendet: ſi quis tamẽ ſubleuet, plus quam decem, & octo libras pendere exiſtimet. Eius figura recta eſt inſtar cerei, inferiore parte craſsa, deinde paulatim vſque ad mucronem gracileſcens: eius etiam craſſitiem manus complecti nequit, cum quinque digitos in diametro habeat: atque ſi quis funiculo craſſitiem metiatur, palmum, & tres digitos inuenier. Inæquale nõnihil eſt ea parte, quæ capiti inhæſit, tota deinde re-

liqua

A liqua parte læui,& polita:Leuibus canaliculis ſtriata eſt cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem,à dextra ad ſiniſtram, omnibus ſtrijs in gyrum vergentibus, quemadmodum in limacum teſtis,aut fuſte quem periclymenum ambierit. Eius color non omnino albus eſt;nam temporis iniuria fuſcum nonnihil redditum eſt. Integro pede cauum eſt, aut eo amplius infima parte qua oſſi quod capiti firmiter adhæſit,inſertum fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduum eſſe.Cùm porrò tantum onus animalis capiti incumbat,animal quod illud geſtat, ingentis corporis,boue non minus eſſe conijciendum eſt.Gabriel Fraſcatus etiam in libris de aquis Returbij verum vnicornu alicubi eſse ſe non negare ait,ſed quod vbique venit,id non eſſe,certum ſe eſse,cũ nec mercatores alicunde illud deferant,nec apud nos naſcatur,nec hiſtoriographi neoterici Indiarum, Africæ aut noui orbis hoc animal deſcribant, aut compertum fuiſse referant: cùm alioqui quotannis Inſubriã(inquit) ſola libras conſumat.& vbique proſtet:Vnde igitur?(Geſnerus quoque nunc apud pharmacopolas ſuos exigua tantùm fragmenta reperiri ſcribit, & ex ijs medullã dici, quæ rotundiora, albiora, mollioraque ſunt: exteriorem verò partem ceu corticem, quæ durior aſperiorque laminarum palmam refert, colore ruſſo ex candido. Videri ſane ſibi, tum colorem iſtum, tum ſubſtantiam nimium ſi mandas, friabilem, non lentam vt cornuum, adulteratum

B quippiam indicare, alterius fortaſſis animantis cornu igne vſtum, & odoribus quibuſdam adiunctis adſcititia quadam aromatica ſuauitate imbutum, fortaſſis etiam ignitum in liquoribus odoratis extinctum. Curandum eſſe vt recens habeatur, & odoratum (ſi modò natius odor ille ſit)non vel ætate exoletum,& frequentibus poculis exhauſtum. Diuites enim fruſtula(nquit)huius cornu poculis ſuis ſæpe inijciunt, vel præueniendi quoſdam morbos vel curandi gratia, quaſi verò multis annis quantumcunque in vino macerati vis eadem perdurare poſſit.Sed quod vinum imbiberit,fuſcum colorem trahere,candore amiſſo. Pleroſque ad remedia ex eo promiſſa cornu ſimpliciter vti iubere,alios medullam præferre. Nebulones quoſdam neſcio quam miſcellam, quam Venetijs vidit(calcis,& ſaponis vt audiebat, aut fortaſſis terræ vel lapidis alicuius, quæ itidem ebullire ſolent)pro cornu monocerotis vendere;ideoque tutius eſſe,vel de integro cornu, ſi fieri poſſet, vel maioribus fruſtis, & quæ cornu ſpeciem probè referant, emere, quam fragmenta minora, vbi dolumminus deprehendas.) Iam verò Andreas Baccius integro de vnicornu Italicè conſcripto volumine, reuera dari hoc animal, veraque eſſe, quæ de viribus eius dicuntur, aſſerit. Feci igitur, & hoc Latinum, ſed nonnullas digreſſiones, quæ parum mihi ad hoc argumentum pertinere videbantur,reſcidi ac præterij,& ipſe per parentheſin quædam inſerui. Si ad trutinam

C quod aiunt, examinemus(inquit)quot quantiſque difficultatibus obruamur, non tam reſpectu rerum intelligibilium quàm imbecillitatis intellectus noſtri,clarè videbimus veriſſimam eſſe quorundam ſapientiſſimorum virorum ſententiam, quæ de pauciſſimis rebus exactam veramque haberi ſcientiam voluit, bonamque eorum quæ noſcimus, partem ex opinione potiùs dependere, quàm ex vera certaque,& indubitata proficiſci ſcientia. Omniũ enim quæ intellectui noſtro ſubiacent, duo ſunt extrema, vnumque medium: quorum alterum eſſentia conſtat cæleſti, quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ,& immateriales;quarum idea,vt ait Ariſtoteles,non aliter percipitur ab intellectu noſtro, quàm Solis ſplendor à noctua: alterum ſubſtantia conſtat terrena, quales ſunt materia,& certa rerum prima elementa,quæ tamen,& ipſa propter eſſentiæ ſuæ paucitatem, nullam ferè ſui ideam in intellectu noſtro efformare poſſunt,ideoque, & ipſa non comprehenduntur. intelliguntur que à nobis.Medium modò extremorum illorum ſpecies occupant materiales rerum mixtarum,ſenſibuſque noſtris expoſitarum:quæ etſi aliàs velut propria ſunt ſcientiæ noſtræ obiecta, binas tamen ob cauſas, exactè à nobis cognoſci nequeunt: primò, quia in omni re interiores latent differentiæ,nonnullæque proprietates, ad quas imbecillus noſter intellectus penetrare

D non poteſt, niſi per coniecturas:ſecundo, quia cùm omnis noſtra ſcientia originem habeat à ſenſibus,qui non ſemel propter inſitam imbecillitatem decipiuntur,intellectum quoque noſtrum falli fit neceſſe.Prætereo modò,& aliam difficultatem,quæ fortè præcedẽtibus non eſt minor,fraudem nimirum quorundam nequam hominum, qui in omni re veritatem adumbrantes, legentium animos confundunt.Cùm igitur tot difficultatibus tantiſque obruatur noſter intellectus in rebus quæ ſubiectæ ſunt noſtris ſenſibus, qualem dicemus haberi notitiam earum quæ ſunt extra illos? verbi cauſa,quæ naſcuntur in regionibus remotis,in locis deſertis, aut quæ ſua natura raræ ſunt, aut quæ nunquam viſæ, aut cùm quæ de ijs habemus, habemus ex alijs, ijſque indoctis,& barbaris, quique etiam facilè decipere nos potuere,falſaque pro veris obtrudere: id quod in aromatis, multiſque euenit animalibus, & alijs rebus admirandis, quæ paſſim dicebantur reperiri in India & apud antipodas, cùm mox tempus ipſum, quo omnis vbique veritas detegitur, maximè noſtra hac ætate, qua tot hominum nauigationibus totus penè innotuit terrarum orbis,multas ita fabuloſas eſſe oſtenderit, vt ſintne reuera in rerum natura, nunc omnino dubitemus: de quibus in lucubrationib.meis de proprietatibus occultis cum agerem, nonnullas tanquam prorſus fabuloſas

prætерij,

Gabrielis Fraſcati opinio. Lib.3.

Fragmenta qualia in officinis.

Andreæ Baccij liber de vnicornu, in quo id dari, & vires approbat.

Cur multa exactè non aſſequamur

præterij ; quandoquidem nihil refert, nunquid reuera dentur, an non, quales ſunt phœnix, ſala- E
mandra, baſiliſcus, ſatyri, centauri, ſimilesque aliæ; nonnullas verò, de quibus etiam dubitaba-
tur nonnihil, quales ſunt bona pars aromatum, lapis bezuar, vnicornu, aliæque id generis rario-
Aula Magni ducis Iani. res,& pretioſæ,quantum licuit,ſedulo cognoſcere ſategi, & in hac modò Magni Hetruriæ ducis
aula,quam verè dixeris florentiſſimam eſſe omnium virtutum academiam,nonnulla quæ aliàs ani-
mum ſemper ſuſpenſum tenuerunt,in vnicornis hiſtoria, vera eſſe reperi : quapropter non vnam
ob cauſam digna ea mihi viſa eſt diligenti examine ac conſideratione, eoque magis cùm, & vtilis
ſit hominibus,& perquàm ſcitu neceſſaria, vulgoque inſuper grata, & principibus, apud quos in
ſumma ſemper æſtimatione fuit,adeò vt vix ſit medicus,qui non inter cętera naturæ miracula,e-
Vnde ortum quod vnicornu negetur. eximiaque aduerſus venena remedia,vnicornu recenſeat,ceu prętentaneum, & perfectiſſimum an-
tidotum: cæterum id cùm minus ſit vulgatum,& ferè in principum duntaxat gazis conſeruetur,
multi lucro inuitati diuerſa , & peculiariter quoſdam lapides ignaris hominibus pro illo obtruſe-
runt:in quibus cum nullæ quæ de vnicornu prædicantur,facultates obſeruarentur, multis, & mihi
etiam in primis anſam præbuerunt dubitandi , nunquid, & vnicornu ſimiliter ſpem noſtram falle-
rent, qui tam mira hactenus prædicauimus . Quamobrem veram deinceps, niſi fallor,decreui hi- F
ſtoriam poſteris tradere,principibus ea in re,ad quos hæc cura potiſſimum pertinet,& vulgo etiã
gratificaturus, propter communem quam paritura eſt , & ſi quæ ſunt difficultates , eas hoc ordine
declarabo : Quæram primò , an reuera detur vnicornu : in qua quæſtione multæ adducentur ra-
tiones elegantiſſimæ cùm negatiuæ, tum affirmatiuæ, & tandem oſtendetur, reuera dari: mox in-
dicabitur quale animal ſit ipſe monoceros ſiue vnicornis, vbi audietur , quam diuerſarum gentiũ
authores tam antiqui , quàm moderni de eo ſcripſere, & quale cornu pro genuino ſit eligendum :
Prima pars hiſtoriæ. tertiò ac poſtremò tradam , cur ſit , & non quid aduerſus venenum proprietatem habeat, & qua
ratione queat affirmari vires ei eſſe miraculo plenas. In omni itaque re dubia atque incerta,de qua
diſſerendum eſt,, primùm quæritur, an ſit : quo conceſſo , iam tuto diſputare licet , quid ſit , quo-
Vnicornis qui. modo ſit,& cur ſit. Ad primam igitur quæſtionem quod attinet, vulgus vnicornis nomine feram
Nomina. intelligit exoticam, & in hoc noſtro orbe ignotam, vnico in fronte armatam cornu , cuius ſumma
apud principes propter mirificas aduerſus venenum facultates eſt æſtimatio:Græci monocerotẽ ,
Latini vnicornem dicunt, Itali alicorno, & Lioncorno:cæterùm quæ ea fera ſit, haud facilè defi-
niri poteſt : nec deſunt , qui prorſus dubitant , nunquid reuera detur , & nunquid potius figmen-
tum ſit alicuius , qui animi gratia, vt lucubrationes ſuas rebus adornaret admirabilibus, ea quæ de
Rationes contra vnicornu. illa traduntur, literis mandarit; vel etiam alterius qui lucri auidus rumores eos de viribus ignaro G
vulgo fraudulenter obtruſerit . Quod autem nugis plena ſint,rumorque ille planè plebeius, non
vna ratione aſſeri poteſt. Primò etenim nomenclatura ipſa dubitationem quandã præ ſe fert:nam
cùm ea feram indicari dicant peregrinam, & incognitam,quæ naſcatur in India,vel vt alij volunt,
in Aethiopia vel vt alij , in nouo orbe , aduertendum eſt , exiguam illam quæ de ea hucuſque in
tota Europa habita eſt,notitiam,hominibus rudibus ac planè barbaris,acceptam referendam eſſe
qui tamen , & ipſi illud duntaxat dicitant, feram eſſe , quæ gignitur in deſerto ſolitariam , & quæ
in locis deg.t aſperrimis, ad quæ acceſſus fiat difficilis, vnde rariſſimè compareat: quare, & ipſos
apparet,vix affirmare,ſuſpectoſque nos reddunt,nunquid hoc modo Chimæram aliquam delinea-
re tẽtauerint:ſed,& authores, qui primò de ea ſcripſere, haud magnæ ſunt authoritatis: ſiquidem
Lib.8.c.21. Cteſias parua authoritas. Cteſias , quantum ex Plinio conſtat , primò de vnicorni ſcripſit : (quem manifeſtè Ariſtoteles fi-
de indignum eſſe teſtatur),& mox ex eo alij, atq; ipſe etiã Ariſtoteles,& Plinius:ſed,& alij quo-
que qui de hac fera ſcripſere,non omnino merentur fidem, vt Philoſtratus inter poſteriores Græ
cos,nugas ſolitus,& mirabilia animi cauſa enarrare, & Aelianus etſi præ cæteris accuratius, vt-
pote priuatim de animalibus tractans , de ea agere videatur, ipſe quoque hæſitans , & incertus ,
aliorum tantummodo verbis vtitur , id quod manifeſtat, dum ait ita vulgò fertur , ita fama eſt. H
Nec aliunde euenit, quod, & ipſe , alijque qui poſt ipſum vixèrunt , & noſtri denique æui ſcripto-
res diuerſimodè de ea ſcribant. Cùm enim nihil extaret de ea certi, omneſque ex aliorum qui in-
ter ſe non conueniunt , narratione ſcriberent, non potuit fieri , vt inuicem conuenirent, cùm alij
alijs,vt dicebam,vſi ſint authoribus. Sed,& noſtræ ætatis ſcriptoribus, etſi oculatis teſtibus, fidei
parum adhibendũ eſſe apparet:nam,& interipſos non magis benè conuenit,quàm inter antiquos,
Deſcriptionis varietas quorum alij equum eſſe inquiunt , alij aſinum, alij animal non abſimile ceruo, alij elephan-
to : alij ſpeciem eſſe ab illis diuerſam animalque ſui generis. Rurſus nonnulli vnicornem ſolipe-
dem ſiue vnumguem faciunt inſtar equi, alij biſulcum inſtar capræ , alij digitatum , ſed elephan-
tis inſtar indiuiſis digitis. Adhæc in deſcribendo cornu diſſentiunt:cùm alij nigrum eſſe dicant,
alij ſuperius puniceũ,inferius album, medium nigrum:rurſus alij læue deſcribunt,& politum, alij
aſperum adinſtar ceruini; alij ſimplex : & vndiquaq; ſibi ſimile, alij ſtriatum verſuriſque cochlea-
tim diſpoſitis decoratum, ac pulcherrimè quaſi elaboratum. Nec eadem quoque ab omnibus

longitudo

A longitudo, & crassitudo ascribitur. Iam verò, & eædem ferè differentiæ in ijs obseruantur cornibus, quæ vnicornu nomine in principum thesauris ostenduntur, partimque cum notis ab antiquis attributis conueniunt, partim etiam discrepant, quæ res doctos nostri temporis summopere torsit. Adhæc tam enormes qui de viribus eius iactitantur, rumores, causam augent, cur vulgi potius figmentum esse multi existiment, quàm verum naturæ partum. Non enim (quod ferendum esset) simpliciter conuulsioni mederi dicunt, & epilepsiæ, & veneno aduersari, sed omnium venenorum præsentissimum inquiunt esse antidotum: & vt principibus placeant, addunt insuper, haud necesse esse, vt intra corpus assumatur, more theriacæ, & vt alia assolent antidota, sed præsente tantùm ipso cornu venena prodi: importatis enim illis sudorem emittere, vel si aquis immergatur, bullas excitare. Quas tam admirabiles facultates, vt faciliùs persuadeant vulgo, veterum super eis adducunt authoritates; apud quos nimirum legimus, Indiæ reges ex vnicornu sibi confeciſſe pocula, & cùm ex his solis biberent, ab omni sese deplorato affectu illæsos fore, persuasum habuisse, & quod amplius est, eo quo ex ijs biberent die, nihil sibi aduersi euenire posse, adeò vt nec enses nec ignes nocere sibi posse crederent, similiaque ἀδύνατα alia iactitarent; quæ cùm nullam apud eruditos fidem mereantur, etiam effecere, vt cætera quoque; quæ de hoc

B cornu circumferuntur, non paucis similiter fabulosa esse videantur: imo verò haud defuere viri docti, qui non veriti sunt omnia quæ de fera eiusque cornu hucusque tradita sunt, inficiari, & quæ de viribus dicuntur, principibus qui hactenus parui faciunt suos thesauros, nisi, & vnicornu possideant, à circumforancis atque huius farinæ nequam hominibus alijs, fuisse persuasa affirmare. Postremò inter tot peregrinas feras, quas ex tam diuersis insulis, ex omni ferè continentis angulo, latere, meditullio Romani proceres ad ludicrorum spectaculorumque suorum ornamenta Romam deferri curauerunt, numquam visus est vnicornis. In dedicatione amphiteatri Diocletiani (Domitiani) istiusmodi exoticarum ferarum numerus fuit plurimus, maior tamen tempore Gordiani, qui videlicet de Persis triumphaturus, ludosque celebraturus seculares, quos mox celebrauit Philippus, adduci curauerat elephantes, alces, Leones, Leopardos, hyenas, camelopardalos, onagros, equiferos, multasque id genus feras rariores alias; sed monoceros nunquam comparuit, cùm tamen eius ferocia eo tempore in omnium ore esset, dignusque ipse præteris haberetur, vt ea adornaret spectacula. Non enim rhinoceros est, vt quispiam nominis vicinitate deceptus sibi persuadeat, Hic autem etsi aliàs etiam peregrinus, & rarus, Romæ aliquoties in ipsis spectaculis visus est. Apparet itaque clarissimè omnino affirmari posse, vnicornem

C fabulosum esse. Placuit autem istiusmodi de vnicornu mouere dubitationes: quoniam hæ in omni re viam parare solent ad veritatem; ideoque qui ante me de eo scripserunt, omni quantum ego iudicare possum, laude digni sunt, dummodo non peruicacia quadam aduersus vulgi de eo opinionem hucusque vbique locorum celeberrimam sese opponant, sed solo sciendi, quod omnibus insitum est, desiderio moti, alijs quoque disputandi, veritatemque indagandi ansam præbere voluerint, id quod ego derneeps pro virili præstare satagam. Quantum ergo ad primam quæstionem in primis attinet, an scilicet sit: dubitatur enim. Esse autem aliquid, sapientissimorum hominum iudicio, magno argumento est vox populi, communis, inquam, & vniuersalis omnium de eo opinio atque fama, maximè verò si, & rationibus, & classicorum authorum authoritate fuerit stabilita: sicuti euenit in hac de vnicorni historia, quem quidem feram esse peregrinam, & in remotissimis degere regionibus, esse tamen reuera vetustissima fama est, omniumque gentium consensu dicitur: frustraque quis obiecerit, fuisse eam fortè ex ignaro fideque indigno vulgo ortam: quæ enim inde oritur, breui interire solet, cùm hæc omni semper ætate perdurarit vigueritque, & cum à sacris, tum à profanis scriptoribus, ijsdemque præclarissimis celebrata fuerit, paulatimque maiorem adhuc veritatis certitudinem sibi acquirit. Sicuti

D autem in omni fama, cùm eorum quæ vel dicuntur, vel scribuntur, possint vel vera esse, vel falsa, is qui subinde vera esse affirmat, parum valet iudicio, ita etiam temeritati ascribendum erit, si quis ea quæ iam diu admissa sunt tanquam vera à doctis, pro falsis, & ex sola vulgi opinione dependentibus exploserit, eoque magis, cùm verum, & falsum, vt ex principijs moralis philosophiæ habemus, cùm de alterutro dubitatur, triplici discernatur coniectura, videlicet vel ex re ipsaquæ dicitur, vel ex dicendi modo, vel ex ipso authore. Quantum ad primam coniecturam, certum est, in qualibet re sua esse extrema, suumque medium, & in ijs præsertim, quæ dependent ex vulgi opinione, alia sunt vera, alia velut allegorica, alia superstitiones vulgi, alia fabulæ, meræque nugæ: quæ omnia qui nescit discernere, facilè impingit in scopulos confusionis, & ex vno genere imprudenter transit in aliud, vnde mox ineptissimas ponit conclusiones: atq; hoc fortassis modo multa de vnicornu dicta sunt, non magis veriora habita quam quæ de aureo Apulei asino, Homerique Sirenis, & de Minotauro, similibusq; figmentis alijs memoriæ prodita sunt, quæ tamen cum ijs quæ de vnicornu dicuntur, nihil commune habent, sed

Cornuum quæ apud principes sunt diuersitas.

Quæ de vnicornu vulgò dicantur.

Vnicornis non est rhinoceros.

Respondetur præcedentibus rationibus.

An detur.

Veritas, & falsitas vt discernatur

non ſine inuentorum ignominia, (etſi alioqui pulcherrima ſub eorum cortice ſignificata lateant,) E
ceu planè fabuloſa explodantur; cùm quæ de vnicornu traduntur, ceu hiſtorica, & vera ab omnibus hucuſque ſint habita, quamuis obſcura ſint, & inſolentia. Nec mouere nos debent allatæ rationes, quandoquidem quibuslibet alijs etiam rebus, de quibus, an ſint, nemo dubitat, opponi etiam poſſunt, ſicuti deinceps in ſingularum refutatione fiet manifeſtiſſimum: in qua ſi diffuſiori vſus fuero ſermone, viri docti, rogo, ignoſcent, cùm ferè talem, & reſponſiones, & maternus noſter ſermo potiùs quàm breuem requirere videantur. Ex prima ratione qua dicebatur vnicornem feram eſſe prorſus incognitam, non rectè concluditur, propterea non dari. Idem enim etiam euenit in multis alijs rebus, quæ etſi in remotiſſimis locis ad nos perferantur, aut in locis naſcantur deſertiſſimis, & inujis, aut quæ ſua natura raræ ſunt, eſſe tamen concedimus, & communiter etiam ijs vtimur. Quid quæſo hoc noſtro tempore in frequentiori vſu eſt aromatibus? quid rhabarbaro? ligno aloes? ambra? vt cætera iſtiuſmodi pretioſiora præteream. Nihilominus cũ, & de his Dioſcorides, Plinius & Galenus, qui ex profeſſo de iſtiuſmodi rebus peregrinis ſcripſere, haud verè ſcripſerint, de hiſce quoque non pauci dubitarunt. Rhabarbari etſi iam multo tempore inueſtigarint quæ ſit planta, etiamnum tamen ignoratur, & qua in regione Pontone, an in Oriente proueniat, nemo huc vſque exactè tradidit. De ligno aloes nihil quo- F
que habemus certi, niſi quod in locis deſertis, ad quæ non datur acceſſus, proueniat, ipſa verò arbor omnino ignoratur, & fruſta tantùm fluuiorum inundationibus, quæ quotannis Gangi, Indo, alijſque Indiæ fluminibus accidunt, ad ripas propelluntur. Ambram (griſeam) in Arabia naſci inquiunt, fluminibuſque marinis litoribus proximis innatare, ſed quid ea ſit, mirum eſt hodieque latere. Alij enim naſci ibi fungorum modo inquiunt, alij bituminis volunt eſſe ſpeciem (ſicuti, & ego oſtendi in libris de thermis) alij piſcis cetiue eſſe excrementum, qui ex eſu fructus cuiuſdam herbæ eo in littore naſcentis, certo anni tempore abſceſſu in ventre generet, idque eo rupto aquis innatari, & more electioris ambræ colligi, vel è mortuo, & ad littus iecto animante eximi. Omnino verò mireris, de ambra illa coronaria, omnium vulgatiſſima, quæque in noſtris ferè regionibus, & in Cermanici maris littoribus colligitur, non ſolùm temporibus Plinij, ſed, & noſtro etiamnum haud ſatis conſtare, bituminiſne genus ſit, aut alterius ſueci, coralli more in mari condenſati ac congelati, aut gummi arboris cuiuſpiam in ſyluis illis Septentrionalium, & deſertis ſponte per ſe decidens. & aquarum vi tandẽ ad littora marina propulſum. Sunt verò, & alia multa, quorum itidem obſcurus planè ortus eſt, quæ tamen quotidiè manibus terimus, & eſſe fatemur. Quid ni itaque, & vnicornem dari fatebimur? Ignotus quidem G
& ipſe nobis eſt, quia ſcilicet fera eſt alpeſtris, ſoliuaga, & vt omnes vnanimiter tradunt, nunquam viuus capitur. (Mihi iſtiuſmodi exempla nihil probare de monocerote videntur: nam etſi multorum aromatum, rhabarbarique, & ligni aloes plantæ ipſæ ignorentur, & obſcura ſit vtriuſq; ambræ origo, aromata tamen ipſa ſibi ſemper ſimillima habentur, quia eadẽ; ſibi ſemper ſimile rhabarbarum, lignum aloes, ambra: quod de vnicornu minimè dici poteſt, nec Baccius quoque dixerit, cùm vt partim dictum eſt ex Marino, alijſque, partim etiam ex ipſomet Baccio dicetur, vix duo reperias in tota Europa cornua (quæ vnicornu nomine in ſummo habentur pretio, ſibi ſimilia.) Eodem dicendi modo cæteris rationibus reſponderi poterit. Haud alter enim hoc animal nobis innotuit quàm reliqua alia ſolent. Primo ſiquidem ab authoribus incognitis, & nullius penè authoritatis nomen eius fuit diuulgatum, mox de natura eius nonnulla confusè conſcripta ſunt, tandem adimpleuerunt volumina. Cur verò obſcura confuſaque ſemper fuerit cognitio, binæ ſunt eædemque veriſſimæ cauſæ, cùm quòd fera ſit exotica, & nunquam ſub hoc cælo viſa, tum quia, etſi reuera detur, rariſſima, rariſſimeque videndam ſe præbeat: degit enim in locis, vt dictum eſt, deſertis, & ſolitarijs: vbi duo præcipuè naturæ arcana conſideranda veniunt: quorum alterum eſt, quod quædam præ cæteris omnibus præſtantiſſima, rara, & H
ferè ſingularia eſſe voluit, pauciſſima ſcilicet contenta procreaſſe eius ſpeciei induidua, reſque per ſe clara eſt, & multis confirmata exemplis, Deum Optimum Maximum, ad maiorem operationum ſuarum gloriam, & ſplendorem in omnire infinitæ potentiæ ſuæ ſpecimen manifeſtare voluiſſe: & vt admirandum huius mundi machinam prætereamus, cælorumque motus, ſtellarum curſus, elementorumque mixtiones, quomodo item terra velut in aere ſuſpenſa hæreat, ac quomodo denique maria terminauerit, voluiſſe ipſum eiuſque miniſtram naturam in quarundam rerum aliarum procreatione admirandos etiam ſe præbere, quales in primis ſunt lapides, marmora, gemmæ, & metalla, quæ nempe in abditiſſimis montium generauit viſceribus: animalia autem quæ operas noſtras erant iuuatura, numeroſa; quibus verò minus indigemus, quæque nobis erant futura pernitioſa, vt ea minus nocerent, non ſolùm pauca numero creauit, ſed vt, & nos aliaque manſueta animantia inſtinctu quodam naturali fugerent, voluit, qualia ſunt Leones, Tigrides, Dracones, Baſiliſci, ſimileſque

Reſponſio ad primam rationem, & oſtenditur vnicornem reuera dari, etſi ſit incognitus.

Rhabrbarũ.

Lignum aloes.

Ambra.

Sucinum ſiue ambra coronaria.

Authoris contra Baccium argumentantio.

Ad ſecundã rationem, cur vnicornis non integra ſed confuſa habeatur notitia.

Cur obſcura ſit vnicornis cognitio.

Arcana natura.

feræ

A feræ aliæ, quas ideò locis ablegauit desertis, & ab humano consortio remotissimis: iam, & nonnullis admirandos prorsus tribuit ortus, vt moscho, Zibeto, & holoserico, quæ nimirum cùm sint pretiosa, ex animantium tamen fermè immundorum putredine quadam oriuntur: quædam item ob corporis molem admiranda fecit, qualia sunt elephanti, & cete marina: nonnulla contrà ab paruitatem, qua præ cæteris à Virgilio celebratur culex, animalculum scilicet tantæ paruitatis, vt cùm penè conspiciatur, sibi ipsi tamen equus est, eques, & tubicen, Perseus, & Pegassus: In quibusdam denique admirabilis haberi voluit propter raritatem, inter quæ, & phœnix fortassis fuerit, quam inter Arabiam nempe, & Aegyptum visam fuisse nonnulli scribunt, Q. Plautio, & S. Papinio Coss. Balsamum autem quod nemo dari negauerit, in toto terrarum orbe inter Syriam duntaxat Palæstinam, & Aegyptum, sed nec vbique illic, sed quadraginta tantum iladiorum spatio prouenit, & frustra Imperatorum temporibus alio translatum est teste Plinio cùm nihil planè diligentia posset humana, nihil assiduus hominum cultus, nihil aeris cælique alterius clementia. Similiter summus ille, & admirabilis architectus vnicornem rarum esse voluit, & cornu eius, vt, & balsamum, & gemmas, ratioraque alia, viribus præditum esse ineffabilis admirationis. Raritatis autem signum est, quod naturali quodam instinctu soliuagus sit, & in

B deserto solus oberret, locaque ab alijs frequentata fugiat, vt mirum videatur, si aliquando cornu eius reperiatur; fierique potest vt quod de ligno aloes diximus, hic quoque locum habeat, & nisi aquarum similiter vi in proxima flumina, & inde ad littora expellatur. Vnde tametsi, & ipse apud quos nascitur, obscurissimè de eo tradiderint, manifestè tamen constat, reuera id dari, præsertim cùm omni semper tempore apud principes illos modò hoc, modò illud vnicornu conspiceretur. Quemadmodum ergò omnium rerum rationum notitia paulatim innotescere solet, ita quoque à vero non est alienum, vnicornu apud proximiores primum nationes, moxque ad alias penetrasse famam & hanc rursus pedetim vires sibi acquisiuisse veritatis, & tandem ab alijs quoque fuisse receptam, & ab authoribus annotatam memoriæque proditam: apparetque Chaldæos omnium primos de hoc animali (Romena vocant) scripsisse, cùm quia omnium primi scientias posteris tradiderunt, tùm quia Indiæ erant proximi, & ab his dimanasse ad Hebræos (non semel enim in sacris litteris eius fit mentio) quibus simili quodammodo voce Remim siue Reem appellatur, vt in altera historiæ parte fusiùs declarabitur, & eorum mox exemplo alios cæteris curiosiores, dum adhuc rudes ferè haberentur rerum scientiæ, de eo tanquam memoriæ digno suis in historijs meminisse. Verisimileque est hosce quamuis homines rudes, quales ferè ea

C tempora dabant, multa quidem fabulosa, qualia Ctesiæ etiam imputantur, cæterùm quædam etiam vera prodidisse. Ita enim pedetentim veritas illuxit, vt mox veridici de eo scriberent authores, ac inter alios ipse etiam Aristoteles, qui nisi certo credidisset, reuera dari vnicórnem, nullam eius feciſſet mentionem. Is autem vt de ijs tantùm quæ reuera inueniuntur, summo cum iudicio scribit, & de alijs præterea Indicis animalibus notitiam habere potuit, adiutus (vt ait Plinius) à Magno Alexandro, ita de Minotauro, Centauris, similibusque fabulosis alijs nullam omnino mentionem facit, sed tanquam commenta hominum nugacium præterit. Quia verò, & eius ætate parum tantùm esset notus vnicornis, solo duntaxat ipsum nomine celebrauit. (Aristoteli, vt & ipse etiam Baccius profitetur, monoceros siue vnicornis vox est adiectiua, & alinus Indicus ipsi tantùm vnicornis est.) Plinius verò, & qui post eum vixere alij, cùm iam notior esset factus, fusiùs de eo scripserunt. Tametsi modò in delineatione inter eos non conueniat, non est tamen propterea arguendum, falsum, imo nec incertum esse, an reuera detur. Istiusmodi enim diuersitas non aliunde dimanauit, quàm quòd diuersa de eo narrari audirent aut legerent. Atqui diuersitas ista narrationum necessaria etiam fuit propter diuersas vnicornium species, vt ex Aristotele, & Aeliano colligitur; Fieri enim potest, vt alius de alio loquatur, immo verò quis-

D piam minimè sibi contradixerit, si non eodem semper modò de eo agat, nam, & ipse diuersis locis de diuersis vnicornibus agere potest. Falli itaque necesse est illos, qui fabulosè ideo de eo scribi arguunt, quòd alij aliter de eo scribant. Distincta enim, & è medio sublata æquiuocatione neutros fabulosos esse conuincitur: eodemque modo inuicem etiam conciliabuntur neoterici, qui etsi ex oculata fide de vnicorni loquuntur, non conueniunt tamen, quia alij alium nobis depingunt. Vnum describit Paulus Venetus, visum à se in Tartaria; duos vidit, & describit Barthema Hispanus, vnum Cadamustus obseruatum in ea noui orbis parte, quæ Indiæ contigua est, vt suo pòst loco distinctiùs indicabimus. Adhæc non est à ratione alienum indiuidua eiusdem speciei inuicem differre; idque vel ratione loci, vel pabuli, vel aeris, vel etiam ætatis, cuius nimirum mutatione mutantur pilus, color, & quadam tenus ipsa insuper forma: possuntque magis adhuc differre ratione cornuum, quædam enim citiùs, quædam tardiùs ea emittunt, & mox non vno omnibus animantibus illa crescunt modo; vt

Culex.

Phœnix.

Balsamum.

Vnicornis raritas.

Respõdetur tertia rationi, cur qui de vnicorni scribũt, inter se variẽt & cur ipsa etiam cornua inuicẽ dissimilia.

Qui primi de vnicorni mentionem fecere.

Vnicornis Aristoteli notus.

Cur diuersimodè describatur.

Indiuidua vt inuicem differant.

minus miremur, ſi vnicornua, quę in principum gazis aſſeruantur, inuicem varient; fierique po- E
teſt, vt eorum alia ſint naturalia alia à mangonibus diuerſis modis concinnata: quæ omnia niſi
quis obſeruet, atque aduertat, facilè negocio decipietur. Sequitur modo quartum argumentum,
quod cum cæteris quas diluimus, rationibus coniunctum, non exigui videtur eſſe momenti, re-
ctè verò intellectum, nullius redditur efficaciæ. Nitebatur id hoc præcipuè fulcro promittuntur
de vnicornu, quæ extra omnes poſita ſunt veritatis limites, omnique fide indigna, ideoq. & ipſum
videri rem fabuloſam, minimeq. naturalem. Quæ profectò inductio falſa eſt. Sint enim quæ de
eo phibẽtur, maiora adhuc, magiſq. vero diſſona, nemo tñ negauerit, qn'vel tãtillũ verũ eſſe poſſit:
Secundum autem logicos non valet argumentum, quod refutata aliqua alicuius rei parte, totum
propterea refutari quod que ſublatis accidentibus ſimul & ſubſtantiam auferri arguit, etiamſi re-
uera quædam ſint tam admirandis prædita facultatibus, ut fruſtra rationes earum inueſtigemus,
qualibus paſſim plena ſunt multorum lucubrationes, & nos quoque quotidie alias, aliaſque obſer
uamus, cur igitur quaſdam quæ vnicornu aſcribuntur, veras eſſe negabimus? verbi cauſa quod
venenis aduerſetur, quod præſentibus eis ſudorem emittat, quod in humore bulliat? Cæterum
concedamus iſthæc cæteraque quæ de viribus referuntur, falſa eſſe, inualida adhuc erit argumen
tatio, ergo non dari ipſum animal: non enim, ablatis accidentibus, vt dicebam, ſimul etiam aufertur F
ſubſtantia. De iſtiuſmodi admirandis operationibus, earumque cauſis fuſiùs dicemus in tertia
parte: hæc verò ad argumenti illius ſolutionem ſufficerint,

Ad quartã rationem, de viribus, & enormibus promiſis de vnicornu.

Ad 5. rationem, cur vnicornis Romam nunquam perlatus fuerit.

Si modò nouiſſima argumenta, vt in omnire affirmanda aſſolent, efficaciora fuerint, euiden-
tioribuſque nitantur rationibus, demonſtrationibuſque procul omni dubio affirmari poterit, reue
ra dari ipſum vnicornem. Arguebant itaque cur, ſi datur, non vna cum rhinocerote, alijſque id ge
nus rarioribus feris in Roman. triumphis ſpectaculiſque fuerit aliquando oſtenſus.

Id autem non ſolum nullam in ſe habet admirationem, ſed triplicem etiam admittit reſponſio-
nem, totidemque euidentiſſimas rationes; diximus enim animal ipſum vitam viuere ſolitariam, eã-
que in deſerto locisque aſperrimis, & ad quæ vix vlli patet aditus, tantęque mox dicemus eſſe fe-
ritatis, vt nunquam vnius capi queat; & ſi uiuum capi concedamus, nihilominus ſi regionis in qua
generatur, quæ cum Antipodis ferè contigua eſt, diſtantiam ob oculos ponamus cur nunquam ala
tus fuerit, minimè mirabimur, nam vt feritatem prætereamus, tot cælorum, aerum, pabulorumque
varietates, per tam diuerſas regiones, ad nos vſque deferri non permiſſiſſent, videmuſque non
pauca animalia, licet è propinquioribus regionibus huc perferantur, noſtrum tamen cœlum ferre
non poſſe, breuique interire, & ne longius exempla repetan, ur: teſtatur Petrus Gyllius domi G
num de Armonte Galliarum Regis apud Solimannum Turcarum Imperatorem legatum, ele-
phantem, etiamſi nihil non tentaret, vt viuum regi ſuo offerret, Syriæ tamen finibus educere non
potuiſſe: redditque eius rei rationem Aelianus his verbis: *Abſtracti à ſuis elephanti ſedibus patrijs, quamuis vinculis primùm ac fame, deinde varijs cibariorum blãdimentis manſuefacti ſint, tanta tamen naturalis ſoli illecebra generantur, vt patriæ memoria eis obſcurari, & euaneſcere nequeat. Quare cum horum plerique grauiſſimo mœrore ſuſcepto conficiuntur, tum verò quidam ex his vberrimè flentes, tantam lachrymarum vim profundunt, vt oculorum ſenſibus capiantur.* Similiter & cætera animalia, & plan-
tæ, ſi ex natiuis locis ad alia transferantur, patiuntur, licet alia minus, alia magis, aut enim omnino
& ſtatim aut mox intereunt, aut manifeſtè degenerant. Eſt & alia ratio, cui nullo pacto reſpon-
deri poteſt, quæque cunctis qui vel à limine tantum hiſtoriographos ſalutarũt, notiſſima eſt, quod
videlicet Romanorum Imperium non ſolum nunquam, eouſque pertigerit, ſed & multa adhuc mi-
liariorum millia ſuperanda fuerint; notiſſimumque eſt, Parthos nunquam domare potuiſſe, etſi plu
ries eos vincerent, deque ijs triumpharent, vixque Euphratem ſuperaſſe, & Parthorum fines vi-
diſſe; tantum abeſt, vt vltra Gangem, & Indum, vbi vnicornes habitant, imperium extenderint.
(Iuſtus Lipſius longè latius imperium fuiſſe oſtendit cum aliorùm, tum potiſſimum Taciti autho- H
ritate, cuius hæc verba *Ventum inde Elephantinem, & Sienen, clauſtra olim Romani Imperij, quod nunc rubrum ad mare pateſcit*, Ait enim Lipſius in Taciti, & aliorum veterum verbis in hoc nomen ve
nire mare Indicum, vaſtum illud & magnum, quod ab extremo ſinu Arabico, ſiue ab Africa ea, in
auream Ptolomæi Cherſoneſum ſe protendit. Itaque Pomponium Melam, duos ſinus in mari ru-
bro agnoſcere, Arabicum, & Perſicum. Et Senecam Tragicum, Tigrim in mare rubrum exonera-
re, atque immittere: Curtium Indum, & Gangem, quos certum eſt in magnum illud mare, longè
à ſinu Arabico, euolui.

Romani imperij dimenſio.

lib. 10. c. 17 Elephan. patriæ amantiſſimus.

lib. 3. de magnitudine Rom. c. 3.

Hæc vera & clara eſſe: promotos igitur terminos ad mare rubrum, ſiue Indicum, per Arabas
adiectos. Eandemque mentem eſſe Græci ſcriptoris in Suida, qui terminos imperij ad Orientẽ
facit Indos, & mare rubrum, & Nili cataractas, & lacum Mœotin. Ita & Appianum capiendum,
cum in præfatione operis ſui, diſtincte Romanum Imperium limitat: *Tendit* (inquit) ab *Occaſu*

&

A *& illo Oceano occiduo, ad Caucasum montem, & flumen Euphratem, & ad Aethiopas superiores, per Aegyptios, & Arabas, ad Orientalem Oceanum.* Hunc Oceanum Orientalem, non aliud esse, quam mare Rubrum, siue Indicum iam dictum. Sed quid si affirmemus Romanos ipsos in Indiam nauigasse, mercaturamque exercuisse? Audi quæso Bacci Plinium de India loquentem. *Posteà à Syagro Arabiæ promontorio Patalem Fanonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur* XIII. *XXXII. M. pass. æstimatione. Secuta ætas propriorẽ cursum, tuttoremque indicauit, si ab eodem promontorio Zizarum amnem portum India peteret. Dinque ita nauigatum, donec compendia inuenit mercator, lucroque India admota est. Quippe omnibus annis nauigatur. Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primum certa notitia patescente. Digna (Indigna,* Lypsius) *res nullo anno imperij nostri minus* II-S. *quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ ad nos centoplicato venenant, &c.* Atqui hinc, dices non constat, Roman. eo adnauigasse. Non negabis Aegyptum fuisse Romanorum prouinciam, atque per Aegyptios negociatores, aliosque si rhinocerotis cornua, vt suo loco patebit, deferrentur, cur non, & vnicornis? Scribit verò etiam Strabo, olim quidem pauculas naues extra sinum Arabicum ire ausas, at nunc (hoc est suo tempore, claruit autem temporibus Augusti, & Tiberij, maximas classes nau gare in ipsam vsque Indiam, & ad vltima Aethiopiæ, &c. &

B tursus tradens Ciceronem in oratione quapiam scribere, tributa ex Aegypto redijsse Ptolomæo illi, qui Cleopatræ pater fuit, talenta annua duodecim millia, & quingenta. Si igitur, inquit, rex negligenter, & ignauè imperans, tantum redegit: quid nunc censendum est, cùm omnia tanta diligentia, & ordine administrantur, itemq. Troglodytica, & Indica nauigatione sic aucta? Nisi itaq. ipsi in Indias nauigarent, saltem notissima erat nauigatio, & si datus fuisset ibi monoceros, haud dubio ad sua spectacula inde petijssent. Inualidum igitur hoc Baccij de distantia argumentum, inualidum etiam quod de aeris immutatione ne adfert. Elephantes enim, equiferos, Oryges, Camelos, Camelopardalos, Pardos, Leones, Rhinocerotes, Hyænas, multasq. feras peregrinas alias non semel Roma vidit.) Apud quos modò responsiones nostræ carituræ sunt fide, ego eos dixero carere intellectu, pertinacesque appellauero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, cum, tot passim apud principes vnicornua ostendantur. Sed inquient, non videri vnius eiusdemque animalis, cùm & omnia inuicem differant, & nullum ex omnibus cum notis antiquorum conueniat. Supra quidem huic quoque obiectioni respondimus, facileque responderi denuo potest, dummodo argutas illas suas cauillationes relinquant. Satis est enim viris doctis, si aliqua saltem conueniant, cùm & indiuidua nonnunquam, vt diximus, in quibusdam non conueniant. Differre autem

C inuicem possunt, ratione cæli, aeris, educationis, ætatis, &c. Videmus enim ipsa cornua cum prius pullulant, exilia esse, & læuia, deinde post biennium, aut triennium in ramos se diffundere, fieriq. aspera, pedetentimque magnitudine, crassitieque & figura variare: quapropter nemo etiam dubitauerit, quin istiusmodi varietates vnicornu quoque accidere possint, & præcipuè coloris, versurarum, aliorumque exteriorum accidentium. Taceo interim nonnulla reperiri, quæ etsi naturaliter eadem sint, ars tamen mangonum differre fecit: minimeque negauerim, quædam eorum quæ in principum gazis sunt, etsi pro genuinis ostendantur, nequaquam genuina esse. Certum enim est, & nulli non notum res omnes pretiosiores, & genuinas haberi, & factitias, vel saltem mangonizatas: virique periti est vtrasque inuicem distinguere; non autem quia quædam artificiales sunt, omnes propterea tales esse iudicare. Sic ergò videor rationes eorum qui vnicornem dari negabãt, satis superque refutasse; quamobrem hac priore operis parte ad calcem perducta, affirmabimus omnino dari hoc animal, & neutiquam negari posse: & vt clarior appareat rei veritas, mox quale illud sit, euidenter declarabimus.

Tametsi diuersis authoritatibus, manifestisque rationibus asseruimus extra omnem controuersiam dari vnicornem, obiterque aliquid tetigerimus de eius natura, raritate, loco natali, necnon

D etiam de cornu eiusdem, quo scilicet in honore semper fuerit, ideoque videri fortassis possit, latissimum iam nobis esse campum demonstrandi certò dari, nihilominus cùm proprium genus, atque definitio ipsius animantis accipienda sit ab authoribus antiquis, & neotericis, quos de eo diuersimodè scripsisse in priori parte diximus, haud ita facilè definiri, determinarique potest. Ideoq. opus erit, vt quàm diligenter authoritates illas examinemus, historiasque quæ de eodem agunt, vt ex hisce veritatem eliciamus, testimonijsque quorundam qui nostro tempore testes oculati de eo scribunt, corroboremus, simulque etiam cum ipsissimis, quæ apud principes sunt cornibus conferamus. Dico igitur omnium antiquissimam de vnicorni memoriam esse in sacris biblijs, vbi non semel eius fit mentio, & quamuis ibi non declaretur, clarèque demonstretur, ex quo animantium sit genere, colligi tamen ex sensu verborum illorum potest, animal esse indomitæ, ferociſque naturæ. In textu Chaldæo legitur Remena, in Hebraico voce quodammodo inde deriuata, Reem, & Remin, etiamsi D. Hieronymus sacrarum literarum, & rerum etiam naturalium peritissimus, nonnullis in locis pro Reem transferat rhinocerotem, vt Deut. 33. *Quasi cornua rhinocerotis*

Oceanus Orientalis mare rubr est.

lib. 7. c. 23

l. 17. Geogr.

Cũcluditur vnicornem dari.

Cornuum eorundem diuersitas vnde.

Altera pars Quale animal sit vnicornis.

Vnicornis quale sit animal.

Remena.

Reem.

Remin.

cornua eius. vbi alias impropriè reddidiſſet, monocerotis, ſiue vnicornis: etenim non vnum aut ſin E
gulare, ſed plura indicabantur. Et Remin apud Pſalmiſtã Pſal. 22. *Libera me Dñe ab ore Leonis, & à cornibus vnicorniũ humilitatem meam.* Et Pſal. 29. Reem. *Dilectus quemadmodum filius vnicorniũ.* Et Pſalm. 92. *Et exaltabitur cornu meum ſicut vnicornis.* Citatur eadem vox ſimbolo for-
Alcherchedam. titudinis apud Eſaiam cap. 39 *Deſcendent vnicornes, &c. quaſi viri fortes.* Et apud Iob cap. 29. Arabibus, vt tradit Andreas Bellunenſis, qui noſtra ætate Auicennam diligenter admodum interpretatus eſt, ait Alcherchedam animal eſſe, vnico in fronte armatum cornu, cuius vis ſit aduerſus venenum. Iſtiuſmodi autem authoritates non ob alium recitaui finem, quam vt oſtenderem antiquiſſimam de vnicornu extare memoriam, vulgoque olim creditum fuiſſe, animal eſſe ferociſſimũ, & indomabile. Iam verò ſi ex quo ſit genere, inda gemus, rurſus ſuſpicari poterimus, an idem ſit cum rhinocerote, primò propter nominis ſimilitudinem, & eiuſdem quodammodo ſignificationis, cùm monoceros ſiue vnicornis animal indicet, cui vnicum tantùm cornu eſt: rhinoceros, cui id in naribus: ſecundo quia & D. Hieronymus modò rhinocerotem, modo vnicornem vertit: tertiò quia negociatores Luſitani, medicique doctiſſimi, qui in India non exiguo tempore obuerſati ſunt, cum de genuina multorum aromatum natura, eſſentiaque, atque ipſius quoque vnicornu cognoſcendi diligentiſſimè, & pro viribus elaborarent, profitentur, ſe ex incolis nihil expiſcari F
potuiſſe aliud, quam quòd coniiciant, cornu eſſe rhinocerotis, reperiri que priuatim in Bengala,
Cardani error. ibique magna haberi æſtimatione, & antidotum credi contra venenum, ſeſe tamen huius rei incertos eſſe: vt minus miremur Cardanum, qui nuperrimè vnicornem Rhinoceroti eundem fecit.

Rhinoceros non eſt vnicornis. Quamuis verò Rhinoceros ferocitate celebris ſit, à monocerote tamen differt; & Plinius ſeparatis locis de eis tanquam de diuerſis ſpecie animalibus egit, & Pauſanias præ cæteris id quoque indicat, dum bina rhinoceroti cornua tribuit, vnum nimirum iuxta nares, magnum; paruum aliud, ſed acutiſſimum in ſummitate humerorum. Atque Feſtus vulgò credi quibuſdam, eundem eſſe boui Aegyptiaco. Niſi autem ſpecie differrent, omnis iam lis, & controuerſia eſſet extincta. Fuit enim non ſemel Romæ viſus, & oſtenſus rhinoceros, primum à Pompeio Magno, mox in ludis aliorum pugnare cum elephanto. Rariſſimum tamen etiam erat animal, ideoque Diocletianus (Do-
Rhinoceros in numo pictus quid ſignificet. mitianus, vt ex ſequentibus patebit) numum edidit, qui ab vno latere rhinocerotis habebat imaginem, quam multorum peritiſſimorum virorum iudicio magnanimitas, fortitudoque regia indicabatur, vel etiam quod ipſe rhinoceroti ſe aſſimilaret, qui tardè, lenteque quidem iraſcitur, iratus verò nunquam placatur. Vtrumq. ſignificatum Martialis egregie ſemper ab Imperatore honoratus binis luſit epigrammatibus; quorum nempe altero feritatem, roburque animantis, altero ira- G
cundiæ tarditatem oſtendit. Primùm ergo eſt tale:

Præſtitit exhibitus tota tibi Cæſar arena,
Qua non promiſit prælia rhinoceros.
O quàm terribiles exarſit pronus in iras,
Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Altero ſic canit:

Solicitant pauidi dum rhinocerota magiſtri,
Seſe, diu magnæ colligit ira ſuę.
Deſperabantur promiſſi prælia Martis,
Sed tamen is redijt cognitus antè furor.
Namque grauem gemino cornu ſic extulit vrſum
Iactat vt impoſitas taurus in aſtra pilas.

Rhinoceros deſcribitur. Viſus poſtremò in Europa eſt rhinoceros noſtris temporibus, anno poſt partum ſalutiferũ 1535. cum Emanuel rex Luſitaniæ Vlyſſiponi ſpectaculum ederet, in quo elephas ei pugnans ſuccubuit. Qui tunc eum videre, eum deſcribunt ſimilem elephanto, eiuſdemque fermè magnitudinis, mino- H
ribus verò tibijs, vngulis ſolidis, bifidiſque, capite porci, corio per tergus duriſſimo, & ſquammoſo, binis cornibus, vt dictum eſt, ne vero vllus mihi relinqueretur dubitandi ſcrupulus vtrumque cornu beneficio, ac fauore Magni Hetruriæ Principis inuicem contuli, totoq. cælo differre obſeruaui. Eſt enim rhinocerotis cornu nigrum, craſſitie, & longitudine bubali, cæterùm neq; cauum, ſed ſolidum, ponderoſumque: neque contortum, præterquam in extremo, quod inſigniter acutum eſt, iuxta vero exortum ſetis obueſtitum, nigris, & aſperrimis: contra monocerotis cornu album eſt, maioremque præſefert maieſtatem, aliaſque continet differentias, vt idoneore loco apparebit: quapropter fateri oportet, vtrumq. ſui generis eſſe animal. Cur vero D. Hieronymus in interpretatione ſacrarum literarum non diſtinxerit, rationem etiam obiter tetigimus, ſiquidem alicubi erat ſermo de pluribus numero, ineptumque fuiſſet dicere, libera me domine de cornibus vnicornis: & quamuis etiam mercatores illi, & medici, qui in India vixère, non alium agnoſcant vnicornem, quam ipſum rhinocerotem, nec hoc quoque negocium facéſcere poteſt, cum vel ipſi,

vt

A vt dictum est, opinionis suæ incerti sint. Accedentibus igitur nobis ad naturalē monocerotis historiam, indicanda primùm erit vocis homonymia, quæ non paucis imposuit, vt rem ipsam percipere non potuerint. Dupliciter autem ea vsurpatur, vel adiectiuè, vel substantiuè: priore modo omne significat animal, cui vnicum duntaxat cornu est; altero speciem specialissimam. Aristoteles nunquam eam hoc secundo modo vsurpauit, sed semper adiectiuè, quo modo Græcè δίκερως & τρίκερως, Latinis bicorne, & tricorne animal est, cui bina, cui tria sunt cornua, quemadmodum manifestè colligitur ex ca. 3. lib. 2. vbi agit de animalibus cornigeris. *Asinus Indicus* (inquit) *licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit.* Et subdit: *Est, & oryx monoceros siue vnicornis sed bisulcus.* Mox autem lib. 6. cap. 36. meminit onagri, id est asini syluestris, de quo, & M. Varro agit in secundo de re rustica, sed neuter cornutum facit, vt vel inde fit manifestum Onagrum siue asinum syluestrem asino Indico monoceroti differre. Reperio tamen solū Philostratum, asinum vnicornem (licet fortè non sine lapsu) onagrum nuncupare: Inquit enim *in vicinis Hyphasidis India fluuij paludibus asinos syluestres degere, cornuq; suo taurorum more generosè pugnare*, constatque palam ex hisce authoribus tria sui generis animalia esse, asinum Indicum, asinum syluestrem, & orygem, quorum tamen nullum verus est monoceros siue vnicornis quem hic intelligimus. Oryx,

B secundum nonnullos, & Plinium quoque ex capris est syluestribus Libycis, cornu ferrea duritia, colore nigro. Similiter vulgari significatu rhinocerotem nominat Plinius lib. 8. 20. & 22 boues Indicos vnicornes, & tricornes: additq. insuper syluestres tauros esse atrocissimos, & cāpestribus maiores: dari item in India boues solipedes, & vnicornes: atque ita interpretari debemus Oppianum in libris de venatione, & Strabonem, dum aiunt in India reperiri equos & asinos vnicornes, necnō, & Aelianū, cum ait in Aethiopia tauros esse, & vaccas monocerotes. His authoribus consentiunt alij, Plinio verò priuatim Solinus in suo polyhistore: eosdemque sequitur Isidorus, & partim etiam Albertus, qui copiosè admodum de animalibus scripsit, inter quæ, multa terrestria, multa item aquatilia recenset vnicornia; recenset, & serpentes vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes. A cornibus nomen accepit cerastes, serpens perquam maleficus, & pestilens. cornutum etiam dicunt ipsum aspidem, cenchrim item, & ammoditem. Recenset, & volatilia insecta vni

C cornia, & bicornia, quale est illud quod ceruum volantem dicunt, quia cornua similiter vt cerui ramosa habet, quæ occulta quadam proprietate spasmo mederi ex viris fide dignissimis accepi, si tantùm manu retineatur. Vides igitur vocabulum hoc monoceros siue vnicornis commune esse multis animantibus, vt equis, bobus, asinis, capris, belluis marinis, serpentibus, alijsque quibus singulare cornu est, sicut bicornis de bicornibus, tricornis de tricornibus dicitur. Quemadmodum verò in omni re illud quod in suo genere præstantius est, generis nomen sibi vendicat: ita etiam monocerotis siue vnicornis nomine propriè, & sigillatim apud authores intelligitur animal (quadrupes) vnico quidem, & singulari cornu præditum, cæterùm præ cæteris pretiosissimo, etsi interim nonnulli authores melioris notæ æquiuocatione nominis decepti, facultates, quas huic monoceroti propriè dicto debebant, modò equo, modò asino vnicorni, modò etiam rhinoceroti attribuerint. Quæ igitur deinceps dicētur, de vero, & propriè dicto monocerote siue vnicorni intelligi volo. Possit interim hic moueri dubitatio, cur non, & asinus Indicus, & equus vnicornis possint dici, haberique veri, & genuini monocerotes, cùm non solùm Philostratus, sed, & Aelianus, qui diligentissimum se, & præ cæteris eximij iudicij scriptorem profitetur, illis, non monocerotipropriè dicto vires omnes adscribant aduersus venenum, morbosque deploratos, & incurabiles, ideoque Indiarū regulos ex illis sibi conficere pocula, auroque certis spatijs, exornare, & ex eis bibere solere. Huic quæsito dupliciter responderi potest: primò etsi hoc vocabulo monocerotis alia etiā indicentur animalia, vt ostensum est, non est propterea necesse, vt concedamus, omnia eiusdem esse prærogatiuæ, sed vnum eorum erit verus monoceros, alij suppositicij, quibus tamen ab ignaD tis, aut à negociatoribus eædem facultates perperam tribuuntur, id quod in multis etiam medicamentis euenit, & in quibusdam etiam cornuum frustis, quæ pro vnicornu ostenduntur, & magni admodum fiunt, cùm tamen cum verò, & legitimo vnicornu nihil habeant commune, vt suo pòst loco clariùs demostrabitur. Secundò responderi etiam poterit, non abhorrere à vero, diuersas illas monocerotis species, ad vnam tantùm pertinere. Aelianus.n. alienis vtens verbis, facilè decipi potuit, & modò similem equo, modò asino, modò ceruo eum describere, quod diuersa animalia esse crederet: quemadmodū, & nos synonyma sæpe fallunt, præsertim ea quæ à similitudine rerum imponuntur: verbi causa, cùm monoceros nobis Italis dicatur Liocorno vel etiam Lionfante nomine vt apparet à Leone detorto, non defuere qui Leonis aliquod genus esse suspicarentur. Quod autem Aelianus alijque monocerotem modò equi, modò asini, modò cerui nomine potuerint intelligere, vel inde licet colligere, quòd, & Aristotelis, & aliorum testimonio constet, animal esse rarissimum, & quod rarissimè capitur: id quod illi quoque asseuerant, qui nostro tempore Indiam perlustrarunt. Quod si autem diuersæ veri monocerotis darentur species, iam plurima etiam

Monoceros siue vnicornis quotupliciter accipiatur.

Onager.

Oryx.

Tauri syluestres.

Boues vnicornes.

Animalia vnicornia multa.

Cernus volans.

Asino Indico perperam vires contra venenum adscribi.

Monocerotes equi, asinique ijdem qui veri monocerotes.

ma etiam darentur cornua; & eiſdem pleni eſſent principum theſauri. Vt igitur clarior euadat E
hæc noſtra oratio, nunc illud affirmabimus, etſi vnicornis vna & ſingularis ſit tantum ſpecies, confuſionem facilè euitari poſſe authorum, qui aliàs equo, aliàs aſino, aliàs ceruo aſſimilarunt: cùm notum ſit, omne genus, obſcurum licet ſit, ex proprijs aliquando agnoſci differentijs: quas deinceps ex ſingulis qui de eo ſcripſerunt, colligemus, & ex ijs cæteriſque quæ de vnicorni prodita ſunt, definiemus, quid reuera ſit, vbi reperiatur, quæ denique facultates, & prærogatiuæ ei aſcribantur. (Hæc ferè opinio Geſneri eſt cuius nomen Baccius diſſimulat. Mihi, inquit ille, recitatis Plinij, & Aeliani de monocerote verbis, omnino Plinius, & Aelianus vnam eandemque beſtiam deſcripſiſſe videntur, ſed nec aliam Philes ſimia Aeliani. Quinetiam aſinum ſiue onagrum Indicum, ſi non idem, inter vnicornia tamen animalia iam deſcripto omnium proximum eſſe dixerim. Conueniunt ſanè præter cornu vtrique vnicum in media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ ſolidæ, celeritas, vita ſolitaria, robur inexpugnabile, & quod confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantùm differre videntur: cùm aſinus Indicus albus ſit reliquo corpore, ſed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibuſdam tribuitur, ſic, & cornu color non idem: monoceroti enim ſimpliciter nigrum Plinius tribuit; aſino Indico Aelianus medium tantùm nigrum, inferius album, ſuperius puniceum: ſed forſitan omnes iſti colores in F
corpore potiùs quàm in cornibus ſpectantur. caput purpureum, media corporis pars nigra, poſtrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum eſſe ſcribit, excepto mucrone. Hæc Geſnerus. Plinius certè etſi ſeparatis locis de aſino Indico, & monocerote agit, inuicem tamen meo iudicio vel non diſtinxit, vel ſuo ſe proprio gladio iugulat; nobis enim alicubi author eſt, ſolum aſinum indicum ex ſolipedis vnicornem eſſe, ſed verba eius recitabo. *Cornigera ferè biſulca: Solida vngula, & bicorne nullum: Vnicorne aſinus tantùm Indicus; vnicorne biſulcum, oryx. Talos aſinus Indicus vnus ſolipedum habet*: Et alibi rurſus: *Cornua ſolipedum nulli, excepto aſino Indico, qui vno armatus eſt cornu.*) Tres igitur ex antiquis monocerotem deſcribunt, Philes, Aelianus, & Plinius, Philes plenam nobis dedit deſcriptionem: (quæ talis eſt ex traductione doctiſſimi Ioacchimi Camerarij archiatri Norimbergenſis reipub.)

Geſneri de vnicornibus quadrupedibus opinio.

Aſinus Indicus ſolus vnicornis.

Monoceros deſcribitur.

Eſt vnicornis India fera cognita
Horrenda viſu, calcium quibus ferit
Armis timenda: ſed ore ſi quem proruens
Momorderit, vix Paonis ſolers manus
Præſens leuaris vulneris periculum. G
Hac inſolenter verticis motans iubam,
Longumque noxiumque cornu porrigit:
Quod frontis enatum ſub ipſo tubere
Non eſt canum, nec more cornuum leue,
Nec compari vndiquaque conſtat germine,
Limaque ferri viſitur mordacius,
Gyris in orbem conuolutum tugibus.

Hæc itaque breuius ipſius animantis, eiuſdemque cornu eſt deſcripto, eum qua alij quoque conueniunt, ac potiſſimum Aelianus (quid mirum, cùm omnia ſua ex Aeliano Philes tranſcribat, vnde etiam ſimia Aeliani paſſim nuncupatur, qui lib. 16. cap. 20. pulchram de eo hãc tradit hiſtoriam, quàm cùm ad noſtrum omnino faciat propoſitum, integram hic recenſere non fuerit incongruũ.

Monoceros vbi habitet.

Montes (inquit) *eſſe dicunt in intimis regionibus India aſperrimos, & ferè refertos; vbi qua apud eos beſtiæ domeſtica ſunt, feras eſſe aiunt, vt oues, capras, canes, boues, & per ſe, & ſua ſponte errare, ab omni cura paſtoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilitatem, infinitatemque, & hiſtorici, & Indorum ſapientes teſtantur: inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem ſentiunt.* H
In ijs monocerotem, quem vocant Cartazonon numerant, eumq. magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere dicunt ſubaq. præditum, & pilis fuluis eſſe; pedum bonitate, & totius corporis celeritate excellere, atq. ſimiliter vt elephantes pedibus inarticulatis eſſe, apri caudam habere, inter ſupercilia cornu vno, eodemq. nigro, non leui quidem, ſed verſuras quaſdam naturales habente, atque in acutiſſimum mucronem deſinente ornatum exiſtere, omnemque maximè animalium abſonam vocem, & contentam emittere, & ad alias quidem beſtias ad ſe accedentes manſueſcere, cum verò gregalibus ſuis pugnare; neque modò mares inter ſe naturali quadam contentione diſſidere, ſed contra etiam faminas certare, pugnamque vſque ad mortem vſſis ingraueſcere: nam, & reliqui corporis maximo robore præditus eſt, & cornu imprimis inexpugnabili armatur: deſertiſſimas regiones perſequitur, ſimul, & ſolitarius errat. Coitus tempore ad fœminam manſuetè manſueſcit, & pariter paſcuntur. Cum hoc tempus tranſierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rurſus efferatur, & ſolus vagatur. Præſectorum regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari eoſdemque feſtis, & panegyricis diebus ad pugnam

committi;

A *committi, ad robur ostendendum. Nam integrę ætatis, & perfectæ nullum vnquam quisquam meminit captum fuisse.* Hæc itaquè omnia Aelianus, cui adstipulatur Plinius, & maiorem adhuc lucem addit lib.8.cap.21. Cùm enim de admirandis Indiæ rebus, & de rhinocerote, deque boue, alijsque Indicis animalibus vnicornibus, & de axe præterea, cuius corium Libero patri erat sacrum, dixisset, subiungit: *Orsei Indi venantur asperrimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite cerno pedibus elephanto, cauda apro, mugitu grani, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram vinam negant capi.* Quo loco per Orseos meo iudicio intelligit Nysæos, quorum oppidum, pleroſque Indiæ adscriberé ait lib.6.cap.21. montemque Merum, Libero patri sacrum, vnde origo fabulæ (inquit) Iouis semine editum. Conijcio id autem ex antiquissimo quodam numo, quem videre mihi contigit apud Pyrrhum Ligorium antiquitatum studiosissimum simul ac peritissimum, ducisque Ferrariensis antiquarium, in quo monoceros siue vnicornis exprimitur, tali planè qualem iam diximus, figura: cornu cantharo Bacchi inferens, cum inscriptione, NTΣΣΕΩΝ. Quo symbolo significabant se Bacchum colere, gloriarique tam pretioſi, rarique animantis venatione, fueritque fortassis Alexandri Magni numus: Græca enim inscriptio est, isque solus Indiam superauit. Superato enim Dario Persarum Rege, toti Orienti fuit B terrori, & ad Herculis vsque columnas, quæ vltra Gangem sunt ad Nyssam oppidum peruenit, ibique Herculi, & Baccho solemniter litauit. Cùm verò post debellatos populos, victoriarum suarum trophæa, arcus, altariaque, & pyramides erigeret, qualia apud Ptolomæum legimus in montibus Riphæis fuisse, ad mare item Caspium, & apud Sogdianos, & in India ad ripam Hipasis, Solinus, & nostri temporis scriptores, aras Alexandri nominant: ita quoque verisimile est, ad maiorem victoriarum suarum laudem, famamque, nummum illum, percussisse. Vtcumque autem est, numus ipse figuram monocerotis, solumque natale verè, & pulcherrime expressit.

Orſei Indique.

Alex. Mag. Indiā vicit

Testimonia recentiorū de vnicornu

Cæterùm ne isthæc iudicia, memoriæque destituantur testimonio, vtque nonnullæ quæ apud authores occurrunt, controuersiæ decidantur; iam descendemus ad magis modernos, & ad eos, qui oculati testes de monocerote scribunt. Aeneas Syluius Piccolominus, qui postmodum fuit Pius secundus Pontifex Maximus, libro de Asia cap.10. tradit authoritate cuiusdam Nicolai Veneti, in extremis Asiæ partibus in quadam prouincia nomine Macino inter montes Indiæ, & Cataium, vbi vulgò creditur habitasse Sericos, reperiri animal capitè porci, cauda bouis, singulari in fronte cornu, colore magnitudine elephantis, cum quo naturaliter diffideat, cornuque ibi habeatur in maximo pretio aduersus venenum. Idem testatur M. Paulus Venetus, qui longo tempore C Magno Cham Tartarorum Imperatori inseruiunt, cum sibi iter faciendum esset longissimū per Indiam anno circiter M.CCC. quamobrem vulgò magnifiunt eius scripta, inter cætera memoria digna narrat in regno Basman, cuius incolæ omnino barbarę sunt, reperiri vnicornes, esse autem paullò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti, capite, apri, tanti ponderis, vt id semper habeat reclinatum, more porcorum in cœno morari gaudere; In media fronte cornu gestare vnum, crassum & nigrum, linguam habere spinosam, eaque lædere homines, & animalia: Vt verò modò dicam quod sentio, non aulim affirmare, etsi alioqui scriptores, fide dignos existimem, num hoc animal ab ipsis descriptum, reuera sit verus ac genuinus monoceros: recedunt enim à descriptione, quam iam antè prò vera accepimus. Nihil enim habet similitudinis, vel cum equo, vel cum ceruo, sed esto potius animal inusitatæ magnitudinis, neq. agilis est, & velox, sed piger potius, & porcorum more volutabro, & cœno gaudet, quæ monocerotis naturæ aduersantur, differt & cornu colore, quod nimirum nigrum esse aiunt, quamobrem cùm & asini ibi dentur, vaccæ item & tauri, capræque vnicornes, hancquoque vnicornem sui generis esse, nec à ratione alienum esse existimo, in toto Oriente à monocerote proprié, & per excellentiam dicto cæteras eas animantes similiter vnicornes, accepto nomine indigitare, quoslibetq. suam veram esse sibi persuadere. D Quantum verò ad monocerotem Pauli Veneti, nemo puto vitio mihi verterit, si rhinocerotem esse iudicauero; non malè enim congruunt, quas ei ascribit, notæ, magnitudo videlicet ad elephantum accedens, deformitas, pigritia, & caput porci, quib. ferè notis rhinocerotem antea delineauimus. Inter eos verò qui nostra ætate de monocerote agunt. Aloysius Cadamustus nauigationis suæ capite quinquagesimo scribit, in quadam noui orbis parte reperiri vnicornes, capique viuos, cæterùm cum de forma eorum nihil addat, nullumque de eis ferat iudicium, descriptionem mutuabimur à Ludouico Berthema Hispano, qui describens iter suum, quod fecit per Aethiopiam, & mare Erythreum, animal hoc exactè describit, omnesque quas suo monoceroti veteres, notas tribuit. Mecha (inquit) quæ ciuitas est Arabiæ, portuque per totum Orientem nobilis septa habet, siue claustra regia, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos miraculi loco ostentant populo, nec ab re; res est miratu dignissima. Sunt autem huiusmodi. Alterum eorum quem constat natu maiorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, vt-

An recentiorum monocerotes sint veri.

Monoceros Pauli Veneti qui.

Monocerotes à Berthema visi.

pote

pote anniculus ac equino pullo ſimillimus : eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, dodrantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris eſt id animal equi muſtelini, caput cerui inſtar : collo non oblongo, rariſſimæque iubæ, ab altera parte ſolùm dependentis. Tibias habet tenues, eaſdemque graciles admodum, hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes fermè referentes. Tibiarum poſteriorum pars exterior villoſa eſt, pilique plurimi. Sane id animal ferum videtur; verùm ferociam neſcio qua comitate condiuit. Eos vnicornes quiſpiam Sultano Mechæ dono dedit. Aducti ſunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo munere neceſſitudinem cum Sultano Mechæ præfecto coniunctiſſimè iniret. Hactenus ille, exactiſſimè quidem animal ipſum deſcribens, eget tamen declaratione; binæ ternæue enim notæ cũ Plinio, & Aeliano non conueniunt. Præterit in primis colorem ipſius cornu, læueque ne ſit, an aſperum, an item amfractuoſum, & ſpiris conuolutum, vel non. Plerumque autem euenire ſolet, vt nonnulla vel propter ſcribentis incuriam, vel propter rerum, quæ deſcribuntur, imperitiã ferè prætereantur, quæ omnino annotaſſe oportuiſſet. Quod autem ad verſuras illas ſpiraſque attinet, monendus eſt lector, ne ſimul etiam cauitates, vt in columnis quibuſdam videmus, neceſſariò requiri exiſtimet: Sufficit enim vt veſtigia tantùm earum appareant, qualia in genuinis cornibus conſpiciuntur, ab imo ad ſummum vſque cornu ſimul cum ſpiris verſuriſue ambientia. Minus verò ei condonandum eſt, quòd colorem cornu non expreſſit, præcipuè cum Philes, & Plinius id nigrum eſſe dixerint. Atque hic rurſus lectorem moneo, nigrum colorem non intelligi, qualem in cornu rhinocerotis, & bubali cernimus, cæterùm reſpectu ipſius ſubſtantiæ, quæ tota candicat, intelligi itaque fuſcum, qualis conſpicitur in cornu cerui, etſi etiam vſu, & temporis diuturnitate natiuus ille ſplendor exterior perdatur, & in caſtaneum ferè abeat, vt minus mirari debeat, ſi Solinus, alijque purpureum id eſſe dixerint. Differt præterea à cæteris in vngularum deſcriptione : nam bifidas eſſe profitetur more capratum, cùm Plinius, & Aelianus integras eſſe dicant, ſimileſque elephantinis. Sed, & in hoc tueri poteſt, dicendo aſſimilationes dari pro exemplis, non autem quòd totæ tales ſint : quin minor adhuc proportio exiſtit, ſi dixerimus pedes habere omnino elephantinis ſimiles, ſi animal ipſum equum magnitudine non ſuperat. Et licet etiam pedes elephantorum calloſi ſint, & rotundi, videntur tamen vngulas habere nonnihil diuiſas, eaque in re à ſolipedis differt, eamque differentiam annotare voluit Barthema cum æquiore proportione, dũ caprinis eis aſſimilaret vngulis. Sed cùr nos circa has differentias exercemus ? Ecquæ datur alicuius rei, ſiue ea ex foſſilibus ſit, aut plantis, aut animalibus, deſcriptio, quæ non apud diuerſos, quæ eam deſcribunt, variat? Ecquis item ille eſt, qui non aliquando decipitur, & in ijs maximè, quæ nunquam vidit ? Nunquam autem antiquis viſum fuiſſe vnicornem (qui de eo ſcripſerunt (ſed ex aliorum narratione ſcribere, pro indubitato mihi perſuadeo. Vnde natum eſt quod quæ de hoc animali prædicantur, fabuloſa ferè habeantur, & à nobis propter narrationis diuerſitatem, difficilliſſimè inuicem concilientur, quare ſummo iſthæc cum iudicio à lectione examinanda erunt. Si enim dixerimus ea propter aliquid fabuloſum eſſe, quia diuerſimodè de eo ab authoribus ſcribitur, omnes etiam hiſtorias, etſi vero alioqui veriores, falſas etiam eſſe concedendum foret, quandoquidem & in earum enarratione non ſemel variant hiſtorici. Sufficit enim, vt quæ dicuntur, conueniant in ijs, quæ ſunt maioris momenti, magiſque eſſentialia. (Iulius Scaliger quoque Vartomani incuriam tacitè modeſteque tangit exercitatione CCV. Cardanum exagitans qui imprudenter rhinocerotem cum monocerote confuderat. Nequeo tibi, Cardane (inquit) opitulari, qui monocerota ſub rhinocerotis nomine pinxiſti, quum duæ ſint belluæ longè diuerſiſſimæ. Rhinocerotis eius picturam vidimus, cuius cadauer eiectum eſt in Tyrrhenum littus. Capite fuillo, tergore munitus ſcutulato. Cornu gemino, altero puſillo in fronte, altero in nare robuſtiſſimo quo audaciſſimè, pugnat, ac vincit elephantum. Vt iam deſinant nugari Grammatici de gemino cornu apud Martialem. Monocerotis autem figuram ex Vartomani facetiſſima narratione huc ſcribemus. Vnicornibus equi magnitudo: Crura, pedes, caput, cerui, pili color balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villoſæ. Cornu vnum integrum Niceæ vidimus : alia alibi : ſubfuluum vnum, vnum, ſubluteum, accedens maximè ad buxeum ; vnum ſub puniceum. Etiam habemus fruſtum candidum. Negat Vartomanus ferocem eſſe : contra quàm ab alijs vulgò acceperamus. Tametſi cæteram quoque hiſtoriam animaduertas à multorum narrationibus diſcrepantem. Sed Vartomano, viro optimo, qui ſeſe duos vidiſſe ſcribit, habenda fides eſt. Quidam recentiorum, qui alienis operis ſuis interpolant merces, orygem atque monocerotem cũdem eſſe arbitrati ſunt. Credo quod legerent, τρυγα μονοκέρωτα. Cæterùm hoc eius epitheton eſt. At hinc noſtro, de quo agimus, nomen proprium. An ſit aſinus Indicus, in Ariſtotelis commentarijs eſt à nobis explicatum. Ijdem maiorem cum flagitio cum Gazella orygem confundere.) Etſi igitur qui de pretioſiſſimo hocce cornu ſcripſere, non omnino inuicem conſentiant, nihilominus meo iudicio nunquam tanta eius extitit notitia, quàm hoc noſtro tempore, quo videlicet diligẽti

multorum

Verſura ſine conuolutiones vt in vnicornu intelligenda.

Color niger vnicornu vt intelligẽdus.

Elephantorum vngulæ

Antiqui vnicornu non viderunt.

Scaligeri de monocerote ſententia.

Vnicornu color varius.

De genuinis cornibus vnicornium principum.

A multorum nauigatione in Indiam multarum etiam aliarum rerumcognitio detecta est. Vixque videas in hac nostra Italia principem, vt alios taceam, qui non vel integrum, vel truncum saltem possideat. Nec dubitandum quoque, quin iam breui & ipsum animal, etsi in locis degat desertis & inuijs, simus cognoscituri, ideoque pro vero asseremus reuera istiusmodi cornu haberi apud nos posse, si consideremus tot pretiosissima cornua, quæ nunc in principum thesauris asseruãtur; de quibus tamen ex allatis antea distinctionibus ferendum est iudicium, præcipuè de fragmẽtis, necnon & de integris, quorum naturalis immutata forma est. Illud itaque in primis quod in templo D. Dionysij Parisijs ostenditur, planè genuinum est, & omnibus notis, quæ ab Aeliano, Plinio, & Ludouico Barthema recitantur, ad amussim respondet. Asperum enim est, vergit in nigredinem more ceruini, (alij album esse dicunt) longum est quinque aut sex vlnas, rectum, versuris spirisue ad summum vsque conuolutum. Similia ei sunt, quæ ostenduntur Metis, & Argentinæ in Germania, item quod apud Polonorum Regem est, crassitudine insigni. Argentinense quidam Germanus, qui id se manibus suis contractasse asserit, hominis tradit esl e altitudine, crassitie quanta manu vna circundari queat, solidum, absque vlla rima, si exiguas illas strias excipias, quæ magnam ei vndique venustatem conciliant, tanti ponderis, ut mireris, quomodo ab ipso animali
B ferri queat, odoris omnis expers, colore eboris, quod vetustate iam ad flauum declinauit. Quæ si ita se habent, ne tantillum dubito, quin & hoc sit genuinum, & omni ex parte verum vnicornu, & ad hoc cætera esse conferenda, & examinãda. Illa verò quæ sunt Venetijs in thesauro D. Marci, etsi superioribus aliàs non sint absimilia, olim tamen læuigata sunt, detractaque est exterior illa quæ ab Aeliano, alijsque memoratur, cuticula, vt sic dicam, aspera cum suis spiris. Scribunt quidam Germani circa annum salutis 1520. in margine Arulæ fluminis Heluetiæ iuxta Brugam oppidum, repertum fuisse cornu, idque monocerotis esse ab illis creditum, quod sanè mihi minimè videtur; nam vt notas illas taceamus, quas à vero cornu differentes habet, albũ enim esse inquiũt, sed in superficie subflauum, duos longũ cubitos, nullisque spirarum versuris, odoratum tum alias, tum accensum instar moschi ferè, cum natiuum cornu odoris, saporisque sit expers: nisi dicamus, & hoc cornu ita mangonizatum aliquando fuisse. Cæterùm imaginari omnino non possum, qui fieri potuerit, vt res tam ptetiosa eo in flumine reperiretur, cum Indiam id animal mittere certo certius sit, a qua plurimis cælis Heluetia distat. Si in littore marino id fuisset inuentum, iudicare non erubescerem marinæ cuiusdam feræ esse. Minus etiam affirmauerim, quod tradit Albertus Magn. vidisse se vnicornu crassitudine sesquidodrantis, lõgitudine verò decem pedum, sine spiris, cætera
C ceruino simile. Tantæ enim longitudinis, & crassitiei cornu, caputque quod id ferre debet, ad animal pertinere videbuntur, quod magna molis nauem aliquam adęquet, tantum abest, vt elephanti assimilari possit, tantoque minus equo, aut ceruo, quorum ferè magnitudo vero monoceroti tribuitur.

Vnicornu Parisi ense genuinum.

Vnicornu in Arula fluuio repertũ.

Vnicornu ab Alberto memoratũ non esse genuinum.

Crediderim itaque illud cornu monstri potius cuiusdam marini fuisse, qualibus Oceanus ille Germanicus abundare solet, qualia etiam nonnunquam in nostris maribus, etsi multò minoribus apparent: authoremq. habeo Paulum Diaconum tẽpore D. Gregorij Papæ per Tyberim, qui cuncta inundabat, balenam immensæ molis per totam vrbem trepidante populo enatasse. tandemque extinctam spectaculo omnibus fuisse, cuius hodieq. costa in Ecclesia B. Virg. cui a Populo nomen est, cuius summæ est admirationi, longa pedes decem, crassa quantũ longitudo requirit. Ex istiusmodi itaque ossibus diuersa à fraudolentis, lucriq. auidis hominibus confici verisimile est, & nõnunquam etiam quædam ad cornuum similitudinem, quæ postmodum ab ignaro vulgo pro vnicornibus accipiuntur: Poculumq; illud quod superioribus diebus Magno Hetruriæ Duci Cosmo donabat D. Aluarius Mendecius Lusitanus, acceptum à Narsingæ rege, non est meo iudicio (dictum hoc esto cum bona illorum venia) ex cornu monocerotis, neque is quoque id ausus fuit affirmare.
D sed potius ex eorum animaliũ cornu, quæ modo ex Paulo Veneto describebamus, & in Basma, & Macino Tartariæ regionibus reperiri diximus, magnitudine ferè elephantis, nigra & immũda, cornu in media fronte nigro, quo ibi tanquam vero, ac genuino vnicornu vtuntur, vt aiunt, aduersus venena. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix vtraq. manus ambire posset: color illi liuidus, plumbeusue & obscurus maculam habebat in fundo atram, erat læue; minusque quã alia cornua densum: spurium autem esse dici manifestissimè, cùm id cum veri, & genuini, conferrem trunco
enius videndi copiam faciebat idem Sereniſſimus Dux. Cur modo hunc truncum genuini vnicornu esse mihi persuaderem, impellebant notæ, quas omnes habebat cum ijs communes, quæ à Solino, & Aeliano enumerantur. Erat enim substantia densa, & solida, vniforme, album, quibusdam spiris conuolutũ ab imo ad summum, vt videbatur vsque crassitudine mali Aurantij, vt ex medio ipso cornu exemptũ esse sit suspicandum, quare & exiguam quoque habet cauitatem, qualem in omni genuino vnicornu esse iudico. Vidi & alium truncũ in Vaticano inter alia, quæ ibi asseruantur, rariora; necnõ & aliũ apud Illustriss. Cardinalẽ Tridentinum. Vterque crassiusculus est bu-

Vnicornu suppositiũ

Vnicornu gemini trũcus vbi.

bali

bali ſermè inſtar, foris rudis colore pallido, ſtriatur, ſubſtantia denſa, & æquali. Sunt enim cornu ipſius exordia. Hiſce deniq. reſpondet pretioſiſſimum illud poculum Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Cardinalis Alexandrini donatum à Luſitaniæ rege, quod vel ex ſolo intuitu ingenuitatem præ ſe fert, confectumque apparet ex cornu ſplendidiſſimo, & adinſtar eboris læui: colore eſt ex albo pallescens, largum, quantum bini anteriores digiti vtriuſque manus circumdare poſſunt. Audio, & alia celebrari partim fruſta, partim & integra, atq. præ cæteris illud quod in ditiſſimo Sereniſs. Mantuæ Ducis ſpecu aſſeruatur: (Huius, ſicuti & quod in theſauro Regis Poloniæ conſeruatur, iconem dabo in fine capitis.) Aliumque truncum Florentiæ apud Robertum Ricium, quæ tamen breuitatis cauſa indeſcripta relinquo: & ſufficerit dixiſſe, omnia quæ reperiuntur genuina ſuperioribus eſſe aſſimillima, licueritque ex hactenus dictis affirmare, quale animal ſit monoceros, & quæ eius ſit natura, eiuſque cornu, & ex diſtinctionibus allatis iudicari poterit, quæ genuina, & principibus digna, quæque fictitia ſint habenda. Nunc ergo de viribus, & ſingularibus eorum proprietatibus dicetur deinceps in tertia operis parte. E

TERTIA PARS.

De facultatibus vnicornis.

Cur quandoq; falſa a bonis authoribus referantur.

Supereſt modò vt dicamus de facultatibus, & occultis vnicornu proprietatibus: de quibus multa referuntur, partim vera, & principijs innixa naturalibus, partim etiam falſa, & fabuloſa, ita tamen ipſi immixta hiſtoriæ, vt etiam ſi omnes excedant fidei limites, non ſolùm ceu vera paſſim habeantur, ſed etiam velut maxima quædam arcana, quemadmodum etiam in alijs rebus, quibus in medicina vtimur, euenire non ſemel aſſolet. Nam cum prius diuerſis experimentis colligerentur rerum virtutes ac facultates à vulgo maxima ex parte, veriſque vt fit, vbi minus valet iudicium, falſa affingerentur, coacti fuere viri docti etiam nonnulla ex ijs inuicem permixta memoriæ prodere, lectoriſque iudicio ſubmittere. Quo modo nimirum legimus, helleborum ingenium acuere, amentes ſanare, ſenes ad iuuentutem reducere, lapidem lazuli, & Armenum ſenectutem renouari, vitamque facere beatam: ſcillam pro foribus ſuſpenſam maleficia arcere, lapidem bezoarticum, dummodo attingatur, omne genus veneni pellere, alijſque pretioſis lapillis nihil non admirandum promitti, ſi à nobis tantùm ferantur, fortunatos ſcilicet nos reddere, benignos, apud alios gratioſos, diuites victoriarum compotes, & quod ahuc amplius eſt, præſtare ne ab alijs videamus: ſiue vt vulgò loquitur, inuiſibiles nos efficere, ſimiliaque alia de ijs promittuntur, vt apud Plinium, & Solinum non ſemel eſt legere, & aliquoties etiam apud Dioſcoridem: adeò vt Galenus, qui poſt vixit, ſcripturus de ſimplicium medicamentorum facultatibus, coactus fuerit in multos animaduertere. F

Virtutes ſuperſtitioſæ.

Alios enim prolixitatis arguit, alios quod veris falſa permiſcuerint, & inter cæteros in Pamphilum præcipuè fuit inuectus, quod inter facultates plantarum incantamenta, veneficiaq. & ſimiles aniles ſuperſtitiones alias immiſcuiſſet, quibus poſtmodum ignarum, iudicioq. carens vulgus fidē præſtat, & tanquam miracula quædam recenſet, vt interim taceam, a quibuſdam in malam partē vſurpari. Et quamuis Dioſcoridem laudaret, quod præ cæteris veriora ſcriberet, in eo tamē quædam quoq. cenſura indigere aduertit, nec deſunt etiam noſtro æuo viri iudicio præpollentes, qui in omnibus medicamētis cum ſimplicibus, tùm compoſitis facultatis examine diligēter indigere contendunt. Multa enim vtentes decipiunt, vnde poſtmodum cæteris nulla fides adhibetur. Cū itaq. de omnibus medicamentis ſemper aliquid ſuperſtitioſè ſit ſcriptum dictumq. quid mirum ſi idem noſtro vnicornu euenerit, quod hucuſq. præter vulgus, & tempus quo paulatim tenebris inuoluuntur omnia, etiamſi aliàs luce clariora, alium cenſorem non habuit. De hoc autem præ cæteris fabuloſa, figmentaque tradi potuere, quandoquidem rarum ſemper fuit, & in ſummo pretio, & ab omnibus expetitum, ac deſideratum: iſtiuſmodi enim pretioſis rebus, vt carius vendantur, nonnulla plerumque admiratione digna aſſingi ſolent. Declaratur igitur rei ipſius veritatem, omnes ſimul facultates examinabimus, manifeſtiſſimaſq. quaſdam diſtinctiones afferemus, quibus veræ proprietates iſtiuſmodi, quo de agitur, cornu aperientur, & quomodo tot eius encomia, & prærogatiuæ, admirandæque vires ſint interpretandæ, enucleabimus. Nulli itaque dubium eſt, quin operationes facultateſque omnium rerum nitantur, orianturque à ſua forma, cuius ſedes, vt ita dicamus, in medio eſt, ſiue centro earum, & ab illa etiam differentiæ formales dimanent, illius videlicet miniſtræ quodammodo, etſi interim aliæ alijs ſint interiores, centroque propinquiores, & quædam etiam ad qualitates elementorum, & ad accidentia exteriora vſque ſe extendant, adeò vt omnium operationum, quæ dantur in quacumque re, aliæ vtpote nobiliores, & ſecretiores, immediatè dependeant ab ipſa forma tanquam primo agente, & regina omnium operationum, aliæ ab eius differentijs, quæ eò ſunt quoque nobiliores, quo principio ſuo ſunt viciniores: aliæ denique dimanant à qualitatibus elementorum, ſuntque manifeſtæ, vt calidum, humidum, frigidum & ſiccum, quas in omnibus miſtis eſt inuenire. De hiſce autem facultatibus, quæ à qualitatibus elementorum prouenium immediatè, tutò iudicium ferri poteſt: ingenio enim doctrinaque eas noſtra aſſequi poſſumus, quia ſenſibus noſtris manifeſtæ ſunt. Omne enim calidum aptum eſſe

Galen. quid in Dioſcor. animadnerterit.

Fulcra facultatum in omnibus rebus.

De quibus facultatib. tuto) iudicare liceat.

G

H

conſtat

A constat calfacere, frigidum refrigerare, siccum siccare, humidum humectare, & per consequens, prout quatuor istæ qualitates inuicem miscentur, operari secundum diuersa, quæ inde oriuntur, temperamenta: Sed cum intellectus noster scrutatur eas, quæ dependent a differentijs internis, non paucis obruitur difficultatibus: quo enim magis recedunt à sensibus nostris, qui velut manu intellectum ducunt ad scientias, propiusque contrà ad principia formarum accedunt, & nobis operationes, & causæ earum redduntur obscuriores adeò vt illæ quæ immediatè ab intima forma dimanant, planè nobis sint incognitæ, vt inde occultarum facultatum nomenclaturam sibi vendicarint, nec alia nobis ratione innotescant, quàm quatenus nos ad eas ducit experientia. Nullam siquidem rationem dari nouimus, verbi gratia, cur magnes trahit ferrum, nisi quia talis ei inest natura, facultasque formalis, & intrinseca. Sicuti modò in manifestis qualitatibus, vtpote sensibus expositis, nemo decipitur, ita contrà ab occultis huiusmodi proprietatibus omnes ferè dimanant superstitiones ac figmenta. Cuiuscumque enim rei facultatem, dummodo non excedant limites ipsorum sensuum, vel quilibet experimenti adiumento, causam inuestigare potest, videlicet calidane sit, an frigida, humida, an sicca, sed perscrutando vlterius, iam intellectus suo paulatim destituitur duce, illiusque more qui per tenebras tactu

Virtutes & proprietates occultæ.

B viam sibi parat, necessariò cogitur vti coniecturis, vt eas assequatur: quibus modò si viri vtantur eruditi, iudicioque vigentes, nonnunquam ad intimas vsque rerum notitias penetrant: sed quia longe maior copia est, qui ob iudicij sui imbecillitatem varijs figmentis veritatem obnubilant, fit vt in immensas confusiones incidamus, adeò vt etiam docti, magnique iudicij viri, multis fabulosis sæpe fidem adhibere cogantur, (quia alijs occultis proprietatibus ita immixta sunt, vt distingui inuicem nequeant,) vel simul omnes inficiari: id quod in hoc nostro euenit vnicornu, de quo nimirum variæ ac diuersæ enumerantur virtutes, partim inter occultas referendæ proprietates, partim planè manifestæ, partim item morales, partim denique omnino superstitiosæ: quas omnes inuicem discernere nouisse plurimum refert.

Coniectura virorum doctorum quid possit.

Ostendimus itaque primùm, vnde euenerit, cur tot tantaque de huius cornu viribus prædicentur, mox facultates veras rationibus corroborabimus, & tandem aliàs etiam enarrabimus, quæ veræne sint an falsæ, nec affirmabimus, nec inuestigabimus, sed qualiter ab alijs referuntur, quodammodo repetemus. Proprietates igitur vnicornu singulares, præ cæteris excellentes esse, inde in primis constat, quòd à mundi ipsius penè exordio Chaldæi, & mox Hebræi eius mentionem fecerint, venustissimas inde allegorias desumentes: inter quas tria reperio præ-

Moralia de vnicornu.

C cipua significata, fortitudinem, æquitatem, & exaltationem. Omnes autem quas ex sacris literis recitauimus authoritates, fortitudinis, & ferocitatis huius animantis symbola quædam indicat, nominatim ex Psalmist. 21. Vbi dicitur, *Salua me Domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam:* Et Esaiæ 34. Vbi loquitur de ira Dei aduersus Idumeos & Assyrios populi sui persequutores: *Vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus.* Et Iob 39. indicantis animal esse indomitum, & ferociens: *Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis rhinocerota ad arandum?* Aequitatem, & integritatem indicabant Moses, vigesimo octauo, Deuteronom. cùm tribu benediceret, iam iam interituro. *Sicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quasi cornua monocerotis cornua eius.* Exaltatio autem, & prærogatiua significatur Psalmist nonagesimo primo. *Exaltabitur sicut cornu vnicornis cornu meum:* Et vigesima octaua. *Dictus Dominus quemadmodum filius vnicornis.* Et septuagesimo septimo. *Aedificauit sicut vnicornium sanctuarium suum in terra.* Iuxta huiusmodi significata intelliguntur etiam nonnulla emblemata symbolaque, quæ, & ipsa singularem aliquam proprietatem vnicornis indicant: inter quæ illud præcipuum simul, & antiquissimum, quo ipsum animal in gremio virginis alicuius depingitur, & continentiæ castitatisque

Fortitudinis typus:

Aequitatis Integritatis Exaltationis.

Emblemata

D typus habetur. Etenim teste Plinio viuum capi nequit, & vt alij referunt, nisi virginis alicuius auxilio capitur, cui naturæ quodam ductu sese submittens, in gremium eius sese dimittit, moxque ibi quiescens dormitansque à venatoribus capitur. Author est huius historiæ Albertus Magnus, ex Isidoro ni fallor, qui libro duodecimo Etymol. cap. vndecimo tradit talem vnicornis naturam esse à multis pro iurato affirmari, reueraque haud alio modo capi, domarique dum tenera adhuc est ætas. Veruntamen falsa omnino istiusmodi de castitate eius allegoria est, & historia ipsa à verò abhorret, naturæque ipsiusmet animantis aduersatur. Nam vt Aelianus testatur, fœmellas suas odit, & nisi coitus tempore mansuetè ad eas accedit, & gregalis fit; & mox rursus, cùm ventrem illæ ferre cœperint, efferatur, & solitarius obuagatur per deserta, & inuia hominibus loca. Rectiùs itaque, & significantius istiusmodi emblema significabitur vis amoris, nam quemadmodum hæc fera sua natura asperrima, & à fœminarum consortio abhorrens, finit se tandem ab illo vinci ac domari, sic multò minus nos resistere ei posse, qui, & deorũ superbiã depressit, & Herculis in primis ferociam leniuit, rigiditatem demulsit Xenocratis,

De castitate falsa dicit

Vis amoris typus.

Numiſma Niſæorum quid indicet

& ſapientiam contaminauit Salomonis: Numiſma etiam Niſæorum, cuius ſuprà quoque E
meminimus, pulcherrimi emblematis ſignificationem habet. In eo vnicornis qualis a Plinio
deſcribitur, inclinans caput, cornuina cantharum Liberi patris inſerit: inſcriptum ei NIΣΕΩΝ.
Indicant namque gloriari ſe iſtiuſmodi feram, quæ toto terrarum orbe ob cornu ſui contra vene-
na præſtantiam celebratur, ſolos poſſidere, ſuæque regionis proprium eſſe, & fortaſſis Bacchum

Symbola cũ picturavnicornis.

deum eorum tutelarem vinum eo conſacraſſe. Vt autem ad noſtra tempora deſcendamus, ali-
quot Pontifices nominatim Clemens VII. & Paulus III. vnicornem vſurparunt in ſuis ſym-
bolis, indicaturi exaltationem, fortitudinem, iuſtitiam, aliaſque virtutes ſuas conſimiles. Si-
militer emblema antiquiſſimæ ac nobiliſſimæ Criuellorum Mediolanenſium familiæ, quam pri-
mò illuſtrauit Cęleſtinus Papa III. & noſtro tempore Illuſtriſſimus Cardinalis Criuellus, ab
huius quoque feræ natura ac virtute acceptum eſt. Eam enim pingebant hoc addito lemma-
te Gallico, quia à Gallorum Rege id acceperant, POVR SAVVER LEAVTE.

Aluiani emblema.

Eo namque modo, & ingenij ſui vires, & integritatem erga regem ſuum indicabant. Ma-
nifeſtior verò ſignificatio fuit emblematis Bartholomæi Aluiani, quod à Iouio celebratur in-
ter emblemata aliorum clarorum virorum. Pingebat hic vnicornem cornu ſuum in riuulum
quendam aquarum immergentem, cum verbis, VENENA PELLO. Pinxit deni- F
que, & Sambucus hoc animal inter alia emblemata, cum elemmate PRETIOSVM
QVOD VTILE. Vbi indicatur, ea quæ vitæ noſtræ præcipue conducunt, & viros e-
tiam ingenio, & doctrina præſtantes, maximis cohoneſtandos eſſe præmijs. Tam ex allatis itaque

Manifeſta facultates vnicornis.

problematibus, quàm ex communi hominum conſenſu licebit affirmare, immenſas eſſe vnicornis
facultates, ſicuti nũc deinceps clariùs etiam demonſtrabimus. Proprietatum eius igitur natura
lium, alias vulgares eſſe, & à manifeſtis qualitatibus dimanare, (quales ſunt quæ vim habent
ſiccandi, aſtringendi, ſimileſque alias,) alias occultas, nemo equidem dubitat. Eſt autem
cornu huius animantis, ſicuti antea ex Phile potiſſimum oſtendi, & ſicuti etiam ex fragmentis,

Vnicornu deſcriptio.

poculiſque quæ videre mihi licuit, conijcere potui, ebori, & colore, & ſubſtantia non abſimile,
foris nimirum palleſcens, coloreque ferè buxeo, ſolidum, denſum ponderoſum, qualia ferè
etiam ſunt aliorum animalium cornua, quare, & horum more limari poteſt, atque radi, odoris
ſaporiſque omnis expers. Vis ei moderatè deſiccans, & aſtringens, vnde multa, omnia nempe

Vnicornu olim non ſumebatur intra corpus.

quæ cornu ceruinum, præſtare poteſt, quæque ebur. Duo tamen circa vſum ſunt annotanda non
parui ponderis, primò quòd nullum ex antiquis ſit reperire, nec claſſicum alium authorem, qui
id vel ſimpliciter, vèl vſtum, vel in puluere propinarit, aut propinari dixerit. Sed hoc ideo fa- G
ctum quia genuini ſemper perexigua fuit notitia, & ad manifeſtas illas facultates, ſatis erat e-
bur, & cornu ceruinum, quorum vbiuis copia eſt. Cùm verò prærogatiua illa vnicornu de-
pendeat à proprietatibus occultis, quæ poſtmodum, vt hiſtoriæ teſtantur, in eo diuerſis homi-

Vnicornu vitiatur.

num experimentis, obſeruatæ ſunt, pretiumque eius adauxerunt, non pauci capta inde occa-
ſione non ſine grandi lucro id adulterare ſtuduerunt; fragmenta alterius cornu vſti pro eo igna-
ris emptoribus obtrudentes, & ne fraus ſucuſque detegereretur, multa de facultatibus eius ad-
uerſus vermes, & venena affingentes. Subitque mirari, cur multi noſtri ſeculi, qui tamen ſim-
plicium aliàs cognitionem non parum illuſtrarunt, hunc fucum non ſolùm non detexerint, ſed
& vſum iſtiuſmodi ſuppoſitorum fragmentorum aduerſus venena febreſque malignas conceſ-

Maxilla pro vnicornu vendita.

ſerint, cùm alioqui, ſi paullò diligentius examinentur, vel quilibet videat fragmenta eſſe ebo-
ris, aut aliorum etiam oſſium vſtorum, feræ fortaſſis cuiuſdam marinæ, (Vide ſupra quæ ex Bel-
lonio, & Paræo, ſcripſimus,) aut etiam petræ foſſilis. Vidi ego maxillam feræ cuiuſdam gran-
diſſimæ ad viginti ferè vlnas è terra loco glareoſo erutam, quæ fortè per aliquot centenos annos
ibi ſepulta iacuerat, tota namque exceptis dentibus iam erat facta lapidea, quæ poſtmodum,
vt audio, pro vnicornu vſurpata fuit, priuatim autem contra vermes: erat enim ſapore exic- H
cante, & aſtringente, & in aqua ebulliebat. Audio, & lapidem quendam ab agyrtis, circu-

Lapis pro vnicornu venditus.

mforaneis pro vnicornu venundari, id quod, & Braſauolus, in examine ſuo ſimplicium
aduertit, dum ait, omnes penè pharmacopœos lapidem loco vnicornu vendere: idque, &
ego teſtari poſſum ex fide aliquot almæ huius Vrbis digniſſimis ciuibus, qui affirmant erui
iſtiuſmodi lapides non vno loco, nominatim verò in Calabria, indeque à circumforaneis ad
alia loca deportari, proque vnicornu omnibus obtrudi: emptores autem facilè decipi, quo-
niam lapis ipſe oſſibus vſtis eſt vndiquaque ſimillimus, ſquammatim compactus, ſiccus, a-
quæ immiſſus, bullas excitans, quod euidentiſſimum, & infallibile ſyncerioris vnicornu ſi-

Occultę proprietates vnicornu.

gnum eſſe vulgus vbique credit. Et quamuis modo iſtiuſmodi fruſtra, ſiue lapidum ſiue
oſſium vſtorum, vſurpari poſſint, vbi opus eſt exſiccatione, aſtrictioneque, vt aduerſus lum-
bricos, more cornu cerui vſti, eboriſque, & ſpodij, non propterea vnicornu eſſe dici poſſunt,
quòd hoc non propter manifeſtas ſed propter occultas tantùm facultates ppriorietatelue vſur-

pari

A pari assolet, idque modò per se, modò alijs simplicibus immixtum, quæ communiter contra venena, & in febribus mali moris exhibentur, vt bolus Armenus, terra sigillata, fragmenta lapidum pretiosorum, lapis lazuli, cornu cerui, corallum, & id genus alexiteria alia, de quorum facultatibus non alia ratio assignari potest, quàm quòd tales esse experientia vsusque ostenderit, nisi, & eruditis quibusdam coniecturis easdem allequamur. Cùm enim rarissimè repe- *Coniectura docte de viribus occultis.*
riatur istiusmodi fera, & nisi summo cum labore, singulares imprimis, sublimesque eius cornu vires inesse conijcimus, quoniam natura istiusmodi pretetiosissimis gignendis parcissima potius, quam copiosa esse solet, id quod metallorum præstantissimorum, lapidumque pretiosiorum exemplo omnibus notissimum existit: nam quemadmodum principes, peritique œconimi thesauros suos occultant, resque suas pretiosiores septis claustrisque abdunt, alijsque locis secretioribus, ita, & illa aurum, argentum, lapidesque pretiosos terræ altissimis visceribus, margaritas in imo maris abscondidit, nonnulla etiam, vt, & monocerotem in locis dedit desertis, adituque asperrimis. Iam, & ex substantia de properietatibus aliquid conijci potest: quæ si in gemmis margaritisque examinetur, apparebit in mixtione earum exuperare formam, materiæ contrà inesse parum quidem, sed quantulacumque illa est, puram esse, & splendidam, stellarumque natu- *Pretiosa natura occultauit.*
B ræ non absimilem, vt vel ideo cælestibus planè viribus præditas esse nemo audeat inficiari, immo verò eruditi asserunt æquè operari parua quantitate, quàm si magna vsurpentur, nonnullas applicatas tantùm, non aliter quàm magnes ferrum assolet, venenum, & quodcumque aliud naturę nostræ inimicum ad se allicere. Fitque præterea coniectura virium istiusmodi ex lignis exterioribus, densitate, læuore, odore, sapore, & colore. Densissimum autem est hoc cornu, & si quod aliud ponderosum, album, purum, vniforme, & in quolibet vnicorni vnicum. Admiranda *Gemmarum natura.*
insuper est ea vis (vt doctissimè differit Auicenna in libello de viribus cordis) quæ calfacit cum ipsa non sit calida, quæque refrigerat, cùm ipsa non sit frigida, & quæ ea præstat, ad quæ naturaliter valet, nullo adiuta artificio, non videlicet vsta, non lota, aut alio modo præparata, vt in cornu cerui fieri solet; adeò vt cum Aeliano, & Philostrato cæteri quoque authores in eo conueniant, antiquos illos Indiarum reges, apud quos primùm hoc cornu innotuit, ex eo pocula sibi fabricasse; exque ijs bibisse, quòd aduersus omne venenum, quoddam velut antidotum præstantissimum esse nossent, præsensque remedium aduersus ebrietatem, spasmum, epilepsiam, aliosque morbos incurabiles, quales nunc sunt febres malignæ. (Fieri potest reges illos vulgo persuasisse, quod ob allatas à Baccio rationes ex ijs cornibus biberent, vt sic minus veneno è medio *Vires quæ præcæteris admirandę.*
C tollerentur, cui aliàs quàm maximè sint expositi, non aliam tamen ob causã, quàm cur nos ex vitro, bibisse arbitror. Ex cornibus enim pocula conficere antiquissimũ esse inuenio. Athenæus lib. 11. tradit antiquos ex cornibus bou llis bibere solitos fuisse, & idcirco Dionysium (hunc apud Indos cultum fuisse ipse etiam Baccius profitetur in explicatione numismatis Nyseorum) κεραταφῆ cornutum fingi, & Taurum à pluribus nuncupari, & ταυρόμορφον idest, taurina facie conspici in Gyzico. Eiusdem moris ex cornibus bibendi, id quoque est indicio, quod, & viuum aqua miscere κεράσαι dicatur, & vas ipsum, in quo mixtio huiusmodi fiebat, κρατὴρ appelletur ἀπὸ τῦ κεράς, quasi κρατὴρ ἀπὸ τῦ εἰς κεράς τυγχάνειν τὸ πόμα, idest quòd potus in cornu infundatur. Hinc Ambrosius quoque, *cornu*, inquit, *in medio vini plenum*. Addit Athenæus ibidem, nostris quoque temporibus cornuum apparatus cernitur, quæ rhyta nonnulli appellant. *Cur reges ex vnicornu hiberent.* *Ex cornu bibere mos antiquissimus est.* *Rhyta qua*
Profert etiam exempla Centaurorum, Thracum, Paphlagonum, Perhæborum, Philippi Regis Macedonum, regum Poeniæ, qui ex cornibus, quorum labra nonnunquam, vel auro vel argento operiebant, bibere consueuerunt. Athenienses autem argentea cornua facientes ex ijs bibebant. Poetæ præterea multi antiquos inducunt ex cornibus bibentes. Aelianus author est Ptolomæo secundo cornu bibulum ex India allatum, quod tres amphoras caperet. Quidam
D autem cornua aurea vsurpabant, alij osculum poculi aureum vel argenteum faciebant. Pæonios aiunt boues educare, qui cornua gestent tantæ magnitudinis, vt capere possint tres, aut quatuor choas, & idcirco ex ijs facere pocula, quorum labra auro, argentoue circundabant Athenæo teste. Samogithas vrorum cornibus propoculis vti, testis est Sigismundus Baro in commento rerum Moscouitarum. Hieronymus Mercurialis libri primi de gymnasticis cap. 11. antiquissimum triclinium marmoreum depingit, in quo accumbentium vnus ex istiusmodi corneo poculo bibit, indeque vetustissimum illum lapidem esse arguit. Vidit eum Patauij in ædibus Rhamnusianis, post curiam vrbis præfecti, in vico Patriarchæ, ad Diui Petri. Audioque, & inferiori Germania; vbi more Græcorum conuiuia paruis poculis inchoant, magnis verò claudunt, cùm ex potu incaluere, inter alia maiora pocula bubula quoque cornua vsurpare, quòd cùm pede (vt sic dicam) careant, bibentes ex eo per se exsiccare cogantur. Testatur, & Ioann. Gulielmus Stuckius libro tertio antiquitatum conuiualium hodiè (apud superiores scilicet Germanos) licet rariorem eorum vsum esse, seseque vidisse huiusmodi cornu bouinum ingens, cuius labrum *Boues Pęonij* *Triclinium antiquiss.*

argento erat obductum: conueniensque profectò esse cornupetis illis Bacchi mancipijs, huiusmodi poculi genus. Non me latet interim multos viros doctissimos, vt Mercurialem lib. 1. Lect. Var. & Ioan. Langium in epistolis medicinalibus epist. 39. opinari, veteres corneis poculis vsos, quòd ea salubriora crederent, quam tamen sententiam non alio quam Aeliani, & Philostrati testimonio astruunt. Sed & veterum medicorum instrumenta fuerunt cornea. Cornibus enim liquores mensurabant, cornibus in scarificatione pro cucurbitulis modò ex aurichalco, vel etiam vitro conflatis, vtebantur; cornibus clysteria administrabant, teste Galeno lib. 1. & 2. de cõpolit. medicam. & lib. 13. Meth.) Hisce historijs accedit medicorum experimentum, qui eo, cùm se offert occasio, feliciter vtuntur. Taceo interim multorum nomina, quia hoc in singulis desiderabam; vt rationem quare vterentur, reddidissent. Ferè autem omnes qui de venenis scribunt, & febribus pestilentibus, vsum eius commendant, & approbant, atque inter alios doctissimus Marsilius Ficinus de eo agit primùm in libro de vita cælitus comparanda, vbi vires ei attribuit planè abditas, & cælestes, quas pòst rursus astruit ex communi medicorum experimento in libro de antidotis aduersus pestem. Approbat id etiam Brasauolus, nisi me memoria fallit, dummodo verum ac genuinum nanciſci liceat. Et à Matthiolo recensetur inter antidota aduersus venena; alij præterea, nominatimque Aloysius Mundella aduersus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, & vermes quoque, eorumque symptomata: nihil tamen audet asserere, quandoquidem id nunquam viderat. Haud prompto animo eodem vtuntur medici Romani propter genuini inopiam, & impensam: vnde etiam fit, quod id ferè nunquam præscribatur, nisi cùm ægri eo non amplius egent, vel ipsum iuuare amplius non potest: Tam ingens autem est huius cornu pretium, vt planè regia futura sit impensa, si quotidiè eo vti velimus. Superioribus annis mercatores quidam Germani venale vnum (ex ijs fortassis, quorum antea memini) Romam ad principes quosdam attulere, pretio nonaginta millium coronatorum. Iulius tertius, vt maximos illos imitaretur Imperatores, Antoninum, & Seuerum pharmacopœam erexit in Vaticano, pretiosissimis opulentans medicamentis, inter cætera etiam fragmentum mercatus est vnicornu duodecim millibus aureorum à mercatoribus quibusdam Epidaurijs: quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis archiater felicissimè vtebatur, modò scrupuli, modò decem granorum pondere, ex vino si febris non aderat, sin aderat, ex aqua aliqua cordiali, multosque à grauibus, & periculosis affectibus liberabat, quorum nonnulli hodieque sunt superstites. Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Tridentinus truncum possidet vnicornu pulcherrimè diuersis exornatum gemmis, & auro, in quo omnes, vt antè quoque indicaui, notæ veri, ac genuini vnicornu conspiciuntur, est enim natiuum ipsius cornu, quo capiti annectitur, principium, brachij humani crassitudine, foris pallidum, intus album, totum densum, & eboris instar poderosum: de cuius viribus, etsi iam splendidissimus ille princeps eas perspectissimas sibi haberet, multoties enim vsum eius liberalissimè, quam plurimis concesserat, placuit mihi periculum facere in duabus columbis, quibus cùm arsenicum propinassem, illa cui mox rasuram cornu illius exhibueram, superuixit, cùm altera duarum tantùm horarum spatio extingueretur. Exhibuitque id postea sæpissimè, vbi metus erat suspitiove de veneno, contra fungos, in exanthematibus, in febribus pestilentibus, cum felicissimo ferè semper successu, qualem ab omni genuino unicornu sperare possumus, dummodo apto tempore, & loco propinetur, & cum iudicio, rectèque associatum cum vomitorijs, alijsque euacuantibus, vt periti medici facere assolent. Cæterùm tametsi tot veterum recentiorumque de pretiosissimi istius cornu proprietatibus authoritates sint rationibus experimentisque comprobatæ, vt uel quilibet ijs acquiescere debeat, tanta tamen humani generis est imbecillitas corruptelaque, ut & mille præterea de eo uanitates, atque nugæ dicantur, & uulgò credantur, & olim etiam dictæ sint, & creditæ apud Indos; cùm enim reges principesque suos cernerent tanti istiusmodi facere cornua, ut ex ijs sibi crateres facerent, & ferè ex his solis biberent, nouas quotidie ijs uires affinxere (uulgus enim opinionibus suis magis, quàm rationibus duci solet,) cœpereque etiam credere, & alijs prouulgare omnia illa mirabilia, quæ tandem a Philostrato memoriæ tradita sunt, quod nempe ex istiusmodi poculo bibens, illa die nullo affectu præter naturam corripi possit, & ne ebrius quidem effici, siquc uulnerari contingat, nullo dolore torqueri, nullis denique uenenis, quæ nocendi causa inferantur, offendi, & quod omnium maximum est, per medios ignes incolumes transire. Peruenitque fama isthæc uulgaris ad nostra tempora, & adhuc creditur: non esse necesse, ut intra corpus assumatur, ut alia antidota assolent, cæterum satis esse, si tantummodò portetur, aut præsens habeatur: hoc enim modo duo præstare, summa planè digna admiratione, illato nempe ueneno sudorem emittere, & si uel aquæ, uel uino immergatur, bullas excitare. Hæc itaque, & similia alia cum de eo blaterent circumforanei, alijque homines uulgares, maximam illis suis fragmentis authoritatem conciliarunt, nã cum in aqua alioue humore bulliant, etsi uel ossa sint usta, uel lapides, ut ostẽdimus, igna-

Instrumenta medicorum cornea

Vnicornu felix successus.

Pretium vnicornu.

Vnicornu Pontificiũ.

Vnicornu Cardinalis Tridentini.

Superstitiones quæ dicuntur de vnicornu.

A ro tamen vulgo, cui id indubitatum bonitatis ſynceritatiſque ſignum eſt, pro vero vnicornu obtrudunt, cariſſimeque venditant. Vt modò inter haſce, quas referunt, miraculoſas facultates, ſuum quoque veritati locum aſſignemus, tres opus fuerit, dubitationes diluere, videlicet an verum ſit, cornu hoc omni veneno reſiſtere, ſi illato veneno ſudet, aut in aqua, aut vino bullas excitet, & quid denique tam enormibus pollicitationibus credi debeat. Quod ad primam dubitationem, equidem haud facilè defendi poteſt, vnucornu, aut quoduis aliud medicamentum, ſiue antidotum omnibus venenis conferre poſſe: impoſſibile enim id eſſe videtur, & ab omni ratione alienum. Nam aut operabitur qualitatibus ſuis manifeſtis, vel proprietatibus occultis: ſi qualitatibus manifeſtis, verbi cauſa, quia calidum, proderit tantùm venenis frigidis, non autem calidis: ſin proprietate occulta, operabitur, vel per antipathiam, vel per ſympathiam, atqui hanc, vel illam habebit cum hoc, non cum illo veneno: alioqui namque ſi admittimus vnam eandemq. rem aliarum rerum effectibus inuicem cõtrarijs aduerſari, iam totius naturæ ordo inuertetur. Nihilominus etſi iſtiuſmodi argumenta ſint inuiolabilia, ſi tamen rectè intelligantur, non aduerſabuntur, minimeque obſtabunt, & vt paucis intercidatur controuerſia, aliud fuerit dicere, antidotum naturaliter, & directiuè, vt vulgus loquitur, omni veneno aduerſari, aliud tantoperè cor ipſum

B roborare, vt venenis omnibus reſiſtere queat. Admittetur igitur argumentum, ſi dixerimus, nullum antidotum propria vi reſiſtere omni veneno, calido ſcilicet, frigido, erodenti, & calorem noſtrum deſtruenti: contrà ſi dixerimus, antidotum naturaliter roborare cor, actioneque ſecundaria, vt loquuntur medici, efficaciam habere aduerſus quodlibet venenum, id rationi minimè repugnabit. Torſit autem, & veteres diu iſtiuſmodi quæſtio, & ab vtraque parte ſuæ afferebantur rationes, Mithridatiumque quod tunc cæteris præferebatur anthidotis, parum efficaciæ habere arguebant aduerſus morſus viperarum aliorumque animantium virulentorum, vt vel ideo theriacam excogitarit Andromachus celeberrimus tempore Neronis medicus, quam & olim multi, additis etiam elogijs, & Galenus quoque, & noſtri denique temporis medici, tantam vim habere aſſerunt, roborandi nobiliſſimum iſtud viſcus, vt omne venenum repellere poſſit. Quid ni itaque id de vnicornu dici poſſe concedemus? Quemadmodum enim quiſpiam egregiè vndique armatus, optimè ſe ab oppugnantibus tuetur, ſimiliter ipſum cor hocce antidoto roboratum, à nullo veneno, ſiue id ſit calidum, ſiue frigidum oppugnari opprimique ſe ſinit. Hoc ergo ſenſu intelligendum erit, cùm dicitur, vnicornu omni veneno reſiſtere. (Probandum hic erat vnicornu cor roborare. Negat enim id Paræus, vt ſuprà ſeripſimus.) Altera quæſtio erat, num

C vnicornu illato veneno ſudorem, vel in humore bullas excitet: ad quam quod attinet, legi apud non paucos ſcriptores, & illos etiam, qui dari reuera id affirmant, à verò prorſus, & ratione illud alienum videri, quandoquidem ſudor fit ab intrinſeco, & à potentia ſenſitiua, ac vegetatiua, quod de vnicornu dici non poteſt: vel ſi tamen vulgo concedamus illud ſudare, ſudare dicemus per accidens, quo modo alia etiam læuia, vt vitrum, ſpecula, marmora, vel tantilla aeris humiditate infecta, ſudorem emittere videntur, id quod manifeſtiùs adhuc euenire videmus in menſis, propter vapores qui a calidis, & humidis obſonijs eleuantur. Falluntur tamen qui iſthæc aduerſus cornu noſtrum obijciunt. Cùm enim vis atque efficacia rationum ſuarum in eo conſiſtat, quod ſudorem dicant animæ operationem eſſe, reique vitam habentis, inuerto ego hoc dictum, atque inquio, vnicornu caret vita, ideoque propriè dictum ſudorem non edit, nec à principio mouetur intrinſeco, ſed quia læue eſt, & frigidum, foris ab aere, & vaporibus exudationem ſibi acquirit, quæ ſudoris ſimilitudinem obtinet, & ſudoris nomenclaturam ſibi vendicauit. Siue ergò ab occulta proprietate, ſiue a principio extrinſeco, ſiue à qualitate veneni, quod aerem inficiens læuitatem ipſius cornu contaminare poteſt, quo modo nimirum à menſtruata muliere inficitur ſpeculum, ſiue ab occulta quauis alia cauſa fiat, parum refert, dummodo verum ſit, quod vulgò de iſti-

D uſmodi ſudore fertur. Equidem Petrus de Abano quem Conciliatorem dicunt, in libro de venenis aſſerit, cornua ceraſtis ſimiliter præſente veneno ſudorem emittere, ideoq. principes manubria cultrorum ſuorum inde conficere, & in menſa vſurpare. Idem quoq; affirmant de iaſpide quodam cineritij coloris, quem linguam ſerpentinam vulgò nuncupant, aut linguam viperinam, quam ſagittæ modo efformatam principes inter alia pretioſiora hanc potiſſimùm ob cauſam aſſeruare obſeruaui. Quamobrem omnino colligo id verè quoque vnicornu conuenire poſſe, cùm non ſit reuera ſudor, ſed ſudoris tantùm ſibi nomen acquiſiuerit. Eodem prorſus modo à ratione non eſt alienum, bullas præſente veneno excitare. Quamuis enim videamus facere omnia vſta, ſiue ea ſint cornua, ſiue oſſa, ſiue calx, lapides, alia, negatur tamen concluſio, ergo, & vnicornu non id facit ſimpliciter: Imò verò non ſolùm, i. veriſſimum, ſed à multis etiam claſſicis ſcriptoribus ſignum habetur euidentiſſimum præcipuumque veri, ac genuini vnicornu, quandoquidem videre eſt apud quoſdam mercatores Pariſienſes præter integrum illud, quo de diximus, quædam fragmenta, quæ etſi non ſint vſta, tamen vino impoſita bullas emittunt, Dicemus igitur vnicornu

An omnibus venenis aduerſari poſſit.

Vt vnicornu omni veneno prodeſſe ſit dicendum.

An illato veneno ſudet, aut humore bulliat.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu vt ſudare dicatur.

Caraſtis cornuum vis.

Lingua ſerpentina.

An in humore bulliat illato veneno.

cum oſſibus vſtis commune eſſe, quod in humore bulliat, ſed ab illis in hoc differre, quod illa niſi vſta, hoc id faciat ſimpliciter, & minimè vſtum: quare etiam cognoſcimus manifeſtam ei ineſſe vim exiccandi, qua putredini egregiè reſiſtat, efficaciamque habere aduerſus lumbricos, venena, exanthemata, inſtar boli Armeni, aliorumque alexiteriorum, quibus ob ſimilem deſiccandi facultatem vtimur. Sed ſiue modò ſudet, ſiue non, id tamen, vt & alia quæ vulgò de eo dicuntur, credere non erit inutile, veritatique nullum affert præiudicium, & in primis intereſt rebus publicis, vt nemo mentis compos ea deinceps impugnauerit, ſed tolerauerit potius, & in gratiam principum admiſerit, quos æquum eſt, vt in hac utili ſententia ſibipſis placeant; imò uerò tenemur eandem diuulgare, uulgoque perſuadere, ut eo modo multis metum incutiamus, proditos iri, ſi præſente unicornu uenenare aliquem aggrederentur. Hæc itaque omnia Baccius. (Ferdinandus Ponzettus falſum eſſe ſcribit, quod ſuperueniente ueneno ſudet. Sudat fortaſſis (inquit Geſnerus) aliquando, utpote ſolidum, durum, & læue corpus, ut ſaxa etiam, & uitra, uapore externo circa ea concreto: ſed hoc nihil ad uenenum.) Cùm igitur tantopere inter ſe inuicem certent uiri docti, & adhuc ſub iudice lis ſit, ego quæ de eo paſſim tradunt theologi, moralia myſticaque, nequaquam recitabo.

Vnicornu DVCIS MANTVÆ, num. 1.

Vnicornu SIGISMVNDI REGIS POLONIÆ, num. 2.

E

DE ZEBRA INDICA.

Cap. VIII.

Zebra deſcriptio.

QVI de Congi dicta regione ſcribunt, inter alia quadrupeda, vnum habere teſtantur, quod Zebra vocetur mulo per omnia ſimile, niſi quod partu fœcundum ſit: fimbriatis autem lineatiſque pilis miro aſpectu videri. Etenim à dorſi ſpina ad ventrem vſque pictas habere lineas, triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fuluas, iuſta proportione diſpoſitis fimbrijs, ac tres ferè digitos latis, figura quæ in libro Romæ impreſſo patet. Beluæ huiuſmodi annuæ, vt aiunt, multiples paſſim ſunt, ſylueſtres cunctæ, ac pernici curſu inclytæ, velocitate Zebræ in prouerbium Luſitanorum accepta. Cicurata Zebra in equi locum ſuccedere poſſet, in bello, vehendo, & trahendo, vt naturæ inde ſolicitudo circa neceſſaria conſiderari poſſit. At cùm terra hæc equis careat, ipſique incolæ cicurandæ Zebræ artem ignorent, boumque adiumentis vti nequeant, licet magna ijs in locis ſint, homines beluarum vicem implent, qui per vicorum angulos diſpoſiti, ſellas uariè ſubeunt, aut lecticas geſtãt, more qui in Romano libro imaginibus oſtenditur. Iccirco quibus celeritas itineris neceſſaria eſt, ſubinde mancipia commutant, & uelut ueredis adiuti, quàm citiſſimè iter conficiunt. Fuerit fortaſſis mula fœcunda Ariſtotelis, de qua ſuo loco.

Vſus.

Homines iumẽtorum vice vbi.

F

DE

E

DE ELEPHANTO CAP. IX.

Ordinis Ratio.

Homo ſanctior animal dictus.

SOLIPEDIS cur inter quadrupeda primum locum aſſignauerimus, non vna à nobis ſuo loco reddita eſt ratio. Ea ſequatur Elephas, & ipſe ſolipes potius, ſi pedes ſpectes, quàm digitatus: etſi enim vngula eius in digitos videatur efformari, hi tamen indiuiſi ſunt: ſi magnitudinem, eo nullum aliud vaſtius ac portentoſius rerum natura tulit: ſi animi dotes, ipſum dixeris genus humanum (quod ſanctius animal poetæ canunt,) ab hoc bruto in omni vitæ tenore ſi non ſuperatum, certè laceſſitum videri ac pari conditione decertare. In eo enim excellit elephas, quod à ſe natura ſuggerente, & morum, & virtutum documentum præbeat, quod homines niſi doceantur, vix aſſequi poſſe videantur: Sed multa ſunt, quæ ab eo tanquam à morum idea homines deſumere, F & imitari coacti fuerint. Eſt enim elephas ingenita munificentia nobilis, temperantia inſignis, æquitate ſumma conſpicuus, præcipuus declinator inſaniæ, vaniloquentiæ hoſtis, cultor pietatis, & ea celebris manſuetudine, vt alienam etiam crudelitatem abhorreat, contra minus validas feras pugnare dedignetur, in iram aut nunquam efferatur, niſi acerbitate iniqua, enormiq; aliqua iniuria concitatus, denique regalem ipſe animum, ne omnia hic accumulem, in omnibus referre videtur, hominis amantiſſimus item, heroque fideliſſimus, & acerrimus, vbi neceſſe eſt, protector, & qui hoſtes ab amicis optimè diſtinguit. Si verò corporis robur examines, cæteris iumentis longè præualet, trahendo, arando, onera ferendo; quamobrem ingens vbique terrarum elephantis eſt pretium, etiam apud Indos, vbi tamen copia: authoremque habeo Vartomannum, in quibuſdam regionibus pretium eius eſſe ducatos (denarios ſiue drachamas pondere numi aurei) quingentos, in alijs mille. & alibi ad ſummum bis mille interdum: nec aliud ob pretium Indicas matronas, alioqui caſtiſſimas, quàm ob elephantem pudicitiam venalem habere reperio, idemque Vartomannus tradit, apud quoſdam pro ſummo haberi honore, ſi regem membro elephantino donauerint. Sed, & ipſis elephantis diuerſis regibus, principibuſque ſæpenumerò donatos fuiſſe legimus. Sic Lodouicum Francorum Regem ſcribit Polydorus Virgilius dono miſiſſe G anno 1256. Henrico; tertio Anglorum Regi Elephantum, animal ſcilicet poſt hominum memoriam rariſſimè in Anglia viſum: & Emanuel Luſitaniæ Rex referente Oroſio anno 1513. Leoni X. P. O. M. miſit Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non ſolùm Romæ (vbi homines poſt inclinatam Romanæ maieſtatis amplitudinem illud animal nunquam oculis aſpexerant) ſed quacumque gradum inferebat, nemo circumfluentem vndique turbam admiratione obſtupefactam, ſubmouere poterat. Teſtatur etiam Sigonius Iſaacem Iudæum anno D. DCCCI. Regis Perſarum nomine ex Africa elephantem adduxiſſe, immanemque belluam vniuerſæ Italiæ ſpectaculo fuiſſe.

Li. 16. Hiſt. Angl.

Lib. 2.

Lib. 4. de regno Italiæ

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

H

Vnde dictus

ELEPHANTEM (inquit Iſidorus apud Vincentium Bellunenſem) à magnitudine corporis vocatum putant; cò quòd formam montis præferat. Græce enim mons elephon (fortè ὁ λόφος, ideſt collis) dicitur. Ad quod etymum reſpexiſſe mihi videtur Oppianus, dum canit:

Elephas mens.

Φαίης κεν ἰδὼν ἐλεφαντα, κορυφωῖ κεν χέρσον ὀδεύειν

Vt ſi illum videas dum immania corpora verſat
Excelſi montis procera cacumina credas.

De Elephante autem monte hæc reperio apud Ortelium: Elephas mons ad Aualitum ſinum in Aethyopia ſub Aegypto, Ptolomæo autore. Eſt, & mons elephas prope Hydaſpidem fluuium, vt tradit Plutarchus in libro de montium, & fluuiorum nominibus: vbi, & Solis montem deſcribit ad Indum fluuium, qui, & ipſe elephas dictus fuit, quòd in eo elephas, qui Porum regem, ne contra Alexandrum Magnum arma ſumeret, monuerat, interierit. Etymologo autem ἐλεφας dicitur quaſi

A tur quasi ἐλίβας: παρὰ τὸ ἐν ἕλεσι βαίνειν τῇ θηλείᾳ: id est, quod in paludibus mas fœminam consecendere soleat: ἢ παρὰ τὸ ἐλιφαίρω τὸ βλάπτω. βλάπτικος γαρ, id est, vel a noceo, lædo, damno, afficio: est enim noxius, ἢ παρα το ἑλίσσω, οἷον ἑλίφας, ὁ ἑλιγμένην ἔχων ῥῖνα, aut a voluendo, aut vertendo, quod narem habeat versatilem. ἢ παρα το λευκος, γίνεται λεύκας, καὶ τροπῇ καὶ πλεοναςμῷ ἐλίφας, πανυ γαρ ἐςι λευκον τοιὸς ἔ αὐτῦ: id est, aut ab albo colore per pleonasmū: valde enim album est eius os. Gesnerus elephantem ab Hebræorum dephil (de quo mox) deriuari arbitratur, id est ab ebore, siue dentium candore: quo modo elephas etiam inter belluas marinas dici videtur, dentium nimirum candore, ac præterea magnitudine elephantem referens (vt notum est ex Plinio) vsumque ad gladiorum manubria, vice eboris præbens. Galli Rothar vocant, alij rosmarum, alij morsum. Elephanti verò locustarum (astacorum potius) generis descripti ab eodem Plinio, nigri, pedibus quaternis bisulcis, brachijs præterea duobus (quæ chelæ dicuntur) binis articulis, singulisque forticulis denticulatis, à magnitudine sic mihi appellari videntur, vti & poculum quoddam tricongium, de quo Damoxenus in Autopenthunte, id est, in ipso lugente apud Athenæum: *Elephas marinus. Lib.9.c.5. & lib:32. cap.vlt.*

Lib.11.c.5. Elephas poculum.

B Εἰ δ' ἐχικατον σοι, τῶν ἐλεφαντ' ἄγει φερων
Ὁ παῖς, τί δ' ἐςι τοῦτο προς θεῶν; ῥύτον,
Δίκρυτον ὐλίκον τι τρεῖς χωρῶν χόας,
Ἄλκυονος ἔργον. πρῶτον δέ μοι ποτὲ
Ἐν κυψέλοις ὑδρος. id est.
Idoneum nisi tibi elephantem puer
Ferat. Quid est hoc per Deos? est poculum
Magnum, choarum quod trium sit capax:
Alcornis est opus, mihi quo præbibit
In Cypselis Adeus.

Meminit eiusdem poculi in suppositijs apud eundem Epinicus: *Cap.16*

Καὶ τῶν ῥυτῶν τα μεγιςα τῶν ὄντων τρία.
Πιεῖν δεήσει τἠμέραν πρὸς κλεψύδραν
Κρινιζομένων, ἀμφότερα δ' ἰωνίζομαι.
Ἐ'σι δ' ἐλίφας, ἐλεφάντα περιλαι ῥύτον
Χορῦντα δύο χόας, ὅτυδ' ἂν ἐλίφας ἐκπίοι:
C Ἐγὼ δὲ τοῦτο πεποκα (τυτο γ' ἐκπιεῖν) πολλάκις.
Οὐδὲν ἐλεφαντος γαρ διαφέρεις ἁδέως. id est,
Maiora sunt ex his tria, quæ præsentibus
Rhitis bibisse oportet hodie ad clepsydram
Torrentis instar aurigabor vtraque
Est autem elephas. Elephantos attrahit rhytum
Quod congios capit duos, elephas neque
Hauriret, ipse semis sed ebibi.
Elephante differs tu nihil.

Πίρισσας Hesychio, & Varino est elephas. Vt autem θὴρ pro Leone κατ' ἐξοχὴν, ita θηρία interdum de elephantis dici Suidas annotat. Lego in Plutarcho, καὶ ως τῶν θηρίων τὺς πυργους ἄνω, καὶ τας πορφύρας εἰδον, ὑφ' ὧν αὐτοις κοσμος ἐ μαχὴν ἀγομένοις, &c. id est, *& vbi ferarum, id est elephantorum turres sursum, & purpuras viderunt: quod erat eorum ornamentum, cùm ad prælium ducebantur*; item in Polybio, θηρια μεμονωμενα καὶ ψιλα τῶν Ἰνδῶν: id est, *fera Indorum relicta, siue deserta, & nuda*. Idemque denotatur de Latinorum bellua. Plinius: *Nondum pretio excogitatio belluarum cadaueri*. In hoc tamen qui ex Terentio adfertur loco: *Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?* animaduertendum factam iam fuisse elephantorum mentionem. Martialis addit colorem: *In Lumine Fera.* *Bellua. Lib.6.33*

D *Non aliter monstratur Athlas cum compare mulo* (alias gibbo)
Quaque vehis similem bellua nigra Libyn.

Et alias simpliciter belluam dicit.

Nigro bellua nil negat magistro.

Plinio etiam pecus vocatur: *Qui cum elephante* (inquit) *congressus, gemino ictu pecudem exenimauit.* Martiali pecus Indicum lib.5.

Nec modo politum pecudis Indicæ dentem,
Nuceſque primas, Lilium que non tectum.

Veteres poetæ, potissimum boues Lucas vocabant: Lucretius: *Boues Lucæ*

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros.

Vngui-

Vnquimanos, belli docuerunt vulnera Pœni E
Sufferre.

In Hippoly. Auſonius in epiſt. ad Tetrad.

Cur me propinquum Satenorum mœnibus
Declinas, vt Lucas boues.
Olim reſumpto præferocis prælio
Fugit iuuentus Romulæ?

Seneca:

Amat inſani bellua Ponti
Lucęque boues.

Vbi tamen quidam legunt, boues luci, id eſt, in ſylua incædua verſari ſoliti: doctiores verò pro elephantis accipiunt: ſenſumque eſſe inquiunt, maximas etiam quaſque belluas, tum in mari, vt cete, tum in terra, vt elephantos amore vinci: Vtitur eodem nomine etiam Silius Italicus in ſexto ſui operis:

Iam prouectus equo moderantem cuſpide Lucas
Maurum in bella boues ſtimulis matoribus ire, F
Ac raptare iubet Libycárum armenta ferarum.

Lib. 6.

Boues Lucæ cur ſic dict. Cur autem boues Lucæ dicantur, alij alias rationes reddunt. M. Varro in opera de lingua Latina opinionem refellit, eorumqui putant boues Lucas, ſiue boues Lucos à Lucanis dictos, ab eo quod Romani, cùm maximam quadrupedem, quam ipſi haberent, vocarẽt boucm, in Lucania Pyrrhi bel lo primùm elephantos apud hoſtes vidiſſent, & eorum qui à Libycis dictas volunt. Ad extremum autem ait, ſe arbitrari, boues Lucas à luce potius dictas eſſe, quòd longè relucebant, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ. Plinius tamen prioribus illis aſſentiens ſic ſcribit: *Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis viſos anno Vrbis* CCCCLXXIJ. Cuius ſententiæ etiam eſt Ioſeph. Scaliger in appẽdice ad coniecturas

Lib. 8.

ſuas in Varronem: Fortaſſe (inquit) & Scarabæi illi, quos vulgò in Gallia ceruos volantes vocamus, Lucæ dicti ſunt, non Lucani, vt eſt ſcriptum apud Plinium: Nam ait Lucanos vocari a Nigidio: quanquam, vt verum fatear, idem puto eſſe Lucam, & Lucanum, quicquid refragatur Varro: nam Lucana armenta maxima & validiſſima olim in Italia fuerunt, teſte etiam Lucillio:

lib. 11. c. 38

Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo validis ceruicibus poſſent. G

Quo modo λευκαὶ βοες pro magnis apud Græcos, ita & Lucæ apud Romanos. Nam primis temporibus videntur Lucas non Lucanos populum illum dixiſſe. Quod autem opponit Varro, Vrſos non dici Lucas, ſed Lucanos, fruſtra eſt: nam etiam ſine adiectione vrſus dicitur: at bos, cùm ſignificat elephantem, non ſine adiectione dicitur, nam dicitur bos Luca. Hactenus Scaliger. Author verò adagiorum in adagio, *Larinum verbum*, tradit Latinos ueteres Lucam dixiſſe pro grandi, & in adagio: *Prius locuſta bouem pariet*, Lucas (inquit) Latini boues appellabant ob magnitudinem, haud ſcio ex quo authore. Iſidorus elephantem apud Indos a voce barrum vocari ſcribit, indeque etiam vocem eius barritum dici: alij verò barrum appellari volunt lingua Sabina;

Barrus.

vnde & ebur appellatum putat Seruius tanquam barro: & barrire quoque dicuntur elephanti a ſono per onomatopœiam, vt Feſtus author eſt. Punica verò lingua elephas nominatur Cæſar, vnde Cæſares poſtmodum dictos fuiſſe ait Alexander ab Alexãdro, quòd auus C. Cæſaris elephantem occidiſſet, cuius ſymbolinumiſma ſe habere profitetur Mantua Bonauidius Patauinus in analyſi variarum quæſtionum. At Feſtus, Cæſarem à Cæſarie dictum eſſe ait, quia ſcilicet cum Cæ

lib. 1. c. 9

ſarie natus eſt: alij etiam Cæſarum nomen aliunde deriuant. Accipiunt verò nonnunquam poetæ dentes ipſos pro ipſismet animalibus, vt notum eſt ex hoc Martialis: H

Pulcher adeſt onager, miſit ventatto debet

Behemah.

Dentis erythræi, id eſt, elephantis.

Iam verò apud Hebræos behemah, quamuis beſtiam propriè, ſiue belluam ſignificet, ſunt tamen qui pecus, ſunt qui iumentum interpretantur. R. Moſes pro behemot (plurali numero) apud Iobum, commune vocabulum omnium iumentorum exponit. R. Abraham eodem in loco mirabile aliquod vel monſtroſum animal eſſe putat. Verba Iobi ſunt: *Ecce nunc behemoth, quem ego feci tecum*: Plerique (inquit Pagninus) tam noſtrorum, quam Hebræorum elephantem eſſe exiſtimant, à mole corporis, qua cæteros quadrupedes ſuperat. Pluraliter effertur ad ingentem belluam ſignificandam, ſicut & Pſal. 73. & 22. Se dicit fuiſſe apud Deum behemoth non beſtiam tantum, ſed inſtar plurium beſtiarum, vel ingentem beſtiam. Animæ facultatem quam αἰσθητικὴν, id eſt ſentitiuam Græci dicunt, Iudæorum ſcriptores nepheſch habehemit dicunt, quaſi animam irrationalem dicas, vt per vocem behemath brutum omne intelligatur. Chaldæus in Deuteronomio

Cap. 40.

A mio pro bellua generali vocabulo vertit beira, Arabs behiz, Persa behad, Septuaginta κτήνη. Cap. 14.
D. Hieronymus animal. Idem Chaldæus alibi, vbi Hebraicè Schen idest ebur, legitur, vocem phil vsurpat, & cum articulo dephil, vnde Græcos elephantis nomen traxisse Gesnerus retur Author dictionarij trilinguis pro elephante quoque phil vsurpat, & pro ebore schen dephil. Schen quidem Hebræis aiunt simpliciter dentem significari: accipi verò perexcellentiam pro ebore, id est elephanti dente. Arabicè elephas Cenalfa vocatur, in Decan, & Guzarate ati, in Malauar amme in Canara azete. Aethiopibus ytembo: Italis elephante, leofante, vel (vt alij scribunt) lionfante: Hispanis elephante: Gallis, & Belgis elephant, Germanis helfant, Anglis olifant, Illyricè sion.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

B ELEPHAS sui generis quadrupes, cum nullo alio similitudinem habere videtur. Triplex eius genus Philostratus, & Aelianus esse tradunt, palustre, montanum, & campestre, Esse autem plaustrium elephantorum dentes liuidos, raros, tractuque difficiles, & in plerisque partibus eorum foramina: in alijs verò partibus quasi grandinis grana tumores quosdam insurgere, & arti minimè obtemperare: montanorum autem esse minores, verum, & sufficienter albos, & nihil in eis difficile reperiri: optimos verò omnium esse dentes campestrium elephantorum; maximos enim, albissimosque, & sectu faciles, vt nullo labore in quamcumque manus voluerit partem deducantur: rursus elephantes in paludibus captos dementes leuesque esse ab Indis dici; montanos verò peruersos, & insidiosos, & nisi alicuius rei indigeant, minimè erga homines fidos: Campestres autem benignos haberi, & mansuetos, & imitationis, amatores. Scribit, Aloysius Cadamustus in suis nauigationibus in regno Senegæ Nigritarum elephantes syluestres quàm plurimos, non domari; vt alijs in locis, idcoque gregatim, vt apud nos apros incedere, & vix cicures ibidem reperiri, maximè iuxta Gambram fluuium. Tanta denique in moribus harum belluarum penes loca differentia est, vt Libyci Indorum neque vocem, neque odorem ferre queant, sicuti ostendit Polybius agens de prælio, quo Ptolomæus cum Antigono dimicauit de Syriæ regno: *Verum maxima pars elephantorum* (inquit) *Ptolomæi prælium formidabat, quod plerumque accidere Libycis elephantis solet. Odorem enim, & vocem Indorum non patiuntur: præterea magnitudinem, & vires vt mihi videtur, timentes, Indicos statim fugiunt, vti eò tempore accidit: subito enim in fugam conuersi, & ordines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem fecere.* Testatur, & Plinius Indicos elephantos à Mauris timeri, nec contueri se audere quoniam maior Indicis sit magnitudo: quod Solinus sic repetijt: *Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis suæ conscij aspernantur ab his videre.* Quanto autem equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores Philostratus ait esse Indicos. Non sunt tamen in India omnes eiusdem magnitudinis: nam Solinus duo Indicorum elephantorum genera esse tradit: nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici, Quærendum igitur, num hi Aeliano Taxilæ vocentur: *Indici* (inquit) *elephanti nouem cubitorum altitudi ne, latitudine verò quinque habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: secundi verò ab his existimantur Taxilę nuncupati.* An itaque Prasij illi sunt insulæ Maidegascar, quibus Indos cedere ex nauigatoribus scribit Scaliger? Sed, & Solinus affirmat Taprobanam insulã D Indicam ferre maiores multò elephantos, quam ferat in continente India. Iam verò Strabo Onesicriti, & aliorum testimonio, si latinam versionem sequamur, elephantos Libycos, & maximos, & valentissimos esse ait: Sed Græcè legitur, μάζους δὲ τῶν λιβυκῶν καὶ ἰρρωμενεστέρους, idest, Libycis maiores, & robustiores, apparetque deesse vocem Ἰνδῶν, quæ nisi addatur, sensus erit imperfectus: Quamuis autem Libycis Indi sint maiores, non propterea tamen Cicero priuatim de his intelligi debet, cùm elephanto belluarum nullam vastiorem esse scribit, sicut nec Plinius, dum ait: *Terrestrium maximum elephas*, & Oppianus magnitudinem eius admiratus:

Dentium varietas.

Cap. 29. & 43.

Lib. 5. Hist. Rom.

Horrenda sed enim membrorum bellua mole
Nititur, atque feras longè supereminet omnes,
Vt si illam videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procera cacumina credas
Aut atrum cogi per flammea sidera nimbum,

Qui largos imbres tempestatesque ferasas E
Inferat agricolis, prolapsus ab aethere summo.

Quamobrem Cardanum, cùm non maiorem faciat elephantem, quàm vt homo erectus expansis manibus cum æquet, facetissimè perstringit Scaliger, his verbis: Ergo bellatoris equi Calabri aures, inquit, non exuperet: quanquam, vt videas tuam loquendi legem, non expansis attinget, sed elatis manibus: Passa enim brachia nihil aliud, quàm passum efficiunt, idest, pedes quinq; siue palmos octo circiter. Quod sanè ridiculũ est. Vidi equidem vnum dentem me longè proceriorem. Itaque Aloysius Mustus octonum pedum agnoscit longitudinem. Eorum quoque molem è pondere deprehendas. In Indicis historijs scriptum est, duos elephanti dentes pependisse pondo trecenta vigintiquinque. At tam paruum animal, quod septenos vix impleret pedes, verisimile non est, in mandibula inferiore tantum oneris gestare posse. Ex eius item vestigio cæteri corporis vastitatem coniectare licet. Obseruatum enim est: cuius linea dimetiens esset palmorum trium, & pollicis. Quanta latitudo tergi in maximo equo rara est, aut nulla. Igitur senum denum pedum excedere proceritatem legimus apud eosdem nauigatores. Tam valti dentis igitur ima cuspis quã in partem ictum infligeret? Deinde qui fieri posset, vt tam latum pectus tam paruæ cederet distantiæ quanta à primore mandibula proficiscitur? Nam, & eorum flexus, & colli breuitas effecisset, vt aut pectori infigerentur aut inter crura subtus ipsum pectus tegerentur. Hæc, & alia ille. F
At Gillius etiam ad Cardinalem Armaginacum memorat mensum se esse Constantinopoli elephantis altitudinem quindecim pedum, & semipedis: ab oculo ad extremum tergum vndecim pedes, ab oculo vsque ad extremam promuscidem octo pedes, quo loco cuiuslibet partis præterea mensuras exponit. Variam tamen eorum proceritatem esse, nam alios ad duodecimum, alios ad decimum tertium dodrantem excelsitate procedere, alios ad decimum quartum. Idem, & Vartomannus scribit. Ait item Aloysius Cadamustus se elephantum vidisse, qui etsi perquam esset mediocris, plus tamen haberet carnis, quàm tauri nostrates quinque. Indici nouem cubitorum altitudine sunt, vt Aelianus refert. In omni genere fœminis mares excelsiores sunt, vt Auicenna & nauigatores referunt. Causa modò tantæ magnitudinis est, vitæ protectio, vt tradit Aristoteles, vbi docet, cur quadrupedum alia cornibus sint prædita, alia non, & quæ ad corporis tutelam singulis natura concessit. *Quibus autem cornua* (inquit) *natura non dedit, eorum saluti præsidijs consolata alijs, vt pernicitate corporis equis opitulata est, magnitudine camelis; magnitudinis enim exuperantia sufficit ad necem arcendam, quod camelis contingit, atque etiam melius elephantis.* Etsi verò tantæ molis animal sit elephas, auem tamen esse inquiunt multò maiorem, vtpote quæ eum vnguibus comprehensum in sublime abripiat. Ruch vocant in insula diui Laurentij siue Magascar. Quin, & populos quosdam in India adeò proceros esse Solinus asserit, vt elephãtos velut equos facillima insultatione transilĩat. Differunt præterea a Libycis elephantis Indici, quoniam mares horum soli dentati sunt, cùm vterque Libycorũ sexus dentibus sit præditus, vt Amyntianus tradit in libro de elephantis, (vt citant Scholia in Pindarum) vbi etiam dicit, hoc Libycis cum Aethiopicis commune esse. Iam verò, & à quibusdam Aethiopicis differunt colore. Indici enim nigri, & murini coloris esse dicuntur, in Aethiopiæ autem quadam regione ad meridiem, siue vt Scaliger ait, ad torridam plagam, omnes albi. Vbi (inquit Scaliger) est subtilitas albedinem constare præter aliorum locorum naturam, in æstuosa regione. Quod verò ad colorem attinet, sunt, & Afri siue Libyci nigri & fortassis omnes præter illos Aethiopicos, vnde poetis elephantes nigri vocantur; Sidonius: *Vltima nigrantes incedunt præda elephanti.* Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?* Sic, & de eisdem prius dictum erat: *Et nigrum campis agmen.* Vnde etiam nigram bellua vocauit Martialis: G

Non aliter monstratur Atlas cum compare mulo,
Quæque vehit similem bellua nigra Lsbyn. H

Lib 3. de part. cap. 2.

Cap. 65.

Elephantes Aethiopici, vt ab indis differant.

Color: In Epo Od. 12.

Lib 6.

Dentes quales.

Lib. 2. Hist. 6.

Apri dẽtes.

Dentes habent vtrinque quatuor, quibus, vt ait Aristoteles, conficiunt cibum, atque in farinæ speciem moliunt. Duo eodem philosopho teste, præterea prominent grandes, eosque mares grandiores resimatosque habent, fœminæ minores, & contrà quam mares; vergunt enim, inquit, deorsum pronique deuiant. Quod, & Plinius sic breuiter transcripsit: *Elephanto dentes intus ad mandendum quatuor: præterq. eos q. qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque pronι.* Addit autem Aristoteles, statim cùm natus est elephantus, dentes habere cæterùm grandes illos non illico perspicuos obtinere. Ittiusmodi duos exertos dentes præter elephantos, etiã aper habet, itẽ Hippopotamus, vt Plinius tradit: Sunt tamen in apro situ cõtrario, huic enim in sublime feruntur, elephantis verò deorsum retorquentur. Differunt ætate: Iuuenculis enim cãdidiores, & molliores, vt in omni animalium genere dentes, senibus grandiores, duriores, sicciores nigriores: optimi ad opera quæq; in adultis. Quomodo autem dentes palustrium elephantorũ, montanorumq; & campestriũ differant, antea ex Philostrato dictũ est. Siti sunt ittiusmodi dentes in superiore mãdibula,

vt Varto-

A vt Varron anus obseruauit, qui insuper tradit visos sibi in Sumatra insula duos dẽtes, qui ambo appenderint libr. trecentas, & triginta sex: libra autẽ quantã accipiat, non exprimit. Vidisse se, & Aloysius Cadamustus scribit, aliquando elephantem occisum perquam mediocrem, cuius dentiũ amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos, verùm palmus, inquit, contectus carne maxillæ immergebatur, vt totus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium; & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis feræ despicabilis, ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs procerioribus, quorũ dentes tantæ sunt magnitudinis, vt vicem postium suppleant, & pro palis sæpes muniant teste Plinio, & vt Nigritę referebant, nonnullis eo amplitudinis crescunt dentes, vt duodecim palmorum mensuram excedant. Plinij de dentium magnitudine verba sunt: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Aethiopia est, postium vicem in domicilijs præbere, sæpesq; in ijs, & pecorum stabulis stropalis elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Gulussa regulo.* Idem, & Gillius memorat, sæpeque ad longitudinem decem pedum augescere. Innominatus quidam, cuius liber de terra sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti à Veneto quodam mercatore ducatis sex, & triginta emptum, longitudine dodrantum ipsius quaB tuordecim, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, vt humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, quem in Aegypto rebellantem Aurelianus vicit, duos elephantinos dentes tam enormi magnitudine, vt Aurelianus pro miraculo Romam deportandos curaret, eo consilio, vt dicunt, (inquit) vt si totidem ea magnitudine reperti essent, ex ijs Ioui sellam constitueret; horum autem longitudinem denum fuisse pedum. Iam verò quos nos dentes hucusque vocauimus, alij cornua vocant, vt constat ex hoc Plinij: *vrsadam ipsi in se expetendam scimus solam esse in armis suis, qua Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior, & consuetudo melius dentes.* Ipse vero alicubi, *Elephantos, & Arietes* (inquit) *candore tantum cornibus assimilatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus.* Ad cuius loci declarationem sic scribit Massarius: Quoniam autem de ambabus belluis, scilicet elephantis, & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus, non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum excluisse videretur. Nam si dentes elephantorum dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio visum vtriusque animantibus seruiendo cornua appellare; quod alibi etiam hac de causa fecisse videtur, dentes elephanti cornua impropriè nuncupando, vt libro decimoctauo, quando ait:
C *Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotes:* ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotos quod cornua non dentes exacuunt, similiter excluisset. Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes propiè appellat, vt libro octauo (vnde eius verba paulò antè recitaui.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus animalium elephanto cornua negata dixit, quòd magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam sufficeret. Hucusque Massarius. Cæterùm præter Iubam, quem citat Plinius, fuit, & Varronis opinio eadem; inquit enim: *Quos dentes multi dicunt, cornua sunt.* Idem, & Aelianus postmodum credidit, qui, & cornuum medullam in elephantis edendo esse tradit. Medullam autem habere scribunt Monachi in Mesuem. Et Oppianus elephantem inter cornuta animalia describit, & cur cornua, nam dentes dici debeant, edocet his versibus:

Deinceps immensos elephantes, Diua, canamus,
Cornibus armatos immanibus antè reflexis,
Namque duo tollunt ingentia spicula malis
Ad cælum, exertis omnino dentibus aqua,
Qua vulgus resecans dentes existimat esse.
D *Non sic appellare placet, sed cornua dici,*
Cornea cum virtus illis videatur inesse:
Quamquam perpaucis (ni fallor) signa probantur.
Nam quacumque feris tendit propago supernè,
In summis adnata genis, id nuncupo cornu.
Sin minus à malis vergat propago deorsum,
Dens appellari, non cornu debuit illa:
His verò gremiam cornu radicibus altis
E cerebro derivatis, primum arboris instar
Et fagi, capitis fulcitur vertice vasto.
Hinc varios trahit anfractus per tempora repens
Sub cute, tum malas subit, hinc apparet ab ore
Ardua contorquens apices ad sidera summos,

Dentium situs.

Senecta dignitio.

Dentium magnitud.

Eneid 7. l. 7.

Lib. 8. Dentes an cornua.

Lib. 9. Plinij locus declaratus.

Lib. 3. de ling. Lat.

Pluribus hoc dentis fallacem præbuit anſam,
Eſt tamen hoc multo quoque clarius argumentum:
Dens omnis rigidus manet intractabilis arte,
Non aſſus, non artificis ſolertia prodeſt.
Nam ſi dilatare velis, parere recuſat,
Si violare pares, in fruſta ambrumpitur vltrò;
At validis curui fiunt è cornibus arcus,
Quæque illi dentes vocitant, eborarius illa
Perpolit, exercet, varioſque reflectit in vſus.

Lib. 1. Eliacor. Quæ argumenta Oppianus à Pauſania accepiſſe videtur, quicumque (inquit hic) elephantum oſſa, quod ex ore promineant, dentes potius quàm cornua eſſe putant, conſiderare debent alces mares (fœminæ enim ijs carent) ſua habere cornua inſupercilijs: Aethiopicos verò tauros in naſo ſi ra vt non valdè mirum ſit eadem elephanto abore prominere. Accedunt, & hæc argumenta aſſertioni noſtræ: Cornua annorum circuitu animalibus quibuſdam decidunt, & renaſcuntur, in quo genere, vt ceruos, & dorcades eſſe conſtat, ſic nos etiam elephantos ponimus: Dentes certè animalium adultorũ nulli ſolent renaſci. Quomodo igitur renaſcerentur hæc elephanti oſſa, ſi dentes, non cornua eſſent? Sed igni etiã dentium natura non concedit, at cornua, vt boum, ſic elephãtorũ, ex rotũdis fieri plana, & in alios verti figuras vi ignis poſſunt. Hippopotamis, & apris dẽtes exertos inferior maxilla profert: at cornua non videmus ex maxillis naſci. (In Græco, inquit Geſnerus non legitur negatio, ſed videtur deeſſe, quamuis Cælius ſine negatione verterit: Gillius diſſimulanter præterijt,) Sciendum eſt autem cornua elephanti à temporibus ſupernè deſcendere, & ita foras tendere: quod quidem non auritus ſed oculatus teſtis ſcribo. Nam cranium elephantis accurratè conſideraui in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum ſtadijs diſtat à Capua metropoli Campaniæ. Elephas itaque vt magnitudine, & ſpecie corporis à cæteris animalibus permultum differt, ſic diuerſum etiam, & peculiarem ſibi cornuum habet exortum. Hæc itaque Pauſanias. E contrario modò Philoſtratus interprete Alemano Rhinuccino aduerſus eam ſententiam refutatis Iubæ rationibus, ſic ſcribit: Iuba dentes elephantorum, cornua eſſe arbitratur, eo quòd à temporibus naſcantur: acuere autem ipſa elephantes dicuntur, quod nulli alij ineſt animalium, permanere eadem etiam quæ primitus naſcuntur, nec decidere, ac rurſus naſci: ego autem his rationibus nequaquam aſſentior. Cornua enim etſi non omnium animalium, certorum ſaltem decidunt, ac renaſcuntur: (Aelianus quoque in Mauritania vt quotannis ceruis, ſic decimo quoque anno elephantis excidere dici ait:) aliorum quoque animalium nulli contingit, vt dentes cæteris eminentiores quas ſannas vulgò dicimus, aut gemini etiam ſpontè cadant, quod ſi fortè violentia quadam coacti ceciderint, non renaſcuntur: armorum inſtar natura maxillis illos inferuit. Inſuper cornua lineam quandam veluti torno impreſſam ſingulis annis circa radices obducunt: quod oues etiam, capræ, boueſque teſtantur dens autem leuis polituſque oritur, & niſi violenter frangatur, talis permanet, materiam enim ſubſtantiamque lapidis Parthici parere videtur. Cornua inſuper ea tantum habent animalia quibus duplex bifidaque eſt vngula: Elephas verò quinque habet vngulas, & plantam multipliciter ſciſſam, ne altius pedes imprimat, ſi quando in humido ſolo fortè conſtiterit: præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata, & in medio v acua oſſa ſupponens, ſupra quæ extrinſecus cornu producitur: elephantorum autem plena, & per omnes partes ſimilia oſſa ſunt, quod ſi illud extrinſecus quis apertum inſpiciat, in medio tenue foramen inueniet, ſicut in dentibus eſſe videmus. Nunquid verò iſtiuſmodi ſiue dentes ſiue cornua mutentur, Cardanus incertum eſſe ait, & ſi mutantur, ſemel omnino tantùm mutari neceſſe eſſe. Idem iſtiuſmodi inter Philoſtratum, & Pauſaniam diſputationem pulchram quidẽ, ſed inutilem eſſe ait, ipſe tamen recitatis vtriuſque rationibus, duas pro Pauſania firmiores adijcit, primam quòd elephantorum dentes teretes ſunt exacteque rotundi, abſque acie, quod omnibus (inquit) proprium eſt, nam dentes omnes mucronati ſunt, vt apri, & canum, & omnium aliorum. Elephas etiam dentibus, vt dictum eſt, caret in anteriore parte, non ſolùm ſuperiore mandibula, ſed inferiorè etiam, quod proprium eſt ſolis cornigeris animantibus. Elephanti igitur cornua illa (inquit) erunt. Mox verò rationem primam dicentium cornua eſſe, adeò ait eſſe abſurdam, vt oppoſita ſuppoſita aſſumant ad idem concludendum. Alter enim, ſcilicet Iuba, vult nunquam mutari elephantorum dentes, Pauſanias vult mutari: nec ſi alterutrum concedatur, quicquam concludere poteſt, cùm tam dentium quàm cornuum quædam mutentur, quædam nunquam, vt in cornibus cerui mutantur, boum non mutantur. Illud verò ſtuporis ingentis argumentum, quod Philoſtratus dicit, dentes elephantorum ob id mereri dentes appellari, quòd ſolidi ſint, non inanes, vt cornua; primum quod non omnia cornua ſunt inania, imo pleraque ſolidiora, vt caprarum, & ceruorum, inania ſunt boum, & bublarum.

Alcis cornua.
Tauri Aethiopici
Lib. 2. de vita Apollonij.
Cornua quibus animalibus.
An mutentur.
Lib. 10. de ſubtil.
Cardani de dentibus elephanti opinio.
Cornua non omnia cana.

Deinde

A Deinde quod maius est, quodque illum arguit in scribenda illa fabella negligentem, & oscitantē vt nunquam ne dentem elephantis viderit, cuius semper maxima fuit copia, vt audeat dicere, elephantorum dentes, non esse intus vacuos, cùm manifestissimè sint vacui, at aprorum fulmina tota illa parte, qua tempori inseruntur. Sed neque dentes omnes solidi sunt, quod ille præsupponit, cùm dentes, vt dixi aprorum, qui prominent tota illa parte, qua mandibulæ iunguntur, sint inanes, & vacui. Itaque pudet iam tactæ stupiditatis illorum: tum verò quæ situm illud nullius propemodum vsus, & quod à substantia rei quærendum erat: nam duobus verbis res absolui poterit. Constat enim esse dentes: nam substantia est alba, minimè perspicua, nec flecti sponte apta, sed si cogatur, rumpitur. Ecce quod habes quæsiti propriam dissolutionem, atque perutilem. At igne tamen ducitur, concedo; docebimus, & igne ossa duci, sed non adeo faciliter, vt cornua. Hactenus Cardanus: cui etsi quidem etiam concedi potest, ebur verum, cùm in terram cadit, facilè frangi, non tamen propterea planè dentem vocabimus, cùm id arte depositа natiua duritie, mollescat, vt clarissimè testatur Ouidius, de statua loquens eburnea in puellam immutata: *Dentes non omnes solidi* *Metam.10.*

Tentatum (inquit) *mollescit ebur, positoque rigore*
Subsedit digitis, cedítque, vt Hymettia Sole
B *Cera remollescit.*

Φάτνα vocatur ab Actio, vt ait Gorræus, potus, in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ instar emollescit, flexileque in opus quodcumque domito rigore tractatur. Quamobrem cùm, & situ, & natura à cæteris dentibus, & cornibus differant, multa tamen vtrisque communia habeant, si quid ex vtrisque compositum esse dixero, nemo puto vitio daturus est, dentes tamen aptiùs quam cornua debere vocari. Siquidem ex poetis antiquis, qui cornua vocant, vnicum tantùm in promptu habeo Martialem, de Aegle edentula, idcoque dentibus vtente eburneis: *Lib.13.*

Sic dentata sibi videtur Aegle,
Emptis ossibus, Indicoque cornu.

Cæteri ferè dentes nuncupant. Iuuenalis: *Sat.11.*

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes,
Et Mauri coleres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu
Iam nimios capitique graues. Silius:
Nunc auri ferrem, nunc munera dentis. *Lib.16.*

C Ouidius:

Dentes aequantur dentibus Indi.

Hoc enim, vt Plinij verbis vtar, solum ebur est. Sed, & Virgilius dentes existimasse videtur, de eburnea porta, per quam Aeneas ab ipso emissus fingitur, loquens: *Eburnea porta.*

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.
Hic vbi tum natum Anchises, vnaque Sybillam
Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

Hunc enim locum exponens Seruius. Vult (inquit) intelligi falsa, quæ dixit. Physiologia verò hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, quòd, & cornei sint coloris, & duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dixit in libris de natura deorum. Per eburneā verò portam os significatur à dentibus, & scimus quod quæ loquimur, falsa esse possunt, & quæ videmus, sine dubio vera sunt, ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est, & alter *Porta cornea.*
D sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ secundum fortunam, & personæ possibilitatem videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu: vnde cornea vera fingitur porta, ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent summum ornatum, vanamque iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur. De vtilitate modò ac vsu horum siue dentium siue cornuum, quam præstant ipsi animanti, sic differit Cardanus: Vt tutus esset à Leonibus, dentes illos effecit, nam cornua (in vertice capitis scilicet) inepta fuissent propter duas causas: tum quia coguntur collum inflectere, tum quia hostem non tam bene viderent: At colli flexura longitudinem expostulat: vt igitur esse robustissimum, collo breui opus fuit, ac minimè flexili: vnde, & Leones ceruicem rarò ac parum flectunt. Estque id etiam signum in hominibus, si a natura sit, roboris, & fortitudinis. Dentes igitur illos antè fixit vt esset robustissimi, & commodi, non iam mandibulæ inferiori, imo nec superiori, sed temporibus inseruit. Nam mandibula sola inferior edendo mouetur, dentes superiores nunquam; quamuis plurimi hoc nec in seipsis aduertant. Si igitur dentes in inferiori mandibula fuissent insiti, robur ob *Dentium sine cornuum vtilitas.* *Mandibula inferior edē do solùm mouetur, superior semper quiescit.*

illius paruitatem habere non potuiſſent, & periculum luxationis in magno niſu attuliſſent, & comedendo mirum in modum fatigaſſent, & tardaſſent elephantem. At quia materia dentium opus erat ad tam prægrandes dentes fingendos, ſuſtulit dentes omnes anteriores tam ſuperiores quam inferiores, vt ex his illos conficeret. At dentibus illis impediebatur, ne os in terram exporrigere poſſet, ſimul ac breuiate colli, & quia dentibus anterioribus careret, ob id neque cibum ex terra, neque potum è fontibus haurire poterat, his omnibus longa ipſa proboſcide, & inani, & ad modum manus comprehendente omnia &c. ſuccurrit. Hæc ergò ille. Iſtiuſmodi proboſcidem Græci ſimiliter προβοσκίδα dicunt, Ariſtoteles verò μυκτῆρα, tum in hiſtorijs, tum in ſecundò de partibus id eſt, naſum, eſt enim elephanti naſus, ſeu potius pars à naſo porrecta demiſſaque in terram verſus: Potuit autem ita vocare aut quia ea naſi in omnibus animantibus appellatio eſt, aut quia inde ſonum edit, vt μυκασθαι, quocirca tubam quoque noſtrum vulgus nominat. Vocatur autem proboſcis, quòd ea ante ſe extenſa paſcatur, hoc eſt, cibum potumque ori admoueat. In Plinij codicibus recentioribus etiam promuſcis legitur; & Cælius promuſcidem à nobis vocari dicit, ratione qua h. quandoque tranſit in m. Vtitur autem, & Vitruuius eo nomine, & Gaza in ſua translatione. Satis autem conſtat à muſcarum ligula dictam eſſe. Philoſtratus alijque Græci eadem ratione προσωμαίαν, eandem partem vocant, quibus videlicet τὸ μισθαι idem ſignificat, quod βοσκειν ideſt paſci. Προσωμαία (inquit Varinus) καὶ προβοσκὶς ἀπὸ ἐλέφαντος ρὶς id eſt, Pronomæa, & proboſcis, eſt elephanti naris. Proboſcis tamen in alijs quoque animantibus celebratur; quin, & Athenæus author eſt, proboſcida quidem, & pronomæam elephantum eſſe, propriè tamẽ de muſca, & ſaligine proferri, necnon, & de ſepia quoque, vt idem alicubi annotauit. De muſca vſurpaſſe Lucianum conſtat, & Varro vt Nonius citat, ſe ericium inuenisſe cum proboſcide ſcribit. Cardanus examinans proboſcidem elephantis, cum proboſcide culicis, naturam ait, dum culicem conderet, meditatam fuiſſe elephantem, quamobrem mirè a Scaligero exagitatur his verbis: Nemo vnquam melius prouerbium expreſſit vetus. Quanquam haud è muſca, ſed è culice feciſti elephantum. Ais enim: Dum culicem natura conderet, elephantum meditatam. Vbi neſcio, vter ineptior, tunè quem referre non pudeat; an ego quem refellere non pigeat. In piſtrinum tamen quando meum me fatum impulit, molendum eſt. Quin etiam argutemur. Natura cùm elephantum meditaretur; eius formulam, quod, & pictores, & architecti ſolent, in culice propoſuit, quaſi ichnographiam, vt ectipum faceret. Muſcæ promuſcis propior elephanti manui eſt: quare ſuper ea, non ſuper culice, priſci prouerbium condidere: quin promuſcis à muſca ad elephanti naſum delignandum translata credi poteſt. Quid elephanto cum beſtiola ſenum crurum, quæ ſimul, & valgia ſunt, & vaccia; quorum poſtrema longiſſima, contrà quàm elephanto. Præterea promuſcide pro manu, & calice vtitur elephas, non pro ore, ſicut culex. Similior elephanto ſus: quàm ob cauſam, vt opinior, ſtultiſſimus ſimul atque nequiſſimus impoſturum omnium Mahomet, in arca Noæ, ſuem ortum ex elephanti ſtercore blaterat. Nihil alioquin elephanto infeſtius quàm ſus. Eius enim ſtridore ſolo, quòd facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macte culex Cardanice, cuius idea elephantus eſt. Iam te aſſertorem video Platonicorum exemplarium, Ariſtotelicis iſtis nugatoribus, pernitiem minitantem. Muſcæ proboſcidem ἐπιβοσκίδα vocat Philoſophus in quarto de partibus. Aloyſius Cadamuſtus à ſuillo roſtro in hoc differre ait, quod elephanto proboſcis volubilis eſt ad nutum, vt modò vibrare, modò retrahere poſſit. Adde quod, vt Gillius ait, intus concaua eſt, ex Oppiano nimirum, qui ſic canit:

Τῶν δ' ἤτοι (ὀφθαλμῶν) μισσηγὺς ὑπαὶξ προθέει μεγάλη ρὶς,
Λειστὴ, σκολιὴ τε προβοσκίδα ἣν καλέουσι
Κοίλη θηρὸς ἔφυ σαλάμη, χείρη τε θέλουσα
Ρἰδίως ἀρέσθαι. id eſt.
Inter quæ (lumina) *porrecta canalis prominet ingens,*
Pertenuis: flexoque anfractu, dicta proboſcis.
Quòd, veluti manus eſt illi, quæq; omnia prenſat.

Habet (inquit Galenus) elephas, quo loco alijs eſt naſus, partem quandam pèndentem, anguſtam ac longam, adeò vt ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte ſic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, vt ne minima quidem numiſmata ipſum effugiant, quæ etiam ſublata proboſcide (ſic eam partem vocant) rectori inſidenti tradit. In fine perforata eſt, & animal ipſum per foramina illa velut per nares reſpirat. Poſtquam autem mortuo elephante vſque ad radicẽ partis ipſius diſſecans, meatus quia foraminibus ſurſum feruntur, reperi non aliter quàm in nobis exitum habere duplicem; vnum quidem qui ad ipſum cerebrum perueniebat, alterum autem in os perforatum, impenſius adhuc naturæ artificium ſum admiratus. Vbi autem etiam didici ipſum animal, cum fluuium aut lacum profundum traijcit, vt totum ipſius corpus demergatur, per ſublatam in altum hanc proboſcidem reſpirare, naturæ prudentiam intellexi,

Promuſcis. Lib. 3. c. 30.

Pronomæa.

Proboſcis quibus propria.

Exerc. 293. 6.

Lib. 17. de vſu part. c. 1

Proboſcidis deſcriptio, & vſus.

A intellexi, non in eo duntaxat, quòd partes omnes ipsius animalis pulchrè construxerit, sed quod ipsum etiam eis vti docuerit. Hæc ille, ex Aristotele, ni fallor, apud quem similiter legimus: *Habet elephas talem tantamque narem, vt ea manus vice vtatur, quippe qui non nisi ad os illam admouens, & bibat, & edat: suo etiam rectore eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit; & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat. Adunciusculæ parte sua postrema, naris hæc est, sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula* Alibi rursus de eiusdem partis vsu ait: *Elephantis prolixa, validaque naris augetur, eiusque vsus idem qui manus; ea namque cibos tam siccos quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admouent soli animantium omnium.* Et rursus: *Elephas pro cribus pedibus non vtitur loco manuum sed nare sua.* Quamobrem Cassiodorus eleganter, & perquam appositè hanc partem, nasutam manum appellauit; Plinius aliquando simpliciter manum, vt cum ait: *Manduntore: spirant, & bibunt, odoranturque haud impropriè appellata manu;* aliquando promanum. Manum autem etiam vocauit Cicero: *Manus etiam* (inquit) *data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles additus habebant ad pastum.* Præ cæteris verò appositissimè Lucretius elephantes inde anguimanos vocabat proboscidem enim flectit, reflectit, contrahit, porrigit, lubricat, & incuruat. Est enim tortilis, flexilis, B lubrica, volubilis serpentis in morem. Cur verò prominentem habeat istiusmodi promuscidem, inter alios rationem etiã reddit D. Ambrosius in Hexamero, quia cùm sit eminentior cunctis, se inclinare ad pascendum non potest: itaque promuscidis ad colligendum cibum vtitur ministerio. Ea immani bestiæ largi potus infundit humorem, ideoque concaua est, quo ad restinguendam tantæ beluæ sitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine possit vndare potantem. Similiter D. Basilius quærens, quid sibi vult proboscis elephanti? Quoniam (inquit) tantæ molis hoc animal & omnium terrestrium maximum ad stuporem admirationemque obuijs incutiendam productum est, oportebat carnulentum esse, & obeso corpore diffractum. Huic si grande pro rata membrorum inferiorum pedumque ratione exæquatum collum adiunctum fuisset, inattractabile penitus esset exuperante pondere semper ad humum deuergens. Nunc autem caput quidem per colli paucas admodum vertebras spinæ dorsi counitur. Proboscidem autem habet officium subeuntem, munusque colli, qua planè tum pabulum summere quam potũ etiam adhaurire solet, & ad se sustollere. At enim pedes ipsi sunt inarticulati, quo quasi columna couniti, vastam illam corporis molem sustulciunt. Namque si artus tanto corpori sustinendo molliores, & qui facile flecterentur, essent substrati; creberrimæ fierent emotiones articulorum, fera in humum modò genua inclinante, modò se attollente ex humo. Neque enim alleuandæ tantæ moli satis essent Nunc verò paruus talus pedi sub jcitur elephanto, nec tamen in teretem figuram, neque in genu commissuram dearticulatus est aut distinctus. Neque enim ad lapsum prona articulorum lentitudo carnulentam illam tanti animalis molem ferre posset, tanta adeò confunditur copia carnium, vt continenter intremiscat, ruinamque videatur interminare. Quæ cùm ita sint, opus elephanto fuit porrectiore illo naso, qui ad pedes vsque demitteretur. Non vides in bellis, quod perinde ac turres quædam animatæ vniuerso agmini viam muniunt ac prægrediuntur? At certè veluti colles quidem concretione carnium condensati, intolerabili facto impetu cõstrictas constipat asque hostiũ acies distringunt, & dissecant? Quod si partes infernæ minus decenti proportione responderent, reliquæ moli corporis, nullo animal tempore persisteret. Arrianus in expeditione Alexandri tantam elephanto vim in proboscide esse ait, vt homines armatos tanquam flagello, implexos in sublime attollat. Facilè verò eam amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuisse Plinius author est. Os, vt tradit Cadamustus, habent in pectore, atque hoc non proboscide fugunt, teste Aeliano, & Aristotele, qui, & linguam eis esse scribit perquam exiguam, arque interius positam quàm sit in cæteris, ita vt vix eam videre possis. Cur autem talem natura fecerit, rationem hanc D attulit nobis Cardanus: At cùm lingua (inquit) sit ob dentes, elephas autem dentibus anterioribus careat, lingua parua, & intus recondita opus fuit, quoniam dẽtibus molaribus inseruire debuit. Simul si magna fuisset, impedimentum afferret, ne proboscis cibum vsque ad dentes molares porrigeret. Sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeo robustos, tam commodè fabricauit, vt quemadmodum testatur Aristoteles, cibum omnem confestim redigat in farinam. Oculos habet magnos, sed pro tanti corporis portione exiguos, vt canit Oppianus:

Li. 10. Var. — *Manus nasuta.* — *Lib. 2. de nat. deor.* — *Lib. 2.* — *Lib. 6. c. 5.* — *Pedes.* — *Lib. 6.* — *Vis in proboscide.* — *Os.* — *Lingua.* — *Oculi cur exigui.*

------ἀτὰρ ὀφθαλμοὶ τιλίθυοι
Μείονες, ἢ κατὰ ἶχθυν ὅσοι, μέγαλοι πὶρ ἐόντες.
------*Et flammea lumina versat,*
Magna quidem, verùm pro tanto corpore parua.

Cassiodorus etiam oculos quidem paruos esse ait, sed grauiter se mouentes. Fuisse autem elephanto paruitatem oculorum datam idem Cardanus asserit, vt cùm non recondi possent, tutiores

Lib. 10. Variar.

forent

forent ab ictibus. Recondi autem non potuiſſe, quia à lateribus poſiti, non vidiſſent ea, quæ antè E occurrerent: neceſſariumque fuiſſe, vt eſſent à lateribus, ne ob nixum dentium, & proboſcidis propinquitatem læderentur, atque ita animal ante ſenium cæcum efficeretur, tum maximè quia longiſſimæ vitæ futurum erat. Cumque ob robur ac dentes caput magnum efficere natura cogeretur, informe, vt ita dicam, & ſine rotunditate: qualiſcumque enim additio ad ornamentum facta capiti, ipſum in immenſum auxiſſet: ob id valdè deforme caput habent elephantes. De capitis elephantis magnitudine, & enormitate ſic meminit Oppianus:

Caput cur deforme.

Γφθιμοὶ δί κάρηνος, Vertit interpres
Immenſum caput ille gerens, & pondere vaſtum.

Strabo author eſt, ſpiramentum quoddam habere ſecundum tempora, per quod mas pingue quid emittit tempore coitus, & fœminæ tunc eundem meatum apertum eſſe. Aures quoque pro corporis portione exiguæ eodem Oppiano atteſtante. Qui eas dimenſi ſunt, quaquauerſum gemini palmi magnitudine eſſe inquiunt, nec id vſque minore aut maiore, vt aſſolet, proceritate, ſed pro magnitudine latas. Quidam obſcurus author tradit, auriculas habere, quales draconum pinguntur, aut veſpertilionum alis ſimiles. Notum ex hiſtoria Romana locum eſſe iuxta aures, quo vulnerato facilè intereunt. *Iuſſit* (inquit Frontinus) *ferociſſimum elephantem ſub aure vulnerari*. Clariſſime Liuius: *Scalpro inter aures ictu mallei adacto interficiuntur*. Ea breuis via reperta eſt, ad tantam beluæ molem ſubito conficiendam. Liuius id Haſdrubalis inuentum eſſe credidit. Eſt verò etiã vbi planè auribus carere dicuntur. Scribunt enim Solinus, & Plinius apud Sambros Aethiopiæ populos nullam eſſe auritam quadrupedem, nec elephantos quidem. Quod tum ad ſoli diſpoſitionem, tum ad cæli qualitatem referendum cenſent. Cutis in tantam duritiem ſolidatur, vt putes, inquit Caſſiodorus, eſſe oſſeam. Hæc nullo tranſmittitur telo, nulla ferri acumine penetratur. Idcoque Perſarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ, & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſua mole terreret. Strabo author eſt pellibus pro clypeis vti Mauros, ſed, & Robertus Valturius loquens de Numidis, cum dixiſſet, eos ſcuta elephantorum corio extento ac durato habilia ac tuta geſtare, bello inutilia indicat, eam eſſe eorum naturam tradens, vt acceptum imbrem tanquam ſpongia imbibant, & per hoc intractabilia repentino pondere fiant. Cur autem humorem ſibi imbibant, ratio eſt, quia cutis eorum vlceroſis vallibus exaratur, vt loquitur Caſſiodorus, ſiue vt Plinius, cancellata eſt, hoc eſt quaſi teſſellatim efformata, vt exponit Stephanus Aqueus, ſiue lignorum tranſuerſorum modo efformata contextaque. Ligna enim inter ſe modicis interuallis (inquit) in trãſuerſum retis ſtar inuicem annexa, cancellos vocant: hinc cancellata cutis, quo diximus, modo compacta. Sic, & Calepinus cancellatam cutem interpretatur, quibuſdam cancellis diſtinctam, hoc eſt, teſſellatim (inquit) quadratam, & in modum capſularum factam: ſed, & ipſe Plinius vſum iſtiuſmodi cutis aſſignans, ſimiliter exponit; vt modò patebit. Ob eandem tamen corij duritiam homines in regno Pegu pellem elephantis, armorum loco ferunt. Hinc autem Lucanus de Sceua fortiſſimo illo Cæſariano loquens, qui vnico ſcuto omnes ſuſtinuit Pompeianos, eum elephantino corio aſſimilauit appoſitiſſimè:

Aures.

Cap. 43. Lib. 6. c. 30.

Cutis.

Lib. 17.

Lib. 7. de re mil. c. 7.

Scuta ex corio elephantis.

Cancellata cutis.

Per pelagi monſtris, Libyca ſic bellua terra
Getulus denſis elephas oppreſſus ab armis
Omne repercuſſum ſqualenti miſſile tergo
Frangit, & harentes mota cute diſcutit haſtas;
Viſcera tuta latent penitus, citraque cruorem
Confixa ſtant tela fera, tot facta ſagittis
Tot iaculis vnam non explent vulnera mortem.

Quamuis autem cutis duritie ſimpliciter commendetur, ea tamen in dorſo, quàm in ventre durior eſt, vt idem Plinius, & ex eo Solinus teſtantur: *Duriſſimum* (inquit) *dorſo tergus, ventres molles*. Piloſane ſetoſaue, an nuda ſit ipſa cutis, non ſatis clarè ex authoribus colligas. Cardanus non ſolum nudam ait, ſed etiam cur talis eſſe debuit, ſimul, & duriſſima, rationem reddidit his verbis. Sed cum ibi maior copia ſit harum infelicitatum (quæ fuit à muſcis, crabronibus, alijſque iſtiuſmodi inſectis) quàm vt cauda, & proboſcide poſſit omnes excutere, ſimul etiam propter loca quædam, quæ neque cauda neque proboſcis commodè poteſt attingere, his incommodis natura duobus modis ſuccurrit, primùm cute cancellata, qua illas comprehenſas collideret: ſecundum vt cutis eſſet duriſſima, & craſſiſſima, quod etiam ad arcendas iniurias aeris, & ad ſecuritatem tum leonum, tum aliorum grandiorum ferarum fuit non ſolùm vtiliſſimum, ſed etiam neceſſarium. Quo factum eſt, vt tanta, & tam dura cute non fuerit commodum edere piloſinam materia pilorum in cutem translata duriorem illam efficit, & minus etiam erant pili ob id neceſſarij, qui tamen ſi adfuiſſent, magnum incommodum attuliſſent in aquis, & paludibus verſanti: vnde ſic ſemel excuſſo tergore, totus nitet, & celerrimè ſicceſcit. Quidam etiam obſcurus elephantum totũ

Cutis an piloſa.

nigrum

A nigrum esse scribit; & glabra cute, sine pilis, & Solinus nullas ei setarum hirsutias esse tradit, ex Plinio, qui cùm dixisset durissimum dorso tergus esse, ventres molles, addit, *setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum (namque id & tanta vastitas sensit,) sed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cùm extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro tuba, pro villo est.* Alicubi verò cùm reprehendisset illos, qui subtiliratem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed ea magis bruta esse, quibus crassior cutis est, subdit; *Elephantorum quoque corpora impenetrabiles setas habent, cùm tamen omnium quadrupedum subtilitas animi perhibeatur illis.* Hic vbi setas legitur, vetus lectio (inquit Hermolaus) erat scacetias; quæ vox cùm sit deprauata & Plinius lib. 8. neget setas elephantis vllas esse, fieri potest, vt scribendum sit, quasi setas; non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ. Nicolaus Leonicenus in opere de erroribus Plinij legit, elephanti quoque tergora impenetrabilia sagittis habent. Nam si elephanti durissimum, inquit, tergus habent, vt ille scribit, cur non idem sit sagittis impenetrabile, hoc est, cum difficultate penetrabile? Eod em ibidem teste Plinij patronus multò licentiùs (quàm Hermolaus nimirum) ex vno verbo duo fecit, hoc est, loco setas, scripsit pro setis, ita vt aliud, inquit, verbum supplere sit necessa-

B rium, si sensus debeat esse integer, sic legendum totum: Elephantorum tergora pro scutis homines habent, sed probandum erit ex historijs, homines non solùm ad gestanda propugnacula aliquando vsos fuisse in prælijs elephantis, sed etiam eorum tergora habuisse pro scutis; alioquin vt opinor, nemo tam violentam admittet emendationem; Hæc Leonicenus, illius quem Plinij patronum vocat, correctione non intellecta, nam pro scutis dixit, idest quasi scutorum loco. Alij itaque pro setas legunt cetras, quod probo. Neque etiam verum esse puto, quod idem Leonicenus ait, Plinium, cùm elephanto nullum setarum tegumentum esse ait, Aristoteli consentire, nam etsi Aristoteles elephantum in quadrupedum genere minimè hirtum esse scripsit, tamē in quinto de generatione testatur elephantos, & boues tenuiore quàm sues pilo integi. Habet itaque pilos, id quod & Plinius alicubi ceu sui oblitus manifestò profitetur, quem locum miror ab alijs non animaduersum. *Indi*, inquit, *mirè gaudent longitudine eorum*, smaragdorum, *solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephantorum setis religant.* Testaturque Cadamustus sese pilos ex elephante euulsisse, qui, inquit, nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantque amplitudinis non contemnendæ. Quin Gillius quoque pi-

C los eorum ex nouo orbe deportatos vidisse se profitetur, qui ad duorum palmorum magnitudinem procederent. Sed nec illud quoque omnino verum est, quod paullò antè ex eodem Plinio de cauda dicebamus, nullum in ea præsidium esse abigendo tædio muscarum. Nam pilis ea omnino non caret, ut scribit Vartomannus his verbis: Caudam habent similem bubalis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis. Inuenio autem in descriptione Guineę, istiusmodi caudis muscas ab idolis arcere mulieres. Malcolos posterioribus imis cruribus teste Aristotele possidet. Sed de crurum flexu alij aliter etiam tradunt; nam non solum authores obscuri elephantos crura sine nodis articulisque habere tradunt, & ossa solida, & inarticulata, ideoq. crura tibiasque flectere non posse, & si cadant, non posse surgere: hincque esse, quod dormientes non recumbant, sed defessi magnis arboribus se applicent, verum etiam classici nōnulli, ut Cassiodorus, ex antiquis Strabo, & Diodorus Siculus, ut in capiendi ratione dicemus. Genua, inquit Cælius, non flectunt, uti Ambrosius prodit; quia rigidiore crurum vsu opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri: Calcaneum modo leuiter inflectunt, rigent cætera pe-

D dum a summo ad imum: Alias vera ita scribit: De communi animalium gressu prodit Aristoteles, diuturna hominum fama celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri, quæ tamen falsò confirmata sit, cum id genus animalium inflexu, vel in scoptulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant. Quomodo autem crura flectat, docet Plinius his verbis: *In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit hominis modo, cætera animalia in diuersum*, ex Aristotele, qui elephantum, non ut aliqui retulerunt, agere scribit, sed considendo, crura inflectere: non posse tamen præ nimio pondere, utrumque in latus æquilibrio quodam uergere, sed aut læuo incubare, aut dextro, aut in eo ipso habitu requiescere, flectere hūc certè suos posteriores poplites modo hominis: Et alias quoq. cæteras quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo, quàm hoīes sua ait membra inflectere. Vartomannus ait articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus. Sunt autem crura priora multò posterioribus longiora, vt idem philosophus meminit, necnon Plinius, & Aelianus, & Oppianus.

Lib. 11. c. 39

Plinij locus cōsideratus.

lib. 3. c. 19.

lib. 2. Hist. cap. 1.

lib. 33. c. 5.

Cap. 43.

Cauda.

Lib. 4. c. 10.

Crura.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4. c. 12.

Lib. 13. 18.

Vt crura flectat.

——— Ποδῶν γὰρ μέτρ' οὐκ ἴσα κέκρα:
Υψόθι δὴ πρωτὸν πολὺ πλέον ἀμφοτέρωθεν, id est,
Nec mensura pedum par est, siquidem altiùs antè
Exuperant multò breuioraque crura videntur.

Cur

Cur pedes anteriores robuſtiores. lib. 2. tract. 1. c. 1.

Cur autem anteriores ei pedes maiores validioresq. ſint, rationem reddit Albertus. Pedes eiuſdem cum equinis ſunt rotunditatis, ſed ampliores, vt planta, inquit Gillius, quoquo verſum ad binos dodrantes accedat: Varromanus rotunditatem eorum, magno orbi menſario aſſimilat; eos ex callo conſtare aiunt nigerrimo, & ampliſſimo. Ariſtoteles elephantem animal multifidum eſſe aſſerit, digitoſque habere indiuiſos, ac leuiter formatos, nec vngues omnino eſſe, ſingulis pedibus quinque haberi indiuiſos, & leuiter diſcretos: quæ omnia ſic Plinius tranſcripſit: *Omnia digitos habent, quę pedes, excepto elephanto: huic enim informes, numero quidem quinque, ſed indiuiſi, ac leuiter diſcreti, vngulisque non vngues ſimiles.* Aelianus hinc factum eſſe ait, vt animal ſit minimè ad natandum habile. Cur verò quinque vngues habeant, & pedem multipliciter ſciſſum, Gillius cauſam eſſe credit, ne ſi quando in humido ſolo conſtiterint, altiùs pedem imprimant. Ariſtoteles prioribus potiſſimum pedibus corporis pondus ſuſtineri putat, nam cùm dixiſſet, elephantos non biſculos, non ſolidos habere pedes, ſed digitatos, ſed quoniam (inquit) corporis magnitudo vaſta, ponduſque ingens eſt, ideo ſuſtinendi tantummodo gratia pedes habent priores, nec ad vllum alium vſum vtiles, propter tarditatem flectendi, atque ineptiam. Eodem teſtante Ariſtotele mammas duas habet, ſed non in pectore, & paulò citrà. Aliàs clariùs earum ſitum locumve indicat, inquiens, elephanto mammæ ſunt ſub armis duæ tàm mari, quàm fœminæ, perquam exiguæ, nec pro corporis vaſtitate, ita vt eas à latere conſpicere propemodum nequeas. Et rurſus alibi, elephas, inquit, duas tantùm habet mammas, eaſque ſub armis: cauſa cur duas habeat? quòd vniprolis eſt; cur non inter femora? quòd multifidum eſt: nullum enim inter femora habet, cui pedes diſcreti in digitos ſunt: cur ſuprà ſub armis? quod in ijs, quæ plures obtinent mammas & primæ ſunt, & plurimum hauriant lactis, quæ ea parte continentur. Argumento eſt quod ſcroſæ facere aſſolent: porcis enim editis primis, mammas præbent primas. Ergo cui vnum eſt, quod primum in lucem prodit, id primas habeat, neceſſe eſt. Primæ autem quæ ſub armis habentur, elephas hac de cauſa duas, eodemque loco mammas habet. Quæ autem multi prola ſunt, hæc toto ventre extuberant, &c. Plinius quoque iſthæc, quàm breuiſſimè reddidit, *Elephas*, inquit, *tantum mammas ſub armis duas habet; nec in pectore, ſed citrà in alis occultas. Nulla in fœminibus digitos habentium.* De partibus generationi deſtinatis idem philoſophus ſic ait: Elephantus genitale equo ſimile habet, ſed paruum, nec pro corporis magnitudine. Plinius genitalia auerſa eſſe ait, auerſoſque coire. Teſtes item non foris conſpicuos, ſed intus circa renes conditos habet, quocirca initum celeriùs agit. Fœmina genitale, vt cæteræ, inter femora habet. Alibi etiam teſtes intus ad aluum necti tradit. Cauſam item aliàs reddit, cur teſtes intus occultarit natura, ob cutis ſuæ nimirum duritiem, cùm ex ea ſcrotum non poſſit fieri. Albertus tamen aliam rationem huius neceſſitatis adfert, aſſerens teſtes intus habere propter pondus ſui corporis, idq vt ſit velocioris coitus, addit autem etiam tempore coitus eos emittere, quod mihi veriſimile non fit. Cteſiam teſtatur philoſophus mentiri, ea quæ de huius animantis ſemine prodidit; id videlicet vſque adeo indurari ſicceſcens, vt electro, id eſt ſuccino ſimile efficiatur, quod nunquam fieri ipſe exiſtimat. Magis enim alterum altero ſemen eſſe terrenum neceſſe eſt, inquit, & præcipuè tale eorum eſt quorum in corpore multum materiæ terrenæ habetur, craſſum autem, albumq eſt ſpiritus miſtione. Plinius elephanto quatuor ventres eſſe tradit, cætera ſuibus ſimilia: pulmonem quadruplo maiorem bubulo. Cur verò quatuor ventres habeat, rationem nullam adfert. Ariſtoteles verò quadrupeda, quibus tot ventres ſunt, cornigera eſſe ſcribit, & rumantia, ſed vel ipſo Plinio teſte, non ruminant, quibus dentes ſunt vtrimque; elephantis autem vtrimque quatuor dentes eſſe, præter duos illos magnos, ex Ariſtotele notum eſt, qui elaphanto inteſtinum, ita ſinuoſum (συνφυσικὸν χόρδον) vt aluos habere quatuor videatur, ſcribit, inque hoc etiam cibum reperiri; nullum enim conceptaculum cibi aliud ſeparatim adeſſe. Galenus inteſtinum eius latiſſimum dicit, & equoſ millimum. Exta quoque eidem ſuillis proxima eſſe ait, ſed maiora. Iecur enim quadruplo maius eſſe bubulo, & reliqua pari ratione, excepto liene: hunc enim ex proportione eſſe minorem. Plinius verò pulmonem, vt citauimus, non iecur bubulo quadruplo maiorem facit. De ſitu fellis diſcrepant veteres. Aelianus non ad iecur, ſed ad pectus ſitum habere dicitra dit. Ariſtoteles verò iecur quidem ſine felle eſſe aſſerit, inciſa tamen parte, qua fel adhærere ſolet, humorem felleum effluere plus minus. E contrario Galenus, quæ, inquit, iecur habent, ijs & lien omnino ineſt, & meatus bilis receptores, etſi veſicam, quæ amaram bilem colligit, haud omnibus ideo conceſſerit natura. Non tamen vera dicunt, qui de omnibus ea carentibus ſcripſere, quemadmodum, & Meſitheus de elephanto prodidit, huic ſiquidem, & veſica in iecore ineſt, proportionalem toti viſceri magnitudinem obtinens. Docet itē Galenus, quomodo ex elephanti diſſecti corde magnum os exemerit, & quòd duos tantum ventriculos cor eius habeat, contra Ariſtotelem, qui magnis animantibus tres attribuit. Clarior, inquit, in magnis cordibus eſt ſpeculatio, quoniam & ipſius os, quod magnis ineſſe animalibus arbitrantur, atq. his non omnibus etiam

Pedes.

lib. 2. Hiſt. 16.

lib. 2. Hiſt. 1.

Mamma.

lib. 4. de part. lib. c. 10.

Genitalia.

Lib. 2. de gener. c. 2.

Ventres, Li. 11. c. 37.

Pulmo,

Lib. 2. de hiſt. 17.

Li. 10. c. 37

Inteſtinum.

lib. 2. hiſt. 5

lib. 2. de gener. c. 7

Exta.

Iecur.

Fel.

lib. 2. hi. 15

lib. 6. de admi. ana. c. 8

Cor.

li. 7. de admi. ana. c. x.

A etiam alijs omnibus ineſt,haud tamen os vniuerſis,ſed chartilago. Sic enim in totum ſe habet in cunctis animantibus,& membranæ,quas trifulcas diximus appellari, & arterialium vaſorum radix ſubſtantiæ duræ omnino appenſa eſt,ſed non in omnibus æquè dura, quoniam in minutis leuiter cartilaginoſa eſt,in grandioribus exacta cartilago, in valde grandibus cartilago oſſea; & quanto animantis genus corporis mole vaſtius fuerit, tanto plus oſſeæ ſubſtantiæ chartilago ſortita eſt.Et in maximis,vbi plus oſſeæ ſubſtantiæ gignitur,conuenit ipſam tum appellare os cartilagineum,nõ cartilaginem oſſeam.Quod enim in his animalibus producitur, non cartilaginis adhuc exactæ naturam,ſed corporis ex neruo,& cartilagine conflati repræſentat. Nullũ verò miraculũ eſt in minutis ipſum animantibus conſectionũ rudes penitus ignorare, cùm & in grandioribus frequenter ipſos lateat.At quid dico in grandioribus? Nuper elephanto maximo Romæ iugulato, pleriq.medici ad ipſius diſſectionẽ conuenerant,diſcendi gratia duoſne cor haberet vertices, an vnũ,& ventriculoſne duos an tres.Ego aũt vel ante ipſius conſectionẽ aſſerebã eandem cordis ſtructurã,cum alijs oĩbus animalũ aerem ſpirantium inuentum iri:quæ etiam ipſo diuiſo apparuerũt.Itẽ os ipſius ſine negocio reperi,vnà cum familiaribus digitos admolitus,at inexercitati ſperantes id,quod in alijs animantib.apparet,ita in magno ſe inuenturos, ne elephanti quidẽ cor os habere putabant. *Elephantis anatome.*

B Ego autem oſtenſurus ipſis eram,niſi familiares riſiſſent,qđ attonitos illos,ac ſenſus expertes propter loci ignorantiam conſpicerent,& cum adhortarentur,vt indicarem, ſubticui. Corde vero à Cæſaris coquis exempto,miſi aliquem ex familiaribus in huiuſmodi exercitatis rogatum coquos,vt os ipſius eximi ſinerent,atq.ſic factum eſt.Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiæ adeo magnitudinis,vt ab ijs,qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuiſſe.Ita ſane & maxima in animantibus particularũ inexercitatis ignorantur.Ac miri nihil eſt, ſi etiam in alijs multis (quod ad anatomen ſpectat(Ariſtoteles errauerit, qui triplicem ſinum cor habere in magnis animalibus exiſtimat,&c. *Ariſt. error Cor duplex.*

Ex qua item elephantini cordis diſſectione etiam innoteſcit,quod de duplici corde nonnulli ſomniarunt,cuius ſic meminit Aelianus: *Duplici tum corde, tum ſenſu animi elephantus eſſe dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & lenire Maurorum ſermonibus perdocatum.* Atque hactenus de partibus cùm internis,tum exteruis elephantis. Addo & integram deſcriptionem,eamque ex Cardano,& aliam ex Goropio Becano. Altitudo (inquit Cardanus,multa philoſophica in ſua deſcriptione referens, & quæ ad ſuperiorum declarationem etiam pertinent) tanta erat,vt homo erectis manibus non attingeret dorſum,& erat iuuenculus. (Scaliger hinc nũquam Cardano viſum elephantem obijcit.) *Elephanti integra deſcriptio.*

C Craſſities duorum boum: ſed adultis,& maximis (nam & in his, velut equis,alijſque animalibus non exiguum diſcrimen ſecundum regiones,& ſtirpes) pro xxv.quandoque bobus corporis moles eſt. *Magnitudo.*

Altitudo maximis vſque ad decem cubitos,quod facilè eſt etiam coniectari ex dentium magnitudine;huic.n.cum tactus eſſet,dentes cubitum cum dimidio non excedebant, cum tamẽ viderim ego non ſemel,qui fermè ſex cubitos,vel incurui æquarent: qui ſi recti fuiſſent, longiores planè fuiſſent ſeptem cubitis.Narrat enim Ludouicus Vartomannus vidiſſe duos,qui pondus ccxxv.librarum æquabant. Poteſt vnuſquiſq.ſecum reputare,quanta debuerit eſſe animalis illius magnitudo.Sed ad ordinem reuertor. Longitudo elephantis minimè altitudinis reſpondet.Eſt enim multò altior,quàm pro longitudinis ratione. Crura habet teretia, ac ad columnarum modum, atque in is iuncturas.Coxæ rectæ deſcendunt nec in anteriorem partem,vt bobus exporriguntur:hocq. ideo contingit,quod iuncturæ genuum ſunt æquales, atque adeo æquales, vt niſi flectere crura videas,iunctura carere credas. Inde natam exiſtimo opinionem, quod iuncturis careant: quam ſuſpicionem auxit illius inceſſus;nam diſtentis cruribus,ac ſi iuncturis omnino careat, ambulat. Sunt autem illius crura anteriora poſterioribus longiora. Porrò inceſſus ille cruribus diſtẽtis,maximi roboris argumentum eſt:& cauſa velocioris inceſſus:nam difficilius mouetur,quòd a longiore ſpatio,vt in haſtis,quæ difficilius mouentur eximo,quam ex medio, & æqualis angulus tantò maius ſpacium intercipit,quantò cruris ſuprema pars à genu ipſius longiùs deſtiterit. *Dentiũ magnitudo. Longitudo. Crura. Coxa. Inceſſus.*

D Pedes rotundi in quinque digitos diuiſi,ſed diuiſio ea obſcura eſt Sunt autem plani.& abſque munimẽto vllo vnde excogitata ratio ſecandi pedes ſecuribus à Romanis:ſunt enim lati, vt orbes plumbei quibus ad veſcendum vtimur.Maſculus maximum habet membrum genitale, quod fermè vſque ad terram attingit,licet alij hoc negent. Fœminæ duæ mammæ tantùm, atque adeò paruæ,vt ſub alis latitent. Cauda vt Suis pro ratione,ſed fermè abſque pilis vllis,& prælonga,adeò ut à terra imum eius ne palmo diſtet.Cutis quoque, imo corium duriſſimum,& ſimiliter abſque pilis, rariſſimus enim eſt, vt vnus,aut alter hincinde colligatur,cancellis verò toto contexta videtur, Piloſus eſt dorſi ſuprema parte;quæ etiam aliqualiter iuxta renes in gibbam aſcendit, & auribus ipſis, quæ prægrandes ſunt,ac quaſi duorum palmorum, abſque forma aurium, ſed quaſi quadratæ ſunt;his in duobus locis frequens pilus eſt,ac vt cæteris animalibus. Color toti corpori vnus, ſcilicet fuſcus cinereo immixtus,itavt non alter ab altero diſtingui queat. Collum breue. Caput vix *Pedes. Penis. Mamma. Cauda. Cutis. Pili. Caput. Collum.*

à collo

à collo distinguitur. Oculi valde parui, sed tamẽ acutè cernit. E suprema parte frõtis nasus expor E
Proboscis. rigitur, non vt in alijs animalibus iunctus capiti, sed disiunctus, qui vsque ad terrã exporrigitur, vt tanta sit fermè eius longitudo, quãta animalis altitudo: proboscidẽ vocant, aliqui ẽt promuscidẽ, pleriq. manũ. Hanc, vt dixi, narium loco esse nemo dubitat, postquã diuisa est, vt naris, & ea respirat elephas, atq. odorat. Imum eius quasi porci nasus, color, rotunditas, diuisio: Sed substãtia proboscidis multũ à nasi substantia differt: vsus verò multiplex. Nã tota neruea est, & corcacea, adeo vt eam colligat, atq. remittat, quomodolibet breuẽ. n. quandoq. adeo facit, vt vix cubitum superet, atq. tunc latissima est: quandoque verò ita extendit, vt angusta descenda t ad terram, non crassior fermè humano brachio: est tamen mollioris substantiæ, quam reliqua cutis, atque ideo Romani præscindere eam aggrediebantur. Circumuoluit eam vndique, atque maxima cum celeritate si bibit, ea haurit potum, cibum quoque capit, & in os mittit, nam promuscide non edit, sed ore: nec ore edere, aut bibere potest absq. promuscide. Os itaque latitat sub capite, simile ori Suis, sed
Os. dentibus omnibus tam superioribus, quam inferioribus caret, nudasque habet gingiuas, nec vllos habet alios dentes, quam molares, quibus edit, & duos illos prælõgos, qui alterinsecus prominẽt è mandibula nasi superiore, & versus terrã descendentes, proboscidemq. in medio habentes. Atque hi ita descendunt, ut cana dentis pars anterior sit, quæ verò animal respicit, gibba. Ideoque F
In Gigantomachia li. 2 acies ipsa sursum respicit, ut si caput eleuet, facilè in sinu dentium possit trabem, aut transuersum hominem sustinere. Porrò proboscidi tantum roboris inest, vt arbores quas uiginti homines euertere nequeunt, proboscide circundata vno uel altero ictu prosternãt. Hæc & plura Cardanus. Goropius quoque uisum Antuerpiæ elephantum masculum, sed octo duntaxat annorum delineat, in quo omnia Aristoteli his descriptioni egregiè cõsentire ait, niti quod uirgam genitalem non infra corporis magnitudinem habere videretur, quod Cardano consentit. Fuisse autem corporis longitudinem, per directum à sincipite ad caudæ exortum acceptam octo pedum, cui altitudo quoq.
Longitudo, & altitudo. responderet, à terra ad summum dorsi computata, ita ut par longitudo, & altitudo esset. Huius mensuræ ab imo ventre ad summum dorsi corporis diametrum, inquit continebat; reliquum pedibus, & cruribus tribuebatur: frons quadrata ab oculo ad summum sui duos pedes habebat, ut
Frons hinc de cerebro, & ingenio liceat arbitrari ab oculis item ad extremum promuscidis, quatuor pe-
Promuscis. des numerabantur, & quæ tam commodè vtebatur ut nummos in terram proiectos tolleret, atque sessori suo porrigeret: scutellam quoque uino plenam ita ab humo eleuaret, ut citra effusionem sessori daret ebibendam, atque eadem sibi vna uice plures, quam sedecim vini libras bibendas in
Coxæ. funderet, quod toties iterabat, ut mensuram potus ab Aristotele proditam facilè æquaturus videretur. Coxæ ad mediam usque flexionem genuum ad duos pedes tenebant. A genu ad imam fe- G
Cauda. xionem pes ferè vnus cum triente, Calcis siue plantæ imæ diametrus, pedis vnius, & duorum paulò plus minus, digitorum erat. Cauda valde glabra, porcinæ similis pendebat, sub qua pellis inter crura tam laxa erat, vt subligaculis nauticis, quibus nunc etiam, Moria ridente, nobiles vtuntur, simillima prorsus esset. Dentium exertorum longitudo pedum duorum, erat, & dimidiati. Quæ de ingenio feruntur, omnia uerissima in eo comperiebantur &c.

LOCVS.

Quæ loca ament. PROPRIVM (inquit Aelianus ex Aristotele) elephantorum est naturæ, roscida, & palustria amare, & amnes amplecti, vbi versari maximè studeant, vnde etsi fluuiatiles non sint, riparios dicere possumus. Plinius quoque gaudere amnibus maximè tradit, & circa fluuios vagarj, sed propter magnitudinem, nare non posse. Aristoteles verò non simpliciter, non nare posse ait, sed nõ satis posse propter pondus sui H
Lib. 9. hist. c. 46. corporis. Adhæc non ubique talia loca amant, sed in calidioribus tantum regionibus, frigoris enim admodum impatientes sunt, teste Aristotele, quo fit, ut in India maximè, & Africa inueniantur, quæ regiones sunt calidissimæ: Indi autẽ multo robore, & mole corporis antecellũt, quia India aquis abundat: Africa autem aridior est. Indiam sanè plurimos, maximosque elephantes habere
Curtius Indica, & Afr. Lib. 2 robore, & magnitudinis præstantes, præter Diodorum Siculum, alij etiam passim testãtur. Cedrenus tam copiosos ibi, ac numerosos haberi scribit, vt armenta tota simul pascantur: quod & Lucretius cecinit:

Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,
Fœcundamq; minus naturam cernis in illis,
At regione, locoque alio, terrisq; remotis,
Multa licet genere esse in eo, numerumq; reperi:
Sicut quadrupedum cum primis esse videmus

In

A *In genere anguimanos elephantes, India quorum*
Millibus è multis valle munitur eburnæ,
Vt penitus nequeat penetrari, tanta ferarum
Vis est; quorum nos perpauca exempla videmus.

Solinus author est Indos omnes,qui regia præditi sunt potestate,non sine maximo elephantorum numero,militarem agitare disciplinam.Sed præstat reges,regionesq; tum has,tum alias enumerare.Nouissima gente Gangaridũ,Calingarum regio,Parthalis appellatur(inquit Plinius de Indię gentibus loquens,)Regi LXX. millia peditum,equites mille, elephãti DCC. in procinctu bellorum excubant. Insula in Gange est amplæ magnitudinis,gentem continens vnam, Mogodalicam nomine. Vltra siti sunt Modubæ, Molindæ, vbere cum oppido eiusdem nominis magnifico, Gallmodroesi, Preti, Calisse,Sasuri,Passalæ,Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum L. millia,equitum tria millia,elephantos CCCC. in armis habet .Validior deinde gens Andriæ plurimis vicis, triginta oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum II. M. elephantos mille. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentia claritateque antecedunt Prasij, amplissima vrbe ditissimaque Palibrota: Vnde quidam ipsam B gentem Palibrotos vocant,imo verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX. M. elephantorum IX. millia:per omnes dies stipendiantur: vnde coniectatio ingens opum est.Hæc itaque Plinius,quæ Solinus ferè omnia repetijt.Vbi,& Caucasus mons est, elephantos esse ex hoc Philostrati constat:Montonem transgressis viri occurrerunt,qui elephãtis vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem, & fluuium Cophena iacentem,homines planè inculti,& armentorum equites,curatoresque'. Plinius Indi fluuij e iugo Caucasi montis orti,accolas recensens,cùm dixisset gentes montanas inter eum, & Iomanẽ Cesos, Cetribonos syluestres esse:deinde, inquit, Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chrysæi, Parasangæ Asangæ tigri fera scatentes. Armant peditum XXX. mil. elephantos CCC. equites DCCC. Et mox: Ab his (qui Capitaliam montem accolunt,) Oraturæ,quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque:Odonboetæ, Salabastræ,Horatæ vrbe pulchra,fossis palustribus munita, per quas crocodili, humani corporis auidissimi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automula, impositum litori quinque amnium in vnum confluente concursu,emporio nobili. Regi eorum elephanti M. C CCCCCC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. paruasque reliquas vires habet.Ab ijs gens Pandæ,sola Indorum regnata fœminis. Vnam Herculi sexus eius genita ferunt, ob idque gratiorem perpetuo regno donatam.Ab ea deducentes originem imperitant CCC. oppidis,peditum CL. M. elephantis quingentis. Idem Plinius in Taprobane insula (quam in India omnium maximam esse ferunt) festa venatione absumi testatur, gratissimam autem eam tigribus elephantisque constare.Aliàs etiam ex Oneſicrito classis Alexandri Magni præfecto,elephãtos in Taprobane insula maiores bellicosioresque quàm in India gigni scribit.Aelianus verò etiam in hac celeberrima insula permultorum, & valdè grandium elephantorum pastiones vigere inquit: hosque insulanos elephantos, animi robore, & virtutis indole, & corporis magnitudine,eis qui in continenti degunt,præstantiores existimari, ideoque magnis nauibus incolinentem transportatos Calingarum regi (de quo suprà) vendi,vnde etiam est,quod hæc insula Alexandro,qui Lychnus cognominatus est,παλαιστὴς dicatur ἐυρρίνων ἐλεφάντων. Vartomannus eam nunc Sumatram dici conijcit, quoniam hic multi, & maximi habeantur elephantes. Sed,& Ioannes Metellus in Zeilana insula maximos, & optimos omnium totius Indiæ, summique ingenij, & quibus reliquos obedientes esse ferunt, elephantes progenerari scribit;quod nomen D cùm apud antiquos etiam non inueniatur,superiori insulæ fortassis conuenire potest. Inuenio verò apud Orosium Indiæ insulam Zeilandam,quam Ptolomæo Cori dictam conijcit,esse admodum fertilem, & non solùm varijs frugibus abundantem, verùm, & herbis, & plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestitam, quæ sine vlla cultura proueniunt; miram elephantorum copiam nutrire:quæ autem,& hæc sit,non explicat:Idem aliàs etiam refert Siamensem regẽ in India duodecim millia elephantorum habere dici,è quibus quatuor millia semper ad subitos bellorum casus armata sint.His addam, quæ in libris nauigationum in Indiã obseruaui.Plurimi sunt in regno Pegù,& in Carangora regione: Quinquaginta millia sub imperio regis regni Mogor, totidemque milia equorum: plena est Bornay insula, vt ait Franc-Lopez. Vartomannus Monzambrich insula armenta eorũ se offendisse ait,& in Bonamotapa Ioan. de Baros. Lego,& apud Paulum Venetũ cõuenire ad insulã Zanzibar multos mercatores eboris emẽdi causa,nã plurimos ibi esse elephãtes.Christiani qui vrbẽ Calechut incolunt,equitãt elephantes, inquit Cadamustus, quoniã ea regio ijs abundãt.Rex cũ aliquò tẽdit,tradit secũ innumeram peditũ multitudinem nõnulli verò

Populi,& regiones Indorum elephãtes abãdantes. *Lib.6.c.19.*

Cap.63. *Eib.6.c.22.* *Lib.6.c.20.*

Lib.6.c.22.

Maximi & optimi vbs.

Lib.4. rer. Emanuel.

Lib.7.

Lib.3.c.41. *Cap.58.*

Regis Calecuthensium magnificentia.

Elephantorum honor. elephantis vecti, regem concomitantur: rex verò humeris hominum nobilium fertur. Additque etiam potiſſima illius regionis animalia eſſe elephãtos: vendi tamẽ ingẽti pretio: alios in exercitu ad bella ducere elephantorum M. DCCC. alios pauciores: Fuiſſe autem Indis etiam olim in maximo pretio elephantos, inter alios Arianus docet libro rerum Indicarum. Vehuntur, inquit, pleriq; Indi camelis, equis, & aſinis. Regiũ enim apud Indos eſt elephãto vehi: proximus huic honor quaternis equis, tertius camelis, vno equo vehi vile eſt. Mulieres apud eos caſtæ admodum ſunt, neque vlla mercede, quàm elephanti corrumpi ſe patiuntur: Elephantum danti copiã ſui faciunt, neq; hoc turpitudini vertitur, ſi elephanti mercede adducta mulier conſuetudinem cum quoquam habeat; quin potius honorificum ſibi ducunt, formæ ſuæ pulchritudinem elephanto dignam haberi. Atq; hactenus de India. Plinius cùm dixiſſet Indiam elephantes ferre, ſubiungit: item Africa vltra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: Aethiopes quoq; & Troglodytæ. Alias, poſt Syrtes (inquit) in Africa excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine, & introrſum elephantorum ſolitudines. Et ante: Mauritaniæ oppidum eſt Sala eiuſdem nominis fluuio impoſitum, iam ſolitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infeſtum. De elephantis Afris, & Mauris plenæ ſunt Romanorum hiſtoriæ. Hinc Africam frumento, & ebore abundans vocat Claudianus:

Lib.8.c.11. Africa. *Lib.5.c.4. Cap.1.* *Lib.6.* *Lib.1.c.25.*

Tum ſpicis, & dente comas illuſtris eburno Et calido rubicunda die ſic Africa fatur.

Celebratur, & Libya. Hermippus apud Athenæum:

Sat.10.

Plurimus eſt elephas Libycis demiſſus ab oris,

Necnon Getulia, à qua Getulus cognominatur Iuuenali.

O qualis facies, & quali digna tabella, Cum Getula ducem portaret bellua luſcum, id eſt Hannibalem.

Lib.4. Similiter, & marmaricum dicunt, à Marmarica regione Africæ Nilo proxima teſte Ptolomæo, ab occaſu Cyrenaica prouincia, à Septentrione Aegyptiaco pelago terminata, ab Oriente Aegyptũ habens, ab Aegypto interioris Libyæ partem, quæ Aegypto contermina eſt. Hodiè Barcha dicitur. *Lib.5.c.6.* Plinius Mareotidem vocat, incolas ipſos Marmaridas. Vtitur eo epitheto Sidonius:

Nam ſi qua arboreas trabes refractis Roſtris Marmarici dedere Barri.

Samnes traditur teſte eodem Plinio, oppidum Libyæ circa Nilum, ad Africæ latus, vnde elephanti incipiant. Qui proximos Athlanti monti Mauritaniæ ſaltus inhabitant, refertos elephantorum ferarumq; & ſerpentium omni genere Canarios appellari Suetonius Paulinus citante eodem tradit, & prope Athon montem incolas elephantis vehi apud Philoſtratum legitur. In eadem Mauritania oppidum eſt Salla, iam ſolitudinis vicinum, elephantorumq; gregibus infeſtum: ex eodem Plinio. Symbari populi ſunt feri inter Arabiæ montes, & Nilum incolentes, elephantorumq; venatu victitantes, vt ex Plinio citat Calepinus, ſed Plinius: Inter montes, & Nilum, inquit, Symbari ſunt, Phalanges, in ipſis verò montibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicuntur dierũ quinq; itinere. Viuunt elephantorum venatu. Tingitana prouincia Mauritaniæ, qua porrigitur ad internũ mare exurgit montibus ſeptẽ, qui à ſimilitudine fratres appellati freto imminent. Hi mõtes (verba ſunt Solini) elephantis frequentiſſimi ſunt. Plinius verò Tingitaniam prouinciam montoſã eſſe ait ab Oriente, & ferre elephãtos. Leo Baptiſta Albertus in opere ſuo de re ædificatoria tradit, ab Appiano Alexandrino ſcriptum eſſe, apud Carthaginem ſtabula fuiſſe elephantorũ trecenta, & equorũ quadringenta. Mons quidã Arabiæ in mare expoſitus elephas vocatur, vt Strabo ait, neſcio an ab elephantorum copia, vel figura. Aethiopiam modò ait Herodotus interprete Valla vaſtos ferre elephantos prominẽtibus vtrimq; dentibus. ſed Græcè legitur tantùm *λιφαντας ἀμφιλαφίας*, id eſt magnos, ſiue conſpicuos. Teſtaturq; ibidem Aethiopes Perſis vſq; ad ſuã memoriam tributi nomine pendiſſe. binos ſemodios auri rudis, ducentos faſces ebeni, quinoſque Aethiopes pueros, & vicenos grãdes elephantorũ dentes. Quod Plinius ſic repetit de ebeno loquens: *Herodotus eam Aethiopia intelligi maluit, in tributi vicem regibus Perſidis è materiè eius cenſenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe Aethiopas cum auro, & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq;, vicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita ſignificauit, Aethiopas eadem cauſa pendere ſolitos.* In Aethiopia Ophiophagorum, vt idem Plinius prodidit, Ptolomæo Philadelpho Aegyptiorum rege condita eſt venatus elephantorum, ob id epithetas cognominata: Et mox: Inſula Daphnidis, oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc ſerui profugi condiderunt. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abeſt à Ptolomaide quinque dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, &c. Philothera eſt Heroum vrbs, inquit Strabo, nauiganti iuxta Troglodyticã à ſorore ſecũdi Ptolomæi appellata, Satyri opus, quid ad Troglodyticã, & elephantũ venationẽ perſcrutandã miſſus eſt: Et rurſus: Arabijſinus pars quę Troglodyticam ſpectat, ad dexteram eſt, vbi nauigantibus ab Heroũ vrbe vſq; ad elephantũ venationẽ, & Ptolomaidẽ, ſtadiorũ ſunt nouẽ millia ad meridiẽ, & pabulũ ad Orientẽ. Et alibi eodem etiam libro: Poſt Stratonis inſulam ſequitur portus Saba, & elephantum venatio. Et paulò pòſt: Vlterius eſt vrbs Daraba, & elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur, eam

Lib.5.c.2. *lib.9.c.9.* *lib.18.* *lib.3.* *lib.12.c.4.* *lib.6.c.29.* *lib.16.*

Elephan-

A Elephantophagi habitant (à quibus quomodo elephanti capiantur, suo loco recitabo.) Sunt, & alix quædã elephantum venationes, & vrbes ignobiles, &c. Alicubi, & Licham elephantum venationẽ esse ait. Sunt, & Asachæi Aethiopum populi, qui captos venatibus elephantos deuorant vt scribũt Solinus, & Plinius, qui Asachas quoque alicubi legit pro eisdem. Iam verò apud Hesperios Aethiopes elephantes nascuntur, & qui rhizes vocantur, magnitudine, & pugnandi viribus elephantos referentes, vt ex Iphicrate Strabo recitat. *Lib.16.*

NATVRA. MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

B ELEPHANTI, inquit Plinius, gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus soliuagi. Quamuis autem amnibus, vt ex eodem, & Aristotele diximus, gaudeant, & circa fluuios vagentur, ab aquis tamen summoperè abhorrent, id quòd illorum in primis exemplo doceamur, quos Hannibal secum in Italiam traxit. Refert enim Frontinus vaferrimum illum, reiq; militaris peritissimum ducem, cùm ad Rhodanum transeundum elephantos non posset pellere, & nauium aut materierum, quibus rates construerentur, copiam non haberet, iussisse ferocissimum elephantum sub aure vulnerari, & eum qui vulnerasset, transnato statim flumine procurrere: elephantum itaq; exasperatum ad persequendum authorem doloris sui, (sunt enim vt mox patebit, vindictæ auidissimi) tranauisse amnem, & reliquis idem audendi dedisse exemplum. Polybius verò ratibus quidem ab Hannibale traiectos fuisse tradit; ab aquis tamen sibi metuere elephantos etiam innuit. Elephãtorum traijciendorum, inquit, consilium fuit huiusmodi: Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas à terra in amnẽ porrigebãt, latas pedes quinquaginta: his alias duas à parte ripæ adijciebãt, quas vt secunda aqua deferentur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ superiori eminentes alligabant. Erat earum longitudo ad ducentos pedes: postæ alias duas rates, quæ reliquis lõgè maiores erant, extremis illis leuiter annectebãt, qua haud difficulter solui posset. Ab his pendebant funes aliqui, quibus ab actuarijs nauibus, postquàm dissolutæ à cæteris ratibus essent, trahi in vlteriorẽ ripam valerent. Postremò eas omnes humo tegebãt, vt belluæ per eas sine pauore C veluti per solum progrederentur. Hoc apparatu facto elephanti, qui Indis vbique præterquam in vndis, parere consueuerãt, per stabilẽ ratim tanquam per viam prægredientibus duabus fœminis agebãtur. Qui vbi in extremas rates applicati transgressi essẽt, ex templo resolutis, quibus leuiter annexæ erant, vinculis, ab actuarijs nauibus pertrahebantur, nihil sanè trepidantes, donec continenti agebantur. Vbi verò soluta à cæteris rate in altũ se vehi cernebant, vndique capti, cedẽtibus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. Quietem tamen timor ipse faciebat, omni ex parte aquam circumspicientibus feris. Ita primis expositis, alij deinde repetiti, traiectique sunt. Quidam timore sæuientes, in flumen deciderunt, qui tamen peremptis rectoribus incolumes euaserunt: siquidem, & pondere ipso stabiles, & magnitudine prominentium extrà narium, quibus emittere, si quid ebiberant, ac respirare poterant, pedetentim vadis progressi, ad vlteriorem ripã rectiperuenerunt. Hæc Polybius, cui Liuius subscribere videtur. Cum enim dixisset elephantorũ traijciendorũ varia consilia fuisse se credere, quoniã varia est rei actæ memoria, quosdam ait cõgregatis ad ripam elephantis, tradere ferocissimum ex ijs irritatum à rectore suo, cùm refugentẽ eum in aquam natantem sequeretur, traxisse gregem, vt quemq; timentem altitudinem destituerat vadum, impetu ipso fluminis in alteram ripam rapiente: magis, inquit, cõstat ratibus traiectos, D id vt tutius consilium ante rem foret, ita acta re ad fidem pronius est. Ratem vnã ducentos longã pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt; quam ne secũda aqua deferretur, pluribus retinaculis validis parte superiore ripę religatam, pontis in modum, humo iniecta cõstrauerunt, vt belluæ audacter, velut per solum ingrederentur: altera ratis æquè lata, longa pedes centũ ad traijciendum flumen apta, huic copulata erat, & cum elephanti per stabilem ratem, tanquam viam, prægredientibus fœminis acti, in minore applicata transgressi sunt, ea extemplo resolutis, quibus leuiter annexa erat, vinculis, ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripã pertrahebatur. ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt: nihil sanè trepidabant, donec continente velut põte agerẽtur: primis erat pauor, cùm soluta ab cęteris rate in altum raperentur: ibi vrgẽtes inter se, sedẽtibus extremis ab aqua trepidationẽ aliquantulũ edebãt donec quietẽ ipse timor circũspicientibus aquã feciſſet: excidere etiã sæuientes quidã in flumẽ: sed põdere ipso stabiles, deiectis rectorib. quęrẽdis pedetim vadis in terrã euasere. Aelianus tradit, in naues immitti, põte vtrimq; ramis frõdescentibus adũbrato ad fallenda istiusmodi animalia: hoc enim ipsũ cũ videt se *Aquam timere. Lib.17. Hannibalis astus. Lib.3.hist. Rom.*

Euripus cur in ludis Cæſaris factus Lib.2.c.7.

per terrã,quia eis hæc mare videndi facultatẽ adimãt,etiã nũc iter facere arbitrari. Lego,& apud E
Plinium elephantos Puteolis aquarum metu auerſis veſtigijs è naui abijſſe:Quãobrem Beroaldus noſter Euripium in Circo additum fuiſſe exiſtimant,ideſt tenuem aquarum fluuium in Euripi ſpeciem deductum,ludis videlicet Cæſaris, in quibus elephanti, vt ſuo mox loco dicetur, viceni pugnarunt.At tamen L. Cælius Metellus iunctis dolijs per Siculum mare eos tranſmiſit, cùm naues deeſſent.Cauſa modò cur aquam timeant,duplex,ni fallor,ſtatui poteſt,cùm quòd nandi imperiti corpuſq; ad id ineptum habeant,(Nare,inquit Plinius ex Ariſtotele,propter magnitudinem corporis nõ poſſunt,nõ vt Aelianus ait,quia digiti pedũ indiuiſi ſunt,& leuiter diſcreti,quia, & equus ſimiliter non nataret, & tum ob viſam in aqua tanquam in ſpeculo imaginem propriam.Hac enim conſpecta ſupra modum perturbari ac perhorreſcere,inde conſtat,quòd niſi turbidam bibunt:atq;

Cur aquam timeant.

Vt per aquã incedant.

hinc Indorum populi, ſi quos fluuios cum his tranare parãt illunes nubilaſque noctes obſeruare conſueuerunt. Interdiu tamen etiam flumina tranſmittere,quaque ſolertia in traijciẽdo vtantur, ſubinde recitabo.Cùm autem incedunt per aquam,eatenus mergi ſcribit Ariſtoteles,quatenus eius promuſcis ſuperat: reflat enim(inquit)per eam , & ſpiritum accipit, & reddit . Hyemis ac frigoris eodem teſte impatiens hoc animal eſſe dicitur,quare niſi in calidiſſimis locis reperiri oſtendimus ,nunquid autem multis morbis obnoxij ſint, vt Strabo ait , an præter alui inflationem nullum aliud malum ſentiant,vt vulgò dici philoſophus annotauit,proprio loco indagabimus.Fæminam mãre multò robuſtiorem, alacriorem, magiſque magnanimam eſſe ; fœminaſq; quaſdã in hoc genere planè viriles eſſe Vartomãnus teſtatur:& Gillius aſſerit,nõ modò fœminas maribus ferociores,ſed ad onerũ vectiores etiã fortiones exiſtimari . Cæterum vtriq; refragantur Ariſtoteles & Plinius. Differunt,inquit ille inter ſe elephantes mirum in modum robore atque animo . Sunt apud Indos in vſu rei bellicæ , non ſolùm mares , ſed etiam fœminæ : veruntamen fœminæ paucio-

F

Fœmina animal robuſtior.

Robur.

res ſunt,& longè timidiores.Quantùm autem ad vires;nunquã ſe Cato apud Ciceronem ait, cùm adoleſcens eſſet,vires tauri aut elephãti deſideraſſe,quod dubio procul indicat,inter bruta tauros & elephantos viribus alia omnia antecedere.Sanè vnus animalium omnium,vt maximus,ita,& robuſtiſſimus eſſe videtur.Euertit vt refert Ariſtoteles, ædificia, dentes admouens magnos: palmas verò ſua fronte impellit,donec declinet,tum pedibus inculcans proſternit in terram . Oppianus ſcribit ſylueſtres elepantes, fagos , oleaſtros, & palmas dentibus ſubuertere radicitus : ſed verſus eius Latinè redditos recitabo: *Nonnunquam ingenti perterret robore ſylvas ,*

Deijciens altas concuſſo ſtipite fagos,
Atq; oleaſtros, & quercus , alnoſq; fatigans.
Excelſaſq; ſolo palmas radicitus aquans
Tales in ſylvis elephas dat corpore ſtragem .

G

Lib.4.c.10.

Vartomanus vidiſſe ſe teſtatur ab elephanto arboris truncum proſterni, tantè quidem vaſtitatis, vt ipſi viginti quatuor ſimul mouere illũ non poſſent:præterea ternos elephãtos maximam Liburnicam in ſiccum pertrahere.Dum ego,inquit,apud Canonor vrbem agerem, nonulli Mahumetani hunc in modum nauem in ſiccum trahebant, ſeruata Chriſtianorum conſuetudine , verſa naui. Expoſita prora verſus continentem,ſubiectis ternis trabibus,tres elephanti genibus innixi,capite que in humum connixo nauigium in terram trahunt.Strabo Libycos elephantos maximos eſſe ait, & ualentiſſimos,qui ſolo rictu propugnacula deijciant,&arbores radicitus euellãt,in poſteriores pedes erecti:ſed quantum proboſcide valeant, partim dictum eſt , partim deinceps ſuis locis dicetur:ſicuti etiam de turribus,quas armatis hominibus onuſtas dorſo ferunt . Pugnant inter ſe vehementer,vt tradit Ariſtoteles,& dentibus alter alterum ferit,qui autem victus fuerit,adeò animũ amittit,vt ne vocem quidem victoris toleret. Plinius mirum namq; ait pudorem eſſe,victumq; vocem fugere victoris, terram ac verbenas porrigere.Herbam autem victori à victo tradi ſolitã,vel ex prouerbio cõſtat.Antipater author eſt duos Anthiocho regi in bellicis vſibus celebris etiã cognominibus fuiſſe Aiacem, & Patroclũ.Antiocho vadũ fluminis experienti renuit Aiax,alioqui dux agminis ſemper.Tum pronunciatum eius fore principatum qui tranſiſſet,auſumq; Patroclum ob id phaleris argenteis,quo maxime gaudent,& reliquo omni primatũ donauit.Ille qui notabatur,inædia mortem ignominiæ prætulit. Eſt tamen quando pro illata ignominia fortiſſimè pugnã ineunt,vt ex iſtiuſmodi hiſtoria,quæ apud Aelianum legitur,innoteſcit:Elephantum quamuis rarò amare ferunt,quoniam libidinum moderatione temperatus ſit:tamẽ:ipſe illud admirabile, amore plenum audui,quod conſequitur:Vir venandi elephantos haud imperitus , ſcribit ſe, cùm ab Imperatore Romano cum poteſtate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus eſſet,ex elephãtino genere,adoleſcentẽ formoſam vidiſſe coeuntẽ cũ elephanto,& adoleſcente, & pulchro : alterũ verò ſenioré,quia huius ſiue amator ſiue maritus eſſet, vt ſe ſpretũ, ignominiæ loco hoc tuliſſe,quare acriter animo incitatũ impetũ feciſſe,vt nihil propius factum fuerit,quàm nos,inquit, omnes perderet , ſicque incurriſſe in illum riualem ſuum ,pugnamq; edidiſſe tanquam eum qui de amica ſibi erepta doloribus acerrimis premitur,adeoque inteſtis animis vtrumque cum altero pugnam commiſiſſe,vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur.Neutrum ideo non viciſſe,quod multa ver-

H

Pugna mutua.

Pudor.

Ignominiæ vindicta.

A tà verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterũ inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, riualitatem amantium conquieuisse. Hæc ille. Equidem, & apud alios quoque elephantos læsos, legimus non solùm offensam meminisse, sed, & longo tempore pòst iniuriã vindicare. Narrat Christophorus Acosta in lib. de aromatibus Indiæ, cùm miles quidam in vrbe Cochin, cocci siue Indicæ nucis putamine domesticum elephantũ petijsset, eumque in fronte attigisset: elephantum putamen collegisse, & cùm eo tempore iniuriam vlcisci minimè posset, in os recondisse donec elapsis aliquot diebus militẽ in platea quadã deambulantem conspiceret, tum demum promuscide nucis putamen ore exemisse, militique vicinioré factum, in ipsum coniecisse, deinde abisse, veluti lætum, quòd iniuriã sibi illatã vltus esset. Quomodo verò cauponis fraudem vlciscatur his verbis ostẽdit D. Ambrosius: Ferunt promuscide haurire aquæ plurimum, eosdem tamen ad sedandam sitim moderato potu esse contentos: sed si fortè ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere concauum promuscidis, non vt bibant, sed effundant, atq; ita momentarijs inundationibus irrigare eius tabernam. Iam verò non solùm illatam sibi ipsi iniuriã vindicat, sed, & hero suo, siue magistro aut alteri, cuius compendia, vt vtar verbis Cassiodori, sua putat alimenta, quamobrẽ motu corporis ab diuersis postulat, quod

B ei porrigat; quod si autem aliquis præbere, inquit, contempserit postulata, vesicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluuionem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur intrasse, contemptum vindicans de fœtore. Miles quidam in vrbe Cochin referente eodẽ Acosta elephãto suũ rectorem iniurja affecisse visus est, quòd ei in via minimè cedere voluisset, eam iniuriã vlcisci cupientem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria aliquot in litore Mangate fluminis (quod vrbem Cochin alluit) absente suo rectore obiens, militem cum alijs quibusdam sermones conferentem conspicit, promuscide eum corripit, nec eorum, qui ipsum rogabant, vt militem, dimitteret voces moratus, aliquoties flumine mersit, subinde eum in altum subleuans, & aquam qua madebat, defluere sinens: deinde cùm iniuriam suo rectori illatam probe vltus sibi visus esset, militem quo comprehẽderat loco, denuo in pedes sistit. Insignis equidem, & nunquam satis prædicãda elephantorum est erga rectores gratitudo, beneficiorumque memoria. *Officia* (inquit Seneca) *etiam fera sentiunt, nec vllum tam insuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem suum vertat. Elephantorum feritatem vsq; in seruile obsequium demeretur cibus: adeò etiam quæ extra intellectũ atq; æstimationem beneficij sunt posita, assiduitas tamen meriti pertinacis euincit.* Strabo author est

C à quibusdam elephantis aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio exẽptos, alios ab alijs seruatos, cùm anterioribus pedibus vtero suo subiectos seruasset: quodsi verò quem ex curatoribus per iram interfecerint, adeo illum desiderare, vt præ mœrore à cibo abstineant, interdum etiã ad mortem obdurent. Sed, & Arrianus testatur à nonnullis rectores suos in bello cæsos sublatos ad sepulturam delatos esse, ab alijs iacentes propugnatos, aliquos pro sepsoribus lapsis sese obiecisse, quosdam cùm per iram rectorem suum occidissent, pœnitentia, & mœrore se confecisse. Elegans in primis de elephante rectorẽ suum nunquã deserente, sed, & protegente ac vindicãte historia refertur ab Aeliano: Indorum rex ab Indo quodã sibi munere mitti elephantem popposcerat, is cùm eum miro amore diligeret, negauit se daturum, ac cum elephante perfugit in desertissimam regionem. Rex ferens istud ægrè ad eum insequendum milit, qui bestiam Indi auferrent: aggressi igitur qui missi fuerant, vt cõprehenderent, homo quidem lapidibus eos appetebat elephãtus verò, vti insigni iniuria accepta impetum illorũ repellebat. occumbente tandem ictibus altore, & ductore suo, elephantus more. hominum armis se acerrimè tuentium pro suo nutritio pugnauit, tùm etiam ex inuadentibus partem occidit: partem in fugam dedit, atq; nutritium promuscide circũplexus ad stabula portauit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico etiam defuncto. Cum

D Pyrrhus vrbẽ Argos irrupisset, elephantẽ ait Baptista Campofulgosus inter alios vnum Victoris cognomento, in vrbis porta, magistrum à quo regebatur, mortuum præsentisse, eiusq; rei dolore percitũ, sine discrimine amicos hostesq; vrgendo inter hostes progressum, prius non destitisse, quàm magistri corpus adinuenisset: captumq; proboscide ac dentibus retrò in tutum ab hostibus locum intulisset. Porum Indorum regem cùm Macedones spoliare vellent, tum bellua inquit Sabellicus, iterum sæuiens, hostem procul destinebat, leuatumq; homo regem proboscide suo tergo imposuit. At Plutarchus in libro de solertia animalium ait, Poro illo vulneribus confecto, elephantum sensim ac lenirer multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum iam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret regem exanguem delabi, tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, vt rex commodiùs se ad solum inclinare posset. Accidisse in Goa, in qua legati regis Lusitaniæ, qui regiam potestatem obtinent, degere solent, narrat Acosta, vt vnus ex elephantis, qui istic erat ad regis seruitia, furore correptus, vincula, & catenas (nam solent, inquit, ferreis catenis constringi, & loco quodam concludi, donec morbo liberentur) disrumperet, & per vrbem vagaretur, fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis

Amor erga rectorem.

Lib. de Elia, & ieiunio c. 17.

Li. 10. Variar.

Lib. 2. de benefic. c. 3.

Lib. 15.

Lib. 3. c. 44.

Li. 5. exẽpl.

Enneid. 4. lib. 6.

Etiã furiẽti homini amicus.

filiolum geſtans in platea obuium habuit, quod conſpecto elephanto exterritum, ad ſuas ædes E
celeri curſu confugit, quas vt aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxque ædes ingreſſum ianuam occludit, præ metu filioli oblitum; elephas puerum conſpiciens, promuſcide leniter ſubleuans, in proximum humile tectum, quòd è regione iſtarum ædium erat, collocat, atq; aſpi-
Beneficij memoria. cit an puer iſtic ſine damno conſiſtere queat: deinde furibundus vlterius progreditur. Beneficij memorē, tametſi furens, ſeſe oſtendit hic elephas, qui puerū non necauit, ſed agnouerit, ſed filiolū eſſe eius mulieris, quæ eas ædes inhabitabat, quæq; illi, & alijs domeſticis elephantis, quotieſcūque iſtac tranſirent, panem, aut fructus dare ſolita erat: nam huiuſmodi cibos, & alia edulia ante ſuas ædes venalia exponebat. Aliud denique gratitudinis exemplum refert idem Acoſta. In eiuſdem vrbis foro, inquit, vagabatur huiuſmodi furijs agitatus elephas: vir quidam æger effugere cupiens, pronus cadit, elephas minimè ei nocens promuſcide comprehendit, & in ſcamno quodam deponit. Aiebat hic vir eodem loco, illi ipſo elephanto, antequam in morbum incideret, magnum
Amicos eſſe homini. quendam fructum Iaca incolis appellatum ſua manu præbuiſſe. Apparet autem naturaliter ele-
Lib. 7. Epi. 1. Cap. 29. phantes hominibus amicos eſſe, idque veteres etiam credidiſſe, manifeſtiſſimè nos docet Cicero, dum ait: *Atque opinio eiuſmodi eſſe quandam illi bellue cum genere humano ſocietatem.* Scribit Cadamuſtus hominem, niſi lædatur, non lædere, vbi verò eum lædit, proboſcide ceu manu com- F
prehenſum iacere in ſublime vltra arcus iactum. Philoſtratus ait vbi ſemel ad hominem adſueſcit ab eo omnia pati, ex eoque morum ſimilitudinem in ſe transferre, neque aliterquàm paruos canes ex hominis manu gaudere cibum ſumere, atque ad ſe accedentem promuſcide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorum paſtoribus nos fieri obſeruare. At dicetis ollaris omnino, & ventris cauſa eſt iſtiuſmodi amicitia, nec aliam eſſe nobis innuit Plutarchus in libro de ſolertia animalium, nam cùm dixiſſet ſolum delphinum hominem amare, vt homo eſt, ſubijcit: terreſtrium animalium alia nullum hominem, manſuetiſſima tantùm vtilitatis gratia eos à quibus aluntur, vt canis, equus, elephas. Cæterùm tametſi rectores præcæteris amare facilè admiſerim, cum cæteris tamen occultam quandā amicitiam eſſe, vel ex eo conſtare poteſt, quod etiam cum furiunt, & inſaniunt (quo tempore quēuis vt inimicum accipientes, proterere, proculcare, & proſternere Appianus Alexandrinus tradit,
Lib. de bello Hiſp. & ob hanc cauſam à quibuſdam communes hoſtes eſſe appellatos;) ſeruaſſe nonnullos ſint viſi. Apud vrbem Cochin quidam elephas referente Chriſtophoro Acoſta, furijs huiuſmodi agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cùm fortè acceſſiſſent nonnulli pueri, elephante conſpecto omnes diffugerunt præter vnum, qui iſtic perſtitit: eum accedit elephas adblandiens quodam- G
modo, & promuſcide demulcens, leniter eum corripit, ſuoque dorſo imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit, quo apprehenderat loco, veluti lætabundus. Cùm ea quæ ipſi accidiſſent, puer narraret, multi viri eum comitati ſunt, ſed procul à lacuna remanentes, arbores conſcenderunt, vt è tuto ſpectarent, quid ageretur. Puerum propius accedentē elephas velut antè corripit, dorſoque imponit, & expatiatur. Id ſæpius à puero eſt repetitū, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo manſuetum redderet, & in vrbem pelliceret. Quantoperè autem puellos amet, docemur ex alia hiſtoria, quam Athenæus ex libro vigeſimo
Vt puellos ament. Phylarchi recitat: Cum hoc, inquit, elephante fœmina elephas nutriebatur, quam appellabant Niceam. Huic elephanti cùm miniſtrabat Indi mulier filium ſuum qui tum trigeſimum diem agebat, appoſuit. Poſtea verò mortua muliere miro quodam amore pueri belua capta fuit, neque enim ſeorſum eſſe ab infante patiebatur, ac niſi puerum videret, moleſtè ferebat admodum. Cùm igitur nutrix ipſum infantem lacte ſaturaſſet, illum inter pedes ferè in ſcapha ponere conſueuerat, quod niſi feciſſet, elephas pabulum capere nolebat, ac poſtea per totum diem calamis ac pabulis ſibi appoſitis eo præſente veſcebatur. Cum dormiret infans, muſcas abigebat, vbi verò lugeret, ſcapham promuſcide motabat, puerumque dormire faciebat ſæpius. Sed, & Aelianus in- H
Memoria. dicaturus, quàm memoria ſint bona, quamque diligenter præceptum officij aduerſus præcipientes teneant, quam ſimul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, diſertiſſimè eandem hiſtoriam enarrat, cùm Antigonus (inquit) Megarenſem vrbem obſideret, mulier ſimul cum vno de elephantis bellatoribus verſabatur, hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephanti intelligunt, credidit: Vt verò is primum ſibi creditus eſt, illum diligebat, & cuſtodiebat, exque eo proximè adiacente magnam voluptatem capiebat; cùm ploraret, oculos tum auertebat, tùm verò ab eo dormiente muſcas abigebat. Arundines ei pro pabulo obijciebātur, quas & omnem cibum, niſi puer adeſſet, reijciebat. Nutrix igitur neceſſe habebat poſteaquam eum lacte compleuiſſet, elephanto curatori apponere, vel omnino elephantus non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cùm vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: ſicque eidem ipſi ex hoc motu oblectamenta, & ſolatia ſicut nutrix, afferre ſolebat.

A solebat. Capitur verò etiam amore puellarum. Plutarchus in prænominato libro, cum dixisset, amores multorum animantium existere, alios sæuos, & furiosos: alios habentes non inhumanam elegantiam, neque inuenustam consuetudinem, talem ait fuisse amorem Alexandriæ elephanti, riualem se Aristophani Grammatico exhibentis. Amabant enim ambo puellam corallas vendentem, & non minus euidenter elephas. Nam per forum pomarium transiens semper ei poma adferebat, diuque adstabat, proboscideque manus instar intra vestem inserta pectus sensim contrectabat, Meminit eiusdem amoris Plinius: *Traditur*, inquit, *vnus amasse quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica*. Præter hanc aliam quoque mulierem corollas similiter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amasse aiunt, de quo sic narrat Aelianus, qui alicubi etiam mulieris forma non solùm capi hoc animal tradit, sed, & hebescens ad eius pulchritudinem, remittere furorem animi sui. Hunc audio, cùm ad pastiones iret, mulierem corollas vendentem, cùm quàm suauissimè aspexisse, tùm verò etiam quàm libentissimè in illius aspectu acquieuisse, atque huius faciem promuscide terfisse, suauiterque contrectando illi blanditum fuisse: mulierem vicissim ex suo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuisse, vt cotidiè illi quidem sumere operæ pretium, huic verò etiam opus largiri esset. Postea autem quàm mulier excessit è vita, elephantus nec pristinæ consuetudinis compos, nec quam amaret, amplius mulierem videns, tanquam amans qui amasiam amiserit, sic eam desiderabat, animoque incitabatur, ac qui antè mansuetus fuisset, humanitate expulsa feritatem induebant, tanquamque homines ex tristitia ac mœrore laborãtes, de potestate animi exeũt, sic is furens, ferebatur. Tradit insuper Plinius authoritate Iubæ vnguentariam ab elephante dilectam: additq; omnium amoris fuisse argumenta, gaudium à conspectu, blanditiasque inconditas, stipesque quas populus dedisset, seruatas, & in sinum effusas: Nec mirum, esse amorem, quibus sit memoria. Ex his itaque quæ hucusque dicta sunt, elephantum constat hominum consuetudine vnicè frui exoptare, illique in omnibus, modò blandiùs compellatur, nec acerbiùs instes, obsequi, atque ad quoduis paratum esse eisdẽ suis quibusque locis constat. Timent tamen etiam naturaliter hominem, si verùm est, quod scribit Plinius: *Mirum*, inquit, *in pleris q; animalium scire, quare petantur, sed, & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio fortè in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens placiduſq; etiam demonstrare viam creditur. Idem vestigio hominis animaduerso, priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ab offatu circumspectare, iras profiare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum* C *sequenti, nuncio similis vsque ad extremum, & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi; adeò omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum*. Amant igitur homines, sed insidias eorumdem timent, libertatis amore, quem mansuefacti etiam conseruant; Nocte enim suam seruiendi conditionem deplorare dicuntur, (vt ex Philostrato Gyllius refert,) nõ contento barritu, quo sæpe alias vtuntur, sed luctuosa vocis suppressione miserabiliter immurmurantes. Quodsi quis ita occultè gementi, & lamentanti interuenit, verecundia quadam moti, querelis suis moderantur, & gemitus facere desistunt. Alioqui etiam malè ab hominibus habiti, clementer admodum iniuriam vindicant, cum aliàs vindictę sint studiosissimi. Plutarchus interprete Pet. Cyllio, affert elephantum Romæ, vnum ex pũeris, qui promuscidem eius stilis pupugissent, sublimem corripuisse, vt statim in sublime, quantum maximè posset, iacularetur. (Comprehensum autem vbi lacessitus est ad teli iactum aliàs iaculari, vt sæpe antequam terram contigerit, moriatur, idem Gyllius tradit,) At enim sublato eorum, qui aderant clamore, sensim, & moderate rursus humi deposuisse, existimantem tanto metu iniecto, satis illum pœnarum dedisse: vbi pro his verbis, vbi statim eum in sublime iacularetur, Græcè legitur, ἐκ τύδοξος ἦν ἀπορυμπανιεῖν: Grynæus verò simplicius vertit, arreptum atque sublatum confecturus videbãtur. Celebrat D verò inter cæteros elephantorum erga genus humanum clementiam Seneca his verbis: *Ferarum clementia nec generosarum quidem pramordere, & surgere prostratos. Elephantes leonesque transeunt, quem impulerunt*. Ostendunt eandem quoque clementiam erga imbecilliora animantia, vt apud Solinum legimus: *Inest illis* (inquit) *clementia bonum, quippe si per deserta vagabundum hominem fortè viderint, ductus vsque ad notas vias prabent: vel si confertis pecoribus occurrisitent, itinera sibi blanda, & placida manu faciunt, ne quod obuiam animal interimant*. Atque hinc est quod clemens passim à poetis nuncupetur, & placidus. Fabulosa itaque scribere Gabinium Romanorum scriptorem Strabo asserit, cùm dicit elephantos cum hominibus certare, & speculatores præmittere, & cùm illos viderint, fugere: cumque vulnera acceperint, ramos vel herbam, vel puluerem supplices prætendere, etiamsi de venatoribus isthæc intelligantur, nam vt testatur Philostratus, in venationibus sibi mutuò ferunt auxilium, ita vt si quis eorum labore deficiat, alter pro eo se opponat. Aelianus ait, cùm à venatoribus, tanquam milites in bello, funduntur, & fugantur, non alios ab alijs separatim, sed omnes simul, & communiter in fugam se dare, ac simul inter se prementes

Puellas amat.

Vnguentariã amasse

Vt, & cur hominem timeant.

Libertatis amor.

Vt iniurias vindicent.

Lib. vtr. animal.

Lib. 1. de clement.

Clementia erga homines.

Lib. 17.

Amor mutuus.

Lib. 2. c. 18.

ad grega-

ad gregales ſuos adhæreſcere. Horum autem qui iam ſunt firmata ætate, & integra, reliquos ſic E
circumcludere, tanquam pugnaciſſimos propugnatores totum agmen circumuenire: qui verò lon
gius ſunt ætate proiecti, atque matres ſub ſe quaſque ſuos pullos, ita occultare, vt perrarò hi
paruuli videantur ſubtermedium obtinere locum. Hæc ille, ex quo forte Tzetzes: Amor (inquit)
mutuus intercedit; & cùm fugiunt venatores robuſti & florentes ætate, extrema tenent, in medio
verò vetulos, & matres cum pullis recipiunt. Sed de iſtiuſmodi militaris rei peritia poſt. Scribit
idem Aelianus nunquam elephantum à reliquorum agmine ſecerni, niſi aut filiorum ſuorum, aut
Amor erga fœtus. ægrotantium cauſa; pro his nimirum nihil non molientem, inexpugnabilem manere. Ait item pul
los ſuos adhuc à partu recentes, nunquam deſerere: at ſanè in illis à periculo tuendis conſtantiſſi-
mè permanere, priuſque animam amittere, quàm ſuos catulos deſerant. Alias rurſus quantus ma-
trum in hoc genere in ſobolem ſuam ſit amor, multis, inquit, etiam aliundè argumentis conſtat, hoc
verò præcipuè: Cum in foueam pullum ſuum incidiſſe mater perſpexiſſet, ne minimam quidem
moram interpoſuit, nec eius curſum vlla ad pullum conſequendum ſegnitia tardauit, quin vehe-
menti dolore affecta, quanto maximo poſſet incitato curſu, in delapſum filium præceps ageretur,
amboque eodem caſu morte occumberent: hic quidem materno pondere preſſus conteretur, illa
verò præcipitata, caput diffringeret. Sed hæc fœminis potiſſimum adſcribendum fuerit: nam ma- F
ribus vix ſobolis curam eſſe aiunt. Ait denique Aelianus cùm ſunt in catulorum metu, infeſtiſſi-
mos eſſe. Cum videret Apollonius elephantos Indum flumen tranſeuntes (erant autem circi-
ter triginta, & duce vtebantur eo, qui inter ipſos minimus erat: maiores verò ipſorum ſuper den-
Lib. 2. c. 7 tium eminentes teſte Philoſtrato, pullos geſtabant, promuſcide tanquam vinculo ipſos comple-
ctentes, hæc inquit, ò Damis nullo iubente ex ipſis naturali quadam prudentia, ac ſapiẽtia faciũt.
Vides enim quo facto ſarcinarum vectores imitati ſuos deferant pullos, vinculis (ne fortè cadant)
eos complexi. Video inquit Damis prudenter, ſapienterque ipſos operari. Quid igitur ſibi vult in-
ſana quorundam ſolicitudo inaniter quærentium, naturaliſne ſit an non erga filios beneuolẽtia?
hoc enim etiam elephanti clamant à natura ipſis talem beneuolentiam datam. Neque enim id
ſicut alia quædam ab hominibus didicere. Hi namque cum hominibus non vixerunt, ſed natura
ducuntur, vt ament quod pepererunt, propterea illis prouident, eoſque nutriunt, &c. Cæterùm vt
ad amorem, quo totum ſuum genus proſequũtur, reuertamur, ſocietatis tuendę ac prudentiæ etiã
exempla luba referente Plutarcho ſcribit ab elephantis exhiberi. Venatores enim foſſas, quas
Lib. de ſoler. anim. ad ipſos capiendos faciunt, leuibus ſarmentis, & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergò elephan-
torum vnus (nam multi ſimul ambulant) in foſſam incidit, reliqui materiam congerunt, & lapides G
ingerunt, vt illapſus facilè exire poſſit. Clemens Alexandrinus verò, cum dixiſſet Platonem exi-
ſtimaſſe, rationis expertium animantium dialectos eſſe, quæ ſunt eiuſdem generis: Cum itaque
in cœnum, inquit, ceciderit elephas, & clamauerit, præſens aliquis alius id contemplatus reuertit
paulò poſt, & ſecum ducit gregem elephantum, & eum ſeruat, qui ceciderat.

Ait Aelianus eum qui prius aliquam prædam, cibum videlicet, repererit, regredi, vt & ſuos gre
Li. 18. c. 44 gales aduocet, & in prædæ communionem deducat. Bartholomæus cognomento Anglicus ſcribit
meminiſſe ſe legiſſe de elephante in libro phyſiologi, elephantem eſſe animal, quod magnitu-
dine inter omnia animalia quadrupedia præcellit, intellectu, & memoria multum vigens: nam ele-
phantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter ſe inclinare, ſed quando feſſi ſunt
arbori, & maximè palmæ quietis gratia accubare, eorũ verò quieti homines inſidiantes occulte ar-
borem concauare, elephantes autem ſeſe applicantes, fraudis ignari, pondere corporis arborem
dum proſternunt, ipſi ſimul proſternuntur, ac ſuccumbunt, & cùm caſum ſuum cognoſcant irrepa-
rabilem, barrire ac rugire, moxque eo exaudito iuuentutem elephantorum accurrere, & paulatim
ſeniores pro viribus, vt ſurgant, & à lapſu releuentur, elaborare. Quondam profectò elephantos
dormituros non recumbere, defeſſos verò arboribus magnis ſe applicare, hiſque ſuccifis cùm ca- H
dunt, ſurgere non poſſe, alij etiam crediderunt, eiuſdemque rei rationem aſſignarunt: quæ nun-
quid vera ſit ſuo loco ventilabimus. Iam verò cadauera etiam ſui generis ſepeliunt, quod Aelia-
Cadauera ſepeliunt. nus & Tzetzes tradunt, quorũ ille Aethiopum ait ſermonibus peruagatum eſſe elephantum, cum
alterum perſpexerit mortuum, non præterire, quin humum promuſcide hauſtam, velut ſanctam &
myſticam inijciat, communęq naturam miſeratum, mortuo parentare, ne quid aliquid impiè com-
mittat: nam hoc quidem ipſum non agere, execrabile ducere.

Parentes venerantur. Parentes iam ſenio confectos iuniores & honorant, & alunt inſuper, ijſdẽ teſtantib. Sed verba
Aeliani recitabo: Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt, eoſdẽq. ſumma etiã obſeruan
tia colunt, & a periculis ſeruant. In foſſam delapſos iniectis fruticum faſcibus ſubtrahunt, quibus
quam ſcalis ſenectute graues aſcẽdentes, liberantur. Et rurſus: Iuniores, vel labores, vel pericu-
la ſuſcipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo & potione concedunt, propter obſeruantiam per
quam cultu quodam, & honore natu maiores dignandos exiſtimant. Nunquam enim neque ex

ſenectu-

A ſenectute infirmum,neque eum qui morbo teneatur,ſui gregales deſerunt,ſed & fidiſſimi ei permanent,eiuſque cùm cæteris in rebus ſtudent incolumitati,tùm verò etiã ſi ipſi inſectatione vrgeantur,pro eo propugnant,& ſaucios & feſſos curant,ac integri à vulneribus haſtas, & iacula è corpore ſauciorum,tanquam chirurgi periti extrahunt,vt ne homines quidem ſcientius. Quanta autem cum iuſtitiæ obſeruatione ſe cum ſocijs ſuis gerant, Gyllius ſe ſuis deprehendiſſe oculis aſſerit.Quam iuſtum,inquit,animal ſit elephas,cum ex alijs illius actis deprehendi:tùm ex eo qd non ſemel vidi.Cum equi vicini auenam,& fœnum ediſſet,poſtea ex ſacco,quem fortè in angulo ſtabuli inuenit,promuſcide auenam iterum,& ſæpius deportauit,equoque obiecit edendam,ſimiliter fœnum ſibi datum promuſcide comprehẽdens equo obtulit,ſenſimque gradiens, ne equũ terreret,equique fœnum oblatum comedentis ſupra dorſum promuſcidem poſuit, ei blandiens, Sed & Antipater diuinationem quandam iuſtitiæ elephantis ineſſe tradit, vt Plinius annotauit. Nam cum Bochus rex triginta elephantis,totidem in quos ſæuire inſtituerat, ſtipitibus alligatos obiecisſet,procurſantibus inter eos,quiſlaceſſerant,non potuiſſe effici,vt crudelitatis alienæ miniſterio fungerentur.Homines verò Chriſtiani id diuino nutu factum dicerent, nam & Ioſephus tradidit Ptolomæũ Phyſconem, mortuo patre Ptolomæo Philometore,cum Cleopatram matrẽ B vnà cum filijs regis imperij occupandi ergò expellere conaretur,Onias verò Iudæus Philometoris dux bellum pro Cleopatra ſuſciperet,omnes Iudæos in oppidis comprehenſos cum filijs, & vxoribus nudos,atque vinctos elephantis vino ebrijs conculcandos obieciſſe, elephantos vero diuina vi agitatos, Iudæis illæſis impetu in ſpectatores regis amicos facto,multos ex ipſis interemiſſe.Contra transfugas & delinquentes omnes cum L.Paulus Aemilius; Perſa rege deuicto obieciſſet,conculcando obtriuerunt,vt ſcribit Valerius Maximus.Eſtque certè admirandum, vt in elephanto cuius curam ipſe per longiſſima itinera habuerat,Gillius obſeruauit, quod ignotos homines,leues,inſolentes,petulantes,ad ſe accedentes internoſcit à moderatis,& grauibus.

Inter cæteros autem malos,ac improbos,mœchos,adulteroſq.adeo odit,vt de eis pœnas ſumat. Quantopere autem aduerſetur adulteria,pulcherrimis aliquot hiſtorijs docet Aelianus: Elephas quidam,inquit alicubi, cum vxorem ſui domitoris & altoris ſtuprari manifeſto deprehendiſſet, ambos,& eum qui ſtuprum inferebat,& eam qua cum id faciebat,interfecit, & in ſtragulis conſtupratis, & lecto adulterato reliquit.Vt verò primum elephanti rector veniſſet,& manifeſtò nefarium facinus,& huius vindicem cognouit.Hoc quidem factum ab India ad nos huc manauit. At Romæ aliud ſimile euenisſe audio,præterquam quod addunt,ibi Elephantum non vtrumque mo C dò occidiſse,ſed & ſtragula veſte eos texiſſe,& nutritio adueniẽti ſtragulam reiecisſe, & retexiſſe,& proximè inter ſe iacẽtes demonſtraſſe. Ita ille tum facilè iniuriam illatam ſibi fuiſſe intellexit,tum etiam maximè facinus liquebat,vbi cornu quo ipſos confeciſſet,cruẽtum perſpexit. Et rurſus.Cùm quidam cicuris Elephanti moderator, coniugem non illam quidem amabilem, ſed ſanè diuitem haberet,amoris oculos primùm ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere ſtudens,alteram priorem ſtrangulauit,ac prope ab Elephanti præſepi homo præcipiti conſilio nõ defodit modò,ſed alteram quam amaret,in matrimonium duxit.Elephantus autem cùm tanti facinoris conſciẽtia incitatus,tum verò ſuapte natura à malis abhorrẽs,nouam vxorẽ eam perduxit, vbi humata altera iaceret,cadauerq.dẽtibus refodiẽs,& denudans,quæ dicere nequiret,ex ipſis operibus mulieri hæc oſtẽdere conabatur,eam edocẽs,quibus moribus eſſet præditus, cui ipſa nupſiſſet. Hactenus Aelianus,Videamus modò num Elephantes,qui tantopere mœchos, mœchaſq.puniunt,ipſi inter ſe caſtitatis ſint ſtudioſi.Equidem Plinius,& Solinus adulteria ignorari ab ipſis profitẽtur,nec vlla propter fœminas inter ipſos prælia eſse,vt fit in cæteris animalibus, quibus etiam pernicialia ſunt,non quia,inquiunt,deſit illis amoris vis:de qua ſic Aelianus,cum libidinis furore ardẽt,incurſu parietes euertunt,& ſimiliter ac aries frontis vi, atq. impreſſione palD mas proſternunt. Ait verò etiam Ariſt. ad coitũ ita efferari ſolere, vt apud Indos ijs haũdquaquam permitti initium vulgò dicatur,quoniam libidine agitati caſas proſternant malè conditas, pluraq.alia incommoda faciant.Ab omni tamẽ immoderata libidine caſtiſſimos eſse idẽ Aelianus affirmat:nunquã enim neq.vt conſtupratores, neque vt itẽ valdè laſciuos ſocietatem Veneris cum fœmina facere,ſed tanquam generis ſucceſſione carentes liberis procreandis dare operam, ſic hos,ſua ſtirps,vt non deficiat,complexu venereo iungi:neque id ſanè pluſquam ſemel in vita, & eo duntaxat tempore,cum ſe iniri fœminæ patiuntur.

Idem etiam alicubi tradit,vt quiſque vxorem impleuit,eam non amplius attingere, id quod etiam Ariſtoteles aſſeruit.Nicol.Lyrenſis tum in Matthæum cap.19.tum in priorem D.Pauli epiſtolam ad Corinthios,ſcribit Elephantem nunquam inire matrem ſuam,vt citat Tiraquellus de lege connubij 7.47.& cum id obuelato capite feciſſet,prorigam interemiſſe. Eſtque in ipſo coitu pudor ac verecundia.Coituri enim petunt ſolitudines,inquit Ariſtoteles, ſed præcipuè ſecus flumina,& qua paſci conſueuerunt: id quod Vartomannus etiam profitetur. Apertè,ac palam inquit

Aelianus

Inſtitia.

Diuinatio.

Lib.2.cõtra Appionem.

Lib.2.c.2.

Homines malos a bonis dignoſcit.

Adulteria, vt oderit.

Caſtitas.

Amoris vis

Aelianus, in aliorum oculi non coeunt, ſed ſecedentes, aut ſeſe in arbores denſas, & frequentes occultant, aut in concauum locum, & profundum, ad occultandos eòs facultatem habentẽ, ſe abdunt. Meminit & Plinius quàm breuiſſimè, inquiens: *Pudore nunquam niſi in abdito coeunt.* Quamuis verò & pudor iſte ſit in coitu, & inſignis in libidine moderatio, ramẽ ipſe (inquit Aelianus) illud admirabile, amore plenum audiui, quod conſequitur. Vir venandi elephantos haud imperitus *Zelotypia.* ſcribit ſe, cùm ab Imperatore Romano cum poteſtate in Mauritaniam ad venandos elephantos ablegatus eſſet, ex elephantino genere, adoleſcentem formoſam vidiſſe, coeuntem cum elephanto, & adoleſcente, & pulchro; alterum verò ſeniorem, quia huius ſiue amator, ſiue maritus eſſet, vt ſe ſpretum vidit, ignominiæ loco hoc tuliſſe, quare acriter animo incitatum impetũ feciſſe, vt nihil proprius factum fuerit, quam nos, inquit, omnes perderet, ſicq. incurriſſe in illum formoſum riualem ſuum, pugnamque edidiſſe tanquam cum, qui de amica ſibi erepta doloribus acerrimis premitur, adeoque infeſtis armis vtrumque cum altero pugnam commiſiſſe, vt ex impetu ambo cornibus mutilarentur. Neutrum ideo non viciſſe, quod multa verberatione eos venatores diſtraxerint. Poſtea autem quam amiſſis armis in poſterum inutiles ad conferendam quaſi manum inter ſe facti eſſent, riualitatem amantium conquieuiſſe. Hæc ille, indicans, niſi mutilati cornibus fuiſſent, riuales in perpetua lite pugnaque permanſuros, cum inſita ſit his feris natiua, quædam gloriæ cupiditas, cuius cauſa interdum mira alia facinora præſtare conſpiciuntur.

Gloria cupiditas. Refert Chriſtophorus Acoſta in litore vrbi Goa vicino quendam crepuiſſe medium, dum ſolus magnum æneum tormentum bellicum ſubleuare cupit, quoniam ipſius rector grauibus verbis obiurgaſſet, & contumelia effeciſſet, oſtendens ei duos elephantos iuniores aduentantes illius ænei tormenti tollendi gratia. Mirum modo etiam eſt, quantoperè patriam ament. Aelianus refert, abſtractos a ſuis ſedibus patrijs, quamuis vinculis primùm & fame, deinde varijs ciborum blandi-*Amor patriæ* dimentis manſuefacti ſint, tanta tamen naturalis ſoli illecebra teneri, vt patriæ memoria eis obſcurari, & euaneſcere nequeat; quare cum horum plerosq. grauiſſimo mœrore ſuſcepto confici, tum verò quoſdam ex his vberrimè flentes (vt Tzetzes etiam ſcribit) tantam lachrymarum vim profundere, vt oculorũ sẽſib. capiãtur. Quin, ſi Plin. credimus, alienæ quoq. regionis intellectu credũtur maria tranſituri non ante naues conſcendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Certè id quoq aſſerit Solinus, maria, inquit, tranſmeaturi naues non prius ſubeunt, quam de reditu illius ſacramentum luatur. Cum quinque dierum ſpatio in theatro Pompeij quingenti Leones conficerentur, elephantiq. octodecim cum armatis depugnantes, partim in ipſa pugna, partim-*lib. 39.* paulò poſt morirentur, populus teſte Dione aliquos etiam inuito Pompeio miſeratus eſt, cũ vulnerati a pugna deſtitiſſent, circumeunteſque ad cælum proboſcidibus lamentarentur, ita vt ſermoni occaſionem præberent, non id ab ipſis temere aut caſu fieri, ſed iuſiurandum quo perſuaſi ab Africa traducti erant, implorantibus, ſuique vindictam deos poſcentibus. Fertur enim (inquit Dion) haud prius eos in naues ingreſſos eſſe, quam à ducentibus iuramento ſibi cautum eſſet de omni iniuria. Id verum ſit, necne, non ſcio. Certè hoc quoque memoriæ proditum eſt, præterquam quòd elephanti ſermonem patrium percipiunt, rerum quoque eos cæleſtium intelligentia eſſe præditos. Hinc in nouilunijs, antequam in conſpectum hominibus Luna perueniat, eos ad aquam perennẽ accedere, eaque ſeſe luſtrare. Sed hac de re poſtea; Quod verò niſi magnis per-*lib. 2. Hiero.* ſuaſi pollicitationibus naues aſcendãt, tranſfretarique ſeſe ſinant, Pierius Valerianus veriſſimum eſse oſtendit hac hiſtoria. Minimè hoc loco, inquit, diſſimulandum, quod ſuper eiuſdem Hannonis (ſic elephanto erat nomen) ingenio Michael Syluius regis ſui ac Summum Pontificem orator, ſummæ, vt noſti, integritatis fideique ſanctiſſimæ, atque alij narrauere, remque multorum teſtimonio comprobauere. Cùm deſtinaſſet Emanuel rex eum Romam Pontifici Maximo donũ ire, naui quam inſcenderet, iam inſtructa, paratáque ad profectionem, nullo vnquam pacto per aliquot dies fieri potuiſſe, vt Hanno, vel duci ſe ad nauim, vel ſi quo modo adductus fuiſſet, eã vellet inſcendere, vſque adeo auerſabundus profectionem huiuſmodi reformidábat. Cumque rex ea re ſuper ſolicitus admodum eſſet, magniſque pollicitationibus vnumquemque inuitaret, qui deducendi, aſportandique Hannonis negocium ſuſcepiſſent, neque quiſquam nomen profiteretur ſuum, inſuſurratum eſt demum regis auribus eius belluæ magiſtri dolo hæc fieri, quippe qui puellæ cuiuſdam amore perditus, ægre ferret, ſe in tam longinquas regiones ablegari: proindeq. Hannoni perſuaſiſſet, ne ſe adduci pateretur adhibendum: quippe cum in loca ſterilia: inamœna, & barbara, vbi ludibrio contumelijſq. omnibus, tanquam hoſticæ terræ animal afficeretur, neque victui, neq. ornatui eius, vel neceſsaria, vel commoda ſuffectura: longum ad hæc iter, & incómodum, & vaſtum maris æquor arandum, vt ſatius eſset, in qua tùnc erat terra, quàm primùm contrucidari, quam per tot viarum difficultates, ad ærumnoſiſſimam deniq. vitam peruenire.

Rex hac re cognita magiſtrum Hannonis ad ſe, quam primùm accerſiri iubet, ſeque dolos eius comperiſse dicit, ageret itaque vt intra triduum Hanno in nauim imponeretur, idque ni properè

A perè fieret, interminatus est actutùm se hominem extremo supplicio affecturum, vt alijs exemplo esset, qui mandatis regijs fucum facere ausi essent. Hac regis asperitate territus elephanti magister, cùm nullam in cunctatione salutem intueretur, discipulam belluam aggreditur, docet se maleuolorum quorundam fraude subornatum, qui, & felicitati vtriusque inuiderent, & regi optimo malè obtemperantes essent; longè autem secus se rem habere, quam illi mentiti essent. Siquidem non ad immania, & effera loca profecturi erant, sed ad vrbem orbis terrarum dominam, amœno loco sitam, vbi rarum deliciarumque omnium, quotquot vel auidissimi cuiusque cupiditate expeti possent, copia fertilissima redundaret. Ibi esse principem, cui totus penè terrarũ orbis assurgeret: apud quem is in delicijs habendus esset, & tanquam Luscinię pullus, lautitiarum, blanditiarumque affluentia nutricandus; proinde bono animo esset, secumque primo quoque tempore lætus, & alacer nauem inscenderet, affuturos nauigationi deos, & cursum omnem incredibili felicitate prosecuturos. Ita Hannonem ab eodem magistro in aliam sententiam deductum, vbi signa data sunt, vltrà nauem conscendisse, neque vlla vnquam imperia toto itinere detrectasse. Quod verò historicus Dion pergere elephantes ad aquam perennem (πρὸς ὕδωρ ἀενὰν) ait, Cælius considerandum relinquit, an Plinius ἀενὰν ex authore aliquo ceu proprium nomen transtulerit, qua voce *Religio.* *Li.13.c.18.*

B deprauata Anulum librarij scripserint. Dignum, inquit perpensione, quod scribit Plinius elephantos in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen Anulo, misescente Luna noua, descendere, ibique se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀενὰν, id est perennem aquam. Verba Plinij hæc sunt: *Authores sunt in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo* (aliàs Amilo) *nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibique se purificantes solemniter aqua conspergi, atque ita salutato sydere in syluas reuerti, vitulorum fatigatos pra se ferentes.* Sanè Solinus, aliàs simia Plinij nulla vel Amili vel Anuli facta mentione, *Luna*, inquit, *gregatim amnes petunt, mox asperfi liquore, Solis exortum motibus, quibus pos sunt, salutant, deinde in saltus reuertuntur.* Hinc illud Sannazari:

Dimmi qual fera è di si mente humana
Che s'ingenocchi al raggio della Luna?
E per purgarsi scende à la fontana?

Verebar autem, ne illud pro Solis legendũ esset Lunæ, sed vtrumq; sydus ab elephantis venerari idem Plinius tradit. *Religio illis*, inquit, *syderum quoq;, Solisq; ac Lunæ veneratio.* Et Iuba quoq; referente Plutarcho scribit elephantos dijs vota facere, cùm se nemine docente mari lustrent, so- *Lib. de soler. animal.*

C lemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Idem, & Aelianus scribit, qui præterea ab interlunio recrescente Luna, elephantos ait se intellexisse, quadã naturæ recondita notione, ex sylua primùm, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosque deinde sublimes fere, tùm verò ipsos ad Lunam suscipere, ac leuiter mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes, eis ipsa vt propitia existere velit. Adhæc Plinius asserit visos esse, cùm fessi sunt ægritudine, quando videlicet, & illas moles infestant morbi, herbas supinos in cælum iacere, veluti tellure precibus alligata: (aliàs allegata.) Aelianus autem id eos moribundos facere scribit, eum etiã ad se sermonem permanasse inquiens, elephantos cùm ex vulnere siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuitò obiectum puluerem alleuantes, in cælum si spicere, eumque puluerem herbamue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam Deum ob ea, quæ iniustè, & indignè sustinent, obtestantes. Attamen idem hoc in ægritudine aliqua facere, verisimile est. Sunt enim teste Strabone multis morbis obnoxij elephantes, ijsque curatu prorsus difficilibus, & iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, & syderum seruant religionem, & venerationem, vt Plinius ait: mul- *Lib.5.c.49.*

D taque alia quod ad solertiam, indolem, docilitatemque cum homine communia habere ex ijs quæ deinceps dicentur, patebit. Tantam autem huic belluæ cum genere humano societatem, tamque propè accedere ad hominis ingenium recentiores asserunt, vt Cicero, inquiunt, non vereatur affirmare, non paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multò inferiorem. Ego quidem hoc apud Ciceronem non reperio. Dicit tamen elephanto belluarum nullam prudentionem esse, quamuis figura nulla sit vastior. Et aliàs nos ait elephantorum acutissimis sensibus ad vtilitatem nostram abuti. Testatur verò etiam Vartomannus se quosdam vidisse elephantos, qui prudentiores sibi videbantur, quàm quibusdam in locis homines. Multa in primis de miro belluæ ingenio Plinius: Non solùm enim omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuã illis perhiberi scribit, sed alias etiam animal esse ait proximum humanis sensibus: quippe intellectum illis esse patrij sermonis, & imperiorum obedientiam, officiorumque quæ didicere memoriam: amoris, & gloriæ voluptatem: imo verò etiam quæ in homine rara, probitatem, prudentiam, æquitatem. Sed, & Aristoteles elephantos sensu plurimum valere asseuerat, & reliqua sagacitate ingenij excellere: *Societas cũ genere humano.* *Lib. de diuinat.* *Lib.2.* *Ingenium.*

celiere: & alicubi ait elephantum omnium ferarum mitiſſimum, & placidiſſimum eſſe, quippe qui E
permulta officia,& erudiat,& intelligat. Ita & Strabo,elephanti,inquit,ſunt natura mites, & mã-
Li.11.c.39. ſueti,vt ad rationale animal proxime accedant. Vnde eſt,quòd Plinius eorum opinionem ridet,
Cutis duritia quid præ ſtet. qui ex cutis duritie ingenij arguebant imbecillitatem. *Sunt*, inquit, *qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute experimentis ſæpe corporum magis aut minus bruta eſſe, vt oſtrea & teſtudines, boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immicantis ſpiritus, nec parum liquidumque tranſmittit: ſic, & in homine, cùm craſſior calloſiorue excludat cutis, cæu verò non crocodilis, & duritia tergoris tribuatur, & ſolertia. Hippopotami corij craſſitudo talis, vt inde torqueantur haſtæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles cetras* (alias ſetas) *habent, cùm tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua perhibeatur illis.* Alicubi etiam elephantum inter animalia ſapientiſſima cenſuri aſſerit, quia frugibus victitẽt. Non ſunt tamen omnes æque ingenioſi. Cùm enim tria ſint genera, vt ex Philoſtrato oſtendimus, paluſtres, montani, & campeſtres, nouiſſimi hi præ cæteris ſunt eodem teſte manſueti, lenes, & imitationis ſtudioſi. Sed & in hoc genere vero ſimile eſſe videtur, vt alij alios ingenio ſuperent: Tardi tarditatem ſuam diligentia ſuperare ſtudent: Plinius.n. author eſt, certum eſſe vnum tardioris ingenij in accipiendis
Li.22.c.29. quæ tradebantur, ſæpius caſtigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu inuentum. Teſta- F
Lib. de ſolert. animi. Diſcendi promptitudo tur idem quoque Plutarchus his verbis. Alij in elephante hæc admirantur, quæ diſcens, & condocefactus in theatris oſtentat: figurarum formas, inquam, & immutationes tanta varietate, & ſubtilitate, non facilè vt humana meditatione, retentione ac memoria poſſint æquari. Ego autem magis ex his, quos à ſua natura, & nulla à diſciplina habet hoc animal, motibus cum animi tum corporis, tanquam ſynceris, & meris intellectum ei ineſſe animaduerto. Romæ cùm nõ ita pridẽ multi docerentur inſtitutiones admirabiles gyroſque facere explicatu difficiles, quidam reliquis omnibus minus docilis, ob idque crebrò increpatus, & caſtigatus: deprehẽſus eſt noctu ſua ſponte ad
Noſcunt cur petantur. Cornua defodiunt. lunam ſe exercens atque diſcens. Cæterùm examinemus modò, in quibus ingenij illorum ſubtilitatem tantoperè veteres celebrent. Pulchrè in primis nouerunt, cur à venatoribus petantur: vt ex hoc Plinij diſcimus: *Prædam ipſi in ſe expetendam ſciunt ſolam eſſe in armis ſuis, quæ tuba cornua, alij melius dentes appellant: quamobrem deciduos caſu aliquo, vel ſenecta, defodiunt*, ſic ille, tanquam inuidia quadam aut potius vindicta aduerſus hominem ducti id faciant, indicans. Quod autem abiecta cornua defodiant, & qua arte defoſſa à venatoribus inueniantur, docet Aelianus: In Mauritania quemadmodum quotannis ceruis, ſic decimo quoque anno cornua elepantis excidere ſolere aiunt. Itaque hi cornua incumbentes, vſque adeò ea impellunt, & defigunt in terram ex- G
poſitam in planitiem, quoad illa ipſa occultauerint. Nam præ cæteris camporum patentium æquora, & paluſtria amant. Et alibi: Locum, inquit, in quem abſtruſerunt, & repoſuerunt cornuum theſaurum pedibus exæquant, & complanant. Terra autem quòd ſit feraciſſima, pòſt paulùm herbam proferẽs, abditorum cornuum aſpectum viatoribus adumbrat. Eorum veſtigatores, qui ſanè ad illorum inſidias, & aſtus prudentes ſunt, in eum locum, in quem cornua defoſſa ſuſpicantur, vtribus aquam deportant, & verò alium alió ex vtribus diſpertiunt, & diſponunt, atq; ibi commorantur. Alius quidam dormiens, alius potans, alius cantiunculã canens ſuos amores meditatur. Quodſi cornua alicubi prope defoſſa, quadam mirabili illecebra ex vtribus ſic aquam eliciunt, vt vaſa exiccent, & exinaniant. Ij autem qui cornua exquirunt, ſtatim ſine canibus ſagaciſsimè prædam odorati, locum illum perfodiunt, & optatum conſequuntur: ſi verò vtres permanſerint pleni, eos
Vt venatorũ inſidiæ fallant. inde transferentes, alio ſe conferunt. E contrario quomodo venatorum illi inſidias herba euulſa per manus tradita ſibi inuicem prodant docet idem Aelianus his verbis: Tum ſagaciſsimè odorantur, tum acerrimis ſenſibus exiſtunt: tum verò ex his partim aggredientes, partim ſubſequentes humanis veſtigijs (à quibus maximopere ſibi timere dictum eſt,) eſſe tranſitam, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus eſt, odorandam tradit; is rurſus alteri, qui poſt eum ſtat: ac deinceps per H
omnium quaſi manus ſagaciter contractatur; quoad ad illum ipſum qui extremum agmen ducit, peruentum fuerit: is ſimul ac olfecerit, barritum vaſtum edens, quaſi ſignum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca concaua, & paluſtria, vel ſi minus id concedatur, in nemoroſa campeſtria, ab eo loco iter auertunt, prorſuſque ſe totos auertunt ab his locis, quacumq; frequentes homines iter facere ſolent. quod ab hominibus, vt animalibus ſibi infeſtiſſimis timeãt. De calliditate ipſorum elephantorum, qua vtuntur, cùm premuntur à venatoribus, vel in foueas ab eis factas inciderunt, ex eodẽ authore dicemus ſuo loco. Vt verò vnde digreſſa erat, reuertatur, oratio quòd ſcilicet non ignorent, cur petantur à venatoribus, Plinius rurſus alicubi, clariſſimè id teſtatur: *Circumuenti*, inquit, *à venantibus primos conſtituunt, quibus dentes illi exerti ſunt minimi, ne tanti prælium putetur: poſtea fiſſi impactos arbori frangunt, prædaq; ſe redimunt.* Sic, & Solinus: *Cum venatu premuntur, pariter confringunt vtroſq;, vt ebore damnato non requirantur.*

Ita

A *Hanc enim causam periculi præsentiunt.* Aelianus verò etiam ac si aciei instruendæ haud essent imperiti, elephantos tradit causam cur petantur prænoscētes, ex sese qui dente inutili sunt ante cæteros in prima acie constituere, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum; reliquos qui in subsidijs manent, dentium robore integri auxilium fessis ferre. Eandem peritiam indicat Plinius inquiens, *vbi equitatu circumuenti sunt, infirmos aut fessos in medium recipere, ac velut imperio, ac ratione, per vices subire*: quem locum puto transcribens Solinus infirmos interpretatur vulneratos. *Conflictu mutuo si quando*, inquit, *pugnatur non mediocrem habent curam sauciorū, nam fessos vulneratosque in medium receptant.* Alicubi etiam idem Aelianus scribit hanc feram motus quosdam bellicos edere, quasi ostendat, quod hanc etiam disciplinam seruet. Ad hæc si quæ ad militarem scientiam pertinentia ignoret, ea edocta optimè exercet: adeò enim mansuescere eam Nearchus tradidit teste Strabone, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optimè natare ediscat, ideoque maximam possessionem existimari elephantorum currum.

Et Plinius vulgare fuisse ait per auras arma iacere non auferentibus ventis, atq. inter se gladiatorios congressus edere aut lasciuiente pernicitate coludere. Indorum regem hostibus bellum inferentem refert Aelianus, bellatorum elephantorum triginta millia antecedere: tum verò maxi- *Belli peritia*

B morum, & fortissimorum tria millia subsequi, ad hostiles muros ipso incursu euertendos instituorum: cum enim rex iuberet, euertere: idque se Ctesiam audiuisse scribere, necnon & vidisse se Babylone, palmas ab ijs ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas. Iussa enim faciunt, vt Plinius ait. Iam verò viginti quatuor elephanti Indorum regi referēte eodem Aeliano, permanent custodes, alternis vigilijs alij alijs in stationem succedētes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indici vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstantissimi excubitores, & à somno inuictissimi, & secundum homines illic fidissimi sunt. Discunt præterea reges honorare atq. adorare. Aristoteles enim, cum dixisset elephantum permulta officia, & erudire, & intelligere, quasi id parum esset subiungit, & regem adorare condiscit; & Plinius quasi hoc insigne, magnumque sit docilitatis argumentum: *Quoad docilitatem*, inquit, *attinet, regem adorant: genus submittunt, coronas porrigunt.* Iosephus Barbarus in suo itinerario in Persiam, describēs quoddam conuiuium Persarum, cui ipse interfuit, tradit inter spectacula aliorum animalium duos etiam productos fuisse elephantes, qui cū in conspectu Assambei regis Persarum venissent ad certa quædam ductoris verba, recta ipsum intuebantur, & quadam grauitate non indecenti caput inclinabant, reuerētiam illi exhibere simu- *Custodiunt reges.* *Reges coguo scunt.*

C lantes. Cum Pontifex Leo X. è fenestra spectaret Indicum illum Elephantum miræ magnitudinis, quem Emanuel rex Lusitaniæ 1513. ei dono miserat, ille ter genibus flexis, & demisso corporis habitu venerabundus salutauit, quod non mediocrem admirationem (inquit Orosius) spectantibus incussit. Tum proboscide in dolium ingēs aqua refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, quæ in fenestris altioribus insidebant, aspergebat. *Lib. 9*

In plebem deinde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vellet immodicè perfudit. Cassiodorus asserit, quòd omnem intelligētiam quadrupedum superat, non dubitare elephātem primo aspectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem esse, & si tyrannus appareat, inflexum permanere, nec imponi ei posse, hoc & malis pēdere, quod a se nouit bonis principibus exhibere. *Li. 10. var.* Quamobrem ceu Cæsaris adulator sic elephante ipsum adorante Martialis cecinit:

Quod pius, & supplex elephas te Cæsar adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc iussu, nulloque docente magistro,
Crede mihi numen sensit, & ille tuum.

Doceri autem etiam elephantem, vt regem adoret, testem habemus Aelianum: Elephantes (in- *Regem ado-*

D quit) Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Huic præest rector, qui illum huius instituti commonefacit, ipsiq. memoriam disciplinæ instrumēti, quo illum moderatur, pulsu atque voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephantes intelligētes sunt. Idem Aelianus ait non solum suaeos nouisse nomine, sed & linguam Indicam intelligere. *rare docētur*

Atqui Ioannes Metellus testatur elephantis Zeilanæ Insulæ in India omnium maximis, & optimis, summiq. ingenij, & quibus reliquos obedientes esse ferunt, non modò vernaculam, sed etiam peregrinas linguas si doceantur, intelligere. Adhæc Mutianus ter consul author est, referēte Plin. Elephantum quēdam, & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq. perscribere eius linguę vrbis: Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicaui. Quæ verba si Græcè scribantur, versus heroicus, vt Sipontinus citat, constituitur hoc modo. Αὐτος ἐγω ταδ' ἐγραψα λαφυρὰ Κελτ' ἀνίκητα. Similiter quoq. Aelianus testatur se vidisse Elephantum, qui rectè & ordine in tabula quadam Latinas literas scriberet, cum tamen docentis manus subijceretur ad literarum figuram, & linamentum instituens ipsum animal: cumque elephantus scriberet, animaduertisse, quod eius oculi *Linguam patriam intelligunt.* *Legunt, & scribunt.*

immoti eſſent & deiecti, vt grammaticum quendam diceres. Peruagatum etiam eſſe tradit Op- E
Pianus, elephantos inter ſe loqui,

Φθογγὴν ἐκ στομάτων μιροπνιδα πνοθρύζοντας:

Eorum verò locutionem non omnibus quidem, ſed ſolis domitoribus notam eſſe, hodieq. in pro-
Funambuli. uincia Malauar vulgo credi Acoſta affirmat, elephantos mutuo ſeſe intelligere, fuiſſeq. aliquando quendam ex ijs locutum. Admiramus nos paſſim homines funambulos, ſeu funerepos, vt Teren tius Meſſala, & Apuleius vocant, Græci σχοινοβάτας, dicunt, quales tamen olim apud Romanos fuiſſe elephantos legimus, & non ſolùm per funes inceſſiſſe, ſed quod maximè mirum, & aduerſis
Lib. 5. c. 13. (Plinij verba ſunt) quidem funibus ſubiere, ſed regredi magis vtique pronis.

Quam rem velut incredendam, & fabuloſam non ſine riſu (inquit Petrus Crinitus) quidam ex- ceperunt, maioribuſq. ſibilis contempſerunt. Quod ego apud ignaros homines; ſordidiſq. & viliſſi mis officijs occupatos, pro tempore diſſimulandum exiſtimaui. Sed id tanta rerum animantiumq. varietate, nihil tam ſummum, aut tam mirum videri debet, quin & eſſe id poſſit, & credi iure optimo oporteat, vt eſt author Ariſtoteles, pro mirifica, & ſingulari naturæ maieſtate, quod in his præſer- tim accidere par eſt, quæ optimis quidem authoribus, ac honeſtis teſtimonijs nituntur. Nam quod elephantes ipſi per funes incedere, atq. ambulare diſcant, non alijs quidem verbis a nobis pro- F
bari debet, quam Annæi Senecæ, qui ad hunc modum in epiſtolis, *Leonibus*, inquit, *manus magi- ſter inſerit, oſculatur tigrim ſuus cuſtos elephantem mimus Aethiops iubet ſubſidere in genua, & ambu- lare per funem.* C. verò Plinius, & aduerſis funibus eos ſubire teſtatur, & regredi magis pronis. Hæc ille, ſed & alij veteres meminerunt, vt Suetonius in Galba: *Honoribus* (ait) *ante legitimum tempus ipſius miſſis, prætor commiſſione ludorum Floralium nouum ſpectaculi genus elephantos funam- bulos edidit.* Meminit & Fl. Vopiſcus in vita Carini. *Memorabile maximè, & Carini, & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos noui ornatos ſpectaculis dederunt, quos in palatio circa por- ticum Flauiali pictos vidimus, in quo elephantes funambuli introducebantur.* Sed & Dion Caſſius in Nerone, ait hoc principe in honorem matris ludos Romæ faciente, introductum fuiſſe elephantum in theatrum, eumq. conſcendiſſe in ſummum fornicem, atq. inde etiam cum ſeſſorem, rectoremq;
Conuiuātur humano more. ſuum humeris ferret, paratum ibi funem, omni ſpectante populo, inambulauiſſe, vti, inquit, fuerat edoctus, non aliter atq. inambulent homines, quos funambulos appellamus. Illa verò vel ad ridi- culè inſaniendum ſpectatorem inducere poſſint, inquit Aelianus, in theatri arena humiles lectos ſpectare, vario ſtragulo textili, & magnificis operibus picto ornatos: lauta itē pocula, & argēteas crateras, aureaſq. permulta aqua repletas, menſaſq. magnificas, tāto pane, & carnibus extructas, G
vt vel edaciſſimorum animalium ventrem implere potuiſſent: omnibus ita rectè apparatis, conui- uæ intromiſſi ſunt elephantes mares ſex, virili veſte induti, totidemque fœminæ, ſtola muliebri or natæ, decore epulis accubuere, ac in menſam promuſcide tanquā manus porrexerunt, ſummaq. cū modeſtia epulati ſunt; neq. ex ijs quiſpiā viſus eſt vorax, neque maioris partis rapax. Cum eſſet bi
Agilitas mira. bendum, vnicuiq cratera exhibebatur, & hi quidem promuſcidibus potionē haurientes, modera- tè bibebant: deindè circunſtantes leuiter & feſtiuè, ſine contumelia aſpergebant. Eſt itaq. in tāta corporis mole admiranda agilitas, ſed q̄ longè maior videbitur, ſi ex Plinio dixerimus plenis homi num triclinijs accubitu, ijſſe per lectos, ita libratis veſtigijs, ne quis potentium attingeretur. Idē tradit lecticis quoque tuliſſe quaternos: ſcilicet ſingulo puerperas imitantes. Ac tandem cum ſit
Choreas ducunt. beluarum maximus, aſpectuq. admodum terrificus, & pedibus inſuper craſſiſſimis, choreas tamen etiam ſaltationeſque egregie didiciſſe, idque ad numerum legimus. Ad numerum ſaltare, inquit, Aelianus, tibiæ aud. tione demulceri, curſum tardare ad ſoni tarditatem, ſeque remittere ad remiſ ſionem tibiæ: rurſus cum acutè ſonans impellit; feſtinare, diſcendo aſſequi perfectè elephantus ſo- litus eſt. Neque verò natura modò illum ſumma ex omnibus animalibus magnitudine ornauit, ſed & diſciplina manſuetum, & tractabilem edidit. Elephanto ad morum conſuetudinem, & faci- litatem erudito, nihil mitius, nihil ad id: quod volumus obtemperantius eſt. Cum Tiberij Cæſaris H
nepos Germanicus gladiatorum ſpectaculum edidit, plures iam grandes vtriuſque ſexus elephan ti Romæ erant, è quibus alij plerique generari extiterunt: quorum artus interea dum committe- bantur, & confirmabantur & in membra infirma conglutinabantur, peritus vir ad pertractandos eorum ſenſus, animoſque, nunc eos diſciplina manſuetiori, nunc terroris, & mirificæ verberationis plena excipiens, erudiebat. Primùm enim eos maxima leuitudine, & mollitudine, cibos nimirū illecebris, & varietate ſuauium inuitamentorum refertos indulgēs, ad diſciplinam informabat, vt ſi quid eſſet agreſte, expelleret, ex feritate ad manſuetudinē, & quaſi ad humanitatē quandā trāſ- formaret: ſicque eis moderabatur, vt feritate expulſa diſciplinis, & muſicæ ſtudio operam darent, tympanorum ſono nihil exterrerentur, pedum ingruentium ſtrepitum, cantumq. miſcellaneū fer- rent: eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinem. Illa verò virilis diſci plina, non ad grauem plagarum ictum excandeſcere coactos membrum aliquod ad ſaltandum flec-

ctere,

A ære, non rabiosè (cùm essent maximo robore præditi,) incitari. Cum magister elephantorum spectaculum edidit, ij tempore suo specimen dederunt, se rectè institutos esse, illumque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebãt, ac toto corpore diffluebant, tãto ornatu, nimirum stolis saltatorijs induti, solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac verò rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eundemque orbem ad imperantis vocem repetebant, atque nunc flores pauimentum ornabant spargentes, nunc modestè pedibus terrã pulsantes musica moderatam saltationem vna consensione obibant. Hucusque Aelianus. Meminit quoque harum chorearum Martialis, cùm ait: *Lib.1.*

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro:

Iam, & ipsi elephanti mimi, magistriue officiũ exhibent, & alijs salientibus, choreasq; ducentibus præcinunt, dummodò verum est, quod Arianus se vidisse testatur. Vidi ego (inquit) aliquando *Alijs præcinunt.*
elephantũ cymbalum pulsantem, alijs saltantibus duobus cymbalis ad anteriora crura appensis, alioque ad proboscidem alligato. Ipse alternatim proboscide cymbalum in numerum ad vtrumq;
B crus pulsabat: reliqui in gyrum choreas ducebant, & sublatis flexisq; prioribus cruribus in numerum etiam procedebant, prout is qui cymbalum pulsabat, sono præibat. Sunt autem suapte natura musicæ apprime studiosi. Certè ex Strabonis doctrina (inquit Cælius) didicimus, elephantos cãtu mulceri, & tympanorum sono: & Porphyrius in tertio eorum librorum, quibus deterruit ab abstinendo à carnibus, affirmauit, & equos, & elephantos demulceri fistulis, & tibijs. Tradit autem Arrianus elephantos cùm præ dolore, & vulnere pabulo abstinent, ab Indis circumstantibus, tympanorum ac cymbalorum pulsu, cantuq; exhilarari, & demulceri: imo verò Indicos aiunt omniũ ferocissimos, adeò vt difficulter curari possint, ad instrumenti musici pulsationem cantilenarumq; modulationes animum intendere, auresq; ad audiendum arrigere, atque hinc ita demulceri, vt nullo alio commento efficacius comprimant ferocitatem. Cæterum quantopere musica afficiãtur, in domandi ratione præcipuè apparebit. Iam verò, & medicinam, quæ manibus administratur, exerceri ab hisce feris tradunt, vt Plutarchus refert. Vulneratis enim ad stantes contos, lanceas, & sagittas facilè, & absque damno aut laniatione euellunt: quale quid de Poro rege etiam recitauimus. In venationibus, si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri aloes lachrymas vulneribus illinen-
C tes, tanquam medici ægrotantibus assistunt, vt scribit Philostratus; sunt verò sibi ipsis etiam medici, chamæleonte enim concolori fronde deuorato, occurrit teste Plinio, oleastro veneno suo, quod remedium homines ab eis accepisse innuit his verbis Solinus: Si quis casu chamæleontem deno- *Vt colorem vitent.*
rarit, vermem elephantis venificum, oleastro sumpto pestifi medetur. Cum verò à sole æstus admodũ intenditur, vt fit in æstate, tum ad calorem frangendum inter se crasso aiunt cœno perfundi, quo partim vim caloris depellant, partim vel vmbrosis speluncis, vel arboribus, quæ ramorum frequentia eos opacare possint, refugerentur. Aelianus etiam tradit apud Indos tractum esse, cui nomẽ sit Phalarus, quasi latinè caluus, eumq; ita appellari, quòd qui herbam in eo nascentẽ gustauerit, & pilos, & cornua amittat; itaq; elephantos nisi cogantur, non accedere ad locum illum, imò verò propè cũ accesserint, perinde atque homines prudẽtissimos, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referre. Idem ait, cùm ab Indis hominibus arborem radicitùs extrahere cogun- *Nõxia sibi nosc unt.*
tur, nõ prius ad eã extirpandam aggredi, quàm quatefecerint ac tremefecerint arborem, sic pericli tantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu se sit præstatura. Effodiunt autem ar- *Vt arbores extirpet.*
bores vno dente tantum, Nam si eidem Aeliano fidem adhibemus, dentium alterum acutum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt, & arbores extirpant. Cùm verò, vt idem Aelianus ait, omnia bene olentia ament, vnguentorumque, & florum odore permulceantur, flores eis dari alicubi etiam narrat, necnon, & in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum am-
D plexentur, agi: ipso enim odore flores internoscentes colligere, atque etiam hos lectos in calathũ inferre, quem eorum rector sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia facta, lauatione similiter atque homines lautos, delectari. Vt verò ea vsi reuerterint eò, vbi quasillum floribus plenum reliquerint, expetere: quod si rector afferre tardauerit, barritum edere, neq. prius cibum sumere, quam eis quispiam quos collegerint flores, attulerit, eos allatos de quasillo tollentes sui præsepis labra ornare: Hanc nimirum cibo suauitatem exhis bene olentib. com- *Floribus delectantur.*
parantes, stabulum, vbi diuersantur, floribus permultis sternere. Celebratur præterea in trãsilien dis fossis callliditas: Cum enim trãseunt profundas, & difficiles superatu, is qui inter cæteros robustior fuerit, & maior (inquit Tzetzes) stãs medius tanquã pons, trãsmittit oẽs: alij autẽ ingerentes *Vt fossas transiliant.*
deinde sarmẽta multa fossæ, seruãt eũ, per quẽ traiecti sunt. Idẽ quoq. Aelianus memorat his verbis. Cũ elephãti fossã trãsilire nõ queũt de his vnus aliquis in hãc sese demittit, & trãsuersus fossę stãs, partim vacuitatẽ occupat, partim põtis se vicariũ pstat. Cæteri sup. hũc gradiẽtes trãsmittũt,

& cuadunt, simul & cum qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim ex E loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui infra est, promuscide circumplicat, reliqui autem virgultorum fasces deijciunt, ad quos ille, cum fortissimè, tum crassissimè pedibus admotis, celeri a-
Lib. de solert. anim. scensu subtrahitur. Plutarchus hinc mutuum eorum amorem colligens: Societatis, & commercij, inquit, vim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, luba author est: fossa ducta, eaque fruticibus paruis, & humo leui obtecta, venatores his struūt insidias. Huc igitur quoties deciderit aliquis, cæteri quicumque comitantur, congestam vndique syluam, saxaq. iniiciunt, dum cauo fossæ expleto egressus captiuo detur. In traijciendis amnibus non minorem quoque solertiam
Vt flumina tranent. ostendunt, nam vt ibidem Plutarch. scribit; Traraijcit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul, & mole minimus: cæteri interea ad ripam astant, quantumque flumen ille magnitudine superet, speculantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traijciendum spem facit. Meminit etiam huius solertiæ Plinius, sed clariùs rem enarrat. *Amnem* (inquit) *transituri minimos præmittunt, ne magnorum ingressu attrita alnetum, arescat gurgitis altitudo.* Vt verò ad mansuefactos reuertamur, hi
Pabuli consueti quantitatē agnoscit. non solùm consuetam quantitatem pabuli qualitatemq. & callēt & meminerūt, sed si vel diminutum vel vitiatum fuerit à curatore, egregiè. mirabilique astu id hero indicare nouerūt; super qua re luculentissimas hasce historias recensct Plutarchus: In Syria elephantum, inquit, scribit Agnon F eum in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus, qui additus curator erat, de demenso quotidiè subtraheret, dimidioque belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsente considerante que demensum totum soluerct, toruè tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem additam repulisse, ac quam exactissimè separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentē. Alium verò cùm lapides, & terram magister ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnibus iniecisse. Narrat hanc eandem etiam historiam Aelianus, sed paulò aliter. Cùm is, inquit, qui hordeum huic admetiendi procurationem habebat, hordei partem subtraxisset; illiusque in locum lapidibus suppositis ipsi debitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusque, si quando vidisset, falleret; elephantus videns eum, qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere; primùm promuscide pabulum collegit, deinde in ollam infudit, sicque solerter iniurijs iniurias sibi illatas vltus est. Hæc ille, quæ minus mirabimur, si verum est, quod scribit obscurus quidam, videlicet farinam minutissimo puluere permixtam optimè separare, ita quod farinam in pastum colligens nihil admittit de puluere. Idem cum ipsius rector hora constituta illi cibum non præberet, de mora conquestus G est, vt tradit Acosta; rector verò id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde cum ad cacabarium deferret resarciendum: fert eum elephas: cacabarius cum negligētius reparat; rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit atque ad cacabarium cum lebete remittit, vt diligentiùs resarciat, is verò de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephanto reddit, qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert, & aqua implet, quam dum effluere conspicit, magis pertusum lebetem esse intelligit, & & ante cacabarij ædes refert, magno barritu intonans concurrunt regiorum negociorum præfectus, & alij multi: cacabarius blandis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè reparat, eiq. restituit: ille verò minimè ei fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamque haurit, quam dum videt non effluere, lebetem ostendens astantibus, quasi eos rei testes esse cuperet, ad rectorem suum refert. Atque ista hæc sunt, quæ hucusque de elephantorum moribus, ingenio, docilitate, ac solertia ex diuersis authorib. collegi, quibus modò cum ex diametro opponitur vetustissimum adagium, Ἐλέφαντος διαφορώτερον, id est, *ab elephante differre, nihil*, quod videlicet dicebatur in magnos, & stupidos, nihil vel tantillum saltem præiudicij facit: nam præterquam quod præcipuam ingenij laudem ita ei attribuant veteres, vt inter bruta, corporis moles, & formæ fœditas
In Pseudo. adagio locum fecit. Ad quòd alluisse videtur. Palestrio Plautinus, qui herum suum elephanti co- H
rio circumtectum ait, non suo, nec plus habere sapientiæ, quàm lapidem: & apud eundem Artotrogus parasitus Pyrgopolicē militè glorioſum vocat elephātum, quasi magnam bestiam, & quod
In milite glo. sit stolidus, & hebes:

Eccum adepol, vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregisti brachium.

Atque ita quoque Philostratus intelligi debet, dum neq. elephanto, neq. dētibus eius quicquam cum lyra esse dixit, neq. quidem cum peritis viris, cuius hæc Amphione verba sunt, quæ quidem ideò græcè ponere libuit, quod in impressis exemplaribus corrupta legantur: Ἐλέφας ἐδαμὰν τῆς λύρας ἅπτω οἱ ἄνθρωποι οὐδότες ὅτι αὐτῷ τῷ τυρίῳ, οὐδ ὅτι τοῖς χρίσσοντας. Sic & Tertul. elephantum vocat bestiam insulsissimam.

DOMAN-

A

DOMANDI, ET CAPIENDI RATIO.

ELephas ſenex teſte Aeliano efferacior eſt iuuene,& haud facilè,capitur, & minores quoque natu capere operoſum eſt,quandoquidem a maioribus, qui eos tuentur, non facilè relinquuntur: Quam diuerſis tamen modis capiantur, ex ijs, quæ ſubinde recitabimus,manifeſtum euadet. Nonnulli Aethiopię vicini abſque vllo diſcrimine elephantos arte ſuperant(inquit Diodorus Siculus.) Conſueuit hoc animal cùm a paſcuis plenum redit,dormitum proficiſci,plurimum natura ab reliquis quadrupedibus diuerſa. Non enim genu corpus flecti ad terram poteſt, ſed arbori hærens dormit. Arborem elephantis adhæſione tum attritam,tum ſorde plenam aduertentes incolæ iuxta humum ſecant,vt tamen niſi impulſa cadat. *Lib.4.c.3.*

Deinde ſui acceſſus veſtigia ad ea loca delent,ſubitò abeuntes priuſquam beſtia ad ſomnum redeat. Elephas veſperi cibo plenus ad notum cubile profectus,omniq.mole ſectæ hærēs arbori, B ſtatim vna cum ea ad terram proſternitur. Reſupinus tota nocte iacet,cum ſe erigere nequeat. *Vt dormientes capiãtur*
Aethiopes die ad locum accedentes,abſq.periculo beſtiam occidunt,tabernaculiſq. ibidem erectis moriam trahunt,quoad animal ſit abſumptum. Sic ille. Sic autem capi etiam Strabo meminit: Nonnulli,inquit,arbores notant,quibus elephanti accumbere ſolent. Accedentes itaq. ex altera parte truncum recidunt,cui cùm beſtia inhæſerit,pariter cum arbore ruit;cumq. fugere nequeat, propterea quod crura continuum,& inflexum os habeant,ex arboribus deſilientes illum obtruncant. Sed & D. Ambroſius,cùm dixiſſet ceruicem minorem eſſe,quam poſcat tanti corporis moles,ne ea quoq.oneri magis eſſet,quam vſui:ideoq.(inquit)nec genua flectunt, quia rigidioribus opus fuit cruribus,quò velut columnis tanta poſſet machina ſuſtineri. Calcaneum leuiter inculcat rigent cætera pedum a ſummo vſque ad imum. Nec ſicut in anchylas nos ſæpè imponimus, ita ſe etiam beſtia poteſt tanta inflectere,meritoque non voluit ſe,neque recubandi vſum cum cæteris animantibus poteſt habere communem. Fulcitur hinc inde trabibus maximis, vt in ſomnum aliquantulum ſine periculo reflectatur,quia pedes eius nulla artuum coniunctione diſtinguuntur. Manſuetis igitur veluti quædam fulcra eorum,quibus hic vſus eſt,parantur ingenio: feris autem & agreſtibus quia nemo huiuſmodi,quibus ſuſtentari queant,fulcra ſubſternit,hinc venit vſus pe C riculi. Namque arbori innixi aut coſtas fricant,aut in ſomnum ſe ſe relaxant: hæc nonnunquam victa atque inflexa tanto corpore frangitur,ille verò qui ſeſe in eandem refuderat,corruit,nec erigere,atque eleuare ſe poteſt. ibiq.iacens interit,aut gemitu ſuo proditus ſternitur,dum ventre, cæteriſque iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nam dorſum eius,cæteraq.exteriora nõ vlla facilè ſolent tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis inſidias parent,vt arbores eas,quibus applicare conſueuerint ex alia parte,qua infrequentior vſus eis ſit,aliquantulum recidant, vt reflectente ſe elephanto pondus membrorum eius ſuſtinere non poſſint,ruinamque eis arceſſant. Sed ſi quis iſta reprehendit,reprehendat etiam altitudines ædificiorum, quæ citius grauem minantur ruinam,& difficilius rupta reparantur. Similiter Caſſiodorus ſeu potius Theodahadus rex ſcribēs Honorio Romanæ vrbis præfecto, vt æneum elephantum,qui Romæ ruinam minabatur, reficeret aluum quoque,inquit,demiſſam ſubdito pariete, corroboret: ne illa magnitudo mirabilis ſoluatur turpiter ruinam. Nam & viuis ipſe caſus aduerſus eſt,qui dum ingenij cubationis arte hominum ſuccisis arboribus ingentia membra commiſerint, toto pondere ſupinati, nequeunt proprijs viribus ſurgere,quos ſemel contigerit corruiſſe: ſcilicet quia pedes eorum nullis articulis inflectuntur,ſed in modum columnarum rigentes,atque incurabiles iugiter perſeuerant. Ibi tan- D ta mole proſtrati ſunt,vt tunc magis metallicos poſſis credere, cum ſe viuos aſpicias nõ mouere. Iacent ſuperſtites ſimilitudine cadauerum:mortuos putes, quos viuos eſſe non dubites,& more cadentium fabricarum, neſciunt locum ſponte relinquere,quem ſuis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutiſſimis par eſt,quando beneficium nõ habet naturæ,quod vltima animalia videntur meruiſſe. Sic ille. Quantoperè autẽ muſica delectentur elephanti, iam dictum eſt,& mox etiam dicetur. Hæc eisdem quandoq; perniciem affert,dũmodo verũ eſt, quod Phyſiologus quidã, vti recitat Bartholomæus Anglicus,ſcribit his verbis:Apud Aethiopes in aliquib. regionibus ſic venãtur. Accedunt ad deſerta,vbi duæ virgines omnino nudæ habitant,& crinibus reſolutæ,quarũ vna fert alueolũ:alia gladiũ,incipiũt autẽ alte cãtare quarũ cantũ audiẽs beſtia venit ad eas & lingit earũ mãnus,de dulcedine autẽ cãtus mox obdormit elephas,& tunc vna perforat gladio guttur,vellatus,altera verò colligit sãguinẽ eius quo tingit pannus,qui purpura appellatur. Alteri' verò ac planè diuerſæ venationis ſcitè admodũ meminit. Strabo elephantorũ venatio, inquit,hoc modo fit:locũ aliquẽ purgatũ quatuor aut quinq.ſtadiorum, *Muſca dapi Lib.12.c.44.*

Vt elephantes cicures capiãt feros

profunda foſſa circumdant, tum ingreſſum ponte anguſtiſſimo iungunt, deinde tres, aut quatuor elephantes fœminas ex manſuetis immittunt, ipſi in tigurijs occulti inſidiantur, per diem ſyluestres non accedunt. per noctem autem ſingulatim introeunt, quibus ingreſſis venatores clam aditum occludunt: poſtea nonnullis ex domeſticis certatoribus fortiſſimos inducentes cum illis pugnant, ſimul etiam eos fame macerant. Quũ verò iam defeſſi fuerint, aurigarum audaciſſimi clam deſcendentes, quiſque ſui elephantis vterum ſubeuntes, compedes illis injiciunt, quo facto domeſticos exhortantur, vt victos verberent: quouſque in terram cadant, poſtquam ceciderint, bouillis loris illorum colla cum domeſticis alligant, & ne aſcenſores excutere poſſint, colla circumcidentes in cæſuris vincula imponunt, vt prædolore vinculis cedant, & quietem agant. Nam collum circumacturis vulnus fune atteritur. Proinde agnoſcentes infirmitatem ſuam vincti ducũtur a manſuetis. Eorum autem, qui ſunt ętate vel infirma, vel exacta, dimittunt, reliquos in ſtabula abducunt, & pedibus inuicem iunctis & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut herba, aut viridi arundine paſcunt. Hi moleſtia afflicti, pabula recuſant ſumere, illi verò cantibus eos, & tympanis, & cymbalis demulcent ac deliniunt. Hæc itaque Strabo, quæ omnia ſimiliter leguntur apud Aelianum. Rex Peguanus etiam pulcherrimam habet capiendi elephantos rationẽ, vt ſcribit Gaſparus Balbus Venetus in itinerario ſuo in Indiam Orientalẽ. In Vrbe Pegù, inquit, ingens eſt ſeptum, elephantis capiendis ſolummodo deſtinatum, ex arborum caudicibus conſtãs duris, robuſtiſque columnarum craſſitudine, inuicem non omnino contiguis, ſed elephantis, vt egreſſum, vel ingreſſum prohibeant, homo verò & ingredi, & egredi queat. Tertio ab vrbe lapide ſylua eſt ingens, elephantis feris abundans: ad quos capiendos: Rex elephantos fœminas aliquot cicures, & venationis huius peritas, & quæ humanum ſermonem pulchrè intelligunt, mittit, odorifero prius quodam oleo perunctas. Illi enim harum amore, capti, & illecebris, quo ducũtur, proſequuntur. Hæc itaque præeuntes pedetentim per arborum denſitatem, in qua venatores etiã deliteſcentes, eas quid agendum ſit, docent, vrbem petunt. Interea ciuibus, vt ſeſe domibus abdant, iamque adduci feros elephantos, & ad vrbem appropinquare, ſono aliquo edito ſignum datur. Hærent primò feri, iam ſyluas egreſſi, & tanquam inſidias metuentes ſubſiſtunt: tandem verò dum credunt, propinquam eſſe aliam ſyluam, iter proſequuntur, præeuntibus ſemper fœminis; quæ vbi ad ſeptum peruenere, per portam introeunt, ſequuntur illi, & cum ingreſſi ſunt, cataracta portæ ab alijs venatoribus in ipſo ſepto occultatis dimittitur. Mox fœminæ captatrices ſtabula huic rei deſtinata, & ea magnitudine, vt ſingulas ſingula capiãt, occupant, & dimiſſis cataractis a feris ſeparantur: qui vbi eluſos ſe, captoſque agnoſcunt, præ dolore inſanientes, duabus terniſue horis continuis, flent, plorant, mugiunt, modoque in hunc, modoque in illum venatorem impetum faciunt, nocere tamen non poſſunt, quando ille per columnarum ſepti ſpatia, quæ propter anguſtiam elephantos arcent, vt dictum eſt, effugit, & elephantos fallit; quare in ipſos ſtipites ſæpenumero tam fortiter irruunt, vt dentes ſuos etiam confringant. Tandem labore delaſſati, ſudoreque madidi, nedum tamen animum deſpondentes, cùm ſe lædere illos non poſſe vidẽt, proboſcide ori indita, tantum aquæ ex corpore ſuo hauriunt, vt circumſtantes omnes inundẽt. Ita delaſſatis rurſus fœminas objiciunt a ſinguli ſingulis in ſtabula pertrahuntur, quæ cum niſi vnicum elephantem capiant, fœminæ percuntes intrant, & per aliam portam exeunt, mares demiſſis vtrobique cataractis detinentur, atque vinciuntur. Hactenus ille. Albertus (ex Auicenna, ni fallor) tradit accepiſſe ſe ex ſene quodam fide digno, Indos facere foueas, in quas eſca illiciente (vtor eius verbis,) elephanti aliquando incidant, illapſum venatorum aliquis accedens flagro vehementer afficit; tandem alius ſuperuenit, qui ſe elephanto oſtendens percuſſorem illum tanquam cum increpatione, & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in foueam relicto diſcedit: redit percuſſor, & rurſus flagellans ab altero ſuperueniente repellitur. Hoc ſæpius iteratur, ita vt elephas tandem agnito liberatore ſuo, conſpectu eius gaudeat: quo animaduerſo aperitur ei via fodiendo, qua poſſit egredi de foueam: egreſſus ſequitur liberatorem ſuum, eique paret. Et hoc idem (dicit) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionem illam peragrauerat, addens percuſſorem elephanti horribili colore faciem, & caput pingere, & habitu vti alieno, ne poſtea ab elephante cicurato agnoſcatur, & in periculo vitæ ſit. Sed & Africa teſte Plinio in foueis elephãtos capit, in quas deerante, inquit, aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres conſtituunt, omnique vi conantur extrahere: qua de re ſupra etiam ex Aeliano dictum eſt. Nigritæ autem elephantos venaturi poſt arbores deliteſcunt, ac prætereuntibus elephantis ſagittas, & venabula infigunt, ſaliuntque nuro modo de loco in locum, vt refert Cadamuſtus, ab vna arbore ad aliam, donec feriant elephantum, qui cum maxima mole prægrauatur, nequit inſidiantis ictus velociſſimos deuitare. Si tamẽ id tentarẽt in locis apertis, & patẽtibus, in eis potiſſimum, vbi nullæ ſunt arbores, non cuaderent vires, inquit, elephantorum, quandoquidem nullos homo tantæ pernicitatis reperitur, quem mox elephas non comprehendat, etiam non currens, ſed gradatim incedens.

E

F

G

H

Vt in Pegù capiantur.

Nigritæ vt elephantos capiant.

A dens. Qui capiendi modus non omnino diuersus est ab eo, quem his verbis recitat Strabo de elephantophagis: Elephantophagi huiusmodi venationem exercent: Elephantorum gregem per syluam delatum ex arbore aliqua cernentes, eum minimè adoriuntur, sed ad eos qui ponè gradiuntur, clam accedentes, neruos incidunt, nonnulli eos sagittis interficiunt, serpentum felle tinctis. Sagitatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Eundem vel similem saltem capturam memorat Diodorus Siculus loco suprà citato. Ab hac, inquit, regione qui occasum versus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in sylueſtribus, & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atque exitus ex prælatis arboribus obseruant. Multos vnà incedētes non aggrediuntur, omni spe vincendi remota. Singulis injciunt manus, mirabili audacia freti: Nam cùm incedens bestia arbori appropinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea desiliens, manibus apprehensa cauda, pedibusque ad dextrum femur oppositis, securi quæ ex humero pendet, leui, vt quæ vnica manu tractari queat, & acie acutissima, dextra manu apprehensa, neruos dextri poplitis crebris ictibus amputat; sinistra manu regens agile corpus, belluæ conatus magna velocitate effugit. In eo namque certamine versatur vtriusque salus, mortis discrimine in alterius vita posito. Elephas B neruis abscissis, quandoque, quia hoc facilè se vertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram cadit, Aethiopemque secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantes dolore moti, cùm insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus absidente cæsi decidunt. Tum concurrunt Aethiopum cœtus, & adhuc viuentis bestiæ posteriores partis carnes abscissas edunt. Describit, & Plinius hunc eundem modum belluas istiusmodi capiendi, & Troglodytis cum attribuit, inquiens: Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati, extremas in clunes desiliunt. Læua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit; ac præacuta bibenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragēs. Alij ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis, vt idem Plinius testatur, tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longiùs. Hos præcipui viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tēdunt, ac prætereuntibus sagittarū venabula infigūt, mox sāguinis vestigijs sequuntur. Quomodo verò C etiā venenatis sagittis interficiātur apud elephātophagos docet Strabo: Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpentiū felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Legitur porro, & alia venandi ratio apud Aristotelem, quæ talis est: Conscendunt, inquit, mites aliquos animososque elephantos, qui venantur cursuque insequuntur feros: quos cùm occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque dissoluant, tum rector in defatigatum illum insilit, regitque falce: pòst breui tempore fera mitescit atque obtemperat. Quam diu insidet rector, mitem se quisque exhibet: cum descenderit alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitecentiū crura priora præpediunt vinculis, vt quiescant: capiuntur & natu iam grandes, & pulli. Repetit, & hoc Plinius admodum succinctè. *Capiuntur in India vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege, verberat ferum; quo fatigato transcendit in eum, nec secus ac priorem regit.* Mirum verò viscum dari, quo elephanti capiantur, de quo nimirum sic Gillius ex Aeliano. In Caspio lacu oxyrinchi pisces capiuntur, horum exempta viscera excoquunt, vnde ad permultos vsus accommodatum fit glutinum: nam non modò ad quæcumque applicatum fuerit, adhæresci, sed, & firmissimè reticet, vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluatur; & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtuntur, & pulchra facinora edunt. Docet idem Aelianus, quomodo Elephanti, ne in foueas incidere cogantur, aduersus venatores tum D armis, tum ignibus resistentes pugnent. Insidiæ, inquit, quas elephantis venatores instruxerint, non eos facilè latent. Nam cùm ad foueam, quàm contra eos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa, & abdita præsentione, & scientia rerū futurarum, à progrediendo vlterius se sustinent: ac quam mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, vique, & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul, & eos euertere conantur, fuga. vt salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur temporis cùm atrox pugna tùm verò vel hominum vel elephantorum cædes, & occisio fit multiplex. Huius pugnæ ratio talis est. Homines quidem eminus hastas, & iacula intorquentes ac collimantes, ictu directo eos feriūt. Contra elephanti, ex hominibus si quem cecidisse animaduerterint, statim violenter, & corripiunt & ad terram a se abiectum proterunt & conculcant; simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tam diu profligant, quoad miserabili, & referta acerrimis doloribus morte, hunc proiectum affecerint. Cum autem huiusmodi animalia inuadunt, tanquam vela vel ex animi incitatione

Lib 16. Elephantophagi.

Nerui poplitis vulnerantur.

Troglodytæ.

Vt sagittis interficiantur

Viſco capi.

Elephantū & venatorum pugna

quam

quàm contentiſſimè aures, quas habent patulas, intendunt, & pandunt more magnarum ſtruthionum, qui vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur. Itemque promuſcidibus ſub cornua redactis, & contractis, quemadmodum roſtra nauium pleniſſimis velis repulſa, ſic elephanti vehementi impreſſione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumque perinde vt tuba belli claſſicum ſonans, clamores vaſtiſſimos edunt. Humi porrò proſtratorum, & genibus contritorum, & oſſibus obtritorum, tantus eſt ſtrepitus, vt vel illinc longiſſimè exaudiatur: necnon ſæpius eliſis oculis, naribus diſtractis, fronte diſrupta, facieique forma amiſſa, non vel a proximis cognatione ſibi noſcuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò ſeruantur. Quamuis enim ſanè venatorē beluæ curſus celeritate comprehenderit, præ tamen vehementi impetu, hunc tranſcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vix dum ſe retraxit, cum venator elapſus iam ſalutem fuga eſt conſecutus. In hac igitur pugna, elephanti ſæpe vincunt, ſæpe item varijs terroribus iniectis vincuntur. Tubarum enim clangor vaſtum clamorem efficit, ipſique homines armis concrepantes, clypeos videlicet haſtis contundentes, & vlulatum tollentes, ſtrepitu vndique omnia circumſonare faciunt: tum verò partim in terra ignem incēdentes, partim ſublime tollentes, ac tanquam funda eum contorquentes, partim ignitos torres iaculantes, atque etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes, & intrudentes, eis hæc omnia ægrè intuentibus, timorem afferunt. Vnde adeo impeliuntur, exterrenturque, vt interdum in foueam, quam ante declinabant, detrudantur, & compingantur. Hactenus ille, & rurſus, quomodo à venatoribus *in* fugam acti, incenſis tandem ſyluis, ab ea cohibeantur deſcribit his verbis: Qui venandi elephantes ſcientiam tenent, nobis teſtatur, hos inſectatione venatorum preſſos, cum robore immenſo, tum impetu effrenato atque præcipiti, & quem ſuſtinere poſſit nemo; ſic quidem per maximas arbores, tanquam per ſegetes excurrere, eaſque tanquam ſpicarum calamos, vbi curſum ramorū proceritate retardari vident, perfringere: vbi verò ipſi ex arboribus eminent, & proceriores exiſtunt, tum omni neruorum contentione currere, tum viam inſequentibus præcidere: nec mirum, locorum enim conſuetudinem tenent. Cùm autem ſe ex inſectatorum ſuorum conſpectu eripuerint, eoſque maximis proceſſibus itineris longè, & retrò poſitos ſenſerint, tum ex fuga recipiunt animum, ſimul, tanquam periculo liberati, inſiſtunt: ibique tum metus ſolicitudine expulſa, ex immenſo labore requieſcunt: his interea ad cibi cogitationē memoria excitatur, iuncos, & hederas per arbores erraticis implicationibus ſerpentes depaſcuntur, atque palmarum tenera cacumina, & aliarum plantarum adoleſcentiores truncos. Quod ſi rurſus inſectatores ad eos propiùs adſint, hi etiam iterum ſeſe in fugam impellunt. Cumque ab his multam viam abſunt, ſeſe ex fuga colligentes, requietem curarum ex itineris labore habent. In ſequentes autem præcipitāte ſole debilitati, ſyluā incendunt, & viam illis obſtruunt: quod ipſum ſentientes elephanti, ſe ſuſtinent à progrediendo. Ignem non minus quàm Leones extimeſcunt. Hæc omnia Aelianus. Iam verò quemadmodum variæ ſunt capiendi rationes, ita etiam diuerſimodè domantur, & cicurantur: ſed fame potiſſimum, vinculis, verberibus, & blanditijs, ſiue illecebris, tum muſicis, tum alijs. Dixi ex Ariſtotele elephantos à venatoribus elephantis defatigatos à rectoribus, qui in illos inſiliunt, falce regi, indeque breui tempore miteſcere, & obtemperare, & quamdiu inſident rectores, mitem ſe quemlibet eorum exhibere, cumq; deſcenderint, ab alijs manſuetudinem ſeruari, ab alijs ſuam repeti feritatem: itaque immiteſcentium crura priora præpediri vinculis, vt quieſcant: capi autem, & natu maiores, & pullos. Tradit, & Aelianus Indicum elephantum, ſi robore ætatis confirmatus capiatur, ex feritate ægrè traduci ad manſuetudinem: & quod deſiderio libertatis teneatur, ideo cædes facere; ac ſi vinculis deuinciatur, & conſtringatur, magis incitari animo, neque vllam ſeruitutem perpeti: ideoque Indos varijs, & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire ſtudere: illum tamen nihil de acerbitate ſua remittentem, nihilque ab ijs blandicijs miteſcentem ijs præclare contemptis, pergere ijſdem infeſtus eſſe. Tum Indos inſtrumento quodam muſico vernaculam cantiunculam ei canere, elephantum animum attendere, auremque ad audiendum erigere, & ſuauitate illius demulceri, animi incitationem comprimi. Tum paulatim in obiectum cibum reſpicere, & tametſi omnibus vinculis exoluitur, tamen cantu deuinctum non amplius ad priſtinos mores à manſuetudine deficere. Aliàs etiam idem Aelianus, quid elephantis, poſtquam capti ſunt, faciant domitores, vt manſueſcant, his verbis refert: Primò in ſyluam non ita longo interuallo ab ea foſſa, vbi comprehenſi ſunt, diſtantem, ſic eos ſtrictè conſtrictos funibus trahunt, vt ne permittant quidem, neue hi præcurrant, neue rurſus retrahantur: deinde certo, & dimenſo ſpatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, vt neu in anteriorem partem inſilire, neue rurſus admodum in poſteriorem reſilire queant, neue ipſis ex funis laxitate facultas ſit ad inferendum iniuriam, victus tenuitate, & fame, horum robur frangunt. Poſtea verò quam eorum domitores duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad priſtinæ inexpugnabili feritatis

Vt incenſis ſyluis cohibeantur.

Igne terrentur.

Vt domētur.

Vt manſueſcant.

E

F

G

H

cos cæ-

A cos ceperit obliuio, de manu cibum ſumendum dant. Hi neceſſitate preſſi, cùm non malitioſè iam, tum verò hilarioribus oculis, & manſuetioribus, quam eſſent ſoliti, intuentur. Horum autem qui ſunt ætate robuſti, vinculis ruptis, cùm dentium robore, tùm verò promuſcide arbores reuellunt, & frangunt, vixque ſerò admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus manſuefiunt. Alicubi rurſus inquit: Indi homines licet permulti, & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facilè comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (roſcida enim, & paluſtria paſcua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantùm capiunt. Hos cùm adhuc ætate infirmos, & teneros ceperunt, ciborum blanditijs, & aſſentationibus ad parendum informant, ac inſtituunt, blandiloquentiaque manſuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephanti intelligunt. Breuiter perinde illos quaſi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim diſciplinas tradentes: quæ res efficit, vt ipſi ad obediendi facilitatem transferantur, & exuta feritate humanitatem induant. Hæc itaque omnia Aelianus. Strabo verò etiam Indos tradit ex captis elephãtis eos quos nec ſenectus nec iuuentus inutiles facit, in ſtabula ducere, & pedibus inuicem vinctis, & collo ad columnam bene compactam, fame domare, deinde herba vel arundine viridi reficere, dehinc obtemperare docere alios *Lib.15.*

B oratione, alios cantu aliquo, vel tympani ſonitu delinire. Raros eſſe qui non facile manſuefcant: eſſe enim natura mites, & manſuetos, & ad rationale animal proximè accedere. Facilè autem manſuefcere elephantos poſſe etiam Ariſtoteles teſtatur; qui, & alibi inquit mites, & manſuetudini eos addictos eſſe. Plinij verba de domandi ratione eruditis ſuſpecta ſunt. *Domantur* (inquit) *rabidi fame, & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coerceant*: Geſnerus quærendum nobis proponit, an rectè hic legatur catenis, ipſe interim mauult plagis, ex Ariſtotele id eſſe, inquit, verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè antè poſuit: alij verò viri docti ſcribunt non elephantis, ſed elephantarchis, (vt annotauit Baptiſta Pius noſter in commentarijs ſuis in quintum Lucretij:) ſic vocant magiſtros, admotis: adduntur enim magiſtri domandis elephantis, qui tanquam manſuetarij illos exuere feritatem docent. Ipſe autem Pius re diligentiſſimè perpenſa, nihil immutandum arbitratur, quandò Arrianus, & Albertus libro de animalibus octauo produnt elephantum ferum aduentu cicuris manſuefieri, quod quo pacto fiat, te (inquit) authores inſtruent. Quòd elephantis alijs, non elephantarchis legendum ſit, Pliniana verba in præcedenti capite te docere poſſunt. *Capiuntur* (inquit Plinius) *in India, vnum ex domitis agente rectore, qui deprehenſum ſolitarium abactumue à grege verberat ferum.* Concinunt Arriani hæc verba: *Natura mites eſſe.* *Plinij locus expenſus.*

C *Vehemens incunt manſueti cum indomitis certamen elephanti. Vincuntur haud agrè, vt par eſt, feri, & agreſtes, fame iam ante ac ſiti domiti deficientibus animis. Deſcendunt elephantes venatores, ſummos pedes agreſtium nihil vltra reluctantium colligant, tum manſuetis iubent multis eos plectere verberibus, donec victi, & fatigati malis in terram cadant, ſtratorum collis laqueos induunt, iacentesq; conſcendunt.* Apud Plinium illa verba: *tumultuantem catenis coerceant*, ne intelligas, quòd elephas coerceat catenis tumultuantem: ſed quòd domeſticus coorcet ferum, & nuper captum elephantum tumultuantem in catenis, quibus vt tradit Arrianus pedes, & colla ſtratorum impediuntur. Dictio namq; catenis verbo illi tumultuantem, annectitur. Hactenus Pius, Arriani verbis, vel malè intellectis, vel nimis præcipitanter citatis, nõ enim elephãtes venatores deſcendere, & ſummos pedes agreſtium nihil vltrà reluctantium colligare ſcribit, vt ille citat, ſed venatores homines intelligit, quẽadmodum ſuprà etiam ex ipſo diximus: cui etiam Strabo conſentit his verbis: cùm iam defeſſi fuerint, rectorũ audaciſſimi clam deſcendentes, quiſque ſui elephantis vterum ſubeunt, atque hinc ſubito ſylueſtrium vterum ſubeuntes, compedes illis inijciunt. Quamobrem ego eorum probo ſententiam, qui elephantarchis legunt Nam, & Geſneri reſtitutio nulla eſt: quid enim attinebat addere domari plagis, cùm iam dixiſſet Plinius, domari fame, & verberibus. *Pij error.*

D

CIBVS. POTVS.

ELEPHANTI paluſtribus herbis non parum affici, oſtendit Diodorus Siculus loquens de quibuſdam Aethiopiæ populis, *Accedunt* (inquit) *ad eos ex ſuperiori plaga elephanti allecti* (*vt quidam tradunt*) *fertilitate loci, paſtuq; ſuauitate; Paludes enim mirandà ripis fluuij manant, in quibus multi varijq;. vt alga, & arundines, naſcuntur cibi, quos cùm deguſtant, libenter. in his locis morantur, conſumentesque vt plurimum nutrimenta hominum compellunt ad alta loca fugere.* *Herba paluſtres.* *Lib.4. cap.1*

Aloyſius Cadamuſtus ait eos arborũ folijs viuere, indeq; eſſe, quòd arbores deuaſtent, nã ſi ſtipitẽ natura illa manu amplexi fuerint, quantumcunque ingentẽ ab arbore diuellere. Sed, & truncos ipſos gratiſſimo in cibo habẽt, vt Plinius, & Solinus aiunt, palmaſq; excelſiores fronte proſternunt, *Arborum folia.* *Trunci.*

Fructus. Poma. Meloues.

nunt, atque ita iacentium aſſumunt fructum. Amant, & aliarum arborum fructus, & poma potiſſimùm, quorum tantum deuorabat elephas ille, quem ex Goropio depinximus, vt modij quatuor excederentur. Quantoperè autem melonibus delectentur, annotauit Hermolaus in Dioſcorid. Luſitani regis (inquit) Liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in Aethiopia nobiliſſimos haberi prædicant, quorum odorem elephãtes ſagaciſſimi olfactus animal, de longinquo ſentiant; aduolanteſq; cucumeraria tota depopulentur, & proterant. Chriſtophorus Acoſta gratum eis pabulum eſſe ſcribit, radicem muſæ: veſci item radicibus ficus Indicæ, & ramis eiuſdem; quapropter veriſimile eſt, non tantummodò cum cætera pabula defecerint, radices effodere, vt Aelianus aſſerit, ſed alijs etiam temporibus: nam, & ipſe ibidem addit, eum qui primus ex radicibus prædam reperit, regredi, vt, & ſuos gregales aduocet, & in prædæ communionem deducat. Diximuſq; ex eodem elephantos dentium alterum acutum ad propulſandas iniurias ſeruare, altero radices effodere, & arbores extirpare. Cicuribus præterea lios cibos hordeum datur, vt ſuprà etiam meminimus. Ariſtoteles eodem paſtu modios Macedonicos eius frumenti nouem edere poſſe profitetur: tantũ dare tamen periculoſum eſſe: ſex autẽ aut ſeptem dediſſe modios, in vſu frequenti ſatis eſſe, ſed farinæ non plus quam quinque. Oportuiſſe autem elephantos, vt plantis, fructibus, & herbis veſcerentur, Cardanus aſſerit, nam aliter probum animal eſſe non potuiſſe, quandoquidem omnia animalia quæ carnibus veſcuntur, ſunt iracunda, fradulenta, crudelia, & ſuperba. (Plinius quidem ſapientiſſimos eſſe ait, quia frugibus veſcuntur.) Accedere, quod tantæ moli plurimus fuiſſet neceſſarius cibus, vt vel perpetuo eſurire, vel animalia cuncta deſtruere cogeretur. Fuiſſe etiam neceſſarium, vt in perpetuo motu ad perſequendas feras eſſet, quod tantæ moli fuiſſet incommodum. Sed herbas tamen cùm exigui ſint nutrimenti, breuem vitam fuiſſe effecturas, vt inquit Hippocrates: quam ob rem oportuiſſe eum truncis arborum, & fructibus veſci. At his cum terræ plurimum admiſceatur, & lapillorum quandoque, ob id neceſſarium fuiſſe, vt illius corpus à talium eſu haud offenderetur, aliàs perpetuò ægrotaturum. Non igitur terra aut lapidibus deuoratis offendi. (Ariſtoteles ægrotare elephantes ſcribit ſi comendant terrã, niſi ea frequenter vtantur: nam ſi frequenter, (inquit) nihil ſentiunt mali: lapides etiam interdum deuorant. Sic & Plinius: *& terram ediſſe ijs tabificum eſt, niſi prius mandant: deuorant autem, & lapides.*) At fructus, & rami arborum cùm perſæpe altiores ſint, quàm vt animal efficere poſſet tantæ magnitudinis, quod poſſet illos attingere; duritie igitur capitis proboſcidiſq; & dentibus illum muniuiſſe naturam ad euertendos arbores. Adiuuare, & proboſcidis longitudinẽ ad decerpendos fructus, & ramos, ne vniuerſas arbores euertere cogeretur, quod illi laborioſum fuiſſet, atque dãnoſum, nec ſolùm ipſi, ſed alijs ſublato alimento in poſterum. Aelianus tradit elephantos poſtquam cicures euaſerunt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, alijs, iunco, palma, hederaceis foliis veſci. Quod attinet modò ad potum; idem Aelianus prodidit, clarę, & nitidæ aquæ potionẽ elephanto inimiciſſimam eſſe, nec prius bibere, quàm conturbarit; turbidam enim, & ſordidam ei ſuauiſſimã eſſe: proinde cùm ad flumen aut lacum acceſſerit, cœnum pedibus perturbare. Huius rei cauſam Simocatum adferre, quòd in aqua pura ſuam ipſe vmbram extimeſcat: ideoque ſolere Indos, cùm traijcienda eſt aqua, obſcuram & illunem obſeruare noctem. Idem ait elephantum gregarium aſſuefactum, aquæ vti potione: ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus confecti, ſed etiam ex oryza factitij vini vſum indulgeri, & alicubi refert potionem, qua Indi pro vino vtuntur, ideo ipſis largiri, vt ad prælium audaciores reddantur. Vini autem potu gaudere habemus ab Athenæo, qui ex lib. Ariſtotelis de ebrietate, elephãtes, & Simias vini potu inebriari prodidit. Legimus modò etiam apud Ariſtotelem, bibi ab elephanto vini quinque mares, quæ menſura heminas continet ſex. Elephas ille, de quo diximus ex Goropio, vna vice plures quàm ſedecim vini libras bibebat, idque toties iterabat, vt menſurã potus à philoſopho proditã facile æquaturus videretur. Sitis ſunt per quam patientes, tradit enim Aelianus ſine potione octo dies ferre.

Radices.

Hordeum.

Cur plantis veſcantur. Lib. 10. de ſubtil.

An lapides, & terrã impunè edat.

Proboſcidis vtilitas.

Potus.

Aqua turbida.

Vinum.

Sitis patientia.

COITVS. PARTVS.

Quando incipiant coire.

ELEPHANTVS tam mas quàm fœmina incipit (inquit Ariſtoteles) coire anno ætatis vigeſimo: Et rurſus: Elephantes fœmina incipit coire anno, aut duodecimo, cum celerrimè, aut quintodecimo cum lentiſſimè. Mas quinque aut ſex annos natus ſuperuenit incunte vere. Quod poſtremum Plinius videtur repetiſſe, *Mas* (inquit) *coit quinquennis fœmina decennis*. Solinus affirmat mares ante quinquennium, fœminas ante decennium, coitum neſcire.

Adeo de tẽpore, quo primò coitũ exercẽt iſtiuſmodi ferę, variant authores. Strabo aſſerit, mari tẽpus cocundi eſſe, cũ domi detẽtus fuerit, & ſęuierit; tuncq; pingue etiã quiddam emittere per ſpira-

A ſpiramentum quod ei ſecundum tempora eſt; fœminis verò cùm hic idem meatus apertus fuerit. Arrianus quoque Venerem appetere ait verno tempore, more bouis. & equæ cùm feminis ſpiracula quædam circa tempora adaperta ſpirãt. Similiter de coitus modo variare authores reperio. Elephantos etenim, camelos, tigrides, lynces, rhinocerotes, auersè coire teſtatur Solinus ex Plinio, qui, vt ſuo loco annotauimus, auerſa eis genitalia eſſe adijcit. Ad quem coeundi modum alluſiſſe Horatium Porphyrio credidit, cùm de Canida canit: *An auersè coeant.*

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris (

Indicare nimirum poetam tantæ deformitatis, tantique fœtoris libidinoſam illam mulierculam eſſe, vt nullus poſſit cum illa concumbere, niſi auersè, more barrorum, ideſt elephantorum: *Horatius explicatus.*

cui expoſitioni fauet Hermannus Figulus Hirsfeldianus: Digna, inquit, quæ cum elephantis rẽ habeat, non cum viris. Hoc autem ideo dicere videtur, quod elephanti rarò, & auerſi coeant, & propterea deformitatem eius videre nequeant; Addit tamen etiam intelligi poſſe, comparatione facta ad elephanti deformitatem. Iacobus verò Cruquius barros hic dici poſſe putat gerulos aduſtos perpetuo ſole validò, & ſucculento corpore, ideoque eos vocare nigros, non etiam analogia ab elephantis accepta, vt habet, inquit, commentator, qui vt magno erant animi ſtupore, ita nul-

B lo nitore corporis, nulla munditia gaudebant, homines plebeij, & moribus planè impoliti; vnde & barros amaros illos, & inſuauis conuerſationis homines, quorum meminit in ſatyris Horatius, dictos autumat, niſi etiam de ijſdem hic poetam agere quis malit. Inquit autem ibi Horatius: *Barriqui.*

------Adeo fermonis amari

Siſennas, barros vt equis præcurreret albis. *Li.1.Sat.7.*

Vbi Porphyrios barros ait fuiſſe maledicentiſſimos, & eſſe poetæ ſenſum. Perſius tantà erat amaritudine orationis, vt de Siſennis, & Barris petulantiſſimis, & nobiliſſimis conuitiatoribus triumphum ageret. Ita, & Adrianus Turnebus Horatium de anu loqui ſcribit deformiſſima, & turpiſſima fœdiſſimiſque, & nigerrimis digna amatoribus, quales (inquit) erant Romæ Barri, de quibus citat deinceps eundem, quem iam recitauimus poetæ verſum: & poſtmodum, non perinde, inquit, placet de elephanto, qui, & barrus Latinè dicitur, intelligi: quod ſi placet, tot enim interpretum conſenſum vereri decet, cùm elephas animal ſit inconditum, incompoſitum, informis molis, turpiſſimum, & deformiſſimum ſpectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligimus. Alber- *Li.14.c.20.* *Coeundi mundus.*

C tus Magnus elephantum fœminam ait in coitu ſedere, hoc eſt, ſe ſubmittere, marem ſuperuenire, ſiue vt ille loquitur, ſuper eam equitare: ideoque fœminam deſcendere in foueam aliquam, vt mas commodiùs ſuperueniat: præcipuè verò in aqua iniri deſiderare: indeque tam fœminæ quàm mari maximè commoditatem accedere, quoniam is, & coiturus per aquam faciliùs tollitur, & poſt coitum facilius deſcendit: Lego, & apud Etymologum: Coeunt non in terra propter corporis grauitatem, ſed in aqua paluſtri, quod leuiores nimirum fiant, aqua attollente corpus maris, conſcenſuri fœminam. Cæterùm habemus ex Ariſtotele, ſubſidere fœminam, clunibuſque ſubmiſſis inſiſtere pedibus ac inniti: marem ſuperuenientem comprimere, atque ita munere venereo fungi. Contingit aliquando, vt ait idem Albertus, ex Auicenna, marem coire cum fœmina in regione, quæ dicitur Virgea de Caureryuyz: quod quidem mirum videbatur, cùm aliàs extra terram natalem ſuam, hoc eſt, Indiam, coire non ſoleant. Tum temporis verò extra Indiam in regionem Coraſcenorum, & finitimam educti coibant. Mas fœminam ſaliens culmo (Geſnerus proboſcidem intelligere conijcit, cùm in ſingulari numero proferat: nam alibi dentes eius ſiue cornua barbari culmos appellant) caudam eius remouit. Nugatur quidam phyſiologus ſiue author de natura rerum, elephantos operam proli daturos, Orientem verſus pergere ad proximum Paradiſo locum, ibique inuentam mandragoram primò guſtari à fœmina, deinde perſuaſum ab ea marem, ſicque miſceri, & fœminam concipere. Diodorus Siculus interprete Pogio, ait elephantes coire, non ſicut quidam putant promiſcuè, ſed velut equi, & reliquæ quadrupes. Quid autem per pro- *Locus.*

D miſcuum coitum intelligat ex Græco textu peti debet, quo ego deſtituor. Tempore coitus teſte Plinio (ex Ariſtotele) maximè efferantur, & ſtabula Indorum dentibus ſternunt, quapropter arceri coitu, fœminarumque pecuaria ſeparari. Eſt nihilominus, & pudor in coitu, & temperantia: pudore enim nunquam niſi in abdito coire ſuo loco diximus: & mas coitum triennio interpoſito repetit, vt refert Ariſtoteles, fœminamque quam grauidam reddidit, eandem præterea nunquam patitur. Fœminam iniri dici tradit Plinius quinis cuiuſque anni diebus, nec amplius, ſexto perfundi amne, non ante reduces ad agmen. Idem etiam legimus apud Solinum: Biennio, inquit, coeunt quinis, nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuerſuri, quàm viuis aquis abluantur. Cùm igitur aperte, & in aliorum oculis non coeant, ſed ſecedẽtes, fit, vt quàm diu in verò gerat, non ſatis conſtet: id quod Ariſtoteles quoque fatetur his verbis: Ferendi vteri tempus alij annum, & ſex menſes, alij triennium ſtatuunt: cauſa quamobrem hoc incertum ſit, quòd non pateat coitus. Ipſe autem philoſophus naturæ rerum conſultiſſimus, vterum biennio gerere *Furiunt tẽpore coitus.* *Pudor.* *Temperantia.* *Quandiu vterum gerat.*

aſſerit:

aſſerit: Strabo menſibus, vt minimum, ſexdecim, vt plurimum, octodecim, cui Diodorus Siculus, & Arrianus aſſentiuntur. Aelianus dubius, cui debeat ſubſcribere: biēnium, inquit, gerere vterum audio; alij ſeſquiannum tantùm grauidas eſſe aiunt. Alij etiā ex veteribus octauo à coitu anno, alij decimo parere crediderunt. Hinc apud Apuleium lego: *Et vt cuncti numerant, octo annorum onere miſella illa velut elephantum partura diffenditur*: quæ tamen verba etiam de enormi ventris tumore intelligi poſſunt. De decennali partu Plautus ait: *Auditur hoc ſæpe vulgò dicier, ſolere elephantum grauidam perpetuo eſſe decem annos*. Ait, & Plinius, decem annis geſtare vterum vulgus exiſtimare: Opinio eadem fuit Oneſicriti apud Strabonem, vbi tamen interpres pro χιοκοττας δεκατιαι, ideſt, decennio graueſcunt vtero, non bene tranſtulit, concipiunt decimo anno. Partus, vt Aelianus annotauit, in caput procedit in lucem. Parit autem teſte Ariſtotele, enitens poſterioribus cruribus, & ſubſidens, cum dolore. Quot verò vnico partu pariat, alij rurſus aliter tradunt. Plinius animalia quo maiore ſunt corpore, eò minus fœcunda eſſe ait, & ſingulos parere, & inter ea enumerat elephantos, camelos, equos. Sic, & Diodorus Siculus fœtum edere vnicum ſcribit equarum more. Sed, & Ariſtoteles ſingulos parere teſtatur, viuiparum namque animal eſſe. Quem locum Plinius aliter quàm nunc legitur, repetit: *Decem annis*, inquit, *geſtare in vtero vulgus exiſtimat. Ariſtoteles biennio, nec amplius quàm ſimel gignere, pluresue quàm ſingulos*. Aduerbium autem illud ſemel apud Ariſtotelem non legitur, quod, & Scaliger aduertit: Putabam, inquit, temere additum à librarijs: adij oraculum, ideſt, Hermolaum: nihil reſpondit: ergò Solinum conſulimus; eadem ſuo more repoſuerat, fidelis plagiarius. Quid igitur tandem? Nam ſi binis parentibus vna ſuccedit ſoboles, neceſſe eſt ad nihilum tandem. Non ſolùm verò plus ſemel parit, verùm etiam plures ſingulis: Sic Scaliger, qui iam etiam dixerat, & ternos, & quaternos parere. Ad ſummum verò quaternos vno partu excludere Aloyſius Cadamuſtus atteſtatur. Partus magnitudo ſecundum Aelianum eſt inſtar porci integræ ætatis, & iuſtæ magnitudinis, vel ſecundum Ariſtotelem magnitudine vituli: Idem alibi clariùs, bimeſtris aut trimeſtris vituli magnitudine eſſe ſcribit. Plinius verò, *Elephanti*, inquit, *vt diximus, pariunt ſingulos, magnitudine vituli trimeſtris*. Aelianus quodam operis ſui loco anniculum vitulum magnitudine adæquare ait: quæ tamen magnitudo impar parentibus comparata eidem videtur: ait enim alio loco elephantum in quadrupedum genere ex minimo maximum euadere, vt ex aquatilibus crocodilum, ex volucribus, magnam Struthionem. Plutarchus in libro Vtra animalium prudentiora, &c. Latinè redditio tradit, elephantorum fœminas proximè vias, quò carniuoras beſtias minimè accedere ſciunt, fœtus comprimis edere, ſed falſus eſt interpres, cùm hoc ἔλαφον, vt in melioribus codicibus legitur, ideſt ceruorum, non elephantorum naturæ conueniat: etſi mirus interim ſit elephantorum erga fœtus amor, vt ſuo loco indicauimus. Nugaciſſimum etiam eſſe arbitror, quod ſcribit author de natura rerum, elephantem parturientem aquam ingredi vſque ad vbera, illicque parere metu draconis, qui extra aquam parienti fœtum deuoret. Marem præterea à pariente non recedere, propter ſerpentem, qui inimicus ſit eius, ſicut draco. Fœtus ſtatim vt natus eſt, cernit, & ambulat, teſte Ariſtotele, & ore fugit, non promuſcide. Lactant vſque ad annum octauum, vt refert Arrianus in Indicis.

Lib. 1.

In Sticho.

Pariendi modus.

Quot pariat

Non ſemel parere.

Cap. 29.

Partus magnitudo.

GRESSVS.

Velocitas.

GRADATIM ambulat elephas, propter corporis nimirum grauitatem. Neminem tamen eſſe aiunt tantæ pernicitatis, quem ſuo inceſſu non comprehendat, & aſſequatur. De elephantorum inceſſu hæc ferè Ariſtoteles prodidit. In libro de communi animalium greſsu ait, *Accedit quoque motum præſtari, etſiamſi nullus crurum flexus agatur, quemadmodum puſiones ſerpere videmus. Quinetiam elephanti ita ſe mouere diuturna hominum fama celebratur; qua tamen falſa confirmata eſt, cùm id genus animalium inflexu, & in ſcopulis apertis vel in clunibus adducto ſeſe moueant*.

Et alicubi: *Elephas non, vt aliqui retulerunt, agit, ſed conſidendo crura inflectit, nequit tamen præ nimio pondere vtrumq; in latus æquilibrio quodam vergere, ſed aut læuo incubat, aut dextro, atque eo ipſo habitu requieſcit. Flectit certè hic ſuos poſteriores poplites modo hominis*. Et rurſus. *Flectunt cætera quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quam homines ſua membra*. Sic, & Plinius: *In poſterioribus elephanto articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cætera animalia in diuerſum*. Ex Vartomanno autem etiam ni fallor dictum eſt, articulos crurum non tam ſublimes habere, vt aliæ animantes, ſed humiliores, terram verſus. Vnde fortaſſis eſt, quod faceſsat inſidentibus eos negocium; nam vt ipſe, & Cillius ſcribunt, inſueti inſidendi in eis, non aliter quàm ij qui in mari nauigant, in nauſeolam incidunt, neque inſiſtere poſsunt. Quod tamen de proue-

ctioribus

A ctioribus intelligi debet. Siquidem vel ijsdem atteſtantibus ex adoleſcentium molli gradu ſeſſor tantoperè delectatur, vt ſi mula veheretur gradaria.

Differentia greſſus pro ætate.

VOX.

ΣΥΡΙΓΜΟΣ quamuis magis propriè homini tribuatur, & ſerpentibus, vt conſtat ex hoc Ariſtotelis: ὅσα μὲν οὐστόκα ἐστιν, ἀφωνοφωνῶ, ἀδύνῃ μέντοι. καὶ τὰ μὲν συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις. τὰ δὲ συριγμὸν μίκρον, ὥσπερ αἱ χελῶναι. Vertit Plinius: *Ona parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus:* aliquando tamen de elephante etiam dicitur, vt apud Arrianum in expeditione Alexandri: ὃς δὲ καματήρα τι τὰ θηρία καὶ οὐκ ἴτι αὐτῷ ἐρρώοντο αἱ τεθρωμαὶ ἐγίγνοντο ἀλλὰ συριγμῷ μόνον διαχρώμενα, ὥσπερ αἱ πρώμναι χρυόμεναι τῆς, tantum barrientes, & rudentes. Barrire ait Feſtus, atque hinc barrum vocari dictum eſt, vocemque barritum: qua item clamorem militarem intelligi, quem Romani cum hoſtibus congreſſuri edebant, legimus Galli item & Romani, quibus inconſulta ira, & furor eſt, quando cum hoſte congredi parant, diſſono, & truci cantu, prælia inibant, quem quoque barritum vocatum fuiſſe Alexander ab Alexandro ſcribit, ex Tacito nimirum, cuius hæc ſunt verba in libro de moribus Germanorum: *Sunt illis quoque carmina, quorum relatu quem barritum vocant, accendunt animos, futuramque pugnam ipſo cantu augurantur.* Meminit huius quoque vocis Vegetius, *Clamor autem* (inquit) *quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli, quàm acies vtrauſ. ſe inuxerit.* Fruſtra itaque nonnulli pro barritus legunt barbaricus, propterea quod Feſtus iſtiuſmodi clamorem vocat barbaricum, quod eo genere barbari vtantur: apparetque nomen inde ortum, quoniam terribilis ſit in pugna elephantorum ſtridor, vt ſuo loco ex Marcelino dicetur.

Sibilus.

Barrire.

Lib 4. c. 7.

Lib. 3. c. 18.

Barbaricus clamor.

AFFECTVS, EORVMQ. CVRA.

C ELEPHANTOS (inquit Ariſtoteles) cæteris malis immunes aiunt; inflatione autem alui infeſtari: Plinius addit alui profluuium: *Frigoris*, inquit, *impatientes ſunt. maximum hoc malum, inflationemque, & profluuium alui, nec alia morborum genera ſentiunt.* Atqui non ſolùm inflatione laborant, ſed ijs præterea affectibus, qui inde dependent, quod teſtatur idem Ariſtoteles his verbis: *Morbis inflatione contractis laborant; quo fit, ne poſſint excrementum vel veſica vel alia reddere.* Profluuij verò etiam meminit philoſophus, quem in eis affectum Niphus colicum eſſe conijcit. Quo cùm vires languerint, curantur potione aquæ calidæ, inquit, & cibo fœni melle imbuti; vtrumque enim id ſiſtit profluuium alui. Iam, & ex Aeliano diſcimus, oculorum affectionibus corripi. Ait enim: In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cum voluptatis ſenſu ſicut homines, vim medicinæ agnoſcunt. Idem Aelianus poſt mentionem de vulneribus eorum, & oculorum morbis factam; cæteris quibus tentantur, inquit, morbis, vinum nigrum medetur. Quod ſi hac medicina ex morbo non liberantur, inſanabiles ſunt. Quæ omnia ferè etiam apud Ariſtotelem eſt legere, necnon, & apud Arrianum. Scribit item Aelianus Indos captis elephantis, eorum vulnera aqua primùm tepida eluere: deinde ſi hæc ipſa luculenter ſunt alta, butyro vngere, poſtea inflammationem lenire, ſuillam carnem recenti ſanguine madentem, & calidam admouentes. Hoc, & Strabo breuiter ſcripſit: Vlcera ſuillis carnibus fouent. Ariſtoteles etiam ait, cùm humeri dolent, carnibus ſuillis aſſis iuuari.

D Furor eorum (eo enim tentari aliquando, ac potiſſimum tempore coitus, antè dictum eſt, ſed, & Aelianus ait, ex curſu furijs incitato,) fame, & verberibus domatur, elephantis alijs admotis, qui tumultantem feriant, vt ſcribit Ariſtoteles, vel qui cæteris coerceant, vt Plinius. Quotannis autem in furias agi reperio, tuncque nemini parcere, ſed obuium quemque proterere. Antè verò quàm huiuſmodi ægritudine, & amoris furore corripiantur, à ſuis rectoribus in agros deduci, atque iſtic validis firmiſque catenis ferreis conſtringi ſolere: furoris enim indicium agnoſcere, ex quadam oleoſa materia, quæ ex illorum auribus affluit. Medicari autem huic ægritudini ipſorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonſtrando, vilis, & degeneris eſſe animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vſitata adhiberi: maximam eorum caſtigationem eſſe, grauibus verbis illos obiurgare: tametſi interdum anteriores pedes ſubleuare eos iubeant, plantaſque cum hamulis feriant, dicentes ſeſe eos vti pueros caſtigare ob ſtultitiam. Hæc ferè Chriſtophorus Acoſta.

Furor.

ÆTAS.

Quot annos viuant.

LONGISSIMAE vitæ eſſe elephantos vero verius eſſe video, cæterùm quot annis viuant, affirmare non auſim, quando alij plures, alij pauciores (multos tamen omnes) ei tribuunt. *Viuunt plerique* (inquit Plinius) *quantum longeui homines: quidam ad ducenteſimum perueniunt annum. Ariſtoteles viuere ducentis annis & quoſdam trecentis exiſtimat.* Sed apud Arist. hæc legimus: *Elephantos alij annos ducentos viuere aiunt, alij trecentos.* (Hoc, & Aelianus tradit,) & rurſus: *Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum, & viginti aiunt: fœminas ferè totidem.* Arrianus ait, *vt longiſſimum, annos circiter ducentos viuit: ſed multis ante hoc tempus morbo pereunt.* Solinus quaſi pro affirmato viuere aſſerit in annos trecentos. Et Oneſecritus recitante Strabone dicit eos ad trecenteſimum annum viuere, raros ad quingenteſimum: circiter ducenteſimũ robuſtiſſimos eſſe.

In Hexam. homil. 9.

Tradit, & Baſilius, ſuo quoq; tempore fuiſſe, qui certò ſcirent viuere elephantum annos trecentos, atq; adeò his tanto plures: cauſamq; aſcribere inarticulatæ membrorum compagi, nec vllis diſtinctæ articulis. Diſcimus verò etiam ex Philoſtrato de elephantorum ætate, quod longiſſimæ vitæ

Lib. 2. c. 6.

ſunt, ab alijs pluribus ſcriptum eſſe: veruntamen qui habitant apud vrbem Taxilam, omnium vrbium Indiæ maximam, elephantem inueniſſe perhibere, quem vittis, & myrteis coronis indignæ ornabant, aſſerentes vnum ex ijs eſſe, qui pro rege Porro aduerſus Alexandrum pugnauerat: quê propterea quòd in pugna promptiſſimè verſatus eſſet, Alexãder Solì dedicauit. Eſſe autẽ illi torques aureos circa dẽtes, ſeu potiùs cornua libeat appellare, & in torquibus literas Græcas inſculptas, hæc verba referentes: *Alexander Ionis filius Aiacem Soli.* Hoc enim Aiacis nomen ipſe elephãto impoſuit, magnum magno nomine exornans. Conijcere autem indigenas annos quinquaginta ſupra trecentos, ab ea quam diximus, pugna ad ea tempora interceſſiſſe, cùm tamen ſcire non poſſint, quot fuerit natus annos, quando pugnæ interfuit. Iubam verò quondam regem Libyæ in ſcriptis retuliſſe, equites Libycos quandoq; elephãtis inſidentes inter ſe pugnaſſe, fuiſſeq; alteri elephantorum parti turrim dentibus inſculptam, alteri verò nihil, cumq; nox pugnantes occupaſſet, partem quæ turrim in dentibus geſtaſſet, ſuperatam in Athlantẽ montem confugiſſe, ſe verò poſt id tempus annos quadrigẽtos ex ijs vnum cepiſſe, qui aufugerant, & inſigne illius dentibus inſculptum inueniſſe, quaſi nuper fabricatum, nullaq; ex parte conſumptum. Hæc Philoſtratus. Iuba etiã rex, vt refert Aelianus, elephantum ſcribit patri ſuo fuiſſe, qui multa ſęcula vixiſſet, nẽpe qui emanaſſet, & per manus traditus fuiſſet, vſq. ab huius alta ſtirpe. Et Ptolomæo Philadelpho Aethiopẽ elephantem fuiſſe, qui vel multas ætates vixiſſet, vel ex hominum conſuetudine, vel inſtitutione manſuetiſſimum: atq; idem ipſe ait, ſe vidiſſe elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui vſq;

Elephas Aiax dictus.

Cerui viuacitas.

ad Antiochorum poſtremam expugnationem vixiſſet. Pauſanias autem ceruum elephanto viuaciorem eſſe ait, illius ceruæ exemplo, quam dominam appellabant, deæ ſacræ, quam Leocydes vidit, cum torque, in quo inciſæ erant literæ: *Hinnulus excipior ſolmente Agapenore Tyriam.*

Cauſa longæ vitæ.

Plinius tradit, iuuentam eorum à ſexageſimo incipere: ex Ariſtotele, qui, florere, inquit, circa ſexageſimum narrant. Ex dentium quantitate ætatem futurã cognoſci referunt: Scribit enim Cadamuſtus, ſeſe vidiſſe aliquando apud Nigritas occiſum perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebat, inquit, ad duos palmos, verùm palmus contectus carne maxillæ, immergebatur, vt totus occultaretur, vt ſunt aliorum radices dentium, aiebant autem argumento dentium amplitudinis feræ deſpicabilis ipſum haud quaquam annoſum fore, ſi conferretur alijs. Cur modò longioris vitæ ſit elephas, rationes audiamus Cardani: ſed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima maſticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus diſſecari poterat, molares adeo robuſtos, & tam commodè fabricauit, vt quemadmodum teſtatur Ariſt. cibum omnem confeſtim redigat in farinam. Simul etiam conſulit, vt diu geſtaretur catulus in vtero, tum propter vitæ longitudinẽ, tum etiam ipſius vitæ longitudo cauſa fuit, vt quamuis biennio fœmina in vtero ferat, multos tamen poſſit generare. Neq; enim vllum animal, quod parum in ventre matris geſtatur, longæ vitæ eſſe poteſt Dixerat etiã animalia in aqua degentia, ob humidũ liquidius, tam diu viuere poſſe; nec aues ob paruitatẽ: nec quadrupedi alij meliorem temperaturam conceſſam eſſe. Cæterùm Scaliger quum duo, inquit, genera excludebas, auium, & piſcium? Quin de piſcibus mirum, quam mortui fluitent, nulla eorum cadauera inueniri. Et eſt ratio. Non. n. in aqua, ſicut in aere mutationes impreſſionum ſunt. Tamen haud repugno. Eſto ab alijs cadauera deuorẽtur. At de auibus non aſſentior. Etenim paruitas non eſt cauſa corruptionis. Inter lapillos diutius adamas quàm ſaxum durat. Et viuit vtrũq; in tua ſchola. Adhæc boues canibus maiores minus diu viuunt. Coruis nemo veſcitur. Corui nullum vnquã inuentũ eſt cadauer. Neq; fauet ratio. Magna nãq; moles pluribus indiget inſtrumẽtis. Sed vt redeamus vbi ſtatues hominẽ? Nã neq; vt piſcis, humidus: neq; paruus, vt auis: neq; magnus, vt elephas. Huic igitur optimo tẽperamento, quare nõ

Exercit. 204. c. 2.

A & vita longissima? Optimo namq.optimũ debetur. Demonstratio hæc est: si optimo inter quadrupedes tẽperamento cõstitutus elephas, idcircò viuit diutissime: igitur aut optimũ temperamentũ simpliciter, est causa longæ vitæ, quare homini non optimũ, quia vitæ nõ longissimæ. Aut si in quadrupedũ solo genere optimũ temperamentũ lõgæ vitæ causa est, nõ erit simpliciter causa, sed forma ipsa, conseruans id, qđ sibi comparauit. Hoc autẽ non est optimũ in natura, diutissimè viuere, sed sapientissimè. Hominis enim vita non hæc est, sed via ad vitam, quæ æterna est. Alijs animantibus, quod adest, suum ipsorum. Homini quod adest, est propter id, quod abest. Abest, enim quod suum ipsius est: Haud eo inficias, temperamentum esse, quasi instrumentum formæ ad cõseruationem, sed nego esse per se causam. Non est igitur elephanto optimum temperamentum ad viuendum diu: quia esset optimum in olea, aut palma, aut vlmo, quæ diutius viuunt. An verò temperamẽtum optimum attribuat suillo generi Galenus, propterea quòd humanis simillimas carnes illas iudicarit, in commentarijs nobilium exercitationem satis disputatum est. Neq. magnitudinẽ, neq. paruitatem agnoscit Philosophus vitæ longæ, breuisue causas, in libro super ea re peculiari. Hæc ille.

B

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

ET si elephas homine obuio fortè in solitudine, & simpliciter oberrante, clemens, placidusque viam etiam demonstret, vt antè ex Plinio diximus, ab eodem tamen, dum vestigia hoīs animaduertens priusquam hominem, intremiscit insidiarũ metu subsistit ab olfactu, circumspectat, iras perflat, his & alijs inditijs, quę ibidem subneximus ex eodem naturali historico, hominem timeri hoc maximè, sed vnde timeatur, haud facilè à nobis posse comprehendi, apparet. Plin. sanè id non declarat, quamuis inquirat, & innuat. Apollonius verò, dum Pharaotis regis Bactrianorum elephantibus duceretur ad Brachmanos cum vidisset paruulum vnco quodam elephantis ceruici infixo, ducere ipsum ingens animal tentauit Damum eius indiuiduum comitem, vnde esset hæc tam vasti animalis erga puerũ obedientia, & ignoranti, & doceri exoptanti Damo dixit: Id est ex terrore quodam actiuo, homini ab opifice immisso, quem præsentientes inferiores, & animalia omnia ipsum hominem timent, & reuerentur. Ipsi autem elephanti formidantur ab equis, Cardanus cum dixisset elephantorum vocem ab Aristotele vocari spirabundam: Palam est, inquit, hanc ad affectus exprimendos, & ma

Elephas qñ hominem timet.

Lib. de subt. Equi elephãtem timent.

C xime ad commiserationem esse accommodatam ob id nil mirum æquos non tam animal, quam vocem vtramque formidare. Mox verò elephantum illum, quem hic vidit, non adeo formidari ab equis ait, vt mulę alioqui timidissimę ad eum accederent, quamobrem de iratis elephantis, & in pugna ac de voce ipsa ad intelligendum esse retur. Quoties equi elephantorum, & aspectu & nidore consternati, & in fugam sint coniecti, testantur non pauci historici, idque etiam mox constabit in vsu in bello. Cyrus cum aduersus Derbices expeditionem suscepisset, quorum rex erat Amoræus, Derbices ex insidijs produxerunt elephantos, equitesq. Cyri fugarunt, & Cyrus ex equo cecidit. Semiramidem refert Sabellicus indigam elephantorum elephantinas effigies bubulis multifariã corijs magno numero exstruxisse, easq. bellatoribus supernè sedẽtibus, equitib. velut in acie obiecisse, inanium belluarum occursu futurum ratam, vt in vera pugna equi minus, ac minus formidarent. Inter alios hostes præcipuum habet rhinocerotem, quorum atrox ipsi pugna est, succumbitq. non semel. *In Indis Pompeij Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephanto*, inquit Plin. *cornu ad saxa limato præparat se pugna, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem, longitudo ei par, crura multa breuiora.* Et alibi. *In arbores exacuunt, limantque cornua elephanti, & saxo rhinocerotes.* De pugna vtriusq. sic ait Aelianus. Rhinoceros licet humilior inferiorque elephanto,

Eneid. 1: l. 1

Rhineceros.

D cornu tamen (quòd in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore cõcedat) saxis exacuto, elephanti crura suo rictu subiens, discerpit, & lacerat: usque effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de pastionibus, pro ijsque tuendis multi mori dicuntur, ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephanti partem aberrarit, elephantinis dentibus distrahitur, ac tametsi eius pellis ea exiſtat firmitate, vt ægrè iaculo penetrari queat, tamea tam violentus est elephanti impetus, vt etiam reijciat. Meminit eiusdem pugnæ Strabo, & Oppianus, sed paucis:

Lib. 16.

Sæpe etiam validos elephantos Marte lacessens,
Semineces tandem diffusa Hernit arena.

Non bene etiã conuenit inter elephantes, & Leones. Author enim est idem Aelianus, cũ elephanti in venatione fugantur, si eos sic frequentes coactos Leones perspiciãt; allos aliò in fugã tanquã hinnulos, ab elephantis sibi incredibiliter timẽtes, conijci. Et Iphicrates scribit referẽte Strabone apud Hesperios Aethiopes Leones elephantorum pullos aggredi, quos cũ vulnerarint, iã matribus succurrentib. fugere, illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere leones

Leones.

Tigris. Tauri ſylueſtres:

poſtmodum reuerſos cadaueribus veſci. Pugnant & cum tigri. Euſtathius neſcio cuius authoritate tigridem ait elephanto eſſe robuſtiorem. Arrianus verò ait inſilire tigridem in caput elephantis, facileq. ſuffocare. Syluestribus tauris etiam infeſtum eſſe aiunt elephantem teſte Alberto, noſq. mox in vſu in ſpectaculis pugnam elephantis cum tauris ex Martiale recitabimus. Si verò ipſe elephantus feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere tradũt, nimirum ex Plutarcho, qui ſic ait: Erant qui naturales rerum diſſentiones iactarent, & mutua huius generis commemorarent: nimirum elephantem furentem conſpecto ariete inſania ſolui. Aelianus ait elephantem arietis ex horreſcere cornua: alias verò etiam aſſerit, à Romanis (quoniam non cornua modò arietis, ſed etiam ſuilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugam dici verſos, victoriamque amplam ex eo bello relatam fuiſſe. Quamobrem Volaterranus, cùm ait elephantum ex animalibus maxima exhorrere hircum, cereſtem, porcum, ijſq. machinamentis à Romanis elephantos Pyrrhi regis primum fugatos, perperam pro ariete cornuto, hircum ceraſtem reddiderit. Meminit eiuſdem vel ſympathiæ vel antepathiæ Orus Apollo, vt ſuo loco patebit, & ex neotericis Gillius elephantum ait, cùm feritate effertur, ſtatim ad arietis conſpectum manſueſcere. Quod verò de grunnitu porci ait Aelianus, idem & Strabo tradit, & Seneca, necnon & Aelianus rurſus alicubi, cum ab Antipatro Magarenſes circumſederentur, acerrimeq. Macedones incumberent, primò ſcribit in ſues pice oblitos incendium Megareos excitaſſe, deinde ſic incenſos in hoſtes immiſiſſe: Sues itaque furore inflammatos, cum in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes, quod igni flagrarent, quaſi quibuſdam furijs elephantos incitaſſe, & grauiter perturbaſſe, adeo vt nullum neq. ordinem tenerent, neq. amplius, quamuis à primo ætatis tempore domiti, manſuefacti eſſent; ſiue quod ſua quadam recondita natura à ſuillo pecore longè abhorreãt, grauiq. in id odio ſint, ſiue ei etiam quia horum abſonũ vocis acumem pertimeſcant: cuius rei nõ ignaros educatores generis elephantini, vnà cum ſuibus pullos alere, ex conſuetudine eos vt minus horreant. Zoroaſtres quidem huius antipathiæ etiam meminit, ſed à porcelli recens nati voce exhorreſcere elephantum ſcribit. Et apud Suidam lego: porco ſtatim de turre ſuſpenſo, periculum quod ab elephanto imminebat, effugiſſe . . . . . quod is grunitum ſuis tetrum moleſtè ferens recedebat.

Porcus.

Mures, in Hex. homil. 9.

Reperio item mures adeo odiſſe, vt ſi pabulum ab eis attingi viderit, aut ſenſerit elephas, faſtidiat ac reſpuat. Non magis (inquit D. Baſilius) admiror elephantem ob magnitudinem, quam murem horrendus eſt elephanto. Sunt nihilominus qui id falſum eſſe dicunt, erroremque inde natum, quod pro ὗς, id eſt ſus, legerent μῦς, id eſt mus, vt ait Conſtantinus Gryphes tradit Aelianus cum alijs animantibus certare, eaque vincere, contra Leones autem & elephantos nequaquam ſtare. Elephantorum anima referente Plinio ſerpentes extrahit, ceruorum item vrit. Id tamen alij ceruis aſcribunt, notumque eſt hoc Lucretij:

Gryphes. Lib. 11. c. 53

Naribus alipedes vt cerni ſepe putantur Ducere de latebris ſerpentia ſecla ferarum.

Serpentes. Dracones. Lib. 4. c. 1.

Itaque cerui dicuntur ἔλαφοι παρὰ τὸ ἐλεῖν τὰς ὄφεις, id eſt, quia capiunt ſerpentes, vel παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὰς ὄφεις, id eſt, quia agitant & abigant ſerpentes. Aut itaque dicendum vtriſque id conuenire vel Plinium nominis ſimilitudine deceptum. Tradunt verò quidam, vt Diodorus Siculus ait, in deſertis ac efferis locis ſerpentes magnitudine numeroq. admirabiles eſſe, & cum elephantis propter aquas pugnare: aſſurgentes enim complicare corpus, annixoſque viribus, elephantorum crura connectere pluribus ſpiris adeò arctè, ſummaque vi, vt ſpumantes beſtia natura graues ad caſum compellant: tum plurium concurſu facto, beſtiam haud facilè mobilem depaſci: omiſſis ad aſſuetos verti paſtus. Dracones puto intelligit, nã & Aelianus ait Dracones elephas exhorreſcit: & rurſus: Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta paſſuum progredientes generat, & nomen proprium non habent, ſed duntaxat elephantorum interfectores ipſos nominant, & proueniunt ad ſummam ſenectutem: item alibi: Apud Indos, ſicut audio, graues inter ſe gerunt inimicitias draco, & elephantus. Quare dracones haud inſcij, imperitique ex arboribus elephantos ramos decerpere in paſtus ſuos ſolere: in has ipſas arbores primos ſerpũt, poſtea eam ſui corporis partem dimidiam, quæ ad caudam pertinet, arborum foliis circumtegunt, alteram partem anteriorem funiculi inſtar appenſam demittũt: eò cum acceſſit elephantus ad arboris cacumina colligẽda, draco in huius ipſius oculos inſiliens effodit, & conſtrictum tenens, inuſitato & nouo quodam laqueo ſtrangulat. De eadem pugna Plinius, *India* (inquit) *fert elephantes, bellanteſque cum eis perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis, vt & ipſos circumflexu facili ambiant, nexuque nodi praſtringunt. Commoritur ea dimicatio: victuſq. corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro ſe cuique præcipua ſolertia eſt, vt ijs* (draconibus) *vna ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco ſtaq. ſter ad pabula ſpeculatus excelſa ſe arbore injecit. Scit ille imparem ſibi luctatũ contra nexus: itaque arborum aut ruptum attritum quærit. Cauent hoc dracones, ob tdq. greſſus primũ alligant cauda. Reſoluũt illi nodos manu. Athi in ipſa nare caput conãunt, pariterq. ſpiritus præcludunt, & molliſſimas lancinant partes. Idem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſq. maximè petunt. Ita fit, vt plerumque cæci*

Aries. Sympoſ. 2. q. 7.

Gillius

Strabo

Seneca

Aelianus

Volaterranus

Orus Apollo

Plutarchus

Aelianus

Aelianus

Plinius

Aelianus

Diodorus Siculus

Aelianus

Plinius

ac

A *ac fame,& mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tanta discordiæ causam attulerit, nisi natura spectaculum,sibi paria componentis ? Est & alia huius dimicationis fama Elephantis frigidissimum esse sanguinem,ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus : arctatisque alligata manu in aurem mersum defigere;quoniam is tantùm locus defendi non possit manu. Dracones esse tantos,vt totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatosque concidere,& dracones inebriatos opprimi, commoriique*. Hactenus Plinius: ex quo etiam Solinus eandem discordiam repetit: *Inter elephantes,& dracones,*inquit,*iugis discordia: denique insidiæ hoc æstu præparantur. Serpentes propter semitas aeliteſcunt,per quas elephanti assuetis callibus euagantur,atque ita prætermissis prioribus postremos adoriuntur,ne qui antecesserint, valeant, vltimis opitulari. Ac primum pedes nodis alligant,vt laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem,* sic ille, & reliqua quæ Plinius,& subinde. *Itaque cum ebiberint sanguinem,dum ruũt bellua,dracones obruuntur. Sic vtrimque fusus cruor terram imbuit,fitque pigmentum,quicquid soli tinxerit : quod cinnabarim vocant.* Sed & hoc a Plinio accepit,*qui minium,* inquit,*vocant Graci minium, quidam cinnabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephantorum morientium pondere,permixto vtriusque animalis sanguine,vt diximus. Neque alius est color, qui* *Minium.*

B *in picturis propriè sanguinem reddit.* Sed de hoc colore suo loco. Ioan. Tzetzes nescio ex quo,pugnam illam paulò aliter refert,his verbis: *Taprobana maxima Indorum insula elephantos alit,& serpentes,qui omnium serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi,pedes eorum suis implicant spiris,& in terram detectos vorant. Sæpe tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capitibus multi pretiosissimi lapides reperiuntur,quorum natiua sigilla sunt,ita vt vni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirment,vt Posidippus alicubi in suis carminibus testatur.* Lego item apud obscurum quendam authorem de rerum natura, elephantem fœminam parturientem,aquam ad vbera vsque ingredi,ibique parere metu draconis qui si extra aquã pareret, fœtum deuoraret: marem quodque parturienti adsistere,opitulaturum scilicet:si necesse fuerit. Cæterùm Strabo dracones tradit pullos elephantorum aggredi in Libya, & cùm vulnerarint, matribus iam succurrentibus,fugere. Est & sanguisuga elephantis terrori, si enim in potu eam hauserint,in ipso animæ canali affixa intolerando afficit dolore. Eosdem ad potum venientes, vt Plinius ex Statio Sebosо affert,in Gange,Indiæ,vermes brachijs,binis,sexaginta cubitorum,cærulei,qui nomen,inquit,à facie traxerunt,mordicus comprehensa manu eorum abstrahunt. *Sanguisuga.* *Lib.9.c.15.*

Vilis item quibusdam coloribus efferuntur,& ad iracundiam incitantur. Plutarchus author est *Quib.colori*
C in oratione,in qua connubilia contexuit præcepta, qui se admouent elephantis, vestem claram *bus ijs ira*
non gestare,nec puniceam,quod illa animalia ijs coloribus maxime efferantur. Et in libro de for- *scantur.*
tuna Alexandri ait,elephantorum conspectum vitare qui candidas vestes gestant, quod ijs colo- *1. Mach.6.*
ribus irritentur ilIiusmodi beluæ. De rubro colore mentio in sacris Literis: Ostenso vuarum mo- *Cap.8.sac.*
rorum sanguine ad prælum à veteribus accendebantur. Franciscus Vallesius his verbis constare ait, Persas qui elephantis vtebantur in prælijs,consueuisse illos irritare,posito ob oculos succo vuarum & mori: atque ijsdem verbis insinuari,illos ob similitudinem sanguinis censuisse,elephantos succis illos irritari quasi conspectu sanguinis sæuientes. Nam dicitur, *offenderunt sanguinem vuæ,& mori,* hoc est,succum vuæ,& mori sanguini effuso similem. An verò vana esset hæc consuetudo,an ratione naturali fulciatur,dignum esse consideratione: certè multarum gentium opinione constare;pugnaces feras intuitu rerum rubrarum irritari,nam & in Hispania,qui tauros agitant,rubris tunicis indutos in forum prosilire consueuisse,quasi illos magis,ita irritaturi sint. *philosophię.*

Atqui quod multarum gentium constat consensione æquum esse,censeri esse ita,atque vt confirmatum experimento recipere,& causam inuestigare,eam esse vulgus censere, quòd sanguinis effusione prouocentur. Ei verò ea causa non placet. Nam ira, inquit, est feruor sanguinis, quem *Sanguinis*
D ciet appetitus vindictæ. Quæ autem causa est,vt sanguinis effusi phantasia,appetitum inferat vin- *intuitus qd*
dictæ? Hunc enim appetitum nihil nisi imaginatio contemptus,vel acceptæ iniuriæ, in animantib. *præstet.*
quibus honoris est sensus,aut honoris illati,vel prohibitionis rei expetitæ in omnibus inferre potest. In obiectu autem sanguinis nihil horum esse videtur, quapropter multò magis placet ratio illa,quæ non incipit ab imaginatione,sed à propria sanguinis natura. Nimirum sanguis intuitu rerum rubrarum commouetur,is commotus,præsenti præcipuè iræ causa,vt in prælijs facilè feruet. Quo furore,accedente eo quem præsens irritatio ciet, verisimile est plurimum iras increscere. Agitari verò ac commoueri ita sanguinem,receptissimũ est à medicis omnibus,qui proinde spuentem,aut fundentẽ ex naribus sanguinem vetant ipsum sanguinem & res alias omnes rubeas intueri,& ad cærulea,aut nigra potius iubent oculos cõuertere. Contra exanthematis secundũ cutẽ laborãtes,iubent rubris indumẽtis operiri,atq. cubiculi,in quo decũbunt,parietes, rubris tapetibus tegi,vt.s.rubra despectent. In illo quidẽ timentes,ne sanguis amplius agitatus erumpat,in his sperãtes fore,vt ita abũdãtius ad cutẽ emergat. Galen. libello. de subfiguratione empyrica ita inquit:

Coloris rubei vis.

Præterea color rubeus ſanguinem expuentes irritat, in reliquis verò paſſionibus, & ſymptomatib. ipſa etiam experientia atteſtante planè inutilis, & ſuperuacaneus eſt. Itaq. Galenus eo loco dicit, experimento conſtare irritari ſanguinem conſpecto colore rubro, cauſam verò qua irritetur: non dicit, quia arbitror, illic de Empyrica ſub figuratione differebat, opus eſt ergo, vt à me dicatur. Hanc ego arbitror præcipuè eſſe in ſpiritibus. Nã hi tenues & maximè mobiles cum ſint, adeò vt ab Hippocr. iccirco vocentur impetum facientia, & in venis, & in arterijs cũ ipſo ſanguine miſti abundent, faciantque eum fluxilem eſſe, alioqui concreturum, atque vt Ariſtoteles cenſet, futurũ etiam frigidum, ni ſpiritibus caleſceret, conſentaneum eſt, eos allici ſplendore illo ſimili ſplẽdori ſanguinis, in quo volutantur naturaliter: ad oculos præcipuè, quæ partium omnium externarũ maximè ſpirituoſa eſt, deinde & ad totam cutem accurrere, & per quancumque venæ, aut arteriæ rupturam, aut laxitatem effluere. Cùm præcipuè, vt medicorum opinio fert, ſpiritus vitales ex ſanguine, & animales (duplices enim ſpiritus eſſe autumant, niſi etiam triplices) ex vitalibus generentur. Omnes ergò hæ ſubſtantiæ, ſanguis dico, & duplices ſpiritus, proximam habere naturã eſt neceſſe, atque adeo ſpirituum naturalem fulgorem cum fulgore rubro ſympathiam, ob quam illo alliciantur, ſecumque ſanguinem commoueant. Sunt certe alia quàm plurima, quæ longè occultiores habent ſympathiæ cauſas, in quibus tamen acquieſcunt philoſophi, alijs euidentioribus deſtituti. Quapropter non videtur mihi eſſe hæc valde longè petita. Vtcumque verò de cauſa ſentias, res certò ipſa multis neque inuidentibus conſtat experimentis. Noui quendam, qui oculos in rem quampiam cum rubore ſplendentem aliquantiſper attentiùs intendens, non aliter oculis ac toto vultu afficiebatur, ac ſi vino æſtuaret, aut eryſipelate corripi inciperet. Id verò quoniã non æquè accidit omnibus, conſtat accidere magis, quibus ſint cum ſanguine ſpiritus agiliores (ob hæc ſymptomata dicit vulgus eſſe quibuſdam ſanguinem leuiorem) aliquantiſper verò accidere omnibus, nam & qui faciei eryſipelate laborant, & qui ophthalmia, vel ſuffuſione cruenta, ſplendoris rubei conſpectu plurimum læduntur. Mulieres verò quibus pulchritudinis eſt cura, ſiquidem albulæ ſunt purpureis vruntur indumentis, & ſpectris, non ſolùm quòd ſpecierum attemperatione apparens quidam rubor exoriatur, ſed etiam quòd hunc apparentem inſequatur verus color incitatis ſpiritibus, ac cum eis ſanguine, quæ eadem eſt cauſa furoris excitandi in belluis, vbi alioqui eſt præſens iræ occaſio. Hæc itaque omnia Valleſius. Terret denique elephantos ignis, id quod Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Liuius, qui per ignem in Capuana obſidione exacti ſunt. Quomodo autem à venatoribus in fugam acti incenſis tandem ſyluis ab ea cohibeantur, ſuo loco ex Aeliano recitauimus. Et Marcellinus ait; *Elephantis vi magna propulſis, quos flammis conjectis vndique circumnexos, tam coporibus tactis, gradienteſque retrorſus, retinere magiſtri non poterant.* Vartomannus tradit, cùm contigerit, vt obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci poſſe, vt gradum reuocent. Indos enim mira arte vbi libuerit, ignes torrendis belluis excitare. Hos .n. id animal pauere, vt nulla magis alia re terreatur; ob idq. viſis ignib. effuſiſſimè diffugere. Et alias etiam ſcribit, cùm in Inſula Monzambrich ſibi cum ſocijs ab elephantis timeret, à duce itineris monitos fuiſſe, vt flagrantibus facibus belluis occurrerent, pauentibus ſuapte natura ignes elephantis, nihilominus vſu euenisſe, vt ternos elephantes nuperrimè pullos enixas, igne minimè perterrefacere potuerint. Imperterritas nimirum perſequentes, donec montem quendam nacti, ſeſe contra earum impetum tutari poſſent. Rectè itaque Strabo Gabinium Romanum ſcriptorem fabuloſa quædam de elephantis ſcribere aſſerit, ac inter cætera, dum ait, cæteras feras ignem fugere, elephantes verò ei reſiſtere, ac repugnare, propterea quòd ſyluam conſumat.

Ignis.

Dec. 3. li. 6.

Lib. 19.

Lib. 4. c. 20.

Lib. 3. c. 4.

Lib. 17.

AVGVRIA. PORTENTA.

AVTHOR eſt Flauius Vopiſcus, elephantum qui Aureliano multò ante eius imperium donatus eſt, in oſtentis Regiæ magiſtatis ſignum habitum fuiſſe, quòd tunc ſolus omniũ priuatus elephanti dominus eſſet. Sed & Scandrocotto Indo homini humili genere nato, quem Alexander Magnus ob linguæ procacitatem interfici iuſſerat, pernici fuga elapſo, cum mox latronibus contractis aduerſus Alexandri præfectos belluin moliretur, Indiam ab eorum dominatione liberaturus viſendæ magnitudinis elephantus ferus vltrò ſe obtulit, & velut domita manſuetudine cum integrum ſubſtulit, quod cum regem futurum portento fuit, nec fefellit euentus.

Regnum portendit.

Siquidẽ oppreſſis Alexandri præfectis, Indiæ ſibi regnũ aſſeruit, eaq. authoritate polluit, vt Seleucus Alexandri ſucceſſor in Perſide, cum Indiam affectaret, regno illi relicto, cum eo cõponere ſatis habuerit. Plin. tradit Alcippen mulierẽ elephantum peperiſſe, idq. inter oſtenta eſſe. Lycoſthenes

Elephas ex multere natus.

A stienes in libro de prodigijs contigisse hoc annotauit post partum salutiferum inter initia belli Marsilici: Et Plutarchus refert Marcello inter alia prodigia nunciatum fuisse, quòd infans esset natus, & superstes cum capite elephantis. *In Marcello.*

MYSTICA.

DICIT Eucherius elephantos, quia forma truces sunt, odore graues, & mole terribiles, symbolum esse immanis peccatoris. Iacobus de Vitriaco S. R. E. Cardinalis de elephante alteri suppetias adferente, istiusmodi desumpsit allegoriam: Cecidit elephas magnus primus pater, innixus arbori vetitæ, & à nullo releuari potuit, nisi à modico, & humillimo elephante. Dicunt autem qui naturas animalium cognoscunt, quòd venatores arborem latenter incidunt, cui cùm innixus fuerit elephas, vt quiescat, corruit, nec valet surgere, quia non habet in pedibus iuncturas, vt tibias possit flectere. Dum autem circa ipsum alij elephantes contristantur, & lugent, sed ei succurrere non
B valent, modicus elephas seipsum illi supponit, & ita magnus elephas resurgit. Ita Deus in filij sui humilitate, iacentem mundum erexit. Christus enim paruus, & humilis, vt nos eluaret, sese exinaniuit, & nobiscum in foueam huius miseriæ descendit, suscipiens omnes defectus nostros, quos & suscipere conueniebat, & nobis expediebat. Ipse modo elephas castitatis typus est Bedæ explicanti hæc Dauidica verba: *Domus eburnea, cor innocentissimum, & castissimum:* In ebore enim (inquit) est candor, & per candorem designatur innocentia, quia vbi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia, quia à Deo est sine macula, vt nec sibi, nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est: castissimum est, quia nec cognoscit nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque eà mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergò per ebur designatur castitas, & innocentia.

Peccatoris typus. *In Vigilia Paschæ.* *Castitas.* *Psal.44.*

HIEROGLYPHICA.

C AEGYPTII (inquit Pierius Valerianus) hominem, in primis opulentum, suis quippe viribus pollentem, aliorum nihil indigum, qui dicere turò possit, *in me est omnis spes mihi*, qui sibi conducentia olfactu quasi quodam enanciscatur, per animal hoc, imo per vnam tantùm eius promuscidem, hieroglyphicè significabant, in eam scilicet admirationem adducti, quòd talem tantamque habeat, vt ea vna officijs ferè omnibus illi oppidò sufficiat. Idem, & regem per elephanti simulachrum intelligebant, non ea tantùm de causa, quòd cùm gregatim semper ingrediantur, is qui maximus est natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum, & gentium mos fuit, vt id muneris senioribus demandaretur: verùm propterea quòd habet hoc animi regij peculiare, vt genua non flectat adeo notabiliter, vt animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet. Nam genua non flectere, dubio procul ostendit supplicabundum: flectere verò calcaneum, humanitatem, qua maximè præditus est, indicat. Nam apud philosophos morum institutores, pes indicium est affectus illius, qui humilioribus applicatur.

Homo nihil indigens. *Rex.* *Humanitas.*

Penes verò quem sit rerũ potestas, decet quidẽ eum humanũ esse, humanisque rebus cõmoueri: genua verò flectere nõ oportere manifestũ est. Præterea scriptores rerũ, assiduũ cũ serpentibus certamẽ gerere tradunt elephãtos, vt diximus, serpentes inter alia significata loco suo dis-
D posita, terrarũ orbẽ, prouincias, & regiones pro vario picturæ gestu significare suo loco apparebit: eas verò qui domitari voluerit, viribus in primis esse præditum oportet, abundare opibus, vt quæ bello necessaria sunt, facilè cõparet, & cũ ipsis prouincijs armam sẽper exercere. Quapropter vt mihi (inquit Pierius) videtur, natura ipsa rerum humanarum cognitionẽ hoc exemplo descripsit, quippe quæ elephantum suis viribus voptimè præmunierit, & quæ regem addeceant, adiecerit ornamenta, moresque, & virtutes etiam regias vni illi ante omnia bruta elargita sit. Est autem inter virtutes regias etiam illa, quæ solet aliàs populorum beneuolentiam conciliare, munificentia: hac ostentanda magni principes elephanto plurimùm vsi sunt, vt ex numis antiquis, quos idoneore loco, referemus, idem Pierius ostendit, & quamuis ea munificentia in numis tribuatur imperatoribus, qui eos excuderunt, nihilominus si ad eorum quoque animalium liberalitatem trahere volueris, sanè munificos hos, & liberales iuuenias, siue ij curatoribus suis, siue etiam puellis, quarum amore se captos ostendere, munera elargiri soliti sunt: quandam enim admirandam eorum erga homines beneuolentiam, gratumque in educatores animum ex Aeliano ostendimus.

Serpentes quid significent. *Munificentia.*

Iam

Temperantia. Iam verò temperantiæ quoque ſignificatum, aut eius qui ſeruare modum in rebus norit, per elephantum exprimebant: Aſſuetus enim certæ pabuli menſuræ, ſi quid largius opulentuſque appoſueris, tantum aſſumit, quantum quotidiè paſcere eſt inſtitutus. Eſt illud verè regium inſanos & dementes homines euitare: quapropter ijdem Aegyptij hominem tali prudentia præditum, vt nihil ſibi cum ſtultis, & fatuis eſſe vellet, oſtendere cùm ſtuderent, elephantum, & caprum hieroglyphicè ponere ſoliti ſunt. Cauſam picturæ huius eſſe inquiunt, quòd elephantus inſpecto capro quàm primùm fugit, tantum eſt inter eos naturæ morumque diſſidium, vt virtus vitium nullo poſſit pacto tolerare. Cùm verò vaniloquum genus hominum regi cuipiam deſpectui habitum ac ſedulò euitatum oſtendere curaſſent, elephantum, & porcum adpingebant. Elephas.n. porci audito grunnitu, in fugam ſe proripit veſtigio, non ſecus ac generoſiores equi, præſertim Scythici, aſinorum ruditum impotenter admodum exhorreſcunt, quod exemplo Darij oſtendimus. Nihil porrò quicquam tam conueniens regi, quàm dicacitatem vaniloquentiamque ab ædibus ſuis procul ſummouere, eamque inimicam ſibi conſtituere, vt adagio receptum ſit, fidem regiam aſſeruando in ijs, quæ omnino credi volumus atteſtari. Quia verò cornua animalium nulli maiora neque ſpecioſiora quàm elephanto, hac ipſa etiam de cauſa regem oſtendit: cornua enim dignitatis & ſublimium honorum ſignificatum habent. Hominem igitur Aegyptij ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis vel decori ratione habita viliſſima quæque ſectaretur, ſordeſque omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum elephanti qui mures venaretur, proponebant, indignus quidem tam vaſtæ molis labor. Eſt, & illud regum ferè omnium proprium, vt ipſi ad ſuam (quod aiunt) vmbram expaueſcant: ita potentiæ comes additus vniuſcuiuſque rei metus. Elephantum autem conſternationis hieroglyphicum eſſe, manifeſtum, ſi præſertim ij ad ſtagna limpidæ aquæ, vnde ſeſe tanquam in ſpeculo contemplari queant, deducti pingantur, quam ſpeciem ſupra modum reformidant, aut certè abhorrent, & auerſantur: eaque de cauſa turbidam omnino bibunt. Eſt, & illud apud Horum celebre hieroglyphicum ſuper elephanto, vt ſi hominem frugi, & de victus ratione ſolicitum indicare vellent, elephantum pingerent dentes ſuos terra condentem. Eum ſiquidem aiunt ſimul ac caducos dentes ſuos intellexerit, ſponte auellere, & terra infodere. Verùm ego crediderim (inquit Pierius) potius vitæ ſuæ proſpicientem, quàm victui legendum, Philippumque ipſum deceptum aliqua forſitan Aegyptij vocabuli æquiuocatione. Manifeſtum enim eſt ex receptorum authorum probatione, elephantos dentes ſuos nonnunquam in venatu alliſos arboribus excutere, ſcientes ſe eorum cauſa peti, vt ita præda derelicta vitæ ipſi ſuæ proſpiciant: Et ne indicio ſint venatoribus, quotiens præ ſenecta deciderint, eos etiam tum humo condunt.

Vaniloquentia deſpectus.

Rex.

Viliſſima ſequens.

Conſternatio.

Homo frugi.

E

F

G

CENOMI-

E

DENOMINATA.

Elephantia ſerpentes.

ELEPHANTIAS ſerpentes ſic appellant, vt quidam ex Solino citant, quòd is quem momorderint, eiuſdem nominis morbo afficiatur. Elephantia autem, ſiue quod idem eſt Aegintæ Paulo, inquit Hermolaus, elephantiaſis, & elephas, vt in Plinio quoque poſſis defendere, ſicubi elephantis pro elephantijs ſcriptum eſt. Eſt autem id ceu lepræ quoddam genus, elephantorum cuti ſimile, crebris ſumma corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim ſe in atrum vertente: ijs non ora modò atque manus, ſed ſuræ ac pedes inflantur, vt hinc recentiorum plerique non alios eſſe putent elephantiacos, quàm quibus crura ſic intumeſcunt, vt pedes elephantorum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, ſed retorrida': morbus expugnabilis, atque vt cancer vnius partis, ſic elephas totius corporis quaſi cancer exiſtimatur. Caſſiodorus, cutis (inquit) animalis elephanti vlceroſis vallibus exaratur, a qua tranſportanc orũ nephanda paſſio, nomen accepit. Hæc Hermolaus in gloſſematis Plinianis. Idem in caſtigationibus Plinij lib. F
20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocant morbum, quo pedes, & crura vehementer intumeſcunt. Aetius elephantiaſim à quibuſdam Leontiaſim vocari, ait, ab
Lib. 13. alijs ſatyriaſin. Elephantiaſin quidem à magnitudine, & diuturnitate affectionis nomen accepiſſe,
120. imò, & propter cutis aſperitatem, quæ in nonnullis apparet: Leontiaſim autem appellari, cùm
Leontiaſis. frons ægrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad ſimilitudinem pellis flexilis ſuperciliorum
Satyriaſis. Leonis. Satyriaſin verò, propterea quod malæ faciei ijſdem cum rubore attolluntur, & muſculis maxillaribus veluti conuulſionem patientibus, mentum ipſum dilaratur, quemadmodum etiam ridentibus euenire ſolet, ſimilitudine quadam ad picturas ſatyrorum: quin, & alacritas vehemens ad coitum ipſis adeſt, quemadmodum, & de ſatyris fertur. Eſt autem grauis morbus, & propè ex
Lib. 26. *c.* 1. eorum numero, qui incurabiles exiſtunt. Plinius elephantiaſin ante Pompeij Magni ætatem non accidiſſe in Italia ait, & ipſam à facie ſæpius incipientem, in nare prima veluti lenticulam: mox inualeſcente per totum corpus, maculoſam, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera; ad poſtremum verò nigreſcente, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibuſque. Aegypti peculiare hoc, inquit, malum, & cùm in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad G
medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt. Galenus in definitionibus, & therapeuticis ad Glauconem, elephantem tradit affectum eſſe, qui cutem craſſam, & inæqualem reddit, liuorem adeſſe tum cuti, tum oculorum albis, exedi partes manuum ac pedum
Lib. 3. *c.* 35 ſummas, exque ijs ſaniem huidam ac fœtidam emanare apparere etiam in huiuſmodi partibus affectis venas nigro craſſoque ſanguine plenas. Qui plura de hoc morbo volet, Celſum conſulat, & Manardum in epiſtolis, & alios recentiores, quorum diuerſæ quidem opiniones ſunt, ſed plures & doctiores fere in hoc conueniunt, morbum qui in ſacris literis lepra vocatur (alia enim eſt quẽ Græci medici lepram vocant, non adeò difficilis curatu, & ſimiliter hodie vulgò, non alium quam elephantem eſſe. Quod verò Plinius malum ait eſſe Aegypto peculiare, id, & Lucretius ante ipſum dixerat:

Et elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypti in medio, neq; praterea vſquam.

Elephantis inſula. De Elephante monte ſupra diximus Elephantis verò Nili inſula eſt, intra nouiſſimum cataracten, nauigationis nouiſſimæ finis, &, vt Plinius ait, ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Elephantine
Elephantine eidem Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia. At Straboni Elephantina eſt inſula ſpa H
Lib. 16. *c.* 21 tio ſemiſtadij, cum ciuitate qui Cnuphidis templum habet, & Nilometrio. Et rurſus: Nilus
Lib. 17. Aegyptum, & ſolus, & totam, & in rectum permeat, à minore cataracte ſupra Syenem, & elephantinam incipiens, qui ſunt, & Aegypti, & Aethiopiæ fines, vſque ad Nili oſtia in mare. Etymologus cùm dixiſſet elephantinam vrbem diſtare à Thebis Aegyptijs viginti, & octigentis ſtadijs, de hac (inquit) ſcribit Appion, quòd Onychina dici debuiſſet; quemadmodum enim onyx, ideſt, vnguis reſectus, iterum creſcit, & quod demptum eſt, reſarcit: ſic Nilus pro conſumptis inundatio-
Elephantis mulier. ne per agros aquis, quotannis rurſus paulatim colligitur, & rurſus inundat. Celebratur verò etiã elephantis, quæ, & elephantine interdum à Græcis nominatur, laſciuiſſima mulier, quòd varia concubituum genera deſcripſerit. Meminit eius Tatianus Aſſyrius in libro aduerſus gentes, & Suidas, Martialis quoque, & Plinius. Latini quidam alioqui literati, falsò marem putarunt. Eum qui elephantis præeſt, ducitque, Ariſtoteles elephantiſten, Plutarchus Elephantarchen teſte Cælio vocat. Sed fortè elephantiſtes is eſt, qui inſidet tantùm elephanto, etiam priuatus: elephan-

tarches

A tarches autem, qui imperat in bello, non ipsis belluis, sed militibus, qui elephantis inuehuntur. Elephantarchas quidam sedecim elephantis præesse scribunt, & munus ipsum elephantarchiam vocari Aelianus, ni fallor, asserit: ductor elephanti, elephantagogus teste Polluce dicitur, & qui eis præficitur, elephantarches. Ἐλεφαντοτόμους apud Horatium eborarios interpretatur interpres Andagauensis, ita vocans fabros eboris, vt apppellat Horatius: *Elephantarcha.* *Eborarius.*

Marmoris aut eboris fabros aut aeris amantis.

Isidorus cinnabarim tradit à dracone, & barro id est, elephanto cognominatam, propterea, quòd aiunt draconum esse sanguinem, dum implicant elephantos. Ruunt enim (ait) belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solum tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. Alia verò est cinnabaris Galeni, & Theophrasti, lapis scilicet fossilis, rubens, non extrema duritie, quamobrem alijs gleba, & arenula potius dicitur, ponderosissimus tamen, & non rarò argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Hæc planè venenata, & exitiosa existit. Alia rursus Dioscoridis, ille scilicet succus, quem sanguinem draconis in lachrimis officinæ nuncupant. Elephãtini libri nominantur à Vopisco in Tacito, qui in Vlpia bibliotheca erant cõditi in armarijs, & senatus consulta continebant ea B quæ ad principes pertinebant, qui vt opinari se ait Turnebus, sic appellati sunt, quod eburnei forent, vt, & alij quidam libri erant lutei. Alij verò teste Cælio elephãtinos libros veteribus nuncupatos esse putant ex ratione amplitudinis. De salsamento elephantino dicam alias: apparet autẽ sic dictum ab eburneo colore: quemadmodum etiam vnguentum elephantinum apud Celsum in tertio. *Li. 19. c. 17 Cinnabris.* *Lib. 30. Ad. uers. c. 20.*

APOPHTHEGMA.

C. FABRITIVS Lucinius legatus missus ad Pyrrhum regem, cùm ille experiundæ fortitudinis Fabritij causa post aulæa occultatum elephantum ex improuiso barritum edere fecisset, nihil planè territus, id solum subridens dixit: neque aurum tuum me heri, ò rex, nec hodie elephas tuus perterrefecit, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus. *Fabritij fortitudo.*

PROBLEMATA.

C VR animantium alia parere plura, alia pauciora consueuerunt? (inquit Alexander Aphrodisiensis:) Censendum naturam sic statuisse, vt quæ breui tempore viuerent, hæc partu essent numerosiore; videlicet ea de causa, vt vitæ breuitas, partus copia compensaretur. Genera huiusmodi sunt sues, canes, aues complures, pisces omnes. Quæ autem diu viuerent, hæc pauca procrearent; quippe cùm temporis amplitudo posset rei quam natura spectaret, satisfacere. *Lib. 2. probl. 64.*

Sunt hoc in genere elephanti, serpẽtes, cornices, cerui. Quærit verò etiã Antonius Ludouicus, cur cum insita sit parentibus erga natos naturalis beneuolentia, elephãti pullos suos cùm flumina pertranseunt, præmittunt? An, vt si hostes, inquit, à tergo irruperint, scutum, & munimen sint natis? An verò vt profunditatis aluei coniecturam capiant? Non enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facilè superarent, tranarentque flumen, an paruuli transmeauerint. Vtrum ne si grandiores præcedant, alueum profundiorem, & foueas lacunalesque pedum crassitie, & ingenti pondere, vastaque corporis mole afficiant: quibus natu minores submergi, & periclitari contingat. *Lib. 1. probl. sect. 5. 3. Cur pullos in transitu fluuiorum præmittant*

EMBLEMATA.

EMBLEMATA Alciatiin illaudata laudantes: *Inillaudata laudantes.*

Ingentes Galatum semermi milite turmas,
Spem prater trepidus fuderat Antiochus.
Lucarum cum scua boum vis, dira proboscis,
Tum primum hostiles corripuisset equos:
Ergò trophea locans elephantis imagine pinxit
Insuper, & socijs occideramus ait,
Bellua seruasset ni nos fœdissima barrus,
Vt superasse innat, sic superasse pudet.

De sum-

Deſumptum eſt hoc emblema ex Zeuſi, ſiue Antiocho Luciani, cuius verba ſuo loco adferam. E

Aliud eiuſdem in pacem.

In pacem.

Turrigeris humeris, dentis quoque barrus eburni,
Qui ſuperare ferox Martia bella ſolet;
Suppoſuit nunc colla iugo, Himaliſq; ſubactis
Cæſareos currus ad pia templa vehit.
Vel fera cognoſcit concordes vndique gentes
Proiectiſque armis munia pacis obit.

Habes ſimile carmen libro ſecundo Epigrammatum Græcorum, titulo, εἰς πολέμιον. Epigramma eſt Philippi.

PROVERBIA.

A Elephantis magnitudine ſumpta aliquot habemus veterum adagia: quale imprimis eſt; *Elephantum ex muſca facis*, id eſt, res exiguas, paruique momenti verbis attollis atque amplificas. Legitur adagium apud Lucianum in Muſcæ encomio: Πολλὰ δ' ἔτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν: id eſt, multa adhuc ſupererant mihi dicenda, cæterum ſermoni meo finem impono, ne videar iuxta adagium ex muſca facere elephantum. F

Elephantem ex muſca facis.

Lib. 12. Epi.

Adagium refertur à Suida; meminit etiam Apoſtolius. Angelus Politianus ſimili ſenſu, *è culice elephantum* fieri ait in epiſtola ad Bartholomæum Scalam: Non. ſi. ſatis, inquit, mihi digna videtur, in quibus opera diutius ponatur, videlicet ne fiat elephantus è culice. *Culicem* verò *elephanto conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant, Libanius ad Caſium: τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ λιφαντι παραβαλλόμενος: id eſt, Ego verò perinde ſum quaſi culex cum elephãte collatus. Eſt & aliud de culice & elephanto adagium, quod ſi nõ ad molem corporis belluæ, ſed ad cutis duritiem pertinet: Κώνωπος λέπας ἔνδος οὐκ ἀλιγιζει, id eſt, *Culicem haud curat elephantus Indus*. Refertur prouerbium in epiſtolis, quæ Phalaridis nomine circumferuntur.

Culicem elephanto conferre.

Culicem nõ curat elephãtus Indus.

Vſurpari poterit, quoties ſignificabimus excelſis animis leues, & vulgares iniurias eſſe negligendas. Dictum eſt ob ſingularem duritiem cutis elephantinæ, quæ fertur etiam iacula excutere, tantum abeſt, vt culicis morſu poſſit offendi. Prouerbialiter à Luciano quoque dictum videtur in Domo, ἢ μύρμηκα ἐπ' ἐλέφαντος ἢ καμήλῳ δείκνυσι, id eſt, aut formicam in Elephantem, aut camelum ſpectandum exhibeat. Θᾶττον ἂν πεισεις ἐλέφαντας ὑπὸ μάλης κρυφεῖναι, ἢ ἕνα κίναιδον, id eſt, *Citius quinque elephantos ſub alis abſconderis, quam vnum cinædum.* Legitur adagium apud Lucianũ in libro aduerſus indoctum. Dicitur de ijs, qui diſſimulari nullo pacto poſſunt, quin notis aliquibus prodant animi morbum. Elephantum per foramen acus, adagium Hebræorum, vt citat Baronius in annalibus. *Prius locuſta elephantum pariet*; de re impoſſibili. M. Varro ex Ennio refert hunc verſum: G

Elephantos ſub alis abſcondere.

Elephãtum per foramẽ acus.

Li. 3. de lin lat.

Atque prius pariet locuſta Lucam bouem.

Poſtus huno verſum Ennio tribuit. Ab eodem poeta Ennio prouerbialiter etiam effertur:

Denique vt magna quadrupedes equus atque elephantii.
Proijciunt ſeſe

Prius locuſta elephantem pariet.

Ἐλέφας μυῶν οὐκ ἀλίσκει: *Elephas non capit murem*, id generoſus; & excelſus animus negligit prædas viles ac lucella minuta. Vir egregiè doctus non inſectatur minutulos iſtos literatorum ſimios, Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Geſnerus in Apoſtolij, collectaneis rectiùs legi putat, Ἐλέφας ὑῶν οὐκ ἀλίσκει, id eſt, Elephantus non curat mures, quod Græci carminis heroici, inquit, hemiſtichium eſt, ἐπὶ τῶν τὰ μικρὰ καὶ φαῦλα ὑπεροράντων. Obiecerit tamen aliquis, huic prouerbio id quod ſupra docuimus, elephantem odiſſe mures, & pabulum ab eis contactum aſpernari. *Celerius elephanti pariunt*: Sunt quibus hoc quoque (inquit adagiorum author) inter adagia videtur adnumerandum, quod ſcriptum eſt apud Plinium ſecundum in præfatione mundi: *nam de Grammaticis*, inquit, *ſemper expectauimus parturire aduerſus libellos meos, quos de grammatica edidi: & ſubinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant.* Hactenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam, & quorundam mimis lenta molimina, his verbis ſignificare, Licebit etiam in hanc vertere formam: Quando tandem pariet obſecro, quod tot iam annis parturis, vt nec elephanti diutius? *Elephante ſtipem offerre*, rectè dicetur, cum quis donaturus donandum timet. Dictum Auguſti, vt annotauit Suetonius: *Promiſcuis ſalutationibus admittebat, & plebem tanta comitate adeuntium deſiderio excipiendi, vt quendam iocoſe corripuerit, quod ſic libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem.* Quintilianus in ſexto, in capite H

Elephas non capit murẽ.

Citius elephanti parunt.

A pite de risu inquit. *Adhibetur similitudo interim palam, serio interim, sed, & parabola, cuius generis ad Augusti, qui militi libellum timidè porrigenti, noli, inquit, dubitare, tanquam assem elephanto des.* Qui enim assem, hoc est, nummum elephanto dabat, cum pauore, & formidine porrigebat. De hoc eodem Augusti loco Macrobius in secundo Saturnalium: *Augustus cùm quidam libellum trepidus offerret, & modò proferret manum, modò traheret: putas, inquit, te assem elephanto dare?* Οὐδεν ἂν ἐλεφας ἐκπιοι, *ne elephas quidem ebiberet.* Dicetur (inquit author adagiorum) in librū insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. Equidem magnos stupidosque elephantorum nomine etiam intelligebant, vt ostendimus, vel hoc etiam Græco suffragante adagio: Ἐλεφαντος διαφερει οὐδεν, *nihil ab elephante differs*, etiamsi enim prima ingenij laus tribuatur his belluis, tribuitur tamen inter bruta: corporis verò moles, & formæ fœditas, adagio locum fecit. Refertur à Diogeniano. Legitur etiam apud Suidam, & Apostolium: ἐπὶ τῶν μεγαλων καὶ ἀναιδήτων, παροσον τὸ ζωον τουτον. Apud Epinicum in Hypoballomenis, cùm iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sæpius exsiccasse, subijcit quidā οὐδεν ἐλεφαντος γὰρ διαφερεις οὐδεν. Vt suprà ex Athenæo recitaui.

Ne elephas ebiberet

Nihil elephante differt.

B

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

ELEPHANTOPHAGI teste Strabone, à belluis, quas venantur eduntque dicti à Nomadibus immundi vocantur. Et proximè ante hæc verba, Sabæ, inquit, ciuitas maxima est, quam Eumenis lucus sequitur: Vlterius est vrbs Draba, & elephantum venatio, quæ ad puteum nominantur, eam elephantophagi habitant. Plinius quoque Troglodytas conterminos Aethiopiæ, solo elephantorum venatu ali tradit, & Asachas (Asachæos vocat Solinus) montes habitare (in Africa) viuere elephantorum venatu: item contra Meroen esse Magabaros, vel Adiabaras dictos, partemque eorum Nomades esse, qui elephantis vescantur. Horum quoque mentio est apud Philostratum: Aethiopes, inquit, qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt, qui elephantos venantur, illosque in frusta diuisos vendunt, vnde cognomen adepti, elephantophagi nuncupantur. Caro eorum teste Rase ponderosa est, frigida, pinguis, & abominabilis. Sed Aelianus ex tanta elephanti mole nihil esculentum esse ait, præ-

Lib.16. Elephantophagi.

Caro qualis

C ter promuscidem, labra, & cornuum medullam: at tamen Gillius tradit Aethiopes elephantum in venatione captorem posteriores partes comedere. apparetque renes cæteris omnibus partibus præferri, siquidem apud Vartomannum lego, vidisse ipsum in quibusdam regionibus ferculum omnium pretiosissimum æstimari, & regi apponi solitum, renes elephanti. Qui gustat de carne elephanti cum aqua, & sale cocta, cum seminibus asquesim (id est ferulæ, si rectè Albertus transtulit,) sanat tussim antiquam, vt Rasis ait: decocta, & liquefacta cum aceto, & semine, eiusdem ferulæ, si prægnans gustauerit decoctionem, proijcit, quicquid habet in vtero. Sepum elephantis eodem testante illitum capiti dolenti prodest. Legimus verò etiam apud Aelianum elephanti adipem, contra omnium ferarum venena remedio esse, eoque iunctum, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere: quærendum an hoc potius ad elaphon, ideſt ceruum pertineat, vt, & illud quod author quidam de naturis rerum scribit, elephanti ossa, & pellem, vbicumque inceduntur, serpentes fugere, nec vllum animal venenosum accedere: sed videtur eadem vis vtriusque animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. *Renes.*

Renes.

Ad tussim.

Adeps.

D *Adipe ceruino elephantinoq; perunctos*, inquit Dioscorides, serpentes fugiunt. Certè viuum quoque vtrumque animal serpentibus infestum est: & ea quæ vruntur, omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, vt maximè fit in ossibus, pilis, & corijs, serpentes fugant. Sic, & fumo, qui fit ex vngula, & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, vt Isidorus refert. De proboscide legimus apud Plinium: *Proboscidis tactu capitis dolor lenatur, efficacius si, & sternuat.* Dextra pars proboscidis cum Lemina rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Iecur eodem teste comitialibus morbis prodest. Eiusdem visceris extremitas comesta cum aqua sumac, & folijs citranguli, hepati dolenti medetur, vt Rasis scribit. Fel per nares immissum, iuuare aiunt, inquit Albertus, contra morbum caducum, Rasis æquale pondus adijcit: Fel autem ad pondus aurei Albertus infundi ait, sed aliâ legitur alkisat, fortè alcirat, ideſt ceratium, ideſt, tertia pars oboli. Iidem tradunt, fimo elephantis, si illinatur cutis pediculosa, & in ea reseccari permittatur, pediculis liberatam iri: item si eodem suffiatur domus aut alius locus, cniphes (alias culices) fugere atque mori. Hali ait, si suffiatur eo venter febricitātis, prodesse; si verò supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibere. Hoc, & Auicenna memorat.

Lib.2 c.86.

Iecur.

Fel.

Fimus.

E

VSVS IN SPECTACVLIS.

Lib.2.c.24: GRATISSIMOS in Romanorum ſpectaculis elephantos fuiſſe, inde colligit Alexander ab Alexandro, quòd non modò ludiones, ſed ipſi etiam elephanti à populo collatione ſtipis, aſſibus donarentur. Sed, & ex Horatio diſcimus, cùm poetæ recitarent in ſcena ſua carmina, vel dum ageretur comædia, populum ad tres vel quatuor horas, conuertiſſe oculos ſuos ad alia ſpectacula, quæ in theatro exhibebantur, deinde exoraſſe beſtiarum magiſtros, vt adducerent in theatrum aut camelopardalim, aut elephantem album, eoque ſe conuertiſſe itidem nobiliores; quin nonnullos præterea præcepiſſe, vt ceſſaret carminum recitatio, aut comœdia intermitteretur. Is enim ſenſus eſt Horatij, dum canit:

Lib.2.Epi.1

Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora, F
Spectaret populum ludis attentiùs ipſis
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.

Spectacula ex elephantis. Diuerſa autem ſpectacula in theatris, Circoque edidiſſe Romæ legimus, venationes, pugnas, & ludicra, vt choreas, & funambulationes. De venationibus mentio apud Ciceronem: *Reliquæ* (inquit) *ſunt venationes binæ per dies quinq́, magnificæ, nemo negat. Sed quæ poteſt eſſe homini polito delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentiſſima beſtia laniatur, aut præclara beſtia venabulo tranſuerberatur: qua tamen ſi videnda ſunt, ſæpe vidiſti, neq́ nos qui hæc ſpectamus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla extitit, quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atq́ opinio eiuſmodi eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.* Ad huiuſmodi venationem alluſit puto etiam Martialis dum canit:

Lib.7.Epi.8

Lib.13.

Pulcher adeſt onager, miſſi venatio debet
Dentis Erythræi.

Lib.18.c.7. Pugna contra milites. De pugna verò contra milites, & tauros, ſic ſcribit Plinius: Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in Circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumo Coſſ. anno G vrbis ſexcenteſimo quinquageſimo quinto. Item poſt annos viginti, Lucullorum ædilitate curuli aduerſus tauros. Pompei quoque altero conſulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugnauere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, ſeptemdecim, Getullis ex aduerſo iaculantibus, mirabili vnius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore beluæ iacerentur. Magnum, & in altero miraculum fuit vno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactũ, in vitalia capitis venerat. Vniuerſi eruptionem tentauere non ſine vexatione populi, circundati clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, Euripis arenã circumdedit: quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amiſſa fugæ ſpe, miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærẽtes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione comploranteſ, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens vniuerſus conſurgeret, diraſque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerſo dimicante. Poſtea ſinguli, principibus Claudio, & Neroni in conſummatione gladiatorum. H Hæc Plinius. De Cæſaris verò pugna Suetonius paulò aliter: *nouiſſimè* (inquit) *pugna diuiſa in duas acies quingentis pedibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commiſſis.* De Pompeio etiam meminit Plutarchus in eius vita: Romæ, inquit, venationes exhibuit, quibus quingenti Leones cæſi, elephantes deinde, horrendum quippe dirumque ſpectaculum. Aſconius Pedianus pugnam eorum in Circo primum omnium dediſſe Pompeium tradit ludis, quibus à ſe factum theatrum dedicauit: atqui Plinius cùm dixiſſet elephantos Italiam primum vidiſſe, Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos anno vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptuageſimo ſecundo: *Roma autem in triumpho*, inquit, *ſeptem annis ad ſuperiorem numerum addidit. Eadem plurimos anno quingenteſimo ſecundo victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta duo fuere tranſuectis ratibus, quas dolierum conſertis ordinibus impoſuerant. Vertiſſe eos pugnaſſe in Circo, interfectoſq́ iaculis tradit penuria conſilij. Quoniam neq́ ali placuiſſet, neq́ donari regibus. L. Piſo inductos dũtaxat in Circũ, atq́ vt contemptus eorũ increſceret ab operarys haſtas prepilatas*

Quando primùm Roma pugnarint.

A *præpilatas habentibus, per Circum totũ actos: Nec quid deinde ijs factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.* Apud Indos, sibi inuicem pugnare cogi annotauit Aelianus: Magnus, inquit, Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se, & aliæ bestiæ, & elephanti. Iam verò Romæ cum alijs etiam animalibus pugnare visus est, ac imprimis cum tauro, cuius pugnæ sic meminit Martialis in libro de spectaculis:

Qui modò per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas, — *Pugna cum tauris.*
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat,

Et alicubi rursus:

Grandia taurorum portant qui corpora, quaris
An Libycas possint sustinuisse trabes? — *Lib. 14.*

Pugnare rhinoceroti occulto quodam odio supra ostendimus. Pugnam hanc hoc sæculo in Europa visam meminit Laurentius Surius in cõmentario sui temporis anno Domini 1515. Hoc anno (in-
B quit) Lusitaniæ rex Emanuel Vlisbonæ dedit insigne spectaculum elephanti cum rhinocerote certantis. Est vtrumque animal immani corporis valitudine, sed longiora crura sunt elephanto. Naturale illis inest odium alterius in alterum, idque propter meliora pascua, vt quidam scribunt, quæ sibi inuicem præripere nituntur. Rhinoceros teste Pausania, duo habet cornua, alterum insigni magnitudine de naribus extans, alterum quod supernè erumpit, exiguum quidem, sed validissimum. Fuit huiusmodi bestia viua allata regi Portugalliæ Emanuelli 1513 ex India colore buxeo, siue vermiculato, testis clypeatis tecta, omnique ex parte armata. Cùm autem certamen initurus esset rhinoceros cum elephante, cui genitus est hostis (vt inquit Plinius) cornu ad saxa limato, aluum maximè petit, quam scit suis ictibus peruiam esse. Porro elephantus dentibus maximis & fortissimis cutem rhinocerotis, quantumlibet duram, & vix iaculo peruiam, validissimò ictu lacerat, dentibusque dilaniat. In eo certamine, quod hoc anno (vt diximus) Vlisbonæ fuit, elephantus succubuit. Elephantum choreas ducere doceri, anteà quoque diximus; Has quoque iubente magistro ducebant in theatris; vt constat ex epigrammate hoc Martialis inscripto de spectaculis: — *Cũ rhinocerote.*

C *Picto quòd inga delicata collo* — *Choreas ducunt in theatro. Lib. 1. Epig. 105.*
Pardus sustinet, improbaque tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quòd lupata cerui
Quòd frenis Libyci frenantur vrsi,
Et quantum Calydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris
Turpes effeda quòd trahunt bisontes,
Et molles dare iussa quòd choreas
Nigra bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non putet deorum?

Longè tamen maius, & admirabilius est, quod de funambulis elephantis recitauimus. Nero referente Xiphilino ludos magnos, & magnificentissimos in honorem matris suæ fecit: Quo tempore elephas introductus in theatrum, in summum eius fornicem conscendit, atque inde vehens hominem, in fune ambulauit. — *Funabuli.*

D

VSVS IN TRIVMPHIS.

DIODORVS Siculus author est Dionysium, primum omnium triumphasse elephante Indico euectum, & apud Athenæum legimus Ptolomæum Philadelphum, triumphum eum fuisse imitatum: At in alio curru, qui Dionysij peregrinationem continebat, erat Dionysius duodecim cubitorum, qui veste purpurea indutus super elephanto considebat, coronamque habebat ex hedera, & pampinis auream &c. Elephas ipse ornamentum habebat aureum, coronamque auream hederaceam circa collum. Mentio est istiusmodi triumphi apud Claudianum, qui sic canit: — *Lib. 5. c. 5.*

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis — *Lib. 12. Paneg.*
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis.

Lib.7. L. Metellus

Romæ quoque non pauci elephantis triumpharunt; at qui primus is fuerit, haud certò conſtare videtur. Sabellicus Lucium Metellum, qui quindecim vir fuit, magiſter equitum, bis conſul, pontifex maximus, elephãtos ait primum in triumpho duxiſſe, ex Plinio, ni fallor, quem mirum eſt (inquit Cælius) libro ſeptimo ſcribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxiſſe in triumpho, cùm tamen libro idem octauo tradat, elephantes Italiam vidiſſe primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellaſſe in Lucanis viſos, anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Romam autem in triumpho, ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingenteſimo ſecundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in ſeptimo forſan de ijs ſentit, qui modò in Cartaginenſes depugnarunt, ſicuti meminit libro decimonono ab vrbe condita Liuius. Certè author eſt Seneca in libro de breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxiſſe in triumpho. Sed, & mox paulò: Idem, inquit, enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante currum centum, & viginti captiuos elephantes duxiſſe. Eutropius ait, victo Pyrrho Manium Curium Dentatum in conſulatu triumphaſſe, & Romam primum elephantes quatuor duxiſſe. Idem, & Cuſpinianus teſtatur. Conciliabimus fortàſſis authores, quod alter currui iunxerit, alter ante currum duxerit. Procedente mox tempore Pompeius Magnus triumpho Africano, vt ait Plinius, & D. Cæſar Gallico, vt Suetonius, elephantis quoque triumfarunt. De Pomopio ſic Plutarchus: Optãs Pompeius grauiori eos moleſtia afficere, conatus eſt curru quatuor elephantibus ducto triũphum ducere, inter alia quæ ex Africa adduxerat: horum nonnullos captiuos duxerat, anguſtiori tamen porta vrbis prohibitus equis vſus eſt. Cæſarem verò ait Suetonius imitatione Pompeij, vectum fuiſſe elephantis quadraginta, dextra læuaque lychnos geſtantibus. Sed, & Gordianus Imp. (ſub quo Romæ elephanti triginta duo, quorum ipſe duodecim miſerat, Alexander decem) ſuo quoque in triumpho elephãtis vectus eſt, vt tradit Iulius Capitolinus. At Alexander Seuerus cũ de Perſis triumpharent, non curru triumphali, ſed pedibus ſequente curru quatuor elephantorum palatium aſcendit, referente Aelio Lampridio in eius vita, his verbis: Poſthæc cum ingenti gloria, comitante Senatu, atque omni populo circumfuſis vndique mulieribus, & infantibus, maximè militum coniugibus, pedes palatiũ conſcendit, cùm retrò currus triumphalis à quatuor elephãtis traheretur. Lucebatur manibus omnium Alexander, vixq; ille per quatuor horas ambulare permiſſus eſt, vndique acclamantibus, Salua Roma, quia ſaluus eſt Alexander. Subactis Sarmatis quoque Domitianum elephantis triumphaſſe, ſic canit Martialis:

Curius Dentatus. Lib.17.c.3.

Pompeius. Lib.8.c.2. Cæſar.

Gordianus. Alexander Domitianus

Hic gemini currus numerant elephanta frequenter
Sufficit immenſis aureus ipſe iugis.

Cornificius.

Cornificius verò, quòd aliquando milites ſeruaſſet, tantum ſibi tribuiſſe fertur, vt quoties poſtmodum foris cænaret, elephanto domum reuehi vellet.

VSVS IN BELLO.

Lib.9. Bello apti ſunt.

ELEPHANTOS ad bellicum vſum aptos eſſe teſtatur Ariſtoteles. Sunt, (inquit) apud Indos in vſu rei bellicæ non ſolùm mares, ſed etiam fœminæ, veruntamen fœminæ pauciores ſunt, & timidiores. Iſtiuſmodi belluas Romanis ſecundo bello Punico ita fuiſſe terrori ait Cuſpinianus (ex Polybio) vt biennio neq; in Africa, neque in Sicilia auſi ſint cum Pœnis æquo Marte dimicare, eoq; militum animo animaduerſo, continuo latum eſſe decretum, vt noua claſſis ad bellum inſtrueretur, mox eos aſtu à L. Cecilio Metello victos. Vegetius ait, elephantos contra Romanum exercitum, primum in Lucania (vide etiam ſuprà) Pyrrhum regem eduxiſſe, poſtea Hannibalem in Africa: qua de re ſic Plutarchus in eius vita: *Ceſſere Romani ea potiſſimum parte, qua Pyrrhus ipſe hoſtibus repugnabat; maximè autem elephantorum robore, & impetu, cum propter eos virtute ſua vti non poſſent, ſed veluti fluctu aut terræmotu ingruente cedendum ſibi intelligerent.* Lucretius verò Pœnis eam laudem tribuit, dum canit:

Romani elephantos timuerunt. Lib.3.

Lib.5.

Inde boues Lucas turrito corpore, tetros.
Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni
Sufferre, & magnos Martis turbare caternas.

Vtcumque eſt fuiſſe Romanis longo tempore terrori eſt certiſſimum. Hinc Carthaginẽſibus non eripuere tantummodo illos, ſed etiam vſum interdixere. Sic enim in legibus pacis, quam victi petierant, nominatim cautum fuiſſe hiſtoria teſtatur, vt, & quos haberent domitos traderent, & alios deinceps non domarent. Appianus author eſt, cùm Antiochus definitum numerum, excederet, legatos fuiſſe miſſos, qui elepbantos interficerent: & in noua Ciceronis Philippa

legimus

A legimus,eam fuisse legationem Octauij, vt nepotem regis Antigoni, eius qui cum Romanis bellum gesserat classes habere,elephantos alere prohiberet. Iam verò,& ipsi elephantis vti cęperūt, & non mediocrem insuper fiduciam in ijsdem collocarunt, id quod Metellus inter alios imperatores præcipuè nobis significauit: Tum enim vtramque Hispaniam, consul prius, deinde proconsul penè iam subegisset, postquam cognouit Cn. Pompeium consulem inimicum suum successorem sibi mitti,elephantis consueta dari cibaria vetuit, vt scribit Valerius Maximus. Cæpere verò ijs vti in bello Macedonico,si Liuio credimus,apparetque semper accreuisse numerum,nam circa Seueri,& Bassiani tempora trecentos ad bellū instructos habuisse reperio. Cæterum belluas illas ex Europę principibus ante alios Alexāder Poro rege,& Indis deuictis in potestate habuit, inquit Pausanias in Atticis:quo mortuo & alij reges,& plurimos Antigonus sibi cōparauit. Pyrrhus verò in pugna, quam cum Demetrio commisit, aliquot cepit. Ij cùm ad Tarentum in mediam irripuissent aciem, non parum Romanos exterruere, plerisque aliud quam belluas esse existimantibus. Ebur enim hominum opere, & arte priscis temporibus expoliri solitū norāt haud dubio multi, bestias autem ipsas priusquam Macedones in Asiam trajecerent,præter Indos, & Libyas, finitimosque illis populos, nulli viderant. Quod ipsum ex Homero facile conijcias, qui cùm regum

Romani quādo elephātis vsi.

Lib 9 c.3.

Liu. 31.

B lectos,& opulentiorum inter hosce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nusquam mentionem facit, quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quicquam audisset, antiquis opinor duxisset,hoc quam Pygmæorum,& gruum pugnam commemorare; Hactenus Pausanias. Quanta autem elephantorum in bello sit vtilitas, ex ea maximè victoria innotuit, quam deuictis Galatis Antiochus consecutus est. Narratur à Luciano in Zeuxi siue Antiocho,his verbis. Cum non ignoraret Antiochus Soter,& corporis viribus,& audacia Galatas esse præditos,inusitatamque illorū multitudinem videret, tum phalangem fortiter coniūctam: a tergo verò æneis thoracibus indutos bellantes: præterea in profundum semper armatos viginti quatuor ord natos. In vtrumque autem cornu equitatum,qui viginti millibus equitum constabat,dispartitum esse. Porro e medio octoginta currus falcatos erupturos,ac cum illis bigas bis totidem. Hæc,inquam,cum videret, spem valdèmalam animo concipiebat potiumdæ victoriæ, tāquam si cum inuictis esset agendū. Siquidem ipse modicè instructo exercitu,neque ampliter,neque pro belli dignitate,& apparatu, aut magnitudine, sanè perquam paucis comitatus aduenerat,ac illis quidem vt plurimum scutatis,& nudis. Sed enim ex his, qui nudi erant, plus quam dimidia pars exercitus numerabatur. Itaque iam de petendo fœdere,ferendisque pacis conditionibus,& bello conuenientissimè com-

Vtilitas in bello.

Antiochi cum Galatis pugna.

C ponendo secum agebat. Atqui Theodatus Rhodius vir excelsi, & generosi animi,instruendæ aciei non imperitus, cùm præsto esset, regem perturbato animo esse non sinebat. Et erant Antiocho vndecim in exercitu elephantes. Hos Theodatus iussit interea haberi quam occultissimos,ne ex acie apparentes conspicui fierent hostibus: vbi verò tuba signum dedit, & manus conserendæ forent, ac hostium equitatus impressionem faceret, & Galathæ aperta phalange currus immitterent,tunc vnà cum quatuor elephantis vtrinque equitibus esse occurrendum docebat. Octo autem reliquos aurigis,& curribus esse immittendos. Hoc enim facto, inquit, illorum equi perterrebuntur, ac retro fugientes in ipsos Galatas illapsi impetu facient, nec opinionem eius rei prædictæ euentus fefellit. Cum enim antea nullum elephantum vidissent cùm ipsi Galatæ, tum equi illorū,adeo nouo,& inopinato elephantorum spectaculo animis consternati sunt, vt longè adhuc à belluis constituti,postea quam solùm rugientes audissent, denteſque candore relucentes vidissent, veluti ex toto nigro corpore, tum etiam proboscides, ad prædam direptionemque faciendam sublatas, priusquam ex arcubus tela extorsissent, versis retrò habenis, nulloque seruato ordine aufugerunt. Sed enim pedites aliquantisper alterna cæde semet hastis confodientes conculcabantur ab equitibus in illorum ordinem illapsis. Currus autem subuersi,& illi, deinceps denuo

D in suos non citra sanguinem ferebantur, ac planè iuxta illud Homeri,

Subuersi currus passim iacuere supini.

At verò equi posteaquam semel a recta via auersi declinassent, elephantorum impetu non sustinentes,sessores dorso excutiebant. Currus strepebant proscindentes acutis falcibus quoscumque ex amicis comprehendissent: Non pauci verò, vt in tali tumultu electi prosternebantur. Hos elephanti insequebantur, pedibus proterentes atque conculcantes, simulque in altum proboscidibus proijcientes,ac dentibus correptos transuerberantes. Ad extremum illi summa ope nitentes Antiocho victoriam pepererunt. Cæterùm Galatæ alij quidem dimicando occiderūt, ingenti clade edita; alij viui capti in victoris potestatem peruenerunt. Perpauci fuga in montes semet abdiderunt. Porrò autem Macedones quicumque cum Antiocho in prælium descenderant, Pæana canebant, simulque clamore irruentes, regem coronabant victorem. At ille profusis, vt fertur, lachrymis; pudore afficimur, inquit, ò milites, quibus salus in hisce vndecim stetit belluis: adeo vt nisi spectaculi nouitas hostium animos perculisset, quid nos erga illos fuissemus? In trophæum

nihil aliud quàm elephantũ iuſſit ſculpere. Hęc omnia Lucianus. Heliodorus libro nono Aethio- E
picorum, in prælij cuiuſdam Aethiopum aduerſus Perſas deſcriptione de elephantis hæc ſcribit:
Mediam autem aciem Perſici exercitus: cùm elatam eſſe robore audiſſet, ſe illi, & elephantos tur-
ritos, qui circa ipſum erant, oppoſuit Hydaſpes, &c. Hic autem initio tardius obuiam procedere
iubebat, gradum gradu lentè permutantes, hac ratione, & elephantis, ne deferetur à propugnato-
ribus proſpiciens, & ſimul impetum equitum, qui erant in medio ante conflictum conſumens ac
diſſoluens. Cum autem à ſeſe ad teli iactum diſtarent, & cataphractos equos irritare ad inuaden
dum Blemmyes animaduerterent, ea quæ imperata fuerant ab Hydaſpe, faciebant, & Seribus vt
eſſent præſidio elephantis, relictis: ipſi longè ante ordines proſiliunt, & quanta celeritate pote-
rant, ad cataphractos contendunt, furoris ſpeciem intuẽtibus præbentes, quòd tam pauci con-
tra plures, & ita armatos procurrere auderent. Perſæ autem magis etiam tum quàm prius citatis e-
quis inuehebantur, in lucro ponentes illorum audaciam: & eam ſpem concipientes, quaſi illos con-
tinuò, & primo conflictu eſſent rapturi. Tum Blemmyes, cùm iam ad manus veniſſent, & prope-
modum in haſtis hærerent, ſubito, & quaſi ad vnum ſignum ſubſidunt, & equos ſubeunt, genu
quidem altero ter ç in nixi, caput verò, & tergum equis ſubijcientes ſine vllo detrimẽto, niſi quod
calcationem ſuſtinere cogebantur. Cæterùm rem incredibilem, & præter omnium opinionem fa- F
ciebant, & lædebant equos, ventrem illis in tranſitu ſuffodientes. Quamobrem cadebãt non pau
ci, equis propter dolorem frenum aſpernãtibus, & ſeſſores excutientibus. Quos aceruatim iacen-
tes, Blemmyes ſub femoribus diſſecabant. Immobilis eſt enim Perſarum cataphractus, ſi ducto-
re carear. Quicumque autem integris equis euaſerant, ad Seres ferebantur. Illi autem, ſtatim vt
appropinquabant, poſt elephantos ſe recipiebant, ad animal tanquam ad tumulum aut propugna-
culum aliquod confugientes. Ibi magna cædes, & propemodum ad internecionem vſque accidit
equitibus. Equi enim ad inuſitatam elephantorum ſpeciem ſubitò nudatam, & magnitudinem pe-
regrinam ex conſpectu formidinem incutientem, alij retrorſum fugientes, alij inter ſeſe permixti,
& coarcti, ordinem phalangis celerrimè turbarunt. Et hi qui erant in elephantis cùm ſex ſingu-
las turres occuparent, & bini ab vnoquoque latere iacularentur, ſola parte ſupta caudam vacante
adeo continuè, & directè ad ſcapum è turribus tanquam ex arce tela mittebant, vt denſitas iaculo-
Li.6.Hex.5. rum nubis ſpeciem Perſis exhiberet, &c. de eadem belluarum iſtarum in bello vtilitate ſic ſcribit
D. Ambroſius: Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vſum
miniſtrant. Inde gens Perſarum ferox bellis, valida ſagittis, omniumque telorum iactu, quia de
ſuperioribus ad inferiora validiore niſu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus G
ſepta procedit. In medijs campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam, & ſpecula
collocati, ſpectant magis bella quàm ſubeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus beſtia-
rum. Quis enim eos adire audeat, cùm deſuper iaculis facile figatur, inferius elephãtorum conte-
ratur incurſu? Denique cedunt illis acies, & armatorum cunei, & caſtra illa quadrata ſoluuntur. In-
tolerabili namque impetu in hoſtes ruunt, vt nullo agmine bellatorum, nulla coſtipatione mili-
tum, nullo clypeorum retardantur obiectu: velut quidam mobiles montes verſantur in prælijs, &
vt colles alto eminent vertice, mugitus fragore omnium perturbant confidentiam. Quid hic faciat
pedes, quamuis lacertis validus, & manu promptus, cùm ſibi ſeptus armatorum populis gradienti
murus occurrit? Quid faciat eques, cùm equus eius perterrefactus tantæ beſtiæ immanitate diffu-
gias? Quid faciat ſagittarius, cum deſuper ferrata virorum corpora iaculi ictũ ſentire non poſſint:
beſtia quoque nec nuda facilè penetrabilis ferro ſit, & munita loricis obuia ſine ſui periculo acies
ſecet, & conterat turmas? Itaq; vti immenſa ædificia, ita elephanti fundamentis validioribus ſuſti-
nentur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberetur ætatem. Et quid miraris ſi veſti-
ti armis timentur, quandoquidem dentibus ſuis tanquam naturalibus ſpiculis ſemper armati ſunt?
Promuſcide ſua quicquid inoluerint, frangunt: pede quicquid compreſſerint, velut quodam H
lapſu ruinæ ingentis exanimant. Hactenus Ambroſius. Eſt autem idem elephantorum in bello v-
ſus noſtro adhuc tempore apud Indos. Nam vt Vartomannus tradit, bella inituri clitellas elephã-
Clitellæ elephantorum. to imponunt: ſunt, inquit, clitellæ huiuſmodi, cuiuſmodi in regno Auſoniæ vtuntur muli: clitellas
ſubtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: ſupra clitellas hinc, & hinc domus, vel ſi mauis tur
rim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, aſſamenta neſcio quæ craſſitudine me-
dij palmi: ſingulas caueas terni homines ingrediuntur: inter vtraſque dorſo belluæ inſidet Indus,
qui belluam alloquitur. Illis eſt enim patrij ſermonis intellectus officiorumque memoria. Septẽ
autem ſunt homines, qui elephantum bella inituri conſcendunt loricati, ferentes arcus, lanceas,
enſes, & peltas. Promuſcis elephanti, quam manum appellant, loricatur; illi alligatur exertus enſis
longitudine duorum cubitorum, craſſitudine verò ac latitudine palmæ humanæ, ſicque inſtructi
præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum eſt, monet domitor, cuius vocem callet ele-
phas. Aloyſius Cadamuſtus ijſdem belluis Calecutenſes bella conficere tradit, turres quaſdam

imponere

A imponere eis, capaces trium aut quatuor hominum, qui de turribus huiusmodi præliantur. Et in insula Zanzibar, licet non habeant equos, tamen cum elephantis, & camelis referente M. Paulo Veneto, ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantes, quæ tanta sunt, vt quindecim vel sexdecim viri muniti ex vno pugnent portatili castro. Porro quãdo ad bellum procedere volunt, exhibent, inquit, potum elephantis, quem ipsi pro vino bibunt, quò audaciores sint in bello. De regibus, & regionibus Indiarum, vbi elephanti ad belli vsum alebantur antiquitus, iam antea dictum est. Quod verò militares elephanti olim quoque turres armatorum plenas ferrent, passim veteres attestantur. Plinius, *turres armatorum in hostes ferunt*. Plutarchus. *Et vbi ferarum*, id est elephantorum, *turres sursum, & purpuras viderunt, quod erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur*. Aelianus: *Militaris elephantus dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertio retro versus bellantem, ac simul quantum manibus moderamina tenentem: sicque illis belluam dirigentem tanquam nauem clauo nauicularum, reique nauticæ peritum.* Philostratus: *Pugnant onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines Indici superstant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent.* Hinc & Iuuenalis.

Turres olim etiam ferebant. *Lib. 8. 9.* *In Eumene.*

B *Nec latio haud vsquam nostro sub sidere talis*
Bellua concipitur sed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum nulli seruire paratum
Priuato, siquidem Tyrio parere solebant
Annibali, & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum maiores, & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli, & euntem in prelia turmam.

Vsus itaque idem nunc qui olim, præterquam quòd visos nostra ætate dicant, qui gladium duorum cubitorum ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas in bello cædes ederent. Sed, & Massamicos mai oris Indiæ populos Iulius Ferretrius in libro de antiqua instaurãda, & illustranda militia, ait instruere elephantes ordine facto acierum in cornibus more militiæ, limitatoque numero bestiarum, & hominum ducentum equitantium illas, talẽ esse eorum equitatum. Et ex Polybio quoq; discimus ipsas belluas sibi inuicem pugnare, vt in illo prælio quo cũ Antigono Ptolomæus conflixit. *Hic igitur bellicum* (inquit) *canentes primum cum elephantis se mutò inuadunt.* *Lib. 5.*

C *Pauci ex ijs quos Ptolomæus habebat, in aduersos feruntur. Ex quibus sanè optimam faciebant milites pugnam, iacientes hastas, & se inuicem crebris vulneribus afficientes. Longè tamen meliorem feræ ipsæ faciebant, ingenti impetu se inuicem impetentes, & faciem facie verberantes. Est enim hic elephantorum mos, vt inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes, ac errimè pugnent: simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secus in omnes dentibus sæuiant, quàm tauri cornibus.* *Inuicem pugnare.*

Vt igitur inutilis in certamine redderetur elephantorum vsus, diuersa à diuersis imperatoribus stratagemata excogitata, & adinuenta fuerunt. In eo bellico apparatu, in quem Semiramis triennium absumpsit, elephantorum indiga, quo affatim præsidio vtuntur Indi, ne ea virium parte inferior esset hoste, rem commenta est memoratu dignam, vt refert Sabellicus, elephantinas effigies bubulis multifariam copijs magno numero astruit, habuitque in occulto id consilium, ne ad hostes eorum, quæ pararentur, fama peruenire posset. His prius quàm in Indos moueret, camelos inclusit: quos cùm bellatoribus superne sedentibus repente equitibus velut in acie obiecit, inanium belluarum occursum futurum rata, vt in vera pugna elephantos equi minus ac minus formidarent. Nec in hunc vsum solùm vana illa belluarum species quæsita, sed ad virium, inquit, ostentationem: vt cùm in hostium conspectum acies in procinctu

D staret, inane illud ludibrium in subsidijs locatum verorum procul elephantorum terribilem præ se ferret aspectum. Verùm nihil postea res ista Assyrijs adiumento fuit, non magis quàm multis pòst ætatibus Perseo Macedonum regi, qui eo bello, quod cum populo Romano gessit, eodem vsus machinamento prælio superatus est. Hæc itaque Sabellicus ex Diodoro Siculo, ni fallor, qui rem tamen aliter narrat, cuius hæc sunt verba: *Semiramis contra Indos suscepta expeditione, inferior elephantorum apparatu, rem excogitauit, qua terreret Indos, cogitantes nequaquam extra Indiam elephantos esse. Occisis trecentis bouum millibus, carnes operarijs concessit, coria insuti fecit elephantorum instar: quæ postmodum fœno referta, veri elephanti speciem præ se ferebant. Intus hominem camelumq;, super quo sedens formam bellua duceret, inclusit. Hac in loco semoto occultoq; acta, ne quæ exterius emanare possent, vtq; Indi improuisa repercussi veras belluas existimarent. Admirantibus indis, vnde tanta illi elephantorum copia suppeteret, quidam ex Semiramidis exercitu noctu capti rem prodidere. Semiramis simulatis elephantis aduersus equites præmissis, initoq; certamine regios equos fudit: assueti enim veris elephantis equi, nouæ formæ olfactuq; insueto turbati sunt.* Sic Diodorus,

Vt inutiles reddantur. Elephanti ficti. *Enneid. 1. lib. 1.*

Lib. 2. c. 5.

non

Lib.4. non fuere itaque inutiles ficti elephanti, ſed victoriam Semiramidi pepererunt. De Perſeo autē E
Macedonum rege ſic quoque ſcribit Polyæus: *Romanis elephantos ducentibus partim ex Libya, partim Indos ab Antiocho Syriæ rege, Perſeus, ne noua ac formidabilis equis bellua primo aſpectu exiſteret, præcepit opificibus lignea ſimulacra fabricari elephantorum figura atq. colore, & virum cum tuba per hos horribilem ſonum emittere, vt equi Macedonum elephantorum fremitum, & aſpectum ferre diſcerent.* *Perſei aſtus*

Damis. Cæſar pugnaturus cum Scipione in Africa, ne militibus terrori eſſent elephantes, hoc inuenit remedium, vt Hirtius refert; Elephantos in Italiam tranſportari iuſſit, quo, & miles ſpeciemque, & virtutem beſtiæ cognoſceret, & qua parte corporis nuda ſine tegmine relinquerentur, præterea vt iumenta beſtiarum odorem, ſtridorem, ſpeciem, conſuetudine capta, non reformidarent. Quibus ex rebus largiter erat conſecutus, nam, & mulites beſtias manibus pertractabant, earumque tarditatem cognoſcebant, equitesque in eos pila præpillata conijciebant, atque in conſuetudine equos patientia beſtiarum adduxerunt. Egregium verò ſtratagema Damidis recenſet Diodorus his verbis: *Polyſperchon Megapolita decem is muris cum elephantis expugnare putabat. Megapolitanorum dux Damis, qui fuerat cum Alexandro, & naturę, vſuſque elephantorum peritiam habebat, complura magna oſtia denſis clauis confixit, & in humilibus foueis contraxit, tectis qua extabant cuſpidibus. atque ita per ea aditum in vrbe reliquit. Et à fronte quidem nullum militem collocauit, ſed obliquè à lateribus multitudinem conſtituit taculatorum, & ſagittariorum, & catapultarum, quibus tela iaciuntur. Iam Polyſperchonte totum ruina locum expurgante, & vniuerſis belluis per- F
eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim occurrente belluis, Indis in vrbem irrumpere cogebantur. Elephantes verò magna mole incedentes, incidebant in confixa ſtimulis oſtia. Cumq. eorum pedes clauis vulnerarentur, & propter corporum grauitatem ſtimulis perforarentur, neq. vlterius progredi, neque reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumq. ſimul omne telorum genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij vulnerabantur, atq. ita ad negocium inutiles reddebantur. Belua verò partim propter telorum multitudinem, partim propter ictus clauorum cùm dolore cruciarentur, per amicos reuertebantur, eorumq. multos conculcabant. Tandem earum fortiſſima ac terribiliſſima cecidit: reliquarum pars prorſus inutilis reddita eſt: pars nul-*
Megarenſes *lius ſuorum mortem intulit.* Maior fuit aſtus Megarenſium, qui, vt Aelianus refert, cùm Antipa-
Li.26.c.36. ter Macedonū rex, illos bello adortus, elephantorum copia facilè ſuperior eſſet, porcos pice oblitos, & igne iniecto ardentes in elephantorum agmen immiſerunt; qui partim grunnitu (quo naturaliter, vt dictum eſt, perterrentur vaſtiſſima iſthæc animalia) partim incendio turbati, in fugam verſi, præclaram Megarenſibus peperere victoriam. Obſeruatum igitur deinceps vnà cum ele- G
phantorum pullis porcos alere, vt conſuetudine naturam vincerent, & grunnitui porcorum aſſuefcerent. Polyæus verò hoc tribuit Antigono. Fuere verò etiam vel ob hoſtium virtutem, vel aliàs
Suis ſæpe fuiſſe damno. etiam ob cauſas ſuis ſæpenumero damno. Appianus de bello Hiſpanienſi ait Fuluium Nobiliorē cùm decem elephanti a Maſaniſſa auxilio miſſi eſſent, in pugnam cum hoſtibus progreſſum, elephātes poſt exercitus terga ordine occultauiſſe: pugnaque incœpta extemplo viam aperuiſſe elephantis, quos cùm Celtiberi viderent, ipſos, & eorum equos territos, intra mœnia confugiſſe, imperatorem itaque elephantes ad mœnia produci iuſſiſſe: cumque ſic vtrimque fortiter dimicaretur, vnus elephantorum graui percuſſus ſaxo de muro caput, curere atque effrenatè furere cœpit, inque amicos horrendo cum clamore furens ſe coniecit, quemuis obuium trudens ac proterens, amicorum, & inimicorum nullo diſcrimine habito: ſimiliter reliqui elephātes illius clamoribus exterriti, idem fecerunt, milites Romanos proterentes, proculcantes ac proſternentes: quod quidem ſæpenumerò ſolent, inquit, elephantes cùm inſaniunt, quemuis vt inimicum accipientes: ob
Cur commu- quam eorum perfidiam à quibuſdam communes hoſtes appellati. Non abſimile quid de Cecilio
nes hoſtes dicti. Romanorum conſule Panormi agente ſcribit Polybius his verbis: *Poſtquam igitur elephantos omnemq. exercitu (Aſdrubalis) appropinquantes vidēt, &c. quoſdam ex ijs qui maximè agiles atq. expe- H*
diti erant, pro mœnibus ſupra foſſam conſtituit, iubeq. vt contra elephantos, ſi illis accederent, telisq. verubuſq. eminus pugnent: quod ſi irata pecudes cum impetu contra ipſos ferantur, in foſſas ſe dimittant, inde rurſus elephantos telis petant, &c. Simul ac igitur pleno impetu pugnare captum, magiſtri elephantorum qui cupidine gloriæ ſibi attribui victoriam cupiebant, belluas in expeditos concitant: illi ſicuti eis à conſule iuſſum fuerat, fugam terga vertunt, infeſtiuſq. inſequentibus belluis, in foſſas ſe dimittunt. Belua cùm primum ad aggerem foſſarum peruenere, vno tempore, & à multitudine vrbana ex mœnibus, & à militibus ex foſſis, ſagittis teliſq. multifariam feriuntur. Cumq. vltra progredi non poſſent, neceſſario terga vertentes, in ſuos ruunt, agmina perturbant, magnam ſuorum ſtragem faciunt, &c. Illi iam pridem à beſtijs turbati, & tunc tumultuario impetu à Conſule oppreſſo facilè proſtigantur: pars eorum trucidatur, cæteri fuga ſalutem quærunt. Elephanti cum Indis decem capti: reliqui diſiecti is Indis, finito prælio, omnes in poteſtatem conſulis peruenere. Cæſare quoque pugnaturo Scipioni in Africa, præter præcitatum inuentum: à dextro cornu funditores ſagittariique con-

cita tela

A cita tela in elephantos frequentes coniecere, vt Hirtius narrat: quo facto beſtiæ ſtridore fundarum lapidũque perterritæ ſeſe cõuertere, & poſt ſe frequentes ſtipatoſque proterere. & in portas valli ſemifractas ruere contenderunt. Non eſt autem prætermittendum de virtute militis veterani quintæ legionis: nam cùm in ſiniſtro cornu elephantus, vulnere ictus, & dolore concitatus, in lixam in ermem impetum feciſſet, eumque ſub pede ſubditum, deinde genu innixus pondere ſuo, proboſcide erecta vibrantique, ſtridore maximo premeret atque enecaret: miles hic non potuit pati, quin ſe armatum beſtiæ offerret, quem poſtquã elephantus ad ſe telo infeſto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboſcide circundat, atque in ſublime attollit armatum. Qui in huiuſmodi periculo cùm conſtanter agendum ſibi videret, gladio proboſcidẽ, quo erat circundatus, cedere quantum poterat, non deſtitit: quo dolore adductus elephas, milite abiecto maximo cum ſtridore curſuque conuerſus ad reliquas beſtias ſe recepit. Clara etiam eſt alterius è Romanis dimicatio aduerſus elephantum. Cùm Hannibal captiuos Romanos dimicare inter ſe (inquit Plinius) coegiſſet: namque vnum qui ſuperaret, obiecit elephanto, & ille dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in arena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites miſit, qui abeuntem interfi- B cerent. Sic, & Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas contra Antiochum Eupatorem commiſit, conſpicatus excellentem elephantum ornatum phaleris regijs, & ratus in eo regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum, & occiſis prius multis, quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, ſuccedens ſub eius ventrem, confodit belluam, & ipſe ſimul ponderе eius illabentis oppreſſus eſt, vt narrat Ioſephus ex ſexto Machabæorum. Vt verò vnde ſumus digreſſi, reuertamur: cùm Hannibal cum Scipione dimicaturus, octuaginta elephantos, quot nunquam aliàs, in aciem produxiſſet, ad eorum vſum inutilem reddendum ſic militum ordinem Scipio diſtinxit, vt eos primo inter manipulos veliteſque receptos coniectæ vndique haſtæ non tantùm ex Romana acie eiecerint, verùm etiam in Pœnos telis prope confoſſos egerint, quod hoſtibus fugæ initium fuiſſe, maximè eſt perſpicuum. Idem accidit elephantis Aſdrubalis; *Eodem* (inquit Liuius) *verſi elephanti, qui primo impetu turbauerant anteſignanos, etiam ſigna mouerant loco: deinde creſcente certamine, & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies verſari, velut incerti quorum eſſent, haud diſſimiliter nauibus ſine gubernaculo vagis*: Ex mox. *Elephanti plures ab ipſis rectoribus quàm ab hoſte interfecti: fabrile ſcalprum cum malleo habebant: id vbi ſæuire bellua ac ruere in ſuos cœperant, magiſter inter aures poſitum ipſa in compage, qua iungitur capiti cervix, quanto* C *maximo poterat ictu adigebat. Ea celerrima via mortis in tanta molis bellua inuenta erat, vbi regendi ſpem vicisſet.* Similiter in Perſarum exercitu aduerſus Iulianum, elephantorum fulgentium formidandam ſpeciem, & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebãt, (inquit Ammianus Marcellinus paullò poſt initium libri vigeſimi quinti) ad quorum ſtridorem odoremque, & inſuetum aſpectum magis equi terrebantur: quibus inſidentes magiſtri, manubriatos cultros dextris manibus illigatos geſtabant, acceptæ apud Niſibin memores cladis: & ſi ferocius animal vires exuperaſſet regentis, ne reuerſum per ſuos, vt tunc acciderat, colliſam ſterneret plebem, vertebram quæ caput à ceruice diſterminant, ictu maximo terebrabant. Exploratum eſt enim aliquando ab Haſdrubale Annibalis fratre ita citius vitam huiuſmodi adimi belluarum. Eo prælio quo Alfonſus Albuquercius, Indiæ prætor, regem Malcenſeam vicit, & Malacam vrbem expugnauit, rex caſtello, quod elephantus ingens tergo geſtabat, cum aliquot è ſuis domeſticis vehebatur. Hunc alij elephanti ſimiliter inſtrati, & armati ſequebantur. Tela è caſtellis frequentia (verba ſunt Oſorij) decidebant. Elephanti enſes dentibus alligatos geſtabant, tantaque ferocia in Luſitanos irruebant, vt anteſignani pellerentur. Fernandus tamen Gomeſius Lemius, & Vaſcus Fernandus Contigus, minimè ea re perturbati, reſiſtunt: cùm vterque eorũ in oppoſita vitæ latera, qua elephan- D tus gradum violenter inferebat conceſſiſſet, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrimque deinde latera illius haſtis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis ſit immanis, & efferata, eſt tamen doloris impatiens, & facilè in ſuos quouis vulnere ſauciata conuertitur. Itaque cùm elephantus transfixus vtroque latere fuiſſet, rectorem qui illi inſidebat, proboſcide deturbatum conculcat. Exanimare deinde, ſanguis enim illi vtrimque profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confeſtim deſiluit. Elephantus in ſuos conuerſus reliquorum elephantorum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam verſi ſunt, neque rurſus vllis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. Cùm itaque ſuis ſæpe damno ſint elephanti, id ne fieret, Scipio proſpicere olim conatus eſt, ſicuti legimus apud Hirtium: *Scipio*, inquit, *interim elephantes hoc modo condocefacere inſtituit: duas inſtruxit acies, vnam fundatorum contra elephantos, qua quaſi aduerſariorum locum obtineret, & contra eorum frontem aduerſam lapillos minutos mitteret. deinde in ordinem elephantos conſtituit, poſt illos autem aciem ſuam inſtruxit: vt cum ab aduerſarij, lapides miſſi cœpiſſent, & elephanti perterriti ſe ad ſuos conuertiſſent, rurſus à ſua acie lapidibus miſſis eos conuerterent: aduerſus*

Miles vnus elephantum occidens.

Eleazari virtus.

Li. 12. c. 14.

Scipio vt inutiles reddidertt.

Lib. 7. rer. Emanuel.

Ne ſuis ſint damno.

Vt incitentur ad pugnam.

uerſus hoſtem: quod ægrè tardeq; fiebat: audere enim elephanti multorum annorum doctrina vſuque vetuſto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producuntur. Iam verò, vt alacriori animo ad prælia ferrentur, potus humanus eis indulgebatur: quòd Aelianus meminit, inquiens: Elephantis pugnaturis nõ modò ex vitibus confecti, ſed etiã ex oryza factitij vini vſus indulgetur. Porro ſi quis eorũ fortitudine cùm animi, tùm corporis alios in bello vinceret, is peculiari nomine ab alijs diſtinguebatur. Antipater (inquit Plinius) author eſt duos elephantos Antiocho regi in bellicis vſibus celebres, etiam cognominibus fuiſſe, Aiacem, & Patroclum etenim nouere ea: (de quibus antè.) Certè Cato, cùm imperatorum nomina annalibus deſcriberet, eum qui fortiſſimè prælliatus eſſet in Punica acie, Sutrum tradidit vocatum, altero dente mutilato. De Aiace Alexandri ſuprà dictum eſt. Cæterùm vtilitas eorum in campeſtribus intelligi debet, nam vt Polybius ſcribit, in montibus, vt, & equi, inutiles ſunt. E contrario Libycum inſtitutum eſt, referente Cælio, vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos præterea concinant: quorum id ſit, inquit, argumentum, ἀγαθὺς ἄνδρας εἶναι τὺς ἀντιπάλους γινομένους θηρίῳ τοσούτῳ, id eſt viros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſo ſteterint, quòd mors glorioſius comparata ἐυθαρσίστερον τῷ θαπτομένῳ. Cauſam modò vtilitatis in bello duplicem ſtatuit Caſſiodorus, cutis nimirum duritiem, & corporis molem, quòd hac hoſtibus eſſent terrori, illa ictum non admitteret. *Cutis* (inquit) *vlceroſis vallibus exaratur qua in tantam duritiam ſolidatur, vt putes eſſe oſſeam cutem. Hæc nulla vi tranſmittitur, nullo ferri acumine penetra tur: ideoq; Perſarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ, & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſuæ mole terreret.* Ad hanc corporis duritiam alludit quodammodo Plautus: *Pol ſiquidem connixus eſſes, per corium, per viſcera, perq; os elephanto brachium tranſmitteres.* In regno Mogor nihilominus frons eorum laminis armatur ferreis, aut corio duriſſimo. Habebat: & alium vſum in bello elephas, in traijciendis nempe fluminibus, id quod Hannibalis exemplo conſtat. Eo enim in Hetruriam deſcendente, Arnus vehementer excreuerat, quare tantum exercitum ſecum trahens, euitare non potuit, quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faceret: ipſe quoque etſi elephanto, qui vnus ex multis ſupererat eminens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigilijs confectus, alterum oculum amitteret. Ad quod alluſit Iuuenalis, dum canit:

In Milite gloriosa. Vſus ad amnes traijciẽdos.

Sat. 10.

O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luſcum.

VSVS IN SACRIFICIIS.

Li. de ſolert. animal.

SCRIBIT (inquit Plutarchus) Iuba elephantos dijs vota facere, cùm ſe nemine docente, mari luſtrent, ſolemque orientem adorent, proboſcide manus loco ſurſum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs eſſe cariſſimum, vt Ptolomæus Philopater teſtatum fecit. Cùm enim victo Antiocho vellet dijs honorem ſplendidè habere, præter alia ob partam prælio victoriam, ſacrificia, quatuor etiam elephantes immolauit: nocturnis autem territus in ſomnijs, quòd numen ei ob ſacrificium illud inuſitatum comminaretur, cùm multis vſus eſt piaculis, tum quatuor æreos elephantos pro occiſis poſuit.

Elephanti immolati.

NVMISMATA. STATVÆ PICTVRA.

Cæſaris nũmus.

IN C. Cæſaris nummo videre eſt elephantum ſurrecta promuſcide; aduerſus quem ſerpens quaſi concertaturus inſurgit: in altero videas ſerpentem ipſius elephanti pedibus obtritum, in quo inſcriptio eſt CAESAR. Potes ex illo (inquit Pierius (laceſſitum bello, ex hoc, confectum intelligere. Neque verò me fugit, elephantum Maurorum lingua Cæſam appellari ſolitum, quod Spartianus in Aelio Vero tradit, primumque Cæſaris cognomine nuncupatum, qui elephantum occiderat. Sed inepta hæc inſcriptionis cauſa mihi videtur: crediderim autem potius ad munificentiam ſpectare, qua Cæſar elephantos exhibuerit.

Marij nummus.

Quẽ verò elephantũ in Q. C. Martij nũmo cõpereris, ibidibus adiectis hieroglyphicũ id Africã prouinciã ab eo domitã, ditionemque imperij in Aegyptum vſque propagatam ſignificare crediderim

A derim. Elephanti porrò Pompeij Magni currum ſubiere Africo triumpho; & in nummo argenteo admodum pulchro Scipionis Imp. inſcriptio, cuius galea elephantini capitis ſpeciem habet, infernè aratrum, antè ſpica poſita eſt; quæ omnia ad Africæ triumphum, & annonam inde largiter aduectam, ſpectant. Inſcriptio, Q. METELLVS. Auguſto currum ex quatuor elephantis, S. P. Q. Romanus in nummis decreuit, quòd, vt puto, ſpolijs Orientis onuſtus imperatorum inde triumphum duxerit. Id honoris T. Cæſar poſt adeptum imperium patri deferendum curauit, quod ipſa teſtetur inſcriptio, quæ ſic habet: TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVST. P. M. TR. PO. XXIIX. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. Eundem honorem Claudius auiæ Liuiæ Circenſi pompa, currum quippe elephantorum Auguſtæo ſimilem decernendum curauit. Sed, & D. Auguſto Veſpaſiano currus ex quatuor elephantis in nummo eſt, cuius latus alterum in ſcriptionem habet ad reliquos honores tertij conſulatus: nam qui ſua virtute ad Imperatorij faſtigij culmen euectus erat, re in Oriente bene geſta, paribus cum Auguſto honoribus honeſtandus fuit; ita elephas iunctus, prouinciam patriam ſubiugatam hieroglyphicè ſignificabat. Eſt, & Philippi Imperatoris nummus, in quo elephantus gradiens ſub magiſtro cum inſcriptione AETERNITAS AVG. Vartomannus author eſt in inſulâ Sumatra ſiue Taprobana numos haberi, qui

B ab vna parte cælatum habent caput cacodæmonis, ab altera carpentum, quod ab elephantis trahitur. Cùm verò veteres ſignis, & annulis varias imagines expreſſas præ ſe ferẽtibus obſignarent tabellas, inter has à Plauto celebrari reperio elephantem. *Quaſo tunetis es Lyco trapezita? L. Ego C. Multam me tibi ſalutem iuſſit Theraponigonus dicere. L. Mihine? C. Ita. cape, ſignum noſce, noſtin? L. Quidni nouerim; Clypeatus elephantum vbi machæra diſſicit.* id eſt, diſſecat, vt Puteanus, & Lambinus exponunt. Fuiſſe porrò etiam Romæ æneam elephanti ſtatuam, ex hiſce verbis Caſſiodori diſcimus, in epiſtola Theodahadi regis ad Honorium Romanæ vrbis præfectum: Relationis veſtræ tenore comperimus, in via ſacra quam multis ſuperſtitionibus ditauit (aliàs dicauit) antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare; & qui ſolent in carnali ſubſtantia ſupra millenos annos viuere, occaſum videantur proximum in ſimulacris æneis ſuſtinere. His prouidẽtia veſtra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra ſolidando. Aluum quoque demiſſam ſubdito pariete corroboret, ne illa magnitudo mirabilis ſoluatur turpiter in ruinam. Nam, & viuis ipſis caſus aduerſus eſt. Et mox poſt enumeratam belluæ magnitudinem. Quapropter habere eorum vel formas gratiſſimum eſt, vt qui viuam ſubſtantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoſcant. Et ideo non patrias perire; quoniam Romanæ di-

C gnitatis eſt, artificum ingenijs in illa vrbe recondere, quod per diuerſas mundi partes cognoſcitur diues natura procreaſſe. Sed, & apud Pauſaniam lego de elaphanti ſculptura: Aedificium è candido marmore, quod in medio quaſi foro attollit trophæum (apud Agros) de Pyrrho Epirotarum rege eſt, vt ipſi prædicant Argiui: quo enim in loco cadauer eius concrematum eſt, ibidem etiam illi fuiſſe erectum monumentum, in quo cùm alia, quibus in prælijs vtebatur inſculpta, tùm verò erant elephanti.

Sipionis nummus.

Auguſti currus in nummo.

Veſpeſiani nummus.

Philippi.

In Curcul.

Lib. 10. Va.

In Coryn. thiacis.

DE EBORE. CAP. X.

Sinonyma. Etymologia.

D NON totus elephanti dens propriè ebur vocatur, ſed illa præcipuè pars, quæ extra os eſt, id quod inter cæteros Plinius nos docuit. Loquens enim de dentibus exertis, *hoc*, inquit, *ſolum ebur eſt*. Franciſcus Apollo tamen omnia ipſius animantis oſſa ebur vocari aſſerit. Dicebatur aliàs ebor, vnde eboreus. Vtramque vocem, quaſi à barro, id eſt, elephanto productam Seruius teſtatur, Græci ἐλίφαντα vocant antepenultima acuta, per ſynechdochen, vt caput pro homine. Suntqui vltimam acuant, & elephantina, id eſt, ex ebore facta interpretentur, vt in hoc Homeri verſu:

Ὡὲ δ' ὅτε τίς τ' ἐλίφαντα γυνὴ φοίνικι μίνῃ
Μῄονὶς ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἵππειον ἵππων, id eſt,
Vt eburi quando aliqua ebur mulier tinxerit
Maonia, vel ex Caira, maxillare vt ſit equorum.

Ebur quid propriè.

Ebor.

Iliad. 4.

Sed Varinus; Πρισὸς ἐλέφας (ebur ſerra diuiſum) os elephantinum: ſic, inquit, ebur per excellentiam vocant Græci: additur autem πρισὸς ad ipſius belluæ differentiam. Similiter Latini etiã elephantum quandoq; pro ebore ſiue dente elephantis ponunt, vt Virg. in Georgicis:

Elephas pro ebore.

Lib. 3.

In foribus

Lib.6. *In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto:* E

Et in Aeneide.

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Dens Indus Lib.3.Car. Non ſemel etiam poetis dentem Indum vocari reperio. Et quia varia ex ebore fierent vtenſilia, pro his quoque ebur dicebatur, Horatius:

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunas.

Orat.4. Cicero in Verrem:

Vt omne ebur ex adibus ſacris auferret.

Iam verò ob eximium candorem, accipitur pro iſtiuſmodi colore. Martialis:

Lib.11. Ebur pro cãdore. *Nolueram Polytime tuos violare capillos,*
Sed iuuat hoc precibus me tribuiſſe tuis:
Talis eras modò tonſe Pelops, poſitiſq; nitebas
Crinibus, vt totum ſponſa videret ebur.

Lib.13. Et alicubi:

Dum Tyburtinis albeſcere collibus audit, F
Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur.

Plinius *Meruli anniculis roſtrum in ebur transfiguratur, duntaxat maribus.* Hinc, & eburneus color idem qui candidus: Ouidius; de Narciſſo:

Lib.4.Met. *Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,*
Impubeſq. genas, & eburnea colla, decuſque
Oris, & in niueo mixtam candore ruborem.

Lib.4. Et rurſus:

------Pueri rubor era notauit,
Neſcit quid ſit amor, ſed, & erubuiſſe decebat,
Hinc color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincta eſt, aut candore rubenti
Cum fruſtra reſonat ara auxiliaria Lunæ.

Et rurſus:

Lib.8. *-------Dentes æquantur dentibus Indis.*

Lib.10. Item de Atalanta: G

Tergaq. iactantur crines per eburnea.

Idem in epiſtola Acontij ad Cydippen:

Hoc faciunt flaui crines, & eburnea ceruix.

Et rurſus in Epiſt. Sapph. ad Phaonem.

Hunc Venus in celsum curru vexiſſet eburno.

Li.3. Amor. Ac denique alibi:

Illa quidem noſtro ſubiecit eburnea collo
Brachia.

Lil.5. Similiter emplaſtrum elephantinum dicitur à Celſo, quaſi percandidum ſiue eburneum.

PRETIVM. NATVRA. VSVS.

Ebur pro tributo. HAVIT etiam olim in maximo pretio vbique terrarum ebur. *Herodotus prodit, Aethiopas tributi vice regibus perſidis vicenos dentes elephantorum grandes,* (inquit Plinius) *tertio quoque anno cum auro, & ebeno pendere ſolitos. Tanta eboris autboritas erat vrbis noſtræ trecenteſimo decimo anno; tunc enim author ille hiſtoriam eam condidit Thurijs in Italia.* Et rurſus: *Dentibus ingens pretium, & deorum, ſimulachris laudatiſſima ex ijs materia.* Tradit, & Aelianus Lybycos homines venari elephantos, non aliæ magis quàm dentium gratia: & apud Athenæum legitur, Anthiocum qui inſanus cognominatus fuit, in ſua pompa octingentos elephantorum dentes duxiſſe, Ptolomæum verò Philadelphum ſexcentos. Dedicabatur, & in templis deorum, id quod Valerius Maximus indicat, dum ſcribit Maſaniſſam Numidarum regem eburneos dentes quos dono acceperat; reſtituiſſe, cum ex templo Iunonis, ſurreptos intellexiſſet. Quanti autem ebur fieret, eleganter oſtendit Plutarchus his verbis: Ad ſe trahebant me ebur, & argentum.

l.5.c.4.c.6.

In Grylle. Qui horũ poſſideret plurimũ, mihi felix, & dijs charus videbatur homo, ſiue Phryx eſſet, ſiue Car, & Dolone ignobilior, vel Priamo calamitoſior. Fuit ergò eboris vſus ad luxuriam. *Exquiritur*

(inquit

A (inquit Plinius) *a senatoribus, luxuria causa, quæ vis in his est efficacissima.* Est item vulgò notum patritios, & qui nobilitate præstabant, quique honestè geniti, & liberaliter educati erant, apud Romanos, bullam in pectore, lunulas in pedibus habuisse: fuisse autem fibulas eburneas corniculantes instar lunæ: id quod à Numa institutum ferunt, vt senatores, eorumque posteri, nigris calceis lunulas annecterent. Plutarchus ab Arcadibus deductum esse profitetur, vt se proselinos designarent, vel vt amplissimum nobilitatis testimonium ferrent. Quippe in calceis Senatorum lunam adscripsisse, centenum, inquit, numerum designauit, quo tunc Senatores continebantur: vnde Lunata pellis Martiali: & apud Satyricum poetam legimus: *Lib. 5. 1.* *Nobiles Romani vt cognoscerentur.* *In qu. Rom.* *Lunata pellis quid.*

Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

Cùm verò apud priscos moris esset, abeuntes hospites non tantùm bonis verbis, sed muneribus etiam prosequi, ebur inter hæc non postremum habuisse locum discimus ex hoc scientissimi poetæ versu: *Pro munere datum.*

Dona dehinc auro gravia, sectoq; elephanto,
Imperat ad naues ferri.

Sed, & dijs offerebatur immortalibus, vt benevoli redderentur, vti constat ex hoc Polemonis: *Dijs oblatũ.*

B *Si sacra faciens Pamphile Deo quispiam*
Hædosque mactans, vel boues quam plurimos,
Chlamydeue quasis purpurea vel aurea,
Ebore velvllo, vel smaragdo denique
Sibi reddidisse benevolum numen putat,
Errat, &c.

Q. Calaber ait in pyram Aiacis iniecisse Græcos pretiosum ebur & argentum. Et Diodorus Siculus, signa ex ebore, auroque alijsque rebus pretiosis ab omnibus ducibus, & amicis Alexandri facta, Hephæstione Babylone mortuo. Fuisse autem penes diuites, proceraſque tantummodo ebur facilè etiam Seneca, in pauperis delineatione significat: *Nec fulget,* inquit, *illis splendidum tectis ebur:* Nihil non enim ebore resplendebat in ditiorum ædibus: mensarum in primis pedes. Plinius, *Excogitatæ sunt* (per luxuriam), *& ligni bracteæ, nec satis: Cœpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumq; ebore distingui, mox operiri.* Et rursus: *Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, præsertim in operibus inde factis, vt pectinibus, capulis, alijsque cetaceorum piscium ossibus adulterent. Distingui audio, quòd è piscibus teniora sint, minus per ætatem pallescant. Ex ebore, & simulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato bellvarum cadaueri, antequam vt à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur, & mensarum pedes.* Hucpertinet illud Iuuenalis: *Lib. 17.* *Mensæ ebur nec.*

C ------*Latos qui sustinet orbes*
Grande ebur.

Item illud Martialis:

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes.

Et aliàs:

Vt Mauri Libycis centum flent dentibus orbes
Et crepat in nostris aurea lamina toris.

Et rursus:

Inde satur mensas, & apertos exuit orbes,
Expositumque altè pingue popposcit ebur.
Et testitudinem mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse suo.

Et iterum:

D *Grandia taurorum portant qui corpora, quæris*
An Libycos possint sustinuisse trabes? *Lib. 14.*

Erant, & lecti tales: Suetonius de Cæsare: *Lectus eburneus auro, & purpura stratus, in quo Cæsar mortuus ponitur.* Apulcius: *Frequens ibi numerus epulonum, & vtpote apud primatem fœminam flos ipse ciuitatis; opiparis citro, & ebore nitentes lecti, aureis vestibus intecti.* Clarè admodum Propertius: *Cap. 84.* *Lib. 2.*

Nec mihi tunc fulcro fulgeret lectus eburno.

Varro in Prometheo. *Eboratus lectus ibi in quinquatribus.* Et rursus: *Lectos omnes haberemus domi ad vnam formam aut cum fulcro, aut sine eo, &c. Neque potius delectaremur supellectile; quæ esset ex ebore, alijsque rebus, &c.* Horatius: *Lib. 2. serm.*

Tracta super lectos canderet vestis eburnos.

Alij sunt, quos Plautus eburatos vocauit. Lambinus exponit enim ebore extrinsecus ornatos, aitque non dixisse eburneos sed eburatos siue eboratos, quoniam eburneum est totũ ex ebore con- *In Stich.*

Tripodes eburnei. cretum, & conflatum, eboratum verò, ebore extrinſecus ornatum. De tripodibus eburneis ſic meminit Clemens Alexandrinus, vt ſuperfluos eſſe diceret, necnon, & lectos argentos habentes pedes, & ex ebore compactos. De rhyto poculo ex ebore ſuprà facta eſt mentio. Fiebant, & ex ebore loculi, in quibus res ſeruabantur pretioſiores. Iuuenalis de gemmis: B

Lib. 2. Pedag. 3.

Loculi.

------Gemmaq; princeps
Sardonyx eas, loculis quæ cuſtoditur eburnis:

Martialis de moneta aurea.

Hos niſi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant,

Ouidius de herbis pretioſis:

Gramina continuò loculis deprompſit eburnis.

Capuli cultrorum eburnei. Fieri præter alia etiam ex ebore, cultroum capulos reperio, eoſdemque à quibuſdam in menſa præſente veneno ſudare credi. Flagra Corcyræa κώπας ἐλεφαντίνας, id eſt, ex ebore manubria habebant, vt Heſychius annotauit. Erat, & ex ebore manubrium clauis Penelopis; Homerus:

Clauis Penelopis.

Εἵλετο δὲ κλεῖδ' εὐκαμπέα χερσὶ παχείῃ
Καλὴν, χαλκείην, κώπῃ δ' ἐλεφαντόεσσαν, id eſt, F
Accepit autem clauem benè flexam manu forti
Pulchram, æream, manubrium autem eboris inerat.

Enſes eborati. Item enſes eburneis ornabantur capulis. *Ebore, & argento* (inquit Plinius) *ornantur manubria gladiorum.* Enſis Pelopis capulo auro, & ebore elaborato in theſauro Olympiæ ſpectabantur, teſte Pauſania, ſecundo Eliacorum. Ouidius de Theſeo:

Metam. 7.

Sumpſerat ignara Theſeus data pocula dextra,
Cùm pater in capulo gladij cognouit eburno,
Signa ſui generis.

Li. 33. c. 12 Apparet autem, quòd poſtmodum apud Romanos vileſcerent ita elaborati gladij, Plinius enim adipſos vſque milites peruenisſe vſum innuit his verbis: *Vidimus, & ipſi Arellium Fuſcum motum equestri eraſne ob inſignem calumniam, cum celebritate aſſectarentur adoleſcentium ſchola, ex argento annulos habentem: Et quid hæc attinet colligere, cum capuli militum ex ebore, falſidiato celentur argento.* Sed, & gladiorum vaginæ erant eburneæ, Virgilius:

Vaginæ eburneæ.

Æneid 8.

------Humero ſimul exuit enſem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon G
Gnoſius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Æneid. 11.

Et rurſus:

------Clypeumque ex ære ſiniſtra
Subligat, atq; enſem collo ſuſpendit eburnum.

Pharetræ 8. Metam. Id eſt, eburnam vaginam, vt Seruius exponit. Huc pertinet illud Diogenis: qui videns, vt refert Laertius, adoleſcentem indecorè loquentem, non erubeſcis, inquit, ex eburnea vagina plumbeum emittere gladium? Similiter pharetræ decorabantur: Ouidius:

Ex humero pendens reſonabat eburnea læuo
Telorum cuſtos.

Sceptra. 1. Metam. Erantque eburnea ſceptra. Idem de ſceptro Iouis:

Celſior ipſe loco, ſceptroque innixus eburno,
Terrificum capitis concuſſit terque quaterque
Cæſariem.

Lib. 6. Quamobrem ebur pro ſceptro dixit Claudianus: H

Talibus inuitat Aonis, dextraque regendum
Diua ſimul porrexit ebur.

Lib. 12. Narthecium Robertus Valturius eburneum Scipionem ſiue Iouis Opt. Max. ſceptrum inter triumphantium ſigna fuiſſe aſſerit. Fiebant magno pretio, vt Liuius ſcribit: quare in eorum locum ſuccedebat narthecium, quod genus eſt ferulæ leuiſſimæ, vnde ſenum fiebant ſcipiones, cuius rei meminit Martialis in apophoretis:

Artis ebur mediçæ narthecia cernis habere
Munera, quæ caperet Pactius eſſe ſua.

Lib. 4. c. 18. Sella curulis Scribit Alexander ab Alexandro milites benemeritos à Romanis donatos ſcipione eburneo, nec non, & eburneis curulibus ſellis. Sella autem curulis ob eam cauſam appellatur, quòd curru honoris gratia ſoliti erant in curiam Senatores, qui curulem magiſtratum hoc eſt, maiorem honorem geſſiſſent, vehi ſoliti eſſent, in quo curru ſella erat, ſupra quam conſidebant. Erat autem ex ebore. Horatius:

Lib. 1. Epiſt.

Cuilibet

A *Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule*
Cui volet importunus ebur

Ouidius: *Lib. 1. de Ponto.*

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numida sculptile dentis opus.

Et aliàs:

Iam noui praeunt fasces, nona purpura fulget,
Et nouà conspicuum pondera sentit ebur.

Sed, & domus regum teste Plinio ebore ornabantur. Inter Salomonis, vt legimus in sacris biblijs, diuitias, thronus fuit ex ebore grandis vestitus auro fuluo, cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. vt Robertus Cenalis computat. Erat, & apud alios antiquos mos solemnis, operosè, & ambitiosè templorum portas ebore exornare: Virgilius id quoque attestatur, dum ait: *Reg. 3. 10. Thronus Salamonis. Portę eburneę. Georg. 3.*

In foribus pugnam ex auro solidoq; elephanto
Gargaridum faciam.

B Alludit credo ad Phidiæ opus, & commendationem, qui Mineruæ statuam egregiè fabricauit, amplitudine cubitorum viginti sex, quæ ex ebore, & auro constabat, in cuius scuto Amazonum prælium cælauit, deorumq. & gigantum pugnam. Homerus de Menelai regia ait:

Aurique electri q́, & argenti, & eboris, *Menelai regia.*
Iouis sanè talis est Olympij intus aula.

Ouidius quoque talem describit aulam Apollinis: *Regia Solis.*

Regia Solis erat sublimibus alta columnis
Clara micante auro, flammasq; imitante pyropo,
Cuius ebur nitidum vestiga summa tegebat,
Argenti biseres radiabant lumine valuę.

De eadem Bargæus: *Li. 1. Syriad*

Substructam Delphis mendacis Apollinis ędem
Aedem auro, & gemmis nitidam, sectoque elephanto
Conspicuam.

Erant autem valuæ templi Apollinis Palatini ex ebore nitidissimo, in quibus exsculpta Deiillius C prælia, atq; victoriæ contra Brennum ducem Gallorum, & contra Niobec Thebanorum reginam. Easdem puto, & Propertius intelligit:

Auro Solis erant supra fastigia currus
Et valuę Libyci nobile dentis opus.

Statius de Adrasto: *Li. 1. Theb.*

——— Idem ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.

Claudianus de Stilicone:

Seu circum trabeis fulgentibus aurea intres
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
Cingas iure forum.

Habebant porrò eburneas etiam caueas, vel saltem ebore elaboratas. Martialis de passere Catulli: *Cauea eburnea. Lib. 14.*

Si tibi talis erit: qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potes.

D Nam virgæ argenteæ ebori insertæ caueam faciebant, qualem describit Papinius:

At tibi quanta domus rutila testudine fulgent,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo.

Idem Martialis etiam eburneorum pugillarium meminit, qui dabantur senioribus, & lippis, vt apertior his esset visus ad scribendum: *Pugillares.*

Languida ne tristes obscurent lumina cerę.
Nigra tibi niueum littera pingat ebur.

Innuit, & ab edentulis hinc fibi dentes concinnasse, dum canit: *Dentes ex ebore.*

Sic dentata sibi videtur Aegle
Emptis ossibus Indicoque cornu.

Commendabantur præterea instrumenta musica istiusmodi ornamentis condecorata. Hinc Lyra barbithon vocatur, quòd ebore ornaretur, quod à barris dicitur, vt ostendimus. Ouidius: *Instrumẽta musica. Metam. 11*

Distinctamque lyram gemmis, & dentibus Indis.

Lib.2.de rapt Proserp. Papinius : ------*Numeroque comanti*
Facundam suspendis ebur.

Claudianus :

Tum patria festo lætatus tempore vates
Desuetæ repetit filacanoræ lyræ,
Et resides leni modulatus pectine neruos
Pollice festiuo nobile duxit ebur.

Lib.15.21. Pecten eburneum. Vtinam (inquit apud Athenæum quidam) pulchra lyra essem, elephantis ac me ferrent formosi pueri in chorum Dionysiacum. Ita, & pectem eburneum dicitur, Virgilio :

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Quod Ouidius sic expressit :

Siue chelym digitis, & eburno verbere pulsans :

Et sic Seneca :

Hæc canit aurato pectine eburna chelys.

Tibiæ. Lib.1.poet. Lib.4.24. Tibias eburneas ad prælia memorat Trypho (inquit Scaliger), & Cicero, atque Virgilius. De Tryphone locus est apud Athenæum: Tibias, inquit, quas elephantinas appellant, primùm à Phænicibus pertusas fuisse Tryphon tradit. Virgilius autem ebur vsurpauit pro eburneis tubis : F

Inflauit cùm pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Tabulæ eburneæ. Tabulas eburneas decem à Solone Athenienſibus datas fuisse fertur, ad imitationem duarum Hebraicarum. In titulo de origine iuris legitur, *in ebore scripta leges* : quo loco eruditi legere malunt ære, quoniam in hoc metallo incidi soleant leges: ac ne eius rei conquirantur argumenta, Ouidianum carmen idoneum, & locuples ad fidem eius rei faciendam, vt rentur, afferunt.

------*Nec verba minantia fixo*
Aere ligabantur

In Tacito. Ebur enim (inquiunt) vt ornamento satis esset, diuturnitate tamen non sufficeret, cùm ætatem æquè ferre non possit, temporique cedat: Libri itaque illi elephantini, in quibus Senatus consulta perscribebantur, quæ ad principē pertinebant, vt Vopiscus scribit, ex ebore potius ornati fuerint, quàm vt senatusconsulta ebori inscripta fuisse arbitremur : ridiculum est autem dicere, ab operis magnitudine esse dictos, quasi elephantorum proceritas nominis ansam illis dederit. Quod autem ex ebore pectines fiant, tam notum est, vt referre pigeat : ijs ante prandium pectinari caput vapores visum impedientes, extrahere, porosque cutis aperire medici profitentur. Naues auro, & ebore distinctas fuisse Neroni in Achaiam nauigaturo, vt fidicinam artem ostentaret, Corn. Tacitus dicit, citante Blondo in nono de Roma triumphante: & in Philopatris naui eburnea fuisse ornamenta Athenæus testatur. Inuehitur in hunc luxum Seneca: *Naus bona*, inquit, *dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum aut aureum rostrum est, nec cuius tutela ebore cælata est.* Et apud Pacatum legitur in panegyrico : *Quis annalium scriptor, aut carminum, tuas illas Cleopatræ classe, & eburata nauigia, & purpurea cum ratibus vela tractauit?* Habebat etiam Nero eburneos currus, vt meminit Suetonius his verbis: *Sed cùm inter initia imperij eburneis quadrigis quotidiè in abaco luderet.* Existimo tamen hoc referendum esse ad lusum pueriles: Mos enim puerpura est, vt quadrigas ex aliqua materia conficiant, & ludant, atque oblectentur. Neronem autem, vtpote puerum initio principatus cùm studio equorum immodico teneretur, quadrigas, habuisse eburneas constat, quibus super abacum id est mensam vasis escarijs potorijsque continendis accommodatam ludebant. Lego, & apud Plinium currum ex ebore factum cum quatuor equis, tantæ exilitatis, vt musca alis operiret. Habuisse interim nobiles Romanos ex ebore adornatos currus, certo est certius. Ouidius : G

Naues eboreæ. Lib.5.6. Epist.77.

Currus eburnei.

Regalique habitu, curruq; superbus eburno : H

Ad Liuiam. In Aululariam. Clariſſimè Plautus :

Istas magnas factiones, animos, dotes, dapsileis
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram
Nihil moror, quæ in seruitutem sumptibus redigunt viros.

Oppida eburnea. Lib.6. Simulacra deorum. In Cæsaris verò triumpho ebora oppida translata Quintilianus tradit. Potissimùm deorum simulacra ex ebore fiebant. Pausanias liberales propterea ac magnificos, minimeque parcos in pecunijs circa diuinum cultum Græcos extitisse sibi videre ait, quandoquidem ab India vsque, & Aethyopia ebur ad concinnanda simulacra aduehi sibi procurarent. Sed, & Romæ erant. Virgilius id ostendit, ostenta enumerans, quæ mortem Cæsaris præcessere : Ait enim.

In Eliacis. Iouis simulachrum. *Et mœstum illachrymat templis ebur, æraq; sudant.*

Celeberrimum est simulacrum Iouis à Phidia factum, quem dijs quàm hominibus effingendis, meliorem artificem fuisse ferunt, in ebore verò longè citra æmulum, vel si nihil, inquit Quintilianus

A Iianus præter Mineruam Athenis, aut Olympiũ Iouem in Elide feciſſet, cuius pulchritudo adieciſſe aliquid etiam receptæ religioni videtur, adeò maieſtas operis Deum æquauit. De hoc Iouis ſimulacro ſic meminit Strabo: *Præcipuum extitit ſolidum ex auro Iouis ſimulachrum à Cypſelo Corinthiorum tyranno donatum. Ingentior his omnibus Iouis ſtatua fuit, quam Phidias Carmeni Atheniẽſis filius fabrefecit ex ebore, opus magnitudine tanta, vt ædes ſacra ſit ampliſſima, ipſe artifex non ſymmetriam videtur annotaſſe, ſedentem affingens, tectum verò verticem pertingentem.* Meminit huius ſtatutæ Propertius: *Lib.8.*

Phidiacus ſigno ſe Iupiter ornat eburno.

Iuuenalis etiam elegantiam artificiumque eius indicans:

Phidiacum viuebat ebur:

Id eſt, tanto ſuccuſſu erat ſculptum vt viuere videretur. Quare aiunt Iouem, vt gratum ſibi fuiſſe hoc ſimulachrum indicaret, fulmine declaraſſe: ad quod alludit etiam Martialis laudaturus effigiem Domitiani:

Quis Palatinos imitatus imagine vultus,
Phidiacum Latio marmore vicit ebur?
B *Hæc mundi facies hæc ſunt Iouis ora ferentis,*
Sic tonat ille Deus, cùm ſine nube tonat.

De hoc ſimulacro frequens eſt mentio apud Plinium. Damophon quoque referente Pauſania Olympiæ Iouem ſolutis iam eboris compagibus ad vnguẽ exactiſſimè coagmentauit, quare ei ſunt ab Eleis honores habiti de Pallade ab eodẽ ex ebore facta, ſic Lucianus in volumine de imaginibus: Ego verò te ò præſtans animi mulier nequaquam duabus comparaui, ſed eximiorum artificum monumentis atque operibus ex lapide aut ebore confectis. Iam ea quæ hominum elaborãtur induſtria, hominibus aſſimilare, impium eſſe non arbitror: niſi fortè tu Mineruam eſſe ſuſpicata es ſimulachrum illud, cuius author atque opifex extitit Phidias. Meminit, & Ouidius: *Palladis ſimulachrum.*

Arcis vt Actea vel eburna vel area cuſtos
Bellica Phidiaca ſtat dea facta manu.

Quo autem in templo ea locata eſſet ſtatua, colliges ex hoc Pauſaniæ: In eadem via (qua Pellenem itur) propius vrbem eſt Mineruæ templum, lapide extructum vernaculo', deæ ſignum ex ebore, & auro: artificem Phidiam fuiſſe dicunt: atque hanc quidem Mineruam elaborauiſſe illum, antequam vel Athenienſibus eam, quæ in arce collocata eſt, vel ſuam Platenſibus Mineruã feciſſet. *In Atticis.*

C Fuere, & aliæ Mineruæ eboreæ, Idem Pauſanias, Mineruæ Aleæ ſignum Romanos poſitum habuiſſe ait, in eius fori aditu, quod eſt ab Auguſto dedicatum. Fuiſſeque ſimulacrum id ex ebore totum. Endium opus feciſſe; Item Mineruæ Panachæidis ſtatuam ex ebore, & auro factam. Eiuſdem denique cum Nepruno pugnantis de Attica ſignũ ſimiliter ex ebore, & auro factum. Ait præterea Argis in templo Caſtoris, & Pollucis exigua ex ebore ſimulacra eſſe. De theſauro autem Selenuntinorum loquens: ij, inquit, ante ſuam calamitatem theſaurum ſuum Ioui Olympio dedicarunt, in quo eſt liber pater ore, pedibus, & manibus eburneis. At in Metapontinorum theſauro (nam, & hi ſuum iuxta Selenuntinorum theſaurum dedicarunt) Endymion eſt. Signi eius præter veſtem ex ebore ſunt omnia. De Iunonis eboreo ſimulacro meminit Statius: *In Arcadicis. In Achaicis. In Atticis. In Corynth. Bacchi ſimulachrum. Li.10. Thebaid.*

Hoc tunc Argolica ſanctum velamine matres
Indueram ebur, & lachrymis queſtuq; rogabant.

Erat verò Romæ etiã eburneus Appollo, vt meminit Plinius, cùm ait: *Eques Romanus ante Appollinem eburneum, qui eſt in foro Auguſti, mortuus eſt ſubito.* Ouidius Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis ſimulacrum feciſſe, eiuſque amore captum à Venere impetraſſe, vt in veram viuamque virginẽ verteretur. Ptolomæus Philadelphus patri ſuo ac matri ſtatuas ex ebore poſuit, vt canet D Theocritus. Quamuis modo tam pretioſum eſſet ebur, torque ac tanta ex eo pretioſa fierent, Aeliano tamen teſte, fertur cornua fœminæ quàm maris maius pretium in hoc genere habuiſſe. Omne autem ebur temporis vetuſtate nigreſcit: præterquam in agro Tiburtino, vbi etiam poſita nigredine candor reparabatur; hinc iocus Martialis in Lycorim, quæ Tibur migrauerat, vt alba redderetur, ſed nigra, vt erat, reuertebatur. *Appollo eborens. Metam. 10. Puella ex ebore. Edil.17.*

Dum Tiburtinis albeſcere collibus audit
Antiqui dentis fuſca Lycoris ebur:
Venit in Herculeos colles, quid Tiburis alti
Aura valet: paruo tempore nigra redit.

Alicubi etiam ebur ibi candorem recuperare meminit hoc verſu:

Lilia tu vincis, & adhuc delapſa liguſtra
Et Tiburtino monte quod albet ebur.

Vnde fortaſſis inuentus eſt, tingẽdi mos ebur. Tingebatur autẽ purpureo potiſſimũ colore; Hom. *Ebur cur tingeretur.*

Ὡς δ' ὅτε

Ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλέφαντα γύνη φοίνικι μιήνη E
Μηονὶς, ἠὲ Κάειρα, παρήϊον ἔμμεναι ἵπποις. ideſt,
Sicut autem quando aliqua ebur mulier purpura tingit
Meonia, vel Caria, frenum futurum equorum.

Lib. de Ei. ad Delphos. Plutarchus hunc locum citans, tingere interpretatur contaminare: *Vnum* (inquit) *quod eſt, ſyncerum eſt, & mixtionis purum: alterius quippe cum alero mixtione res contaminantur: quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum: & infectores colorum mixtos corrumpi dicunt, & mixtionem corruptelam vocant.* Virgilius poetæ verſus ad verecundiorem ſenſum reddidit, de Lauinia pudore ſuffuſa; & tingere vertit violare:

Accepit vocem lachrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit:
Indum ſanguineo veluti violauerit oſtro
Si quis ebur, vel mixta rubent vbi lilia multa
Alba roſis, tales virgo dabatur ore colores.

Lib. 1. Ouidius tingendi verbum retinens, eundem Homeri locum imitatus eſt, dum canit de Proſerpina: F

Senſit adeſſe deas, imperfectumq. laborem
Deſerit, & niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas ſuccenſa genas, cæſtiq. pudoris
Illuxere faces; non ſic decus ardet eburnum
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit oſtro.

Eandem ad Virgilij ſublimitatem aſſurgere Statius quoque conatus eſt:

Lactea Maſſageta veluti cùm pocula fuſcant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur oſtro.

Li. 2. Amor. Ad eandem rem faciunt etiam hi Ouidiani verſus, ex quibus præterea habemus tingendi cauſam:

Quale roſa fulgent inter ſua lilia miſtę,
Aut vbi cantatis Luna laborat aquis.
Aut quod (ne longis flaueſcere poſſit ab annis)
Męonis Aſſyrium fœmina tinxit ebur.

Vt tingatur rubro aut cęruleo colore, & viridi. Si modò habere voles ebur vel oſſa rubro ceruleoue colore, aut quouis alio intincta, purga ea in G primis, inquit Mizaldus, deinde coque in aqua aluminis: tum demum mitte in vrina vel calcis aqua, in qua diſſolutum ſit verzinum vel rubrica, aut cæruleus color, aliuſue, qui tibi arridebit, & vnà iterum coque, perfrigerataq; extrahe, & perbellè tincta videbis. Idem ebur, & oſſa quæuis viridi colore tingi ait ad hunc modum: Sume aquam fortem, qua tantum æris, quantum fieri poterit, credltur; in ea oſſa quibus formis viſum erit, elaborata, per noctem ſine, & ita veros ſmaragdos colore imitatura promittit. *Patitur ebur cariem.* Patitur ebur etiam cariem: id quod Plinius innuit, dum remedium præſcribit: *Vetus oleum*, inquit, *exiſtimatur ebori vindicando à carie vtile eſſe.* Gaudet autem humido, & è contrario ſiccitate offenditur, ſi locus, in quo ſeruatur, nimia ſiccitate laboret, vt oſtendit Pauſanias ſimulacri Iouis Olympij exemplo, circa quod in luco, quem Altin appellant, pauimentum fuiſſe ait ex lapide nigro, proximè verò circa ſtatuam baſim, è Pario lapide, vt oleũ ſtatuæ infuſum illic exciperetur: Conducere enim ſtatuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficere: cæterùm Athenis in arce Palladis, quam Parthenon vocant ſimulachrum eburneum, non oleum ſed aquam iuuare. Nam cùm locus valde æditus, ſiccus, ſqualiduſque ſit, aqnam, & rorem inde naſcentem deſidere. At in Epidauro quærenti ipſi, qui fieret, quòd Aeſculapij ſimulachrum nec aqua, nec oleo rigaretur, reſpondiſſe, ipſum, & ſolium cui inſidet, ſuper puteum ſitum eſſe. Aliàs etiam agens de ſimulacro Palladis, quod Phidias fecit: aiunt (inquit) Pellenæi ſub ipſa deæ baſi altè deſcendere aditum, atque ex eo humidum halitum efflare; qui ſit eburi tuendo peridoneus. Sed de hac eboris natura conſule lector Nic. Leonicum in varia hiſtoria. H

Lib. 14. Epi. 71. Democritum inueniſſe aiunt, vt refert Seneca, quemadmodum ebur molliretur. Dioſcorides
Vt emolliatur. Zythum pontionia genus eſſe ait, quod ex hordeo fit, quo madefactum ebur in omne genus tractile redditur: Græcè legitur, ζυτῷ δὲ καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore iiſdem aut ſimilibus verbis vſo, Zythum reddidiſſe hordei ſuccum, & pro elephante homonyma voce non ebur, vt debuerat, ſed ipſum animal. Plutarchus aliter emolliri poſſe negat in commentariolo, An ad infelicitatem ſatis ſit vitium: Cinere, & aceto (inquit, interprete Marcello Virgilio,) madens os licio (ſiue acia malis dicere) ſecatur, & ebur Zytho mollitum flectunt, & conformant; aliter autem non poſſunt. Certè ipſa vox ζυτηρὸς apud Dioſcoridem operi facilem, & tractabilem materiam ſignificans, neque de animali, neque de elephantiaſi

A phantiasi morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse conuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari, mollirique Zytho, quoniam is acorem, & vim aceto similem, quæ solidissima quæque penetret, in se contineat: facilè enim acescit aqua, in qua hordeum aut aliquæ fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex Zytho, & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est, vt saxa penetret, cum cinere ossa emolliat, teste eodem Plutarcho: non igitur mirum, si Zythus etiam acorem in continens & facilè acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittit. Zythum Symeon Sethi *ζυθὸν* vocat. Elephantina ossa (inquit) in Zytho aliquandiu macerata, ceræ instar molliuntur: addit, & reliqua, quæ Dioscorides de Zytho: sed hæc quoque de re in elephantis historia dictũ est. Quod si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit fortè fieri posse, vt pariter vtrumque verum sit, & ebur Zytho emolliatur, & eiusdem potu mitigetur elephas animal: nam cùm vino delectetur, vel ad ebrietatem, vt supra diximus, Zythum quoque libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat, ex quo conficitur. Politur, vt ligna, ac potissimùm squatina, vt idem testatur Plinius: nitor verò hebetatur mensibus mulieribus. Habet modò, & alios vsus. Ex eo combusto atramentum ab Apelle adinuentum esse aiunt, id elephantinum vocari, idem tradit. Ebur tota substantia corroborare, & conceptum B iuuare à practicis, inquit, Syluius, scribitur, frigidum, & siccum primo gradu. Hoc si vratur, vt decet, spodium vocatur, pro quo tamen alia quoque animalium ossa, bouis, arietis, cani obtrudantur. Ebori vis astringens, vt Dioscorides, & Serapio tradunt, quæ tamen gustu non percipitur, sed emplastica potiùs, & absque morsu siccans: quare suspicandũ est Dioscoridi vim siccandi imposuisse, non enim si quid fluxiones siccat, statim astringit. Humus scobe illito, paronychia sanantur, eodem teste; idem apud Plinium quoque legere est: qui, & ramentis eius cum melle Attico, nubeculas in facie tollit, vulgò credi at; sed, & Sextus asserit, ebur cum melle contritum, & impositum, maculas mirè sanare. Mulier (inquit idem) si quotidiè de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit; per plagas, vt exponit Humelbergius, intelligens, quas priore curatione maculas. Plinius nubeculas vocat. Ebur item, & cornu ceruinum quidam miscent aduersus lumbricos. Ioannes Agricola scribit, medicum quendam scobem eboris vino aut liquore alicuius herbæ obstructione liberantis chymistarum fornace extracto maceratum, ieiunis ictericis propinasse non absque successu. Conducit, inquit, hoc remedium obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quæ in hunc vsum comparantur. Exhibetur etiam cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. Qui post ægritudines aliquas, vt le- C thargum aut pestilentiam, in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat (inquit Aetius,) hiera Russi, & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulsa potam non parum iuuare creditur; & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato. Ad elephantiasin ex eodem; Eboris, & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria quod sic fit; acetum optimum, cedria, & succus brassicæ singula cyami mensura miscentur, ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam, & per seipsum vnumquodque eorum potarum vtilissimum existit. Est autem spodij frequentior quàm eboris vis; quamobrem eius præparatio nequaquam prætereriri debet, Hæc apud recentiores medicos præscribitur istiusmodi; Eboris in partes sectu libra fictili cru do impone, & operculum luto circumquaque obline, & agglutina, sic cremari finito, donec fictilia percocta sint; deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem tertio, & cribrato, mox in patina vitrea liquoris stillatitij rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio contriueris, admiscebis liquori rosarum camphoræ subtilissimæ tritæ drachmas quatuor; & pariter conteres, in tabula marmorea durissima: fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quod si ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis, est enim hoc quoque efficax medicamentum D ad multa, præsertim contra venena. Alij monent ebur aperto fictili cremandum esse, sic candidum fieri, secus nigrescere. Emplastrum elephantinum cur sic sit dictum, suprà ostensum est.

Aceti vis.

Vt politur.

Atramentũ ex ebore.

Eboris vsus in medicina

Spodium quid.

Lib. 28. c. 8.

Spodij præparatio.

MYSTICA.

ANGELOMVS Monachus ad hæc sacræ paginæ verba; *Fecit autem Salamon thronum de ebore magnum, &c.* Solium (inquit) ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans, iudicia sua facere dignoscitur, quia anima iusti sedes est sapientiæ; & bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas diuitias intelligamus aptatum, sed quoniam elephas, cuius hæc ossa sunt, nimiæ castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimum valet, & temperanter miscetur fœminæ suæ, & coniuge secunda non vtitur. Hoc podicis animabus decenter aptatum est, quia illæ

3. Reg. 10.

Castitas indicata.

ebur

Pſal.44. Innocentia

ebur fuiſſe nóſcuntur, quæ per caſtitatẽ Chriſti Domini ſecutæ ſunt. Ita, & Beda in explicatione horum Pſaltis verborum; *Domus eburnea, cor innocentiſſimum, & caſtiſſimum*; in ebore, inquit, eſt candor, & per candorem deſignatur innocentia, quia vbi candor eſt, nulla macula eſt, ſimiliter vera innocentia a Deo eſt ſine macula, vt nec ſibi, nec alteri noceat. E

Caſtitas.

Rurſus animal illud, cuius os ebur eſt, caſtiſſimum eſt, quia nec cognoſcit, niſi vnam vxorem, & illam temperatiſſimè, atq. ea mortua nunquam aliam cognoſcit. Rectè ergo per ebur deſignatur caſtitas, & innocentia. Et rurſus alicubi: ebur non ad ſolas diuitias, intelligamus aptatum, ſed quoniam elephas cuius hæc oſſa ſunt, nimiq; caſtitatis aſſeritur, qui inter quadrupedia, & ſenſu plurimo valet, & temperanter miſcetur fœminæ ſuæ, & coniuge ſecundaria non vtitur: hoc pudicis fœminis decenter aptatum eſt. Sed & doctores (inquit Angelomus adhæc verba: *deferebantur Salomoni dentes elephantorum*) fortes propter nitorem ſapientiæ deſignari poſſint, de quibus, inquit, ſponſæ dicitur; *Collum tuum ſicut turris eburnea.*

3. Reg. 10.

PROVERBIA

F

Eburnei raſtris ſolum vetere. lib. 2.

Eburneis raſtris ſolum vertere, dicitur, qui re inſigni, & præclara abutitur, vt ſi quis eruditione pollens, in ea rebus vanis, inutilibus, & famoſis abutatur; Vtitur hoc aduerbio Prudentius contra Symmachum;

Haud aliter quam cum raſtris quis tentat eburnis
Cænoſum verſare ſolum.

In eburnea vagina plúbeus gladius

Ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινος ξίφος, id eſt, *In eburnea vagina, plumbeus gladius.* Natum ex Diogenis Cynici apophthegmate, quod ante recitauimus. Dicetur, vbi res per ſe præclara illi adhibetur, vbi minimè addecet, vt ſi ſtulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo eloquentia viro improbo, magiſtratus imperito. His enim rebus non modo ornantur, ſed magis ridiculi fiunt. *Ebur atramento candefacere*, eſt genuinæ formæ cultum atque ornatum externum inducere, quo decus illud natiuum obſcuretur magis, quàm illuſtretur. Proinde læna Plautina puellæ naturali forma præditæ, tamen ceruſſam ad oblinendas malas poſtulanti; *Vna*, inquit, *operaebur atramento candefacere poſtules.*

Ebur atramento candefacere.

FINIS.

A

PARALIPOMENA.

De Equis Hiſpaniæ quædam.

AD locum Martialis de Bibilicitarum à nobis folio 51.A. Ita omnes habent codices, (inquit Franciſcus Ferdinandius de Cordoua Cordubenſis in ſua multiplici didaſcalia,) & omnes agnoſcunt interpretes, vnico excepto Radero è Societate Ieſu; is enim ex authoritate Hieronymi Zuritæ, *non equis, & armis*, ſed potius *aquis, & armis nobilem*, legendum dicit. Queſtio certè non mediocris difficultatis eſt: nam, & vetuſtorum codicum longæua authoritas, & Hiſpanorum equorum non inanis, aut recens laus antiquam tuentur lectionem: tum Biblitanarum Salonis fluuij aquarum celebre nomen, & probatiſſimum Zuritæ ingenium in contrariam nos, vel nolentes traducere poſſint ſententiam: Et quidem Mela de Hiſpania hæc inter alia: *Viris, equis, ferro, plumbo, ære, ar-*
B *gento, auroque tam abundas*. Citat deinde alias veterum de equorum Hiſpanorum pernicitate authoritates, quas nos ſuis quaſque locis recitauimus. Ipſe verò non tam ob Zuritæ, quàm etiam Gaſparis Barreyri eruditiſſimi æquè ac iudicioſiſſimi viri authoritate hanc correctionem probat, non leuibus (inquit) adductus coniecturis. Conſtat enim plus ſatis celebrem fuiſſe ac nobilem Salonis fluuij aquis Bilbilim, cùm è contrà Bilbitanos equos à nullo vnquam laudatos certò ſciamus. Imo neq; pernices nimium equos gignere alta, & ſcopuloſa loca (qualem ſcimus fuiſſe Bilbilim) deprehenſum eſt, quantumuis labori perferendo aptiſſimi ſint. Hiſpanos tamen equos, vt plurimum, pedum potius velocitate, & alacritate animi, ac corporis forma, quàm, robore pollere quis non videt? ac ne quid intactum relinquamus, Bilbilim in alto loco ſitam, ac proinde non eam eſſe quæ hodiè Calataiud, vt vulgus credit, apertè oſtendit Martialis ipſe, cùm eam altam vocitet:

Municeps Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,

vt ex Barreyro legit Ortelius, vel (vt alij codices habent) *alto monte*, quamuis perperam in pluribus codicibus, *agri monte* legatur: ſed ego quid ſit agri monte non video. Simile illi indidit
C cognomen, *alta* nimirum, Sidonius Apollinaris.

Quid celſos Senecas loquar, & illum Quem dat Bilbilis alta Martialem?

Idem Ferdinandius adductis Varronis aliorumque de Luſitanis equabus, earumque ex vento conceptione, de qua nos agimus fol. 90 & 91. huic ait ſubſcripſiſſe ſententiæ ex recentioribus Florianum de Ocampo non vno in loco, ac Ludouicum Viuem: Reſendium verò hanc opinionem, nimirum an equæ ibi ita concipiant, nec improbare, nec approbare, referre tamen quærentem ſe à quodam hoſpite ſuo agri Beneuentani iuxta Tagum, ecquid hac de re ipſe ſciret? hæc ab illo accepiſſe: nunquam ſcilicet hæc ſe aut vidiſſe aut audiuiſſe, habuiſſe tamen pulchram quãdam equam, quam vt melius proximis nundinis vendere poſſet, in inſula quæ in medio Tago eſt, ſolam incluſiſſet, vt pabuli abundantia ſaginaretur, eamque poſt duos menſes grauidam reperiſſe, cùm nullus illic acceſſiſſet admiſſarius; Septimo deinde menſe enixam eſſe, non quidem animal, ſed contreti ſanguinis informem materiam, abortumque ſuſpicatum. Maiolus verò id pro certo retulit Et ſimile quidem ex Solino (vt ait Viues) Diuus Auguſtinus affert de Cappadociæ equis, eas nimirum affirmans vento concipere, ſed non hac de cauſa id verum eſſe dicendum eſt: in ijs enim quæ fidem noſtram non tangunt, ſacris doctoribus (quod pace eorum, dixerim) ea duntaxat fides adhibenda eſt, quæ ijs, ex quibus illi ſuam deſumpſere narrationem
D adhiberetur. Aelianus certè id affirmans, equas, ait, vento concipere paſtores teſtantur, quibus aſſentiunt Homerus, & Ariſtoteles, qui ipſas dicit Venere ſtimulatas ad Boream aut Notum aufugere. Hanc autem narrationem primus in lucem miſiſſe creditur, à quo accepere cæteri, M. Varro, diligens certè vir, ſed qui in multis etiam (homo quippe) verum non eſt aſſecutus, & id etiam ſuorum temporum æqualis Vergilius, licet non de Hiſpanis (vt Varro) de equis tamen in communi eleganter ſuo more decantauit. Credo tamen alterum aut vtrumque illorum fabellam hanc mutuatum eſſe ab Homero. (Poetarum horum verſus ſuo loco attulimus.) Fabuloſum verò eſſe hoc totum, & authoritate, & ratione, & experientia patet: authoritate quidem ſummi viri Ariſtotelis, qui hominem, & equum coitu duntaxat generari ait in problematibus, cuius rei rationem reddit: quæ enim animalia vel coitu, vel ſponte naturæ generantur, cùm tempus ſuæ generationis breuiſſimum habeant, poſſunt à qualibet cauſa generari, quæ diuturnum generationis tempus vt decem vel duodecim menſium, ea certe vel ex coitu, vel nullo pacto (vt ipſe

Cap. 48.

Locus in Martiale expenſus.

Lib. 4. c. 5.

✠✠ inquit

inquit) procreantur neceſſe eſt; & hoc, quia plurimis, & perfectis illis quidem diſpoſitionibus E animalia hæc, quæ longo tempore in vtero perficiuntur, vtpote perfecta, indigeant. Perperam autem Aelianus, & alij recentiores authoritate Ariſtotelis ad hanc fabellam aſtruendum vtuntur: ille enim ſolum ait, equas dum equiunt, ni retineantur, currere non in Orientem aut Occidentem verſus, ſed ex aduerſo Aquilonis aut Auſtri; nec appropinquare quenquam pati, donec vel defatigatæ deſiſtant, vel ad marem deueniant. Non ergo illæ Zephyrum ore excipientes ore ingrauidantur ex Ariſtotele, ſed potiùs currentes marem quæritant. Cur autem potius contra Auſtrum, & Aquilonem, quàm verſus aliam partem currant, nec explicauit Ariſtoteles, nec me aſſecutum eſſe adhuc ingenuè fateor: Hoc duntaxat ex eodem authore certò ſcimus: *Paſtorum doctrina ſtatutum intereſſe admaris ac fœminæ pecoris fœturam, non ſolùm ſi ita accidit, vt initus Aquilonijs, Auſtrinisue flatibus fiat, ſed etiam ſi cùm pecus coit, ſpectat ad Aquilonem aut Auſtrum.* Experientia verò id falſum eſſe ſatis conſtat: non enim vllus vnquam ſe hoc vidiſſe affirmauit: quin, & nos qui aliquot ab hinc annis totum illum tractum Olyſſiponenſis vrbis, Hiſpanarum, ne dicam Occiduanarum maximæ, & opulentiſſimæ oculis perluſtrauimus, nihil vnquam ſimile ab aliquo homine, quantumuis vrbano, quantumuis ruſtico audiuimus. Quod antem Reſendius narrat (ſi modò illa vera retulit hoſpes) accidere potuit, vel equi alicuius admiſſione, qui parum obſeruatus flumen tranarit, vel ſanguinis ipſius equæ pabuli copia ſaginatæ ſuperabundantiam, partum enim illum fuiſſe nec ipſe hoſpes certò aſſeruit. Quòd ſi ex authoritate Lactantij grauiſſimi viri, aliqui putent credendum eſſe hoc, falluntur planè, is enim ſic: Quod ſi animalia quædam vento, & aura concipere ſolere omnibus notum eſt, cur quiſquam mirum putet, cùm ſpiritus Dei cui eſt facile quicquid velit, grauatam eſſe Virginem dicimus? Illa enim verba non de equarum conceptu, ſed oſtrearum potius, quę aperto ore auram excipientes vt (naturales aſſerunt) grauidæ fiunt, intelligenda procul dubio ſunt, neque etiamſi explicitè id affirmaret de equis, aliquid nobis negocij faceret: ſancti enim (vt alibi diximus, cùm de Phœnice agremus) communi vulgi opinione, veluti argumento ad hominem validiſſimo, quod illis ſatis eſſet, ſæpe contra Gentes vſi ſunt. Iudicioſiſſimus itaque author Trogus Pompeius, ſiue eius abbreuiator Iuſtinus, qui natione creditur Hiſpanus, hanc de Luſitanorum fœcunditate equarum narratione iure retulit, vt fabuloſam, atque eius non inelegantem reddidit rationem. In Luſitanis, inquit, iuxta fluuium Tagum equas vento concipere multi authores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate, & gregum multitudine natæ ſunt, qui tanti in Gallatia, & Luſitania ac pernices viſuntur, vt non immeritò ipſo vento concipi videantur. Hæc G ille: vera quidem narrans de gregum multitudine, quæ quidem fabulæ cauſa, in hoc tamen eum cæteris omnibus lapſus, quòd Luſitanos aut Calleicos equos perniciſſimos eſſe Hiſpanorum omnium crediderit, cùm tamen certò certius ſit Bœticos, Cordubenſes præcipuè (dicto abſit inuidia) reliquos omnes, & pedum velocitate, & corporis pulchritudine longè anteire. Hucuſque ille.

Li.4.de gen. anim.c.2.

Lib.4.c.11.

Lib.44.

DE CENTAVRIS QÆDAM EX eodem, addenda ſententiæ Franciſci Floridi Sabini fol.197.

H

Lib.4. Aſini aurei.

CENTAVROS etiam eſſe affirmare videtur Apuleius, licet dubitanter de Hippocentauro grauiſſimus author Hieronymus (eius verba nos ſuo loco citauimus) ſcriptis mandauit; quemadmodum, & ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus Xenophon malè ab aliquibus pro contraria citatus ſententia; aliquando enim dubitat, aliquando verò potiùs videtur affirmare, eius verba hæc. *Quo fit vt maximè ex omnibus animalibus adamem Hipocentauros, ſi fuerunt; quippe qui tum hominis vterentur ante rem conſultandi prudentia, & manuum artificio, tùm haberent equi & velocitatem, & vires.* Et inferius. *Itaq; hoc ſanè melius eſt, quàm Hippocentaurũ eſſe natum. Hippocentauros.n. arbitror multis carere bonis, quæ ab hoĩb. ſunt, inuenta.vt ijs.ſ.eſt vtendum: multis.n. carere voluptatibus equis innatis, quonam pacto ijs frui oportet. At ego ſi equitare didicero, cum in equo fuero, agam.ſ. qua Hippocentauri ſunt: cum ex equo deſcendero, & cœnabo & inuar & me quieti dabo, quem admodum alij homines. Quare quid aliud ſim futurus, quam diuiſus Hippocentaurus, ac rurſus cõpoſitus? Inſuper his etiam rebus Hippocentaurum antei-*

bo:

A *bouam ille duobus prospiciebat oculis, duabusque auribus audiebat: at ego oculis quatuor coniecta abs; & quatuor auribus præsentiam: ainnt enim equum manifestare hominibus multa, quæ oculis prospicit; at multa significare auribus, quæ ante auditu percepit, &c.* Ita Chrysantes apud Xenophontem. Sed quid per emendicata (vt ita dicam) suffragia huius opinionis quæritem authores? ipsamet id tenet Scri prura sacra apud Esaiam. *Et oriuntur in domibus eius spina, & urtica, & paliurus in munitionibus eius, & erit cubile draconum, & pascua Struthionum: & occurrent dæmonia, Onocentaurus, & Pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem, &c.* Vbi aduertendum (inquit Ferdinandius) quod antiquissimus quidam meus bibliorum liber ante centum triginta quatuor annos Venetijs excussus, aliter legit, nimirum, *& occurrent dæmonia Onocentauris*: ad modum ferè versionis Septuaginta virorum, quæ quidem sæpius in hoc loco Onocentaurorum fecit mentionem: nam ab eo, in quo nostra habet; *& extendetur super eam mensura*; ita legunt Septuaginta: *Et immittetur super eam funiculus Geometriæ deserti, & Onocentauri habitabunt in ea, principes eius non erunt, reges n. & magnates eius erunt in perditionem, & pullulabunt in ciuitatibus eorum spinea ligna, & in munitionibus eius; & erit caula Sirenum, & atrium Struthionum, & occurrent dæmonia Onocentauris, & clamabunt alter ad alterum: illic requiescent Onocentauri, inuenientes sibi requiem: ibi nidificauit ericius, & saluauit terra filias eius cum securitate.* Cap. 34.

B Ecce tibi nō in vno loco Septuaginta viros Onocentauri facientes mentionem, quamuis verum sit paraphrastem Chaldæum pro *Onocentauris Cattis* vertere; quam lectionem Benedictus Arias Montanus secutus animalia dicit Hebræo ibi nomine significari rapacia, & ferocia, veluti syluestres Cattos, seu potius feles, nobis (Hispanis) Gattos monteses: Verumenim verò vulgatæ nostræ irrefragabilis fides, & Septuaginta virorum maxima authoritas plus satis huic suffragantur opinioni. Qua quidem perpensa, & cum superiori, quæ illi aduersari videtur, collata duo procul dubio statuenda iudicat; primum fabulosum esse, dicere centaurorum populos, qui ex parte homines, ex parte equi essent, aut asini, ratione q. & equina simul vterētur natura, vllibi gentium vnquā extitisse; idque vel poetarum fuisse Inuentum, vel Thessalorum certè ab effectu cognomen. Plinius de rerum agens inuentoribus. *Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Qua de re omnino videndi Seruius, & Palephatus.

Secundò, tenendum dicit, tam verum esse, quàm quod verissimum, extitisse, & existere posse hodie in rerum natura Hippocentauros, aut onocentauros, id est monstra quædam & ferocia animalia rationis expertia, quæ ex equina partim, partim ex humana constarent forma (Formæ autem no- *Hippocentauros dari vt dicendū*
C mine figuram, inquit, intelligo.) Idque ratione conuinci, & exemplo: ratione nullam enim in se mō strum hoc inuoluere contradictionem: neque vel tantulum vrgere Lucretij, & aliorum argumentationes in contrarium à duplicitate naturæ, seminis diuersitate, disparitate membrorum, ætatum, & pastus: Non enim duplicitatem admitti naturæ, hoc enim impossibile futurum, Imò verò vnicam naturam & formam Hippocentauri scilicet aut Onocentauri.

Neque seminis diuersitatem, aut disparitatem membrorum obstare, sed neque ætatum, aut pastus. Centauri enim, ait, cum ex partialibus equi & hominis constent formis, temperata ex vtriusq. animalis vita fruentur ætate, non enim tam citò senescent, vt equi, neque tam longo tempore, quanto homines viuent, vescenturque vel herbis, vel arborum fructibus, qui pastus multis mortalium cum belluis communis est.

Quemadmodum ex equa, & asino, vel è conuerso, mulus, ex cane, & vulpe vulpicanes, ex lupo, & cane lyciscos nasci videmus, ita monstra hæc Onocentauros, ex hominis, & equæ, seu asinæ commixtione nasci posse credere par est, quemadmodum, & in India accidere refert Plinius ex Duri. Duris Indorum quosdam cum feris coire, mistosque, & semiferos esse partus. Vnde bene Plutarchus in Gryllo; *Quando, & capris tentauerunt viri, & serophis, & equis illudere, mulieres quoq;*
D *inbestiarum mares insanierunt: ex huiusmodi enim nuptijs Minotauri vobis, & egipanes, & meo iudicio sphinges suppullulant, & centauri:* Maximè cùm ex Obsequente constet, Tiberio Graccho, M. Iuuentio Coss. Cere porcum humanis pedibus, & manibus natum, mulierem item serpentem peperisse viuum, L. Scipione, C. Norbano Coss. cuius, & Plinius meminit, sicut, & Alcipæ partus, quæ quidem elephantem peperit. Xerxi regi vulpem ex equa natam, Alexandro ex muliere monstrum, quod superioris corporis partes hominis, sed mortuas habuerit inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes, ex muliere quoque vitulum natum affirmat Isidorus. Sed qui multa alia prodigiosorum partuum velit exempla, Franciscum de Bouistam Launai dominum consulat. Sic ferè ille. Cæterùm ridicula plane sunt, & à vero aliena quæ de ratione ait, & exemplo: propterea quod semen humanum (vt cætera taceam) maturum est mense nono, equinum duodecimo: quam rationem maximi facit Aristoteles, & exempla pleraque quæ affert, nulla sunt. Quis enim dixerit Alcipen, quæ elephantem peperit, cum elephante rem habuisse?

buiſſe? quis equam cum lepore, quia leporem peperit? quare, & ipſe Ferdinandius velit, nolit, ſubiungit. Verùm neceſſe non eſt ex adulterina, & nefanda commixtione natos eſſe Hippocentauros aſſeruare, cùm monſtra hæc vel caſu naſci, vel aliqua talis poſſit ſpecies, quemadmodum, & ſatyrorum, vt inferius dicetur, Cynamolgorum in Aethiopia, & India, canina habentium capita, hominum cætera, ex Plinio, Solino, Iſidoro, Hippopodum qui ſeptentrionalium quarundam inſularum accolæ, de quibus Mela. In his eſſe Oonas qui ouis auium paluſtrium, & auenis tantùm alantur. Eſſe equinis pedibus Hippopodas. Quem conceptis verbis ſecuti Plinius, Solinus, Iſidorus noſter, quorum etiam meminit Dionyſij interpres ſeu Priſcianus in Periegeſi. E

Poſt Hippomolgi ſunt, Hippopodeſq; potentes.

Vnde concludendum dicit ſanctos patres, & I. C. ità conciliari poſſe, vt qui priorem ſecuti ſententiam Hippocentaurum dari negent, de eo intelligendi ſunt loqui, qualem deſcribunt nobis poetæ, nimirum, & ratione, & equi etiam natura prædito: hoc enim quis non videt maximam inuoluere contradictionem? non verò contradicant ſecundæ dari poſſe affirmanti monſtra hæc, quæ formam ſimul equi ex parte, & humanam ex parte (rationem ſemper excipio,) in ſe contineant. Sicut, & ſecundæ opinionis authores nullo modo concedere voluiſſe credendum poſſibilem eſſe gentem illam, cùm tamen monſtra hæc conſtanter aſſeuerent. Quod ſeniſſe, inquit, dixerim Seruium Grammaticum, dum ad illud ſexti Aeneidos, *Centauri in floribus ſtabulant: Bene in foribus*, inquit, *quia ea quę contra naturam poſſunt creari, ſtatim pereunt. Vbi contra naturam*, id eſt prodigij loco, & præter aſſuetum naturæ ordinem intelligendum. Eſſe namque monſtra hæc ambigendum minimè ex ſupra allatis, ratione nimirum, exemplo (de his quæ dicit, non admiſimus) & authoritate oculatorum teſtium, Plinij, & Antonij Magni, cui ne ſpectrum aliquod ſub Centauri forma ſeſe videndum obtuliſſe credamus, ſed verum potius Hippocentaurum, argumento id erit, quod Hippocentaurus ille in vaſtiſſimis Aegypti ſolitudinibus viſus, vnde allatum fuiſſe Claudio Imp. Hippocentaurum, quem ipſe vidit, teſtatus eſt Plinius. F

Inuita Pauli. Deſerta enim, & inuia loca (ſed præcipuè eremus illa Aegyptia, vt, & Africana) monſtruoſorum animalium feraciſſima ſunt (vt ait Hieronymus) quemadmodum in ijs Onocentauri reperiuntur, ac Satyri, ex quorum numero alterum in illo itinere Antonius, alterum ſe vidiſſe ipſemet retulit Hieronymus. Atque ita Eſaias propheta loco ſuperiùs adducto, Onocentauros, & Piloſos (quo nomine Faunos, & Satyros intelligunt interpretes, ego verò (inquit Ferdinandius) pace illorum, ſimias potius aut Cynocephalos crediderim ſignificari,) habitaturos eſſe Hieruſalem prædixit, non ex eo quòd reuera animalia iſthæc illa deberent incolere loca, quemadmodum neque ſtruthiones, ſed quod ad eam redigenda eſſet ciuitas quondam populoſa vaſtitatem ac ſolitudinem, vt deſertum potius, & draconum cubile, ſtruthionum paſcua, onocentaurorum & Piloſorum ſedes, quam vrbis alicuius veſtigium videri deberet. Atque ita locum illum ex Diui Hieronymi doctrina bene interpretati ſunt Arias Montanus, Ribera, atque alij nonnulli recentiores. Hæc ferè ille cap. 8. ſuæ didaſcaliæ multiplicis. G

In Eſaiam. In Apocal.

Ex eodem de Monocerote quædam.

IDEM Franciſcus Ferdinandius recitatis cùm veterum, tum recentiorum ſuper monocerote teſtimonijs, quæ, tribus exceptis, Pauli Iouij, & Ioannis de Heſe presbyteri Traiectenſis, quem alioqui mendacem eſſe profitetur, & Nicolai de Comitimus recitauimus, miratur ſanctiſſimũ æquè atq; eruditiſſimum virum Ambroſium ſcripſiſſe aliquando; *Cornua quomodo poſſit vnicornuum, cum ipſe vnicornus inter generationes ferarum (vt periti aiunt) non inueniatur.* Cùm tamen certò certius ſit, non modò animal prædicta forma, peculiari nomine vnicorne dictum, exiſtere in rerum natura; verùm pleraque etiam alia vnicornua animalia, veluti boues vnicornes Indici, de quibus Plinius. *In India, & boues vnicornes ſolidis vngulis vnicornes.* Solinus, *ſunt præterea boues vnicornes ſolidis vngulis, nec bifidis.* Sicut, & in Aonia, quæ montana Bœotiæ pars. Oppianus de tauris agens: H

Lib. 11. de benedictionibus. *Lib. 1. de Venat.*

Solipedes ſunt Aonij varium genus vnicornes
Et ex media cornua exiliſſum attollunt fronte.

Lib. 6. de bel. Gall. Boues item in Hercinia Germaniæ ſylua, quos ita deſcripſit Cæſar. *Cerni figura, cuius è media fronte inter aures vnum cornu exiſtit celſius magiſque directum his, quæ nobis nota ſunt, cornibus ab eius ſummo ſicut palmę ramique latè diffunduntur.* Sunt, & aſini Indici vnicornes; ſunt, & rhinoce-

A rhinocerotes: non ergo possunt vnicornua animalia inter generationes ferarum non inueniri; sed cur dixerit isthæc sanctissimus doctor, si nos (fortè quia infirmioris sumus iudicij) adhuc lateat, alijs elatioris ingenij scriptoribus perscrutandum relinquere satis erit. Sic ille. Nunc quæ de Monocerote Iouis, & Ioannes de Hese scribunt, recitemus. Hic itaque in suo itinerario (quod tamen totum, inquit Ferdinandius, innumeris ac portentosis scatet mendacijs fabulisque) de quodam agens fluuio, qui à Sinai monte quatuor dierum itinere distat, isthæc inuita, & crassa (vt aiunt) Minerua (verba sunt Ferdinandij) refert. *Et adhuc hodiernis temporibus, vt dicitur, animalia venenosa intoxicant illam aquam post occasum Solis, sic quòd bouina de illa bibere non possunt. De mane verò post ortum Solis venit vnicornus, ponens cornu suum ad prædictum fluuium, expellendo venenum ex illo, vt in die catera animalia sumant potum, quod idem ipse vidit.* Nicolaus de Comitibus Venetus, venenatis rebus remedio esse Monocerotis cornu affirmat, illudque animal reperiri in Mangi Orientalis Indiæ prouincia. Paulus verò Iouius elegantissimus scriptor, de regno agens Gogiano, quod supra Niili ortum in extrema penè Africa iacet, excelsis montibus, ac densissimis syluis immanium omnis generis belluarum plenis abundante; *idem* (inquit) *affirmant de monocerote, quod animal vnicorne à nostris appellatum, pulli equini forma, colore cinereo,* B *iubata cervice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præfert, quod lauore candoreque eburneo, & pallidis distinctum spiris ad obtundenda, hebetandaq; venena mirificam potestatem habere dicitur: cornu enim immisso, & per limphas circumducto fontes expiare perhibent, vt salubriter viuat, si inde vitroso bestiæ prapotarint, id viuo animali non detrahi, cum vllis insidijs intercipi nequeat; cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in cervis accidere videmus, qui ex senecta vitijs renouante natura, vetus cornu exuunt, venantibusq; relinquunt.* *Hist. lib. 18*

Hoc cornu regijs impositum mensis, toxica si qua sunt epulis indita emisso statim admirabili sudore continuis prodere narrant. Ex his duos vidimus bicubitales brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymanno Turcarum Imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisa cuspide argentea basi insertum, quod Clemens Pontifex Massylian profectus, pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Caterum de vi tanta dotis in hac animante nihil plus affirmauerim, quàm quod euulgata fama credentibus suadet, cum antiquorum authorum nemo, quod legerim præter vnum Aelianum Græcum, quicquam de hac Monocerotis admiranda potestate memoriæ prodiderit. Hucusque Iouius Nicolaus de Comitibus Venetus in suo itinerario cuiusdam meminit portentosi animalis (fortè illud asinus Indicus, quale enim sortitum sit nomen, non declarat hic au- C thor, licet Maiolus Rhinocerotem nominasse aliud agens dicat, cum quo tamen aliquam videtur habere similitudinem.) Hic igitur scriptor, Mangi Orientalis Indiæ describens prouinciam. *Est ibi etiam*, ait, *quoddam animal caput habens porcino simile, caudam bouinæ, quamuis brachio longius, color illi, & proceritas velut elephanti, cum quo illi perpetuum bellum, cornu illud omni dicitur venenata rei remedio esse, qua de causa magno est in pretio.* Vulgò certè creditur ab omnibus cornu huic vnicornij dicti talem inesse naturalem vim, vt venena à cibo expellat, vel potu, & ideo in magno vbique gentium æstimatione est. Vidimus nos Romæ duo, Clementis VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipsius nepotis illustrissimi principis Petri Cardinalis Aldobrãdini, quæ quidem inter pretiosam vtriusque supellectilem non minimo habebantur in pretio: vtrumque bicubitali longitudine, brachiali crassitudine. Videramus iam prius aliud Toleti in pharmacopolæ illius taberna, cui regio munere concessum, vt theriaca solus conficiat; quod tamen multò erat breuius; vix enim palmum cum semisse implebat, & nigrius alijs, acutæ quidem cuspidis, sed adeò crassum, qua parte erat rescissum, vt vix tribus posset palmis orbis eius circumscribi. Hoc verò cornu ingenuè fassus mihi est pharmacopola vnicornij non esse; talem ei inesse naturalem virtutem experimento se comperisse affirmauit, vt præsentem contra venena omnia vim haberet; qua de causa illud ipse sibi ad conficiendum theriaca comparauerat: cuius rei fides sit penes authorem: Et quicquid sit de medica asini Indici virtute, (Vnicornij enim propriè dicti cornu haud puto talem inesse potestatem; non enim tot latuisset veritatis, & arcanorum naturæ diligentissimos indagatores antiquos) cornua certè, quæ sub hoc nomine circumferuntur, neque monocerotis neque Indici asini, sed neque rhinocerotis etiam esse puto, sed vt plurimum piscis potius cuiusdam, qui in Septentrionali plaga reperitur, Monocerotis dicti, eò quòd vnicum in fronte maximum cornu habeat, de quo Olaus Magnus. *Diet. Canic. 1. p. c. 7.*

D Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominũ multitudinẽ perdere, sed in hoc pietas diuini numinis nauigãtibus prouidit, cùm ferox sit hæc bellua; tarditas sua quam habet maximam, præuisa timentib. eius accessum fugam concedit. Cuius etiam piscis meminit in monocerote Albertus Magnus, & alij qui de piscibus copiosè tractarunt. Non itaque nos circulatores cornua venditantes Monocero- *Lib. 21. c. 10*

tis

tis circumueniunt,ſi huius venditant piſcis cornua:ab illorum tamen emptione ſenſatus quiſq; E
ni ſuas in caſſum abire pecunias velit,abſtineat,neceſſe eſt.Hactenus Ferdinandius,qui itidem pul
cherrimè examinatis de monocerote,& rhinocerote ſcriptorum authoritatibus, num monoceros
rhinoceroti idem ſit,diſputat,vt in rhinocerotis hiſtoria Deo concedente apparebit.

APPENDIX ALIA AD HISTORIAM de Elephante.

INter cætera quæ habeo in muſæo rariora,fragmentum eſt dentis elephantini, ſed
longè durioris ſubſtantiæ,coloriſque non vt cæteri dentes, albi, ſed ferè buxei.
Donabat id Vir fide dignus,idemque aliquot editis de re medica operibus erudi-
tiſſimis clariſſimus D.Ioannes Cechius, in hoc almo Gymnaſio profeſſor publi- F
cus,atque archiater pontificius,qui non dentis partem eſſe affirmabat,ſed catarrhũ
in tam duram ſubſtantiam conuerſum cum è capite elephantis deſtillatione laborantis in dentis
concauitatem (qua enim capiti dens inſeritur,cauus eſt)exciperetur,id quod ſtillæ ipſæ inſtirias
ijs non abſimiles,quas brumali tempore ex tectis pendere cernimus immutatæ,mihi alijſque,qui
bus catarrhi diuerſi effectus non ignoti ſunt,facilè perſuadent, ipſaque pictura intuentibus indi-
cat.

CATAR-

CATHARVS ELEPHANTI lapideſcens.

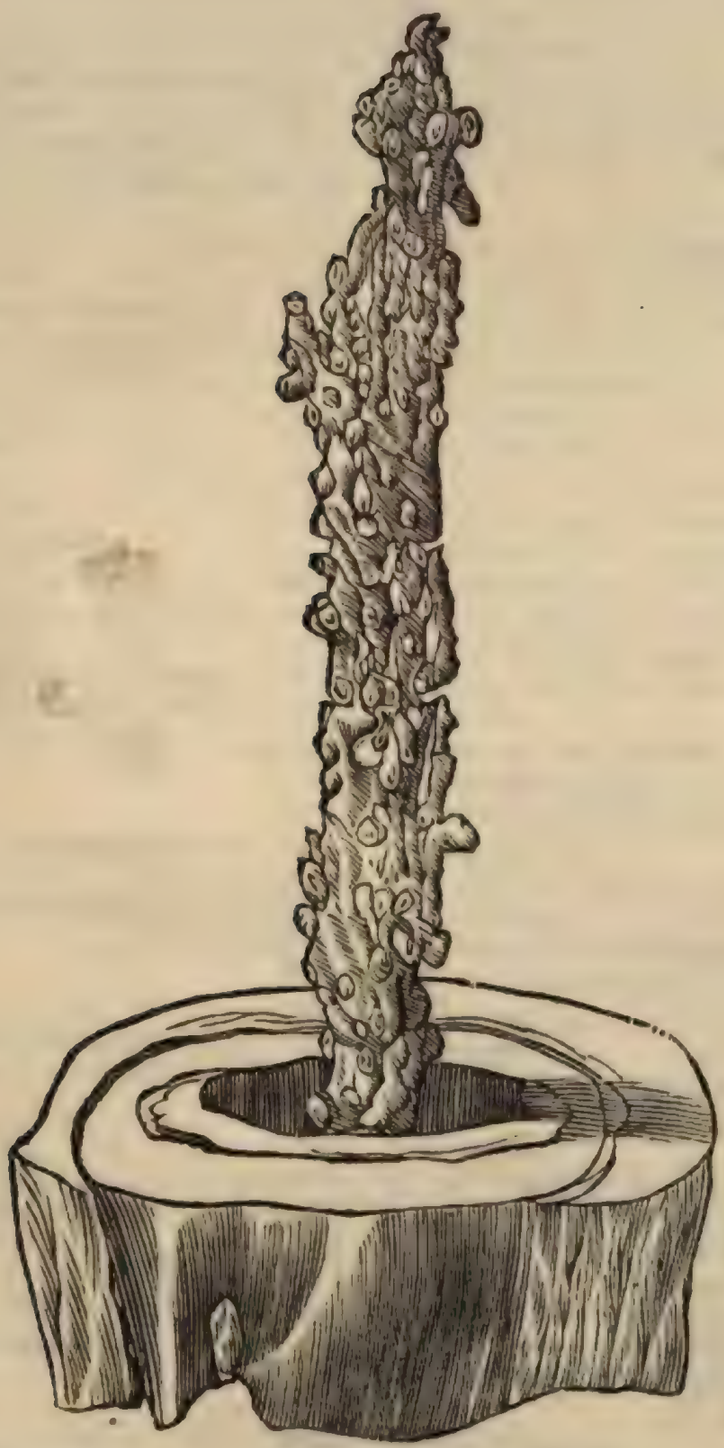

INDEX RERVM, ET VERBORVM, NECNON DIVERSARVM Linguarum locupletiſsimus.

A

ABORTVS cauſa in equis. 92. g
eius typus. 123.d
Abydus equis alendis aptus. 49.a
Acanthis auis inimicitia cum aſino. 308.g
Aceti vis 367.b.487.a
Acherontinorum numus. 233.b
Achillis equi cur ex vento concepti dicantur. 79.c
equo comparatus. 82.e. eius ſcutũ & haſta. 224.g
Acoſte quid. 97.c
Adhortatione gaudent equi. 77.d
Admiſſarius equus qui. 87.c
Adriani numus. 245.c
Adoleſcentia pullo ſimilis. 175.b.
in Adulari neſcientem emblema. 252.g
Adultores odit elephas. 441.b
Adulterium punitum. 137.b. & d. eius pœna. 350.e
Aegithallus. 332.g.
cum Aegitho aue aſini odium. 308.f.
Aemulatio quid præſtet. 77.b.257.d.
de Aeneidẽ dentibus decerpente aſino carmen. 317.c
Aenipe. 159.b
Aequimentum quid. 87.d
Aequinoctium an per onagrum indicetur. 354.e
Aequitatis typus. 409.c
Aequitas inſcribitur numis Neapolitanorum. 224.g
Aes pararium quid. 213.d
Aetha equus. 189.c
Aethion equus. 189.d
Aethon equus Hectoris 189.b equus Pallãtis. 189.b
equus Plutonis. 189.b. equus ſolis 189.a
Aethops equus. 189.b.
Agitatoris boni officium. 276
Aganippe. 159 b
Africam indicat elephantus. 478.479.
Agaſo aſellum, proverb. 336 g
Aglaophotis. 163 d
Agon cur certamen dictum. 259.a
Agrigentini vt equos honorauerint. 8.b
Agrippa. 158.g
Apria quid. 27.d
Agrippæi. 159.c
Aiax aſino paſcenti aſſimilatus 303.c
Aiax elephas dictus. 436.g.458.e
Alaſtor equus Plutonis. 189.b
Album de quo dicatur. 301.c
Albedo in ſtuoſa regione. 422.g
Alcibiadis peritia equitandi. 4.g. equorum ſtudioſus. 8.f. eius victoriæ. 283.a.
Alcis cornua vbi 427.e.
Alces decem picti in domo Pompeij. 294.g.
Alces decem Roma ſub Gordiano 294.g
Alcippe. 159.b
Alcippus. 158.b
Alexandri erga Bucephalum humanitas. 10.g. peritia equitandi 4.b. 112.c. Ab equo ſeruatus. 67 a. eius fortunam equus præſagit. 129.d
Allabanda vrbs. 14.e
Allabandus vnde dictus. 14.e
Aluiani emblema. 410.c
Amazonum inuentum. 121.g
Ambra Griſea non ſatis cognita. 398.f
Ambroſij Parei opinio de vnicornu. 39.f
Amorem debere eſſe reciprocum vt Ouidius oſtenderit. 86. g. eius ardoris vt mitigetur. 380. b. ob eum ludi facti. 289 c. eius vis in elephantibus. 441.d. eius vis typus. 409.d. carnalis typus. 318. f. ab eo alieni hominis typus. 317 e.
Ampyx quid 15.d
Anatum cum mulis ſympathia. 370.f
Anchuſa onoclea dicta 312.f
Andreæ Baccij de vnicornu liber, in quo id dari, & vires approbat. 395.c.
Andreæ Marimi, libellus de vnicorni Latinè ab authore redditus. 386.b
Andromachæ ſtudium in alendis equis. 97.c.
Andromache vt equos aleret. 8.f
Anabata qui. 255.d
Angarus quid. 380.g
Angelica miſteria per equos, & currus indicata. 167.c.
Angli qui caudati. 136.e
Anima peccatrices aſinæ. 319.g.
Anima ſanctæ per equum ſignificata. 166. f
Animalia carnibus veſcentia fraudulenta, & crudelia ſunt. 454. f. magna cur raro monſtra pariant. 92. b. peregrina Romæ ſpectanda data. 294 f. Sanguineorum differentiæ à pedibus. 1.c
Anni tempora in Circo expreſſa. 287.a
Anouis. 312.f
Antechriſti aduentus. 175
Antigoni aſtus. 84.g
Antilena. 119.c
Antiochi cum Galatis pugna. 473.b
Antinoi numus. 245.d
Antonini Pij numi. 246.e
Antonij Ludouici opinio de vnicornu. 385.d

INDEX.

Apellis Ephesij error. 24.f
Appellus equus. 226.e
Apene quando instituta. 255.d & qualis ludus. 256.
Apri centum quinquaginta picti in domo Pompeij. 294.g. mille Romæ ad diripiendum dati. 294.b eorũ dentes quales. 422.b. dentiũ positura. 424.f
Apium in numis Selenuntinorum. 231.d
Apocynon. 163.b
Apollonia qui ludi. 286.b
Apollonij equi albi dicti. 166.b 167.b
Apotheami qui. 197.d
Apuleius explicatus. 347.d
Aquila altivolans. 332.g
Aquila in numa Brutiorum. 232.b
Arabum schola cur præ cæteris frequentata. 387.a
Archeleontes decem Romæ sub Gordiano. 294.g
Arcus triumphalis. 223.c
Arethusæ icon in Syracusanorum numis. 230.f. & inde.
Arcadici quales. 301.b
Aratio quæ præferenda. 254.f
Arandi mos apud Vandales. 254.f
Argyrippa. 159.b
Aries à quo inventus. 204.g
Arietis conspectu elephas ab insania soluitur. 460.e
Aries sylvestris. 297.b
Arion equus qualis. 188.g. eius agilitas. 81.b. color 40.f eius fabula. 178.f
Aristoteles cur mulus dictus. 370.b
Arma campestria. 293.c
Arpanorum numi. 234.e
Arsenicum quale venenum. 389.d.
Aruntinus Paterculus equo æneo quem invenerat, inclusus. 229.d. Achetes equus. 189.d
ex Asina qui filiam susceperit. 311.b. adipis vis. 343.a. admissarij optimi. 360.f. & inde. 361.a. de Aegyptio, prou. 333.b
Asinus æneus. 305.d. ab Ambraciotis cur factus. 327.a. cur ab Augusto. 309.c.
Asini æquinoca, synonyma, etymologia. 295.c. atas. 307.a. albus cur Bassus dictus. 301.c. alia lacon portat, alia lacon dicit. 336.e. eius amicitia vel inimicitia cum ventis. 308.f. amicitia cùm aqua Stygis. 308.e. animalium fortissimus habitus. 314.b. an omnino indocilis. 303.d. Antronij laudatus. 299.c. Antronius, prouerb. 333.a. de eo. apologi. 327.b. de eo apophthegma. 329.a. Arcadici quales 299.a. ab aqua sibi cauet. 300.e. asino pulcherrimus, prou. 335.b. auditus optimus. 300.g. augurium quale Augusto. 309.c. supra ei⁹ aures iurare. 305.d. in aures eius canere quid. 301.a. aures eius in somno habere quid significet. 310.e. aures eius habere qui dicantur. 300.g. eius auricula albæ. 297.d. auriculas mouent, prouerb. 333.c. auriculas motitantes cur pluuiam præsagiant. 310.e. bellatores vbi. 349.a. bibentes cur os parum mergant. 300.f. ab eo ad bonem transcendere quid. 338.f. in eo, & bone arare cur vetitum. 319.b. eius calvaria quid præstet in hortis. 309.a. de eo canem mordente lis, prouerb. 337.b. capita eius vbi, & cur pilei imposita. 351.b. caput habere quid in somnis portendat. 310.e. caput nitro non lauandum. 339.d. caput eius in templo Bacchi. 343.a. ei ossa dare quid. 338.e. carnis qualitas. 206.f. ossium vis. 345.d. carnis eius vis, & vsus. 345.b. cerebri vis. 345.b. ad eius claudicationem remedium. 307.d. coeundi tempus. 306.f. ad coitum apti atas. 361.d. eius color. 297.d. compluitur, prouerb. 335.c. cordis vis. 345.b. ex eius corio quæ fiant. 351.c. eius cum Aegitho odium. 308.f. cum equo comparatus. 295.a. cum mure inimicitia. 308.g. de Cumæo prouerb. 333. cur bibens caput non mergat. 64.f. cur quidam dictus. 311.b. cur pili è cicatrice promere non possint. 326.c. cur Darius in castris reliquerit. 349.a. cur bibentes caput non mergant. 326.b. cur immundus habitus. 320.b. cur olfacto asinorum lotio dentes denudet. 327.a. cur Apollini immolati 340.f. cur Marti. ibidem. cur Priapo. ibid. g. & 333.e. cur minus sentiat verbera 326.b. cur equam facile impleat. 306.g. cur Aegyptijs exulsus. 306.e. cur natura stupidos fecit. 305.b. cur irrisionis symbolum. 300.f. cur Baccho sacer. 342.f. cur ad generandum segnis. 306.e. cur cornus oderit 308.g cur non sacrificentur. 340.e. currens quid significet. 314.g. ab eo delapsus, prouerb. 336.g. eius descriptio. 297. 298. decerni posse. 304.e. de eo emblemata, & symbola 316.f eius encomium. 295.a. equâ initurus vt fallatur. 361.c. equitationis peritus vbi. 348.g. erga fœtus amor. 305.a. esuriens fustim negligit. 337.d. frenatus quid significet. 314.f. ab eo excutit quid. 337.a. de eo fabulosa. 330.g & inde. faciem eius circumferre quid. 337.c. fellis vis. 345.b esse homine beatiorem 326.f. e quare. ibid. de eius generatione. 306.f. gigantes 303.f. & g. de eo hieroglyphica. 314.c. ab eo historica. 327.b. iecoris eius vis. 345.b. de immolatis fabula. 331.f. impudentia. 301.b. in fœcundum esse. 306.c. ei inimicus stellio. 308.b. inimicitia cum spino aue. 308.g ei insidentis pueri pictura. 327.a. inter apes, prouerb. 334.c. inter flores, & vnguenta quid significet. 314 315. inter simias prouerb. 334.c. lac eius quale. 306.b. de lactis temperamento, vi & vsu. 343. & inde. lanas eius quærere. quid. 329.d. à lapsu se erigentem videre quid portendat. 310.e Leonis exuuium indutus quid significet. 329.d. Leonem interficiens quid portendat. 309.c.
Asi. libido. 305.c. de eo librorum Apulei, & Luciani initio. 317.d. Lichenis vis eius. 346.c. lienis vis. 345.c. in litore bibentis. & crocodili ei insidentis pictura. 327.a. ab eo loca denominata 311.c. loquitur. 309.d. 328.f. ex eo lucrum. 295.b. lupi ei inimici. 308.g. ad Lyram, prouerb. 333.b. machinarij qui. 348. magni vbi. 298.f. malo vehi quid 337.b. mandibula de quibus dicitur. 338.c.

minſtri Dei facti. 327. *a. Medullæ vis.* 345. *a. morbi.* 307. *c. mortes eius proverb.* 335. *c. de eo mulum pingere, proverb.* 375. *a. de eo mysteria portante emblema.* 316. *f. ne equa repallet.* 361. *d. ne rudat, remedium.* 308. *f. nimiũ onuſti ſigna.* 305. *b. nomen eius cur Aegyptijs exoſum.* 302. *f. nunquam bibentes vbi.* 298. *f. occiſus oraculi monitu.* 327. *c. oſſium vſus ad tibias.* 351. *c. eumone permutare quid.* 320. *g. & inde. eius partus.* 306. *f. parni vbi.* 298. *f. patientia.* 305. *a. pauci contentus.* 299. *c. & inde. à pediculis immunis.* 307. *c. penis eius vis.* 345. *c. percuſſi à ſcorpio vt dolorem ſentiãt.* 309. *a. ab eo phyſiognomonica.* 332. *b. ex eius pilis pannus.* 351. *d. pleſtrarij.* 348. *f. populo diſtribuit Eliogabalus.* 295. *b. portans myſteria, proverb.* 335. *d. pretium eius.* 295. *a. de eo problemata.* 326. *b. propenſus ad ſterilitatem eſt.* 363 *d. de proſpectu eius proverb.* 339. *a. de eo proverb.* 333. *a. pulcherrimi qui.* 361. *a. Pullo cur fœderit Chriſtus.* 322. *g. de pullo Euangeliſta conciliati.* 324 *f. qua ætate admittendus.* 360. *f. quando pane, & floribus coronatus* 340. *g. quando coire incipiat.* 306. *a. quando coronati.* 348. *f. quanto præſtantiores muli. proverb.* 374. *b. quarum gentium typus.* 323. *c. ei qui comparentur.* 300. *g. qui improbentur.* 361. *a. ab eo qui cognomen accepere.* 310 *f qui impoſiti loco pœnæ.* 350. *e. & inde. in eo qui mutari dicantur.* 305. *c. qui dicantur.* 301. *c. & inde.* 302. *& inde. qui Martι à Saracenis immolentur.* 349. *a. in quibus locis non ſint.* 298. *b. reſtis illis vbi.* 298. *f rerum vis.* 345. *c. à ſancto reſuſcitatur.* 327. *d ſancto viro obedit.* 327. *c. ſanguinis vis, & vſus.* 345. *a*

Aſi. à ſe occiſi locum leo ſubit. 228. *f. ſemen eius frigidum eſſe.* 367. *d. ſenectutis indicia.* 298. *c. ſepultura eius ſepeliri quid.* 340. *e. eis ſimiles aſinos referre.* 332. *b. ſolus animalium ad harmoniam non factus.* 300. *b. ſpecies diſcernit.* 304. *c. ſtercoris eius vis* 211. *a. & vſus* 345. *g. ſtercus agris aptiſſimum.* 351. *b. ſterilitatis eius indicium.* 298. *c. ſub frœno currere doces, proverbium.* 333. *d. ſubingalis quem populum indicet,* 171. *d. ſtupiditas.* 301. *a. ſtupiditas in quo conſiſtat.* 303. *a. teſtium vis.* 345. *c. ex tardigradis equus prodijt. proverb.* 234. *f. timiditas eius.* 301. *b. eum tondere quid.* 339. *d. tribunal aſcendens quid portẽderit.* 309. *d. varij vbi.* 298. *f. vbi mingant.* 300. *f. vbi meliores.* 299. *a. vbi ephippium, & pondera ament.* 23. *a*

Aſi. verbera temnit. 303. *b. de eo, & Vario apologus.* 330. *f. veloces vbi.* 298. *f. vbi immolati,* 340. *f vinus Patauij ſuſpenſus.* 349. *c*

ſuper Aſi. vmbra contendere quid. 338. *g. vngularum vis.* 345. *d. vox.* 307. *a. ad vrinę eius difficultatem.* 307. *d. vrina eius vis.* 346. *c. vſus eius in inſignibus.* 349. *b. vſus ad opprobrium.* 350. *e. vſus admirãdi.* 351. *c. vſus in agris.* 351. *b. vſus ad molam, & aratrum.* 348. *c. & inde. vſus in ſacris.* 340. *e. & inde. vſus in medic* 343. *c. vſus in ferendis oneribus.* 347. *d. vſus in cibis.* 343. *a vſus in bello.* 349. *a. vt equas amare diſcat.* 362. *e. eos vt equos cur diligi iuberet Antiſthenes.* 303. *g. vt viam norint.* 304. *f. vt pingueſcant.* 300. *e pictura, & ſtatua.* 327. *a. & inde. pigritia.* 302. *g.*

Aſinorum cornutorum hiſtoria. 382. *e*

Aſini cornuti Africani. 382. *e ſcythici. ibid. Indici. ibid.*

Aſini cornuti figura fera deſcriptio, & icõ. 382. 383

Aſini Indici corna facultates 382. *f. animalis forma. ibid. amor erga fœtus, robur ibid. g.*

Aſino Indico perperam vires contra venena aſcribi. 403. *c.*

de Aſ. Indici cornu viribus dictum Apollonij. 384. *e*

Aſin. Indicus vnicornis eſt 382. *b.*

Aſinus Indicus ſolus ſaltipedum vnicornis. 404. *f.*

Aſini ſyl. Indici deſcriptio. 388. *e*

Aſ. ſylueſtris, & domeſtici apologus. 329. *b*

Aſini ſtella, & earum fabula. 330. *g*

Aſinor. familia. 310. *g.*

Aſella qui dicti. 310. *f*

Aſellus, & eius æquinoca. 295. *e*

Aſelli bipedes. 319. *d*

Aſelliones. 310. *g*

Aſinarius. 313. *c*

Aſinarij olim Chriſtiani dicti. 310. *g*

Aſinarij vulgo contempti. 303. *d*

Aſinelli, & eorum turres. 310. *g*

Aſiniga. 313. *d*

Aſinij qui. 310. *f*

Aſintini populi qui dicti. 310. *g*

Aſſem Elephanto dare quid. 468. 469.

Aſtrabe. 358. *g*

Aſturcones. 20. *e*

Aſtures fuiſſe in pretio. 50. *g*

Atheas rex equorum ſtudioſus. 8. *b.*

Athenæus emendatus. 205. *b*

Athenienſis populi diuiſio. 6. *e*

Atlas nanus dictus. 380. *f*

Atramentum ex ebore. 487. *b*

de Attila portentum. 133. *d*

Auari natura. 273. *a*

Auaritiæ typus. 316. *f. ab ea ſimilitudo.* 272. *b*

Auguſti aliquot numi cum equis, & arcubus triumphalibus 243. *d. & inde.* 244. *& inde.*

Auis elephante maior. 422. *g*

Aura equæ virtus. 77. *c*

Aurigarum in curru locus. 279. *d. eorum ad victoriam ſtudium.* 272. *b*

Aurigandi ars in quo conſiſteret. 267. *c*

Aurium proceritas vnde. 326. *b*

Aurora equi. 184. *b*

Auſonij locus examinatus. 280. *g. b*

Axilla aſina dicta. 296. *f*

Auſpicia de quibus animalibus dicantur. 127. *a*

Auxuritanorum numus. 232. *g*

INDEX.

B

BACCHVS eburneus. 485. e. cur cornutus pingatus 411. c. cur tauri na facie pictus. 411. c.
Bagnacanallensium insigne. 224. b
Balbis quid. 261. d
Balana in Tyberi Romæ visa. 407. c
Balanarum ossa pro unicornu. 385. a
Balia equus. 40. f
Balius equus Achillis. 189. b
Balsamum ubi provenit. 399. a
Barrire quid. 420. g. 457. b
Barritus quid. 457. b. 420. g.
Barrus. 420. g
Barri qui. 455. b
Becceselinus qui 301. b
Bebii decem Romæ sub Gordiano. 294. g
Bellerophontis fabula. 194. f. & inde: inventũ. 122. g
eius Pegasus quid. 80. b
Bellonij de unicornu opinio. 394. f
Bellua pro elephante. 419. d
Bellua nigra qua. 422. b
Bellorum causæ quæ apud priscos.
Belli omen. 128. e. per equum nigrum indicatum. 169. b
Belliscrepa. 291. d
Beneficij memoria. 366. f
Benna. 250. g.
Bertones equi quales. 108. f
Bestiarij qui. 294. f
Bezaar qui primum introdixere. 387. b
Biga quid. 249. c. cur Lunæ attributa. 182. g. ea qui primus certauit. 254 b
Bionis dictum. 226. g
Bisulca quæ. 1. c
Boryesthenes equus. 189. d
Bonasi color. 43. b
Bononiensium hastiludia. 293. b. & eorum leges ibidem.
Boristhenes equus Hadriani. 9. b.
Bos aquam claram amat. 98 b. arandi causa natus. 248. f. ad eum ab asino trascendere quid. 338. f. in eius corde an os. 27. a. coctius arans mali. 379. b. cur facile per montes incedant. 95. b in eo, & asino arare cur vetitum. 319. b. is, & equus inuicem comparantur. 2. b. fidelem indicat. 320. b. laboris omen est. 128. f. macri usus in electione principis Carinthiæ. 225. b. in magno triũpho immolatus. 222. g. mares cur Lunæ attributi. 184. f. cum si nequeas, asinum agito, proverb. 338. f.
Bones Pœonij. 411. c.
Bones parui ubi. 298. f
Bones qui aratro aptiores. 83. d
Bos Aegyptiacus. 402. f
Bos hippas. 164. f
Bos Luca. 419. d. 420. e
Bones luca cur elephanti dicti. 420. f
Bes Lucus. 420. e
Bones unicornes ubi. 387. d. 403. d. ex Bouillis cornibus antiques bibisse. 411. e
Bouini stercoris utilitas. 351. a
Brachiola in equis qua. 22. b
Brunitus. 18. f
Brutiorum numi. 232. b
Bucina in numo Tarentinorum. 233. d
Bucephalus ex qua regione. 60. f. quando alios admitteret. 73. c. unde dictus, eiusq; natura. 66. b. eius statua. 218. e. cum vt regeret Alexander. 112. b.
Bucephali qui dicti. 63. a. & cur.
Bucephala urbs qua. 9. a
Bulga. 165. a.
Bulimus quid. 307. c
Bulimus asinis accidit. 307. c
Burdo. 18. e. Burdus. ibid.
Burdonis iecoris vis. 381. c
Burdo quid. 358. f. Sterilis steriles facit. 387. b
Burichus 18. e. Buridus. ibid.
Buteo in numo Fabiorum. 237. d
Buxus asinus. 312. e

C

CABALLVS. 14. a. unde dictus. 161
Caballarius qui. 165. d
Caballatio quid. 220. g
Cadauera suorum sepeliunt elephanti. 440. b
Cæsaris astus. 123. d. equitandi peritus. 4. f. eius equus imperium præsagit. 129. d. eius equus nullum alium admittens. 67. b. unde dictus. 478. b elephus dictus. 420. g
Cæsonij Pati triste omen. 127. d
Calcarium usum fuisse in bello. 120. f
Calces equorum quid. 22. e
Calenorum numi. 232. g
Caligula amatorium medicamentum datum. 28. b eius numus. 244. f. vt equum amarit. 8. f
Callippides. 159. d
Calpe quando instituta. 255. d
Calydon equus. 189. d
Camelum asinus timet. 304. e
Camelus etiam scabiosa, cùm plurium asinorum tollit onera. 336. f. eius lac quale. 208. b. cum edis equus. 123. b. in numo Aemilia familia pictus. 234. g. quid in numo indices. 241. a. Sarcina onustus in numo Pinariorum. 241. a.
Camelini lactis tenuitas. 343. d
Camelopardales decem Romæ. 294. g. gratissima in spectaculis 430. e
Camillæ agilitas. 81. a. equino lacte educata. 206. b 207. a.
Campa quid. 22. e
Camphasus equus. 190. e
Campus 260. f
Cancelli. 263. d

INDEX.

Cancer eques 13.d
Cancer eques cur sic dictus. 79.d
Cancer in numo Tarentinorum. 233.d
Candor, & albor vt differant 39.c
Canis ad quid natus. 248. f. in Atellorum numo. 235.c. cur dentibus firmis vtantur vsq; ad senectutem. 26. g. cur facile pestem sentiant. 368.f cur Darius in castris reliquerit. 349. a. ei dare paleas, asino ossa quid. 338. c. de cum mordente asino lis, proverb. 337.b. qui sapientissimi. 34.f. melancholici quales. 142. b. mira picis nra. 226.g mira actio. 68.g. vinacitas 458.b
Canterius. 17.a. & inde.
Canterij qui. 108.b
Canterius crucians quis. 77.b
Canterius in fossa cur dicatur. 109.a
Canterij an in sacris certaminibus currerent. 278.c
Canterius Gallicus. 17.b
Canterino ritu somniare quid. 202.b
Cantharus vnde dictus. 296.b
Canthelia qua. 296.b
Canthelij qui Varino. 347.b
Canthones vnde dicti. 296.b
Caprona quid. 24.f
Capuli cultrorum eburnei 482.c
Cappadox qui dicatur: 299.b
Caprae cerulae. 41.d
Capprini capitis pelli induta Iuno, vbi celebatur. 241.d
Caprino flercori cur praeter ossiculum. 351.a
Capuli cultrorum eburnei. 482.d
Carabulus equus. 10.f
Carrcalle numus. 247.a
Cardani de dentibus Elephanti opinio. 424.b
Cardinales quando equis vehi cepere. 7.d
Carinthiae princeps vt eligatur 225.b
Carneadis dictum. 252.b
Caro nostra per asinam indicata. 325. b. cur asinae nomen conueniat. 319.b
Carninora quae. 7.d
Caroli V. equitandi peritia. 5.b
Carolus Ruinus exactè de equi anatome scripsit. 26.b
Carceres qui. 261. e. 262. f. 263.b. eorum fabrica. 263.c. cur picei dicti. 263.c.
Carceres Olympici. 263.d.
Carpentum. 250.c. 251.a
Carpentarius equus. 250.b
Carruca quid. 250.e
Cartazonon. 404.b
Carthago vt aedificata. 128.f
Carrucaria mula. 250.f
Caseus equinus. 207.d. 208.e
Cassanea equina cur sic dicta. 146.g
Castitatis typus. 463.b. 487.d. 488.e
Castoris statua. 240.e
Castoris, & Pollucis fabula. 257.a
Catadromus. 260.f.
Casanensium numi. 231.c.
Catonum modestia. 7.a.b.
Canes eburneae. 483.c.
Caviar quid. 190.b
Celeritas per equum indicata. 176.f.
Celeres qui. 15.c.
Celes 15.c. qui equus. ibid.
Celetum certaminis varietas. 257.c
Celetium navigium. 15.d
Centauri qui. 122. b. in Aurelliorum numo picti. 235.d. an omnino fabulosi. 195. d. & inde. non esse equorum prolem. 94. b. quid significent. 176.f
Centinodia quae. 370.b
Centippe. 159.c
Ceraftes vnde dictus. 403. b. eius cornuum vis. 413.d
Ceveris cognomina. 192.b
Cereales ludi. 286.f
Certaminum equestrium origo. 254. b. sacrorum diversitas. 284. c. eorum sacrorum mysticus sensus. 286.b
Cerna cur cripes dicta. 353.b
Cervum conficiens leo in numo Hyelensium. 232.b auditu discernit 300.g. cur ἔλαφος dictus. 460.g de eo, & equo apolog. 199.b. Lunae ascripti. 184.f mille Romae ad diripiendum dati. 294.b. eorum velocitas. 81.c. vinacitas. 458.g.
Cervi palmati ducenti picti in domo rostrata Pompeij. 294.g
Cervus volans. 420.f. 403.b
Chalinus quid. 118.b.
Chelidon quid in equis. 20.b
Chimera. 13.a
Choroscopi qui. 221.b.
Christus auribus asininis depictus. 310. 311. cur asina vehi voluerit. 312.a. mors dictus. 168.e.
Christiani asinarij dicti. 310.e
Chrysippi mors. 299.d
Cicada matura. 296.b
Cicutam si asini depascãtur somno torpescũt. 309.b
Cimon equas suas sepelivit 8.b
Cingula. 119.c
in Cingulis quid observandum. 119.c
Cinnabaris quid. 461. a. vnde dicta. 467.a. & eius aequivocatio. 161.b
Cixizus ritus. 293.a
Circus anni temporum imago. 287. a. cur campus dictus 281. a. eius figura. 160. b. eius magnitudo ibid. 259. a. in numo expressus, 245.c. partes eius quot. 265.a
Circus Flaminius 259.b
Circenses ludi cur sic dicti. 266. c. eorum genera. 259. c. origo. 256. f. 285. b. quibus temporibus celebrarentur. 289.a. & inde.
Cirrus quid in equis. 22.g
Cisium quid. 250.e
Clamor barbaricus. 457.b

Clandij

INDEX.

Claudij Gothici fortitudo. 26.f
Clauis Penelopis. 482.e
Clauſtrum. 261.d
Clitellarij qui. 347.c
Clodouei regis votum. 135.a
Cœlia equo donata. 11.a
Clelia Ratua. 229.b
Clagnos quid. 112.b.
Cnacias equus. 189.d
Cochlea in numo Tarentinorum. 233.d
Corax equus. 189.d
Cogitationes ſimplices per aſinum indicatæ. 319.d
Coitus vita breuitatis cauſa. 367.c
Combenno qui. 250.g
Commodi numus. 246.b
Coniectura virorum doctorum quid poſſit 409.b
Colox nanigij genus. 15.d
Colubri ab equis deuorati. 133.d
de Coningato infeliciter prouerb. 337.b
Coningalis copula. 318.f
Conſtantini numus. 248.e
Conſternationis hieroglyphicum. 464.f
Conſus Deus qui. 178.b
Conſualiorum antiquitas. 285.a
Conſualia quæ. 178.b
Contemptor Dei deſignatus. 318 319.
in Contemptibiles, prouerbium. 333.b
Conuulſio vnde. 390.b
Copiarij. 221.c
in Corde muli os. 39.d
Cor induratum per equum deſignatum. 172.b
Cornelij cur Aſinæ dicti. 310.f
Corona in equis quid. 21.d
Corona ſpicea quid indicet. 230.f
ex Cornibus bibere mos antiquiſſimum. 411.c
Cornu ex quo pocula fierent. 392.e
Cornuum eorundem diuerſitas vnde. 401.c. non omnia caua. 424.b. nullam præter efficatoriam vim habere. 393.c. ea quæ animalia habeant. 424.g. quid ſtinificent. 464.f. ictu facere quid 171.b. vtrà dentibus differant. 424.g.
Cornu ceruinum eboris ſuccedaneum. 487.d
Cornipes. 18.f
Corpora è gloria reſurgentia per albos equos indicata. 166.g.
Corui cadaver non inuenitur. 458.b
Corvus cur aſinum ederit. 308.g
Coſſinitis ſtirpis vis. 126.f
Cotyle ludus quis. 164.e
Coxendices quibus valentes. 22.b
ex Cranio humano pocula. 392.e
Craſſi mortis omen. 127.d
Crater vnde dicatur. 411.c
Credentes qui per aſinam indicentur. 313.d
Cribra ſetacea. 217.c
Criſta ex pilis. 217.a.
Criſta quid in equo. 24.e
Crocodili ingenioſi. 444.e
Crocodili aſello in litore bibenti inſidentis icon. 327.a
Cronippus. 158.b
Crucis effigies in aſino. 298.e
Crypta. 261.d. 263.b
Cuculi cum Luſcinia contentio de cantu 317.a
Culicem non curat elephas Indus, prouerb. 468.f
cum elephante conferre quid. 468.f
Culices muliones. 371.d
Cupido inter equos cur natus dictus. 86.f
Cura diligens quid præſtet. 100.f
Curioſi qui. 221.a. 28.g
Curriculum quid Horatio. 260.b
Curriculum locus in carceribus. 263.c
Currus quid propriè. 248.g
Currus edax, prouerb. 278.f
Currus qui primi triumpharint. 222.c
Currus eburnei. 484.g.
Currus naufragi qui. 270.g
Currus Priami qualis. 280.f
Curſus fiſcalis 219.a
Curſus clauicularis qui. ibid.
Curſus publici initium. 219.c
Curſus vehicularis. 218.c
Cutis durities ſtupiditatem indicat. 444.c
Cutis cancellata quæ. 428.g
Cutis humana, & equina diſcrimen. 24.b
Cydippe. 159.b
Cynes quid in equis. 21.d
Cygnus equus. 189.d
Cyllarus equus Caſtoris, & Polluces 181.b. qui, & vnde dictus. 188.c. eius color 39.b
Cyniſca equos aluit, & in Olympia vicit. 2.b
Cyperum cur loto contunxeris Homerus. 96.f
Cyrene equeſtris dicta. 123.a
Cyriaſtus. 123.b. cur mulus dictus. 370.g
Cytiſus. 96.c

D

DACTILII qui. 118.b
Dæmones onoſceli qui. 312.g
Dæmonum typus 356.f
Dama ducentæ pictæ in domo Pompeij. 294.g. mille ad diripiendum datæ. 294.g
Darij ex mulæ partu felix augurium. 369.b. victus vt fugeret. 65.c. vt regno Perſis potitus. 327.b. vt regnum adeptus. 85.a
Datura. 27.d
Decemnalia. 288.c
Decurſio qualis. 267.b
Decurſio funebris. 289.c
Decurſio militaris quid. 257.d
Decurſio militaris. 290.f
Decurſio ſolemnis. ibid.
Delphini cur in Syracuſanorum numis. 230.f. in numo Auxuritanorum. 232.g. in numo Catenenſium. 231.c. in numis Emporitarum. 232.c.

in

in nummo Messeniorum. 377. *b. in Syracusan. nummo.* 377. *a. in Tarentinorum nummo.* 233. *a. in nummo Termitanorum.* 231. *c. solus hominem amat.* 70. *g. vt hominem amet.* 438 *f*
Dentes vt à cornibus differant. 424. *g. non omnes solidi.* 415. *a. ex ebore.* 483. *d*
Dens Erythraus, pro elephante 420. *b*
Dens Indus. 480. *e*
Dens leporinus quid in equo. 33. *l*
Desidia per asinum indicata. 32. *f. fugiendam esse per asinam docetur.* 326. *f*
Desperatio per equum indicata. 176. *b*
Desultor qui. 257. *a*
Deus quando invocandus. 316. *g.*
Dextrarius. 249. *c*
Dextratio. 18. *g. vnde dicta. quid Solino.* 270. *e*
Diabolus eques dictus. 169. *d*
Diabolus equus. 171. *d*
Diaboli equi qui. 287. *b*
Diana eurippos dicta. 184. *g*
Diana Euripe. vnde sic dicta. 11. *d*
Diaulus quid. 255 *c*
Dictator cur non veheretur equo. 3. *d*
Digitata quæ. 1. *c*
Diligentiæ & prudentiæ vltima felicitas 253. *b*
Diomedis fabula quid indicet. 5. *d. eius filiæ cur equa dicta.* 87. *a. eius fabula equorum vbi.* 63. *g*
Dionysij numi 232. *f. ei vt omen futuri regni factum.* 127. *a*
Dipsacus cur onocardium dictum. 322. *e*
Dipsadis, & asini fabula 332 *e*
Disciplina puerorum equorum domituræ comparata 109. *d*
Doctores legum per equos nigros indicati. 167. *d*
Domi semper manentis hieroglyphicum. 314. *e*
Donum facetum. 10. *b*
Draconum cum elephantis pugna. 460. *g*
Dromanarij qui. 220. *f*
Duratei equi statua vbi. 229 *a*

E

EBRIETATEM fugiendam esse vt indicetur. 314. *b*
Ebor. Eboreus. 479. *d*
Eboris aquinoctio. 480. *e*
Ebur atramento candefacere quid. 488. *f*
Ebur cur tingeretur. 485. *d. eius dignitas.* 480. *g. dijs oblatum.* 481. *b. ab eo mystica.* 487. *d. pro munere datum.* 481. *a. pro tributo persolutum.* 480. *b. ab eo prouerbia.* 488. *f. quid propriè.* 419. *d. vsus in medicina* 487 *b. tempore nigrescit.* 485. *d. & vbi non. ibid. vnde dictum.* 420. *g. vt emolliatur.* 486 *b. vt polsatur.* 487. *a. vt rubro aut cæruleo aut viridi colore tingatur.* 486. *g*
Ebur fossile. 485. *b*
Eboratus qui. 467. *a*
Eburneus color. 480. *f*
Eburnea porta. 425. *c*
in Eburnea vagina plumbeus gladius, prouerb. 488. *f*
Eburneis rastris solam vetere quid 488 *f*
Ecclesia per asinam indicata. 325. *b*
Ecclesia equus albus dicta. 166. *b*
Echelidon quid. 260. *e*
Echinus pars freni. 118. *b*
Eculeus. 16 *b*
in Edaces stolidos & ignauos prouerbium 338. *e*
Edra quid. 23. *a*
Elandiæ insulæ equorum mira docilitas. 68. *g*
Elephantes acies instruenda periti sunt 445. *a. adipis vis & vsus.* 469. *c. adulteros odit* 441. *b. enea eius statua.* 479. *b. eneus vbi.* 449. *c. Aethiopici vt ab Indis differant* 422. *g affectus, eorũq; cur.* 457. *agilitas mira.* 445. *g. alijs præcinentes.* 447. *a. amicos esse homini.* 438. *f. amoris eorũ vis.* 441. *d am or ergo fœtus* 440. *e. amor mutuus.* 439 *a. amor patriæ.* 442. *f. an aversè coeant.* 455. *f. an lapides & tetram impunè edant.* 454 *f. an mas fœmina robustior.* 436. *f. eius anatome.* 431. *b. antipathia cum Leone.* 456. *l. de eo apopthegma.* 467. *b. aquam timent.* 435. *a. aquam turbidam amat.* 454. *g. ab eo auguria.* 462 *h. aures eius quales.* 428. *e. bello apti sunt.* 472. *g. belli peritia.* 445. *a. beneficij memoria.* 438 *e. cadauera suorum sepeliunt.* 440. *b. caro eorum qualis.* 469. *c caput cur deforme.* 428 *e. eorum calliditas.* 441. *c choreas in theatro ducunt.* 445. *b. eorum cibus* 453. *d.* 454 *e. ciceres vt capiant feros* 470. *e. clementia eorum erga homines.* 439. *d cluellæ eorum quæ* 474. *b. in coitu pudor.* 442. *e.* 455 *d color.* 422. *g. conspecto ariete ab insania soluitur* 460. *e. continuantur humano more* 446 *f. cor eius non esse duplex* 431. *c. in corde os habet* 430 431. *cornua defodiunt;* 444: *f. de crurum flexu opiniones examinatæ* 429. *c. ei culicem conferri quid:* 468. *f. cur aquam timeant:* 436. *e. cur diuinat* 458 *g. cur dentes suos sepeliant.* 464. *g. cur pullos in transitu fluuiorum præmittant* 467 *c. de eo cur author hoc opere egerit* 418. *e. cur donentur* 418. *g cur bello vtiles.* 478. *f. cur communes hostes dicti.* 476. *g. cur anguimani dicti:* 427. *a. cur proboscis prominens:* 427. *b: cur plantis vescantur* 414 *f. cur fructibus vrsi voluit natura:* 454 *f. cur in India & Africa:* 432. *b. custodiunt reges.* 445. *b. cutis eius an pilosa:* 428. *b. cutis duritia* 428 *f. currus eorum quibus concessus* 479. *a. ab eo denominata.* 466: *e. eius dentes quales.* 422. *b. dentes, an cornua.* 423. *b. dentium magnitudo.* 422. *f.* 423 *a. ficti.* 422. 423. *vtilitas.* 425. *d. de ei opinio Cardani.* 424. *b. exerti an mutentur.* 424 *g differentia eorum penes loca & mores.* 421. *c. discendi promptitudo.* 444. *f. & b. diuinatio.* 441. *a. domandi & capiendi ratio* 449. *a. ab eo emblemata* 467. *d. eius encomium* 418. *f. erga rectorem gratitudo.* 437. *e. fellis situs.* 430 *b: vis.* 469. *d. ficti in bello.* 475. *e.* 476. *e. fini-*

e. simi vsus. 469. *d. floribus delect antur.* 447. *d. frigoris impatientes sunt.* 436. *e. funambuli sunt.* 446. *e.* 471. *c. furiunt tempore coitus.* 455. *d. etiam furiens homini amicus.* 437. *d. furoris curatio.* 457. *d. genera eorum quot, & eorum differentia.* 421. *b. genitalia.* 430 *f. gloria cupiatias* 442. *f. gratissimi in spectaculis.* 470. *e. gressus.* 456. *e. differentia eius pro aetate.* 457. *a. homines malos à bonis dignoscunt.* 441. *b. honor, & pretium.* 434. *e. icon.* 465. *ecoris vis.* 469. *d. ignem timent.* 462. *f. ignominę vindicta.* 436. *b. immolati.* 478. *g. Indicorum duo genera.* 421. *c. Indi vt à Mauris differant.* 421. *c. Indus non curat culicem.* 468. *f. eorum ingenium.* 443. 444. *eius integra descriptio.* 431. *c. inuicem pugnant.* 475. *c. legunt, & scribunt.* 445. *d. libertatis amor.* 439. *c. inscitia.* 441. *a. lingua exigua.* 427. *d. & cur. linguam patriam intelligunt.* 445. *d. lunam, & solem adorant.* 443. *c. Lybici Indorum odorem ferre non possunt.* 421. *c. Lychnos dextra, & sinistra ferentes.* 279. *e. ossa, pro vnicornu.* 393. *b. magnitudo.* 421. *c. d.* 422. *e. & inde. manibula superior sola mouetur.* 425. *d. mammę vbi* 430. *e. & cur duę. ibid. manus qua.* 427. *a. à matris coitu abstinet.* 441 *d. maximi, & optimi vbi.* 433 *c. medici sunt.* 447. *b. memoria.* 438. *b. os vbi* 427 *d. mororum sanguine viso ad bellum incitantur.* 461. *c. ex mulierem natus.* 462. *b. murem timet.* 460. *f. cum ex musca facere quid.* 468. *f. musicam amant.* 447. *b. de eo mystica.* 463. *a. musica capi.* 449. *d. mutua pugna.* 436. *g. natura miles esse.* 454. *b. ne suis sint damno* 477. *d. non semel parere.* 456. *f. non capit murem.* 468. *g. noscunt cur petantur.* 444. *f. noxia sibi noscunt.* 447. *c. occidit miles vnus.* 477. *a. eos odit equus.* 123. *c. olim Europę incognitus.* 473. *b. pabuli consueti quantitatem agnoscit.* 448. *f. parentes venerantur.* 440. *b. pariendi modus.* 456. *e. partus magnitudo.* 456. *f. patrię amantissimus est.* 400. *g. pedum eius constitutio.* 418. *e.* 430. *e. pedes anteriores cur robustiores.* 430. *e. populi, & regiones eis abundantes.* 433. *a. & inde. porcum timet.* 460. *e. eius potus.* 454. *g. pretium.* 418. *f. cum prius loquitur pariet.* 468. *g. de eo problemata.* 467. *c. pro ebore accipitur.* 479 *c. eius promanus quid.* 427. *a. proboscidis descriptio & vsus.* 426. *e. proboscis vt à rostro suis differat.* 426. *g. proboscidis vis.* 469. *d. vtilitas.* 454. *g. promuscis in Caciliorum numo.* 236. *c. pudor.* 436. *g. puellas amat.* 439. *a. pugnat tigri.* 460. *e. pugna cum rhinocerote.* 459. *d. cum dracone.* 460. *g. cum militibus.* 470. *g. & tauris. ibid. cum tauris.* 471. *a. cum rhinocerote. ibid. c. quę partes eius in cibo gratiores.* 469. *c. quę loca ament.* 432. *b. quandiu vterum gerat* 455. *d. quando incipiant coire.* 454. *b. quando hominem timeat.* 459. *b. quando primum Romę pugnarint.* 470. *b. quando primum Romę visi.* 472. *c. quando vsi Romani.* 473. *a. qui primus eos in triumpho duxerit.* 236. *c.* 471. *d. quibus coloribus visis irascantur.* 461. *c. quo loco coeant.* 455. *g. quo loco corporis laso facile occidantur.* 428. *f. quot annos viuant.* 485. *c. quot pariat.* 456. *e. regnum portendit.* 462. *b. reges cognoscunt.* 445. *b. regem adorare docentur.* 445. *c. religio.* 443. *a. eius robur.* 436. *f. cum Romani timuerunt.* 472. *g. senectę dignotio.* 423. *a. suis patientia.* 454. *b. societas cum genere humano.* 443. *d. ei stipem offerre, prouerb.* 468 *b. contra eos stratagemata.* 475. 476. *eos sub alis abscondere quid.* 468. *g. sui generis animal est.* 421. *b. suis sępe fuisse damno,* 476. *g. tantis sylvas sectus est.* 460. *e. tectes cur intus habeat.* 430. *f. timęt sanguisugam.* 461. *b. triginta duo Romę sub Gordiano.* 294. *g. cum eis triumphare rarissimum.* 222. *f. turres ferunt.* 475. *a. vbi bello apti, & vbi non.* 478. *e. vbi auribus careant.* 428. *f. velocitas.* 456. *h. cum venatoribus pugna.* 451. *d. vinum amant.* 454. *g. vis in proboscide.* 427. *c. vnde dictus.* 418. *b. vox.* 457. *a. vsus in bello.* 472. *g. vsus in cibo, & medicina.* 469. *b. vsus in sacrificijs.* 478. *g. vsus in spectaculis.* 470. *e. vsui ad trajectendos amnes.* 478. *f. vsui in triumphis.* 471. *d. vt accensis facibus capiantur.* 452 *f. vt arbores extirpet.* 447. *e. vt arbori hęrens capiatur.* 449. *a. vt per aquam incedant.* 436. *e. vt à bellum instruatur.* 474. *b. vt bestia insulsissima dictus.* 448. *b. vt canponem vlnus.* 437. *a. vt capiant Nigritę.* 450. *b. vt calorem vitent.* 447. *c. vt crura flectat.* 429. *d. vt domentur.* 452. *g. vt, & cur homines timeat.* 439. *c. vt fossas transiliant.* 447. *d. vt fluuios tranent.* 448. *e. vt incitętur ad pugnam.* 478. *e. vt iniurias vindicent.* 439 *c. vt inutiles in bello reddantur.* 475. *c. vt lebetem resarciri fecerit.* 448. *g. vt mansuescant.* 452. *b. vt in Pegù capiantur.* 450. *f. vt puellos ament* 438. *g. vt sagittis interficiantur.* 451. *c. vt sus inimica.* 426. *g. vt venatorum insidias fallant.* 444. *g. vt viscę capiantur.* 451. *c. vtilitas eorum in bello.* 473. *b. Zelotypia.* 436. 437. 442. *e.*

Elephas Aiax dictus. 458. *e*
Elephas mons. 418. *b*
Elephas marinus. 419. *a*
Elephas poculum. 419. *b*
Elephantagogus. 467. *a*
Elephantarches. 466. *b*
Elephantarchia. 467. *a*
Elepantię serpentes qui. 466. *e*
Elephantia morbus. 466. *e*
Elephantine. 466. *b*
Elephantis mulier. 466. *b*
Elephantisles. 466. *b*
Elephantophagi qui. 469. *b*
Elephantophagi vt elephantes capiant. 451. *a*
Elogabali numus. 247. *c*

Emperi-

INDEX.

Emporitarum numi. 232.e
Empusa onocole dicta. 312.h. *vnde dicta.* ibid.
Enalli fabula. 191.b
Encladus equus. 188.b
Eniochus. 17.a
Ennij equus senio confectus quid significet. 253.a
Enoplia saltatio. 291.d
Enses eburnei. 482.f
Eous equus solis. 189.a
Ephippium quid. 119.c
Epona qua. 87.b
Equa albę cur in magno honore apud Tartaros. 191.d
Equa nean equus celerior. 83.b. *an ex vento concipiant.* 90.g. *in certaminibus celebrata qua.* 83.d *in ea conceptus signa* 91.c. *cur Scythę in bello vtantur.* 83.d. *currendi promptitudo.* 276.e. *facile pariunt.* 92.b. *granida an coitum patitur.* 86.g. *iuba superbiunt.* 73.b. *leporem peperit.* 133.a. *libido earum qualis.* 86.g. *matrices quales esse debeant.* 48.f. *optimę vbi.* 365.b.
Equa Phidolę. 227.a. *in pręgnantibus quid obseruandum.* 92.c. *pro virgine mactata.* 134.b. *quę cantum amant.* 90.c. *quandiu vtero gerat.* 88.b. *quos asinos recipiant.* 306.g. *quot vni equo sufficiant.* 91.c. *in sacris certaminibus vsum fuisse.* 277.d. *seipsam amant.* 66.c. *sterilis vt concipiat.* 89.c. *vt asinos admittant.* 66.c
Equus abhorret à seruili. 74.g. *absolutissimus qui.* 29.b
Equi Arcanici. 49.a. *Achini ibid.* b. *Aegyptij ibid. Aethiopici ibid. Africani ibid. Alanici ibid. Agrigentini. ibid.* c. *Anglici ibid.* c. *Apamij ibid. Apuli ibid. Arabes ibid.* d. *Arcadici.* 50.e. *Argolici. ibid.* e. 20.f. *Armenij ibid.* f. *Asstres ibid.* f. *Attici* 16.h. *Barbari.* 16.b. *Britones.* 51.b. *Burgundiones. ibid.* b. *Burici. ibid. Callatei. ibid. Callabri ibid.* d. *Cappadoces ibid. Celtiberi* 52.e. *Chalanbrij ibid. Chaonij ibid. Cilices ibid. Colophonij ibid.* f. *Corsici. ibid. Crentesses ibid. Cyrenaici ibidem. Daci ibid.* b. *Dorcades ibid. Elei ibid. Elandici.* 16.e. *Epei.* 53.a. *Epidaurij ibid. Epirotici, ibid. Erembi. ibid.* e. *Flandrici ibid. Frigisci. ibid. Frisij ibid.* d. *Gallici ibid. Gelanij ibid. Geldrici. ibid.* d. *Germani ibid. Getici.* 54.e. *Getuli ibid.* f. *Grecanici ibid. Helvetij ibid. Hetrusci ibid. Hirpini. ibid* g. *Hispani ibid.* g. 20.f. *Hollandici ibid. Hunnisci. ibid.* b. *Hungarici ibid. Iberi ibid.* e. *Indi ibi.* d. *Iones ibid.* d. *Insubri. ibid. Istrij* 20.f. 56.e. *Italici.* 56.e. *Iuliacus ibid.* f. *Libyci ibid. Ligures ibid.* g. *Lydi ibid. Lusitani ibid. Mantuani ibid.* b. *Massyli ibid. Mauri ibid. Mazaces* 57.a. *Medici.* 57.d. *Menapij ibid.* d. *Mosci* 58.e. *Murcibij ibid. Mysi.* 15.f. *Nabatęi Nasmones, Neapolitani ibid. Nigrię ibid. Nisęi. ibid.* b. *Norvegici.* 57.b. *Numidici. ib.* d. *Odrisij ibid.* d. *Oebalij ibid. Parthi ibid. Pellęi* 60.e. *Persici. ibid.* f. *Pharsalici.* 60.f. *Phasiani.* 60.g. *Pisęi* 60.g. *Poloni.* 16.h. *Psylli. ibid.* h. *Pygmeorum. ibid. Roseani. ibid. Sacę. ib. Saphareni ib. Samarici. ib. Sardi. ib. Sarmatici. ib. Scenitici.* 61.c. *Scotici. Scythici. ib. Siculi. ib. Sicani. ib.* d. *Syenes.* 62.e. *Syri. ib.* f. *Suessi. ib. Tarentini, Tęnarij, Tartari. ib. Thessalici. ib.* g. *Thraces.* 63.b. *Toringi. ib.* c. *Turcici. ib.* d. *Tyrrheni ib. Veneti. ib. adhortatione gaudent.* 77.d. *admissarius qualis esse debeat.* 47.d. *admissarij semę quale esse debeat.* 48.f. *admissariorum victus.* 89.a *admissus quid Ciceroni.* 84.e. *adornatus superbior.* 73.c. *aegrotantis signa.* 143.d. *ęreus.* 16.h. 17.a. *anes Cynisci* 227.d. *& aliorum ibid. ætatis diuersitas pro loci diuersitate.* 94.f. *ætas generationi apta.* 87.d. *ætas vt cognoscatur.* 25.c. *ętatis signa.* 94.f. *etogenes equi.* 45.a. *affectus externi.* 149. *& inde. agminales qui.* 216.f. *albis cur oculi cassij.* 39.d. *albis cur triumphatur.* 222.h. *albis percurrere quid.* 200.f. *alere quorū sit.* 5.d. 6.e. *alienos fœtus nutrit.* 66.e. *aliquando eis ociandum esse.* 105.d. *alpherynchi.* 45.b. *amicitia cum gallinis.* 123.a. *cum otide ibid, amor erga fœtus.* 65.c. *amor lasciuus erga dominum.* 71.d. *an fel habeat* 27.a. *an habeant talos.* 22.f. *an homo salacior.* 87.a. *anhelitus vis.* 211.b. *anatome exactissima à quo scripta.* 26.h. *animi fortitudo vt iudicetur.* 35.d *animositas.* 74.f. *senio non perditur.* 74.g. *ad eius ani procidentiam.* 148.f. *de eo apologi.* 199.a. *& inde. appiosus quis.* 145.c. *aquas, & balnea amat.* 64.f. *Aquila cur dicta.* 79.c. *asini ruditum horrent.* 308.b. *ab eis ad asinos, prouerb.* 334.f. *eius asthma, orthopnœa, dolor cordis.* 147.d. *et aureum pulmonas substratum.* 9.d. *auribus indicat quę audiuit.* 67.c. *anxūgię vis & vsus.* 209.c. *ad balnea cur duci debeat.* 103.b. *balsani qui.* 38.b. *eorum ad bellum aptitudo.* 211.c. *belli omen est.* 128.e. *bello aptum esse.* 2.g. *& cur* b. *bellici institutio.* 114.g. *bellico vt vtamur pro pompico.* 115.b. *bellicosorum sexus obseruatus.* 213.a. *biliosi signa.* 141.d. *blandè tractandum esse.* 111.b. *& inde. cum bene comparentur.* 2.e.f. *cęlestes sine sidera.* 13.b. *calopthalmi.* 34.e. *carulei celeres.* 41.e. *Cesaris qualis.* 229.c. *calcitroli qui, & vt corrigantur.* 113.b. *& inde. candidi laudati.* 39.a. *in eis candor vnde.* 38.e. *canescit.* 24.f. *caput vt macrescant.* 108.f. *capitis doloris signa, & cura.* 145.c. *caput habere in somno quid portendat.* 134.e. *Cappadoces laudati.* 299.a *carnis qualitas.* 206.f. *castrandi ratio, & modus.* 108.b. *et inde. castrati victus.* 109.a. *castratis qui in bello vtantur.* 213.a. *castrationis vtilitas.* 108.e. *cauda vt lata fiat.* 108.f. *in eo canterij vtilitas.* 156.f. *& inde. celeritas auibus, & vento assimilata.* 80.e. *celeritate gaudet.* 79.a. *celeritate gaudent.* 115.d. *celes vt à desultorio differat.* 213.b. *ad certamen qui eligantur.* 270.g. 277.a. *& inde. in certaminibus locus.* 261.e. *& inde in certaminibus fuisse cōmutatos* 278.b. *cospitans quid indicet.* 176.b. *eius. cibus, & potus.* 95.c. 96. *& inde.* 97. 98. 99. *quando, & quantum exhibendum.* 101.b. *quę obseruanda.* 96.b. *sibus proprius.* 97.a. *ad eorum in Circo cursum pertinentia loca.* 264.f. *clitellari qui.* 248.f. *eius coaguli vis.* 209.c. *coitus.* 87.d. *coeundi tempus.* 88.f. *eois post castrationem.* 109. *colorem pro arbitrio indici.* 108.g. *color quoties mutent.* 26.b.

INDEX.

cur ephippium iuxta humeros amet. 22. b. cur. fricentur. 102. e. cur cauda quibusdam praecidatur. 108. e. cur panis & vinum prębeantur. 99. c. cur cornipes, & sonipes dicatur. 30. g. cur nares diuidantur. 33. d. cur, & quando spumescant. 64. b. cur foetus ament. 66. e. cur prorigam occiderit. 72. g. cur bibēs caput mergit. 64. f. cur, & ascendēdo, & descēdendo facile cadāt. 95. b. cur agilis. 80. b. cur equo velocior. 83. c. cur quidam ex vento concepti dicantur. 79. c. cur dicantur sonipedes. 95. a. cur sanctis abominabilis. 7. b. cur eis prohibitus. c. ab eo cur inceperit author. 1. 2. 3. & inde. cur priuatim iumentum sit dictum. 2. f. & quadrupes. eos cur non alerent Spartani. 6. e. cur duce careant. 64 e. cur tardius quàm mulier pariat. 92. h cur quotannis purgandus. 151. b. cur soli immolatus. 190. b. cur Neptuno tribuatur. 178. 179. a. cur dicatur esse temperatus. 141. c. eos curare nobile fuisse. 8. e. in curatore eius quid requiratur. 101. e curriles qui Alberto. 248 b. eorum à curribus nomina. 249. b. cursus eorum sublatus. 377. c. cursum eorum publicum fuisse antiquum. 219. a. cursus quando Olympijs additus. 255. c. cursorum nomina 254. g. curules qui. 248. g. curules fuisse publicos. 278. f. cursu victi ab homine. 84 e. cursu alios superare studet. 66. b. in cursu perseuerantia. 81. a. cynobata qui. 31. a. decursionis eorum in Circo forma. f. 278. 279. destuuium pilorum. 149. b. delassati volutatio vt prosit. 105. d. delphinum cur insequatur. 81. d. demulcēdo quiescunt. 102. e. dentium pro aetate varietas. 26. e. dentes cur semper firmi vsq; ad senectutem. 26. g. dentes quot, & quales. 25. b. & inde; nomina. 26. dentium vis, & vsus. 209. c. descendere eo qui & quando iubebantur. 6. b. desultores qui. 213. c. 256. 257. a. deorum ministri credit. 127. b. dijs & principibus attributorum propria nomina. 188. 189. 190 Didonis cur ltare dictus. 75. b. diligens educatio. 278. e. discunt choreas ducere. 68. c. doloris cordis, & colici signa. 145. c d. erga eos dominorum humanitas. 10 f. dominos occisos vindicant. 70. b. eosdem flent. 71. a. domitur; necessitas. 109. d. vt dometur ibidem, & deinde. donati dentes inspicere quid. 205. a. dorsi ratio habenda. 106. b. dorsi Lesi à sella curatio. 150. e. dysgargiles qui. 36. e. educationi eius quae necessaria. 95. c effrenes qui. 113. d. electio eorum vnde petenda. 29 30. & inde. electio à patria, & parentibus. 45 c. in electione patriam inspiciendam esse. 46. h. electionis signa ex colore. 37. a. elephantem timent. 459. e. de eo emblemata. 252. g. & inde. epitaphium. 253. 254. epitheta à celeritate. 79. a. epitheta magnifica. 8. e. equabus permissos inutiles esse in venationibus. 85. b. equitationis peritum nescit. 67. c erectio vt corrigatur. 113. b. propter ereptum vindicta. 11. d. ab esu eius cur abstineamus. 206. f. & vxores quasi tures similes 100. e. exophthalmi qui 34. e. exhortatio eorum ad cursum. 270. g. de eis fabulosa. 194. e. eorum fascinatio. 216. g. fauore gaudent. 78. e. fellis vis, & vsus. 209. c. 210. c. feri 40. Romae sub Gordiano. 294. g. fictitij. 216 g. Flaminij cur non liceret tangere. 27. b. fœnum vt exhibendum. 104. g. à foribus ecclesiae anelli nolens. 135. b. forioti qui. 32. e. formidolosi cur noctu deceantur. 115. a. in fossam prolapsus quid indicet. 176. b. frenis vbi non egeat. 69. a. franatus quid indicet. 176. frequentissimè in numis expressus 230. & inde. gaudent palpit. 65. c. genera, & differentia. 19. a. & inde. generosum non posse habere omnia bonitatis signa. 29. b funarius qui. 279. a. ibid. c. gradarius qui. 19. d. Graeci cur ad certamina sacra eligerentur. 277. c. Graecos à barbaris distinguunt. 67. c. gratitudo. 70. b. gressus. 95. a. habenalis quis. 279. c. habitudo corporis qualis esse debeat. 29. d. hamippi qui. 313. b. heterescheles, & heteropodes qui. 44. f. heteroganthi. 31. c. 33. b. heterophthalmi qui. 44. f. hinnitus quid multis portenderit. 127. b. hinnitus post castrationem quid indicet. 109. c. hodœporici. 218 f. homines aderant. 69. a. hominibus immolati. 192. c. ab eo hominē amari. 70. g. ab eo homines puniti. 135. d. hordeatio eius quid. 148. e. hostes agnoscunt. 69. b. improbi signa. 36 f. improbi qui. 112. b. in incessu superbit. 73. c. incitatus vt retinendus. 112. g. inediam magis quam sitim ferre. 64. g. infensus homini nisi rectè tractetur. 5. c. ingrata in domitura sunt remouenda. 112. f inimicitia cum floro aue. 122. b. cum Struthio camelo. ibid. cum camelo. ibid. cum elephantis. ibid. c. iaculantem vt adiuuet. 67. d. inimicitia cum Lupo. 123. d. cum vrso. 124. b. cum Leone. 125. a. cum sue. 125. a. cum ouibus. 125. a. cum asino. ibid. cum serpentibus. ibid. cum trachuro pisce. ibid. b. cum phoca. ibid b. cum platis vt pomis, & ficubus. ibid. c. cū hordeo quodam. ibid. d. cum gentiana. ibid. d. cum Stygis aqua. 126 e. cum atro colore ibid. g. cum cadaueribus ibid. e. insigne Romanor. 224. f. & quare. eius in Rituttio. 109. d. & inde. inter vrbis munitiones recensitus. 2. b. irati dentes denudant. 65. c. iuba quae probetur. 45. c. indicium ineſſe. 66. g. iugales quales esse debeant. 252. f. iugalium duo genera. 248. f. iuncti celerius currunt. 82. iuncti celerius currunt. 270. e. iuxta nysiā incitare quid. 200. g. ex labore non mansuefieri. 112. b. lactis vis, & vsus. 308. b. lassus vt curandus. 105. d. lassitudinis signa. 106. e. de eis leges 6. g. libertatis amans. 74. e. libido, & falacitas. 84. b. & inde libido vt frenetur. 90. f. lienis eius. 209. d in eis linea candida in fronte quid notet. 38. g. linguę vis. 209. d. loca plana amant. 48. g. loca ab eis celebria. 49. a. & inde. lumbrici vt abigantur. 148. f. Lunę quis. 162. b. ad maciem eorum prodest medica. 96. g. maculati. 43 c. & corū nomina. maculati vnde, & quales. 37. d. magni, & parui vbi. 19. b. magnanimitas, & victorię cupiditas. 73. a. malacopodes equi. 149 e. mas quos feminis sufficiat. 86 e. masne an femina diutius viuat. 93. d. melancholici signa. 142. b. de eius memoria, & iudicio mira historia. 69. d. 70. e menstrua habent. 64. b. militandi ętatis. 66. g.

mas

INDEX.

mas quando imꝑleat. 88. f. monstroſorum, & prodigioſorum icones. 130. 131. 132. de eius morbis & eorum cura. 143. 144. 145. morborum cauſæ. 144. e. morbi toti corpori communes, & particularium diuiſio. 144. e. morbi acutiſſimi qui. 144. e mordax qui, ſternax qui. 114. e. morigieri ſigna. 113 d. mortuo domino ſuperuiuere qui recuſarit. 71. d. mulares quæ. 371. b. mundities. 66. f. munitiam ſeruandam eſſe. 104. e. ne aſinum repellat. 361. d. ne à muſcis infeſtentur. 126 e. ne ſtrepitus armorum timeant. 115. a. Neoptolemo immolandi ingenium. 67. b. neruorum rigoris ſigna. 145. d. nigrorum probatio. 40. e. nigri generoſitas. 225. a. nigros videre in ſomno quid portendat. 134. a. nomina hominum eis impoſita. 12. e. non omnes generant. 91. b. ex non ſolutis damna. 11. c. nothi cur dicti. 46. g. b. nudorum rariorem fuiſſe vſum 119. b. october qui dictus. 190. f. oculi colore variant 44. e. oculorum color qui probetur. 45. a. oculorum varietas. 44. b. oculorum morbi. 145. 146. omnium pernicioſſimus creditus. 81. c. optimus qui. 116. e. oſſis de corde vis. 209. d. oris vitia, & cura. 146. e. pabulum vt curare curator debeat. 101. b. Palladij qui. 220. f. palmati. 40. f. Parnes. 43. b. partium nomina. 21. 22. 23. 24. partes quarà purganda. 103. a partium vſus in bello. 216. e. in eo partes aliorum animalium deſiderata. 35. a. Parthici quales. 44. f. partus tempus. 88. b pauperibus relictus. 135. d. pedum affectus. 149. b. pedum vitia. 149. c. in eo pedum percipuam rationem habendã eſſe. 30. c. 100. g. pedes vt contra ninem conſeruentur. 106. g. Pegaſides qui. 218. g. Phidia, & Praxitelis epitaphium. 229. e. & inde. de phlebotomia. 154. e 155. & inde. pictura ac ſtatua. 226. e. 227. 228. pictus hinniens. 136. e. pilorum vis. 210. e. pituitoſi ſigna. 142. b. pilorum vtilitas. 34. f. in planitiem agere quid. 200. e. plethora vnde. 148. e. poſſidere eum quid. 3. a. poſt initam matrem ſe occidit. 72. f. eis prꝫcurrere quid. 82. e. eorum pretia. 5. c. 278. e. pro donis principum. 10. g. b. pro tributo. 11. b. pro equite accipitur. 12. g. pro quadrigis dicti. 249. a. probi, & improbi epitheta. 36. f. g. propenſus ad ſterilitatem. 363. d. pudicitia. 72. e. de eo prouerbia. 119. d. 200. e. & inde. publicus, & eius vſus. 3. b. quibus donatus. c. vt redderetur. 3. puella vbi vim intulit. 87. b. Pulmonis vitia, & cura. 146. g. pulueri qui. 35. b. purgandi diuerſi modi. 151. d. qua ætate domandus. 110. e. in eo quꝫ partes lauandꝫ, & quꝫ non. 102. b. quꝫ tympana horreant. 123. d. quꝫ timere ſoleant. 114. f. in eo quꝫ ratio quietatis habenda. 104. b. quales in certaminibus olympicis. 255. d. qualem aquam deſiderent 98. g. 99. a. qualis primo equitate diſcenti eligendus. 113. a. quamdiu vterum ferat. 92. g. quamdiu generent. 86. e. quamdiu creſcant 94. b. quam ſit docilis. 68. e. quando eis ceperint vincere Romani. 234. quãdo edentur. 206. e. quando, & quomodo caſtrari debeãt. 109. a. quando ad bibendum alliciendus. 106. e. quãdo calcaribus vrgendi. 113. a. quantam intelligentiam Homerus tribuerit. 66. g. quanti eum fecerint Romani. 3. a. qui ad venationem prꝫſtent. 217. d. qui gyris faciendis edoneus, & qui non. 116. f. ab eis qui occiſi. 136 b. & inde. qui, & quando velecierei. 212. b. qui bello aptiores. 212 f. qui cito laſſeſcunt. 1. d. qui calcaribus egeat, & qui non. 120. f. qui dociles. 75. a. ex eo qui primo pugnarint. 196 e. qui eos adorẽt 9. c. qui à Ieſu dicuntur occidi. 170. g. in quibus morbis cadant. 143. d. quibus vinum proſit. 99. c. quibus adiuentur. 3. b. à quibus ſepulti. 8. b. quibus facer. 177 178. 179. & inde. quo ferocior, eo domatu facilior. 78. b. quomodo aliquid portenderint. 127. a. in eo quorum animantium mores laudentur. 36. b. quos caſtrare non oporteat. 109. e. quot modis corrigatur. 112. g. quot annis viuant. 93. d. 94. e. repletio, & crudítas. 148. e. ſauitiam noxiam eſſe. 36. g. ſagmarij qui. 248. f. ſalacitas vt augeatur. 89. b. Saluꝫ. 210. g. ſanctis obtemperant. 135. b. ſanguinis miſtus. 149. a. ſanguinis vis, & vſus. 209. a. ſanguinei ſigna. 141 d. ſani ſigna. 30. e. ſarcinarij qui. 248. f. ſcabies vt curetur. 145. a. & inde. ſaſinatus. 43. b. Seianus, & eius hiſtoria. 129. e. ad ſepulchrum mactatus. 192. e. in eo ſeſſio qualis eſſe debeat. 121. c. in eo ſeſſionis prꝫcepta. 121. d. ſetarum vſus. 216. 217. & inde. ſi cibum faſtidet quid faciendum. 147. d. ſi fuerit ferox aut ignauus quid faceindum 112. g. ſi ſe proſternas quid agendum. 113. b. ſimi qui. 34 e. ſine auriga per ſe vincit certamen. 77. c. ſingularis in bello vſum nõ fuiſſe. 213. b. ſingulari pugnare antiquum eſſe. 215. a. ſingulariũ curſus ſenſus miſticus 187. c. ad ſobolem reparandam electio. 361. b. ſoleꝫ quales eſſe debeant. 104 b. ſolidis vngulis vbi. 20. g. ſomniant. 65. b. ſomnia. 70. f. Spadices qui. 40. f. Spadices vt poeta probaret. 40 b 41. Spuma vis 210 f. ſpumæ miro modo expreſſa. 216. g. Stabula ſua noſcunt. 68. b. Stabulum vbi adificandum. 48. b. Stercora cur ſicca. 64 e. Sternax. 85. c. Sternaces qui 36. f. ſtrata vt imponenda. 119. d. ſtrigoſus qui. 29. d. ſubuertare quid 170. g. ſubernalis morbus. 148. g. ſuccuſſores qui. 19 d Sudoris vis 210 f. in eis ſudoris prouocatio 151 a ſuilla ei inimica 104 g. ſummo mane alẽdos eſſe 101 d. ſuſpicaces qui, & vt corrigantur 114 e. ſuſpicaces improbari 36 e. ſylueſtres vbi 19 a. & inde, & quales tantum ex coitu naſci. 91. b. tegumenta duo eſſe debent. 101. d. temperamento variare. 141. c. tendax qui. 85. c. teſticulorum vis. 209. d. totonarij qui. 117 a. tormenti genus. 229 d. tortores qui. 19. d. trabeati & tranſtrabeati qui. 38. f. trabeati vnde. 38. b. Traiani ſtatua. 229. d. trepidarij qui. 117. b. ex eo triſtitia omen. 127. c. triticum ſine detrimento non edunt. 97. c. triumphantium ornatus. 222. b. 223. a. Troia fatales. 204. g. Troia fuit exitialis. 129. b. truncatis auribus quales. 108. f. tubꝫ ſigno gaudet. 74. h. 75. a belli cupidus. varia ſignificata 16 e. varijs modis alũtur. 98. e. varicoſi. 32. b. vbi poſt mortẽ detonſi. 9. c.

INDEX.

vbi non sint. 51. a. vbi primum domiti. 195. d. vbi bello inepti. 212. e. vbi arant. 254. f. eus vehi periculosum. 251. d. vectiariorum genera. 248. f. vectura qui idonei ores. 248. g. eo vehi magnificum esse. 7. a. velatuli equi. 45. e. de vendendis lex. 3. a. in ventrem cubant. 69. a ventis immolatus. 191. b. veterum solcis carebant. 105. a. victoriæ præ cæteris cupidus. 75. c. victoria eorum sine auriga. 272. g. vinum bibunt. 99. b. vis. 16. c. vitia pessima quæ. 113. b. umbrati qui. 114. e. unde dicti us. 15. d. 79. a. ungulas mordere quid. 175. c. unqularum vis. 210. c. ungulæ ut roborentur. 103. a. vox. 93. b. vocis mutatio. 93. c. varietas. 93. c. voluntatio ei prodest. 103. d. voracitas 64. g. urina difficultas. 148. b. urinæ, & sterconis vis 210. b. in eo urinâdi ratio habenda. 106. f. usus in sacrificijs. 190. f. & inde. usus triumphis. 222. 223. 224. usus in venatione. 217. d. & inde. usus in agris. 254. e. usus in vectione. 248. f. & inde. usus in insignibus. 224. f. usus in electione principis Carinthiæ. 225. b. usus in medicina. 208. b. 209. 210. 211. usus in bello. 211 212. 213. 214. 215. usus ad terendam segetem 254. f. usus in ludis. 254. g. usus in cibis. 206. 207. 208. ut ad metam flecterentur. 269. 270. ut decimo mense coeant. 88. f. ut adornati. 10. e. ut mas concipiatur, ut fœmina. 91. d. ut dormiant 65. e. ut bibant. 64. f. in eos ut conscendendum militi hastato. 121. b. ut frenum admittat, & quid in freno observandum. 117. d. ut tondendi. 107. d. ut hordeum præbendum. 97. d. ut libidinem indicens. 84. b. ut memoria valeat. 69. d. ut hordeo delectentur. 97. b. ut noctu tractandus. 104. g. ad eum ut accedendum. 102. g. ut frigus noceat. 144. e. ut mordacitatem remittat. 114 e. ut indi frenent. 119. b. ut post laborem curandus. 105. ut meat secretum. 106. g. ut infrenetur. 117. d. 118. e. in eos ut insenderent antiqui. 121. a. ut insendendus. 111. d. ut sanus, & robustus conservetur. 98. g. ut à muscis infestetur 106. g. ut curatorem suum amet. 100. f. ut conscendendus. 120. g. ex eo ut descendendum. 116 b. ut tolutim ingredi discant. 116. b. ut se erigat, quid faciendum. 116. c. ut in gyros flecti discat. 116. f. ut purgentur cyclo. 153. b. ut fossas salire discat. 114. g. ut distringendus. 102. f. ut curribus iuncti. 279. b. ut, & quando verberandi. 275. c. ut multum bibat. 98. b ut pulchriores, & pinguiores appareant. 98. g. uteri eius vitia. 149. a. Zelotypia. 86 f

Equi aetogenes. 23. b

Equus coppatias. 205 d

Equi cynopodæ. 22 f

Equiferus. 194

Equi feri triginta picti in domo Pompeij. 294 g

Equi hermaphroditi. 93. a

Equi Lycospades qui, Lycophori. 64. e. eorum natura. 66 f

Equus tollutaris. 20 e

Equites cataphracti qui. 212 f

Equites dimachi qui. 214 f

Equites elibanarij. 216. e. loricati. ibid. Ferentarij ibid. Tarentini. ibid. f.

Equites tria cornua habentes qui. 170 b

Eques ut ab in sessore differat. 174 c

Eques pro equo. 12 b

Equestris ordinis dignitas. 3 a

Equarius qui. 99 d

Equiculus. 165 c

Equila. Equula. 16 e

Equile. 48 b

Equina cauda pilos vellere dicantur. 24 e

Equire quæ mulieres dicantur. 86 b

Equiria quando celebrata. 285 c

Equiria Gotherum pulcherima supra glaciem. 293. 294.

Equiria ludi Martiales. 285 b

Equi solis 162 f

Equisetum. 23 d

Equiso. 99 d

Equaria. 48 e

Equitatores boni qui 120 e

Equitantes vultum cur sicco ventre, contra lotium faciunt plurimum. 140 e

Equitandi imperitia quibus sit ignominiæ. 5 b

Equitandi scientia in quo consistat. 111 a

Equitandi peritia cur regibus utilis 5 b

Equitandi peritus ne canet. 200 g

Equitationis commoda, & incommoda. 138 f & inde.

Equitationis equis currentibus noxæ. 139 c

Equitationis initium quale esse debeat. 122 e

Equitatio nostri temporis qualis. 122. f. qua libidinem promoueat, & quæ non. 138. g. qui primi inuenerint. 122. g. ab ea qui sibi temperarint. 7. a. b.

Equuleus, Equuleus. 15. d. 16. e

Equulei lœues. 13 d

Equuli argentei. 230 e

Equulus monetæ genus. 224 g

Equuleus pro tormento. 16 f

Ergata. 296. e

Erichthonij triumphus. 212. b

Erioles equus. 188 b

Eripha equa quæ. 8. b. 189. c.

Eruca ne herbis sint noxiæ. 125 e

Essedum. 250 f

Euentari quid. 91 a

Euexippe. 159. c

Eumeli equæ quales. 94. e

Eurippe. 159 c

Euripus cur in ludis Cæsaris factus. 436 e

Exaltationis typus 409 c

Exercitia antiquorum. 254 g

Fabio

INDEX.

F

FABIO Max. dictatori equus concessus. 4 e
Fabritij fortitudo. 467 b
in Faciem cadere quid. 175 d
Factiones in certaminibus equorum. 281 b
de Facultatibus quibus tuto iudicari possit. 408 b
Fallopij de vnicornu sententia. 385 d
Falsa cur aliquando à bonis authoribus referantur. 408. f.
Falsa se dixisse, vt Virgilius intelligi voluerit. 425. c
Falx quid in equis. 21 d
Fama, & eius ortus vt indicetur. 176. f. vnde sæpè oriatur. 391. d. eius symbolum. 245 b
Fames per equum indicata. 169 b
Farrago quid. 151 d
Fatale quod est, incurabile esse. 329 b
Felicitas vesaniæ causa. 333 a
Ferdinandi Aragonij humanitas erga equum. 10 f
Ferrum equinum. 125 d
Ferulis vescitur asinus. 299. c. 309. a. earum natura. 342 f
Ficos objcere Mediolanensibus 350 g
Ficum intra vis. 299 d
Ficus amat asinus. 299 c
Fidei penuria per asini immunditiam indicata. 320. b
Filius, asini sanguis dicta. 312 g
Fimi equini vsus. 254 g
Flagella ex qua materia. 274 g
Fons caballinus cur sic dictus. 158 g
Fores. 263 a
Formicæ equites. 162 g
Fornicationis typus. 318 f
Fortis qui non dicendus. 337 d
Fortitudinis typus. 409 c
Fortunæ inconstantiam pensitandam esse. 376 b
Fori qui. 261 b
Foruli ludi qui. ibid.
Fremere. Fremitus. 93 b
Frenes qui morbus. 144 e
Frena cur sale conspergantur. 118. f. eorum duo genera. 118. f. g. molle, & asperum vt differant. 115. c. partium eius nomina. 118. h. quot, & quænam esse debeant. 115 b
Frigoris noxa. 298 b
Frons occipitio prior. 100. f
Frumentum in numis Dionysij. 232 f. g
Frumentum fertilitatis typus. 231 b
Fuscina quid. 352 f
Furor, & concupiscentia equi quid indicet. 174 d
Futura qui semper expectent. 315 c

G

GABRIELIS Frascati de vnicornu opinio. 395. a
Galactophagi qui. 206 f
Gelba in equum suum scomma. 127. d. vnde audacior factus. 369 c
Galenus quid in Dioscoride animadverterit. 408 g
Gallæ nocecidæ. 311 d
Gallus gallinaceus in numo Selenuntinorum. 231 c
in numo Syracusanorum. 231 b
Galli Trebontani numus. 248 e
Gamba quid. 22 e
Gammarus in numo Syracusanorum. 230. b. in numo Tarentinorum. 233 c
Garganus equus. 190 e
Garrectus quid. 22 f
Gelæ vrbis numi. 231 d
Gelo equitationem cantui prætulit. 4. g. eius numi. 232. e
Gemarum natura. 411 a
Genetti equi cur sic dicti. 54 b
Genserici impietas. 8 b
Gentes per asinos indicatæ. 169 d
Gentium populus indicatus. 321 d
Gentium obedientia indicata. 321 c
Gentiles per onagrum indicati. 357 c
Gentilitas bruta per asinam explicata. 315 a
Gentilitiæ religionis irrisio per asinum indicata. 318 e
Germanis equa caro interdicta. 207 b
Germanorum oculi. 43 a
Gesneri de vnicornibus quadrupedibus opinio. 404. e
Gestatio in vehiculis, & lectica quid præstet. 140. f. & inde.
Gestatorium. 250 g
Getæ numus. 247 b
Gilvus color qui. 39 d
Ginnus quid. 14. b. & inde. a. 362. g. ab eo vt hinnus differt. 358. f
Gladij pro meta. 266 e
Glaucus equus. 188 b
Glauci fabula quid indicet. 5 d
Glaucus color qui. 41 b
Glaucum deci de oculis. 41 f
Glaucippus. 159 a
Gloriæ cupidi sunt elephantes. 442 f
Gordiani numus. 247 d
Goropij opinio de vnicornu. 385 d
Gothi equitandi periti. 5 a
Græcorum peritia in equitando. 4 f
Gramen natiuus equorum cibus. 95 e
Gratiæ Dei quælibet res est capax. 317 c
Gratitudo etiam in animalibus. 437 c
Gryps in galea Palladis. 232 b
Gryphes timent elephantos. 460 g
Glippus. 159 a
Gygenius. 18 f

H

HABENAE & earum necessitas. 119 a
quæ laudentur. 121 c

Hæretici

INDEX.

Hęretici cur Onagris similes. 356.f. Locusta dicti. 167. a. b. eorum principes per equum indicati. 169.c.
Hannibalis astus. 435.b
Hamippus qui. 214.f
Harpages. 352.f
Harpe equa. 79.c
Harpe equus. 190.c
Harpinna equus. 189.c
Hastiludia Bononiensium. 293.b
Hecate quę. 313.a
Hecate tergemina. 184.g
Hector cur hippodamus dictus. 160.f
Helvus color qui. 39.d
Hermionis triremis. 371.c
Hemiones. 371.a
Hemium. 118.b
Hemionitis. 371.b
Hemionium. 371.a
Hercules hippodates dictus. 186.c
Hermaphroditi equi. 93.a
Hermippus. 159.a
Heurippa. 160.f
Hieronis numi. 232.f
Hiero equor. studiosus. 8.f
Himerensium numi. 231.d
Hinnire. Hinnitus. 93.b
Hinnitus frequens quid in equo indicet. 35.c.
Hinis. 15.a
Hinna. 15.b
Hinnus quid. 14.b.358.c
Hinnus, & mulus vt differant. 358.f
Hinnus vt matri, & patri similis. 359.c
ab Hinno vt ginnus differat. 358.f
Hinnulus quid. 15. b. quid Plinio. ibid.
Hinnus quid Plinio. ibid.
Hippa. 158.c
Hippace quid. 207.d
Hippades. 158.c
Hippago. 164.g
Hippagogi milites. 164.b
Hippagrus. 19.a
Hippagus. 164.b
Hippalcus. 157.b
Hippalectryon. 162.c
Hipparchia quid 3.a.158.c
Hipparchus. 157.b
Hippardium. 162.c
Hipparenus. 158.c
Hipparis. 158.f
Hipparion. 162.g
Hippasus. 157.c
Hippas ludus. 164.f
Hippe. 13.a
Hippelaphus. 121.c
Hippia. 158.c
Hippiades statua. 164.g.229.b
Hippias. 157.c
Hippice. 208.f
Hippie. 158.b
Hippidion. 13.d
Hippischus. 164.g
Hippo. 158.f
Hippobinus. 164.b
Hippobotus. 158.f
Hippocampus. 162.b.181.d
Hippocentauri an omnino fabulosi. 195. d. & inde. cur laudati. 81. d. Antonio visus. 197. a. quid Plutarcho. 122.d
Hippocharis. 162.b
Hippodorus. 157.c
Hippocles. 157.c
Hippocomi. 221.d
Hippocomus. 99.d
Hippocrates. 157.d
Hippocrates, & Aristoteles conciliati. 138.g
Hippocrene. 13.a 158.f
Hippocrenides. 160.c
Hippocronia. 165.a
Hippodamus. 157.d
Hippodamia. 160.c
Hippodromus. 157.d 158.g 260.c
Hippodromia. 260.b
Hippolapithum. 163.d
Hippolochus. 157.d
Hippolytus 157 d. eius interitus 136 b. ab equis discerptus. 125.b
Hippomachus. 157.d
Hippomanes 157 d. 163 b. herba quę 27 d. quid 27 b c. & inde.
Hippomania quid. 85.b
Hippomarathrum. 164.c
Hippomiges qui. 122.b
Hippomolegi qui. 206.g
Hippon. 157.c
Hippona dea 187.d
Hipponax. 157.d
Hipponicus. ibid.
Hipponus. ibid.
Hippopera. 165.a 248.g
Hippophaes. 163.a
Hippophęstum. ibid.
Hippophaonas herba 124.d. 125.d. 163.d
Hippopodes qui. 133.a. 158.g
Hippopherbum quid. 90.f
Hippophorbus. 164.b
hippopotamus 162 f. eius corium 444 e. dentes quales 424 f Romę sub Gordiano visus 254 g. vbi densur. 434.b
Hipporizon. 163.b
Hippos. 157.c
Hippos anis 13 d. piscis ibid.
Hipposelinum. 164.c
Hipposstratus. 158.c
Hippothelę. 306.g
Hippothelę qui. 296.g

Hippo-

INDEX.

Hippotigris. 162.f.296.g
Hippothelas. 162.e
Hippotos. 157.c
Hippuria herba. 23.d
Hipparis. 163.b
Hippurus. 162.f
Hippus. 158.f
Hirundo in equis quid. 20.b.
Homo equus fallax ad̃ salutem dictus. 205.a. *pullo equino assimilatus.* 172.b. *cum qua animalia ament.* 70.g. *sanctius animal dictus.* 418.e. *vbi inmentorum vice.* 416.f
Honores seculares per equum indicati. 8.e
Honor prater meritum datus vt significetur. 333.a
Hordeum vt equis prabendum. 98.e. *tosti vis.* 25.a.
Hordeum canterinum. 17.b
Hostia cur caniares dictę. 190.b
Hospites in quadrupeda immutati. 136.f
Humanitas Alphonsi regis. 316.e
Hyanę Romę decem sub Gediano. 254.g
Hyelensium numus. 232.b
Hypoglosson. 162.163
Hypophastum. 163.c
Hypsiactos. 332.g
Hysplinx. 262.e

I

IBICES docenti picti in domo Pompeÿ. 294.g
mille ad diripiendum datę. 294.b
Ibyci equus de quo dicatur. 201.d
Idolatra per Balaam indicatur. 325.a
Ignari omnium typus 314.e
de Ignauis prouerb. 333.b
Ignis terret elephantes. 462.f
ad Ignominiam impiśita nomina. 311.a
Ilerda. 190.e
Immortalitas, & lumen equi qui dicti. 279.c
Immunditię typus. 320.f
in Imperatis facile parentes prouerb. 375.c
Impetus immoderatus, & ratione carens per equum indicatur. 173.b
Improbi equi dicti. 175.d
Imprudentes, & peruersi equi diaboli. 172.f
Impudens asini typo notatus. 303.a
Incarnationis dominicę typus. 357.a
propter Incestum equi se ipsos occiderint. 72.e
Inchoatum quod cito deteritur, per asinum expressum. 314.g
ab Incępto turpiter desistentes ab asino excuti dicuntur. 337.b
Incitatus equus Caligula. 8.f
Indoctos voce prodi. 329.c
Indiuidua vt inuicem differant. 399.d
Indocilitatis futurę typus. 314.f
Infans exequa natus 197.b
Infans cum capite elephantis. 463.a
Innocentia indicata. 488.e. *per candorem indicatur.* 463.b
Innus. 14.b.361.g
Insanos euitantis typus. 464.e
Insidias venatorum vt elephanti fallant. 444.g
Instrumenta musica. 483.d
Integritatis typus. 409.c
Intemperătia, & lasciuia per equum indicata. 173.a
Inulus. 15.b
Ioan. Aemiliani de vnicornu opinio. 386.f
Iracundus equo assimilatus. 174.c
Ira definitio. 461.d
Iris equus. 189.d
Irrisionis signum. 315.a
Isachares asinus dictus. 314.e
Iuba quid. 24.e
Iuba verticalis. 24.f
Iuberti opinio de vnicornu. 385.d
Iudęorum populus designatus per asinum. 322.b. 323.a
Iudicatus populus indicatus. 356.b. *per mulam indicatus.* 373.c
Iudicis inepti typus. 317.a
Iudicium ineptum. 177.a
Iugales. 249.c.179.b
Iumenta quę. 2.c
Iumenta dosuaria quę. 347.b
Iunonis equi. 181.a. *hippia dicta.* 186.e
Iouis currus qui. 222.b *eius currus antiquitas.* 186 f. *eius equi.* 186.e. & *inde. motus vt à solis, & lunę motibus differat.* 186.g. *tunica quid.* 266.g
Iurare per equorum deam. 12.e
Iusta equa dicta a vbi. 60.f.92.e
Iusti sunt equi albi. 166.f
Iustitia, & veritas equi qui dicti. 279.c
Iuuentus vt equo assimilata. 82.e
Iuppiter eburneus. 484.485.

L

LABOR fructu permutandus. 320.g
Labores in granidis equis non ebesse. 92.f
Laboris seruilis typus. 314.b
Laborem significat asinus. 320.g
Lactis differentia. 344.e
Lactuca asini. 312.f
Labippus. 159.a
Lalisio quid. 352.f
Lamina ardens quale tormentum. 16.b
Lampon equus. 190.e
Lampus equus dict. 189.b. *equus Hectoris.* 189.b
Lamus equus. 190.c
Lapathum syluestre. 163.d
Lapis asinus dictus qui. 296.f
Lasciui generare nolentis typus. 372.e
Lasciuię typus. 193.a
Lasciuia per equos indicata. 170.e 173.a
in Laudantes illaudata. 467.d
Laurus in numo Aemiliorum. 234.g. *Calpurniorum.*

rum. 236.e
Lectica. 250 g
Lecti eburnei. 481.d
Lectica à mulis vecta. 378.e
Leana centum ad necandum data. 294.h
Leo asini à se occisi locum subit. 328.f.
Leones centum casi in spectaculis Pompeij. 470.h.
Leo cervum conficiens in numo Hyelensium. 232. h. cizuratur. 446. f. eius clementia erga homines. 439. d. elephantem tinet. 459. d. eum interficiens asinus quid portendat. 309 c. cum eo vir pugnans in numo Domitiorum. 237. c. iubati centum Romæ ad interficiendum dati. 294. h. mansueti. 60. Romæ sub Cordiano. 294. g. in numo Comodi pictus. 246. h. in numo Nervalanceam mordicus prehendens. 245. c. eius victus in numo leontinorum. 231 b. eum timent gryphes. 460. g. versus Numidicus dictus. 237. c.
Leontinorum numus. 231. b
Leontiasis. 466. f.
Leopardi mansueti. 30. Romæ sub Gordiano. 294. g
Libyci centum, & Syriaci centum ad necandum dati. 294. h
Leporem equa peperit 133. a. ex equa natus lognitur 133. b. in numo Messentorum pictus. 377. b
Leucippus. 159 a
Libidio per hinnitum indicata. 169. d. ei prudentia imperans. 253. c
Libidinosi equi dicti. 84. b
Libidinosa mulier, asinaria Pasiphaæ dicta. 311. b
Libertatis amans equus. 74. e
Libertatem inculiam servituti præferendam esse 199. b.
Lignum aloes quid sit incertum. 398. f
Lumen quid Virgilio. 262. b
Libri elepantini. 484. f
Linea alba. 261. d
Linea extrema quid. 262. f
à Linea incipere quid. 262. f. pro fune accipitur. 263 a
Lingua serpentina vis. 413. d
Litera caballicata. 2.0. g
Loculi eburnei. 482. e
Locusta elephantus dicta. 419. a. prius elephantem parict. 468. g
Longurium. 261. b
Lotus. 96. f
Lotus pratensis, panis asini dicta. 312. g
Luca pro magno. 420. g
Lucana armenta. 420. g
Lucani Luca dicti. 420 g
Lucanus explicatus. 270. e
Luciferi & Hesperi equi. 185. a
Lucri efficatia. 393. c
Lucra in quibus sunt miseria, non esse amulanda. 329. b
Ludouici Dureti de vnicorno opinio. 394. e
Ludouici Gallorum Regis facetum donum. 10.
Ludicrum à Caligula inuentum. 293. d
Ludus asinus dictus. 301. a
Ludi Apollinares. 286. g. Cereales. 286. f
Ludes in Circo qui ederent. 286. a. Circensium genera. 259. c. Circenses qui. 284. f. curules qui. 288. g per desultores equos. 256. e. equestrium spectatores qui. 258. g. funebres. 289. c. Herculei. 288. f innenales. 291. d. 292. e. Latini. 287. c. magni. 284. f. à Consualibus vt differant. ibid. g. magni votini. 284 b. Martiales equiria dicti. 285. e Megalenses. 285. d. miscellanei qui. 288. g. natalitij 289. a. oblentionalis. 294. f. Persici qui. 247. d. plebeij, & à quibus edili. 288. f. plebeij toti qui. 288. g. celetum. 256. b. Romani qui. 288. f. Romani toti qui. 288. g. qui equis fiebant, genera. 256. g. qui in prouincijs celebrabantur. 259. d. scenici. 261. a. seculares. 288. e. sauirales qui. 256. g. solēnes qui. 284. f. 288. b. Taurij quibus sacri. 287. d. 288. e. Troianus. 290. f. & inde, eius origo ibid.
Luuę cur muli sacri. 375. d
Luna equi, & biga. 184. e
Lunata pellis quid. 481. a
Lupi asinis inimici. 308. e. dentes eorum quales. 124 e. equi terga prementes quid in somno portendat. 134. f. ab eis morsi pulli cur euadent generosi. 124 f. eos vt oderit equus. 123. c
Lupus cernarius. 359. a
Lupus solitarius. 297. b
Lupus instrumenti genus. 352. f
Lupus quale frenum. 118. g
Lupata qualia frena. 118. g. 124. e
Luscinię, & cuculi de voce contruersia. 317. a. b
Luxuria typus. 318. e. 373. a
Luxuria per asinum indicata. 305. e
Luxuriosi per equum, & asinum indicati. 310. f
Lycophori equi. 124. g
Lycospades equi qui. 124. e
Lyra cur barbiton dicta. 483 d
Lysippus. 159. a

M

MACRINI numus. 247. c
in Maledicis non se commouentes. 335. e
Maledicentia punita. 136. e
Maliachmos qui morbus. 307. c
Malie affectus qui. ibid.
Malna equina. 164. e
Malorum vita lubrica per equum indicata. 169. c
Mamertinorum numus. 233. a
Mammarum in quadrupedibus diuersitas in situ, & numero. 430. f
Mandibula inferior edendo solum mouetur, superior semper quiescit. 425. d
Mandra quid. 379. d
Mannus. 18. e. & inde.
Mannorum vsus ad nobiliora vehicula. 251. a
Manni tellusanes. 20. e

INDEX.

Manus nasuta elephantis quid. 427 a
Mappa quid. 264. *f.* 166. *c. in quibus ludis missa.* 286 *e*
Mapparium. 266 *g*
Marca. 18 *g*
Marcomanus. 18 *g*
Mare rubrum Oceanus Orientalis. 401 *a*
Maris color qualis. 43 *a*
Maris effigies. 133 *a*
Maris iuuentum. 122 *b*
Martis equi. 186. *e. ei Romę equus immolatus.* 190. *g*
Martialis emendatus. 302 *b*
Masanissę modestia. 7 *b*
Massagetarum prælium. 214 *e*
Massylorum equitandi peritia. 4 *b*
Matrix quid. 274 *f*
Mauritani ex equo pugnant. 245 *d*
Maximini nummus. 247 *d*
Medica. 96 *g*
Medicę vis ad maciem. 367 *d*
Medicamenta singularia non prodesse omnibus venenis. 390 *g*
Megalenses ludi vnde dicti. 285 *d*
Melampus equus. 190 *e*
Menelanippus. 159 *a*
Menelai regia. 483 *b*
Mente delapsi qui dicantur. 337 *a*
Mensę eburneę. 481 *b*
Menippus. 159 *a*
Mensis elatio vt indicata. 356 *g*
Menta equina. 164 *e*
Meretrices equę dictę. 187 *a*
Messeniorum numi cum mulis. 377 *b*
Meta quę. 265. *b. quot fuerint.* 265. *a. cur campestria dicta.* 272. *f. eius figura.* 266 *e*
Metachorum quid. 362 *g*
Michael Archangelus equus rufus. 168 *f*
Micon pictor. 24 *f.*
Midę aures cur in asininas mutatę. 300. *b. cur aures asini habere dictus.* 311 *c*
Midas in aleis quid. 296 *e*
Miles propter ablatum equum punitus. 111 *b*
Militię dux cordatus, & prudens. 177 *b*
Milon quid. 461 *a*
Minerua Hippia. 178 *f*
Minium. 461 *a*
Minotauri imago in numis Gelę vrbis. 231 *d*
Messus quid. 264. *f.* 266. *b*
Missum confectum vt intelligatur. 266 *b* 267 *a*
Missus ęrarius qui. 267 *a*
Mithridates à quibus cultodiri voluerit. 70 *b. fingere vexit.* 4 *g*
Mola inferior asinus dicta. 296 *e*
Molę quando coronatę. 348 *f*
per Molam asinariam quid indicetur. 322 *f*
in Molles, & effeminatos prouerb. 338 *e*
Monoceros quid significet. 387 *c*
Monoceros, vide Vnicornis.
Monstra cur raro in magnis animalibus. 92. *b. quando fiant.* 93 *a*
Monychius Centaurus. 20 *g*
Morenes asini. 361 *a*
Morsus pro ore. 26 *f*
Morsus piscis. 419 *a*
Moxij vt eques honorent. 9 *c*
Mulieris conceptum enitantis typus. 315. *b. cur equa dicta a.* 86. *g. equos timent.* 2 *g*
Muliebris fictus equę comparatus. 74. *f. pregnantiam occultantis hieroglyphicum* 315. *a. vt concipiat, etiam inuita.* 381. *b. vt steriles reddantur.* 380 *b*
de Mulo enigma. 359. *d. ętas.* 367. *c. affectus, & eorum cura.* 368. *f. & inde. amicitia cum aqua Stygis.* 308. *e. an omnino sterilis.* 362. *f. & inde. eorum aratio.* 254. *f.* 379. *a eum de asino pingere quid.* 334. *g.* 375. *a. eius altus.* 366. *f. audacia.* 366. *e. auguria.* 369. *a. & inde. beneficij memoria.* 366. *calcitratio correcta.* 367. *a. celeritas vnde.* 365. *d. centuriatus qui.* 380. *g. ceu volare visus.* 372 *g*
Mulę clitellati. 380. *g. cibus, & potus.* 367. *d. ad clitellas aptitudo.* 378. *b. cordis vis.* 380. *b. cur victoris prędium positus.* 378. *e. cur carrucaria dicta.* 250. *f. cur Bias saginarit.* 375. *e. cur Lunę sacri.* 375. *d. cur non olfaciat genitale.* 364. *cur diutissimè viuant.* 367. *e. cur Elei careant.* 365. *c. cur pestem facile sentiant.* 368. *f. Dei ministri.* 372. *f. per dossuarios certamen.* 256. *e. equum pariens.* 369. *d. electio.* 360. *f. & inde. fœcundum esse.* 361. *f. equitare regium esse.* 380. *e. eius epitaphium* 376. *f. generosiores vbi, & ex quibus parentibus.* 365. *b. genus fœcundum vbi.* 359. *c. eius Gręci comparati.* 370. *c. Heneti quales.* 365. *b. ex hiatu terræmotu facto prodiens.* 371. *b. ab eo hieroglyphica.* 372. *c. historica.* 372. *f. ex hordei esu hinniunt.* 367. *d. ingenium.* 366. *a. inimicitia cum mutibus.* 370 *g. laboris patientia* 365. *d. locuta est.* 370. *e. ad eius maciem.* 367. *d. Mariani qui.* 347. *c. Mariani vnde dicti.* 371. *c. morsus eius, quę cura* 368. *b. matrix quid.* 362. *b* Matricis vis. 381. *a. meritorij.* 380. *f. meritorij cur dicti.* 378. *b. mutuum scabunt, prouerb.* 374. *e natura & mores.* 369. *d. ne à muscis infestentur.* 368. *b. nomen varium.* 358 *e. oderatus.* 368. *e. partus pro ostento.* 362. *f. partus quid præsagiat.* 369 *a. pellis cineris vis.* 381. *c. pertinacia.* 366. *e. ab eo prouerbia.* 374. *e. pumilis sine pumilij qui Martiali.* 458. *f. quę loca ament.* 365. *a. quę regiones careant.* 365. *b. quanta asinis præstantiores.* 374. *b. qui propiè dicatur.* 358. *e.* 370. *g*

INDEX.

dius Renum vis .381.a. robur.378.e. ſtercamentum veneratur.372.g. ſtercophori qui. 380.g. ſetarum caudæ mira vis .381. b. de ſeipſum in fluuio conſpiciente apologus .376. h. Sterilitatis eius cauſa.362.g. de ſterilitate opiniones philoſophorum. 362.g. ſordium auris vis. 381.b. Spumę oris vis ibid. d. Sudoris vis. ibid. in ſuo parmate vt nominarit Simonides.2.e Stercoris vis .381. per eos ſtratagemata.376.a. ſynonima. 358. e. ſympathia cum auribus natibus. 370.f. temperatura.364.b. eius Teſticulorum vis. 381. a. timor 366. e. vbi primum excogitati. 362.e. vbi aliquando pariant. 364. f. vbi ephippium, & ponderà amentà 23.a. vbi multi, vbi pauci. 365. c. vngulę eius quales eſſe debeant. 360. e. vſus in vectione. 378. e. vſus in bello. 380. f. vſus in ſacris. 375. d. vſus in agris, & in vrbibus 379. a. vſus in equitationi. 380. e. vſus in medicina. 380. b. 381. a. & inde. vſus in eſſedis. 250.b. vt matri, & patri ſimilis.359.c. vt ab hinno differat. 358. f. vt educetur. 367.e. carta quid Horatio. 380 f

Mala herba.371.a. & eius vis.

Malaria. 371 b

Malares equę quę. ibid.

Malaris herba. 370 b

Maliaris materies. 361 b

Maliones vehiculary. 371 d

Malio perpetuarius. ibid.

Malus Marianus, proverb. 375 b

Mulomedicus. 371 d

Mulotriba. 471 d

Munificentię typus. 463 d

Munera quę ingrata. 338 e

Muris inimicitia cum aſino. 308. b. eum non capit elephas. 468. g. timetur ab elephante. 460. f. vt fugentur. 370 f

Muſcis ne muli infeſtentur. 368 b

Muſcę premiſſis. 426 f

Muſcę equiſeles. 162 b

Muſcarium quid in equo. 23 c

Muſimon. 18 f

Muſmones oues. 18 f

Miſeria magna aggredientis typus. 225 a

de Miſeria portante aſino emblema. 316 f

N

NABVGODONOSOR equus factus. 171 b
Nares cur equis dividantur. 33 d

Narthecium. 481 g

Natium adultio vt curanda. 121 d

Natura noſtra currui ſimilis. 165. eius typus. 193. b

Naues ebore elaboratę. 484 g

Naues equi maris dictę. 179 b

Nauarum celeritas. 275 a

Neapolitanorum numi equum habent inſculptum. 224.g. inſigne. 349 d

Nestor cur hippolates dictus. 160 f

Neptuno cur equus tribuatur. 178. 179. cur Hippius dictus. 177. c. in equum mutatus. 192. b. eius equi quales. 181. c. qui. 188. b. lupi dicti. 182. e. et equi immolati. 191. b. eius numus duplex. 179. c.

Neptunus hippocromius. 180 e

Neptuni Petrçi fabula. 178 c

Neptunus tarazippus. 180 g

Neronis aurigandi peritia. 279. a. equitandi. 4. f. equum poſteriore parte, ſpecies ſimię vidit. 134. f. eius numus. 244 g

Nerus numus. 245. c. numus cum mulis ſolutis, eiuſque explicatio. 377 c

Nestor cur hippolates dictus. 4 g

Nicippus. 159 a

Nicon aſinus dictus. 309 c

Ninius equus dictus. 171 c

Niſeorum numiſma quid indicet. 410 e

Nobilitatis Roman. ſignum. 481 a

Nottua in numo Tarentinorum. 233 d

Nottua inter cornices, proverbium. 334.

Nodia herba quę. 370 b

Noctis equi. 185 b

Nothippus. 159 a

Nuceriuorum numi. 232 g

Numidarum equitandi peritia. 4 b

Numiſmata cum mulis impreſſis. 377. c. & inde.

Numi cum elephantis impreſſis. 478. 479

Nuncij camerę, qui apud Germanos. 221 a

Nyctaus equus Plutonis. 189 b

Niſſa quid. 264 g

O

OBEDIENTIA gentium indicata. 321 c
Obliuiores ingratę effectus. 226 g

Oeni pictura. 315 b

October qui equus dictus. 190 f

Oculus domini quid præſtet. 99 d

Oceanus Orientalis mare rubrum. 401 d

Ocimum Venerem ſtimulat. 89 e

Ocium equo inimicum. 84 g

Ocyroe in equam. 193 c

Odonta animal. 131 d

Oenomai regis fabula. 195. b. vt equorum ſtudioſus. 8. f

Offa penita quid. 190. b

Oleaſtro cornabantur victores in Olympijs. 255. a. & inde victoriæ præmium vbi. 282 b

Olina in Calenorum numis. 232 g

Onager ab vnicorni differt. 403. a. eius æquinoctia. 352. e. an æquinoctij index. 354. e. aſſuetus ſolitudini de quo dicatur. 357 d

INDEX.

capiendi ratio. 355. *c. cibus, & potus.* 355. *a. descriptio.* 353. *a. color ibid. b. duo genera.* 353. *c. ex eo, & equa multi optimi.* 360. *f. in filios crudelitas.* 354. *g. gregarij sunt.* 353. *d. instrumentum quale.* 352. *b. mansuescit.* 354. *e. matris erga filios amor* 354. *g. ab eo Moralia, & mystica.* 356 *f. mores, & natura.* 353. *d. ossium vis.* 356. *e. Fellis.* 356. *e. carnis dorsi.* 256 *e. Adipis.* 256 *e. Vrinæ.* 256. *e. Vngularum.* 356. *e. Medullæ.* 356. *e. Fimi.* 356. *e. ab eo proverbia.* 357. *d. quæ loca amant.* 353. *d. quibus herbis maximè delectetur.* 355. *b. quo loco degant.* 353. *d. eius caro qualis.* 355. *d. sitis impatientia.* 354. *b. eius synonyma* 352. *e. velocitas.* 354. *f.* 20. *Romæ sub Gordiano.* 294. *g. timidi sunt.* 354. *e. triginta picti in domo Pompei.* 294. *g. ubi optimi.* 353. *d. usus in cibis, & in medicina.* 355. *d. in eius venatione voluptas.* 355. *c. ut canes effugiant.* 355 *a. Zelotypia.* 354 *f*

Onagros fabulæ nomen. 313 *c*

Onagrus. 352 *e*

Onagra & onobera unde dicta. 312 *g*

Oncare quid. 307 *a*

Onobletum. 312 *g*

Onobrychis unde dicta. *ibid.*

Onocicbla 312 *f*

Onnos machina. 313 *b*

Onocentaura. 313 *a*

Onocentauri. 197. *d.* 313. *a. quos indicent.* 318. *e.*

Onochiles. 312 *f*

Onocrotalus. 3 *b*

Onomordus. 312 *g*

Ovonis. 312. *f. unde dicta.* 300 *f*

Onophyllum. 312 *f*

Onoperdon. 312 *f*

Onopyxus. 312 *e*

Onoscellia. 311 *b*

Onosma. 312 *f*

Oppidum. 263 *b*

Oppida eburnea. 484 *b*

Opulenti, & alterius non indigientis typus. 463 *c*

Orchestra. 261 *a*

Origanum onitis. 312 *a*

Ornatus incitat admissarios ad libidinem. 89 *d*

Orneus equus Plutonis. 189 *b*

Oryx. 382. *b.* 387. *d.* 403. *b. antiquis cognitum animal.* 394 *f*

Ossa Balænarum pro vnicornibus. 385 *a*

Os an in corde equi. 27 *a*

Ossa igne duci. 425. *a. nullam præter exiccatoriam vim habere.* 396 *c*

Ostracinda. 302 *e*

Ovides ut equos amet. 123 *a*

Ovatio qualis triumphus. 222 *f*

Ovem asino permutare quid. 320. *g. omnis rationis est expers.* 303. *c. in ovatione immolata.* 222. *g. quot morbis infestetur.* 143 *d*

Oves feræ plurimæ ad diripiendum datæ. 294. *b. centum picta in domo Pompeij.* 294. *g*

Ovillum stercus cur caprino sit melius. 351. *a*

Ova vria qua. 359. *a*

Ovum ut aceto tenerescat. 367. *b*

Oxalis equina. 164. *b*

ex Oxyrincho pisce glutinum. 451. *c*

P

PAEONIAE vis. 390 *g*

Palæsca quid. 190 *b*

Palatina quid. 146 *e*

Palilia quæ. 192 *f*

Palimpsesti unde. 351 *c*

Pallas eburnea. 485 *b*

Palladij equi qui. 220 *f*

Palma in Calpurniorum numo. 236. *e. in numo Dionisij.* 232. *f. in numo Emporitarum.* 232. *a. in numo Suessanorum.* 232. *g. eius nomine quid apud Livium intelligatur.* 283 *c*

Panchates equus. 190 *c*

Papaveris fructus in numo Hieronis. 232 *f*

Parebata qui. 256 *b*

Paralus navis. 371 *e*

Parangaria. 220 *b*

Parangariati equi qui. 220 *f*

Paranymphi qui. 221 *c*

Paraveredus. 218. *b.* 220. *b*

Parentes suos venerantur elephanti. 440 *b*

Parippus qui. 218. *b.* 221. *d*

Parippon. 159 *c*

Parochi qui. 211. *a. & inde.*

Parthenia equa quæ. 8. *b.* 189. *c.*

Parthi cur equos hetereopthalmos probarent. 44. *g. eorum in equos studium.* 4 *b. ex equis pugnant.* 246 *g. ut equorum gressus emolliant.*

Partus cur alijs multiplex, alijs non. 467 *c*

Pasiphaæ asinaria. 311 *b*

Pastomis. 119 *a*

Pastores Ecclesiæ equi dicti. 172 *g*

Patavini cur asinorum suspensores dicti. 349 *b*

Patris frugi, familiæ prodigiæ typus. 316 *e*

ut Patriam ament elephanti. 442 *f*

Patientiæ typus. 305 *a*

Patroclus elephas dictus. 436 *b*

Patroclus cur equester dictus. 160 *g*

ex Paupere divitem fieri periculosum esse. 338 *f*

Paupertatem, & senectutem humaniter ferendam esse. 253 *a*

Pacem cur ominentur equi. 128. *f. in eam emblema* 468. *c.*

Peccati natura per equum expressa. 172 *f*

Peccatoris magni typus. 463. *a.* 356. *f. equi dicti.* 169 *d*

Pecten eburneum. 484 *e*

Pecten marinus in numo Pisaurensium. 234 *e*

Pedasus equus Achillis. 189 *b*

Pediculis caret asinus 307 *c*

INDEX.

Pegasus Bellerophontiũ quid. 80 c
Pegasus cur alatus dicatur. 80. c. *in galea Palladis pictus.* 232. b. *in casside Palladis.* 233. a. *in numo Antinoi.* 246 c
Pegasi icon in numo Emporitarum. 232. c. *in numo Syracusanorum.* 231. b. *in numo Petronij Turpiliani.* 240. b. *in numo Domitiani.* 245 b. *in Tiberium numo.* 243. a. *quid indicet.* 176. f. *in serpentem desinens in numo Syracusanorum.* 231. b *vbi nascatur.* 194 c
Pegasides equi qui. 218 g
Pelops cur plexippus dictus. 160. f. *vt Oenomaum vicerit.* 293 b
Pelorus equus. 79 c
Peregrinatio homines reddit sapientes. 314 f
Persarum exercitus cur improbetur. 113. c. *quæ filios docerent.* 4 f
Peridromus. 260 f
Persequutores sanctorum equi dicti. 170 b
Persius explicatus. 301 c
Pertinax equus qui. 128 c
Pertinax vt imperium nactus. 128 b
Perturbationes quatuor, quatuor equi dicta. 171 d
Pedum vsus. 1 c
Pestis per equum nigrum indicata. 169 b
Petorritum quid. 249 d
in Petulantes, & dicaces incidẽs vt indicetur. 334 e
Phœnix equus. 189 d
Phaeton equus. 189 b
Pharetra eburneę. 482 g
Phidippides cur dictus. 157 b
Phidetæ Corynthij, equa. 77 c
Philemonis mors. 299 d
Philippeij qui. 159 c
Philippicus. 159 b
Philippides. *ibid.*
Philippus. 159 a
Philippi numus. 247 d
Phlox equus. 189 d
Phormidis equa cum hippomane incluso. 28 f
Pietatem asinus significat. 317 c
Piger funiculum torquens. 315 a
Pilentum. 250 c
Piloselle cur clauorum herba dicta. 107 d
Piloselle cur clauorum herba dicta. 151 a
Pili cauda in equo cur in summitate albescant. 38. b
Pili in equis partes corporis. 34. b. *in cicatricibus equis renascuntur.* 24. g. b. *vt cicatricibus concolores oriantur.* 25 a
Piphinx auis 332 g
Pipo auis. 13. d. 162. f.
Pisaurensium numus. 234 e
Plato cur equus dictus. 73. d. *eius modestia.* 7 b
Plaustrum. 250 g
Plinius correctus. 68. e. 87. d. 208. f. *explicatus.* 344. c. *eius locus declaratus.* 423. c. *eius locus consideratus.* 419. a. 453. b
Plostrum. 250 g
Plumbum in cerussam resoluitur. 367 b
Platonis equi. 185 c
Planię imminentis signum. 310. c. 370 c
Poenula ex cornibus conficere antiquissimum. 411 c
Podarces equus. 189 d
Podarge quę. 79. c. 189. b
Podargus equus Hectoris. 189 b
Polea. Polion. 29 a
Polea quid. 165 b
de Polonia regno certamen. 273 c
Polydamantis robur. 276 g
Polygonum. 371
Pompeij de se dictum. 3 d
Pontones naues. 164 b
Popellus rudis per asinum indicatus. 319 b
Poplites vnde dicti. 22 f
Poppysmus quid. 112 b
Populus circuncisionis, & præputij. 321 d
Populus diabolo consentiens, per equum nigrum indicatus. 169 b
Populus insanus equo assimilatus. 172 g
Populus sinister, & malus, per equum rufum indicatus. 169 a
Porci cur cum elephantis enutriti. 476. g. *ab elephante timentur.* 460 c
Porcus agrestis. 297 a
Porci posthumi. 15 a
Porcellio. 162 b
Porculus insectum. 295 c
Porta eburnea. 425. c. 483. a
Porticus Metelli equestribus statuis exornatus. 228 229.
Portitores qui. 221 a
Posesidippus. 159 b
Posesidonia vrbis numus. 232. b
Posta 218 f
Postarum magistri. 221 a
Posta magisterium quid. 220 g
Postilena. 119 c
Potniades deę. 126 f
Postomis quid. 26 b
Potamogeton. 163 c
Potestas aduersaria equus dicta. 171 c
Prædicator sanctus equus. 166 b
Prędo caballorum prętor dictus. 283 d
Præsepe. 48 g
Præsepia qualia esse debeant. 101. b. 107. b
Præsepe celeste. 296 f
Prætoris in Circo officium. 226 f
Pretiosa natura occultauit. 411 a
Principes terrę per equos designati. 172 g
Proboscis vnde dicta. 426 c
Probi de equo celeri dictum. 212. g. *eius equus de quo dicatur.* 202 b
Probos raro inueniri. 361 f
Procemium quid. 24 f
Profani typus. 177 a
Promuscis quid. 426. c. *vnde dicta ibid.*

INDEX.

Propheta equi albi dicti. 166.*e.per equos pallidos indicati.* 168 *e*
Propriarum rerum cura gerendam esse. 338 *f*
Profedanum vitium quid. 89 *c*
Proserpina Leucippes dicta. 185 *d*
Proserpinaca. 371 *a*
Prosphori equi epitaphium. 94 *a*
Protocomium. 24 *f*
Providentia divina. 356 *f*
Prudentia libidini imperans. 253 *c*
Prudentiæ,& diligentia ultima felicitas. 253 *b*
Pruna asinina. 311 *d*
Psylla equus. 189 *c*
Psellium quid. 118 *b*
*Pudicitiam quo pretio vendãt,matrona Indica.*418 435 *c*
Puella eburnea. 485 *d*
Puella equino pullo assimilata. 174 *c*
Pugillares eburnei. 483 *d*
Pugnacitas per equum indicata. 176 *c*
Pultum. 29 *a*
Pullium quid. 27.*c.*29.*a*
Pullus. 13.*c.* 14 *c.cur se ipsum castraverit.* 72.*g.ei dentes sc alliones cur extrahantur.* 107. *d. ab ev derivata.* 165. *b.& inde. labra eius ut molliantur.* 107. *d. à lupis morsi cur generosi evadant.* 124.*f.optimi descriptio.* 29. *c. probę indolis signa.* 35. *b. quamdiu lactet.* 107 *b.ei quemlibet colorem conciliari.* 37. *b ut tractandus.* 107. *a.s. eius ungula ut indurescant.* 107. *b.ut ablacti eiur.* 107.*b. ut nascantur generosiores.* 88. *g.eius Zelotypia.* 72 *b*
Pulli Veneris qui. 14 *c*
Pupillorum asinum abigere quid. 320 *c*
Purpura Megalensis quid. 286 *c*
Pyrois equus solis. 189 *a*
Pyrrhica militaris. 291 *f*
Pyrrhi cum Romanis pugna. 123 *c*

Q

QVADRIGA quid. 248. *b. accipitur pro equo.*249.*a.albas cur* Plautus *dixerit.* 39. *c. bigis honestiores sunt.* 280. *b. cur sols attributę.* 182. *g.earum inventio.* 249. *b. fictiles.*230. *c.& ex ijs augurium. ibid.*
Quadrupes. 18 *f*
Quadrupedum differentię. 1.*c. eorum partus.* 1. *d. quę ingeniosiora.* 1. *d. eorum tegumenta.* 1. *d. ut mancantur.* 1 *d*
Quartarij qui. 371 *d*
Quinquennalia. 288 *c*

R

RANA quid in equis. 20.*b.*21.*c*
Rectorem imperitum negligunt equi. 77 *d*
Regna quatuor per equos indicata. 168 *g*
Religionis onus portentum typus. 326 *e*
Repagulum. 261.*d.*263.*a.*
aut Rex aut asinus,proverb. 334 *b*
Rex asino assimilatus. 300 *b*
Regum filij cur equitandi periti esse debeant. 5 *b*
Regis typus. 463.*c.*464 *a*
Rhabarbari planta ignoratur. 398 *c*
Rhabus equus. 189 *c*
Rhęsi equi quales. 29 *c*
Rheda quid. 249 *d*
*Rhinocerotis descriptio.*402.*b.est unicornis à Paulo Veneto descriptus* 405 *d. non est unicornis.* 397. *b.*402. *f.in numo pictus quid significet.*402. *f. pugna cum elephante.* 459 *d.pugna cum elephante.* 471 *a*
Rhinocerotes ubi. 439. *b. eius est una tantum species.* 284. *d. unus Romæ sub Gordiano visus.* 294 *g*
Rhododaphne quibus inimica. 370 *f*
Rhyta quę. 411 *c*
in Ridicula narrantes proverb. 335 *c*
Risus equinus qui. 65 *c*
Rhoardi piscis dentes pro unicornu. 393. *b* 294. *f*
Romanorum equitationis peritia. 4. *c.& inde.eorum imperij terminus.*400. *g. familiarum earum nummi cum equi figura.* 234. *c. ut Aburię.* 234. *f. Acilię ibid. Aelia g. Aemilia f. Acilię ib. Aelia g. Aemilia f. Aframia.* 235. *b. Annia ibid. Antistię c. Aquilia c. Asilię d. Aurelię. ibid. Bębię ibid. Cacilię ibid. Calpurnia.*236. *e. Carisię. ibid. Cassia. f. Cipia. ibid. Cland.ibid. Cloulię ibid. Celia. g. Considię ibid. Cornelia ibid Coscomię* 237. *a Cossutię ibid. Crepereię ibid. Crępusię ibid. b. Curiatę ibid. Domitię ibid. Durmię d. Egnatię. ibid. Fabię ibid. Faunorum.*238. *e. Flaminiorum ibid. Fonteiorum ibid. Fondaniorum. f. Furiorum ibid. Gelliorum ibid. Horatiorum ibid. Hostiliorum ibid. Iuę familię ibid. g. Italię ibid. Iunię ibid. h. Labienę* 239. *b. Licinię ibid. Lucilię ibid. Lucretię ibid. Maianię ib. c. Manilię ib. Manliè ib. Marcię ib. d. Memniorum.* 240 *f. Mettiorum ibid Minutiorum. ib. g. Mussidiorum ib. Nęvierum ibid. Ogulniorum ib. h. Opeimiorum ib. Papiriç gentis. ibid. h. Petroniç. ib. Pinariç.*241.*a. Planciç ibid. Porciç ib. b. Postumię ib. Procilię ib. c. Rutilię* 242. *e. Sanferç ib. Sempronianę ib. Sentię ib. Sepulię. ib. Sergię ib. Servilię. ib. f. Spurilię ib. h. Tarquitię ib. Terentię.*243.*a. Titię ib. Tiburię ib. b. Trebaniorum ib. Tullionum. ib. Valerioram ib. e. Vargunteiorum ib. Vibiorum. ib. Vinitiorum ib. d.*
Romuli triumphus. 221 *g*
Rondelitij de unicornu sententia. 385 *c*
Rosmarus. 49 *a*
Rubri coloris vis. 462 *e*
Rudere quid. 307 *a*
Ruellij errores. 104 *c*

Sacra-

INDEX.

S

SACRAMENTVM à malo veneratarum. 472 g
Sacrificia equestria quę. 76 c
Saeculum præsens per equam designatum. 175 b
Sagma quid. 348 g
Saiones qui. 221 a
Salamonis thronus. 483 a
Salentinorum nummus. 233 a
Salo auis qua Gaza. 308 g
Saltatio bellica. 292. f. enodia quę. 291. d. pyrrhica 192 e
Salutis signum in numo Selenuntinorum. 231 d
Samippus. 159 b
Safonis fortitudo. 327 b
Samus equus. 189 d
Sanctorum animę equi. 166. f. eis cur equus prohibitus. 7. c. per myrtem indicati. 168 f
Sanguinis initus quid præstet. 461 d
Sanguisugam timent elephanti. 461 b
Sapientię symbolum asinus. 314 g
Saturnus in equum. 193 c
Satyros dari. 147 b
Satyri forma. 197 c
Satyriatis 466 f
Saxonum insigne. 224 b
Scaligeri de monocerote sententia. 406 g
Scalpentem vicissim scalpere quid. 374 g
Scarabęus cur asinus dictus. 302. b
Scarabęus equus lunę. 162 b
Scarabęi lucę qui. 420 f
Sceptra eburnea. 482 g
Scientia per rosas ab asino degustatas indicatur. 318 c. non est summum bonum. 66 f
Scilla vt libidinem excitet. 89 d
Scipio eburneus. 481 b
Scipionis de Metello dictum. 302 f
Scorpio tormentum. 351. b
Scorpius in numo Aemiliorum 234 b. in Marciorum numo. 240. in numo Pinariorum. 241 a
Scuta ex corio Elephantorum. 428 g
Scyphius equus qui. 177 d
Scytha recusans asinum, prouerbium 339 b
Scythę vt reges sepeliant. 9 b
Semiasinus. 358 g
Sectarum diuersitas vnde. 387 a
Seiani equi color 40 b
Seinga currus Iouis. 182 g
Selenontinorum numi. 231 c
Selimi humanitas erga equam. 10 f
Sella. 119 c
Sella curulis. 482 b
Sellarii equus. 15 c
Semiramis vt equum amarit. 8 b
Senectutem, & paupertatem humaniter ferendam esse. 353 a
de Senibus mutuum fricantibus historia. 374 b
Sensus incerti indices veritatis. 386 b
Septum. 261 d
Sepultura triumphalis. 224 e
Serenitatis futurę signum. 331 c
Sergi fortitudo. 242 f
Sertorij de cauda equina dictum. 23 d
Serpens elephantis pedibus contritus in numo Cęsaris. 478 b
Serpentes quid significent. 463 d
Serpens Aesculapij in numo Tarentinorum. 233 b
Serpentes Cornuti. 403 b
Seueri numus. 247 a
Seruos cur excęcent Schytę. 206 g
Seruitutis futurę indicium. 310 e
Sesonchosis inuentum. 122 g
Sessio in equis quid præstet. 139 d
Seta de quibus dicatur. 22 d
Seuери numus. 247 c
Sibulus quibus propinc. 457 a
Sibarytę vt victi. 68 e
Sicilię typus. 231 b
Simia quale animal. 334 e
Simię assuetę vinum bibere unguibus carent. 367 a
Simile simili placet. 335 b
Simonides pullus equinus dictus. 74 g
Simplices per asinum indicati. 319 d
Simplicitas fidelium per asinum indicata. 320 e
Simulacra deorum eburnea. 484 b
Singulatores qui. 257 c
Sinuessanorum numus. 232 g
Societatem fugientis typus. 357 d
Soli cur equus immolatus. 190 b
Solem Iudęi Deum esse crediderunt. 183. c ei, & Lunę cur equi atributi. 182. f. ei equos, & currus tribuere vnde natum. 183. d. eius equorum color. 182. b. cibus. 182. c. nomina. 189. a. eius simulacrum vt expressum. 183 c
Soeles ab equo amatus. 71 d
Solea nunquam consumendę 351 d
Solinus correctus. 94 f
Solipeda quę. 1 c
Solitarij typus. 356 b
Somniare quid. 65 c
Sonipes. 18 f
Spartum quid. 315. 316
Spartum torquentis Ocnifabula. 315 b
in Spectaculis videndis populi Rom. voluptas. 257. 258.
Sphęromachia. 301. 302.
Sphinx in galea Palladis 231 b
Spini cum asino inimicitia. 308 g
Spodium quid. 487. b. eius præparatio. ibid. c
Sponsiones in ipsis certaminibus. 281 a
Spuma vnde fiat. 65. a. cur sit alba. ibid. b.
Stabulum quale esse debeat. 100. f. & inde.
Stadium. 260 f
Stapedes. 120. b. eis veteres carebant. 20 b
Statuę Circenses. 229. d. equestres eorum qui in Olympicis vicerunt. 226 g

Stellę

INDEX.

Stellæ asini dictæ. 296 f
Stella Orientis symbolum. 246 c
Stellio asino inimicus. 318 b
Stenon equus. 188 b
Sterilis mulieris typus. 362. f. 372. e
Stipes quale tormentum. 16 e
Stoliditatis typus. 314 f
Stramonia. 27 d
Stratippus. 159 b
Stratores qui. 222 e
Strepsiadæ de filio suo dictum. 6 f
Struthiones mille Romæ diripiendi dati. 294 b
Struthiones Mauri miniati picti in domo Pompeij. 294 g.
Struthiocamelus an equum odit. 123 b
Strymon equus. 190 e
Stultitiæ simulatæ icon. 226 g
Stultorum vecordia. 322 b
Stygis aqua frigiditas. 308. e. *eius vis.* 126. e. *venenum vi extinguatur.* 370 g
Subsellares. 120 b
Succinum sive ambra coronaria. 398 g
Sucula quid. 295 d
Succussationis noxæ. 139 a
Sudor unde fiat. 391 a
Suessanorum numi. 232 g
Suffrago qui in qdrupedib. 22 f
Sumperium quid. 307 c
Superbi equi dicti. 172 f
Superbi per equos, & asinos indicati. 320 f
Superbia, & magnanimitas equo adscripta. 73. a. *eius typus.* 318. e. *per equos indicata.* 170. f. 173 a. 373. b. *domita per equum album indicata.* 225. a.
Sus ex elephanto nata credita. 426 g
Sui rostrum ut ab elephanti proboscide differat. 426. g. *ut elephanto inimica.* 426 g
Sulla equo inimica. 104 g
Scilli Rercoris utilitas. 351 a
Sybaris fluvij vis. 126 f
Synoris quid. 249 d
Symphytum alterum auricula asini dictum. 312 f
Synagoga per asinam indicata. 322. e. h
Syracusæ symbolum. 230 f
Syracusanorum numi cum mulis. 377 a

T

TABVLAE deletiles. 351. d. *eburneæ.* 484 f
Tabellarij. 221 c
Talos an habeant equi. 22 f
Taraxippus. 273. b. *Deus qui.* 280 g
Tarentinorum numi. 233. a. & *inde*
Tartari equino sanguine aluntur. 207. a. *eorum in lacte equino ceremoniæ.* 191. c. *prædandi modus.* 65. d. *prædantes ut equitent.* 214. g. h. *ut equos alant.* 98 f
Taurus aram insistens in numo Selenuntinorum. 231 ex eo, & asina natum animal. 358. f. *cur à pluribus nominetur Bacchus.* 411. c. *corrupeta in numo Arpanorum.* 234. e. *fluminibus consecrati.* 191. c *nigri Neptuno immolati.* 41. c. *eorum pugna cum elephantis.* 470. g. 471. a. *superbia typus.* 318 e
Tauris syl. infestus est elephas. 460 e
Tauri Aethiopici cornua ubi. 424 e
Tauri Cypriani centum picti in domo Pompeij. 294. f
Tauri Lucani. 420 g
Tauri unicornes. 387 d
Tauri syl. unicornes 403 b
Telesippus. 159 b
Temones quot in curru. 280 f
in Temerarios. 252 b
in Temeritatem. 252 g
Temonarium quid. 277 d
Temperantia per mulum indicata. 373. a. *eius typus.* 464 e
Templa propter ereptos equos erecta. 11 d
Terma sive terminus. 265 a
Termitanorum numi. 231 c
Terror, & pavor equi. 188 b
Testitudinem equus insequitur proverb. 201 a *de eo, & equo apologus.* 299 a
Theatrum hippicum. 260 b
Themistoclis peritia in equitando. 4 e
Thensa quid. 250. b. *quid indicet.* 241 d
Theopompi regis dictum. 111 b
Theron equus. 190 c
Thessalorum inventum. 122 b
Thieldones. 20 e
Thoes equus. 190 e
Thoma Iordani de unicorni opinio. 384 f
Thorax militaris ex unguis equi. 216 b
Thraces ut equos alant. 98 f
Tiberius cur Callippides dictus. 159 d
Tibia eburnea. 484 f
ad Tibias usus ossium asini. 351 c
Tigris cicuratur. 446. f. *decem Romæ sub Gordiano.* 294. g. *pugnat elephanti.* 460. a. *ubi copia.* 433. b. & c.
Timiditatis causa. 326 b
Tisamenophœnippi. 159 d
Titi numus. 244 b
Tormaches qui. 292 b
Torneamenta unde dicta. 292 g
Torilis equitandi peritia. 5. a
Tractatores. 221 d
Traba vel trahea. 250 b
Traiani numi. 245 c
Traina quæ eiusque utilitates. 139 b
Triclinium antiquissimum. 411 d
Trifolium caballinum. 96 f
Trifolium caballinum. 164 a
Triga cur inferis attributa. 182 g
Trigarum certamen. 280 b
Trimarcisia quid. 215 a
Tripodes eburnei. 242 c

INDEX.

Trisippium quid. 202 g
Tritonis imago in nummis Siracusanorum. 230 h
Triumphandi modus. 222 g
Triumphantium currus qualis. 223 a
Triumphantium equi qualis. 222.b.223 a
Triumphantium filij insidere equis soliti. 223 d
Triumphorum apud Romanos genera. 222 f
Triumphus magnus qui. ibid.
Troglodytę vt elephantes capiant. 451 b
Troię fatum. 317 c
Troia ludus, certamen equestre. 257 d
Troia sive Troianus ludus. 290 f. & inde
Troia ludi antiquitas. 256 g
Trossuli qui. 15 c
Trotones equi. 19 e
Tuellus quid in equis. 21 e
Turcarum eunuchi toti castrati. 109 c
Turcicorum equorum solea, & habena. 105 a
Turdaria. 312 f
Tyndarei iusiurandum. 9 a
Tyddones equi. 20 f

V

VACCAE vnicornes. 387 d
Vacerra quid. 48 b
Vaginę eburnę. 482 f
Valus equus Belisarij. 40 e
Vaniloquentia despectus indicatus 464 e
de Vario, & Asino apologus. 330 f
Vartomanni de vnicornium ingenio sententia. 393. a
Vectationis retrouersę effectus. 140 b
Vaticanum. 259 b
Vectigal carrucarium. 277 d
Vectio per equum duplex. 248 f
Vehia quid. 250 g
Veneni curatio. 380 b
Venenis omnibus medicamenta non prodesse. 390. g
in Ventris explendi gratia contumeliam ferientes prouerb. 337 d
Veneris equi. 185. d. hippodamia dicta. 185 d
Veredarius qui. 18 e
Veredarij qui. 218 f
Veredus qui, & qualis equus dicatur. 17. c. 217. d
Veritas, & falsitas vt discernantur. 397 d
Veritas, & iustitia qui equi dicti. 279 c
Vermes elephantes innadentes. 461 c
Vertumnus qui Indus. 257 a
Veri Imp. amor erga equum. 8 g
Vespę cur ex equo nascantur. 84. g. earum typus. 176. e
Vesta equus. 187 a
Victor elephas dictus. 497 d
Victoria equestris symbolum. 233 a
Victores pramio defraudati. 283 d
Victorum in sacris certaminibus status. 283 b
Victoris vt studiosi aurigę. 272. b. 273. b
Victor vt declaretur in sacris certaminibus. 283 d
Victorię præmia. 283. b. & inde. eius præmium oleaster. 282. b. in sacris certaminibus nobilitas. 282 b. eius in sacro certamine typus. 230 f
Vilissima sequentis typus. 464 f
Vinum equus poetę. 205 d
Vini potus malis effectus. 367 a
Viri frugis, vxoris prodiga typus. 315 b
Viri frugi typus. 464 f
Virgilius explicatus. 228 b
de Virgine immolanda somnium. 134 f
Virgines hemionides. 371 b
Virtus vitiorum domitrix, in nummo expressa. 246 b.
Vires quę praceteris admirandę. 411 b 411. b
Vires suas cuiq. metiendas esse. 330 e
Vires superstitiosę. 408 f
Viscum ex oxirrycho pisce. 451 c
Vita brevitatis causa. 367 c
Vitis vini vel vbertatis vel bonitatis symbolum in numo roseidoniatę vrbis. 232 b
Vitis ab asino derosa feliciùs provenit. 309 a
Vlyssis stultitiam simulantis icon. 226 f
de Vmbra Delphica pugnare quid. 339 a
Vngula pro equo. 30 g
Vngula caballina. 164 e
Vnicornia animalia quę. 387 d
Vnicornia duo tantum animalia. 394 g
Vnicornia animalia multa. 403 b
Vnicornis an detur. 384. b. 397. c. de eius castitate falsa dici. 409. d. de eo cur diuersimode scribatur. 396. b. 399. c. cur Romæ nunquam delatus. 400 f. dari. 394. g. 401. b. eius descriptio ex Barthema. 388. e. ex Cardano. 384. g. ex Berthema. 405. d. ex Paulo Veneto. 388. ex Paulo Veneto. 405. e. ex Phile. 404. f. & inde diluuio vniuersali perijsse fabulosum. 384. b. eius historia cur obscura semper fuerit. 398. b. magnitudo. 392. b. malè à pictoribus pingus. 386. e. ab eo moralia. 409. c. eius nomine quale animal intelligatur. 396. f.
Enm non dari. 392. g. 306. g. non dari dicentibus respondetur. 397. c. non est rhinoceros. 397. b. in nummo Nysseorum expressus. 405. a. de eo opinionum varietas. 384. f. & inde. cum eius pictura symbola. 410. e. propriè dictus qui. 387. d. quale sit animal. 401. d. cornua qualia. 393. b. quid significet. 388. d. 392. g. quotupliciter accipiatur. 403. a. eius raritas. 399. b. revera dari etsi sit incognitus. 398. e. de eo recentiorum testimonia. 405. b. recentiorum an sint veri. 405. c. Romę nunquam visus. 389. b. eius synonyma. 396. f. vbi habitet. 404. g. verus qui. 388. f. vt pabulum petat. 393. a. an omni veneno aduersari possit. 413. a. an illato veneno sudet aut in humore bulliat illato veneno.
Vnicornu ab antiquis non visum esse. 506 g. eius color niger vt intelligendus. 406 f. color eius varius.

rius. 406. *cur negetur, vnde ortum.* 396. *e. cur bullas in aqua excitet.* 391. *b. ex eo cur pocula à regibus facta.* 392. *c. eius descriptio.* 389. *a.* 410 *f. de eo experimenta.* 389. *c. & d. de eius facultatibus multa.* 408. *f. de eius facultatibus occultis coniectura docta.* 411. *b. eius felix successus.* 412. *e. fragmenta in officinis qualia.* 395. *a. eorum quę apud principes sunt, diuersitates.* 397. *a.*

Vnicornua Anglica qualia. 389. *e*
Vnicornu Antuerpiani descriptio. 385. *d*
Vnicornu Cardinalis Tridentini descriptio. 412. *g*
Vnicornu ducis Mantuę icon. 415.
Vnicornu Heluetiorum. 389. *a. non esse genuinum.* 407. *b*
de Vnicornu Lutetiano iudicium. 388. *b. eius descriptio.* 284. *b. genuinum esse.* 407. *a. & alia quę similiter genuina, ibidem, eius descriptio.* 394 *b.*
Vnicornu Pontificis. 385. *a*
Vnic. Sigismundi Polonor. regis icon. 415.
Vnicornua Venetorum. 385. *a. eius descriptio.* 388. *b.*
Vnicornu genuini truncus vbi. 407. *d. pro eo lapis venditus.* 410. *h. maxilla.* 410. *g. non esse cardiacum.* 393. *d. non esse deciduum.* 394. *b. non sudare illato veneno.* 391. *a. nostrum, dens est robart piscis.* 394. *f. eius occultę proprietates.* 410. *b. olim non sumebatur intra corpus.* 410 *f. g. pro eo ossa balanarum.* 385. *a. eius pretium.* 412. *f. de eo quę vulgo dicuntur.* 397. *a. quibus cordis passionibus vtile.* 394. *e. quid sit.* 387. *c. quo pondere prescribendum.* 385. *c. de eo recentiorum figmenta.* 391. *d. sententia Rondeletij.* 385. *c. eius vires veras, & fictitia.* 391. *b. vires ascriptas esse falsas.* 390. *e. de eius viribus experimentum.* 385. *b. vitiatur.* 410. *g. eius vsum qui primum introduxerint.* 387. *b. vt sudare dicatur.* 413. *c. vt omni veneno prodesse sit dicendum* 413. *d. vt versurę in eo intelligendę.* 406. *f.*
Voluptas asinę Holiditas dicta. 317. *d*
Volucer equus Veri. 8. *g.* 9. *b.* 189. *d. vt adornatus.* 19. *e. eius simulachrum aureum.* 230. *e.*
in Vocis absona hominem. 307. *b*
Vriana ludus. 334. *b*
Vrinatores cur nares sibi diuidant. 33. *d*
Vrsi ducenti ad necandum dati. 294 *b. mille vno die spectandi Romę dati.* 294. *f*
Vrsi Lucani. 420. *g*
Vrsi Numidici. 273. *e.*
Vrtica vis in excitanda libidine. 89. *c*
Vua vini præstantia signum in numo Tarentinorum 233. *b.*
Vua asinisca. 312 *e*
Vuallachus. 18. *b*
Vxores & equi qua in re similes 100. *e*
Vxoris prodiga, viri frugi typus. 315. *b*
Vxori vt congrediendum. 113. *a*

X

XANTIPVS. 159. *b*
Xanthus equus Achillis. 189. *b. equus Heroris.* 189. *equus Solis.* 189. *a*
Xerxi mulę partus infaustus. 369. *c*

Z

ZAVSII qui. 221. *a*
Zebra Indice historia 416. *e*
Zelotypia equorum. 86. *f*
Zeuxippus. 159. *b*

GRAECA.

A

Αγονομίχθος. 358. h
Αἰμίονος. 358. g
Ἄλλα. 14. e
Ἄμπυξ quid. 15. d
Ἀμφίππος equus. 15 c
Ἀναβάτης. 87. c
Ἀναγυρος. 311. c
Ἀποκάμπτειν quid. 116, b
Ἀπορράξις. 302. e
Ἅρπαξ Ἁρμαγη. 352. f
Ἀσραβη quid. 347. c. 358. g
Ἀσραβηλάτης. 371. d
Ἀφιτηρία. 261. b

B

Βαρβὶς. 261. d
Βατηρ quid. 261. b
Βατραχίζειν. 21. d
Βῆμα quid. 120. h
Βοὶς λαρινοὶ. 420. g
Βότρυχος quid. 99. d
Βύσσαλος. 296. g
Βράχαλος. 93. c
Βραχίονη. 22. h
Βρικος. 266. g
Βρωμίαις. ibid.
Βρωμῶμαι. 307. b

Γ

Γαργαλισμός. 36. e
Γίννος. 14 h
Γνάθος. 26. h
Γραθώνη. 296. g

Δ

Δαίμονος. 14. e
Δίφρος. 149. e

INDEX.

Ε

Ἐδρα quid. 23.a
Ελίφας πρισός. 479.d
Ἐλιραντοτομος. 467.a
Εππιβόσκις. 426.g
Εππίνπτρον. 295.d
Ἐππόγονον ζῶον. 359.h
Εφίππειον. 254.h
Εφίππιον quid. ibid.

Η

Ἠμιονικος. 372.e
Ἠμιόνιον auis 371.b.
Ημιονίτιδαι ἵπποι. 371.b
Ἠμίονος. 358.g

Θ

Θήρ. 419.c
Θηρίον. ibid.
Θής. 359.a
Θοιὰ. ibid.
Θυσίαι ἱππάδες. 6.c
Θρὶς. 359.a
Θώς. ibid.

Ι

Ἰξχος. 14.c
Ἰννος. 14.h
Ἰππος quid. 21.c
Ἰππακη. 48.g
Ἰππος, & eius etymum. 12 g. varia significationes. 12.h
Ἰππάγρος. 19.a
Ἰππαρίσις. 261.d
Ἰππας. 12.g
Ἰπποβάμονα ῥῆματα. 8.c
Ἰπποβάτης. 87.d
Ἰππόβοται qui. 6.f
Ἰππόνομα quid. 88.d
Ἰππότροφῶτες. 6.f
Ἰππoι ημιονίτιδαι. 371.b
Ἰππoφορεὺς. 20.f
Ιπποσάσιον. 48.g
Ἰππώθορον quid 90.f
Ἰππων. 48.g

Κ

Καβάλλος. 14.g
Καππαβη. 14.c
Κάλπις. ibid.
Κάλως qualis equus. 256.c
Καμπτήρ. 262.c
Καμτὸς. ibid.
Καρθήλιον. 296.h
Καρθὶς. 296.g.
Κάρθων. ibid.
Καυρία quid. 27.c
κελήτιον quale nauigium. 15.d
Κίλης. 15.b
Κίντρον σιδηρὸν quid. 274.g
Κέντρον. 17.a
Κεράσαι quid. 411.c
Κερκίσιον. 260.h
Κῆλος asinus qui. 297.b
Κίλλα. 296.h
Κιλλὸς. ibid.
Κιλλακτὴρ. 313.c
Κλητῆρες. 297.a
Κολοκοίτη. 262.c
Κοπρὸς quid propriè 254.g
Κορυνη. 298.c
Κόττος. 13.c
Κριάγρα. 752.f
Κτίνη. 14.c
Κτίνη. 421.a
Κτῆνος. quid Græcis. 1.c
Κυνοπλος. 21.d
Κωθήλος. 296.a

Λ

Λίπαργος. 21.d
Λύκος. 352.f

Ξ

Ξύλον βασανίστηριον. 16.f
Ξυνωρὶς. 249.d

Μ

Μάροται. 361.a
Μιγαμυκος. 296.g
Μίμιων. 297.a
Μίρων. 14.c
Μισοχυτίον. 21.d
Μιταχύτιον quid. 22.c
Μιμιγμὸς. 93.c
Μονιος. 297.a.352.c
Μονίππος. 15.c
Μοσχραβὴς. 358 h
Μυκάομαι. 307.b
Μυκασμὸς. 426.c
Μυκλα quid. 298.c
Μύλος ὀνικὸς. 296.f
Μυκτὴρ. 426.c
Μυχλὸς. 297.b
Μωρία. 14.c

INDEX.

N

Νάπος 15.a
Νίπος. 15.a
Νωτῆς. νωτοφόροι. 374.f

O

Ογκιστὴς. 297.b
Ογκηθμός. 307.b
Ὄζαι quid. 353.c
Ὀχρίβας. 297.b
Ὄλκας. 359.a
Ὀναγρος. 352.c
Ὀναγροβοτα loca. 355.c
Ὀνάριον. Ονίδιον. Ὀνίσκος. 296.g
Ὄνευος machina. 313.b
Ονηλάτης. 313.c
Ὀνίσκος 295.c. æquiuoca ibid. 296.c
Ὀνεῖον. 313.c
Ὄνος, & eius æquiuoca. 295. 296. vnde dictus. 293.c
Ονυ πόκαι. 315 c
Ὀνοβάτειν. 313.c
Ὀνοβατὶς. 313.c
Ὀνοβάτις quæ mulier dicta. 350.c
Ονόγυιος. 312.c
Ὀνοκάρδιον. 312.c
Ονοκώλη. 312 b
Ὀνοπτάλειον origanum. 312.g
Ὀνόπη. 312.c
Ὀνόπυξος. 312.c
Ονίσκελοι dæmones. 312.g
Ονοσύωπαξ. 302.f
Ὄνωνις. 312.f
Ὀνωσις. 412 f
Ὀπλή. 20 h
Ορειχόμος. 371 d
Ορυὺς. 359.a
Ορθοδρομεῖν quid. 116.h
Ὀρεοκόμος. 371.d
Ὀσφὺς quid. 338.c
Ὄσρεα. 359.a
Οὐρυὺς. 359.a
Οχεῖον. Οχευτὴς. 87.c

Π

Παλιντριβὴς. 347.c
Πέδη quid. 117.c.256.c
Πίθλος. 1254 g
Πελλὰς. 397.b
Περίσσας. 419.c
Περόνη quid in equis. 22 c
Πρόβατον quid indicet. 320.g
Προβόσκις. 406.c
Προίτεια κομβεύματα. 256.h
Προτομαία quid, & cur sic dicta. 426.f
Πυρὸς quid. 97.d
Πωλεῖα. 14.c
Πωλιεῖν. ibid.
Πωλίον. ibid.
Πωλοδαμεῖν. ibid.
Πῶλος. ibid.

P

Ῥῦγχος. 26.h

Σ

Σίνος. 359.a
Σίρος. ibid.
Σκαλαχὶς. 14.c
Σοβᾶ quid 23 d
Σησίας. 12.f
Σπατίλη. 254.g
Συρίγμος. quid. 457.a
Σφενδόνη. 265.c
Σχοῖνος. 22.g
Σωφρονιστῆς 359.b

T

Τέτραορον. 249.b
Τέτριπτον. ibid.
Τίλος qu d. 254.g
Τορμὸς quid. 292.h
Τρίπηδον quid. 117.c

Υ

Ὕνες. 15.a
Τποζύγια. 249.c
Τποζύγιον. 257.c
Τποκρίνειν. 20.f

Φ

Φοράδις. 14.c
Φορενεύς. 299.c
Φυκᾶ quid. 425.b.
Φρυκτιᾶσθαι. 93.b
Φρυκτιᾶσθαι quid. 73.d.

X

Χαλινὸν. 118.h
Χρεμετίζειν. 93 b
Χρυσάμπυξ. 15.d

Ψ

Ψάλιον. 26.h

INDEX.

HEBRAICA.

Achastranim. 12.f
Achastranim. 359.b
Air. 297.c
Aronot. ibid.
Behemah. 420.h
Boredlo. 352.e
Caar. 297.c
Chamor. ibid.
Dephil. 419.a
Dephil. 421.a
Gaiedor. 297.a
Iemin. 259.b
Nus. 12.f
Pered. 352.c
Pered. 359.b
Perutyah. ibid.
Phil. 421.a
Pirdach. 359.b
Rechem. 297.c
Reem. Remin. 399.c
Reem. 401.d
Remin. 401.d
Rekesch. 12.f
Reckesch. 359.b
Schunc. 421.a
Sjs. 12.f
Sus. Susah. 12.c
Sartax. 297.c

CHALDAICA.

Vdana. 359.b
Ili. 297.c
RamaKim. 12
Remena. 401.d
Romena. 399.c
Husuatha. 12.f

ARABICA.

Alcherchedam,
Alpheraz. 13.b
Arao. 297.c
Beal. 359.b
Behiz. 421.a
Cenalfa. ibid.
Faras. 12.f
Kegal. 359.b
Metha. 351.d

ITALICA.

Licorno. 396.f
Achinea. 18.c
Caualio. 18.g
Caualino. 18.c
Chinea. 20.f
Destriero. 18.g
Elephante. 421.a
Lioncorno. 396.f
Lionfante. 403.d
Leofante. 421.a
Naspa. 296.c
Palafreno. 18.c
Roncino. 18.f
Vbino. 20.f

HISPANICA.

Sno 297.c
Cauallo. 18.h

GALLICA.

Sne. 297.c
Cheual. 18.g
Elephant. 421.a
Hacquenee. 20.f
Iumant, quale animal.
Rhart. 419.a

GERMANICA.

Esel. 297.c
Gaul. 18.h
Gurl. ibid.
Halpel. 296.c
Helfant. 421.a
Hors 18.f
Kermen. 21.d
Mar. Mer. 18.g
Rofs. 18.h
Valem. 224.h

BELGICA.

Lefant 421.a
Esel. 297.c
Heinst. 18.h
Merri. ibid.
Paert. ibid.
Ruijn ibid.
Tellenaer. 20.e
Sprinckheinst. 18.h

ANGLICA.

Asse. 297.c
Horse. 18.h
Mare. 18.g
Ramata. 12.f
Olefant. 421.a

POLONICA.

Konij. 18.h

BOE-

INDEX.

BOHEMICA.

Kum. 18.h

ILLYRICA.

Kobyla 18.h
Mezece 359.b
Micha. 18.e
Oſel. 297.c
Sion. 421.a

VANDALICA.

Kobyla.Saumar. 18.h

AETIOPICA.

Ytembo 421.a

INDICA.

Amme, 421.a
Ati. ibid.
Azete. ibid.
Pacos. 18. h
Ruch. 422.g

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Sſ ✠✠ Tt Vu Xx Yy.

Omnes ſunt Terni, exceptis ✠ Sſ ✠✠ Tt Vu Xx, & Yy, qui ſunt Duerni.

BONONIÆ,
Typis Nicolai Tebaldini. M. DC. XXXIX.
SVPERIOVM PERMISSV.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.

Digitized by Google

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Sac. C. DI GIACOMO
PESCARA
1924

Digitized by Google